

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Hi. 95 85

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

34743

Digitized by Google

NOVA
ACTA
ERUDITORUM,
ANNO
M. D. C. C. X. L. I
publicata.

---

*Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol.
atque Electoris Saxonicæ Privilegiis.*

L I P S I Æ,

Prostant apud MAURIT. GEORG. WEIDEMAN-
NUM, JO. FRID. GLEDITSCHIUM, &
B. LANCKISII hæredes.

Venduntur etiam Romæ apud PAGLIARINOS, Venetiis apud
JO. BAPT. ALBRIZZIUUM & SEBAST. COLETUM, Parisiis
apud BRIASSONUM, Ultrajecti apud JO. BROEDEL-
TUM, & Amstelodami in WAESBERGIORUM
& WETSTENII officinis.

MDCCLL

Lectori Salutem!

Quam inde a tot annis & dare nobis, & tibi accipere, jucundum fuit, quae nec postulare tu soles, nec promittere nobis, per facultates nostras, illustriorem licet, cujus denique, si ex animo donantis aestimetur, pretium esse non omnino nullum debet, nunc etiam literariam hanc, in Musae nostrae paratam officina, strenam accipe. Tradimus enim in manus tuas ejus Operis, quo ita delectatum omni tempore te scimus, ut nulla nobis prosequendi ejus major certiorque, quam quod tibi gratam videremur rem praestare, causa fuerit, ejus, inquam, Operis, cujus,

*jus, nemo nunc est exterorum, qui aut no-
men ignoret, aut laudibus invideat, cui de-
nique plurimum debere se honoris sui grata
dudum Lipsia agnoscit, sexagesimum, &
cum eo Supplementorum novum, quod est
quartum decimum, Volumen. Confeci-
mus jam, quæ potentissimi Dei est benigni-
tas, integris animi corporisque viribus, lon-
gum annorum sexaginta cursum, gaudentes-
que imminentem jam nobis, ac ipso pæne in
limine constitutam, senectutem salutamus,
quippe cum dulcissima recte a nobis actorum
recordatione conjunctam. Ut enim in omni
rerum humanarum genere, quo longior no-
bis a Superis fortunæ melioris usus conce-
ditur, hoc majorem lætandi causam habe-
mus, & nobilissimi quique conatus, cum diu-
turni & constantes sunt, tum maxime pro-
bantur; ita in literario hoc ludo, a quo, non
dicam molles ac delicati homines, sed eorum,
quibus ad durissimos labores latera & hume-
ri sufficiunt, plurimi, abhorrent, stipendia
merentibus hoc gloriosior esse ætas tam pro-
vecta ac pæne decursa videtur, quo minor est
eorum numerus, qui, tantum sibi aut robo-
ris, ut continuas tot annorum vigiliis mole-
stiasque sustinere fortiter potuerint, aut ani-
morum fuisse, ut, objectis sibi undecunque, ma-
xime*

xime autem a pessimo invidorum genere, difficultatibus succumbere, turpe ac in bonum judicaverint, gloriari vere possint. Ponendum igitur hoc nobis in felicitatis nostræ parte baud postrema judicamus, quod salvis nobis superesse plurimorum, quibus ad æmulanda nostra studia plus audaciæ, quam facultatis, olim fuerat, funeribus licuit, & ad eam viximus ætatem, qua si tandem illa nos fatalis dies opprimat, satis diu vixisse & literis, & nostræ gloriæ, putemur. Neque vero expectari hæc felicitas, nisi natis in Saxonia, omnibus naturæ artisque bonis florentissima, potuit, quæ, quot extulit ad hunc diem & genere augustos, & illustres omni decore virtutum, Principes, tot Apollines bonis literis dedit, quorum maximo præsidio, & vere regia munificentia, ut magis in dies nobiliorum honor artium efflorescit, sic nostris etiam Musis clementissime prospectum est. Horum nutu benignissima ita sensimus nos omni tempore in proposito, pro virili nostræ parte literarum commoda juvandi, confirmatos, ut, quæcunque nobis hinc & illinc pulchra satis specie objectæ sunt honorum & divitiarum formæ, magnam in animis eorum etiam, qui dediti sunt literarum studiis, alioqui vim habentes, nihil nos abstrahere a

*frugali hac & ingloria Musæ nostræ consue-
 tudine potuerint. Atque, banc nobis mentem
 in futurum etiam tempus integram & incor-
 ruptam servent Superi, precamur, ne,
 quod olim a majoribus nostris hæreditate
 nobis traditum, posteaque, recte gerendo
 munus nostrum, si non auctum a nobis, at
 conservatum & custoditum fuit, nunc de-
 mum, aut prorsus destituendo, aut negli-
 genter tractando opus nostrum, nobili illo
 famæ & existimationis bono excidamus.
 Nobis sane, quid in literario hoc otio a na-
 bis postulari jure possit, optime intelligen-
 tibus, adeo, de veteri & noto omnibus hoc
 nostro studio tantulum remittere, non est a-
 nimus, ut, si bonis consiliis successus re-
 spondeat, senectus nostra incitator, & pa-
 tientior vigiliarum, feraciorque evigilato-
 rum operum, quam ipsa olim juvenus no-
 stra, sit futura. Quæ ut proxime appare-
 ant promissa, nunc, age, sexti Actorum
 Decennii generalem Indicem, & Miscella-
 neorum Lipsiensium instauratorum novum,
 & quod auguramur, æmulaturum ipsam
 Actorum gloriam, Opus, parantibus, ut
 hæc fauste ac feliciter eveniant, nobiscum
 Deos immortales, auctores horum etiam
 consiliorum & adjutores maxi-
 mos, precare.*

✻   ✻   ✻

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCCXLI.

ANTIQUITATES ITALICÆ MEDII ÆVI,
sive Dissertationes de moribus, ritibus, religione, regimine,
magistratibus, legibus, studiis literarum, artibus, lin-
gua, militia, nummis, principibus, libertate, servitute,
foederibus, aliisque, faciem & mores Italici populi refe-
rentibus, post declinationem imperii Romani ad annum
usque MD. Omnia illustrantur & confirmantur ingenti
copia Diplomatum & Chartarum veterum, nunc primum
ex Archivis Italiæ depromptarum, additis etiam nummis,
Chronicis, aliisque monumentis, nunquam antea editis,
Autore LUDOVICO ANTONIO MURATORIO,
Seren. Ducis Mutinæ Bibliothecæ præfecto, Palatinis
Mediol. Sociis editionem curantibus.

Tomus I.

Mediolani, ex typographia Societatis Palatinæ, 1737, fol.

Alph. 7 plag. 9.

Bonum igitur factum. Qui tot tantisque ingenii felicissimi
summæque omnis generis doctrinæ monumentis æternam
nominis gloriam dudum sibi peperit Ludov. Antonius Mu-
ratorius, novos nunc rerum præclarissimarum thesauros reclusit,
& Italicæ ævi mediæ antiquitates tanto eruditionis plane incom-
parabilis apparatu exornavit, ut non tam ipsimet de Opere
absolutissimo, quam civitati literariæ nostroque potius seculo de
acqui-

A

Prefat.
pag. 3 seq.

acquisitione nulli secunda, comparanda paucis, impense & ex animo gratulemur. Etenim sumus persuasissimi, maximos quosque orbis eruditi viros Opus perfectum summa cum læticia excepturos, de quo promisso jam tantopere in Diariis suis exultaverant. Neglecta superioribus seculis habitaque despiciatui fuere tempora, quæ declinationem imperii Romani subsequuta sunt. His primus *Carolus Sigonius*, bono omine Mutinensis, compositis *de regno Italia*, & *de imperio occidentali*, voluminibus, lucem aliquam, quamvis dubiam & exiguam pro seculi genio ac tenebris, accendit. Vestigiis institerunt non pauci, suasque contulere symbolas, *Jac. Sirmondus*, *Phil. Labbeus*, *Jac. Gretserus*, *Jo. Bollandus*, *Guido Pancirollus*, Cardinalis *Baronius*, *Nic. Alemannus*, *Odor. Raynaldus*, *Laur. Pignorius*, *Octav. Ferrarius*, *Henricus Canisius*, *Herm. Conringius*, *Gab. Wolfius*, *Hier. Bignonius*, *Cass. Barthius*, *Car. Chesneus*, *Melch. Goldastus*, *Henr. Meibomius*, *Jo. Mabillonius*, *Theodor. Rœnartus*, *Hadr. Valesius*, *Frid. Lindenbrogius*, *Steph. Baluzius*, *Lucas & Abery*, *Bern. Montefalconius*, *Edm. Martene*, *Pet. Lambecius*, *Ant. Pagius*, *G. G. Leibnitius*, *Jo. Georg. Eccardus*, *Jo. Burch. Menckenius*, & qui hodieque, veluti Helenæ fratres, lucida agunt orbis eruditi sidera, *Josephus Ant. Saxius*, *Joseph. Blanchinus*, *Scipio Maffæus*, & *Guido Grandus*, Abbas Camakdulensis. His nostra demum ætate successit primo nunc loco censendus *Muratorius*, quem & spectata argumenti dignitas, & voluptas, quæ conjuncta esse cum scribendo solet, ad perficiendum Opus æternum excitarunt. Neque enim nullius existimanda sunt numeri, quæ istud studiorum genus præ ceteris commendant, argumenta. Quodsi quem honoris studium ducit, is sane palmam hic sibi, eamque lemniscatam, paratam habet, quippe quæ & Viros illos, modo nominatos, olim vivos ornavit, & vel ideo jure optimo debetur, quod a majoribus nostris non tam abundantissimum spicilegium, quam ipsa messis, nepotibus relicta est, cum in aliis disciplinis, præcipue autem in rei Romanæ antiquitatibus, post tot referta iisdem volumina, hodierni scriptores centies dicta de charta in papyrum transcribere ut plurimum cogantur. Præterea & miram suavitatem creat, & utilitatem non contemnendam affert, investigatio rituum in fa-

cris

sacris pariter & alibi solennium, qui suos huic ætati natales debent. Ergo igitur hunc sibi finem *Muratorius* proposuit, ut faciem Italiæ a Seculo inde quinto ad undegimum usque medium repræsentaret, eoque consilio varios Italicæ gentis ac provinciæ quasi prospectus poneret ob oculos, atque ita, delineato ædificiû universi ætate, singulas sigillatim partes percurreret. Ducens nempe lectorem ad dignoscendam regionis post barbarorum irruptiones per plura Secula conditionem, potiora selegit capita, quæ ad Italianam ævi medii intelligendam faciunt, junctaque specimen status illorum temporum exhibere possunt. Hinc primum de Regibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, aliisque Italici regni magistratibus, commentatur; tum varios politici regiminis ritus, & civium privatorum mores, exponit; deinde diversos liberorum ac servorum ordines, judicia, militiam, leges, nummos, artes, studia, linguam, mereaturam, & id genus alia, persequitur; denique mutationi, quæ post annum A. C. N. 1000 contigit, ubi autocratica imperii forma in Principum Regulorumve locum per civitates plerasque successit, Dissertationum aliquot auctarium destinat. Ex his nemo est, qui non intelligat, non obvia ubivis esse rerum ejusmodi perscrutandarum, & petita ex libris typorum ope pluries descriptis, subsidia. Sane vel eam ob rationem omni eruditorum sodalicio gratiosissimus erit *Muratorius*, quod, itinere per universam Italianam instituto, chartarum atque Diplomatum ingentem contulit acervum, eumque juris publici reddidit: quo quidem in loco nec illorum silenda sunt merita, qui sua lubentes *Muratorio* aperuere scrinia, & Sociorum Palatinorum Mediolanensium, quorum ipse mentionem non sine honoris præfamine injecit, exemplo profecerunt. Tandem, ne quid Operi deesset, de ipso rite dedicando sollicitus etiam fuit *Muratorius*. Consecravit autem *Augusto III*, Sarmatarum Regi, Electori Saxoniz, Principi ad bonas literas in dies promovendas nato, qui in peregrinatione Italica in id quoque sedulus incubuit, ut justus rerum ejusmodi æstimator evaderet ac tutelaris. His præmissis, quæ, ni fallimur, totius Operis accuratiorem repræsentare formam ac notionem poterunt, singulas Dissertationes *prioris Voluminis*, quod reliquorum grande desiderium in animis lectorum excitat, ita lu-

Pref.
 pag. 5.

strabimus, ut & *Astorum* nostrorum Lectoribus de præstantia laboris, & *Cel. Muratorio* de diligenti Operis lectione, fidem faciamus.

Diff. I. Inscribitur autem *Dissertatio prima de exteris gentibus, quæ post declinationem imperii Romani Italiam aut afflicere, aut sibi subjecerunt.*

Causas invasionum binas indicat *Muratorius*, quarum una in sterilitate sedium avitarum, altera in Italici soli fertilitate, latet. Curiosa imprimis sunt, quæ de Saracenorum seu Arabum in Italia gestis a Seculo inde VII differit, &, quam ad historiam Normannorum confert, symbola.

Horum originem *Dudo de S. Quinctino*, qui, jussu *Richardi I, Rollonis N.* circa A. C. 990 gentis adornavit historiam, ex Scandinavia, e Gothis *Guilielmus Gemmiviconsis*, repetunt. Gothos dum nominat, *Chronicon Anonymi Barenfis*, Ordini Benedictinorum addicti, inserit, a *Nic. Aloyfia* e Codice MSto. Vaticanæ Bibliothecæ Urbinatæ descriptum, & perpetuo Commentario illustratum, ab alio parum diversum, quod primus evulgavit *Peregrinus*, posteaque *Muratorius* ipse in *Script. rer. Ital. T. V pag. 147. seq.* denuo typis describendum curavit. Adest & breve

41 seq. *Chronicon Andrea Presbyteri*, Seculo IX conditum, atque res gestas inde ab A. C. 568 recensens, cujus editionem nostro olim *Jo. Burch. Menckenio* deberi, *Muratorius* profitetur. *Differ-*

Diff. II. *tatio secunda de regno Italix, & ejus finibus*, tractat, ac Longobardorum, Gothorum, aliarumque ex familia illa gentium, origines tradit, quippe de quibus, utpote in nocte multa jacentibus, post pag. 55. *Casp. Berretum*, bene mereri, & lucubrationes suas, ante editum

Tomum X Script. rer. Ital. apparatus, publici iuris facere, nullus dubitat *Muratorius*. Inter alia lectu dignissima evincit, limitem regni Longobardici ante *Caroli M.* tempora intra Pannoniam fuisse, postea autem per pactum *Ottonis M.* cum Tribuno Duce Venetiarum ad *Plavim amnem* A. C. 983 constitutum, quo quidem loco tam illos, qui Anassum flumen Plavis nomine putant intelligi, quam *Fresneum*, qui, planitiem indicari, ex loco *Andrea Danduli* suspicatur, carpit, & utrumque probationibus suis exiit. Et habet omnino causas reprehendendi non exiguas, cum amnis, qui nunc *la Piarve* dicitur, in chartis antiquis non sit incognitus, e quibus unam *Adelberti & Berengarii* Regum de A. 959 e tabulario

Diff. III. *Collatino* primus producit. *Dissertatio tertia est de Imperatorum Roma-*

Romanorum ac Regum Italicorum electione, que imprimis acta Synodi Ticinensis de A. 885 continet, vel ob electionem *Guidonis*, Pag. 83 Spoletani Ducis, *Berengario I.*, Regi legitimo, oppositi, magni facienda. Egregia est coronationis Romanæ illustratio. Solemnia, quæ 97 seq. jam *Edm. Martene de ant. Eccl. rit. Tomo III* explicaverat, e *Libro pontificali* MSto, ante annos ferme 400 exarato, & Lucæ in scriniis *Frid. Lucchesinii* existente, novam clarissimamque lucem sortiuntur. *Dissertatio quarta* recensionem *officiorum regie domus* instituit. Diff. IV. Eo pertinent *majores domus*, qui nonnunquam inter Episcopos litigantes jus dixere, (vid. Diploma de A. 715, apud *Ughellum in Ital. sacra Tomo I.*) *Aratores*, quos *Marpales* Langobardi vocant, *Piucerna*, *Vestiarii*, *Busicularii*, *Stabuli Comites*, *Referendarii*, quorum in charta *Aistulphi*, Regis, mentio occurrit, sed non satis perspicua, ut, utrum de supplicum precationibus ad Regem retulerint, an scripserint Principis Diplomata, annuloque signarint, queamus discernere, *Mariscalchi*, *Senescalchi*, *Silentiarii*, *Ostiarii*, *Venatores*, *Falconarii*, & qui minorem domus familiam designant, *Gasindii*. pag. 124. *Dissertatio quinta* *Duces ac Principes Italia antiqua* repræsentat. Diff. V. Et initio quidem desinere non audet *Muratorius*, quod ex lege *Theodosii Junioris* de A. 407, quæ est *13 Th. C. Lib. VI Tit. 26*, probant alii, fuisse nonnullos, post militiam diuturnam ad illustrem & pacificam Ducum dignitatem evectos, immo alios subinde, qui nulla meruerant stipendia, in sanctiori Consistorio Imperatorum affedisse. Inter Langobardos, nullum est dubium, quin militaris fuerit Ducum dignitas, & ad limites provinciarum propter custodiam frequens. Divisi sunt in *majores* atque *minores*, prout vel provincie universæ, vel regendæ defendendæque civitati, præerant. In illis clarum est Ducum Spoletæ ac Beneventi nomen, quos dum memorat *Muratorius*, singularia quædam de Ducatibus ipsis, quibus postea *Salernitanus*, *Capuanus*, & *Neapolitanus*, accesserunt, tradit, & ex monumentis idoneis confirmat. Habuit etiam *Amalphantana* civitas Præsidem, qui Consul primo, deinde Comes, denique Dux, appellatus est, cujus potestas tam ex *Paralipomenis historicis Anonymi Salernitani* in *T. II P. II Scr. Rer. Ital.* quam ex *Chronico antiquo, res gestas ab A. C. 339 ad A. C. 1294 percensente*, & Langobardicis literis in charta per-

- gamena conscripto, illustrari potest. Primus ex eo *Marinus Freccia*, Jctus, profecit, tum plenior usus *Jo. Bapt. Bolvito*, Equiti Neapolitano, contigit, cujus excerpta, ad adornandam patrii regni historiam congesta, *P. Enstachius Caracciolus* cum *Muratorio*, *Muratorius* cum orbe erudito, communicavit. Præterea de Ducibus
- Pag. 216. 246. *Cajetæ*, *Fundæ*, *Tusciæ*, *Venetiarum*, itemque de antiquis *Sardinia Regibus*, disseruit, & *Chronicon Beneventanum*, ex perantiquo *Codice Vaticano descriptum*, subjunxit, quod & transmisit, & notis illuminavit, *Nic. Aloysia*. *Dissertatio sexta est de Marchionibus Italiae*. Dignitatis initia Seculo A. C. N. IX debentur, quo prima ejus in Edicto *Ludovici Pii* de A. 815 pro *Hispanis*, ob infestationes *Saracenorum* in *Franciam* confugientibus, mentio occurrit, & *Præfidem provinciae limitaneæ* significat. Idem in *Italia* notavit primum, dein soli inter *Comites civitatum* potentiori, ceteris exclusis, datum, atque ita factum est, ut *Principes* iidem, mutato nomine, nunc *Duces*, nunc *Comites*, nunc *Marchiones*, dicti sint, cujus rei exempla occurrunt in dominis *Fori Julii* & *Spoleti*. Nonnunquam *Marchionis* titulus prævaluit, ut in *Hetruria*; sequenti vero ætate dignior *Ducum* conditio evasit, relictumque illis hoc nomen, qui plures *Comites* ac *civitates* sibi subjectas habebant; reliquis, tali imperio destitutis, *Marchionum* cedebat appellatio.
269. 271. Seculo X aliquot in *Italia* *Marchiæ* effluerunt, ut sunt *Mediolanensis*, *litoris Italici*, *Montisferrati*, &c. quamvis nec hoc diffiteatur *Muratorius* veri esse simillimum, verbum *Marchia* in *Diplomatibus* non semper *provinciam limitaneam*, sed aliquando, quod 272. 277. *intra fines, in agro seu territorio*, situm est, significare. Frequens in *Diplomatibus* Seculo XII *Italiæ* *Marchionum* mentio injicitur, quo nomine *Marchiones* per *Italiam* omnes nonnunquam generatim compellari, conjicit. *Marchiarum*, a parentibus ad filios & nepotes jure hæreditario transeuntium, jam aliqua occurrunt in regno *Friderici I* vestigia, quippe qui in charta de A. 1167, 9 Cal. Maji, de *Marchia Guidonis Henricum*, ejusque hæredes masculos, & in casum sobolis deficientis fratrem *Henrici*, investivisse legitur. *Dissertatio septima Comitibus palatinis* sacra est; quod munus, a *Langobardis* penitus ignoratum, inter *Francos*, *Hincmaro* teste, ad causas legales dirimendas institutum videtur. A *Francis*

eis autem regno etiam Italico, cum ipsorum subesset ditioni, Comes Palatii datus est; qui in civitate Ticinensi jus dixit, tantaque autoritate polluit, ut esset ad ipsum ab universis Italiae populis provocatio. Comtexuit *Muratorius* Comitum Palatii Italiae præ- Pag. 355.
 fectorum seriem, eo majori encomio condecorandam, quod frustra olim eadem sparta fungi voluit *Fresneus*. Obiere manus sub *Carolo M. Eberigus*, *Hedroardus*, *Suppo*; sub *Ludovico Pio Adalbardus*; sub *Lothario Maurinus*, quem historiarum scriptores frustra forsitan a *Mauringo*, Comite Brixienfi apud *Eginhardum*, distinguunt; sub *Ludovico II Hucpoldus*, quem male aliquoties *Tuchaldum* nominant, *Joannes*, *Heribaldus*; sub *Carolo Crasso Bodradus*, & circa idem tempus, ceu ex charta Papiensi de A. 880, 6 Id. Januarii, patet, *Bertoldus*, ex quo non infirma emergit divinatio, aut in Diplomate nominato oscitantiam scribæ *Bodradum* cum *Bertoldo* commiscuisse, aut geminos isthac ætate Palatii Comites electos. Sequuntur sub *Guidone Maimfredus*, *Amedeus*, *Sigefredus*, *Odetricus*, Marchio; sub *Hugone Giselbertus*, *Sarilo*, *Ensfarichus*, *Hubertus*; sub *Ottone M. Otbertus*, qui male aliquando *Obsertus* effertur, eoque adhuc superstitè *Ezeca*, quæ res iterum conjecturam facit, vel geminos Palatii Comites tum fuisse, vel Duces Beneventanos Regum exemplo potestate eligendi Comitum Palatini gavisos, aulamque ipsorum sacri Palatii elogio venisse; sub *Ottone II Gregorius*, *Giselbertus*, *Lanfrancus*, *Sergius*; sub *Ottone III Ardoinus*, qui, extincto Cæsare, regni Italici coronam ad se transferre laboravit. Ultimo in Palatii Comitibus loco *Ottonem* statuit. Ex quo etiam post annum A. C. 388-
 N. 1000 pleraque per Italiam urbes in libertatem sese vindicarunt, dignitas hæc primum depressa est, dein, brevi tempore interjecto, penitus expiravit. *Dissertatio octava agit de Comitibus & Vice-* Diff. VIII
Comitibus. Comites alii rexere militiam, alii justitiam admini- pag. 399-
 strarunt, qui inde Judices dicti, & autoritate summa, imo jure agratiandi, instructi sunt. Vid. *Gregorius Turonensis in Vita S. Nicatii Cap. 8*. Dein nomen præfectis urbium commune evasit. Sed ho- 418-
 rum majestati decessit plurimum, ex quo sacri antistites in sedibus suis regimen dominatumque sibi vindicarunt, hinc castella, vici, & allodia, seu feuda procerum, a ditione civitatum, re-
 gio

- gio jussu, constitutis ruralibus Comitibus, divalsa sunt. *Dissertatio nona* inscribitur de *Missis regniis, sive Judicibus extraordinariis*. Inventionis gloriam *Carolus M.* habet; sed nec a Langobardis ignorata fuit dignitas, siquidem *Missus excellentissimus domini Liutprandi Regis* in placito Thulco de A. 715 occurrit, quamquam in eo utriusque gentis *Missi* distulisse videantur, quod Franci ad quasvis causas dirimendas eo inprimis consilio dari consueverint, ut miseris contra injurias judicum improborum subveniretur, Langobardici de controversiis episcoporum inter se unice judicarent. Illi, a folio Regis in regionem, quæ *missaticum* 455 seq. vocabatur, ablegati, literis regniis expositis, quemvis ad litigandum invitabant. Sic enim *Berengarius*, Augusti cognominis nepos, in Diplomate de A. 918 produxisse legitur chartam, ab anno dni. Imperatoris sigillatam, in qua continebatur, ut idem *Berengarius* nepos ipsius domini Imperatoris *Missus* esset constitutus. Similes literas, ab *Ottone III A.C. 1000*, *Benzoni* datas primus edit *Muratorius*. Quodsi per plura loca jus dicerent, *Missi discurrentes* sunt appellati. *Missi* Episcopi sæpius assederunt, &, cum essent legum plerumque rudes & ignari, juris periti, sive Judices. Alimenta, 470. *conjectum* dicta, provinciales suppeditarunt. Dignitas Seculo XI rarior evasit, Seculo XII sensim exspiravit, imperante *Friderico I*. Diff. X. prorsus evanuit. *Dissertatio decima* est de minoribus justitiæ ministris, id est, *Judicibus, Scabinis, Sculdasciis, Gastaldis, loci servatoribus, Decanis, Sylvanis, Saltuariis; undecima* de *Allodiis, Vassis, Vasallis, Beneficiis, Feudis, Castellanis, &c.* in qua, inter ceteras observationes elegantissimas, quibus, veluti gemmis, distincta lu- 565. cet, commendari meretur una, quæ divisionem bonorum in *feudalia & allodialia* ex Diplomate *Caroli Crassi* de A. 880 & 887 repetit. In illo Imperator *Angilberga* Augustiæ possessiones suas ita confirmat, ut retineat quasdam, quoad vixerit, usufruendo & potestative ordinando, quasdam vero perpetualiter possidendo, & cui voluerit, 639 seq. dimittendo. In hoc jus *beneficium* a proprietario distinguitur, quale discrimen & charta *Lotharii I* de A. 839, quamvis perobscure, tradit. In fine *Dissertationis* libellus incerti Autoris de *Feudis per Patriarcham Aquilejensem concedi solitis* accessit, qui adhuc Diff. XII. in Bibliotheca Estensi latuerat. *Dissertatio duodecima* de *Notariis* 659. quardam

quædam explicat. Creandorum Notariorum potestas ad Reges regaliamve jurium participes proprie pertinuit; Episcopis tamen, itemque Comitibus, per Capitulare *Caroli M.*, apud *Baluzium Tomo I pag. 421*, communicata, quamvis non sine expresso legum privilegio, seu ex Diplomate *Hugonis & Lotbarii*, Italiz Regum, de A. 942, colligere licet. Peculiarem constituendi formam Codex *MStus Cencii Camerarii* notavit. Obiter peccatum illorum *Muratorius* carpit, qui, quos nunc Notarios dicimus, *Scriniarios* à Romanis cognominatos statuit, quique vel inde confutantur, quod iis etiam temporibus, quibus frequens *Scriniariorum* memoria occurrit, *S. Romane Ecclesie Notarii* subinde nominentur; quam in rem clara est charta transactionis, inter *Gezonem a Damiano & Adrianum IV Pont. Rom. A. 1158* initæ. His ita explanatis, ad statum familiarem sese convertit *Muratorius*, & in *Dissertatione* Diff. XIII
tertia decima de hominibus liberis & arimannis disserit. Sane, pag. 715.
 hos in servorum numero fuisse nunquam, contra *Cangium & Fontaninum*, gravissimis commotus arguementis, arbitratur, etiam si pro certo adstruere non audeat, utrum liberis omnibus, an iis solum, qui rura exercebant, & beneficiis a Principe fuerant ornati, adhæserit *Arimannorum* appellatio. Vocem ab *Ehre & Mann* derivat, honoratosque homines scribit ita vocatos, liberos videlicet & aliquo nobilitatis gradu conspicuos, militiæ præterea addictos, maximamque partem vel Regis ipsius, vel *Vassi* cujusdam senioris, vasallos. Sequitur *Dissertatio quarta decima de Servis & hominibus de Masnada*. Servi secundum Itatorum instituta vel nascuntur, vel fiunt, idque sive ob debitum, sive ob crimen, contingit. Vid. Formulæ veteres ad *l. 1 & 87 Lotbarii I* in *Script. rer. Ital. Tom. I Part. II*. Frequens in primis, quando de servis *Serræ* est, in Diplomatebus ævi medii *condumarum* nomen. Hoc domum significari, sonitu vocis decepti statueret *Papias Grammaticus, Congius, la Cerda. Mœri fratres* in *Hieroglyphico*, cum nihil certius sit, quam hoc, quod viros ac foeminas conditionis servilis, aliquando etiam integræ domus famulitium, *condomam* seu *condumam* vocarint Itali. Ipse locus *Gregorii M. Lib. XI Ep. 20*, quo hæresin suam stabiliunt, quemque & *Monachi S. Benedicti* in nova *Gregorii* editione male interpretati sunt, si recte ponderetur,

- pro verâ militat sententia. In verbis enim: *conduma vineolam parvam juris ejusdem Ecclesie nostrae tenere dicitur, vò tenere non complecti, sed possidere, indicat: id quod ex sequenti comate apparet: & ipsam sibi pariter vineolam petit debere locari.* Conf. *Chronicon Cœnobii Vultur. ad A. 778 in Script. rer. Ital. Tom. I Part. II pag. 363.* Dum ad homines de *Masnada Muratorius* progreditur, pleraque a *Justo Fontanino*, Archiepiscopo Ancyrano, in peculiari Dissertatione fuisse occupata notat, in multis tamen, & circa originem inprimis, ab ipso discessionem facit. Cum enim *Fontaninus* pro gente in mansis nata homines de *Masnada* dictos accipiat; hic gentem mansis additam, & ad mansum excolendum constitutam, interpretatur. *Dissertatio quinta decima* indicem habet de *Manumissionibus servorum, & de Libertis, Aldiis, & Aldianis.* Duplex præ ceteris manumittendi ritus *Cel. Muratorii* dignus notatu visus est, alter *per quartam manum*, in *lege 225*
- Pag. 798.
- 800.
- Diff. XV.
- Pag. 847.
- 862.
- 864.
- 866.
- Diff. XVI.
- Rotharis* Regis commemoratus, quando videlicet herus homini libero servum tradebat, a quo rursus alter ipsum accipiebat, sicut tertius ab altero & a tertio quartus, qui ad quadrivium ducens servulum, in conspectu giselim, hoc est, testium, solenni formula: *de quatuor viis ubi volueris ambulare, liberam habeas potestatem*, herili imperio penitus eximebat: *per impans* alter, sive *in voto Regis*, quando quis servum tradebat Regi, quo libertatem consequeretur. Id *amundum pronuntiare* dicebant, & per. excussionem denarii ut plurimum fiebat, unde *liberti denariales*, quasi aliquod libertatis pretium exsolvisent. Vid. *Diploma Ottonis III apud Martens Thes. Anecd. Tom. I pag. 104.* Nec par erat libertorum omnium conditio, immo fuere, qui, ut olim inter Romanos, perpetuo servitutis jugo manumissoribus obligati erant. Medium liberos inter & servos locum *Aldii*, seu *Aldiones*, tenuerunt, quos male *du Fresne & Baluzius* ad servorum miseras detrudunt. *Contrarium l. 218 & 219 Rotharis* Regis evincunt, quæ *aldiam* aut *liberam*, si in casa aliena intraverit ad maritum, & servum ad maritum tulerit, libertate privandam censet. De *litis* se junctam a viris doctissimis opinionem fovet, libertosque definit, quibus
- contra æquitatem patroni onera imposuerunt. *Dissertatio sexta decima*

decima est de Fœneratoribus, Judæis, Societatibus militum & prædonum, Leprosis, &c.; decima septima de Fisco & Camera Regum, Episcoporum, Ducum ac Marchionum Regni Italici. Curtem regiam Langobardi aliquando Palatium dixerunt, Francos nati hac ex parte imitatores, quamvis & his Fiscii nomen non fuerit inauditum, ceu chartæ Ludovici II de A. 854, & Carolomanni de A. 878, declarant. Vox Camera occurrit in testamento Caroli M. apud Eginbardum; & in Diplomate Desiderii, Regis Langobardorum, apud Margarinum, quamvis huic fidem adhibere dubitet Muratorius, qui & observat, multa esse apud Margarinum conficta, eoque imprimis Diploma Caroli M. pertinere, in cujus inscriptione Imperator ipse Magnum se vocat, quod æque ælonov est atque nota chronica: Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi octingentesimo secundo, Indictione secunda, ad ævum Caroli Crassi meliori jure referenda. Jus fisci seu camerae proprie est regium, Episcopis tamen atque Abbatibus, imprimis si Comitatu urbis fuissent donati, ut Episcopi Parmenses & Abbates Casinenses, maxime vero Romanis Præfulibus, Regum indulgentia communicatum. Rara tamen & vix deprehendenda in vetustioribus Pontificum monumentis fisci mentio, nisi forsitan, sub nomine Vestiarii latuisse, dicere & suspicari cum Muratorio velimus. De Principibus, Ducibus, atque Marchionibus, una res explicari nequit regula, quamvis non exigua sit veri species, excisis Langobardorum Regibus, Principes Beneventanos, Salernitanos, & Capuanos, fisci jus sibi vindicasse. Agmen claudit Dissertatio octava decima de re publica, parte publica, & ministris Reipublicæ antiquis temporibus, & an civium communitates, uti nunc, ita & vetustis Seculis, fuerint in civitatibus Italiciis. Accedunt Appendicis loco Excerpta historica ex Commentariis MStis Benevenuti de Imola in Comædiam Dantis Aligherii, ab eo circiter A. C. 1376 compositis, & in Estensis Bibliotheca thesauro asservatis. Nihil ad illustrandam Italiæ mediæ historiam tam apprime facit, quam Poema Dantis Aligherii; sed occurrunt tot in eo difficultates, ut absque locupleti Commentario vix queat vel ab Oedipo intelligi. Istum tam prolixum laborem non sine laude devpravit Beneventus de Imola, cujus

Diff.
XVII.
pag. 917.

934.

939.

950.

939.

Diff.
XVIII.

Commentarium MStum integrum præter opinionem in Bibliotheca Ducis Mutinensis invenit Cel. *Muratorius*, atque statim in suos, vel potius orbis literati, usus ita vertit, ut, quæ ad ipsius institutum facerent, excerpta daret. Etenim, univrsum Opus publici juris facere, supervacaneum & inconcinnum videbatur, quandoquidem fabularum scrutari explicationes, & Græciæ pariter ac Romæ veteris antiquitates examinare, & ab instituto scribentis opere procul aberat, & legentium curiositatem non poterat non iusto diutius morari.

*DE SERVORUM DEI BEATIFICATIONE,
& Beatorum Canonizatione, Liber secundus, Autore
PROSPERO DE LAMBERTINIS, S. R. E.
Cardinali, titulo S. Crucis in Jerusalem, Ancone
primum Episcopo, postea Archiepiscopo
Bononiæ.*

Bononiæ, formis Longhi, excusoris Atchiepiscopalis, 1735, fol.
Alph. 10.

Librum hunc secundum, particularibus doctrinis destinatum, *Clementi XI*, dudum demortuo, inscribendum dicendumque Maximus Autor iudicavit, extincto benefactore memoriam beneficiorum, ab illo acceptorum, haud penes se intercuisse, declaraturus. *Clementis* enim *XI* favore adjutus ipse Eminentiss. Cardinalis, nunc Pontifex Summus, primum in Advocatorum Consistorialium Collegium relatus, post Promotor fidei constitutus; tum Prælati domesticus, Basilicæ S. Petri Canonicus, S. Officii Consultor, & Sacre Concilii Congregationis a Secretis, electus fuit. Atque eam ob causam in merita *Clementis* illius honorificentissime prædicanda excurrit. Ex libro ipso summa decerpemus capita, atque in unum alterumque eorum longius recensendum operam nostram infumemus. Tractationis ipsius decursus ad *Caput* usque 54 pertinet. Exorditur Maximus Curie Romanæ Præsul scriptum hoc suum ab *Ordinariorum* facultate, eorundemque in conficiendis causis Beatificationum ac Canonizationum autoritate. Exponitur *Capite secundo* de iis, qui veniunt appellatione *Ordinariorum*.
Sub-

Subjungitur consuetudo Sedis Apostolicæ antiquior in causis *Ordinariorum*. Ordinarius autem vocatur ille iudex, in cujus diocesi est corpus canonizandi, nec non ille, in cujus diocesi miracula contigisse perhibentur, aut degunt homines, qui de sanctitate & miraculis illius, quem concilio coelitus esse adscribendam dicunt, sunt examinandi. Sede Episcopali vacante, Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, sive Vicarius-Capitularis, locum Ordinarii explet. Vicarius quoque Apostolicus, qui a Sede mittitur Romana ad gubernandam aliquam diocesim, sive Sede plena, sive vacante, ordinaria potitur jurisdictione, ita tamen, ut a sententiis ejus non provocetur ad Papam, sed ad Metropolitanum. Ordinarius ipse porro inserit *Max. Autor Præsules inferiores*, qui, licet characterem non habeant Episcopalem, jurisdictionem tamen obtinent quasi-episcopalem, habentque territorium separatum cum exclusione cujuscunque Episcopi, ita, ut in eo omnia peragant, quæ perageret Episcopus, exceptis his, quæ spectant ad Ordinis Ecclesiastici seu sacerdotalis conferendi potestatem. Et, licet in *Concilio Trid. Sess. 25* decretum legitur, nemini licere insolitam ponere ullo in loco imaginem, nisi ab Episcopo ea fuerit approbata, nec ulla nova admittenda esse miracula, nisi eodem recognoscente & approbante Episcopo; tamen Autor Summus credit, quasi-Episcopos per ea verba haud excludi. Nomine autem Ordinariorum non veniunt Vicarii Episcoporum generales, nuntii Apostolici, religiosi. Prima processus ordinarii mentio referenda videtur ad petitam Canonizationem *S. Raymundi de Pennaforti* sub *Nicolao III* A. 1279. At juridica testium examinatio ea ætate adhuc absuit. Recentiora sunt tempora, quibus ipsæ Canonizationum causæ ad normam veritatis & quodammodo contentiosi judicii redactæ fuerunt. *Caput quartum* inscriptum est de viribus Processuum, qui fiunt ab Ordinariis. *Quinto* sciscitur de conformitate inter Processum ordinarium & Apostolicum. *Sexto* agitur de *Ordinariorum Processuum singularitate*, hoc est, an aliquando eorum ope tantum & citra Apostolicum processum veniri possit ad Beatificationes & Canonizationes. *Septimum* edisserit argumentum de non-cultu, ac de rebus nonnullis ad ornatum materiæ de

14

22

26

41

49

Commentarium MStum integrum præter opinionem in Bibliotheca Ducis Mutinensis invenit *Cel. Muratorius*, atque statim in suos, vel potius orbis literati, usus ita vertit, ut, quæ ad ipsius institutum facerent, excerpta daret. Etenim, universum Opus publici juris facere, supervacaneum & inconcinnum videbatur, quandoquidem fabularum scrutari explicationes, & Græciæ pariter ac Romæ veteris antiquitates examinare, & ab instituto scribentis opere procul aberat, & legentium curiositatem non poterat non justo diutius morari.

*DE SERVORUM DEI BEATIFICATIONE,
& Beatorum Canonizatione, Liber secundus, Autore
PROSPERO DE LAMBERTINIS, S. R. E.
Cardinali, titulo S. Crucis in Jerusalem, Ancone
primum Episcopo, postea Archiepiscopo
Bononiæ.*

Bononiæ, formis Longhi, excusoris Archiepiscopalis, 1735, fol.
Alph. 10.

*L*ibrum hunc secundum, particularibus doctrinis destinatum, *Clementis XI*, dudum demortuo, inscribendum dicendumque Maximus Autor judicavit, extincto benefactore memoriam beneficiorum, ab illo acceptorum, haud penes se intercidisse, declaraturus. *Clementis* enim *XI* favore adjutus ipse Eminentiss. Cardinalis, nunc Pontifex Summus, primum in Advocatorum Consistorialium Collegium relatus, post Promotor fidei constitutus; tum Prælati domesticus, Basilicæ S. Petri Canonicus, S. Officii Consultor, & Sacre Concilii Congregationis a Secretis, electus fuit. Atque eam ob causam in merita *Clementis* illius honorificentissime prædicanda excurret. Ex libro ipso summa decerpemus capita, atque in unum alterunque eorum longius recensendum operam nostram infumemus. Tractationis ipsius decursus ad *Caput* usque 54 pertinet. Exorditur Maximus Curie Romanæ Præful scriptum hoc suum ab *Ordinariorum* facultate, eorundemque in conficiendis causis Beatificationum ac Canonizationum autoritate. Exponitur *Capite secundo* de iis, qui veniunt appellatione *Ordinariorum*.
Sub-

Subjungitur consuetudo Sedis Apostolicæ antiquior in causis *Ordinariorum*. Ordinarius autem vocatur ille iudex, in cujus diœcesi est corpus canonizandi, nec non ille, in cujus diœcesi miracula contigisse perscribentur, aut degunt homines, qui de sanctitate & miraculis illius, quem concilio coelitum esse adscribendum didicant, sunt examinandi. Sede Episcopali vacante, Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, sive Vicarius Capitularis, locum Ordinarii explet. Vicarius quoque Apostolicus, qui a Sede mittitur Romana ad gubernandam aliquam diœcesin, sive Sede plena, sive vacante, ordinaria potitur jurisdictione, ita tamen, ut a sententiis ejus non provocetur ad Papam, sed ad Metropolitanum. Ordinarius ipse porro inserit Max. Autor *Præsules inferiores*, qui, licet characterem non habeant Episcopalem, jurisdictionem tamen obtinent quasi-episcopalem, habentque territorium separatam cum exclusione cujuscunque Episcopi, ita, ut in eo omnia peragant, quæ perageret Episcopus, exceptis his, quæ spectant ad Ordinis Ecclesiastici seu sacerdotalis conferendi potestatem. Et, licet in *Concilii Trid. Sess. 25* decretum legitur, nemini licere insolitam ponere ullo in loco imaginem, nisi ab Episcopo ea fuerit approbata, nec ulla nova admittenda esse miracula, nisi eodem recognoscente & approbante Episcopo; tamen Autor Summus credit, quasi-Episcopos per ea verba haud excludi. Nomine autem Ordinariorum non veniunt Vicarii Episcoporum generales, nuntii Apostolici, religiosi. Prima processus ordinarii mentio referenda videtur ad petitam Canonizationem *S. Raymundi de Pennaforti* sub *Nicolao III* A. 1279. At juridica testium examinatio ea ætate adhuc absuit. Recentiora sunt tempora, quibus ipsæ Canonizationum causæ ad normam veritatis & quodammodo contentiosi iudicii redactæ fuerunt. *Caput quartum* inscriptum est de viribus Processuum, qui fiunt ab Ordinariis. *Quinto* sciscitur de conformitate inter Processum ordinarium & Apostolicum. *Sexto* agitur de *Ordinariorum Processuum singularitate*, hoc est, an aliquando eorum ope tantum & citra Apostolicum processum veniri possit ad Beatificationes & Canonizationes. *Septimum* edisserit argumentum de non-cultu, ac de rebus nonnullis ad ornatum materiæ de

14.

22.

26.

41.

49.

- non-cultu præmittendis. Ante *Alexandri III* tempora coli cœperunt Christiani nonnulli defuncti ex consensione ecclesiarum & consuetudine diuturna. Hic vero Papa edixit, ut, etiã per Sanctum miracula plurima fierent, non liceret tamen ulli aliquem pro Sancto sine auctoritate Romanæ Ecclesiæ habere vel colere veneratione publica, quanquam nemini non liceat Sanctis privatim impendere cultum citra illam auctoritatem. Repetis denuo Summus Auctor argumentum illud: *Si circumstantia loci publici illicitum non efficit cultum, qui viro pietate conspicuo adhuc viventi exhibetur, cum ad ejus genua in foro & in Ecclesia provocari possimus, ejusque precibus nos commendare; multo minus illicitum poterit efficere cultum, qui eidem post obitum impenditur.*
52. *Capite octavo* exponit diligentiam, quæ solet adhiberi, postquam causæ Beatificationis & Canonizationis Sedi Apostolicæ fuerunt reservatæ, ne iis cultus præsteretur, qui eum minime merentur. *Bonifacius* enim *VIII* iussit, ut *Hermannii* cujusdam corpus, apud Ferrarienses jam viginti annis pro Sancto culti, e sepulchro erueretur atque combureretur, quæstione prius habita de ejus hæresi. *Urbanus* quoque *VIII* in literis Apostolicis ad Archiepiscopum *Ravennatensem* & Episcopos ejus suffraganeos præcepit abrogari cultum, qui a Fratribus Prædicatoribus cuidam Fratri *Jacobo* publice impensus fuerat. *Capite nono* exponitur de moderatione cultus erga non-Beatificatos, nec a Sede Apostolica cœlitibus adscriptos. In horum enim memoriam nequeunt templa statui, altaria erigi, sacrificia celebrari, festa publica fieri, reliquæ constitui publice honorandæ; licet possit non-canonizatus appellari *Sanctus*, ejus imago pingi ac honorari, reliquæque coli, at extra templum & cultum publicum. Cum vero quidam Sanctis ejusmodi quoque cultum publicum impertirent, *Clemens VIII* A. 1602 d. 25 Nov. peculiarem instituit Congregationem super titulis & honoribus conferendis in pios vivos, a Sede Apostolica nondum approbatis, eamque ad d. 20 Dec. coram sese coire iussit. *Paulus V* disputationem refumsit, cui a *Clemente VIII* impositum fuerat silentium, atque nonnihil de ea re sancivit decretorum A. 1615. Iussit hic, ne per urbem fierent aut collocarentur in templis picturæ, neve quid. pingeretur super muros viarum publicarum, nisi prævio Cardinalis Vicarii permissu.
56. *Capite octavo* exponit diligentiam, quæ solet adhiberi, postquam causæ Beatificationis & Canonizationis Sedi Apostolicæ fuerunt reservatæ, ne iis cultus præsteretur, qui eum minime merentur. *Bonifacius* enim *VIII* iussit, ut *Hermannii* cujusdam corpus, apud Ferrarienses jam viginti annis pro Sancto culti, e sepulchro erueretur atque combureretur, quæstione prius habita de ejus hæresi. *Urbanus* quoque *VIII* in literis Apostolicis ad Archiepiscopum *Ravennatensem* & Episcopos ejus suffraganeos præcepit abrogari cultum, qui a Fratribus Prædicatoribus cuidam Fratri *Jacobo* publice impensus fuerat. *Capite nono* exponitur de moderatione cultus erga non-Beatificatos, nec a Sede Apostolica cœlitibus adscriptos. In horum enim memoriam nequeunt templa statui, altaria erigi, sacrificia celebrari, festa publica fieri, reliquæ constitui publice honorandæ; licet possit non-canonizatus appellari *Sanctus*, ejus imago pingi ac honorari, reliquæque coli, at extra templum & cultum publicum. Cum vero quidam Sanctis ejusmodi quoque cultum publicum impertirent, *Clemens VIII* A. 1602 d. 25 Nov. peculiarem instituit Congregationem super titulis & honoribus conferendis in pios vivos, a Sede Apostolica nondum approbatis, eamque ad d. 20 Dec. coram sese coire iussit. *Paulus V* disputationem refumsit, cui a *Clemente VIII* impositum fuerat silentium, atque nonnihil de ea re sancivit decretorum A. 1615. Iussit hic, ne per urbem fierent aut collocarentur in templis picturæ, neve quid. pingeretur super muros viarum publicarum, nisi prævio Cardinalis Vicarii permissu.
61. *Capite nono* exponitur de moderatione cultus erga non-Beatificatos, nec a Sede Apostolica cœlitibus adscriptos. In horum enim memoriam nequeunt templa statui, altaria erigi, sacrificia celebrari, festa publica fieri, reliquæ constitui publice honorandæ; licet possit non-canonizatus appellari *Sanctus*, ejus imago pingi ac honorari, reliquæque coli, at extra templum & cultum publicum. Cum vero quidam Sanctis ejusmodi quoque cultum publicum impertirent, *Clemens VIII* A. 1602 d. 25 Nov. peculiarem instituit Congregationem super titulis & honoribus conferendis in pios vivos, a Sede Apostolica nondum approbatis, eamque ad d. 20 Dec. coram sese coire iussit. *Paulus V* disputationem refumsit, cui a *Clemente VIII* impositum fuerat silentium, atque nonnihil de ea re sancivit decretorum A. 1615. Iussit hic, ne per urbem fierent aut collocarentur in templis picturæ, neve quid. pingeretur super muros viarum publicarum, nisi prævio Cardinalis Vicarii permissu.
62. *Capite nono* exponitur de moderatione cultus erga non-Beatificatos, nec a Sede Apostolica cœlitibus adscriptos. In horum enim memoriam nequeunt templa statui, altaria erigi, sacrificia celebrari, festa publica fieri, reliquæ constitui publice honorandæ; licet possit non-canonizatus appellari *Sanctus*, ejus imago pingi ac honorari, reliquæque coli, at extra templum & cultum publicum. Cum vero quidam Sanctis ejusmodi quoque cultum publicum impertirent, *Clemens VIII* A. 1602 d. 25 Nov. peculiarem instituit Congregationem super titulis & honoribus conferendis in pios vivos, a Sede Apostolica nondum approbatis, eamque ad d. 20 Dec. coram sese coire iussit. *Paulus V* disputationem refumsit, cui a *Clemente VIII* impositum fuerat silentium, atque nonnihil de ea re sancivit decretorum A. 1615. Iussit hic, ne per urbem fierent aut collocarentur in templis picturæ, neve quid. pingeretur super muros viarum publicarum, nisi prævio Cardinalis Vicarii permissu.
70. *Capite nono* exponitur de moderatione cultus erga non-Beatificatos, nec a Sede Apostolica cœlitibus adscriptos. In horum enim memoriam nequeunt templa statui, altaria erigi, sacrificia celebrari, festa publica fieri, reliquæ constitui publice honorandæ; licet possit non-canonizatus appellari *Sanctus*, ejus imago pingi ac honorari, reliquæque coli, at extra templum & cultum publicum. Cum vero quidam Sanctis ejusmodi quoque cultum publicum impertirent, *Clemens VIII* A. 1602 d. 25 Nov. peculiarem instituit Congregationem super titulis & honoribus conferendis in pios vivos, a Sede Apostolica nondum approbatis, eamque ad d. 20 Dec. coram sese coire iussit. *Paulus V* disputationem refumsit, cui a *Clemente VIII* impositum fuerat silentium, atque nonnihil de ea re sancivit decretorum A. 1615. Iussit hic, ne per urbem fierent aut collocarentur in templis picturæ, neve quid. pingeretur super muros viarum publicarum, nisi prævio Cardinalis Vicarii permissu.
72. *Capite nono* exponitur de moderatione cultus erga non-Beatificatos, nec a Sede Apostolica cœlitibus adscriptos. In horum enim memoriam nequeunt templa statui, altaria erigi, sacrificia celebrari, festa publica fieri, reliquæ constitui publice honorandæ; licet possit non-canonizatus appellari *Sanctus*, ejus imago pingi ac honorari, reliquæque coli, at extra templum & cultum publicum. Cum vero quidam Sanctis ejusmodi quoque cultum publicum impertirent, *Clemens VIII* A. 1602 d. 25 Nov. peculiarem instituit Congregationem super titulis & honoribus conferendis in pios vivos, a Sede Apostolica nondum approbatis, eamque ad d. 20 Dec. coram sese coire iussit. *Paulus V* disputationem refumsit, cui a *Clemente VIII* impositum fuerat silentium, atque nonnihil de ea re sancivit decretorum A. 1615. Iussit hic, ne per urbem fierent aut collocarentur in templis picturæ, neve quid. pingeretur super muros viarum publicarum, nisi prævio Cardinalis Vicarii permissu.

missu, atque adeo non nisi re communicata cum ipso, vel cum Præfule, ejus vicem gerente. Ferunt, plebeculam Venetam tabellas votivas appendere cœpisse ad sepulcrum Fratris *Pauli Sarpii, quem cucullatum Lutheranum* (sunt verba Autoris Maximi,) *plerique appellant.* Tum vero *Urbanum VIII* jussisse *Zacchiam*, Faliscorum Episcopum, suum Venetiis Nuntium, ut Senatum moneret, ne indebitus ille cultus continuaretur; Senatūque Venetum in eo morem Pontifici gessisse. Ad-
 dunt aliū, ea re *Urbanum VIII* motum fuisse ad edenda ea generalis Decreta, quæ hic proferuntur, quæ tamen conjectura infirmo stat talo. Id est certum, *Urbanum A. 1625 d. 2 Oct.* cultum prohibuisse atque venerationem, illis præstari solitam, qui a *Sede Apostolica nec Beati* pronuntiati, nec cœlitibus adscripti fuerent. Vetuit ipse, ne quis servorum Dei ante illas Beatificationis vel Canonizationis cerimonias depingeret imagines cum laureolis, radiis, seu splendoribus, neque ipsæ retinerentur sive in sacellis, sive aliis in locis publicis cujuscunque ordinis, instituti, societatis, neque lumina ad sepulcra ipsorum incenderentur. Ad-
 junxit Summus Autor *Caput duodecimum* de nonnullis expositionibus ad prædicta *Urbani VIII* decreta, ac de nonnullis quæstionibus, quæ ad eorum funus & sepulcra, qui servorum Dei appellatione veniunt, pertinent. Quæstiones alias, quæ ad anniversariam obitus servorum Dei memoriam, eorundemque reliquias, faciunt, enodat *Capite XIII.* Negat Max. Autor, quod *Papebrochius* in *Conatu Chronico-historico ad Catalogum Romanorum Pontificum, & Pagi* in *Critica Baroniana ad A. 67 n. 18*; fassi fuerunt, scilicet veteres fere omnes Sanctos Pontifices alio die coli, quam quo obierunt, ratus, in casu dubio Deum manifestasse diem; cujus rei exemplum ex *Gregorio Turonensi Lib. II de Miraculis Martyrum Cap. 29* depromit. Nos non possumus, rei veritate commoti, quin a *Papebrochio* stemus. Differuit Pontifex Maximus *Capite 14* de quibusdam aliis controversiis respectu imaginum, quibus servi Dei solent coli, nec non actuum sine ulla dubitatione ad cultum publicum referendorum, ideoque veterum. Exemplis, decretis, & expositionibus, omnia hic nitescunt. Illustrat eadem ratione ea omnia, quæ capitulâtim breviusque in *Libro primo* edisseruerat. Excipit tractationem Appendix, quæ monu-
 menta

75.

77.

79.

81.

101.

109.

- Pag. 571. menta complectitur, ad hunc *Tomium secundum* referenda. Primo loco apparent *Decreta Sanctissimæ Inquisitionis*, edita A. 1625 d. 13 Martii & 2 Oâ. ab *Urbano VIII*, nec non alia ejusdem decreta, per Breve promulgata d. 5 Julii A. 1634, quibus cultus publici determinatio fuit exposita. Disce exinde potest recentior methodus Beatificationis ac Canonizationis. Succedunt Decreta novissima sacræ Rituum Congregationis, servanda in causis Beatificationum. & Canonizationum Sanctorum, edita jussu *Innocentii XI*. Tertio loco exhibetur antiqua Vita B. *Archangeli Canneti*, Canonici regularis Congregationis Salvatoris, inserta in Processum, autoritate ordinaria confectum die 2 Maji A. 1617 a Vicario generali Episcopi Eugubini. Tum sese offert Vita Sancti *Bolonii* seu *Bononii*, producta ex Archivo Capituli Cathedralis S. *Eusebii Vercellensis*, & ad Autorem missa ab Eminentiſſimo Cardinali *Ferrerio*, Episcopo Vercellensi. Succedit Officium proprium S. *Bononii*, quod olim in Ecclesia Vercellensi recitabatur. Sequuntur *propria lectiones*, quæ recitantur in Officio S. *Petri*, Episcopi Vercellensis, & in quibus plura, habentur de S. *Bononio*.
- 598.
603. Additur loco septimo *Relatio Rotæ Auditorum in causa B. Petri Regalati*, in qua ante judicium latum de casu excepto a Decretis *Urbani VIII* jam fuerunt discussæ & approbatæ virtutes. Edita fuerat hæc Relatio ipsa a *Bollandianis* ad diem 30 Martii, at minus integra. Hic vero datur integra ex typis Romanis anni 1630. Additur *Relatio Rotæ Auditorum in causa B. Gregorii Papæ X*, in qua approbatæ virtutibus ante Decreta *Urbani VIII* post eadem decreta pronunciatum fuit super casu ab iisdem excepto. Relatio ipsa MSta exstat apud Autorem, & edita etiam fuit post Vitam ejusdem Beati, compositam ab *Antonio Maria Bonuccio*, Presbytero Societatis Jesu. Agmen claudit *Exemplar tabellæ testium*, quæ scilicet Sacrorum rituum Congregationi exhibetur, cum agitur de validitate Processuum, autoritate Apostolica & ordinaria confectorum, ubi testium nomen, cognomen, ætas, inductio, citatio, jusjurandum, & examen, indicantur.
- 613.
- 625.
- 627.
- 629.
- 673.
- 726.

HISTOIRE ROMAINE DE LA FONDATION
de Rome jusqu'à la Bataille d'Actium.

id est,

id est,

HISTORIA ROMANA AB URBE CONDITA
usque ad prælium Actiacum, id est, ad Reipublicæ finem,
 Autore **ROLLINO**, Universitatis Parisiensis antiquo
 Rectore, Eloquentiæ in Collegio Regio Professore, &
 Societati Regiæ Inscriptionum atque elegantio-
 rum literarum adscripto.

Tomus I.

Amstelædami, ex officina Wetsteniana, 1739, 12 maj.

Alph. 1 plag. 4, cum Mappis Geogr. 2.

Non tritum aliquid aut vulgare, sed eximia quæque, ipsum
 Cel. Autoris nomen promittit. Neque fallitur spes nostra.
 Vix enim scias, utrùm elegantissimum stilum, an prudentissi-
 mum selectum, an accuratissimam rerum compositionem, magis
 admireris.* Ipsa statim Præfatio nos docet, quanta historiarum
 peritia, quanta rerum civilium, ac sigillatim Romanarum,
 cognitione, polleat *Rollinus*. Ideam hic Operis sui generalem
 sistit, atque de fortuna Romanorum sapientissimum omnino judi-
 cium interponit. Scilicet tria sibi potissimum hic tractanda sum-
 sit: primo characterem populi Quiritum, deinde regulas, quibus
 imperium nitebatur, denique vias, quibus ad tantam magnitudi-
 nem perventum est. Deorum timor atque sacrorum cultus inde a
 primis Reip. incunabulis merito ad præcipua imperii fundamenta
 referuntur, neque infimum sibi locum amor patriæ ac libertatis
 vindicavit, quocum honoris & gloriæ studium arctissimo nexu con-
 junctum fuit. Immo vero eo ipso nomine appellari merentur
 divisio inter Senatum atque Populam, quæque hos inter ali so-
 lebant dissensiones, quarum quidem utilitatem, utæ cum admiran-
 da Populi moderatione, Patrum vero sapientia, prudentiâ, & gra-
 vitate, luculenter satis exponit Autor. Appellari porro merentur
 civium numerum multiplicandi cupiditas, juventutem in armis
 exercendi, & bellorum gerendorum, ratio, quam juvabant æmu-
 latio inter milites laudibus ac præmiis suscitata, disciplinæ mili-
 tatis severitas, inque maximis periculis & calamitatibus Roma-

C

norum

norum constantia, una cum augmentorum tarditate, vincendo a Republica captorum, quæ quidem moribus antiquis stetit atque crevit, mutatis vero labefactata fuit. Neque tamen in mirabilibus istiusmodi incrementis ac fati singularis tacenda erit divini Numinis providentia, quippe quæ virtutes Romanorum quantumvis falsas hac ratione compensasse videtur. Non sine causa longiorem istam Præfationem pluribus verbis persecuti sumus. Ne tamen in limine tantum hæere videamur, agedum, summa ipsius tractationis, quatenus hoc *Tomò* continetur, capita strictim breviterque percenseamus. In *tres* autem iste *Libros* dividitur, quorum *primus* duo *Capita* complectitur. *Priori* harum gentium ante urbem conditam historię paucis enarrantur, *posteriori* autem res gestæ septem Regum comprehenduntur. Quod adeo *septem* pariter *Sectionibus* absolvitur, quarum singulas singulorum Regum vitis dicatas videmus. Ita, exempli causa, *Tarquinius Superbum* sistens Autor, ejus tyrannidem, cum Latinis amicitiam, *Turni Herdonii* cædem, cum Latinis fœdus, templi Jovi Latiali sacri constructionem, cum Sabinis bellum, Gabios dolo captos, exædificationem Capitolii, libros Sibyllinos ad *Tarquinius* latos, *Junium Brutum*, ejusque indolem, & cum principibus juventutis Delphos profectionem, Ardeæ obsidionem, *Lucretiam* mortem, atque inde enatam Regum expulsionem, ut & alia plura, luculenter satis describit. Postea *Libro secundo* imperii consularis vitia, & diversas Romanorum expeditiones, considerat. Ubi res præsertim primorum Consulium, *Collatini* atque *L. Bruti*, narrantur, quorum posterior præsertim collegam suum, *Lucretiam* maritum, quia propter affinitatem *Tarquiniorum* suspectus erat, Consulatu se abdicare, atque urbe cedere coegit, & in suam ipse familiam crudeliter animadvertit, tandem vero, cum adversus Reges exercitum duxisset, in acie occubuit. Post ejus obitum, cum *Porfena*, Rex Clusinarum, bellum pro *Tarquiniis* suscepisset, *Coclis Horatii*, ex Romanorum parte, virtus incluta fuit, cujus atque aliorum exemplo *Porfena* motus, pacem cum Romanis fecit, quo ipso spes *Tarquini* imperium recuperandi magis in dies atque magis evanuit. Fuere deinde Romanorum alia bella, cum Sabinis

inpri-

inprimis ac Volscis, quæ Celeb. Autor pari ratione fufius enarrat. Atque etiam *Libro postremo* fata Quiritum & gesta ad annum usque Urbis conditæ 290, vel ante Servatoris nativitatem 462, περιγραφήs percenset, ita scilicet, ut observationes politicas & morales haudquaquam intermittat. De *altero, tertio, & quarto*, hujus Operis, omni laude dignissimi, *Tomis*, quos intra anni spatium ferrea Autoris octogenarii industria excudit, & quorum nullus est, qui argumentorum delecta, aut narrandi suavitate, huic *priori* cedat, alio tempore ex instituto diligentique dicemus.

A COMPLETE SYSTEM OF OPTICKS,
in four Books, &c.

hoc est,

OPTICES SYSTEMA COMPLETUM,
in Libros quatuor digestum, in Tractatus scilicet Popularum, Mathematicum, Mechanicum, & Philosophicum; quibus subjunguntur Annotationes in unversum Opus, Autore ROBERTO SMITH, Astronomiæ & Philosophiæ Experimentalis Professore Cantabrigiensi, nec non Artium Mechanicarum Magistro Regio.

Cantabrigiæ, impensis Autoris impressum, & venale apud Cornelium Crownfield, & Londini apud Stephanum Austen & Robertum Dodsley, 1738, 4 maj.

Opus ipsum continet Alph. 2 plag. 11, cum Tab. æn. 63,
& Annotationes Alph. 1, cum Tab. æn. 20.

Operis hujus perquam eximii, quod non tam Systema, quam Bibliothecam & Thesaurum, Opticum jure dixeris, recensionem confecturi, id præcipue agemus, ut de iis, quæ nova in eo esse, & ad incrementum scientiæ Opticæ facereprehendimus, dicamus paulo plenius, reliqua autem, ex aliis Autoribus multo cum labore congesta digestaque, strictim dun-

taxat attingamus. Juvat quoque monuisse, nos recensionem Annotationum, quas toti Operi subnectere Cel. Autori placuit, una eademque opera ipsis materiis intertexturos, ut novo labori, fastidiosive repetitionibus, ubi ad calcem libri perventum fuerit, possimus superfedere. Cur autem a reliquo opere divulsæ fuerint Annotationes, ratio est, quoniam ad caput rei, nequamque ratiociniorum, necessario non spectant, nihilo tamen minus lectu sunt dignissima, uberrima quippe experimentorum, observationum, problematumque, copia referta, & comprimis inventorum Opticorum historiam exhibentes. Quæ cum ita sint, non est, cur in limine Lectorem diutius moremur; quin potius ad rem ipsam continuo accedimus. *Primus* itaque egregii Operis *Tractatus* inscribitur *Popularis*, eo scilicet sine conscriptus, iis ut inservire possit, qui, dum Matheseos profundioris præfidiis destituuntur, rerum tamen opticarum non contemnendam sibi noticiam comparere gestiunt. Ex quo facile intelligitur, in eo præcipue Autori hic laborandum fuisse, ut circumspersionem in materiis seligendis cum summa proponendi facilitate & perspicuitate conjungeret. Quam ob causam demonstrationes geometricas omnes exulare hic iussit, earumque in locum tales sufficit, quales quidem ferre homines possunt tantum non prorsus ἀγνοῦντες, ab experimentis unico scilicet deductas, iisque intellectu faciliioribus, & levi, si placuerit, instrumentorum apparatu instituendis. Ab eo igitur orditur, ut præcipuas luminis proprietates, nec non leges reflexionis & refractionis, exponat; transit deinde ad lentes omnis generis, tam planas, quam sphericas, & varias, quæ in iis fiunt, radiorum tam parallelorum, quam divergentium, reflexiones & refractiones luculenter & copiose ostendit, nec non de imaginibus objectorum, quas radii reflexi aut refracti effingunt, scitur maxime necessaria & facilia proponit, subjuncta quoque linearum causticarum genesi, quas nimirum radii a superficie plana vel spherica reflexi aut refracti depingunt. Experimenta quoque varia addidit, absque magno labore instituenda, quibus veritas eorum, quæ circa eam rem tradidit, pro arbitrio explorari & confirmari potest. Sequitur descriptio oculi, tam artificialis, quam naturalis, ex

Hugenio

Hugenio præcipue desumta, ipsaque visionis ratio accuratius declaratur, quæ veteribus prorsus fuit incognita, donec eam detegeret *Keplerus*. Multa hanc in rem leguntur in Notis, digna omnino, quæ expendantur; illa præcipue, quæ ad visionem distinctam in variis objectorum distantis spectant. De eo enim valde laborant Optici, ut variationes, quas oculum necesse est eum in finem subire, ut ad diversa intervalla distincte videat, exquirant & determinent. Quare Auctor Cl. præcipuas eruditorum sententias, *Hugenii* præcipue, *Pembertonii*, & *Mirri*, enarrat, quidque in iis desiderari videatur, exponit. Notabile omnino est, quod mox ab initio demonstrat: positis nimirum tribus ab oculo distantis, quarum prima sit earum minima, ad quas objectam distincte cernat, secunda dupla primæ, tertia vero prorsus infinita; distantias primam & secundam eadem in oculo variationes requirere, ut distincte videat, ac secunda & tertia, quamvis infinite a se invicem differant. Luculenter deinceps agit de visus defectibus, & medela ope conspiciendorum ipsis adhibenda, quorum historiam quoque perquam copiose enarrat. Quibus ita expeditis, ad visionem, quæ fit per lentes, provehitur, ubi præcipue de Telescopiis & Microscopiis agit, quorum historiam ex *Hugenio* depromit; factis tamen accessionibus haud contemnendis. Cumque sint inter Anglos, qui *Baconem* Telescopii inventorem existiment; eorum argumenta, ex ipsis *Baconis* scriptis desumta, ad examen revocat, tandemque conficit, neque theoriæ, neque experimentorum, ope eo usque pervenire potuisse Philosophum istum, ut rem adeo egregiam inveniret. De Telescopiis catoptricis, seu reflectentibus, refert, primum eorum inventorem non fuisse *Newtonum*, sed *Jacobum Gregorium*, quamvis ejus constructio a *Newtoniana* differat, eaque longe sit inferior, ceu *Newtonus* ipse monstravit. Quæ sequuntur, de ideis agunt, quas ope visionis acquirimus. Inter alia quæstio illa, inter *Molyneuxium* & *Lockium* olim agitata, excutitur, an homo aliquis inde a sua natiuitate oculis captus, si qua arte visum ipsi restitui contigerit, globum a cubo discernere solo intuitu valeat, quorum differentiam tactu antea solum cognoverat. Cujus Problematis solutionem a Cl. *Jurino* accepit.

Noſter, Notisque ſuis inferuit, qua probatur contra *Molineuxium*, hominem, reſtituto viſu, globum a cubo utique diſtincturum, nullo interveniente tactu, ſed ratiocinando eum in modum, quem ſuſius deſcribit. Narratur quoque, *Nicolaum Sanderſonum*, (inſignem Philoſophum & Mathematicum, licet a ſua inde infantia cœcum, de quo plura legas in Præſatione ad Opera *Coteſiana*.) eandem de hac quæſtione ſententiam fovere. In id non minus inquiritur, cur duobus oculis utentes, objecta tamen ordinariè ſimplicia videamus, & quibus caſibus duplicata; eamque in rem *Jurini* aliorumque obſervationes adducuntur. Præcipue vero id curæ fuit Autori, ut ideam diſtantix apparentis objecti alicujus, ejusque geneſin, rimaretur quam diligentiffime, cum exinde magna nobilisque ſcientix Opticæ pars dependeat, hætenus parum accurate, ne dicamus vitioſe, ab Autoribus tradita. Plurimum igitur ſtudii in eo collocat, ut ratiociniis non minus, quam experimentis, cum lentibus omnis generis inſtitutis, quam firmiffime adſtruat, ideas diſtantiarum in mente noſtra excitari per ideas magnitudinis objectorum apparentis. Reperit enim, oculo ad lentem appreſſo, omnium objectorum magnitudines & diſtantias eadem apparere, quales nudo oculo appareant, oculo autem & lente a ſe invicem ſeparatis, diſtantiam apparentem in ea ratione ſemper augeri, qua diminuatur magnitudo viſa, & viciffim. Conſicit, diſtantiam apparentem objecti cujuſvis, per lentem aut ſpeculum viſi, eſſe reciproce ut magnitudo apparens. Exinde præno fluit alveo, objectum, per radios reflexos refractosve conſpectum, ad eandem ab oculo diſtantiam removeri cenſendum eſſe, ad quam judicatur nudo oculo, ſed eadem, qua per ſpecula aut lentes, magnitudine viſum. Hoc igitur Viri doctiffimi principium non eſt, quo utitur ad illam Opticæ partem, quæ circa diſtantias objectorum apparentes verſatur, fundamento latiffimo ſuperſtruendam, de quo fruſtra hætenus laborarunt Optici ſcriptores præſtantiffimi. Sane magnus ille *Barrovius* in *Lectionibus ſuis Opticis* dudum impugnavit antiquum iſtud principium, quod amplexati ſunt *Euclides*, *Albazenus*, *Arabs*, *Tacquetus*, tantumque non omnes ceteri Auctores, illudque minus eſſe ſufficiens, quin imo falſum, pronuntiavit;

tiavit; quo nimirum statuitur, quodlibet punctum per reflexos refractosve radios visum ibi apparere, ubi radii reflexi aut refracti continuatio interfecat rectam ex puncto radiante ad superficiem reflectentem aut refringentem perpendiculariter ductam. Aliud igitur, idque rutilius, principium adstruere annisus est, quod eo redit, cujuslibet puncti radiantis imaginem per reflexionem aut refractionem in eo puncto apparere, ex quo divergunt radii, pupillam oculi ingredients. Vid. in primis *Lect. Optic. pag. 45, 46.* Hoc principium in facilioribus quibusdam casibus cum experientia quidem conspirat, in plurimis autem quammaxime ab ea dissidet, illo præsertim, cujus difficultate constrictus hæsit ipse *Barrovius*, uti sub finem *Lectiōnū Opticarum* candidè ipsemet agnoscit. Etenim non difficile perspicitur, tale punctum, quale *Barrovius* insinuat, semper in curva aliqua situm esse, quam causticam per reflexionem aut per refractionem appellant; igitur valde differt a loco imaginis, si angulus incidentiæ magnus est, vel, quod eodem recidit, oculus ab axe Causticæ valde remotus; proxime autem cum eo coincidit, oculo prope axem, ut in experimentis vulgaribus, constituto. Unde consequitur, insignem istum Virum, cum mathematicam Opticæ partem accessionibus egregiis auxerit, in physica tamen a vero defecisse. Cel. autem *Smitbius* principii hujusce erronei fontes non solum aperit, sed in eo quoque præcipuam operam ponit, ut difficiliorum ejusmodi casuum, *Barroviani* in primis, solutionem ex suis notionibus exhibeat, ac distinctissime demonstrat, distantiam objecti apparentem a convergentia vel divergentia radiorum versus oculum e loco imaginis (vel absolutæ, vel relatæ, uti *Barrovius* eam distinguit in *Lect. Optic. pag. III,*) nullo pacto dependere. Ea de re vero plura dicemus paulo infra in recensione *Tractatus mathematici.* Quæ in hoc Capite memoratu digna adhuc occurrunt, ad ideam, quam de cælo æthereo habemus, præcipue spectant, in cujus figuram apparentem diligentius inquiritur, eamque segmentum superficiæ sphericæ concavæ, sed hemisphærico minus, esse ostenditur, utpote cujus altitudo sit ad radium basis ut 1 ad $3\frac{1}{3}$, vel ut 3 ad 10 proxime, uti ex variis observationibus inter se collatis

collatis colligere licuit. Exinde fuit solutio questionis, cur Sol, Luna, ceteraque sidera, in horizonte multo appareant majora, quam ubi vertici propinquiora sunt, & qua id proportione fiat. Quem in finem exhibetur laterculus sequens:

Grad. altid. ☉ vel ☽ supra horiz.	Diam. appar.
00	100
15	68
30	50
45	40
60	34
75	31
90	30

Nec minus de aliis visionis fallaciis, imprimis de refractione, differitur, adjectis eam in rem observationibus plurimis, quas ab amicis accepit Autor. Tandem vero de origine colorum, de transparentia & opacitate corporum, deque causa reflexionis & refractionis, agitur, de quibus, cum ex *Newtono* profus desumpta sint, plura dicere superledemus, id unice annotantes, Autorem *Leibnitii* nostri sententiam de causa reflexionis & refractionis, quæ *Actis* nostris *Anni 1682* inserta legitur, impugnare. Et hæc quidem de *Traçtatu Popolari* dixisse sufficiat.

Ad *Mathematicum* itaque continuo accedimus, in quo quid præsterit Vir doctissimus, paulo attentius circumspicendum. Et primo quidem in eo est totus, ut propositiones *Catoptricæ* *Dioptricæ*que elementares tradat, quæ versantur circa focos speculorum lentiumque determinandos, nec non circa imagines a radiis tam reflexis, quam refractis, efficias. Omnia olim sua methodo jam demonstravit *Hugenius* in *Dioptrica*, idque rigorosissime quidem, sed prolixissime, ne dicamus intricate, ob tot rationum compositiones & resolutiones. Utilem itaque rem fecisse dicendus est Noster, brevior, eamque longa faciliorem, demonstrandi rationem sequendo, methodo nimiram rationum primarum & ultimarum innixam. Ne vero desiderari quidpiam possit, in *Notis* formulas algebraicas, quibus, ceu *Uias* muci, universa hæc

hæc doctrina includitur, exhibuit, quales olim considerunt *Hallejus in Transact. Angl. in 205, & Goussierus quoque in Comment. Acad. Paris. A. 1704*, idque adhuc universalius. Quibus ita expositis, ad alia, eaque minus trita, provehitur, Problematis nimirum sequentis solutionem plenam exhibiturus: Datis distantis focalibus, (respectu nimirum ad radios parallelos habito,) & aperturis tot lentium, quot libuerit, ad datas inter se distantias ab oculo objectoque dispositarum, invenire distantiam apparentem, magnitudinem, situm; gradumque claritatis & distinctionis objecti, per omnes hæc lentes conspecti, nec non maximum visionis angulum, areamque objecti visibilem, denique aperturam particularem, quæ utrique limites figit. Facile igitur patet, hac propositione prænobilem illam difficilemque scientiæ Opticæ partem contineri, de qua, ut multa fuere scripta, ita certi parum consistit. Ope autem principii supra expositi, quod de distantis objectorum apparentibus adstruxit Autor, rem Geometriæ subjecit, eique tantum lucis affudisse videtur, ut extra omnem dubitationis aleam posita jure existimari queat. Solutio autem Problematis præsentis pendet e nobili dioremate dioptrico, quod paulo ante fata fuit invenit *Cassius*, quanta licet brevitate huc transferendum. Sit PL. TAB. I

objectum, per lentes quotlibet visum, collocatas ad A, B, C, Fig. I
 quarum distantie focales (ad radios parallelos) sine recta a, b, c ;

sitque communis earum axis recta OP, quæ distantiam quoque objecti ab oculo exponit; cumque in nostro schematismo tres lentes designatæ sint, concipiatur OP divisa in quatuor partes, scilicet OA, AB, BC, CP; semper enim, numero lentium existente

$= n$, distantia OP dividetur in partes, quarum numerus est $= n + 1$. Jam ducantur in se singulæ binæ harum linearum, OA & AP; OB & BP; OC & CP; factique ad a, b, c ; applicentur respective, sitque $OA \times AP + OB \times BP + OC \times CP$

$= X$. Deinde ducantur in se singulæ ternæ, nimirum OA, AB, BP; OA, AC, CP; OB, BC, CP; & facti applicentur ad ab, ac, bc , respective; sitque $OA \times AB \times BP + OA \times AC \times CP$

$+ OB \times BC \times CP = Y$. Pariter sumantur facti ex singulis quaternis, appli-

D

norum constantia, una cum augmentorum tarditate, vincendo a Republica captorum, quæ quidem moribus antiquis stetit atque crevit, mutatis vero labefactata fuit. Neque tamen in mirabilibus istiusmodi incrementis ac fatis singularis tacenda erit divini Numinis providentiæ, quippe quæ virtutes Romanorum quantumvis falsas hac ratione compensasse videtur. Non sine causa longiorem istam Præfationem pluribus verbis persecuti sumus. Ne tamen in limine tantum hæere videamur, ægedum, summa ipsius tractationis, quatenus hoc *Tomo* continetur, capita strictim breviterque percenseamus. In *tres* autem iste *Libros* dividitur, quorum *primus duo Capita* complectitur. *Priori* harum gentium ante urbem conditam historiæ paucis enarrantur, *posteriori* autem res gestæ septem Regum comprehenduntur. Quod adeo *septem pariter Sectionibus* absolvitur, quarum singulas singulorum Regum vitis dicatas videmus. Ita, exempli causa, *Tarquinius Superbum* sistens Autor, ejus tyrannidem, cum Latinis amicitiam, *Turni Herdonii* eadem, cum Latinis scædis, templi Jovi Latiali sacri constructionem, cum Sabinis bellum, Gabios dolo captos, exædificationem Capitoli, libros Sibyllinos ad *Tarquinium* latos, *Junium Brutum*, ejusque indolem, & cum principibus juventutis Delphos profectioem, Ardez obsidionem, *In* *duosam Lucretia* mortem, atque inde enatam Regum expulsionem, ut & alia plura, luculenter satis describit. Postea *Libro secundo* imperii consularis vitia, & diversas Romanorum expeditiones, considerat. Ubi res præsertim primorum Consulum, *Collatini* atque *L. Bruti*, narrantur, quorum posterior præsertim collegam suum, *Lucretia* maritum, quia propter affinitatem *Tarquiniorum* suspectus erat, Consulatu se abdicare, atque urbe cedere coegit, & in suam ipse familiam crudeliter animadvertit, tandem vero, cum adversus Reges exercitum duxisset, in acie occubuit. Post ejus obitum, cum *Porfena*, Rex Clasinorum, bellum pro *Tarquiniis* suscepisset, *Coclis Horatii*, ex Romanorum parte, virtus incluta fuit, cujus atque aliorum exemplo *Porfena* motus, pacem cum Romanis fecit, quo ipso spes *Tarquini* imperium recuperandi magis in dies atque magis evanuit. Fuere deinde Romanorum alia bella, cum Sabinis inpri-

inprimis ac Volſcis, quæ Celeb. Autor pari ratione fuſius enarrat. Atque etiam *Libro poſtremo* fata Quiritum & geſta ad annum uſque Urbis conditæ 200, vel ante Servatoris nativitatem 462, περιημετρικῶς per cenſet, ita ſcilicet, ut obſervationes politicas & morales haudquaquam intermiſſat. De *altero, tertio, & quarto*, hujus Operis, omni laude digniſſimi, *Tornis*, quos intra anni ſpatium ferrea Autoris octogenarii induſtria excudit, & quorum nullus eſt, qui argumentorum delectu, aut narrandi ſuavitate, huic *priori* cedat, alio tempore ex inſtituto diligenterque dicemus.

A COMPLETE SYSTEM OF OPTICKS,
in four Books, &c.

hoc eſt,

OPTICES SYSTEMA COMPLETUM,
in Libros quatuor digeſtum, in Tractatus ſcilicet Popularem, Mathematicum, Mechanicum, & Philoſophicum; quibus ſubjunguntur Annotationes in univerſum Opus, Autore ROBERTO SMITH, Aſtronomiæ & Philoſophiæ Experimentalis Profefſore Cantabrigienſi, nec non Artium Mechanicarum Magiſtro Regio.

Cantabrigiæ, impenſis Autoris impreſſum, & venale apud Cornelium Crownfield, & Londini apud Stephanum Auſten & Robertum Dodsley, 1738, 4 maj.

Opus ipſum continet Alph. 2 plag. 11, cum Tabb. æn. 63, & Annotationes Alph. 1, cum Tabb. æn. 20.

Operis hujus perquam eximii, quod non tam Systema, quam Bibliothecam & Theſaurum, Opticum jure dixeris, recenſionem confeſturi, id præcipue agemus, ut de iis, quæ nova in eo eſſe, & ad incrementum ſcientiæ Opticæ facere deprehendimus, dicamus paulo plenius, reliqua autem, ex aliis Autoribus multo cum labore congeſta digeſtaque, ſtriſſim duntaxat

taxat attingamus. Javat quoque monuisse, nos recensionem Annotationum, quas toti Operi subnectere Cel. Autori placuit, una eademque opera ipsis materiis intertexturos, ut novo labori, fastidiosive repetitionibus, ubi ad calcem libri perventum fuerit, possimus superfedere. Cur autem a reliquo opere divulsæ fuerint Annotationes, ratio est, quoniam ad caput rei, nezumque ratiociniorum, necessario non spectant, nihilo tamen minus lectu sunt dignissima, uberrima quippe experimentorum, observationum, problematumque, copia refertæ, & cum primis inventorum Opticorum historiam exhibentes. Quæ cum ita sint, non est, cur in limine Lectorem diutius moremur; quin potius ad rem ipsam continuo accedimus. *Primus* itaque egregii Operis *Tractatus* inscribitur *Popularis*, eo scilicet sine conscriptus, iis ut intersere possit, qui, dum Macheleos profundioris prædiis destituuntur, rerum tamen opticarum non contemnendam sibi noticiam comparere gestiunt. Ex quo facile intelligitur, in eo præcipue Autori hic laborandum fuisse, ut circumspeditionem in materiis seligendis cum summa proponendi facilitate & perspicuitate conjungeret. Quam ob causam demonstrationes geometricas omnes exulare hic iussit, earumque in locum tales sufficit, quales quidem ferre homines possunt tantum non prorsus ἀγεωμετρικούς, ab experimentis unice scilicet deductas, iisque intellectu facillioribus, & levi, si placuerit, instrumentorum apparatu instituendis. Ab eo igitur orditur, ut præcipuas luminis proprietates, nec non leges reflexionis & refractionis, exponat; transit deinde ad lentes omnis generis, tam planas, quam sphericas, & varias, quæ in iis fiunt, radiorum tam parallelorum, quam divergentium, reflexiones & refractiones luculenter & copiose ostendit, nec non de imaginibus objectorum, quas radii reflexi aut refracti effingunt, scitu maxime necessaria & facilia proponit, subjuncta quoque linearum causticarum genesis, quas nimirum radii a superficie plana vel spherica reflexi aut refracti depingunt. Experimenta quoque varia addidit, absque magno labore instituenda, quibus veritas eorum, quæ circa eam rem tradidit, pro arbitrio explorari & confirmari potest. Sequitur descriptio oculi, tam artificialis, quam naturalis, ex

Hugenio

Hugenio præcipue desumpta, ipsaque visionis ratio accuratius declaratur, quæ veteribus prorsus fuit incognita, donec eam detegeret *Keplerus*. Multa hanc in rem leguntur in Notis, digna omnino, quæ expendantur; illa præcipue, quæ ad visionem distinctam in variis objectorum distantis spectant. De eo enim valde laborant Optici, ut variationes, quas oculum necesse est eum in finem subire, ut ad diversa intervalla distincte videat, exquirant & determinent. Quare Autor Cl. præcipuas eruditorum sententias, *Hugenii* præcipue, *Pembertonii*, & *Mirrii*, enarrat, quidque in iis desiderari videatur, exponit. Notabile omnino est, quod mox ab initio demonstrat: positis nimirum tribus ab oculo distantis, quarum prima sit earum minima, ad quas objectam distincte cernat, secunda dupla primæ, tertia vero prorsus infinita; distantias primam & secundam eadem in oculo variationes requirere, ut distincte videat, ac secunda & tertia, quamvis infinite a se invicem differant. Luculenter deinceps agit de visus defectibus, & medela ope conspiciendorum ipsis adhibenda, quorum historiam quoque perquam copiose enarrat. Quibus ita expeditis, ad visionem, quæ fit per lentes, provehitur, ubi præcipue de Telescopiis & Microscopiis agit, quorum historiam ex *Hugenio* depromit; factis tamen accessionibus haud contemnendis. Cumque sint inter Anglos, qui *Baconem* Telescopii inventorem existiment; eorum argumenta, ex ipsis *Baconis* scriptis desumpta, ad examen revocat, tandemque conficit, neque theoriæ, neque experimentorum, ope eo usque pervenire potuisse Philosophum istum, ut rem adeo egregiam inveniret. De Telescopiis catoptricis, seu reflectentibus, refert, primum eorum inventorem non fuisse *Newtonum*, sed *Jacobum Gregorium*, quamvis ejus constructio a *Newtoniana* differat, eaque longe sit inferior, seu *Newtonus* ipse monstravit. Quæ sequuntur, de ideis agunt, quas ope visionis acquirimus. Inter alia quæstio illa, inter *Mohynewxium* & *Lockium* olim agitata, excutitur, an homo aliquis inde a sua natiuitate oculis captus, si qua arte visum ipsi restitui contigerit, globum a cubo discernere solo intuitu valeat, quorum differentiam tactu antea solum cognoverat. Cujus Problematis solutionem a Cl. *Jurino* accepit

Noſter, Notisque ſuis inſeruit, qua probatur contra *Molineuxium*, hominem, reſtituto viſu, globum a cubo utique diſtincturum, nullo interveniente tactu, ſed ratiocinando eum in modum; quem fuſius deſcribit. Narratur quoque, *Nicolaum Sanderſonum*, (inſignem Philoſophum & Mathematicum, licet a ſua inde infantia cœcum, de quo plura legas in Præſatione ad Opera *Coteſiana*.) eandem de hac quæſtione ſententiam fovete. In id non minus inquiritur, cur duobus oculis utentes, objecta tamen ordinariæ ſimplicita videntur, & quibus caſibus duplicata; eamque in rem *Jurini* aliorumque obſervationes adducuntur. Præcipue vero id curæ fuit Autori, ut ideam diſtantix apparentis objecti alijus, ejusque geneſin, rimaretur quam diligentiffime, cum exinde magna nobilisque ſcientiæ Opticæ pars dependeat, hætenus parum accurate, ne dicamus vitioſe, ab Autoribus tradita. Plurimum igitur ſtudii in eo collocat, ut ratiociniis non minus, quam experimentis, cum lentibus omnis generis inſtitutis, quam firmiffime adſtruat, ideas diſtantiarum in mente noſtra excitari per ideas magnitudinis objectorum apparentis. Reperit enim, oculo ad lentem appreſſo, omnium objectorum magnitudines & diſtantias eandem apparere, quales nudo oculo appareant, oculo autem & lente a ſe invicem ſeparatis, diſtantiam apparentem in ea ratione ſemper augeri, qua diminuatur magnitudo viſa, & viciffim. Conſicit, diſtantiam apparentem objecti cujuſvis, per lentem aut ſpeculum viſi, eſſe reciproce ut magnitudo apparens. Exinde præno fluit alveo, objectum, per radios reflexos refractosve conſpectum, ad eandem ab oculo diſtantiam removeri cenſendum eſſe, ad quam judicatur nudo oculo, ſed eadem, qua per ſpectula aut lentes, magnitudine viſum. Hoc igitur Viri doctiffimi principium non eſt, quo utitur ad illam Opticæ partem, quæ circa diſtantias objectorum apparentes verſatur, fundamento latiffimo ſuperſtruendam, de quo fruſtra hætenus laborarunt Optici ſcriptores præſtantiffimi. Sane magnus ille *Barrovius* in *Lectionibus ſuis Opticis* dudum impugnavit antiquum iſtud principium, quod amplexati ſunt *Euclides*, *Albatenus*, *Arabs*, *Tacquetus*, tuncumque non omnes ceteri Auctores, illudque minus eſſe ſufficiens, quin imo falſum, pronuntiavit;

tiavit; quo nimirum statuitur, quodlibet punctum per reflexos refractosve radios visum ibi apparere, ubi radii reflexi aut refracti continuatio intersecat rectam ex puncto radiante ad superficiem reflectentem aut refringentem perpendiculariter ductam. Aliud igitur, idque rutilius, principium adstruere annisus est, quod eo redit, cujuslibet puncti radiantis imaginem per reflexionem aut refractionem in eo puncto apparere, ex quo divergunt radii, pupillam oculi ingredientes. Vid. in primis *Lect. Optic. pag. 45, 46.* Hoc principium in facilioribus quibusdam casibus cum experientia quidem conspirat, in plurimis autem quammaxime ab ea diffidet, illo præsertim, cujus difficultate constrictus hæsit ipse *Barrovius*, uti sub finem *Lectiōnum Opticarum candidè ipsemet agnoscit.* Etenim non difficile perspicitur, tale punctum, quale *Barrovius* insinuat, semper in curva aliqua situm esse, quam causticam per reflexionem aut per refractionem appellant; igitur valde differt a loco imaginis, si angulus incidentiæ magnus est, vel, quod eodem recidit, oculus ab axe Causticæ valde remotus; proxime autem cum eo coincidit, oculo prope axem, ut in experimentis vulgaribus, constituto. Unde consequitur, insignem istum Virum, cum mathematicam Opticæ partem accessionibus egregiis auxerit, in physica tamen a vero defecisse. Cel. autem *Smitbius* principii hujusce erronei fontes non solum aperit, sed in eo quoque præcipuam operam ponit, ut difficiliorum ejusmodi casuum, *Barroviani* in primis, solutionem ex suis notionibus exhibeat, ac distinctissime demonstrat, distantiam objecti apparentem a convergentia vel divergentia radiorum versus oculum e loco imaginis (vel absolutæ, vel relatæ, uti *Barrovius* eam distinguit in *Lect. Optic. pag. III,*) nullo pacto dependere. Ea de re vero plura dicemus paulo infra in recensione *Tractatus mathematici. Quæ in hoc Capite* memorata digna adhuc occurrunt, ad ideam, quam de cælo æthereo habemus, præcipue spectant, in cujus figuram apparentem diligentius inquiritur, eamque segmentum superficiæ sphericæ concavæ, sed hemisphærico minus, esse ostenditur, utpote cujus altitudo sit ad radium basis ut 1 ad $3\frac{1}{2}$, vel ut 3 ad 10 proxime, uti ex variis observationibus inter se collatis

collatis colligere licuit. Exinde fuit solutio quæstionis, cur Sol, Luna, ceteraque sidera, in horizonte multo apparente majora, quam ubi vertici propinquiora sunt, & qua id proportione fiat. Quem in finem exhibetur laterculus sequens:

Grad. altid. ☉ vel ☽ supra horiz.	Diam. appar.
00	100
15	68
30	50
45	40
60	34
75	31
90	30

Nec minus de aliis visionis fallaciis, imprimis de refractione, differitur, adjectis eam in rem observationibus plurimis, quas ab amicis accepit Autor. Tandem vero de origine colorum, de transparentia & opacitate corporum, deque causa reflexionis & refractionis, agitur, de quibus, cum ex *Newtono* profusum desumpta sint, plura dicere superse demus, id unice annotantes, Autorem *Leibnitii* nostri sententiam de causa reflexionis & refractionis, quæ *Actis* nostris *Anni 1682* inserta legitur, impugnare. Et hæc quidem de *Tractatu Populari* dixisse sufficiat.

Ad *Mathematicum* itaque continuo accedimus, in quo quid præstiterit Vir doctissimus, paulo attentius circumspiciendum. Et primo quidem in eo est totus, ut propositiones *Catoptricæ* *Dioptricæ*que elementares tradat, quæ versantur circa focos speculorum lentiumque determinandos, nec non circa imagines a radiis tam reflexis, quam refractis, effectas. Omnia olim sua methodo jam demonstravit *Hugenius* in *Dioptrica*, idque rigorosissime quidem, sed prolixissime, ne dicamus intricate, ob tot rationum compositiones & resolutiones. Utilem itaque rem fecisse dicendus est Noster, brevior, eamque longe faciliorem, demonstrandi rationem sequendo, methodo nimirum rationum primarum & ultimarum innixam. Ne vero desiderari quidpiam possit, in *Notis* formulas algebraicas, quibus, ceu *lilas nuci*, universa hæc

hæc doctrina includitur, exhibuit, quales olim considerunt Halleyus in *Transact. Astr. Soc.* 1705, & Cassinuis quoque in *Comment. Acad. Paris. A. 1704*, idque adhuc universalius. Quibus ita expositis, ad alia, eaque minus trita, provehitur, Problematis nimirum sequentis solutionem plenam exhibiturus: Datis distantis focalibus, (respectu nimirum ad radios parallelos habito,) & aperturis tot lentium, quot libuerit, ad datas inter se distantias ab oculo objectoque dispositarum, invenire distantiam apparentem, magnitudinem, situm; gradumque claritatis & distinctionis objecti, per omnes hæc lentes conspecti, nec non maximum visionis angulum, areamque objecti visibilem, denique aperturam particularem, quæ utrique limites figit. Facile igitur patet, hac propositione prænobilem illam difficilemque scientiæ Opticæ partem contineri, de qua, ut multa fuere scripta, ita certi parum constitit. Ope autem principii supra expositi, quod de distantis objectorum apparentibus adstruxit Autor, rem Geometriæ subiecit, eique tantum lucis affudisse videtur, ut extra omnem dubitationis aleam posita jure existimari queat. Solutio autem Problematis præsentis pendet e nobili theoremate dioptrico, quod paulo ante facta fuit invenit *Cassinus*, quanta licet brevitate huc transferendum.

Sit PL. TAB. I
 objectum, per lentes quotlibet visum, collocatas ad A, B, C, Fig. 1
 quarum distantie focales (ad radios parallelos) sint rectæ *a, b, c*; sitque communis earum axis recta OP, quæ distantiam quoque objecti ab oculo exponit; cumque in nostro schematismo tres lentes designatæ sint, concipiatur OP divisa in quatuor partes, scilicet OA, AB, BC, CP; semper enim, numero lentium existente = *n*, distantia OP dividetur in partes, quarum numerus est = *n* + 1. Jam ducantur in se singulæ binæ harum linearum, OA & AP; OB & BP; OC & CP; factique ad *a, b, c*, applicentur respective, sitque $OA \times AP + OB \times BP + OC \times CP$

= X. Deinde ducantur in se singulæ ternæ, nimirum OA, AB, BP; OA, AC, CP; OB, BC, CP; & facti applicentur ad *ab, ac, bc*, respective; sitque $OA \times AB \times BP + OA \times AC \times CP + OB \times BC \times CP = Y$. Pariter sumantur facti ex singulis quateris,

D

appli-

applicenturque ad focos ex singulis ternis focalibus distantis respective: uti in nostro casu, sit $OA \times AB \times BC \times CP = Z$, & sic

porro, prout numerus lentium exegerit. His ita constitutis, erit distantia objecti apparens, sive $O\Pi = OP + X + Y + Z$. *Demonstratio.* Sit enim $O r$ radius post singulas refractiones per lentes ad A, B, C , positus, in oculum illabens; igitur punctum L videbitur per radium $O r \Delta$. Per punctum L agatur LA parallela rectæ $O\Pi$, radio $O r$ protracto occurrens in Δ , unde ad $O\Pi$ demittatur perpendicularis $\Delta\Pi$, quæ erit $= LP$. Per axioma igitur supra stabilitum $O\Pi$ erit distantia apparens objecti PL , per lentes conspecti. Etenim, ut oculus nudus objectum PL sub angulo $L\Delta O$ vel $\Delta O P$ spectet, illud ad distantiam $O\Pi$ removendum est. Supponatur, methodi causa, lentes ad A, B, C , esse concavas; cumque triangula $OAr, O\Pi\Pi$, similia sint, erit $OA : O\Pi = Ar : \Pi A$ seu PL , hoc est, $OA : O\Pi = Ar \times BS \times Ct : PL \times BS \times Ct$, cumque sit $Ar : BS = fA : fA + AB$, $BS : Ct = gB : gB + BC$, $Ct : PL = hC : hC + CP$, erit quoque $OA : O\Pi = fA \times gB \times hC : (fA + AB) \times (gB + BC) \times (hC + CP)$, unde $O\Pi = OA \times \frac{fA + AB}{fA} \times \frac{gB + BC}{gB} \times \frac{hC + CP}{hC}$. Habebitur

ergo $O\Pi$, statim ac immoverint fA, gB, hC . Quodsi autem ab oculo O radii versus objectum emanare intelligantur, erunt f, g, h , foci refractorum respective, adeoque inveniri poterunt per regulas passim traditas; nimirum $fA = OA \times a$; $gB = \frac{fB \times b}{fB + b}$
 $= \frac{(fA + AB) b}{fA + AB + b}$; nec non $hC = \frac{gC \times c}{gC + c} = \frac{(gB + BC) c}{gB + BC + c}$. Exi-

de non difficulter invenitur, oculo per unam solum lentem ad A objectum ad B positum conspicante, ejus distantiam apparentem $O\beta$ fore $= OB + \frac{OA \times AB}{b}$; si per duas autem lentes ad

A, B , positas, objectum ad C situm inspicatur, fore $O\gamma = OC + \frac{OA \times AC}{a} + \frac{OB \times BC}{b} + \frac{OA \times AB \times BC}{ab}$; si per tres, ut in no-

stro Schemate exprimitur, fore $O\Pi = OP + \frac{OA \times AP}{a} + \frac{OB \times BP}{b} + \frac{OC \times CP}{c} + \frac{OA \times AB \times BP}{ab} + \frac{OA \times AC \times CP}{ac} +$

$OB \times$

$$\underline{OB \times BC \times CP} + \underline{QA \times AB \times BC \times CP} = OP + X + Y + Z; \text{ id}$$

quod erat demonstrandum. Quodsi autem lentes convexæ sint, pro a, b, c, scribendum — a, — b, — c; ergo termini, in quibus — a — b — c &c. impari numero in se ducuntur, negative accipiendæ sunt. Inventæ jam distantia apparente OII, reliqua non difficile eruuntur. Ita magnitudo apparens objecti per lentes ad ΠA visi erit ad ejus magnitudinem nudo oculo ad PL visi, ut OP ad OII. Quodsi punctum L, & radius OrA, per quem videtur, ad eandem axis OP partem jaceant, objectum per lentes situ videbitur erecto; contra, everso. Quæ ad claritatem, angulum visionis maximum, &c. spectant, apud Autorem legi, aut ex dictis facile deduci, possunt. Ex hujus autem Problematis solutione ingenitæ Corollariorum numerum obtinuit Vir Clarissimus, in quibus Telescopiorum & Engyscopiorum Proprietates quæ simplicissime & generalissime demonstrat, quæ quidem in re dudum valde defudavit *Hugenius*, plures quippe propositionis hujusce casus particulares totidem theorematibus in *Dioptrica* sua complexus. Quæ de lentibus, & objectis per eas visis, hactenus dicta sunt, ad specula quoque, sive superficies reflectentes, mutatis mutandis, transferri queunt, ceu distinctis quibusdam propositionibus ostenditur. Quo facto, ad determinandam radiorum a foco geometrico aberrationem acceditur, ex spherica superficiæ reflectentiæ vel refringentiæ figura, præcipue vero ex inæquali radioꝝ refrangibilitate, oriundam; ubi demonstratur, aberrationem, a sphericitate profectam, adeo exiguam esse, ut respectu alterius tuto contemni possit. Ex *Newtono* maximam partem hæc desumpta sunt. Unde consequitur, radiorum heterogeneitatem (vel, quod idem est, diversam refrangibilitatem) summæ Telescopiorum perfectioni præcipue obesse. Quid attem ulterius in hac aberrationis theoria ab Autore prætitum sit, dicemus paulo inferius. De Telescopiorum, tam dioptricoꝝ, quam catoptricoꝝ, aperturis, & vi objecta amplificandi, jam disseritur, & præcipue demonstratur regula *Newtoni*, *Optic. Prop. VIII* sine demonstratione tradita; scilicet, aperturas Telescopiorum reflectentium esse in longitudinum ratione subsesquialterâ, sive ut radices biquadrata ex cubis longitudinum;

unde sequitur, distantias focales lentium ocularium esse in sub-
 quadruplicata longitudinum ratione. Subditur Tabula *Hugenii*
 pro Telescopiis dioptriciis, aliaque pro catoptriciis, quam hic ex-
 scribere operæ pretium duximus :

Longitudo Te- lescopia, seu distant. focalis speculi cavi. Ped. Angl.	Distant. focal. lentis ocularis. Milles. pollic. Angl.	Amplificatio objecti linearis.	Apertura linea- ris speculi con- cavi metallici. Milles. pollic. Angl.
1	o. 167	36	o. 864
1	o. 199	60	1. 440
2	o. 236	102	2. 448
3	o. 261	138	3. 312
4	o. 281	171	4. 104
5	o. 297	202	4. 848
6	o. 311	232	5. 568
7	o. 323	260	6. 240
8	o. 334	287	6. 888
9	o. 344	314	7. 536
10	o. 353	340	8. 160
11	o. 362	365	8. 760
12	o. 367	390	9. 360
13	o. 377	414	9. 936
14	o. 384	437	10. 488
15	o. 391	460	11. 040
16	o. 397	483	11. 592
17	o. 403	506	12. 143

Cumque per Tabulam *Hugenianam* Telescopium dioptricum
 600 pedum diametrum objecti 488 vicibus amplificet; evidens
 est, eidem equiparandum fere esse Telescopium reflectens, cu-
 jus longitudo est 16 pedum. Quæ sequuntur, iterum demon-
 strant focorum & imaginum proprietates generales, idque in
 extensione maxima. Cum enim focum lentis alicujus singulatum
 spectare determinare supra docuerit Autor, in eo jam est, ut, da-
 to foco radiorum incidentium, inveniat focum refractorum post
 eorum transitum per lentes quotcumque, vel, si mavis, per me-
 dia quotcumque interposita, sibi que invicem contigua; qua qui-
 dem

dem in re dignum notata est, unica solum analogia relationem focorum conjugatorum, (hæc est, foci radorum incidentium, & refractorum,) semper exprimi posse, quantumvis augeatur mediorum numerus. Regulæ deinceps dantur faciles & elegantes, cum pro inveniendâ semidiametro imaginis, post refractionem in ultimo medio efformatæ, tum pro exhibendâ ratione, quam habent inter se anguli a radio quodam incidente, & post ultimam refractionem egrediente, cum axe mediorum communi constituti. Tandem vero, ne desiderari quidquam possit, tota res per constructiones geometricas ante oculos ponitur, solutione nimirum Problematis sequentis facta: Invenire distantiam apparentem objecti, per systema mediorum quotcumque conspecti, & demonstrare, quas variationes habeat, oculo, objecto, vel systemate, prorsum aut retrorsum motis. Constructionem per locum vel lineam Problemati propriam, quam *Parabolam Apollonianam* esse ostenditur, exhibuit Vir eximius oppido concinnati. Eum autem in sine ea omnia egit, ut, factis experimentis, intellescere posset, quam probe determinationes sue cum ideis conspirent, quas de magnitudine & distantia objectorum apparente solumus. Quamobrem pariter subdidit constructionem pro demonstrandis variationibus, quæ accidunt distantie oculum inter & imaginem objecti ultimam, oculo nimirum, objecto, aut systemate, quomodocumque motis. Locum autem geometricum, ad solutionem hujus Problematis accommodatum, ostenditur esse *Hyperbolam intra Asymptotos*. Ea autem ratione in oculos incurrit, distantiam ultimam imaginis ab oculo ab ejus distantia apparente in plerisque casibus longissime discrepare, contra quam visum *Barrovio*. Quæcumque autem hæcenus fuere demonstrata, ad eorum solum radorum penicilla pertinent, qui ad angulos fere rectos in superficiem reflectentem aut refringentem incidunt. Ampliori autem penicillo assumpto, evidens est, radios inde provenientes post reflexionem aut refractionem ad focos diversos, quin infinitos, in plerisque casibus dirigi, idque ex variata radorum ad perpendicularum inclinatione. Inste origo curvarum nobilium, quas nomine *causticarum* insigniunt, quarum ideam dedit, & affectiones præcipuas primus detexit.

Illustris olim *Tschirnbusius* noster; ab Autore tamen, cum in opticorum inventorum historia diligenter ceteroquin versatus sit, non nominatus. Quæ cum ita sint, in eo operam suam nunc ponit Vir Clarissimus, ut focos radorum, qui sub angulo inclinationis quolibet in superficies quotcumque vel qualescumque reflectentur aut refringentes illabuntur, geometrica ratione determinet. Et, quamvis rem proponat generalissime, eam tamen ad circulum vel spheram præcipue applicat, cum reliquarum figurarum usus in Opticis rarus & perexiguus existat, si a theoria nimirum discesseris. Dato igitur radorum incidentium foco, invenire docet focum, ad quem tendunt radii post datum quemlibet reflexionum successivarum numerum, in interiori parte circuli alicujus dati factum. Nec minus Problematis hujus solutionem exhibet: Dato penicillo satis tenui radorum, ad circulum spheræ alicujus maximum utlibet oblique allabentium, invenire focum, ad quem tendunt radii, post datum reflexionum successivarum numerum e sphaera iterum per refractionem emergentes; unde corollarii instar deduxit regulam, a *Newtono* pro determinanda iridis diametro apparente traditam in *Opticæ Lib. I Part. II Prop. 9*. Circa Causticas ita versatur, ut generales earum proprietates sua methodo (hoc est, absque calculo fluxionum, vel differentiali,) proponat, deinceps cumprimis Causticas circuli diligentius contempletur, earumque icones designet. Inter alia tradidit regulas pro determinanda radorum densitate in singulis lineæ causticæ partibus, eamque prope axem (id est, eo in loco, ubi focus, qui vulgo appellatur, existit,) infinites majorem demonstrat, quam in alia quavis finita ab eo distantia. Quibus ita confectis, peculiarem præterea, ejusque phenomenon, tractationem instruit, ubi, præmissis quibusdam propositionibus, ad computandam iridis diametrum & latitudinem necessariis, tota *Newtoni* explicatio ex ejus *Opticæ* huc transfertur, subnexis tamen observationibus aliis, a *Lanwightio* præsertim in *Transact. Philos. n. 375* exhibitis. Interim tamen ad iridis theoriæ alia quoque nota satis digna adjecit Autor, & hujus præsertim Problematis solutionem: Data semidiametro apparente iridis, vel angulo maxi-

maximo, quem facit radius incidens cum eo, qui post datum reflexionum numerum rursus emergit, invenire rationem refractionis: Ponatur radius, seu tangens anguli semirecti = r, tangens anguli dati = t, numerus reflexionum unitate auctus = m, tangens anguli refracti quaesita = a, habebitur pro iride primaria, ubi m = 2, aequatio sequens: $a^3 - \frac{1}{2}ta a - \frac{1}{2}trr = 0$, cujus resolutione dabitur a five tangens refractionis, quo facto, per tabulas habebitur ejusdem sinus. Pro iride secundaria, ubi m = 3, habetur, $a^4 + \frac{8}{3}r^2a^3 - 2r^2a^2 - \frac{1}{3}r^4 = 0$, per quam

denuo dabitur a. Hisce similia quoque dedit *Hallejus* in *Transact. Philos. n. 267*. Missa jam iridis consideratione, de *Coronis & Parheliis* agitur. Eum in finem integrum *Hugenii* ea de re *Schediasma*, quod inter Opera ejus posthuma legitur, Anglice reddidit, hicque inferuit, Autor, atque Appendicem auxit. Quod vero est praecipuum, propositiones quasdam subjunxit, quibus id, quod in theoria *Hugenii* est mathematicum, includitur, constructio Tabularum *Hugenianarum* demonstratur, & quam ob causam coronae five halones figura potius elliptica, quam circulari, appareant, ostenditur. Provehitur deinceps *Vir Cel.* ad materiam pertractandam, quae a praestantissimis quidem scriptoribus Opticis tentata, at, cum genuina ejus rei principia deficerent, ad umbilicum prospero successu perducta haud fuit; provehitur, inquam, ad determinandas figuras apparentes, nec non positiones, magnitudines, distantias, objectorum, per reflexiones vel refractiones valde obliquas in speculis mediisve sphaericis distortorum.

En propositionem fundamentalem: Sit TAB. I OABP axis superficierum reflectentium refringentiumve AR, BS, Fig. 2 & 3. O locus oculi, ORSQ radius quilibet reflexus vel refractus, QP ad axem normalis. Videatur punctum Q post reflexionem aut refractionem per radium OR, qui producatur, donec in k occurrat rectae Qk per punctum Q axi parallele ductae; sit kII linea curva descripta ab intersectione k, dum angulus opticus AOR continuo diminuitur, donec prorsus evanescit. Intelligatur jam tota figura circa axem ONP revolvi, qua quidem ratione a recta PQ planum circulare, a curva kII autem superficies

cies conoidica, generabitur. Plano circulari porro inscripta sit effigies qualibet; circaque ejus perimetrum vehatur recta indefinita, axi autem PH semper æquidistans, qua quidem ratione in superficie conoidica perimetrum effigiei deformatam designabit. Qualis autem nudo oculo apud O constituto apparet hæcce deformatio, talis ad amissim, & ad eandem plane distantiam, apparet effigies in plano circulari designata post reflexionem aut refractionem, per superficies AR , BS , factam. Quodsi itaque conigerit, lineam a puncto k descriptam esse rectam, effigies in propria sua forma videbitur, sed ad distantiam OII . Si curvæ reflectentes vel refringentes axem suum orthogonaliter secent, curva quoque Ik pariter sese habeat. Quodsi f & g sint foci, invenietur vertex Π curvæ Ik , capiendò $OII = OA \times \frac{Bf \times Pg}{Ar \times Bs}$. Quibus in casibus objectum concavum con-

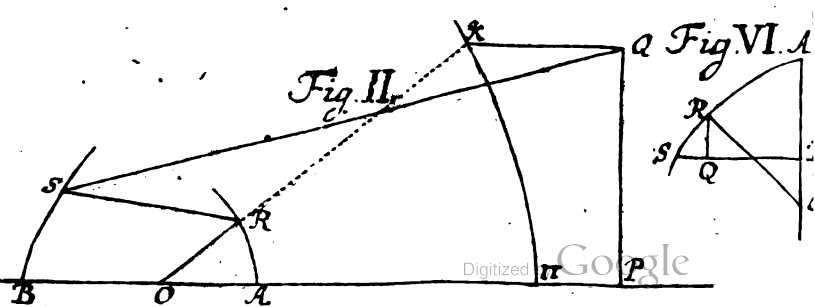
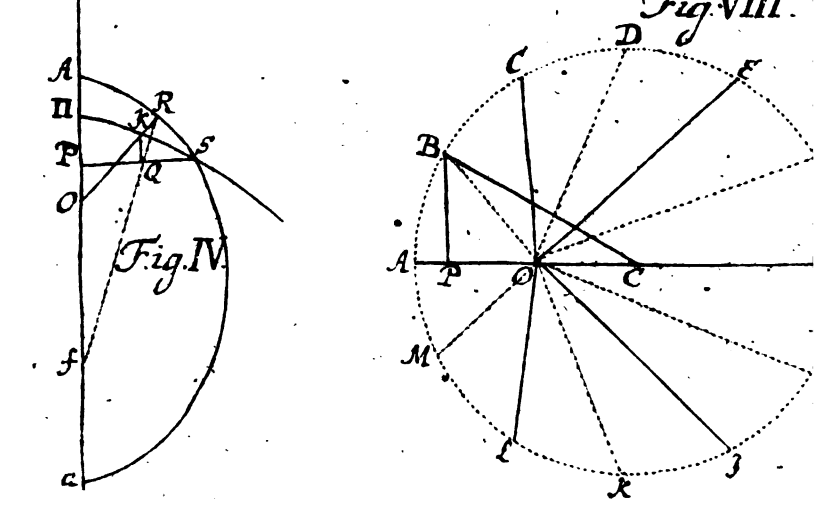
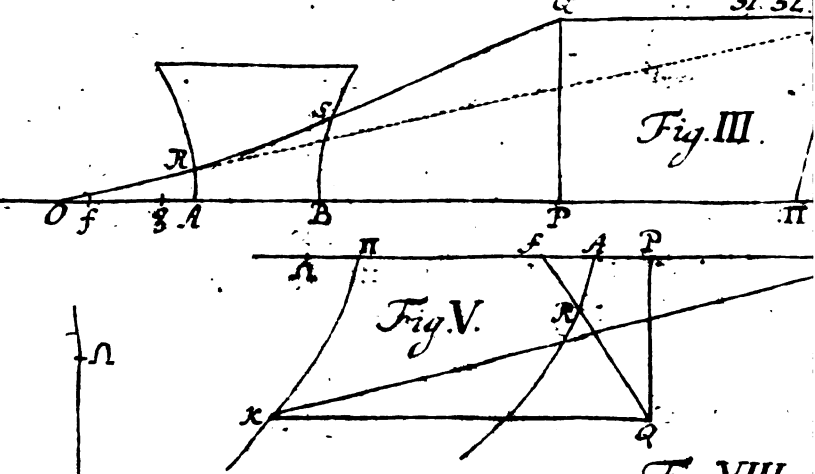
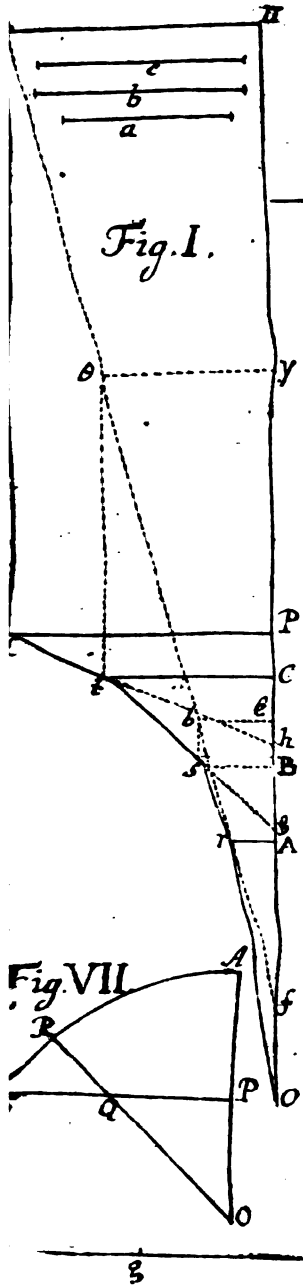
xumve appareat, diligenter inquisivit Autor. Singula vero minutim persequi cum non liceat, id solum annotamus, pariterum interesse, an objectum unico duntaxat, an utroque, oculo aspiciatur. Mirum utique dictu, hæc circumstantiam apparentias in casibus quibusdam mirifice variare, adeo quidem, ut objectum, quod duobus simul oculis concavum videtur, convexitatem illico mentiat, ac uno solum oculo utaris. Talium phenomenorum ex sua theoria solutionem, planam non minus, quam plenam, exhibuit Vir doctissimus, qui hac certe in re plura præstitit, quam quisquam ante ipsam alius. Coronidem huic contemplationi imponit regulas demonstrando de anamorphosis imaginum, a speculo cylindrico reformandarum. Non possumus, quin ex iis pauca decerpamus, quæ in Notis circa figuras apparentes objectorum conspensorum in speculis, juxta sectiones conicas formatas, habet. Sint O & f foci speculi elliptici vel hyperbolici AR , & PQ recta ad axem OPA perpendicularis; capiantur $OII = \frac{AG \times fP}{Af}$, & $\Pi\Omega = \frac{Af \times fP}{AO}$, su-

TAB. I

Fig. 4 & 5

manturque in ellipsi ad easdem partes, ad quas punctum P a puncto f removetur, sed ad contrarias in hyperbola; deinceps foci O , Ω , & vertice Π , designetur nova hyperbola Ik , ductaque quavis recta fQ ad punctum Q objecti PQ , agatur Qk parallela

parallela axi OPAΩ, hyperbolæ Πk occurrēns in k, jungaturque kO. Jam, oculo ad O collocato, objectum PQ per speculum eadem ratione, ad eandemque distantiam, apparebit, ac arcus hyperbolicus Πk, nūdo oculo conspectus. Quodsi oculus sit in O foco speculi parabolici AR, ducatur QR axi parallela; objectum igitur PQ apparebit ceu ipse arcus parabolicus AR. Tandem constituatur oculus O in centro speculi spherici AR; eo casu intervallum focorum nullum erit, & hyperbola Πk in lineam rectam PQ mutabitur; unde consequitur, objectum PQ eadem plane ratione per speculum, ac nūdo oculo, videri, nihilque deformationis jam contingere. Verum hac vice manum de tabula. De reliquis, ad *Tractatum* huncce *Mathematicum* spectantibus, pariter ac de *Mechanico Philosophicoque*, proxima opportunitate dicemus.

TAB. I
Fig. 6.
Fig. 7.

THEOREMATIS COTESIANI DEMONSTRATIO
brevis, Autore SAMUELE KOENIGIO, Bernate.

Cum nuper Parisiis agerem, occasione data ab Amicis, incidi in novam demonstrationem inclyti Theorematis *Cotesiani*, quæ cum & brevis, & simplex, & luculenta, videatur, ejus communicationem Geometris non ingrattam fore putavi. Ecce illam: In vulgus notum est, posito radio r & cosinu arcus A, a,

fore cosinum	}	zero A = r	Vide Wolffii Anal.
		1 A = a	<i>finit. §. 325.</i>
		2 A = $\frac{2^1 a a}{r} - r$	
		3 A = $\frac{2^2 a^3}{rr} - 3 a$	
		4 A = $\frac{2^3 a^4}{r^3} - \frac{8 a a}{r} - 3 a$	
		5 A = $\frac{2^4 a^5}{r^4} - \frac{20 a^3}{rr} + 5 a$ &c.	

At hæ quantitates, præponendo r tanquam cosinum arcus infinite parvi seu zero A, ut hic factum fuit, constituunt seriem recurrentem, cujus index est $\frac{2a}{r} - 1$. Introducatur, loco ipsius

CP = a, alia OB = y, dicatur proinde CO = x, CP = a, OB = y,

E

OB = y, CB = r, quo posito, reperietur $a = \frac{-yy}{2x} + \frac{rr + xx}{2x}$

At manifestum est, si substituatür hic valor loco ipsius a, in serie superiori, fore, ut potentia ultimi membri $\frac{(rr + xx)}{2x}$, affe-

cta coefficientibus, quæ adfunt potentiis ipsius a, constituant cum ipsis r seriem plane similem, consequenter quoque recurrentem, cujus index erit $\frac{(rr + xx)}{rx} - 1$. Ecce formam pro tri-

bus membris: $r, \frac{rr + xx}{2x}, \frac{2^1}{r} \left(\frac{rr + xx}{2x} \right)^2 - r, \frac{2^2}{rr} \left(\frac{rr + xx}{2x} \right)^3 -$

$3 \left(\frac{rr + xx}{2x} \right), \&c.$ Reperitur autem per regulas communes ter-

minus generalis hujus seriei, $\frac{1}{2r^{n-1}} \times \frac{r^{2n} + x^{2n}}{x^n}$, qui proinde

omnium ultimorum terminorum æquationis, arcum nA exprimentis, summa est. Erit itaque ipsa æquatio transformata pro

cosinu arcus nA ejusmodi: $\frac{2^{n-1}}{r^{n-1}} \left(\frac{yy}{2x} \right)^n + \&c.$ omittendo omnes

terminos intermedios y affectos, utpote inutiles . . . . .

$+ \frac{1}{2r^{n-1}} \cdot \frac{r^{2n} + x^{2n}}{x^n} = \pm r$, (cum scilicet arcus nA semicircum-

ferentiam aut circumferentiam integram exhaurire debet). Nempe $-r$, si semicircumferentia in partes n secanda, utpote cujus

cosinus est $-r$. Contra ea $+r$, si circulus integer in partes n dividendus, cujus cosinus est $+r$. Ordinando itaque æqua-

tionem, ut fieri solet, prodibit pro secanda semicircumferentia aut circumferentia integra in partes n, incognita existente y, hæc æquatio:

$(yy)^n + \&c. . . . . + r^{2n} - 2r^{1n}x^n + x^{2n} = 0$. Sed

norunt omnes, ultimum terminum æquationis esse productum ex omnibus radicibus. Hic autem in specie productum est ex

quadratis omnium radicum propter dimensiones pares y^2 in singulis membris. Unde sequitur, ejus radicem: $r^{\frac{n}{2}} x^{\frac{n}{2}}$ designare

productum omnium radicum y. Notandum autem est, productum BO. DO. FO. HO. designari per $r^{\frac{n}{2}} x^{\frac{n}{2}}$. Nam, dividendo

semi-

semicircumferentiam in partes n , primus arcus, cui prima radix y respondet, erit $\frac{C}{n} = AB$ (C semicircumferentiam designat). Secun-

dus arcus, cui secunda radix y respondet, æqualis est semicircumferentiæ cum circumferentia integra semel, consequenter

$\frac{C+2C}{n} = \frac{3C}{n} = AD$. Tertius arcus per eandem rationem erit

$\frac{C+4C}{n} = \frac{5C}{n} = AF$. Quartus $\frac{7C}{n} = AH$ &c. Pari modo produ-

ctum omnium OC . OE . OG . &c. designatur per $r^n - x^n$. Divi-

dendo enim circumferentiam integram in partes n , primus arcus, cui prima radix y respondet, erit $\frac{2C}{n} = AC$. Secundus $\frac{4C}{n} = AE$

&c. Ducendo itaque hæc facta in se invicem, manifestum fit, productum $r^{2n} x^{2n}$ designare productum omnium OB , OC , OD , OE , &c. circuli in partes $2n$ divisi; quod erat demonstrandum.

CAJETANI TACCONI, PHILOSOPHIÆ,
Medicinæ, & Anatomæ, Doctoris, atque in patria Bononiensi Universitate Lectoris publici, nec non in Archinosocomio Sanctæ-Mariæ de morte Chirurgiæ Professoris, de raris quibusdam hepatis aliorumque viscerum affectibus Observationes.

Bononiæ, typis Ferdinandi Pisarri, 1740, 4.

Plag. 4, Tab. æn. 1.

Disponuntur in doctissimo hoc libello diversæ morborum historię, in quorum decursu singulare opus natura molita fuit. Mulier ex apostemate, quod prope lineam albam dextri lateris, juxta umbilicum esset, præter saniam plurimos projecit calculos, diversæ magnitudinis. Præterea ex abscessu bilis uberri- ma, (cysticam autem fuisse, ex amarore cognoverunt eruditissimi viri,) quod mireris, effluxit. Intellectum istud fuit plenius, cum splenia etiam viridiusculo colore tingerentur. Hujus materiæ quatuor aliquando prodierunt uncie, tandemque cum bile calculus emerfit. Postquam bilis ad intestinum conversa denuo fuit, curato abscessu convaluit mulier, fistula remanente, quam

denique perfecte curatam obtinuit. Usus hac opportunitate dexterrimus Autor, de quantitate bilis cysticæ experimentum instituit, deprehenditque, viginti quatuor horarum spatio quatuor effluxisse uncias, sicut etiam de calculis ipsis dissolvendis cogitavit. Intellexit autem, eosdem, quos ex abscessu acceperat, quosque cysticos esse nullam superfuit dubium, admodum fuisse refractarios, quos nec spiritus vini, nec aceti spiritus, sed Nitri acidum, solutos dederit. Quantæ a calculis in hepate ludantur tragœdiæ, aliis exemplis docetur. Mulier calculos numerosissimos intra ductus hepaticos circumtulit, hepatisque substantiam tophis farctam habuit, in qua glandulæ cysteos felleæ, a *Malpighio* & *Galeazzo* descriptæ uberius, utpote naturali forma majores, conspici potuerunt. Aliis, calculos in cysti vel hepate gerentibus, lapilli per anum rejecti fuerunt, id quod post *Fernelium*, *Riolanum*, aliosque, Autor expertus est in scœmina nobili, lapillis quadraginta supra centum ex cysti fellea post mortem extractis. Experimenta solutionum facta sunt. Quos nec aqueum, nec acidum, menstruum solvere potuit, oleum solvit, flammâ liquëfecit; quo intellectum denique fuit, resinosa prorsus compagis eosdem fuisse. Multa exin erudite de via calculorum cysteos felleæ aut hepatis per cholédochum communem ad duodenum adducuntur, deque signis, quæ calculum in cysti præsentem subinnuere possint; inde de ortis a calculo, intra choledochum hærente, symptomatibus. Cartilaginis xiphoidæ locus potissimum dolet istis; id quod qua ratione evenire soleat possitque, docetur ex anatomie, qua novimus, ligamentum, quod lobum hepatis sinistrum sustinet, & versus hypochondrium sinistrum dirigitur, juxta isthanc cartilaginem figi. Multis vomitus superveniunt a dolore intra choledochum oborto, & immensi intra ventriculum cruciatus. Fæces iis, quibus calculus viam bilis præstruxit, solent esse albicantes, alvus adstricta & contumax vel turbulenta; multi ab eodem vitio, turbata chylosi, ascitici fiunt. Tandem eruditus Autor haud levem operam præstitit demonstrationi de via bilis ad vesiculam felleam, quam alii a glandulis secerni dixerant. Communis aliorum nunc opinio est, eandem ex poro biliario per cysticum ductum depluere in cystim, cui opinioni & situs hominis perpendicularis ductuum & directio favent. Verum Autor,

ex

ex quo in fœmina primi exempli intellexit, obstructo per calculos ductu cystico, non minus magnam veræ bilis cysticæ copiam effluxisse, non potuit non in *Bergeri & Fantoni* abire sententiam, qui radices felleas ductusque hepatico-cysticos statuunt. Additur singularis herniæ, quæ bubonem vel abscessum mentiebatur, historia, qua vulnerata, ichor, fœculenta materies, & lumbricus, exiit. Excusatur modeste chirurgicus error, quem magni in arte viri, herniam pro abscessu incidentes, commiserint, aliaque seitu jucunda & perquam utilia brevi quidem, sed concinna, oratione proponuntur.

FRIDERICI HOFFMANNI, CONSILIARII Regis intimi, Archiatri, Academiae Fridericianæ Senioris, Opuscula Theologico-Physico-Medica, seu Scripta selectiora, antea diversis temporibus edita, nunc revisa, correctæ, & aucta.

Hale, prostat in officina Rengeriana, 1740, 4

Alph. 1 plæg 19.

Quam nuper admodum in his Annalibus nostris commendavimus, Dissertationum *Hoffmannianarum* præstantia movit librarium, ut de emittendo novo earum fasciculo cogitaret. Quemadmodum vero Illustris Autor jam pridem inter principes Medicinæ nostræ ætate vindices & statores eminuit; ita his Opusculis declaratur, quantum in rerum etiam theologiarum philosophicarumque cognitione excellat. Cum ea omnia ante plures jam annos edita in lucem lectaque permultis fuerint; vix attinet, eorum argumenta curatius enarrare. Id potius agemus, ut cum occasionem cujuslibet scribendi, & alia eorum momenta, quamvis in hac ipsa collectione non indicentur, ubi fieri licet, aliunde commemoremus, tum & summam singulorum stricam breviterque exponamus. Primum locum tenet *Summa religionis Christianæ*, quæ constat ex brevioribus, idoneo tamen ordine inter se connexis, positionibus, quibus fundamentum æque ac ordo salutis per Christum instauratæ, atque adeo omnis doctrina Christiana, velut in nuce continetur. Meditationes has Ill. Autor, morbo aliquamdiu detentus, secum agitavit animo, & postea, in chartam conjecit, typis in privatam

Opusc. L

- usum exscribendas tradidit. Jussu Potentiss. Prussorum Regis, *Friderici Wilhelmi*, qui aliquid de hac opella inaudiverat, eandem Germanice convertit, quas ipsis etiam Theologis nonnullis admodum placuisse compertum habemus. Has excipit Oratio *de Atheo convincendo ex artificiosissima machina humana structura*, habita, cum publicum Autor docendi munus in Academia Fridericiana recens condita auspicaretur. Meruit hac Noster, ut non solum a *Paulini* aliisque in numerum Medicorum Theologorum referretur, sed a præstantissimo etiam Theologo *Caspere Neumanno* in Trutina Religionum inter præcipuos, qui Atheos confutarunt, scriptores numeraretur. Quæ sequitur Oratio *de Officio boni Theologi ex officio boni Medici*, ipso natali Serenissimi Regii Principis recitata, ex medicina & medendi regulis methodum sanandi animam derivat, ostenditque, amice naturam & gratiam conspirare; hinc ordinem, rationem, & methodum, qua peritus Medicus in tollendis morboſis affectionibus utatur, non aliam, sed unam eandemque esse cum ea, cui animæ medicus insistere debeat.
- III. Subjecta huic Oratio *de rationis instructæ excellentia in rebus divinis & humanis*, itidem in Promotione quadam solenni habita, mediam ingreditur viam inter eos, qui, penitus rationem post lapsum corruptam, vitiolamque, & non nisi ad errores, tenebras, vitia, pravasque cupiditates, ex se generandas aptam, hinc homini in rebus sacrosanctis perniciosissimam, atque propterea fide penitus coercendam esse, omni contendunt asseveratione, & inter illos, qui ex adverso humanam rationem adeo extollunt, ut eam non modo pro criterio & norma omnis veritatis habeant, sed ad felicitatem etiam hujus seculi & futuri obtinendam sufficere opinentur. Quare liberrime profitetur, naturam humanam ita esse corruptam, ut sibi relicta & naturalis; sine adminiculo, sine institutione & doctrina; sine lumine alieno, in rebus humanis id, quod verum est, & ad veram suam felicitatem pertinet, neſciat; multo autem magis plane eam depravatam, ineptam, atque corruptam esse in rebus divinis, mysteriis fidei ac religionis, in cultu divino, in judicio de sacris ferendo; longe tamen aliter comparatum esse cum ratione humana probe instructa, & per bonam fidelemque institutionem in pristinum statum restituta, sive
- hac

hæc emendatio in rebus humanis a lumine naturæ, five in rebus sacris a lumine gratiæ, proficiscatur. Monet inter alia, evidentem & veram cognitionem rerum ad religionem pietatemque spectantium, in profano æque ac emendato animo non differre luminis ratione, neque profani & pii cognitionem diversum constituere cognitionis genus, sed summum Deum accendere lumen in intellectu, rationemque tam per verbi revelati claritatem, quam per λογισμὸν humanum, non alio fine instituire, erudire, ac perficere, quam ut exinde ad voluntatem penetret, ibique operationem habeat summe salutarem. Legitur jam Dissertatio *de diætetica Scripturæ sacre medicina*, in qua ea omnia repetit, que in divinis literis circa rerum non naturalium usum & abusum observanda præclare annotantur, eademque cum præceptionibus diæteticis, quas Medici inculcant, prorsus convenire ostendit, eoque modo, ut hæc ipsa majorem obligationis vim in animis hominum nanciscantur, illam ex sacro revelationis fonte depromit. Excipit hanc Dissertatio *de potentia diaboli in corpora*, ubi mediâ itidem via incedens Autor, tum eos refellit, qui nimium diabolo atque incantationibus sagarum tribuunt, atque ea, quæ ex mere necessariis & physicis causis consequuntur, hisce adscribunt, tum & illos, qui contra nihil plane potentiæ diaboli concedunt, imo operationes ejus in corpora pènegant, id rationis principis non esse consentaneum causati. Jam locus datus est Dissertationi *de Fato physico & medico*, eo tempore, quo controversiæ *Wolfiana* magna animorum contentione agitabantur, primum editæ, in qua multa subtilioris disquisitionis argumenta de fato Stoicorum, *Spinoza*, medicò & physico, de fortuna, providentia diviua, harmonia præstabilita, miraculis, item de fati declinatione, curatius paulo pertractantur. Ingenue & aperte profitetur Illustris Autor, per fatum nihil aliud esse intelligendum, quam necessitatem, aut, si mavis, certitudinem quandam eventuum & effectuum, qui fuerunt, sunt, & erunt, in universo, a certo rerum & causarum ordine, nexu, ac serie, pendentem, atque adeo ejusmodi fatum, sano sensu acceptum, cum in rebus physicis ac medicis, tum etiam in moralibus & politicis, quin in ipsa Theologia, admittendum esse. Omnia enim ex sapientissimo, a Deo tamen libere pendente, rerum & causarum ordine, serie, ac nexu, evenire,

Opusc. V.

VI.

VII.

evenire, nihilque effici, nihil mutari, sine præcedentibus causis efficientibus, omnemque effectum necessitari, ut vocant, a sua causa, imo proportionatum esse ejusdem viribus, & proinde effectus ex causarum suarum potentia & viribus non modo certos, sed & necessarios, esse, necessitate scilicet non absoluta, sed sic dicta hypothetica, sive ad conditionem causæ relata. Harmoniam vero præstabilitam terminorum ignorantie clasi adscribendam esse, tantumque abesse, pronuntiat, ut, supposita hac harmonia, commercium animæ cum corpore explanate tradatur, ut eadem hujus nexus ignorantia re vera non nisi ingeniose tegatur, & speciose incrustetur. Dissertatione, quæ sequitur, *de Ventorum generatione, ortu, causis, ac effectu in corpora humana*, argumentum hoc tum ratione ventorum generatim, tum cujuslibet venti cardinalis speciatim, docte explanatur.

Opusc.
VIII.

IX. Accedimus ad Dissertationem *de Siderum influxu in corpus humanum*, ubi negatur omnino, hominum sortem, mores, fortunam, ab astris solum esse deducendam; contra vero, insigni atque mirifica potentia astra in corpora influere, asseveratur. Quæ huic addita est Oratio, *de Studiis per regulas diæteticas facilitandis, & prolonganda literatorum vita*, ab Autore, primum fascies Academicos deponente, dicta est, postea, ob argumenti utilitatem notis passim illustrata, in publicam lucem prodiit. Abundat præceptionibus eximiis, eo potissimum comparatis, ut, qui bonas literas amant, dum assidua contentione in illarum studium incumbunt, nihil tamen inde detrimenti in corpore capiant, sed valetudinem sartam tectamque tueantur.

X.

XI.

Lecti inprimis digna est Disquisitio *de fumo carbonum noxio quandoque & lethali*, quæ scripta ab Autore & publicata, sine præposito tamen nomine, fuit, cum feralis ille lamentabilisque casus nonnullorum hominum, qui exeunte anno 1715 in vinea quadam Jenensi, ipsis vigiliis natalitiorum Christi, ad artes magicas exercendas, convocandosque malos spiritus, convenerant, & ex grege suo unum & alterum subito fato enectum viderunt, evenisset. Perique, imo omnes propemodum cujuscunque ordinis homines, Medici etiam, atque inprimis Sacerdotes, in ea erant sententia, mortem hanc supernaturalem, & ab ipso diabolo proxime illatam esse. Nostro autem alia omnia videbantur, qui proinde hoc ipso libello, Germanice edito, noxam lethiferam fumi a carbonibus,

bonibus, præcipue in conchivi clauso, excitati, rationibus exemplisque egregiis comprobabat, hæcque necis tam repentina causam esse naturalem & proximam propugnans, alios de præpostero carbonum usu caute monebat. In Dissertatione ultima, *de Medico sui ipsius*, cum miseris eos esse puret Ill. Autor, qui, in negotio sanitatis soli Medico confisi, ea, quæ corpori vel proficiant, vel nocent, ipsi non attendunt, vel cognoscunt, neque sanæ naturæ scientiam habent, diæta regulas custodiunt, sed pessime valetudini suæ consulunt, neglectis vitæ sanæ auxiliis, hos in viam reducit, ostenditque, quæ ratione quisque sui corporis debeat & possit esse medicus, adeo, ut medico alio queat ferme carere, & sine eo vitam sanam longamque servare & tueri. Ceterum argumenta, quæ in Opusculis his existant, philosophica revocant nobis in memoriam novum Illustris Autoris laborem, eumque philosophicum quem nunc senex admodum, a *Philoſopho* tamen nondum alienus, magno animo molitur, Commentationem quippe de optima philosophandi ratione ex cognitione Dei, admirabilem ejus operum, ipsiusque hominis, petenda, argumento tanti Autoris cura dignissimo, proxime editurus.

Opusc.
XII.

PAULI CORTESII, V. C. DE HOMINIBUS DOCTIS Dialogus, nunc primum in lucem editus, cum Annotationibus. Accedit Autoris Vita.

Florentiæ, apud Bernardum Paperinum, 1734, 4.

Plag. II.

In felicissimas *Alexandri Pólii* manus incidit hic vere nitidus atque elegans *Pauli Cortesii de hominibus doctis* Dialogus. Hic enim, liberali beneficaque natura præditus, libellum hunc, quem ex Sangueminiensibus membranis jam dudum describendum curaverat, *Bernardino Paperino*, nobili apud Florentinos typographo, concessit, in magnam eruditorum hominum commodam edendum. Eo magis singularibus laudibus celebrandum esse *Pólitum* judicamus, cujus propensio erga literas amoris debemus hoc rarissimum præci avi monumentum, quo majorè reprehensione digni sunt nostri homines, qui supellectili suæ literariæ tanquam dracones insident, eam literatis hominibus superbe

F

dene-

denegant, & præclarum turpissimi facinoris fructum pernobile invidorum atque malorum hominum nomen reportant. Et enim *Paperinus* non solum nitidissimis typis hunc pulcherrimum librum exscripsit, verum etiam perutilibus notis, & vita Auctoris, ornatum in dias luminis auras exire iussit. Natus est *Paulus Cortesius* e nobili *Cortesium* familia, primaria Sancti Geminiani, Etruriæ oppidi, gente, Romæ anno P. C. N. 1465, patre *Antonio*, Institutionibus moralibus conscriptis clarè. A juventute vividam indolem circumtulit per universi Latii scriptores, & tam mirificos in literis progressus fecit, ut brevi tempore in intimam *Philippi Callimachi*, *Pomponii Lati*, *Angeli Politiani*, *Hermolai Barbari*, *Pici Mirandolani*, *Raphaelis Volaterrani*, *Marsilii Ficini*, ac *Bartholomæi Lampridii*, familiaritatem amicitiamque perveniret. Ipsum summorum Principum favorem morum suavitate sibi conciliavit, sæpe mensæ eorum adhibitus. Singularem etiam duorum Maximorum Pontificum, *Pii III* ac *Julii II*, gratiam obtinuit. Amplissima gessit munia, siquidem in Pontificatu *Alexandri VI* & *Pii III* Secretarii Apostolici, & mox Protonotarii Apostolici, officia sapienter administravit, & postea ad splendidissimum Urbinatis oppidi Episcopatum ascendit. Atque ad ipsam purpuram pervenisset, nisi præmatura mors eum A. 1510 ætatis suæ quadragesimo quinto in castro suo Cortesiano rebus humanis eripuisset. Funus ejus acerbissimi mœroris sensu profecti sunt viri doctissimi, & præstabilem illam, quam in rebus historicis, philosophicis, ac theologis, sibi comparaverat, doctrinam justissimis celebrarunt elogiis. Vir fuit ab omni dolo alienus, neque studiis ad desidiam, voluptatem, aut augendam rem familiarem, abusus est, sed jucundissimum cum omnis ætatis viris præstantissimis colloquium instituit, eoque sine Cortesium castrum splendidissimo edificio circumstruxit, atque huc, rerum sulicarum urbiumque pertæsus, secessit, & familiaribus sermonibus *Herculis II*, Ferrariæ Ducis, *Guidi Ubaldi*, Urbinatenſium Ducis, *Alexandri Farnesii*, qui postea sub *Pauli III* nomine Ecclesiæ Romanæ præfuit, & *Francisci Soderini*, Patris purpurati, qui sæpe ad eum de rebus gravissimis consulendum accedebant,

usus

usus est. Inter ingenii ejus monumenta eminent Liber de viri principis in unaquaque etate studiis dirigendis, quem postea, non paucis immutatis, de *Cardinalatu* inscripsit, Disputationes in quatuor Libros sententiarum de sacrarum literarum omniumque disciplinarum scientia, quæ bina Opera *Cavei* fide adducit vitæ *Cortesianæ* Autor; & denique hic, quem sub manibus habemus, de *doctis hominibus* Dialogus. Hunc primo ætatis suæ flore, & quidem circa annum 1490, elucubravit; quam conjecturam Autor variis argumentis comprobata dedit. Primo mentionem in eo inicit *Cortesiæ Antonii Geraldini Amerini* tanquam vita functi, quem A. 1488 naturæ reddidisse debitum scimus; tum *Politianus* in Epistola, quam huic Operi inserendam curavit Autor, fatetur, *in esse operi quandam super istius ætatis captum quasi maturitatem*; denique venerabili *Laurentii Medicis*, qui incante anno 1492 vitam cum morte commutavit, nomini dictus est hic liber. In hoc Dialogo censuram Autor instituit plurimorum scriptorum a repurgatis melioribus literis ad sua tempora. Sed de solis mortuis judicium suum interponit, de illis, qui tunc in nominis celebritate vivebant, & animam adhuc agebant, prudenter silens. Occasionem huic Dialogo conscribendo præbuit ejus in insula, quæ est in lacu Volturnensi, Farnesii domus fundo, secessus, ubi cum præter *Cortesium* nostrum essent *Alexander Farnesius*, & *Antonius* quidam, vir grandævus & doctus, & sermo institutus esset, quinam essent hi, quorum vigiliis restituta essent tenebris sepulta studia, coeperant omnes rogare *Antonium*, ut, quæ de unoquoque cognita haberet, proferret. Atque, cum id ille egregie præstitisset, & uno sermone complexus esset electissimos hos viros, visum est *Cortesiæ* totum hunc sermonem literis mandare, & ad seram conservare posteritatem. Hunc Dialogum plerique ighorant. Laudatur tamen a *Jo. Vincentio Coppi*, qui autographum possedit, in *Chronicis Geminianensibus*, atque a *Cel. Apostolo Zeno* in *Additionibus ad Vossium*, editis inter *Ephemerides Litterarum Italiae*. Honorificentissima de hoc Dialogo judicia tulerunt *Lucius Fazinius Maphæjus*, Episcopus Signinus, & *Angelus Politianus*, quorum literas, nulli antea visas, Præfationi suæ atrexit

- Editor. Nos quædam speciminis loco ex ipso Dialogo apponemus. De *Dante* ait Autor: *Utinam tam bene cogitationes suas literis mandare potuisset, quam bene patrium sermonem illustravit!* De *Petrarcha* ita: *Hujus sermo nec est Latinus, & aliquando horridior, sententiæ autem multæ sunt, sed concisæ, verba abjecta, res compositæ diligentius, quam elegantius.* Occasione *Leonardi Arcini* de imitatione oratoria graviter, copiose, atque eleganter, differit. De *Niccolò Sagantino*, seu, uti eum paulo post vocat, *Eudoico*, affirmat, eum in dicendo satis copiosum fuisse, sed parum vehementem, & in affectibus viro molliorem. *Palladò Srozza* nemo domi comior fuit, nemo jucundior; nemo foris constantior, nec gravior, nec fortior. Dum *Poggii Florentini* mentionem injicit, quomodo scribenda sit historia, scite atque nerve e exponit. *Vetissimum* est, quod de *Laurentio Valla* ser. judicium, eum fuisse scriptorem egregie doctum, sed acrem & maledicum, & toto genere paulo asperiorum, diligentissimum tamen Romanarum rerum atque verborum investigatorem. *Franciscum Philadelphum* habuisse, ait, a natura ingenium vagum, multiplex, volubile, fuisseque vendibilem scriptorem, qui opum, quam scribendi, laudem consequi maluerit. *Theodorum Gazam* admirabili cum summi Philosophi, tum gravissimi scribendi magistri, nomine condecorat. *Paulum Marsum*, cum laudavisset *Andream Brentium*, & fuisset in ea laudatione a multitudine quasi explosus, propterea quod nimia contentione vocis pronuntiasset, tantum animo dolorem concepisse, observat, ut, paucis interpositis diebus, facis concederet. *Paulus Lampridius*, quem Autor literis Græcis doctum, sed in dicendo parum exercitatum, vocat, vix trium dierum spatium meditandæ componendæque orationi dicavit. Inde, cum sæpe inter dicendum, quæ celerime & interrupte memoriæ mandaverat, oblivisceretur, suavem risum audientibus excitavit. Sed hæc non solâ unicaque libri ornamenta sunt. Comparent sub unaquaque pagina perdoctæ atque peritales animadversiones, quibus ea, quæ in Dialogo monuerat *Cortefius*, mirifice illustrantur, & varia, ad literatissimorum hominum, quorum in Dialogo memoria renovatur, vitam facientia, afferuntur. Dignum Opusculum, quod integrum,
- five

sive ob admirabilem dictionis vere *Ciceroniana* elegantiam, sive ob præclaram gravissimarum rerum copiam, ab omnibus, quibus literarum salus curæ cordique est, integrum perlegatur.

ALMANACH DE DIEU POUR L'ANNEE 1738, &c.
id est,

FASTI DIVINI PRO ANNÓ MDCCXXXVIII,
dedicati Domino CARRÆO DE MONTGERON,
Consiliario Parlamenti Parisiensis.

In Cælo, 12.

Plag. 9.

Libellus, qui a Jansenista quodam in honorem sectæ suæ, & ad Jesuitas opprobriis excipiendos, compositus est, complectitur vitas eorum hominum, qui ex utroque sexu in Hispania, Gallijs, & Belgio, vel scripta, vel vitæ professionem seu institutionem, opposuerunt ei sententiæ, quam Jesuitæ de gratia Dei socrere & præcipere consueverunt. Vitæ illæ secundum menses duodecim digestæ, & diebus emortalibus nonnunquam affixæ fuerunt. Si scriptor sibi temperasset a contemtionem, qua Jesuitas oneravit, liber potuisset elogij quibusdam videri dignus. At, quoniam veritati sese haud satis consulturum credidit, nisi adversarios suos pungeret & laceraret, id tulit calamitatis, ut scriptum hoc Parisijs fuerit in publico combustum. De reliquo vitarum expositiones sunt jucunde, luculente, plane, terseque, ac compendiose, intra Vestæ penetralia elaborate. Inchoavit Autor Opusculum a *Thoma Lemas*, Hispano, A. 1550 in lucem edito, Dominicano, *Molinae*, Jesuitæ, adversario, defuncto A. 1629 d. 23 Augusti. Succedit ei *Edmundus Richerius*, Gallus, Doctor Theologiæ Parisiensis. Metu mortis, quam a duobus scariis *Richelius* ei dicis causâ intentari jussit in conclavi suo secretiori, sententiam suam retractasse hic perhibetur. *Cornelius Jansenii*, Episcopi Iprensis, vitæ describendæ Autor eum indidit spiritum heroisque sui admirationem, ut parum absit, quin illum ordini coelitem adscriperit. *Angelici Arnaldi*, qui *Portam regalem* reformavit, virtutes hic plena luce effulgent. *Blasius Pascalis* niter hic veluti luna inter ignes minores. Veneratione Autor præsequitur præcipue *Annam Geneviveam Bourboniam*, Ducem Lot-

Pag. 5.

11.

17.

26.

42.

50.

- gevillensem, quæ ad Portum regalem veluti anchoram sacram
 Pag. 52. confugit, ibique vitæ divinæ est operata. Addidit ei filium,
 65. *Carolus*, Ducem Longevillensem, Principem Neocomensem.
 Intrepidum animi miratur robur, quod fuerit in *Isaaco Ludovico*,
 74. *Sacyi* præceptore, quippe qui in carcere Bastiliensi Biblia Galli-
 80. cum in sermonem convertit. Monumentum ære perennius exi-
 gere *Antonio Arnaldo*, viro sane magno, tentavit. Nec omisit
Nanum Tillemontium, cujus *Commentarios Historiæ ecclesiasticæ &*
 86. *civilis*, sex priora Secula a Christo nato complexos, orbis eru-
 ditus suspicit & dilaudat universus. *Petrus Nicholus*, Portus
 100. regalis apologetam, ita delineavit, ut cineres ejus videantur vene-
 randi. Eadem approbatione affectit famosissimum *Paschierium*
Quesuellium, cujus *Meditationes ad Novum Testamentum*, adjunctæ
Strictioris Constitutionis Unigenitus, fuerunt depreßæ. Biblio-
 thecam parvam Scriptorum & Confessorum Jansenianorum si Ca-
 lendarium hocce appellaverimus, suffragiis aliorum nos confi-
 dimus hand iri destitutum. Erit tempus, quo hic libellus rari-
 tate sua sese commendabit, per totum quidem regnum Galliæ
 publice proscriptus.

NOVA LITERARIA.

Si qui sunt, qui bene cupiunt doctissimi olim & de elegantio-
 ribus studiis meritißimi Viri, *Gisberti Cuperi*, Consulis Dæ-
 ventriensis, memoriæ, simulque non ignorant, quam is limati ho-
 mo ingenii, quam versatus in omni genere humanioris eruditionis,
 quanta antiquitatum in primis & rei numismaticæ peritiâ instra-
 ctus ac perpolitus fuerit; gaudebunt hi sine dubio, ac lætos no-
 biscum plausus tollent, cum, in eo nunc esse unum ex cognatis &
 amicis Viri optimi, cognoverint, ut doctissimas ejus & lucæ pu-
 blica dignissimas Epistolas, ab anni inde 1708 mense Martio ad
 finem usque anni 1716 ad Clarissimum *la Croze*, Berolini nuper
 defunctum, sermone Gallico perscriptas, in volumen integrum,
 eleganti satis forma conspicuum, colligat, & abire gratum hoc
 munusculum in manus eorum, qui suavitatibus ejusmodi dele-
 ctantur, jubeat. Quandoquidem vero, hominis in re tam bona
 occupati nomen publicari, insignis ejus modestia non patitur;
 id tantum, quod nobis per alios compertum est, significamus;
 Virum

Virum esse in dignitate constitutum, literis mirifice excultum, & quod præcipuum est, consilio huic, literis tam salutari, exequendo satis idoneum. Sed, quod licet ei hoc thesauro rem literariam dicere, acceptum id refert humanitati Viri alicujus doctrina meritisque maximi, & Amicorum *Crozii* Berolinensium, qui omnem illam Epistolarum suppellectilem liberaliter ei in hos usus concesserunt. Dælet autem, nec immerito, Vir bonus, abesse ab hoc volumine, quantumvis diligenter servato, Epistolas *Crozii* ad *Cuperum* mutuas, in quibus & ipsis doctrinæ elegantisæque plurimum inesse, facile omnes existiment. Has olim, sat certo constat, ab ipso *Crozio* dono datas incomparabili Academiae Helmstadiensis Theologo, *Jo. Laurentio Mosbænio*, cujus qui animum ad officia paratissimum, & de literis bene merendi studium, norunt, hi, lubenter id & commodis doctorum hominum, & Editoris precibus, daturum, ut conjuncta cum *Cuperianis* prodire *Croziana* illa patiatur, nobiscum confidenter profus. Quodsi tamen aliter, ac ferunt vota nostra, & ipsum Viri summi ferre ingenium videtur, res ceciderit; constitutum est Editori, in locum *Crozianarum* alias, a *Cupero* ad nobiles quosque Amicos, *Basnagium*, *Jurium*, *Clericum*, *Martinum*, Sacerdotem *Ultrajectinum*, *Dalenium*, *Montefalconium*, & his plures, ex Gallorum inprimis gente, Viros doctos, exaratas, substituere, ut sic Epistolarum *Cuperi* Volumen, quam licet, plenissimum ornatissimumque ad posteros perveniat. Titulum Operi hunc præfiget Editor: *Lettres de Critique, d' Histoire, & de Littérature, &c. écrites à divers Savans de l' Europe, par feu Monsieur Gisbert Cuper, Bourguemaitre de la ville de Deventer, Député des Etats de la Province d' Over-Yssel à l'Assemblée des Etats Généraux des Provinces Unies des Pays-Bas, ensuite Conseiller-Député de la même Province, & enfin Député de Leurs Hautes Puissances à l' Armée des Alliés en Brabant & en Flandres, en 1706; recueillies par Monsieur de B**.* Discas inde, quicquid harum sit Epistolarum, in argumento critico & literario versari. Sed aliunde etiam satis nobis est cognitum, plurima in his Epistolis ad Theologiam, Philosophiam, & doctrinam naturalem, spectare; quas Autor sublimioris eruditionis partes æque felici ac ceteras, quæ ad humanitatem pertinent, fuerat ingenio complexus.

xos. Sed principem utique locum sibi vindicant rei numismatice & omnis generis antiquitatum studia; in quibus ita regnasse scimus *Cuperum*, ut pauci cum eo hæc laude comparandi videantur. Inprimis vero hic Tartariæ, Siberiæ, & aliarum regionum, quæ sunt disjunctæ a nostris terris, antiquior historia e tenebris eruitur, & ex numis ii maxime, qui sunt rarissimi, & parum adhuc cogniti, a studio Autoris & doctrina non vulgari lucem acceperunt. Nec deest his Epistolis sermonis elegantia, quæ tanta est, ut etiam delicatissimi palati Gallis satis se probare possit, inprimis si ita æquos lectores inveniat, ut peregrinum aliquid in homine nec gente Gallo, nec educato inter Gallos, ferendum putent. Habemus igitur, cur gratulemur literis, & harum amatoribus, novum hoc doctrinæ excellentis, cum suavitate admirabili conjunctæ, monumentum; nec Lectorum unus est futurus, qui edendi has Epistolas consilium omni laude dignum non existimet, nec præstitum hoc literis officium grato animo agnoscat. Sunt hæc quasi specimina laborum, quos *Cuperus* perfectos partim, partim affectos, ad hæredes transiit. Jam, si cetera, quæ existant passim, Epistolarum *Cuperi* ad Viros quaquæ terrarum parte doctissimos volumina, multa item alia, his, quæ ipse vivus olim edidit, prorsus similia, ab æque benigna manu tenebris eripiantur, duplex nobis beneficium exhibuisse is, qui primum nunc Volumen editurus est, videbitur, alterum, quod re ipsa, alterum, quod exemplo, profuit. Excudendo centum & quod excedit plagularum Operi summas impendet nobilis Amstelodamensium typographus, *Henricus Sauzetus*, id operam daturus, ut externæ libri elegantia internæ ejus dignitati omni ex parte respondeat, prodeatque Opus numis rarioribus, aliisque figuris, arte non vulgari expressis, ornatissimum. Pretium florenorum Belgicorum sex, denariorum decem, definitum est; quorum pars ante Calendas Aprilis presentis anni, pars absoluto Opere, aut ipsi *Sauzeto*, aut nobilissimis quibusque per terras Belgicas typographis, solvenda est. Exemplaria non ultra quingenta excidentur, nisi majorem numerum ipse emeritum numerosus concursus poposcerit. Nos, ut bonum consilium bonus eventus sequatur, & quæ suscepta sunt in magnum literarum commodum, ipsi typographo in lucrum cedant, serio & amice optamus.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno MDCCXLI.

MONUMENTA INEDITA RERUM GERMANICARUM, præcipue Cimbricarum & Megapolensium, quibus varia Antiquitatum, Historiarum, Legum, Juriumque Germaniæ, speciatim Holsatiæ & Megapoleos, vicinarumque regionum, argumenta illustrantur, suppletur, & stabiliuntur. E Codicibus MSis, membranis, & chartis authenticis, erui studuit, Notulasque adjecit, & cum Præfatione instruxit, ERNESTUS JOACHIMUS DE WESTPHALEN, Aurati Ord. Slesvic. Holsat. Eques, Reg. Celsitud. Ducis Slesvici & Holsatiæ regnantis Cancellarius Aule & Senatus intimi, hujusque Consiliarius, Supremi Consistorii militaris & Ecclesiastici Præses, Academiæ Chiloniensis Curator.

Tomus II.

Lipsiæ, impensis Jo. Christiani Martini, 1740, fol.

Alph. 12 plag. 22, Tabb. æn. 14.

Cum non ita pridem in his Actis de Tomo I præstantissimi hujus Operis copiose diceremus; de instituto Illustrissimi Editoris tum quidem, quantum videbatur sufficere, a nobis prolatum est. Ad alterum igitur jam Tomum deventibus satis sit monuisse hoc unum, nihil hic a tramite, quem fuerat olim ingressus, deflectere Illustriss. Editorem, sed eandem ubique de Historia Germaniæ optime merendi rationem, eandemque in recognoscendis & expoliendis vetustioris ævi scriptis diligentiam, apparere. Monumenta, hoc Volumine publicata, quo-

G

rum

rum *quinque & viginti* sunt, æque copiosa ac illa, quæ *Volumine priori* continentur, Præfatione instruxit Illustriss. Editor, quæ non in describenda tantum Scriptorum singulorum indole & conditione versatur, sed multa etiam doctissime observata & cogitata Illustriss. Viri continet. Horum summa argumenta si, quod fieri commode potest, cum ipsa Monumentorum recensione conjunxerimus, videbimur partim id, quod concinnus rerum ordo postulat, facturi, partim legentium commoditati prospecturi.

Primo loco exhibetur *Diplomatarium Neomonsasteriense & Bordisholmense*, e membranis & chartis authenticis erutum, ab A. 1136 ad 1570. Ad præclarum hunc antiquitatum thesaurum, qui ultra quinquaginta supra quadringenta, temporibus suis cœva, documenta complectitur, nos haud admittit Illustriss. Editor, nisi abunde monitos de pretio monumentorum hujusmodi, a sacri ordinis viris quondam fervorum, & illorum cura ad posteros transmissorum. Inde occasio nata est Illustriss. Editori, sub Præfationis initium de monachorum meritis in rem historicam & præcipue diplomaticam generatim commemorandi, & præcipuos Autores nominandi, qui, protractis in lucem monasteriorum & cœnobiolorum hisce cimeliis, nostra & paulo superiori memoria antiquiorum temporum rebus gestis egregiam lucem accenderunt; porro copiose differendi de lectione Diplomatium fida, eorundemque explicatione & interpretatione genuina, & quæ eam in rem profert, variis exemplis illustrandi; denique notitiam nobis suppeditandi complurium & præcipuorum artis diplomaticæ scriptorum, qui præsidiorum, adjumentorum, & regularum, variam rationem hæc usque tradiderunt: quam notitiam suis etiam præceptionibus augere, & artem nondum ad fastigium deductam emendare, vindicare, ac magis perficere, Illustriss. Autor laborat, ipse hoc majori jure in numerum Scriptorum artis diplomaticæ referendus, quo feliciter *Mabilioniorum, Massaorum, Besselliorum*, gloriam æmulatur. Præmissis monitis his generalioribus, ad considerationem demum specialem Diplomatarii Neomonsasterio-Bordisholmensis progreditur Illustriss. Editor, authenticam ejus e duobus Codicibus membranaceis, qui partim ex ipsis Diplomatium autographis plena fide consignati, - & a Cœnobii præpositis recogniti, partim etiam nostra ætate cum ipsis membra-

brans & chartis avtographis denuo collati sunt, comprobans; inde insignem ejus non modo in patriæ Cimbricæ, sed & totius Germaniæ, rebus sacris & civilibus illustrandis usum designans; tum singularia de Cœnobii ipsius fundatione, ejusque conditore *Vicelino*, translatione, accessionibus, privilegiis, decrementis, ac reformatione, expromens, denique e formulis diversis, quæ in Diplomatum passim occurrunt, & quarum in annotationibus, ipsi Diplomatario subjectis, complures jam explicatas dederat, adhuc illam de *Sellandia*, seu *Selandia*, seorsim illustrans. De hac autem primum ostendit, eam cum sic dicta *Warandia* in locis pluribus junctam occurrere, nondum autem interpretem esse nascentem, qui vim vocis, ejusque originem genuinam, declararit, ac *Petrum Lambecium* in *Orig. Hamburg. Lib. II pag. 80* in ea explicanda vel maxime dubium & ancipitem hæsisse. Hinc autem ad significatum formulæ hujus accedens, ex variis inter se collatis locis id comprobat, per eam nihil aliud denotari, quam actum & solennitatem traditionis rei venditæ, qualis in emtionibus & venditionibus rerum allodialium, immobilium ac urbanarum præcipue, fieri soleat, quam & solennitatem hodie resignationem judicalem, *die gerichtliche Verlassung*, dicamus, quemadmodum *warandia*, seu *guarandia*, *die Gewehrshafft*, evictioni hodie respondeat. Comparato autem hoc ritu cum pluribus provinciarum & urbium Germaniæ juribus & moribus, in hujus formulæ originem & etymon porro inquiri, eamque omnium optime invenisse sibi videtur in antiquo *sellan*, quod est vendere, tradere; unde apud Anglo-Saxones descendat vox *Selle*, *Selde*, seu *Selda*, tabernam, sive locum vendendis rebus aptum, apud Saxones inferiores autem vox *Seller*, scrutarium, vestium venditorem, & *ver-sellen*, minutatim vendere, significans. E quibus omnibus tandem concludit, vocem *Sellandia*, jure etymi a *sellan*, in possessionem dare, & a *Land*, seu terra, deductam, connotare *traditionem terræ, allodii, possessionis, rei que immobilis generatim*. Dum totus est Illustriss. Interpres in eruenda vocis origine, passim delabitur ad aliam sic dictæ *scorationis* formulam, quæ, in Danorum potissimum monumentis obvia, ac inde in Juris Canonici *Cap. 2 X. de Consuetud.* translata, mire torsit interpretes, atque in sensus, nescio

quos, haudquaquam admittendos, neque unquam inter se conciliandos; abire coegit. Nostro tamen in proclivi est, ex collatis inter se variis documentorum locis commonstrare, hanc formulam eundem resignationis judicialis actum solennem denotare, quem ritu ut plurimum symbolico absolvi, cum in variorum populorum, Danorum imprimis, penes quos traditio rei emtae & venditae per glebae vel cespitis iactum in gremium seu sinum novi possessoris, symbolica velut ratione, peragi consuevit, moribus deprehendere liceat, facilem etiam viam pandit ad scotationis illius etymon & genuinam originem investigandam. Namque, cum Danorum Suecorumque vocabulum *Skiot*, *Skiade*, seu *Skiate*, gremium vel sinum denotet, cui & Germanorum *Schoot* seu *Schofs* respondeat, haud aliunde illam *scotationis* formulam repetendam ducit, sed symbolicum illum traditionis actum, coniectione portionis rei alienandae in sinum emtoris celebratum, per eandem designari statuit. Plura ex iis, quae ab Illustriss. Editore erudite in hanc rem differuntur, hic addere haud vacat, sed ad alterum, quod huic proxime jungitur, Monumentum nobis deveniendum est. Exhibet illud *Martini Krey*, seu *Coronae*, apud Flintbeccenses quondam Verbi divini Ministri, *Antiquitates Bordisbolmenses*, quae lingua vernacula scriptae, varieque interpolatae, huc usque circumferri consueverunt. Has luce publica haud indignas quondam iudicavit *Jo. Mollerus*, sed tenuem tamen scriptionem esse, rebus ad historiam Coenobii & patriae pertinentibus parum instructam, fatetur Illustriss. Editor. Addidit autem passim supplementa, praecipue e *M. Jani Vicoftadii*, Lectoris olim Bordisbolmensis, *Miscellaneis* MStis desumpta; quin & operae pretium duxit, ad lacunas hujus Opusculi explendas, ut ipsum argumentum hoc retexeret, unde in justum Annalium ordinem & seriem redactae prodierunt *Origines Neomonasteriensis & Bordisbolmensis*, ex chartis, Diplommatibus, & Codicibus MStis, tum & *Alberti Stadenfis*, *Helmoldi*, *Crummedykii*, *Lerbeckii*, *Cranzii*, *Jo. Peterseii*, *Cyprai*, *Lindenbrogii*, Annalibus & Chronicis, nec non e *Vicoftadii*, *Ulr. Peterseii*, & *Henr. Mublii*, scriniis, collectae; quae, cum Coenobii hujus utriusque fata & vicissitudines prosequantur usque ad A. 1665, quo Academia Kiloniensis e reliquiis & pulvere

Cae-

Cœnobii & scholæ Bordisholmenſis feliciter exorta eſt, infra demum in hoc *Volumine* a pag. 237 ad 239 ſubjectæ le-
 guantur. Illuſtriſſ. Editor, cum de hiſ omnibus doctiſſima quæ-
 que in Præfatione profert, ibidem ex antiquo quodam Codice
 Bordiſholmenſi, qui una cum reliquis in Bibliotheca Academiæ
 Kilonienſis ſervatur, adhuc in lucem protrahit Monumentum
 quoddam huc uſque ineditum, continens *Narrationem veridicam*
de translatione corporis Venerabilis Vicelini a Novo-moſtaſterio in
Bardesholm circa A. 1332; additque eruditas ſuas conjecturas ety-
 mologicas de *Wippendorpio & Faldera*, quibus nominibus Neo-
 monaſterium quondam inſignitum legitur; itemque de *Bardesholmia*,
 cujus originem alii a *Bargis*, pugnatoribus, alii a *Bardis*,
 ſacrorum apud Germanos boreales quondam antiſtitibus,
 alii a *Bardo* ſeu *Bardone* quodam, loci hujus olim poſſeſſore & do-
 mino, alii a *percis* vel *urſis* etiam, ipſe vero a Saxonico *Bard*, ſeu
Bord, loco ubere & plano, atque *Holm*, loco inſulari, rejectis cete-
 ris, repetit. In ordine Monumentorum loco tertio comparent *Or-*
tonis Sperlingii Notæ, quibus *M. Adami Bremeniſis Hiſtoriæ Eccle-*
ſiaſtica Libri I Capita priora XXXII illuſtrantur. De *Sperlingii* hu-
 jus vita & ſcriptis attuliſſe nonnulla *Raupachium* in libro *de ſtatu rei*
ſacra & literariæ in Dania pag. 77 ſeq. illuſtriſſ. Editor monet; at-
 que *Jo. Alb. Fabricium* enixe quidem, ſed fruſtra, id egiſſe docet,
 ut has *Sperlingii* annotationes *Scriptoribus ſeptentrionalibus Lin-*
denbrogianis, abs ſe publicatis, ſubjungere poſſet. Jam, cum
 in ipſius manus inciderint, præclare ab Ill. Editore factum, quod
 ab interitu eas vindicavit. Dolet autem de eo, quod Autori per
 fata haud licuerit telam hanc bene cœptam perſequi & perſice-
 re; & alio plane habitu Annotationes hæc, ſi ultimam Autoris
 manum expertæ eſſent, in lucem prodituras fuiſſe exiſtimat. In-
 terim, cum multa ad illuſtrandos ritus priſtinos ſpectantia com-
 plectantur, id operæ eis impendendum duxit, ut ex ſchedis
 diverſis eaſdem in concinniore ordinem redigeret, quo facto
 ipſius *Adami* textui, qui, quod ad priora *Libri I Capita XXXII* hoc
 loco exhibetur, hæc Notæ cumprimis inſervire poſſunt. Jam id agit
 Illuſtriſſ. Editor, ut Cimbricis rebus e præclaris Danorum Scripto-
 ribus ſuppeticas ferat. Exhibentur enim poſt *Sperlingium* *Claudii*

quos, haudquaquam admittendos, neque unquam inter se conciliandos, abire coegit. Nostro tamen in proclivi est, ex collatis inter se variis documentorum locis commonstrare, hanc formulam eundem resignationis judicialis actum solennem denotare, quem ritu ut plurimum symbolico absolvi, cum in variorum populorum, Danorum imprimis, penes quos traditio rei emtae & venditae per glebae vel cespitis iactum in gremium seu sinum novi possessoris, symbolica velut ratione, peragi consuevit, moribus deprehendere liceat, facilem etiam viam pandit ad scotationis illius etymon & genuinam originem investigandam. Namque, cum Danorum Suecorumque vocabulum *Skiot*, *Skiæde*, seu *Skiæte*, gremium vel sinum denotet, cui & Germanorum *Schoot* seu *Schofs* respondet, haud aliunde illam *scotationis* formulam repetendam ducit, sed symbolicum illum traditionis actum, coniectione portionis rei alienandae in sinum emtoris celebratum, per eandem designari statuit. Plura ex iis, quae ab Illustriss. Editore erudite in hanc rem differuntur, hic addere haud vacat, sed ad alterum, quod huic proxime iungitur, Monumentum nobis deveniendum est. Exhibet illud *Martini Krey*, seu *Coronai*, apud Flintbeccenses quondam Verbi divini Ministri, *Antiquitates Bordisbolmensis*, quae lingua vernacula scriptae, varieque interpolatae, huc usque circumferri consueverunt. Has luce publica haud indignas quondam iudicavit *Jo. Mollerus*, sed tenuem tamen scriptionem esse, rebus ad historiam Coenobii & patriae pertinentibus parum instructam, fatetur Illustriss. Editor. Addidit autem passim supplementa, praecipue e *M. Jani Vicoctadii*, Lectoris olim Bordisbolmensis, *Miscellaneis* MStis desumpta; quin & operae pretium duxit, ad lacunas hujus Opusculi explendas, ut ipsum argumentum hoc retexeret, unde in justum Annalium ordinem & seriem redactae prodierunt *Origines Neomonasterienses & Bordisbolmensis*, ex chartis, Diplommatibus, & Codicibus MStis, tum & *Alberti Stadenfis*, *Helmoldi*, *Crummedykii*, *Lerbeckii*, *Cranzii*, *Jo. Peterseii*, *Cyprii*, *Lindenbrogii*, Annalibus & Chronicis, nec non e *Vicoctadii*, *Ulr. Peterseii*, & *Henr. Mublii*, scriiniis, collectae; quae, cum Coenobii hujus utriusque fata & vicissitudines prosequantur usque ad A. 1665, quo Academia Kiloniensis e reliquiis & pulvere

Coe-

Cœnobii & scholæ Bordisholmenſis feliciter exorta eſt, infra demum in hoc *Volumine* a pag. 2337 ad 2394 ſubjectæ leguntur. Illuſtriſſ. Editor, cum de his omnibus doctiſſima quæque in Præſatione profert, ibidem ex antiquo quodam Codice Bordisholmenſi, qui una cum reliquis in Bibliotheca Academiæ Kilonienſis ſervatur, adhuc in lucem protrahit Monumentum quoddam hucusque ineditum, continens *Narrationem veridicam de translatione corporis Venerabilis Vicelini a Novo-monasterio in Bardesholm circa A. 1332*; additque eruditas ſuas conjecturas etymologicas de *Wippendorpio* & *Faldera*, quibus nominibus Neo-monasterium quondam inſignitum legitur; itemque de *Bardesholmia*, cujus originem alii a *Bargis*, pugnatoribus, alii a *Bardis*, ſacrorum apud Germanos boreales quondam antiſtitibus, alii a *Bardo* ſeu *Bardone* quodam, loci hujus olim poſſeſſore & domino, alii a *percis* vel *urſis* etiam, ipſe vero a Saxonico *Bard*, ſeu *Bord*, loco ubere & plano, atque *Holm*, loco inſulari, reſectis cæteris, repetit. In ordine Monumentorum loco tertio comparent *Ottonis Sperlingii* Notæ, quibus *M. Adami Bremeniſis Hiſtoriæ Eccleſiaſtica Libri I Capita priora XXXII* illuſtrantur. De *Sperlingii* hujus vita & ſcriptis attuliſſe nonnulla *Raupachium* in libro *de ſtatu rei ſacræ & literariæ in Dania pag. 77 ſeq.* Illuſtriſſ. Editor monet; atque *Jo. Alb. Fabricium* enixe quidem, ſed fruſtra, id egiſſe docet, ut has *Sperlingii* annotationes *Scriptoribus ſeptentrionalibus Lindenbrogianis*, abs ſe publicatis, ſubjungere poſſet. Jam, cum in ipſius manus inciderint, præclare ab Ill. Editore factum, quod ab interitu eas vindicavit. Dolet autem de eo, quod Autori per fata haud licuerit telam hanc bene cœptam perſequi & perſicere; & alio plane habitu Annotationes hæſce, ſi ultimam Autoris manum expertæ eſſent, in lucem prodituras fuiſſe exiſtimat. Interim, cum multa ad illuſtrandos ritus priſtinos ſpectantia complectantur, id operæ eis impendendum duxit, ut ex ſchedis diverſis eaſdem in concinnioreſ ordinem redigeret, quo facto ipſius *Adami* textui, qui, quod ad priora *Libri I Capita XXXII* hoc loco exhibitur, hæ Notæ cumprimis inſervire poſſunt. Jam id agit Illuſtriſſ. Editor, ut Cimbricis rebus e præclaris Danorum Scripto-ribus ſuppetias ferat. Exhibentur enim poſt *Sperlingium* *Claudia*

Christoph. Lyschandri, Regis Daniæ *Christiani IV* quondam Historiographi, *Origines & Antiquitates Cimbrica*, in quibus agitur de *Japheto*, ejus liberis & posteris, horumque regionibus & regnis, quæ occupantes possederunt, una cum populo & propagine, quam constituerunt & reliquerunt; inprimis de *Gomero*, atque hujus potente ac numerosa sobole, Cimmeriis, Cimbris, & Vittis, seu Danicis Jutis, illorumque prima origine atque introitu in has ipsas regiones, porro de majoribus eorum, præfædis, iudiciis, stirpe, familiis, & rebus præclare gestis, a diluvio ad Regem usque *Dan*, & Danorum regni initium. Prolixior hæc Opusculi inscriptio præcipua in eodem pertractata argumenta satis declarat, ut de iisdem nihil nobis adjiciendum sit. Partem hanc esse *Synopses historiarum Danicarum*, a *Lyschandro* Hafniæ A. 1622 in fol. sermone Danico vulgatæ, Illustriss. Editor significat, qui ex *Parte I & II* potiores *Libros* sermone Latino vestitos nactus, hoc loco ex *Parte I Librum III* de rebus Cimbricis, sicuti infra, ubi & integrum titulum subjiciemus, ex *Parte II Librum IX* de rebus Mecklenburgicis, proferre non dubitavit, licet fidei Autoris non adeo multum tribuat, atque iudicio *Cel. Grammii*, in Præfatione ad *Nicolai Cragii* Annales prolato, luhens subscribat. Proximo hinc Monumento *Jo. Isaaci Pontani*, Regis Daniæ itidem Historiographi, Tomo huc usque inedito *Historia rerum Danicarum, qua res post excessum Christophori Bavari, vetustissima Regum Daniæ prosapia Regem ultimum, sub Regibus e Domo Oldenburgica, Christiano I, Joanne I, Christiano II, Friderico I, Christiano III, & Friderico II, gesta continentur*, majus omnino pretium statuit Illustriss. Editor: quem & mirari subit, qui factum sit, ut Opus luce adeo dignum, & continuationem *Tom I* hujus Historiæ, cum chorographica Daniæ regni descriptione Amstelodami A. 1631 in fol. vulgati, complexum, de quo vere dici possit, quod cupressi instar inter viburna emineat, ultra integri Seculi spatium intra privatorum carceres pressum delituerit. Sibi, cum exemplar illud, quod *Ill. Frid. Rostgaard* e Codice, in Bibliotheca Academica Hafniensi servato, A. 1689 describi curavit, sumptibus suis acquirere datum fuerit, id operæ pretium esse visum, docet, ut tam insignis historiæ

Floriarum monumentum e tenebris in lucem publicam
 protraheretur. Ut vero in Præfatione etiam afferret, quod
 tanto Scriptore dignum esset, recensum primum instituit
 scriptorum & monumentorum, eorundemque tum editorum,
 tum adhuc ineditorum; in quibus de iisdem Regibus, quos
Pontanus hoc Opere exhibuit, vel in univèrsum, vel seorsim, & ex
 parte opera haud perfunctoria, traditum est; quod argumentum,
 licet jam olim a *Mollero Sibberno*que in suis *Bibliothecis* pertractatum
 sit, ex hoc tamen spicilegio accessiones haud contemnendas lu-
 cratur. Cum vero in enarranda *Pontani* vita plurimorum huc
 usque solertia intra conatus fere substiterit, eam diligentius co-
 piosiusque descriptam a *Jo. Adolpho Reimborho*, harum rerum
 peritissimo, nos expectare jubet Illustriss. Editor, qui ta-
 men & ipse potiora vitæ *Pontani* momenta subjungit, ac denique
 catalogum addit scriptorum ejusdem longe pleniorè, quam
 alibi usquam offendere liceat; de quibus omnibus cum plu-
 ra nobis afferre haud sit integrum, ipsam Præfationis locum,
 huc facientem, cupidis harum rerum lectoribus inspicien-
 dum commendamus. Accedimus ad novum, quod in *Vo-
 lumine* occurrit, Monumentum, quo exhibentur *Petri Sa-
 xii*, ab *Eydora Frisii*, *Exercitationes historicae*, in quibus erro-
 res nonnulli *Jo. Adolph. Cypræi*, *Matthæ Boethii*, *Nic. Hel-
 duaderi*, *Jo. Pomarii*, *Casp. Hoyerii*, *Laur. Adzenii*, *Matth. Pampi*,
Iven Causeni, *Adami Trazigeri*, *Henr. Büntingii*, *Jo. Ranzovii*,
Jo. Peterfenii, *Carionis*, aliorumque Scriptorum *Eydorastadien-
 sium*, notantur & corriguntur; cumque de iisdem, earumque
 Autore, nihil seorsim addat Illustriss. Editor, sed saltem de exem-
 plis, e quibus hujus opellæ editionem parare sibi licuerit, certiores
 nos faciat, reliqua autem ad ea, quæ in Præfatione ad *Tomum I*
horum Monumentorum ab ipso dicta sunt, referat; nobis & in illis
 acquiescere licebit, quæ ex iisdem in *prioris Voluminis* recensione
 a nobis repetita sunt. In *Adami Trazigeri Chronico Hambur-
 gensi*, quod proxime jungitur, major Illustriss. Editori cura po-
 sita fuisse intelligitur, ut de eodem afferret, quæ scire maxime
 interesset. Primum autem de illo docet, innumeris vicibus
 descriptum, depravatum etiam atque adauctum, per integra
 fere

fere Secula in publicis ac privatis Museis delituisse; ipsius *Trazigeri* laborem circa annum 1557 subsistere, & quæ ad recentius nostrumque ævum perducta, vel exemplis, quæ passim existent, assuta, reperiantur, studio & arbitrio deberi literatorum aliorum, quorum accessionibus etiam ipsum *Trazigeri Chronicon* passim interpolatum fuisse, facile ostendant copiosa, quæ circumferantur, exempla, ipsa haud parum discrepantia. Porro de curatoribus, qui in Hamburgensium Bibliothecis servantur, Codicibus MStis apographis iudicium suum interponit; nec tamen authenticæ vel antiquitatis præcipuam quandam laudem illis exemplis, quæ idiomate Saxoniz inferioris descripta circumferantur, vindicare sustinet, cum Saxoniz superioris, quippe patriæ, dialectus *Trazigero*, Franco, familiarior omnino fuerit, eademque imprimis usam fuisse, alia ipsius scripta facile probent. Hinc elogiorum sat magnam seriem adduxit, quibus *Trazigeri* hoc *Chronicon* eruditæ viri passim mastrant alii, atque in his moderatiorem B. Jo. Alb. Fabricii sententiam, in *Lambecio* pruriturum carpenti *Trazigerum*, ejusque fidem temere sollicitandi, notantis, suo etiam calculo probare videretur, quamvis pro sua episcopi id demum addat, *Trazigerum* ab erroribus plane immunem nemini eorum dicendum, qui *Chronicon* illud attentius perlegerint, & præcipue temporum rationes & opiniones a *Cranzio* adoptatas examinaverint. De vita *Trazigeri* licet peculiaris existet Commentatio vernacula, a B. *Nicolaa Wilckens*, J. U. D. & Archivi Hamburgensis præfecto, *ἀναθύρωσις* A. 1722 in 8 vulgata; non una tamen habuit Noster, quæ libello illo adderet, & quibus incerta firmaret. Quare ab ovo hanc vitam retexere, plenioreque adeo ac certiore vitæ rationes, quas *Trazigerus*, apud Noribergenses natus, in variis numeribus publicis tum apud Rostochiensis & Hamburgenses, tum quoque in aula Holfato - Gottorpiensi, ubi Cancellariæ partibus functus est, exegit, constituere, atque hæc omnia testium idoneorum fide munire, studuit; quibus denique subjunxit notitiam Scriptorum, eorumque tum editorum, tum adhuc ineditorum, in quibus *Trazigeri* industriam elaborasse, ex haud obscuro & minima discrepante

pante aliorum indicio colligere licuit. *Trazigerum* in *Volumine* hoc sequuntur *Jani Hinrici Schræteri de Gustrow*, Megapolitani Equitis & Poetæ Cæsarei, *de originum & rerum gestarum Hassiæ Principum Landgravorum Commentarii tres*; quos dum exhibet Illustriss. Editor, rationem simul reddit duorum MStorum Codicum, qui ipsi in procuranda hac editione ad manum fuerunt, quorum alter eorundem Principum, horumque conjugum, imaginibus & arboribus genealogicis ornatus est, sed quas soli ingenio inventoris vel ipsius pictoris deberi, vetisimile videtur Illustriss. Editori, eo quod in arce Kiloniensi existent simulacra singulorum Thuringiæ & Hassiæ Landgravorum, horumque conjugum, graphice & affabre delineata, ad quorum similitudinem minime accedant imagines in Codice illo representatæ. Inde in pretium hujus laboris *Schræteriani* inquit, quem haud infimo loco & numero inter cetera Hassiæ monumenta, quorum editores hic, laudatis accessionibus, quas Historia Hassiaca a recentiorum cultura obtinuit, nominantur, habendum judicat, licet in vasto hoc & suis tenebris involuto argumento tale quid, quod a mendis ac lapsibus profus immune esset, vix præstari potuerit. Ad res & antiquitates Mecklenburgenses hinc accedit Illustriss. Editor, quibus reliquam majorem partem Monumentorum in hoc *Volumine* tribuit, exhibens primum *Nicol. Mareſchalci Thurii Vitas Obetritarum*, sive *rerum ab Obetritis gestarum Libros V*, quibus juncti leguntur ejusdem *Mareſchalci* ad Virum insignem *Casparum* de nobili *bella quercus* familia, Ducalem Archigrammateum, (designatur Cancellarius *Caspar. de Schaneich*), *Commentarii in libros gestorum Obetritarum*. De ipso Autore *Mareſchalco* jam olim in Præfatione ad *Tomum I* satis ab Ill. Editore dictum est; hic autem de hisce Obotritarum Vitis monetur, easdem nec scriptis nunquam existentibus annumerandas, nec, quod a plerisque fiat, cum *Annalibus Herulorum*, vel cum *Chronico rhyethmico*, esse confundendas; deinde notitia Codicum MStorum utriusque opusculi suppeditatur, ubi indicium fit duorum avtographorum, quorum alterum in Bibliotheca regia Holmiensi, alterum, in Lusatiam translatum, apud *Vixthumios* huc usque servatum, utrumque autem ex *Wallensteinii* direptione

ne scriniorum Ducalium Mecklenburgensium ad subeundas has vices redactum sit; cumque defunctis ex utroque Codice apographis, iisque inter se collatis, ad editionem hanc parandam se usum testatur Illustriss. Editor, de Lusatico illo id denique addit, quod imagines & insignia Regum & Principum Megapolensium miro artificio & deauratis coloribus depicta, quibus careat Holmiensis alter Codex, in singulari, quem adjunctum habeat, libro membranaceo exhibeat; de quorum, & aliorum quorundam, Megapolensium monumentorum iconicorum indole & fatis adhuc singularia nonnulla subjunguntur. Antequam in Mecklenburgicis hisce pergit Illustriss. Editor, inserit de hunc e Cimbricis *Adolphi IV, ex Comite Holsatiae Monachi Ordinis S. Francisci, Memoriam*, eamque renovat tum ex antiquis rhythmis Germanis, e Codice membranaceo, cujus inscriptio est: *Denckelboeck S. Marien Kerkken tom Kyl*, depromtis, & suis quibusdam observationibus illustratis, tum ex alio quodam documento antiquo, e Codice MSto Bibliothecae Academiae Kiloniensis descripto, quod, cum errore typothecae in ipso Volumine omissum esse deprehendit, adhuc in Praefatione pag. 63 subjunxit, integrumque exhibuit, ibidem erudite excurrens in usum campanularum sive nolarum, quae illustrium quondam hominum vestimentis adhærere consueverunt, quas etiam spectandas praebet *Adolphi* hujus Comitum simulacrum, e monumento templi, Mariae Magdalenae apud Hamburgenses dicati, hic æri incisum, quod ejusmodi tintinnabulis quibusdam pone cingulum conspicuum est. Hujus ornatus originem Seculo XII, quod visum aliquibus, antiquiorem esse, contendit Illustriss. Editor, & exempla in promptu habet, quibus, harum nolarum usum apud Germanos a Seculo VIII usque ad Seculum XVI frequentatum fuisse, comprobari potest. Post *Adolphi, Holsati Comitum*, memoriam ita renovatam, Illustriss. Editor revertitur ad *Stemmata Regum & Principum Herulorum, Vandalarum, & Megapolensium*, quorum brevem recensionem fide Historiicorum, praecipue vero tabularii ducalis & curae ejus praefectorum, congestam e libris MStis exhibet. Dum autem in eo est, ut genealogiae hujus, ab aliis ordinatae, in Praefatione rationes reddat, sensum in partem venit litis, quam ævo recentissimo nonnulli inter Meck-

Mecklenburgenses movere cœperunt de *Nicoloto*, penultimo illo Obetritarum & Venedorum Rege, qui Seculo XII ineunte floruit, & a quo, qui ex illo tempore Megapoli præfuerunt, Principes & Duces in recta, quod ajunt, linea descendere, facilis omnium consensus est. Hunc autem *Nicolotum*, in numero filiorum Regis *Burawi* huc usque creditum & collocatum, ex illo Regum stemmate, in quo cognationis jure locum tenuit, nunc deturbare, & in ordinem Nobilium Slavicorum, seu provincialium Megapolensium, rejicere non dubitarunt illi recentioris ætatis Scriptores, ingenio suo & assentationis forte studio, quod Viro Illustrissimo putatur, ideo innixi, ut, ab hoc *Nicoloto*, viro nobili & Landsassiaci, Principes Megapolitanos originem trahere, eo confidentius gloriari possint. Sed hanc opinionem, si ullam aliam, repugnare scriptoribus cœvis, & ab omni ætate collectis fide dignis monumentis, rerumque historicarum & genealogicarum patriæ non minus, quam vicinarum Cimbricæ & Suevicæ, rationibus, Noster contendit, qui & unicum illud præsidium & fundamentum, ex *Helmoldo* petitur, qui in *Cronico Slavorum Lib. I Cap. 49 Nicolotum majorem terræ Obetritarum* dixit, prorsus labefactat, tum, hujusmodi interpretationem ipsi *Helmoldo* nunquam in mentem venisse, ex aliis ejusdem locis ostendens, tum ex chartis aliis, partim Megapolensium Seculi XII & XIII, partim Francorum & Saxonum istius ævi, luculentissime comprobans, obviam illam majorum terræ appellationem nunquam de militibus & nobilibus Landsassiacis, sed de ipsis Regibus & Ducibus, eorumque filiis atque proximis agnatis, fuisse intellectam. Inter hæc, cum denominatio majorum terræ comparatur cum *Wojiwoda* Slavorum, quæ vox ex illocum idiomate eosdem terræ majores designat, & cujus derivatum *Wojiwotinska* censum Ducis denotat, in aliam questionem incidit *Vir summus*, id inquirendum sibi sumens, an Slavi quondam prædia tam propria, quam feudalia, ab omni censu libera in Megapoli possederint, nec tributâ vel alios ejusmodi census terrarum dominis præstiterint; id quod nuper demum Generosiss. *Joach. Dietz. de Prcen* in Dissertatione de *Origine jurium nobilitatis Mecklenburgicæ*, Gœttingæ sub Præsidio *Jo. Dav. Kæleri* habita,

habita, vel maxime in dubium vocavit. Sed & hic tota aberrantia ostendit Vir Illustrissimus, qui & vocabulum *Bede*, unde sunt derivata *Urbede*, *Landbede*, itemque *Bedagium*, cujus originem Preenius cum monachis a *petendo* seu *rogando* deduxit, a *bieten*, seu *gebieten*, id est, jubendo, derivandum statuit, præferendam judicans hanc etymologiam aperto illi monachorum errori, qui petitiones & precarias hasce pensitationes finxerint in vitis originibus, rationibus, qualitate, essentia, jure, obligatione, & usu præstationum, censuum antiquorum, seu bedagiorum; licet & derivationem ejusdem vocis ab Anglo-Saxonico & Gothico *Bat*, quod fundum denotat, satis recte admitti posse existimet. Plura sunt, quæ hanc in rem disputantur, & a Viro Illustriss. ex infinitis documentis, huc facientibus, pro stabilienda muniendaque hac causa adducuntur, quæ nobis, ad reliqua prope rantibus, attingere haud licet. Occurrit proximo loco *Jo. Frid. Chemnitii Genealogia Regum, Dominorum, & Ducum Megapolensium, ejusque brevis explicatio*; quæ quidem tractatio cum in eodem cum priori argumento versetur, atque iisdem vestigiis insistet, brevioribus a nobis dimitti poterit. Illustriss. Editor, in Præfatione vitam Autoris *Chemnitii* describens, simul memoriæ parentis, *Martini Chemnitii*, qui, e magno hujus nominis Theologo natus, in aula Holsticæ Cancellarius, ante hos centum, & quod excurrit, annos obiit, simul renovat, fratrisque *Bogislai Philippi* mentionem injicit, hujus adscititium *Hippoliti a Lapide* nomen ex significato Slavonico vocis *Kamen*, unde *Kemnitz*, facile eruendum docens. Ipsum *Joannem Fridericum* in officiis publicis apud Mecklenburgeneses gestis consensisse memorat, ex quorum ratione cum tabularii Gustroviensis ducalis usus ipsi patuerit, aliis tamen simul præsidii usus est, quibus fretus ad consignandum vastum aliquod Chronicon Mecklenburgense animum adjecit, quod ejus absolutum deinde cura, & hinc ære redemptum, in tabularium Suerinense transit. Cum autem majori hoc Opere nobis carendum sit, divisionem tamen ejus, & summa tractationis capita, recenset Noster, de avo suo materno, *Jo. Christ. Beselino*, qui Duci quondam Megapolensi, *Fridrico Wilhelmo*, a sanctioribus consiliis fuit, id docens, eum specia-

liora

liora quædam argumenta rerum Megapolensium inde in suos usus descripsisse; dumque hæc Genealogia majoris illius Operis velut epitome sit, notularum, eidem subjectarum, farraginem ejusdem *Beselini* industriæ præcipue deberi. Tribus hinc, ad res Megapolensium pertinentibus, Monumentis, adhuc locus conceditur: nimirum *Joannis Casselii*, seu *Casselii*, de *Ducum Mecklenburgensium originibus & gloria Libello*, scripto in obitum *Ducis Jo. Alberti*; porro *Claudii Christoph. Lyschandri Originum & Antiquitatum Megapolensium libro*, continenti antiquorum Herulorum, & qui ex iis descenderunt, celebrem Obotriticam & Megapolitanam stirpem, ab *Hadenbugio*, & postea ulterius a *Canuto* magno, Danorum, Anglorum, Norvagorum, Vandalorum, Rege, usque ad Serenissimam Reginam *Sophiam*, Potentiss. Danorum Regis *Christiani IV* charissimam matrem; denique *Bernardi Hederici Megapoli divisæ & reunitæ*, seu de ditionis Megapolensis inter *Henrici Burewini II* filios in tetrarchiam divisione, & ejusdem rursus sub *Henrico Crasso*, & *Magno*, ejus filio, in unum corpus coalitione, libello, memoriæ *D. Udalrici*, Ducis Megapolensis, dicato, & loco parentationis scripto A. 1605. Ad horum primum de vita & scriptis *Casselii* luculentam post alios, qui in eodem argumento versati sunt, Commentationem in Præfatione exhibet Illustriss. Editor; de *Lyschandro* nihil monet, quod de eo jam supra abunde commemoraverat; de *Hederico* autem materiam dicendi servat *Tomo III*, ubi *Chronico* ejusdem *Suerinensæ* Latino locus destinatus est. Quod sequitur Monumentum, ad res Pomeraniæ spectat, exhibetque *Conr. Friedliebii & Frîdensberg*, Regis Sueciæ olim Consiliaris Justitiæ in Pomerania, *Jus Feudale Pomeranicum vetus & novum*, quod, in Præfatione *Tomi I* a se laudatum, nunc dignum judicavit Illustriss. Editor, cui hic locum concederet. Utilitatem hujus Opusculi ex eo commendat, quod illud non modo apud Pomeranos, sed & Megapolenses, ob parem fere feudorum indolem usum peregrinum præstare possit. Quamvis vero omnibus numeris absolutum haud sit, sed suis utique nævis laboret, hi tamen & alii defectus plures cumulatius notantur in *Sam. Stryckii*, & *Dav. Mevii*, aliorumque de feudis Pomeranicis Scriptorum, Commentariis, quos & industria, & amplitu-

dine, & rerum ordine, superavit *Fridensbergius*. Inde ad Me-
 gapolitanos suos reversus Illustriss. Editor, *Episcopi Friderici*
Constitutiones Ecclesie Suerinensis, Clericorum officium maxime
concernentes, A. 1238 publicatas, profert, hisque jungit *Chroni-*
con Episcopatus Ratzeburgensis a principis Christiane religio-
nis, percensens ejus fundationem, atque Episcoporum ibi vitas, de
 binis his Monumentis in Præfatione nihil monens, nec suarum
 observationum & animadversionum illis quidquam adjungens,
 sed, ut eadem ex antiquis chartis accepit, ita reddens, po-
 steriorem tamen id unice addens, ejusmodi Episcoporum Ratze-
 burgensium catalogum, cui datus hoc loco fere geminus sit, re-
 periri apud *Christ. Schlepkenium* in *Historia sacrorum Leoburg. Cap.*
III, sed qui lingua vernacula editus sit, cum hic idioma Lati-
 num, quod sine dubio authenticum sit, retineat. Quæ his pro-
 xime succedunt *Diplomataria Raceburgensia* bina, quorum pri-
 mum, *ex membranarum authenticis collectum ab A. 1154 usque ad A.*
1388, curante præcipue Henrico a Wittorp, Episcopo Raceburgensi,
& Friderico, Priore, alterum *e Georgii de Blumenthal, J. U. D.*
& Episcopi Raceburgensis, collectione A. 1389 usque ad A. 1524
 depromptum est, cum majoris omnino ponderis sint, insignem in his
 describendis & elucidandis curam ab Illustriss. Editore positam vi-
 demus. Post authenticam enim chartarum singularum, quæ CLXV
 documenta exhibent, satis comprobata, non modo, quæ ipsis
 Diplomatum larga manu passim substrata sunt, notulæ & anim-
 adversiones, sed & allatæ in Præfatione selectæ observationes,
 argumenta historiarum, antiquitatum, & originum sacro-civilium,
 in his & vicinis regionibus haud pauca egregie illustrant, & alio-
 rum opiniones, multum a tramite deviantes, in viam revocant. Sic,
 ut exemplo res constet, in nota ad *Documentum II pag. 205 seq.* ite-
 rum depugnandos sumit novaturientes illos Mecklenburgensium
 Historicos, qui origines plurium nobilium inter Mecklenburgen-
 ses familiarum, argumento a nominibus Slavicis ducto, a Slavicis
 populis reperunt; id quod Noster contra Diplomatum antiquo-
 rum fidem & auctoritatem fieri contendit, e quibus id potius pa-
 rescat, villas & pagos veterum Slavorum gentilitia hæc nomina
 suis

suis dedisse possessoribus. Quibus erudite pertractatis, hoc tandem utitur epiphonemate: *De libertate illa Slavica, quam nescio in quem finem, & quo jure studioque, Kœlerus (cum Preenio aliisque) urget & exagitat, magnifice adeo sentiendum non est, utpote innumeris exemplis, Annaliumque patriorum fide & documentis, manifesto reprobata. Nec indiget gloria nobilitatis Mecklenburgicæ pigmento quodam Sarmatico, vel libertate illa, a Sarmatis, Slavis, seu Venedis devictis, Smurdsque & servis denique populis, conducta. Constat nobilitati ipsi avita sua, ingenua, & gentilitia, prerogativa, militaris olim & ministerialis, publica & equestris, dignitas, proedria, decus nobile omne, vasalliticus & provincialis honos; constat ipsi libertas Germanica, multis modis Slavica nobilior; constare origines ipsius & laudes, jura, immunitates, & prerogativa, justissimo titulo parca, & tot rerum gestarum annalibus, factis, monumentis, chartis, privilegiis, juriumque & historiarum rationibus, suffulta, ut facile carere possit sublevis argutiis Slavizantibus, hujusque generis de Baronibus regni commentitiis aliis adjumentis.* Ex una hac observatione Lectores nostri de ceteris, quæ ex parte haud minoris momenti sunt, existimabunt; qui & meminerrint, de proximo, quod hic legitur, Monumento, ad *Origines Neqmonasterienses & Bordesbolmenses* spectante, jam ea nos supra attulisse, quæ notitiæ ejusdem inserviunt. Quod tria, quæ restant, Monumenta atinet, *Heur. Dav. Kærhenii, D. & P. Rostochiensis, Solennia Martinalia Suerinensis, Abrab. Erencelii, V. D. M. Schœnavientis, Etymologica Vandalica & Slavica Megapolitana, ex literis, ad B. Georg. Westphalium, Pastorem præparium & Seniore, Ecclesiæ Suerinensis, scriptis, eruta, denique Recensionem Statutorum, fundationum, negotiorum, privilegiorum, jurium, bonorum, reddituum, beneficiorum, onerumque Ecclesiarum Lubecensium, e quatuor Codicibus chartarum membranarumque authenticarum in summam contractam, ad hæc quidem quominus suas explicationes dilucidationesque afferret Illustriss. Editor, tempore se exclusum faterur, qui & integram de hujusmodi argumentis conjectionum suarum heptadem, quam in destinatis habuit, differt & rejicit ad Tomum III horum*

horum *Monumentorum*, quem Indicibus nominum rerumque instructissimum nos propediem expectare jubet; inquam erecti spem, recensioem nostram læti gaudentesque finimus, atque Viro summo, inter Scriptores illustriores facile primas tenenti, ad obeunda utrinque in civili & literata republica ardua illa maximeque præclara munia, integras semper animi corporisque vires ardentissimis votis comprecamur.

HENRICI VALESII, MILITIS, DOMINI D'ORCE', Consilarii & Historiographi Regii, Emendationum Libri quinque, & de Critica Libri duo, &c. edente PETRO BURMANNO, FR. Nepote, qui Præfationem, Notas, & Indices, adjecit.

Amstelodami, apud Salomonem Schouten, 1740, 4
Alph. 2 plag. 3.

Si maximam vim in regendis literarum finibus habet bonorum virorum honesta laudatio; haud profecto scimus, an ingeniorum nobilitati vel luculentior tribui honor, vel efficacior via ad ornandas literas, augendaque hominum studia, excogitari possit, quam felix & auspicata memoriæ instauratio, quæ libris eorum vel promulgandis, vel recudendis, fieri solet. Hoc enim pacto providemus, ne, quorum vita literis saluberrima fuit, eorum interitus tristis & acerbus esse videatur. Fuit sane, ut hoc tantum exemplo utamur, *Henrici Valesii*, dum viveret, nomen tam sanctum apud literarum amatores, ut nemo esset tum, quin mortem tanti Viri ægre ferendam esse arbitraretur; præsertim cum inter omnes eo tempore constaret, neminem in Gallia vel ingenio, vel doctrinæ abundantia, cum Viro comparari potuisse. Dolorem auxit sollicitudo horum, qui haud inepte verebantur, ne, quæ ipsius ingenio inchoata ex veterum libris exciderant, oblivione delerentur. Igitur, quo propius interitum scripta ejus fuerunt, eo impensius gratulamur nunc tanti Viri manibus, quod talem laudis suæ præconem nacti sunt, qui in eam nos adducere dubitationem possit, utrum *Valesii Burmannus*, an *Burmanno Valesius*, plus ornamenti & dignitatis concilia-

ciliaverit. Non enim tam nitide politeque prodissent *Valesii* reliquæ, nisi *Petrus Burmannus*, nepos ex fratre venerandi Senis nostri, cui tantum Græcas Latinasque literas debuisse Annales nostri abunde docent, facem iis accendisset; neque ipse Clariss. Editor exteris peritiam suam artis criticæ, feliciterque depositum sub haud poenitendo magistro tirocinium, commendare vehementius, quam tali comite stipatus, potuisset. Quamquam, ut verum fateamur, per se tam clarum, tamque præstans, est nomen *Burmanni*, ut suo decore, & domesticis laudibus, non aliena celebritate, illustretur. Id enim Celeberrimus nostri *Burmanni* patruus ab aliquot annis sibi sumsit, non tam ut gloriam suam variis doctrinæ monumentis stabiliret, & contra *Pseudo-Criticos* tueretur, quam ut doctissimi cujusque Scriptoris memoriam, calumniis semibarbarorum hominum obscuratam fere & neglectam, opera sua recoleret. Quibus de causis quis miretur, tot ingeniorum monumenta ab ipso excussa, tot antiquos & recentiores libros protractos in lucem, & ornatos novis observationibus fuisse? Quodsi vero nullum aliud studii ejus in literas humanitatis exstaret documentum, quam id, de quo dicere jam in animum induximus, nullum dubium est, quin hoc solum ad lauream suffecturum videatur. Nam, qui bene novit *Henrici Valesii* acre ingenium, is lubentissime *Burmanneliano* capiti coronam ob civem servatum imponet. Cum enim diu *Emendationum* Libri in Gallia latuissent, neglecti fere & sprete ab elegantiarum comicarum studiosis, tandem post varios errores stabilem certamque sedem in Bibliotheca Celeb. *Burmanni* invenerunt, unde etiam depromtos Vir eruditissimus dudum orbi literato impertiisset, fidemque promissionis, in *Sylloges Epistolica Tomo IV pag. 434*, & *Tomo V pag. 695*, factæ, exsolvisset, nisi cupiditas edendi *Valesiana κειμήλια* aliis laboribus paululam refrigerata & compressa fuisset. Bene tamén se res habet, quod negotium illud, a se occupatum, nepoti ex fratre perficiendum dedit. Qua in re certè verendum non erat, ne *Valesii* liber sordida & maculosa veste indutus prodiret in lucem. Nulli enim tutius credebatur, quam ei Viro, qui non modo patris patruisque *Burmannorum* vestigia summa contentione animi premebat, sed lætissimam quoque ingenii sui & eruditionis

tionis messem spondere videbatur. Neque, putamus, expectationem Cel. *Burmanni* fefellit eventus. Ab horum enim consuetudine longissime recessit, qui nunquam peccatis singularum vocum, dictionum, testimoniorumve, e medio sublatis, virorum doctorum monumenta librariis excudenda tradunt, parum gnari istius artis, qua sine intellectus rerum constare nequit. Sed, cum videret Doctiss. *Burmannus*, librorum edendorum curam majus quidquam esse, quam vulgo arbitrantur homines, &, qui huic muneri præesse digne cupiat, pluribus eum artibus studiisque debere instructum esse, operam navavit, ut primo diligenter recognosceret *Valesianos* libellos, deinde, ut, mendis scripturæ sedulo expunctis, quas ab amanuensi aut anagnosta quodam profectas esse putat, testimonia inprimis Autorum, in partes vocatorum, perscrutaretur, *Capita*que suis indicibus & titulis ornaret. In quibus omnibus nihil est, quod non laude dignissimum judicemus. Licet enim nullus obscurior sit sensibus nostris labor, quam qui castigandis Autoribus impenditur, omnesque credamus, casu id accidisse, quod arte & industria paratur; quilibet tamen vel mediocriter doctus intelligit, multo faciliorem quandoque esse philosophicarum quæstionum de mundo, sideribus, calore, frigore, disquisitionem, quam *ἔννοχον* & divinandi facultatem, & plerumque doctissimos viros hoc non posse, qui illud possunt. Verum enim vero non emendationibus solum orationem *Valesii* perpolivit, sed in Notis etiam subiectis Viri eruditi opiniones aut corroboravit, aut, quod rarius esse factum novimus, refellere studuit. Ut vero de universi hujus libri partibus constet Lectori, eo ordine singulas describemus, quo una alteram excipit. Primo loco collocandum censuit Vir cultissimus *Hadriani Valesii* librum *de vita Henrici Valesii*, ex quo didicimus lepidam hanc de moribus *Valesii* narratiunculam. Scilicet prodidit *Hadr. Valesius*, fratrem suum tam studiose in literas incubuisse, ut ne lectum quidem verri, aut suppellectilem suam mundari, passus sit, nisi unico die Sabbathi, ne a studiis avocaretur. Hinc, cum semper eodem die & tempore amicos suos, *Sirmondum* & *Petavium*, salutavisset, accidisse fertur, ut *Sirmondo*, *Valesium* interroganti aliquando,

cur

cur statò tempore ad se veniret, responderit, se prius eum con- venire non posse, quàm cubiculum purgaretur, quod non nisi septimo quoque die fieri juberet, ne mundities studiis oboeset. Præterea docemur, *Valesium*, jam plus quam sexagenarium, pu- ella in matrimonium ducta, procreasse intra annos undecim se- ptem liberos. Quid vero elucubraverit Vir doctissimus, quæ in scriniis suis volumina moriens reliquerit, partim absoluta, par- tim imperfecta, ibidem exponitur. Notas ad *Ammianum Mar- cellinum & Historiam Ecclesiasticam* uberiores conscripsisse, cer- tum est. De *Legibus vero Atticis* commentatus esset, nisi *Petrus Petitus* cogitationes *Valesii* Opere suo disturbasset. Ipso mortuo, Græcas Orationes *Libanii* quatuor aut quinque in Latinum sermonem translatas se vidisse testatur frater; ubi præcipue memoratu digna est ejus peroratio, qua *Δύσωνα* *Henrici* sui condecorat. *Ista omnia*, queritur, *magno reipublicæ literariæ damno haud dubie sunt peritura, aut fraude intercipienda, vel supprimenda, nisi a viro aliquo non minus probo, quam docto, secernantur, quæ jam sunt edita, & quæ supervacanea ac inutilia videbuntur; reliqua autem, quæ sunt inedita, diligenter emendentur, digeranturque, ac bene ordinata Autoris nomine vulgentur. Alioquin scripta Valesii in manus in- doctorum hominum venient; qui nec, etiamsi maxime voluerint, eis uti ipsi poterunt, nec alios etiam uti patientur.* Sed, qua via, & per quem bonorum ingeniorum vindicem, calamitas illa schedis *Valesianis* felicissime depulsa fuerit, supra ostendimus. Nunc vero, quod fieri jucunde potest, ipsam Operis formam intuebimur, cujus pulchritudo, tantum abest, ut Musarum cul- toribus displicere possit, ut potius vel barbâros humanitatis oso- res ad se invitet, vehementerque alliciat. In delectu tamen re- rum agendo nobis aliquid indulgemus. Multa enim studio præ- tereuntur, non quod illustriora Emendationum specimina huic li- bro desint, sed ne oratio nostra vel modum excedat, vel suffenti nobis videamur, cum, quæ tantopere nobis commendarentur, aliis quoque placitura esse, taciti profiteremur. *Emendationum* igitur sylloge *Libris V* absolvitur, quorum *primus* aliquot Patrum, quæ admodum vocantur, loca pristino nitore restituta exhibet. Or-

diamur cum *Valesio* ab *Origenis* dicto, quod in ejus *Libro contra Celsum* pag. 341 ed. *Spenc.* legitur, & sine controversia laborat vitio. Argumenta nimirum *Celsi* convellere studet *Origenes*, &, ut erat Dialecticæ artis peritissimus, ita subtiliter respondet *Celso*, in ejus argumentatione occurrere duo connexa, quorum consecutiones sibi repugnent. Inde hanc legem conficit *Origenes*: Quotiescunque in duobus connexis idem est antecedens, sed consecutiones ἐν διαμέτρῳ oppositæ, toties antecedens, quod commune est in duobus connexis, refelli solet argumento illo, quod Stoici διὰ δύο ἰσχυρισμῶν vocant. Explodenda igitur est vulgaris lectio διὰ δύο περὶ ἡλικῶν, quæ sensum nullum præbet.

6. Post *Eusebium*, cui lucem *Cap. III* affundit, delabitur *Cap. IV* ad

7. *Gregorii Nazianzeni* Epistolam, in qua de *Hierocle*, Scholiaste doctissimo,

9. *Pythagoreorum Carminum* interprete, luculenter disputatur. Quis verò ille *Hierocles* fuerit, qui in aureos *Pythagoræ* versus aureum Commentarium scripsit, non omnibus esse perspectum judicat *Valesius*. Ideoque sollicite duos *Hierocles*, alterum Philosophum, adversus quem *Eusebius Pamphilus* scripsit, alterum Scholiasten, discernit, quos, haud diffitetur, se alias uno eodemque loco & numero habuisse. Qui controversiam hanc plenius cognoscere velint, adeant, ipso *Burmanno* monente, *Jo. Pearsonium* in doctis ad *Hieroclem* Prolegomenis, & nuperum Editorem hujus libri, *P. Needhamum*, in Præfatione. *Valesius* autem existimat, *Hieroclem* Philosophum, (nam de hoc ipse tantum loquitur,) *Theodosii* junioris temporibus floruisse, primo,

12. quia *Eunapius* nullam ejus mentionem faciat, deinde, quod ipse

13. *Hierocles Plutarchi Atheniensis*, quem *Arcadii* Augusti temporibus e vita abiisse constat, testimonio utatur.

14. *Caput VI* in *Augustini Libri IV Caput II de Baptismo* observationes continet. In

15. *Capite VII Marci Evangelistæ* locus *Cap. III v. 21* valde difficilis & obscurus expenditur. *Capite VIII Athanasii* librum de *Synodis Arimini & Seleucia* mendo liberat Autor. *Capite IX* disquirit nomina *Attici* & *Critobuli* apud *Hieronimum* in *Dialogis adversus hæresin Pelagianorum*. Per *Atticum* intelligit doctissimus quondam *Valesius* hominem malæ fidei & integritatis, quæ forte opinio

nio ex proverbio illo *ἑλληνική πίσις*, hoc est, *ἔδεμια*, enata esse videtur. *Critobuli* vero nomen difficilius intellectu esse putat. Interim tamen sibi persuadet, *Critobulum* rectissime in *Cryptobulum*, hoc est, hominem astutum & occultantem sua consilia, posse commutari, quod vocabulum hic propterea locum invenire debet, quoniam & hominibus, quibuscum disceptabat *Hieronymus*, & argumento rei, aptissime congruit. *Capite X & XII* Pag. 17.
Hieronymi Præfationem ad *Ezechielem*, & ejusdem *Epistolam ad Paulinum de Institutione Monachi*, explicat. In *Capite XII, XIII, 18. 19. 20. XIV, XV, & XVI, Julii Pollucis Onomasticon* nova luce collustrat. 21.
 Primo mutandum esse censet titulum libri, pro *ὀνομαστικὸν* pluralem numerum *ὀνομαστικά* substituens, postea errorem *Polluci* exprobrat, quod *κόρη* sumserit pro numismate, cum tamen ex ipsis historiarum monumentis constet, *παίγνια*, hoc est, crepundia, fuisse, puero oblata, non numum. Non morabitur nos reliquorum hujus *Libri Capitum* perinvestigatio, quæ, etsi splendidissimis antiquitatum & Græcæ literaturæ opibus referta sint, tamen, quia numerus eorum ad XXXIV excrevit, copiosa utique oratione opus esset, si pro dignitate rerum argumentis omnibus excutiendis vellemus operam navare. Quamobrem ad *Librum II* transeamus, quem fere totum *Dio Chrysostomus* sibi vindicat. Divisus est in *Capita XXVII*, quorum cohortem ducit *Capite I* elegans Commentatio de *vita & scriptis Dionis Chrysostomi*. Qui labor tanto majorem nobis voluptatem creavit, quo propius ad fidem fuit, neminem adhuc præter *Philostratum* ex instituto hujus clarissimi inter antiquos Sophistæ vitam descripsisse. 43.
Capite II discrimen probabiliter rejicitur inter *Prusam & Prusidem*, urbes Bithyniæ, atque hunc errorem imprimis fuisse *Orteli* monet, qui, hæc duo nomina inter se esse diversa, sine idoneo Scriptoris alicujus præsci testimonio conjecerat. 47.
 Ceterum, quisnam illius *Prusæ* ad *Olympum* conditor fuerit, difficulter sane demonstrabitur, quoniam hic Scriptores in alia omnia discedunt. 48.
Capite VI ex *Dionis Oratione XVIII*, ejusque verbis, huc usque male intellexis: *καὶ τέτοις, μὴ αὐτως ἀναγιγνώσκοντα, ἑτέρον ἐπισαμένων, μάλιστα μὲν* 54.

- μὲν καὶ ἠδῆως εἶδ' ἐν ἀλύπῳς ὑπεκρίσασθαι, non vero, ut *Casaubonus* existimat, corruptis, planum facit, *Comœdias Menandri* olim in scholis declamari & acitari solitas esse, propterea quod mirifice composita esset oratio ad gestum & actionem, utpote quae soluta esset absque particulis & conjunctionibus, ut notat *Dionysius Halicarnasæus* in libro περὶ ἑρμηνείας, in Capite περὶ ἰχνῶ. Capite VII rursus aliquot *Dionysii* loca emendat *Valesius*, in quibus explicatio verborum μετὰ τῶν παιδῶν ἐν τοῖς ὁδοῖς κἀθηται eminet. Scilicet, pergulas magistrales hic indicari, probat, in quibus non doctores solum triviales, secundum *Casauboni* opinionem, docebant, sed celeberrimi etiam liberalium artium magistri, Rhetores videlicet, Grammatici, & Mathematici, quive stipendia publica accipiebant, artem suam profitebantur, ut egregie post *Salmasium* ostendit *Burmannus* in Notis. In Libro III, qui Capitibus XX distinguitur, operam inprimis dedit *Valesius*, ut *Philostrato*, multis in locis corrupto, opitularetur. Idem enim contigisse dicit Vitis Sophistarum, quod plerisque veteris Græciæ monumentis, ut in pessimos interpretes inciderint, nec doctiores nacta sint antiquarios. Nollemus, *Valesii* verba hic a *Burmanno* sollicitata fuisse. Quovis pignore certarem, scripsisse *Valesium* antiquarios. Is enim non minore antiquitatum Græcarum Latinarumve notitia, quam Criticæ artis præsidio, instructus esse debet, qui *Philostrati* sensus enodare apud animum constituit. Inter reliquas vero hujus ordinis emendationes, quæ tanto majorem veri speciem habent, quo minus e longinquo petitæ, ut sit plerumque ab acutissimis Criticorum ingenii, videntur esse, unica impedit, quo minus librum hunc intactum relinquamus. In *Aspasio* quippe *Philostrati* sub finem locus est asterisco notatus: Καὶ περὶ Νικαγόρου τῷ Ἀθηναίῳ, ὅς καὶ τῷ Ἐλευσίνῳ ἱερῷ κήρυξ ἐστὶ τε καὶ εἶ, ubi scribere jubet *Valesius*: τῷ Ἐλευσίνῳ ἱεροκήρυξ ἐστὶ τε καὶ εἶη, id est, qui Eleusinii templi præco nunc est, denique ut sit, precor. Sic enim Græcos eleganter locutos esse ait, quemadmodum Latini eadem formula utuntur: Est tibi fitque, quod apud *Ovidium* legitur, & multis aliorum Poetarum testimoniis, quod præstitit *Burmannus*, confirmari potest. Liber IV in quindecim

decim Capita distribuitur, ex quorum numero illud potissimum deligemus, quod ultimo proximum est. Differit ibi Autor doctissimus de *Fragmenti*, quod *Censorino* adjungi ad calcem solet, loco. Legitur enim *Cap. 9* vulgo hunc in modum: *Prior est musica inventione metrica. Cum sint enim antiquissimi Poetarum Homerus, Hesiodus, Pisander, & hos secuti Elegiarii, Callimachus, Mimnermus, Eubemerus, &c.* Non dubitat *Valesius*, quin scribi oporteat pro *Callimachus, Callinus*. Is enim primus Pen-
 tametrum invenisse dicitur teste *Terentiano Mauro*. Pluribus verbis hanc sententiam *Burmannus* in *Notis* commendat, non dissimulans tamen, eandem conjecturam *Jac. Nic. Loensii Lib. X Miscellan. Cap. 1* in mentem venisse, indeque *Bentlejum*, sagacissimum in re critica virum, ad *Callimachum* suum transtulisse. *Callinum* vero *Elegiographum* Poetam fuisse, patet imprimis ex *Strabone Lib. XIII pag. 624 & 627: καλλιῶνος τῆς ἐλεγείας ποιητῆς. Liber quintus* integer fere *Ælianis* duobus, alteri *Sophistæ*, qui *Historiam animalium & Varias* conscripsit, alteri, qui *de instruenda acie*, seu *Tactica*, elucubravit, dicatus est. Primo suum esse duxit, inquirere, quonam tempore vixerit *Ælianus Sophista*, ex cujus rei ignoratione error *Gesneri* & aliorum manavit, qui *varias historias & Tactica* uni tribuerunt Autori. Quod tamen falsissimum est, & *Perizonii* doctrina ad *Ælianum*, invictisque argumentis, demonstratum fuit, Autorem *Tacticorum*, natione Græcum, plus minusve integro prope Seculo antiquiorem illo videri. Sub finem hujus libri quosdam ex *Legge Salica* decerpit flores, neque minus *Theophylasti* famam, interpretum officiantia paululum obscuratam, opera sua illustrat. Metaphrastes enim, *Jac. Pontanus*, verba *Capitis I Φαιδῶν γὰρ ἀρχαῖς &c.* in linguam Latinam translaturus, perplexa verborum circumductione locum abstrusorem reddidit, ex quibus apparet, non cepisse eum *πολυβότα ὀκείων*. Existimat vero *Henr. Valesius*, eam a *Theophylasto* dici domum, quæ Græce *δεκαῖονέα ἀκκέβιλα* dicebatur, propterea, quod in ea novendecim accubita seu stibadia essent, in quibus Imperator, cum proceribus decumbens, epulabatur in natali Domini & solennioribus festis. Sed de *Emendationum Libris* dixisse sufficiat. Sequitur in eadem Sylloge
 Opus

Pag. 118.

121.

136.

141.

Opus *Valesii de Critica*, jam dudum ab eruditis desideratum; at dolebunt nobiscum nobilissimæ artis fautores, meximam illius partem aut intercidisse, aut omnino ad finem perductam haud fuisse. Nullum enim est dubium, quin, si integra exstaret *Valesii* de hoc argumento disputatio, plurimum aliorum scriptis carere possemus. Si enim a *Scioppio*, *Robertello*, *Wouwerio*, *Mauffaco*, *Dan. Heinsio*, *Burmanno*, & alijs quibusdam veræ eruditionis sectatoribus, quos omnes in doctissima Præfatione laudat *Burmannus*, discefferis, neminem vidimus, qui rem, sæpiuscule tentatam, ex voto tractaverit. Laudibus quidem plerique nostrorum hominum ornant *Jo. Clerici* de arte Critica librum, sed, utrum bonus, an malus, dici possit, nostrum non est judicare. In eo certe injuriam manibus *Clerici* non faciemus, si dixerimus, tam difficulter ex scholis ejus proditurum esse bonum Criticum, quam difficile est, sine idoneis artis logicæ præceptionibus subtilem fieri Dialecticum. Quod probare in proclivi esset, si id nunc ageremus. Verum ex diverticulo in orbitam redeamus. *Henr. Valesius* in libro de arte Critica, quem primus producit & ab interitu vindicat *Petrus Burmannus*, duo sibi exponenda sumsit, primum, ut ostenderet, per quos inprimis viros illa ars, quibusque in locis, culta, & per quos quasi gradus producta ad illud fastigium pervenerit, postea, ut naturam hujus artis quibusdam legum vinculis constringeret, in qua constitutione Grammaticos veteres, *Varronem*, *Cratem Mallotem*, *Aristarchum*, *Aristophanem*, recte sequitur. Tribus enim commodissime partibus describi solet, quarum prima, quæ in nostris grammaticis libellis reperiuntur, item de vi & potestate verborum, & quæ ex his consequuntur, docet, eam ob causam a Græcis ἀναγνωστικὴ appellata, altera personas, loca, fabulas, & cetera, quorum in Scriptore mentio fit, enarrat, atque Græcis ἐξηγητικὴ, seu ἰσόρικὴ, audit; tertia denique obscura exponit, quid rectum pravumque sit, quid genuinum, quid spurium, iudicat, inde a Græcis διορθωτικὴς, aut κριτικὴς, nomen adepta. Quilibet videt, multo præstantiori, quam vulgo homines, ab his sacris alieni, credunt, doctrinæ, diffusioribusque præceptis, ali atque sustentari debere Criticam. Cur vero hanc a reliquis Grammaticæ partibus

partibus sejunxerint ejus artis magistri, eadem fortassis ratio subest, quæ, cur eloquentiam a philosophia segregarent, præcipere videbatur. Facilius enim erat, res abditas multis & acutis ratiunculis colligere, quam probabiliter loqui. Antiquis vero Pag. 148. temporibus Grammatici scholæ suæ successores ac sectam quandam, perinde ut Philosophi, relinquebant, quemadmodum non modo noster *Valesius* hoc loco ostendit, sed alii quoque, verbi causa *Wouwerius* in *Polymath. Cap. 18 pag. 156*, & *Cel. Heumannus* in *Dissertatione de Sectis Grammaticorum*, pluribus verbis exposuerunt. Inter omnes vero caput extulerunt *Aristoteles*, *Demetrius Phalereus*, *Cicero*, *Dionysius Halicarnassæus*, *Longinus*, & *Phavorinus*. *Aristoteli* hanc laudem pure suo vindicat elegantissima *Hæmericorum* Poëmatum *ἔνδεξις*, quæ vulgo e *Narratio* cognominabatur. Summis Criticorum ingeniis *Demetrium Phalereum* associant scripta ejus *περὶ ἐπιμνηστικῶν*. De *Cicerone* vel unicus saltem liber *Bruti* nomine inscriptus testis esse potest, quam acute virtutes & vitia orationis cognoverit. Reliquis forte hujus scientiæ laudem nemo denegabit, nisi qui primis saltem, ut ajunt, labris literas degustavit. Ne quid nunc dicamus de *Plutarchi*, *Porphyrii*, *Procli*, *Galleni*, *Origenis*, *Basilii Magni*, *Photii*, *Julii Cæsaris*, & *Germanici*, scriptis criticis; omnia hæc more suo tam sedulo conquirat *Valesius*, ut nobis jam, *Librum II* salutantibus, Operis hujus jactura ægerrime molestissimeque ferenda esse videatur. Sed ea est fati durities, ut nullius mortalium aut precibus, aut votis, mitigetur. Lucro tamen id apponamus, quod fors dedit parca manu. Traditur autem in his velut pulcherrimi adificii parietinis & ruinis cum artis Criticæ finitio, tum distributio. Criticam nempe definit Autor, quod *ars sit judicandi de scriptis tam veterum, quam recentiorum*. Partes vero illius quatuor ponit. Prima est, *Valesii* opinio, *expositio*, seu *enarratio*, quæ Græcè *ἔκφυσις* dicitur, secunda emendatio, Græcè *διορθωσις*, tertia observatio, quarta judicium seu censure, quarum nulla non digna esset, quæ *Valesii* ingenio & uberrimo orationis flumine irrigaretur. Priori tantum membro hæc felicitas ex parte obtigit, ideoque, cum plura persequi non liceat, paucissimis *ὀκνοῦμαι* rationem Lectoribus humanissimis reddemus. Per expositionem nihil aliud intelligit

155.

156.

184.

K

telligit *Valesius*, quam obscuriorum dictionum & sententiarum explanationem, & cum libri veteres duobus modis explicari soleant, fuso nempe & tenui genere interpretandi, nasci inde duplicem expositionis formam putat, quarum alteram Græci *ῥησις*, alteram *ἐξηγησις*, vocant, nos vero illam annotationum, hanc commentarii, nomine complectimur. Qua virtute bonus Commentator eminere debeat, concipere animo & nos plenius, & alii, possent, nisi *Valesius* invito nos & reluctantes desereret.

190. Dissertationem de *Critica* excipiunt *Valesii* nostri, ut & *Nicolaï Rigaltii* acque *Ismaelis Bullialdi*, Clarissimorum Virorum, eruditissimæ de *populis fundis*, seu de statu & conditione populorum, qui *fundi* facti sunt *lege Julia de civitate Romanorum*, Exercitationes, quas, licet *Antiquitatum Romanarum Thesaurus Tomo II pag. 192 seq.* insertas esse novimus, nostra tamen qualicunque oratione rursus commendare fas & æquum erit. Memoratu dignus est apud *Ciceronem* locus de *populis fundis* in *Oratione pro Balbo*, quem perperam *Manutius*, *Sigonius*, & *Hottomannus*, interpretati sunt. Qui vero factum sit, ut uno tempore triumviri in explicationem hujus formulæ summo studio incubuerint, ex Præfatione harum Commentationum apparet. Scilicet hujus controversiæ de populis fundis perhibetur fundus esse *Petrus Pithæus*, qui *Capiti VIII Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ* inseruerat hæc verba: *Reges Christianissimos sanctitatem Apostolicæ sedis sic comiserit conservare, quemadmodum Principes liberos decet, si non æquo jure, certe non ut dedititios aut fundos.* Aperte hic *Pithæus* dedititios & fundos, tanquam similia nomina, conjungit, quod ægre fert *Nic. Rigaltius*. Hanc ob causam in literis, ad *Puteanos* missis, *fundorum* appellatione significari contendit non dedititios, sed homines liberos, *cives sui juris, suæque spontis, cum in plerisque hujuscemodi conditionis civitatibus magna pars sui juris libertatem civitati Romanæ anteferet.*

201. Respondet ei *Ismael Bullialdus*, ita tamen, ut verbis, non re, a *Rigaltio* discrepet. Verba ejus palmaria hæc sunt: *Vel de conditione populorum fundorum breviter dicamus, certissimum est, liberos eos fuisse, neque vi adactos, ut legibus Romanis, jure patrio abdicato, uterentur. Penes ipsos enim erat, proprio connatoque jure uti, vel, si elegerent, Romano.*

206. *Henricus Valesius*

Valesius utriusque sententiam in duplici Epistola expendit, & quamvis a *Rigaltii* stare partibus nolit, tamen ne *Bullialdo* quidem per omnia assentitur. Sententia ejus haud dubie præstantissima videtur, quam suo etiam calculo probavit Vir. olim celeberrimus, *Jo. Georg. Gravius*, ad *Ciceronis Orat. pro Balbo Cap. 8 pag. 534 seq.* Scilicet *Valesius* primo observavit, fundum, si de populis accipiatur, non significare statum quandam aut conditionem populorum, quemadmodum interpretati sunt *Rigaltius* & *Bullialdus*, sed populum esse autorem subscriptoremque, ideoque fundus fieri poterat populus legi cuidam, quam sciunt Romani, verbi causa legi *Juliae*. Is enim fundus rei, donationi, legi, dicitur, qui promittit, se recepturum esse donationem, se sponte culturum esse leges, & in aliis rebus similiter. Poterant igitur socii Latini repudiare hanc legem *Juliam*, verum, qui semel ei subscriperant, tenebantur illius formula. Tandem Vir eruditissimus, *Burmamnus*, his de populis fundis Dissertationibus *Orationes Henrici Valesii*, junctim editas, subjecit, quæ, licet antea jam typis descriptæ essent, in unum tamen & fasciculum colligi debebant, ne tanquam flores dissoluti invidia temporis hominumque perirent. In his autem exhibendis ordinem temporis, quo scriptæ & habitæ sunt, observavit. Primum locum obtinet *Oratio de Christina, Suecorum Regina, coronatione*, A. 1650 celebrata. Hanc comitantur funebres in obitum doctissimorum Virorum, *Jacobi Sirmondi*, *Petri Puteani*, *Dionysii Petavii*, quibuscum omnibus noster *Valesius* perquam familiariter vixit; deinde eximia gratulatoria, seu potius panegyrica, *Oratio de pace post diuturnum & gravissimum 24 annorum bellum, inter Hispanos & Gallos gestum, per Cardinalem Julium Mazarinum stabilita*. Eidem loco, fratris ejus, *Hadriani Valesii*, disertissimam *Orationem de laudibus Ludovici XIV*, A. 1661 in grati animi testimonium habitam, asseruit *Cl. Burmannus*; quam denique comitantur ejusdem *Hadriani Valesii* Carmina nonnulla inedita, quæ in ceteris illius Poematibus, ad calcem *Valesianorum* A. 1694 excusis, desiderantur. Debet ea *Cl. Autor* beneficio humanissimi *d'Orvillii*, cui hoc nomine & quamplurimis aliis meritis obstrictissimum se esse, gratus profiteretur. En igitur speciem totius

pag. 219.

3.

14. 24. 35.

49.

71.

89.

Operis, levi quidem penicillo adumbratam, id tamen, speramus, in animis Lectorum effecturam, ut picturæ hujus elegantia invitati, exemplum ipsum flagrantiori quadam cupiditate intueantur. Ceterum de novo criticæ artis vindice nobis & mansuetioribus literis vehementer gratulamur, summum precati Numen, ut non solum Patruî senectutem vegetam reddere, sed etiam Nepotis conatus prospero successu secundare beareque velit. Insigne præterea in rem literariam conferet beneficium Doctiss. *Burmannus*, si propediem *Nic. Heinsii Adversaria*, diu desiderata, & *Anthologiam Epigrammatum, Poematiumque Latinorum*, quam minatur post *Pitæum & Scaligerum*, ingenti ineditorum numero locupletatam, animadversionibusque illustratam, carceribus suis exire jubebit.

JACOBI ODE, PROFESSORIS TRAJE-
ctini, Commentarius de Angelis.

Trajecti ad Rhenum, apud Matthæum Visch, Bibliopolam, 1739, 4.

Alph. 6 plag. 5.

Monumentum ære perennius exegisse Cel. Autorem Commentario hoc *de Angelis* elaboratissimo, facile omnes, qui norunt rerum pretia æstimare, intelligent. Certant enim in eo veneres stili, planumque & ornatum dicendi genus, cum soliditate, tractationis concinnitate, & multijugæ lectionis apparatu, immo cum lenitate, mansuetudine, ac moderatione, virtutibus approbatione omnium longe dignissimis. In Præfatione enumerantur rationes, quibus sese Auctor ad laborem hunc suscipiendum commotum sensit. Recenset simul in ea summam *Angelolatricæ Stephani Clotzii*, Theologi quondam Rostochienis, *Baronio, Justiniano*, & aliis Romanæ Ecclesiæ primipilis, oppositæ, ac per Disputationum seriem elaboratæ. *Bellarminus* enim & *Costerus* contenderant, errorem de colendis Angelis ad hæresin *Simonis Magi*, ejusque sectatorum, referendum esse. Ad dit vero Auctor, *Baronium & Justinianum* hisce contradixisse. Rem omnem controversam ipse sic expedit & extricat: *Ea ipsa facili*

facili negotio secum conciliabis, si modo, Simonianos non coluisse Angelos ob dignitatem & naturam præstantiam, atque ex sincero erga eos affectu, sed ex magia imprimis studio, & Philosophiæ Platonicæ amore ad id compulsos, juxta nobiscum observaveris. Ex scriptis Pontificiorum Klotzius Disp. II §. 9 luculenta adduxit documenta, quibus inter omnes constare potest, eos religioso cultu prosequi & supplice prece invocare Angelos. Omittimus reliqua. Deinde recenset Autor Disquisitionem Academicam, ex Col. II, 18, de Cultu Angelorum institutam A. 1708 a Daniele Pessingero, Theologo Argentoratensi, quinque Disputationibus comprehensam. Juste tandem conqueritur de infelicitate & iniquitate nostrorum temporum, quibus veri nominis eruditio nihil æstimetur, imo etiam probro habeatur aut vitio etiam vertatur, ab iis quoque, qui aliquid in Ecclesia munus obtinent. Verum aggredi decet rem ipsam, rei que tractationem, quæ in Sectiones decem fuit distributa. Sectio prima inscripta est de nominibus Angelorum; secunda de existentia & origine Angelorum; tertia de Angelorum natura; quarta de Angelis malis; quinta de loco Angelorum; sexta de numero Angelorum; septima de ordine Angelorum; octava de ministerio Angelorum; nona de cultu Angelorum; ac tandem decima de Angelo Johæ, filio Dei, quem alias Angelum increatum solemus appellare. Primo quidem in limine de originatione vocis אַנְגֶּל & ἄγγελος est sollicitus. Priorem deducit ex sermone Abassinorum, quibus אַנְגֶּל est, legavit, misit, siquidem Malachim sunt nuntii seu legati. Posteriorem, origine Græcam, distinguendam existimat ab Angaris Persarum, de quibus disserit copiose. Nomina Michaelis & Gabrielis credit esse symbolica, Angelis data increatis, intelligens indubie filium Dei ac Spiritum Sanctum. Filius Dei quando vocatur Angelus, id facile patet ex epithetis, ei ex consilio pacis & œconomia salutis propriis, ex nominibus divinis perfectionibus Deo propriis, Gen. XVIII, 10 seq. operibus divinis, Gen. XLVIII, 16, cultuque divino, Gen. XXXI, 11, 13. Angelorum nomen aliter aliterque olim fuit adhibitum. Plato, alii que scriptores Græci, per ἄγγελον intellexerunt ministrum, administrum, distributorem. A Christo nato ceperunt Græci notio-

Pag. 5.

28 seq.

9.

II.

- nem Biblicam suscipere. Librum *de Mundo* videtur Autor *Aristoteli* abjudicare, *Arnoldi Bootii* iudicio adductus. Liceat tamen credere, satis gravia esse *B. Joannis Alberti Fabricii* argumenta in *Bibliotheca Gr. Lib. III Cap. 6 §. 13 pag. 128*, quibus liber ille *Aristoteli* vindicatur. Vocibus porro מוֹרֵר & πνεύμας Caput integrum fuit assignatum. Prior denotat id, quod est actuosum, & vim insitam exerendo aptissimum, e. g. halitum, animam hominis rationalem, ventum, tertiam Trinitatis personam, & Angelum. Posterior æque patet late, immo latius, siquidem doctores Ecclesiæ etiam πνεύματα vocantur 1 *Jo. IV, 1, 2*. Voces מוֹרֵר & מוֹרֵר בני illustravit *Cel. Autor* diligentia perquam singulari, approbata originatione, ex sermone Arabum depromi solita. Refellit *Joannem Clericum*, qui vocem *Elodius* a populis Palestinæ polytheis adscitam credidit. Per *filios Dei*, quorum apud *Jobum* fit mentio *I, 6, II, 1*, Angelos designari, ostendit, munitus consensu Chaldæi interpretis ac Alexandrini. Descendit deinde ad nomina מוֹרֵר & *divinae*. Vox prior notat 1) multitudinem rerum creaturarum, convenientissimo ordine ac mirifica pulchritudine dispositarum, & divinarum perfectionum, gloriæ inservientium; 2) multitudinem hominum, certo ordine dispositorum; 3) multitudinem Angelorum, Deo ministrantium. Negat Autor inter hæc, Sabios seu Sabæos Arabas dici ex מוֹרֵר. Per *divinam insipientiam*, vim altissimi, *Luc. I, 35*, intelligendum arbitratur *Spiritum Sanctum*, eodem trahens loca *Act. I, 4, 5, Luc. XXIV, 49, Act. VI, 5, 8*. De *Crubim*, seu Cherubim, exponit copiose, productis in medium sententiis aliorum bene multis. Vox מוֹרֵר designat *validum, fortem, robustum*, ac speciatim *taurum Ezech. X, 14*, ob *Ezech. I, 10*. *Crubim* itaque sunt animantia ceteris robustiora, symbola Angelorum robustissimorum. Hactenus quidem bene. At, cum quaeritur, quid visio *Ezechielis*, seu opus currus, sibi velit, atque cur Deus dicatur *sedere על כרוּבֵי*, tot responsa fere nobis impertuntur, quot existunt interrogatorum personæ. Numerus eorum quoque haud est exiguus, quibus probatur illud *non liquet*. Si meminerimus, quatuor Israelitarum fuisse vexilla, more antiquissimo in modum columnæ quadratæ facta, in quorum parte summa

summa circumquaque animal quoddam robustissimum prominebat delineatum, facile animadvertemus, quatuor in vexillis illis quatuor diversos existisse typos. Si vero posuerimus ob oculos schema Israelidarum, castra metatorum in desertis; non sunt figuræ quatuor curruum, (conf. *Jo. Sebefferus de re vehiculari veterum pag. 53,*) rotarum, & oculorum in rotis, imo spiritus & animæ, in eis occurrentes, nos præterire. Lucem inde affundi existimamus locis *Zach. VI, 1 seq. & Ps. LXVIII, 17.* In adyto intimo templi juxta arcam vexilla illa tandem fuerunt deposita utrinque, & utrinque obvelata, figuram fulcrorum sedilis, quibus throni olim sustentari solebant, præferentia. Symbola Angelorum fuisse *Crubbim*, haud licet inficiari, siquidem hoc satis superque elucet ex *Apoc. IV, 8 seq. VI, 1, 3, 5, 7, XV, 7, V, 6—9.* At id difficilius est comprehensu, qua ratione Cherubini, seu animalia, *Joanni* visa, siquidem de Angelis ibi est sermo, dicere potuerint, sese a Christo ex gentibus fuisse redemptos, *Apoc. V, 9.* Verum difficultas expirat omnis, simul atque vocem *adversus, canunt*, retulerimus ad personas subaudiendas, *Levitarum V. T.* exempla scilicet. Per rotas currus *Ezechiehis* denotari Ministros Ecclesiæ, Autor arbitratur. Cherubinos existisse Angelorum symbola, Autor ex *Judæis* commentatoribus æque, ac ex *Patribus Græcis*, eorumque testimoniis, comprobavit luculente. De curru *Ezechiehis* variantes attulit præterea tot sententias, quot fere capita. At nobis haud licet eis immorari percensendis. Obiter notamus, de Angelo *Metatron* seu *Metatore* egregium existare *B. Joannis Andreae Danzii Programma*, quo fufius indicatur, *Metatron* illum esse Angelum increatum, filiumque Dei. De nomine **סְרַפִּיִם** *Seraphim* deinde Autor copiose commentatur, ratus, voci subesse significatum certæ serpentum valde urentium speciei, Angelosque, qui ab *Esaiâ* visi sunt in igneis ac veluti urentibus corporibus, sic dici; Apostolos adumbrari in visione Prophetica, aliosque Jesu Christi, in gloriam evecti, Ministros sub *N. T.*; hymnum *Sanctus* compositum esse Seculo quarto, ac fortasse secundo, ob locum *Tertulliani de Orat. Cap. 3 Operum pag. 130 edit. Rigakii*; *Platonem* multa e fontibus populorum orientalium ac imprimis *Hebræorum* seu *Chaldæorum* in scripta

80.

85.

92.

106.

120.

122.

- scripta sua derivasse. De *Seraphim*, quos nonnulli pro *Seraphim* habent, profert satis multa. Inquirat deinde, an *Serapidis*, Ægyptiorum Dei, hic ratio sit habenda. Ostendit verò,
132. *Serapin* idem esse ac *cistam* (σωρ) Regis cujusdam Ægyptiorum, *Apis*, qui in bove præsertim vivo, vel etiam sub forma bovis,
137. ab Ægyptiis fuerit cultus. Hinc descendit ad nomina **סרפ** & **סרפס**, **סרפס**. *Serim* ipsi sunt *birci sylvestres* aut *dæmones*, qui sub specie hircorum in silvis locisque desertis apparuerint, atque videntibus incusserint horrorem. Multis argumentis conficit, legem *Lev. XVII, 7*, non *Zabiiis*, sed Ægyptiis, eorumque cultui superstitioso & idololatræ, esse oppositam.
143. **סרפ** ex **רפ**, *vastavit, destruxit*, dici, ratus, addit, intelligi ea voce *dæmonas*, qui sub qualicumque forma, imprimis hircorum, spectatoribus horrorem incusserint in locis vastis, crediditque sint animos hominum perdere. De *Satyris* plena lance differit. Tum ad nomina *διάβολος*, *δαίμων*, & *δαιμόνιον*, gradum promovet. *Δαίμων* ex veterum opinione erat animus hominis, dum vivit hanc vitam; fortuna & fatum; genius intermedius; anima defuncti, oberrans circa sepulcra. *Δαιμόνιον* Græcis antiquis est *Nymen*, speciatim *fortuna*, e. g. *Es. LXV, 11*, in Alexandrinorum interpretatione, genius Deum inter hominesque medius, homo bonus & prudens, tum vivus, tum vita functus, porro etiam spiritus malus ac generi pestifer humano. De iis, qui *δαιμονιζόμενοι* vocantur in Evangelio, accurate exponit, ostendens tum ex momentis adjunctis, tum ex *Plutarcho* in *Sympos. Lib. VII Quest. 5*, designari homines, quorum mentes & sensus, imprimis auditus & visus, maligni spiritus ita occupaverint, ut neque ratione sua, neque sensu communi, recte uterentur, & non illi, sed hi, in corpora illorum dominium exercerent. Homines a vera religione aversi ipsi etiam credidere, *dæmonas* immittere hominibus mala, morbosque indere ac auferre. Testatur *Thucydidem II, 64*, & *Julianum Pollucem* in *Onomast. V, 27*. Plura congestit testimonia *Lambertus Bas* in *Exerc. Philolog. in Nov. Fæd. pag. 62 seq.* Omnino itaque subit mirari, qui *Beckerus* in Anglia, veterum Scriptorum peritissima, suffragatores possit invenire. Vox *δαιμόνος* a *Josepho* adhibetur sensu bono,
201. *δαιμό-*

δαίμονες idem dixit sensu malo, qui alias quoque credidit, dari homines, a spiritibus malis obsessos. Tandem Autor demonstrat, Angelos existere, & copiosum ad *Act. XXIII, 8*, commentarium suppeditat, ratus, Sadducæos negasse permanentem Angelorum existentiam. *Ἀμφότερα* non semper esse *ambo & utraque*, sed plura generis ejusdem, erudite ite comprobatum. Quomodo autem Sadducæi, dari Angelos, negaverint, variis disputationibus implicatum magis, quam expeditum, est. Tres potissimas opiniones produxit Cel. Autor, *Joannis nempe Calvini, Hugonis Grotii, & Joannis Cameronis*, cujus sententiam censet probabilissimam, licet eam paulisper mutaverit & amplificaverit. Summa sententiæ huc redit, Sadducæos non negasse eorum, qui in historia V. T. vocantur Angeli, apparitiones & operationes, sed credidisse, eos non esse veri nominis, quo sensu id a Phariseis usurpabatur, Angelos atque substantias permanentes, quin potius illos a Deo ad illud tempus, quo apparebant atque operabantur, fuisse productos, & postea ab eodem destructos, atque ita Angelos re ipsa non esse, ut tradit *Lucas*; eoque sine id omne, quod de Angelis tradebatur, improprio sensu intellexisse, ut negarent, eos, qui eo nomine appellabantur, re ipsa esse Angelos, atque in rerum natura existere. Liceat vero quartam addere sententiam. Putamus enim probabile, Jesum ex doctrinis communibus Sadducæos convicisse *Matth. XXII, 23 seq.* ac nihilo minus mentionem fecisse Angelorum, qui sunt in cælis, quibuscum confert statum piorum redivivorum. Ad doctrinas communes hæc quoque sunt referenda. Sadducæi enim alias statim disputationis exordium turbassent, perhibentes, nullius momenti esse hanc vel comparisonem, vel comparationis rationem. *Lucæ* ita verba *Act. XXIII, 8*, intelligenda sunt respectu systematis Phariseorum. Hi credidere, dari præmia hominum post mortem, & idem corpus reviviscere. Utrumque negarunt Sadducæi, rati potius, animas defunctorum per varia ire corpora, non reviviscere corpus defunctum, præmia apud Superos inferosque haud dari, siquidem animæ una cum corpore defuncto speciem & virtutem, qua spectabilia corporis officia peraguntur, deponant. Pharisei credidere, Angelos subinde apparuisse, ac

208.

211.

213.

- cum hominibus loqui; Sadducæi id negarunt, rati, phantasmata illa, quæ apparuere, fuisse substantias per miraculum novum productas, & munere finito, in nihilum redactas. Pharisæi spiritus corporis expertes admiserunt; Sadducæis contra substantiæ spirituales omnes visæ fuerunt subtilissimo & igneo corpusculo præditæ, in oculos tamen haud incurrentes. Eadem sententiæ Philosophi Perfarum & Orientales ejus ætatis, quæ Sadducæis probata esse existimamus; quippe carnem, corpus, & materiam spectabilem, malis annumerarunt, ideoque resurrectionem carnis piis indignam esse crediderunt. Quanta vero tunc Philosophiæ orientalis fuerit fama & ostentatio, neminem fugit. Autor docet, Angelos existere, ex Cherubinis *Gen. III, 24*, ex duobus *Abrahams* convivis *Gen. XVIII, 2*, nec non ex *Gen. XXI, 17, 18, XXIV, 7, 40, XXVIII, 12, 13, XXXII, 1, 2, XLVIII, 16, Exod. III, 2 seq. XIV, 19, XXIII, 20, 23, XXXII, 34, XXXIII, 2, Num. XXII, 22-25, Jud. II, 1-4, XIII, 3-21, 1 Sam. XXIX, 9, 2 Sam. XIV, 20, XIX, 27, XXIV, 16, 17, 1 Chron. XXI, 15 seq. 2 Chron. XXXII, 20, 21, Ps. XXXIV, 8, &c. Hobbesium* refellit, qui credidit, Angelos non esse substantias ab hominibus diversas, sed esse apparitiones quasdam in organis sensuum nostrorum, eorumque accidentia. Operose disquirat, an ex lumine rationis doceri queat,
220. Angelos existere. Argumentis vero omnibus, quæ conquirere potuit, ad cynosuram rationis rectæ revocatis, colligit, existentiam Angelorum lumini rationis videri possibilem, aut ad summum probabilem, nisi testimonia in medium producantur, in quibus tamen illud haud est perspicuum, animas humanas, a vinculis corporum suorum solutas, non posse id operari, quod sensibus est subiectum. Hæc certe sententia ab ipso *Justino Martyre Apol. II pro Christianis pag. 65* fuit approbata, ac a *Philostato in Vita Apollonii Lib. III Cap. 38* exornata, nec repudiata ab ipso *Josepbo de Bello Jud. Lib. VII Cap. 6. Oracula Apollinis, Æsculapii, & alia, ex meris constitisse sacerdotum fraudibus, ingenue fatetur Autor. Spectra esse animas defunctorum, improbablem haud censet opinionem. Inquirat deinde, qua via, & quo modo, gentes qualemcunque Angelorum noticiam fuerint adeptæ. Id vero satis credibile, doctrinam de Angelis, eorumque discrimine,*
- a pri-

a primis parentibus & gente Hebræa, ejusque vicinis gentibus, esse derivandam, ac per manus traditam, varieque propagatam fuisse. *Plato* quidem, ejusque sectatores, docuerunt, Angelos esse animas hominum post mortem corporis in statum & conditionem illam mutatas & evectas, atque hunc errorem in Ecclesia Christianam invexerunt. At veteres Chaldæi & Ægyptii videntur Ebræis assensisse. Sententiam de Archangelis *Porphyrius* aliique videntur formasse ex exemplo duorum Angelorum primariorum atque principum, qui a *Daniele* visi leguntur. Gen. Pag. 267. tes vero a vera religione averſas largitas fuiſſe, dari a dæmoni- bus obſeſſos, curate demonſtratur. Teſtimoniis ubique probatiſſimis omnia pronuntiata ſua præmuni- vit Autor, ita, ut Opus hoc ſit plane eximium & excellens. De creatione Angelorum diſſeritur præclare, licet de die, quo creati ſunt, haud conſtet. Cauſæ adduntur, cur *Mofes* de creatione Angelorum diſtincte expoſuerit nihil. Autor Celeb. haud a propoſito alienum judicavit, oſtendere, *Sanctoniatbonem* non Angelos, ſed homines, per *ζῶα νοεῶν* intellexiſſe. Tum excitat eos, qui, Angelos ex ſubſtantia Dei & ex igne creatos eſſe, contenderunt, docens, eos ad imaginem Dei eſſe conditos, negans tamen, eos creaffe mundum, quæ primorum Chriſtiane Eccleſiæ fuit hæreticorum opinio, *Simonianorum, Menandrianorum, Saturnini, Carpocratis, Sethianorum*, aliorumque. De tempore & fine, quo creati ſunt Angeli, ſolide exponit, notans *Origenem, Baſilium Caſareenſem, Gregorium Nazianzenum, Chryſoſtomum*, alioſque, opinatos, Angelos ante omnes res creatas fuiſſe productos, quibus Soci- niani accedunt. Firmat ſententiam Theologorum Lutheranorum & Reformatorum, qui, Angelos primo die creatos eſſe, docuere. Platonici, *Ariſtoteles*, Chaldæi, aliique, Angelis tribuerunt corpora tenuiſſima, quibus conſentanea tradiderunt Patres Eccleſiæ permulti, *Conradus Vorſſius & Cl. Loerſius*, cujus argumenta ex profeſſo indicantur, examinantur, & reſelluntur. Refutatur etiam *Joannis Clerici* in hoc momento ſcepticiſmus. Angelorum eſſentia conſtituitur in cogitanti actuofitate. Facultates eorum naturales eruuntur & exponuntur, videlicet cognitio, judicium, voluntas, affectus, libertas, potentia limitata. Autor, 373. 282. 284. 291. 304. 334. 337. 391. 405.

- ostendit, Deum in patrandis miraculis usum fuisse opera Angelorum; malos vero Angelos mirabilia, non miracula, effectuui dare posse. Angelos fuisse in creandis hominibus Dei socios, Judæi quidem decernunt, at a Muhamedanis Christianisque merito repudiati. Edisserit inde Autor facultates Angelorum morales, bonitatem, liberi arbitrii usum, atque penes diabolos abusum, bonorum in veritate & sanctitate confirmationem, gloriam, & beatitudinem. Confirmationem illam præcipue & egregie contra dissentientes tuetur, *Origenem* & Remonstrantes. *Cornelium Jansenium*, qui, ex sua natura Angelis illam confirmationem ineffe, decrevit, longe lateque confutat. Quo facto, disputat de mutabili Angelorum statu & conditione, eamque cum Dei bonitate ac sapientia conciliat. Angelos existere, docet ex nominibus eorum, ex regno diaboli, ex pravis eorum qualitatibus, ex ingressu eorum in homines, ex variis eorum operationibus, ex potestate eorum, tam naturali, quam morali, ex victoria a diabolo per Christum & fideles reportanda, & ex poena malis Angelis infligenda & infligenda. Notat simul *Balthasarem Beckerum*, loca *Juda* ac *Petri* ad legatos Israelitarum detorquentem, ac Cabbalistarum errorem, qui, nullos dari Angelos malos, fingunt. Primam Angelorum peccatum fuse exponit, nempe abusum liberi arbitrii prorsus tetrum. Varias hic sententias examinat & explodit. Disputationem *de Serpente deceptore* inscriptam methodo mathematica elaboravit. Propositionem primam ita formavit: **נחש proprie est serpens naturalis.** Ratio demonstrandi desumitur ex *Gen. III, 1*, hunc in modum: *quia נחש cum ceteris animalibus agri comparatur, ideo ejusdem generis esse debet.* Propositio secunda sic habet: *Nomen נחש est a radice נחש, cujus significatio est, & quidem formalis videtur esse,* curiose observavit vel scrutatus fuit, ingeniose exploravit. Rescit originationem, a *Sam. Bocharto* allatam ex **נחש**, *infaustum & mali ominis esse.* Propositio tertia est hæc: **נחש ערום non est nudus diabolus.** Propositio quarta ita fuit formata: **נחש ערום non fuit nudum vel apparens quoddam serpentis phantasma.** Quinta potius ita fuit adornata: *Hannachasch arom est serpens prudens & callidus vel astutus.* Serpenti enim tribuitur circumspectio
- Matth.*

Matth. X, 16, & astutia 2 Cor. XI, 3. Inde porro colligit, serpente-
 tem naturalem huic actui interfuisse, ac *Vitringe*, filii, de solo Pag. 512.
 diabolo verba fieri, credentis, sententia improbatur. Si vero
 quis *omne vivum agri per terricam quemcunque* exposuerit, *Vi-*
tringe sententia adhuc est salva. Mirum est sane, serpenti soli
 poenas desiniri, de diabolo distincte nihil convictionis poenæque
 ingeri, & quod adhuc majus est, protevangelio innecti serpen-
 tem naturalem, cuius, non diaboli, ex opinione Cel. Viri paul-
 to ante facta erat mentio: Hæc impedimenta ut evitet ipse,
 propositionem hanc adiungit: *Serpens ille non fuit solus, aut na-*
turalis tantummodo bestia. Obstat omnino hypothesi de solita-
 rio serpente colloquium, cum muliere institutum, de Deo divi-
 noque præcepto, *Gen. III, 1-5.* At, si hieroglyphica serpente
 designat Satanam, reliqua omnia fluunt sua sponte, nec superest
 difficultas de modo, quo Satanus per serpente verba fecerit,
 & de Deo, sermonem cum serpente hic sociante. At pergit 539.
 Noster, existimans, *sermonem, qui per serpente a spiritu rationali*
formatus est, fuisse sensibilem. Voculas *Ω ΩΝ*, exordii loco 541.
 a Satana positas, vertendas putat: *quanto magis*, rarus, spiritum,
 a quo *Eva* decerpta, existisse malum & principem dæmonio-
 rum, usum serpente tanquam organo, qui videatur pedibus suis
 instructus. Pedatos dari dracones, ostendit. Poenam hinc 561.
 distribuendam existimat & serpenti naturali & diabolo, licet in
 protevangelio diaboli duntaxat rationem haberi existimet. *Ort-*
lobii autem, *Rufii*, & *Joachimi Langii*, sententiam de serpente illo,
Eva deceptore, solo diabolo, testimoniis Patrum consentientiam
 egregie præmunitam esse, adeo non inficiatur, ut potius eam 576 seq.
 plenius edisserendam duxerit. Transit hinc ad illustrandas
 facultates Angelorum depravatas, ad describendum domi- 582.
 nium & regnum diaboli in pravos homines & in hunc mundum,
 ad magiam dæmoniacam, hujus regni instrumentum, ad 620.
 magos *Jannem* & *Jambrem*, ad *Bileamum*, & diaboli artes,
 quibus effinxerit, oculisque Regis *Sauli* objecerit, speciem habi-
 tumque veri *Samuelis*, atque in tali specie habituque ultimam
 impio *Saulo* perniciem & miseriam prænuñtiaverit. Dari spe- 622.
 tra, quo minus dabitemus, argumenta cumulat, & fuse perorat.

- Pag. 630. Exponit de demonio meridiano, quod Alexandrini in *Pf. XCI, 5*,
 636. commemorarunt, docte satis, nec tacet de *Angelo mortis*, quem
 in eodem loco Paraphrastes Chaldaicus sibi visus fuit deprehendisse. Commentatur porro de duobus exploratoribus Angelis, quos
 Judæi ac Muhammedani hominibus sepulcro mandatis accedere
 existimant, de demone, qui occurfu suo homines interimat, *Euripidem* illustrans, nec non de *Principe hujus mundi*, quem Jesus
 ac Apostoli commemorarunt. Arma, quibus pravi spiritus
 640. fugantur, recenset ita, ut ea, quæ fixerunt varii, solide explo-
 648. dat. Non potuit, quin simul de exorcismis edissereret potiora,
 ac de *signo crucis*, in superstitiosos converso usus, exponeret.
 659. Simul ac de judicio in Angelos malos, eorumque pœnis, dicere
 aggreditur, eruditionis multijugæ illustre specimen depromit.
 Singularis videri potest illa sententia, quam ita expressam legimus
 pag. 664: *Olim diabolis quidem facultas subinde fuit data, & concessa potestas, redeandi in cælum, sive ut justos piosque homines coram Deo accusarent, Job. I, 6, II, 1, sive, ut suam operam Deo offerrent ad pellendum in fraudem falsos Prophetas, 1 Reg. XXII, 19, 21, 22. Sed, postquam Christus obedientia sua activa legi, & passiva justitiæ divinæ, satisfecit plenissime, & sic per mortem abolevit robur mortis, quod hactenus fuerat penes diabolum, plenamque ab eo reportavit victoriam, ei ademit facultatem accusandi fideles homines, & adversandi populo Dei coram throno gratiæ divinæ, & e cælo detrusus lapsusque fuit in terram. Provo-
 cat eo nomine ad loca Luc. X, 18, Ap. XII, 7, 8, 9, 10, Ebr. II,*
 666 seq. 14, Zach. III, 1. Librum *Enocho* suppositum de *Egregoris* Seculo secundo demum fuisse scriptum, adversus *Joannem Albertum Fabricium* ostendere laborat. Diabolorum pœnas infernales
 672. nunquam cessaturas, egregie solideque defendit. Disquirat præterea quæstionem, an Angeli sint in loco; quam propositionem ita affirmando exornat, ut Angelos perhibeat ibi esse, ubi operantur, adeoque dici posse credat modo spiritibus conveniente, eos esse in loco, ubi operantur. Deinde agit de loco bonorum Angelorum, nec non malorum, de utrorumque numero, de ordine bonorum ac malorum Angelorum, & de illorum ministerio, quod præstant Deo, Christo, Ecclesiæque. Maana dicitur

אנרר

לחם אנריים, *panis robustorum*, Pf. LXXVIII, 25. Inter-Pag. 802.
 cedit vero Autor, quo minus *panem Angelorum* intelligamus,
 propendens potius in eam opinionem, quæ *panem Dei* subesse 805 seq.
 dicat. De Angelo illo, ad piscinam Siloa descendente, Jo. V,
 4, fuse commentatur. In loco 1 Cor. XI, 10, exponendo est ad-
 modum longus. Per *Angelos* ibi designari credit *bonos*, haud ma-
 lignos; siquidem non hi, sed illi, interfuit fidelium cœtibus; per 800.
יצולאז intelligit *velamen, signum alienæ potestatis ac propriæ sub-*
jectionis, quam sententiam jam olim secuti fuerunt *Tertullianus,*
Irenæus, Origenes, Chrysostomus, Hieronymus, Theophylactus, alii-
 que. Eorum, qui singulis hominibus Angelos singulos tribue- 856 seq.
 rant, catalogum texit Autor non mediocrem. Ipse autem opi-
 nionem illam jure meritoque refellit. *Sectiōne nona* copiose re-
 censet varias variorum de cultu Angelorum opiniones, eundo per
 gentes varias, lustrando Judæos, ac salutando Arabas & Persas.
 Quid sacris literis perscriptum sit de Angelolatria prohibita, Col. 928.
 II, 18, &c. sollicitè expendit. Convertit sese tandem ad hæreti-
 cos, qui Angelis cultum exhibuere religiosum. Patres Ecclesiæ 951.
 Christianæ olim cultum ejusmodi improbasse, docet. Examina-
 tur & dijudicat sententiam Pontificiorum. Refellit Socinianos, 975.
 qui credunt, Angelos sub Veteri Fœdere jure adorari potuisse, ut
 elidant argumenta, quibus divinitas Jesu Christi solet stabiliri.
 Differit de cultu Angelorum civili & morali, ac de Angelo Jeho- 985-
 vz, filio Dei, quem tempore V. T. sæpius apparuisse, exquisitis
 conficit argumentis. De origine cupiditatum, in animo homi-
 nis exoriri solitarum, pravaram scilicet, sic sentit pag. 820: *Eas*
sane non tam a malis Angelis, quam a corruptæ carnis reliquiis, &
perversis mentis, peccatis inquinatæ, cum carni obsequitur, desi-
deriis, oriri, censuero. Archangelum *Michaelem* esse ipsum Dei
 filium, longa argumentorum serie exponitur, ac exceptionum eli-
 sione confirmatur. Tota autem tractatio ita fuit instituta, ut in 1052.
 ea eluceant singula egregii Scriptoris documenta, moderatio &
 humanitas, nitor stili, ordo, diligentia, peritia linguarum orien-
 talium, argumentorum pondera, animusque a novitatibus doctri-
 næ supervacuis alienus, a superstitione remotus, ab indifferentis-
 mo & liberiori literarum sacrarum expositione disjunctus, glo-
 ria

riæ Christi vindicandæ atque tuendæ additus. Quibus delictis adeo fuimus retenti, ut longior nostra exierit recensio, ægreque jam librum dimittamus. In Indice haud simplici quin solita emineat industria, nobis ne quidem monentibus, nemo dubitabit.

ABRAHAMI WIELING, JGTI ET ANTECESSORIS, Lectionum Juris Civilis Libri II, in quibus vulgata quorundam capitum scriptura defenditur.

Amstelodami, apud Janſonio-Waesbergios, 1736, 8.
Alph. 1.

Cum sit antiqua, & ex quo Jurisprudentiæ cultus suus ac nitor redditus est, audita, querela, in tanto eorum grege, qui Critices laudem affectant, multos thyrsiferos, paucos Bacchos, esse, plerosque vero loca Juris nostri male affecta, quibus medicinam facere voluerant, imperite secuisse, interdum etiam, quod pejus est, sana & integra corrupisse; bono artis præclaræ factum est, ut ab omni tempore aliqui audaciæ ingruenti sese objicerent, & effrænem emendandi licentiam vindicandi severitate coercerent. Atque hoc laudabili consilio Clarissimus apud Frisios Antecessor animum ad conscribendos *Lectioſum Juris* libros convertit, brevius, vel certe tutius, ad famam iter esse ratus, si rectam & probam scripturam ab atrocitate Criticorum vindicemus, quam si, librarios increpando, conjecturas substituamus, quæ sæpenumero, quantumvis ingeniosæ, præcipitio tamen proximæ sunt, & fallaciarum periculum circumfuso elegantix nitore abscondunt. Itaque in Opusculo vindicandarum lectionum causa conscripto facile de ipsius vestibuli structura & ornamentis conjici potest. Et, cum Præfationis orationem Cl. Autor ad cupidam legum juventutem, suosque præsertim auditores, convertat, opportunum erat, salutaria, & multum quidem jactata, sed nunquam satis inculcanda, de genuino & moderato Critices usu monita differendo repetere, & conjecturarum fallaces blanditias, & siglarum furorem, et, qui se acriter vindicat, Basilicorum, Glossarum, & veterum Codicum ac editionum, neglectum exagitare. De Florentino autem cimelio ita judicat, maximi illud quidem faciendum; sed
non

non tantæ autoritatis esse, ut ubivis vulgatorum librorum lectio-
nes vincat; loca potius designari posse bene multa, in quibus
eorum scriptura Hetruscæ superstitioni præferenda sit. Quod
cum singulari Diatriba se ostensurum esse polliceatur, veluti pro-
mulgidis loco l. 7 §. 1 D. de Captiv. & postlim. reversis propo-
nit, & lectionem, quam Stephani Auredani Codex exhibet, Flo-
rentinæ, sine dubio corruptæ, præfert. In ipsius libri limine pri-
mos, quos refelleret, adversarios Gbrist. Thomastum & Bachovium
sibi elegit, quorum uterque verba Pauli in l. 82 de Furtis refinxit,
ita tamen, ut ille, quæ communiter leguntur: *Qui ancillam non
meretricem libidinis causa surripuit*, extrusa negatione, quod est
periculosissimum emendandi genus, scribenda esse censeat, hic
vero negationem transponat, hoc modo: *Qui ancillam meretri-
cem non libidinis &c. neuter jure*, ut Cl. Wielingio videtur, qui ta-
men non adeo proluxa & e longinquo petita juris disputatione, sed
productis tantum Basilicis testibus, cum recepta lectione consen-
tientibus, causam tuetur. Illam quoque Thomastii crisin, qua ver-
ba Ulpiani, in l. 39 de Furtis eandem fere speciem de suppressa
meretrice tractantis, immutat, et pro communi lectione, sed
secum facti ignominiam compensat, conjecturas varias et superva-
cuas attulit, simili dictionis exemplo ex l. 39 D. de jure dot. re-
fellit. Caput Libri I secundum præsertim in explicanda vocis
ceterum vi & potestate versatur, quam cum Cujacius & Noodtius,
ut sæpe alias, ita & in l. pen. D. de Tritico, vino, oleo, &c. & in l.
4 §. ut. D. de dolo malo & metus causa excepti, ita explicuerint, ut
idem, quod alioquin, significaret, Noster, naturam causulem ha-
bere, idemque, quod enim, valere contendit; cuius interpretationis
beneficio negationem, a Noodtio ex l. pen. D. de Tritic. vin. &c.
extrusam, in locum suum restituit. Tertium Caput interpreta-
tionem notissimæ, sed nihilo minus obscuræ, dictionis *dicis causa*
continet, quam Noster, rejectis aliorum sententiis, *dicis causa*
derivat, ratus, eam ex rituali Jurisprudencia repetendam esse, & in
Jure publico, privato, & sacro, alicujus usus fuisse, quorsum etiam
pertineret illud apud Græcos frequentissimum *δίκης ἐνεκα*. Capite
quarto, quid sint vivaria in l. 3 §. 14 D. de Acquir. vel amitt. possess.
&, quam male in his Pauli verbis a quibusdam pro *filvis circumse-
ptis* logatur non circumseptis, ostendit. Similiter Caput quintum

Lib. I.
Cap. I.

Cap. II.

Cap. III.

riæ Christi vindicandæ atque tuendæ additus. Quibus delictis adeo fuimus retenti, ut longior nostra exierit recensio, ægreque jam librum dimittamus. In Indice haud simplici quin solita emineat industria, nobis ne quidem monentibus, nemo dubitabit.

ABRAHAMI WIELING, JGTI ET ANTECESSORIS, *Lectioſum Juris Civilis Libri II, in quibus vulgata quorundam capitum scriptura defenditur.*

Amstelodami, apud Janſſonio-Waesbergios, 1736, 8.
Alph. 1.

Cum fit antiqua, & ex quo Jurisprudentiæ cultus ſuus ac nitor redditus eſt, audita, querela, in tanto eorum grege, qui Critices laudem affectant, multos thyriſgeros, paucos Bacchos, eſſe, pleroſque vero loca Juris noſtri male affecta, quibus medicinam facere voluerant, imperite ſecuiſſe, interdum etiam, quod pejus eſt, ſana & integra corrupiſſe; bono artis præclaræ factum eſt, ut ab omni tempore aliqui audaciæ ingruenti ſeſe objicerent, & eſſrænem emendandi licentiã vindicandi ſeveritate coercerent. Atque hoc laudabili conſilio Clariffimus apud Friſios Anteceſſor animum ad conſcribendos *Lectioſum Juris* libros convertit, brevius, vel certe tutius, ad famam iter eſſe ratus, ſi rectam & probam ſcripturam ab atrocitate Criticorum vindicemus, quam ſi, librarios increpando, conjecturas ſubſtituamus, quæ sæpenumero, quantumvis ingenioſæ, præcipitio tamen proximæ ſunt, & fallaciæ periculum circumfuſo elegantia nitore abſcondunt. Itaque in Opusculo vindicandarum lectioſum cauſa conſcripto facile de ipſius veſtibili ſtruçtura & ornamentis conjici poteſt. Et, cum Præſationis orationem Cl. Autor ad cupidam legum juventutem, ſuosque præſertim auditores, convertat, opportunum erat, ſalutaria, & multum quidem jaçtata, ſed nunquam ſatis inculcanda, de genuino & moderato Critices uſu monita diſſerendo reperere, & conjecturarum fallaces blanditias, & ſiglarum furorem, et, qui ſe acriter vindicat, Baſilicorum, Gloſſarum, & veterum Codicum ac editionum, neglectum exagitare. De Florentino autem cimelio ita judicat, maximi illud quidem faciendum; ſed non

non tanta auctoritatis esse, ut ubivis vulgatorum librorum lectiones vincat; loca potius designari posse bene multa, in quibus eorum scriptura Hetrusca superstitioni præferenda sit. Quod cum singulari Diatriba se ostensurum esse polliceatur, veluti promulgidis loco *l. 7 §. 1 D. de Captiv. & postlim. reversis* proponit, & lectionem, quam *Stephani Auredani* Codex exhibet, Florentinæ, sine dubio corruptæ, præfert. In ipsius libri limine primos, quos refelleret, adversarios *Cbrist. Thomasius & Bachovium* sibi elegit, quorum uterque verba *Pauli* in *l. 82 de Furtis* reſinxit, ita tamen, ut ille, quæ communiter leguntur: *Qui ancillam non meretricem libidinis causa surripuit*, extrusa negatione, quod est periculosissimum emendandi generis, scribenda esse censeat, hic vero negationem transponat, hoc modo: *Qui ancillam meretricem non libidinis &c. neuter jure*, ut *Cl. Wielingio* videtur, qui tamen non adeo prolixa & e longinquo petita juris disputatione, sed productis tantum Basilicis testibus, cum recepta lectione consentientibus, causam rucur. Illam quoque *Thomasi* crisin, qua verba *Ulpiani*, in *l. 39 de Furtis* eandem fere speciem de suppressa meretrice tractantis, immutat, et pro communi lectione, *sed secum facti ignominiam compensat*, conjecturas varias et supervacuas attulit, simili dictionis exemplo ex *l. 39 D. de jure dot.* refellit. *Caput Libri I secundum* præsertim in explicanda vocis *ceterum* vi & potestate versatur, quam cum *Cujacius & Noodtius*, ut sæpe alias, ita & in *l. pen. D. de Tritico, vino, oleo, &c. & in l. 4 §. ult. D. de dolo malo & metus causa except.* ita explicuerint, ut idem, quod *alioquin*, significaret, *Noster*, *naturam causalem* habere, idemque, quod *enim*, valere contendit; cuius interpretationis beneficio negationem, a *Noodtio* ex *l. pen. D. de Tritic. vin. &c.* extrusam, in locum suum restituit. *Tertium Caput* interpretationem notissimæ, sed nihilo minus obscuræ, dictionis *dicis causa* continet, quam *Noster*, rejectis aliorum sententiis, *dicto rñs dicis* derivat, ratus, eam ex rituali Jurisprudencia repetendam esse, & in Jure publico, privato, & sacro, alicujus usus fuisse, quorsum etiam pertineret illud apud Græcos frequentissimum *δίκης ἐνεκα*. *Capite quarto*, quid sint *vivaria* in *l. 3 §. 14 D. de Acquir. vel amitt. possess.* & quam male in his *Pauli* verbis a quibusdam pro *sevis circumscriptis* legatur *non circumscriptis*, ostendit. *Similiter Caput quintum*

Lib. I.
Cap. I.

Cap. II.

Cap. III.

contra *Gerardum Noodtium* directum est, qui, ut *Paulum* in *l. 17 §. 1 D. de Manum. vind. & Marcianum l. 2 de Offic. Proc.* quos de quæstione, an apud Legatum Proconsulis manumitti possit, discrepare existimabat, conciliaret, in illius verbis emendationem tentavit, & pro *apud Legatum ejus manumittere possumus*, siglarum ope *ejus mandatis manumittere possumus*, substituit.

Cap. VI. Neque ferendum esse *Capite VI* contendit, quod idem *Noodtius* in *l. ult. D. de Flumin.* verba *Sævola: pontem privati juris facere potest*, detorqueat in supervacuum emendationem *privato jure*. Immo adeo religiosus est, ut celeberrimam illam, & a multis utroque pollice probatam, emendationem *Noodtii* (quanquam *Noster* ante *Noodtium* idem *Jo. Niellio* in mentem venisse ostendit,) in *l. 13 §. 1 D. de Pign. act.* ubi pro *ut in commodato* rescribitur *at in commodato*, argumentis non in speciem fallacibus rejiciat. His & similibus observationibus *Libri primi Capita XXV, & Libri II Capita XXXII*, plena sunt, quas singulas recenseri instituti brevitatis non patitur, præsertim cum in quibusdam *Capitibus*, ut in *IX, X, & XI, Libri secundi*, receptarum lectionum defensiones adeo cumulet, ut singula *Capita* ejusmodi observationum dodecada contineant. Hoc omittendum non est, postremas *XVI Sectiones Libri II* ad illustrationem Legum testamentariorum, tum illius, quæ in XII Tabulis exstat, tum & *Furiæ, Voconiæ, ac Falcidiæ*, compositas esse, in quibus, ut in ceteris hujus *Opusculi tractationibus omnibus*, nemo non elegantem doctrinam, laudabilemque modestiam, & assiduum eorum præfidiorum usum, deprehendet, quæ in addiscenda & tradenda Jurisprudencia nemo sine magna fraude sua neglexit.

A TREATISE ON DISSOLVENTS of the Stone, &c.

*TRACTATUS DE LITHONTRIPTICIS, DE
que methodo curandi podagram & calculum per alimenta, ratione & experimentis suffultus, sistens probabilitatem dissolvendi lapidem renum & vesicæ, ac præcavendi podagræ redditum alimentorum conveniente usu, regulisque dieteticis. Intermiscentur observationes, quæ sistunt modum, quo diverse constitutionis diversique corporis homines, macilentissimi*

tilenti vel pingues, dietam, pro sanitate conservanda, ordinare debeant. Cui additur dietæ regimen pro ægris, qui febribus frigidis, cynanche, tussibus, asthmatibus, colicis, cardialgiis, constipationibus, affectibus nerveis, cachexiis, hydropibus, tumoribus scorbuticis, laborant. Autore THEOPHILO LOBB, M. D. Reg. Societ. Lond.

Socio.

Londini, sumptibus Jac. Buchland, 1739, 8.

Alph. i. plag. 8.

Postquam de calculorum in corporibus animatis origine actum est a Cl. Autore, omnique ex parte comprobatum, animalibus cibus eorundem originem majorem partem deberi: postquam & aquarum indoles, quæ plus minusve ad lithogениam facere possunt, exposita fuit uberius; qui cibi succique plantarum ad exturbandos lapillos sint aptiores, enarratur. Præstant ceteris, qui acidum in sinu vehunt, succus limonum, citrorum, fructuum horzorum, acore pollentium, mororum, ribis, berberum, aliorumque. Nihil habent, quod metuant, qui acidum oderunt; nihil enim ejus per vasa lactea tenerrimæ capacitatis ad sanguinem transire valet. Est aliquid in acido, quod dici nequit, refrigerium facientis, etiam sudorifici, postquam illud digestionis leges, quibus etiam medicamenta immutantur, passum fuit. Quare mirum non est, subtilissimos acidi halitus in urinariis etiam viis potentius agere. Habent id vegetabiles cibi, quod in aliis haud invenias, quo succis suis maxime obsequiosis sanguini & lymphæ intersint familiariter, nullas moveant luctas, durissimis, si quæ in cavis corporum sunt, rebus sese insinuent, & medicam cum nutriendi virtute potentiam habeant quam conjunctissimam. Quare in morbis chronicis illa, quæ regimine fit, medicandi ratio, censetur ceteris præstantior. Sunt præterea cibi vegetabiles dulcedine commendabiles, mel, uvæ solem passæ, ficus, poma, pyraque dulcia, radices dulces, sifera, apia, hæmata oru, passinacæ; his calculi moventur haud obscure, & ne succrescant in corporibus, impediuntur. Habent in hac re, de quo gloriari possint, radices carotæ, apii, lactucæ, asparagi. Proximum utilitatis gradum obtinent acriora vegetabilia, quibus tamen hoc non minus oblectamur, radices potri, cepæ, radicu-

læ, raphani, sinapia. His omnibus vera inest virtus medica, nec mediocriter istis sanguis & urina, hinc cum urina sabulosa propellitur materies. Habent etiam, quo calculos pellere possint, spirituosa, & alia, quæ fermentationem passa sunt, vina, cerevisiæ lupulo amaricantes, succique vegetabiles alii; nec tam usus, quam abusus, vini, maxime acidiusculi, accusatur, a quo varia beneficia in viscera, quæ chylum præstant, inque ipsum nervorum genus, proficiscuntur. Nec est, quod metuant de terreis, quæ vino insunt, particulis, quas in renibus calculo apponi, omni fide majus est; quandoquidem ne thermarum quidem terra, quæ illis uberrima inesse solet, unquam calculos procreasse aut auxisse observata fuit. Instituuntur luculenta cum calculis, quos vel cystis fellea, vel vesica urinaria, dare potuit, experimenta, claresque describitur, cui solventi fluido, acido, balsamico, aromatico, aqueo, calculus hic aliusve restiterit magis vel minus, quoque temporis spatio tandem unus alterve absurtus fuerit. Sicut autem, quæ ipsi in semet ipsis fecerunt medici, experimenta fide uberiore gaudent; ita habuit, de quo & in hoc morbo sibi gratulari, aliis autem utilis esse, potuerit Autor felicissimus.

*JO. CHRISTOPHORI PESLERI, D. IN
Academia Viadrina Institut. Prof. designati, Series Du-
cum Carinthiæ Seculi IX, X, XI, XII, XIII, & XIV,
e documentis priscaevi concinnata.*

Virebergæ, apud Carolum Sigismundum Henningium, 1740, 4-
Plag. 20.

Si quis liber venuste, ordine, fideliter, & modeste, scriptus unquam laudibus suis haud caruit, næ hic profecto omnium plausu & approbatione dignissimus videtur. Formula Dedicætionis, ex titulo de fidejussione ac satisfactione deprompta ingeniose, spectat ad Illustrissimum, atque Excellentissimum Dominum *Christianum de Brand*, omnium Academiarum Regis Prussorum Potentissimi Curatorem supremum, Musarum decus incomparabile ac sempiternum. In Præfatione Cl. Autor significat modeste, quid merito in hac historica sua Commentatione desideretur. Nomina sese Ducum Carinthiæ, non historiam ipsius Ducatus, aut pleniorera quandam rerum, a Ducibus Carantanis gestarum,
recen-

recensionem, offerre Lectori, præmonet, siquidem nec otium ipsi suppetat, nec præsidia, ad rem tantam moliendam necessaria, a Scriptoribus mediæ ævi nobis sint relicta. Nullus enim est ex omnibus, quotquot enumeravit, Ducibus, cujus natalem, Scriptoris veteris autoritate munitus, potuerit indicare. Pauci sunt, quorum emortualem certò licuit definire. Nec raro ipsi anni, quibus Duces obiere, vel ignorantur omnino, vel saltem non sine varietate Historicorum referantur. Dederunt, quantum potuerunt, *Lazius, Fuggerus, Valvassor, & Reichartus*, summam, *Megiserus* autem copiose. At ad fidem scriptorum probatæ autoritatis pronuntiata hi sua raro exegerunt, vel a præsidiiis vacui, vel laboris catenati impatientes. Annalès Austriaci *Bernhardi & Hieronymi Peziorum* Autorem, res Carinthias conquientem, præsertim in Seculis remotioribus, destituerunt. Exstant indubie in terris Austriacis multa Diplomatum monumenta, id quod Opera summorum Virorum, *Gottfridi, & Marquardi Herrgotti*, ostendunt. Nec minus historia *Alberti II*, Austriæ Ducis, a S. Rev. *Alberto Steyero* admirabili studio adornata, demonstrat, thesauros Diplomatum ac Chronicorum ineditorum in terris Austriacis confinisque existere bene multos. Ex hujus Viri libro Cel. Autor potissima, quæ ad *Henricum*, Ducem Tyrolensis profapiæ novissimum, ejusque conjuges ac liberos, pertinent, depromsit, ac in usus suos convertit. Ab enumeratione Ducum antiquissimorum, quorum facta sunt incerta univèrsa, merito calamum ipse abstinuit. Immerito autem ab aliis Marchiones cum Ducibus Carinthiæ esse confusos, docet. Marchiones hi haud videntur Duci Bavarorum subfuisse, nisi ipsi sub Marchionibus Istriæ latuerint, vel potius Stiria, siquidem *Lupaldus*, Marchio de *Steyre*, A. 1129 a *Dodechino pag. 672 Tomi I Pistorii* obiisse refertur, qui in Chronico Australi ad eundem annum nominatur *Leupoldus*, Carentanus Marchio. Ætate *Caroli M.* ac *Ludovici Pii* Carinthia paruit Ducibus Forojulienibus, nominatim *Rotgaudo, Erico, Cadolao, Baldrico*. A. 861 *Carolomannus* Carinthiam procuravit, quæ, ipso demortuo, filio ejus naturali, *Arnulpho*, una cum Mosburgo, castro munitissimo, data fuit. *Arnulphum Matum* patri in Ducatu Bavariz A. 907 successisse, *Annalista Saxo* significat. Ille *Arnulphus* Carentanam quoque regionem curavit. *Henricus,*

Pag. 3.
4.
6.
7.

- Bartholdi* Comitis filius, A. 983 exilio solutus, Bojoariis & Car-
 8. rentanis præesse cœpit. An *Bartholdus* ille exstiterit *Arnulphi*
 frater, ignoratur. *Ottonem* exstitisse Carinthiæ Ducem, in du-
 15. bium vocare haud licet. Ipsum enim ad A. 987 memorat *Ano-*
nymus Leobienfis Chron. Lib. I apud *Pezium Script. Austr. Tom. I*
pag. 760. Memorant eundem *Adelboldus*, *Ditmarus*, *Annalista*
Saxo, quorum posteriores duo illi patrem tribuunt *Conradum*,
 Lotharingiæ Ducem, ab Hungaris A. 955 occisum, matrem vero
 16. *Luitgardam*, *Otonis Magni* Imperatoris filiã. *Otoni* Duci fi-
 lius tertius *Conradus* successit, cui obvenerat uxor *Mecbildis*,
Hermanni, Ducis Suecorum senioris, filia, teste Autore *Vite*
Adalberonis II, Metensis Episcopi, in *Labbei Bibliotheca MStorum*
Tomo I Sect. V pag. 674. Genus *Otonis* ita est delineandum:

Conradus, Dux Lotharingiæ.

Ux. *Luitgarda*.

—————
 Otto, Dux Carinthiæ.

<i>Henricus</i> .	<i>Bruno</i> ,	<i>Conradus</i> ,	<i>Wilhelmus</i> .
	Papa.	Dux Carinthiæ,	
		† 1012. Ux. <i>Ma-</i>	
		<i>thildis</i> , filia <i>Her-</i>	
		<i>manni</i> , Ducis	
		Suevorum.	

—————
Conradus successit A. 1036, *Bruno* † 1045,
 † 1039, d. 13 Cal. Aug. d. 7 Cal. Jun.

- Conrado* A. 1012 defuncto; *Conradus*, ejus filius, erat admodum
 20. puer, eamque ob rationem Carinthiæ Ducatum *Henricus II*, Impe-
 rator, *Adalberoni* impertivit. Suscepit tamen eum tandem A. 1036.
 Amplissimus *Jo. Dav. Kalerus* ei attribuit filium *Brunonem*, Wir-
 ciburgensem Episcopum, matrem vero *Matbildem*. Noster
 autem *Brunonem* hunc pro *Conradi* fratre habendum arbitrat,ur,
 22. in Pannonia A. 1045 d. 7 Cal. Junii defunctum. *Welfoni* A. 1047
 Carinthiæ provinciã demandavit *Henricus III*, Imperator, una
 24. cum Marchia Veronensi. Mortem *Welfonis* alii ad A. 1054, alii
 26. ad A. 1055, referunt. *Conradus*, cognatus Regis, A. 1057 ei suc-
 cessit, quem *Car. Lud. Tollnerus* minus solide ex *Ludolfo*, *Ezonis*,

Co-

Comitis Palatini ad Rhenum, filio, deduxit, quemadmodum Conf. *Peslerus* ostendit. Exploferat jam *Tollneri* opinionem Ill. *Jo. Jac. Mascovius* noster in *Diss. de Nexu Regni Lotharingæ cum Imperio Rom. Germ. §. 7 pag. 10.* *Conrado* successit *Bertboldus*, ex gente *Zaringensi*, nobilissima pariter ac antiquissima, ortus, ad A. 1059 aut 1060. Autor eum quam proxime ex do-
 cumentis antiquis peculiari Commentatione illustrare constituit, quod ipſius consilium Deus ut benigne provehat, ex animo precamur. Obiit *Bertboldus* A. 1077, implicatus turbis, ac odio *Cæsaris* obnoxius. Filius A. 1090 fato concessit, æque *Bertholdus*. *Marquardo* Imperator *Carinthiam* A. 1073 concessit. Pater ipsi Duci recenti fuit *Adalbero*, *Marquardus* avus. *Adalberoni* jam antea procuratio *Carinthiæ* obtigerat, quam A. 1035 amisit, læsæ majestatis reus postulatus, unaque cum filiis in exilium pulsus. Ipse genuerat tres filios, *Marquardum*, *Adalberonem*, Episcopum *Bambergensem*, & *Liutpoldum*. *Marquardo* liberi fuere *Luitoldus*, *Henricus*, *Udalricus*, & *Hermannus*. *Luitoldus* Ducatum *Carinthiæ* gessit inde ab A. 1077 usque ad obitum, qui incidit in annum 1090. *Henricus*, æque Dux *Carinthiæ*, obiit A. 1127. *Udalricus*, Abbas S. Galli & Patriarcha *Aquilejensis*, rebus humanis valedixit A. 1123. *Hermannus*, Episcopus *Patavienſis* inde ab A. 1085, diem supremum obiit A. 1087. *Henricus*, Dux *Carinthiæ*, *Lothario* imperante, claruit, A. 1130 defunctus, cui successit frater *Engelbertus*, A. 1142 demortuus, antequam in *Cœnobium* sese abdiderat, & huic porro surrogatus fuit alter fratrum *Bernhardus*, cujus hæreditas ad *Stiriæ* Marchionem pervenit. Trium horum fratrum parentes solent a recentioribus vocari Comites *Sponheimenses*, varieque effingi consueverunt. Incertis vero hisce narratiunculis Autor haud immoratur. *Engelbertus*, Dux, ex uxore *Uta* susceperat *Udalricum* & *Henricum*, A. 1157 Ducem *Carinthiæ*, nec non *Hermannum*, tandem Marchionem *Veronæ*, Ducemque *Carentanum*, defunctum A. 1181. *Hermannus* fuisse filios *Utricum* ac *Bernhardum*, autor est *Anonymus Leobienſis*. *Utricus* lepra laboravit; quare A. 1190 fratri *Bernardo* provinciam *Carinthiæ* tradidit regendam, & vitam cum morte commutavit A. 1202. *Bernhardus* genti *Augustæ Stauſſenſi* fidem suam approbavisse dicitur, defunctus A. 1256.

Pag. 34.

37.

42.

48.

55.

57.

60.

63.

66.

67.

- Pag. 69. A. 1256. Ex *Jeuta* uxore tres filios sustulit, *Ulricum*, *Bernhardum*, & *Philippum*. *Ulricus* patri in Ducatu successit. *Bernhardus* ante patrem decessit. *Philippo* obtigit Archiepiscopatus Salis-
73. burgensis ex suffragiis nonnullorum. *Ulricus*, vir turbulenti ingenii, obiit A. 1269 aut 1270, ex *Agnete* uxore, filia *Ottonis*, Meraniæ Ducis, genitis filio filiaque, & præmature extinctis. Ex uxore altera, *Agnete*, *Hermanni*, Marchionis Badensis, ac *Gertrudis*, Austriacæ Principis, filia, hæredem vidit nullum. Quare sanxit, ut *Ottocarus*, Rex Bohemiæ, sibi succederet improli. Filius vero *Bern-*
74. *bardi* natu minor, *Philippus*, Sacerdotio antea consecratus, & A. 1247
77. ad Archiepiscopatum Salisburgensem evectus, haud tulit eam mutationem, & ut Carinthiam sibi vindicaret fratre defuncto, nulli operæ pepercit. *Ottocari* tamen armis consillisque præsto fuit aura serenior. Obit tandem *Philippus* A. 1279, *Chremfii* sepultus.
81. *Ottocaro* devicto, *Rudolphus Habsburgicus* filiis suis concessit Austriam, Stiriam, & Carinthiam. *Meinbardus* vero Tirolensis A. 1286, viginti millibus marcarum argenti *Rudolpho*, ejusque filio, in mutuum datis, Carniolam, in securitatem crediti, pignoris jure, Carinthiam vero clientelari titulo, a Cæsare accepit. Obit ipse A.
91. 1295, d. 30 Oct.; secutus in deponendis mortalitatis exuviis *Elisabetham*, uxorem, A. 1273 defunctam. *Agnescam*, *Ulrici III*, Ducis Carentanorum, viduam, qui tribuunt *Meinbardo* in conjugii secundum loco, ii a janua sane aberrant. *Meinbardi* uxor, *Elisabetha* Bavara, & liberi, imprimis *Henricus*, qui ad tempus in Bohemia regnavit, hujusque uxores tres, fæsius exponuntur. *Margaretam Mautschiam*, ex *Henrico*, Duce, & *Adelheide*; Brunsvico-Luneburgicæ originis, natam fuisse, solide Autor ostendit,
104. ipso Imperatore *Carolo IV* usus teste. Ipsa rexit Comitatum Tirolensem, Carinthiæ Ducatum in Sigillo usurpavit, quod in fronte libri exhibetur. At, *Henrico*, patre ejus, defuncto, Carinthia Austriacis dominis accessit, ob feudi leges, quondam a *Rudolpho Habsburgico* propositas, & a *Meinbardo*, *Henrici* patre, susceptas. Plura nunc quidem addi, supervacuum videretur. Id liceat monere, Autores ubique æqualis ætatis optimæque notæ ad testimonium fuisse citatos; Tabulis duabus genealogicis, Commentationi suffixis, expressam esse, quicquid ad generis sobolisque nexum quodammodo facere potest; in calce suppeditari Indicem geminum, unum, qui Autores significet in usum adhibitos, alterum, qui rerum notabiliorum indicium faciat.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXLI.

Pars . I.

MUSEI THEUPOLI ANTIQUA NUMISMATA, olim collecta a JOANNE DOMINICO THEUPOLO, aucta & edita a LAURENTIO, Equite, & D. Marci Procuratore, & FEDERICO, Senatore, fratribus THEUPOLIS.

Venetis, 1736, 4. maj.

Alph. 7.

Quicumque velit hujus libri cupedias degustare, non bene pastus aut satur aliarum rerum ferculis accedat; sed famem ad copiosissimas numorum dapes, & uberrimam doctræ antiquitatis farraginem, afferat. Licet enim cibi huc appositæ oculos adventantium non fascinent & alliciant; bene tamen saporati, ni fallimur, cuivis videbuntur, simul ac eos iudex, videndis artibus idoneus, pretio, non commentitia quadam pulchritudine, metietur. Est sane talis veterum Numismatum copia ante oculos nostros posita, ut, si condita foret ingeniosis aliqujus viri docti salibus & interpretatione; non dubitemus, plures flagrantiori cupiditate laudatias illas arrepturos esse, quam *Begeri, Vaillantii, Harduini*, aliorumque in his studiis Heroum, Numismata adhuc diligere, & summis ob præstantiam usumque commendabilem, quem in Historia, Geographia, ceteris bonis artibus, præstant, laudibus in cœlum ferri, scimus. Is enim morbus, si boni appetitio morbus dici potest, animos exercet mor-

N

tallum,

salum, ut corpus formosum, decora facie, fucti plenum, malint, quam deformè, macilentum, exsangue, cui lumen ademtum. Interea cave, existimes, id propterea a nobis disputari, ut libro, qui vultu molis, at diligenter, notisque temporum satis accommodate, digestus est, invidiam crearem, quod si negotium dari nobis arbitramur, ne acerbissimam illustribus *Musei* possessoribus injuriam faceremus, maximo opere verendum esset. Sed eo nostra tendit præcipue oratio, ut ostenderemus, quantam dulcedinem iis quoque siccitas & macies scripti patiat, qui sævè Tege interiores literas colunt. Nam, quibus cordi est seriem omnium civitatum, Regum, Imperatorum, animo ambire, non exigua afficietur læticia, quod multa, licet nomina tenus, tamen e numis nondum erute, urbes resurrexerint, & in memoriam quasi revocentur. Male nobis sit, si falsum dixerimus. Evolve nobiscum, Lector candide, librum; nullam est dubium, quin, si argumentorum lene tormentum sentis, convictus hac de re abiturus sis. Numorum apparatus, quem vides, novem ordinibus distinguitur, quorum septem Romanorum Rempublicam illustrant, duo autem reliqui ad Populos, Reges, & Urbes liberales, referuntur. Quemadmodum vero urbem Romanam principio Reges habuerunt, libertatem & Consulatam *L. Brutus* instituit, omne postmodum Consulare jus in *Augustum* translatum est, qui cuncta discordiis civilibus fessa nomine Principis, teste *Tacito*, sub imperium accepit; ita etiam commode duo genera numorum constitui possunt, alterum, quod libera, alterum, quod serva, Roma sub Imperatoribus cuncta fuit. Nam, quod Reges attinet, multis quidem rationibus constat, jam *Numa* imperante monetarios elegantissimas numorum species finxisse, sed, quoniam horum typi, vel rarius obveniunt, vel, si qui dentur, ob summam antiquitatem falsitatis suspicionem præbent, singulari horum ordine merito superledemus. Interea nostrum esse ducimus, optimos cujuscunque generis numos brevi indicare, ut in promptu veteris doctrinæ & antiquorum rituum studiosus indagator habeat, si quid forte, suis observationibus dignum putet. Inter familiares novam mentur lucem numi gentis *Afrania*, ubi caput *Herculis* pelle leonina

leonina revinctum, pone quod tres notæ; item gentis *Antonia*, ubi quidem vulgares multi, sed reliquis antecedunt illi, in quibus capita *M. Antonii* Triumviri & *M. Antonii*, ejus filii, jugata, ex adverso caput *Cleopatra*, item *L. Atratinus*, Augur Cos. design. & navis cum velo expanso, in imo triquetra, & nota Γ, conspicitur. Præterea typus *Bellie* gentis præteriri non debet, ob nomen familiaræ nunc primum, ut videtur, e numo detectum. Tandem non usquequaque obvius est gentis *Sixie* (ita enim scribi debet secundum numi autoritatem, non *Sextia*,) numus, cujus altera facies caput *Jani* bifrontis, altera nomen *SIX*. cum navi, in imo vocem *ROMA*. offert. Reliqui aut parum notabiles, aut, si qui rariores in *Vaillantii* scriptis non appareant, pervestigandi tamen amplius in recentioribus numorum Autoribus sunt, ne vulgatos pro ineditis ambitiose vendites. Altera series numos Imperatorum aureos & argenteos usque ad *Gallienum*, & post *Gallienum* ex omni metallo, profert. Ad *Antonium* refertur sequens numus: ANTONIVS AVGV R. P. C. navis cum remis; in altera parte ANTONIVS ET VERVS AVG. REST. LEG. VL qui, si recte descriptus fuit, potius numis *Antoninorum*, quam *Antonii* Triumviri tribulis, inferendus erat. Nam, quemadmodum hic typus nos docet, *Antoninus*, Imperator, genus suum ad *Antoniam* sobolem retulisse videtur, quod, si veterum testimoniis fulciretur, haud parum historia illorum temporum conduceret. Memorabiles præterea, qui *Augusti* nomine insigniuntur, tres numi, quorum in priori legitur CAESAR. Caput *Augusti*. AVGVSTVS. Bos gradiens; in secundo apparet CAESAR IIIVIR R. P. C. Caput *Augusti*, L. REGVLVS IIIIVIR A. P. F. Vir nudus, portans mulierem supra humeros, ex auro; in tertio cognoscitur CAESAR AVGVSTVS. Caput *Augusti*. S. P. Q. R. Clypeus in columna, in quo C. L. V. supra quem *Victoria* volans, coronam tenens, ex auro. *Vespasiano* multum decoris conciliat sequens typus: DIVO VESPASIANO. Caput *Vespasiani* radiatum. *Consecratio*. Ara ignita. Ad *Tium* ille pertinet: T. CAESAR. IMP. VESPASIANVS. Caput *Titi*. COS VI. Roma, augurium captans, clypeis insidet inter duas aquilas, aut vultures, cum lupa, & puerula. Ejusdem pretii sunt

Pag. 5.

18.

15.

96.

III.

113.

117.

122.

124.

141.

143.

Pag. 153. *Domitiani* aliquot, verbi causa: DOMITIANVS. CAESAR. AVG. P. Caput *Domitiani* nudum. PACI ORB. TERR. AVG. EPE. Caput muliebre turritum. Neque a priorum elegantia recedunt, non tacendi a nobis ob reconditum, quod spirant, symbolorum genus, numi: pag. 202 sine epigraphe ΘΠΥ anno CCCCLXXXIX. Caput *Commodi* laureatum. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΑΥΡΟΜΑΤΟΥ. Regis *Sauromati*. Caput *Sauromati*, Regis Sarmatarum, diadematum. Pag. 211 sine Epigraphe EqΥ anno CCCCXCV. Capita adversa *Septimii* & *Caracallæ* laureata. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΑΥΡΟΜΑΤΟΥ. Regis *Sauromati*. Caput *Sauromati*, Regis Sarmatarum, diadematum. Pag. 220 ANTONINVS PIVS AVG. Caput *Caracallæ*, INDVLGENTIA AVGG. IN CARTH. Cybele turrita, leoni inequitans, dextra fulmen, sinistra hastam, gerens. Pag. 224 ANTONINVS PIVS AVG. GERM. Caput *Caracallæ* radiatum. Pag. 255 IMP. C. C. VIB. VOLVSIANVS AVG. Caput *Volusiani*. IVNO MARTIALIS. Mulier sedens, dextra spicas, sinistra hastam, gerens. Pag. 264 IMP. C. P. LIC. GALLIENVS AVG. Caput *Gallieni* laureatum. MARTI PAEIFERO. Mars galeatus stans, dextra ramum, sinistra hastam, & scutum, gerens, in area A. Pag. 275 IMP. C. POSTVMVS P. F. AVG. Caput *Postumi* radiatum. MINER. FAVTR. *Minerva* galeata gradiens, dextra ramum, sinistra hastam, & clypeum, tenens: Pag. 284 DIVO CLAVDIO OPTIMO IMP. Caput *Claudii* velatum. REQVIES OPTIMOR. MERIT. Mulier sedens in sella turuli, dextra elata. Pag. 289 IMP. C. AVRELIANVS AVG. Caput *Aureliani* radiatum. VABALATHVS VCREMOR. Caput *Vabalathi* diadematum. Pag. 291 IMP. CL. DOMITIVS DOMITIANVS AVG. Caput *Domitii Domitiani* laureatum. GENIO POPVLI ROMANI. Vir tutulusatus, nudus, stans, dextra gerens pateram, sinistra cornu copiae, ad pedes aquila, in area B. in imo ALE. In eundem censum veniunt omnes *Taciti* pag. 291, *Floriani* pag. 294, *Probi* pag. 295, *Bonofii* pag. 304, *Cari* ibidem, *Catini* pag. 306, *M. Arr. Juliani* pag. 309, *Numeriani*, & *Diocletiani*, pag. 310, *Carausii* pag. 314, *Allecti* pag. 314, *Gal. Val. Maximiani* pag. 323, *Maxentii* pag. 328, *Helena* pag. 322, *Gal. Valeria*, *Nigrini* & *Maximiani* pag. 324, *Licimii Junioris* pag. 333, *Constantini M.* ibidem, non tantum ob formas,

in

in numis obvenientes, sed etiam ob Monogrammata, & literarum initia, modo in aera, modo in ima numi parte, posita. Delabimur jam ad seriem tertiam typorum, nota SC. signatorum, quæ utrum Historiæ & aliis scientiarum partibus lucem affundere possit, acutiores nobis judicent. Nam, qui causas norunt, quare ordini certo assignentur numi, facile nobiscum consentient, Historiæ cum *ἀξιολογία*, tum certæ illius, & commentis Poetarum destitutæ, rationes insigniter adjuvari, si spirantes Deorum, Imperatorum, & Regum, effigies, cum Civitatum nominibus, uno velut obtutu & summa delectatione cognoscimus. At, quem ordinem vox SC. poscat, quæ similes sibi & constans per omnia tempora fuit, nec unquam aliud, nisi unanimia patrum suffragia omni tempore eodem pacto lata, exprimit, cum ignarissimæ nos scire, oppido fatemur. Interea optaremus, ut oculis nostris subiecti fuissent novem & sexaginta numi, qui *Spintrias*, a *Suetonio* & aliis memoratas, incorrupta scædæ libidinis *Tiberiana* testimonia, referre dicuntur. Series quarta, rarioribus typis locupletissima, Coloniae & Municipiis, licet diuturnitate temporum pene obscuratis, pristinam velut dignitatem & vitam redonat. Natus quomodo potissimum censes sepultas diu Civitates resurgere posse, nisi monumenta æternum duratura, vel conditionem cujuslibet urbis, vel memoriam rei gestæ, ad posteros transmitteret? Egregie hanc rem confirmant Coloniae numi, quorum nisi maxima pars superesset, plurima Asiaticarum, Grecarum, & Ægypti, urbium nomina situsque ignoraremus. Enimvero nulla civitas tam ingrata fuit, tamque immemor beneficiorum, quin sapiuscule Imperatoris Romani prolixam in se voluntatem publico quodam pignore remunerari studeret. Hinc nata est eruditorum commoda distributio, ut, quibus Imperatoribus olim sacri fuerint, illis quoque nunc demum addicerentur. Inde quemvis Imperatorem in nostro etiam Museo sua comitantur Numorum cohors. Palmam reliquis dubiam reddere videntur numi Coloniae *Valentia* pag. 646 & 654, *Romulea* pag. 667, *Dionensis* pag. 678, *Antiochia Pisidia* pag. 684, *Betryci* pag. 687, *Ptolemaidæ* pag. 690, *Patrarum* pag. 691, *Ælia Capitolina* pag. 696, *Hipponensis* ibidem, *Tyri* pag. 702, *Edesse* & *Ælia Capitolina* pag. 706, *Antiochia Pisidia* pag. 717,

Pag. 392.

645.

Beryti pag. 715, Sinopes pag. 716, Cassandria pag. 718, Damasci pag. 719, Deulti pag. 727, 730, 731, Nesibis pag. 736 & 739, Neapolis Samaria pag. 749, Apamea Bithynia pag. 750, Arna pag. 758, Hipponis pag. 763, Iconii pag. 767. Pag. 771 sequitur ordo quintus, numis maximi moduli (Medaglioni vulgo dictis,) refertus, in quibus & Coloniaram numi continentur ab Augusto usque ad Valentinianum. Eum series sexta, numos Græcorum sub Imperatoribus a Julio Cesare ad Claudium Gothicum referens, excipit. Mira quidem horum copia, sed memorabiles præter ceteros videntur typi ΒΟΥΤΡΩΝ, Bostorum, pag. 831, Cojorum pag. 832, Hypæpenorum & Lappaorum pag. 833, Æzanitorum pag. 840, Ferapithniorum pag. 841, Coryensium pag. 842, Meliorum pag. 846, Pessinuntiorum pag. 849, Orthosensium pag. 850, Sebastenorum in Syria pag. 929, Capbyatarum pag. 950, Cyprarijorum pag. 951, Sagalasseorum & Tbelphusorum pag. 993, Rababmomensium pag. 999, Gerimenorum pag. 1046, Mesembrianorum pag. 1063, Zeugmatum pag. 1068, Cumeorum pag. 1078. Scrinii forulos

Pag. 1097. numi *Alexandriae* Ægypti sub Imperatoribus, ab Augusto ad Maximianum, occupant. Seriem nonam numi Regum omnium continent. In *Vaillantio* frustra quæres numismata *Antigoni*, *Arvernae* Regis *Biturii*, *Bithynia* Regum *Nicomedis* & *Prusia*, *Bosphoranorum* Regum *Rometalcis* & *Sauromati*, *Cappadocum Ariaratis Pii*, *Ariaratis Illustris*, *Ariobarzani*, *Caria* Regum *Maussoli*, *Idriei*, *Pixodari*, *Cilicia* Regis *Philopatoris*, *Commagena* Regum *Antiochi*, *Antiochi* Epiphani, *Jotapa*, Reginae, *Dyrachii* Regis *Magnii*, Ægypti Regum *Ptolemæi IV*, vulgo *Philopatoris*, & *Arfinoes* *Philopatoris*, *Ptolemæi VI*, seu *Philometoris*, *Ptolemæi VII*, vulgo *Evergetis II* & *Pbisconis*, *Ptolemæi IX*, vulgo *Alexandri*, *Ptolemæi XII*, vulgo *Dionysii*. In Italia Regibus eminenti numi

1203. *Baduila*, *Athalarici*, *Theodabati*. Inter Macedoniae Reges celebrantur nomina *Amyntæ III*, *Perdicæ III*, *Philippi II*, *Alexandri III*, seu *Magni*, *Philippi Aridei III*, *Cassandri*, *Lysimachi*, *Antigoni Gonatae*, *Philippi IV*, *Persæi*, *Pseudophilippi*, qui

1219. bus velut succenturiati accedunt *Mauritaniae*, *Palmyrenorum*, *Parthorum*, *Pergami*, *Ponti*, *Siciliae*, *Syracusa*, & *Syriae*, Reges.

1236. In Seleucidis *Seleucum V* videmus, quem a *Vaillantio* prætermis-

fuit

sum esse, miramur. Series nona numos populorum & urbium liberarum complectitur, in quibus sive raritatem typi, sive nomina civitatum, spectes, signa urbis *Adana pag. 1244, Alontii pag. 1245, Amisi pag. 1246, Callatie & Camarina pag. 1256, Carbula seu Cabule pag. 1257, Centuripa ibidem, Coffyra pag. 1264, Eleathernarum pag. 1266, Gnidi pag. 1271, Istiaotidis pag. 1273, Malli pag. 1281, Maronia pag. 1282, Nuceria & Olbia pag. 1285, Polyrrhenia pag. 1289, Prafi pag. 1290, Synnade pag. 1295, Soluntinorum pag. 1301, Termessi pag. 1305, Volcorum pag. 1308*, principatum tenent. Egregio tandem Operi duplex affuitur Index. Alter est Geographicus Urbium & Populorum, quorum Numi in Museo *Theupolo* asservantur. Alter Imperatorum & Regum nomina digerit. Qui vero urbium situs & regionum quasi formas, intervalla, & magnitudines, curiosius indagare cupiat, ei auctores sumus, ut sitam suam Mapparum inspectione restinguat, quarum altera Geographice numismaticae urbium & populorum partem orienti, altera partem occidenti, soli conterminam opportune suggerit.

LUCII COELII, SIVE CÆCILII, LACTANTII FIRMIANI Opera omnia, que exstant, cum Notis integris CHRIST. CELLARII, & selectis aut excerptis ERASMI, BETULEJI, MICH. THOMASII, ISÆI, BUCHNERI, GALLÆI, SPARKII, WALCHII, HEUMANNI, BALUZII, NURRII, N. HEINSII, GRÆVII, MIEGII, MASTRICHTII. *Accedunt nunc primum ad epitomen integram, demum cum M. Sto Taurinensi a Viro Cel. CHR. MATTH. PFAFFIO collatam, ejusdem auctiores varias Lectiones & Note, item varias Lectiones Libri de Moribus persecutorum. Omnia ex maximo M. Storum & Editionum apparatu recensuit, & Notis criticis, uberrimoque novo Indice Latinitatis, instruxit JO.*

LUDOLPH. BUNEMANN.

Lipſiæ, impensis Sam. Benjam. Walcheri, 1739, 8 maj.

Alph. 4 plag. 12.

Non

Non nomini solum *Bünemanniano*, sed universæ profecto patriæ, gloriam conciliat limatissimum hoc Opus, quod vel solum testatur, nequiquam nos habere, cur sedulos Belgis Criticos invidemus. Tarditatem Vir Clarissimus accuratione ac perfectione compensavit. Plures habuit, eademque gravissimas, morandi causas, quas in ipsa Præfatione ordine omnes exponit. Multi sunt, qui magni *Lactantium* fecerunt. *Stollus* literatissimum, *Falsterus* theologum magni nominis, nominavit, alii aliis honorum titulis ornaverunt. Neque pauci inveniuntur, qui varia *Lactantii* argumenta seorsim considerant. Ita, ut celeberrimi *Mosheimii* propositum taceamus, *Jo. Ge. Geret* Dissertationem, qua variorum judicia de *Lactantio*, ejusque theologia, expendit, & specimen examinis theologiæ *Lactantiane* de Deo absolute considerato, filio, & Spiritu sancto, publicavit. *Joachimus Justus Rau* de Philosophia *Lactantii* scripsit; *Jo. Aug. Krebsius* ejusdem de stilo disputavit; *Matth. Nic. Kortboltus* de eloquentia *Lactantii Cicconiana* verba fecit. Et quando ad finem deduceremur, si omnia, quæ huc spectant, quæque ad illos potissimum attinent, qui hunc in deliciis scriptorem habuerunt, excuteremus? Ex dictis jam patet, quanta sit apud eruditos *Lactantii* veneratio, quamque gratum iisdem fecerit *Bünemanni* cura. Ista vero quanta fuerit, vel ex sola Codicum, & ipso vel sociis consultorum, percensione patebit. Pertinent huc Bononiensis antiquissimus omnium, qui ex *Lactantii* MSis supersunt, Codex; Bononiensis secundus, a *Thomasio* alterum optimum exemplar, quod cum illo antiquiori in plerisque locis concordat, nuncupatus; Vaticani duodecim; eruditissimi viri *Misbaelis Thome Taxaquetii* Codex; *Franc. Pemia*, *Hispani*, *Romanae Rotæ Auditoris*, Codex, cum Bononiensi antiquissimo frequenter conspirans; duo Regiæ Bibliothecæ Parisiensis vetustissimi Codices; *Jo. Cauci* scriptus antiquus; *Ultrajectinus* Codex; *Adr. Junii* papyraceus, ac plurimi alii; namque numerus eorum ad duo & quinquaginta exsurgit. Accedunt præterea editiones sexaginta duæ, quarum omnium prima ita finitur: *sub anno Domini MCCCCLXIV. Pontificatus Rauli Pape II anno ejus secundæ Indictione, XIII die vero antepenultima mensis Octobris in venerabili monasterio Sublucensi.* Tot tantisque iub-

subsidii fultum, quis dubitaverit, egregium quidquam esse facile
 præstiturum, præsertim ubi partium omne studium, omnis amor,
 omne odium, absit, ac soli, non sine accurato iudicio, veritati li-
 teretur. Fundamenti quidem loco positum reperimus contex-
 tum *Cellarianum*, sed eum ex MStis atque editionibus, ubique
 indicatis, fassissime emendatum, ita tamen, ut ab omni conje-
 ctandi studio caveatur. Quid vero in animadversionibus a No-
 stro sit actum, per partes eundo, ac varia specimina exhibendo,
 sumus demonstraturi. Titulum *divinarum institutionum* non
 satis Latinum esse, iudicavit Cel. *Heumannus*; Noster autem ex
 ipso *Cicerone*, *Vitruvio*, *Sustonio*, *Hilario*, *Quintilian* æmula-
 tore, atque aliis, pluralem istum confirmat. Sub initium *Libri*
secundi divinarum institutionum, præeunte *Bangio Lib. II Obs.*
phibit. pag. 1258, *Laur. Vallam* refutavit, qui *etsi & quanquam*
semper adsciscere indicativum duntaxat in principio arbitratus,
 hunc *Cælii* locum notarat. Ad *Libri III Cap. 17* loquendi ra-
 tionem *circulum cogit*, pro *cæcum congregat*, bene revocavit in
 usum, & contra *Cellarium* præsertim, erudite defendit. Idem fa-
 ctum est contra Cel. *Heumannum*, sub initium *Libri quarti*, ad
 formulam quod attinet, & *mirum pariter & indignum videri*;
 ut & contra *Laurentium Vallam* in ellipsi vocabuli *magis in*
verbis, quanto frequenter, tanto firmiter, Lib. V Cap. 7; item
 contra plures in vocabulo *posuit* pro *proposuit Lib. VI Cap. 4*
§. 3. Porro contra *Spurkium* vocabulum *siccaverint* in signifi-
 catione passiva defenditur *Lib. VII Cap. 3 §. 8*, & contra va-
 rios phrasis, *non esse nos cum multis pecudibus æquales*, quam qui-
 dem constructionem ex *Sallustio*, *Plinio*, *Petronio*, *Spartiano*, at-
 que aliis, confirmat *Bänemannus*. Sub initium *Libri de opificio*
Dei, vel formatione hominis, contra Cel. *Heumannum* asseritur,
Lactantium etiam verbo *creare* usum fuisse pro *condere, formare*,
 quem in finem exempla proferuntur *Lib. II D. I. 8, 40, Lib. II*
6, 2, Lib. VII, 3, 14, it. 4, 2. Eadem occasione inscriptio pariter
 hujus *Libri* confirmatur. In *Epitome ad Pensadium* a *Dionysio*
Vossii accusatione locutio, *non modo philosophi, sed &c. & in*
Libro de mortibus persecutorum Cap. 2 §. 4 phrasis, *fundamenta*
mittere, a *Nurrii* conjecturis, vindicatur. Ut alias multo plures
 ejus-

eiusmodi vindicias ac Latinitatis expositiones taceamus. Non autem in Grammatica solum inque verbis versatur Cl. Editoris diligentia, quin omnem facile literarum ambitum potius attingit. Ita, exempli gratia, ad historiam literariam ipsarum commentationum *Lactantii* pertinet, quando sub initium *Epitomes* illud potissimum animadvertit, quod hanc *Epitomen*, jam *Hieronymi* tempore maxima parte truncatam, ex antiquissimo Bibliothecæ Regiæ Taurinensis Codice eruerit & recensuerit S. Rev. *Christoph. Matthæus Pfaffius*, ac deinde pluribus verbis, ex ejusdem Dissertatione præliminari, præcipua, quæ ad Codicis descriptionem pertinent, delibavit. Inprimis autem sub initium Libri *de mortibus persecutorum* ista observat: „Doctissimus *N. Nurrius*, qui ex MSto hunc Librum denuo edidit, *Lactantio* plane abjudicat, quem S. Rev. *Pfaffius* quoque in sua ad *Epitomen Lactantii* Dissertatione sequitur; sed aliis, & in his *Jo. Alb. Fabricio* & *Cel. Heumanno* in *Actis Erud. Lips. A. 1711 pag. 470 seq. Baluzii* rationes videntur multo probabiliores; a quibus nec ego dissentio; vitia vero & hiatus in hoc libro frequentes, non auctori *Lactantio*, sed imperito librario, recte imputantur, &c. Ad Historiam sacram spectat observatio, quæ *pag. 1374* legitur, ubi *Nurrium* refutans, qui duplicem *Petri* Romam adventum statuit, cum *Caucus* accurate docuit *Bänemannus*, repugnare historiam Apostolicam, repugnare *Epistolas Paulinas*, totiusque vitæ *S. Petri* cursum, repugnare mille, quæ ex antiquitate oriuntur, difficultates, nullis sophismatum fucis solvendas, repugnare denique quamplurimâ veterum testimonia. Et profecto ex antiquitate res tam clare constat, ut, vi veritatis adacti, causam coetus sui palam deseruerint *Valesii*, *Henschenii*, *Papebrochii*, *Baluzii*, *Norfsii*, *Pagii*, *Toinardi*, atque alii, harum in rerum cognitione profus excellentes. Conferri potissimum hic meretur atque expendi, quod *Caucus* habet *Scriptor. Eccles. Histor. liter. Sec. I P. I & II pag. 3-8*. Civilem Historiam tangit, ubi *pag. 1230* de duobus *Erychthoniis* agit, quorum alter *Dardani* filius, Rex Trojæ, alter Athenarum Rex, *Vulcano* fuerit genitus. Hic *Erychthonius* *Erichtheus* etiam, sive *Erechtheus*, vocatus est. Sunt tamen, qui diversos volunt existisse, quia *Erechtheus Pandionis* filius fuerit. Sic &

pag.

pag. 1412, *Diocletianum* invitum deposuisse imperium, contra *Tol-
tium*, quem & *Baudrius* refutavit, defenditur, eo potissimum
ex capite, quod scriptori Christiano, & maxime æquali, & in ea-
dem urbe degenti, maxime etiam credendum sit, præsertim cum
& *Aurelius Victor* in *Cesaribus* Cap. 39 non ausus sit pro certo
tradere, *Diocletianum* sponte se abdicasse imperio. Neque mi-
nus Antiquitates accipient lucem, quas præ ceteris tangunt ob-
servationes, quæ copiosissimæ ad *Librum de mortibus persecuto-
rum* afferuntur, e. g. ad Cap. 22 pag. 1428; ubi domestici
fuisse dicuntur, qui, varias in scholas divisi, intra palatium
familiarius militabant, ita tamen, ut aliqui nonnunquam mit-
terentur in provincias. Agunt de iis varix *Codiciis Theodo-
siani* leges, in quas, non pauca sunt, quæ *Goëbfredus* observat.
Istam Editoris nostri annotationem proxime excipit alia, ubi de
supplicio per transfixionem lanceæ fusius disputavit, ut & ad
Cap. 32 pag. 1448 de *Equiriis festis*, ubi *Marti* a *Romulo* instituti
& dicati ludi in campo Martio celebrantur, notatu quædam
haud indigna protulit. Sed, præter Historicum atque Antiqui-
tatis studiosum, Philosophi pariter ac Theologi invenient, quod
in rem suam convertant. Philosophus nominatim ex eo, quod
pag. 332 dicitur, notabit, minime *Lactantium* eorum addictum
esse opinioni, qui tres hominum partes statuunt, ejusdemque
verba, quibus, quod *anima, societate corporis liberata, in solo
spiritu vivat*, afferitur, clarioribus commode locis explicari
Lib. VII D. I. 12, 19, & 21, 2. Idem ille justitiam atque innocen-
tiam *Aristidis* ac *Cimonis* inveniet prædicatam pag. 1092. Theo-
logum denique, ut alia plura taceamus, legere juvabit, quæ
pag. 1392 adversus *Nurrium*, atque alios forte Pontificios, profe-
runtur, signum scilicet crucis neutiquam ideo immortale vocari,
*quia saluti sit omnibus, qui illud in sua fronte conscripserint, cum
salus ab optimo maximo Servatore unice pendeat.* Quid pluri-
bus? vel ex ungue leonem, vel ex istis paucis, quid pretii sit sta-
tuendum huic libro, cognoscemus. Neque est, cur verbosius
agamus, illud saltem præterea notaturi, quod duo scripturæ spe-
cimina, æri incisa, Cl. Autor simul exhibuerit veterum Codi-
cum manuscriptorum, Taurinensis scilicet ac Colbertini.

**JO. ALPHONSI TURRETINI, IN EC-
clesia & Academia Genevensi Pastoris, S. Theologiae &
Historiae Ecclesiasticae Professoris, Cogitationes & Dis-
sertationes Theologicae, quibus principia religionis, cum
naturalis, tum revelatae, adstruuntur & defenduntur,
animique ad veritatis, pietatis, & pacis, studium exci-
tantur. Accedunt Orationes Academicæ, quibus mul-
ta, ad scientiarum incrementum, Christianæ veritatis
illustrationem, pietatis commendationem, pacemque
Christianorum, pertinentia,
continentur.**

Genevæ, typis Barrillotti & filii, 1737, 4-

Alph. 6 plag. 20.

Non solum Venerandi *Samuelis Werenfelsii*, sed etiam orbis
terrarum, qua patet, universi, elogio dignum existisse
Joannem Alphonsum Turretinum, quippe & doctrina, & pietate,
& pacis studio, eximium, norunt omnes, qui literas a limine sa-
lutarunt. Quanta Viri fuerint merita in omnes Theologiæ par-
tes, opera ejus loquuntur, & ubi tacent, clamant. *Volumine
primo* comprehenduntur tractationes Viri quondam summi,
ex Theologia tum revelata, tum naturali, depromptæ. Ad
illas referendæ sunt Commentationes de variis Theologiæ ca-
pitibus, de Theologia, de ratione & fide, de existentia Dei, de
justo & injusto, de revelationis necessitate, de religionis Chri-
stianæ veritate, de Scriptura sacra, de oraculis veteribus, de
attributis Dei, de sanctissima Trinitate, Christi divinitate, in-
carnatione, & sacrificio, de decretis Dei, de creatione, de pro-
videntia, de peccato, libertate, & gratia, de justificatione, fide,
& bonis operibus, de cultu Dei publico, de Sacramentis, de
disciplina ecclesiastica, de Ecclesia Romana, de Articulis funda-
mentalibus, de animorum immortalitate & vita futura, de re-
ligione, de Theologia, de controversiis, de sensu communi, de tradi-

traditionibus, de superstitionibus, de Pontifice Romano, de Conciliis, de jure examinis, de Christo audiendo, ac solutio-
 quæstionis, utrum *diversæ* seu contradictoria proprie loquen-
 do credi possint. Hæc olim capitulatim ac sparsim per dispu-
 tationum formas in lucem publicam fuerant emissæ, haud secus
 ac ea, quæ porro sumus significaturi. Meliorem in ordinem
 illa colligi ab Editore potuisse, nemo unus dubitabit. *Volumine*
primo continentur præterea Cogitationes, ad illustrandam Theo-
 logiam naturalem referendæ, nominatim de Theologia naturali
 in genere, de existentia Dei, de attributis Dei, de providentia
 Dei, de vindictis ejusdem, de modo providentiæ divini, de
 libertate humana contra *Spinozam* & alios ejusdem furfuris ho-
 mines, de legibus naturalibus, quas Dissertationibus quatuor ex-
 planavit, ac de animorum immortalitate & vita futura. Id in-
 primis ubique agit, ut neget, aliquid philosophice posse
 verum esse, quod theologice deprehendatur falsum; ut neget,
 ea, quæ evidentibus rationis principiis repugnant, credi posse,
 vel credi debere; ut neget, in atheorum doctrinæ complexu
 ullam inesse lucem. Vim obligationum, moralium & politica-
 rum, a superiori, qui jus obligandi & vires habet, deducit. U-
 tilitatem justæ esse normam, negat. Justitiam definit per amo-
 rem ordinis. Officia juris naturalis non ideo justa esse, docet,
 quia Deus ita voluit, sed, ideo Deum illa velle, tradit, quia justa
 sunt. Quid de demonstrationibus religionis Christianæ sentiat,
 ita exponit: *Ad Dei officiorumque cognitionem per ratiocinia &*
Philosophiam pervenire, longa nimis via erat, neque ab hominibus
eo, quo sunt, statu calcanda. Decebat Dei bonitatem ac sapien-
tiam, faciliori quadam ratione sese hominibus manifestare. Pon-
 tificii prohibuerunt, ne quis S. Scripturam interpreteretur, nisi
 secundum Ecclesiæ sensum. Autor monet, id interdicti ipsis
 Pontificiis videri iniquum, cum tradant, id non contra sese, sed
 in novatores, esse latum, teste *Pinio Diss. prælim. Lib. I Cap. 10*
§. 5. Nonnullis illud videbitur singulare, quando sic pronun-
 tiat *Turretinus: Multa Vet. Test. loca non nisi per accommodatio-*
nem in Nov. Test. laudantur, ut Matth. II, 15, quomodo modum a
peritis

Vol. I.
pag. 51.

63

4

6

7-

10-

11-

12. *peritis omnibus Interpretibus agnoscitur.* Upicum dari Deum, inde probat, quod nulla detur sufficiens ratio, quæ, plures esse Deos, suadeat. De decretis Dei ita sentit: *Cum Deus omnia uno simplicissimoque actu decreverit, cur Theologi tanto astu, tantaque fiducia, de decretorum divinarum ordine inter se digladiantur? Nulli tam inefficaces voluntates Deo tribuunt, quam Supralapsarii, dum docent, Deum iis mediis justitiam suam ac bonitatem demonstrare potuisse, quæ justitiam ac bonitatem omnem tollunt. Illi circa Dei consilia optime se gerunt, qui, occultis Deo relictis, de revelatis opere implendis unice sunt solliciti. Haud facile alii ex illo ordine tam sapienter rationes suas subducunt. Mirabuntur multi, Cel. Virum scita Illustris quondam G. G. Leib-*
15. *nitii tam egregie in usus suos vertisse. Ipse profecto sic sentit: Ex omnibus mundis possibilibus optimum, pulcherrimum, sapientissimum, elegit Deus; in quo si quedam videantur incommoda, incommoda proprie non sunt, siquidem pulchra illa series, ille mundorum omnium optimus, sine iis stare non posset. Quæ notio est illustrissimi acutissimique Philosphi, edito nuperrime libro, cui titulus: Essais de Theodicée. Addit præterea hoc: Nisi peccatum fuisset possibile, plurimæ Dei boniniquæque virtutes in æternum sepulta mansissent. Peccato non permissio, Deus mundi iudex non esset; nam nullus explorationi, nec iudicio, daretur locus. Quæ sententia posterior nobis videtur merito duriuscula. Pœnitentiam, fidei præmissam ac præmittendam, Autor vocat opus bo-*
17. *num sensu admodum lato, & ni limitatio addatur, erroneo. Transsubstantiationis dogma & principiis rationis, & scopo Christi, sacram cœnam facientis, repugnare, copiose exponit & demon-*
- 19 seq. *strat. En argumentum ejus potissimum: Ut credatur transsubstantiatio, Christiana religionis veritas supponenda est. Sed, si creditur transsubstantiatio, Christiana religionis fundamenta subruuntur. Etenim Apostolorum testimonio, de Christi miraculis & resurrectione, tuto amplius credi non poterit. Itaque, si creditur transsubstantiatio, transsubstantiatio credi non potest? Ne splendidissimum quidem miraculum transsubstantiationi fidem potest conciliare. Nam, ut miraculo credatur, fides sensibus habenda est. Si vero sensibus fides habeatur, actum est de transsub-*
- stan-*

stantiatione. Contra *Arnaldi* librum de *Perpetuitate fidei* ita differitur: *Nos longe certius dicimus, mutatio facta est, ergo fieri potuit.* Primi Christiani ethnicis non exprobrassent eum errorem, quo irrecti adorent illud, quod comedant, si transubstantiatio tum in Ecclesia Christiana fuisset in dogmatum classem recepta. Sic judicat differitque Noster. Consilia henotica hæc profert succincte: *Quorum dissensus non est fundamentalis, ut inter Lutheranos & Reformatas, nec non inter Episcopales & Presbyterianos Anglos, illi eandem communionem ecclesiasticam constituere non modo possunt, sed etiam debent.* Ad *Maji*, senioris, sententiam accedit, pronuntians: *Maxima hæresis est vita improba.* Hæc quoque sunt singularia, nec ubivis trita: *Partem felicitatis futura fore augmentum perpetuum cognitionis, plus quam probabile nobis videtur. Plures peccant, quod de salute sua nimium certi sunt, quam quod non satis certi.* Ipse sanctitatem Dei esse existimat *intensissimum & constantissimum ordinis amorem.* Sed ita haud satis apparet, quid sanctitatem inter & justitiam intersit. Si sanctitatem definiamus per perfectionum moralium consensionem, ac justitiam per ejus sapientem declarationem, res videretur & in vado esse & expedita. Per *novam creaturam Gal. VI, 15*, intellexit mandatorum divinatorum observationem, ob *1 Cor. VII, 19.* Et, cum controversiæ, haud secus ac bella, sint malum necessarium, de controversiis ita exposuit, ut meliorem reddere cupiat quemlibet, neminem vero rixosum. De traditionibus sic habet: *Tradio, vox commoda ad excusanda atque retinenda, quæ temporum ignorantia hominumque tyrannide, præter Scripturæ autoritatem, in religionem investita sunt.* Quid de igne purgatorio, & confessione auriculari, judicaverit, sic edisseruit: *Ignis Pontificiorum purgatorius purgandis marsupiiis, quam animabus, aptior est; miraque est virtutis, si non ad eluenda peccata, certe ad faciendum, ut culina ferveat.* *Locus Jacobi V, 16, quo uno fere auricularis Pontificiorum confessio adstruitur, æque probare debet, sacerdotes confiteri peccata sua laicis, ac laicos sacerdotibus.* De *Bellarmino* ita statuit: *Quem non commovebunt ista* *Bellarmini* de *Rom. Pontif. Lib. IV Cap. 5:* *Si Papa erraret præcipiendo vitia, vel prohibendo virtutes, teneretur*

Pag. 25.

26.

32.

35.

39.

44.

46.

- neretur Ecclesia credere, vitia esse bona, & virtutes malas; *eum oportet mire phlegmaticum esse. Quid est, ideas omnes justitiæ & religionis evertere, hominemque in loco Dei, imo & supra Deum collocare, si hoc non sit?* Ipse in *Diss. de Sensu communi*, eos falli, dixerat, qui se credant *divinita* credere. Adversus quod pronuntiatum Ven. *Christ. Matth. Pfaffius* in *Diss. de Consecratione veterum eucharistica pag. 468* objecit nonnulla. Ut igitur, sententiam suam stare invictam, ostenderet *Turretinus*, in lucem emisit *Solutionem questionis de contradictoriis*, qua it comprobatum, sese argumentis *Cel. Pfaffii* a sententia sua nondum abductum fuisse. Fidem, de qua *Ebr. XI* agitur, exposuit per vividam persuasionem rerum non visarum, quomocumque earum notitia ad nos pervenerit. Supralapsariorum opinionem cum Theologia naturali pugnare, ostendit, ratus, in sacris literis sæpissime homines ad notiones Theologiæ naturalis ac Philosophiæ remitti. Locum *1 Cor. I, 21*, ita exponit, ut doceat, *mundum*, hoc est, homines *in sapientia Dei*, id est, cum Deus præclara sui iudicia in operibus animæ nostræ exhibuisset, *non cognovisse Deum per sapientiam*, id est, per philosophiam. Dum vero credit, non opus fuisse revelata Theologia, si humanum genus Theologiam naturalem servasset puram, assensum nostrum ei denegamus. Argumenta, quæ pro supremi Numinis existentia profert, sunt satis pulchra & certa, sed roboris multum eis deest, eo quod oratoria arte fuerunt deducta. De origine mundi commentatur copiose, mundi que æternitatem, ac fortuitum atomorum concursum, refellit, omnemque movet lapidem, ut atheorum nugas subvertat. De providentia Dei disserit eleganter solideque, & strophas adversariorum occupavit in
222. Vindiciis ac elisit. Libertas, ipso iudice, est *facultas agendi, ut libet*. Mentem vero ad utrumque oppositorum æqualiter propendere, ac indifferentem esse, negat. De libertate humana tractationem adversus *Spinozam* tam egregie tamque digne executus fuit, ut *Spinoza*, si revivisceret, sibi satisfactum existimare posset. Nam objectiones ætissimorum Philosophorum simul invasit, feliciterque debellavit, ac evertit. In eo autem singularis ejus est opinio, quod de legibus positivis in tractatione de

de legibus naturalibus exposuerit. Quid enim est lex positiva, Pag. 252. nisi legis naturæ ad mutabilia rerum momenta per seriem actionum mutabilem applicatio, quæ certo factò legislationis externæ nititur? Existere vero leges naturales, tanta firmitate edisserit adversus atheorum nugas, ut nihil sit supra.

Volumine secundo continentur Dissertationes de veritate religionis Judaicæ & Christianæ, nominatim prima adversus Indifferentistas, secunda de revelationis necessitate, tertia de revelationis examine & characteribus. Reliquæ inscribuntur de veritate religionis Judaicæ, de veritate religionis Christianæ ex doctrinæ præstantia, ex characterè magistri primorumque præconum, ex miraculis, ex prophetiis, ex Evangelii propagatione, ex efficacia Christianismi. Sequuntur Apologeticæ sex, quarum prima, præcipua omnium, incredulorum difficultates expugnat.

Vol. II
pag. 68.

Adjunguntur Dissertationes Theologicæ de Christo audiendo, de Articulis fundamentalibus, de Pyrrhonismo Pontificio, & commodis temporalibus pietatis. Largitur quidem, Christum re verà in sacra Cœna adesse, imo corpus & sanguinem Christi in Sacramento vere exhiberi, & tantum præsentia esse, quantum Sacramenti ratio postulat.

399.
513.
469.

Ubi ad determinandum præsentia modum accedit, eum putat sese habere ad modum spirituum, seu modo spirituali. Controversia de prædestinatione in diffidiis *Zanchii & Marbachii* circa annum 1561 ipsi erupisse primum videtur. *Lutheranos* habet pro fratribus, ac consensum, communionisque ecclesiasticæ redintegrationem, admodum prædicat & commendat, consiliis quibusdam, ad concordiam & tolerantiam referendis, adjectis.

471.

476 seq.

Volumen tertium comprehendit XII Orationes, duas inaugurales, ac decem Rectorales. Prima exponitur de sacrarum antiquitatum usu multiplici atque præstantia, secunda de Theologo veritatis & pacis studioso, tertia Panegyrica in obitum *Guilhelmi III*, Magnæ Britannicæ Regis, quarta de Seculo XVII erudito, & hodiernis literarum periculis, quinta de studiis emendandis & promovendis, sexta de scientiarum vanitate & præstantia, septima de eruditionis & pietatis nexu, octava de componendis Protestantium diffidiis. Accedunt de pace Protestan-

Vol. III
pag. 8 seq.

214 seq.

tium ecclesiastica 1) Epistola Pastorum & Professorum Genevensium ad Serenissimum Borussiae Regem, 2) Serenissimi Borussiae Regis ad Epistolam illam responsum, 3) Viri Illustrissimi, Comitibus a Metternich, Serenissimi Borussiae Regis Ministri Status, ejusque ad Helveticos Legati extraordinarii & Plenipotentiarum, Epistola ad Pastores & Professores Genevenses, cum responsum Regium ad ipsos transmitteret. Succedit Oratio nona de variis Christianae doctrinae fatibus, decima de affectibus, a veri studio abducentibus, undecima, quae exhibet votum pro pace Europae, ac duodecima de adulterati Christianismi causis & remediis. Adjunguntur & innectuntur ei elogia, in Joannem de Normandiam, primum Reipublicae Genevensis Consulem, & Ezechielem Spanhemium, defunctum A. 1710, 25 Nov. merito collata & adornata. Vita Ludovici Tronchini collocata & exposita fuit in loco, quo 47 seq. eam vix quaesivisses. Et quis sigillatim ea commemorare his poterit angustiis coercitus, quae extare in scriptis suis voluit eximia, & ad omnem posteritatem praedicanda, historiae, eloquentiae, lectionis veterum, philosophiae, theologiae, candoris, probitatis, & eruditionis saluberrimae, monumenta Turretinus?

JO. GOTTL. HEINECCII, JCTI, POTENT.
Prussor. Regi a Consil. Sanctior. S⁵ Jur. ac Philosoph.
in illustri Fridericiana Profess. Publ. Ordin. Opus-
cula minora varii argumenti. Accedit Index
scriptorum Heineccianorum.

Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1738, 8 maj.
Alph. 1.

Ita vero & hac Opusculorum editione satisfactum iis abunde est, qui avidae semper legunt, & in deliciis habent, quicquid Heineccii nomine, illustri profecto, Musisque apprime auspicato, superbit. Cum enim molestum plerisque sit, solius Praefationis causa, a Viro illo Celeberrimo praemissa, novam sibi comparare libri, quem jam possident, vel usui sibi parum fore credunt, editionem; applausum sane merentur nobiles Batavorum Bibliopola, quod minora haec, at politissima, quae nunquam innumera-

numerabilis annorum series, & fuga temporum, possit diruere, ingenii *Heinecciani* monumenta in unum cogenda fasciculum, suisque recudenda sumptibus, curaverint. Non tamen omnes hic comparent, quæ a tantæ famæ Jcto unquam sunt conscriptæ, Præfationes, quod, si conjecturæ locus, ideo factum est, ut reliquæ, elegantia & eruditione non minus commendabiles, alteram aliquando Opusculorum illorum *Partem* conficiant. Sumus interim contenti hęc Catone, & jucunde utemur limatissimis his scriptis, ex quorum lectione quales sibi promittere fructus queant lectores, humaniorum literarum dulcedini assueti, ex recensione nostra luculenter patefcet. Opusculum *primum* ad l. 2 §. 2 & 36 D. de O. J. de *Jure Papiriano* inscribitur, quod insertum olim *Bibliotheca novissima* fuerat. Obscuro isti ac perplexo *Pomponii* loco lucis non nihil affundere studuit laudatissimus Autor. Collectionem illam *Papirianam* post regifugium, libera jam republica, vulgatam demum fuisse, existimat. Fuisse autem *Papirio*, hujus juris collectori, neque *Sexti*, neque *Publii*, sed *Casi*, prænomen, autoritati *Dionysii* innixus, suspicatur, illamque *Papiriani* juris compilationem præcipue ad jus pertinuisse Pontificium, & reliquas leges *Libro sexto*, tanquam mantissæ loco, accessisse, demonstrat. Tum specimen *Papiriani* juris ex *Macrobio* profert, observationibus quibusdam illustratum. *Alterum* Opusculum, de *utilitate studii Antiquitatum in Jurisprudencia, Perizonii Dissertationum Triadi*, a se editæ, præmisit Illustris *Heineccius*. Invehitur hic merito in eos, qui nil nisi observationes præcticas, & magna Decisionum volumina, amant, eosque infelici in foro successu versari arbitrantur, qui in theoria Juris paulo diutius inutilem, uti ipsis lepide videtur, operam collocarunt. Neutiquam contemnit præcticum Juris studium Vir humanissimus, hoc tamen eleganter non minus, quam vere, asserit, praxi sine accurata theoriæ & antiquitatum notitia inhiare, ad eamque aliis præire viam, idem esse, ac dare operam, ut Jurisprudencia pereat. Elegantissimum est Opusculum *tertium*, *Bynckershæckii Observationum Juris Romani* editioni novæ præmissum, de *artis critica utilitate in Jurisprudencia, deque boni Critici officio*: Duo hominum genera maxime periculosa esse monet Jurisprudenciæ Illustris Autor, al-

zerum *ὑπερμαρτυροῦν*, qui in antiquis Juris libris nihil agunt, quam ut fecent, ac leges suo fingant refingantque arbitrio, nunc syllabam, præter necessitatem, ejicientes, nunc temere admittentes; alterum vero eorum, quibus omnis sordet Criticæ, & qui ægerime ferunt, si quis vel unicam litteram in Corpore Juris sollicitet, locoque movere studeat. In utroque medium est tenendum. Tribus autem capitibus omnis absolvitur Criticæ ambitus. Aut enim interpretatur obscura; aut vitiosa emendat; aut genuina a falsis atque supposititiis sejungit. Ad interpretationem refert Celeberrimus Vir Antiquitatum notitiam; rei Romanæ statum, ex quo legum derivandæ sunt rationes; sectarum, cum philosophicarum, tum juridicarum, principia; singularum legum chronologiam accuratiorem, autores, originem, causas, mutationes; fragmenta, hinc inde obvia, horumque, ut *Jac. Gutfredus* ait, coassationem. In emendandis, quod alterum Critici munus est, legibus caute procedendum ac moderate, ne conjecturas suas, licet ingeniosissimas, in textum statim admittat; ne falcem adhibeat criticam, ubi legum sensus commodus satis atque perspicuus, si etiam aliquando paulo rarius, parumque usitatum, occurrat vocabulum; ne medicas ad leges manus afferens, verisimilitudinem temere negligat; ne Codices optime notæ MStos unquam deponat, quorum nonnunquam vice funguntur editiones, sub ipsa artis typographicæ incunabula ex Codicibus MStis excusæ. Ingenio tamen confidere nonnihil posse Criticum, dummodo analogia juris non repugnet, arbitratur Illustrius Autor. Denique ad versiones & metaphrasas veteres Græcas attendere jubet. In emendandis legibus Criticum, eam potissimum ob causam, quod tuæ temporis Juris Codices incorruptiores fuerint hodiernis. In ultimo boni Critici officio maxima opus cautione esse, contendit. Cui enim ignotum, Jctos emblemata sæpenumero & *Tribonianismos* clamare, ubi omnia recte se habent? Qua in re si dubium forte nonnemini subnascat, eum præstantissimus *Heineccius* ad *Ger. Noodt* & *Corn. a Bynckershoek*, Viros doctrina summos, remittit, quippe quos exemplis id luculentissimis docuisse affirmat. *Quartum*, quod sequitur, Opusculum *Epistolas* complectitur *amæbeas* inter

inter E. Q. A. C. Pagenstecherum, nostrumque Autorem, quibus de sensu l. 1. D. de Curat. furios. & genuina lectione l. 28 D. de Probat. disceptatur. Pagenstecheri Epistola ex ejus Opusculis, A. 1734 recufis, defumtae sunt. Nobis, priorem Epistola primae editionem inspicientibus, observare licuit, multum Epistolam illam in Opusculis Pagenstecheri hinc inde fuisse immutatam, ideo fortasse, ne Autor obscurissimo dicendi genere, quo usus antea fuerat, quamplurimis porro displiceret lectoribus. Evincere in hoc scripto Pagenstecherus studuit, minus felicem esse Heinkeii nostri conjecturam ex l. 1. D. de Curat. furios., quod bonorum interdictio jam ante XII Tabulas sub Romanorum Regibus fuerit recepta. In Epistola ejusdem altera haec nobis pag. 135 obvenerunt: *Non explico, quod alii habent, consilium, ut hodie rem concipiam, die crastina in chartam conjiciam, die sequenti relegam, tum deponam iterum, postea recognoscam semel. Quid est tempus perdere, si non hoc est?* &c. Sed quid est, Vir optime, immaturis delectari ingenii scetibus, si hoc non est? Opusculum quintum, ad Ezech. Spanhemii Orbem Romanum, de Spanhemii in rem literariam meritis agit, atque nonnulla, perperam dicta, emendat. Sic v. g. pag. 172 ostendit Cel. Heinkeius, in legis Juniae Norbanæ natalibus errasse Spanhemium, eamque non Augusti, sed Tiberii, tempore latam docet. Acutam Spanhemii divinationem, quod Cajus Instit. Lib. 1 Tit. 1 §. 1, & Tit. 2 §. 1, verbis: *servos manumitti aut testamento, aut in Ecclesia, aut ante Consulem*, significare concionem civium Romanorum voluerit, vel in consilio ante Consulem, solido niti fundamento, negat Autor, & rationibus, certe non contemnendis, sese tuetur. Opusculum sextum, Jo. Seldeni de Synedriis Ebraeorum Operi adjectum, *literarum orientalium in Jurisprudencia usum commendat*. Ita enim, ut praclare docet Illustris Heinkeius, veteris sapientiae reliquiae ab eo peti possunt populo, qui ab ipso Deo immortali eas acceperat; ita rerum investigari queunt origines, & perspiciet unusquisque hujus studii gnarus, pleraque ab Ebraeis esse profecta, quae sine idonea causa moribus receperant gentes reliquae; ita Jurisprudenciam rei publicae, ab ipso Deo conditam, legislatorem

riam in succum & sanguinem convertere possumus; ita legum origo & causæ se exferent, ad Jus Canonicum rectius intelligendum; ita incredibilem institutorum apud Ebræos, aliasque gentes, similitudinem deprehendemus. *Septimum* succedit Opusculum, quo *defensionem Justiniani, Triboniani, & Corporis Juris*, in se suscepit, eoque ad ipsum illud Juris Corpus præfatus est, Autor longe eruditissimus; quod vero scriptum cum Anno jam 1738 in *Actis* his nostris *Mense Febr. pag. 66* fuerit recensitum, de eo plura hic loci commemorare, nihil attinet. Hoc tamen juvabit addidisse, Virum Illustræm maxima ex parte suam revocasse sententiam, quam in Procæmio *Antiquit. Roman. §. 26, 27*, nobiscum communicaverat. *Octavum* denique Opusculum, *Saru. Strykii* Cautelis contractuum præfixum, *de Jurisprudentia brevematica, seu cavente*, doctrinas complectitur. Isthoc vocabulo veteres Jcti intelligebant facultatem, nimium Juris Civilis rigorem, inventis quibusdam effugiis, evitandi, vel jus illud subtilius inflectendi ad æquitatem, ac tandem in negotiis omnibus inveniendi cautiones, quibus cives ab ingeniosa aliorum improbitate atque calumniis tuti præstarentur. Ex quo deducit Amplissimus Autor, duas fuisse ejus disciplinæ positiones, ac summa veluti capita, quorum altero *remedia & consilia* adversus Juris Civilis rigorem & subtilitatem, altero *cautiones*, in explicandis negotiis civilibus observandæ, comprehenderentur. Quatuor potissimum erant remedia, quibus jus ad æquitatem inflectere solebant Jcti. Vel enim id fiebat colore quodam, seu titulo honesto, invento, quem suæ prætexebant interpretationi, quo inofficiosi testamenti querela refertur; vel fictio excogitabatur, quæ ponit, aliquid factum esse, quod factum non est, quo ipso hæc a colore differt; vel novæ concipiebantur formulæ; vel quoddam suppeditabatur consilium. *Cautioinum* tres erant modi apud Jctos antiquos. Cavere nimirum solebant, ne vel ex actu, quem quis susceperat, vitæ immineret periculum; vel, iis, unde res substantiam capit, imprudenter neglectis, actum tanquam inutilem impugnarent illi, quorum intererat, eum non subsistere; vel clientes circumscriberentur turpiter, perque fraudem caperentur ab iis, quibuscum iis aliquid negotii erat. Qui finem

Opuscu-

Opusculis, quavis laude dignis, imponit *scriptorum Heineccianorum Catalogus*, significat nobis, parare summum Jctam novam in forma, quam vulgo quartam vocant, *Antiquitatum Romanarum* pariter, ac *Juris Romani historiae*, editionem; quod ut in literaria civitatis commodum propediem perficiat, faustos felicesque successus ei ex animo, & qua decet, observantia, precamur.

SYSTEMATIS OPTICI, CUJUS AUTOR
est ROBERTUS SMITH, Recensio continuata
& finita.

Conf. *Nova Acta hujus Anni Mens. Januar. pag. 19.*

Absoluta jam tractatione de figura & positione objectorum, per reflexiones aut refractiones nimis obliquas conspctorum, ad theoriam aberrationis radiorum redit Autor Clarissimus, eamque ulterius promovet. Id autem in animo praecipue habet, ut limites inveniatur, ad quos microscopiorum, tam reflectentium, quam refringentium, perfectio possit pertinere, & determinationes eam in rem necessarias exhibeat. Id igitur Problematis statim resolvit, ut, dato foco radiorum homogenerum, in superficiem sphaericam incidentium, invenire doceat radiorum, tam reflexorum, quam refractorum, aberrationes. Quodsi focus incidentium infinite distet, accommodabitur theoria ad radios parallelos, de quo casu supra jamjam fuit actum; unde patet, theoriam, quae pro unico solum casu particulari ibi proposita fuerat, amplificari hoc Problemate, & universalem reddi. Non abs re fuerit, paucis indicare, quasnam regulas pro his aberrationibus dederit Autor. Sit igitur Q focus radiorum incidentium, seu, quod idem est, punctum radians, q focus refractorum vel reflexorum, SO semidiameter superficiem sphaericae; IX sinus arcus IO. Ponatur ratio refractionis = m : n, ubi m > n, sitque m - n = θ, OQ = Q, OS = S, OX = X; demonstratur,

TAB. II
 Fig. I.

$$\text{aberrationem } qk \text{ fore} = \left\{ \frac{Q-S}{Q+\frac{n}{\theta S}} \right\}^2 \left(\frac{nnQ - n nS - mnS}{\theta mQ} \right) X,$$

quae pertinet ad radium refractum; pro radii reflexi aberratione

tione solum — in loco n, adeoque 2 in loco θ, ponendum, unde

$$qk \text{ in casu reflexionis erit} = \left\{ \frac{Q-S}{Q-\frac{1}{2}S} \right\}^2 \frac{1}{2}X. \text{ Quo facto, hoc}$$

ipsam Problema ad lentes etiam quascunque accommodatur.

TAB. II Sit lens data quaecunque OIEO, cujus axis ORP; sit Fig. 2. ratio refractionis jam = 2:3; punctum radians statuatur in P, sitque focus geometricus radiorum refractorum in p. Radius

superficie interioris OR dicatur = R, exterioris or = r, & PO = P, & e punctis incidentiæ & emergentiæ I & E ad axem lentis demittantur perpendiculares IV, EV, sitque Oo — Uv = D. Quibus ita positis, ostenditur, aberrationem pl fore =

$$\left. \begin{array}{l} -27RR \\ + 6Rr \\ - 7rr \end{array} \right\} PP + 66RRr \left\} P - 52RRr \right. \\ \left. \begin{array}{l} + 6Rr \\ - 7rr \end{array} \right\} + 14Rrr \left\} \right.$$

D. Hæc equidem ita se habent, ubi lineæ P, R, r, ex uno eodemque lentis latere omnes jacent; quodsi contrarium evenierit, signa solum respectiva mutari oportet.

In casu radiorum parallele incidentium linea P infinita erit, unde tunc aberratio sive pl =

$$\frac{-27RR + 6Rr - 7rr}{6(R-r)^2}, \text{ ceu primus invenit } \textit{Hugenius} \text{ in } \textit{Dio-$$

ptrica Prop. 27, & exinde aberrationes in omni lentium genere e spherica nimirum figura oriundas inter se comparare potuit, nec non determinare semidiametros lentis, in quo aberrationes omnium minima existant, cum omnes plane evitari prorsus nequeant. Filum *Hugenii* hac in re sequitur Noster, tandemque probat, quodsi lens omni prorsus aberratione carens desideraretur, radium, quem diximus r, fore = ± $\frac{2}{3} \pm \sqrt{\left(\frac{2}{3}\right)^2 - 2\frac{2}{3}}$;

quæ quantitas cum sit impossibilis, liquet, nullam dari sphericam lentem ab aberrationis vitio liberam. Quæ autem hætenus fuere demonstrata, ad aberrationes solum longitudinales pertinent; quamobrem de iis quoque aberrationibus, quæ fiunt in latitudinem, præcipua determinantur, cum exinde dependeat magnitudo circelli, in cuius superficie disperguntur radii, a vero sive geometrico foco deviantes. Is autem casus consideratur

Fig. I.

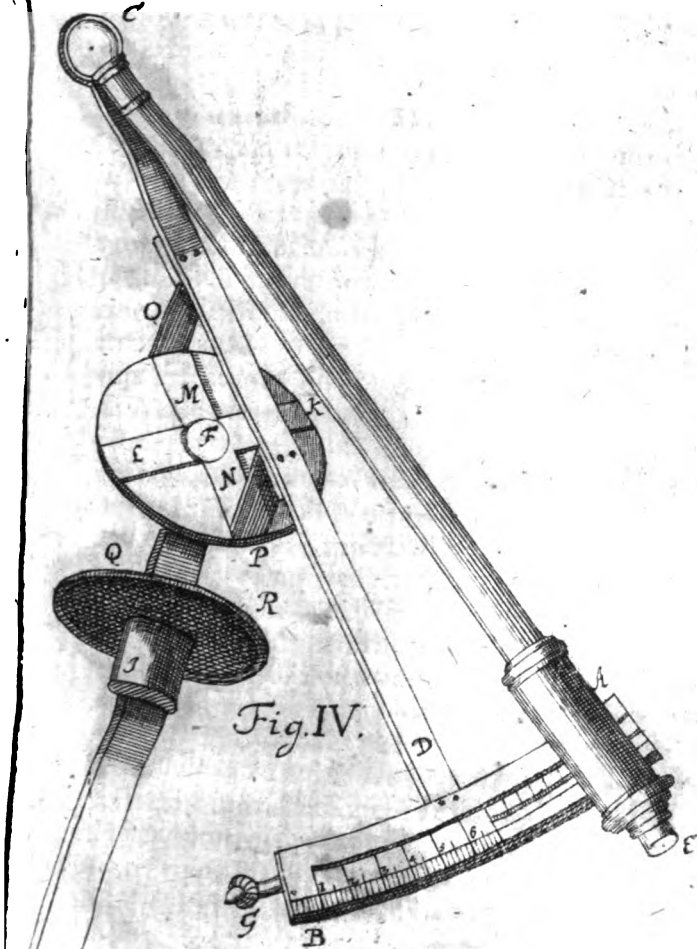
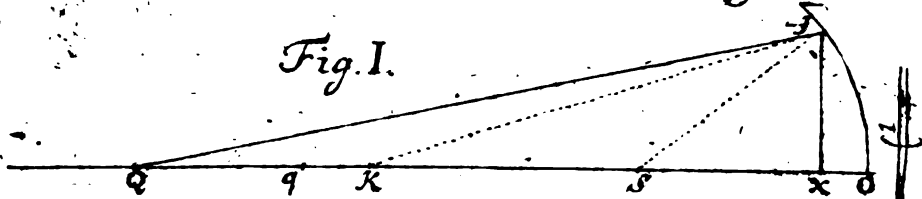

Fig. IV.

Fig. III.

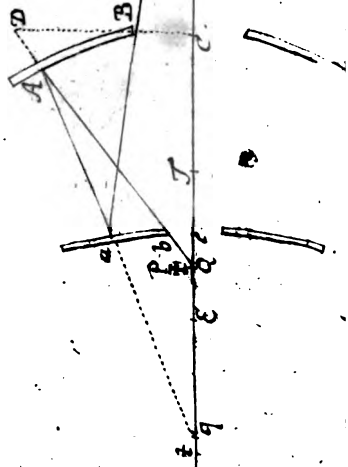
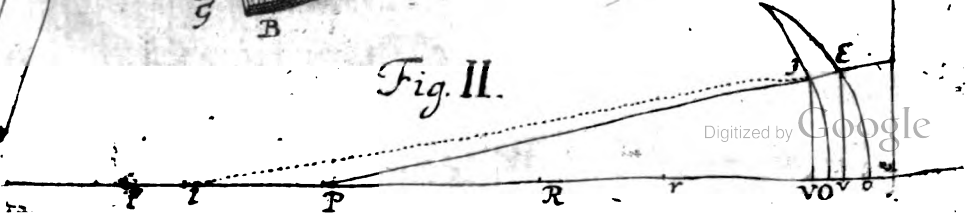

Fig. II.

ratur præ ceteris, ubi focus radiorum incidentium (vel punctum radians) non multum distat a foco lentis principali, ceu usu venit in microscopiis compositis. De distincta visione, quæ ope microscopiorum fit, acturus Autor, Theorema quoddam præmittit, inserviens computandis imaginum diametris, quæ in retina oculi formentur a collectis radiorum penicillis; Quæque ostenderit, apparentem objecti, nudo oculo, vel per lentes, conspecti, obscuritatem esse ut aream circelli minimi, quem in retina formant radii singulorum penicillorum recollecti, non difficulter quoque evicit, in microscopiis simplicibus objecta in foco principali collocata æque distincte apparitura, quodsi diametri aperturarum sint ut distantia focales. In microscopiis autem, telescopiisque, tam refringentibus, quam reflectentibus, unica solum lente oculari instructis, apparens objecti obscuritas, a radiorum cujuslibet generis, sigillatim consideratorum, aberratione profecta, ostenditur vero quam proxime esse in ratione composita ex duplicata maximæ aberrationis lateralis, a lente vel speculo objectivo productæ, & reciproca duplicata distantia focalis lentis ocularis. Quæ sequuntur, de perficiendis microscopiis, tam simplicibus, quam compositis, ulterius agunt, ubi regula, ab *Hugenio* eam in rem data, explicantur, demonstrantur planius, provehunturque. Peculiari opera circa microscopiorum reflectentium theoriam versatur Vir Clarissimus, quorum primus inventor est insignis *Newtonus*. Igitur, quasnam rationes sequantur magnitudo apparens, claritas, & distinctio objecti, per ea spectati, curate definit; unde regulas aliquas per calculum analyticum eruit, in ulteriori eorum perfectione profuturas, subjunctis quoque experimentis quibusdam, eam in rem institutis. Ea autem microscopiorum, tam refringentium, quam reflectentium, indoles est, ut objectorum indefinitæ amplificationi obstitit difficultas, non equidem theoretica, sed practica, eaque vix superanda, in constructione lentium vel speculorum adeo minutulorum, qualia ad id operis requirantur, posita. Quæ re adductus Autor, de nova microscopii reflectentis constructione cogitare cœpit, quæ tantam lentium speculorumque exilitatem haud efflagitet, amplificandi tamen virtute omnia microscopia, qualia

Q

qualis quidem fabricata sunt hactenus, antecellat. Facto tentamine ab Edimburgensi quodam artifice, (*Shortii* nomen est,) rem utique successuram comperit, modo sufficiens constructioni afferatur dexteritas, & accurata mensurarum, quas ipse praescripsit, observatio. Quem in finem descriptionem satis amplam tradit, qua observationes, tam theoreticas, quam practicas, ad hancce microscopii fabricam spectantes, minutatim persequitur. Nobis autem, quibus esse prolixioribus non licet, ideam aliquam exin-

TAB. II de formasse sufficiat. Sunt igitur in *Fig. 3* duo specula sphaerica *ABC* & *abc*, quorum respectiva centra sunt *E* & *e*, focique primarii (qui nempe ad radios parallelos spectant,) *T* & *t*. Eorum axis communis est recta *EQTC*, in utramque partem producta. Collocetur jam objectum *PQ* inter duo specula *C*, *c*, vel, quod praestat, inter verticem *c* & focum principem *t* speculi *abc*, quod in medio parvum habet foramen, radiis transfutum concedens. Allabatur jam radius quilibet *QA* concavae superficiei *ABC*, reflexusque *Aa* tendat ad *q* in axe; verum exceptus ab interposita speculi *abc* superficiei convexa, iterum reflectatur juxta *Abk*, donec axi occurrat in *k*, facto nimirum foramine in medio speculi *ABC*, quo via radiis pateat. Punctum *k* sit focus lentis ocularis convexo-convexae *l*, per quam radii ultimo refracti oculum ingrediuntur. Habes itaque ideam constructionis; de virtute amplificandi sequentia accipe. Quoniam arcus *ABC*, *abc*, non statuuntur nimis magni, suntque *Q* & *q*, nec minus *q* & *k*, foci (secundarii) respectivi; erunt *TQ*, *TE*, *Tq*, continue proportionales in data quadam ratione, quae sit ut *1* ad *n*; pariter $\pm tq, tc, tk$, in data ratione, quae sit ut *1* ad *m*. Sit jam *d* distantia illa, ad quam objecta minutiora distincte videmus oculo inermi, & *kl* distantia focalis lentis ocularis minima, per quam objecta satis appareant clara & distincta; demonstrat Autor; ope hujus microscopii objectum *PQ* (diametraliter) amplificari in ratione $m \times n \times d$ ad *kl*. Statim igitur ac determinati recte fuerint numeri *n*, *m*, & focales distantiae, adeoque & radii speculorum, sequentes tradit regulas pro computandis variis axis hujus microscopii partibus; positis nimirum $TC = TE = T$, $tc = te = t$, erit,

$ck =$

$$ck = mt$$

$$tq = \frac{t}{m}$$

$$qc = tc - tq = \frac{(m-1)t}{m}$$

$$ck = tk - te = (m-1)t$$

$$qk = tk - tq = \frac{(m^2-1)t}{m}$$

$$qT = nT$$

$$TQ = \frac{T}{n}$$

$$qQ = Tq - TQ = \frac{(n^2-1)T}{n}$$

$$QC - QT + TC = \frac{(n+1)T}{n}$$

$$qC = qT + TC = (n+1)T$$

$$Cc = qC - qC = (n+1)T - \frac{(m-1)t}{m}$$

$$Ck = qk - qC = \frac{(m^2-1)t}{m} - (n+1)T$$

Porro ostendis, ultimam objecti imaginem fore distinctissimam, quodsi relatio quantitatum m, n, T, t , hac æquatione exprimitur:

$$(n^2-1)^2 T = \left(\frac{m^2-1}{mm}\right)^2 t; \text{ ceu deduxit ex theoria}$$

aberrationis radorum in speculis sphericis, quam accurate exponit. Quodsi $T = t$ eo casu usus partium in quolibet speculo vertici propiorum, quæ scilicet lumen accuratius in focum cogunt, conservatur, quoad ejus quidem fieri potest. Quamobrem æquatio modo data transit in hanc, $n^2 - 1 = \frac{m^2 - 1}{mm}$, unde

$$n = \sqrt{2 - \frac{1}{mm}} \quad \text{Angulus } AQC \text{ penicilli radiofi totius}$$

invenitur $= 18^\circ. 26'. 6''$, ex ratione CD ad CQ , quam Vir Clarissimus assumit ut 1 ad 3. Hunc angulum satis luminis subministraturum judicat pro diametro objecti 300 circiter vicibus ampli-

Q 2

amplificanda. Deinceps quoque in illum aberrationis angulum, qui propellentem ocularem est, curatius inquirat. Oritur autem exinde, quoniam radii omnes a speculis reflexi in uno præcise puncto *k* non colliguntur, obstante ipsa figura spherica. Quo facto, methodum ostendit, ejus opæ hicce aberrationis angulus imminui, adeoque microscopii constructio perfici ulterius, possit. Quibus tandem subtilius instructus, Tabulam computavit, quæ quatuor microscopiorum, hac ratione considerendorum, mensuras exhibet. Pro primo assumpsit $m=5$, unde $n=1.4$. Pro secundo, $m=4$, unde $n=1.39194$. Pro tertio, cui methodum diminuendi aberrationis angulum adaptavit, est $m=3.7895$, & $n=1.39194$. Pro quarto, mensuras supputavit ex datis, loco objecti, & longitudine microscopii; in eo autem est $m=5$, & $n=1.39464$. Quodlibet diametrum objecti amplificat 300 vicibus. Angulus AQC semper unus idemque est, prout eum modo indicavimus. In primo, aberrationis angulus est $= 2'. 26''$; in secundo, $= 2'. 29''$; in tertio, $0'. 39''$; in quarto, $6'. 15''$. Distantiæ T, & t, quas æquari debere diximus, pro unitate accipiuntur, ceteraque dimensiones ope laterculi superioris eruuntur. Liqueat igitur, tertium numero microscopium ceteris longe præstare, nec dubium est, illud majorem adhuc aberrationis angulum facere latitaturam, unde angulus penicilli radiosi AQC augeri toto poterit, lucis tantum ut suppeditet, quantum requiritur ad diametrum objecti longe plus 300 vicibus amplificandam; id quod a microscopiis ordinariis non obtineri, notius est, quam ut hic loci commemorari debeat. Nihil igitur superest aliud, quam ut periti opifices suam in construendo hocce Engyscopio industriam dexteritatemque exercent, multum profecturi ex observationibus practicis, quas theoriæ huic subnectere Cel. *Smithio* placuit. Tandem vero coronidem Tractatui mathematico imponunt disquisitiones accuratissimæ Circa telescopia reflectentia *Jas. Gregorii*, & *Cassegrainii*, (quæ multum a se invicem non differunt,) quibus ut operam suam impenderet Vir Clarissimus, effecerunt accessiones plane insignes, quæ *Gregoriano* non ita pridem sunt factæ, ultra ferè, quam sperdere theoria videbatur.

batur. Proposuerat olim *Gregorius* constructionem Telescopii catoptrico-dioptrici, una lente oculari convexa, & duobus speculis, e metallo factis, perficiendam; unum figuræ requirebat parabolicæ, alterum ellipticæ. Eorum autem accurata elaboratio praxin omnem cum superet, in hoc quoque Telescopii genere sphericorum usum ipsa necessitas invexit. Qua re factum est, ejus theoria ut multo complicatior redderetur, admixtis nimium radorum aberrationibus a sphericitate oriundis. Eas autem ope calculi analytici ad numeros revocare studuit Vir doctissimus, in explicanda Telescopii hujusce fabrica & effectibus diligenter admodum versatus, facta quoque Problematis sequentis solutione: Datis, distantia focali speculi majoris, angulo visionis, graduque claritatis & distinctionis, qua objectum apparere desideratur, Telescopium construere. Inde factum, ut Tabulas supputaverit, quæ tam *Gregoriani*, quam *Cassegruiani*, mensuras & virtutem amplificandi ante oculos ponunt. Ast, qui satis multi in recensendo Tractatu *mathematico* fuimus, ad reliquos provehimur, quos minori licebit opera perlustrare.

Tertius itaque inscribitur *mechanicus*. In eo animus fuit Cl. Autori, tradere præcipua, quæ ad fabricam opticorum instrumentorum pertinent. Igitur statim ab eo orditur, ut de formandis poliendisque vitris agat, qua quidem in re nemo feliciter *Hugenio* est versatus. Multum quoque in perficiendis Telescopiis olim desudavit *Molyneuxius*, factaque tentamina cum Nostro communicavit. Ea igitur, prout ab Autore descripta sunt, hic exhibet, suppletis ex *Hugenio*, aliisque, quæ deficere videbantur. Idem quoque *Molyneuxius* in constructione Telescopiorum reflectentium, seu cata-dioptricorum, laboravit; coepta continuare, felicitique successu perficere, licuit *Jo. Hadlejo*, Societatis Regiæ Præsidi Vicario, qui totius rei descriptionem satis copiosam & accuratam dedit in *Transact. Angl. Mens. Mart. & Apr. 1723 n. 376*. Praxin hanc, specula Telescopiis reflectentibus idonea recte formandi, poliendique, plane hic descriptam videre est. Quæ sequuntur, ad corrigendas lentes objectivas, ad rectificandam visionis lineam, & quæ sunt alia, pertinent, quorum usus præcipue elucet in Quadrantibus vel Sextantibus

Telescopio instructis. Ea excipit descriptio Telescopii in plano Meridiani fixi, cujus ope corrigendus horologiorum motus, observandæque ascensionum rectorum & declinationum differentia; nec minus instrumentorum aliorum, tempore inveniendæ inservientium, ex observatis solis stellæque altitudinibus ab utroque Meridiani latere æqualibus. Commodissimum & accuratissimum est, quod ad eum finem excogitavit *Cotesius*. Præcipue vero lectu digna est descriptio Quadrantis Astronomici telescopici, muro affixi, in Regio observatorio, quod Grenovici est. Sumtus ei construendo impendit *Georgius I*, Rex; constructioni invigilavit, & subtilissima quæque manu propria perfecit, *Grabamus*, artifex Londinensis celeberrimus. Eo in peragendis observationibus subtilissimis summus utitur Astronomus, *Edm. Hallejus*. Sequitur descriptio & usus Micrometrorum, quibus non ita pridem novam accessionem fecit *Jac. Bradleyus*, Astronomiæ Professor Oxoniensis. Cum vero frequentissime accidat, Micrometri ut nulla sit opportunitas, planeta nimirum, cujus locus exquiritur, a stella, cujus locus in cælo notus est, nimis remoto; in gratiam Astrophilorum novum organi genus excogitavit idem *Grabamus*, sectoris Astronomici nomine insignitum, cujus ope tales capi possunt ascensionum rectorum & declinationum differentia, quales Telescopium fixum, & Micrometro instructum, ob magnitudinem suam effugiunt, adeoque Quadrantibus aut Sextantibus telescopicis hætenus obtinendæ fuerunt. Non abs re fuerit, sectoris hujusce Astronomici speciem quantam hic exhibere.

TAB. II
Fig. 4. Igitur in *Fig. 4* AB est arcus circularis, in 10 vel 12 gradus optime divisus, cujus radius est lamina CD, centrum in C. Applicetur hic radius axi HFI, sitque circa F mobilis, ita quidem, ut planum sectoris semper parallelum existat axi HI, qui cum ipse axi telluris æquidistet, sectoris planum circulo cuidam horario semper parallelum erit. Sit denique Telescopium CE mobile circa C, ope cochleæ G, lineaque visionis plano sectoris parallela. Toto jam instrumento circa axem HI converso, donec ejus planum ad duas successive stellas dirigatur, sector circa F non difficile in eam positionem commovebitur, ut utramque stellam transeuntem per planum arcus
AB

AB (quod fixum debet manere) complectatur, modo differentia declinationis arcum AB haud superet. Quo facto, sector paululum a stellis occidentem versus dimoveatur, posteaque firmetur, & ope horologii oscillatorii notetur tempus transitus utriusque per Telescopium reticulo instructum, nec minus graduum numerus in utroque transitu ab indice in arcu AB signatus, quorum itaque differentia exhibebit differentiam declinationum; temporum vero differentia in arcum æquatoris mutata differentiam adscensionis rectæ prodet. Ceterum schematismus mechanismum organi totius exteriorem fatis commonstrat. KLMN crux est orichalcea, cujus brachiis O & P affigitur lamina CD, & mobilis circa punctum F, super discum circulem pariter ex orichalco solide confectum. Axis HI, quæ parallelepipedum formam habet, transit per foramen cylindri I, disco pariter circulari QR præditi; circa quem libere sector moveatur, nec ei unquam occurrat, necesse est. Radius sectoris CD est $2\frac{1}{2}$ ped. Anglic. Ceterum Telescopio affigitur regula cum eo simul mobilis, in partes minutiores divisa, quam ab inventore *Newtonium* dicunt, cujus ope quilibet sectoris gradus in singula minuta prima, & in subtiliores adhuc partes, æstimatione dividi potest. Sed pergamus. De Telescopiis dioptriciis a tuborum molimine liberandis acturus Auctor, *Hugenii* Astroscopiam compendiarium, Anglice redditam, inseruit. Quamvis enim opera *Hadleji* Telescopia reflectentia ad eum perfectionis gradum sint evecta, ut 5 pedes longum æquipolleat *Hugeniano* illi 123 pedum, quod Societas Regia ex dono ipsius *Hugenii* possidet; est tamen aliquid, quo dioptrica præstant reflectentibus, accuratior nimirum Micrometri applicatio & usus. Etenim diametri picturarum vel imaginum in utroque Telescopiorum genere cum sint ut eorum longitudines, liquet, uno eodemque Micrometro ampliorem imaginem subtilius mensurari posse, & hoc quidem in ipsa longitudinum ratione. Sequitur descriptio & iconismus Telescopii *Newtoniani*, quale construxit *Molyneuxius*, & *Joanni V*, *Portugallia* Regi, exhibuit; & quæ in construendo *Gregoriano* præcipit *Hadlejus*, subjunguntur. Ex *Transcriptionibus n. 420* excerptur descriptio instrumenti catoptrici, quod

quod præclare infervit angulis mari capiendis, eo casu, quo vel objectum, vel instrumenta vulgaria, fluctuationi sunt obnoxia. Ejus inventor idem est ingeniosissimus *Hadlejus*. Quæ sequuntur, agunt de libella telescopica, ejusque usibus, ubi libellandi ars breviter explicatur; de machinis opticis, quæ designandis inserviunt picturis; de Polemoscopio *Heveliano*; de Laterna magica, deque Telescopio binoculari, quod in *Visione* sua *perfecta* amplissime descripsit *P. Cherubinus*. Id fore commodissimum & perfectissimum, judicat *Cl. Smithius*, quod conficeretur e duobus Telescopiis reflectentibus formæ *Gregoriana*. Tandem comparat de mechanismo Microscopiorum optimi generis tractatio, & quæ eam in rem a viris in arte expertis fuerunt inventa, clare & copiose recensentur, additis quoque observationibus microscopicis celeberrimis, quas *Lewenbækius*, *Jurinus*, aliique Viri præstantissimi, instituerunt. Et hæc quidem de Tractatu *mechanico* dixisse sufficiat.

Quartus denique, isque ultimus, *philosophici* titulo insignitus est. Ea autem uno quasi obtutu conspicienda præbet, quæ in cœlis ope Telescopiorum, inde ab eorum inventione, detecta fuerunt. Utilem igitur & pergratum plerisque laborem hic suscepisse dicendus est Vir doctissimus, contexendo inventorum telescopicorum historiam, alias ex Diariis literariis quam plurimis, scriptisque *Galilei*, *Hevelii*, *Hugenii*, &c. non sine studio conquirendam. Cum vero de nobilissimis hisce inventis dudum satis constet inter eruditos, eis hic in compendio repetendis jure superfedemus. Ne tamen nihil de hocce Tractatu dixisse videamur, de iis pauca exinde afferre placet, quæ circa Parallaxin fixarum annuam, a motu terræ in sua orbita oriundam, novissimis tentaminibus invenit Vir diligentissimus, *Jacobus Bradley*, Astronomiæ Professor Oxoniensis, organo usus, quod jam A. 1725 eum in finem extrui curaverat *Samuel Molyneuxius*, ingenti Parallaxeos tandem aliquando definiendæ cupidine incensus. Ipse quidem *Molyneuxius* operi manum primus admovit, fociumque adscivit *Bradlejum*, qui tentamina post ejus mortem repetiit, continuavit, & phenomenorum causas aperuit. Secuti autem sunt viri modo dicti aliqua ratione *Hookium*,

Hookium, selecta nimirum ad observationes stella, quæ in capite Draconis est lucidissima, (*Bayern* & Draconis), factoque instrumento, quod parum abludivit ab *Hookiano*, opera tamen *Grahami* maxime perfectum. Alias tamen stellas etiam observare, unam præcipue, quæ quoad ascensionem rectam & Draconis fere opponitur, haud piguit *Bradlejum*; qua ratione utique varias comperit in motu fixarum apparenti proprietates inesse, antea haud cognitatas, nec a parallaxi tamen reali, hoc est, a sensibilitate anguli, sub quo e fixa videtur diameter orbis magni, nec a mutatione axis terrestris, repetendas, cum contraria prorsus ratione pleraque evenerint. Rejctis itaque duabus tribusve, quibus phænomen solvere aggressus erat, hypothesibus, novam plane explicandi rationem condit Vir ingeniosus, quantum observatis adeo conspirare probat, ut, eidem adversari, durum videatur. Parallaxin enim, quam *apparentem* vocat, quæque in γ Draconis ad 39'' ascendere deprehensa est, a motu luminis progressivo; terræque in sua orbita, combinatis, repetendam adstruit. Realem vero fixarum parallaxin sensum effugere omnem, aut vix uni duobusve minutis secundis adæquari, in omnibus, quas observavit, stellis, declarat; qua ratione earum distantia a Terra plus quam 400000 vicibus eam superaret, quæ inter Solem Terramque interest, adeoque tantum non pro infinita haberi deberet. Verum suffecerit, digitum in eam rem intendisse. Plura desideranti adeundus ipse *Smithius*, vel Transactiones philosophicæ, donec luculento scripto observata sua theoriamque exponere ingenioso *Bradlejo* placuerit. De præstantissima igitur *Optica Smithiana* nil habemus amplius, quod moneamus Lectores nostros, nisi quod coronidem ei & ornamentum singulare addat eruditissimi *Jurini* Disquisitio de Visione distincta & indistincta, in qua magnam experimentorum æque novorum ac curiosorum segetem conspicimus, quibus *Opticæ scientiæ* non contemnenda accessio facta esse videtur.

OBSERVATIONES ÆGRITUDINUM FERRE incurabilium, per JOANNEM CURVUM SEM-

R

ME-

*MEDUM, Christi Ordinis Equitem auratum,
Sancti Officii Familiarem, & Domus
Regiæ Medicum.*

Ulyssipone occidentali, ex prelo Paschoalis a Sylva, Regiæ
Typographi, 1740, fol.

Alph. 3.

Quo rariora sunt literarum monumenta, quæ nostris his terris ex præpotente, quam Autor fama sua illustrat, provincia accedunt, eo gratiora sunt, si qua mittuntur. Habet, quo placere possit, singularis eruditionis liber, rariorum morborum historias & curationes recensens. Quamvis enim novæ plerumque sint medicandi rationes; novitate tamen sua in artis regulas nihil offendunt. Longum esset, omnium morborum, quos feliciter sustulit Autor, referre decursus, omnemque haurire, quæ usus est, medicamentorum supellestem. Sufficiat, therapia, quibus ille usus est, principia delibare, & succincte enarrare. Emeticorum efficaciam mire prædicat, potissimum vero laudat aquam benedictam Rulandi, quam una cum aliis, quæ de Antimonio partes habent, vomitoriis, feliciter exercuit in lue Gallica, in hæmorrhoidum fluxu, in nephritide, ad pleurises abolendas, ad podagram præcavendam. In balneis magnam habet fiduciam, tum illis, quæ sponte fluunt, tum quæ arte parantur, quibus usus est in nephriticis doloribus, in melancholicis & hypochondriacis sanandis. Commendantur hinc balnea frigida illis, qui capite dolent. Deinde, quibus aquis foteriis utatur patrius ager, enarrat passim, nec tamen insuper habet exteras, quapropter Spadanam in variis morbis commendat. In clysteribus adornandis haud infrequens est, & enemata in morbis intestinorum colicis aut nephriticis feliciter applicavit, nec magno tamen apparatu ea conficit, sed ptisanis aquæ cum albumine ovorum multoties ardentissimas febres exstinxit, prout in aliis gravissimis affectibus, doloribus stomachi, fluxibus alvi, duritiæ sæcum, urina præstructa, hoc

me-

medicandi genere feliciter usus est. Antiquissima gymnasticae medicinae vestigia premit, & passim laudat exercitia corporis, quod jam alibi in Polyanthea sua fecerat; sicut & forus varios haud semel ordinat ad menstrua provocanda, ad roborandum uterum, ad lumbricos profligandos. Lactis usum sua experientia celebratissimum reddidit, & pro clymate, in tenesmo, dysuria, renumque & vesicae morbis, in quibus plurimum conducit, passim commendat. Lac potissimum asininum valde salutare ad abolendos humores acres & salsos, attemperandaque viscera, si sit recentissime ex pecude extractum, observat. Lactis etiam caprini, equini, & humani, singularis in variis morbis est commoditas. Opiatis parce, aut peropportune, uti novit in viarum urinae affectibus dolorificis, in quibus narcotica etiam haud infeliciter exhibet, itidemque Mercurio crudo aut rite sublimato, quem Calomelanon appellat, seu Panaceam, recte uti novit, nec temerarius in re facili, nec in difficili timidus. Causas & signa morborum proinde excutit, Medicos parum sapientes acriter castigat. Legi merentur, quae in Operis Dedicatione habentur: *Non Theologis, quod careant mysteriis, non Juriconsultis, quod sint expertes litium, non Philosophis, quod Stoico indulgeant supercilio, non Politicis, ne decore ludar, non Magnatibus, quod omnia despiciant, non Medicis, quod officiose occidant, non Empiricis, quod impune jugulent, non Mundo, quod totus agat histrioniam, non Vulgo, quia desipit, non Seculo, quia pessimum. Cui ergo? Deo cruci affixo.*

LIBELLUS SINGULARIS DE PODAGRA
 & dolore colico; scorbutico simili, Pictonico amulo, per
 sex annos durante, subito in podagram mutato, victo
 & curato, Autore THEODORO VAN
 ZELST, Medic. Doct. & Practico
 Amstelædamensi.

Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios, 1738. 8.

Plag. 12.

R 2

Quam

Quam Colicæ quoddam genus, Scorbutus atque Podagra, inter se cognationem habeant, ex diuturniori usu, atque artis exercitatione, declarare, Cl. Autori haud dubie animus fuit. Præcipuam vero componendi hujus Opusculi occasionem dedisse ei videtur morbus gravis atque atrox, qui sex annos virginem quandam Amstelædamentem afflixit, primoque statim loco ratione indolis, decursus, & curationis, a Nostro descriptus fuit. Dolores ejus cruciatusque fuerunt sævissimi, ac propemodum intolerabiles, qui nunc totum mesenterium, nunc corporis peripheriam, obsederunt, nunc, mutato loco, aliam atque aliam partem peragrarunt, tandemque eo res devenit, ut corpus non solum extenuaretur & contabesceret, sed spasticæ etiam contractiones, multaque alia horrenda & inexpectata symptomata, accederent, &, præter summum virium lapsum, utriusque etiam brachii, manuum, & digitorum, motus, qui ad flexuram extensionemque requiritur, esset interceptus. Morbum hunc priores duo Medici acriter contenderant colicam esse Pictonum, cum paralyfi utriusque brachii, manuum, & digitorum; Noster autem, tandem simul in consilium advocatus, colicam esse scorbuticam pronuntiavit, Pictonum similem, cum paralyfi spuria scorbutica, quæ brachii manuumque motum impediret. Ad curandum eum felicissime Noster usus est tinctura quadam mineræ Martis nativæ, singulari modo, qui inferius copiosius commemorabitur, parata, cujus ope viginti horarum spatio omnia tam horribilia & inexpectata symptomata adeo repente evanuerunt, ut nunquam ab illo tempore postea redierint. Accidit post alterum diem, ut podagra in pede dextro qualemcunque dolorem suscitaret, sicut ægrota doloribus arthriticis antea identidem fuit obnoxia, tandem autem penitus recrudesceret, magno cum levamine, a quo insultu, reliquisque morbi ceteris, illa etiam brevi liberata, post exactos viginti duos dies iter in vicinas urbes instituit, neque postea iterum laboravit. Similis hinc argumenti observationes excussurus, dolorem colicum, quinque annos durantem, subito in podagram mutatum, atque præsentissimum, quod itidem tunc Tinctura mineræ Martis nativæ tulit, auxilium,

diligen-

diligenter enarrat, tum vero alia ejusmodi morborum exempla, dolorem scilicet colicum, scorbuticum in atrophiam mutatum, dolorem colicum scorbutico similem, in hydropem anasarcam mutatum, podagram inveteratam, podagram pulmonum lobos obducentem; copiose percenset, suas etiam & *Bronchorrhœiæ*, Medici Amstelædamensis, Epistolas de colica quadam scorbuticæ simili, cum succedente paralyfi spuria, mutuo exaratas, exprimit. Præmissis itaque morborum historiis, singulari *Capite* de colica Pictonum scorbuticæ simili disquirat, ut scilicet hujus a scorbutica differentiam ostendat. Nomen vero exinde traxit, quod A. 1527 plures Pictonum in Galliis invasit, ut morbum huic provincie endemium esse crediderint. Sed, male eam inter morbos endemios referri, potiusque ad morborum epidemiorum familiam pertinere, Noster exinde concludit, quod jam olim *Paulus Aegineta* ejus morbi imaginem expressit, &, postquam sexcentos vel septingentos annos extinctus nec visus esset, *Avicenna* colicæ epidemice mentionem injecit. Tunc rursus defuit hoc malum per quingentos fere annos, & demum A. 1572 revixit apud Pictones, ut ex *Droeti* Consiliis de pestilentia colligere licet, qui in vna Pictonica recentia, quæ ab aliquot annis acerba tunc & austerâ esse consueverunt, culpam rejecit. Enimvero non solis Pictonibus tum, sed toti ferme provincie Aquitanie, familiaris fuit, atque in Provinciam quoque, Picardiam, Moraviam, Silesiam, & maximam inferioris Germanie partem, jam pridem irrepfit. Re vera autem eam colicam esse scorbuticam pronuntiat, quam tamen *Paulus Aegineta* atque *Avicenna* non hoc, sed morbi biliosi colici, cognomine appellarunt, quia scorbuti vox tunc nondum fuit, cognita. Ut adeo Noster non sine bile variis in locis stomachetur, adhuc colicam Pictonum cognominari, quæ huic provincie non fuerit propria, & reapse colica scorbutica dici mereatur. Quæ sane sententia, qua ipsius confessione omnis inter utramque diversitas tollitur, nescimus nos quidem, quomodo & cum iis verbis, quibus initio hujus disquisitionis differentiam utriusque ostensurum se pollicetur, & cum dissensu illo, quo in dijudicanda virginis Amstelædamensis historia, superius commemorata, se a duobus aliis Medicis dis-

junxit, conciliari queat. Ipfius vero morbi hujus hiftoriam pluribus exponit, caufamque ab humorum dyscrasia, five labefactata concoctione, & materia biliofa, acri, atque cauftica, reperit, curationisque cardinem in eo verti ait, ut humorum indigestioni, a caloris & spirituum naturalium defectu ortæ, & deinde eorundem humorum calori & exaltationi, ubi jam a mora, propter inconcoctionem jufto diuturniorem in corpore, abiit in putredinem, obviam eatur. Ad Scorbutum fingulari *Capite* exponendum progressus, duas ejus symptomatum classes constituit & percenset, morbumque hunc cachexiæ esse speciem, & ab humoribus corruptis, solidisque vitiatis, attritu vasorum ac relaxatione, vel a nimia humorum indigestione aut crassitie, ob quam vel tarde, vel raro, ad coctionem perveniant, oriri, colicam autem scorbuticam emergere, autumat, quando in partes, eo morbo affectas, serum causticum biliosum acre lubricans delabitur. Quoniam autem huic colicæ sæpius paralysis spuria succedere solet, ejus causam redditurus, duplicem nervorum substantiam, alteram medullarem, per quam nervus vim motricem consequatur, & membranofam alteram, a qua sentiendi habeat potestatem, hic considerandam esse contendit. Illa enim quovis humore obstructa, perit motus. Hac præ nimia humiditate laxata, sensus perditur. Humore igitur utramque partem occupante, paralysis fit absoluta. Sia alterutrum tantum obsidet, tunc vel sensus perit integro motu, vel motus integro sensu, ut in hac ipsa paralyseos specie, in qua medullaris nervorum substantia bile infarcta est atque obstructa, adeoque motus potentiam amittit. In sanandis colicis ejusmodi doloribus eo semper respiciendum est, ut materia peccans, five serum causticum biliosum, semper ad peripheriam corporis, tanquam propriam sedem, deducatur. Multa posthæc de ortu morborum acutorum æque ac chronicorum more suo disputat, atque differentiam colicæ scorbuticæ Pictonicæ similis a biliofa indicat. Denique & Podagram fingulari sermone persequitur, quam Scorbuti esse solem affeverat, multaque affert, quæ ad ejus hiftoriam, causas, & prognosin, morbos quoque ex recessione ipsius ortos, & in primis

primis colicam, pertinent, sed sine ordine & breviter; curationis indicationes easdem quoque constituit, ac in scorbuto, ut scilicet indigestioni humorum, eorumque calori & exaestuationi, occurratur. Monet vero hic, remedia unius indicationis alteri vere esse adversa, & quæ sanguinem corroborant, vegetumque reddunt, ac ventriculi concoctionem adjuvant, præ ceteris prodesse, modo eorundem calor in spiritibus vinosis, aut aromaticis, stomachicis, aut aliis calidioribus, non consistat. Post multa experimenta longo demum usu atque experientia non præstantius inveniri remedium, quam mineram Martis nativam in suis cryptis subterraneis, ad maturitatem perductam, & ignem nondum perpeffam, illam inprimis, quæ ex cryptis subterraneis Gelriæ & Zutphaniz prope Slangenburgum effodi solet, hujus aliorumque morborum, quorum una scilicet & communis origo est, indicationibus explendis maxime accommodatam. Ex hac Tincturam quandam parat, cujus conficiendæ modum ingenue hic ex libello referemus. Ita autem se habet: Recipe mineræ Martis nativæ, prope Slangenburgum in Gelria effossæ, libr. 16 Sal. Tartar. opt. calcin.; Spadan. ex fonte Pouthontio leniter in falem evaporati, ana ℥ij. cum semisse, Tartari Rhenan. electiss.; Ital. rubr. ana ℥ij, misce, fiat omnium pulvis subtilissimus, qui in massam reducitur cum s. q. aquæ Spadanæ, ex eademque formentur globuli, libram unam ponderantes, qui aeri libero tempore sereno exponantur, præcipue rori, (dummodo sub pluviali cælo tegantur,) donec ista minera penitus fuerit soluta, & in vitriolum conversa, & quo diutius aeri libero exponitur, eo melius convertetur. Nam sapissime per annum integrum extrahere debet, antequam minera penitus fuerit soluta, cujus rei indicium est, si friabilis reperiatur, cum pinguedine farinacea circa tactum, ut nullum pulverem sentire liceat amplius. Materia ista decoquatur in s. q. aquæ Spadanæ per viginti quatuor horas continuas, materiam continuo agitando, donec Tincturam bene saturatam, ac cerevisiæ Brunsvicensis consistentiam referentem, omnis acrimoniæ expertem, receperis, quæ usui asservetur. Eximias hujus tincturæ virtutes longo ordine,

&

& copiosa commendatione, enumerat, tantas quippe, ut sensus nostros captamque superent, quoniam complures homines, qui vivorum potius cadaverum, quam hominum, faciem præ se tulerunt, brevi temporis spatio ejus usu carnosum ac bene habitum evaserunt. Postquam multa etiam alia, quæ ad podagræ curationem valent, disceptavit, adjectis *Bronchorstii ad Berhaavium* literis, gravitatem colicæ scorbuticæ comprobat, in qua ille subigenda multum operæ, sed in cassum, comprobavit. Hæc de libello præsentis referre habuimus, quæ pragmaticæ medicinæ fructum nonnullum haud dubie afferent. Utinam vero major in eo limando poliendoque a Cl. Autore cura esset adhibita atque diligentia, meliorique inter se omnia nexu cohererent, justusque & naturalis ordo teneretur, nec quadrata mixta essent rotundis, aut una eademque res bis, ter, quater, quinquies, aut amplius, diversis locis, & iisdem sæpenumero verbis, sine causa, non tamen sine lectoris nausea, repeterentur; denique non tanta barbarismorum & solæcismorum, profecto intolerabilium, colluvies singulas propemodum paginas fœdaret, ipsæque periodi structæ essent accuratius, nec in tot compositis, quas vocant, *ἀπόδοσις* adhuc expectanda esset, omnemque sensum suspenderet, quæ sane omnia lectorem etiam patientissimum facile a lectione libelli absterrent.

I L N E O S O F O &c.

id est,

*NEOSOPHUS, DIALOGUS; IN QUO
novum & speciosissimum Systema scientificum stabili-
tur, a P. D. JO. CHRYSOSTOMO SCARFO,
Doct. Theol. Basil. & Acad. Cæs. Nat. Curiosorum
Sodali.*

Venetiis, sumptibus Autoris, impressum a Bonifacio
Viezzerio, 1740, 4.

Plag. 10.

-LET-

id est,

P. D. JO. CHRYSOST. SCARFO EPI-
stolæ, cum duobus brevibus Sermonibus Acade-
micis.

Venetiis, sumptibus Autoris, 1740, 4.

Plag. 20, cum Tabb. æn. 2.

In priori horum libellorum, usui nobilis juventutis & elegan-
tioris sexus maxime destinato, Pastorem cum Nympha collo-
quentem, artisque criticæ atque omnis Philosophiæ & Theolo-
giæ fundamenta explicantem, doctissimus Autor introducit.
Duo laudat principia: *activum* alterum, alterum *passivum*, *lu-
cem & glebositatem*; quorum ope, nihil est, quod non expedi-
ri, cum admirabili perspicuitate, brevitate, & jucunditate, posse
confidat. Quicquid est rerum naturalium, duobus istis (si
eum audiamus,) principiis constat. Lux, tanquam substantia
simplex incorporea, materiam obscuram, somnolentam, torpi-
dam, & glebosam, pervadit, eique motum, formam, vitam, con-
ciliat. Quo plus lucis corpus quodque recipit, hoc magis ac
fortius movetur. Ut autem animatum corpus sit, non solum
recipere lucem, sed etiam in sinibus suis, foraminibus, atque
habitaculis opportunis, conservare debet. Vegetabilia non tot
sinus ac foramina habent, quibus tantum servare luminis vale-
ant, quantum servant animantia sensibus prædita, neque adeo
lux vegetabilium tam actiosa, & tam variarum operationum
principium, esse potest, quam lux sensibilium, nec dubitandum
videtur, quin vegetabilia, si plura haberent foramina, ad ser-
vandam lucem idonea, fieri etiam ipsa sensibilia deberent. Cre-
scit & conservatur vegetabile, cum ad lumen ejus a majore
solis luce, & ad id, quod in eo glebosum est, a magis glebo-
sa terra, satis fomenti accedit; interit, cum fomentum il-
lud, vel propter disruptos ductus, vel propter aliam quam-
cunque causam, cessat. Glebositas *Ambra* viscida est, ac lu-
cem, quæ ambram circumfluit, subviscidam reddens, electri-
cita-

citatis causa existit. Cum lux ferri a luce magnetis aliquanto liberiore augetur & excitatur, eo tendit, ubi minimam resistenciam reperit, hoc est, versus ipsum propinquum magnetem; quo fit, ut, conjuncta utraque luce, etiam substantiæ glebosæ magnetis & ferri cohærescant. Ventus glebositas terræ est, quæ vulgo vaporosa exhalatio dicitur, a luminoso principio in motum acta; porroque generatio nubium, nivis, roris, grandinis, similibumque rerum, non alii causæ adscribenda videtur, quam elevationi obscuri, sive glebosi, a lucido. Tonitrua fiunt, cum ex una in aliam nubem intrat luminosa substantia. Cometa ex radiis duorum planetarum, sibi mutuo obviam factis, oritur. Cælum, rapidissime circumactum, interveniente lumine, aerem, & simul cum aere interiora terræ, movet; qui motus fermentatio vocatur, omniumque generationum causa existit. Deus est ipsa lux æterna & purissima, omnisque luminis parens. Angelus est lux spiritualis incorporea, res universalis, cum in se ipsis, tum in Deo, uno obrutu videns, penetrans, & comprehendens. Anima humana est eadem substantia spiritualis, ad imaginem divinam condita, & per essentiam suam luminosa, quæ vividos suos radios per totum corpus spargit, quatenus ab obscuritate non impeditur. Deus solus regit angelos; angeli cum Deo regunt animas, & animæ, cum angelis & Deo, regunt corpora. Corpora desiderant animas; animæ angelos & Deum; angeli Deum. Omnis rerum perfectio vel interna est, vel externa. Interna bonitas vocatur; externa pulchritudo. Pulchritudo est radius divinæ bonitatis, rebus conditis impressus. Qui radius in mente angelica est multitudo & varietas seminum; in glebosâ substantia, lux interior, varie modificata. Atque hæc ex priori doctissimi Autoris libello depromta specimina sufficere posse arbitramur. Reliquum est, ut etiam alterum libellum paucis consideremus. Complectitur is *Epistolas XIV*, cum *duobus Sermonibus Academicis*. In *prima Epistola* causa dysentericæ explicatur, quæ Seminaræ, in ulteriore Calabria, A. 1714 multos oppressit. In *altera* docetur, quid ita sanguis, vi caloris, in tubulis rectis ascendat, cum descendere aqua in recurvis soleat. In *tertia* de palpitatione cordis rationem Autor red-

reddit, qua ipse non mediocriter afflictus fuit. In *quarta* variorum insectorum mentionem facit, a se primum observatorum, itemque morbi, qui vulgo vocatur *della Benedetta*. In *quinta* Tarantismum explicat. In *sexta* de calore hyberno, & frigore æstivo speluncarum subterraneorum; in *septima* de catarrho quodam epidemico; in *octava* de verme in cortice mali citrei incluso & mortuo; in *nona* de oculis talpæ, itemque de bombyce Calabrico, verba facit. Sequitur *decima*, omnium longissima, in qua tentamen novum de ipsa creatione, & natura universi, continetur. Atque hic recentiori cuidam Philosopho Anonymo, amico suo intimo, assentiens Autor, terram ex infinitis salium generibus, & coelum ex infinitis globulis cuspidatis, sive dentatis, (quos etiam coronatos vocat,) circa proprios axiculos rotatis, & humore gravidis, constare suspicatur. Ex quibus ipsis, ceterisque suis principiis, cum descriptione *Mosaica* collatis, non solum ortum rerum terrestrium, sed etiam cœli crystallini & empyrei, ipsiusque inferni & purgatorii, validissimis moeniis distinctorum, explicare conatur. Ac de Planetis differens, Mercurium ex salibus soluti argenti vivi, in altum elevatis, & cum globulis coronatis conjunctis; Venerem ex salibus florum alcali; Martem ex salibus ferri; Jovem ex salibus stanni & sulfuris; & Saturnum ex salibus sulfuris & plumbi, conflatos, ac divinitus in certum & constantem motum actos, sibi persuadet. Sed ad reliqua pergendum est. In *Epistola undecima* de natura plantarum agitur; in *duodecima* de æquilibrio aeris, & de levitate ignis; in *tertia decima* de phænomeno cœli & aeris luminosi ac rutili; nocte post d. 16 Decemb. A. 1737 Venetiis observato; ac denique in *quarta decima* de methodo muniendi urbem, ut globi ignivomi nihil ei detrimenti afferre possint. Restant duo Sermones Academici; in quorum *altero* de zelotypia, in *altero* de sphæra armillari, disseritur.

**VARIA GEOGRAPHICA; JOANNIS
FREDERICI GRONOVII** *Dissertatio de Gothorum sede originaria, adversus PHILIPPUM CLUVERIUM, eorundemque in Imperium Romanum irruptionibus; Esbellus Provinciarum Romana-*

rum & Civitatum Provinciarum Gallicarum, cum Notis ANDRÆ SCHOTTI & LAURENTII THEODORI GRONOVII, ejusdemque Animadversiones in Vibium Sequestrem; JOANNIS CASPARI HAGENBUCHII Exercitatio geographico-critica, qua, Ostiones nec Germaniæ, nec Britannia, populum, sed Galliæ Celticæ Osismios, esse, conjicitur. Accedunt Animadversiones in STRABONIS Γεωγραφικῶν Libros novem, depromptæ e MSto Codice Mediceo.

Lugduni Batavorum, apud Cornelium Haak, 1739, 8 maj.

Plag. 24.

Fascem hunc *Variorum Geographicorum* debemus indultriæ Viri Celeberrimi, *Abrah. Gronovii*, paternam avitamque gloriam propria doctrina ac virtute tuentis, propagantis, ad quem *Cl. Hagenbuchius*, Græcarum literarum in Gymnasio Tigurino Professor, Dissertationem suam, ut Lugduni typis excrimeretur, deferendam curavit. Hic igitur, quosic etiam a mole se commendaret Opusculum, scripta reliquorum avi, tum patruum, adjunxit, unoque volumine collecta hic exhibuit. Primum locum occupat *Jo. Frid. Gronovii* Dissertatio *de Gothorum sede originaria*, in qua contra *Cluverium* ostendit, Gothos non demum in *Ostro- & Vist- Gothos*, extra patriam suam, pro ratione situs terrarum illarum, in quas se effuderint, dividi esse cœptos, sed utrumque nomen in patria sua jamdum obtinuisse, quæ non sit *Borussia*, ut contendat *Cluverius*, sed *Succia*. Innotuisse ante Francos A. C. 215, *Caracalla* imperantem, variaque fortuna, dum res Romana steterit, fuisse jactatos, usque dum tandem firmas sedes passim invenerint. Subsequitur *Libellus Provinciarum Romanarum*, qui cum variis lectionibus & annotationibus *Simpleri, Schotti, Hottomanni, & Eaur. Theod. Gronovii*, exhibetur. 65-92. Hunc excipiunt ipsius *Gronovii Animadversiones in Vibium Sequestrem*, quæ constant maxime collatione Codicum MStorum, in sub-

subsidium devocatis melioris notæ libris, quorum beneficio vera lectio confirmatur & illustratur. Subjungitur Eruditissimi *Hagenbuchii* Dissertatio, quam *Jo. Friso*, Reipublicæ Tiguri-Pag. 97-
næ Senatori, nuncupavit. Directa illa est in locum *Stephani* 148.
Byzantini de *Ostionibus*, quos ad occidentalem oceanum locat. Ita autem ille: Ὀστῖωνες, ἔθνος παρὰ τῷ δυτικῷ Ὠκεανῷ, ἢ Κοσσίνες Ἀρετιμίδωρος φησι. Πυθίας δ' Ὀστῖαιες. Τῶν δ' ἐξ ἐνωπίμων οἱ Κοσσῖνοι λεγόμενοι Ὀστῖωνες, ἢ Πυθίας Ὀστῖαιες προσαγορεύει. Locum hunc adeo corruptum esse judicat *Cluverius*, ut, Apolline Delphico, qui medelam afferat, opus esse, sibi persuadeat. Opinatur autem in *Germania Lib. III pag. 192, 210, 211*, per *Ostiones*, qui & *Ostiai* dicantur, intelligendos esse populos Rheno proximos, quos *Tacitus* appellet *Istævones*. Quæritur igitur primo, an *Istævones* coloui fuerint. Nomina quidem *Istævones* & *Æstii* ad se invicem proxime accedere, ac hoc ex illo enasci potuisse, concedit; arbitratur tamen, *Æstiorum* nomen rectius ex *Æst* repeti, quod in plurali efferatur *Æste*, vel *Aiste*, cum *ai* per *ae* Latinis fuerit pronuntiatum, ut sic denotentur homines, qui se *fustibus*, sive *arborum ramis*, armarint, quod de *Æstiiis* affirmat *Tacitus*. Secundo, num *Ostiones Istævones*, sive Germani 102-
Rheno proximi, sint. Hoc ipsum visum est *Cluverio*, qui illos ultra Rhenum locat, provocando ad locum aliquem ex *Strabone*, quem autem ad stabiliendam ipsius opinionem nihil facere posse ostendit Noster, cum *Ostiones* a transrhena-
nis *Strabo* segreget. Ipsum illum *Cluverium*, cum *Sicimbros* pro 105-
Cimbris apud *Plinium Hist. Nat. Lib. IV Cap. 14* legat, emendationem hanc surripuisse *Beato Rbenano*, quæ tamen admitti non possit, sed in illorum locum *Gambrioides*, *Tacito de Morib. German. Cap. 11* memoratos, sufficiendos esse contendit. Hinc ad *Ostiones* suos regreditur, quos *Camde-
nus Britann. pag. 133* nihil differre ab *Ostidamniis* & *Danmoniiis* contendit, sed, ipsum a recto aberrasse tramite, copiose docet, cum in *Britannia* minus sint quærendi. Aliorum igitur 107-
sententiis examinatis, suam promit, *Ostiones* atque *Ostidamnios* esse *Galliæ Celticæ* *Ofismios*, quorum situm *Hentr. Va-
lesius*

- tesus* in *Nox. Galliar. pag. 394 b & 395 a* definit. Horum etiam meminit *Strabo Tomo I pag. 298*, hunc in modum loquens: ἐνθένδε οἱ Ὀσίσμοι δ' εἰσὶν, ἔς Τιμίς ὀνομαζέται Πυθίας. Locum, neglectum adhuc, in mendo cubare, & pro ἔς Τιμίς legendum esse Ὠσίμις, demonstrat. *Ostidamnios* autem eosdem esse, qui *Osismi* dicuntur, probat ex *Strabone Tomo I pag. 112*, quem locum suis commentationibus illustrat, ostendens, pro Ὠσιδάμνιον legi debere Ὠσίμιον. Ὀψισάμνη ortum suum ducere ab *Osismiis*, unde insula primitus dicitur *Osismia*, ac hinc facile *Osifama* & *Uxifama* enalci, potuerit, atque illam esse, quæ hodierno die dicitur *Ouessant*, alias *Heysant*, vel *Heissant*. Ab his etiam non differre Ὠσιαιίς, quin fidei esse propius, vocem hanc ex Ὠσίμις, & pro μ incuria librarii posito, effectam esse. Hinc ad locum *Stephani*, quem tractandum sumserat, se recipit, ubi pro verbis ἔς καὶ κοσσίς legendum esse suspicatur ἔς καὶ Ὀσίμης, vel Ὀσίμης. Negandum non est, *Cl. Hagenbuchium* in hac exiguae molis opella tantas priscæ eruditionis, literaturæ Græcæ, ac Critices, copias explicuisse, quantæ ad tam impeditum argumentum evolvendum requiri poterant; unde simul judicare licet, quid de ipsius *Geographia veteris Helvetiæ* erudito orbi expectari possit. Colophonem imponunt *Animadversiones* in *Strabonis Γεωγραφικῶν Libros IX*, adornatos maxime e Codice Mediceo, collatis melioris notæ Græcis scriptotibus, quæ ab *Abr. Gronovio* sunt profectæ.

MISCELLANEA GRONINGANA.

Tomus II.

Groningæ, apud Hajonem Spandaw, 1739, 8.

Alph. 2 pag. 4.

Cum primum Operis hujus Tomum in *Actis Armi 1739 Mens. Oct. pag. 619 seq.* recensuerimus, faciendum nunc putamus, ut, quas contineat *secundus* doctissimorum Virorum meditationes, pauca indicemus. Constat & hic *Tomus quatuor Partibus, sive Fasciculis*. Ac in primo quidem *pag. 1-49* exhibetur *Elogium Scaligeri,*

geri, atque ejus in Nov. Test. Animadversiones; pag. 50-85 Nicolai Barkey Conjectura de duobus viris, qui discipulis Christi adfiterunt, Act. I, 10; pag. 85-89 ejusdem Observatio ad Lucæ II, 15; pag. 89-111 Herm. Bruiningii Commentatio ad Psalm. LXXXIV, 4; pag. 112-122 Vita Jo. Jacobi Hottingeri, anno ætatis octogesimo secundo extincti A. 1735 d. 18 Decembris; pag. 122-129 Vita Francisci Fabricii, Theologi Leidensis, mortui A. 1738 d. 27 Julii; pag. 129-140 Vita Alberti Wilhelmi Melchioris, Theologi Franequerani, vita hac defuncti A. 1738 d. 3 Idus Aug.; pag. 140-157 Vita Jacobi Christophori Isëii, Theologi Basileensis, A. 1737 ipsis Idibus Aprilis defuncti; pag. 158-173 Vita Jo. Alphonsi Turretini, mortui A. 1737 d. 1 Maji; pag. 174-194 Christiani Mundenii Commentatio ad 1 Corinth. VIII, 1, 2, 3, de discrimine scientiæ, quæ caritatis experta est, & ejus, quæ cum caritate conjuncta. Secundo in Fasciculo occurrit pag. 195-212 Petri Zornii Dissertatio de Telesphoro, in nummis, gemmis, & inscriptionibus veterum, comite Escalapii & Hygieiæ; pag. 213-246 Observationes sacre, nunc primum editæ, Mensonis Altingii, Consulis Groningani; pag. 246-294 Epistola, nunc primum ex ipso avtographo publicatæ, Valentini a Teteleben, Alberti, Electoris Moguntini, in aula Pontificis Legati, de morte Leonis X, & electione Hadriani VI; pag. 294-334 Bernardi Sebastiani Cremerii Dissertatio ad Levit. XXI, 21, 22, 23, de comestione rerum sacrarum duplici; pag. 334-390 Nova literaria, studium exegeticum & Historia ecclesiastica anni præcipue 1738 concernentia. In tertio Fasciculo prodit pag. 391-415 Petri Zornii Dissertatio de umbra S. Petri sananti, Act. V, 15; pag. 415-440 ejusdem de veritate miraculi in martyribus elinguis & cognita & vindicata; pag. 441-469 Nicolai Barkey Disquisitio, quare Ezechiel sapius nomine filii hominis compelletur; pag. 470-481 Christoph. Aug. Heumannii Observationes Criticæ ad Apologeticum Tertulliani; pag. 481-485 ejusdem Emendationes primi Capituli libri Tertulliani adversus Valentinianos; pag. 485-497 H. Bruiningii Observationes ad 2 Corinth. IV, 3, 4, & ad Matth. XXIII, 9, & ad 1 Thess. II, 17; pag. 497-518 Tetelebii illius, de quo supra

pra dictum, *aliae quinque Epistola*, nunc demum publicatae, de Papa *Hadriano VI*, & aliis ejus ætatis rebus; pag. 519 - 558 Joach. Oporini *Meditationes exegeticae ad Jeremiæ XXX & XXXI*; pag. 559 - 562 Val. Ern. Lœscheri *Observatio*, *sphalma Geographia sacra non minimi momenti concernens, cum explicatione vaticiniorum quorundam de tribu Gad, nondum satis intellectorum*. *Quartus* denique *Fasciculus* continet pag. 563 - 575 Petri Zornii *Dissertationem de capistris & franis capite damnatorum apud veteres*; pag. 575 - 585 Casp. Christiani Bruiningii *Observationem exegeticam ad Matth. III, 9*; pag. 585 - 607 *Supplementa quadam ad Historiam Elisabethæ, Angliæ Reginae*; in quibus describitur *Joannis Friderici, Saxoniae Ducis, consilium ineundi cum illa Regina matrimonii*; pag. 607 - 614 quatuor ad *Coccejum* scriptas *Epistolas*; pag. 615 - 624 *Excerpta ex E. L. Vrimoet Thesibus ex omni Philologia sacra & orientali*; pag. 624 - 642 *Decerpta & Bruiningii Compendio Antiquitatum Græcarum*; pag. 643 - 706 *Spicilegium librorum quorundam rariorum, in Catalogo Vogtiano omissorum*. Ut etiam hinc pauca proferamus specimen, pag. 52 seq. statuitur, duos illos viros, qui post adscensionem Christi apparuerunt discipulis, non fuisse angelos, sed *Mosem & Eliam*. Pag. 548 seq. verba *Jeremiæ XXXI, 22*: *Fœmina circumdabit virum*, explicantur de matre Christi, quæ infantem Jesum in itinere Ægyptiaco sollicitè circumdederit, suoque gremio incluserit, eum ita subtrahens *Herodis* gladio. Pag. 661 seq. multa *Andreae Carolostadii* scripta recensentur, observaturque, eum fuisse primum, qui publice rejiceret *Lutheri* sententiam de *Epistola Jacobi* e libris sacris & canonicis exterminanda. Pag. 699 seq. de *Marfilio ab Ingben* proferuntur plura memoratu digna. Sufficiant hæc pauca prorsus singularia ex Opere doctissimis referto animadversionibus. Illud tamen adjicere liceat, legendum nobis videri in *Epistolis Tetelehji*, hic primum editis, pag. 265 lin. 20 *conclavis pro hominum*; pag. 269 lin. 2 & 13 *hujusmodi*; lin. 23 *vereturque ab optimis omnibus*, pag. 515 lin. 26 *Hallam*.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXLI.

Pars II.

THURINGIA SACRA, SIVE HISTORIA
*Monasteriorum, quæ olim in Thuringia floruerunt,
in qua eorum fundatio, historia Abbatum, fata, an-
tiquitates, mutatio & interitus, & res notabiles, ha-
ætenus ignotæ, ex Codicibus MSstis, membranis
authenticis, diplomatibus, monumentis, lapidibus,
sigillis, & numis, historico & chronologico ordine ex-
hibentur. Accedunt SAMUELIS REYHERI
Monumenta Landgraviorum Thuringiæ, & Marchio-
num Misniæ, aucta & emendata, innumerisque
Figuris æneis & Sigillis adornata.*

Francofurti ad Moenum, ex officina Weidmanniana, 1737, foli-
Alph. II plag. 17, cum Tabb. æn. 70.

Egregie de re mediæ ævi literaria, & historia patriæ, meritis,
fuit Vir ille laboris patientissimus, & autoritate eximius,
qui hanc nobis Collectionem suppeditavit, & in publi-
câ lucem emisit. Fabulæ enim haud curatius ex Historiæ
Germanicæ latifundiis eliminantur & expurgantur, quam verita-
te, ex fontibus justis hausta, in locum earum surrogata & adscita.
Ita fabulam de *Joanna Papissa*, vidimus tandem aliquantulo solide
profligatam, & stabulum Angiæ, quod Historiam mediæ ævi pene
occupaverat, quaqua versus, purgatum esse, purgarique in dies
latamur

T

latamur jure nostro meritoque. Archivæ seu tabularia Monasteriorum hodie conduntur, discutuntur; & expenduntur. Ex his Diplomata plena purgantur manus & disseminantur. In Cleri enim & monachorum pectoribus omnis olim bonarum artium doctrina latebat. Viri cenobitæ & sacris addicti erant a secretis & libellis Principum. Consensu Episcoporum leges quondam colligebantur & roborabantur. Quare monasteria sunt perscrutanda, ut Diplomata in lucem possint erui. Prælucente Monasteriorum historia, multa dubia, quæ ingenia Doctorum Juris Publici mirifice exercent, felicissime solvuntur. Chronologia, Geographia, & Historia, tum ecclesiastica, tum civilis, ex Monasteriorum historiis diplomaticis solidatur & confirmatur. Debito itaque plausu Historiæ ejusmodi excipiuntur. *Prima* hujus Operis *Sessio* natales & originem debet industriæ & ingenio Viri præstantissimi, *Henrici Friderici Ottonis*, III. Comitum Hohenloicorum Consiliario, cujus exstat *Epistola*, qua *Acta Ottonis XIV*, Episcopi Halberstadiensis, illustravit, Misenz A. 1722 edita. *Secunda Sessio* maximam partem debetur *Joanno Martino Schamelio*, Numburgi florentissimo decori. *Sectionis prima* summam ita dabimus, ut ordinem editionis servemus. Comparent autem in ea: 1) monumenta Monasterii Gerbstadiensis, Ordinis S. Benedicti, dioceseos Halberstadiensis, in Comitatu Mansfeldensium positi, nunc destructi; 2) monumenta Monasterii S. Michaelis Archangeli Ordorfensis, Ordinis S. Benedicti, Moguntinæ dioceseos, sed jam pridem devastati; 3) monumenta Coenobii Reinhardsbornensis, Ordinis S. Benedicti, dioceseos Moguntinæ, jam pridem desolati; 4) Excerpta Diplomatum Reinhardsbornensium chartarii primi; 5) Excerpta Diplomatum Reinhardsbornensium chartarii secundi; 6) Excerpta Diplomatum Reinhardsbornensium chartarii tertii; 7) *Wilhelmii Liffemanni* Registrum Reynersbornense, ex MSto^o primum editum; 8) Exordium Coenobii Altenbergensis, & historia vitæ *B. Gertrudis* Altenbergensis; 9) monumenta Monasterii Kalkenbornensis, Ordinis S. Augustini, dioceseos Halberstadiensis, pridem diruti; monumenta Monasterii Heusdorffensis, Ordinis S. Benedicti, dioceseos Moguntinæ, prope Apoldam olim siti, nunc destructi; 11) Excerpta

cerpta Diplomatum Heusdorffensium; 12) monumenta Monasterii Wimmelburgensis, Ordinis S. Benedicti, dioeceseos Halberstadtensis, in Comitatu Mansfeldensi positi, nunc devastati; 13) monumenta Monasterii vallis S. Georgii, Ordinis Cisterciensis, dioeceseos Moguntinae, pariter everfi; 14) Excerpta Diplomatum ex chartario Monasterii vallis S. Georgii; 15) monumenta Monasterii Frauenfeensis, diu jam destructi; 16) monumenta Monasterii Colledensis, Ordinis Cisterciensis, dioeceseos Moguntinae, in oppido quondam Colleda conditi, nunc desolati; 17) monumenta Monasterii Ilmenensis monialium, Ordinis Cisterciensis, dioeceseos Moguntinae, in Comitatu Thuringiae Schwarzburgico quondam siti, hodie plane devastati; 18) monumenta Monasterii Marckfufferaui, Ordinis Cisterciensis, Moguntinae dioeceseos, in Comitatu Schwarzburgico positi, hodie desolati; 19) monumenta domus, seu Praepositurae, Uttebacensis; 20) monumenta Monasterii ad Heidam positi, Ordinis Cisterciensis, Moguntinae dioeceseos, hodie penitus everfi. Morte tamen preventus Otto, conatibus ad finem producendis fuit impar; quae elaboraverat, ne minima quidem facta immutatione, hic in publicum prodeunt. Superfunt Czernobia plura, quorum idem historias statuerat tradere. Sed, cum ea affecta reliquerit, Editor operam dabit, si quando haec eruditus probari intellexerit, ut ea penitus absoluta & elaborata proximo, seu *secundo, Tomo* juris fiant publici. *Series secunda* complectitur labores *Schamelianos*, antea Teutonice conscriptos, nunc Latinae redditos, magno olim iudicio concinnatos. Nominatim hic exhibentur historiae Monasteriorum 1) *Gottesceccensis*, seu *Goleccensis*; 2) *S. Mauricii*, ad *Numburgum*; 3) *Boswienensis* prope *Cizam*, cujus descriptio prima, eaque minus accurata, accepta referenda est *Joanni Georgio Leuckfeldio*; 4) *S. Georgii*, itidem ad *Numburgum* positi; 5) *Salfeldensis*, cujus monumenta maximam partem *Schamelius* debet *Situ. Liebigi Salfeldographiae* misisse, sed quibus multa tamen de suo addidit; 6) *Oldislebensis*, quam *Caspar Sagittarius* jam quondam adornavit, & *MStam* reliquit, a quo ea ad *Ven. Abbatem Mariaethalensem, Joannem Andream Schmidium*, translata, eoque defuncto ad generum, *Polycurpam Leyserum*, ac, hoc ipso de-

nato, per auctiōnem ad varios. *Schamelius* usus est Diplomati-
 bus Oldislebensibus, quæ ab eodem *Leysero* accepta *Jo. Bur-*
chardus Menckenius Tomo I Scriptorum rerum Saxonicarum
 edidit; 7) *Sittichenbacensis*; 8) *Roslebenensis*; 9) *Memlebenensis*;
 10) *Burgelensis*, cujus historiæ Autor fuit nobilis *J. B. de Glei-*
chenstein, Consiliarius Vinariensis, & summus provinciarum
 præfectus, qui eam vernaculo sermone conscripsit; 11) *Porten-*
sis, tum ex *Pertuchii* Chronico, tum ex *Schamelii* descriptione,
 decerpta. Ultimò loco addita fuerunt *Samaelis Reyberi*, Pro-
 fessoris quondam Kiloniensis, monumenta Landgraviorum
 Thuringiæ, & Misniæ Marchionum, cum historico-geneologica
 descriptione, olim edita, hic reposita pag. 922 - 956. Miramur,
Reyberum a Patriarchis ordiri, ac fabulosos Germanorum Reges
 inde ab arca *Noachi* proferre. Editor non exhibet audam
Reyberianam descriptionem, quippe quæ passim erroribus
 squalet, sed eam a *B. Menckenio*, *Ottone*, supra laudato, mul-
 tisque aliis, probe emendatam. Imagines deinde fuerunt ad-
 jectæ, æri incisæ, quas Editori Serenissimus Dux Saxo-Gotha-
 nus, *Fridericus II*, piissimæ memoriæ, quam clementissime largitus
 fuit. Reliqua vero Monumenta, quæ in illa *Reyberi* editione
 adhuc desiderabantur, impendio multorum sumtuum Editor ex
 sepulchris Serenissimæ domus Saxonie Electoralis comparata
 edidit. Præterea domiciliorum, præfecturarum, monasteriorum,
 altariumque, imagines hinc inde sunt insertæ vel inferen-
 dæ, quibus facies locorum præsens fuit delineata. Sunt
 & ex *Habnii Tomo I Monumentorum ineditorum* Sigilla non-
 nulla, ad *Reinhardsbornensis* Cœnobii res pertinentia, huc
 commode, & scopo sic exigente, translata. Addidit Edi-
 tor 1) Sigillum *Caroli M.* ex fano *S. Dionysii* a *Mexerajo* deli-
 neatum; 2) figuram mythologicam, quæ *Neptunum* videtur
 referre; 3) Sigillum *Caroli M.*, Osnabrugensi privilegio affi-
 xum, quod tamen ob *Jo. Ge. Eccardi* argumenta merito habemus
 pro ficto; 4) effigies *Ludovici H.*, Comitis Thuringorum, A.
 1123 defuncti, qualis in monumento ejus sepulchrali conspici-
 tur; 5) monumentum sepulchrale *Adelheide*, A. 1125, 1 Dec.
 defunctæ, *Ludovico* illi olim nuptæ; 6) effigies *Udenis*, Episcopi
 Hil-

Hildeshemensis, sed quæ ad ætatem ejus ac formam Sigilli, quod adhibuit *Udo*, plane non quadrat; 7) monumentum sepulchrale *Ludovici*, Thuringorum Landgravii primi; 8) cippus *Ludovici II*, Landgravii; 9) cippus sororis *Friderici*, Imperatoris; 10) cippus *Ludovici*, tertii Thuringorum Landgravii; 11) cippus *Hermann*, sexti Landgravii; 12) cippus *Ludovici*, *Elisabetha* sanctæ mariti; 13) effigies S. *Elisabethæ*, totum corpus exprimens; 14) nummus, *Elisabethæ* imaginem cubitalem in antica referens; 15) & 16) ornamenta, duobus monumentis sepulchralibus imposita; 17) cippus *Beatæ Gertrudis*, ex S. *Elisabetha* natæ; 18) cippus *Sophiæ*; 19) monumentum *Wittekindi M.* sepulchrale, quod a fabuloso Autore diu post *Wittekindi* obitum fuit excogitatum & effectum; 20) monumentum *Wittekindi* ejusdem, in vico *Engern* conspicuum; 21) cippus *Ekbarti*, Marchionis, quem ad recentiore ætatem pariter referimus; 22) cippus *Conradi*, Misniæ Marchionis, defuncti A. 1156, sat recens; 23) cippus *Lucardis*, quæ *Conradi* uxor exstiterat; 24) cippus *Mecbilde*, quæ *Conradi* soror fuit, æque recens; 25) cippus *Diterici*, Marchionis Lusatiæ, A. 1184 mortui, quem perigraphæ ætatis recentioris coercent; 26) cippus *Conradi*, ex *Diterico* illo nati; 27) *Friderici*, Comitis Brenensis, ex *Conrado*, A. 1156 defuncto, nati; 28) *Henrici* senioris, Comitis Wettinensis; 29) *Henrici* junioris, Comitis Wettinensis; 30) *Ulrici*, Comitis Wettinensis; 31) *Henrici*, ex *Ulrico* geniti; 32) monumentum *Henrici Illustris*, cui deest perigraphæ; 33) *Henrici Illustris* sarcophagus lapideus; 34) *Ottonis Divitis*, Marchionis Misniæ, monumentum; 35) *Hedwigis*, quæ *Ottonis* fuerat uxor, monumentum; 36) *Alberti Superbi* monumentum; 37) *Friderici Afflicti* monumentum; 38) cippus *Friderici*, Marchionis & Landgravii, mortui A. 1320; 39) cippus *Elisabethæ*, quam ipse reliquerat viduam; 40) *Dicemanni*, *Wilhelmi*, Marchionis Misnensis, m. A. 1405; 41) *Elisabethæ*, uxoris illius *Wilhelmi*, defunctæ A. 1400; 42) *Friderici Bellicosi*, cum uxore; 43) *Wilhelmi*, Marchionis Misnensis; 44) ejusdemque inscriptio alia ex loco inhumationis defuncta; 45) cippus *Georgii*, Marchionis Misniæ; 46) *Ernesti*, Electoris; 47) *Alberti Animosi*; 48) *Friderici*

derisi Bellicosi; 49) *Sigismundi*, Episcopi Wirceburgensis, nati ex Ducibus Saxoniz Electoribus; 50) *Wilhelmi*, m. 1485; 51) *Margaretha*, Austriacæ, Saxonico Principi nuptæ, m. 1486; 52) *Annuleja*, natæ ex Principibus Saxoniz, viduæ *Ludovici*, Ducis Bavarorum, defunctæ A. 1502; 53) cippus *Hedewigis*, filiz Ducis *Friderici*, m. 1519, 3 Junii; 54) monumentum sepulchrale *Alberti*, Ducis Saxoniz, primi Frisiz gubernatoris, unum, 55) ac alterum, 56) immo tertium; 57) cippus *Idena*, m. 1510; 58) *Friderici*, Magistri Ordinis Equitum Teutonicorum, m. 1507; 59) *Georgii*, Marchionis, m. 1539; 60) *Barbara*, Electori nuptæ, ex Polonia prognatæ, m. 1534; 61) *Friderici*, Electoris, m. 1464; 62) *Joannis*, Saxoniz Ducis, m. 1537; 63) *Friderici*, Ducis, m. 1539; 64) *Ernesti*, Ducis, m. 1486, 26 Aug.; 65) *Elisabetha*, m. 1484, natæ ex Bavaria; 66) *Alberti*, Administratoris Moguntini; 67) *Margaretha*, natæ ex Duce Saxonico, *Ernesto*, m. 1528, 7 Dec. nuptæ *Henrico* juniori, Brunsvico-Luneburgensi; 68) monumentum sepulchrale, *Otoni III*, Imperatori, a *Friderico III*, Duce Saxoniz, A. 1513 erecti; 69) cippus *Joannis Constantis*, Electoris, ac *Friderici Sapientis*; 70) cippus *Sophiz*, Meclenburgicæ, m. 1503, geminus; 71) cippus *Margaretha*, Anhaltinæ, m. 1521, nuptæ *Joanni Ernesto*; 72) cippus *Joannis Friderici*, Electoris, ac *Sibylla*, conjugis; 73) cippus sepulchralis *Friderici II*, mortui Stiriz in exilio A. 1595, 9 Maji; 74) & *Elisabetha*, conjugis; 75) monumentum sepulchrale *Joannis Ernesti*, ex *Ernesto* nati, m. 1657; nec non 76) *Sophia* & *Joanna*, virginum illustrissimarum, natarum ex *Ernesto* & *Elisabetha Sophia*; item 77) *Joannis Philippi*, *Joanna Elisabetha*, *Joannis Philippi*, & *Sophia Elisabetha*, liberorum *Ernesti* ac *Elisabetha Sophia*. Sequitur 78) cippus *Henrici*, Ducis, m. 1546, 18 Aug.; 79) *Catharina*, *Henrico* nuptæ, m. 1561, 6 Jun.; 80) *Sidoniz*, ex *Henrico* natæ, m. 1575, 4 Jan. Excipit eos 81) monumentum *Mauritii*, Electoris; 82) *Augusti*, Electoris, m. 1614, 26 Dec.; 83) eique nuptæ *Anna*, m. 1585, 10 Octobr.; 84) ac *Christiani*, Electoris, m. 1561, 23 Septembr.; 85) nec non *Christiani II*, Electoris. Succedit 86) monumentum æreum *Joannis Georgii I*, Electoris; 87) & uxoris, *Sibyllæ Elisabethæ*,

beta, m. 1696, 20 Jan. Nostrum est, pauca notare ex Opere Pag. 3.
 ipso memorabiliora. Beatus *Otto* ignoravit patrem *Ricdagi*,
 Misniæ Marchionis. At hic fuit probabilissime *Episc.* Confer
Gundlingiana P. XXXIV, & *Frid. Wideburgii Origines & An-*
tiquitates Margraviatus Misnici pag. 31 seq. Qui *Brunonem Ric-*
dagi patrem existisse credunt cum *Otone* nostro ac *Albino*, a 4.
testimoniis veterum ac omni probabilitate destituuntur. Jo-
achimus Maderus pag. 606 dicendus haud erat Professor Helm-
 stadiensis, sed Rector Lycei Schemingæ, quæ uno milliari distat
 ab Helmstadio. Luxos equestres A. 968 Merseburgi habitos;
Otoni approbatos, merito pro fictis habemus. De reliquo
 Diplomata, & reliqua memoratu digna, quotquot inveniri po-
 tuerunt, *Otto* diligentissime collegit, nihilque eorum omisit, quæ
 ad Historiam solide scribendam exigi solent. Commemorat ipse 17.
suam Commentationem de antiquissimo Ordorfii, oppidi Thuringiæ,
statu. In eo vero halucinatur, quod sibi persuadet, *Wigmannum,*
Cunegunde maritum, autorem Cœnobii Kaltenbornensis, fuisse
 e Comitum Northeimensium sanguine procreatum. Tribuit 302.
 enim *Wigmanno* patrem *Geronem*, Comitem Baviaræ, matrem-
 que *Matbildem*, *Thimonis*, Comititis, filiam. At hic *Wigmannus*
 existit Episcopus Citicensis, ac postea Archiepiscopus Magde-
 burgensis. De *Ludovico I & II*, Comitibus Thuringiæ, me- 50 seq.
 morantur ea, quæ lectorem possunt retinere, inprimis cum ido-
 neis ei persuadeat argumentis, *Ludovici* Saltatoris captivitatem
 & factum Gibichensteinensem ad aniles referri fabulas debere.
 Artem ac peritiam diplomaticam passim ostendit. Loca, quæ 55.
 in Diplomatis commemorantur, ex Geographia egregie illu-
 strat & determinat. Singulas propositiones, quas pro certis
 verisque reputat, aptis comprobare testimoniis, reliquas pro in-
 certis vel falsis habet, causas tamen asserens luculentas, si quid
 ei videatur fide & assensu indignum. Per incuriam omissum est
Sigillum Alberti, Marchionis Misniæ, ac Landgravii Thuringo-
 rum, *pag. 122.* Comites Landgraviosque Thuringiæ in tabulam
 redactos habes ad *pag. 114.* Mirum est, B. *Nicolai Hieronymi*
Gundlingii cogitata hic non fuisse ad *Ludovici I* parentes no-
 scendos allata, quæ existat in ejus *Sammlung Meiner Teutscher*
Schriften

Schriſſen und Anmerkungen pag. 361 ſeq. Adelberto II, Archiepiſcopo Moguntino, fuiſſe fratres Ditevicum & Ekkobartum, Comitibus, ignoravit Cl. Joannis, quod ex Adelberti II Diplomate
 Pag. 327. ad A. 1140 diſcimus. Ex charta *Alberti Urſi* pateſcit, fratres ei exiſtitſſe *Hermannum & Adelbertum* ad A. 1156, quos Ge-
 330. nealogiſta plerumque in ejus filios converterunt. De Comitibus Keſernburgicis afferuntur haud tralatitia *pag. 466 ſeq. & 507*. Paſſim ſit mentio antiquorum jurium ac familiarum illuſtrium; quam inde petere notiſſiam, jucundum erit Lectori. Tacemus uſus alios, quibus ſuppeditandis hoc Opus eſt aptum & accom-
 modatum.

Diplomatiſche Hiſtorie des Biſthums Hildesheim, &c.
 hoc eſt,

HISTORIA DIPLOMATICA EPISCOPATUS
Hildeſienſis, in qua ſtatus civilis, militaris, & eccleſiaſticus, tam liberae Imperialis Civitatis Hildeſii, in Saxonia inferiori ſita, quam univerſi Episcopatus Hildeſienſis, copioſe exponitur, ſimulque omnia hujus Civitatis jura, praeſcriptive, immunitates, conſuetudines, ratio civilis, &c. nec non, quae ad eam pertinent, Capitula, Monasteria, Aedes ſacrae, & Scholae, praeterea etiam, quae ſub ipſo Episcopatu comprehenduntur, terrae, Comitatus, Urbes, Caſtella, Arces, Pagi, Cœnobia provincialia, Eccleſiae matres & filiae, cum earum patronis, Paſtoribus, redditibus, &c. ex tabulariis publicis ſuccincte deſcribuntur, opera JOACHIMI BARWARDI LAUENSTEINII, Paſt. Sen. ad S. Michaelis
Ædem, quae eſt Hildeſiae.

Partes II.

Hildeſiae, in officina libraria Schroederiana, 1740, 4.
 Pars I Alph. 2 plag. 2, Pars II Alph. 2.

Autori Plur. Reverendo haud diſplicuit opera, Hiſtoriae patriae impendenda ab iis etiam, qui doctrina ſacra operantur

rantur cum aliis communicanda. Historiam Episcoporum Hildeneshemensium jam ante aliquot annos in lucem emisit, nec non Historiam Ecclesiarum Hildeneshemensium, & reformationis sacrae, in illis terris olim susceptae, diligentissime edita elaboratam. Saccedit jam liber tertius, spicilegium majus complectens, in quo quippe exposuit Autor de statu civili, militari, & ecclesiastico, tum urbis utriusque Hildeneshemii, tum Episcopatus ipsius. Recensuit in eo gnaviter jura & constitutiones civitatis, capitula, coenobia, ecclesias, & scholas. Edisseruit Comitatus extinctos, quorum tamen aliquos dimisit intactos, municipia, castella, sedes castrenses, ac villas. Præmonuit in indice, ex Diplomatum tabulariorum publicorum hæc esse desumpta. Quod quemadmodum haud plane veritati refragatur, ita id quoque certum est & perspicuum, ipsum plurima Diplomata vel sibi reservasse, vel, ut fieri plerumque solet, non obtinuisse. Cur vero magnam partem eorum ab hoc Opere voluerit disjunctam, rationem hanc affert, quod litibus ferendis ipse noluerit ansam suppeditare. Adhibuit, ut jura Hildesiae, ejusque Constitutiones, recenseret, in usus suos *Beurmannii*, Hildesiatum, Senatorisque, *Commemorationem de urbe Hildesiae*, eamque passim emendavit. *Partibus duabus* ipsum constat Opus. *Priori* prodidit statum Autor civilem & ecclesiasticum urbis Hildeneshemii, *Libris quatuor* enarratum; *posteriori* exponit eundem, Episcopatus proprium. *Partis prioris Libro primo* disserit de origine & nomine Hildeneshemii, ejusque insignibus armatis, de situ ejus & fecunditate, ac indole incolarum, de fluvio Innerste & aquis Hildeneshematum, de divisione in oppidum vetus ac novum, & utriusque conjunctione, A. 1583 stabilita. *Libro secundo* commemorat jura & immunitates urbis patriæ, e. g. jus pangendi foederis, praesidii proprii ac munitionis, excurrendi armata manu per terras alienae jurisdictionis, jus indicendi ac colligendi tributa, ararii constituendi, leges & statuta condendi ac promulgandi, comparendi in comitatu circuli Saxoniae inferioris, eligendi & adfiscendi advocatum & protectorem, ad dita tutorum potentissimorum ferre. Adit jus ac privilegium primæ instantiæ, de non evocando, de non arrestando, de non

P. I

pag. 35.

P. I

58.

60.

U

COM-

- comparando nisi in Judiciis Cæsaris ac Imperii, de non provocando ad tribunal externum vel aliud intra summam 50 florenoram, jus munimenti ac prohibendi castri munitionem urbi demansam, privilegium exemptionis a tributo Episcopis pendendo, cerevisiæ coquendæ, & per Episcopatus terram omnem transvehendæ. Subjungit jus cudendi numum, jus piscandi, venandi, ac occupandi, lignandi, compascuis utendi, vectigalium utriusque generis, gabellarum, nundinas celebrandi, liberi commeatus concedendi, ac per Episcopales terras exercendi, recipiendique Judæos. Liberi sunt ac immunes a vectigalibus, gabellis, tributo modiorum, tributis provincialibus anni-versariis & mensuris, nec non ab eundo militatum, per omnem Episcopatum cognominem. Omittimus Constitutiones, quas
100. *U. Gothofredus Mascovius* attigit in *Notitia Juris & judiciorum Brunsvico-Luneburgensium pag. 394 seq.* Nec tamen alienum est ab instituto nostro, docere, maxima sedulitate & accuratatione tractasse Autorem causam de magistratus oppidani electione, privilegiis, juribus, immunitatibus, ac consuetudinibus. Alibi
102. nequicquam hæc exquiras. Munera enumerat diligentissime, quibus primarii oppidanorum præficiuntur, tam immutabilia, tum vaga, minusque fixa. Quin immo ad enumerationem reddituum & ædificiorum publicorum sese accingit. Producit album, quod continet nomina omnium Consulium patriæ, inde
141. ab A. 1449 usque ad 1739 perducta. Nominatim deinde de Hildeneshemio novo exponit, de Judicio publico forensi, ibi constituto, de Judicio Præposituræ Hildeneshemensis, de Episcopalis regiminis forma, de Judicio aulico, Consistorio Episcopali ecclesiastico Augustanæ Confessionis, de Judicio officio-latus Pontificio, de Confessu causarum ecclesiasticarum oppidano, cui Syndicus nomine Senatus præsidet, de Ordinationibus judi-
176. cialibus, &c. *Libro tertio* Musæ, quæ alias inter arma solent silere, transeunt ad commemorandum ac persequendum statum
182. Hildeneshemii militarem. Affertur hic denuo catalogus Principum urbis protectorum ab A. 1440 ad 1728 *pag. 192 seq.*
185. quem Autor jam attulerat *pag. 60 seq.* Fragilitatem memoriæ humanæ hinc apparere, quis dubitabit? Enumerantur præfecti milita-

militares oppidani, quibuscum nobis negotii est nihil. *Libro*
quarto Autor progreditur ad delineandum oppidi sui ecclesiasti- Pag. 193.
 cum statum. Recenset hic Pontificiorum indidem templa, ba-
 silicam, Episcopos, quorum numerum adversus *Joannem Fride-* 203.
ricum Falckium cupit factum teſtumque conſervare, Canonicos
 cathedrales generatim, Præpoſitos, Decanos, Scholaſticos, Can-
 tores, Canonicos cathedrales ſpeciatiim, reliquias, Bibliothecam
 cathedralem, Clerum minorẽ, Vicarios baſilicæ, Capitulum
 Collegiatum S. Crucis, S. Andræ, ubi *Sannemannus* erat confe-
 rendus, & S. Joannis. Enumerat porro Autor Cœnobia Pontifi- 259.
 ciorum, nempe S. Michaelis, S. Godehardi, Carnuſianum, Ca-
 pucinorum, Jeſuitarum, B. Mariæ Magdalenæ, & Annuntiarum.
 Hæc Cœnobia ſunt intra muros urbis Hildeneſhemii viſenda.
Referenda tamen huc etiam videntur templum Collegiatum
 S. Mauritii in monte ſpecioſo, Cœnobium Canonicis regularibus 295.
 S. Auguſtini dicatum in Sultia prope portam urbis orientalem,
 ædiculam cathedralem S. Cæcilie, S. Nicolai in Bruilone, S. Anto-
 nii, & S. Urfulæ. Nec omittit idem dicere de orphanotropheis
 & xenodochiis patriæ ſuæ. Deſcendit inde ad exponendum de 313.
 ſcholis Pontificiis, Hildeneſhemii florentibus, quarum prin-
 cipatum tenet Gymnaſium Jeſuiticum Mariano-Joſephinum. De-
 nuo quoque commemorat de templis Evangelicorum, intra Hil- 317.
 deneneſhemium ſeſe offerentibus. Recenset nomina Superinten-
 dentum nuda & vacua omnibus ornamentis. Templo S. Andræ
 primario Michaelitanum ſubneſcit, cui ipſe operam navat do-
 cendo. Ut L. *Juſtum Martinum Gleſenerum* propius noſcend- 319.
 um cõmmendet, Lectorem remittit ad *Joannis Letzneri Chroni-*
con Hildeſienſe, viri centum annis ante *Gleſenerum* viventis.
Fabſi, Paſtoris ad S. Andræ, ne quidem prænomen adjunxit,
 præter conſuetudinem omnem. Videtur hic languis latuiſſe in
 herba. Non eſt noſtrum, cum Autore Evangelicorum perre-
 pere *xenodochia* oppidana, ſiquidem ea in domum deſignunt le-
 proſorum. De ſcholis Evangelicorum conciſe agit, & inania
 Reſtorum ludique moderatorum nomina loco dapaſilium ap- 323.
 ponit. Bibliothecam S. Andreanam haud involvit ſilentio. *Pars*
nunc poſterior noſtram provocat attentionem. Præmittitur ei

- promulsi de antiquissimæ mediæque ætatis statu per terras Episcopatus Hildeshemensis. Notabimus hic singularia Autoris pronuntiata. Septem filios *Japheti* jam terras Europæ anno mundi 1790 habitasse prædicat. Requiritur in hoc ipso testes. Fingi possunt migrationes gentium, *Noacho* succedentium ante *Abrahami* ætatem, demonstrari & exquiri recusant. *Tuissonem* Germanorum credit autorem, a *Tacito* adductus, quem Germani olim prædicarunt, ut Franci quondam Francum, Sueci Suecum, Dani Danum, Britanni Brutum, &c. *Mannum* Germani norunt. At, hunc in Germaniam venisse, haud addidere. Carminibus celebrarunt *Arimannum*, heroem antiquum, qui ejusmodi fuit tyrannus, ut ipse pro symbolo principii mali in Philosophia orientali sit existimatus. Ut, *Teutonem* seu *Tuissonem* quarto *Nini* anno in Germaniam venisse, comprobet Autor, Lectorem remittit ad *Berosi* Librum primum Historiæ Chaldæorum. Addimus nihil. Lectori enim subolet, quantum studium vetustissimæ historiæ impenderit Pl. Rev. Autor, qui primus pagum *Guddingon* detexit. Non miramur, Autorem esse tam expeditum & promptum in limitibus regni *Tuisconis* definiendis. *Berosus* enim Autor est. *Manni* tres filios, *Ingævonem*, *Hermionem*, & *Istavonem*, esse spurios fictosque; dudum Critici monuere. *Tacitus* ea retulit, quæ per transfennam audiverat. Cheruscorum primas sedes ad Albim existisse, liceat dubitare. *Suevos* esse Hermanduros apud *Cæsarem Lib. VI*, indiget majori demonstratione. Quam vellemus, Autor *Speneri* consuluisse *Germaniam antiquam! Melibocus & Bloksberg* nostro judicio fati differunt, licet
10. Autor confuderit utrumque. Thuringos unquam ad Hildeshemium incoluisse, inficiabimur strenue, donec Autor id nobis persuaserit solidioribus argumentis. Ut Autor ostendat, Saxonas jam A. 429 ad Visurgim & Albim in terris, quas vocamus, Luneburgicis confedisse, suosque elegisse Comites, Lectorem remittit ad *Chronicon Saxonicum* apud *Leibnitium ad A. 429*. Suboluit nobis illico, indicari Chronographum Saxonem, quem *Leibnitius* A. 1700 Hannoveræ publici fecit juris. Arripimus itaque hunc, & dolentes animadvertimus, eum unum illic abesse, nec spem restare ferendi suppetias Autori.
- Anga-

Angariam Westfaliam annumeratam fuisse, error est, inde enatus, Pag. 12.
 quod Saxonas Angarios Autor a Westvalis ac Ostvalis haud di-
 stinxit suo loco, eosque demum pag. 13, sui plane immemor,
 adduxit. Duces Saxonum, qui erant ortu nobiles, munere du-
 ces bellici, vocat *Prinzen*, *Princes*, *Principes*, pro indole signifi- 13.
 catus ævi nostri. Quid *Caroli Magni* progenitores in Saxonas
 refranandos moliti fuerint, dicere omittit, Hildesensium Episco-
 patui quamvis accommodatior fuisset hæc tractatio, quam
 enumeratio rerum a *Tuiscone* gestarum. Singulare est,
 Saxonas promississe id imprimis, sese in *imperio Romano-* 14.
Germanico Carolo Magno principatum & primas attributuros.
 Saxonas, regnante *Henrico, Lupolfs* nepote, pristinam recuperasse
 libertatem, qua ante *Carolium Magnum* fuerint gavisi, existimat 15.
 Autor, nec præterea facile quisquam. *Bennopolin*, id est, Hil- 16.
 deneshemium, & *Benneburgum*, id est, castellum inter montem
 Creila & muros Hildenesheimii occidentales, ex parte bo-
 reales, confundit. Dum enim *Berwardus* sese vocavit *in thro-*
nizatum Bennopolitanæ Ecclesiæ, designatum ivit Ecclesiam Hil-
 deneshemensem. *Luteam villam* esse villam Gledingen, credi-
 bile non est. *Lemendorp*, nunc *Lehdorp*, prope Brunsvicum 17.
 sita villa, hic in censum venit. *Biscesproth* est *Rode* supra Det-
 furtum. Villam enim hanc quondam Episcopus eruendam cu-
 ravit. Autor per *Biscesprotham* designari credidit *Bisperode*,
 villam præfecturæ Principatus *Wolferbuttela*i, quam appellant
Wickensen. *Drotbe* villam Autor credit dici *Retbem*. Docuit
 autem Cel. *Christianus Ulricus Grupius* in *Originibus Hannovera-*
nis, villam *Trotbe* esse everfam & diu desolatam, ejusque reliquias
 superesse in variis locis prope *Koldingam*. *Ommergau* tractum
 Autor distinxit ab *Ambergau*, ficto *Henrici II* Diplomate indu-
 ctus. Pagum *Ambergau* dictam fuisse *Hafalam*, seu *Hassalam*,
 haud admittendum. Res innititur hæc Diplomati *Ortonis III*,
 A. 1001 dato, in quo tamen legitur *Astfalo*. At hoc Diploma 18.
 est suppositum, in *Brugthem*, ut daretur, constitutione imper-
 titum, cum Cæsar esset Romæ. *Pateleche* nunc dici *Bilderlah*,
 haud secus improbabile. *Pateleche* fuit *Bedel*, *Pedel*, *Bedilaba*,
 ad Orientem *Sesæ* oppidi, villa dudum desolata. *Amnis Schlit-*

- tau Sefam haud perfuit, quod Autori persuasum, sed Schildau. Pagus *Empnegau* ut fuerit partu novo exclusus, in causa est effictum illud Diploma, quod edidit Cel. *Harenbergius* in *Hist. Gandersb. pag. 672.* Mallemus, ut Autor hic ab affectando *Harenbergio* abstinuisset. Pagus *Eriggau* eidem debetur officina, cufus ex villa *Ericheshufen*, sicuti *Erimergawi* ex *Rimerode* fuit prognatus. Villulae hae in praedia abierunt, prope *Gandershemium* sita, qua *Northemium* itur. Huc spectant quoque larvae pagorum *Grenigau* & *Fritthenigau*. Pagum *Guddingun* Autor suo loco posuit, in eo tamen humani quid passus, quod villam *Swalenhufen* putat destructam & olim juxta *Gronau* sitam. *Swalenhufen* enim haud differt a *Hemmenborpe*, *Salinis* claro. Diplomata *Amelungesbornensia*, ne hic dubitemus, efficiunt. Nec possumus, quin Autori significemus, *Marcus*, quos a *Gandershemia*, *Lahtnadorpo*, *Lutherio*, & *Rudiera*, fuisse denominatos constat, propiori dignos esse consideratione, simul ac ipsa Diplomata, quibus illi innituntur, fuerint in tuto collocata. Sed haec *Cricorum* rugis demandamus. Pergimus potius, Autorem comitaturi, qui situm *Episcopatus Hildeneshemensis*, originem inprimis, foecunditatem, flumina, divisionemque exponit.
40. Hinc pertractat *Comites Winceburgi*, *Peinae*, *Dasselae*, *Woldenborgae*, & *Schlademii*; omittit vero *Comites Ohlsburgenses*, *Woldensteinenses*, *Benneburgi*, *Himstedenses*, *Bodenburgenses*, *Limmerburgenses*, &c. Illa de Comitibus expositio propemodum integra et fabulis *Joannis Lezneri* deuvo prodiit recocta. Si Diplomata & Scriptores coevos adhibueris, ac reliqua refeceris, pollicem nobis ita judicantibus premes, quisquis fidem sollicitas nostram. Et hanc ob causam obsecramus universos, qui *Historiae* medii aevi elucubrandae cuidam sese accingunt, ut
- 1) fontes suos ubique indicent,
  - 2) Diplomatum fidem explorent,
  - 3) certe ad ea sub conditione, si sint genuina, provocent,
  - 4) Chronica progenitorum nostrorum, nisi coeva aut ex coevis fideliter hausta sint, rejiciant in loculos Bibliothecarum,
  - 5) haud exscribant & compilent fide bona viros alios, licet historiarum fati peritos,
  - 6) & *Pyrrhonismum* alant historicum, antequam propositionem quandam affirmant, vel negent,
  - 7) licet paucissima
- ma

ma sint, quæ literis produnt. Non enim quæritur, quam multa, sed quam bene, scripserint Autores. Non lubet diffiteri, operam Autoris esse magni æstimandam in colligendis oppidis, castellis, sedibus generosissimarum familiarum, villis earundem, villis præfecturarum, in juris patronatus ecclesiarum, accuratissime delineati, rebus, in actis belli, ab A. 1519 a Ducibus Brunsvico-Luneburgicis gesti contra Episcopum *Joannem V*, cujus vitam tenemus manuscriptam, fideliterque elaboratam. Defunt tamen in actis hisce multæ chartæ publicæ. Exponit deinceps de Fœderatis Smalcaldicis, & eorum rebus in Episcopatu gestis. Potuisset Autor de *Agendis Ecclesiasticis Adolphi*, Comitis Holstatorum, nonnihil intexere, quæ videtur haud vidisse. Non minus ipsum præterit Ordinatio ecclesiastica Smalcaldicorum Fœderatorum, A. 1542 edita Vitebergæ. Acta *Joannis Bissendorffii*, supplicio publico obruncati, copiose & pulchre dedit descripta. Rarum hoc alias est ferculum. Subtexuntur fata Episcopatus, sub *Friderico Ulrico & Georgio*, Ducibus, in utramque partem spectata. Delineatur deinde facies rei ecclesiasticæ, per Episcopatum conformatæ ad compacta nova, A. 1643 inita, & deinde variis insultibus immutata. Querelæ, ab Evangelicis motæ, haud omittuntur, quæ in hunc usque continuantur diem. Pontificiis hæc expositio solidior non potuit non minus probari, quippe qui transactionem, A. 1711 stabilitam, vix ferunt. Excipiunt status ecclesiastici descriptionem *Cœnobii*, extra Hildeneshemium in provinciis sita, quinque scilicet Monachorum, & quatuor virginum Deo devotarum, nempe *Lammespringense, Ringelbeimense, Derenburgense, Georgiibergense, & Reiffenbergense*, nec non *Heiningense, Dorstadenense, Woltingerodanum, Escherdenses*. Adjungitur series Ecclesiarum Pontificiarum. Quas excipit enumeratio Ecclesiarum Evangelicarum & Ecclesiarum, qui eis inde ab ætate Reformationis præfuerunt, nec non scholarum, passim obviarum. Hæc est libri summa, quo ægre carebunt viri honoratiores Episcopatus Hildeneshemensis & regionum circumvicinarum. Stilis ubique est planus, dilucidus, fuci oratorii ac inæqualitatis expers. Distributio partium sollicitè fuit inventa, effectuique data. Pleraque radiant fulgent-

Pag. 100
seq.

129-

159 seq.

191-

240.

267.

fulgentque sua luce. Expositio Comitum, veteris status dice-
 cesis, pagorum veterum, originis Alfeldani oppidi, & similium
 momentorum, ita est comparata, ut ei defuerit lima, siquidem
Joannem Leznerum nimis hic Autor fuit affectatus, & re diplo-
 matica destitutus. Dabimus seriem eorum, quæ sunt retractan-
 da & emendanda, præter ea, quæ jam meminimus nos monere.
 En seriem: 1) Bennopolis fuit Benneburgum pag. 2, 3; 2) *Ben-
 no* Frisius est conditor Hildeneshemii pag. 1; 3) Hildeneshe-
 mium traxit nomen ex silva *Hils* pag. 7; 4) nova civitas Hil-
 deneshemensis fuit A. 1090 exstructa; 5) *Walbertus*, qui fuit
 tantum *Wichberti* vicarius, *Wichbertum* excepit pag. 205; 6)
Walbertus fuit ortus ex familia Albatinorum pag. 207; 7) Ca-
 nonici e Seculo XII modo tres possunt enumerari Cathedrales
 pag. 228; 8) Seculi XIII enumerare tantum licet Cathedrales
 30 pag. 229; 9) Diploma *Henrici II*, A. 1013 datum, est ge-
 ninum pag. 247; 10) *Tangmarus* prodidit, primordia Eccle-
 siæ S. Crucis A. 1009 fuisse capta, pag. 251. Dedicatio certe in-
 cidit in annum 996, teste eodem *Tangmaro*. 11) *Hundisdure*
 legitur in Diplomate *Berwardi* pag. 263, ubi *Himdesdore*, nunc
 Himmelsthür, est rescribendum; 12) *Henrici II* Diploma,
 pag. 267 seq. allatum, nunquam antea fuit editum; 13) *Caro-
 lus Magnus* oppidum Benneburg nominavit Hilsheim pag. 16 P. II.
 Diplomata antiqua præferunt nunquam non *Hildeneshem*; 14)
Carolus M. vicit *Wisekindum* bello tricennali pag. 28; 15) ipse
 obiit, cum imperasset Saxonibus 14 annos, pag. 19; 16) 24
 Edelingi, olim 12, dominati fuerunt Saxonibus universis pag.
 37; 17) Comites Winceburgicos existisse jam *Pipini & Caroli
 M.* ætate, credit pag. 40 seq. 18) *Altfridus*, Episcopus, A. 872
 confirmavit Cœnobium Lammespringense pag. 41. Diploma id
 est supposititium. 19) *Bardo*, Comes Winceburgicus, funda-
 vit Alfeldam pag. 66. Comes ille est *Lezneri* commentum.
 20) Alfelda paruit Winceburgicis Comitibus 400 annos pag. 68;
 21) *Rudolphus*, Comes Peinensis, ab *Henrico Leone* fuit devictus
 pag. 70; 22) *Ricdagus*, fundator Cœnobii Lammespringensis,
 fuit Comes Winceburgicus pag. 81. Omittimus reliqua, Autorem
 Pl. Rev. obsecrantes, ut hæc fronte excipiat sævna. Si enim
 præ-

præstantissimæ virgines pulchritudinis laudem non amittunt, si qui leviores in genis ipsarum navi apparent, multo minus labes una & altera prætium Operi optimi Autoris subducat.

J. C. HARENBERGII PARERGON DE Pagis antiquis Diœceseos Episcopalis Hildeneshemensis, ad supplenda & emendanda ea, quæ in Chronico Gottwicensi, ac JOACHIMI BERWARDI LAUENSTEINII Historia-diplomatica Episcopatus Hildensensis in Prolegomenis ad P. II pag. 15 - 25, leguntur.

I Diœcesis sacra & ecclesiastica, cui Episcopus Hildeneshemensis, imperante *Ludovico Pio*, præesse cœpit, complexa est Ostfaliam pagum, atque præterea pagos nonnullos minores, ac aliquot minorum majorumque partes. Diœcesin hanc distinguo a complexu terrarum, quas Episcopus Hildeneshemensis inde a *Caroli IV* ætate, qua est *Princps Imperii*, tenet atque moderatur; & quibus solemus imponere nomen Episcopatus Hildeneshemensis. Diœcesis enim illa, ad tempus Reformationis ecclesiasticæ continuata, hinc inde latius patuit, quam Episcopales terræ; & rursus Episcopales terræ jam exstiterunt Seculo XIII, ac sequenti ætate, extra diœcesin illam Episcopalem Parochialis cura seu diœcesis Episcopi certe non patuit usque ad Comitatum Dasselensem. Quanta autem fuerit ubique diœcesis, haud facile est determinatu, si ad originem & fundamentum Ecclesiæ Hildeneshemensis existimemus respiciendum. Episcopo enim Hildeneshemensi nulla initio data fuit diœcesis. Ipse præfuit Monasterio Benedictino, eamque ob causam nonnulli *Monachi Corbejenses* ad illud regendum fuerunt denominati. Episcopalis ipsius cura invigilabat religioni Christianæ inter homines, paulo ante superstitionibus immersos, conservandæ, ac versus Septentriones propagandæ. Quam ob causam insignis existit Hildeneshemensi schola, in qua Episcopi suam

demandata, in qua ipsi Imperatorum ac Ducum filii aliquot doctrinis egregiis fuerunt imbuti ac præmuniti. *Berwardus* benevolentia Imperatorum *Ottonis III* ac *Henrici II* admodum valuit. At ne tunc quidem existit determinatio dioeceseos *Hildeneshemensis*, Regum sigillo munita. Quis enim, obsecro, animum inducere potest, ut credat, litem de Cœnobio *Gandershemensi* Moguntinum Archiepiscopum inter & Episcopum *Hildeneshemensem* tot extrahi continuazique potuisse Conciliis & disceptationibus, si perspicuis membranæ documentis *Berwardus*, ac ejus successor, *Godehardus*, comprobare potuissent terminos dioeceseos suæ orientales? Determinatio dioeceseos, quæ vulgo *Ludovico Pio* tribuitur, edita a *Leibnitio Tomo II Scriptorum Brunsvicensium pag. 155*, forma diplomatica caret, nec ejus ullum exstat monumentum, ad *Ludovici Pii* ætatem deducendum. In Diplomate *Henrici II*, A. 1013 Werlæ dato, quò dioecesis definitur, licet res ipsa sic exigeret, nulla de *Ludovico Pio* injicitur mentio, sed commemorantur *Arnulphus*, Rex, & *Hlotbovicus*, qui parochiam Episcopi, suis limitibus designatam, sua muniverint tutela. Quamprimum vero Diploma illud, *Henrico II*, Regi, attribui solitum, propius intuemur, non possumus, quin notas suppositionis, undique elucentes, citra laborem detegamus. Fit enim in eo de incolumitate prolis regalis mentio. Incolumitas est omnino viventibus propria. At quis unquam ostendet, *Henricum II* ex *Cunegunda* sua ullam suscepisse prolem? Præterea dioecesis univèrsa subjicitur *pago Ostfalia*. Quæ significatio ne videatur frivola, additur voci *pagus* vox *provincia*, modo tum quidem satis inusitato. Quis unquam legit Diploma, in quo loca, *Vifurgi* prope *Kemnadam* adjecta, & montes, *Vogler* & *Ibdt*, in præfectura Ducali *Brunsvico-Luneburgica Wickensens* fiti, ad *Ostfalia* pagum referuntur? *Henricus II* fingitur in Diplomate fateri, se suosque parentes in gremio *Ecclesie Hildeneshemensis* fuisse oriundos, & hac usque sublimatos. *Henrici II* avus, *Henricus*, cognomento *Rixesus*, *Northuse* primam vidit lucem. Patri *Henrico* indubie *Bavaria* præbuit solum natale. *Henrici II* avia, *Juditha*, *Arnulphi Alati* filia, *Bavario* erat ortu; mater *Gisela*, filia *Conradi*, Regis *Burgundie superioris*, in gremio *Ecclesie Hilde-*

Hildeneshemensis haud potuit nasci. Quis igitur non videt, chartæ illius fidem laborare? Ut vero dicamus, quod res est, *Conradus II* definivit limites Episcopatus Hildeneshemensis, Mindenensis, ac Verdenensis, ac controversiam illam Gandershemensem sustulit. In præsens suffecerit, pingui Minerva indicasse terminos dioceseos Hildeneshemensis. Patuerunt vero illi inde ab eo loco, quo flumini Ockeræ Scuntera æmnis sese insinuat, per medium Ockeræ alveum, urbem Goslariam, radices Herciniæ silvæ versus Sefam, inde Harrihusum ad amnem *Eterna* seu *Etrina*, qui Hachemehusum, Seboldshusum, Gandershemium, & Crainsen, præfluit, tandemque in Leinam evolvitur, ab origine amnis Eternan ad fontem, qui pagos Rittega & Flornithi divisit prope Wittewater, inde ad amnem Aue, ac inde per montem Erichshusensem (*Erisberg*), ubi Flornithi pagus ac Graem sese mutuo contingebant, per Kaminathanberg (nunc *Kemnabrin*, inter Gandershemium & villulam Oderichshusen,) in flumen Eternan (nunc *Gande*), donec ipsum Leinæ committitur, inde per Leinam usque ad rivum, decurrentem inter villulas Edingehusen (desolatam) & Ertishusen (præfecturæ *Grene*), inde per montem Selter usque ad Markeldissen; inde per silvam Hils usque ad Wikenfen; inde per montem Ohtberg ad villulam Hohenberge prope Cœnobium Amelungesborne; porro per montem Vogler ad villam Wabeke, ad amnem seu rivum Lenne, quem Veteres *Linne* vocarunt, ubi insluit Visurgim; inde ascendendo juxta amnem Lenne usque ad villam Halle; hinc ad pontem amni Lenne impositum prope villam Scherf-Altendorf; inde per medium montem *Ibat* (nunc *Ibtberg*) versus Halleræ fontem; inde per circuitionem occidentalem ad Westzellam, villulam Cellis propinquam; hinc ad Septentriones paululum iter flectendo, ac redeundo ad locum, ubi Scuntera Ovacræ sese immittit. Obiter moneo, *Leibnitium* legisse *Unabeki*, pro *Wabeki*, *Igat* & *Gigat* pro *Ihat*, *Lume* pro *Linne*, *Linsa* pro *Linfa*, villula ad ostium amnis Lenæ, *Achingabusum* pro *Adingahusum*, &c. Cum successu temporis Diploma *Conradi II* perit, designatio limitum, ex eo transcripta, cœpit tribu *Ludovico Pio*, & secundum eam Diploma recentiori arte fuit concinnatum,

cinnatum, *Henrici-II* præferens nomen ac sigilli mentionem, eo quidem fine, ut intelligeretur, eligendum esse Episcopum a Basilicæ Canonicis, ac Monasterium, in quo Episcopus juxta templum habitabat, jurisdictioni *Advocatorum* regaliū esse exemptum.

II. Sequar ordinem alphabeticum, libere expromturus sententiam de pagis nonnullis fictis, nominatim *Algida*, *Eilverigawi*, *Erigawi*, *Erimergawi*, *Fritthemigawi*, *Empnegawi*, *Gandershemigawi*, &c. Cum *Otto Magnus*, ejusque successores, Episcopis indulgerent jura quædam regalia, per tractus regionum determinatos, æmulatio incescit Abbates & Abbatissas ostentandi consimilia jura. Perierunt quoque sæpius Diplomata, quibus fundationis momenta, bonorum redditumque recensiones, atque jura & privilegia, continebantur. Utraque hæc causa effecit, ut Diplomata fingerentur, ac in vicem genuinorum consarcinarentur. Quoties verò architectus Diplomatum veteratorius historiæ temporumque, moris pristini, in locis Sigillorum affigendorum recepti, atque Geographiæ & Chronologiæ, fuit imperitus, deridendos non potuit non admittere errores. Illustrabimus pronuntiata exemplis, ad rem præsentem spectantibus. *Pagus Algida* sese offert lectori in quodam *Arnolphi*, Regis, Diplomate, A. 892 dato, atque evulgato a *Johanne Georgio Escardo* in *Historia genealogica familie Saxonie superioris pag. 296*. Simul ac Diploma legeris, incidet in Episcopum Hildeneshemensem, *Engelmarum*, cujus precibus Rex *Arnolfus* fuerit adductus ad pagum illum *Comiti Egbrechts* dandum. Nec pagus ille, nec Episcopus *Engelmarus*, alibi commemorantur. In numero Episcoporum Hildeneshemensium nullus *Engelmaro* est locus. A. 892 *Wigbertus* Episcopatu Hildeneshemensi adhuc præerat, quippe qui A. 880 a Rege ad Episcopalem honorem est elevatus, & A. 894 Synodo Triburiensi interfuisse fertur tum ab Annalista Saxone, tum in *Tomo XXIV Conciliorum* editionis Regiæ Parisiensis *pag. 677*. Nemo itaque dubitabit, quin Diploma illud ex quadam *Archantii Severi* officina prodierit. Eiusdem fidei est Diploma illud Gandershemense, A. 1021, a *Aug. Noviomagi* datum, quod *Henrico-II* attribuitur. In

eo

eo transferre dicitur Imperator pagos nonnullos respectu *Comitia*, seu *jurisdictionis inferioris*, ad Monasterium Gandereshemense. Autor Diplomatis non satis recte meminit, Imperatorem tunc Noviomagi egisse, satius sibi consulturus, si locum Thuringiæ, in qua tunc versabatur Imperator, nominasset. Dum vero fabricatus fuit pagos, puerilem imperitiam suam fatis superque & turpiter traduxit. Erat in eo, ut Monasterio illi adscriberet jurisdictionem in Gandershemium urbem & præfecturam, in Rimigerode, villam propinquam, Erigshufum, prædium vicinum; in castrum & præfecturam Grene, in villam Freden & majorem & minorem, in oppidum Bokenum & villas adjectas, nec non in Sulbeke, Osdagessen, & Avanthusen. Eapropter finxit, Imperatorem donasse Monasterio Gandershemensi potestatem juris dicundi per pagum fictum *Gandershemigawi*, *Erimergawi*, *Eriggawi*, *Grenigawi*, *Fritthenigawi*, *Ommergawi*, & *Suilberigawi*. Et, cum Monasterio illi, tum Benedictini Ordinis; reditus aliquot quotannis afferrentur ex villis, ad amnem Aue in Rittiga positis, architectus Diplomatis quoque addidit pagum *Auganagawi*. Ejusdem furfuris sublestaque fidei est Diploma *Henrici III*, A. 1039 datum, quo ficti illi pagi recensentur, ac commentitius pagus *Empnegawi* illis annumeratur. Edidi hoc Diploma in *Historia Gandershemensi pag. 672 seq.* ex schedula haud admodum antiqua; ac in *Schædionii Annalibus Paderbornensibus* posthæc inveni Diploma genuinum, ad cujus formam Gandershemense illud supposititium accedit. Eidem *Henrico III* Gandershemenses olim supposuerunt aliud Diploma, ad A. 1043 relatum, quod notas fraudis usquequaque ostendit, quemadmodum demonstravi in *Historia Gandershemensi pag. 673 seq.* Ætatis subsecuturæ Critici Diplomata Seculorum priorum pleraque, Monasteriorum fercula, quondam deprehendent aduiterina, nisi lucrum & metus eos a veritate retraxerint patefacienda. Infulsum sane est, ponere pagum Gandershemigau ad latus pagi Flenithigau, cum Gandereshemium utrumque, & villa & urbs, in Flenithigau fuerit situm. Ridiculum omnino, Empnegawi pagum ibi locare, ubi pagus *Vden* seu *Valedungon* existit. Eandem impudenciam fingendi

lingendi crediderim pellucere ex pago *Frishenigawi*, siquidem locus uterque Freden, supra Alfeldam Leinæ adjacens, ad pagam *Aringam* spectavit. Et eam quidem ob causam animus est omittere pagos illos commentitios & confictos, *Algida*, *Auganagawi*, *Eriggawi*, *Erimergawi*, *Empuegawi*, *Frishenigawi*, & *Gandersbemigawi*.

III. *Alaringe*, *Aringa*, *Arbbinge*, pagus fuit ad Leinam, inde a Grene usque ad Elze seu Aulicam procurrens. *Alaringe* occurrit in quodam Diplomate, quod *Arnulfus*, Rex, A. 892 dicitur dedisse, atque existat apud *Jo. Ge. Eccardum* in *Historia genealogica familie Saxonia Superioris pag. 295*. In *Summariis Traditionum Fuldensium Cap. 5 §. 74* hæc leguntur: *Ego Hauger trado Deo & S. Bonifacio hereditatem meam in terminis ville Vuorese cum pratis, silvis, domibus.* *Henricus IV* A. 1068 Basilicæ Hildeneshemensi traditur donasse Comitatum in pagis Valedungon, Aringe, Guttingon, & in his publicis Ecclesiarum parochiis, *Alicga*, *Redun*, *Fredenon*, & *Walenhufon*, situm. *Alicga*, seu *Aulica*, *Elze*, pertinet ad pagum Valedungon. *Redun* ac *Fredenon* referenda sunt ad pagum *Aringe*. *Wallenhufum*, seu *Wallensen*, villa præfecturæ *Lauensteinensis*, ad pagum *Guttingon* est referendum. In charta *Berwardi*, Episcopi *Hildeneshemensis*, A. 1022 data, *Reiben* villa annumeratur pago *Aringun*. Invenimus ad Leinam in tractu inter *Graem* & *Valen* villas *Vreden*, *Vorsate* seu *Værste*, & *Reden*. Quare de situ *Aringau* non amplius est dubitandum, quamvis *Ven. Gorbefridus* judicet, genuinum pagi *Aringa* situm reperiri noadum potuisse. Appellatio autem pago huic inhæsit ex anne *Ale*, qui urbi *Atvelde* dedit nomen. Veteres incolæ *Aringenſis* pagi *Leinam* vocarunt *Ale* & *Aler*. Alveus vetus, per quem olim *Leina* transit inde a *Memerhufa* usque *Alveldam*, hodie vocatur *Ale*. Comitatus castrum eminuit quondam ad *Leinam* in colle hand procul *Alvelde*, nomine *Limmerburgum*, cujus rudera & muri aggeresque aliquot restant. Locus *Alevelde* Seculo XII exeunte demum fuit exortus, ineunte Seculo XIII muris cinctus. Cum filii *Henrici Leonis*, *Saxonie Ducis*, A. 1203 patrimonii avici ac paterni loca inter sese distribuereut, tractus ille, antea *Arin-*

Aringum dictus, adhuc in eorum perstitit ditio. Quæ *Johannes Leznerus* de Comitibus Winceburgicis, Alvelde dominis, habet, ea fabulosa sunt, & conficta ab eis, qui Ducibus Brunsvico-Luneburgicis tegere voluerunt possessionum avitarum mentionem. Aringum nunc est pars præfecturæ Winceburgensis.

IV. *Ambergow, Ambraga, Amberga, Antmerigawi, Ommergawi*, pagus inde ab oppido Sefen usque ad Woldenbergam procurrens, appellatus ex vicinitate montis Hercinici *am Berge*. Situm recte determinavit Vir Celeberrimus uterque. Loca nonnulla huc referenda sunt obscuriora. *Sehuson*, seu *Sesfen*, est oppidulum satis notum, domicilium præfecturæ præbens Brunsvico-Luneburgensi. *Dalebem*, seu *Dalem*, villa prope Bokenum, satis est nota. *Badeliska, Patheteche, Pedilon*, est villa *Pedel*, quæ dudum fuit extincta, sita prope Sefam. Pro Wurothufon legendum est Murothufon. Locus *Morsbusen* in charta geographica, trecentis abhinc annis fere conceinnata, legitur intra præfecturam Woldenstein situs, quæ nunc vocatur a recentiori domicilio Bidela seu Binderlah. *Hammingorod*, seu *Hammingi novale*, fuit villa inter Binderlah ac Sefam, ex qua nihil restat nisi appellatio campi *Hammingorodensis*, *Hammingoroderkamp*, vulgo *Hungerkamp*, de cujus situ Hildeneshemenses ac Brunsvico-Luneburgenses A. 1643 in *Recessu* cur fuerint incerti, admodum sum ignarus. *Pilidon* mutandum est rursus in *Pidilon*. Pagus Ambergau univèrsus ad Dioecesin Hildeneshemensem quondam fuit relatus.

V. De *Darlinga* autem secus est sentiendum. Hujus enim pagi pars minima intercipitur fluvii Fusa ac Obacra. Dicitur pagus alibi *Darlingow, Darlinga, Derningon*, ac Gifhornium inter & Helmstadium, Scaningam porro, Brunsvicum, ac *Garfenburtelium*, longe lateque patuit. Villa ex *Berwardi*, Episcopi Hildeneshemensis, charta, ad A. 1022 solita referri, addisci possunt complures. En omnes, quotquot adhuc e Diplomatus innotuerunt, villas. *Achem*, villa in præfectura Wolferbattelana, intra Gograviam Bivendensem, prædio Steinbergiorum commemorabili insignis. *Achem Sejnbede*, nunc *Sentted*,
land

haud procul inde sita, in chartis Coenobii S. Crucis Brunsvicensis vulgo *Senslide* dicta. *Albordesteten*, id est, locus *Alberti*. Videtur *Abofse* subesse nomini prisco, villa praefectura Nienbrücke. *Aldagesbusle*, nunc *Adsnbüttel*, haud longe ab Ovakra flumine versus Septentriones in praefectura Gifhornensi. *Almstede*, villa haud procul urbe Scheppenstadio sita. *Arnaldeshem*, locus nondum exploratus. *Bernstedertorp*, *Beunestorp*, *Bensdorf*, nunc *Barensdorf*, villa praefectura Fallerslebenis, ad Boream Helmstadii sita. *Biscopeshusen*. Probabile, locum nunc vocari *Wispershusen*, in praefectura Nienbrück. Episcopi Hildeneshemensis eo usque patuit omnino Dioecesis. *Bodenrod*, seu novale Bødonis, nunc *Bevenrode*, in praefectura Gifhornensi, haud procul ab amne Schunter. *Burg*, castellum Comitum Brunsvici agentium, vulgo *Tanqwarderode*. *Cubelenge*, vulgo *Cüblingen*, villa Scheppenstadio vicina intra praefecturam Wolferbuttelensem. *Drongolevo*, nunc *Dreyleben*, villa praefectura Scheningensis. *Duringesroda*, locus Obacrae juxta Brunsvicum finitimus, dudum desertus. *Flegtborp*, villa magna prope domicilium praefectura Campen. *Gewini*, nunc *Meine*, intra praefecturam Campen. *Grasatob*, nunc *Grasleben*, ibidem. *Hebesheim*, nunc *Evesen*, inter Scheppenstadium atque Wolferbuttelam. *Hessenheim*, Hessen vicus ad aggerem, vicus & praefecturae domicilium in confinio Principatus Halberstadenensis. *Jemmenstide* & *Kissunleve*, loca desolata praefectura Fallersleben. Ex posteriori villa cognomen adharet familiae generosissime cuidam, a *Kisleben* denominatae. *Mainlum*, *Meine*, villa praefectura Gifhorn supra Papendik. *Mollenstide*, vocatur *Myllumstedi* in Diplomate *Arnulfi*, Regis, A. 888 Francofurti Corbejensibus dato. Haud licuit locum expiscari. *Musfchi*. An subest villa *Maschenrode* inter Wolferbuttelam & *Riddageshusam*? *Nettorp* adhuc latet. *Ramaige*, nunc *Remlingen* in *Gograviatu* *Biwende* ad Wolferbuttelam. *Roresheim*, nunc *Rørsen*, versus Hessen. *Rumeresstieda*, *Runstedt* intra praefecturam Scheningensem. *Sceninge*, urbs antiquissima Scheninga, jam *Caroli Magni*avo cognita, Annalista Saxoni appellata *Scanigge*, vulgo dicta *Scheni*. *Sinbede*, nunc *Sonstede*, haud procul Luckeln

Lackeln & Evesen. *Sinasrode*, qui locus adhuc latet. *Thidazingaroth*, fortassis Diddense ad Obacram infra Nienbrücke. *Tuispfede*, locus desolatus. *Tiusfinga*, nunc Twiflingen, inter Scheningam & Vogtsdalem in praefectura Scheningensi. *Valarstebo*, Warfchleben, juxta villam Uplingen, ni potius Fallersleben, domicilium praefecturae. *Witradesbutle*, nunc Warxbüttel, intra praefecturam Nienbrücke, in Inventario Coenobii S. Crucis A. 1222 *Wartisbutle* appellata. *Witlungun* latet. *Witladesbutle*, nunc Velbüttel, intra praefecturam Gifhornensem. *Veltheim*, villa ad agrum Ohe intra praefecturam Wolferbüttelensem. *Uplingi*, nunc Uplingen, prope Scheningam. *Vurdorp*, nunc Vordorp, haud procul a Meine intra praefecturam Gifhornensem. *Zezingeroth*, nunc Essenrode, haud longe a villa Flechtorp intra praefecturam Kampen. Huc referenda sunt nonnulla ex *Traditionibus Corbejenfibus* ineditis. Hæ enim significant, *Ottonem Illustræm*, *Ludolfi* filium, tenuisse ex beneficio Regis Germaniæ res proprietatis imperii in *Godelveshem* (Goddelsheim in Comitatu Waldeck) in pago *Nitherfi*, & ea permutasse A. 888 cum Abbate Corbejenfi *Bavone* locis in Saxonia orientali ultra flumen Oyacceram sitis, atque recepisse in *Dalhem* (Salzdalem) litos 14, colonos 11, & 6 partem salinarum, in *Odönhem* (Einem) litos 14, colonos 2, in *Kikibi* (Sikte) litos 2, in *Leri* (Lere ad Schunteram) litos - 2, colonum 1, mansos 2½, in *Laubingi* (Lauingen ad Koenigslutter) colonum unum, in *Seodersted* litos 2, in *Mullumsted* litos 3, in *Sephing* mansos 5, in *Vredu* (Uhrde) litos 7, mansos 12, in *Rodenosteva* litos 20, mansos 60, in *Dallangibutli* colonos & mansos 15, in *Beriwidi* (Barweke) colonos 16, totidemque mansos, in *Stadforde* colonos 7, & octavam partem totius marcæ, in beneficio *Advocati* mansos 8, in *Ailimundesrotbe* mansos 12. Superest quoque in tabulario Corbejenfi Diploma, quo hæc permutatio confirmata legitur ab *Arnulfo*, Rege, A. 888, Francofurti dato Indiæ. VI, 4-Id. Junii, anno regni primo.

VI. *Densfinga* pagus Goslarum inter & Bokenum interjacet. Sita fuit in ea villa *Fersbitz*, nunc *Fersbent*, in praefectura Libenburchensi juxta Goslarum. Vide *Louckfeldi Antiquis. Poëid. pag. 273.*

VII. *Flenbi*, alias *Fliobni*, *Flenitbi*, *Flontigawi*, *Flenide*, pagus inter silvam Hildeneshemensem ac pagum Rittega. Territorium Gandershemense in eo fuit situm, teste *Fangmaro* in *Vita Berwardi, Episcopi, Cap. 13*, ac *Eberhardo*, Monacho, in *Summariis traditionum Fuldensium, Cap. V §. 12*. In charta *Henrici II*, qua A. 1022 bona Cœnobii S. Michaelis Hildeneshemensis creditur confirmasse, pago huic annumerantur villæ sequentes. *Holtbusen*, nunc *Wrisbergholzen*, a *Wrisbergis* sic dicta intra præfecturam *Wincenburgensem*. *Segusti*, nunc *Segeste*, prope illam. In Traditionibus *Corbejensibus* ineditis locus vocatur *Seguste*, & pago *Flenichi* attribuitur. *Pezun*, nunc *Pezze*, in proximo, jurisdictioni Baronum *de Wrisbergen* obnoxia. Supra eam superest mons *Wrisberg*, a cujus castro antiquo *Wrisbergii* tenent nomen gentilitium. *Tzellenstede*, nunc *Sellenstede*, villæ *Holthufen* vicina, feudum *Abbatissæ Gandershemensis* quadam ex parte. *Grafsta*, nunc *Gräfel*, inter *Sellenstedium* ac *Holthufen* ad silvam. *Auzan*, locus *Czele*, seu *Sele*. *Nezzem*, nunc *Nezze*. Ita enim est legendum. *Esbike*, locus ignotus. *Remleveshem*, locus desolatus. *Hozingissen*, nunc *Hoenze*, versus *Escherde* & oppidum *Gronau*. *Alecfurdi*, *Salzdetfurt*, vicus salinis inclytus. *Thiederessen*, postea *Dotessen*, in *Steinberg* monte, haud procul a castro *Marienburg*. *Halasboldessum*, locus desertus. *Tuiguste* idem. *Sutbre*, nunc *Sottern*, in præfectura *Woldenbergenfi* ad annem *Nette*. *Harliffen*, villa deserta prope *Hildeneshemium* versus plagam meridianam. *Heterichshem*, *Heersen* ad flumen *Inneram*, seu *Indistriam*, intra præfecturam *Woldenburgensem*. *Diploma*, e quo loca hæc sunt desumpta, edidit *Vir Consultissimus Grupe* in *Originibus ac Antiquitatibus Hannoveranis pag. 105 seq.* Ex recensione villarum facile patescit, *Ostfalia* partem australem dictam fuisse *Flentigau*, seu *Valengau*, quemadmodum tractus ad *Poppenburgum* dictus fuit *Valen* & *Valendungon*.

VIII. *Flotinga*, *Flutwide*, vulgo *Flotwita*, pagus juxta *Alleram* prope *Wienhusam*, sedem præfecturæ Principatus *Cellensis*, ac Cœnobium illustre. *Weimbusa* olim appellabatur *Huginbusen*, jam a *Godebarde*, Episcopo *Hildeneshemensi*, possessa. Ex
Conradi,

Cowardi, Episcopi Hildeneshemensis, charta, qua Cœnobium Wienhusanum confirmavit, dilucet, locum Wienhusam quondam dictum fuisse *Huginbusum*, quasi *domus Hugonis*. Huginhusam indubie in pago Flotwita fuit sita. Reliqua loca patefcant ex charta *Berwardi ad A. 1022.* • *Adenbusen*, Adensen, prope Meinersem. *Eddinckbusen*, Eitze ad amnem Erfche, intra Meinersem præfecturam. *Hardesbœm*, Hardese, villa præfecturæ Meinersem. *Scephusen*, nunc Swaghufen, vicus ad Alle-ram. *Scephlice*, nunc Schepeffe, villa non procul inde disjuncta. *Siradesbœm*, an Siverdam? *Waditlogon*, nunc Waltingen, unde cognomen inhaeret locis paludosis *Waltingerbrook*. *Wendelin-gerode*, nunc Weienrode, villa præfecturæ Meinersem. *Utrifan*, Utze, villa major & prædium equestre intra præfecturam Meinersem.

IX. *Guttingon*, *Guottinga*, *Guattinge*, pagus ab Aulica, seu Eletsæ, usque ad Hemmendorpium per præfecturam Lauenstein procurrens. Frustra quasiverunt plerique hunc locum prope Göttingam. In hoc pago memorantur sitæ sequentes villæ. *Amplidi*, seu Empelde, locus in dominiis Generosissimorum, *de Hake* dictorum, literis legi solitus, quibus feuda ipsorum describuntur. *Ledbi*, seu Lede, villa deserta, sita fuit prope Gronaviam ad Leinam haud secus ac Emne. *Midele*, villa præfecturæ Poppenburg, vulgo Mehle. *Ofisbe*, villa desolata prope Aulicam. *Swalenbusen* dicitur nunc Salz-Hemmendorf a vico confini Hemmendorpio. Salinæ, in Swalenhusen obvix, sæpius memorantur in chartis Cœnobii Amelungesbornensis. *Chronico Gottwicensi* primus hic emendationem attulit Ill. *Joannes Daniel Gruberus* in Præfatione ad *P. I Topographiæ Göttingensis*.

X. *Hassala* pagus nititur Diplomate *Otonis III*, A. 1001 in *Brugthem* dato. At legitur in eo *Hassala*, & Diploma ipsum omni caret fide, id quod jam alibi ostendi.

XI. *Liergewe*, *Leron*, pagus ad Brunsvici plagam meridiam. En villas, ei solitas attribui in chartis antiquis. *Beddingen*, prope Brunsvicum & *Wolferbuttalam*. *Floside*, nunc *Floshate*, majus & minus, in præfectura Episcopatus Hildeneshemensis *Li-*
benbur-

benburgensi. *Gledingen*, nunc Gleye, majus & minus, prope Brunsvicum. *Gutstede*, nunc Gustædt, locus in præfectura Gebershagen. *Laminari*, nunc Lamme, haud procul Brunsvico. *Linden* inter Brunsvicum & Wolferbuttelam. *Schwilbere*, nunc Grossen-Schwülper, infraconfluentem Obacræ & Schunteræ. *Sonnenberge*, Sonnenberg. *Stackem*, inter oppidum utrumquæ maximum Ducis Brunsvico-Wolferbuttelani. *Tisbe*, Tide, sedes Superintendentis, distans uno milliari ab oppidis Brunsvico & Wolferbuttela. *Dinbarloba*, *Timberlo*, nunc Timmerla, inde hæud procul remota.

XII. *Merstem*, *Marsen*, *Marstheim*, *Merstemmen*, pagus in Ducatu Saxoniz circa Leinam atque locum, in quo Hanovera Seculo XII succrevit. Id ipsum patet ex locis, ei pago contributis. *Bavenstede*, locus desolatus. *Everdissen*, an Evesdorp? *Gernhusen*, Gerden, prope Ronnebergam. *Haringehusen*, Herrenhausen, domus deliciofa Electorum, ad Hanoveram sita. *Limbere*, castrum & villa pone villam Linden ad Hanoveram. Locus est dudum everfus. *Herdere*, villa desolata prope Linden, dicta in chartis mediæ ævi *Erdere*. *Kobbinghusen*, an Coppenbrücke? Certe locus uterque a *Cobbone* fuit appellatus, probabiliter fratre *Ludolfi*, Ducis Saxoniz orientalis, ipso Saxoniz occidentalis Duce. *Nitelrede*, Nettelreder, prope silvam Deister, inter Munderam & Lauenau. *Visbeke*, Cœnobium illustrium virginum in Comitatu Schaumburgico, ab *Ottone III* fundatum, de quo exstat *Historia*, a *Paullinio* conscripta. *Troche*, villa desolata prope Koldingensem pontem, unde restant loca Drother-Busch, Lucksdrothe, Hanendrothe. Vid. Cel. *Christianus Utricus Grupe* in *Originibus Hannoveranis* pag. 112. Annumeratur hic locus alibi pago Ostfaliæ. *Walesrode*, locus desolatus. *Runeberchen*, Ronneberg, horæ itinere distans Hanovera, sedes Ephori ecclesiastici. *Lindard*, nunc Linderte, in præfectura Calenbergensi. *Pattenhusen*, nunc Pattenfen, oppidulum prope Coldingam, sedem præfecturæ Electoralis Hannoveranæ.

XIII. *Grindriga*, pagus circa castrum Welpen, in quo Hölthorpe, Hebbenni, & Stavoron, visebantur, teste charta *Odalrici*, Episcopi Mindensis, apud Cel. *Grupium* loco laudato pag. 127.

Holkorp

Holtorp est villa præfecturæ Welpæ. In proximo est silva Grindau.

XIV. *Loigge* pagus, alias dictus *Laoginge*, *Lainga*, *La-ginga*, *Langunga*, *Loginga*, in quo recensentur villæ Nuibike juxta Hachen, Triburn-Stocken, Helnga, Burstalla, Holenbocke. Næbeke & Hagen sitæ sunt in præfectura Welpæ, Stockendre-ver in præfectura Neustadt, Bostel prope Cœnobium Mariensæ, &c. Confer. Cel. *Grupium* pag. 121 seq. Pertinent uterque pa-gus ad confinia Dioceseos Hildeneshemensis Mindensæ.

XV. *Ostfalia*, *Ostfala*, *Ostfalaba*, circa Hildeneshemium, in quo memorantur villæ *Asheim*, nunc Yfen, ad Industriam in præfectura Marienburg, *Niteloun*, nunc Netlingen, in præfectura Steinbrück, *Laffordi*, nunc Lafferde, utraque ibidem, *Sudenstide*, locus incognitus, *Smitbenstide*, nunc Smedenstedt, in præfectura Peinensî, *Wingon*, nunc Winnien, in præfectura Rute, *Hedilens-torp*, *Herideshem*, Harffum in Præpositura Basilicæ, *Dusunbem*, *Denwistorp*, Denstorp, prope Vecheke ad Brunswicum, *Vorden*, Vœrum in præfectura Peine, ni Werte haud procul Denstorpio- versus austrum, *Winithusen*, *Wendhausen* in præfectura Steu-erwaldensî, *Edinhusen*, fortassis Heine ad Industriam, *Alem*, A-delem in Præpositura, *Tiereshem*, *Linnitbe*, Lühnede in præ-fectura Rute, *Thornitbe*, Dorenten prope Hannoveram, *Egenheim*, *Ostveffen*, *Ostfale* in præfectura Rute, *Hottenem*, Hotteln in præ-fectura Steuorwaldensî, *Wiringe*, Wiringen in præfectura Rute, *Hefede*, Heife ibidem media inter Hannoveram ac Hildeneshe-mium, *Lutea villa*, Lemendorf, seu Lehdorf, ad Brunswicum, *Bischofesroth*, id est, Rode, villa desolata in montanis inter Ma-rienburgum & vicum Salzdetfurt, cujus reditus capit Cœnobium S. Godehardi Hildeneshemense, *Trotbe*, villa desolata prope pon-tem Coldingensî, quam Ill. *Gruberus* minus recte in Lauen-rodio quaesivit. Luteam villam Cel. *Grupius* l. c. pag. 104 ex-ponit de villa desolata *Lucienvarde*, cujus exstat ædicula inter Hildeneshemium & villam Ochtersen.

XVI. *Osterwalde* pagus situs fuit A. 1022 in Comitatu *Bernhardi*, Marchionis, eique attribuitur villa *Latendorp*, sita in præfectura Cellensî Bergfeld haud procul Cellis.

XVII. *Saltga, Salzgewe, Soltga*, pagus ad salinas Gitterenses in præfectura Libenburgensi. Villas ejus fuisse. has accepimus: *Lerun*, desolata, *Gutstede*, nunc Guhste, in præfectura Gefershagen, *Hetilendorf*, desolata, *Geizberes*, Gitter, *Ringeln*, villa & Cœnobium Benedictinum. Comitiam hujus pagi *Otto*, Episcopus Hildeneshemensis, emisse A. 1270. a Comitibus Woldenbergicis perhibetur.

XVIII. *Scorelingben* pagus in tractu, qui Hildeneshemita ac Poppenburgum interjacet, est collocandus. Sitæ fuerunt in eo villæ *Hemedesdore*, id est, Himmesthür, seu Himmelsthür, Episcopi *Jodoci Edmundi* deliciae, atque *Hogeresbem*, seu Heiersen, utraque in præfectura Rute.

XIX. *Suilbirgo*, pagus, Suilbergawi, ponendus est in Comitatum Dasselensem, seu præfecturam Episcopalem Hundesrück, ejusque confinia. Ven. Abbas *Gotbrefredus* conjectavit, pagum hunc ad Ovacam prope villam *Kleinen-Swilper* esse figendum. At, quod pace Viri summi affirmamus, villæ, pago illi in Traditionibus Corbejenfibus assignatæ, perimunt ejus conjecturam, nostramque potius firmant opinionem. Vocantur illæ *Dassila*, *Duncunhusun*, *Odilevesbusun*, *Mackanhusun*, & *Tbiadberteshusun*, quæ dudum vocantur *Dassel*, *Denckibusen*, in præfectura Wickensen, *Ellensen*, *Mackensen*, & *Deiersen*. In *Summariis Traditionum Fuldensium Cap. 5 §. 43, 53*, hujus pagi fit mentio, ac villæ in eo sitæ *Chusibusen*. Hæc nunc vocatur *Koensen*, haud procul Embea ad occasum posita.

XX. *Valen, Valim, Valedungon*, pagus intra Ostfaliam ad Gronau urbem ac Poppenburgum. Vocis vestigia supersunt in villa *Valenstede*, seu *Wallenstede*. Recensentur hi pagi illius villæ: *Alicga, Aulica*, Eletse, dudum in urbem amplificata, *Berevelte*, vulgo Barvel, *Betenem*, vulgo Beteln, *Kemmium*, vel potius Hemmium, Empne, villa desolata, cujus incolæ novum oppidum Gronau habitant, *Redun*, Reden supra Gronaviam ad Leinam flumen, *Mengencingeroth Achem*, locus obscurus, *Wallensfide*, nunc Wallenstedt, prope Reden, *Poppenborg*, sedes quondam Comitum, nunc domicilium præfecturæ, inde cognominatæ. Comes *Tancmarus* ad A. 1025 memoratur, *Bruno* ad A. 1049.

Fride-

Fridericus, ejusque filius, Conradus, ad A. 1068, a quibus Comites Poppenburgenses sunt deducendi.

XXI. *Ventzga, Wentzgow, Wentsgoi, Winzigawi, pagus, in quo Lutterum & Daleheim villæ occurrunt apud Autorem Vite Meinwerici Cap. VI pag. 519. Leuckfeldium scripsisse Densiga pro Ventzga, vix dubitandum videtur. Cæpit vero hic pagus inde a confinio urbis Bokenum, ac prope Goslariam ad Hartgau pagum desit.*

XXII. Tandem addemus pagos nonnullos Saxoniz veteris minores ex Diplomate Corbejensi, ad A. 1004, Indiët. II, 4 Non. Novembr. dato, quo sorores *Frederuna & Imma* dicuntur prædia hæreditaria construendo ac conservando Cœnobio Kernade tradidisse, in Comitatu *Bernbardi*, Ducis, sita, nominatim *Kemintam, Hegen, Barigi, Tundinun, Othere*, in Tilithi; *Varstan* in Auga; *Rothe* in Wikanavelde; *Bardenwic, Hatmannessun, Witborpp, Britlingi, Biangibudiburg, Addunessthorp, Hoterbiki, Bodanhufon, Sutherburg*, in Bardanga; *Clanicki* in Drevani; *Wigmannesburstal, Bennedesthorp*, in Mosidi; *Widila, Walderfidi, Kokerbiki*, in Heilanga; *Holana, Aun, Setila*, in Hogtrunga; *Hepstidi, Sinigas*. Loca ista denuo recensentur in Diplomate alio, A. 1016 Goslariz 7 Aprilis dato, pagorum nominibus ommissis insigni. Pro Hegen legitur hic *Heigen*, qui locus nunc vocatur Haien in præfectura Wickenfen ad Vifurgim. Conveniunt reliqua. Nobis hic res est cum *Wickanavelde* pago, in confiniis Dioceseos Hildeneshemensis collocando, in quo repertiunda est villa *Harderode*, & altera *Bisperode*, illi vicina. Locus Wickenfen, sedes præfecturæ, in Dioceseos Hildeneshemensis definitione vocatur *Wickinaveldiston*, nec ullus dubito, pagum Wikanavelde circa eam esse ponendum. Quin porto Diocesis illa aliquam partem pagi Hartingau ad radices Herciniæ occidentalis complexa fuerit, nulli dubitamus.

DISCOURS HISTORIQUES, CRITIQUES,

Theologiques, & Moraux, &c.

id est,

EXPOSITIONES HISTORIÆ, CRITICÆ,

theolo-

theologicae, & morales, factorum quam maxime commemorabilium Veteris & Novi Testamenti, opera SAURINI, olim Ecclesiastæ Hagēnsis Comitum.

Tomus II & III.

Amstelodami, impensis Petri de Hondt, 1720 & 1730, 8.

Tom. II Alph. I plag. 18, Tom. III Alph. I plag. 10,
cum Tabb. æn. 10.

- T**omo secundo absolvi historiam *Exodi, Levitici, Numerorum,* ac *Deuteronomii*, tertio autem libri *Josue & Judicum*, usque ad obitum *Jephthæ*, videtur præmonendum. Eruditio, anti-quitatum peritia, stili nitor, notitia Theologiæ expolita, & pietatis cura singularis, hic de quo omnem complect paginam. Si qui aliis ex scriptis Autoris norunt virtutes, ii non fallentur, Opus ipsum attentius legentes. Ea momenta historica, quæ exteris Scriptoribus debemus, Autor quidem haud omittit; illam tamen ubique servat moderationem criticam, ut incerta pro veris non habeat, minusque verisimilia vel prætermittat, vel re-
 Tom. II fellat. Quare religioni sibi duxit, Regem Ægypti, qui Judæos
 pag. 19. duriter & crudeliter tractavit, designare, ejusque nomen dare
 declaratum. Angelum, qui ad *Mosen* ex rubo ardente fecit
 verba, filium Dei existisse, solide comprobatur ex *Deut. XXXIII*,
 27 seq. 16. De nomine Dei יהוה *ero, sum*, egregie commentatur.
 38. *Josphi Medi*, qui verba *Sephoræ*: *tu es mihi gener seu sponsus*
sanguinis, Exod. IV, 20, ad *Elieserem*, filium tunc circumcisum, di-
 48. recta credit, sententiam recenset ita, ut nihil moneat in contra-
 rium. Si quid judicamus, ipsa etiam sua sese commendat proba-
 bilitate. Autor haud sustinet dirimere litem eorum, qui par-
 tim existimant, *Jannem & Jambrew*, Magos Ægypti, artibus
 naturalibus prodigia *Mosis* fuisse imitatos, partim vero arbitran-
 49. tur, eos ope diabolorum ea produxisse. Inficiatur tamen inter
 hæc, nullam in Codice sacro existare vocem, ex qua, ipsos pacto
 cum dæmonibus inito ea edidisse, queat quodammodo elucere.
 53. Adjicit dubitationem hanc, quærens, quomodo valeamus distin-
 guere divina miracula ab operationibus cæcæ dæmonum, si hisce.

vis

vis & potestas insit edendi paria miraculis divinis prodigia? Sunt, qui credunt, disbolum valere potentia singulari oculos spectatorum præstringendi. At Christus tenuit oculos discipulorum Emmaunticorum, ne ipsum viderent talem, qualis erat. Quare Autor it in omnia alia, ratus, in eo etiam effectu prodi miraculum, si quis possit oculis spectatorum recte affectis vim naturalem auferre, eisque spectandum præbere id, quod ipsi lubet. Licet vero ipse quæstionem propositam haud extricet, id tamen solide ostendit, miracula Dei fuisse excellentissima, eorumque partem vix exiguam Magos valuisse imitari, quacunque tandem arte baculos suos in serpentes mutaverint. Filios Ægyptiorum primum genitos fuisse ab angelo enecatos, non principes familiarum, ostendit adversus Rev. P. Calmetum. Deos, in quos exercuit Deus judicium funestum in Ægypto Num. XXXIII, 4, non existimat existisse proceres virosque ceteris excellentes, ratus, indicari idola, seu Numina efficta, externis signis spectabilia, provocans ad Jer. XLIII, 12, 13, L, 1, 1 Sam. V, 3, Gen. XXXI, 30. Ubi de Paschate primo differit, inserit nonnihil de initio anni penes Ebræos. Spencerum eo notat nomine, quod hic ritus extraneos, quibus Mosaicos putat fuisse oppositos, antiquiores crediderit Mosaicis. Existimavit nihilo minus, leges Deum suas opposuisse ritibus alienigenarum & exterarum gentium, tam eis, qui tunc temporis vigerint, quam illis, quos hæc subsecutis temporibus excogitarint. Quæ fuerit Saurini Ebraicæ linguæ peritia, documento sunt ejus interpretationes vocum Pi-ha-chiroth & Baal-zephon, quarum illam vertit per os montium Hiroth, hanc vero per Deum vigilantem, cum potius vox prior notet ostium fossæ, seu canalis, & posterior Jovis templum, seu opertum. Miraculum illud, quo Deus adduxit Israelidas per mare exsiccatum, vindicat Autor egregie, tum adversus Spinozam, tum adversus eos, qui fluxui ac refluxui maris illud assignant. Cum vero existimat, Israelidas per sinum Arabicum iter illud gloriosissimum fecisse, communiter videtur errasse. Sinus enim Arabicus nimis est spatiosus & diductus. Non apparet ratio, qui tanta multitudo nocte unica eum potuerit transire. Ut hunc nodum solvat Autor, miraculum miraculo addit, ratus, Deum indidisse

Z

Israeli-

- Israelidis motum celerrimum, quem putat indicari *Exod. XX, 4*. Deus perhibetur mentem *Pharaonis* indurasse, postquam *Moses* de nutu Dei eum reddiderat certiozem. De hac induratione fusius Autor disseruit, ad extremum significans, indurationem hanc esse poenam ob gravia peccata libere admissa, consistentem in aggravatione corruptionis, qua illaqueatur peccator. De *Manna* late exposuit, ac miraculum, quod Deus, suppeditata Israelidis manna, edidit, satis superque vindicavit, *Mose* praeunte *Deut. VIII, 23*. Non est, quod quidquam repetamus de praelio in *Amalekitas* suscepto, ac de lege in monte *Sinai* promulgata. Tabernaculi sacri structuram, ordinem, & effigiem, copiose Autor illustravit. Ultima *Deuteronomii* esse calamo recentiori adjecta, existimat, adjuncta egregia Dissertatione de sepulchro *Mosis*. In calce accedit *Tomo secundo* elogium
- Tom. III. *Mosis* pag. 547, atque Index copiosissimus. *Tomo tertio* offeruntur Israelidæ, Jordanem transeuntes, occupatio Hierichuntis, *Achan* condemnatus, artificium Gibeonitarum, clades quinque Regum, *Josua* vinces Reges Cananæ, *Josua* Cananæam distribuens, reditus Rubenitarum ac Gaditarum, foederis renovatio Deum inter & Israelidas, *Eglon*, Rex Moabitarum, ab *Ebude* occisus, clades *Jabini* ac *Sisseræ*, facta *Gideonis*, nex *Abimelecho*
- pag. 284. illata, votum & victoria *Jephthæ*. *Rababam* adolescentem & juvenulam rei meretriciæ operam dedisse, conficit Autor solidis
5. argumentis, ratus tamen, eam postea male actorum poenituisset, ac rediisse ad frugem. Cursum Jordanis describit accurate. De filicibus, quibus *Josua* præputiatos jussit circumcidi, non tractitia affert. Producit causas, cur Judæi, in Arabiæ desertis versantes, haud susceperint circumcisionem. Circumcisionem Judaicam pronuntiat Ægyptiaca antiquiorem, simulque *Spencerum* refellit. Illam credit dici opprobrium Ægyptiorum, eo quod Ægyptii olim fastidiverint, probrisque affecerint, circumcisos. *Joannis Clerici* & *Spenceri* opiniones contrarias elidit. Principem exercitus Jehovæ, qui apparuit *Josua*, pro filio Dei
52. habet. Sono buccinarum miraculoso muros Hierichuntis fuisse collapsos, ostendit. Fluvium Ægypti per Nilum exponit. Pacem, quam obtinuerant Gibeonitæ interposito strategemate, copiose edisserit. Grandinem non credit fuisse miraculosam, quæ cecidit

dit ad devincendos Cananæ Reges, ficut *Calmetus* secus statuerit. Exempla fragis hominum pecudumque, a grandine majori derivanda, addit haud una. Solem vero ac lunam stetitisse ad preces *Josue*, ipsi videtur res tanto miraculo plena, ut translationem eapropter instituerit satis longam. Quis crederet, ipsum hic divertisse ad *Theoriam telluris*; a *Guil. Whiston* in vulgus ire jussam? Non enim tantum cogitata *Whiston* de creatione hexamera recenset, sed etiam ex parte judicat. Id tamen Philosophis largitur, in Codice sacro de systemate mundi ad amissum observationum Astronomicarum atque doctrinarum, inde decerptarum, haudquaquam diseri. *Elibu* certe coelos cristallinos commemoravit *Job. XXXVII, 28*. Ne vero Autor sibi videretur judicium sumfisse mathematicum de systemate mundi nostro, eoque genuino, determinando, Epistolam, a *Cel. s' Gravesandio* sibi eo sine impertitam, hic inserendam curavit. Hic vero hypothefam *Copernicanam* doctrinæ de viribus stellarum mutuo gravitantibus superstruit, atque ex *Gen. I, 16, Pf. XIX, 7, &c.* indicat, in Codice sacro de phænomenis fieri verba cœlestibus, prouti illa oculis spectantium appareant. Addit summus Vir, ex ipso *Josue* loco *X, 12*, manifestum esse, inibi etiam eadem diseri ratione. Quomodo enim sol alia ratione referri potuit ad Gibeonem, & luna ad vallem Aialonis? Et quomodo dies tam extensus dici potest nec antea, nec postea, existisse, cum in terris polaribus dentur dies octo mensium? *Josua* omnino commemoravit phænomenon, quale id oculis spectantium in Palæstina apparuit. Amœna est designatio rationum, cur Judæis vetitum fuerit a Deo, quo minus equos alerent complures. De curribus falcatis, eorumque origine, Autor ea attulit, quæ juvat legisse. Imaginent ac figuram eorum ex *Joannis Schefferi* libro de re vehiculari veterum, ac numo *Julii Cæsaris*, producit in hæcem. Per *Zidonem magnam* intelligit Sidonem, non ausus moverem Sidonem designare, quæ est pars Tripolis Syriacæ, Sidoniorum colonia, ab eisdem cognominata, *Misrephoth maim* ipsi est locus incognitus. Videtur subesse *Balanea* Phœnicæ, ex balneis dicta. Differit deinde de distributione Cananæ inter Judæos, expendens rationes, cur Judæi septem nationes inimicas hæc simul unicaque expeditione bellica deleverint.

Pag. 127.
131.
146.
150.
152.
168.
188.
192.
195.
200.

- Exponit pulchre de Rubenitis, Gaditis, ac tribu Manassitarum dimidia, in patriam transjordanicam remissis. De locis precum, ad flumina sitis, quibus *Proseucharum* fuit nomen, agit sollicitè.
275. De *Judicum* munere commentatur curate. Molochi in honorem infantes ab Ammonitis fuisse combustos, contra R. *Josephum Karo* solide demonstrat. Deam *Astartem*, & *Cybelen* fuisse unam eandemque, contendit. De *Dea Syria* amplissimum dicendi nactus campum, ostendit, Syros tempore *Jephthe* jam consuevisse filiabus imponere cœlibatum, ad vacandum sacris *Astartes*. *Cybelen* Latini dixere *Vestam*, eamque ab *Aenea* ex Ilio deductam suscepere cum Vestalium virginum religione, quemadmodum testis est *Ovidius Fast. V pag. 351*. De voto *Jephthe* longe lateque disserit, eique congruenter, filiam a *Jephthe* fuisse perpetuo cœlibatui consecratam, arbitratur. Nisi
490. *Jacobi Saurini* aliunde satis innoquisset, amplissima doctrina, eam ex hisce Dissertationum *Tomis* ubique enitere atque diffundi, merito prædicarent univèrsi. Tanta enim orationis suavitas & compositionis amenitas, ubique dominatur, tanta sentiendi moderatio utramque facit paginam, tanta reconditarum & antiquissimarum rerum rarissima cognitio usquequaque patescit, ut Lectorem, haud penitus rei sacræ & literariæ rudem, Volumina hæc debeant retinere & delinire.

DE REGIMINE MAGNORUM AUXILIORUM
in curationibus morborum Dissertationes quatuor; de
offensionibus Medici operosi Dissertatio singularis; Au-
tore HOMOBONO PISONE, Cremonensi, in Aca-
demia Patavina Medicinæ Practicæ

Professore.

Patavii, typis Joannis Baptistæ Conzatti, 1735, 4.

Alph. 2 plag. 17.

Magnorum auxiliorum, quæ & *devisma*, id est, efficacia, appellari solent, sicut insignis est nobilitas & generi humano exinde contingens salubritas, eo quod curationum compendia his ipsis institui, & morborum, ceteroquin male obsequiosorum, pertinacia expugnari, ab artis sive gnano possint; ita plurimis hæc res expositur difficultatibus. Exentium lubricitas, Medici.

fama

fama sinistro successu labefactata, ægri corium misere quandoque laceratum, experimenta per mortes facta, plures eo induxerant, ut expectationi plurimum largirentur, nollentque, ex monito *Celsi*, occidisse videri, quos servare haud poterant. Verum, sicut temeritas Medicorum Plutonia regna haud parum auxit, ita & timiditate, oscitantia, aut stertore, medicantium non inferior funerum numerus ducitur. Hæc res Autorem admonuit de explicanda magnorum auxiliorum indole, & legitima illis utendi methodo exponenda, id quod feliciter & perquam erudite executus est. De Venæsectionis administratione primum edisserit, quam male a quibusdam negligi, pejus & præter rationem institui, pessime quotidianam effici, declarat. *Teneo, ait, pro certo, me non longe a veritate aberraturum esse, si dixerò, ex centum venæsectionibus, de more imperatis, tertiam partem cum vera ratione vix fieri, & bene vertere.* Videas, quorum armata scalpello manus semper est, quibus sanguinem extrahendi libido ita familiaris est, ut nata cum iisdem videatur, nec quidpiam præter venæsectionem in ore sit. In genere, quid sanguis vena dimissus præstare in corpore humano possit, exponitur. Calorem nativum inde augeri, ut contrarium id videri quibusdam possit, restituta, quæ ob copiam impedita fuerat, circuitus libertate, contendit. Perspiratio hoc ipso sui juris fit, sanguisque omnis concitior, cum certa revulsiois fiducia, evadit, viriam a sanguine, nervea principia, quandoquidem abundat, premente, prostratio restituitur, sed & refrigerium inde salutare obtinetur, ipso, quod sanguini inest, vitali caloris principio imminuto, & vasorum capillarum habitu ad debitam diametri plenitudinem, nec ultra, infarcto. Sed & hæc omnia contraria & insalubria evadunt, si præter institutum ob Hydraulicæ animalis neglectum, vulnerandi magis, quam sanandi, desiderio ferrum stringatur in perniciem. Verum ac genuinum venæsectionis necessitate indicans superfluam sanguinis copiam esse, innuit Autor. Quamvis enim illius ablatio inedia, exercitiis, aliisque evacuationibus, obtineri possit, celerior tamen in sanguine per venam missio salus est. Plurimum operosus est in dirimenda lite, quam *Fernelius, Horatius Augenius*, aliique, de differentia plethoræ ad vasa, & quæ ad vires dicitur, agitant. Plethoricus ad vasa, quales

quales athletas suos habuit *Hippocrates*, vasorum diametros, sanguine abundantes ultra capiendi potentiam, fartas habet, quamvis & hic afferatur inter plethoram ad vasa puram & impuram, quæ & spuria dici sævit, scholastica diversitas. Ad vires plethoricus habetur, cujus utut mediocris visus sanguis, virtutem vitalem, qua circumagi debet, nihilo minus exsuperat, qualis est sanguis febribus intermittentibus correptorum. Omni autem, cur sic peragant, ratione destituntur, si qui cacochymiam, qui terminus quamcunque humorum dyscrasiam & in qualitate existens vitium denotat, venæsectione curari posse, arbitrantur. Nempe, non qualis, sed quantus, sit sanguis, hic considerandum, neque, si tamen *Galenus* melancholicos pertusa vena curavit, causam materialem & formalem sublatam fuisse, reputandum. Revellendi & derivandi sanguinis alterum est indicans, qui termini ut legibus motuum respondeant, in rigore significatus accipiendi non sunt. Exinde uberius declarare suscipit Autor, quid venæsectionem indicet, quid omittendam suadeat; inde pro ingenio antiquorum, quorum placitis sententiisque mire delectatur, de habitu corporum, de fibrarum textura, quam venam secare deceat, quam minus, jucunde utiliterque differit. Taxatur *Sydenhamius*, qui infantibus, dentitione difficili laborantibus, sanguinem miserit, quamvis, quæ altera infantia est, senectus, pro roboris vitalis discrepantia, sanguinem impune ex vena dimittere possit. In prægnantibus sanguini plus justo parcat, inquiens: *in magna proclivitate mulierum ad abortum jure timetur, ne is accideret a vena sectura, qua omnes humores commoveret, vasa laxat, multiplicique ratione officere potest fatura.* Verum paulo post prudenter limitat, non omnem venam sectam esse abortivam, abstinendum tamen esse, a vena Tali. Nostræ certe tum optime sese habent, quando vulnus recens & vix obligatum secum puerperio afferunt. Reliqua venæ administrandæ impedimenta a causis non naturalibus, motu, quiete, somno, vigilia, tandemque morbis, quibus nefas est sanguinem effundere, desumuntur. Altera Dissertatio de purgatione & medicamento purgante inscribitur, quæ merito inter ardua & magna cautionibus subjecta remedia collocatur. Purgantium innocentiam primum contra *Helmontium*, qui inter venena eadem habuerat, defendit; inde anti-

antiquam illam, an cum selectu purgare quædam dicantur, an attrahant humores, controversiam docte movet. Inde quæstiones curiosæ: an venæsectionis vicem gerere, an eidem præmitti, an postliminio erogari, debeant, proponuntur. Nec minus apposite, quæ ætates, corporum conditiones, sexusque, quoad uterum, vel vacuum, vel plenum, diversitates, Medicum ad propinanda laxativa pocula determinare possint, exponitur. In explicando *Hippocrate*, & conciliandis interpretum ejus sententiis, an cruda, an cocta materia expurganda sit, plurimus est. Tertia de Sudore Commentatio est, ubi, qualis sit humor, an primæ, an proximæ post hanc, digestionis, prolixè Autor exponit, experimentis de redolente variis cibos sudore inductus, ut definiat, intestinale esse chylî fæcæm, qui toto corpore dimanet. Sudorificorum virtutem, nec in alcalici remedii cum acido sanguinis juxta *Willisium* in corpore humano contingente pugna, nec in calore corporis aucto, semper consistere declarat, quin potius pro præstantissimis illa habet, quæ ab ambientibus corpora causis, stragulis, balneis, & sic porro, desumpta, cutis spiracula ad stillicidium invitant. Quo tempore quale istud serum sit, quod evacuari debeat, merito consulendum est. Neque enim biliosi, scorbutici, cacochymici omnes, impune citra mali exacerbationem sudorifica ferunt, quin & loci opportunitas insuper haberi non debet; inde vitia cuti proxima aut articularum morbi sudatione felicius, quam purgatione, curantur. Imo spontaneus quoque motus humoris versus cutim sudore inclinans, Medicum sæpe de perspiratione ægri augenda admonet. Interim plura, corporum habitus, humorum conditio, morborum indoles, causæque aliæ, naturales æque ac præternaturales, sudorificorum, tanquam majorum auxiliorum, usum dissuadent. Denique de hydrargyri ad salivam movendam usu peroratur, magno præ reliquis & summe periculoso auxilio. Antiquis ignoratum hydrargyri usum, quem salivatione præstat, declaratur, ante tamen cognitæ luis venereæ tempora ejus hoc ipso aliquam famam existisse, declaratur. Postea *Berengarii Carpenfis* potissimum invento ad omnium noticiam ejus in sanandis putridis malis celebritas pervenit. Utut enim dura subinde mala ex hydrargyrofi, a male feriatis præter rationem administrata, subsecuta fuerint, nihil tamen

tamen impedit, quo minus ejus magna virtus magnæ apud omnes, methodum usurpandi rite edoctos, existimationis esse possit. Neque vero saliva exinde, quocumque modo corpori immixta fuerit, tantum, sed & reliqui humores, intestinalis potissimum, fluunt, crebrioribus subinde & salutaribus subsequenter alvi dejectionibus, quæ res ægros miro modo sublevat. *Bellostius* scilicet, in morbo Gallico sine salivatione curando gloriam quærens, addito stimulo laxante humorum decubitus ad cloacam corporis humani derivavit, liberisque hoc ipso fauces reddidit. Mos est per Angliam, docente *Dovero* in *Actis Academicis Edimburgensibus*, hydrargyrum ad uncias ebibere, cum plurium morborum solatio, sine noxa, nisi anguis, quod pertimescendum, in herba lateat. Sunt tamen, etsi promitudo adjuvandi extra dubium versetur, plura, quæ ejus usum in variis corporibus dissuadent. In omnibus hæc Autor novitatem cum antiquitatis studio conjunctissimam effecit. Accedit elegans de Offensionibus Medici operosi Sermo, *septem Capitibus* absolutus, quorum *primum* internas errorum in Medicina occasiones recenset: nempe juvenilis animi impetum de omnibus experiri velle, hinc Autorum dissensus, ita quidem graves, ut nisi recte sentire penes se ipsum didicerit Medicus, actum de salute ægri videatur, quandoquidem & magnis in arte viris ob signorum obscuritatem errandi sit facilitas. *Altero*, quid *Sauflorius* in methodo vitandorum in Medicina errorum peregerit, & quantum sit, quod sensuum externorum judicio largiri quis debeat, declaratur. *Tertio* errorum a causa externa opportunitates variæ adducuntur, Medicorum scilicet, lecto ægri admotorum, tenacitas in sentiendo, in pronuntiando promitudo, in faciendo præcepti consilium. *Quarto Capite*, qualem potissimum venæsectionum patroni stragem hominum edant, illustratur. *Capite quinto*, quandoquidem in nulla alia plus graviusve offendunt Medici, quam venæsectionum, administratione, expenduntur argumenta venæsecundæ in febribus, proposita a *Johne Freindio* tanquam evidentiæ, & refelluntur. Curiosum istud potissimum historiæ *Hippocraticæ* momentum urgetur, quod seni huic praxis semper incruenta existiterit, utpote penes quem nulla adornata in ægro venæsectionis vestigia essent. . Ipsius venæsectionis in inflammationibus

bus externis frequentia æqui bonique haud consalitur *Capite sexto*. *Capite* denique *septimo* de purgantium usu & abusu ad mentem *Hippocratis* & antiquiorum ita differitur, ut maximam inde, imo ex totius libri, attenda evolutione, utilitatem jucunditatemque habituri sint Lectores.

DE ORIGINE ET INCREMENTIS TYPOGRAPHIÆ

Lipsiensis Liber singularis, ubi varia de literariis urbis studiis, et viris doctis, qui in ea claruerunt, inseruntur.

Accedit librorum, Seculo XV excusorum, ad MAITTAIRII Annales Supplementum.

Lipsiæ, in ædibus Bernh. Christoph. Breitkopffii, 1740, 4.

Plag. 21.

Annum Typographiæ secularem tertium Cl. Jo. Henricus Leibniz, Lipsiensis, scripto hoc solido æque ac nitido celebravit, atque merito illustravit. Inscriptis Magnifico & Amplissimo urbis nostræ Senatui jure suo librum, cujus quippe partem haud contemnendam Bibliothecæ Senatoriæ debet. Summam libri *Capitibus sex* constare, libet monuisse. *Primo* exponitur de origine typographiæ Lipsiensis. *Secundo* recensentur libri philosophici & poetici, a primis typographis Lipsiensibus excusi. *Tertio* exhibetur ejusdem argumenti continuatio, in primis de libris ad eloquentiæ studia pertinentibus. *Quarto* pertextitur typographiæ Lipsiensis progressus, usque ad tempora Reformationis. *Quinto* recensentur progressus typographiæ Lipsiensis ad libros Græcos. *Sexto* commemorantur progressus ejusdem ad libros orientales. Corollarii loco accessit dæcerptum ex *Conradi Wimpinæ* Oratione, de *Viris illustribus, qui ex Academia Lipsiensi ad Ecclesiam, aut Rempublicam, accesserunt*. Oratio illa A. 1503 in consessu Academicorum Lipsiensium fuit habita. Argumentum in eo versatur, ut, *Wimpinam Malchiuri*, Episcopo Brixienti, dignitatem Purpurati Romane Ecclesiæ gratulatum esse, appareat. Adjecti sunt *Annales typographiæ Lipsiensis* ab ejus origine ad annum usque 1517, quibus accedit recensio librorum, sine anni indicio Lipsiæ impressorum, tum habentium typographi nomen, tum eo carentium. Jucunda est, quæ illam excipit, *Diatriba, de libris ligno incisis* inscripta, haud secus ac *Observatio de libris quibusdam Seculo XV impressis*. Agmen claudie *Librorum Seculo XV excusorum, ad Mich. Maittairii Annales, Supplementum*, ex

nec nobis, certi quidem de eo innotuit. Merito autem idem primos libros ligno insculptos principi in Germania typographo, *Joanni Fausto*, vindicavit, ac *Hadriani Junii & Josephi Stalgeri* suffragia, *Laurentii Costeri* studiosa, refellit. Nostrum omnino est, Clariss. Autoris operam, graviter feliciterque historiae typographicae infamam, praedicare, eique de specimine eleganter edito congratulari. Librum ejus superstitem fore, quamdiu pretii erit nonnihil literis venustis, rei que literariae, nunquam non suspiciende ac deamandae, certae praevidemus, ac gaudentes existimamus.

MEMOIRES POUR SERVIR A L' HISTOIRE &c.

hoc est,

COMMENTARII, HISTORIAE CELEBERRIMORUM
in Republica literaria Virorum inservientes. Accedunt Cata-
logi librorum, a singulis scriptorum, de iisque judicium.

Autore Pl. Rev. NICERONIO, Barnabita.

Tomus XXXVII.

Lutetiae, apud Briassonium, 1737, 12.

Plag. 18; & totidem plag. dimid.

Primus hic est *Tomus*, cui doctissimus olim Autor praescripsit suum nomen; eundem esse ultimum, inde suspicabamur, quod ei subjectum cernimus Indicem alphabeticum Virorum, quorum vitae in *triginta septem Tomis* descriptae sunt. Quae si etiam non fellisset nos suspicio, (fessellit enim utique, ut postea, editis *Tomis* novis, cognovimus,) non tam querendum fuisset eruditis, quod colophonem Operi suo imposuerit Autor, quam gratiae ipsi agenda pro tamdiu navata reipublicae literariae in hoc genere opera. Docerimus nunc Lectores, quorum vita hoc in *Tomo* reperitur exposita, adjuncto cujusque librorum catalogo. Procedit igitur primo loco *Edmundus Merillus*, *Cujacii* discipulus, qui factus anno vitae vigesimo primo Professor Juris in Academia Cadurcensi, deinde eandem spartam ornavit in Bituricensi, mortuus A. 1647 d. 14 Julii. Omnia ejus Opera Neapoli sunt edita duobus Voluminibus A. 1720 in 4. Sequuntur *Rodolphus Boterejus*, Gallice *Bouttrays*, Historicus, m. 1630; *Joaquimus Vadianus*, Professor primum Viennensis in Austria, decursisque ibi decem annis, in patriaria urbe, S. Galli saepe, primum Medicus publicus, deinde Senator,

tor, ac tandem Consul, m. 1551 d. 6 Aprilis; *Petrus Nannius*, m. 1557 d. 21 Julii; *Guilielmus de Lavaur*, m. 1730 d. 8 Aprilis; *Joannes Hearnius*, m. 1601 d. 11 Aug.; *Geraldus de Cordemoy*, m. 1684 d. 8 Octobris; *Ludovicus Geraldus de Cordemoy*, prioris filius, m. 1722 d. 7 Febr.; *Placidus Puccinellius*, m. 1685; *Conradus Heresbachius*, m. 1576 d. 14 Octobris; *Jo. Baptista Dionysius*, Medicus, m. 1704 d. 3 Octobris; *Dionysius Petavius*, m. 1652 d. 11 Dec. septuagenarius. Undevigesimo ætatis anno Professor Philosophiæ creatus est in Bituricensi Academia. Postea Jesuitarum ordini se aggregavit, & multis, iisque eruditissimis, scriptis, quorum maxima pars est contentiosa, clarissimum adeptus nomen est. Est Vita hujus Viri, quæ a pag. 81 usque ad pag. 234 extenditur, non a *Niceronio* nostro scripta, sed ab alio quodam viro doctissimo, qui, ut hoc solum inde decerpamus, pag. 121 scribit, ita tractasse *Petavium* suis in scriptis hæreticos, (hoc est, Protestantes,) uti Equites sacri Melitenses tractare Turcos assoleant. Jam succedit vita *Gualteri de Costes*, m. 1663 mense Octobri; *Ludovici de Camoens*, Lusitani, tam felicitis patrio sermone Poetæ, ut *Virgilio* æquipararetur, m. 1579; *Joannis Grangerii*, m. 1643; *Jo. Baptista Lauri*, m. 1629 d. 20 Septembris; *Guilielmi Amefii*, m. 1634; *Dionysii Ameloti*, m. 1678 d. 7 Octobris; *Eusebii de Lauriere*, m. 1728 d. 9 Januarii; *Jo. Jacobi Grynai*, m. 1617 d. 30 Aug.; *Davidis Rivalti a Flurantia*, editoris Operum *Archimedis*, m. 1616 mense Januario; *Ovidii Montalbani*, m. 1672; *Francisci Maurolyci*, m. 1575 d. 21 Julii; *Georgii Crittonii*, m. 1611 d. 6 Aprilis; *Guilielmi Amfrye de Chaulieu*, m. 1720 d. 27 Junii; *Alexandri Vareti*, m. 1676 d. 1 Augusti; *Euricii Cordi*, m. 1535 d. 24 Decembris; *Valerii Cordi*, qui prioris fuit filius, m. 1544 d. 25 Septembris; *Jacobi Corbini*, m. 1653; *Antonii de Laval*, m. 1630; *Jo. Francisci Blondi*, m. 1644; *Joannis Michel*, Medici primarii Regis *Caroli VIII*, m. 1495 d. 22 Augusti; *Joannis Opsopæi*, m. 1596 d. 23 Septembris.

Ex hoc literato grege segregare nunc liceat Theologum clarissimæ famæ, *Guilielmum Amefium*. Parum quippe nota sunt ejus facta, & ipsius *Balii* descriptio vitæ ejus, in *Dictionario historico-critico* occurrens, admodum jejuna est. Natus videlicet est

Ameſius in Anglia anno fere 1577. Literis operam navans Cantabrigiæ, factus eſt Socius Collegii Chriſti. At, cum Puritanus eſſet, (ex quo nos quidem colligimus, patrem ipſi fuiſſe Paſtorem Presbyterianum,) in periculo erat, ne rurfus ejiçeretur ex hac ſocietate. Tolerabatur quidem aliquamdiu ob morum venuſtatem, quibus ſe reddebat amabilem; poſtea tamen exceſſit ſponte, prævidens ac præveniens ejectionem ignominioſam. Ex eo tempore cum & Cantabrigiæ & in circumjeſſis Eccleſiis frequenter concionaretur; accidit, ut Eccleſia Colcheſterienſis eum vellet creare ſuum Paſtorem. Interceſſit autem Londinenſis Epiſcopus, cujus in dioceſi tum erat illa urbs; adeoque res non ſucceſſit. Intelligens igitur *Ameſius*, ſacris muneribus ſe excludi in Anglia, patriam ſtatuit deſerere. Hic opportune ſiebat, ut Angli quidam mercatores, qui & ipſi erant Presbyteriani, juberent eum ſuis ſumtibus demigrare Lugdunum Batavorum, ibique ſcriptis oppugnare hierarchiam Anglicam. Ac venit quidem huc loci, ſed haud ita multo poſt Hagam elegit ſedem, accitus illic a duce copiarum Anglicarum, ſtipendio Batavorum militantium, qui ſummus erat Presbyterianorum fautor & patronus: Duxit etiam hic loci in matrimonium filiam ejus ſacerdotis, quem habebant copię illæ Anglicæ; cumque hic paulo poſt repeteret Angliam, ſucceſſor ei dabatur *Ameſius*. Verum non diuturnum fuit hoc gaudium. Queſti enim in aula Regis nonnulli, copias ſuas, in Batavia hærentes, ſacerdotem habere ab Anglicana Eccleſia alienum, facile efficiebant, ut præfeſtus illorum militum dimittere *Ameſium* cogeretur. Tum vero a ſupremo Batavorum magiſtrato admovebatur Synodo Dordracenæ, quæ agebatur illo ipſo tempore, accipiebatque pro ſtipendio ſingulis diebus florenos quatuor. Finita A. 1619 hac Synodo, creabatur Inſpector Studioſorum Theologiæ, ſumtu mercatorum aliquot Amſtelodamienſium, Leidæ viventium, ſuccedens ita *Fefſto Hommio*, qui tum factus fuerat Regens, quem vocant, Collegii Theologici eadem in urbe. Non ita multo poſt in eo erat, ut *Ameſius* conſtitueretur in Academia Leideniſi Profeſſor Theologiæ; ſed id conſilium ideo non ſucceſſit, quod Rex Angliæ graviffime obſiſteret. Statim autem ei aperta eſt cathedra theologica Academiæ Franqueranæ; quam ſtationem etiam arripuit cupidiffimè, exor-

diens

diens hoc munus, suscepta prius dignitate Doctorali, d. 7 Maji A. 1622. Præfuerat huic spartæ duodecim ipsos annos, cum Angli, Roterodami habitantes, evocabant *Amesum* ad munus Professoris Theologiæ obeundum in nova schola, quam ibi constituerant consentiente magistratu. Quorum voluntati parebat eo facilius, quod Franequeræ non satis bene beateque agebat. Vix autem sedem suam hic fixerat, cum ei mors occurrit inopinato. Auctis scilicet aliqua eluvione aquis, & noctu cubiculum ipse ingressis, cum forte surgens de lecto pedes in aquam immitteret, tanta trepidatione affectus est, ut febris inde sibi nasceretur, quæ paucis diebus post exstinxit ipsum, quinquaginta septem natum annos, anno 1634 exeunte. Duas habuit uxores, quarum e priore nihil suscepit liberorum, e secunda filium reliquit ac filiam. Opera ejus Latina, nitido & presso stilo exarata, in quinque Voluminibus formæ duodecimalis edita sunt Amstelodami A. 1658, præfato *Matthia Netheno*, in Academia Trajectina Theologiæ Doctore & Professore, qui & vitæ & scriptorum *Amesii* historiam enarrat. Ac in primo quidem Tomo in sunt *Lectiones ejus in omnes Psalmos Davidis, Explicatio utriusque Epistolæ Petri, Christiana Catechesis illustratio*; in secundo *Medulla theologica, de conscientia casibus Libri quinque, Puritanismus Anglicanus, sive Dogmata eorum, qui inter vulgo dictos Puritanos in Anglia rigidiores habentur, Dissertatio de origine Sabbathi & die Dominico*; in tertio *Bellurminus enervatus*; in quarto *Coronis ad Collationem Hagensem contra Remonstrantes, & Animadversiones in dogmata, a Remonstrantibus exhibita Synodo Dordracenæ*; in quinto denique *Disputatio contra Nic. Grevinchovium; de Arminii sententia, quæ electionem inniti docet fidei prævisæ, Rescriptio ad Grevinchovii Responsum, Disceptatio de circulo Pontificio, Philosophemata*, in quibus continetur 1) *Technometria, singularum artium fines adequate describens*, 2) *Disputatio adversus Metaphysicam*, 3) *Dissertatio de Ethicæ vulgaris imperfectione & inutilitate*, 4) *Demonstratio Logica veræ*. Præter Latina hæc scripta, Anglico sermone scripsit *Amesus Refutationem Brownistarum, Introductionem ad vitam sanctam, & Refutationem triplicem Doct. Mortonii, tres Episcopaliū ceremonias defendentis*.

NOVA LITERARIA.

Vir eruditus, *Bourguetus*, Philosophiæ in urbe Neocastellana Professor, rerum fossilium doctrina clarus; consilium cepit, fossilium & petrefactorum systema condendi. Exhibebit in possitissimo Opere Figuras quinquaginta, Tabulis æneis delineatas, easdem, quas Vir Celeberrimus, *Carolus Nicolaus Langius*, in Historia lapidum figuratorum Helvetiæ & vicinarum provinciarum, Venetiis A. 1708 Latino sermone edita, habet, quo quidem libro hæcenus nihil existit in hoc argumento præstantius. Erunt tamen novo hoc Opere mutata quædam. Quæ ad lapides corporum marinorum haud pertinent, figuræ, quales sunt crystallorum, hydrolythorum, foliorum topho expressorum, dentoideum, plantarum terrestrium, abesse jubebuntur. Supplebitur locus additis plantarum marinarum & conchyliorum petrefactorum speciebus. Selectiores ex *Scheuchzerianis* Figuræ, quas magnus ille Vir Meteorologiæ & Oryctographiæ suæ addidit, præferendæ erunt, non ommissis, quas *Langius* ex Metallotheca Comitum *Trautmansdorff*, Legati Batavorum ad Status Helvetiæ, descripsit, plantis marinis & conchyliis. Cumque adeo octo Tabulis æneis *Langiana* Historia auctius futurum sit hoc Opus, Tabulis ipsis doctissime exsculptis; habituri etiam sunt lectores Tractatum, quo classes, genera, & species, fossilium, seu elementa scientiæ, indicantur, & post variorum Philosophorum aut Physicorum de petrificatione sententias *Woodwardi* de diluvio præoptatur opinio. Recensentur Autores, qui de fossilibus egerunt; potissimum autem habentur ea, quæ a *Langio* de re istius argumenti proposita fuerunt. Quilibet exinde intelligit, eodem, quo *Langii* Opus dividitur, pretio hunc etiam librum stare posse; sed dimidio pretii, id est, tribus Francis monetæ Helveticæ, se contentum fore pollicetur Editor. Commendamus librum, quem omnium desiderii commodum fore prævidemus ex parva quidem ad nos transmissa scheda, sed qua totius systematis icon adumbratur. Quantæ enim non tantum voluptatis, sed & utilitatis, sit, petrefactorum & fossilium historiam nosse, ex nostris haud pauci jam sciunt, quorum industria instructissimas urbs Lipsiensis possidet Pinacothecas. Quare & nostris his provinciis acceptissimus erit liber, quem propediem adfore speramus.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno MDCCXLI.

T. LIVII PATAVINI HISTORIARUM AB U.C. LIBRI, qui supersunt, omnes, cum Notis integris LAUR. VALLÆ, SABELLICI, RHENANI, GELENII, GLAREANI, SIGONII, URSINI, SANCTII, JO. FRID. GRONOVII, TAN. FABRI, H. VALESII, PERIZONII, JAC. GRONOVII, excerptis NANNII, LIPSII, MODII, GRUTERI, nec non ineditis GEBHARDI, & DUKERI, & aliorum, curante ARN. DRAKENBORCH. Tomus tertius, Liber X - XXVI, cum Supplementis JO. FREINSEMI.

Amstelodami, apud Wetstenium & Smith, Lugduni Batavorum, apud Sam. Luchtmans, 1740, 4 maj.

Alph. 6 plag. 8.

Respondet eventus nostris, omniumque intelligentium, & literis Latinis bene cupientium, optatis, citiusque, quam spes fuerat, prodit *tertius Livii Drakenborchiani Tomus*. Quæ res nobis est hoc gratior, quod ita in spem minime dubiam venimus, fore, ut eadem celeritate reliqui quoque consequantur. Ceterum in hoc *Tomo* eandem diligentiam, *ακριβειαν*, eruditionemque, quam in superioribus *duobus* laudavimus, semperque laudabimus, Vir Clarissimus probavit nobis, omnibusque, qui de his rebus judicare possunt, facile probabit. Quod si vellemus, pro amplitudine operis, & rerum bonarum copia, demonstrare, non facile finem dicendi reperiremus. Itaque Lectores nostri paucis exemplis erunt contenti; in quibus, si quod fortasse erit, in quo nobis aut secus videatur, aut aliquid de nostro adjiciamus, tanto facilius feret Vir Clarissimus, quanto sepius ipse a summis viris dissentum professus est, &

Bb

quarto

- Bibliothecis publicis Lipsiensibus congestum. Hoc libri universi est argumentum, hæc summa. Qui Historiam literariam curæ cordique habent, eo haud carebunt, nec poterunt carere. Et eam ob causam nobis vitio vertet nemo, si præter indicem summorum Capitum hic nihil commemoramus. Ne tamen exteri de nobis conquerendi habeant causas; promulsidem ex convivio instructissimo coenaque dubia dabimus nonnullam. Vetus-
 Pag. 5. *stissimum Lipsiæ typographum fuisse Conradum Kachelofen, & vetustissimum librum, ibi A. 1480 excusum, Joannis Widmanni libellum de numerorum doctrina Germanicum, Cl. Autor ostendit. Eadem fere ætate Marcus Brand & Mauritius Brandisf varias artis typographicæ primitias Lipsiæ producerunt, usi ad Latina & vernacula publicis formis describenda Gothico charactere, a Gothicis haud derivando, sed potius a Romanorum literis curvis ac minutis. Renascensibus studiis, Itali primi antiquam Romanæ literaturæ elegantiam restituere cœperunt, utentes charactere rotundo nitidoque. A. 1489 exorta fuit controversia Lipsiensis de immaculata Deiparæ Virginis conceptione inter Dominicanos & Franciscanos, quæ prela typographica admodum exercuit. Paulo post Poetæ Itali, Priamus Capocius, &*
 9. *Fridianus Pighinucius, Lucensis, Lipsiam illustrarunt. Illius existat Fridericeis, id est, heroicum carmen, quo Lipsiæ laudes fuit complexus. Dantem Aligerium Lipsiæ unquam degisse, negat, addens, Conradum Celtem ibi eloquentiam Romanam, artes liberales, & poëticen, excoluisse ita, ut inveterata barbaries*
 11. *eum mox ad emigrandum adduxerit. Typographiam exercebant tum viri literis imbuti. Martinus Herbipolensis inter typographos veteres Lipsienses illustre est nomen, Aristoteli excudendo*
 15. *natus. Guntheri Liginus, a Conrado Celte ex Eberacensis Cœnobii MSo tum protractus, avide a Germanis exceptus, & Lipsiæ ab Hermannno Buschio expositus est luci. De literis humanioribus in Academia tum Lipsiensi publice propositis egregias annotationes adjunxit Noster, continuaque ornavit eas illustratione. Wolfgangus Molitor, alias Stacklin, Monacensis, Baccalaureus Erfurtensis, exeunte Seculo XV artem Lipsiæ excoluit typographicam, nulli ordinis sui secundus. Excelluerunt ea tempestate Conradus Wimpina & Martinus Mellerstadius, Poetæ*

te præclari, quorum cum hic Poeticen constitueret Theologia caput, originem, fontem, ac fundamentum, nec *Conradus* audaciam hanc ferre posset, controversiis uterque mutuis cœpit digladiari, ad Principem tandem delatis. *Jacobus Publicius*, Florentinus, oratoriam elegantiam Lipsiæ instauravit A. 1490, ejusque *Artem epistolandi & orandi modum* prelo iterum subjecit *Wolfgangus*, Venetiis jam A. 1482, 4, excusum. *Antonii Mancinelli & Hieronymi Emseri* scripta in elegantiori dicendi norma restitueda haud minus fuere occupata. *Magnus Hundt*, Magdeburgicus, Institutiones Anatomicas, figuris adumbratas, adjutore *Wolffgango* A. 1501 edidit, fortasse primus Germanorum, sub titulo *Anthropologii*. Nefas est, oblivisci memoria *Melchioris* Pag. 23.
Lotteri, qui Romanos characteres, satis elegantes, in excudendis libris Latinis Lipsiæ primus adhibuit, Gothicas tantum ad vernaculos rejiciens. Tentaverat ipse A. 1500 ejusmodi aliquid in *Leonardi Aretini* quadam *Comœdia* Seculo XVI ineunte. *Horatii* autem Epistolas dum A. 1512 edidit, specimine præclaro operam illam, Italis jam familiarem, ad umbilicum adduxit. Græca primus Lipsiæ docuit cum applausu *Richardus Crocus*, Londinensis, Orator ac Poeta præstantissimus, A. 1514 ludo eum in finem aperto, sed A. 1517 ab *Henrico VIII*, Rege, 27.
in Angliam revocatus. Primam A. 1516 *Introductio* ejus in *Græcam Grammaticam* fuit Græcæ impressionis specimen, typographo *Valentino Schumanno*, qui specimen etiam Ebraicæ tentavit, *Melchiori Lottero* perfectionem ejus relicturus. 35.
37.
49.
53.
116.
116.

nec nobis, certi quidem de eo innotuit. Merito autem idem primos libros ligno insculptos principi in Germania typographo, *Joanni Fausto*, vindicavit, ac *Hadriani Junii & Josephi Staligeri* suffragia, *Laurentii Costeri* studiosa, refellit. Nostrum omnino est, Clariss. Autoris operam, graviter feliciterque historię typographicę infamam, prædicare, eique de specimine eleganter edito congratulari. Librum ejus superstitem fore, quamdiu pretii erit nonnihil literis venustis, rei que literarię, nunquam non suspiciendę ac deamandę, certę prævidemus, ac gaudentes existimamus.

MEMOIRES POUR SERVIR A L' HISTOIRE &c.

hoc est,

COMMENTARII, HISTORIÆ CELEBERRIMORUM
in Republica literaria Virorum inservientes. Accedunt Cata-
logi librorum, a singulis scriptorum, de iisque judiciorum.

Autore Pl. Rev. NICERONIO, Barnabita.

TOMUS XXXVII.

Lutetię, apud Briassonium, 1737, 12.

Plag. 18; & totidem plag. dimid.

Primus hic est *Tomus*, cui doctissimus olim Autor præscripsit suum nomen; eundem esse ultimum, inde suspicabamur, quod ei subjectum cernimus Indicem alphabeticum Virorum, quorum vitę in *triginta septem Tomis* descriptę sunt. Quę si etiam non fessisset nos suspicio, (fessellit enim utique, ut postea, editis *Tomis* novis, cognovimus,) non tam querendum fuisset eruditus, quod colophonem Operi suo impõsuerit Autor, quam gratię ipsi agendę pro tamdiu navata reipublicę literarię in hoc genere opera. Docerimus nunc Lectores, quorum vita hoc in *Tomo* reperitur exposita, adjuncto cujusque librorum catalogo. Procedit igitur primo loco *Edmundus Merillus*, *Cujacii* discipulus, qui factus anno vitę vigesimo primo Professor Juris in *Academia Cadurcensi*, deinde eandem spartam ornavit in *Bituricensi*, mortuus A. 1647 d. 14 Julii. Omnia ejus Opera Neapoli sunt edita duobus Voluminibus A. 1720 in 4. Sequuntur *Rodolphus Boterejus*, Gallice *Boutrays*, Historicus, m. 1630; *Joachimus Vadianus*, Professor primum *Viennensis* in *Austria*, decursisque ibi decem annis, in patriar urbe, *S. Galli* sago, primum Medicus publicus, deinde Senator,

tor,

tor, ac tandem Consul, m. 1551 d. 6 Aprilis; *Petrus Nannius*, m. 1557 d. 21 Julii; *Guilielmus de Lavaur*, m. 1730 d. 8 Aprilis; *Joannes Heurnius*, m. 1601 d. 11 Aug.; *Geraldus de Cordemoy*, m. 1684 d. 8 Octobris; *Ludovicus Geraldus de Cordemoy*, prioris filius, m. 1722 d. 7 Febr.; *Placidus Puccinellius*, m. 1685; *Conradus Heresbachius*, m. 1576 d. 14 Octobris; *Jo. Baptista Dionysius*, Medicus, m. 1704 d. 3 Octobris; *Dionysius Petavius*, m. 1652 d. 11 Dec. septuagenarius. Undevigesimo ætatis anno Professor Philosophiæ creatus est in Bituricensi Academia. Postea Jesuitarum ordini se aggregavit, & multis, iisque eruditissimis, scriptis, quorum maxima pars est contentiosa, clarissimum adeptus nomen est. Est Vita hujus Viri, quæ a pag. 81 usque ad pag. 234 extenditur, non a *Niceronio* nostro scripta, sed ab alio quodam viro doctissimo, qui, ut hoc solum inde decerpamus, pag. 121 scribit, ita tractasse *Petavium* suis in scriptis hæreticos, (hoc est, Protestantes,) uti Equites sacri Melitenses tractare Turcos assoleant. Jam succedit vita *Gualteri de Costes*, m. 1663 mense Octobri; *Ludovici de Camoens*, Lusitani, tam felicitis patrio sermone Poetæ, ut *Virgilio* æquipararetur, m. 1579; *Joannis Grangerii*, m. 1643; *Jo. Baptista Lauri*, m. 1629 d. 20 Septembris; *Guilielmi Amefii*, m. 1634; *Dionysii Ameloti*, m. 1678 d. 7 Octobris; *Eusebii de Lauriere*, m. 1728 d. 9 Januarii; *Jo. Jacobi Grynai*, m. 1617 d. 30 Aug.; *Davidis Rivalti a Flurantia*, editoris Operum *Archimedis*, m. 1616 mense Januario; *Ovidii Montalbani*, m. 1672; *Francisci Maurólyci*, m. 1575 d. 21 Julii; *Georgii Crittonii*, m. 1611 d. 6 Aprilis; *Guilielmi Amfrye de Chaulieu*, m. 1720 d. 27 Junii; *Alexandri Vareti*, m. 1676 d. 1 Augusti; *Euricii Cordi*, m. 1535 d. 24 Decembris; *Valerii Cordi*, qui prioris fuit filius, m. 1544 d. 25 Septembris; *Jacobi Corbini*, m. 1653; *Antonii de Laval*, m. 1630; *Jo. Francisci Blondi*, m. 1644; *Joannis Michel*, Medici primarii Regis *Caroli VIII*, m. 1495 d. 22 Augusti; *Joannis Opsopæi*, m. 1596 d. 23 Septembris.

Ex hoc literato grege segregare nunc liceat Theologum clarissimæ famæ, *Guilielmum Amesium*. Parum quippe nota sunt ejus facta, & ipsius *Balii* descriptio vitæ ejus, in *Dictionario historico-critico* occurrens, admodum jejuna est. Natus videlicet est

Ameſius in Anglia anno fere 1577. Literis operam navans Cantabrigiæ, factus eſt Socius Collegii Chriſti. At, cum Puritanus eſſet, (ex quo nos quidem colligimus, patrem ipſi fuiſſe Paſtorem Presbyterianum,) in periculo erat, ne ruruſ ejiceretur ex hac ſocietate. Tolerabatur quidem aliquamdiu ob morum venuſtatem, quibus ſe reddebat amabilem; poſtea tamen exceſſit ſponte, prævidens ac præveniens ejectionem ignominioſam. Ex eo tempore cum & Cantabrigiæ & in circumjeſtis Eccleſiis frequenter concionaretur; accidit, ut Eccleſia Colcheſterienſis eum vellet creare ſuum Paſtorem. Interceſſit autem Londinenſis Epiſcopus, cujus in dioceſi tum erat illa urbs; adeoque res non ſucceſſit. Intelligens igitur *Ameſius*, ſacris muneribus ſe excludi in Anglia, patriam ſtatuit deſerere. Hic opportune fiebat, ut Angli quidam mercatores, qui & ipſi erant Presbyteriani, juberent eum ſuis ſumtibus demigrare Lugdunum Batavorum, ibique ſcriptis oppugnare hierarchiam Anglicam. Ac venit quidem huc loci, ſed haud ita multo poſt Hagam elegit ſedem, accitus illuc a duce copiarum Anglicarum, ſtipendio Batavorum militantium, qui ſummus erat Presbyterianorum fautor & patronus. Duxit etiam hic loci in matrimonium filiam ejus ſacerdotis, quem habebant copix illæ Anglicæ; cumque hic paulo poſt repeceret Angliam, ſucceſſor ei dabatur *Ameſius*. Verum non diuturnum fuit hoc gaudium. Queſti enim in aula Regis nonnulli, copias ſuas, in Batavia hærentes, ſacerdotem habere ab Anglicana Eccleſia alienum, facile efficiebant, ut præfeſtus illorum militum dimittere *Ameſium* cogeretur. Tum vero a ſupremo Batavorum magiſtrato admovebatur Synodo Dordracenæ, quæ agebatur illo ipſo tempore, accipiebatque pro ſtipendio ſingulis diebus florenos quatuor. Finita A. 1619 hac Synodo, creabatur Inſpector Studioſorum Theologiæ, ſumtu mercatorum aliquot Amſtelodamienſium, Leidæ viventium, ſuccedens ita *Fefſto Hommio*, qui tum factus fuerat Regens, quem vocant, Collegii Theologici eadem in urbe. Non ita multo poſt in eo erat, ut *Ameſius* conſtitueretur in Academia Leidenſi Profeſſor Theologiæ; ſed id conſilium ideo non ſucceſſit, quod Rex Angliæ graviffime obſiſteret. Statim autem ei aperta eſt cathedra theologica Academiae Franqueranæ; quam ſtationem etiam arripuit cupidiffimè, exor-

diens

diens hoc munus, suscepta prius dignitate Doctorali, d. 7 Maji A. 1622. Præfuerat huic spartæ duodecim ipsos annos, cum Angli, Roterodami habitantes, evocabant *Amesium* ad munus Professoris Theologiæ obeundum in nova schola, quam ibi constituerant consentiente magistratu. Quorum voluntati parebat eo facilius, quod Franequæ non satis bene beateque agebat. Vix autem sedem suam hic fixerat, cum ei mors occurrit inopinato. Ausus scilicet aliqua eluvione aquis, & noctu cubiculum ipsius ingressis, cum forte surgens de lecto pedes in aquam immitteret, tanta trepidatione affectus est, ut febris inde sibi nasceretur, quæ paucis diebus post exstinxit ipsum, quinquaginta septem natum annos, auno 1634 exeunte. Duas habuit uxores, quarum e priore nihil suscepit liberorum, e secunda filium reliquit ac filiam. Opera ejus Latina, nitido & presso stilo exarata, in quinque Voluminibus formæ duodecimalis edita sunt Amstelodami A. 1658, præfato *Matthia Netheno*, in Academia Trajectina Theologiæ Doctore & Professore, qui & vitæ & scriptorum *Amesii* historiam enarrat. Ac in *primo* quidem *Tomo* insunt *Lectiones ejus in omnes Psalmos Davidis, Explicatio utriusque Epistolæ Petri, Christianæ Catecheseos illustratio*; in secundo *Medulla theologica, de conscientia casibus Libri quinque, Puritanismus Anglicanus, sive Dogmata eorum, qui inter vulgo dictos Puritanos in Anglia rigidiores habentur, Dissertatio de origine Sabbathi & die Dominico*; in *tertio Bellarminus enervatus*; in *quarto Coronis ad Collationem Hagensem contra Remonstrantes, & Animadversiones in dogmata, a Remonstrantibus exhibita Synodo Dordracena*; in *quinto* denique *Disputatio contra Nic. Grevinchovium; de Arminii sententia, quæ electionem inniti docet fidei prævisæ, Rescriptio ad Grevinchovii Responsum, Disceptatio de circulo Pontificio, Philosophemata*, in quibus continetur 1) *Techonometria, singularum artium fines adequate describens*, 2) *Disputatio adversus Metaphysicam*, 3) *Dissertatio de Ethica vulgaris imperfectione & inutilitate*, 4) *Demonstratio Logica vera*. Præter Latina hæc scripta, Anglico sermone scripsit *Amesius Refutationem Brownistarum, Introductionem ad vitam sanctam, & Refutationem triplicem Doct. Mortoni, tres Episcopatum ceremonias defendentis*.

NOVA LITERARIA.

Vir eruditus, *Bourguetus*, Philosophiæ in urbe Neocastellana Professor, rerum fossilium doctrina clarus, consilium cepit, fossilium & petrefactorum systema condendi. Exhibebit in possitissimo Opere Figuras quinquaginta, Tabulis æneis delineatas, eadem, quas Vir Celeberrimus, *Carolus Nicolaus Langius*, in Historia lapidum figuratorum Helvetiæ & vicinarum provinciarum, Venetiis A. 1708 Latino sermone edita, habet, quo quidem libro hætenus nihil existit in hoc argumento præstantius. Erunt tamen novo hoc Opere mutata quædam. Quæ ad lapides corporum marinorum haud pertinent, figuræ, quales sunt crystallorum, hydrolythorum, foliorum topho expressorum, dentoideum, plantarum terrestrium, abesse jubebuntur. Supplebitur locus additis plantarum marinarum & conchyliorum petrefactorum speciebus. Selectiores ex *Scheuchzerianis* Figuræ, quas magnus ille Vir Meteorologiæ & Oryctographiæ suæ addidit, præferendæ erunt, non omisiss, quas *Langius* ex Metallothesca Comitit *Trautmansdorff*, Legati Batavorum ad Status Helvetiæ, descripsit, plantis marinis & conchyliis. Cumque adeo octo Tabulis æneis *Langiana* Historia auctius futurum sit hoc Opus, Tabulis ipsis doctissime exsculptis; habituri etiam sunt lectores Tractatum, quo classes, genera, & species, fossilium, seu elementa scientiæ, indicantur, & post variorum Philosophorum aut Physicorum de petrificatione sententias *Woodwardi* de diluvio præoptatur opinio. Recensentur Autores, qui de fossilibus egerunt; potissimum autem habentur ea, quæ a *Langio* de re istius argumenti proposita fuerunt. Quilibet exinde intelligit, eodem, quo *Langii* Opus dividitur, pretio hunc etiam librum stare posse; sed dimidio pretii, id est, tribus Francis monetæ Helveticæ, se contentum fore pollicetur Editor. Comendamus librum, quem omnium desideriis commodum fore prævidemus ex parva quidem ad nos transmissa schedula, sed qua totius systematis icon adumbratur. Quantæ enim non tantum voluptatis, sed & utilitatis, sit, petrefactorum & fossilium historiam nosse, ex nostris haud pauci jam sciunt, quorum industria instructissimas urbs Lipsiensis possidet Pinacothecas. Quare & nostris his provinciis acceptissimus erit liber, quem propediem adfore speramus.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno MDCCXLI.

T. LIVII PATAVINI HISTORIARUM AB U. C. LIBRI, qui supersunt, omnes, cum Notis integris LAUR. VALLÆ, SABÉLLICI, RHENANI, GELENII, GLAREANI, SIGONII, URSINI, SANCTII, JO. FRID. GRONOVII, TAN. FABRI, H. VALESII, PERIZONII, JAC. GRONOVII, excerptis NANNII, LIPSII, MODII, GRUTERI, nec non ineditis GEBHARDI, & DUKERI, & aliorum, curante ARN. DRAKENBORCH. Tomus tertius, Liber X - XXVI, cum Supplementis JO. FREINSHEMII.

Amstelodami, apud Wetstenium & Smith, Lugduni Batavorum, apud Sam. Luchtmans, 1740, 4 maj.

Alph. 6 plag. 8.

Respondet eventus nostris, omniumque intelligentium, & literis Latinis bene cupientium, optatis, citiusque, quam spes fuerat, prodit *tertius Livii Drakenborchiani Tomus*. Quæ res nobis est hoc gratior, quod ita in spem minime dubiam venimus, fore, ut eadem celeritate reliqui quoque consequantur. Ceterum in hoc *Tomo* eandem diligentiam, accuratam, eruditionemque, quam in superioribus *duobus* laudavimus, semperque laudabimus, Vir Clarissimus probavit nobis, omnibusque, qui de his rebus judicare possunt, facile probabit. Quod si vellemus, pro amplitudine operis, & rerum bonarum copia, demonstrare, non facile finem dicendi reperiremus. Itaque Lectores nostri paucis exemplis erunt contenti; in quibus, si quod fortasse erit, in quo nobis aut secus videatur, aut aliquid de nostro adjiciamus, tanto facilius feret Vir Clarissimus, quanto sæpius ipse a summis viris dissentum professus est, &

Bb

quarto

quanto dignius est humanitatis professore, in hoc genere humanitatem adhibere. Quanquam enim non ignoramus, male sæpenumero credi illis ethopœiis, quæ de hac re in Præfationibus poni solent; tamen aliter meliusque de *Drakenborchio* speramus.

Primus nobis occurrit locus *Livii*, qui est *Lib. X Cap. 2*, de *Cleonymi* Lacedæmonii in Italiam expeditione, ad quem multa erudite scripta reperimus. In iis etiam est, quod affertur ad verba hæc: *Hæc ubi Patavium sunt nuntiata, in duas partes juventutem dividunt. Altera in regionem, qua effusa populatio nuntiabatur; altera, ne cui prædonum obvia fieret, altero itinere ad stationem navium ducta.* Jam *Gronovio* suboluit corruptam esse vocem *altero*. Itaque is conjiciebat, legendum *alio*. Sane, *alter* & *alius* in *MStis* confundi, observatum est a doctis *Viris*, & a *Clariss. Drakenborchio* ad *Epit. Libri L* pluribus exemplis docebitur. Ea confusio hoc loco poterat eo facilius fieri, quod paulo ante eadem vox occurrit. Sed placet tamen *Drakenborchio* non magis, quam nobis, *Cel. Burmanni* conjectura, qui *avio* legendum putabat. Profecto præmissa ratio, *ne cui prædonum obvia fieret*, indicat, *itinere* verbo adjectum esse epitheton, cuius redatur ratio. Sed, sive *altero* legas, sive *alio*, ratio non satis quadrabit. Si autem *avio* legas, omnia constabunt. Atque id eo facilius lectoribus persuasum fuisset, si *Vir Clarissimus* addidisset exemplum, quod haberet aliquam cum hoc loco similitudinem. Nunc nihil addidit præter illud *Suetonii* in *Aug. Cap. 96* autore *D. Cesare*, cujus sibi species *itinere avio* occurrisset. Hic locus ostendit, Latine dici: *avium iter*. Atqui hoc nemo dubitat. Sed quaeritur, an in loco *Livii*, in hoc contextu, *avium iter* necessarium sit. Id ita esse ostendet, quem nos hic proferemus, locus, qui huic simillimus est, etiam si *itinere* verbum absit. *Tacitus Annal. II, 151*, inducit *Arminium* Germanos cohortantem. In ea cohortatione etiam utitur *Arminius* hoc ad Romanorum pavorem demonstrandum: *avia Oceani quaesita, ne quis venientibus occurreret.* Ceterum, quod eodem loco in parenthesis: *millia autem quindecim ab oppido aberat*, ex antiquis editionibus & *MStis* repositum est *quatuordecim*, id recte atque ordine factum est. *Cap. VII* in verbis *Orationis Deciana: Si conspiciatur cum capide,*

pide, *as lituo, capite velato victimam cadat, auguriumve ex arce capiat*, recte, rejectis aliorum conjecturis, ut *lapide Perionii, apice Cuperi & Doujatii*, item lectione *capide*, quæ est in nonnullis editionibus, defenditur *capide*, ostenditurque e *Cicerone & Prisciano*, fuisse vas Pontificale. Ejus quæ figura fuerit, e numis arbitramur disci posse, eorumque autoritate certius, quam *Prisciani*, confirmari, capidem vas Pontificis esse, & huc pertinere. Atque in univrsum hic locus e numis egregie illustrari potest. Nam v. c. in numo *M. Lepidi*, Pontificis Maximi, capidem, lituum, & caput velatum, conspiciamus apud *Gutherium de Jur. Pontif. I, 29*. Ceterum Vir Clarissimus putat ad *Cap. VI, Livium* secum pugnare ipsum, aut sui oblitum esse, quod, cum ibi scripserit, si quatuor tum Augures fuerint, ut duo mortui fuerint, necesse esse, quod aut tres, aut sex, Augures esse debuerint; postea tamen *Decium* inducat dicentem: *nec tum Patriciis ulla injuria facta est, cum Duumviris sacris faciundis adjectus est propter plebejos numerus: & nunc tribunus, vir fortis ac strenuus, quinque Augurum loca, quatuor Pontificum adjecit, in qua plebeji nominentur; non ut vos, Appi, vestro loco pellant, sed ut adjuvent vos homines plebeji divinis quoque rebus procurandis, sicut in ceteris humanis pro parte virili adjuvant*. Nam, dici vere non posse, Patricios non pelli loco, ubi pro senis fiant quaterni Patricii. Nisi fortasse *locus* ita explicandus sit, ut nullus Patricius cogatur sacerdotio se abdicare. Sed nobis neque pugnare secum *Livius*, neque sui oblitus, videtur, neque cuiquam, opinamur, ante *Drakenborchium* de ea re in mentem venit. Cum *Patricii* dicuntur *loco pelli*, vocabulum *loci* est capiendum de dignitate in univrsum, non de singulis locis. Si id *Decius* dicere voluisset, quod Viro Clarissimo videtur, dicere debuisset, aut: *non ut quinquam vestrum suo loco pellant*, aut: *non ut vos vestris locis pellant*, aut: *aliquot loca vobis eripiant*. Sic plebeji poterant in illa de Consulatu controversia dicere, *se Patricios non pellere loco*, etiam si uterque Consul plebejus esse poterat e Sextia Licinia lege; nam id fuisset iis plane adimere jus Consulatus petendi, aut obtinendi; non autem: *loco altero*. Sic *Appius* apud *Livium X, 15*, dicitur quæsisse, non ut Patricii recuperarent *locum consularem*, sed *duo consularia loca*; nam locum consularem, hoc est, jus petendi

Consulatum & gerendi adhuc tenebant. Itaque sensus illorum verborum est: quemadmodum in sacerdotio sacrorum faciendorum non vos loco pepulit plebs, sed vobis reliquit illum honorem, ut adeo plures, quam antea, e Patriciis isto honore utantur, sic hunc Pontificatus Auguratusque honorem vobis non adimit, sed tantum communem esse vult. Accedit, quod hæc non solum de Auguratu, sed etiam Pontificatu, dicuntur, in quo totidem Patricii ac plebei, nullusque Patriciis ademptus locus. *Cap. XIII Livius* commemorat, quomodo *Fabius*, inclinata studia in comitiis Consularibus videns, ea, recitanda lege, restinguere instituerit, ne quis intra decimum annum eundem magistratum his caperet. Ea res multis eruditorum disputationibus locum fecit, cum alii contenderent, *Fabio* tum delatum esse Consulatum alterum, intra decimum a superiori annum, alii autem post decimum, ut adeo e legibus Consulatum capere potuerit. Illa sententia *Sigonii* fuit, hæc *Glareani, Dukeri*, qui de hoc loco consulendum dicit *Dodwellum de Cyclis Diss. X Sect. 68.* Clariss. *Drakenborchius* ostendit, secundum *Fastorum Capitolinorum* Chronologiam decem annos tum elapsos fuisse, cum hunc Consulatum, qui quartus fuit, ceperit; sed in iis *Fastis* interponi annum, inter eum, quo *M. Livius Dentor, M. Æmilius, & quo Q. Appulejus, M. Valerius*, Consules fuere, per Dictatores exactum, quem *Livius* non agnoscat. Ex eo patere, *Livium* e suis rationibus scribere potuisse, *Fabium* eam legem recitari iussisse, &c. Aliam autem questionem esse, utrum annus ille *Fastorum Capitolinorum* interponendus sit. Quod cum credat *Pighius*, etiam excusationem *Fabii* ad annum sequentem referendam censere, quo populus ei Consulatum continuare volebat. Vid. *Annales ad Annum 457.* Sed sine dubio *Livium* suos habuisse *Annales*, quos secutus sit, & ita potius accusandum fore, quod errantes duces probavit. In quo facile Viro Cel. assentimur. Eleganter etiam explicat locum, varie tentatum, *Cap. XIV: & tempore improvisa ex montibus signa, clamorque sublatus, non vero tantum motu terruere Samnitum animos. Nam & Fabius Decium Collegam appropinquare exclamavit, &c.* Nempe ostendit, ante verba, *nam & Fabius*, omissum esse, per ellipsin aliquam, bonis scriptoribus usitatam, id, cujus ratio reddatur, hoc est, *sed etiam vano, laudatque*

in

in hanc rem præter locum ex *l. 31 ff. de rei vind. Cel. Burmanni ad Pheadri Præfationem Lib. I v. 6, & ad Calpurn. Esl. VII, 64. Cap. XXIX §. 7* sic legitur: *quibus (pilis) plerisque in scuta, verutis in corpora ipsa, fixis, &c.* quidam libri habent *plerisque*, etiam ante *verutis*, sed Codices MSi optimi & propemodum omnes primæque éditiones id verbum non agnoscunt. *Gronovius* pater. ita interpretatus est, partem hæsisse scutis, partem, quæ teretiore essent mucrone, & facilius penetrabant, veruta quippe, ipsa etiam corpora attingisse. Sed *Cel. Drakenborchius* e vestigiis Codicum optimorum, Florentini & Leidensis I, qui exhibent: *verarisque ruptis i. c. i. f.* Loveliani 4, qui habet: *verarisque ruptis*, eleganter colligit legendum: *rarisque verutis*. Sane hæc vox necessaria videtur. Nam, si omnia aut pleraque veruta in corpora ipsa fixa fuissent, non addere potuisset *Livius: magna pars integris corporibus*. Nec multum ab hac lectione abit locus *Livii XXXIV, 39: ex adverso missa tela, nulla in corporibus, rara in scutis, habebant*. Ad *Caput XXX* jam legendo veneramus. Id *Caput* nos admonerat eorum, quæ, arrepta ex hoc ipso *Capite* occasione, contra nos inique dicta sunt in *Bibliotheca*, quæ Amstelodami impensis *Wetstenianis* ratiocinatur. Nempe *Vir doctus*, qui ea scripsit, impulsus a redemptoribus *Livii Drakenborchiani*, duplicem nobiscum injuriam scilicet expostulat, alteram librariis, alteram *Drakenborchio*, factam. Id si modeste ab eo factum esset, aut non alter librariorum hic Lipsiæ in ea re tragœdias egisset, pro consuetudine & animis nostris ea omnia indicta putarem. Nunc, quoniam invidiæ, malitiæ, temeritatis, inscitæque, accusamur, ea vero repellenda a nobis injuria videtur. Primo, neque animus fuit librariis, honestis & bene de republica literaria, tot bonos libros suo sumtu edendo, meritis viris, injuriam facere, neque fecimus, cum scriberemus, famam fuisse, autoribus bibliopolis Batavis, a *Cel. Drakenborchio Livium depositum esse*. Vere enim ista diximus. Nempe, cum ante hos quinque annos is, qui ista scripsit, hic Lipsiæ, in mercatu, venisset in tabernam *Wetstenii*, ab eoque aliquid librorum emisset, in variis sermonibus, ut fit, incidit etiam in *Lucianum Liviumque*, interrogatque, quæ de his libris spes sit. Ibi tum *Wetstenius*

stanius incipit conqueri, magnam se in his libris jacturam facere, quod, cum utriusque libri plurimæ plagulæ jam sint exscriptæ typis, destituatur a Viris doctissimis. Nunquam se in posterum committurum, ut ante prelo subjiciatur liber, quam totus sit perfectus ab Autore & absolutus. Jam quis nescit, Cl. *Hemsterhusium* deposuisse *Lucianum*, neque eum proditurum, nisi Cl. *Reitzsus* cum Cel. *Gesnero* partes ab eo depositas suscepissent? Quidni igitur de *Livio* idem suspicaremur? Aut quæ injuria in ista suspitione, inprimis cum ea ab ipso *Westenio* orta sit? Et tamen, si, eam rem ipsos tam ægre laturos, aut sibi noxiam arbitratos, putassemus, facillime silentio prætermissemus, quæ nemini molestiam creare, aut nocere, cupimus. *Drakenborchius* autem, etsi quidam, qui in Batavis fuere, eum hic valde iniquam omnibus Germanis tradiderunt, tamen eorum sermonibus minime creduli, uti semper favimus, ita etiam in posterum favebimus; neque facile quisquam est in hac urbe, qui ejus nomini plus faveat, eumque, vel communium literarum nomine, omnibus modis extollat ac defendat, si tulerit occasio, quam ille ipse, a quo ei jam invideri, Vir doctus in *Diario Amstelodamensi*, falso tettereque scripsit; qui quippe etiam postea, quam de *Livio Drakenborchiano* in his *Actis* scripserat, nescius adhuc iratum, quas commoverat, cum de *Livio Creveriano* diceret, nihil esse *Creverium* ad *Drakenborchium*, scripsit. Hoc scilicet qui scribit, non potest *Drakenborchio* invidere, aut ejus *Livium* in contemptum adducere velle. Quodsi qua in re ille aliquando ab eo dissentit, aut aliquid sibi non satis placere ostendit, non debet Cel. *Drakenborchius* injuriam interpretari, (neque interpretabitur sane,) non debebat, inquam, Vir doctus, qui contra nos scripsit, injuriam in *Drakenborchium* aut invidiam interpretari, sed ex eo potius colligere, laudes, quæ ei tributæ sint, eo veriores & ad ceteros homines probabiliores esse. Jam velimus scire, qua fronte potuerit idem ille scribere, inter alias reprehensiones temerarias etiam hanc esse, quod, cum referremus, Cel. *Drakenborchium* Lib. 1, 43, verba: *tela in hostem, hastaque & gladius*, in-
 484. corrupta, neque aut addita cum Codice *Havercampiano* adjiciendum, neque que de suspitione *Perizonii* delendum arbitrari, id-

idque referremus ita, ut ex ipsis verbis appareat, eam sententiam nobis probari, adjecimus, restare, ut ostendat Vir Geleberimus, hanc formam, *bastaque & gladius*, profaiciis scriptoribus, & *Livio* imprimis, usitatam esse, nosque non assequi, quare id potius ad *Lib. X Cap. 30* facere voluerit, quam ad hunc locum, quo primum hujus formæ exemplum occurrat. Nam nobis quidem jam accidere, quod *Perizonio*, atque fortè etiam aliis, accidit, ut nullum exemplum succurrat. Non igitur negavimus, hanc formam usitatam esse, sed, ut fit in hujusmodi minutiis, ad quas ferè moniti demum difficultate aliqua attendimus, nobis nunc nullum exemplum succurrere, diximus; & postea plura, præter ea, quæ nunc *Drakenborchius* commemoravit, & ante, quam commemorasset, invenimus, ut *I, 55, V, 48, &c. in Taciti Ann. IV, 3, &c.* Neque vero leges dare *Drakenborchio* volumus, aut volumus, sed ei libenter hoc concedimus, quoniam ei ita libet, ut nos quam sæpissime, ut, etiam in hoc *Volumine* fecit, ad notas nondum editas amandet. Nemo autem negabit, magis consentaneum & Lectoribus opportunius esse, prima quaque occasione rem unamquamque demonstrari, & ad eum locum in posterioribus lectores rejici, & ita caveri, ne dialecticis hodiernis sermones dentur, quam ad consequentia, & ea quidem nondum edita. Quod autem eum locum, ad quem eam formam se illustraturum ostenderat, etiam sic capi posse diximus, ut *que*, adjunctum verbo *Perusinarum*, ad antecedentia referatur, in eo nihil aliud nobis visum, quam superioribus Editoribus, qui propterea minori distinctione hic usi sunt, & nunc quoque plerisque, qui non *Drakenborchianam* notam legerunt, ita videbitur; neque absurde, etiam si nunc, lectis iis, quæ pro sua interpunctione dixit, facile concedamus; *Drakenborchianam* interjunctionem esse meliorem veteri. Ceterum, quæ hic temeritas a nobis adhibita sit, non videmus. Quænam autem sunt ceteræ temerariæ reprehensiones? Nullæ, opinamur. Nempe in toto illo de *Livio Drakenborchiano* loco nihil quidquam reprehendimus, nisi fortasse hæc duo. Primo diximus, nobis non necessarium videri, ut *Lib. I, 43*, pro *in his accens* cum *Perizonio* deleatur *in*, quod *Drakenborchio* visum est, quod *in his accens* ponatur recte pro

Pag. 489. pro *bis accens*, idque autoritate *Ciceronis* induci diximus. Quæ tandem hic est temeritas reprehendendi? Deinde diximus, non mirandum, si *Clericus* nesciverit, aliquid jam *Scheffero* in mentem venisse, neque ideo eum reprehendendum fuisse, cum idem aliis acciderit, nominatimque *Jo. Frid. Gronovio*; quem cum propterea non reprehenderit, non esse, quare *Clericus* reprehendatur. Num hic aliquid temeritatis est? *Æquitatis* amor ista nobis expressit. Num quid autem præterea reprehendimus? Nihil. Et tamen temerariæ reprehensiones nobis exprobrantur? Videat, qui ista scripsit, ne ipse magis temerarius in accusando, quam nos in reprehendendo, judicetur. Et hæc respondisse sufficiat. In posterum autem nihil amplius respondebimus, si vel maxime simili modo accusamur, semel iniquitate accusationis demonstrata; nisi forte, hac nostra propositione animi freti, nimis acerbi & iniqui fuerint. Verum hoc non putamus fore; sed nunc potius omnem illam litem compositam credimus. Nunc ad institutum, ex hoc minime jucundo deverticulo, revertamur. *Cap. XLVII* Censores *P. Cornelius Arvina* & *C. Marcius Rutilus* dicuntur *vigesimi sexti a primis censoribus* fuisse. In hunc numerum consentiunt omnes scripti typisque editi libri, nisi quod in Florentino est *vigesimus sexti*, & in *Hearnii Oxoniensis viginti sex*. Tamen *Dodwellus in Cyclis pag. 632* putat librariorum majoris numeri finem tantummodo conservasse, scriptumque fuisse a *Livio Censores LXXXVI*. Primos enim Censores institutos fuisse anno *Varroniano CCCXI*, inde duo Censuram quinquennialium paria ad annum *Varronianum CCCXX* fuisse, quo censuræ tempus XVIII mensum spatio coercuit, *Mamercus*, ita, ut in singulis trienniis bina fuerint Censuram Collegia. Ab eo tempore ad annum *Varronianum CCCCXL* fuisse annos CXX, & proinde eo spatio extitisse Censuram paria octoginta nempe octodecimestriam, a primis autem Censuram paria octoginta duo. Tum rursus vetus Censuram jus instaurasse *Appium Claudium*, Censuram, atque effecisse, ut deinceps essent quinquennales. Itaque annis deinde viginti ad anni *Varroniani CCCCLX* exitum quatuor fuisse Censuram quinquennialium paria, quæ superioribus addita efficerent *LXXXVI* paria Censuram in universum, relictis tamen

tamen a *Livio* extra numerum primis Censoribus. Sed Clariss. *Drakenborchius* egregie ostendit, *Dodwellum* valde errare in eo, quod existimet, ex eo, quod Censura octodecimestris facta sit, consequi, ut singulis trienniis bina Censuram paria creata sint. Nam, etsi duratio magistratus mutata est, tamen non tempus creandi mutatum, sed singulis quinquenniis Censores creati sunt, & ubi ii post 18 menses magistratu abierant, nulli Censores in Republica fuerunt, id quod pluribus certisque rationibus, quas huc transcribere nihil attinet, confirmat. Lectoribus nostris etiam relinquimus in ipso libro legenda, quæ erudite dixit Cel. *Dukerus de magistratibus, quibus viarum cura commissa fuit*, Pag. 92 & variorum observationes de *Corniculis*. In Observationibus ad *Librum XXI* inprimis multa dicta sunt ad illustrandum constitutumque *Livium*, inprimis multæ lectiones a *Jo. Fr. Gronovio* prolatae, novis MStorum Codicum autoritatibus, quanquam hoc per totum Opus factum est, confirmatae, & in contextum receptæ. Vid. v. c. 1, 2, 4, 5, 9, 17, 18, 19, 26, &c. Sed nos hic inprimis commemorabimus exempli causa, quæ ad *Cap. 31* dicta sunt, si modo illud antea monuerimus, in hoc *Libro* cœpisse Cl. *Drakenborchium* uti *Livio Crevieriano*, quem scilicet, cum superiores *Libros* illustraret, nondum viderat. In eo autem *Capite* narrat *Livius* iter *Hannibalis* a *Rhodano* usque ad *Druentiam*, & quid in eo itinere actum apud *Allobroges*. *Hannibal*, defugiens prælium cum *Scipione*, trajecto *Rhodano*, mediterranea *Gallie* petit. *Quartis castris ad Insulam pervenit: ibi Arar Rhodanusque amnes, diversis ex Alpibus decurrentes, agri aliquantulum amplexi, confluunt in unum.* Sic habet *Gronoviana* editio. Jam primum docti viri hæserunt in illo: *ibi Arar Rhodanusque*, propterea, quod ea, quæ dicit *Livius*, in *Ararim* & *Rhodanum* non videntur convenire. Itaque *Jac. Gronovius*, cum in Codice *Cantabrigiensi* invenisset *Bisarar*, reponi volebat: *Isara Rhodanusque*. Idem in mentem venerat *Cluverio*, eamque emendationem confirmare studuit Vir doctus in *Memoriis Academiæ Parisiensis Tomo II pag. 142 edit. Hag. A. 1724*. Assensus his nuper etiam est *Rollinus*, Vir Clarissimus. *Harduinus* contra ad *Plin. III, 4*, valde improbat hanc sententiam, vulgatamque lectionem veram contendit,

tendit, etsi nullis allatis rationibus. *Doujatius* autem Arari Druentiam substituendam existimabat. *Drakenborchius*, etsi nihil definit, quod, cum ipsi e Francia Viri docti dissentiant, temerarium foret, si extraneus iudicium suum interponere vellet, tamen *Doujatianam* sententiam manifeste falsam esse ostendit ex eo, quod *Livius* eodem hoc *Capite* dicit, *Annibalem* postea ad Druentiam venisse, & hunc fluvium transiisse. Si autem *Gronovio* assentiendum, malle se, dicit, legere: *Ibi Isara & Rhodanus*. Porro, quod *Gronoviana* praefert: *diversi*, id non est ex antiquis exemplis *Livii*, sed ex emendatione *Rubonii*, commodumque sensum habet. Verum jam *Jac. Gronovius* vidit, *diversis* quoque rectum esse, & significare *e diversis Alpium partibus*. Sic *Drakenborchio* quoque placet. Nam, quod aliter fluvius e Vogeso oriatur, eam quoque Alpium partem esse dicit, & *Strabonem IV, 186*, Arari ex Alpibus originem tribuere. Itaque, cum haec lectio in quoddecim Codicibus MStis ab ipso reperta sit, eam *Livio* restituendam putavit. Eodem modo restituit ei etiam e Codicibus pluribus *aliquantum* pro vulgato *aliquantulum*, & jam idem ille *Jac. Gronovius* monuerat, id in omnibus Codicibus MStis esse. Ejus etiam haec conjectura non improbabilis *Drakenborchio* visa est, qua proxime legi volebat: *Inde mediis campis*, non, ut vulgo est: *mediis campis*. Nam in quibusdam Codicibus post eos, quos *Gronovius* consuluit, reperit *Drakenborchius*: *in mediis campis*. Satis autem constat, & ab ipso est ad *X, 20, 6*, demonstratum, *in* & *inde* saepe in MStis Codicibus permutari, facili scribarum lapsu, cum pro *inde* per compendium *in* scriptum esset. Paulo post *Gronovius*, pater, in his verbis: *Brancus minore ab fratre & caetu juniorum, qui jure minus, vi plus, poterat, pellebatur*, invitis omnibus libris legendum censebat: *poterant*. Eam lectionem, cum *Drakenborchius* in Codice *Loveliano* reperisset, *Liviano* contextui reddidit. Mox in vulgatis *Livii* exemplis est, quod *Senatus Principumque sententia fuerat*. Ea forma loquendi non est probata bonis Latinae linguae Autoribus. Itaque jam *Jo. Fr. Gronovius* e quatuor Codicibus putabat reponendum quod *ea*. Id fecit nunc cum *Crevierio Drakenborchius*, inventa eadem lectione in novem Codicibus MStis.

MStis. Pari modo plurimorum Codicum confirmatur, & in contextum recepta, conspicitur lectio, a *Jo. Fr. Gronovio* e Codice *Gudian* producta: *ob id meritum commeatu, copiaque rerum omnium, maxime vestis, est adjutus, quam infames frigoribus Alpes præparari cogebant; cum antea esset: omnium, & vestis, est adjutus, quæ i. f. A. præparare cogebant.* Jam, cum Alpes peteret *Annibal*, autore *Livio*, non recto eos itinere petebat, sed in *Tricastinos* flexit, & quidem, ut est in vulgatis, *ad levam*. Hoc *Lipsius* in *Ep. ad Belgas Cent. I Ep. 93* monuit locorum rationi repugnare, quæ ejusmodi sit, ut *ad dextram* flexerit, non *ad levam*. Itaque emendavit: *a leva*. Eam emendationem vehementer probat *Drakenborchius*, sed in contextum recipere, repugnantibus omnibus Codicibus, non audet. Improbat etiam cum *Gronovio*: *saxa glareosa*, quæ paulo post commemorantur, & *saxa glareasve* vel *glareasque* legendum censet. Nam & *Columella VI, 23, saxum & glaream, Lib. de Arb. Cap. 17 lapidem & glaream*, conjungit. Hujus generis observationes plurimæ occurrunt in illo itinere *Alpino Hannibalis* illustrando. In quo extremo etiam illud vulgatum de *saxis aceto ruptis* e *Plinio & Dione Cassio* illustrat; sed post alios quaerit, unde *Annibali* tanta aceti copia in *Alpibus*? Ad quam quaestionem fortasse aliquis ita putet se respondere posse, ut dicat, aliquam aceti copiam fuisse, ut eo pro potu uterentur, cum satis constet, aceti hunc usum militare fuisse, idque, necessitate postulante, in *saxis rumpendis* consumtum esse. Addamus unum de *Penino*. Negat *Livius*, hoc nomen *Alpibus* a *Pœnis* inditum, sed ab eo, quem in summo *sacratum vertice*, *Peninum montani* appellant. *Gronovius* jam adduxit interpretationem *Lipsii*, qui *heroe*, vel *Deo*, intelligebat. Sed idem *Lipsius* post *Sigonium*, qui eam lectionem e *præcis libris* commemoravit, *verticem* legebat. Id recte negat probandum *Noster*, et si ipse quoque in quibusdam Codicibus reperit. Neque enim *Alpes hæ dictæ* sunt ab ipso *vertice sacro*, ut *Lipsius* existimat, sed a *Deo*, qui in *vertice sacrat* erat. Hic *Deus Peninus* vocatur in *lapide antiquo*, in his ipsis *Alpibus* in monte magno *S. Bernhardi* invento, quem post *Sponium Misc. pag. 85 & in*

*Aris ignot. Deor. pag. 243 Tomo VIII Theſ. Græv. edidit Cuperus Apotheof. Hom. pag. 16, qui ex eo hic legendum a Deo conje-
cit. Eam leſionem firmat Codex Lovelianus 5, qui habet ſed ad eo.
Poſſes etiam ab Deo. Nam ita ea & Dea permütantur, ut ſuo
tempore docebitur. Eadem conjectura poſtea in mentem ven-
nit Leibnitio T. I Script. Brunſvic. pag. 45, ubi plura de hoc
Deo. Is adducit etiam peropportune locum e Servio ad Virgil.
Æn. X, 13, ubi Penina Dea commemoratur, quod Cluverius in Ital.
ant. I, 32, 340, emendabat: Penino Deo. Ex illo, quem dixi-
mus lapide refellitur etiam Cluverius, qui l. c. & in German.
ant. I, 26, 186, &c. Pennum vel Pinnum hunc Deum dicen-
dum putat. Lazii ſomnia de Alpibus Peninis rejeſta ſunt in his
Actis A. 1730 Menſ. Aug. pag. 368. Inprimis frequens eſt in hiſtoria
belli Punici II commemoratio prodigiorum, in quibus ſunt multa
non ſatis aut conſtituta, aut illuſtrata. In his quoque acutum ſe
& eruditum probavit Drakenborchius. Cujus rei aliquot exempla
attuliſſe ſat erit. Libri XXII Caput 1 totum in his rebus eſt. Dicun-
tur inter alia Præneste lapides ardentes cœlo cecidiſſe. Id prodigium
quale ſit, negat ſe intelligere Vir Clariff. Itaque ſcribendum
putat lampades ardentes, quemadmodum etiam Lycſtbenes, medio
ſeculo XVI Julii Obſequentis Supplementa edens, hic legiſſe
videtur. Prodigia enim hujus anni referens Cap. 31, inter alia
ſcribit: Præneste ardentes lampades de cœlo ceciderunt. Simile
prodigium eſt apud eundem Julium Obſ. Cap. 70, 105. Nam,
etſi ille facem ardentem commemorat, tamen, quod illi Cap. 128, 131,
ſax id Dioni Caſſio XLV, 278, LIV, 534, λαμπρὰς dicitur, ut Scbef-
ferus & Oudendorpius ad loca Obſequentis laudata oſtenderunt.
Lampadum meminit etiam Plinius Hiſt. Nat. II, 261. Lampades au-
tem vel lapades facile in lapides ab indoctis librariis mutari po-
tuerunt. Porro commemoratur in prodigiis ſpecies luna inter
imbrem cadentis. Hujus illuſtrandi cauſa ex Obſequenti Cap.
101 attulerat Gronovius, pater: nova luna decidit, & non niſi
poſtera die hora tertia comparuit. Sed Cl. Oudendorpius ad illum
notavit, Scaligerum ora libri annotaſſe: nova lana decidit. Ve-
ram, etſi hæc conjectura nullo modo Obſequenti convenit, pro-
pter verba ſequentia, tamen Virq Clariffimo videtur Livio con-
venire,*

venire, ut legatur: *species lana inter imbrem cadentis*, eoque pertinere exempla, quibus hoc prodigium *Oudendorpius* illustravit. Neque enim lunam videri posse inter imbrem, cum cœlum nubibus obductum est. Quod si vera sit vulgata lectio, sensum hunc esse, ut instar stellæ cadentis visa sit luna cecidisse. *Cap. 36*, ubi similis prodigiorum commemoratio, etiam hoc refertur: *ex multo cruore signa in Sabinis cædis, aquas e fonte calidas manasse*. Non est necesse hic de *Lipsii Gronoviorumque* suspicionibus dicere, de quibus e superioribus editionibus constat. *Drakenborchius* autem e vestigiis *MStorum Codicum* hanc conjecturam proposuit: *multo cruore signa in Sabinis Cereris, aquas e fonte (vel & fontes) calidas manasse*. Primum jam in mentem venerat *Gronovio*, alterum probabile faciunt editiones, quæ habent *aquasque*. De *lacu septem aquis* in Sabinis nota res est vel e *Cluverii Ital. ant. II, 9*. Volebamus adhuc quædam afferre ad illam veris facri-conficiendi formulam dicta *XXII, 10*; item ad *Carmina Marciana XXV, 10*, sed veremur, ne nimis longi simus. Nam, si vel maxime ea adhuc referremus, tamen hæc justo longiori oratione nihil aliud efficeremus, nisi ut aliquot specimina eruditionis *Drakenborchianæ*, ad *Livium* ornandum collata, ex innumerabilibus attulisse videremur. Sed, quoniam id jam ius, quæ proposuimus, effectum speramus, hic dicendi finem facimus, & reliquis *Liviani Operis Partibus* parem cum editis fortunam, hoc est, lucem & ornatum ab *Cel. Drakenborchio*, optamus.

PERSEPOLIS ILLUSTRATA, OR THE

Royal Palace of Persepolis illustrated and described, &c.

hoc est,

RUDERA ET ANTIQUITATES PRISCÆ SEDIS

Regiæ apud Persas, ex antiquorum recentiorumque fide.

Londini, prostat apud S. Harding, 1739, fol.

Opus constat XXI Tabulis æri incis.

Si recte quidem antiquitatum amatores laudant operam illam suam, quam in molitionibus, operibus, vestimentis, cultuque

omni veterum, curiosius pervestigandis ponunt; omnino illi mirari aut reprehendere non debent, si librum hunc, gratia Auctoris, incogniti quippe, carentem, solo interno suo pretio impensius ipsis commendasse videbimur. Neque debet in volumine, parvo quidem, sed æri toto inciso, paulo majoris pretii suspicio cupiditatem ejus plane pernoscenti excutere his, qui vetustate fere annisque res omnes æstimant. Quodsi enim habet hoc antiquitas, ut rebus, etsi nullum magnum usum præbentibus, tamen pretium per se addere videatur; quanto majoris fieri rerum monumenta debent, quæ præterea non parva, tum ad Auctores bonos illustrandos, tum forte ad corrigendos malos, utilitate se probant. Quo in numero has Persicas antiquitates esse, qui neget, fore putamus neminem. Nobis autem, in exhibenda earum tanquam imagine, id cavendum est, ne aut totam Commentatiunculam excrispsisse, aut etiam superasse recensitionis magnitudine, dicamur. Itaque agemus brevissime, ac de descriptionis reliquiarum istarum imaginibus, deque addita circa eas disputatione, perpauca exponemus. Exhibetur autem primo universa ruinarum sumtuosissimi operis facies, rupesque cum ad cetera, tum ad regios tumulos, exactæ. Tum, per singula eundo, Sphingum signa, partim alatarum, quæ ingenti magnitudine latera propylæorum tegunt, objiuntur. Inde portæ, pilarumque, ac columnarum varii generis, sive fractæ, sive integræ formæ, atque insculptæ saxo. hominum animaliumque imagines, imo scalarum in parietibus toti greges arma atque dona ferentium, denique, immenso labore, cæsis rupibus efficta Regum monumenta, gratum oculis spectaculum præbent. De quibus rebus quæ sunt aliquot paginis disputata ab eo, qui curam illarum edendarum habuit, eo pertinent, ut iudiciis non dubiis planum faciat, quæ a recentioribus, vel Arabum, vel Persarum, Auctoribus, urbis Estechar, palatiique Chilminar, ibi collocati, perhibentur reliquæ, has ipsius Persæpoleos, multis seculis ab ipso Estechar urbis conditore diversæ, ruinas esse. *Diodorum enim Siculum*, inprimis bonum ex antiquis Autorem, descriptionem palatii Persæpoleos, ab *Alexandro Macedone* destructi, dedisse eam, ut, fortunæ varietatem, quam subinde experta sit Persia,

Alexan-

Alexandri ducumque bella, Parthorum occupationem, recuperationem domestici imperii per *Artaxerxem*, Muhammedicorum Principum successionem, infestos solo terræ motus, totque Seclorum communem injuriam intuentibus, mirum esse debeat, *Garcia de Silva de Figueroa*, recentiori homini, qui, cum Hispanorum in Persis Legatus fuisset, rudera palatii Chilminar descripta exhibuit, illi ergo *Garcia* cum *Diodoro* tamen tantopere convenire. Neque enim dissentire eos videri ulla fere in re, præterquam in definiendo spatio, quod inter palatium, locumque montis eum, quo regia monumenta spectantur, intercedat; quippe passuum numerum mensuræ quatuor agri jugerum, quam *Diodorus* notavit, prima specie non respondere. Quod ipsum tamen non esse in difficultate tanta, ut vinci non possit; quando *πλέθρα*, (ea enim Græce jugera esse volunt,) eo pedis genere, *Salmasio* autore, demetiri libeat, quod pollicum sedecim magnitudinem æquet. Quæ res si recte se habeat, reliqua omnia optime conspirare. Nam *Q.* quidem *Curtio*, & post eum *Salmasio*, videri funditus eversam ab *Alexandro* Persepolim; non autem solum *Ptolemæum Amnianum*que *Marcellinum* illius urbis, tanquam suo tempore superstitis, mentionem fecisse; sed *Josephum* etiam, *primique Maccabæorum libri* Autorem, quisquis ille fuerit, sic de *Elimaide*, id est, de *Persepoli*, locutos, ut eam, sive ab *Alexandro* non radicitus excisam, sive post ex parte reædificatam, certe stetitisse *Antiochi Epiphani*s ætate, appareat. Quæ omnia si vel maxime imbecillia argumenta videantur; tamen id, quod rei sit caput, operum ipsorum præsentibus documentis nihilo magis fore incertum. Namque vestimenta quidem earum imaginum, quibus latera scalarum ornata sint, probat Autor partim Persicas, partim Medicas, antiquas vestes, togam simplicem terginam, simili collectam cingulo, stolam Persicam, tunicas manicatas, braccas, mitras, tiaras, cetera, specie referre, atque una cum armis esse talia, qualia, *Xerxe* Græciam invadente, in usu apud Persas fuisse constet; cujus rei testes se locupletissimos *Herodotum*, *Xenophontem*, ac *Cælium Rhodiginum*, habere. Ipsum autem virorum agmen, sic in parietibus graduum effectum, ut universo cultu, habitu, armisque, a more recen-

recentiorum Perſarum discrepet, non triumphum agentium eſſe, quod *Garcia* placeat, ſed anniverſario ſacro natalem Regis celebrantium, præeuntibus, qui tiasas, coronarum ſimilitudine, capite geſtent, quem, *Cyro* regnante, morem principum Perſarum (æquales vocabant) feſtis diebus fuiſſe, e *Xenophonte* diſci. Simili ratione, nec majori fere negotio, ex antiquorum Perſarum moribus explicantur cetera, quæ in pilis, fenestris, aliisque locis, ſigna cælata ſunt; obiterque ac ſtriſſim de rebus variis, ad antiquam Perſarum hiftoriam pertinentibus, ut de prima umbellarum origine, de accepta ab Ægyptiis conſuetudine per figuras animalium docendi, exponitur. Quo loco illa etiam redditur ratio, cur cornutum *Alexandrum* orientis incolæ fingant. In explicandis autem ſepulchris Regum inprimis magna Autoris diligentia eſt. Quarum rerum ne plane in ignoratione Lector verſetur, de his, tribus, quod ajunt, verbis, agemus; idque erit eo facilius, quod plurimis in rebus pleræque horum tumulorum formæ conveniant. Tota autem, uti diximus, monumenta rupibus exſecta ſunt, idque fere habent commune, ut pars inferior, qua aditus in ipſa ſepulchrorum cava eſt, ſuperiorem columnis ſuſtentet. Quibus quæ ſuperpoſita ſunt, virorum beſtiarumque, maxime cornutarum, ſimulacris ſuo ordine diſpoſitis, diſtinguuntur. Inde autem altius exſurgens moles, plana ſuperficie, & veluti libero aere, hominis principis imaginem exhibet. Is ſtans, procera forma, veſte Medica, ſive arcum, ſive ſerpentem, manu continet; tiaram habet capitis ornamentum, atque verſus aram ſacro igne lucentem proſpicit. Ceterum eodem in ſpatio, ſed elevatori parte, ſignum aliud, tanquam medio aere ſuſpenſum, aliquando diſtincte cognofci non poteſt, in eo autem monumento, quod, ut Autori videtur, *Darii Hyſtaſpis* memoriæ ſacrum eſt, viri præbet ſpeciem, qui, neſcio cui ſive inſtrumento, ſive machinæ, impoſitus, manibus orantium ritu compoſitis, ad ſolem, cujus adverſum globum habet, dirigitur. De quibus rebus omnibus cum non minus ſcite, quam breviter, Autor diſſerat, atque inde, verum, quod quæſierat, eſſe, concludat; nos ad ipſum ablegamus Lectores, librumque antiquitatum venatoribus Anglice doctis tanquam utilem jucundumque denuo ſtudioſus

com-

commendamus. Ceterum vero non possumus non commemorare hoc loco rem per se non indignam, sed nescimus an observatam ab Autore, certe non notatam. Quodsi enim, ut videtur, obtineat Autoris de his vetustatis reliquiis sententia; profecto vacillare, & a nugatore amante conficta videri debebit eorum ratio, qui columnarum exornationes, generis præcipue Corinthii, a foliis flexibusque acanthi, quem pæderotam vocant, quique forte erat in Corinthiæ puellæ tumulo natus, repetunt. Hæc enim ruinosa Persepolis columnas exhibet plurimas, sic exsculptas conformatasque, ut facile appareat, a Persis ceterisque, qui Orientem coluere, id ornamentorum genus, magnifice atque cumulate, sed confusim ac sine modo, adhibitum, ab his accepisse Græcos atque in ordinem redegisse, probabilius statui, quam a Græcis traditam rationem apud istos denuo confusam corruptamque esse. Neque enim in Persepolis columnis sive volutas in capitulis, sive plures in basibus toros, sive in utrisque folia, (quæ in altero quidem Græci sive neglexerunt, sive repudiarunt,) desideres. Quin etiam videas, non Græcam illam solum elegantiam ex his enasci potuisse, sed præterea etiamnunc ab homine, qui artem calleat, novum plane ordinem, nec inconditum absurdumque, indidem posse produci; nisi forte, & in scapis striarum strigiumque circuitus, & ipsas bases pluribus toris factas, mutuatos Persas necesse est a virginali cultu Græcorum, penes quos solos mentem, consilium, sensumque pulchri, nata putamus.

RECHERCHE NOUVELLE DE L'ORIGINE ET
des fondemens du Droit de la Nature, &c.

est,

INVESTIGATIO NOVA ORIGINIS AC FUNDAMENTORUM
Juris Naturæ, Autore FRIDERICO
HENRICO STRUBE DE PIERMONT.

Petroburgi, typis typographi Academix Scientiarum, 1740, 8.
Alph. 1.

Clarissimus Autor jam A. 1732 haud vulgarem eruditi orbis
plausum tulit, cum Hildeneshemii formis publicis describendum

D d

dum suis curavit sumptibus libellum octo plagularum, cui inscriptionem præfixerat: *Recherche de l'origine & des fondemens du Droit de la Nature, traduite d'un Manuscrit Anglois, à Amsterdam, 1732, 8.* Quo quidem tempore Autor a Secretis erat Illustrissimi Administri Status primarii Wolferbutteli, *Hieronymi de*

- Pag. 12. *Münchbaufen.* Ex Præfatione nova omnino intelligitur dilucide satis, libellum illum haud esse translationem. Autor sincere fatetur, lineas primas systematis sui in eo existere, quas, quia *Christianus Thomafius* ipsi haud fecerit satis, ab integro ducere existimaverit consultum. In præsentis libelli Præfatione repetit fundamenta, quibus superstruxerat Jus naturæ, ratus iterum, cupiditates universas, hominiquè innatus, quatenus sint
18. conformes naturæ, continere leges naturæ, quibus interpretandis ratio inserviat sana. Ex quo autem ab Academia Scientiarum Petropolitana fuit in societatem allectus, perspexit næ
20. vos, quibus scriptum prius laborare fatetur. Emendavit itaque id, quod videbatur mancum & hylcum, atque ex ea correctione & amplificatione novus hic doctrinarum complexus fuit sub-
23. natus. Usum genuinum substantiæ ponit in continuatione existendi id, quod essentialiter est. Exponit porro loca hujus libri, quæ lectori videri possunt subobscura. Opus ipsum divisit in tres Partes. *Prima* exponit de principiis generalibus, & de existentia juris naturæ; differens de significato legum naturalium, de constitutione legum, de principiis legum naturalium, de autore legum naturæ, de objecto legum naturæ, de declaratione & summa earum, de earundem obligatione, de existentia legum illarum jurisque naturæ. *Parte secunda* edisserit utilitatem intelligentiæ ac regularum juris naturæ, officia nostra erga nosmet, officia nostra erga alios generatim, officia mariti ac uxoris, officia erga proximos, officia amicis præstanda, officia opulentiæ & indigis exhibenda, officia erga superiores & inferiores observanda, atque mutuam subordinationem officiorum nostrorum. *Pars tertia* repræsentat cognitionem virium nostrarum, rerum desideriiis nostris explendis propriarum, respectum rerum viriumque hominis mutuum, acquisitionem rerum, ea, quæ sequuntur acquisitionem, nempe possessionem, usum, dominium, & bono-

& bonorum communionem, rerum defensionem, damna rerum, & earum recuperationem. Leges naturæ, quatenus e naturæ contemplatione oriuntur in hominibus, esse duntaxat consilia, docet *Hobbesius* in *Cive* Cap. 3 §. 33, *Thomasius* in *Fundamentis Juris naturæ & gentium* Lib. 1 Cap. 2 §. 34, ac *Ill. Christianus Wolfius* in *Ethica vernacula* P. 1 Cap. 1 §. 59. Lex quæcunque complectitur 1) utilitatem communem, 2) ens, quod jure gaudet eas ferendi ac promulgandi, 3) homines ad eas recipiendas aptos & concordēs in eo momento, 4) vim, sufficientem producendæ obligationi. Leges hæc insistant 1) utilitati communi, 2) principiis certis ac immutabilibus, a natura rerum semper eadem pendentibus. Substantia creata quæcunque non potest non producta esse ad sui conservationem, continuationemve existentia, conformem rei, qualis est, vel qualis esse potest, vel in sese, vel rebus aliis juncta. Inde sequi, docet Auctor, hominis esse, conservationem generis conservare, nec propriæ conservationis oblivisci. Principium hoc vocat unicum & magnum ratione legum, aut juris, naturæ. Verum a justo esse distinguendum, monet, licet justum sit vero superstructum, præceptis ethicis solito doceri. *Wolffstonus* hæc duo momenta inter se confudit, quemadmodum Auctor ostendit in libro *des Preuves morales & juridiques* Cap. 2 §. 12. Justum æstimamus convenientia actionum nostrarum liberarum cum lege; verum metimur convenientia cum rebus. *Naturam* Auctor exponit per causam proximam & internam motuum primorum, aut virium substantiæ creatæ, tendentem ad illam reddendam talem, qualis esse debebat, aut ad illam conservandam talem, qualis est. Veteres sæpenumero naturam confuderunt cum ipso naturæ autore. Finge, haud dari naturam, hisce facultatibus præditam; & eo ipso non potes, quin jus naturæ evertas. Notandum hoc est iis, qui vocabulum naturæ fugiunt, vel sonum esse inanem existimant. *Natura non produxit malum, sed hoc naturæ supervenit, neq̄ tamen inde sic depravatæ, ut integritas ejus naturalis sit penitus destructa. Seculi aurei indoles statusque hominum integerrimus haud venditandus est pro larva vel fictione. Nobis integrum est, ad eum animo representandum eniti, dum perfectionum partes, passim sese offerentium, coagmentamus in seriem & imaginem*

- Pag. 24. ginem unam. Dantur tamen homines, qui eum fingunt integritatis statum, qualis nec existit, nec existere potest. Genus humanum ut fiat unum, efficiunt necessitates mutuae ac virium
26. inaequalitas, quibus excellentior infirmiore juvare potest. Communicatio utilitatum subvenire saepius indigentiae debet. Haec necessitates & subsidia mutua sunt priora cogitationibus hominum, certumque finem universalem respiciunt. Quare homines hujus rei haud sunt auctores. Qui naturam eorum condidit, is finem illum praestituit, eique conformavit ipsa adminicula.
30. Vires hominum consistunt in statu tum interno, tum externo. Si qua harum deest ad sui conservationem, ipsa exoritur indigentia; si qua abundat, nec a possessore ad statum suum tuendum & amplificandum adhibetur, tum illa inservire potest indigentiae
31. aliorum avertendae. Ratio humana est instrumentum juris naturae, non principium, non auctor, non conservatrix. Quae a ratione proficiscuntur, ea sunt in nostra potestate. At jus naturae a potestate nostra haud pendet. Ergo hoc ipsum a ratione humana haud fuit profectum. Multo minus lex naturae originem suam voluntati humanae debet, quippe quae ab intellectu & ratione pendet. Anima humana, si jus naturae produxisset, ipsa simul fuisset actuosa, ac simul vim illam actuosam repressisset.
36. Quod ipsum in manifestam contradictionem abit. Originem juris naturae Auctor ponit in *passionibus*, quas Graeci *πάθη* vocant. *Aristoteles, Cicero, Grotius, Pufendorfius, & Cumberlandus*, si rem ad unguem refecit, & ad liquidum perducas, idem sentiunt. Auctor *passiones* distinguit in *principes & cooperantes*. Priores, ipso iudice, nituntur objecto ac scopo stabili & fixo, ac
44. citra interventum alterius rei eo ducunt. Amor & odium ipsae possunt appellari. *Cooperantes* duobus illis affectibus vim conciliant & ardorem, vel etiam gradus inferiores, nisi defectum omnem & privationem, designant. Amor est tam varius, quam multiplices dantur hominum status ac vincula mutua. In statu hominis solitario ac separato offert sese *amor sui, Philantropia*. Status, quo cum alio sumus quacunque ratione generatim conjuncti, gignit *amorem proximi*. Vinculum aliud efficit *amorem conjugalem, propinquitati conformem, amicitiam, societatem doloris,*

doloris, gratum animum, benignitatem seu indulgentiam, atque studium aliorum, seu actum, quo alios suspicimus & veneramur. Passiones principes homini esse innexas ac perpetuo infixas, nemo inficiatur. Nec casus externi, nec rationum vis, eas possunt tollere vel extirpare. Quis est hominum, qui se non amat ipse? qui id non odit, quod salutis suae obsistit? Quis eos non amat, qui ipsi sunt similes? Nonne ipsam utilitatis contemplationem amor vel odium jam antecedit? *Passiones* scilicet profiscuntur a natura ipsa, natura autem a sapientissima Dei creatione. Ars & exercitium, naturam jam existere, & habilitatem naturalem adesse, indicant, non abnuunt, non eam tollunt. Corrigi potest naturae modificatio artificialis vel extrinsecus adscita, non natura ipsa, non naturalis passio. Liceat nobis quoque hic illud adungere, disputationem de principio juris naturae esse *implicatam logomachiam*. Si enim quaerimus, quodnam sit principium juris naturae, tum varie respondere valemus, & quidem recte, idque vel magis vel minus congruenter principio ultimo. Respondes, principium illud esse salutem generis humani citra status arte introductos consideratam. Tum quaerimus porro, quodnam sit principium illius salutis. Respondes, conservationem suimet, per alios simul promovendam. Quaerimus deinde, cuinam principio insistat illa conservatio. Respondes, amori suimet. Quaerimus tum, undenam hic amor effluit & manat? Respondes, ex passione naturali & innata. Quaerimus tandem, quis voluerit, naturam humanam sic esse comparatam. Respondes, voluntatem Dei. Si socialitatem ponis pro principio, illa porro resolvitur in amorem conservationis suae per alios acquirendae. Tum recurrit amor suimet, passio naturalis, & tandem voluntas Dei, qui voluit, naturam hominis ita esse comparatam. Si ponis hominem, salutis suae cum damno alterius inhiantem, ponis simul studium defendendi sese, amorem suimet, passionem naturalem, voluntatem Dei, naturam talem creantis ac foventis. Id vero addendum, hominem posse se & salutem suam amare citra bellum, ideoque principium *Hobbesianum* esse duntaxat hypotheticum, non universale. Et hac quidem ratione concertationes illae de principio juris naturae, si

Pag. 47-

eas dextre explicaveris, esse de nihilo, vanasque logomachias. Principium vero aliud est theoreticum, aliud practicum, & utrumque rursus vel absolutum, vel hypotheticum. Principium theoreticum est voluntas Dei. In eo enim ponitur, dari genus humanum. Idem affirmandum est de cupiditatibus dominabus. Principium vero practicum est: fac ea, quæ te & statum tuum, cum genere humano copulatum, perficiunt. Subest hypothesis de natura ita conformata. Principium vero *Hobbesii* prorsus est hypotheticum. Ponit enim, existere genus humanum, societatibus diversis & unum cum collisione expetentibus temperatum. Similis hypothesis inest socialitati, quæ ponit scilicet, homini uni non satis esse virium solitariarum ad salutem sui acquirendam & tuendam. Sin vero quæritur, quodnam horum principiorum sit maxime practicum & perspicuum; tum non possumus non respondere: eminent & excellit illud, quod a conservatione suimet est desumptum. Autor respexit ad principium theoreticum, in quo principium illud practicum, cuicunque hominis statui congruens, fundatur & radices habet locatas atque infixas. Dum vero docet, naturæ humanæ inesse vim obligandi, non exponit, quid sit obligatio, & quo respectu vis ejus producendæ inest naturæ. Obligatio sumi potest vel metaphysice, prouti est phænomenon certum, vel moraliter, prouti a legislatore dependet. Ni priori sensu eam obligationem sumserit, incidit certe in Scyllam. At amor cuicunque exhibendus suadet, ne ipsum perverse sensisse credamus. Quare nil restat, nisi ut ipse priori sensu vocem sumserit obligationis. Monenda hæc sunt, ne ipsi impingatur atheismi crimen, in ore eorum frequentissimum, qui pietatem & amorem præcipue videri volunt profiteri. Sub finem *Partis primæ* promittit tractationem de jure gentium ac civili. Mallemus, ipse addidisset obligationis illius metaphysicæ autorem Deum, stabilito prius Dei jure ac dominio in genus humanum. Obligatio enim hæc majori excellentia fulget, simul ac eam ostenderis esse divinam. Dantur enim homines, qui solis suis utilitatibus abrepti naturam advocant faultricem, & sese obligari putant per passionum intemperiem ad quævis absurda, quæ dissipantur per legislationem

Pag. 61
seq.

76.

nem Dei benignissimi, sapientissimi, atque justissimi. VocatPag. 79.
quidem leges naturales posthæc *divinas*; at non ostendit rationem, cur illæ leges naturales sint divinæ. Sumit igitur, eas esse divinas, non comprobato. Unde exoritur demonstrationis hiatus. Putat præterea, cognitione adminiculorum ejus, quod 80.
est bonum, reparari quodammodo integritatem naturalem. At non demonstrat, eam dari, eam hac vel illa ratione esse comparatam, eam viribus naturæ quodammodo posse refarciri. Nisi fallimur, hic rursus sese offert hiatus non unus. De conscientia etiam differit, ubi de legislatore nondum exposuit, qui tractandi modus evadit metaphysicus, exiguumque spondet usum. Qui enim non metuit legislatorem, ejus tenuissima omnino est conscientia. Poenas enim qui naturales metuit sine Dei sensu, is credere fortassis potest, errorem admissum haud carere sua utilitate in vita posthæc moderatius exigenda. At ea opinio est admodum ficulna & vitæ nimis securæ mater. Malleus quoque, propositiones nonnullæ essent magis restrictæ, e.g. de conservatione vitæ pag. 84. Naturæ præterea tribuit, ut vires nostræ augeantur ad certam perfectionem. Vis nobis insita, ut ita agat, unice Deo fert in acceptis. Deum igitur nominare loco suo, haud a re fuerit alienum. Dari actiones, quæ a lege naturæ non satis sint determinatæ, nolumus credere cum Autore, licet eam ignoremus plerumque, in ambitu suo toto spectatam, 85.
ideoque legibus aliis divinis suppletam. Nescimus utique, qua ratione differi possit de perfectione honoris nostri querenda, antequam demonstratum fuit, Deum super omnia esse honorandum, ejusque honorationem esse mensuram & excellentiam honoris cujuscunque humani. Qui sine honore Dei honorem suum querit, is abripitur in devia & Syrtes. Pæne etiam admonuissimus, officia aliis præstanda maximo pondere & elatere augeri, si ea ob Deum, ejusque voluntatem, alteri æque prospicientem ac nobis, noverimus esse exhibenda. Sed respondebit nobis Autor, se scripsisse principia justî, non vero tranquillitatis. Id tamen, credimus, largietur, Deum a jure naturæ semoveri haud posse. Qui enim lex existet, ubi nullus existet legislator? Naturam certe nostram esse legislatricem, nemo facile 90.
cile 96.

cile affirmabit. Sed suffecerint hæc in præsens monita, animo ex candido profecta. Inæqualitas, quam inducit matrimonium, Autoris iudicio est ratio, cur filii haud debeant matres ducere uxores, & filia patribus nubere, vel eis, qui parentum sunt loco. Pag. 109. Recte etiam horrorem & pudorem naturalem, qui est ex consuetudine & legibus civilibus ortus, pro causis vitandi incestus non habet. Admirationem extinguit, ut ipse porro adicit, familiaritas. Ut vero non inficiamur, Cl. Autorem satis egregie sese in tractatione universa gessisse; ita nobis persuademus, ipsi monita nostra haud esse displicitura. Mantissæ loco subjuncta est tractationi *Dissertatio de Jure bellorum, quæ gerere decet*, jam Hagæ Comitum A. 1734 in lucem emissa, quæ sua sese commendat elegantia & argumenti novitate.

ARCHITECTURE HYDRAULIQUE, &c.

hoc est,

*ARCHITECTURA HYDRAULICA, SIVE ARS
aquas ducendi, elevandi, iisdemque ad usus vitæ com-
mode utendi; Autore BELIDORO, Commissario
Provinciali Pyrotechniæ.*

Tomus II.

Parisiis, apud Car. Ant. Jombert, 1739, 4 maj.

Alph. 2 plag. 12, cum Tabb. æn. 55.

NE quem poeniteat moræ, quam Cel. Autor in edendo hoc *Tomus II* fecit, admonet ipse Lectores in Præfatione, id ipsum accidisse commodo. Postquam enim hic liber prelo jam fuerat permixtus; offerebat se Autori occasio, de iis, quæ scripserat, denuo cogitandi; & sicut plerique magis sapimus, quando ad ea, quæ satis bene meditata nobis videbamur, usus accessit & posterior cura, ita & Autor intelligebat, tum plura loca sibi esse emendanda, quæ principiis hydraulicis, vulgo quidem concessis, sed veritati adversis, innitebantur, tum novis se posse inventis Opus suum augere, quibus theoria motus aquarum & constructio machinarum, aquas elevantium, perfectior redderetur.

Duos

Duos Libros, tertium & quartum, hic Tomus complectitur. Uterque Liber in quinque Capita divisus est. *Caput primum Libri* Pag. 1. III est dissertatio physica de aere, in qua docetur, qua via recentioris ætatis Philosophi duas aeris proprietates nunc notissimas, gravitatem puta elateremque, detexerint, quo modo & atmosphæræ & cujusvis dati voluminis aeris pondus inveniatur, quæ sit gravitatis aeris ad siphonis & antliæ attractricis effectum vis, qua ratione aer per antliam pneumaticam datum dilatationis gradum obtrineat, quid calor & frigus ad mutandum aeris elaterem valeant, & quod aeris elater in ratione ponderis comprimentis crescat. His varia addit Auctor, quæ magis ad lectoris delectationem composita esse, quam ad scopum ejus facere, videntur, quælia sunt, quæ de causâ mortis animalis, vasi recipienti antliæ pneumaticæ inclusi, de calore naturali corporis humani calori zonæ torridæ æquali, de errore tactus in temperie aeris subterranei dijudicanda, de modo, quo ignis fluida dilatat, disserit. *Caput secundum* theoriam machinarum vento motarum, & calculum effectus earundem, tradit. Ventus quidem, perinde ac aqua, in superficies corporum, sibi objectas, impetum facit, tanto majorem, quo ipse rapidior est; sed, quæ ab aere fit percussio, minor est, ceteris paribus, ea, quæ fit ab aqua. Si planum ab aere & ab aqua æqualiter percutiendum est, necesse esse, ut velocitas aeris ad velocitatem aquæ sit in ratione 24 ad 1, *Mariottus & Hugenius* singulari experimento probarunt, quod hic ab Auctore describitur. Hæc æstimatio paulum differt a Cel. Auctoris calculo. Nam, cum aquæ massæ pondus ad pondus massæ aeris sub eodem volumine ut plurimum sit in ratione 640 ad 1; velocitates autem fluidorum, idem planum æqualiter percipientium, sint in ratione reciproca subduplicata densitatum; velocitas aquæ minimum 25.us sumi debet, ut prodeat velocitatis venti, æqualem percussione in idem planum efficiens. Priorem tamen æstimationem Cel. Auctor in Opere suo retinet, quoniam eadem in *Commentariis Academiæ Scientiarum Parisiensis* dudum adhibita fuit. His præmissis, docet percussione venti per pressionem alicujus ponderis exponere, & ostendit, si celeritas venti tanta sit, ut in spore minuti secundi spatium 24 pedum percussit

30.

32.

33.

- rat, percussione, in planum unius pedis quadrati directe factam, fore 19 unciarum. Reliquum hujus *Capitis* descriptioni et examini machinarum vi venti motarum impenditur, inter quas primum locum hic tenent vulgares mola frumentariae, in
- Fig. 37. quibus alarum positionem respectu axis, figuramque, et venti, qua convertantur, vim, Autor omni studio examinat, multa in praxi vulgari emendanda auoseat, & formulis generalibus ad
43. usum commodissimis, quaecunque ad calculum effectus cujusvis machinae vento mota requiruntur, includit. Describuntur etiam sub finem hujus *Capitis* aliae machinae, venti vi mota, quibus ad loca paludosa exsiccanda, vel ad loca arida irriganda, utuntur. *Caput tertium* theoria Anthiarum hydraulicarum inscriptum est. Tria dari eorum genera, satis notum est. Quaedam enim aquam ex profundo sola suctione attrahunt, aliae aquam sola propulsione attolunt, aliae aquam suctione et propulsione elevant. Postquam horum trium generum notiones distinctas Autor lectorum animis informavit, pergit ad descriptionem variarum specierum tertiae generis, inter quas antliae, quae Parisiis in ponte, vulgo *Pont Notre-Dame* appellato, constructae sunt, perfectissimas habet. Si hujusmodi antliae aquam continuo propellere debent, solent eas duobus cylindris instruere; potest tamen & unus cylindrus iisdem sufficere. Nam *Cl. de la Hire* ejusmodi antliam, ope unius cylindri aquam non interruptis vicibus expellentem, excogitavit, atque in *Commentariis Academiae Scientiarum Parisiensis A. 1716* descripsit; aliamque ipse Autor invenit: verum illam ut nimis compositum, utramque ut variis incommodis subjectam, rejicit. Explicatis igitur variarum antliarum constructione & modo, quo aqua per eas elevatur, nunc id imprimis exigebat Autoris scopus, ut doceret, quo modo singularum antliae partium dimensiones determinandae sint, quo ea, quam admittit, perfectio ipsa concilietur. Perfectio antliae, ex mente Autoris, ab hisce sex capitibus pendet, 1) a diametro emboli relata ad potentiam, qua movendus est; 2) a diametro cylindri aquae immersi, quae per cylindri, in quo embolus movetur, diametrum, per velocitatem emboli, & per altitudinem, ad quam aqua elevanda est, deter-

determinari debet; 3) a maxima altitudine, ad quam aqua in antlia elevari potest, habito respectu ad pondus atmosphæ, ad spatium motus emboli, & ad talem internæ cavitatis antiæ dispositionem, ut aqua, usque ad embolum adscendens, nullum in via obstaculum offendat; 4) a crassitie cylindri, embolum continentis, & canalıs, per quem aqua effunditur, idonea ad sustinendam vim, quæ illos dirumpere conatur; 5) ab emboli constructione, quæ talis esse debet, ut ipse cylindro, in quo movetur, perfecte adhareat, & ut inter embolum atque cylindrum nec aquæ, nec aeri, ullus transitus concedatur; 6) a valvularum constructione & dispositione tali, ut aqua ubique libere permeet, neque majori in uno, quam in alio, loco celeritate fluere cogatur. Quæ singula capita dum Autor percenset, et uberius explicat, amplissimam tradit antiarum hydraulicarum theoriam. Sed, cum pressius sequi Cel. Belidori vestigia nobis non liceat, figamus pedem in tertio hujus tractationis Capite. Hic enim ab Autore principium hydraulicum impugnatur, de cujus veritate huc usque dubitavisse credimus neminem. Scilicet intelligatur siphonis uniformiter ampli crus alterum verticale, altero longius, aquæ constanter plenum, et tubum communicationis horizontalem epistomio instructum esse. Aperto epistomio, aquam primo per tubum horizontalem fluere celeritate uniformi, ea quidem, quam grave lapsu per altitudinem cruri siphonis longiori æqualem acquirit, mox autem in crure verticali altero velocitate continuo retardata adscendere, res est extra omnem controversiam posita. Jam, quod ad legem hujus retardatæ velocitatis attinet, a Mathematicis quidem demonstratum est, velocitates aquæ, in crure verticali breviori adscendentis, decrescere in ratione subduplicata differentiarum altitudinum, ad quas aqua successive adscendit, ab altitudine constante aquæ in crure siphonis longiori; at nostro Autori alia omnia videntur. Affirmat enim, celeritatem superficiæ aquæ, per tubum brevioris adscendentis, in quolibet adscensus puncto æqualem esse differentie radicis quadrata ex altitudine, ad quam superficiës aquæ pervenit, a radice quadrata ex altitudine aquæ in longiori siphonis crure. Ad quod confirmandum, hoc sate, si mentem ejus recte percepimus, argumento vitur.

E c a

Nimi-

Nimirum, posita longitudine cruris longioris = a , cruris brevioris = c , si aquæ, per tubum communicationis horizontalem fluenti, opponatur embolus, juxta directionem contrariam sollicitatus a quacunque potentia, velut manu, celeritate = $\sqrt{c}$, hoc est, tanta, quantum grave cadendo per altitudinem c acquirit; velocitas respectiva, quacum embolus ille ab aqua propelletur, erit $\sqrt{a} - \sqrt{c}$. Jam perinde esse putat, sive hic embolus, qui nunc ejusdem cum aqua specificæ gravitatis ponendus est, a manu sollicitetur, sive a columna aquea, quæ crus siphonis brevius repleat. Hinc, superficiem hujus columnæ aquæ in orificio cruris brevioris etiam velocitatem $\sqrt{a} - \sqrt{c}$ habere, concludit. Reliqua, quæ in hoc *Capite* continentur, veluti solutionem Problematum octo de perfectis antliis hydraulicis, quæ olim *Parentius* in *Volumine III* libri: *Recherches de Physique et de Mathématique*, Mathematicis proposuit, determinationem justæ crassitie antliarum, theoriam valvularum, sicco pede transibimus, & ad reliquæ *Capita* hujus *Voluminis* nos convertemus, quæ etiam leviter attingisse sufficet, cum ex *priori* hujus Operis *Volumine* satis jam constare Lectoribus possit, quantum pretium industriæ acutissimi nostri Autoris sit statuendum. *Caput quat-*

- Pag. 132. *tum* plures machinas describit, quæ aquam ope antliarum elevat. In hoc *Capite* dum Auctor machinam describit, in qua emboli antliarum trium ellipsium ope moventur, elegantem & lectu dignam Dissertationem de Ellipsi, quæ, circa centrum revoluta, pondus peripheriæ impositum elevat, inferendi occasionem nactus est. Dignum etiam lectu est, quod in hoc *Capite* habetur, examen machinæ rota undulata instructæ, quam Cl. *de la Hire* in *Traçtatu de Epicycloidibus* descripsit. *Caput quintum* completur descriptionem & analyfin machinæ hydraulicæ, in ponte *Notre-Dame* Parisiensi extructæ, & artificiorum, quibus eadem machina perfectior reddita est. *Alter* hujus *Voluminis Liber*, qui totius Operis *quartus* est, *quinque* etiam, ut diximus, *Capitibus* constat. Pergit Auctor ad ductus, & distributionem, & conservationem, aquarum. Et in *primo* quidem *Capite* varios modos exponit, quibus uti possunt, qui aquam, ex certa altitudine delapsam, ad quamvis datam altitudinem iterum elevare debent. Deinde, cum scire opus sit, quantum aqua cubi, per quos ipsa du-

ducitur, & in fontes salientes aut aliorum distribuitur, dato tempore effundant, aut vice versa, quantæ debeant esse tuborum dimensiones, per quos dato tempore data quantitas aquæ effluere debet, huic argumento *Caput secundum* hujus *Libri* impenditur. Pag. 264

Maximam difficultatem in pertractando hoc argumento parit affricus aquæ ad latera tuborum, præsertim si tubi illi, per quos aqua ducitur, non figuram prismaticam servant, sed varie inflexi aut inæquali hinc inde amplitudine præditi sunt. Quas tamen difficultates superare laborat industrius Autor, adjutus potissimum experimentis *Coupleti*, in *Commentariis Academiae Scientiarum Parisiensis* A. 1732 exhibitis. 273

In *Capite tertio* recensentur variae artes, ex valde profundis puteis aquam magnâ copia paucò labore evehendi. Quas inter artes cum illa emineat, quæ ignem, ceterorum elementorum levissimum, sibi in auxilium traxit, & virtum animalium vices subire coegit; hæc ars dignissima visa est Autori, cui docendæ maximam hujus *Capitis* partem impenderet. Et, quemadmodum hoc inventum certe gloriosum humani ingenii monumentum existit, ita memoria dignum putamus, eodem fere tempore tres illos Europæ populos, quibus plurimum incrementi scientiæ debent, doctos Viros protulisse, qui huic arti iaveniendæ operam navarent. Primum, qui consilium ceperit, ignem ad machinam hydraulicas applicandi, (nam, ante illud tempus etiam ad exiles & nullius fere momenti machinas movendas ignem a nonnullis adhibitum fuisse, dubium non est,) primum ergo illum fuisse Serenissimum Principem *Catolum*, Hassiæ Landgravium, perhibet *Dionysius Papinus* in *Prefatione* libelli, sub titulo: *Art nova ut aquam ignis adminiculo efficacissime elevandam*, in urbe nostra A. 1707 editi, qui & ejusdem Principis jussu jam ante annum 1698 machinam aliquam, licet imperfectiorem, construxit, quæ aquam ignis ope & fustione & pressione elevabat. Paulo ante illud tempus, quo *Papinus* novam hanc suam machinam elaboraverat, in Anglia prædiit *Thomas Saveryus*, qui cum Regia Societate Scientiarum inventam a se machinam, quæ aquam per ignem elevabat, communicavit. Et in *Historia Academia Regiæ Scientiarum* Anni 1699 legitur *Amontonsii* *Dissertatio*, in qua singularis rotarum species, igne circumagendarum, describitur.

Nullum dubium est, *Arxtonsum* hoc inventum, & hanc igne utendi artem, ulterius promoturum fuisse, nisi morte abreptus fuisset. *Papinus* autem, qui novæ suæ machinæ per aliquot annos fere oblitus erat, excitatus *Saveryi* invento, quod Ill. *Leibnitius* A. 1705 cum ipso communicaverat, vitia, quibus nova sua machina adhuc laboraverat, corrigebat, & ad eum statum perducebat, qui in libello, quem citavimus, describitur. Sic quidem gloria inventionis id genus machinarum inter plures divisa esse videtur; at certum tamen est, *Thomam Saveryum* primum

Pag. 310. fuisse, non eorum, qui ejusmodi omnino machinas construxerunt, sed eorum, qui machinam hujusmodi aliquam omni, qui optari poterat, successu extruendam curarunt. Nam ante *Saveryum* jam *Dionysius Papinus*, machinas, ignis adminiculo aquam elevantes, construxerat, sed nova sua machina imperfectiores, nec omnem, qui optari poterat, successum habentes, quippe quæ suctione agerent; & deinde novam machinam, in citato libro descriptam, excogitavit, quæ tam suctione, quam pressione, aquam protrudit. Machina *Saveryana*, variorum industria exculta & promota, cito in stupendæ artis opus excrevit, cujus exemplar intueri licet in machina illa, quæ ab Anglis nonnullis in Galliæ pago, *Fresnes* dicto, extructa est, & aquæ ex profunda fodina carbonaria extrahendæ inservit, ac ab Autore perspicue & verbis & schematis depingitur. Quamvis autem hæc machina *Papinianam* novam longe antecellat, quoniam tanta arte est confecta, ut sibi ipsi omnis generis motus, quibus opus habet, sine ullius hominis adjumento conciliet; nullum tamen dubium est, & ipse Autor noster profitetur, fore, ut, si ad machinam *Papinianam* ingeniosa manus accesserit, eamque sic emendarit & perfecerit, ut varia auxilia, quibus indiget, ipsa sibi parare queat, hæc eadem machina *Saveryana* non solum non cedat, sed & utilitate fere anteponenda sit, propterea quod *Saveryana* non nisi ad aquam per antlias elevandam applicari posse videtur, *Papiniana* vero molendinis, rosariis, pistillis, antliis, &c. agitandis inservire ubique locorum potest, quæ aqua fluente carent, lignis autem vel carbonibus abundant. *Caput quartum* de investigatione, ductu, & distributione, aquarum inscriptum est. In hoc

312.

328.

339.

Capite

Capite brevis & jucunda, de ficta virgula divinx virtute, Dissertatio, nonnullorum aquæductuum descriptiones, & perutiles regulæ, quæ in distributione aquæ per urbem observandæ sunt, leguntur. Quomodo aquæ salientes in decus hortorum distribuendæ sint & dirigendæ, Cel. Autor in *Capite quinto* docet, Pag. 388. quod *Volumen* hocce claudit.

SCIAGRAPHIA LITHOLOGICA-CURIOSA, SEU
Lapidum figuratorum Nomenclator, olim a Celebris
JO. JAC. SCHEUCHZERO, Medicinæ Doctore,
Math. Professore Tigurino, Academiæ Leopoldino-Caroline,
Societatum Regiarum Anglicanæ & Borussicæ, Sodale,
in gratiam Amici conscriptus, postmodo auctus & illustratus a
JAC. THEOD. KLEIN. Præmissa est Epistola
Dn. MAUR. ANT. CAPPELLER, Medicinæ Doctoris,
& Centumviri Lucernensis, de studio Lithographico,
de Entrochis & Belemnitis. Cum Additionibus & Figuris.

Gedani, typis Thomæ Joannis Schreiberi, 1740, 4 maj.

Plag. 9.

Epistola, a Cel. *Cappellero* A. 1729 ad *Jo. Jac. Scheuchzerum* data, & postea cum Cel. *Kleinio* communicata, varia, quæ ad studium lithographicum pertinent, argumenta continet, eoque nomine digna visa est Cl. *Kleinio*, quam huic libri Præfationis loco præmitteret. Autor Epistolæ ostendit, ex fossilium variorum disquisitione animalium marmorum historiam incrementa capere, nec negari posse, hoc vel illud fossile ex animali esse, cum ipsum animal ad hunc usque diem incognitum in profundo mari hæreat, & attentionem indagatorum subterfugiat. Conjectura vero, qua assumit, multas animalium & plantarum marinarum species hodie non amplius existere, ex rationibus fufius expositis displicere videtur Cl. *Kleinio*. Ex hoc capite vero in Lithographia multa incerta sunt, & tam diu incerta manebunt, donec rerum prototypa detegantur. Imprimis
 vero

vero circa Entrochos & Belemnitas variaz ortz sunt controversia, ut Autor, cum in re tam dubia libere cuilibet sentire liceat, suam quoque sententiam addere haud vereatur. Entrochos & Trochitas membra stellarum marinarum esse, cum aliis asserit, & ex horum fossilium varietatibus concludit, illa ex variis animalium speciebus provenire. Ad duas vero praecipue stellarum marinarum species respiciendum esse monet; alteram, quam caput Medusae vocant, alteram, in prototypo nondum detectam, quam tamen, cum integre petrefacta occurrat, alii Liliun lapideum seu Encrinum, Cl. *Kleinus* vero Entrochum ramosum appellat. De prioris speciei explicat Autor, quomodo plura animalia inter se connectantur; quomodo eam plurimis brachiis five pediculis ad se rapiant; quomodo, pediculo abrupto, ille alteri pediculo accrescat, & ita plurimi inter se nexi rete forment. Ex his porro declarat, quantus Trochitarum numerus ad unicum hujusmodi concrementum plurium stellarum concurrat, & cur tanta frequentia in quibusdam terrae stratis reperiantur. De altera speciei monet, quod sit stella marina viginti radiorum, quae ex basi pentagona quinque, ex his divisis decem, & ex his iterum divisis viginti, radios emittit. Falsam igitur sententiam refutat, quae, ex vegetabili lapides hos figuratos oriri, nonnulli credunt. Belemnitas ad Holothuriorum genus spectare asserit, & hoc, rejectis aliorum sententiis, a figura diversa, a diaphanitate aequali, a Belemnitis igni admotis, quae cornu vel alias animalium partes adustas nonnihil redolent, a motu Holothurii & vi ejaculatoria humoris falsi, comparata cum striis & perforatione Belemnitarum diversa, deducere annititur. Cel. *Kleinus* sententiam Autoris & perficit & illustrat, nec non in fine specimina quaedam Encrinorum Gothlandensium addit, & uberiorem messem alia vice in publicum se expositurum esse, haud levem spem facit. In Nomenclatore vero Lithologico, quem Cel. *Scheuchzerus* olim delineaverat, augendo & perficiendo Cl. *Kleinus* insignem operam collocavit, ut ex augmentis asterisco notatis apparet. Observationum numerus circa lapides figuratos, in dies crescit, & in omnibus regionibus, vel a fabulosa quadam origine, vel a re, cui similes sunt, vel a re ipsa, ex qua

orientur

orientur lapides, vel ab aliis circumstantiis nomina desumuntur. Quapropter Index multilinguis quam maxime necessarius esse videtur illis, qui in disquirendis lapidibus figuratis occupati sunt, quo, dum aliquid novi ipsis offertur, aliorum observationes, de lapidibus institutas, conferre queant. *Sebeucherus* forte ea tantum in gratiam amici conscripserat, quæ ipsi cognita erant; *Cel. Kleinus* vero in observationes aliorum sedulo inquisivit, nova annotavit, nomina apta a similitudine invenit, diversa nomina ex linguis maxime cognitis, & tandem ex Polonica quoque, adjecit. Quo vero aliqua Operis idea formetur, unum & alterum titulum speciminis loco addemus:

Ætites, æetritas, Aquilinus, Aquilina, Aquileus lapis; Italis Aquilina, Pietra d' Aquila, Pietra Aquilina, Ehbite, Gallis Pierre de l' Aigle, Hispanis Pietra del Agle, Suecis Ornaer steen, Danis Hornasteen, Anglis Eaglestone, Belgis Adlersteen, Arensteen, Germanis Adlerstein, Klapperstein, Polonis Orlicykamien, Kamien orli. Lapis est inter nobiliores, imo gemmas ipsas, veteribus relatus, quod in nido aquilæ reperiri, & raras vires possidere, creditus fuit; ad figuratorum catalogum relegendus, quia figuræ est ut plurimum rotundæ vel oblongo-rotundæ. Singularis de hoc lapide exstat *Tractatus Laurenbergii & Bauschii.* Conscribat & *J. J. Sebeucherus* Dissertationem de *Ætite*, quæ est in *MScis.* Conf. *C. G. Fischeri Pars I lapidum in agro Prussico.*

Ceraunia, fulminaris lapis, Donnerkeil, Donneraxt, Strahlstein, Sciotta folgorante Italis. Mentionem injicio hujus lapidis, quod, qui pro illo venduntur, sunt vel *Belemnite*, vel *Pyrite* vel *Crytalli*, vel *Ombria*, aliive lapides figurati, ut *Mallei*, *Cunei*, firmesque lapides, ad usus vel domesticos, vel pro belligerantibus, ab antiquis accommodati, apud veteres Prussos imprimis in usu, Sineses appellavit *Luyck-by, Donnerzähne, weil sie mit den Indianern davor halten, daß der Donner ein lebendiges Thier sey, welches sich in den Wolcken aufbielte.* Vid. *Petersb. Anmerckungen über die Zeichnungen 1731, LXXXI Stück.* De *Cerauniis* conf. *Merc. Metall. pag. 241, & Assatum* in notis ibidem. Vid. *Sistlex.*

Osteocolla-collis, Ostiocolia, Osteocollis, Ostifragus in
Ff pis

pis, Orteita, offifraga petra, ab ὄσειον os, & κάλλα, glutem
Lapis fabulosus Erasti Ammosteus, Holoosteos, Stelechites, *Bein-
bruch, Bruchstein, Weirwoll, Wollstein, Sandstein, Steinbein*. Lapis
est, ossis figuram referens, intus concavus, (*B. de Boot Lib. II Cap.
233.*) mollis, albo & cinereo colore, quandoque medullam ha-
bens friabilem, facile in liquore solubilem, nascitur in locis are-
nosis. *Wormius in Mus. pag. 53 v. Cappadox.* Stelechitis diffe-
rentias vid. apud *Aldrov. pag. 502, 503.* Stelechites dicitur a στελε-
χος, truncus. Sunt osteocolli *Affalto in Merc. Metall. pag. 278*
ipsimet arborum trunci in lapidem conversi, Polonis *Kibycki,*
Lomignat, Lomikosc.

A PRACTICAL TREATISE OF PAINFUL
distempers, &c.

hoc est,

TRACTATUS PRACTICUS DE MORBIS DO-
lorosis, cum efficacibus methodis eosdem sanandi, exem-
plis variarum, quæ conveniunt, historiarum declaratus,
Autore THEOPHILO LOBB, Medicinæ Doctore,
& Regiæ Societatis Socio.

Londini, sumptibus Jacobi Buckland, 1739, 8.

Alph. 1.

Plurimum voluptatis percepimus ex præsentè Doctiss. Auto-
ris, dudum aliis ingenii politi monumentis clarissimi, opel-
la, quæ brevitatem dictorum gravitate & studio compensat.
Dolorum omnium modus ad normam structuræ nervorum ex-
ponitur. Hi distinctis tubulis a cerebello, cerebro, eorun-
demque medulla, oblongata æque ac spinali, exoriuntur,
dura, arachnoide, piaque matre, investiuntur, vasa arte-
riosa ubique locorum habent subtilissima, hinc totius corpo-
ris tractum emetiuntur, tandemque minimis vasis desinunt in cu-
tem, musculos, ossa, viscera, in ipsa etiam vasa sanguifera, ma-
xime autem arterias. Hinc omnium locorum sensus pro cau-
sa nervos vellicante solet esse exquisitior, nec fixam tantum do-
loris

loris aliquam causam habemus, sed eam etiam, quæ errabunda est in sanguine, cujus intra arterias pulsus graviter admodum sentire solent omnium locorum nervi, & abinde contextæ membranæ. Exponuntur dolores singuli. Capitis dolor aliquando est in membranis sub capillitio sitis, ipsoque pericranio aliquando, duram matrem affligit, sive primarius ille morbus sit, sive morbi symptoma, aut consensu cum remota ægritudine contingens. Subnectuntur exempla, & efficaciori medicina illustrantur. Juverunt fixos capitis dolores purgantia, quæ Mercurii dulcis particulam habebant. Balsamica camphorata profuerunt pro ægri discrimine. Faciem aut fauces alii dolores invadunt, partim quod dentes vario modo molestas patiantur ægritudines, partim quod fauces inflammentur, id quod cum febre acuta accidere plerumque solet. Laudantur remedia, quæ aceto & frigida fiunt, & quæ vino rubro, aut aliis adstringendi virtutem habentibus remediis, componuntur. Mucilagines autem cum succis plantarum dulcibus & camphora Cynanche affectos juvant. Ophthalmiam curat Autor solutione sacchari Saturni, sale prunelle, fœniculo. Thoracem colores acutissimi affligunt, pleuritis, pleuro-pnevmonia, pulmonum inflammatorius dolor, qui modo costis, modo pectori, modo dorso, subest. Laudantur diaphoretica, decoctum florum chamæmeli, & quæ ex succino fiunt. Dolores abdominis colicos erudite explicat, & quæ ratione aeris imperus in cavo intestinorum tristes movere cruciatus possit, docet; hinc &, a materia tunicam villosam rodente acriore quosdam provenire, arguit. Ulcera etiam aliquando subsunt, & alia. Laudantur, pro causæ differentia, aromatica, anodyna, laxantia, balsama. Dolores nephritici habent, quo exercere medicum possint, sive a calculo oriantur, sive a spasmu, aut sanguinis motu anomalo. Commendantur oleosa, glutinosa, pinguis, anodyna, in pellentibus autem, & lapidem solventibus, non magna est fiducia. Anum invadunt dolores, ab hæmorrhoidalium vasorum tumore fluxuque impedito orti. Profunt succinum, camphora, myrrha, fœtu, linimento admota. Dolores tandem rheumatici, arthritici, vagi vel fixi, febre stipati aut nulla, exponuntur uberius; quorsum & podagra refertur. Quibus omnibus uberrima remedia præscribuntur, hæcque explicantur.

HISTOIRE ABREGÉE DE LA MAISON PALATINE,
par Mr. l'Abbé SCHANNAT, &c.

hoc est,

*HISTORIA COMPENDIOSA DOMUS SERENIS-
sime Palatinæ, Autore Abbate SCHANNATO; cui
juncta est Dissertatio isagogica, de Comitibus Palatinis
evi medii, per D. O. & Élogium historicum SCHAN-
NATI, Autore DE LA BARRE DE BEAU-
MARCHAIS.*

Francofurti, impensis Francisci Varrentrapp, 1740, 8-
Plag. 15.

Ven. *Schannatus* operam impendit laudabilem edisserendæ Hi-
storiæ Comitum Palatinorum Rheni, inde ab initio Seculæ
XIII deductæ, ac quinquennio ante obitum præmaturum ab Au-
tore ad finem pertextæ: Amicus ipsius, qui, sub literis D. O. la-
tere, consultum duxit, sed quem scimus Virum esse profus egre-
gium, & omni scientiarum genere perpolitum, adjunxit, vel po-
tius præfixit, ei antiquiora. Ad hunc Cl. *de la Barre de Beau-
marchais* ad modum Epistolæ direxit elogium vitamque *Schanna-
ti*. Hæc est libri summa brevissima. *Joannes Fridericus Schanna-
tus*, ex familia Franconica procreatus, patre natus est Luxem-
burgi commorante, mediocris fortunæ, A. 1683, 23 Julii. Juris-
prudentiam coluit Lovanii, Licentiati honores nactus, natus vix
annos duos ac viginti. In foro esse cœpit in Parlamento Mech-
liniensi. Historiam Comitum Mansfeldici, Principis Imperii, Do-
mini Heldrangenensis, scripsit quatuor & viginti annos natus, Lu-
xemburgi A. 1707 luci datam. Hæc ipsis occasio fuit in fa-
miliaritatem cum historicis voluminibus perveniendi. Inde
animum applicuit Ordini Ecclesiastico obtinendo, ut Historiæ
magis literet. *Constantinus*, Princeps Abbas Fuldensis, Histo-
riæ peritia vastissima cognitissimus, paulo post ejus operam ad-
hibuit ad Historiam Fuldensem conscribendam. Ex Gramma-
tophylacio igitur Fuldensi *Schannatus* adornavit Opera non una,
nominatim *Vindemiæ literariæ, hoc est, veterum monumentorum,
ad Germaniam sacram præcipue spectantium, Collectionem primam,
Fuldæ & Lipsiæ editam in forma maxima A. 1723, nec non*
Corpus

Corpus traditionum Fuldensium, Lipsiæ, 1724, *Sammlung alter historischer Schriften und Documenten, wobey das alte Landrecht, wie selbiges vor Zeiten in Teutschland gebräuchlich gewesen, I Theil*; *Fuldischer Lehnboff, sive de Clientela Fuldensi beneficiaria nobili & equestri*, Francofurti ad Mœnum, 1726, fol. *Diœcesin Fuldensem cum annexa Hierarchia*, Francofurti ad Mœnum, 1727, fol. Episcopus Wirceburgicus ac aulae Hassiacæ librum postremum animo haud eodem, quo Princeps Abbas, excipiebant. *Joanni Georgio ab Eccard* Episcopus commisit libri refellendi provinciam, qui espropter in lucem emisit *Animadversiones historicas & criticas*. Respondit *Sebannatus*, qui *Eccardum* in aulam Wirceburgensem commendaticius suis deduxerat, opponendo *Vindicias quorundam Archivii Fuldensis Diplomatum, e Jo. Georg. ab Eckhart perperam impugnatorum*, Francofurti ad Mœnum, 1728, fol. Edisseruimus litern eam eodem anno in hisce *Actis*. *Cel. Estor* calamum mox arripuit pro tuendis Landgraviorum Hassiæ juribus, cui idem *Sebannatus* respondit in libro: *Jo. Freder. Schannati Historia Fuldensis, in tres Partes divisa*, Francofurti ad Mœnum, 1729, fol. *cuus Codice probationum annexo*. Post obitum Principis Abbatis *Constantini Franciscus-Georgius*, Elector Trevirensis, & Episcopus Wormatiensis, ex domo Comitum *de Sebœborn* natus, invitavit *Sebannatum*, ut scriberet *Historiam Episcopatus Wormatiensis, A. 1732 duobus Tomis* Francofurti ad Mœnum editam. Eodem anno Archiepiscopus Pragensis, ortus ex Comitibus *Manderscheid-Blanckenheymensium*, expetivit ejus operam in historia antiqua Eisseliæ componenda. Arripuit opus impositum *Sebannatus*, & 22 familias illustres ejusdem domus delineavit in *Eisselia illustrata*, quam edidisset A. 1739 vernante, nisi paulo ante immatura præcipitque morte obiisset. Constituerat secum edere nonnulla majoris formæ volumina sub titulo *Accessionum novarum ad Historiam antiquam & literariam Germaniæ*. In eâ erant apparitura hæc Opera: *Codex novus Juris gentium diplomaticus*, *Codex Diplomatum ineditorum, ad Historiam Germaniæ spectans*, ex variis Archivis depromptus; *Accessiones novæ & ineditæ ad Historiam Palatinam*; *Anecdota varia, Reformationensium Lutheranae Illustrantia*; & *Roma collecta*; *Notitiæ, Chartarum, & Monumenta*

numenta quamplurimorum *Monasteriorum & Cœnobiorum Germania; Germania purpurata; Notitia pro historia Ordinis Teutonici; Coloniensis varii argumenti; Probationes genealogicae peranti- que quamplurimarum familiarum nobilitum Germania; Notitia familiarum provincia Lutzelburgensium & adjacentium; Observa- tiones antiquariae, cum in Italia, tum in Germania, collectae. Cœ- perat quoque a multis inde annis colligere grandem Syllogen Con- ciliarum & Synodorum Germaniæ. Erat etiam in eo, ut scri- beret iussu & hortatu Cardinalis Episcopi Eminentissimi Spiren- sis *Historiam Episcopatus Spirensis*. Laboribus vero continuus exhaustus, subito e vita discessit A. 1739, 6 Martii, Heidelbergæ. Gratissimus erat purpuratis patribus *Albani, Quirini, & Passionei*, quibus Romæ utebatur gaudebatque patronis, quorum indul- gentia prorsus singulari in Bibliothecam Vaticanam admittus, va- ria decerpit, laboriosæ instar apis thyma circumvolitans. Ma- gni factus est a Cardinale *de Malines*, Episcopo Spirensi, Abba- te Fuldensi *Amando*, Archiepiscopo Salisburgensi, Comite Illu- strissimo *de Wurmbbrand*; Præside Consilii Aulici imperialis Vin- dobonensis, Comite *de Kuffstein*, & Comite *de Nostitz*. Com- mercium literarium coluit cum Illustrissimo Comite *de Wurm- brand*, Collectoribus *Astorum Sanctorum*, inprimis *Sollierio*, cum *Martenio* ac *Montefalconio*, *J. G. ab Eckhart* ante conflictum, *Ber- nardo Pezio*, *Joanne Barone de Crassier*, *Menckeniiis*, patre filio- que, *Lucio*, Consule *de Uffenbach*, cum *de Loon*, *Mascovio*, *Schæpflino*, *Senckenbergio*, & *Seinbeilto*. *Schannati* ingenium fuit vivax, hilare, apertum, & candore excellens. Sui erat haud præco, ventosæ arrogantiae aurem haud dabat. Aberat versutia & prudentia animum continuo tegendi. Fidelitate totus exar- debat, irasci facilis, tamen ut placabilis esset. Religionis erat studiosus cum studio pacis, a fucata pietate alienus, erga Deum hominesque sincerus. Talis tantusque erat *Schannatus*. Cur Abbatem Biographus eum appellaverit, dicere omisit, causis li- terariis, ut videtur, abreptus. Nunc ad Dissertationem isago- gicam progredi licebit, quæ haud minus ac *Schannati* historia testimoniis Autorum, satis large prolatis, instructa, & Autore suo, Viro, ut diximus, non vulgaris eruditionis, est dignissima. Comi- tur Palatinorum origines in *Missis Dominicis Cameræque nuntius* quæ-*

querendæ. Comites Palatii causas regias in aula dirimere confueverant. Imperante *Ludovico Infante*, Duces, Bavarie, Suevie, Saxonie, & Thuringie, coepere hæreditariam dignitatem circumspicere, ad potentiam progressi satis magnam. Beneficia Regum clientelaria in hæredia abire coeperunt. Missi Dominici tempore *Henrici Sancti* ad causam unam dirimendam solebant delegari. Ut vero Ducum potentie Reges ponerent obices, Comites constituerunt Palatinos, qui ex officio curie in officium regni transibant. Horum erat, jura Imperatorum in provinciis ne quid detrimenti caperent, providere. Quo ipso illi erant Imperatorum vicarii. Haec *Doctiss. Autor* sese invenisse credit originem Imperii Vicariorum, in quo momento nec sese, nec alios, sefellit. Comites hæc erant subjecti, Comitibus seu tractibus locorum, in quibus jus dicerent, ita, ut provocare liceret ad tribunal Comitum Palatinorum, præpositi. Duces ne invalerent nimium, Comites eis adjuncti fuerunt Palatini. Comites vero Palatini ad Rhenum potentiam suam eo magis amplificare potuere, quod in terris submissis a Ducis nullius autoritate fuerunt in ordinem redacti, ac ditissimi agrorum, ditionis, ac territorii, exstiterent. *Ansfridum* Autor putat jurisdictione terræ innexa in Francia Rhenana haud gavisum. *Conradum*, postea Regem, ejusque fratrem, *Eberbardum*, existimat fuisse duces bellicos honorarios, de reliquo Ducatus haud possedisse, alterum exstiterit Camera Nuntium. *Luitprandus* certe *Lib. II Cap. 7* *Eberbardum* appellavit *Comitem potentissimum in Francia*. *Abbas Gorizii Joannis* in *Vita* apud *Mabilonium* in *Actis Sanctorum Ordinis Benedictini Sec. V pag. 401 seq.* dicitur *Eberardus Francia Austrasieque & quorundam trans Rhenum locorum Dux*. Comes Palatinus is vocatur a *Ditmaro*, *Sigeberto Gemblacensi*, & *Alberico ad A. 838*. *Henricus Auceps* A. 923 *Lotharingiam Carolo Simplici* ademptam A. 925 *Eberhardo* attribuit regendam ad jura Aquisgrani dicenda, & Lotharingos in pace continendos, A. 939 in prælio *Andernacensi* vitam ponenti. Ipso defuncto, *Conradum Sapientem* & *Hermannum Puffillum Otto Lotharingis* præesse jussit, illum superioribus, hunc inferioribus. Ille *Wormatiae* sedit, hic *Aquisgrani*. Autor negat, *Herman-*

Hermannum existisse filium *Arnolphi Mali*, *Tolnero* refragante *Hermanuo* successit *Eco* jure sanguinis paterni. *Tolneri* argumenta refellit. *Hermannum* obiisse A. 959, sibi persuasit *Tolnerus*. At ipsius adhuc ad A. 993 fit mentio apud *Schannatum Hist. Wormat.* inter probat. n. 35, ac *Joannis* in Notis ad *Appendicem priorem Historiæ Bavarico-Palatinae Dan. Parei* pag. 417. Adde Diploma *Otonis III* apud *J. G. Leuckfeldium* in *Antiqu. Halberstad.* pag. 664. Recenset deinde Autor reliquos Comites Palatinos, tresque Tabulas genealogicas subjungit. Succedit *Schannati* Historia Palatina, exoritur ab *Otone*, Electore Palatino, *Agnese* marito, ex *Henrico Longo*, & *Agnese*, *Conradi* filia, quacum nuptias A. 1225 Monachii celebravit. Patre *Otonis*, *Ludovico*, A. 1231 *Kelheimii* occiso, *Otto* etiam successit in Bavaria: Ducatu, ipsi vero A. 1250 demortuo *Ludovicus*, Elector, filius. Substitit vero *Schannatus* in Vita Serenissimi Electoris, *Caroli Philippi*, cujus uxor tertia, *Maria Theresia Violenta*, A. 1734 decessit. Adjunxit tandem agnatorum prosapias, inde ab A. 1410 exortas, differens de stirpe Neoburgica veteri ac nova. Ex hac supersistat Sereniss. *Carolus Philippus Theodorus*, A. 1724, d. 10 Nov. natus ex *Joanne Christiano*, Duce Sulzbacensi. Exponit deinde de stemmate Neoburgo-Hippolsteinensi, Simmerensi, Bispontino trium stirpium, Lutzelsteinensi, dicto alias Veldenzenensi ac Lauterbeccensi, nec non Birkenfeldensi. Qui in compendio historiam Serenissimæ domus Palatinæ ad Rhenum repetere, ac passim nova momenta genealogica addiscere, student, eis non possumus non hunc libellum emixe commendare.

JOANNIS VOGTII, PASTORIS ECCLESIAE Cathedralis Bremensis, Historia Fistulae Eucharisticae, cujus ope sugi solet e calice vinum benedictum, ex Antiquitate ecclesiastica, & Scriptoribus mediæ ævi.

Bremæ, apud Nathan. Saemann, 1740, 4.

Plag. 7, cum Fig. æn. 1.

Licet a tempore aliquo viri doctrine copia & judicii vi potentes studium suum operamque eo conulerint, ut ritus

rps atque iustitia civitatis antiquæ Christianæ in clariore luce
 collocarentur, non omiſſis etiam illis ceremoniis, quas male ſecula
 hominum induſtria, ſuperſtitione ſubmixa, ſimplicitati Chriſtiani-
 næ atroxit; ſuperſunt tamen diverſa antiquitatum ſacrarum ca-
 pita, quæ nondam debita ſatis diligentia ſunt excuſſa. In illis
 non injuria nominat Venerandus Autor, qui aliis dudum ſcriptis
 famam ac nominis celebriſſimam ſibi comparavit, argumentum
 de *Fiftulis Eucharifticis*, quod ſibi in præſentia explicandum
 ſuſcepit. Qui enim externos Chriſtianiſmi ritus in certam
 aliquam compagem redegerunt, illi vel totam hanc rem ſilentio
 prætermittunt, vel, ſi quidem in illam incidant, non copioſe ſatis
 enucleant. Rei hujus ratio inde forte petenda, quod ritus
 hic ſuperſtitioni ortum ſuum vel maxime debeat, ejuſque pri-
 mordium in illam tempeſtatem incidant, quæ valde tenuem melio-
 rum *Scriptorum* proveniunt. Quare Pl. Rev. Autor, qui tem-
 pus, quod & ſacro manere vacuum habet, antiquitatibus Chriſtianiſmi
 inveſtigandis impendit, argumentum hoc cura ſua non indignum
 judicavit, quod qua ratione pertractarit, paucis declarabimus.
 Nominatis illis, qui vel de hoc argumento ſunt commentati, vel
 commentari inſtituerunt olim, docet, inter vaſa ſacra apud Scri-
 ptores mediæ ævi mentionem fieri *fiſtule*; nam vero per *καλάμους*
 quos memorat *Nicephorus Hiſt. Eccl. T. II, pag. 774*, ex ſententia *Ce-
 ſarii de prof. & ſacr. vet. rit. pag. 420* hæc ipſæ ſunt intelligendæ,
 non ſine ratione addabitur, de *calamnis* potius, quibus altare
 ſuſtentabatur, quasque ſupplices preſtare ſolebant, ſermonem
 eſſe conſectans. Germanis nominabantur *Rahlein* & *Käkebrahr-* Pag. 1-4.
gen, Latinis *calami* apud *Pafchaſium Radbertum* & *Guigonem*
 diſtinguendi a *calamis ſcriptoriis*, quibus, in ſacrum ſanguinem
 intinctis, ſcribere ſolebant, ſi quid omnino firmum ratumque
 cupiebant, *pagillares* in Ordine Romano, *ſummarium* apud *Flo-
 dardum Hiſt. Eccleſ. Rhem. Lib. III Cap. V*, quo tamen in loco *Ge-
 org. Calvenerius cochlear* vult intelligi, reſuſcitatus a *Dufreſnio* c. 1-2
Thom. Reineſus in Epiſt. ad Dauniuum pag. 214 legendum cenſet
ſectorium, caſtatus, cochlearibus inter vaſa ſacra N. T. nullum
 eſſe locum, contrarium demonſtrante doctiſſimo Autore; que
 occasione, quale vaſculum *calamnum* fuerit, docet. Porro diceba-
 4-10.

- dicebatur *arundo, canna, canalis, canola, sipbon, pipa*, & in antiquis monumentis Germanicis *pipe*, non autem Græcis *λαβίς*, quæ est sententia *Dufresnii*, cum ea vox potius *cochlear*, quo Græci in sacra cœna utebantur, designet. Inde ritum in Ecclesia Græca usitatum, panem consecratum, in minutissimas partes a sacerdote fractum, inque calicem sacrum immisum, populo distribuendi, quas particulas vulgo *μαργαρίτας, μαρίδας*, euchologium, *Ψυχὰς Cyrillus Hierosolymitanus, micas Paschasius Radbertus*, nominant,) exponit. Cujus moris mentionem jam Sec. IX injicit *Humfredus*, Sylvæ Candidæ Episcopus, imo *Latinus Latinus & Petrus Arcudius*, eum ab ætate *Innocentii*, Præfulis Romani, & *Chrysostomi*, arcessentes, intercedente *Isaaco Haberto & Jo. Bona*, quos sequitur *Binghamus* in *Orig. Ecclæs. Tomo VI pag. 441 seq.* In medium prolatis variis fistularum harum nominibus, ad ipsam earum materiam progreditur, monstrans, ex auro plerumque, vel *argento*, vel *oritbalco*, quin & *vitro*, fabricatas, calicibusque artificiose insertas fuisse, eo fine, ut plebs sacra inde vinum sacramentale hauriret; cujus generis calices *calices ministeriales* nuncupabantur, quod iis Christi sanguis populo ministraretur. Consuetudinem hanc ex Ordine Romano ac aliis Scriptoribus edisserit, quæ vel maxime in Ecclesia Latina viguit, apud Græcos autem non omnino exulavit, ut ex *Jac. Gretseri Annor. ad Jo. Cantacuzenum pag. 913* adstruitur. Illius
- 17-23. Ecclesia trium primorum Seculorum ignara prorsus fuit, quibus populus non fugebat, sed ore, calici admoto, vinum eucharisticum hauriebat, quod ex *Cypriano de Lapsis Opp. pag. 132 edit. Brem. Consil. Carthagin. IV Can. LXXVI*, it probatum. Quod *Beda* ac alii de calice Christi, Hierosolymis olim & alibi locorum superstitite, asseverant, id, quemadmodum *Doctiss. Jac. Barnagius in Proleg. ad Canisii Lectiones antiquas Cap. VII §. 11 & 13* demonstravit, fabulosum esse, ne ipsi quidem prudentiores ex Pontificiis diffidentur.
- 24-26. Licet autem natales ritus hujus non ita alte sint repetendi; est tamen ille satis antiquus, non demum Seculo XII vel XIII excogitatus, quod *Jo. Andr. Quenstedius* in *Antiq. ecclæs. pag. 392* & *Jo. Franc. Buddeus* in *Diss. de Symb. euchar. §. 11* opinantur. Ejus enim vestigia jamdum in *Carminibus Paschasi Radberti*, qui ex calculo

calculo *Aub. Mirai* circa A. 786 natus, & A. 851 denatus, *Eber-*
hardi, Comitum, *testamento*, A. 867 scripto, nec minus in *Ordine*
Romano, qui Seculo VIII concinnatus, deprehenduntur. *Georgius* Pag. 26-
 quidem *Cassander* in *Consultat. Artic. 22 pag. 98* in ea perstat sen- 28.
 tentia, originem suam ab illo tempore traxisse, quo mos panem in
 vinum intingendi invaluit; *Jo. Dalleus* autem de *Cult. Latin. relig.*
Lib. III Cap. 28 pag. 448 ab illo temporis articulo arcessit, quo
Urbanus II morem intingendi proscripit; at *Noster* vero pro-
 prius esse contendit, uno eodemque tempore utramque ritum
 initium suum habuisse. Mori huic gradum promovit superstitió,
 quod vererentur homines, ne, vino consecrato in sanguinem Christi
 converso, gutta aliqua in terram prolaberetur, sicque periret, quod
 grande admodum piaculum habebatur. Ex quo fonte etiam *Luth-* 29-31.
eranus in Comitibus *Augustanis* A. 1530, & postea *Ecclesiis Austriacis*,
communicantibus sub utraque specie, usus fistularum fuit com-
 mendatus, quod posterius testimonius *Dav. Chytrai* in *Historia Au-*
gustanae Confessionis pag. 163, & *Bernb. Raupachii* in *erleuerten Ev-*
angelischen Oesterreich pag. 127 seq. confirmat. Remanet mos su- 31-36.
 gendi in *Ecclesia Pontificia*, tum ratione laicorum, quoties ipsi
 poculum ablutionis, quod appellant, porrigitur, tum ratione
 ipsius Pontificis, qui, quoties sacra fruitur eucharistia, vinum ex
 calice fugit, ad indicandam perpeffionem Christi communi-
 onem, qui ita ex calamo sive canna acetosam potionem, sibi por-
 rectam, hausit, quam mysticam hujus rei rationem affert *Casalius*
de prof. & sac. vet. ritibus P. III pag. 420. Solent adhuc in 36-39.
Monasterio S. Dionysii in Francia *Ordinis Benedicti*, nunc *Con-*
gregationis S. Mauri, ministri sub utraque specie communicare,
 & quidem vinum e calice ope fistulæ sorbere; cujus rei testes
 Autor citat *Jo. Bonam. rer. liturg. Lib. I pag. 477*, *Carolus Dufresne*,
Glossar. med. & insin. Latin. Tomo II pag. 445, *Christ. Browe-*
rum Lib. XII Annal. Trevir. n. 114, alios. Quod privilegium A.
 754 ex speciali gratia ipsis indultum a *Stephano III*, P. M. qui,
 miraculosam opem Sancti hujus in restitutione valetudinis se ex-
 pertum esse, gloriabatur. Superest pariter iste mos in nonnullis 40. 41.
Ecclesiis Evangelico-Lutheranis, non tam ob effusionis me-
 tum, quam ut populus eo commodius inde hauriat; *Hamb-*
burgensi,

burgenſi, aliis, olim in Marchia; non omnino rejicientibus hanc
 conſuetudinem *Erdm. Neumeiſtero & Jo. Adamo Oſiandro*, non-
 nullis exiſtimantibus, uſum hunc revoeandum eſſe, quod *Herr.
 Nicolai & Jo. Wilb. von der Liſb* ſuaſerunt. Contra alibi lo-
 corum, ubi olim viguit, ſupremi magiſtratus autoritate eſt abro-
 gatus, uti Altonaviz, in Marchia, itemque in Eccleſia Cellenſi, ſed
 potiffimum privato Paſtorum ſtudio. His ita enarratis, ac idoneo-
 rum Scriptorum teſtimonio confirmatis, binam ſubjunxit Autor
 obſervationem, alteram de tranſubſtantiationis dogmate, quod
 ubi invecum fuerit in eccleſia, & periculum eſſe duxerint homi-
 nes, ne, ſi qua vini gutta in terram effunderetur, ipſe ſanguis Chriſti
 profanaretur, ſiſtulas iſtas ſuſtorias in uſu eſſe cœpiſſe, notat; alte-
 ram, qua docet, ex harum ipſarum uſu ſatis antiquo communionem
 ſub utraque, laicis olim uſitatum, firmari poſſe. Quare hoc ipſum ar-
 gumentum *Georgius*, Princeps Anhaltinus, *Georgius Caſſander*, *Gui-
 helmus Bellajus*, *Langai* dominus, *Franciſci I*, Regis Galliz, Orator,
 pro iſto jure, laicis reſtituendo, contra Pontificios ſtrinxerunt. Opu-
 ſculo huic præmiſſa eſt figura ſiſtulæ iſtius, æri inciſa, quæ exhibe-
 tur ex *Aubrii de la Motraye Itineribus per Europam, Aſiam, & par-
 tem Africae*, Londini Anglice A. 1723, & Hagæ Comitum A. 1727
 Gallice, in fol. editis. Nulli dubitamus, quin antiquitarum ſa-
 crarum cupidi ex lectione elegantis hujus Commentationis & vo-
 luptatem & fructum expectatum ſint percepturi, doctiſſimusque
 Autor, ſi, quod ſperamus, in poſterum horas ſuas ſubſecivas
 iſtiusmodi argumentis elucubrandis dederit, amatores harum cu-
 petiarum majorem in modum ſibi ſit devincturus.

NOVA LITERARIA.

Edidit haud ita pridem Academia Scientiarum Petropolitana
 librorum, quotquot ipſa a primis inde initiis ſuis ad hoc
 uſque tempus prelo ſuo exire juſſit, omnium catalogum, eos
 etiam, qui nunc typis excuduntur, continentem, & annotata ſin-
 gulorum, qui jam exſtant publice, pretia habentem. Quo in-
 ſpecto, gaudentes cognovimus, illorum cujuſcunque generis li-
 brorum, quorum alii aliis & forma ſpecioſiores, & argumentis
 præ-

præstantiores sunt, numerum jam prope ad centesimum accedere, quod nemini non mirum videatur, qui breve illud spatium annorum, quo stesisse scimus Academiam, adhuc satis florentem & illustrem, cogitet. Nos vero gratam, quod speramus, Lectori nostro rem præstabimus, si, quicquid est hujus Indicis, ut sic omnes intelligant, quantum ab illo etiam doctissimorum Virorum Senatu bonis literis incrementi venerit, in ipsis his Annalibus repetamus. Sunt hic tituli librorum omnes, præter Latinos; Gallice expressi, quod plurimi sermone exstent Russico aut Germanico scripti, quorum titulus, nisi Gallice redderetur, paucissimis intelligi exterorum posset. Nos vero, bona Lectorum venia, sermóni Gallico Latinum substituemus, hunc quippe loco huic magis opportunum; forsân etiam Lectoribus nostris magis familiarem, judicantes. Quos igitur ex prelo Petropolitano prodeuntés atas nostra vidit, hi sunt libri: *A. B. C. Germanicum*; *A. B. C. Latinum*; *A. B. C. Gallicum*; *Abregé des Mathematiques pour l'usage de sa Majesté Imperiale de toutes les Russes*, Tomi III, 1728, 8; *Atlas Russicus, minoris formæ, consistens Mappis 27*; *Theoph. Sigefr. Bayeri Musæum Sinicum*, Tomi II, 1731, 8; *Ejusd. Historia Osrboena & Edeffena, ex nummis illustrata*, 1734, 4; *Ejusd. de Horis Sinicis & Cyclo horario Commentationes*; *accedit ejusd. Parergon Sinicum de Calendariis Sinicis*, 1735, 4; *Ejusd. Historia regni Græcorum Bactriani*; *accedit Christoph. Theodosii Waltheri Doctrina temporum Indica, cum Paralipomenis*, 1738, 4; *Isaaci Bruckneri Descriptio Calendarii universalis, & ejus usus*, Russice, Gallice & Germanice, 1735, 4; *Jo. Christ. Baxbaum Plantarum minus cognitarum circa Byzantium Centuria I, II, & III*, 1739, *Centuria IV*, 1734, *Centuria V*, 1740, 4; *Calendarium Petropolitatum*, Russice & Germanice, 8; *Colloquia scholastica*, Russice, Germanice, Gallice & Latine, 1738, 8; *Commentarii Academiæ Scientiarum Petropolitanae*; *Tomus I ad annum 1726*, 1728, *Tomus II ad annum 1727*, 1729, *Tomus III ad annum 1728*, 1732, *Tomus IV ad annum 1729*, 1735, *Tomus V ad annum 1730*, 1737, *Tomus VI ad annum 1731*, 1739, 4; *Compendium Historiæ Russicæ*, sermone Russico, 8; *Consilium formandæ studii S. Maj. Imp. Petri II; suppeditatum a L. Barone Ostermanno*,

cum ratione instituenti Principem doctrinis religionis Christianae, propofita a Theophane, Archiepifcipo Navogradensi, Germanice, 1728, 8; Descriptio copiofa coronationis Auguftiff. Imperatricis Annae, quae Moscovia celebrata est inter applaufus populorum, d. 28 April. 1730, Ruffice & Germanice, 1731, fol.; Descriptiones ignis folennis, qui publice splenduerunt d. 28 Jan. 1732, d. 28 April. 1732, d. 28 Jan. & 28 April. 1733, d. 28 Jan. & d. 28 April. 1734, d. 28 Jan. & d. 28 April. 1735, fingulae Ruffice & Germanice feperatim excufa, fol.; Discours M. dans l' Affemblée publique de l' Academie des Sciences le 2 Mars 1728 par Mr. de l' Isle, avec la Reponfe de Mr. Bernoulli, 4; Doctrina de Sulcis fctopetorum coeleftis, cum observationibus curiofis, extractis ex Commentariis Academiae Petropolitanae, & in Germanicum sermonem translatis ab Autore Jo. Ge. Leutmanno, Academiae Membro, Mechani. & Opticus Profuffore, Germanice, 1733, 4; Leonh. Euleri Mechanica, five Motus fcientia, analytice exposita, inftar Supplementi ad Commentarios Acad. Scient. Imper. Tomi II, 1736, 4; Florini Oeconomia, ex Germanico in Rufficum translata, & figuris aeneis ornata, 1738, 4; Gerlachii Proffpectus Cronftudii, cum explicatione verfbus liberis facta, Germanice, 1738, 4; Grammatica Germanica, ex diverfis Autoribus concinnata in ufum juventutis Ruffica & Collegii Petropolitani, Germanice, 1734, 8; Historia regni Japonici, Ruffice, 1734, 8; Introductio compendiofa in artem Heraldicam, exemplis illustrata, Germanice, Gallice, & Larine, 1731, 8; Introductio in Arithmeticam, in ufum Collegii Academiae Imperialis, Germanice, 1738, 8; Introductio compendiofa in cognitionem & compositionem Machinarum simplicium, Germanice & Ruffice, 1738, 8; Introductio in Geographiam mathematicam & naturalem, ufumque Globi & Mapparum, Germanice, 1738, 8; Jo. Alberti Korff Panegyricus & gratiarum actio, recitata in funere Ill. Caroli de Biron, Domini de Kaluzehm, Germanice, 1733, fol.; Lettre du Comte d' Ofterman au Grand - Vifir de la Porte Ottomane, du 12 Avril 1736, touchant les differents entre les deux Cours; traduite de l' original Ruffien, 4; Lexicon Germanico-Latino-Rufficum, cum praecipuis principiis linguae Rufficae, 1731, 4; Lex de Cambio in Ruffia, Ruffice & Germanice, 1730, 8; Lex de

Ve-

Vestigalibus mercibus, cum Tractatu perpetuo pacis maritimæ inter Imperium Russicum & Danicum, Russice & Germanice, 1731, 8; Leges militares, cum annotationibus brevioribus, iterum editis jussu Majestatis Russicæ, Russice & Germanice, 1735, 8; Comitibus de Marsiglii Status militaris Imperii Ottomanici, ex Gallico in Russicum conversus, cum narratione duarum rebellionum, quæ Constantinopoli recentissimis temporibus sunt excitatæ, 4, fol.; Miscellanea præfates, Russice & Germanice, 8; Novella politica, ab anno inde 1727 usque ad annum 1738, Germanice & Russice; de Officiis subditorum erga magistratus Sermo, recitatus in templo Evangelico die coronationis S. Maj. Imperialis, a Ludolpho Ottono Trefourt, Pastore ejus templi, Germanice, 1731, 4; Ordinatio generalis, secundum quam Collegia, Cancellaria, & omnes illi, quæ his Collegiis adstricti sunt, componere se debent, Russice, 1735, 4; Ordinatio militaris, præscribens officia eorum, qui exercitui præfecti sunt, aut alia militaria munera gerunt, secundum edita jussu S. Maj. Imp. Germanice, 1737, 8; Preisleri Principiorum Diagraphices Partes III, Russice & Germanice, 1735; Project de la mesure de la Terre en Russie, où dans l'Assemblée de l'Académie des Sciences de St. Petersbourg le 21 Janv. 1737 par Mr. de l'Isle, 4; idem liber, Russice & Alemannice; Recueil d'événemens historiques de la Russie, Tomi IX, 1735, 8; Relationes historice de civitate Assopho, quibus ostenditur, exstructam & habitatam esse a Græcis diu ante C. N. simulque narratur, quando & quomodo sub potestatem Russorum sit redacta, Germanice & Russice, 1738, 8; S. Remii rei tormentaria scientia, Russice, Tomus I, 1732, Tomus II, 1733; Jo. Frid. Schreiberi Corporis ac motus consideratio, 1731, 4; Sermo Panegyricus, in solenni Academia Scientiarum Imperialis conventu die 5 Maji Anno 1731 publice recitatus, 4; Sermo funebris, recitatus in funere Annae de Schlippenbach, ab Eccardo Philippo Freyholdo, Germanice, 4; Sermo funebris, recitatus in exequiis Joannis Guntheri, summi rei tormentaria præfecti in exercitu S. Maj. Imp. Russicæ, ab Eccardo Phil. Freyholdo, Pastore Ecclesiæ Evangelicæ, quæ Moscovia est, Germanice, fol.; Sermo funebris in morte Adami Alexandri de Weyde, Tribuni militum, recitatus ab eodem, Germanice,

nice, 1734, fol.; *Sermo funebris, recitatus in exequiis Illustriss. Jacobi Danielis Comitis de Bruce, supremi exercituum S. Maj. Imper. Russ. Ducis, d. 10 April 1735, ab eodem*, Germanice, 4; *Sermos recitatus ab Eminentiss. Theophano, Archiepiscopo Novogrodens.*, Russice, 1731, 4; *Sermones Academiae, in I. Conventu recitati*, 1725, 4; *Sermones Academiae, in II. Conventu prelesti*, 1729, 4; Jo. Georg. Siegesbeck *Botanosophia vterioris brevis Sciagraphia, in usum discipulorum adornata*, 1737, 4; *Synopei Parerga medica*, 8; *Designatio mercium vectigalium*, Russice & Germanice, 1731, 8; *Tractatus inter S. Maj. Imper. Russ. & Schachum Persarum, conclusus per Legatos plena potestate instructos Rescibii in Provincia Gilaniensi d. 21 Jan. 1732*, Russice & Germanice, fol.; *Tractatus pacis, inter Imperium Russorum & Sultanum Eschrefum sancita*, Russice & Germanice, 1729, fol.; *Tractatus amicitiae & commercii, conclusus d. 2 Febr. 1734 Petropoli inter S. Maj. Imp. Russorum & Regem M. Britanniae*, Germanice & Gallice, fol.; *Tredinkowski Oda in expugnationem Dantisci*, Russice & Germanice, 1734, 4; *Ejusdem Carmina Russica*, 1735, 4; *Ejusdem Politica, ex Gallico in Russicum conversa*, 1737; *Panegyrique de S. Maj. Imp. per le même*, 1732, 4; *Ulofchenie, ou les Loix de la Russie*, 4; D. Jo. Ammani *Icones stirpium rariorum, in Rubenarum Imperio sponte provenientium, instar Supplementi Commentariorum Academiae Scientiarum Imper. Petropolitanae*, 4; *Celarii Liber memorialis*, Latine, Alemannice, & Russice, 8; *de l'Isle Memoires pour servir a l'histoire & au progrès de l'Astronomie, de la Geographie, & de la Physique*, 4; *Edicta, ab anno inde 1714 ad 1735 publicata*, Russice, 4; Leonh. Euleri *Tractatus philosophicus de Musica, tam antiqua, quam hodierna*, 4; *Introductio in Geographiam mathematicam & naturalem*, Russice, 8; *Introductio in Arithmeticam, in usum Collegii Academici*, Russice, 8; Ge. Wolffg. Krafft *brevis Descriptio Experimentorum physicorum, in usum Auditorum suorum*, 8; Jo. Slateri *Modus experiendi aurum & argentum similiter ut cetera metalla, cum Tabulis*, Russice & Germanice, 8; *Vita Ducis Eugenii*, Russice, 8.

*

*

*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Maji Anno MDCCXLI.

MARMORA PISAURENSIA, *Notis illustrata.*

Pisauri, e typographia Nicol. Garelli, 1737, fol.

Alph. 3 plag. 5.

Ea fuit ab aliquot annis Itatorum laus propria & contentio, ut literas, quæ ab humanitate nomen ducunt, certatim & quasi viribus inter se collatis adjuverent. Profecto, nisi *Maffai, Gorii, Muratorii, Facciolati, Polenii*, Virorum de mansionioribus Musis immortaliter meritorum, scripta in promptu essent, nostra oratio forte suspicionem assentationis, quam procul habemus, non effugeret. Sed, ut laudes ad modestiam scriptoris moderationemque submittere, ita considerare fas est, non quid aures quorundam desidum & ignavorum pati possint, sed quid virtuti debeatur. Prodit jam in scenam, quod felix faustumque sit, novus literarum hospitator, de cujus ingenio & recondita eruditione hæc, quæ vides, Lector, Marmora Pisaurensia testantur. Non tamen ad laudandam illorum præstantiam stilum jam convertemus, quæ per se satis apud probos judices valebunt, sed, quod erit probabilius, magisque ex usu, de instituti ratione & singulis Inscriptionibus sententiam Ill. Auctoris, sicubi aut confirmat aliorum interpretationes, aut ab iis paulum recessit, proponemus. Autor vero nobilissimi hujus Operis est *Hannibal Camillus*, Eques D. Steph. F. de *Abbatibus Oliverius*, ut patet ex Dedicacione, Viris illustribus *Bellucio, Bonaminio*,

Hh

minio, Tebaldio, & Fatio, inscripta, ubi simul docemur, rogatum a Doctiss. *Oliverio* Pisauensem magistratum, ut a quo pacto prisca decoris memoriam conservare studeat. In mandatis propterea Senatui dedisse, ut Duumviri crearentur, *Franciscus scilicet Maria Jos. F. Briginus & Raymundus Petr. Anton. F. Santinellus*, quorum autoritate marmora antiqua urbis Pisauri unum in locum, & tutiorem, conferrentur. Nam antea in porticu Palatii collocata, vel plebeculae, vel aeris inclementiae, patebant. Sed, cum in illustri loco, ubi Praetor jam in foro causas cognoscere, & jus dicere, solet, eminent, Cel. Autor a fortuna sibi datam occasionem, monumentorum illorum verba sensusque indagandi, non praetermisit. Non reticenda quoque hic videtur Petrensis Archiepiscopi, *Friderici Lantii de Ruvere*, munificentia, qui praemius propositis libellionem ad editionem Marmorum citius absolvendam invitavit. In marmoribus vero ordinandis Cel. Autor ante omnia *Gruterum* secutus est, peregrinas simul Inscriptiones a patriis diligenter segregando. Primum quidem marmora ita illustranda susceperat, ut altera Pars integras, altera mutilas, contineret, nulla peregrinitatis habita ratione; sed, multis demum argumentis adductus, pristinum mutavit consilium. Interim tamen illud, quod ingenue profitetur, malum irrepsit, quod propter hanc ordinis perturbationem duae Inscriptiones Pisauensem originem & natales mentirentur, quae tamen Roma huc advectae olim fuissent. De priori marmoris titulo clara & perspicua res est. De altera vero conjicit tantum, Romae natam fabricatamque fuisse, quod ESQVILINVS DEC. haud dubie *Esquilinum Decurionem* denotet. Eas autem omnes Inscriptiones, quae adhuc supererant, summa diligentia descripsit, collatis simul pluribus, quae in MStis reperiebantur. Nam *Hieronymus Arditius*, Patricius Pisauensis, libellum composuit, cui titulus *Memorie*, A. 1580, deinde *Sebastianus Maccius*, antea Pisauri, mox Patavii, Professor humaniorum literarum, Collectionem dedit, cujus tamen fidem in nonnullis suspectam esse arbitratur. Tertio multum adjumenti praestitit Cel. *Oliverio Salvatoris Salvatorii Collectio Inscriptionum Pisauensium*, A. 1628 facta, quae, quoniam deinde in *Antonii Gozzei* manus pervenit,

qui

qui nonnullis locis medicam attulit manum, non immerito *Colle-
Bio Gozzeana* appellatur. Quarto unam Pisauensem Inscriptio-
nem suppeditarunt ei *Scheda Barberina*, seu pars *Collectionis
Doniana*, quam cum ipso communicavit Vir Cl. *Pompejus
Compagnonius*, Patricius Maceratenis. Non parum quoque
commodi ipsi accessisse ex Collectione, gratus agnoscit, quam
Dominicus de Abbatibus Oliverius, propatruus ejus, A. 1669
concinnavit. Ceterum ex tota Cel. Autoris oratione modestia
quædam & commendabilis verecundia elucet. Non enim ipsis
marmoribus suas animadversiones inseruit, sed tanquam rese-
ctum aliquod membrum a reliquo corpore pone Inscriptiones
ea mente collocavit, ut, si lectores Notas ipsius legere fastidirent,
saltem marmora inspicerent. At vanus Autorem incessit timor,
Tantum enim abest, ut observationes ejus nobis, a capite ad cal-
cedem librum perlegendibus, molestiam vel nausæam creaverint,
ut pertinacem Cel. Autoris sedulitatem & ingenii erectioris
facultates mirati simus. Nobis igitur hanc legem scripsimus,
ut primo marmorum ordinem, deinde Ill. *Oliverii* animad-
versiones, explicaremus. In marmorum colligatione *Græterum*,
quod diximus, æmulatus, primo Deorum, deinde Magistratum,
& Imperatorum, post variorum in republica munerum, demum
familia, & domesticas, rationes tenuit. Augusto Deorum con-
cilio intersunt *Jupiter, Ceres, Bacchus, Hercules, Sitvanus, Bona
Dea, Priapus, Dii Augustales*. In magistratibus & Imperatoribus
nomina *Dive Faustina, Julia Augusta, Philippi, Valeriani, Aure-
liani, Constantii, Valentini, & Valentis, Haruspici Fulgurato-
ris, Matrone municipis, Patroni municipis, Quæstoris, Triumviri
quinquevialis, Consulis, Patroni Colonia, Pontificis, Præfæcti equi-
tum, Curatoris viarum, Ædilis, Decurionis, Naviculariorum, &
Sevirum Augustalium*, occurrunt. Familiarium Inscriptiones
commendant appellationes *Conjugis karissima & incomparabilis,
Conjugis bene merentis, fidelissima, Sororis piensissima, Socera,
incomparabilis*, quas demum *Peregrina pag. 61, & Christiana pag.
73*, comitantur. Quod vero Notas uniuscujusque Inscriptio-
nis attinet, operæ pretium esse ducimus, ex singulis præcipuas affer-
re, quamlibet, ubi omnia egregia sunt, difficulter præstantiora

- Pag. 1. felegeris. Ad n. 1 defendit Autor *Ligorii fidem Hesselii* verbis: ridiculum esse, falsitatem de omnibus fere suspicari. Eodem loco discimus, municipales civitates titulos Romanorum affectasse, quod honores *Ædilis* curulis satis abundeque testantur. Ad n. 3
6. de signo vel *Apollinis*, vel *Bacchi*, vel, quod *Gorius* existimat, *Dei præstitis*, seu *Genii*, elegantissime secundum naturæ leges effictio, disserit; qua occasione *Mancinium* reprehendit, existimantem, *Baccham* propterea hoc signo referri, quod pampinis circumdatus esset. Sed nescivit Vir doctus, illas botrorum & pampinorum flexiones non ad tempora *Bacchi*, sed ad templum, vel antrum, pertinere, quod sæpissime apud antiquos vites ambiebant. Illam autem statuam, Pisauri A. 1530 effossam, quæ, olim in Museo *Roboreo* asservata, nunc in *Mediceo* reperitur, Doctiss. *Gorius* pluribus illustrandam sibi sumit in *Musæi Florentini Tomo III*. Ill. Autor eam ob causam putat *Genium loci* esse, quoniam veteres signa loci Diis suis lubenter adscriperint; ideoque parum absurdum videri, si statueremus, vel ob fertilitatem agri, vel optimum vini proventum, *Genium* illum pampinis exornatum fuisse. Interim, dum in utramque partem disputat, nodos & ænigmata solvit, *Baccho*que tale simulacrum
10. vindicat, quod ante signum panthera, animal *Baccho* sacrum, re-
perta fuit. Ad n. 4 negat, Inscriptionem *Aureliani ævo* convenire, tum ob characteres elegantissimos, tum vero etiam ob structuram arcus artificiosissimam, cujus aliquot parietinæ superessent. Sed ratio, qua impugnat hujus marmoris antiquitatem, nondum videtur nobis ita esse excogitata, ut omnem dubitationis nebulam dispellat. Nam, ex veteri aliquo loco oportuisse huc transferri, dicit, cum *Belisarius* urbes a Gothis vastatas instauraret. Neque minus Cel. Autor interpretatur, quid sibi velit *ducenaria* dignitas, & cur *egrogatus* & *perfectissimatus* ei secundum leges Imperatorum tribuatur. Non appellari, contendit, *Ducenarios*, ut *Turnebus* credidit, a ducentesimo vésigali, quod exigenter; nam ita potius *Ducentesimarii* possent dici, quam
18. *Ducenarii*. Ad n. 7 notat servi cujusdam ambitionem, qui fortassis facellum, *Priapo* dicatum, templum nominaverit. Sed nos contra in ea sumus opinione, servos quandoque splendida in honorem
vel

vel Patroni vel Dei exstruxisse ædificia, tantosque impendisse sumtus, ut ex plurimīs *Gruteri* Inscriptionibus apparet, quantos forte nostro ævo lautæ sortis homines non infumerent. *Pag. 23* leguntur *VIVIRI* & *VIVIRI* Augustales: quæ iteratio non parum negotii facessivit interpretibus; sed Doctiss. Autor ex ingenio supplet inter vocabulum prius *Q. Badufi* nomen, quæ emendatione omnis ambiguitas & vitiosa forte tituli lectio tollitur. Ad *n. 18* existimat, pro *conjunctique* legi debere *invictique*, eamque *Pag. 34.* laudem referendam esse ad *Scipionem*, qui, etsi juveniliter adhuc lasciviret, tantam tamen hostium ubique stragem ediderit, ut ea laude multis antecederet senibus, & *invictus* merito dici posset. *N. 19* occasione erasi G in AUG. fuscæ docet, multos credidisse, *Geta* nomen a fratre *Caracalla* ubique post mortem erasum fuisse. Annotat simul, *Fontaninum*, ante aliquot annos defunctum, censuisse, falso id sumi de *Geta*, cum potius loco *Geta* semper sit intelligendus *Plautianus*, vir ea ætate multum in aula Imperatoris pollens, & repositum fuisse ab imperitis lapicidis pro *Plautiano*, Præfeco Prætorio, *Getam*. At, licet diserta *Spartiani* in Vita *Caracallæ* verba non adsint, quibus indicetur nominis *Geta* in monumentis erasio, ex aliis tamen signis indelebile *Caracallæ* odium in fratrem mortuum patere arbitratur, ut, quamvis ab Imperatore Divorum numero adscriptus esset, summo tamen post fata dedecore & infamia afficeretur. Ne vero *Fontanini* sectatores rimam quærerent, unde elabi possent, marmora Cel. Autor excitat, in quibus, manifesto apparet, haudquaquam locum habere *Plautianum*, ut vult *Fontaninus*, posse, sed sine omni dubio *Getam* debere intelligi, quoniam consors erat laudum publicarum, quarum tamen privatus homo, qualis *Plautianus*, particeps fieri non poterat. Nam Inscripcio talibus est consignata literis:

DIANAÆ
PRO. SALVTE
IMP. L. SEPTIMI. SEVERI. ET
M. AVRELI. ANTONINI
AVGG. ET

Hh 3

IVLIAE

43.

~~SS SS SS SS SS SS SS SS SS SS SS~~
 IVLIAE. AVG. MATR. CASTRO
~~SS SS SS SS SS SS SS SS SS SS SS~~

- Ex qua, qui jura Imperatorum & Augustorum novit, luculentissime ei apparet, neminem posse ad latus Imperatoris poni, nisi qui idem fastigium regiae dignitatis obtinuerit. *Fontanus* quidem mutilam Inscriptionem nominibus *Plautiani*, & *Plautilla*, explet; sed *Doßiff.* Autor ejusmodi argutiunculas subridet, quoniam nondum perspicit, quare pro salute & incolunitate hominis privati *Diana* gratiae aut vota fierent. Neque sibi persuadere potest, ulli post *Sejanum* tantos in civitate honores fuisse tributos, ut simul cum Imperatore nomen ejus in monumentis publicis scriptum fuerit. Ad *n. 23* & *24* occurrit nota numeralis CLXXXVII, eo pacto ab *Ill. Oliverio* explicata, ac si urbis Pisarenfis & Romae intervallum denotare videatur; quae interpretatio ut singulare ingenii acumen ostendit, ita perquam grata nobis accidit, quod simul aliquot obscuris *Itinerarii Antoniniani* locis medeatur. *N. 27* erudite Autor officia Haruspicum in triplex aliquod munus distribuit. Vel enim de caelo servasse, vel extorum & ostentorum divinationes praesensisse, dicuntur. Praeterea aliqui possent vitiosam in nomine Haruspis *Fulguriatoris* orthographiam deprehendere. Sed *Doßiff.* Autor existimat, *Fulguriatorem* rectissime secundum hunc titulum scribi. Ad haec, occasione Etruscarum literarum, quae finem bascos occupant, *Cel.* Autor de voce *Fronta* contra *Bourguetum* disputat, qui, etsi conjiciat, *Fulguriatorem* voce *Fronta* designari, nullas tamen causas assertionis suae, nec origines hujus verbi, tradidit. Propterea *Ill. Oliverius* vocem a *βροντία*, *fulmino*, quasi dicatur *Brontac* loco *Frontac*, quoniam τὸ B & τὸ F saepenumero permulentur, derivat. Ad *n. 28* multa exponit de Quinquennialitate, municipali magistratu; cujus muneris veram significationem contra *Norismum* & *Velferum* defendit, & monstrat, discrimen esse inter Duumviros quinquennales, & quinquennales, seu Censores municipiorum. Licet enim Quinquennales, seu Censores, saepiuscule Duumviri appellentur; semper tamen notas addi *I. D.* hoc est, Juri Dicundo, contendit. Ast, si quis ulterius pugnare

gnare velit, fasces nemini potuisse præferri, nisi Duumviris, seu Consulibus municipiorum, respondet Cel. Autor, concedi id quidem florente republica, sed neglectis priscorum legibus eundem morem semper obtinuisse negat. Eodem enim pacto, quod antea novum & insolens visum esset, posteris temporibus, & labente rei publicæ disciplina, fatis in usu fuisse ostendit, Ædilibus lictores cum bacillis dari. Ibidem dicitur, Imperatorem, nescimus quem, &, si conjectura Ill. Autoris valet, aut *Donitianum*, aut *Commodum*, *jus commune liberorum*, seu *jus communitum liberorum*, ut rectius vult Ill. *Heineccius*, concessisse. Qua occasione jus commune liberorum partim ex mente *Vetranii Mauri*, partim Pag. 77. ductu Inscriptionis ejusdem, quam *Bibliotheca Italica* dudum 78. inferuerat *Generosiss. Bimardius*, declaravit. Ad *n. 33* factum nonnullarum Italiæ civitatum increpat, quæ secundum mores Romanorum magistratum suos Duumviros, Decuriones, 108. Quinquennales Consules aut Prætores, Senatores, & Censores, nominabant. Ad *n. 34* eruditissime pervestigat, quinam honore bigarum mactati fuerint. Quoniam scilicet de *Aufidio* scribitur, præter panem & vinum etiam oleum ad lavationem præbuisse populo, insinuat Cel. *Burmanningum*, nuper cheu! defunctum, erroris, 109. quo in *Diff. de Vestigatibus populi Romani*, a *Nerone* primum ad voluptatem oleum esse datum, arbitretur, cum ex *Dionis* idonei harum rerum testis, *Hist. Lib. XXXVIII* discamus, ejusmodi largitionum profusiones jam a *Fausto*, *Sulla* filio, factas esse. Ad *n. 37* ostendit, minus recte Cel. *Maffæum* secundum *Gruterum* legisse 110. IVR. REG. TRANSPAD. cum potius sit IVR. REG. TRANSPAD. *Juridico* regionis transpadanæ. *N. 43*, ubi Pisaurum dicitur *Colonia Julia Felix*, cum *Mazochio* Cel. *Oliverius* animadvertit, primo Pisaurum deductam fuisse Coloniam a *Sulla*, & propterea *Felicem* ad exemplum reliquarum urbium, *Suessæ*, *Nolæ*, *Capuæ*, appellatam, postea *Julium Cæsarem* eodem colonos deduxisse; indeque adeptam esse nomen *Julia*. Neque potuisset, inquit Cel. Autor, *Sulla* opportuniorem locum sibi amicum reddere, quoniam in omni exemplorum memoria videre liceat, si voluerint Romam aggredi, semper Pisaurum, & alias quasdam 115. illarum regionum terras, sibi acquisivisse. Nonnulli quidem existi-

- istimant, *Antonium* huc coloniam misisse, quia *Plutarchus* ita scripsert: *Prodigia ante bellum* (Aetiacum nempe) *haec ferunt fuisse; Pisaurum urbs non longe ab Hadria, in qua Antonius colonos miserat, terra hiatibus absorptum fuit; sed ex Appiano Cel. Auctor evincit, in animo id quidem habuisse Antonium, sed, quoniam gravissimorum bellorum atrocitas imminebat, militesque solum possidendarum aliquando regionum in Italia spe lactabantur, executionem consilii dilatam esse usque ad Augusti reditum, qui deinde dictorum fidem exsolvens, militibus nonnullas ditiones & urbium*
- Pag. 134. domicilia concessit. *Plutarcho* autem paulo, quam par est, acerbius stomachatur, quod absorptum terra concussione Pisaurum crediderit. *Mentium* vero Græculum hominem ex eo asserit, quoniam *Julius Obsequens*, prodigiorum diligentissimus compilator, ne verbo quidem illius ostenti, non prorsus reticendi, mentionem injecerit. Ad n. 45, occasione verborum MVNIC. PISAUR. quæstionem ventilat, quare Pisaurum Municipium appelleretur, cum antea audiverimus, Coloniam fuisse. Quam dubitationem eludit, distinguendo inter appellationem Municipii, quæ proprie, & eam, quæ abusive, usurparetur. Proprie Colonias Municipiorum nomine venire observat, quando in hunc statum voluntate Senatus aut Principis pervenerint; abusive autem idem nomen permütari facile, latinæ rationes pati existimat. Priorem usum ait Pisaurensibus deberi, quoniam, tenuioris aliquando conditionis fuisse, verisimile sit. Pag. 148 *Avediam* gentem Cel. Auctor detexit, incognitam *Grutero* & *Fabretto*. Ad n. 69 icunculas quasdam anaglyphi operis, in Sarcophago repertas, nobis offert, quarum una equo infidet, altera curru, antiqui Cissi seu Cissii, quod vehiculi genus maxime nunc usurpamus, & *Calasse* appellamus, speciem referente, vehitur. N. 149 de equitibus singularibus Augusti non operose & affectata orationis ubertate, ut solent quandoque his sacris initiati interpretes, sed breviter & perspicue, agit; quibus annumeres æque raro in monumentis veterum conspicuos equites *triplicios*. Atque hæc quidem observationes sunt, quas in lectione doctissimi Operis loco speciminis dignas notatu existimavimus. Restat earum, quæ æque elegantes sunt, maxima adhuc seges; verum

verum brevitatis habenda est ratio, & meretur iste liber, ut ob doctrinarum sales curiosis antiquitatum Romanarum scrutatoribus sit commendatissimus. Interim avide expectamus libros de *Viris Illustribus Pisaurensibus*, & de *Luco sacro veterum Pisaurensium*, quorum edendorum spem fecit in doctissima Praefatione; sed, utrum posterius Opus diversum sit futurum ab elucubratione *Figlinorum Pisaurensium*, cujus in transitu pag. 187 meminit Cel. Autor, nondum quidem extricare potuimus. Quicquid tamen sit, dignissimum certe nobis argumentum videtur, quod patronos iaveniat, quos, si quid habent subsidiorum paratum, ut liberales Cel. Viro suppetias ferant, publico literarum nomine rogamus.

THE ROMAN HISTORY, &c.

hoc est,

ROMANA HISTORIA AB URBE CONDITA
usque ad occasum Reipublice, Mappis geographicis aliisque
tabulis illustrata; Autore N. HOOKE,

Equite.

Volumen I.

Londoni, typis Jac. Bettenham, & prostat apud A. Bettesworth
& C. Hitch, 1738, 4.

Alph. 3 plag. 15.

Praemissa Dedicazione, *Alexandro Pope*, Equiti, inscripta, Cl. Autor Operis sui habitum in Praefatione exponit. Scilicet initio summa capita accuratius composita Historiae Romanae, a Patribus Soc. Jesu, *Catrou & Rouille*, in 16 Voluminibus in 4 edita, postea vero a D. *Bando* Anglice in 6 Voluminibus in folio exhibitae, hoc complectenda libro statuerat. Ast, cum antiquos rei Romanae Scriptores ipse evolvisset, se, quam epitomen, praestantius quidpiam proferte posse vidit, siquidem ab ipsis illis Gallis interdum dissentendi causas haberet. Quapropter de Historiae Romanae Opus conscribere instituit, quod non nimis vastum esset, neque exilis, quemadmodum *Richardi* compendium, haberet. *Luquinibus* in primis de eorum modo *Patrum Societatis Jesu*

atque *Vertotii* usus est, sed ita, ut fontes non neglexerit, quos & in margine haud raro indicavit. In ipsa rerum gestarum explicatione bellorum minutias minus sollicitè persecutus est; at eo majore cura mutationes status Reipublicæ ostendit. *Volumen* hoc *primum tres Libros* continet, quorum in *primo* Roma sub Regibus consideratur; *alter* pergit usque ad restitutam urbem, post Gallorum incendium; *tertius* denique finitur initio belli Punici primi. Suum cuique *Capiti*, præter *contentorum* indicem, argumentum, idque diffusius, præmittitur. Enarrationi subjiciuntur notæ, potissimum ex Opere memorato Patrum Societatis Jesu, atque ex *Kenneti Antiquitatibus Romanis*, petitz. Autor quoque suas ipsius observationes addidit, quæ maxime ad *Is. Newtoni* objectiones, chronologicas, & nonnulla *Vertotii* & Jesuitarum Historiæ Romanæ loca, pertinent. *Vertotius* enim illi non tam accurate, quam eleganter, scripsisse videtur. Hinc *pag. 26* monet, eum *Dionysio Halicarnassensi* & *Livio* adversari, nec sibi constare, ubi Celeres annulo aureo donatos, ordinisque equestris fuisse, statuit, ac duos thesaurarios, postea Quæstores dictos, jam *Romuli* ævo publicæ monetæ præficit. *Pag. 241* affirmasse dicitur, *Hernicos*, a *Cassio* benignissime habitos, jus Romanum accepisse, non ad stipulante *Dionysio Halicarnassensi*, quem tamen sequi volebat. *Parcius* a Jesuiticis Commentariis distinet Autor; *pag. 89* notat tamen, Patres hosce eruditos tribus 15 numerasse, nulla ratione adjecta. *Pag. 117* monstrat, *P. Catronium* in definienda *Romuli* ætate, ac tempore capti *Corniculi*, errorem admisisse; ubi quoque adversus *Newtonum* disputat, qui, statum regnum apud Romanos 244 annos durasse, negavit, cum inauditam esset, septem Reges, quorum nonnulli occisi fuissent, unus ejectus, tantum temporis spatium explevisse; veri ergo dissimile existimavit, si plures 119 annis illis darentur. Ceterum perspicuo dicendi genere Autor usus est, & quæ maxime scitu digna sint, recto judicio delegit. Ne quid evidentis atque pulchritudini Operis deesset, rem omnem *Tabulis geographicis*, a *Guilielmo Delisle* delineatis, aliisque figuris ac nummis, ad varia antiquitatum Romanarum genera spectantibus, dilucidavit. Ad calcem exhibentur *Marmora Capitolina*, sive *Facti consules*,

qui,

qui, fato quodam A. 1545 reperti, *Paulo III Pontifice*, Romæ in lucem prodierunt.

Zeit- und Geschicht-Beschreibung der Stadt Göttingen, &
hoc est,

HISTORIÆ GOTTINGENSIS.

● *Pars III.*

Hannoveræ & Gottingæ, in officina Fœrsteriana, 1738, 4.

Alph. 2 plag. 9 $\frac{1}{2}$.

Cujus Operis *Tomum primum* A. 1735 *Mense Majo pag. 202 seq.* recensimus, ejus nunc *tertium* exhibemus *Tomum*. *Secundi* enim recessum differre cogimur in id tempus, quo *quartus*, idemque postremus, in lucem prodierit; cum duo hi *Tomi* completantur *historiam* Gottingensem ecclesiasticam. Ejus, quem nunc habemus in manibus, *Tomi* Autorem esse Cel. *Heumannum*, docet Præfatio. Hic igitur justis instructus monumentis, quorum magnam partem se ex Archivo Gottingensi accepisse, *pag. 288* indicat, satis amplam hic exhibet *Gymnasii* Gottingensis, cui per septendecim annos ipse præfuit, *historiam*. In qua cum multa contineri necesse sit, quorum cognitio doctis illius urbis civibus magis & utilis & jucunda est, quam exteris, nos ex iis duntaxat nonnulla repetituri sumus, quæ cognovisse gratum fore videtur universis *Historiæ literariæ* cultoribus. Habet hic liber partes *sive Capita quatuor*. Horum in *primo* *historia* scholæ *Senatoriæ*, quam ante *Gymnasium* habuit *Gottinga*, describitur. Ac superest (*§. 1*) in loco quodam publico *Inscriptio* hujus scholæ, A. 1494 (quo anno ea condita fuit) facta, in qua nominatur illa schola *domus Aristotelis*. Non habuit clariorem hæc schola *Restorem* *Petro Nigidio*, creato postea *Professore* *Marpurgensi*. Hujus igitur vita breviter hic (*§. 3 & 4*) & concinne exponitur; e qua cognoscimus, *Nigidium* A. 1524 contulisse se *Gottinga* *Mulhusam*, ac *Thomam Munzerum* dehortatum esse a consiliorum suorum pravorum executione. Alter celebrioris famæ *Rektor* hujus scholæ fuit *Joachimus Meisterus*, *Gymnasiiarcha* postea *Bremensis*; de quo & ipso quedam producuntur *commemorabilia*.

abilia. In *Cap. II* de ortu hujus Gymnasii agitur, deque ejus
 Rectoribus, quos habuit undecim. Ac initio refellitur vulgaris
 fabula, qua, *Carolus V.*, Imperatorem, magistratui hujus urbis con-
 cessisse, traditur, facultatem concedendæ Academiæ sive Universi-
 tatis. Deinde docetur, jam A. 1542 conditum hic loci fuisse
 Gymnasium, sed tertio anno post corruisse. Illud autem Gy-
 mnasium, cui nuper successit Academia *Georgii Augusti*, natum
 est A. 1585, primumque accepit Rectorem *Henricum Petreum*,
 virum id ætatis clarissimum, plurimumque librorum, partim suo-
 rum, partim alienorum, (qui utrique hic recensentur,) publica-
 tione spectatum; factum postea (nata Juris utriusque Doctor
 erat,) Ducis *Henrici Julii* Consiliarium aulicum & Consistoria-
 lem. Habuit is in matrimonio viduam *Flacii*, e cujus Biblio-
 theca viderur accepisse *Pauli Langii Chronicon Ciriense*, quod
 edendum dedit *Pistorio*; ut adeo *Petrei* publicum hoc sit bene-
 ficium. *Paragr. 17* occurrit pugna in hoc Gymnasio pugnata de
 Philosophia *Ramaa*, quæ usque eo exarsit, ut *Aristotelicus* qui-
 dam collega alterum *Ramaam* tot tantisque plagis dedolaret, ut
 eas mors exciperet. Conf. *Cap. III §. 17. Hippolyti Hubmeiori*,
 quinti Rectoris, qui, postea Superintendens factus in Franconia,
 unus fuit ex illis, qui *Biblia Ernestina* illustrarunt commentariis,
 ac multa præterea scripsit, maximam partem philosophica, vita in
§. 20 seq. describitur. *Paragr. 24 seq.* de *Georgio Andrea Fabricio*,
 Rectore sexto, agitur, clarissimi illius *Georgii Fabricii*, cujus vi-
 tam *Schreberus* luculentissime exposuit, fratris filio. Hujus ex-
 stant multa egregia scripta: *Tesaurus philosophicus*, *Catena Apo-
 stolica*, hoc est, omnium Nov. Test. Epistolarum Analyfis, *Horæ
 succisivæ poeticæ*, *Compendium Theologia*, *Theatrum Physicum*,
Gymnasium Esticum & Politicum & Oeconomicum, hoc est, trium
 harum disciplinarum Systemata, *Speculum Astronomicum*, *Compen-
 dium Logicum Ramo-Philippæum*. Memoratu & admiratu di-
 gnum, ab hoc Rectore in hoc Gymnasio editas habitasque fuisse
 Disputationes centum & præterea triginta sex; quarum argu-
 menta cum essent philosophica, hinc enata fuit illa, quæ modo
 commemoravimus, disciplinarum Systemata. *Paragr. 31 seq.* exhibet
 narratio de specto quodam hujus Gymnasii, quod initio
 multum

multum terroris peperit, pōstea, detecta fraude humana, multum risus. *Paragr. 48 seq.* de *Henrico Tollio* differitur, viro omni doctrina erudito, præclarisque scriptis multis conspicuo, qui tandem, abdicato Rectoratu, Superintendens Gottingensis constitutus est. *Paragr. 52 seq.* decimus Rector, *Justus a Dransfeld*, exhibetur, cujus vitam & in rem literariam merita singulari libro, a nobis *A. 1717 Mens. Oct. pag. 413 seq.* recensito, persecutus est *Ge. Nic. Kriegkhus*. *Paragr. 62 seq.* noster Autor agit de rebus suis in præfectura hujus Gymnasii gestis. Spectans aliorum in Gymnasis docentium utilitatem, commemorat hic sigillatim lectiones, a se habitas, varii generis, & ita quidem, ut appareat, qua disciplinam quamque pertractarit methodo. Deinde recitat titulos Programmatum suorum, hoc in Gymnasio editorum, itemque Disputationum. Edidit autem Programmata nonaginta quatuor, Disputationes unam & viginti. *Paragr. 92* commemorat Bibliothecæ Gymnasii (quæ nunc pars est Bibliothecæ Academicæ,) libros quam rarissimos, partim Mstos, partim typis excusos. Ac miraturos credimus Lectores hunc apparatus librorum summæ raritatis, quibus noster Autor hanc Bibliothecam (sub ejus namque regimine scholastico demum nata est auspiciis Regis atque adolevit,) locupletavit & ornavit. Ac sunt inter hosce libros nonnulli, iique peritiles, quorum cognitione carent etiam haud vulgariter eruditi. Concludit *Caput hoc secundum Oratio* Auctoris, eos Musarum Gottingensium alumnos nominatim laudans, qui fulcra evalerunt sive Ecclesiæ, sive Reipublicæ, sive Scholarum illustrium. In *Capite tertio* sistuntur hujus Gymnasii Professores Theologiæ, Jurisprudentiæ, Medicinæ, (quæ disciplinæ postea justis de causis habere hic desierunt suos Professores,) Philosophiæ, Matheseos, Latiniæ, Græcæ, & Hebraicæ linguarum. Hos inter ob edita scripta complura, quorum hic proferuntur tituli, subiecta subinde *επιγραφαι*, eminent *Theodosius Fabricius*, *D. Theodorius Berckelmannus*, (cujus *Vitam*, a *Cl. Stuffio* editam, in his *Actis* recensuimus *Supplem. Tomo X Sect. XI pag. 514 seq.*) *D. Phil. Lud. Bahnerus*, (cujus *Vitam* ante aliquod tempus publicæ luci exposuit *Erhardus Reuschius*, Juliæ Professor celeberrimus, sed nuper ad coelestes animas evocatus,) *D. Henricus Philippus Gudenius*, scriptor luculentus *Historia Ecclesiastica Gottin-*

gensis, itemque *Historia S. Bonifacii, & Historia Ducis Lung-*
burgensis, Ernesti Pii, in his Actis A. 1730 Mens. Nov. pag. 526 seq.
 recensitæ; *Jo. Christoph. Koblhansias*, qui primus inter Germanos
 publicis scriptis, quæ multum ipsi pepererunt & odii & molestiæ,
 defendit novitatem punctorum & accentuum Hebraicorum;
Augustinus Vaquetius, e Mathematico hujus Gymnasii factus Ma-
 thematicus Academiæ Gissensis; *Christianus Mundenius*, nunc S.
 Theologiæ Doctor & Antistes Francofurtanus; *D. Joach. Meie-*
rus, qui inter tot alia utriusque linguæ scripta etiam illustre il-
 lud *Corpus Juris Apanagii & Paragii* edidit, a nobis quoque com-
 memoratum *A. 1728 Mens. Febr. pag. 49 seq. Caput quartum* claro-
 rum Gottingensium præcipuos exhibet. Hic statim §. 2 docetur,
Jo. Giselerum (quæ familia, nunc extincta, olim florebat magna
 autoritate in civitate Gottingensi,) a Papa *Benedicto XII* creatum
 fuisse Episcopum Frisingensem. Ibidem loci nominantur quidam
 Principum Consilarii intimi, quos Gottinga procreavit. Eodem in
 §. 2 commemoratur *Jo. Eberhausius*, qui, exeunte Seculo decimo
 quinto, in Academia Lipsiensi fuit Ordinarius, seu Præses Colle-
 gii Juridici; cujus rei testimonium reperimus quoque in *Centu-*
ria Scriptorum, qui in Academia Lipsiensi ante annum 1515 florue-
runt, a *Madero* edita, §. 51, ubi tamen pro *Ottingensi* scribi oportet
Gottingensi. *Paragr. 4* laudatur *Jodocus Matthias*, quem Autor
 noster credit juvenem esse demortuum; sed, ad magnam senectu-
 tem eum pervenisse, ac Luneburgi esse extinctum in ordine sa-
 cerdotali, docet *Bertramus* in *Hist. Eccl. Luneb. pag. 745 seq.* Il-
 lud lectu hic jucundum, quod Noster docet, *Jodocum & Justum*
 esse idem nomen, allatis exemplis, inter quæ est *Justus Lipsius*.
Paragr. 10 memoratur *Jo. Caselius*, cujus patrem fuisse primum
 post *Lutheri* Reformationem Rectorem scholæ Gottingensis, di-
 scimus e *Cap. I §. 7. Paragr. 15* inter Gottingæ filios illustres prædi-
 catur *Christianus Speobtius*, Theologus princeps aulæ Guelpher-
 bytanæ & Abbas; cujus & filia §. 16 laudatur, felicitis venæ poe-
 tria. Concluditur hoc *Caput* mentione duorum doctissimorum
 virorum, qui Gottingæ vixerunt, alter Consul, alter Medicus ur-
 bis ordinarius, clarosque ediderunt libros, & tamen omitti fue-
 runt in Lipsiensi *Lexico literario biographico*. Alterius, *Tele-*

manni

manni Frisii, Notitiam rei nummarie (Münz-Spiegel) recenset Autor copiose & honorifice; alterius, Hieronymi Jordanij, librum de eo, quod in morbis divinum est, describit brevius. Ultimatum locum assignavit Noster Orationi suæ de Reformatione Ecclesiæ Gottingensis tempore Lutberi; in qua proferuntur e certæ fidei monumentis ineditis, quæ non leguntur alibi.

Accedamus nunc ad *Præfationem*, Tomo huic æque, ac primo, præmissam a Viro Illustri, *Ju. Daniele Grubero*, Regis Magnæ Britanniæ Consiliario aulico, Historiographo, & Bibliothecario. Interiorem rerum mediæ ævi notitiam & hæc exhibet *Præfatio*, 132 *pagina*s implens, & continuans, quæ priori in *Præfatione* dicta fuerunt de urbis regionisque Gottingensis antiquitatibus. Est autem hæc *Dissertatio* dimidiam partem *apologetica*; cum prior *Præfatio* nacta fuisset *antagonistam*. Adversus hunc igitur pluribus confirmatur, veterem *pagum Guotinga* ab urbe *Gottinga*, ejusque vicinia, longe diversum esse; urbem *Gottingam* quondam adscriptam fuisse *pago Lainga*; e contrario *pagum Guotinga* fuisse in tractu *Hildesien*sis *Episcopatus*; ad quod demonstrandum profertur §. 7 *luculentum Diploma Seculi undecimi*. Præterea docetur doctissime, *Godingam villam*, ubi A. 778 *Imperator Carolus M.* *Diplomati* cuidam suo, quod *Mabilloniano* in *Opere diplomatico* exhibetur, subscripsit, non esse (quod quidem a plurimis creditur,) hodiernam *Gottingam*, sed oppidum quoddam *Galliæ*, dictum olim *Ville Godin*, hodie *Gudoigne*. Hinc *Gruberus* noster de *Grona*, palatio mediæ ævi *Cæsareo*, copiose & *luculentissime* disputat, deque aliis ad *Historiam* & *Geographiam* mediæ illius ævi pertinentibus rebus; ut, cum jam longius protracta sit nostra recensio, accuratam totius hujus *Dissertationis* lectionem nostris *Lectoribus* diligentissime commendemus.

GUILIELMI MARANI, ANTECESSORIS TOLO-
sani, Opera omnia, seu Partitula Digestorum, & va-
rii Tractatus Juris Civilis, qui simul inservire pote-
runt Supplemento Thesauri Juris Romani, cum Autoris
vita, BERNARDO MEDONIO scriptore. Omnia
ab

ab innumeris mendis purgata, atque Indicibus copiosissimis locupletata; cum icone Autoris. Recensuit, & Præfationem adjecit, CHRISTIANUS HENRICUS TROTZ, JCrus.

Trajecti ad Rhenum, apud Joannem Brœdelet, 1741, fol. maj.
Alph. 8. plag. 22.

Exultet elegantior Jurisprudentia! Applaudat, quisquis ingenuum se cultorem illius atque satellitem profiteretur! Summus enim boni facti præcones, & *Guilielmum Maranum*, liberalis virum ingenii, interque *Cujacii* discipulos longe doctissimum, in librariorum tabernis venalem pronuntiamus. Pauciores adhuc dominos, & id difficulter satis, nactus, jam oculis omnium læta nitidaque facie conspiciendum se præbet, ex tenebris, in quibus delituit diu, peropportune extractus, nō quoque colore ac habitu, non fucato eodem suspectoque, sed nativo plane, atque sincero, speciosior redditus. Auxiliatrices admovit manus, & partam inde gloriæ suo quodam jure sibi vindicat, qui jam pridem haud vulgaribus in Jurisprudentiam meritis inclaruit, *Christianus Henricus Troz*, literatissimus in Belgio Jureconsultus. Nihil ille quidquam prætermisit eorum, quæ commendando Autori suo inservirent, & Præfatione succi plenissima tam eleganter suis functus est partibus, ut hæreat animus, meliorne, quem in lucem revocaret, Celeberrimo *Trotzio* scriptor, an dignior *Marano* Editor, contingere unquam potuisset. Age, Lector, videamus paucis, quid secum boni ferat erudita Præfatio. Non de uno disserit argumento Amplissimus *Trotzius*; sed, promptuarium velut optime instructum recludens, liberali manu varia distribuit, jucunda lectu, scitu utilis. Primo enim, explosis adversariorum suorum calumniis, præcipuas expromit annotationes, quibus illustris in Academia Salana *JCrus* atque Historicus, *Christianus Gottlieb Buderus*, vitam *Marani*, a *Bernardo Medonio* elaboratam, & *Vitis Clarissimorum JCrus*, Jenæ A. 1722 conjunctim editis, insertam, intellectu faciliorem hinc inde reddiderat. Quæ observationes cum apud nos in omnium fere manibus extant,

extent, opus non arbitramur esse, ut exponamus de illis copio-
 so verborum apparatu. Sed, ut fieri in literaria Historia quoti-
 die solet, nonnulla etiam exactissimam Cel. *Buderi* diligen-
 tiam fugerunt, scitu tamen haud indigna, quæ ideo, ne hic
 plane *ἀσύνβολος* abiret, adjecit Conf. *Trotzius*. Ante omnia Pag. 7.
 removet dubium, quod non sine causa occupavit eruditos omnes,
 posthuma aliorum opera non foetus elegantes esse, sed abortiva
 deformes, æterna nocte sepeliendos, tantumque famæ defun-
 ctorum detrahentes, quantum afferre solent, qui vivis ad-
 hac Autoribus eduntur, *matari* ingenii partus, & lambendo
 quasi pulcherrime figurati. Idque negotium ut susci-
 peret in se Cel. *Trotzius*, eo videbatur magis necessarium, quo
 constat certius, & ab ipso *Marani* filio confirmatur, in operibus
 hujus quædam *ἀσυνολογία*, celeri effusa consilio, excidis-
 se parenti, quæ limam expectarent & curas secundas. *Juvabit*,
 inquit humanissimus Præfationis Autor, *Et nondum absolutis, in*
suo genere tamen perfectis, uti, frui, ut conjunctis quasi manibus,
Et confertis viribus, perfectum aliquod opus tandem extruere de-
tur. His expeditis, opera, quæ affectaverat *Maranus* olim, ex
 ipsa vitæ narratione indicat, primo ponens loco *Commentarium*
in secundum Decretalium Librum, quem inclementiam maris in-
 vidisse nobis, *Medonius*, *Βιόγραφος*, tradit. At, incertum esse,
 addit *Trotzius*, utrum, navi a barbaris submersa, *Commentarii* illi
 simul in profundum sint projecti, an in manus barbarorum per-
 venerint, unde, dispersis scilicet & laceratis misere scriptis
 illis, nulla speranda fuerit redemptio. Utrumque enim innuere
 videtur *Medonius*; vero tamen similis doctissimo *Trotzlo* vi-
 detur, barbarorum negligentia incitiaeque periisse. Porro,
Observationes in rem herbariam conscripisse *Maranum*, testi-
 monio suffultus *Medonii*, refert, sed & hunc naturæ thesau-
 rum, uti libellum Gallicum, elegantem profecto, & Regia
 commendatione haud indignum, *de statu Academia in me-*
liorem statum redigendo, volitantibus hinc inde foliis di-
 stractum, nusquam comparere hodie, subjungit. Deni-
 que & *Tractatum de Jure Patronatus* reliquit *Maranus*, de
 quo hæc notanda *Medonii* verba: *Ex illis est Aurelianensis nuper*

Professor, qui, cum crederet, Marani scripta nunquam esse in lucem proditura, ac proinde se impune posse ejus divitias involare, plurimas paginas Tractatus de Jure Patronatus, ouro, ut ita dicam, contextas, vili suo panno adsuere minime veritus est. Duo hic consideranda esse, notat Cel. Trotzius: primum, quis sit Aurelianensis ille Professor, qui tam manifeste plagii hujus literarii accusatur a Medonio; deinde, cur illum Tractatum non ediderit filius ipse, nimirum in catalogo scriptorum mentionem ejus plane nullam injecerit. Ad primum quod attinet, videtur Editori nostro Medonius digito quasi monstrare Franciscum Florentem, Aurelianensis primum Academiae, tum Parisiensis, Antecessorem. Hac ut persuadeat sibi, monent non solum verba: Aurelianensis nuper Professor, sed & quod Florens discipulus fuerit Marani, qui & Marani Janique a Costa praelectiones, ab aliis acceptas, diligenter exscripsisse, hisque duobus magni Cujacii auditoribus, dignis tanto praefatore, praesertim adhaesisse, dicitur apud Jo. Doujatium in Franc. Florentis vita. Interim, si hunc Medonius respexerit, ut credit, nec id sine probabilitate, Amplissimus Trotzius, censura forte rigida nimis & vehementi in bonum Florentem utitur, cum sciant eruditi omnes, haud vilem pannum tractasse, summoque magistro, Javo a Costa, haud minorem evasisse discipulam eundem. Ad alteram dum respondendum est, qui movit eam, quæstionem, Oedipum sibi merito optaverit. Quantum tamen assequi conjecturis licet, maluit post absoluta Jani a Costa & Florentis opera suppressere paternas has lucubrationes filius, (occultasse etiam hæc, verosimile est, Jacobum, nepotem, contentum quippe, jam a Medonio furtum illud literarium cum ipso Tractatu fuisse proditum,) quam inimicum sibi parare, in hac Juris parte longe famigeratissimum. Id vero mirari subit vehementer, non observasse

Pag. 9. *Medonium, quod Maranus ipse Tractatus hujus memoriam servaverit nobis ad Tit. de Senatoribus, ex quo sane loco colligi potest, absolutum jam fuisse, preloque destinatum, opus illud, pariterque in Capita divisum. Hæc de affectatis Marani scriptis. Notavit ille etiam in librorum, quos habuit, marginibus complures Autorum veterum emendationes, præclaras omnino, & ad augen-*

dos

dos thesauros criticos apprime utiles, sed, qua fuit Autor, *Medonio* teste; animi modestia, seu timiditate potius, si quid audendum cum quodam famæ periculo esset, opima hæc spolia intra privatos Bibliothecæ suæ cancellos retinere, quam publici facere juris, satius existimavit. Sed quis fuit idem ille *Medonius*, elegans *Marani* Βιόγραφος? Fatetur hic, aquam sibi hæreret, gravissimus Editor; quæ ignorantia plane ei non vertenda vitio, cum ignotus longa nocte careat sacro vate, altumque apud Historiæ literariæ scriptores, saltem quos ille in consilium vocavit bene multos, de *Medonio* sit silentium. Fuisse tamen eundem literatorum Mæcenatem eximium, & Musarum tunc prope fugientium decus, literæ comprobant amœbæ inter hunc ipsum & *Nicolaum Heinsium*, quas videmus in *Sylloges Epistolarum*, a *Burmanno* editæ, *Tomus V pag. 807 seq.* Quantum etiam ex harum Epistolarum lectione observare contigit *Cel. Trotzio*, causarum patronus fuit *Medonius*, & a forensibus negotiis, quibus se ad hæsisse diu nimium infelicem ipse ait, revocari serio optavit, in *Epistola 582*. Saltem, Senatoriam dignitatem, qua insigniverat eum *Heinsius*, se nunquam gessisse, & ab illa non minus se abhorrere, quam a pistrino, in *Epistola 574* profitetur. Revertimur e diverticulo brevi cum Editore ad *Maranum*, quem ille in *Lexico Eruditorum Menckenio-Jacberiano* Jesuitam dici ægre fert, graviterque dolet. Quo errore notato, & præceptores *Marani*, & celebrioris famæ discipulos ejusdem, nominat, illos *Cujacium* & *Roaldum*, hos *Edmundum Merillium*, *Franc. Florentem*, & *Jacobum Constantinaum*. Digna sunt, quæ proferantur a nobis, postremi verba, e *Subtil. enodat. Lib. II Cap. 13*, ubi, *dabo*, inquit, in presenti Conditionis purissimam definitionem, quam nec *Zoilus* ipse respuere vellet, aut juste posset abjicere, & quam non agre fero a doctore meo, *Guilielmo Marano*, in *Paratitlis* ut suam usurpari; adeo placuit Viro prudentissimo nostra hæc Conditionis explicatio pulcherrima. Quid tibi de hoc videretur loco, erudite Lector? Forte te consentientem & *Cel. Editor*, & cum eo nos, habebimus, cristas hic mirifice attollere *Constantinaum*, nimiumque sibi sua definitione placentem, magno conatu nugas agere maximas, & doctorem suum postulare plagii eo in loco,

Pag. 10.

ubi criminis hujus reum esse, vix vero sit simile. Recte igitur superbientis JCi ineptias explodit *Trotzius*, &, jam ante, quam cogitaverat forsan ille *subtiles* elaborare *enodationes*, Paratitlis suis infudasse *Maranum*, docet, anxia diligentia Jus Civile, *Merillio* teste, exponentem. Quis nunc credit *Constantineo*, præclarum doctorem, non laudato suo autore, discipulo cumprimis, cujus gloriam præceptor cum sua communem habebat, hæc fuisse callide mutuatum? Quin evolventi Paratitla ipsa, *Titulo de Conditione & demonstratione* sic definitivisse *Guilielmum* nostrum *conditionem*, patebit, quod sit *suspensio in incertum eventum actui injecta*, quibus addidit verbis *Constantineus*, *quæ actum ipsum facit in pendentem ac incerto esse*. Hæc cum accurate non conveniant, videtur Consult. *Trotzio*, ex magistro quondam suo perceptam illam definitionem, mutatis, quæ mutanda censebat, suam fecisse *Constantineum*, eruditum alias JCrum, sed justo pluris vires suas æstimantem, suaque omnia, tanquam ex tripode, eruditis venditantem. Eadem interim fata cum *Medonio* hunc *Constantineum* habere, vixque ejus exstare memoriam apud Biographos, quin penitendum plane fuisse venerandum hoc Jurisprudentiæ nomen, monet, nisi ab oblivione hominum se ipse vindicasset *Subtilium* suorum Opere, quod quo primum anno ediderit, optat indicatum fuisse a nuperrimo Editore, cum vel inde de plagio modo dicto constare apertius posset. Progreditur Noster ad judicia aliorum de *Marani* sui scriptis, & sinistra eadem, qua pollet dexteritate, argumentis solidissimis convellit. Insignem *Marano* maculam inussit amoenissimi ingenii *Italus*, *Joseph. Aurelius de Januario*, in *Repubblica JCrorum pag. 202 edit. Mencken.* hæc de *Merillio*, haud benigna *Cujacium* honoris declaratione excipiente, scribens: *Simulate id a te agi, compertum habet, (Cujacius scilicet,) & non falsa suspitione ducitur, te impensius favere Guilielmo Marano, auditori olim suo, a quo didiceras, auctoritatem vel summorum virorum parvi pendere, nec pati ab ea unquam abduci.* At, joculari hic ludibundum Neapolitanum, suspicatur *Trotzius*, cum contrarium constet ex *Merillii* testimoniis, supra ab eo allatis, ipsaque Paratidorum tractatio abunde doceat diligentem lectorem,

nihil

nihil cogitasse minus *Maranum*, quam ut *Cujacio*, aliisque viris summis, insultaret, eorumque auctoritatem parvi penderet, quin potius candide, & honoris præfatione justa, ubivis laudare præclarum suum doctorem, quod ipsis *Marani* verbis copiosius demonstravit. Notavit & *Maranum* occasione vocis *responditare Æg. Menagius* in *Aman. Jur. Civil. Cap. 2*, at, quod doctè evincit Celeb. Editor, otiose & inconsiderate. Conf. Ampliff. *Bynkersboeckii Observ. Jur. Rom. IV, 11*. Nec felicius eidem conatus cessit, dum *Cap. 15 Amienitatum, Cujacium, Maranum*, aliosque, ignorasse, quid sint *Paratiela*, contendit. Ad hoc sane argumentum quod spectat, tuto affirmare audet *Trotzius, Menagium* vix, aut fugiente saltem oculo, inspexisse *Marani Caput 1*, ubi latius & eleganter explicat, quid sint *Paratiela*. *Vix enim esset, ait, ut adeo jejune, & tam levibus præfidiis instructus, Caput illud 15 confarcinasset, quo sane, ut & aliis speciminibus criticis in Jure, facile ostendit, se virum esse doctum, sed non Juris, plusque se cum Coelio Antipatro, qui, Pomponio teste in l. 2 D. de Orig. Jur. §. 40, historiam scripsit, eloquentiæ & studiis humanitatis, quam scientiæ Juris, operam dedisse.* Contradixit etiam *Menagius* in *Aman. Cap. 39 Marano*, qui, occasione *SCTi Macedoniani*, non improbum fœneratorem, sed filiumfamilias, *Macedonem* esse, cum *Theophilo Lib. IV Inst. Quod cum eo, &c.* statuit. Sed præclarum *Marani* defensorem agit *Cel. Trotzius*, miraturque non parum, cur, *Menagium* satisfacisse *Marano*, scripserit Ampliff. *Otto ad §. 7 Inst. Quod cum eo, &c.* Nihil enim minus effecisse *Menagium*, quamlibet emunctæ naris hominem, sibi persuadet; quod & perpexit jam, qui *Marani* sententiæ accessit, *B. H. Reinoldus*, vir eleganter doctus, in *Diss. ad SCTum Macedonianum, Cap. 1 §. fin.* Ipsum *SCTum* existat in *l. 1 D. de SCTo Macedon.* cujus prima verba aperte indicare filiumfamilias, probat *Maranus*. Clausulam vero ejusdem *SCTi* in errorem deduxisse, ait, interpretes, ut *Macedonem* fœneratorem improbum putarent; hinc verba *incertis nominibus* interpretatur de filiisfamilias, textum porro sic interpungens, *Menagio* autore: *Et, cum sæpe materiam malis moribus præstaret, is, qui pecuniam incertis nominibus crederet.* Falsi hic accusat Editor noster *Menagium*,

Pag. 11.

12.

& de hac interpunctione plane siluisse *Maranum*, contendit. Dicit *Maranus*, *Macedonem* filiumfamilias inter ceteras sceleris, id est, parricidii, causas æs etiam alienum adhibuisse. Subjicitur, pergit, clausula generalis: *Et saepe materiam peccandi malis moribus præstaret* (scilicet is), *qui incertis nominibus pecuniam crederet*, per incerta nomina filiosfamilias significari tradens, quia dubia sunt, & non, nisi expectata patris morte, bona fieri poterant, maxime verò dubia manebant, filiosfamilias præmoriens. Hoc præcipue suspensum tenuit *Menagium*; inde, verba: *qui pecuniam incertis nominibus crederet*, aptius longe & convenientius ad sceneratorem

Pag. 13, pertinere, suspicatur. At hoc est, regerit Conf. *Trotzius*, quod disertis verbis affirmat *Maranus*, totam hanc clausulam ad sceneratorem referens, & sub nominibus incertis intelligi filiosfamilias, asserens, quorum dubia persona, & fluctuans vitæ ratio, incerta reddit nomina illa contracta, teneramque ætatem ad scelera provocat. Nihil ergo hic attulit novi *Menagius*, potius contra mentem SCti principium ejusdem contra explanatione ad sceneratorem applicat, cum, per *sceleris causas*, & verba: *exspectata patris morte*, nihil sit evidentius, quam parricidium innui in SCto, quod quippe non de sceneratore, sed de improbo filio, ante diem patrios inquirente in annos, intelligi poterit. In gravem quoque errorem delapsus *Menagius* est, *es alienum* explicans per pecuniam aliis creditam, contra clara verba l. 213 §. 1 D. de V. S. ad quam, a *Marano* adductam, uti & ad alia ejus argumenta, haud sane contemnenda, ne verbum quidem ullum respondit. *Æs alienum* in lege citata luculentissime pro pecunia aliis debita exponitur, consentiente *Tullio ad Fam. Lib. V Ep. 4*, & *Lib. VII Ep. 3*, item *ad Attic. Lib. XIII Ep. 42*, & *de Offic. II, 24*, nec alium sensum ipsa vocis analogia suadet. Provocat in rem suam *Menagius* ad *Carol. Stephanum* in *Dictionario*, eumque notasse perhibet, *es alienum* de debito cum Activo, tum Passivo etiam, dici. Sed bonam hic fidem desiderat Conf. *Trotzius*, utque ipse hoc *Menagius* productis aliquot locis comprobasset, merito optat; se enim, scribit, tale quid invenire in *Stephano* non potuisse. Stat ergo ipse pro *Marano*, & quem sequitur ille, *Theophilo*, nec persuaderi sibi patitur, virum gravem, & *Justiniano* *origenem*, libros veteres

teres qui inspexerat, & componendis Institutionibus interfuerat ipse, factum adeo memorabile ad Sctum relatum temere, & sine ratione ulla, finxisse. Ubi etiam *Menagius Cap. 36 de itineris, actus, & via, discrimine*, contra *Ulpianum, Tribonianum, & Theophilum*, magna nomina, disputaverat, nec *Maranum* præterit; quem vero copiose tueri studuit Editor, satis hic incautum & audacem fuisse *Menagium* monens, qui, alienis intentus, summoque digito tactis Juris principiis, gravissimæ controversiæ laqueis sese involverit, quibus expedire se vix poterant viri, in juris arte principes, qui que in eadem vitæ tempus triverant omne. Novus *Marani* adversarius est *Christ. Godofr. Hoffmannus in Hist. Jur. Rom. Vol. I pag. 282*, ubi contra eundem *Triboniani* avaritiam exagitat, sed nulla idonea causa fultus, ex mente *Cel. Troxii*, qui num hac occasione recte in *Procopium* fuerit invectus, dum eum *mendacem, maledicentissimum hominem, canino latratu intemperanter Questores avi sui omnes lacerantem*, vocat, alii nobis acutiores viderint. Denique Editor *Marani* doctissimus tria refert argumenta, quæ, cum primum suscepisset Præfationis concinnandæ provinciam, in animo habuerit fufius elaboranda: nimirum *de vera legum lectione, a Marano restituta, & cauta earum emendatione*; porro *de his, quæ pro & contra Glossatores disputavit Maranus*; denique *de erroribus Cujacii in Observationum libris, a Marano modeste enucleatis, atque rejectis*. Sed, quo minus destinata hæc perficeret, occupatissimum Virum temporis prohibuit angustia, vixque id permisit, ut pauca saltem horum argumentorum specimina subjiceret. Revocat & nos nunc tempus ad alia, manumque remove de tabula jubet. Tacemus, at coacti plane; adeo nos cepit exquisita doctrina præclarissimi Editoris, quem ipsum, boni publici causa, impensius rogamus, ut, quæ in hac Præfatione pollicitus liberaliter est *Gentilium, fratrum, Opera, & alia, nascitura domi suæ, politissimi ingenii pignora, in lucem conspectumque publicum, quamprimum fieri id possit, producat.*

D. MICHAELIS ALBERTI, S. R. M. BORUSSÆ
Aulic. & Consist. Magdeb. Consil. Medicinæ & Philosophiæ naturalis Professoris Publ. Ordin. Commentatio

in

Pag. 14
 seq.

16.

in Constitutionem Criminalem Carolinam medica, variis titulis & articulis, ratione & experientia explicatis ac confirmatis, comprehensa, observationibus selectis illustrata, multisque testimoniis juridicis & medicis probata, ac Indice pleniori instructa.

Hæc, sumtibus Orphanotropei, 1739, 4.

Alph. 2 plag. 5.

Celeberrimus Autor, tot aliis ingenii monumentis, & novissime etiam Commentatione Academica in Edictum Ædilitium, de Medicina forensi bene meritus, optimo sane consilio *Constitutionem criminalem Carolinam* ex doctrinis medicis illustrare suscepit. Quanquam enim varæ in eandem expositiones a Jureconsultis profectæ existent; nullus tamen medicus huc usque in eam Commentarius, quoad nos compertum habemus, lucem vidit, quantumvis eo esse opus videretur. Quandoquidem vero Cel. Autor aliis jam libris, copiose in lucem editis, sibi non vulgarem nominis famam comparavit; ad præsens hoc Opus commendandum satis erit, si paucis iudicemus, eandem hic esse soliditatem, evidentiam, methodum, & tractationis distributionisque rationem, quæ ex superioribus libris jam intelligitur. Tanto plures autem fructus id afferet, quanto majori industria Cel. Autor hoc egit, ut de iis momentis, quæ edisserit, non suam tantum sententiam exprimeret, sed undique etiam diserta & Medicorum & Jureconsultorum testimonia colligeret, hisque dicta aut illustraret, aut confirmaret. Fit enim interdum, ut permagni interfit, autoritatibus niti, & utilitatis plurimum præstare ejusmodi apparatus possit. Omnis vero hæc tractatio, quam Illustri *Fridenico Hoffmanno*, Collegæ suo, grati, sinceri, officiosique animi testandi causa, dedicavit Autor, ita procedit, ut maxime ad ordinem Articulorum Constitutionis exigatur, & quodlibet argumentum, prout ejus copiosius evolvendi occasio data arreptaque fuit, sua sede explanetur. Neque nobis facilior planiorque totius Commentationis futurus esse conspectus videtur, quam si omnium materiarum indicem iusto ordine

ordine conditum hic expromamus. Post Præliminaria igitur de **Pag. 1-7.**
 medica consideratione, cur iudicium criminale dicatur *das boch-*
nortbpeinliche Halsgerichte, & serie Scriptorum medicorum fo-
 rensium, agitur ad *Art. 1* de qualitate & officio medici, iudici & 7-25.
 iudicii in causis forensibus assistentis, & ministrantis; ad *Art. 11* 25-56.
 de qualitate carceris vitæ & sanitati perniciofa, itemque de vin- 56-64.
 culis; ad *Art. 19* de iudicii significata medico-forensi; ad 64-72.
Art. 21 de iudiciis magis naturalis, quæ plurimum fallacia 73-76.
 & infida declarantur; ad *Art. 23* de iudiciis ad torturam suf-
 ficientibus, quoad testimonium unius aut plarium medicorum; 76-79.
 ad *Art. 24* de iudiciis variis criminalibus, quæ in medicina non 79-83.
 semper a simili concludunt; ad *Art. 25* de iudicio ex testimo-
 nio morientis & fuga petito; ad *Art. 26* de iudicio ex animo 83-85.
 trepido & instabili; ad *Art. 27 & 28* de iudiciorum conciliatione 86-88.
 generali inter se & cum reo; ad *Art. 32* de confessione & iusti- 88-90.
 tatione delicti, an fide sit digna; ad *Art. 33* de iudiciis clandesti- 90-95.
 ni homicidii ex vestimentis, instrumentis, & cruentatione mor-
 tuorum; ad *Art. 34* de iudicio ex armorum convenientia; ad 96-98.
Art. 35 & 36 de iudiciis partus suspecti & infanticidii; ad 99-131.
Art. 37 de veneficii medica inquisitione; ad *Art. 41* de incen- 131-145.
 diaria materia; ad *Art. 44* de magis consideratione & iudiciis 145-146.
 medicis; ad *Art. 45* de torture generali contemplatione me- 146-152.
 dica; ad *Art. 48* de iudicio ex loco & situ, ubi quis læsus fuit; 152-158.
 ad *Art. 50* de specialibus quibusdam annotationibus circa ve- 158-165.
 neficii confessionem; ad *Art. 52* de ratione, eos, qui incanta- 165-168.
 mentum confitentur, specialius interrogandi; ad *Art. 53* de 168-171.
 Medicis in variis casibus consulendis, qui specialissimis interro- 171-172.
 gationibus viam monstrant; ad *Art. 54* de medica exploratione, 172-173.
 an delictum confessum verum sit; ad *Art. 56* de cautelis de vitan- 173-175.
 dis excusationum momentis medicis, per interrogationes; ad
Art. 58 de torture medica specialiori tractatione; ad *Art. 59* de 175-219.
 eo, an vulnerati & herniosi torqueri queant; ad *Art. 79* de iis, 219-230.
 qui ad supplicium proxime ducuntur, non nimio cibo & potu 230-233.
 osierandis; ad *Art. 109* de eo, an magica arte dolose vitæ & sa- 233-235.
 nitati damnum inferri possit; ad *Art. 113* de mercibus corruptis, 235-237.
 sanitati inferendis, non vendendis; ad *Art. 116* de sodomie con- 237-247.

Pag.

247-257. templatone medica; ad *Art. 119* de crimine stupri medicæ con-
 258-260. siderato; ad *Art. 122* de lenocinii observatione medica; ad
 260-266. *Art. 130* de veneficii ulteriori medico-forensi cognitione, item
 266-281. que philtorum dijudicatione medica; ad *Art. 131* de observa-
 281-282. tionibus medicis circa infanticidii delictum; ad *Art. 132* de me-
 282-306. dica annotatione ad expositionem infantis; ad *Art. 133* de abor-
 306-317. tus medico-legali disquisitione; ad *Art. 134* de Medicorum, Phar-
 317-322. macopœorum, & Chirurgorum, erroribus & delictis puniendis;
 322-337. ad *Art. 135* de avtochiriæ medica disquisitione; ad *Art. 137* de le-
 337-348. thalium & illethaliæ læsionum medica dijudicatione; ad *Art. 149*
 348-351. de inspectione a læsione defuncti ante sepulturam; ad *Art. 150*
 351-354. de homicidio sub dementia commisso; ad *Art. 151* de exceptio-
 354-356. nibus in homicidio commisso, an probatz sint; ad *Art. 164* de
 356-358. furibus impuberibus; ad *Art. 166* de furto aut delicto ob famem
 358-359. commisso; ad *Art. 167* de eo, quod vegetabilium collectores
 360-361. pro usu medico non facile furtum committant; ad *Art. 177* de
 361-364. medicis, qui maleficis opem ferunt, puniendis; ad *Art. 179* de

impuberibus furiosis, ebriis, &c. delinquentibus. Ex tanta va-
 riarum rerum sylva, cum omnia hic repetere non liceat, non-
 nulla tantum speciminis loco strictim excerpemus. *Pag. n.* Ju-
 dæos, qui studio medico operam dederunt, iudicibus iudiciisque
 assistere, & in causis forensibus ad fide dignum testimonium ad-
 mitti posse, negatur, quod contra eorum scientiam, experientiam,
 & conscientiam, semper dubia & diffidendi rationes subnasci sole-
 ant. Qua in re consentientes secum habet Cel. Autor majores no-
 stros, quos etiam allegat. Sed disquirendum etiam foret, an non
 majori nostris temporibus, quam olim, autoritate polleant Judæi
 medici, cum in Christianis quibusdam Academiis ad capiendos
 in arte salutari summos honores admittantur, quos honores ma-
 gnum habere momentum ad fidem Medicis in foro concilian-
 dam, cum aliis contendit Autor. *Pag. 13,* Medicos bonos Philoso-
 phos, Physicos, atque Anatomicos, esse oportere, docetur. Quas
 disciplinas cum nonnulli ex iis, qui *Stablii* placitis adhærescunt,
 arcendas huc usque a Medicorum scholis putarint; multum
 omnino debet Cel. Autori Medicina, quod easdem bonæ
 omnino in sua penetralia postliminio revocet. *Pag. 22, 49,*
 & alibi,

& alibi, Advocatorum fraudes, exceptiones, sophisticationes, & stratagemata in rebus medico-forensibus, egregie, ut jam olim in *Jurisprudentia medica*, notantur. Quemadmodum etiam data occasione illa animæ vis in corpore regendo conservandoque mirifice toto libro prædicatur; ita aliorum opiniones ubivis in reprehensionem incurrunt. Inprimis magiam olere dicitur *pag. 67* fanatica illa theoria de spiritibus animalibus, qua nonnulli abstrusa & difficilia phænomena explicare non erubescant. *Pag. 93* de cruentatione cadaveris, quæ præfente occiforæ interdum contingit, docetur, eam naturali ratione pro varietate corporum fieri omnino posse. *Pag. 121*, quanquam citra funiculi umbilicalis deligationem infans conservari nequeat, illius tamen deligationis neglectum aliquando fuisse innoxium, observatur. *Pag. 234* magna diaboli in animam & corpus hominum atque animalia potestas, magiæ etiam diabolicæ, atque concubitus magici, existentia, adstruitur. *Pag. 253*, stupro violento perpetrando unum interdum masculum sufficere, contendit Autor.. *Pag. 254* stupratio violenta masculorum a foeminis commissa non prorsus negatur. *Pag. 284* suppetere remedia negantur, quæ absolute, directe, & proxime, abortum provocent, sed, omnia, quæ eo fine adhibeantur, indirecte & mediate pro conditione corporum, aliarumque rerum circumstantium, id efficere, demonstratur. *Pag. 287* fœtus statim in articulo conceptionis animatus & vivus esse asseritur. *Pag. 297*, nullo modo abortum artificiose a medico spe servandæ matris procurari debere, ostenditur, præterquam hoc unico in casu, quando jam ipse abortus vel extra morbum alium, vel sub illo, proxime instat, ita, ut õb circumstantias indubias averti amplius nequeat, atque hinc sub difficiliori successu vel mater interire, vel abortus arte juvari, faciliorque reddi, debeat; quod posterius tunc promptius contingit, cum medicamenta secunda in usum veniunt, quia interne motus, abortum juvantes, & præcesserunt, & simul conjunguntur. *Pag. 320* inter avtocheires referuntur & ii, qui, corpus iuduratum se possidere, gloriati, in eodem infauſta experimenta instituunt, aut medicastri venenosa medicamenta assumunt. *Pag. 358*, interdum a Botanicis in collectione vegetabilium rariorum atque pretiosorum furtum committi, docetur. Ceterum, cum Cel. Autor in perquirendis

minimis momenti insigni cum diligentia versatus fuerit, magnamque ad ea ornanda lectionis varietatem attulerit, non sine causa miramur, ipsi nonnulla prætervisa esse, quæ nuper demum in accuratiorem disceptationem venerunt. Ita, quando de cadaveribus violenta morte extinctorum hominum judiciali ritu inspicendis disserit, plane silet de iis, quæ nostra ætate quidam Jurium doctores contra hujus forensis inspectionis necessitatem singularibus libellis disputarunt, ipsamque Carolinam Constitutionem suis petierunt argutationibus, & quid contra ab aliis ad ea diluenda responsum fuerit. Neque minus, ubi de funiculi umbilicalis deligatione agitur, quidquam eorum commemorari videmus, quæ Cel. *Schulzius* adversus absolutam hujus deligationis necessitatem monuit, & re in controversiam adducta, alii post illum in utramque partem pronuntiarunt.

AN ESSAY ON REGIMEN &c.

hoc est,

TENTAMEN DIÆTETICUM, CONSTANS SERMONIBUS quinque medicis, moralibus, philosophicis, ad illustranda principia & theoriã Medicinæ philosophicæ, cum fluentibus inde moralibus consequentiis; Autore GEORGIO CHEYNE, Medicinæ Doctore, Societatis Regiæ Sodale.

Londini, sumptibus C. Rivingtoni & J. Leake, 1740, 8.

Alph. 1.

Elegantissimi sunt Sermones, ex omni Philosophia deprompti, quibus fundamenta artis diæteticæ proponuntur. Machinam hydraulicam esse corpus, norunt Philosophi, id quod, cum infinitis tuborum cumulibus constet, turgescente humore quovis, id sæpius postulat, ut sanguinis pars detrahatur phlebotomia, quorsum magna hominum pars sua sponte proclivis esse solet. Reliqua etiam, quæ evacuandi vim habent, remedia morbos a limine avertere possunt. Deinde, simplicissima quævis remedia efficaciora esse, ratione ipsa comprehendimus; hinc, cognitæ virtutibus vasorum nostrorum, elastica alia, alia contractili, arteriarumque vibrationibus, facile, prout uria harum aut altera in nobis deficit,

deficit, ad adstringentium, aut quæ contrariam his virtutem habent, remediatorum usum animo destinamur. Plurimi homines lactis, aut aquarum, usu valent, & a morbo liberi sunt, caventque sibi ab illis, quæ nocent, & morbum augent. Adduntur Aphorismi, quibus regulæ dieteticæ, sola Philosophia dictante, constituuntur. Cognoscit Philosophia corporis humani originem & principia. Hæc definitæ sunt cujusdam figuræ, impenetrabiles, in minimis suis indivisibiles, omnes solidæ, quas tamen, nisi a principio quodam, per se subsistente, moveri nefas est. Sapientissimus homo primum plantæ, dein bruti, & brevi post tempore hominis ratione præditi, vitam vixit. Opus autem magnopere est, ut suæ, unde factus sit, & qua constet, quaque adeo enutrirî debeat, materiæ conscius sit vir sapiens. Cui nutrimento sustineri nos deceat, docent organa, dentes, hepar, ventriculus, glandula pancreas, & aliæ conglomeratæ, quæ fermentatitios ciborum animalium & vegetabilium motus compescere possunt, unde, animalibus & vegetabilibus concretis nos sustineri, certum est. At vegetabilibus uti præstat, quod illa majorem cum corpore nostro ejusque elementis similitudinem habeant, talemque præbeant chylum, qui spiritui affinis, per vasâ capillaria facilius moveatur. Animalium carnes viscidum gignunt, subtilissimis vasibus impar, unde obstructions viscerum nasci necesse est. Ex theoria corpusculorum minimorum, allatis in medium experimentis quamplurimis, concludit, aqua & mercurio ad pervadendas subtilissimas corporis vias, & easdem, dum clausæ sunt, reserandas, nihil esse aptius, ob utriusque, maxime autem mercurii, in suis minimis sphericitatem, parvitatem, & pondus, quo ad tuendam valetudinem usu mercurii, prout id nunc per Angliam moris esse, ex plurimis eruditorum libris intelligimus, nihil posse esse præstantius. Ad sanitatem autem tuendam cum tranquilla opus sit mente & pathematum æquilibrio, philosophicis rationibus disquirit Autor de spirituum natura, quos, demonstrat, materiam per se quietam & immobilem in actum commovere unice posse, unde nec planta fit, nec brutum, nec ex minimis insectis corpusculum, quod sua sponte sui motus aut causa esse possit, quin eorundem ortus, incrementum, vita, sensus, a spiritu dependeat

deat quopiam, qui omnium præstantissimus est in homine, quo ipso Mechanicorum de materia sui ipsius causa, aut principio motus, sententiæ egregie refelluntur.

JOANNIS THEOPHILI WALZII, A. M.
*Disquisitione de Curva Loxodromica in superficie solidi
 cujuscunque, rotatione Curvæ circa axem suum geniti,
 præsertim vero Sphæroidis Elliptici, quale veram
 globi terraquei figuram refert, descri-
 benda.*

I. **L**oxodromiam, dudum constat, esse Curvam, in superficie globi terraquei designatam, cujus ea est indoles, ut ad Meridianos omnes angulo constanti sit inclinata. Si Terræ superficies plana esset, adeoque Meridiani rectas in centro coeuntes referrent; illico perspicitur, Loxodromiam fore spiralem æquiangulam vel logarithmicam; sed, cum Curva sit, aliam lineam hæc faciem induat, necesse est.

II. Figura Telluris perfecte spherica cum a Geographis Hydrographisque omnibus hætenus fuerit adoptata; in id præcipue incumbendum fuit, ut Curva loxodromica in superficie spheræ determinaretur; & quæ facta sint hanc in rem molimina tentaminaque, apud *Ricciolum* in *Geogr. reform. pag. 468 seq.* aliosque Autores videre est; quos tamen omnes magno post se intervallo relinquit *Jac. Bernoullius*, qui in *Actis hisce A. 1691 Mense Junio pag. 283 seq.* ope calculi differentialis hanc Curvam exquisite determinavit.

III. Nostris autem temporibus ratione non minus, quam experimentis accuratissimis, comprobatum est, sphericam Telluris figuram re vera locum non habere, inque ejus locum substituendam esse spheroidico-latam, qualis nimirum existit, dum semi-ellipsi circa axem suum minorem rotatur. Quæ cum ita sint, cupido animum incessit, Curvam loxodromicam in superficie Spheroidis hujusmodi investigandi, idque eo magis, quod utilitatem aliquam exinde in rem nauticam redundaturam existimaverim,

rim, eo præsertim casu, ubi axis Terræ a diametro Æquatoris differentia valde notabili deficere statuitur.

IV. Vix autem ad hanc contemplationem animum appuleram, cum perpexi, una eademque opera posse exhiberi solutionem Problematis generalem, ubi nempe quaritur in superficie solidi cujusvis, rotatione Curvæ circa axem suum geniti, linea ejus naturæ, ut angulo constanti secet omnes Meridianos, (analogice ita dictos,) e vertice rotationis, ceu polo, exeuntes. Hoc igitur negotio defungi placuit generaliter, analyseos gratia. Statim vero in oculos incurrit, Meridianos in superficie solidi cujusvis nihil aliud esse, nisi ipsas Curvas genitrices, ita v. g.: Si solidum sit Conoides parabolicum, Meridiani erunt parabolæ in vertice Conoidis coeuntes, sin hyperbolicum, erunt hyperbolæ, & sic de ceteris.

V. Sit igitur in Fig. 1 Circulus AFGB æquator, seu basis TAB. III
solidi, rotatione Curvæ BMD circa axem CD geniti, sitque D. Fig. 1.
polus sive vertex rotationis; Meridiani autem BMD, bND, &c. sitque in superficie hujus solidi describenda linea, quæ omnes hosce Meridianos sub angulo dato interfecat. *Solutio.* Sit NM portio lineæ quæsitæ infinite parva; ducantur Meridiani sibi invicem proximi, DMB, DNb, transeuntes per M & N, & arcus Circuli paralleli MR. Quo facto, ex natura rotationis perspicuum est, angulum NRM esse rectum, adeoque triangulum elementare MRN, quod pro plano habetur, rectangulum in R. Angulus vero RNM erit loxodromicus, hoc est, is, sub quo curva NM occurrere debet Meridiano DMB vel DNb. Hic igitur angulus cum constans sit, erit quoque ejus complementum, hoc est, angulus NMR, constans; quare triangulum MRN datur specie, & NM est ad NR in ratione data, nimirum illa, quam habet sinus totus ad cosinum anguli loxodromici.

VI. Ex punctis M & N cadant perpendicularés MS, Nσ, in planum æquatoris; ducatur Sσ, & radii CB, Cb, qui erunt infinite sibi propinqui; Sσ vero designabit elementum Curvæ, in quam Loxodromica quæsitæ orthographice projicitur. Hæc Curva projectionis imprimis determinanda est, prout in omnibus Curvis duplicis curvaturæ fieri assolet. Eum in finem descri-
batur

batur radio CS arcus Sf; porro ducatur Mm parallela Sσ, & Rm parallela ad BC. His ita factis, dicatur radius CB vel sinus totus = a, CD = b, & statuto principio numerationis in æquatore in A, arcus AB = x, Bb = dx, CS = y, Sσ = dy, SM = z, adeoque mN = dz, & elementum RN = du; denique ratio sinus totius ad cosinum anguli loxodromici = a: f.

VII. Propter Sectores similes CBB, CSf, erit CB (a):

$$CS (y) = Bb (dx) : Sf \left\{ \frac{y dx}{a} \right\}, \text{ ergo } S\sigma = Mm = \sqrt{\left\{ dy^2 + \frac{y^2 dx^2}{a^2} \right\}}.$$

$$\text{Elementum NM vero} = \sqrt{(Mm^2 + Nm^2)} = \sqrt{\left\{ dy^2 + \frac{y^2 dx^2}{a^2} + dz^2 \right\}}.$$

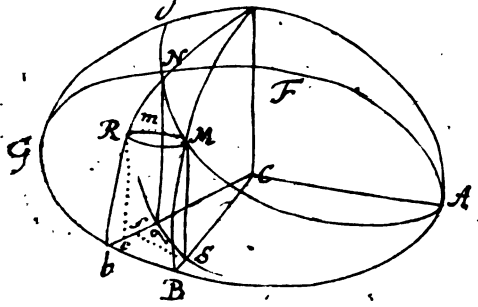
$$\text{NM: RN hoc est } \sqrt{\left\{ dy^2 + \frac{y^2 dx^2}{a^2} + dz^2 \right\}} : du = a : f,$$

$$\text{unde } a du = f \sqrt{\left\{ dy^2 + \frac{y^2 dx^2}{a^2} + dz^2 \right\}}, \text{ quæ est æquatio ad ipsam Loxodromiam generalis.}$$

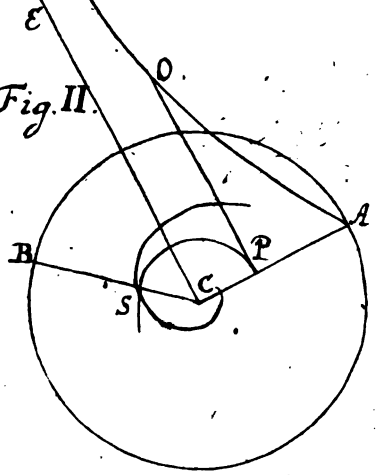
VIII. Ut autem habeatur æquatio ad Curvam projectionis orthographicæ, inveniendæ est æquatio inter y & x, adeoque eliminandæ z & du. Sit igitur generaliter æquatio ad Curvam generatricem solidi, hoc est, ad DMB talis, $-dz = Q dy$, quia crescentibus CS, ordinatæ SM decrescunt; sitque Q functio qualiscunque ipsius y. Igitur inveniatur RN seu du = $dy \sqrt{(1 + QQ)}$. Hisce jam valoribus in æquatione priore surrogatis, obtinebitur $ady \sqrt{(1 + QQ)} = f \sqrt{\left\{ dy^2 + \frac{y^2 dx^2}{a^2} + Q^2 dy^2 \right\}}$, unde $\frac{a \sqrt{(a^2 - f^2)}}{fy} dy \sqrt{(1 + QQ)} = dx$, & $\frac{a}{f} \sqrt{(a^2 - f^2)} \int \frac{dy}{y} \sqrt{(1 + QQ)} = x$. Hæc est æquatio generalis ad projectionem Loxodromicæ orthographicæ, quæ, concessis Quadraturis, semper construi potest, cum indeterminatæ in ea sint separatæ.

IX. Con-

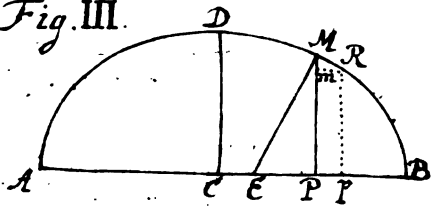
Fig. I. D

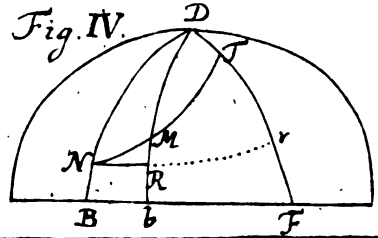
Fig. II.

Fig. III.

Fig. IV.

IX. Constructio autem generalis hæc est: In *Fig. 2* super **TAB. III** radio *Æquatoris*, tanquam axe, construatur Curva AO, cujus abscissæ sint AP vel a - y, (quoniam dy revera negativum est:) **Fig. 2.**

ordinatæ autem $PO = \frac{a}{y} \sqrt{[(a^2 - f^2)(1 + QQ)]}$, quia $\sqrt{(1 + QQ)}$ est functio nullius dimensionis: deinceps ad spatium APO applicetur f, unde resultabit recta æqualis $\tau a x$ seu arcui, qui in *Æquatore* $\tau \phi$ y respondet. Sit igitur arcus sic inventus & ad CP pertinens AB, ducaturque radius CB; deinceps centro C & radio CP (y) describatur circulus, qui radio CB occurret in puncto S, quod erit ad projectionem Loxodromicæ quæsitam. Notandum, ordinatam CE in centro esse asymptoton Curvæ AO.

X. Pro commodissima autem inventione arcus x vel AB in praxi sic procedendum. Inventa nimirum, ceu modo monstravimus, recta, quæ ei æqualis est, fiat analogia sequens: Ut radius ad longitudinem rectæ, cui x æqualis est, ita 57, 29577 . . . . ad quartum, qui exprimet arcum x in gradibus, ejusque fractionibus decimalibus. Nam arcus 57, 29577 . . . . vel 57°. 17'. 44^{ll}. æqualis est radio circuli. Hac itaque ratione invenire docuimus projectionem Curvæ Loxodromicæ in plano *Æquatoris*; igitur, si in singulis projectionis punctis erigantur perpendiculares, earum occurfus cum superficie solidi determinabit singula Loxodromicæ quæsitæ puncta. Q. E. I.

XI. Sed veniendum ad exempla. Ponatur itaque primo, solidum datum esse hemisphæricum; unde DMB *Fig. 1* hoc casu erit Quadrans circuli, adeoque $z = \sqrt{(a^2 - y^2)}$ & $-dz = \frac{y dy}{\sqrt{(a^2 - y^2)}}$ unde $Q = \frac{y}{\sqrt{(a^2 - y^2)}}$. Itaque æquatio ad projectionem orthographicam generalis hoc casu mutabitur in hanc: $\frac{2a}{f} \sqrt{(a^2 - f^2)} \int \frac{dy}{y \sqrt{(a^2 - y^2)}} = x$. Fiat $y = \frac{2ta}{t^2 + 1}$, & $dy = \frac{2adt(t^2 - 1)}{(t^2 + 1)^2}$, erit $x = -\frac{a}{f} \sqrt{(a^2 - f^2)} \int \frac{dt}{t} = -\frac{a}{f} \sqrt{(a^2 - f^2)} \log. t$, in Logistica Neperiana,

Mm

cujus

cujus subtangens = 1, hoc est, quia logarithmus unitatis est nihil, $x = \frac{a}{f} \sqrt{(a^2 - f^2)} \log. \frac{x}{c} = \frac{a}{f} \sqrt{(a^2 - f^2)} \log.$

$\left. \frac{y}{a \pm \sqrt{(a^2 - y^2)}} \right\}$. Patet igitur, inventionem ipsius x vel arcus AB, qui ad quamlibet y vel CS pertinet, ope Logarithmorum, vel Quadraturæ hyperboles, obtineri.

XII. Notandum, arcum AB (x) ostendere in Æquatore longitudinem, quæ ad punctum M, latitudinis BM, pertinet. Projectionem igitur orthographicam Loxodromiæ sphericæ exhibere, idem est, ac datis, angulo Rhombi & latitudine, invenire longitudinem loci; quod Problema a *Jac. Bernoullio* ex alio fundamento solutum est *l.c. pag. 284*, ubi ad eandem elementū Bb (dx) expressionem pervenit Vir Celeberrimus, nisi quod loco rationis $\sqrt{(a^2 - f^2)}$: f usus sit ratione tangentis anguli Rhombi ad radium, quæ eadem est.

XIII. Sit jam solidum propositum Hemisphæroides Ellipticum, quale nimirum veram Telluris figuram refert. Erit igitur Meridianus DMB *Fig. 1.* Ellipsis, cujus semiaxis major CB, semiaxis minor CD. In hoc casu est SM seu $z = \frac{b}{a} \sqrt{(a^2 - y^2)}$, & $-dz = \frac{b}{a} y dy$, unde $Q = \frac{by}{a \sqrt{(a^2 - y^2)}}$.

Quibus valoribus in æquatione generali ad projectiones substitutis, ea abitura est in hanc: $x = \frac{\sqrt{(a^2 - f^2)}}{f}$

$\int \frac{dy \sqrt{[a^2 - y^2 (a^2 - b^2)]}}{y \sqrt{(a^2 - y^2)}}$. Posito iterum $y = \frac{2t^2}{t^2 + 1}$, &

brevitatis gratia, $a^2 - b^2 = e^2$, erit $x = - \frac{\sqrt{(a^2 - f^2)}}{f}$

$\int \frac{dt}{t} \sqrt{a^2 - \frac{4e^2 t^2}{(t^2 + 1)^2}}$. Fiat porro $t = \sqrt{(q - 1)}$, &

$dt = \frac{\frac{1}{2} dq}{\sqrt{(q - 1)}}$, habebitur $x = - \frac{\sqrt{(a^2 - f^2)}}{f} \int \frac{\frac{1}{2} dq}{q(q - 1)}$

$\sqrt{[a^2 q^2 - 4e^2(q-1)]}$. Quodsi jam $\sqrt{[a^2 q^2 - 4e^2(q-1)]}$ juxta methodum *Newtoni* in seriem conjiciatur, erit

$$\text{illud} = aq - \frac{2e^2(q-1)}{aq} - \frac{2e^4(q-1)^2}{a^3 q^3} - \frac{4e^6(q-1)^3}{a^5 q^5} - \frac{10e^8(q-1)^4}{a^7 q^7} - \frac{28e^{10}(q-1)^5}{a^9 q^9} - \&c. \text{ Proinde erit}$$

$$x = - \frac{\sqrt{(a^2 - f^2)}}{f} \int \frac{\frac{1}{2} dq}{(q-1)q} \left\{ aq - \frac{2e^2(q-1)}{aq} - \frac{2e^4(q-1)^2}{a^3 q^3} - \&c. \right\} \text{ cujus seriei terminus primus inte-}$$

grari poterit per logarithmos, sequentes autem omnes absolute; quo facto habebitur tandem x aequalis seriei sequenti, juxta dimensiones fractionis $\frac{1}{q}$ ordinatae: $\frac{1}{2} a \log. (q-1) + \frac{e^2}{2aq}$

$$+ \frac{e^4}{2a^3 q^3} - \frac{e^4}{3a^3 q^3} - \frac{e^6}{a^5 q^5} + \frac{2e^6}{5a^5 q^5} + \frac{15e^8}{6a^7 q^7} - \frac{5e^8}{7a^7 q^7} + \&c. \text{ in infin.} + \frac{2e^6}{3a^5 q^5} + \frac{5e^8}{4a^7 q^7} - \frac{3e^8}{a^7 q^5} - \frac{14e^{10}}{5a^9 q^9} + \&c.$$

cujus deinceps singuli termini ducendi sunt in $-\frac{\sqrt{(a^2 - f^2)}}{f}$.

Hac itaque ratione determinatur projectio Curvæ Loxodromicæ in plano Æquatoris ABFG, & erectæ super illa perpendicularares Sphæroidi occurrent in punctis, quæ erunt ad Loxodromiam quæsitam. Q. E. I.

XIV. Quodsi, datis angulo Rhombi & latitudine loci in Sphæroide siti, quæraturs ejus longitudo, rationes ita erunt subducendæ. In Fig. 3 sit DB Quadrans Meridiani elliptici, in TAB. III quo detur punctum quodlibet M. Ducta perpendiculari ad Fig. 3. Meridianum in M, quæ diametro Æquatoris, hoc est, axi Ellipseos majori, occurrit in E, angulus MEB erit latitudo geographica puncti M. Hoc itaque dato, dabitur ratio EP ad PM, ea nimirum, quæ est radii ad tangentem latitudinis; signetur hæc $a : b$. Ducta jam pR infinite propinqua ad PM, & mR parallela

Mm a

parallela ad Pp, erit triangulum elementare MmR æquiangulum triangulo EMP, adeoque PE : PM vel a : h = mM : mR = dz : dy. Jam, quia in Ellipfi, dz : dy = by : a√(a² - y²), erit quoque a : h = by : a√(a² - y²), unde elicitur y =

$$\frac{a^3}{\sqrt{(a^4 + h^2 b^2)}}. \text{ Igitur, postquam æquatio ad projectionem,}$$

$$dx = \frac{\sqrt{(a^2 - f^2)} dy \sqrt{[a^4 - y^2 (a^2 - b^2)]}}{f y \sqrt{(a^2 - y^2)}} \text{ generaliter}$$

integrata est, ceu monstravimus, ut ea ad latitudinem datam accommodetur, pro y deinceps ponendum $\frac{a^3}{\sqrt{(a^4 + h^2 b^2)}}$; quo facto, habebitur x ei respondens, id est, longitudo puncti M a primo Meridiano, vel principio numerationis in A.

XV. Quod ad ipsam Loxodromiæ longitudinem inter duo TAB. III quævis puncta N & T, Fig. 4 inveniendam, atinet, ductis Meridianis DB, Db, sibi proximis, nec non DF & parallelo MRr, erit, ceu §. V dictum, RM ad MN in ratione data; adeoque summa omnium RM ab R vel r usque ad T est ad summam omnium NM ab N usque ad T adhuc in eadem ratione, nempe, ut cosinus anguli loxodromici ad radium, vel ut radius ad secantem anguli dicti. Unde perspicitur, ad inveniendam longitudinem Loxodromiæ inter loca N & T, quorum latitudines datæ sunt, id agendum esse, ut exquiratur arcus ellipticus Tr, qui puncta T & r interjacet.

XVI. Id autem hac ratione obtinetur. Notum est, posita abscissa quacunq̃ CP = y, arcum Ellipticum DM Fig. 3 esse æqualem seriei, y + { $\frac{b^2}{2a^2}$ } $\frac{y^3}{3a^2}$ + { $\frac{b^2}{2a^2} - \frac{b^4}{8a^4}$ } $\frac{y^5}{5a^4}$ + { $\frac{b^2}{2a^2} - \frac{b^4}{4a^4} + \frac{b^6}{16a^6}$ } $\frac{y^7}{7a^2}$ + &c. Jam sit radius ad tangentem latitudinis loci T, Fig. 4, ut a ad b, loci N vero, vel (quod eodem recidit) r, ut a ad k: erit y loco T respondens

$$= \frac{a^3}{\sqrt{(a^4 + h^2 b^2)}}, \text{ \& loco N respondens, } = \frac{a^3}{\sqrt{(a^4 + k^2 b^2)}} \text{ vi}$$

vi §. XIV. His igitur valoribus in serie suffectis, prodibunt DT & Dr, quorum differentia est Tr. Qua inventa, tandem fiat, ut cosinus anguli Rhombi ad radium, ita Tr ad quartam; erit hæc æqualis longitudini Loxodromiæ NT.

XVII. Et hæc quidem sufficiat annotasse circa Problemata principaliora, quæ in Loxodromia spheroidica locum habere possunt. Quodsi Tellus haberet figuram Spheroidis protracti, uti eam adstruere conatus est Cel. *Cassinus*, negotium eadem prorsus ratione expediendum, nemo non vider, modo attendatur, *b* eo casu majorem esse, quam *a*. Statim igitur ac ratio axis terrestris ad diametrum Æquatoris certo definita fuerit, ad usum, quæcunque hic dixi, applicari poterunt. Quod denique ad Loxodromiæ in aliis solidis investigandas attinet, iis ulterius non immorabor, cum præsertim in rerum natura nullius sint momenti. Animi tamen causa hanc lineam in superficiem Conoidis parabolici designare docebo.

XVIII. Sic igitur in Fig. 1 Curva DMB Parabola *Apollonia-na*, cujus Parameter = *g*; erit ejus æquatio, $g b - g z = y y$,

ergo $- dz = \frac{2y dy}{g}$, quare $Q = \frac{2y}{g}$, & æquatio ad Cur-

vam projectionis, $x = \frac{a r (a^2 - f^2)}{f g} \int \frac{dy}{y} \sqrt{(g^2 + 4y^2)}$;

hoc est, si quantitas surda in seriem vertatur, $x = \frac{a r (a^2 - f^2)}{f g}$

$\int \frac{dy}{y} \left\{ g + \frac{2y^2}{g} - \frac{2y^4}{g^3} + \frac{4y^6}{g^5} - \frac{10y^8}{g^7} + \&c. \right\}$ cujus seriei

terminus primus iterum integrandus est logarithmice, sequentes vero sunt omnes absolute integrabiles. Inventa jam projectione, habebitur ipsa Loxodromia in superficie Conoidis. Q. E. F.

XIX. Poterat æquatio ad Curvam solidi genitricem DRE adhuc assumi generalior, nimirum, $P dz = - Q dy$, ubi P est functio qualiscunque ipsius *z*, & Q ipsius *y*. Exinde enim eodem modo, quo supra, invenitur æquatio ad projectionem

talis: $\frac{a}{f} r (a^2 - f^2) \int \frac{dy r (Q^2 + P^2)}{P y} = x$. At vero ele-

Mm 3

mentum

mentum hocce integrari aut construi nequit, cum P detur per z . Nolui igitur hanc æquationem ab initio assumere, cum ad praxin ipsam accommodari nequeat. Quin etiam æquatio superior, $\frac{a}{f} \sqrt{(a^2 - f^2)} \int \frac{dy}{y} r(1 + Q^2) = x$, eodem incommodo laboraret, si Q dari statueretur per z & y simul. Quamquam itaque methodus inveniendi Loxodromias generalis est, ad praxin tamen ipsam traduci nequit, nisi in iis Conoidibus, quorum Curvæ genitrices ea æquatione definiuntur, quam supra posuimus.

JOANNIS RODOLPHI GRUNER, HELVET.
Bernat. V. D. M. Diatribe de Primitiarum oblatione ac consecratione, ubi præsertim lex divinitus præcepta Lev. XXIII, 10 seq. de manipulo primitiarum, e terræ frugibus postidiæ Paschatis Deo offerendo, historico atque critico Commentario illustratur; dein, cujusvis generis primitias gentiles olim Diis, præcipue vero ex terræ proventu, consecrassè, ex omni fere antiquitate breviter demonstratur; tandem in rationem hujus legis primitiariæ moralem ac typicam inquiritur, ratio, ob quam idem mos in pagânismo obtinuerit, indagatur, cunctaque ad veram suam originem ac scopum referuntur.

Lugduni in Batavis, apud Baldwinum, & Petrum vander Aa,
 1739, 8. maj.

Plag. 16.

Quam Deus populo suo de frugum primitiis, sibi offerendis, injunxit legem, illam eruditorum non unus singularibus Commentationibus illustrare est aggressus; non idem tamen omnibus scopus fuit propositus, nec eadem singuli inceserunt via. Alii Judæorum *deveçovs*, quales in Talmude, vel apud *Maimonidem*, perscriptæ existant, explanare instituerunt; alii signi-

significationem arcaniorum erundam intenti fuerunt. Prius fecit Vir Clariss. *Christianus Ludovici*, posterius doctissimus *Jo. Rudolphus Cramerus*, quorum ille Codicem Talmudicum ⲙⲓⲣⲓ in Latinum idioma, interperferis subinde notis, convertit, & Lipsiæ A. 1696, 4, tribus Disputationibus cum erudito orbe communicavit, hic *Maimonidem* de eodem argumento Latine loquentem fecit, ac eruditis annotationibus ita explicuit, ut plurimorum favorem sibi collegerit, Lugduni apud Batavos A. 1702, 4, literarum formis exscriptum. In posteriori doctrinam atque industriam suam exercuerunt Viri Clarissimi, *Sebrammius* & *Henr. Jac. van Beshuyfen*, doctissimis Dissertationibus editis. Existimandum tamen non est, laborem hunc Rev. *Gruneri* supervacuum esse. Ipse enim non solum in legis sensum accuratius inquisivit, ac rationes illius tum *morales*, tum *typicas*, investigavit, sed in antiquitates etiam Græcas & Romanas est exspatiatus, ut, quæ in illis de primitiis memoratu digna occurrunt, in medium attulerit. Integrum illud Opusculum legisse, neminem facile pœnitebit; faciemus tamen nostra opera, ut, quibus copia legendi non est, de eodem iudicium formare queant. Initium Autor facit ab investigatione vocis מַעַר, qua sacrum hoc primitiale insignitur *Lev. XXIII, 10*, quam R. *Salomo Isacides*, *Abarbanel*, & R. *Sal. ben Melech* de mensura granorum, ex recentibus frugibus excutiendorum, accipiunt; ipse vero illorum sententiæ accedit, qui per *manipulum* interpretantur, inductus locis *Job. XXIV, 10*, & *Ruth II, 15*, quacum confert vocem מַעַר, huic significatu consonam, *Jer. IX, 21*, *Amos II, 13*, *Mich. IV, 12*, *Zach. XII, 6*. Hunc ipsum significatum eidem dat interpret Græcus, qui per *δεσμίον* reddit, cuius sensum ex *Julio Polluce* & Glossario veteri determinat. Occasione hac notat *Carolus Schaf*, existimantem, in versione Syriaca *Apoc. XIV, 10*, pro ⲙⲁ legendum esse ⲙⲁⲁ. Sed observandum, *Cel. de Dieu* id ipsum ante *Schafium* animadvertisse, adeo, ut hic tantum illius verba repetat. Conjectura etiam hæc multa se probabilitate tuetur, tum quod vox Græca *πορθησιον* non solum in *Apocalypsi*, verum etiam in toto Novo Testamento Syriaco, per ⲙⲁⲁ transferatur, nunquam vero vox ⲙⲁ in illo reperiat, tum

Cap. II
pag. 8-16.

IO. II.

tum etiam, quod in loco, *Apoc. XVIII, 6*, legatur, ne quid dicamus, **מסחרת השבת** in Bibliis & Parisiensibus & Londinensibus legi. Cum circa voces **מסחרת השבת**, quibus tempus oblationis manipuli hordeacei exprimitur, graves admodum controversiæ inter Rabbanitas & Karæos intercedant, Karæis simplici vocis sono in hærentibus, per **שבת** *Sabbatum*, proprie sic dictum, intelligentibus, quibus se adjungunt Samaritani, quod ex horum ad *Scaligerum* literis confirmat, Rabbanitis contra statuentibus, per vocem **שבת** designari primum festi paschalis diem, diem scilicet 16 mensis Nisan, qui, si vel maxime Sabbatum fuisset, manipuli tamen collectionem non impediverit, cum illa Sabbatum dispulerit. Horum sententiam, quam ex traditione a monte Sinai repetunt, tauta testimoniorum nube ex *Josepho*, *Philone*, *Mischna*, 21-36. *Gemara*, *Maimonide*, *Bechai*, *Gersonide*, *Abarbanele*, aliisque, probatam dedit, ut nemo inopiam sit questurus. Pollicem his premit Doctiss. Autor, 1) quoniam alias dici non possit, 50 dies a secundo Paschatis ad Pentecosten usque elapsos fuisse; 2) quia absque hac hypothefi loci *Exod. XII, 15*, & *Deut. XVI, 8*, conciliari nequeant, in quorum priori comestio azymorum per 7, in posteriori per 6, dies imperatur. Pugnam ita tollit *Sepher Siphra* ac *Gemara menachot*, ut in posteriori comestio azymorum ex proventu novo, priori ex proventu veteri & novo, innuat. 3) Israelitæ, terram promissam ingressi, dicuntur de proventu terræ comedisse **מסחרת הפסח** *Jos. V, 11*; cum autem id nefas haberetur, antequam manipulus collectus & agitatus esset, de die secundo Paschatis, agitationi manipuli destinato, cogitandum esse. Huic sententiæ, quam probant fere Christiani, intercedit *Gussertius*, Sabbatum stricte sic dictum intelligendum esse judicans, causatus, vocem **שבת** unicum diem, non dierum numerum, denotare. Concedit quidem Eruditiss. *Grunerus*, id in universum negari non posse; id tamen etiam constare, pro aliis solennibus cultus publici ac conventus sacri diebus occurrere *Lev. XVI, 31*, *XXIII, 39*. Favent interpretationes prisca. *Onkelofus* interpretatur **יום שבת סבת**; in eundem fere modum *LXX*, *Syngus*, *Arabs*. Favet ratio, quia diebus festis ab omni opere sevil

vili abstinere debebant, in cujus rei confirmationem excitat testimonia *Maimonidis*, *R. Salomonis*, *Epiphanii*, *Isidori*, *Chrysostomi*, *Clementis Alexandrini*. Ipsis scriptoribus profanis Sabbata dicuntur non solum *septimus* quisque *dies*, verum etiam *festi*, ipsis usitati. Cerimonie hujc obsecundare ceperunt, a quo *tempore terram sunt ingressi v. 10*; ut sic Deo se gratos prestarent. Pag. 39-48.

Igitur preceptum hoc adstrictum erat terrae Cananae, non regionis trans-Jordanensi, quod *Aben-Esra* opinatur. Generatim *terra Canaan* definitur, in cujus medio, ex sententia *Maimonidis Kiddusch bachodesch Cap. IV* erat *praesentia divina* (Schechina) Cap. IV. non terra alienigenarum, in qua cadavera passim delitescabant, indeque impura censabatur. Qualis vero ager esse debuerit, ex sententia doctorum Talmudicorum declarat. Ubi in *Menachot Cap. VIII §. 2* nominantur *גנות צריפין*, non probat conjecturam *Lightfooti*, reponentis *גנות צריפין*, quoniam in testis fruges non reperiuntur; quo in loco autem horti Zeriphim sint quaerendi, non liquere, nisi quis cum *Relando Palest. Lib. III pag. 987* de *ΣαριΨαία*, urbe Palaestinae, sede episcopali postea incluta, cogitet. *Cel. Lightfootus* nominat vallem cineraceam torrentis Kidron, ac si inde manipulus petitus; sed magistrorum testimoniis destituitur. *Maimonides Hilch. temid. Cap. VII §. 10* appellat australes Hierosolymae agros. Ex quo frugum genere manipulus constiterit, lex non definit. Judaeorum doctores nominant *hordeum*, quod testimoniis *Abarbanelis* & *Gersonidis* munit, cum per id tempus non aliae fruges maturae essent. *Philo* rationem inde arcessit, quia hordeum vilius frumentum; igitur fuisse indicium frugaliter visitantium, *de Septen. & festo pag. 1192*; hac autem illam potiore ducit, quoniam hoc frumenti genus omnium primum in Canaane maturuit. Si quando vero contigerit, ut hordeum vel aliae fruges illa tempestate maturae non essent, cum a cerimonia hac nulla daretur dispensatio, intercalatione utebantur, (*Maimonides Kidd. bachhyd. Cap. IV §. 2, 3*, *Lightfootus* ad *Matth. XII, 1*), quod tamen rarissime factum esse sibi persuadet, utpote sapientiae divinae, omnia suo tempore ordinantis, adversum. Hordeum Judaeis, pingui solo

- gaudentibus, vile reputabatur, nec nisi pauperum cibus habebatur, quare vilitatis nota eidem adhæsit, *Jud. VII, 13*, *Ezech. IV, 12*, *Jo. VI, 9*. In sacrificio mulieris, adulterii suspectæ, hordeum fuit adhibitum, *Num. V, 15*, ut indicaretur, ipsam bestiarum more vitam instituisse, *Sota Cap. II §. 1*, *Philo de special. leg. pag. 785*. In nuptiis habebatur symbolum fecunditatis. Apud reliquas gentes pabulum equis ac reliquis jumentis præbuisse, ex *Salmasii Exerc. Plin. pag. 274*, *Phædro Lib. V Fab. 4*, *Juvenali Sat. VIII, 154*, *Polybio Lib. VI, 4*, *Cæsare Bel. Cæc. Lib. III Cap. 58*, monstrat Autor. Eodem utebantur homines vilioris fortis, & militibus, ubi officio suo non fecerant satis, in pœnam dabatur, ut patet ex *Vegetio de re milit. Lib. I Cap. 13*, *Livio Lib. XXVII Cap. 13*, *Polyæno Stratag. Lib. VIII Cap. 24*. Inde *Suetonio de clar. Rhet. Cap. 5* Rhetor levis & sordidus dicitur *borderarius*, *Plinio Hist. Nat. Lib. XVIII Cap. 7 §. 14* gladiatores *borderarii* dicuntur. Inde ad illius usum in profanarum gentium sacris, *ἔλοχύραες, molam falsam, δολήματα*, quæ in sacrificiis pauperiorum obtinebant, Noster digreditur. Hinc docet, quo modo die 16 Nisan sub occasum solis tres viri honesti ac probi jussu Synedrîi summi in agrum exierint, vicinarum urbium incolis magno numero confluentibus, falcem in messem immiserint, defecerint, in canistra seposuerint, & ad templi atrium detulerint; deinde grana tenerioribus baculis excusserint, tortuerint, multoque studio moluerint, ut tandem farina maxime pura ac tenuis prodierit. Inde sacerdotem summississe, docet, hordeum, thus ac oleum addidisse, miscuisse, agitasse, & quantum pugillo comprehendere potuerit, adoluisse; quod reliquum esset, a sacerdotibus in loco sacro comestum. Immiscet quædam de parte massæ separandæ, ad illustrationem loci *Num. XV, 20*, item de spicis offerendis, ad *Lev. II, 14*, non ab integro cœtu, sed privatis. De illo, quod sacerdotibus accedebat, ex Codice Joma observat, cum *Simeon* justus sacris præfesset, singularem benedictionem eidem adhæsisse, sed, ipso expirante, maledictionem comitem habuisse. Agitationem illius factam paulo ante sacrificium jure vespertinum, ac non multo post sacrificium, *אֶוֶן* dictitatum, ostendit. Explana-
ta lege de manipu-
lo,

lo, ad ea accedit, quæ cum hac cerimonia proxime conjuncta erant. Oblato illo, Israelitis jus concedebatur comedendi *panem, spicas tostas, pariterque virentes* ex arripa nova, v. 14. Quid per אֶרֶב , quod Alexandrinus interpretis modo per *Πρυμνιον*, modo per *ἀλφύρον*, reddit, sic intelligendum, declarat; itemque veram significationem vocis לֶמַח , quam *Guffotius, Bochartus, ac Kimchi*, non uno fonte enatam censent, quamque LXX per *χίδων* interpretantur, definiit; indicari scilicet grana tam hordei, quam tritici, ex illisque cibum præparatum. Fruges tostas autem & grana fricta veteribus in usû fuisse, non tam Pag. 117-125. probat, quam notum ponit; quæ Græcis dicebantur *ἀλφύρα*, Latinis *polenta*, in quarum notionum geminum significatum, & quid speciatim *ἀλφύρα λευκά* sibi veliet, investigat. Comedisse veteres spicas, adstruit ex *Matth. XII, 2, Marc. II, 23, Luc. VI, 2*, coll. *Deut. XXXI, 26*; sed, Sabbato illas evellere, Judæi nefas ducebant, ut patet ex *Maimonidis halch. schabb. Cap. 7 §. 1, & masech. schabb. Cap. 7 §. 2*. Cerimonie quidem hujus observa- 125-144. tio nulla expressa pœna est sancita; quoniam tamen dicitur, illam fore *מלךהקבל*, *statutum perpetuum*, neglectum hujus Deum negatione benedictionis suæ ultum esse asseverat, nec minus Judæorum primores in legis violatores trium verberum pœna animadvertisse. Num autem adhuc hodierno die lege hac te- 144-147. neantur, inter Judæos non convenit, quibusdam immunitatem ab illa tuentibus, aliis illius observationem etiam extra Palestinam urgentibus, ita, ut de fructibus novis non nisi die 17 Nisan comedere incipiant. In America in hunc usque diem plures esse Judaice originis, ex *Willi. Pen Etat des terres des Anglois dans l'Amerique pag. 143 & 156*, quem ex *Jac. Basnagii Histoire des Juifs Lib. VII Cap. 4* excitat, observat. Hujus ritus ve- 147-152. stigia quedam apud diversas gentes occurrunt, quam partem, Cap. VII. quoniam *Spencerus & Jo. Rudolphus Cromerus* pro dignitate non excusserunt, curatius persequitur. Posteaquam igitur de cultu terræ, quæ variis sub nominibus profanis geuibus venit, quedam præmiserat Autor; varias primitiarum species perœnset. Pueri ephebi facti comam, quam adhuc abserant, Diis in pœca conse- crabant, fluminibus item solenni ritu deponebant, quod ipsum

etiam virgines adultæ faciebant, nec minus capilli defecti, tumulo inspergendi, partem inferiarum constituiebant. Ex opibus ac spoliis decimæ Diis accidebant, quas ipsas de frugibus pariter perfolvebant, quia certas agrorum portiones, Græcis *τεμένη*, quasi *τεμνηέναι*, amputata, dicta, consecrabant. Primitias Græci tulerunt Cereri. Qua occasione notat Autor, *Callimachum* eandem locutionem *ἱερὸν δράγμα*, quam *Philo*, adhibere. Dies festos, quibus primitias consecrabant, *Θαλίαι*, item *σπυρομεύηαι*, nominabant. Ægyptii Isidi, quæ nihil differt a Cerere, primitias obtulerunt. Cum primis cultus hic locum habuit apud Delios, progressus ad ipsas hyperboreas gentes, de quarum appellatione ac situ multa doctè & diligenter in medium affert, Apollinem, qui hyperboreus ipsis dictabatur, summo cultu prosequentes, cui ex terra sua primitias Delum ad Apollinis sanum primum per virgines, inde viros sacros, deferendas curarunt. Circa has primitias, Delum quotannis demissas, dubium movet *Salmasius in Solinum pag. 147*, existimans, *ἱερὰ δράγματα* ac *ἱερῶν ἀπαρχαῖς* non de *præmetivis frugum*, sive *præmetiis*, stipula triticea involutis, esse accipiendas, sed notare *θυσιαίων ἀπαρχαῖς*, proficias ex immolata hostia, extorumque partes, cum ita voces præfici Grammatici explicant, firmante conjecturam *Servio ad Æn. II, 722*, ac *Pausania*. Hujus sententiam ad examen revocavit *Spanhemius*, ex *Laetio* ac *Clemente Alexandrino* docens, vicinias cruentas ab Apollinis Delii ara abuisse; igitur *ἱερὰ δράγματα* posse notare *manipulos sacros*, in quibus spicæ, primitiarum instar offerendæ, ceu involuero aliquo, comprehensæ fuerint. Quod si vero per *ἱερῶν ἀπαρχαῖς* intelligendæ proficiæ, illud inde enasceretur incommodum, qui exta per tantum terrarum ac temporis spatium intemerata servari potuerint. Pelagos porro ac Spartiatis, docet Noster, frugum decimas Numinibus consecrasse ac obtulisse, Neptuno id fecisse *Troezenios*, Athenienses *Minervæ*, qui ipse honos habitus Apollini Delphico, Baccho item atque Vertumno. Inde primitias mensarum atque dapum sacras Diis præstitas, ostendit, quin homines ipsos primitiarum loco oblatos, exemplo Cretensium comprobat. Antiquitatem ritus hujus ex

sebio

Eusebii Præp. evang. Lib. I Cap. 9 pag. 28 ostendit, ac, primitias Pag. 207-
 antiquitas non vicinias, sed frugibus atque herbis virentibus, con- 219.
 stitisse, edocet. Sub finem eruditi hujus Opusculi circumspi- Cap. VIII.
 cit rationes oblationis manipuli hordeacei, quarum aliam dat
moraletm, aliam *symbolicam & typicam* Moraletm aliam dicit esse
proximiorcm, remotiorcm aliam. *Proximiorcm*, ut declarant,
 se solo Numinis jassu in terram adeo uberem ac divitem immis-
 sos esse, cui messem, & quicquid ad vitæ necessitatem spectaret,
 deberent. *Remotiorcm*, ut gentes a fœdere Dei alienas docerent,
 ex rebus omnibus, quas in usum suum caperent, non esse ali-
 quid, quod non ipsis ex provida Dei cura ac manu accideret,
 quæ ipsa sententia sedit *Josepho*, itemque *Philoni*. Gentiles pag. 220-
 quidem his ipsis officium suum in Deos testari voluisse, sed in 231.
 terra tandem opum omnium datrice substituisse; illamque sub
Isidis, Cybeles, Cereris, nomine coluisse; qua occasione quædam 231-243-
 de *Cerere legisera* adducit. Institutum hoc, primitias dedicati
 di Deo, adeo antiquum esse, ut & *Habel & Cainus* ex primitiis
 sacrificia sua apparasse videri queant, quod ipsum etiam censuit
Philo; hinc concipi non posse, ritum hunc à profanis gentibus
 ad Israelitas transisse. Typice per manipuli oblationem repræ- 243.244-
 sentatum fuisse primo quidem, Deum Israelitas ex omnibus gen-
 tibus sibi in peculium segregasse ac sanctificasse, relicta quasi ad
 tempus universa gentium messe, pro qua sententia allegat loca
Jer. II, 3, Exod. IV, 72, ubi Israel dicitur כְּבֶרֶךְ, *primogenitus*
 Dei, *Hof. IX, 10*, qui cum ad corruptionem magis magisque ver-
 gerent, Deus ex gentibus sibi primitias adduxit, ita tamen, ut
 Israel non omnino fuerit rejectus *Rom. XI, 16*, quo in loco ex
 ipsius sententia nec ad primitias generatim, nec speciatim ad ma-
 nipulum, sed ad חֵלֶב, alluditur. *Secundo*, Israelcm spiritualetm,
 collectum ex gentibus & Judæis. De Judæis locus est insignis
Jac. I, 18. Scribebat enim ad Judæos duodecim tribuum, passim
 dispersos, de tota consociatione Israelis spiritualis *Apoc. XIV, 4*,
 de gentibus ad societatem Dei adductis *Rom. VIII, 23*. *Tertio*, ipsum
 Christum, quod probat ex *1 Cor. XV, 20, Apoc. I, 5, Col. I, 18*; qua
 ratione autem Christus antitypus manipuli illius primitialis ha-

beri possit, illud, instituta comparatione, evincit, & tandem, sub-
 junctis admonitionibus moralibus, quo & nos ipsos ratione opum
 nostrarum, in usum afflictorum & egenorum conferendarum,
 corpore sanctificatos, ipsi sistamus, finem differendi facit. Hæ sere
 sunt primæ lineæ elegantissimi hujus Opusculi plenius diductæ am-
 plificatæque, quibus eruditissimus Autor suam doctrinam in hoc
 studiorum genere ubertim declaravit, ut optandum esset, plures
 hujus generis Commentarios, ex genuinis fontibus ac omni an-
 tiquitate constructos, existare. Hunc igitur publico nomine roga-
 mus, ut in laudatissimo illo stadio, quod adeo lætis auspiciis est
 ingressus, strenue pergat, ac huic similes fortis cum tempore ex-
 cludat, quod ut fieri possit, Numinis propitiæ gratiam, valetudi-
 nem, otium, ac eruditorum favorem, ex animo ipsi precamur.

NOVA LITERARIA.

Habemus, cur & elegantioribus Musis, & arti illi nobiliori,
 quam salutarem vocant, novum decus impense gratule-
 mur, quandoquidem jucundus haud ita pridem ad nos nun-
 tius perlatus est, Vindobonæ in Austria novam Operum *Hip-
 pocratis*, non accuratam minus, quam nitidam & elegantem, edi-
 tionem parare *Stephanum Mackium*, Phil. & Med. Doctorem,
 S. C. R. Maj. Imp. *Elisabethæ* Medicum Aulæ, Virum & doctis-
 simum, & promovendo literarum commodo quam maxime in-
 tentum. Favebunt huic instituto boni omnes hoc magis, quo
 certius nemo non intelligit, haud parum interesse artis *Æscula-
 piæ*, eorum operum, unde ipsa artis fundamenta & primaria
 præcepta petuntur, usum omnibus communem effici, &, quæ
 in illis sunt obscure aut corrupte posita, veteribus maculis pur-
 gata, suæ aut luci aut elegantiae restitui. Nec ullum est da-
 bium, quin susceptam nuper provinciam gesturus, aut, ut re-
 ctius dicamus, ornaturus, sit ex voto omnium doctissimus Vir,
Mackius, iis quippe eam in rem subsidiis instructus, quibus nec
 angustiora, nec magis ad publicum accommodata usum, ulli
 unquam ad manus fuisse Editori meminimus. Non opus est,
 hæc pluribus a nobis verbis explicari, cum plenas ea omnia,
 que-

quæcunque ad editionis hujus novæ merita & virtutes pertinent, executus sit ipse five Editor, five unus ex ejus sociis, in copioso Programme, haud ita pridem publicato, cujus si copiam fecerintus Lectori, rem videmur huic nec ingrati, nec inutilem, facturi. Accipe igitur, quæ ille, quisquis est, Vir sane bonus & eruditus, nos docuit: Cum Stephanus Mackius, *Philosophiæ & Medicinæ Doctor, S. C. R. Majestatis Imp. Elisabethæ Aula Medicus, satuberrimæ Medicinæ operam daret, sapenumero, uti plerisque, hanc artem proficientibus, evenire solet, in obscuros adeo intellectuque difficiles incidit sensus in evolvendis Hippocratis libris, ut variis in locis veram divini magistri mentem assequi non valeret. Quapropter summa cupiditate magnorum Virorum interpretationes, atque expositiones, conquisivit. Ubi vero, ipsos quoque, haud tamen contemnendæ eruditionis, interpretes veheementer variare ac dissidere animadvertit, idque cum ex textus obscuritate ac mendis, tum ex vitiosa translatione, promanasse videret; in dies magis & magis huic malo, quam posset, medelam ferre cupiebat. Tandem, cum ubique investigaret auxilia, forte fortuna in Casarea Bibliotheca, quæ ditissima literariæ rei supellectile instructa est, duos præstantissimos Græcos Codices nactus est illius Custodis humanitate, ac propenso ad rem literariam promovendam studio; quos a Lambecio in hujus Bibliothecæ Commentariis relictos reperire est, quorum alter Joannis Cornarii, alter Joannis Sambuci, fuit. Horum margo variantibus lectionibus repletus est, quas aut nominati superius doctissimi Viri suo studio operaque collegerant, aut ab aliis colligere curaverant ex optima notæ manu exaratis Codicibus, quorum unquam notitiam habuissent. Cum autem ab Augustissimo Casare, (gloriosæ memoriæ,) pro illius insita benignitate veniam impetrasset iis lectionibus utendi, atque in lucem edendi ad publicam utilitatem, omnia ad eam rem opportuna quasivit auxilia. Quumobrem in animum induxit novam Hippocratis Operum editionem adornare, quorum quidem contextus quam emendatissimus foret, atque his variantibus lectionibus, tum etiam illis, quæ antea publici juris factæ fuerant, illustraretur; versio autem hisce adiumentis multo castigatior prodiret, & non paucis annotationibus in locos difficilimos*

littas clarior redderetur. Harum quidem lectionum, atque emendationum, ope alius quispiam praestantis ingenii Vir, atque Medicinae scientia excellens, poterit, si ei libebit, accuratiores in Hippocratem Commentarios edere, ac divini Autoris mentem uberius interpretari. Ad illud autem Opus feliciter conficiendum praestant Stephano Mackio adjutricem operam aliquot sagaces & literati homines, docti sermonum utriusque linguae. Praeterea in hac editione utitur regia ac nitidissima charta, ac novis typis, e Batavia arcessitis. Foessii autem ordinem ac divisionem, quae percommoda est, in octo Sectiones observavit; & coronidem addit Index copiosissimus, in quo, quicquid usui venerit, facillimo negotio reperiri potest. Atque ideo totum Opus, in tres Tomos in folio distributum, sexcenta aut amplius folia continebit; unde Operis pretium ac sumptus poterunt aestimari. Quamobrem Medicinae studiosi, atque alii homines, qui hujusmodi Opus magno cum compendio nancisci desiderant, ad subscriptionem invitantur; cui plane, nisi usque ad exactum proximum Julium mensem, locus non erit, cum jam primi Tomi editio prope fuerit absoluta. Pollicetur autem Editor, se iis, qui nunc octo florenos Rhenanos representabunt, primum Tomum ineunte mense Septembri hujus anni 1741 daturum; eadem autem die prima Septembris mensis, cum primum Tomum acceperint, quatuor florenos pro secundo Tomo persolvent, qui prima Aprilis mensis insequente anno 1742 in publicam lucem emittetur. Atque iidem, simul ac secundum Tomum acceperint, quatuor florenos numerabunt, ac prima Septembris die anni 1742 tertium & ultimum Tomum, nulla amplius solutione facta, adipiscuntur; atque hoc pacto subscripturis totum Opus 16 florenis constabit, in quo eorum nomen adscribetur; iis vero, qui non subscripserint, non nisi 24 florenis persolutis dabitur. Accedent autem Operi in fronte ornamenta, ac elegantissima delineationes Equitis Danielis de Bertoli, cujus satis vulgata est fama, in ea incisa. Qui itaque subscribere volent, ea de re compellere poterunt, aut literas dare ad Fridericum Bernhaldi, Bibliopolam Vindobonensem, atque aliis in urbibus celeberrimos Bibliopolas, quibuscum jam de hisce rebus actum est.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXLI.

Pars I.

NICOLAI CRAGII ANNALIUM LIBRI VI, quibus res Danicæ ab excessu Regis Friderici I, ac deinde a Gloriosissimo Rege Christiano III, gestæ ad annum usque 1550 enarrantur. His additi STEPHANI JOANNIS STEPHANII Historiæ Danicæ Libri II, quibus reliqua laudatissimi Regis acta describuntur. Cum Prefatione, Indicibus, & aliis quibusdam accessionibus.

Hafniæ, apud viduam Hieronymi Christiani Paulli, 1737, fol.
Alph. 8 plag. 8.

Opus copia & præstantia perquam commendabile. Cel. Editor, Joannes Grammæus, Augustissimo Potentissimoque Regi ac Domino suo Christiano VI, pio, sapienti, felici, Danorum Norwegorumque, Vandalorum Gothorumque, Monarchæ, inscripsit, cujus quippe tritavus extitit tertius ille Christianus. Frontem aperunt stemmata regiarum domuum, in Christiano orbe hodie imperantium, a gloriosissimæ memoriæ Christiano III deducta. Sequitur ea dignissima lectu Prefatio, elogiorum Christiani III plenissima, & Nicolai Cragii vitam commemorans, ab Editore concinnata. In Vindingii Academia Hafniensi de Cragio exponuntur multa; plura vero hic afferuntur. Natus fuit Cragius Ripæ honestis civibus, patre Petro Cragio & Catharina Chymin. Academiam accessit. Wittebergensem Rever-

Revertit in patriam vergente anno 1576. In ludo Hafniæ literario Rectorem egit primo, *Grammaticam*que edidit *Latinam*. Discessit ex eo post quinquennium. Fertur deinceps Principem *Christianum*, qui postea gloriosissime regnavit, primis literarum imbuisse elementis. Restitit is certe in urbe adhuc A. 1584, & denuo peregrinatus, summos Jurisprudentiæ honores extra patriam fuit consecutus, verosimiliter in Gallis. Dum ipse apud externos honoribus & augendæ nominis claritatî operam daret, relicta domi uxore, *Kenna* nomine, quam A. 1578 duxerat; hæc ita se gessit, ut pudicam matrêm familias minime deceret. Redux itaque *Cragius* actionem adulterii ei intendit, convictamque judiciò e domo sua ejecit una cum filiis duobus, quos nunquam ex eo tempore pro suis agnoscere voluit. Duxit deinde *Elisam Muleniam*, *M. Ivari Bartholini*, quondam Professoris, viduam, ex qua aliquot liberos suscepit. A. 1592 provinciam in Academia docendi capessivit, Græcæ eruditioni inservientem. Obtinuit A. 1595 munus Historiæ docendæ. Legationi in Scotiam missæ comes ivit A. 1593. Reversus ex Scotia A. 1594, studia priora resumpsit Hafniæ. Illustris Vir *Petrus Junius* paullo post Hafniam accessit, a *Jacobo* Rege missus, ut de nato illi primogenito filio lætum ad aulam Daniçam nuntium perferret. Hic frequentavit ædes *Cragii*, atque cum eo doctissima habuit de rebus historicis colloquia. Deinde *Cragio* munus Historiographi regi delatum. Quo ipso tamen lectiones Academicas cœpit negligere, veniam paulo post concedente

Pag. 14. aula. A. 1597 exeunte, legationi novæ *Cragius* destinatur ad Regem remque publicam Polonorum. Rediit A. 1598, & semestri elapso in Angliam fuit ablegatus. A. 1600 Embdam cum *Christiano Frisio*, Cancellario, *Manderupio Parsberg*, *Henrico Ramel*, & *D. Jona Charisio*, abiit, controversias de piscata Norwegico ac Islandico, cum Anglis exortas, transacturus. Anglo-

16. rum vero Legati moras nexugere, nec accesserunt. Ineunte sequenti anno revifere iussus fuit Polonos, adjunctus *Henrico Luckio*, illustri Viro, regniqûe Daniæ Senatori. Otia tandem obtinuit, nactus præfecturam scholæ Soranæ. Obiit Soræ A. 1602,

19. 14 Maji. Scripsit vero *Grammaticam Latinam*, A. 1578 editam,

tam, & *Livii Patavini sententioſe dicta* A. 1582, 12, Hafniæ. *Dif-*
ferentias Ciceronis, ab alio ſcriptas, divulgavit Hafniæ A. 1589, 8.
 Prædicantur ejus *de Republica Lacedæmoniorum Libri IV*, A. 1692,
 4, editi. *Barth. Keckermanni & Hermannii Conringii cenſuras*, in
 eos emiſſas, paulo immittiores, refellit *Cel. Grammius* ex merito.
 Editi fuerunt illi libri Heidelbergæ A. 1593, 4; Lugduni Batavo- Pag. 21
 rum A. 1670, 8, ac tandem in magno *Antiquitatum Græcarum Ibe-* ſeq.
ſauro Jacobi Gronovii. Exiit in Bibliotheca Hafnienſis Acade-
 miæ exemplar, plurimis ab Autoris manu ſupplementis ac emen- 28.
 dationibus ad paginarum oras reſertum. Idem edidit Heidel-
 bergæ A. 1593 *Hæraclidis Pontici de Politicis* libellum, vel frag- 29.
 menta potius, & ex *Nicolai Damasceni univerſali Hiſtoria, ſeu de*
moribus gentium libris, excerpta Joannis Stobæi Colleſtanea. Utri-
 que Operi verſionem addidit Latinam. Prodiit etiam ejus *Pane-*
gyricus, Chriſtiano quarto A. 1601, 6 Cal. Julii, dictus, Hafniæ A.
 1601, 4. Falluntur, qui *Nicolao Cragio* adſcribunt *Jus feudale*.
 Hic enim liber, a *Thoma Cragio*, Jcto Scoto, ſcriptus, exiit in
 lucem Londini A. 1695, fol. ac denuo cum Præſatione *Luderi* 32.
Meackenii Lipſiæ A. 1716, 4. *Annalium* Opus a morte *Friiderici I*,
 Regis, deduxit, & in eo res 17 annorum deſcripſit, novem vero
 haud valuit præmaturam. *Claudius Chriſtophori Lyſchander* ac *Jo-*
annes Meurfus ex *Annalibus* hiſce paſſim arva ſua rigarunt, prior
 per modum plagiarium, poſterior in morem viri eleganter docti,
 & aliena arte pro ſcopo ſuo utentis. *Chriſtianum III* A. 1538 35.
 ad ſœdus Smalcaldicum acceſſiſſe, haud ſatis omnibus eſt cogni-
 tum. *Cel. autem Grammius* rem ipſam hic ſolide demonſtrat, re- 47.
 futans id, quod *Thomas Leodius* aliique ex eo ſcriplere, dictitan-
 tes, *Régem, eſſi fuerit confœderatus, nullam tamen ſociis Smalcal-*
dicis opem tuliffe. *Tbuonus* hæc repetivit, eademque ſenſit *Da-*
vides Chytreus Saxon. Lib. XVI ad A. 1548 pag. 491. Id tamen 49 ſeq.
 negare haud licet, *Chriſtianum III* ſegniorem fuiſſe ad creden-
 dum, inſidias a *Cæſare* ſtrui religioni; autorem exſtitiffe, ut
 Principes tentarent potius compoſitionis viam, quam belli incer-
 tiſſimam fortunam periclitarentur; &, cum ſe nullum videret
 momentum facere poſſe ad Smalcaldicorum, inter ſeſe diſſiden-
 tium,

- Pag. 56. tium, res juvandas, fortunam experiri maluisse, quam irritare. Ut remissius Rex ageret, causæ, e longinquo haud petendæ, eum hæc impulerunt. Cæsar crebris Regem literis sollicitavit. In exercitu Smalcaldicorum militarunt *Fridericus*, Palatinus, & *Christophorus*, Comes Oldenburgicus, validis instructi copiis, Regi parum amici. *Christianus* erat alienior a suscipiendis eis, per quos necessum foret odia alienationesque fieri majores, nec consentiebat in officia, quibus Principes Imperatori sunt devincti, cuncta ejuranda. *Michael Beutherus* ad marginem editionis *Commentariorum Steidani* Francofurtensis, A. 1608 in forma maxima adornatæ, hæc adscripsit: *Regem apud confederatos usum fuisse excusatione eorum, quæ ante biennium. eum Cæsare esset pactus, & tamen eisdem quadragies mille aureos misisse, constat.*
57. Gratissima Historicis non potest non esse illa *Christiani*, Regis, *Joannis Friderici*, Electoris Saxoniz, *Joannis Ernesti*, Ducis Saxoniz, *Ernesti* ac *Francisci*, fratrum, Brunsvico - Luneburgensium Ducum, *Philippi*, Hassorum Landgravii, aliorumque, tabula, quæ A. 1538 die Martis post Judica inierunt Brunsvici foedus Smalcaldicum. Hanc primus integram *Cel. Grammius* divulgavit, addens, *Christianum*, Regem, foederatis ad bellum Wolfenbütteleum A. 1542 pecunias submisisse promissas, eumque, quamvis a foederatis illis tunc, cum ipse periclitatus esset, contra fidem datam destitutus, tamen officio suo non defuisse. Negari autem non potest, *Christianum* publice haud adhæsisse foederatis, sed a *Carolo V* initio belli Smalcaldici eo fuisse adductum, ut sese haud commoveret, pollicito, nihil prorsus damni ex eo ad *Christianum* redundaturum. In *Cragio* momenta duo videntur esse prorsus singularia; unum, quod causas eventuum infelicitum positivas, more tunc usitato, passim intexit; alterum, quod voces Danicas Germanorumque proprias ad indolem sermonis Latini ex consuetudine tunc recepta inflectit. Nam Slesvicum vocat *Slievigam*, Coldingam appellat *Collinam*, Svenoburgum vocat *Svanopolis*, Travemundam *ostium Dravi*, Lybershoyam vero *Liberi montem*. Cimbriz peninsulam constanter nominat *Futhiam*. *Stephanus* vero coeptam a *Cragio* telam persequitur, jussu & hortata *Christiani Thomæi*, Regiz Majestatis Cancellarii,
58. 63 seq. 66. 71.

cellarii, optime suo ævo meriti de literatis. Jam prelo typographi Sorani Opus erat commissum, cum Autor moreretur A. 1650, 22 Aprilis. Notus est *Stephanus* ex notis ad *Saxonem Grammaticum*, natus patre *Joanne Stephano*, in Academia Hafniensi Logices Professore, ac demum Soranæ præfecto post obitum *Jona Jac. Venusini*. Ipse admodum juvenis ludum Slangendorpianum in Selandia rexit. Deinde Hollandiam invisit. Scripsit Pag. 73. vitam ejus *Cel. Grammius* admodum curate & eleganter, viri anno ætatis 51 jam extincti, a quo expectabatur *Historia Frederici II*, Regis, *Veterum Opusculorum ad res patriæ illustrandas Sylloge*, *Commentarius ad Quintiliani Institutiones oratorias*, & alia. *Stephanii* æque ac *Cragii* stilus est tersus, cultus, & castigatus. Alterius autem oratio ornatius & vivacius adfurgit. Mirari tamen subit, qui *Stephanus* ad annum 1053 tacere potuerit memorabilem operam, quam *Christianus Augusti*, Saxoniæ, generi sui, rebus impendit, in reconciliando ipsi *Alberto*, Brandenburgico Marchione. Eandem indigentiam admisit ad annum 1554 in omittendis eis, quæ inter *Joannem Fridericum*, Electorem, & *Augustum* fuere transacta, & quibus reconcinnandis Rex *Christianus III*, unicus compositionis arbiter, admodum invigilavit. Inter exules, qui A. 1553 ex Anglia in Daniam appulerunt, fuit *Joannes Utenbovius*. 74. Levius est erratum, quo *Stephanus* hunc vocat *Carolum Utenbovium*. 75. Hæc & alia nonnulla ad *Joannem a Lasco* referenda *Cel. Grammius* monuit, qui complura alia, a *Stephano* minus recte exposita, ex professo & multa cum soliditate emendat. Præfatur idem de reformatione & ordinatione ecclesiastica, quam in calce adjunxit, feliciter a *Christiano III* tentata & ad finem perducta. *Ordinatio Bugenhagii pro Canonicis & Monasteriis* Latina Ordinationi Danicæ fuit annexa, & ambæ conjunctim scriptæ, utpote magna rerum conspiratione consentientes, a Rege Senatuque approbatæ, ac A. 1542 evulgatæ. Ut distinctius differamus, videtur necessum. 101. Ad historiam Regis *Christiani III* *Cel. Grammius* Additamenta tria subjunxit, primo *Sanctionem, sive Decretum, vulgo Recessus dictum, a Rege & Ordinibus regni factum, in Comitibus Hafniensibus A. 1536 editum, & hic ex autographo, Danicæ, adjecta versione Latina, divulgatum, secundo Ordinationem ecclesiasticam re-*

- Pag. 29 *regnorum Dania & Norvegia & Ducatum Slesvic. Holsat.*, A. 1537 promulgatam, ac tertio denique *Foundationem & Ordinationem universalem scholæ Hafniensis*, A. 1539 Otthoniæ editam. In Præfatione; ad quam nobis redeundum, ostenditur, *Synningium* haud scripsisse historiam *Christiani III*, sed *Christierni II*. Memorat præterea *Paralipomena Historiæ Danicæ*, quæ *Petrus Olai*, olim Minorita, hinc inde compilavit. Accinxit sese ante viginti annos & ultra illustris optimusque Vir *Christianus Reitzerus* ad Historiam *Christiani III* edendam, editurus videlicet *Cragii Annales*, refictos & emendatius compositos. At negotiorum aliorum mole obrutus consilium illud prorsus abiecit, simulque in ignes ire iussit omnem ad *Christiani V* historiam apparatus, cui colligendo jam pridem vir egregius accuratam haud paucorum annorum operam industriamque impenderat. Obiit vir tantus Flensburgi Cimbrorum A. 1736, 29 Febr. ætatis anno 71, postquam in Academia Hafniensî fuerat per triginta annos Juris Professor, aliisque dignitatibus amplissimis decoratus. Volumini huic historico insertas quoque conspiciamus laudationes Regis *Christiani III*, nempe *Nicolai Hemmingii* atque *Jacobi Bordingi*, Medici regii, & in Academia Hafniensî Professoris. Utramque libellum post annos 35 publicavit conjunctim *Theophilus Glafer*, Ecclesiæ Dresdensis Pastor, adjecta præterea Oratione *Joannis Thoma*, Ripensis, quæ hic etiam apparet. Orationibus Cel. *Grammii* subnexuit *Epicedium* unicum, a *Johne Sasceride* scriptum, Belga, qui Vitebergam exul delatus est, & inde commendatitiis *Philippi Melanchthonis* perductus Hafniam, ubi 37 annos fidelissime Professorem Ebrææ linguæ egit. Enumerat plura ejusmodi Epicedia Editor, in *Christiani III* mortem edita. Sequitur Index in Præfationem, atque alius, ab hoc diversus, quo nomina propria, a *Cragio* paululum deflecta, restituantur. Non vacat ex *Cragii* Annalibus *Stephanii*que accessionibus jam quidquam delibare. Qui enim Reformationem Ecclesiæ Danicæ Norvegicæque Slesvicensis atque Holsaticæ nosse cupiunt, hoc Opere nequeunt carere. Quare Lectores ad illud remittimus, gratulantes Cel. Editori operam tam feliciter huic Operi impensam, nihil non eximium de ipsius diligentia, accuratone, & pericia historica, in luce orbis terrarum prædicantes.

ORI-

ORIGINES LIVONIAE SACRAE ET CIVILIS, seu Chronicon Livonicum vetus, continens res gestas trium primorum Episcoporum; quibus devictæ a Saxonibus, & ad sacra Christianorum traductæ, Livoniae absolvitur historia, a pio quodam Sacerdote, qui ipse tantis rebus interfuit, conscripta, & ad annum C. N. 1726 deducta. E Codice MSto recensuit, Scriptorum cum ætate tum locis vicinorum testimoniis illustravit, silvamque Documentorum, & triplicem Indicem, adjecit,
JO. DANIEL GRUBER, A. B.

Francofurti & Lipsiæ, 1740, fol. ~

Alph. 3 plag. 15.

Cum fama de hoc, cujus primam descriptam exhibemus paginam, libro ad nos perveniret, ingenti e vestigio flagravimus omnes videndi ejus ac perlegendi cupiditate, non quidem, ut de pretio ipsimet statuendo ferremus suffragium, (enimvero diu prævidimus, nil nisi acri judicio limatum, industrieque elaboratum, a tanto scriptore proficisci posse,) sed potius ut, quam hoc loco rerum præstantissimarum iliada conscribere, & cum orbe erudito communicare, libuerit Illustri viro, perspiceremus. Non obscurum arbitramur Lectori fore, *Jo. Danielem Gruberum* significari, S. Regiæ Magnæ Britannæ Majestatis a secretioribus Justitiæ Consiliis, Bibliothecæ Hannoveranæ antistitem, dignum *Leibnitii* atque *Eccardi* in exornandis rerum gestarum monumentis successorem, Virum, cujus eruditionem ac doctrinam, an comitatem ventustamque humanitatem, primo commendes loco, jure meritoque ambigas. Is, dum in conquirendis omnis Præfat. generis historiarum tabulis versaretur, quæ nobis e tristi me- pag. 1. diae ætatis naufragio supersunt, forte fortuna in Chronicon hoc, nemini, quantum ipse sciat, cis mare visum, incidit. Neque enim sufficienti argumentorum robore adjutus suspicari potuit, istud sub indice *libelli de Christiana per Livoniam religione* contineri, quem *Bern. Montefalconius* perhibet e scriniis *Alex. Petavii* in Bibliothecam Vaticanam commigrasse. Non potuit
 non

non Vir Celeberrimus ad spectu tam inopinato pariter ac auspato mirum in modum exhilarari, quandoquidem Chronicographus rebus, quas narrat, ipsemet interfuit, cunctaque vel suis spectavit oculis, vel ex *ἀπόστολων* testimoniis accepit. Narrationum hoc ferme est compendium: quomodo & quando a Saxonibus adita primum fuerit Livonia; quam tum habuerit regio, paganis superstitionibus immerfa, speciem, quinam populum ferum ac barbarum sive domuerint armis, sive ad humanitatem & sacram Christi civitatem nunc vi, nunc institutione, perduxerint; quæ militiæ Christi condendæ ratio; quam tenuia Ensisferorum Ordinis initia; quæ urbes ea ætate conditæ; quæ castra quomodo occupata; quæ pugnae pugnatæ; qua via in iustæ civitatis formam populum coierit; quos primos e sacerdotibus magistratus, quem ordinem judiciorum, sibi delegerit. Proprium Autoris nomen tantis premitur tamque spissis tenebris, ut non possimus non Ill. *Gruberi* perspicaciam demirari, qui ex assidua ipsius libelli lectione, historiaque illorum temporum in consilium adhibita, huic quæstioni lucem clarissimam affundit. Primo hoc sibi sumit loco, flaminum ordini adscribendum esse Chronicographum, quandoquidem Episcopis ubique & *Alberto* imprimis suo usque adeo favit, ut maluerit feriem rerum gestarum secundum Præfulatus trium Livoniæ Episcoporum, quam secundum annos reparatæ per Christum salutis, tradere; inde inferioris gradus addit illum fuisse, cum de consiliis altioris momenti nihil, sed ea tantum, quæ sensibus patent, in suos reulerit commentarios. His positis, ipse suam in medium profert conjecturam, & singula in solum quadrare *Henricum Lettum*, sive *de Lettis, Alberti*, Episcopi Livoniensis, scholarem, ad sacros ordines promotum, asseverat. Adstipulatur conjecturæ, quod plurima de *Letto* hoc in Chronico nostro proferantur, quæ vix ac ne vix quidem ab alio quoquam potuerint narrari. Sic ad A. 1211 n. 3 *Lettus* disertis verbis *Philippi*, Raceburgensis Episcopi, sacerdos & interpres fuisse perhibetur. Jam, cum Autor Chronici multa de periculoso *Philippi* in Germaniam itinere, de exscensu in Gotlandia, de morbo ac morte illius in oris peregrinis, ad A. 1214 & 1215 in persona scribentis afferat, quid, quæsumus,

quæsumus, probabilius, quam itineris comitem hæc scripsisse, eumque comitem esse *Henricum Lettum*. Quæ ad A. 1219 de *Henrico, Letthorum ministro, de Ymera*, in Wironiam vadente, lites super terrarum dominio motas parum curante, sed cum collega totam obeunte provinciam, & officio suo sedulam operam navante, tandem per ingruentes Estonos domum & omnia bona amittente, copiose commemorantur, quis, nisi *Henricus* ipse, res, quarum pars est, quid egerit, quæ passus sit, scribere amans, vel tribus tangere verbis, operæ pretium duxisset? Ceterum *Scholaris* noster *Henricus* appellatur, quia pro more temporum illorum a Livonibus barbaris datus obses, ab *Alberto*, Episcopo, fuerat in Saxoniam missus, & non solum ad fidei Christianæ fundamenta, sed & ad humanitatem cultumque literarum, sumptibus Episcopi informatus. Ipsum, quod jam primum prodit, *Chronicon Ill. Gruberus* in Codice chartæo formæ maximæ, ante hos ferme Pag. 4. ducentos & quinquaginta annos nitide quidem, ast non sine mendis, conscripto, deprehendit. Simile habuit Codex ille cum multis, iisque præstantissimis, Codicibus fatum, ut in manus militis, pretium libri ne utiquam intelligentis, incideret. Testes fati sunt paginae, quibus gesta anni 1220 continentur, quippe quas conculcatas pedibus, ac nitrato pulvere miserrime dilaceratas, Ill. Editor accepit. Quid *Gruberus* præstiterit, paucis in Præfatione verbis exponitur, quamvis copiosa commendatione dignum videatur. Ait autem, se gesta cujusque anni per sectiones, numeris in margine notatas, digessisse, argumenta certis comprehensa lemmatibus ubivis præmississe, obscura, exemplo *Bangerti, Gelenii, & Hartknochii*, notis & observationibus illustrasse. De titulo præfigendo diu dubium Ill. *Gruberum* cum propria contemplatione librarii vota, tenuerunt. Tandem *Origines Livonicas* inscripsit. *Etenim, inquit, si vulgo originum cerussu nitent libelli, quorum lectione certiores reddimur, origines promissas a scriptore nesciri, cur originum nomen opus haud deceat, quod origines aperte loquitur, etiamsi ab Autore suo Originum hedera non sit ornatum.* Observationes, quarum eximia seges est, partim criticae sunt & *etymologicae*, partim *historicae, geographicae, ac genealogicae*. E priori classe unicam vocem *Wotmal* sufficiet loco speciminis.

Pag. 8. 9. excitasse. Dubium non est, eam a *Wat* descendere, quo vocabulo vestitus five pannus designatur, ceu vel e voce *Leinwad*, nostratibus hodiernum familiari, colligere licet. Per *Watmat* vero pannum villosum coloris candidi, ex lana cruda confectum, intelligimus, quale vestimenti genus *Adamus Bremensis paldones*, *Helmoldus*, *Adami* exscriptor, *faldones*, Angli, quibus hodiernum in provinciis Septentrionem versus situs in usu est ex lana Islandica præparatum, *waddemole* vel *wodmel*, vocitant. Juvat explicationem *Petrus Duisburgensis Chron. Pruss. P. III Cap. 79.* Consentiant *A. Ray* & *Vit. Kennet*, duumviri Magnæ Britannicæ celeberrimi, quando *Wodmel* esse dicunt a *hairy course stuffe made of Island wooll and brought thence by our seamen to Norfolk, Suffolk, &c.* Quodsi cum hac Viri Illustris observatione quis contulerit, quæ ad *Vatvorum* nomen commentatus est, quo

351. Germani homines peregrini oris, quorum lingua ipsis ignota erat, denotabant, summam, quam inter ceteras doctrinæ solidioris partes callet, originum linguæ Theodicæ notitiam mirabatur. Ut autem verba atque periodi nudis literarum elementis, etiam si iisdem consent, multis sunt nominibus anteferenda; sic etiam docta rerum expositio verborum interpretationi, quantumvis sagaci, multum præstat. III. *Gruberus* parem in utroque negotio cum scientiam monstrat, tum solertiam. Sed erimus nos in posteriori capite adornando, utilitatis habentes rationem, paululum copiosiores. Si quod est in universa antiquitate Germanica obscurum ac perdifficile argumentum, sunt sane mercaturæ per Germaniam & regiones versus Septentrionem Germanicæ confitas initia. Eorum aliquot notas chronicas stabilivit unus e Collegis nostris, cum de originibus commerciorum

3 seq. Lipsiensium amplos ederet Commentarios. III. *Gruberus* prænot. c. d. claram navavit hac in re operam, totique argumento, instituta de initiis commerciorum per Livoniam disquisitione, lucem accendit. Cujates fuerint, qui primi ad Danæ ostium delati sunt, negotiatores, nemo adhuc expedivit. *Bangertus Hartknochius* que *Lubecensibus*, *Russovius* autem atque *Gruberus* *Bremensibus*, tantæ laudis palmam tribuunt. Et merito posteriori sententiæ suam addidit *Gruberus* calculum, quandoquidem *Chronici*, quod edit,

edit, Livoniensis Autor, *Livonicum portum a mercatoribus Bremensibus inventum*, ad A. 1224 n. 9 expressis verbis adstruit, præterea etiam tenuis admodum fuit ea ætate Lubecæ urbis fortuna, cum ne sequenti quidem tempore, nisi negotiatoribus Bremensibus stipata, adierit oceanum. Quid? quod præcis istis seculis non Lubeca vel Travemunda, sed Sliasvico potius & Aldeburgo, solvere soliti sint navigantes, copioso eam in rem teste *Adamo Bremenfi*. Alio loco de jurisprudentia Danorum apud Episcopos maxime reclusa disputat Ill. Commentator, & num ex Jure Civili Romanorum tulerit suppetias, disquirat. Conjecerunt nonnulli, *Andream*, Archiepiscopum Lundensem, Parisiis Jure Civili fuisse tinctum, eumque, quæ per Gallias in causis civilibus dirimendis utilia didicisset, Livonibus, in civitatis formam coalituris, commendasse. Nec potest negari, perhibere *Arnoldum Lubecensem*, Danos sua ætate Parisiis bonos Legistas ac Decretistas evasisse; *Waldemarum etiam II*, Daniæ Regem, *Legislatorem* ideo dictum, legum volumen publicasse, in quo multæ Cæsarei pariter ac Pontificii Juris leges Episcoporum curæ descriptæ reperiantur. Interim tamen a specie veritatis alienissimum Cel. *Grubero* videtur, *Andream*, Archiepiscopum, secularibus negotiis alienarumque terrarum administrationi se ingessisse, longe autem probabilius censet, novos Livoniæ inquilinos, qui omnes ad unum e communi Saxonum stirpe orti erant, leges patrias *αγοράνομος* in Livoniam intulisse, quas cum ab *Ottonibus*, Imperatoribus, ad Saxones pervenisse defenderent Scabini Magdeburgenses, ex vulgi persuasione, quam scriptis postea Saxonicus compilerator Speculi confirmavit, *jura Imperatorum Christianorum* dici poterunt. Etenim Jus illud Cæsareum Germanicum, quod sub indice *Keyferrecht* circumfertur adhuc ineditum, multo recentius est, nec imperium *Caroli IV* superat; Jus autem Cæsareum scriptum, *der Keyser geschrieben Recht*, cujus præscriptum in Diplomate proscriptionis interfectorum *Alberti I*, Cæsaris, Spiræ A. 1309 dato, normam decidendi fuisse tradit *Henricus VII*, Imperator, nihil est aliud, quam Jus Civile Romanorum. Addi meretur singularis Ill. *Gruberi* observatio de usu Juris Saxonici in Livonia, quoad consecrumentales & probationem vulgarem. Pal-

Pag. 44
seq.
not. II.

Pag. 91
not. f.

maria in univërfo *Henrici Letti* Chronico recensio spectat originem Ensisiferorum ad A. 1201 n. 6: Eodem tempore providens dominus Episcopus Albertus cum Abbate fratre Theodorico, perfidiam Livonum & paganorum multitudini non posse resistere, metuens, & ideo ad multiplicandum numerum fidelium, & ad conservandam in gentibus ecclesiam, fratres quosdam militiae Christi instituit: quibus dominus Papa Innocentius III regulam Templariorum commisit, & signum in veste ferendum dedit, scilicet gladium & crucem, & sub obedientia sui Episcopi mandavit. Nihil hoc loco prætermittit Cel. Gruberus, quod ab ipso poterat efflagitari; siquidem & novum prudentiæ civilis specimen in ordine Ensisiferorum instituto demonstrat, & hujus præsertim loci momentum declarat; quem si superioris ævi scriptores vidissent, nec *Franc. Modius*, originem Ensisiferorum latere penitus, scripsisset, nec *Schurzfleischii* fratres tantopere se in detegendis vel aliqua ex parte originibus torquissent. Sane is diuturnis de signo vestibus affuto litibus imponit finem, nec amplius credere permittit, quod a doctissimis viris, per *Petrum Duisburgensem* inductis, traditum reperimus, Ensisiferos gladio cum stella pro signo usos. Veteriora dudum *Duglossus* in *Historia Polon. Lib. VI pag. 600 ed. Lips.* docuit. Ut autem de loco *Petri Duisburgensis* sententiam dicamus, is vel de *Conrado* Duce, quod separatim & a Livonico distinctum militum ordinem instituerit, perhibuisse dicendus est, vel ab imputatione erroris artibus potest nullis liberari. At in medelam tamen loco adhibendam, præeunte *Hartknochio*, propensior est Ill. Gruberus. Simili ferme modo obstetricias manus ad locum *Adami Bremensis de situ Dania n. 75* explicandum emendandumque affert Vir Celeberrimus. Post institutam omnium regni Danici insularum recensione *Adamus* pergit: *Sunt & alia, qua Sueonum subjacent imperio, quarum maxima est illa, qua Curland dicitur. Pontanus*, sonum magis, quam verba, secutus, *Curlandiam* pro *Gulandia* expressam, *Gotlandiam*que intelligendam, opinatur, in vernacula *Gulland* dictam, idque eo firmiter esse credit, quod nusquam alibi in Opere *Adami* univërfo nomen *Gotlandiæ* occurrat. Sed erudite regerit Ill. Gruberus, ne habuisse quidem in animo *Adamum* omnes subje-

ctas

has Sueciz insulas catalogo completi, indeque Oelandiam simili-
 liter omittam, quam conjicit una cum Gotlandia Gothiz conti-
 nenti, cui sunt admodum propinque, accenseri. Ad nodum
 vero, qui *Adami Bremensis* interpretes moratur, solvendum ap-
 prime facere scribit, quod Osilia, insula, Estonum idiomate *Cur-
 resaar*, hoc est, insula Curonum, appelletur. Ex quo cum in-
 ferre fas sit, eosdem & insulæ & continentis habitatores *Curones*,
 seu, secundum *Rembertum*, *choros*, dictos fuisse, non nisi freto
 Domnesensi divisos, nec hodie dialecto diversos, consequens est,
 ut Curlandiz insulæ nomine non Gotlandiam, sive Gullandiam,
 sed Osiliam, denotaverit *Adamus*. Cum autem hujus insulæ,
Curressaar hodiernum nuncupatz, habitatores inde ab ultima æta-
 te piraticam exercuerint, judicium lectori relinquit, an ab his
 potius, quam a Corsis, *Corfarorum* vocabulum, quo piratz so-
 lent designari, in vulgus dimanarit. Quæ de origine Tartaro-
 rum ab ipso traduntur Chronici compilatore, non minus digna Pag. 150
 sunt lectu, quam quæ in notâ subjecta e scriptoribus Polonis & not. a.
Cæsario Heisterbacensi attulit Ill. *Gruberus*, ut probet ex omnium
 consensu, in hanc temporis periodum incidere originem Tarta-
 rorum. Germanicæ Seculi a C. N. XIII historiæ lucem foveram Pag. 113
 tur, quæ de *Alberto*, ditionum trans Albim domino, copiose ma- seq. not. b.
 gnoque eruditionis apparatu disputavit. Ceterum & ordini &
 animo Chronicographi dandum est, quod ecclesiasticarum rerum,
 quam secularium, sit curiosior. Ill. *Gruberus* nec hic præter-
 misit quidquam, quo partes boni Commentatoris adimpleret.
 Sic, ubi ad A. 1205 n. 13, 14, Autor totam Livoniam baptiza-
 tam tradit, licet idem *Raynaldus* ad A. 1207 memoret, cum ve- Pag. 43
 ritate pugnare, in notâ monet, nisi de urbe Riga unice accipia- not. r.
 tur. Sic locum ad A. 1225 examinat, ut inde probet, Livonibus Pag. 182
Baptismum per immersionem fuisse iis temporibus solennem; not. e.
 quam quidem hypothesein cum exemplum puellæ decennis apud
Cæsarium Heisterbacensem, tum figuræ Fenorum, sacris Christia-
 nis initiatorum, in *Joannis Peringskiældii Monumentis Uplandicis*,
 corroborant. Sed magnam inprimis industriam Autor pariter
 atque Commentator eruendis Episcopatus Rigensis antiquitati-
 bus adhibuerunt, quas si quis colligere passim dispersas, & pagi-
 nas

Pag. 213
seq.

nas inprimis ultimam atque penultimam consulere, vellet, amplam & eruditam adornare posset ecclesie illius Seculi, quo Chronicographus floruit, historiam. Comitem Chronico III. Gruberus dedit *Silvam Documentorum, devictam a Saxonibus, & ad sacra Christianorum traductam, Livoniam illustrantium, & distis in Notis facientium fidem*. In hac n. 9. reperitur Diatriba Cel. Gruberi, quæ Flores sparsi ad genealogiam maternam Alberti, Livoniensis Episcopi, inscribitur. Ansam dedit genealogicum schema, quod in Codice MSto membranaceo, Bibliothecæ Academiæ Julæ cimelio, formæ majoris, *Alberti Stadenfis* Annales nitide conscriptos exhibente, ad A. 1140, ubi de *Rudolpho*, Marchione, sermo est, continetur. Illud quidem jam dudum *Andreas Hoierus* publici juris fecit, & in *Continuatione Annalium Alberti Stadenfis*, ex eodem Codice desumpta, Hafniæque A. 1720 typis descripta, æri incisum dedit; sed, cum & *Alberti*, Episcopi, memoriæ inserviat, & *Hoieri* chalcographus in exprimendis nominibus nonnullis peccarit, haud inutile Cel. Gruberi visum est; novam schematis illius tabulam concinnare. Nos vero superiorem tantum ejus marginem, qui ad præsens institutum pressius spectat, more, qui nostris Genealogis familiaris est, hoc loco descriptum exhibemus:

224.

Avericus == *Norburgis*,

Com. de . . . .

I. 2.
N. de Lyd. == *Aleidis* == Conjux incertus.

I.		2.	
<i>Harrwicus II,</i> Bremensis Ar- chiepiscopus.	<i>Segeboldo,</i> Abbas Her- sefeldensis. <i>Ann. Lub.</i> <i>Lib. III Cap. 13.</i>	<i>Sophia,</i> <i>Edeleri</i> conjux.	<i>Mechtildis,</i> c. incertus.
		<i>Fridericus</i> Præpositus, <i>de Kivona.</i>	<i>Ermingardis,</i> c. incertus.
			<i>Heinricus,</i> Capella.
			<i>Aleidis,</i> c. incertus.
			<i>Albertus,</i> Livoniensis Episcopus, & sui fratres.

Edelerus de Ostenebotele.

Diplo-

Diplomata maximam partem ex *Raynaldi Annalibus ecclesiasticis & Nettelbladtii rebus Curlandicis* petita sunt. Inter inedita principem locum Epistola *Honorii III*, Pont. Max. occupat, qua Archiepiscopus & Capitalum Bremense ab impetitione Livoniensis Episcopi super agnoscendo Metropolitano Bremensi iterato dehortatur. Post hanc volupe erit, præcepta *Innocentii III* in Livoniensi Ecclesia inter neophytos observanda inspicere, quæ, cum hæctenus in Collectionibus desiderarentur, ex *Cap. 11 de Vita & honest. Cler. Cap. 9 de Divortiiis, & Cap. 8 de Pœnit. & remiss.* coagmentavit Illustris *Gruberus*, cui publicas agimus pro hoc tam eximio labore gratias, & prosperos quosvis rerum successus ex animo precamur.

Pag. 266
n. 45

pag. 244
n. 19 h.

DISSERTATION SUR L'INCERTITUDE DES
cinq premiers Siecles, &c.

hoc est,

DISSERTATIO DE EO, QUOD INCERTUM
est in Historia Romana priorum quinque
Seculorum, Autore L. D. B.

Trajecti ad Rhenum, apud Stephanum Neaulme, 1738, 8.

Alph. 1.

Post tot virorum, non vana ceteroquin eruditionis specie commendabilium, insultus, & jacta in antiquitates Romanorum historicas tela, stare adhuc rerum Latinarum dignitatem, mirabile illis non sine causa videbitur, qui, licet tritam relinquere viam ausi, prisca injuriam facere non dubitaverint, nihil tamen effecisse se argutulis captionibus suis sentiunt, nisi quod tacita demum confessione & probos, & diligentes, & egregie doctos, Autores veteres agnoscere cogantur. Videlicet de nulla re frequentius in utramque partem ab eruditis disceptatum fuit, quam de veritate belli Trojani, a Græcis suscepti, de Troja capta & incensa, de colonis Italiæ veteribus, de rebus gestis in Albanorum ditionibus, de origine urbis Romane, quemadmodum a tenui provecta initio in tantam excreverit molem, ut sua deinceps laboraverit amplitudine. Etenim vel nostro sensu alii dotibus ingenii sui naturæque ita usi erant,

ut

ut in re liberrima & verisimili antiquos commentorum, nescimus quorum, temere accusarent; alii, rem aptius excussuri, contradicentibus velut digito monstrarunt, nihil antiquos in medium protulisse, nisi multa die & litura edolatum: nullam propterea fuisse causam rati, quare boni alias viri & honestatis cupidissimi posteritatem fallere studuerint. Quinam in his propius vero accesserint, nostrum jam non est exquirere. Incubuerunt jam alii in defensionem veterum Scriptorum diligenter, ut neminem cordatiorum inveniri posse existimemus, qui cura *Philippo Cluverio, Samuele Bocharto, Jac. Gronovio*, aliisve horum non dissimilibus, sentire velit. Interea tamen, ut sæpe sit in rebus mortalium, si homines videant, idem sibi jus natum esse ajendi, negandive, prout ipsis libitum fuerit, facile inani & fluxa gloriæ occupanda lubidine decipiuntur, & dum immunes a peccatis se fore confidunt, multorum ex viris alioquin doctis credulitate inflati, fumum pro Junone offerre aliis solent. Dederunt id sane ab aliquot annis operam Gallorum nonnulli, ut vel medendo Autoribus prisicis, vel intelligendo nimis, tenebras, quod sæpissime in his *Actis* questi sumus, literis offunderent. Scilicet pejore res loco non potest esse, quam ea si postulent incerta, quæ bonorum præstantiumque testium sub fide certa videntur, aut si nobis sua obtrudendo somnia dignitatem Scriptorum, sine quibus verus literarum sapor esse nequit, per cuniculos quasi invadere conantur. Occupavit ea febris *Clariss. Puilium*, Virum non indiligenter alias in veterum lectione versatum, qui, consideratis forte antecedentium laboribus, eo delapsus est, ut origines Romanorum, proximaque originibus, vel in dubium penitus vocaret, vel, si levius dicendum est, obscura censeret. Digna erat temporum antiquissimorum memoria *Doctiss. Salierii* vindiciis, quas *Lector industrius in Historia Academia Regia elegantiorum literarum Tomo VIII*, si tanti est, evolvat. At, quanquam *Clariss. Salierius* contuderit paulisper adversarii sui impetus, tantum tamen coloris superfuit Autori hujus Dissertationis, ut, quæ *Puilius* antea generatim, & succincte, disputaverat, copiosius nunc adumbranda sumeret, simulque ætatis nostræ homines doceret, quam dulce ac frugiferum

feram esset, post quatuor & viginti Secula solo artis logicæ beneficio res, longissime a memoria nostra remotas, labefactare, multoque meliora tradere, quam veteres pertinaci industria, summoque studio, commemoraverunt. Quodsi tantam in se vim habet eminentis Cl. Autoris sapientia, ut stupidam antiquitatem, & omnes hoc pacto eruditos, ante id tempus ingenii sui fama nobiles, sed propterea insulso, quod anilibus assenserant fabulis, in ruborem dare possit, juvenes sæno hortamur, ut, depositis illico *Ciceronis*, *Livii*, *Dionysii*, *Plutarchi* monumentis, ad Galli hujus libellum, velat oraculum divinitus datum, confugiant. Habet ille nempe multum Pag. 5. critici salis, quo caruit, ipsius sententiæ, misera veterum Oratorum, Poetarum, Historicorumque, gens. Offert argumentum, quo nihil jucundius accidet iis, qui spumosi eruditionis antiquæ superficie conceiti, non fontes, sed rivulos hominum nostrorum delibare solent. Talis præterea in Autore ratiocinandi suavitas & copia est, qualis a peritissimo quovis & logicis imbuto præceptionibus expectari potest. Nam communissimum illud Philosophorum: *a specie ad genus non est concludendum*, tam sapienter nova plane arte immutat, ut, reclamante doctissimorum omnium ævi virorum regula, generi illud tribuat, quod parti solum generis convenire putatur. Enimvero nonnulla in principiis Historiæ Romanæ dantur, quibus ut plenam usquequaque fidem habeamus, difficile a nobis impetrare possumus; interim tamen hæc ipsa nullum non assensum merentur, etiamsi haud raro literarum expertibus fabulæ & portentæ speciem præbeant, ea de causa, quod, quicquid antiqui historiæ conditores literis custodiverunt, nec infringere vel æquales, vel proximi ætate, ausi sunt, a nullo temporum nostrorum homine, qui vix centesimam eorum librorum partem possidet, quos vetustiores haud dubie in manibus habuere, sollicitari debet. Inter hæc officii nostri memores iis consulere non oportet, quibus nuper excogitata ad palatum esse solent. Propterea, quantum in nobis erit, dictorum in hoc libro ordinem & naturam breviter adumbrabimus, alio fortassis tempore exposaturi, quæ nostra de Autoris opinione mens sit, quibusve legibus incertitia Pseudo-Criticorum constringenda videatur. Exhibet

hæc Dissertatio duas partes, quarum altera *duodecim*, altera *undecim*, *Capitibus* distinguitur. Accusat in Præfatione Autor *Puilium & Salierium* oscitationis, quod neuter horum, qua opus fuisset assiduitate & animi contentione, modo contradicentis, modo defendentis, personam susceperit. Profitetur enim, *Puilium* omnia velut in transcurso dixisse, *Salierium* vero studio & amore erga vetustatem, ut criminatur, veri rationem nequiquam tenuisse. Nam talibus se munivisse censet antiquitatum reliquiis, quæ Historiæ ne lucem quidem, nedum firmamentum, pararent, verbi causa, quando ad ephemerides, vel actuum diurnorum commentarios, quos Autor putat *tabulas accepti & expensi* fuisse, vel Pontificis ad annales, provocasset, quos *Varro*, *Cicero*, *Livius*, sæpiuscule in scriptis suis excitaverint. Ubi rursus contradicit Autor hac fere pacto: Si argumentis evinci posset certis, Pontificem Maximum res omnes singulorum annorum ab initio Pontificatus ad *Mucium* usque diligenter in album retulisse, controversia omnis brevi confecta foret, verum; quia solus est *Cicero* & unicus hujus facti testis, *Varro* præterea non *Annales*, sed *libros Pontificum*, toto diversos cœlo ab *Annalibus*, nominavit, *Livius* denique non eo consilio *Annalium* mentionem iniecit, ut flammæ & injuriam temporum illorum evasisse eos sed potius ut conflagrasse fatali urbis incendio, quod Galli ædium tectis immiserant, doceret lectores, hinc de factis ipsis dubitandi causa non una superest. Ut autem rem apertius dicat, *Capite I* obscuritatem originum uniuscujusque gentis in historia, speciatim vero populi Romani, tanquam initium futuræ consecutionis, ponit, atque per id subtrudere fulcra historiæ conatur, quoniam multo ante Græcos jam condidisse suorum temporum historias constaret, quam Romani præter armorum gloriam literas in deliciis habere cœperint. Atqui exploratum esse ait, *Herodotum* LXXX Olympiade Historiæ concinnandæ operam dedisse, Romam vero anno demum post U. C. 500 vidisse viros annalium confectorum gloria conspicuos; sequi propterea, Romanos ante *Herodotum* memoriæ prorsus nihil mandasse, arguemur. Porro veteris Francorum imperii inductione sic argumentatur: Uti ineluctabilis fere difficultas esset, veram antiqui-

Pag. 3.

4.

quitatum Francicarum speciem noscendi, quantum librorum chartarumque praesidiis abundaremus, ipso quoque artis typographicae auxilio, & criticae scientiae, cujus pene nullus apud praefatos usus fuisset, ope, adjuvaremur; ita quemvis harum re- Pag. 5.

rum intelligentem suoapte ingenio percepturum esse, Romanos mendaces quidlibet in historia vetustiori auctores esse. Nam ante quingentos, ab Urbe condita si computares, annos Romae nullos extitisse historiarum auctores, & si qui fuerint scriptores sequenti tempore, aut leges historiae nescivisse, aut illi uti nescivisse; adhuc Romam sub initium imperii sui barbaram & lingua & moribus fuisse, belli artibus, rapinis, viribus corporis, studuisse, denique, quod caput esset, rudes illas & indigestas, ob summam literarum ignorationem, historiarum lineas cum aliis publicis privatisque monumentis incensa urbe periisse, nec ullum tamen praeteriri in *Livio* annum, quo non memoratu dignum aliquid vel gestum esset, vel saltem a scriptore commemoraretur. Rebus ita constitutis, quis non suspicetur, inquit, Auctores sequentium temporum multa finxisse, ex ingenio addidisse, ut corpus historiae numeris suis absolute, explendo hiatus & lacunas, posteritati relinquerent. Quas vero breviter jam depinximus rationes, eas prima libelli sui parte Auctor persequitur, & quidem *Capite II* excutit causas, 11.

cur quis ambigere de historia Romana priorum quinque Saeculorum possit. Primo *Livium* antestatur, qui in Praefatione & aliis in locis animi pendeat, utrum refellere, an affirmare, debeat, *quae ante conditam condendamve urbem poeticis magis decora fabulis essent, quam quae incorruptis historiarum monumentis tradi possent.*

Deinde suscitatur *Clodium*, cujus aliquot fragmenta *Plutarchus* servavit, *Dionysium Halicarnassensem*, *Ciceronem*, quorum prior, ex Auctoris sententia, dixerat, omnes cremata civitate a Gallis, interiisse libros, alter pene salsarium in numero habetur, quod, cum probe sensisset, cogituros esse bonos viros & cordatiores, 18.

undenam tot tantarumque rerum varietatem sumserit, nullibi tamen vel scrupulum lecturis forte subnascentem ademisset, vel fontes genuinos, ex quibus sola historiae fides quari potuerat, indicasset. *Tullium* vero haud dubie res Latinas perscripturam 21.

uisse 22.

fuisse contendit, nisi *Atticus* ei potius autor fuisset, ut sui *ævi* historiam describeret, quoniam, *hæc ab isto*, dixerit, *malo præ-*
 Pag. 25. *dicari, quam, ut ajunt, de Remo & Romulo*, quod proverbium
 satis eleganter obscuritatem historię fabulosam, tanti viri ingenio & doctrina penitus indignam, Autoris 'judicio', ostendebat.
Caput III enumerat nobis talismodi monumenta, quæ, post incendii calamitates ex ruderibus protracta, sine labe ad juniores Romanos pervenerunt; ubi quidem ambabus largitur manibus, *leges* quasdam & pacis formulas inter horribiles incendiorum vastationes salvas remanuisse, sed, nihil contulisse, verbi causa, *leges XII tabularum* ad historiam rectius tradendam, simul afferit, quod parum memoratu dignum contineant, & meram literarum
 32. incitiam testentur. Immo ex istis foderibus & tabulis, in memoriam pacis diuturnam promulgatis, novam historię Romanę maculam inuri posse credit. Nam, *Horatium* dixisse, monstrat, Reges antiquos pacem sanxisse cum Gabiis & Sabinis, dum pronuntiaffet hunc in modum:

*Sic fautor veterum, ut tabulas peccare verantis,
 Quas bis quinque viri sanxerunt, fœdera Regum
 Vel Gabiis, vel cum rigidis æquata Sabinis,
 Pontificum libros, annosa volumina vetum,
 Dividet Albanis natus in monte locutus.*

Jam sibi persuaderi non posse declarat, intelligi hic debere *Romuli*, aut sequentium *Regum*, fœdus cum Sabinis, quod, historia illius ætatis ita redundet fabulis, ut, ex monumentis, quæ nulla tum existerant, nulla etiam *Flacci* ævo superfuerint, necesse sit. Præterea negligentiam scriptorum, *Livii* & *Dionysii Halicarnassensis*, inde apparere censet, quod fœderis, cum Carthaginensibus, & Rege *Porſena*, expulsis Regibus, initi, mentionem nullam injecerint, cum tamen ex posteriore imprimis cognita facillimam sit, contra omnem scriptorum fidem *Porſenam*, victorem, nominatim jussisse, ne *ferro, nisi in agricultura*, teste *Plinio*, uterentur *Romani*. Visi in univèrsum aliquot monumentis, *Capite IV* progreditur Autor ad *Commentaria Pontificum*, & *Annales* maximos, quibus descriptis, denuo non inficiatur, aliquam eorum portionem illibatam potuisse ad recentiores

Ro-

Romanorum scriptores transmitti, sed, cum de religionibus tantum, & quibusdam ritibus superstitionis, retulissent, simul nullam eorum plebs copiam habuisset, non incredibile videri putat, tales libros, quoniam magistratus judicium publicum reveritus esset, immanibus resperfos fuisse commentis. In eundem cen-
 sum Annales referuntur, &, rejecta eorum in historia utilitate, admonemur, excitari plerumque istos aut in rebus portentosis & mirabilibus, quod per se in historia vitiosum esset, & fidem adimeret dictis, aut, si nominarentur, quod sæpiuscule fieret in *Cicerone, Livio, Dionysio*, sine adjecta voce *trè maximi*, cavere nos debere, ne commentarios Pontificum, & Annales maximos, sed quoslibet superiorum Autorum libros, eodem nomine condecorari solitos, intelligamus, quorum eadem esset autoritas, quæ posteriorum. Neutri enim genuinos historię antiquissimæ fontes biberant. *Capite V* alia eruit monumenta, historiis Romanorum stabiliendis mirum quantum inservitura, si Scriptores antiqui sedulo majorum suorum signa, inscriptiones, statuas, numos, conquisivissent; qua argumenti specie posteaquam *Livium* lacessivisset, transit *Capite VI* ad *Acta Senatus & populi*, quorum ante *Pompeji & Cæsaris* tempora aliquem Romæ usum fuisse negat, & *Capite VII* de libris linteis, Censorumque tabulis, ita commentatur, ut jam omnis historię autoritas, disjectis ædificii, quibus sustinetur, sulturis, labascere incipiat. Tantum certe pretium libris linteis non statuit Autor, quantum eruditorum plerosque, sola vetustatis æstimatione abreptos, tribuisse censet. Nam, quæ, cedo, opes inde colligendæ, ait, qui rerum hinc brdo seligendus; si tale monumentum, non totius historię digestionem, sed minimam illius particulam, ostendens, paucissimorum annorum limitibus includatur, neque sibi per omnia satis simile evadat. Persuasum itaque habet, discrepantes fuisse librorum linteorum editiones, docente id *Livio Lib. IV Cap. 23*, & si conjecturæ locus detur, hariolatur, nullis fuisse nominibus a *Commentariis familiarum illustrium* diversos; at, quantum hi exædificationi historię potuerint conducere, sequentibus *Capitibus VIII & IX* monstrat. Nullius enim gentis populique res gestas turpioribus unquam mendaciis & laudationum domestica-

Pag. 49.

55.

61.

67.

73.

76.

83.

93.

- rum faco obscuratas fuisse, quam Romanorum, contendit, quia ipse *Livius* vitiatam memoriam funebribus laudibus falsisque imaginum titulis esse retur. Inde etiam oriri credit, quod *Brutus*, occisor *Cæsaris*, ad *L. Junium Brutum*, liberatorem reipublicæ Romanæ, *Mucii* ad *Mucium Scaevolam*, *Furii* ad *L. Furium Camillum*, alii studio antiquitatem generis prædicandi ad *Nunium Pompilius*, autorem, suas origines retulerint. Hinc, si quilibet harum gentium insolentiores titulos imaginibus majorum suorum subjecerit, plura magnificentius, quam verius, celebraverit, mirum nemini accidere debere, si Scriptores etiam cum illis mentirentur. Nam ingeneratum esse omnibus mortalibus, ut præclare factis majorum etiam sibi aliquid laudis accessurum esse sperent. Quæ quidem ratio genus suum illustrandi, etsi minus optabilis & honesta, concedi tamen vano cuique posset, nisi his laudationibus historia rerum Romanarum facta fuisset mendosior, neque falsos triumphos, falsosque Consulatus, cæca majorum veneratio peperisset. Ex his ergo sumtionibus talem struit Autor complexionem. Cum exploratum sit, nullum existisse scriptorem æqualem antiquissimis temporibus, monumenta non effugisse funestas Urbis flammæ, & reliquias tabularum, velut e naufragio conservatas, parum rebus componendis profuisse, neque credibile videatur, post tot annorum decursus scriptores tam accurate potuisse sine vera librorum antiquorum scaturigine multifariam Consulatum, bellorum, præliorum, fœderum, mutationum domi forisque, commemorationem, non disturbato annorum ordine, literis mandare; hinc consecutione manifesta effici docet, scriptores, talibus familiarum commentariis falsos, ad ostentationem aptiora, quam ad fidem, tradidisse. Omnis in hoc argumento rei cardo vertitur; quare, cum facile jam unicuique patere consilium & mens Autoris queat, pressius paulo illustrationes argumenti hujus rejiculas tractabimus, vel tribus tantum verbis reliqua libelli hujus *Capita* indicaturi. *Capite X* offert nobis *Fabium Pistorum*, Historiæ Romanæ tempore belli Punici II Autorem, in cujus ingenium, studia, mores, inquirat, simul fontes referat, quos *Fabium* libasse arbitratur. Scilicet. rumorem, minus idoneum factæ rei testem,

Gra-

Græciæque mendacis aliquot monumenta, secutum in perscribenda historia fuisse, *Dionysii* testimonio evincit. Quod licet Pag. 116
 probe novissent Romani, posteriores tamen, qui velut postliminio operam eandem historiæ navavissent, hac *Fabii* autoritate nixos, crambem semel coctam rursus apposuisse. *Capite XI* 124.
 profiteretur, neque tantam vim habere *Dionysii Halicarnassensis* nomen, ut omnia hæc fixa, tanquam Apollinis *Pythii*, dubitationeque majora, existimemus, quæ clarus doctrina & probabili affiduitate vir scriptis suis commendasset. Ipsi enim defuisse eodem pacto monumenta indicat, quorum penuriam quæsti Auctores reliqui multo ante fuerint. Atque hæc generatim de facie vetustioris historiæ, librorum istius temporis inopia, Scriptorum ingenio & natura, descripta sunt. Persecutus est Autor *Sectione altera*, quæ alii jam nostræ ætatis viri eruditi passim in scriptis suis tetigere. Videlicet tanta sæpe dictorum discrepantia diffraxit in deliberando nonnullorum animos, attulitque ancipitem cogitandi curam, verene acciderit res exposita a veteribus, an alio sit intelligenda pacto. Ejusmodi autem loca collegisse Autorem data opera videmus, ut incertos nos veræ sententiæ, suspensosque, atque diu in diversa versatos, demum speciosis argumentationibus captivos teneat. Ob varios enim Scriptorum, 152.
 verbi causa *Polybii*, *Livii*, *Dionysii*, *Plutarchi*, *Dionis Cassii*, & aliorum, frontibus adversis inter se pugnantium haud raro, sensus, nihil certi seu de conditore Urbis, seu de tempore Urbis extractæ, dici posse, *Capite I Partis I* disputat. His doctrinarum initiis nituntur aliæ hujus generis observationes de iis, quæ de *Romuli* rebus gestis (vid. *Caput II*), de interregno post *Romulum*, 176.
 & sequentibus eum Regibus (*Cap. III*), de imperio *Servii Tullii* (*Cap. IV*), de numero tribuum, & ætate *Tarquini-orum* (*Cap. V*), de rerum natura post expulsos Principes, & 186.
 Dictatore primo (*Cap. VI*), de obsidione urbis Romanæ, 190. 219.
 Regis *Porſene* copiis facta (*Cap. VII*), de cæde *Faborum*, 229.
 origine *Quæstorum*, primis plebis *Tribunis* (*Cap. VIII*), de 237.
 clade Gallorum, a *Camillo* accepta, & aliis pluribus victoriis Romanorum ab hostibus reportatis (*Cap. IX*), de causis, cur 262.
 plebeji tandem ad honores Patriciorum aspiraverint (*Cap. X*), 275.
 de 308.

de historia *Cn. Flavii, Papirii Prætextati*, & supplicio *Reguli* (Cap. XI), Scriptores antiqui memoriæ prædiderant, supervacaneum esse ducimus, sigillatim huc discordias sententiarum singulas expromere. Alia forsâ id occasione aptius fiet. Utere interea, Lector benevole, hoc libello, & si otium habes, eum perlege. Erit fortasse sedula rerum, studiosaque rationum, quas subministrat nobis Autor, contemplatio non injucundæ utilitatis. Nam, si cor habes, & noris, quid æra lupinis distent, haudquaquam, sprete veterum autoritate, in alia omnia abibis.

DAN. WILH. TRILLERI, PHILOSOPHIÆ ET
Medicinæ Doctoris, Archiatri Nassovici, succincta Com-
mentatio de Pleuritide, ejusque curatione; adjectis
simul decem singularibus Pleuriticorum historiis.

Francofurti ad Mœnum, apud Franciscum Varrentrapp, 1740, 8.
Plag. 15.

Ex amplissimo variae eruditionis campo, quem aureus hicce libellus nobis aperit, flores carptim legimus. Pleuritis vera est febris acuta cum dolore pungente laterum a sanguinis stagnatione in pleura, musculis, vasisque intercostalibus, cum respiratione difficili, tussique asperrima, pulmones, mediastinum, in consensum rapiens, a frigore aut singulari alia aeris intemperie orta. Aliquando eadem in vasis bronchialibus orta, aut ex superficie pulmonum, pleuram invadit. Pleuritis alia humida est ab invasione, statim sputa sanguine tincta spargens, quam mitior, alia sicca, non nisi post anxiam tussim parum sputi præbens. Additur tertia species stertorosa, quam *diænestorotum*, incoctam morosam, appellat *Galenus*, qua nihil ore rejicitur, utpote quæ omnium censetur pessima. Dextri lateris benignior, sinistri peior, utriusque pessima. Sanguinis mores sunt admodum contumaces in pleuriticis, utpote qui albidus lardus aut fevilis instar crassus, tenax, & compactus, observatur. Urina post quintum plerumque diem turbida & subnitens, bona, omni morbi decursu nihil turbata, periculum subinde indicat. Dies criticos habet quintum, septimum, nonum, undecimum, decimum, quartum, tan-

tandemque vigesimum; quibus, adjuvante natura, aut salus est, aut mors, aut tabificum empyema. Diarrhoea, ab initio superveniens, periculosa, in progressu salutaris. Rarissime, & ex Autoris observatione fere nunquam, moriuntur, quibus post venæsectionem dolor laterum in claviculas in omoplatam protenditur, aut in dorsum propagatur. Licet post pestilentialem febrem omnium atrocissima sit pleuritica, promptior tamen nulla obsequitur, si naturæ opportune succurratur. Pleuritidem passio vel morbus redit, vel dispnoea superest, ob pulmonum coalitum cum pleura. Pleuritici, quibus intra primum & quintum diem sanguis purpureus floridusque assatim e naribus profluit, naturæ beneficio plerumque servantur. Quibus vero post id tempus cruor niger, piceus quasi & viscidus, e nare destillat, isti nec levaminis quid sentiunt, nec superstites facile manent. Pleuritici, qui, elapsis prioribus diebus, nihil amplius mali perferunt, nisi quod unum alterumve hypochondrium elevatum fuerit, hi, subita plerumque metastasi facta, suffocantur. Pleuritis stasin sanguinis & rapidam inflammationem exardescens supponit, in vasis pulmonalibus sanguiferis subito abortam, quæ sua labe inficiunt simul externam membranam, pulmones undique ambientem, quæ est propago membranæ crassioris pleuræ. Inde falso a sola pleura vocatur pleuritis. Nec solam pleuram cum musculis & vasis intercostalibus matrem esse posse tam funestæ sobolis, tussis, sputum cruentum, difficilis respiratio, & in fine morbi cocta & salutaria pectoris ejectamenta, manifestissime declarant. Nulla igitur vera pleuritis, acuta nimirum febre & flagrantissimo aestu comitata, sine peripnevmonia, vera tamen peripnevmonia interdum, etiam raro, sine pleuritide. Inde longe accuratius procedunt, qui pleuritidem potius pleuripnevmoniam, vel peripnevmonopleuritidem, appellant. Inter cognitos nobis familiaresque morbos haud facile quisquam occurrit, qui aut velocius decurrit, aut violentius urget, aut citius denique enecat, sava pleuritide. Non pretiosa autem aut operosa, speciosis titulis splendida, & longius petita, sunt remedia, quibus absolvi potest felicis curationis negotium; sed potius facile parabilia, obvia, domestica, & pretio quidem vilia: nimirum scalpellum phlebotomum,

Rr

tomum,

tomum, aqua, acetum, mel, nitrum, hordeum, oleum, & paucissima alia. Venæsectio sacra quasi est anchora, ad quam unice confugiendum in hoc morbo, & a qua sola omnis pleuriticorum salus pendet. Hac enim mox ab initio mali sat cito, crebro, & large, administrata, omnis ferocientis morbi vis illico perit, & malum in ipsa quasi herba penitus suffocatur. Certum atque indubitatum est, sanguinem in pleuritide sine mora, sine cunctatione & metu, necessario esse mittendum. Quod ad tempus attinet, quando nempe venæsectio institui debeat, omnes in eo conveniunt illustres Medici unanimi consensu, & ratio ipsa experientiaque perspicue docet, quo recentius sit malum, quo integrioribus adhuc ægroti sint vires, eo melius, eo salubrius, venæsectionem peragi posse. Optimum ergo atque saluberrimum, si primo statim ægrotationis die venæpertundantur; neque pejus, si altero fiat, aut tertio; quin etiam ipso adeo quarto cum successu generosum hoc remedium tentari posse asserunt. Toties nimirum venam aperiri debere affirmat Autor, quoties dura vis morbi id imperabit, & ægroti vires permittent, quod ex signis modo indicatis, respiratione præsertim & pulsa, conjicere licet. Ter tamen, aut ad summum quater, venam secuisse sufficit. Sed ipse sanguinis recens emissi color, habitus, & consistentia, clarissimum & fidissimum indicium Medico in arte perito præbet. Pleuriticorum enim sanguis simul ac refrixit, mox crusta alba, unum sæpius aut duos digitos transversos crassa, tenaci, & polyposa, obducitur. Hæc crusta summum inflammationis sanguineæ statum certissime portendit. Quousque igitur ea appareat, eo usque reiteranda est venæsectio, donec sensim diminuta fuerit. Quare vix dubium, quin pleuritici curari tutius & facilius possint, quibus nulla crusta fuerit in sanguine conspicua. Nam id insaufum, etsi candidum, signum non imminutum, sed auctum potius, malum & statum periculiosum significat. Inprimis vero in pleuritide curanda plurimum omnino refert, accuratius & distinctius definisse locum, ex quo sanguis in ægroti salutem depleri debeat. Igitur ratione, experientia, rei que natura, dicitante, prima præsertim venæsectio nullo alio in loco instituat, quam in brachio affecti lateris,

sive

five dextri, five sinistri, a qua quippe ægrotos semper plurimum allevamenti & liberioris respirationis percensisse, comperitum fuit multiplici experientia. Sed raro una cruenta pugna sufficit ad profligandum penitus atrocem hunc hostem; breves plerumque inducias facit, non certam solidamque pacem, & dum in thorace, quasi vallo quodam munito circumseptus, dolose latet, novas sæpe gravioresque insidias machinatur. Hinc circa vesperam plerumque atque per noctem dolores anxietatesque recrudescunt, & febris, ad tempus soporata, denuo vehementius accenditur. Hoc ubi cognitum fuit etiam nocturno tempore, illico vena vel in eodem brachio incidenda, vel in pede, ejusdem tamen lateris dolentis, unde revulsio salutaris subsequitur. Corpus juvenile, vegetum, torosum, nullis antehac morbis obnoxium, succi plenum, sanguine florido turgidum, cui facies rubet, oculi exstant, tempora pulsant, carotides jugularesque tument, aliquoties repetitam facilius promotiusque ferre potest sanguinis detractionem, quam corpus imbecillum, cannabinum, emaciatum, viribus defectum. Nullæ igitur prorsus regulæ universales de quantitate sanguinis mittendi determinanda præscribi hic possunt, cum vel minimæ circumstantiæ & hic potissimum rem variant. In genere tamen tenendum, omnium minime illos Medicos peccare, qui audaciores & sanguinis profundendi nimium prodigi sunt, quam qui justo parciores & timidiore. Parca enim venæsectio in hoc morbi atrocis genere plus semper nocet, quam larga. Justam vero sanguinis æstantis quantitatem venis ademptam fuisse, vel ex eo perspicue patet, quando pulsuum rhythmum æquali & constanti tenore placide decurrunt, lateris dolores mitescunt, respiratio liberius it, sputa cocta, pinguis, & subflava, prodire cum levamine incipiunt. Diversæ a se invicem medendi rationes, ut plurimum operosæ, ambiguz, imo & salebrosæ & nocivæ, a scriptoribus medicis traditæ & commendatæ sunt. Quidam enim remedia purgantia præscribunt. Hi enemata & clysteres commendant; alii rursus damnant. Aliis sola bechica & expectorantia placent; aliis contra displicent. Præstantiora vero atque tutiora sunt clysmata & enemata, quæ hinc derivationis, humectationis, & blandæ refrigerationis,

Rr 2

rationis, causa, aut singulis, aut alternis diebus, sub vesperam inprimis, ubi dolores ordinariè magis ingravescent, injicienda, ex auctoritate Hippocratis, Sydenhami, Barbaevii, & aliorum: ex sero lactis, aut decocto hordei aut avenæ, milii aut oryzae, cum oxymelite aut melle puro, & una aut duabus drachmis nitri. Contra potentiora diaphoreticâ, alexipharmaca, bezoartica, ac sudatoria, & sales inprimis volatiles, spiritusque theriacales, & similia vehementiora, cane pejus & angue vitanda. Bechica porro atque sic dicta expectorantia medicamenta ab initio morbi magis obsunt, quam profunt. Evitari omnino debent omnia calida, inprimis sic dicta elixiria pectoralia, præsertim nimius croci usus, cujus anathymiasis narcotica in cerebrum abit, æstum auget, & mucosam pectoris expurgationem magis interdum impedit, quam promovet. Inde mitissima potius cum successu in usum sunt advocanda, ut sunt oleum amygdalarum dulcium, sine igne recens expressum, cum syrupo de Althea *Fernelii*, violarum, jubarum, de Farfara, aut de Erysimo *Lobellii*; aut infusum theiforme ex herbis pectoralibus, v. g. veronica, tussilagine, pulmonaria, hyslopo, capillo Veneris, salvia, & similibus, cum melle crebrius per diem calide hauriendum prodest. A vomitoriis contra, ceu periculosis & nocivis, per totum morbi decursum plane est abstinendum. Siti nimium urgente, tenuem ex hordeo ptisanam cum oxymelite vel simplici melle & tantillo nitri paratam calide crebro ingerendam offerimus. Maximi quoque sunt usus topica & exterius adhibita, quibus calefacis dolentis lateris regio perpetim est fovenda, fricanda, & inungenda. Ubi vero, repetitis jam aliquoties vanafectionibus, restat adhuc insignis spirandi difficultas, vel magis exaugetur, tum duo vesicatoria vel femoribus, vel tibiis, ex *Baglivi* consilio, applicanda, derivationis causa. Quod denique ad dietam & strictiorem vivendi legem attinet, abstinendi sunt ægri, vigente adhuc morbo, ab omni carne & victu crassiore aut pinguiore; tenuia contra juscula carnis vitulinæ aut gallinæ, item urvæ passæ majores & minores, pruna sylvestria, damascena, cerasa, & similia sabacida & eupepta, ipsis sunt concedenda. Post decimum quintum aut vicesimum diem, leni cathartico ex cassia, manna,

vel

vel rheobarbara, cum cremore tartari aut tartaro solubili similibusque, alvus ægrotorum est ducenda. Sequuntur casus decem singulares pleuriticorum, quos Autor, suis principiis innixus, præsentî periculo subtrahit. Sunt illi totidem tabulæ rerum memorabilium, quæ templo Sanitatis consecrantur, in quibus pleuritidis diversæ ætates, invadendi modus, progressus, ~~causæ~~, declinatio, dies critici, symptomata, salubria æque ac insalubria, ita declarantur, ut clarius & expedite magis nequeant.

SELECTA QUÆDAM CAPITA DE PLEURITIDE, e tribus præstantissimis præsci ævi Medicis Latinis, CORNELIO CELSO, CÆLIO AURELIANO, & THEODORO PRISCIANO, excerpta, & notis nonnullis subitariis illustrata, a DANIELE WILHELMO TRILLERO.

Francofurti, apud Franciscum Varrentrapp, 1740, 8-
Plag. 16.

Eruditissimus Trillerus, Græciæ Latiique doctissimus interpres, ne quid deesset eorum, quæ deesse in limatissimo Opere possent, hoc quoque adjecit, quo constaret de antiquissimorum Autorum circa pleuritidem testimoniis. Ex *Aurelio Cornelio Celso* Pleuritidis historiam decerpit. Ejus initium vel ex frigore, vel ex nimio cursu, vel ex morbo, esse, dolori lateris febrem & tussim accedere, tolerabilius pituitam, gravius sanguinem, spui. Remedium magni & recentis doloris esse sanguinem missum, aliquando, si vetustior casus sit, vel supervacuum, vel ferum in auxilio esse. Proponuntur ex eodem Autore varia remedia, topica æque ac interna. Ex *Cælio Aureliano Siccensi*, *Afro*, Medico methodico, habentur itidem selectissima, penes quem antiquiorum Philosophorum æque ac Medicorum, *Aristotelis*, *Apollonii*, *Asclepiadis Sorani*, de Pleuritide placita habentur, qui Autor accurate admodum, qua ratione pleuritica passio in peripneumoniam aut vomitum mutari soleat, exposuit. Ex eodem *ὕπεροστρον* membranam, quæ latera & interiora cingit, erudite describit, dum id habet, quod supra pa-

tiens latus quidam jacere nequeant, quidam ex eo melius se habeant. Suffulcitur hujus Autoris suffragio venæsectionis in pleuritis necessitas & salubritas, & ipsius sanguinis missionis moderamen, dum & alia remedia antiquissima ex eo proponuntur. *Theodorus Priscianus*, Archiater, agmen claudit, qui diætam potissimum in pleuritis servandam accurate describit. Subjiciuntur his omnibus perennes notæ & castigationes rerum dubiarum. In omnibus summam laudem penes lectores habet Vir de Medicina & orbe literato præclare meritus.

MARIANI SEGUER, MEDICINÆ DOCTORIS,
*Observatio de Fusculo pulli lienteria
 specifico. *)*

NOVUM, ne mireris, amice Lector, a felicioribus hujus ætatis Prædicis prætermisum, Lienteriæ specificum Tibi pando. Id certum esse comperies, si in memoriam revoces, quæ multoties legisti, Lienteriæ destinata remedia, in *Mercato, Sennerto, Riverio, Etmullero, Sylvio, Doleo, Tozzio, Mucitano, Allenio, & recentissimis, Stablio*, hujusque discipulis, *Alberto, Junckero, Nenterio*, aliis, *Hoffmanno, Barbaavio, Pascolio, & Baglivo*; in quibus universam Medicinam contineri, & potiora morborum specifica, nullus ambigo. Perfacile mihi foret, ex laudatis Autoribus singula transcribere Lienteriæ specifica; id tamen eo libentius omitto, quod cum Viro in praxi exercitatissimo, in ledioneque accurata præstantissimorum Medicorum versato, *Alexandro Pascoli*, sermo sit;

*) Hanc Observationem, (ita enim inscripsimus libellam, quem *Schedulam monitoriam* ipse Autor inscripsit, quod iste titulus non satis huic loco conveniret,) Valentia nuper prelo *Josephi Stephani Dolz* in forma excusam, dedicatamque *Romano Hippocrati, Alexandro Pascoli*, Perusino, haud ita pridem ad nos misit Eruditissimus Autor, humanisque verbis a nobis petit, ut huic in *Actis* nostris, quæ etiam Valentia legi magnique æstimari scribit, locum concederemus; quod ipsam eo lubentius dedimus petitis præstantissimi Viri, quo certius videmur nobis judicare, esse Observationem hanc doctissime conscriptam, & quæ nostris etiam hominibus attente perlegatur, prorsus dignissimam.

fit; præterea mihi nunquam placuit, nec placebit, longis Autorum transcriptionibus operam perdere. Ita enim a natura constitutus sum, ut observatione morborum, & remediorum, quantum fert valetudo querula, & a diuturnis morbis pæne confecta, in juvenili ætate deleat; cujus rei specimen dedi superioribus annis in Notis ad *Enchiridion Jacksoni* brevibus, sed diligenti observatione prognatis. Tincturam Chinæ *Mangeti* non esse præferendam ejusdem residuo, pollereque illam virtute epileptica, observavi, & cum Excellentissimo *Mangeto* communicavi, Epistola ad ipsum missa A. 1733, quam Vir Clarissimus dignam judicavit, prelo ut sudaret, in Notis ipsius ad *Estmullerum*, editionis Genevensis, A. 1736, *Tomo II pag. 554*. Hanc Chinæ epilepticam virtutem, ulteriori præxi confirmatam, & observationibus aliquibus illustratam, Dissertatione epistolica misi Madritum Regiæ Academiæ A. 1739, pro adimplendo munere ejusdem Sodalis, quam publico communicandam spero in Appendice ad Bibliothecam illustrium Medicorum *Mangeti*, vel Supplemento, inter notitias Medicorum Hispanorum, quas nuper misi Genevam. Cum autem jusculi pulli efficaciam sæpius observaverim, ut laborantibus lenteria solamen promoveam & salutem, hæc communicanda decrevi. Deus enim, misericordiarum pater, & totius consolationis fons & boni, qui singulos Medicos alloquitur *Ecclesiastici VII, 39*: *Ne te pigeat visitare infirmum; ex his enim in dilectione confirmaberis*, quasi in pretium visitationis confirmatam promitteret charitatem, quæ virtutibus omnibus præstantior est, Medicis abunde retribuet, si non tantum infirmos visitent, sed efficacioribus remediis tuto, cito, & jucunde, morbos pellere conentur. Ignoscas, quæso, tenuitatis nostræ conamen, & vale.

I. Pullum eviscera, ipsique adde rosarum siccarum unciam unam, vel siccarum, & balaustiarum ana unciam semissem, in medio rosarum adde pulveris infra notandi, pro adultò tres dragmas, duas pro puero grandiori, infante, vel minoris ætatis etiam; consuatur sursum & deorsum pullus, ne inter coquendum

dum rosæ elabantur, quoque pullum in scutelis duodecim aquæ ad consumptionem duarum, vel in scutelis quindecim ad eandem consumptionem, pro adulto in decem & octo, ad decem & sex scutelas, quæ contineant aquæ uncias decem singulæ; & conserva jusculum calidum, sine ebullitione ulteriori, immittendo ollam in aqua calida igni admota.

II. De hoc jusculo capiat æger scutelam unam quamprimum, singulis binis horis repetendam, præmissa inunctione ad os ventriculi cum unguento Comitese vel balsamo catholico, aliove roborante, superimposito cataplasmate, ex mica panis facta cum vino, in quo decocta sint Absintium, Mentha, Rosæ siccæ, & Balaufticæ, eaque repetantur singulis binis horis, & jusculum exhibeatur. Si dormiat patiens, a somno excitetur, & jusculum, inunctio, & cataplasma, repetantur, idque continetur, donec absorpta sit tota jusculi quantitas, nullo alio interposito jusculo gallinæ; quodsi lientericus debilis admodum sit, propter prægressam nimis evacuationem, nihil impedit, ut in cochleari bino hujus jusculi confectiois Alchermes completæ, vel incompletæ, prout necessitas urgeat, dragma semis propinetur, admotis etiam exterioribus roborantibus naribus, ut in his casibus fieri solet. Quodsi, assumpta tota decocti quantitate, lienteria persistat, repetatur iterum, necessum est, eodem ordine proposito. Nec mirum videatur, quod æger a somno excitetur singulis binis horis, pro decocto capiendo; nam somnus, frequentissime decoctum insequens, non a remedio narcotico, & opiato admixto, provenit, sed a mirabili, naturæque amica, jusculi bonitate; unde spes conciliandi iterum somnum, novo jusculo, provocat, & movet, ut æger a somno excitetur novo jusculo conciliaturo. Quanquam fere omnes Practici oppositum sentiant, innixi proloquio illo vero; quod somnus omnes excretiones moderatur præter sanguinis, & sudoris; totum hoc comprobante experientia, quæ optima est magistra, & ubique, quavis humana autoritate seposita, sequenda. Hac methodo non tantum fera illa fitis, qua lienterici torquentur, sine potus solamine mitigatur, sed subsequenter una vel altera alvi egestionem lienteria cessat, ægerque frequentissime

CON-

convalescit. Peracto jusculi usu, semel, aut bis, prout opus fuerit, jusculum primum gallinæ capiat.

III. In diarrhœa cruda, & lienteria præcipue, in quibus ventriculi, & intestinorum fibræ crispatæ sunt, aut levi inflammatione tenentur a catarrho, (vide *Barbavii Praxin medicam P. III pag. 350*, qui omnium optime de diarrhœa scripsit,) divinum fere medicamen existit; item quando humores acres fibrillas stimulant ad expulsionem, quod ex ingenti siti, & aliquali dolore ventriculi, cognoscitur, ut optime notat Gallorum *Hippocrates, Duresus, super Holleri Praxin, in Annotatione, pag. 340* editionis in 4. Si autem diarrhœa cruda, & lienteria, ab humoribus frigidis, solaque intestinorum laxitate, sive ab aphnis ventriculi & intestinorum, vel hæctica harum partium intemperie, proveniat, subsequanturve febrem hædicam confirmatam, vel phthisin, aliumve immedicabilem morbum, his in casibus poterit jusculum pulli evacuationem aliquatenus minorare, & inducias ferre, at curationem conciliare æquit. Diarrhœis serosis, biliosis, quoniam his in casibus acrimonia dominatur, medetur, etiam si febris adsit.

IV. Illud sedulo notari velim, ne pulli decoctum exhibeatur in dejectionibus, liquidis quidem, sed cinericis omnino, & crudo lixivio tam germanis & similibus, quam lac lacti; quas ex observatione *Caroli Pisonis* notavimus in declinatione febrium intermittentium, & continuarum; quasi hæc dejectiones lientericæ sint, cum salutare, & criticæ, & minime cohibendæ, haberi debeant. Vide laudatum *oximium Prædicum de Colluvie serosa pag. 265* editionis Lugduni Batavorum, curante *Barbavio*, jam denato, publicatæ. Si post secundum, vel tertium, jusculum æger dormiat, sitis remittat, etiam si una vel altera evacuatio subsequatur, continuato jusculi usu, frequentissime convalescit æger, ut pluries vidimus.

V. Cum nihil magis ægrotantibus diarrhœa, vel lienteria, noceat, quam multis ingurgitari cibus, jusculisque pinguibus, ut solide Prædici docent insequendo Græcorum dogmata, non timui jusculum pulli ad praxin deducere, ad stipulante experientia; deinde quia *Sennertus Tomo III de Lienteria pag. 441* ait:

Cibus sit paucus, & eger in ediam, quantum potest, ferat. Paulus Sorbait Cap. de Colera & Lienteria pag. 136 suæ Praxis, secundæ editionis, ait: Cibus sit paucus, concoctu facilis, gratus, & adstringens, ne materia quantitas gravet, & corrumpatur: hinc etiam ab Avicenna omnino prohibetur, & ejus loco rerum fragrantium jucundi odores, recreandis viribus aptissimi, substituantur. His innixus rationibus, puello, decem mensium febre & lienteria laboranti; lac sine ulla mutatione tandem per alvum vacuanti, siti maxima, ut vix mater scœmina robusta, beneque cibata, lactationi sufficeret, methodo usitata, ex roborantibus, absorbentibus, nitrosis, juxta *Harrisii* methodum (quæ mihi in morbis puerorum curandis instar omnium est) nihil præstare auxilii potui, sed puellum, fere funeri destinatum jam, decocto pulli singulis binis horis, laudata methodo, propinato, quanquam lac suggereret, liberavi.

VL. Ad compositionem pulveris quod attinet, fere artificiosam esse, & indicationes, quæ §. 3 recensentur, adimplere, experientia constat, ipsaque manifestabit, jusculum pulli, pulvere adjuncto, remedium esse eximium. Unica est ejus præparatio, quæ feliciter adhibetur, non ab extero homine communicata, sed ex MSto Codice *Ludovici Collado*, Medici Valentini, A. 1570 celeberrimi, (de cujus erga rempublicam medicam meritis, & practica felicitate, vide *Mangetum* in *Bibliotheca illustrium Medicorum Tomo I P. II pag. 100*, *Rodriguezium* in *Bibliotheca Valentina pag. 297 col. 1*, & Notitias nostras Medicorum Hispanorum, in *Supplementis ad Bibliothecam Mangeti* edendas,) desumpta, & nostris temporibus ad praxin tuto deducta. Hæc, & nobis aliquatenus aucta juxta *Stablii* praxin, decoctum pulli constituit, adimplens mentem *Hippocratis 6 Aphor. Sent. 1*, & *Lib. II Epidem. Sect. 2 Sent. 22*, & *Vallesii*, Commentatoris Sententiæ maximi. Sapienti sat!

VII. Nec mihi grave foret utramque pulveris compositionem manifestare; justis tamen de causis eam silentio prætereo, contentus unice jusculi pulli efficaciam a priori demonstrasse. Si autem Lector benevolus pulveris, quo ego utor pro decocto pulli, doses aliquas petat, mittentur ei a me continuo.

VIII.

VIII. Quomodo jusculum pulli operetur, sive temperando acres humores, sive roborando solida, fugata crispatura, indurataque blanda laxitate in ventriculo & intestinis, sive id eveniat ratione jusculi diluentis, sive ratione pulveris roborantis, & tonum visceribus restituentis, nondum hariolari possum. Denique, si in pueris, aliisque, abdominis intumescantiam usus jusculi pulli creet, aut urina parce fluat, silente alvo, jusculi beneficio, tunc hæ partes oleo absinthii, & baccarum lauri, inungantur, vel oleis scorpionum simplici, violarum, & lumbricorum; sic urina provocabitur, & fugabitur abdominis intumescantia.

Dixi jam, quæ alii sanctiori silentii peplo, & in arcanis, involvenda senserint, eoque magis, quod hæc talia non ludendo, sed attenta, sagaci, & multiplici, observatione didici, Practicorumque lectione assidua. Ast plus apud nos obtinet Dei optimi maximi, quam respicimus & devote veneramur, gloria, proximique salus, quam quorundam elumbiam numerorum cupiditas. Rogo autem Lectorem, ut sequentia serio pensitet, & valeat:

*Beatus ille, qui procul negotiis,
Et otiosis curiositatibus,
Et vanitate propria scientia,
Et irrita artis gloria, & jactantia,
Et aucupanda sordide pecunia,
Prudenter induxit lubens mentem suam,
Summæ Sapientiæ sacras leges sequi;
Quas si vereri discet, in tacito sinu
Ejus benignitate gaudebit frui,
Scientia atque conscientia satur:
Et serviendi proximo vere potens,
Aut gratitudinem feret, aut merebitur.
Quisquis secus faxit, Deus vindex erit.*

ELEMENS DE GEOGRAPHIE
hoc est,
ELEMENTA GEOGRAPHIÆ.

Si 2

Sine

Sine loci & bibliopœ indicio, *) 1740, 8.

Plag. 9.

Expeditiones illas, quas dimetiendæ Telluris gratia Mathematici Galli in Peruam & Lapponiam susceperant, fama per totam Europam adeo celebraverat, ut, simul atque hi, qui ad circulum polarem Arcticum profecti fuerant, domum reduces facti erant, omnibus, quotquot aliquantum curiosiores sunt, summa moveretur expectatio, celestis de figura Terræ disputationis exitum videndi. At multorum spem fefellit *Cassini*, eorumque, qui ipsius partes tenent, constantia, apud quos contra sententiam, quam semel defendendam susceperunt, non plus valuit Geometrarum, gradum Meridiani sub circulo polari dimensorum, experientia, quam antea valebat Physicorum ex legibus Mechanicæ & Hydrostaticæ ducta argumentatio. Quamquam ergo *Maupeituisius*, quicquid ad Telluris figuram determinandam sub circulo Arctico cum sociis egit, singulari quodam libro sollemnissime exposuit; tamen, haud paucos esse, præsertim in Gallia, vidimus, qui, cum videant, controversiam de figura Telluris nondum esse directam, ad videndum autem hac in re, ex qua parte stet veritas, ipsi non satis sint perspicaces, de tota hac re indignissime sentiant & loquantur. Hinc aliis plane ineptum videri, figuram Terræ determinare velle, quasi fieri non posset, ut ea certo unquam cognoscatur; ab aliis negligentiam Geometrarum reprehendi, quasi eam viam, qua ad cognitionem figuræ Telluris perveniri posset, aut non elegissent, aut ab ea aberrassent; alios inutilitatem incepti jactare, & tantas impensas in rem nullius emolumenti factas increpare. Contra hos igitur homines hic liber scriptus esse videtur. Omnem enim operam dat Autor, ut figuræ Telluris investigationem a prima origine deducat, & ex quibus argumentis summi Mathematici de ea judicaverint, exponat, ut conatus recentiorum Mathematicorum ad figuram Terræ detegendam enarret, & eviden-

ter

*) Parisius excusum esse librum, facile nos typi literarum docent.

ter demonstrat, methodum, quam ipsi secuti sunt, ad cognitionem hujus figuræ certissime ducere, ut denique utilitatem mensuræ Terræ ostendat, & evincat, omnium gentium, quæ navigationem exercent, maxime interesse, ut publicâ autoritate pronuntietur, utri mensurarum, illine, quam *Maupertuisius* dedit, an illi, quam *Cassinus* defendit, nautæ & gubernatores vitam & fortunas suas credere debeant. Quæ singula capita tanta perspicuitate, brevitate, & elegantia, tractantur, ut, qui vel levi Geometriæ noticia imbutus est, ad lectionem hujus libelli accedere possit, eumque non facile de manibus ante depositurus sit, quam totum absolverit. Confidimus ergo, eum hujus Opusculi fore fructum, ut sinistra multorum judicia de celeberrimo illo ætatis nostræ auso reprimantur ac emendentur. Plura de hoc libro dicere opus non est, si indicem *Paragrapborum*, in quas divisus est, addiderimus. En tibi illum: *Paragr. 1* origo Geographiæ; *Paragr. 2*, quomodo rotunditas Terræ detecta fuerit; *Paragr. 3*, quid hominibus persuaserit, Terram moveri; brevis delineatio systematis mundi; *Paragr. 4*, quomodo determinatio magnitudinis Terræ pertentata fuerit; *Paragr. 5*, quomodo experimenta de gravitate indicaverint, Terram non esse sphericam; *Paragr. 6*, phenomenon, quo confirmari videbatur, Terram esse spheroidem, & ad polos depressam; *Paragr. 7*, mensiones, eum in finem institutæ, ut figura Telluris detegeretur; *Paragr. 8*, expositio operationum, quibus graduum Meridiani mensura peragitur; *Paragr. 9*, quid sit gradus Meridiani; *Paragr. 10*, quomodo arcus Meridiani amplitudo determinetur; *Paragr. 11*, quomodo longitudinem ejusmodi arcus metiantur; *Paragr. 12* mensuræ *Picardi*, *Cassini*, & Mathematicorum in regiones septentrionales missorum; *Paragr. 13*, cur, gradibus versus polos decrecentibus, Terræ figuram spheroidem oblongam esse, certum sit, & qua ratione ex incremento graduum versus polos figura ejus spheroides lata colligatur; *Paragr. 14*, quænam contra operationem, qua mensura gradus meridiani obtinetur, dici possint; *Paragr. 15*, an linea verticalis ubique terrarum ad perpendicularum sit; attractio montium; *Paragr. 16*, de stellarum fixarum motibus; *Paragr. 17*, an Terræ sit figura plana

ne regularis; *Paragr. 18* utilitas, quam cognitio magnitudinis & figuræ Telluris affert; *Paragr. 19*, quænam *Cassini*, & *Maupertuisius* de hac utilitate dixerint; *Paragr. 20* alia utilitas, quam cognitio magnitudinis & figuræ Telluris pollicetur; *Paragr. 21* Tabula, in qua singuli quini gradus tam longitudinis, quam latitudinis, exhibentur in hexapedis secundum mensuram *Cassinianam* & *Maupertuisianam*; periculum nautarum; *Paragr. 22* hujus Tabulæ constructio. Ceterum hic liber Parisiis prodiisse, ac Autor ejus Cel. *Maupertuisius* esse, fertur; id quod nobis eo facilius persuaderi passi sumus, quod non solum elegantia stili consentit, sed & idem studium commodi publici, quod hunc Virum tot laboribus sub circulo Arctico sustinendis parem præstitit, in eo deprehendisse nobis videmur. Quicumque autem sit ejus Autor, id certe cum omnibus bonis vehementer optamus, ut in omnibus regnis, quorum salus cum securitate navigationis conjuncta est, hic liber illis innotescat, penes quos salutis publicæ cura est, eosque commoveat, ut utriusque mensuræ Telluris, *Cassinianæ* & *Maupertuisianæ*, contentione ab æquis & peritis arbitris facta, ultra alteri præferenda sit, publica autoritate decernant.

L. ROMANI TELLERI, S. THEOL. PROF. ET
V. D. M. in Acad. & Eccl. Lips. *Dissertationum sacrarum, ad causas hermenevticas spectantium, Decas.*

*Præfatur Autor de accuratione in Exegeti
sacra.*

Lipsiæ, apud Jo. Christian. Langenhemium, 1740, 4.
Alph. I plag. 16.

Præclaræ solidæque eruditionis, qua dudum ex merito inclaruit S. Rev. Autor, nunc sacras literas publice in hac Academia cum summo audientium plausu docens ac prælegens, novum hoc, idque præstantissimum, specimen gaudentes excipimus, & famæ *Tellerianæ* plurimum hinc incrementum venturum, certo præfatio auguramur. In Præfatione id ipse urget & poscit, ut explic-

plicatores Codicis sacri in id omni cura & cognitione incumbant, ut percontando & interrogando eliciant, non tantum quid sit verbis denotatum, sed & quare ita, non secus, scriptum existet, quonam consilio hanc, non aliam, divini Scriptores vocem adhibuerint, scientes nimirum, hæc, quibus usi sunt, verba omnium maxime esse significantia, nullaque reperiri alia, ad rem exprimendam aptiora. Spectant huc eæ voces, quæ insolentem & barbaram dictionem spirare videntur, nec tamen sine gravi causâ a Scriptoribus sacris in usum sunt traductæ. Salubriter vero monet Cel. Autor, interpretis haud esse, consuetam ex ingenio suo rationem in contextum intrudere, sed notionem ubique esse sequendam, quam rei tractatio & materies ipsa, series orationis & contextus, loca parallela, & res circumstantes, poscunt, quantum quidem humana valeat industria assequi indagando. Rem illustrat ex præmio, quod studiosis conciliandæ inter sese pacis promittitur *Matth. V, 9*, quod ita proponitur: *ὅτι αὐτοὶ οὖν Θεῷ κληθήσονται*, id est, tales non tantum erunt, sed etiam ab hominibus existimabuntur. In *Matth. XXIV, 27*, credit designari per *παροῦσαν documentum Messia divinitus ad nos missi*, declaratum interitu exitioque urbis, terræ, & reipublicæ Judaicæ. Hoc excidium putat idem comparari cum fulgure, non ratione celerissimi incursum, sed respectu splendoris maxime lucidi, orbem terrarum illustrantis. Favet huic expositioni significatus vocis *ἀστραπή Luc. XI, 36*, ac *Φαίνεσθαι* in loco, qui est præ manibus. Ex eo documento patebat luculentissime, Messiam haud alium esse expectandum, quam instar fulguris splendidum & testatissimum. Si quid iudicando assequi licet, Christus respexit ad fulgentissimum illum, qui excidium Hierosolymæ præcessit, splendorem, fulguris instar longe lateque coruscum, quem *Josephus* uterque & *Egeffippus*, Deo sic providente, memoriæ literis prodiderunt. Ostendit deinde S. Rev. Autor, vocem *χαλινογαργεῖν Jac. I, 26*, elegantiore & luculentiore esse voce maxime Græcis trita *χαλινοῦν*, freno injecto coercere. Priori enim voci non solum hæc notio est communis, sed accedit illa etiam, quæ notat & monet, *meliolem efficere & in rectam perducere viam, ab errore*

- rore revocatum.* Gravitationem inesse voci ἔλεημοσύνη, quæ apud Autores exteros frustra quæritur, solide annotat Noster, docens, Scriptores sacros per hanc vocem intellexisse *mentem misericordiam commotam, cum liberali manu conjungendam, virtutem profanis incompertam.* Addit id quoque, voce *χορηγέουθαι* Matth. V, 6, respici ad fideles Christi mentes, tanquam ad morigeras oves pastoris sui. His enim tribui solet vox *χορηγέουθαι.* Conf. Ps. XXIII, 1, 2. Ebraicæ voci *חַיִּים* eandem fere inesse notionem, copiose & ornate, si hoc adjungere licet, ostendit Cel. *Albertus Schultens.* Promulsidem Autoris tam exquisitam excipiunt daptilia momenti & gustus non levioris. *Dissertatio prima juris aggratiandi divini signum in Caino ad Gen. IV, 15, proponit.* Inprimis refellit Rabbiorum nugas, criticam *Joannis Clerici* audaciam, & ipsam *B. Augusti Pfcifferi* opinionem, rati, Deum edidisse miraculum, quo *Cainus* de gratia recuperata fuerit convictus. *חַיִּים* certe est signum, at sapius naturale, *Gen. I, 14, IX, 12, 13.* Mirabile profus, ipsum *Gussetium* phrasin *חַיִּים חַיִּים* de signo homini impresso intellexisse, cum tamen obstant loca *Ps. LXXXVIII, 43, Neh. IX, 10, Exod. IV, 17, 30, & חַיִּים* ad signum auribus acceptum, vel menti repræsentatum, referatur *1 Sam. XIV, 10.* Superfunt scilicet in *Gussetii* Commentariis linguæ Ebrææ emendanda & supplenda. Verbum promissionis vocatur *חַיִּים* *Ez. VII, 14.* Signum *Caino* datum Autor exponit de *promissione immunitatis securitatisque vite divina,* qua Deus caverit, ne quis *Cainum* impune interficeret. Voces *חַיִּים* & *חַיִּים* ita distinguit, ut illa *modum rei gestæ* profus *admirabilem,* hæc vero *finem* ejusdem, scilicet *vim significantem,* apte exprimat. Per signum vero *Caino* datum intelligit *effectus divinos* per ellipsin realem. Signo enim respondere par est signatum. Hoc vero ponit in illo vetito, ne quis *Cainum* occidere auderet. *חַיִּים* certe *beneficia divina* designat *Ps. LXXXVI, 17,* ac *ל* præfixum ibi *objectum* denotat *formamque signi.* *Dissertatio secunda* versatur in investigatione formulæ loquendi, qua homines prohibentur recedere dextrorsum aut sinistrorsum, *Deut. V, 29, XVII, 11, 20, XXVIII, 14, Jos. I, 17, XXIII, 6, 2 Reg. XXII, 2, Ez. XXX, 21, Prov. IV, 27:* Lex scilicet

scilicet Dei, præcepta fidei ac morum, vocantur passim *via*, siquidem ea sunt media, quibus aliquo pervenitur, videlicet ad finem, quem amor felicitatis nobis inspirat ex verbo diviniore. Locum *Cobel. VII, 17*, sic vertit: *ne quid multum (ex tua opinione בעיניך v. 7) tibi tribuas justitiam*, quia ibi non legitur רב רב *multum*, sed הרבה *multum*. Ut vestitum de recessu in utramque partem exponat, jubet nos ad situm Judææ respicere, quæ media erat inter gentes, a vero Numinis cultu averfas, quarum instituta Judæi debebant horrere *Deut. XIII, 8*. Omne punctum hic fert locus *Ezech. XVI, 46*. Nihil est, quod in expositione hac requiri posse existimemus. Tanti pretii est, ad Palæstinæ indolem in legendo Vet. Test. nunquam non respicere. Tertia pars Codicis sacri ex hac cautione exponi debet. Quare Hierolexicon Geographicum Vet. Test., conformatum legitimo justoque scopo, hic foret instar regularum, quibus uti in exegesi liceat. Quis enim apte exposuit voces שיר סעלות, ידותון, ערות, יער, תפרו, שלושה, חך, ארית סואב, שושנים, &c. *Dissertatio tertia* est propria rationi formulæ dicendi ad excitandam: ὁ ἄγων ὄρος ὁραίων, ἀνέρω, in Apocalypsi frequentis, ac in *Aliani* libro de natura animalium VIII, 17, obvia. Formulam hanc, *Matth. XI, 15*, perscriptam, ad consequentem parabolam existimat esse referendam. Ipsam vero credit desumptam ex *Pf. LXXVIII, 1*, ubi פן נטח est non *nuda audientia*, sed simul *benevolentia ac propensio ad rem*, qua fit, ut propositio, jam audita, nobis grata quoque sit & accepta. *Dissertatio quarta* complectitur dictorum probantium in *Libris N. Fœderis duo specimina*. Id vero contendit Pl. Rev. Vir, in *Capite primo* Epistolæ ad *Ebræos* quatuor propositiones dictis Vet. Test. comprobari, quas incisum tertium continet: nempe 1) Jesum esse characterem hypostasis patris, eo quod generatus sit ex patre hodie, *v. 5*; 1) ferre omnia verbo potentie sue, *v. 10, 11, 12*; 3) fecisse per semet purgationem peccatorum nostrorum, eo quod a patre sit unctus, *v. 9*; 4) confedisse ad dextram magnitudinis in alto, eo quod imperium ei sit summum ac sempiternum, *v. 13*. Solide hæc sunt

Pag. 45.

49.

51

56.

63.

T t

funt

- sunt deducta, ac nitidam *Capiti* illi primo lucem afferunt. Eadem diligentia excutit congeriem illam dictionum *Rom. XV, 8 - 12.*
66. *Dissertationi quinta* propria est tractatio de usu pronominius
69. ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς in scriptis *S. Pauli.* Ἡμεῖς notat nonnunquam omnes, e. g. *1 Cor. XII, 13, Rom. IX, 24, III, 12 - 18.* Conf. v. g.
70. At, cum hæc formula in una orationis serie existit, ut ὑμεῖς ei opponatur, per vocem ἡμεῖς Judæi indicantur, per ὑμεῖς vero gentes renatæ. Prior vox notat communem patriam progeniemque, ac commercium eorum, qui avitos sequuntur mores, vel eandem disciplinam profitentur, *Jo. IV, 22,* posterior non item. *Paulus* certe erat Ebræus ex Ebræis *Phil. III, 5, Rom. IX, 3, XI, 13, 14.* Non levicula hæc est annotatio. Qui *Epistolam ad Ebræos ac Colossenses* exponere aggrediuntur, inde redduntur satis oculati, ut non solum ipsis suboleat, quid sit *πρετοιμαζαῖν*, & *προελπίζειν*, *συμμεμετρῆσαι*, sed etiam, cur Judæi dicti fuerint *προοραδόντες*, & quinam sit genuinus hujus in *Nov. Test.* significatus. Gavisi fuimus, quamprimum vidimus, *Virum Pl. Rev.* confirmare expositionem loci *Rom. VIII, 19* sequam nuper *Vir Rev. Pflugius* & solide & ornate in luce collocavit. In *Dissertatione sexta* *Cel. Autor* sibi in *Jo. XVI, 2,* invenisse videtur Christi erga suos in prædicandis calamitatibus moderationem, ratus, ibi plane non de dogmatibus, nec de patefactione veritatum, huc usque discipulis ignotarum, sed de futuris calamitatibus, disserere Jesum hisce verbis: *Ἐγὼ πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ δέπω δεῖ βασιλείην ἀετῆ.* Ellipsis subaudit: *πολλὰ (κατὰ θλίψεων) ἔχω λέγειν.* Vox *βασιλείαν* certe huic expositioni favet, quæ respectum involvit ad molem & durissima quæque. Conf. *Luc. XIV, 27, 1 Cor. X, 13.* *Incisum* vero proximum videtur omnino obitare. Quid, si doctrinam de afflictionibus, relatum ad momenta connexa, intelligimus? Sic omnia sunt in expedito, ac ipsa *Pl. Rev. Autoris* expositio est in vado. Spiritus sanctus enim *Apostolos* docuit doctrinam de calamitatibus cuique sigillatim & univèrse ferendis. *Dissertatio septima* repræsentat perfectionem *Novi Fæderis*, ad *Ebr. VI, 1, 2,* negans, id constitutum fuisse *Apostolo,*

ut

ut simplicissima ac facillima catecheseos capita in compen- Pag. 101.
 dium redacta exhiberet. Exponit τὸν τῆς ἀρχῆς λόγον per
causam typicam universam, τελειότητα per *typorum omnium*
consummationem & perfectionem in Christo, qui eos implevit.
 Νηπίες *impuberes & tenellos* exponit de sanctis *Abrahami* po-
 steris, respectu habito ad umbrosam Vet. Test. œconomiam, 103.
 hac vero umbras typorum, breviter duraturas, oppositum do-
 ctrinæ stabili ac perenni Jo. VI, 27. Designari putat per *δικαίως*
τετελειωμένους Christianos, antitypum calleites, *Ebr. XII, 23, 24*,
 qui acceperunt χάριν Nov. Test. loco *χάριτος* Vet. Test. Fi-
 deles certe Vet. Test. non debent sine fidelibus Christianis
 Nov. Test. consummari, ac ad perfectionem deduci, *Ebr. XI, 40*,
 licet illi jam tunc essent *in calis*, *Eph. I, 10, 11*. Συντέλειαν τῶν
 αἰώνων, *Ebr. IX, 26*, memoratam, credit esse *perfectionem peris-*
dorum. Καταβολὴ κόσμου ipsi sunt primæ sacrificiorum, o-
 mniūque rerum, ad salutis œconomiam spectantium, inde
 à primo humanæ miseræ momento sanctæ leges atque institū-
 ta. Synonyma hisce putat esse τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, *Gal. IV, 3*.
 Œconomia Vet. Test. vocatur utique κτίσις *Ebr. IX, 11*. Nec
 id falsum, geminam dari œconomiam, seu κτίσιν, παλαιὰν
 καὶ καινὴν. At quid tandem Auctor per μεταίτιον αἰὸς νεκρῶν
 ἔργων καὶ πίτιν εἰς Θεὸν intelligit? Credit, designari id, quod
 per circumcisionem fuerit indicatum. Per βαπτισμῶν ἑδραχμὴν
 intelligit prescriptum de lotionibus crebris. Ἐπίθεσις χειρῶν, 107.
 ipso iudice, denotat consuetudinem imponendi manus capiti
 videlicet piacularis. Ἀναίτησιν νεκρῶν putat esse conservationem
 Israelitarum in vita, dum Ægyptiorum primogeniti perierunt,
 ob *Pf. CV, 37, CVII, 18*. Requiritur hic nativam vocum po-
 testatem, earumque latitudinem, haud facile intra angustias con-
 jiciendam. Θεμάλιον κτίματος αἰώνις exponit de severioribus
 minis ac condemnationibus, per varias mundi ætates continua
 serie propagatis. Credent alii, doctrinam de mortuorum re-
 surrectione, & æterna impiorum damnatione, stante priori œco-
 nomia, symbolis typisque variis fuisse depictam & representa-
 tam, nec a claritate vocum nimis esse recedendum. Eadem
 ratio-

Fig. 122. ratione e typis elucet necessitas poenitentiae & fidei in Deum. Nisi brevioribus hic nobis esse liberet, typos illos evoluturi essemus. *Dissertatione octava* exponit Auctor definitionem fidei in Christum, ad *Ebr. XI, 1*. Sociniani putant, ibi *fidem generalem* determinari, haud specialem. Nostri e contrario contendunt, fiduciam, in *λύτρωσιν*, ab eo ex asse soluto, defixam, ista definitione esse explicatam. Liceat nobis profiteri, utramque hic conjungi, eumque in finem *Paulum* expromississe definitionem ita latam, minusque restrictam. *Abelem* fide obtulisse Deo sacrificium jucundum, ibidem docemur. At qui bestia jugulata Deo placere potest, nisi ob ejus jussam & promissionem, in Christo stabilitam, in quo veluti in radice omnes Dei promissiones sunt firmæ & constructæ? Quis credet, Deum esse *μπαροδότην* pacto alio, ac illo, quod pro norma & forma jam in protevangelio patefecit? Certe non est in alio salus atque in Christo *Act. IV, 12*, eademque fuit fundamenti fidei ratio stante foedere antiquo, *XV, 11*, *Ebr. XIII, 8*. *Isaac* immolationem destinatam *Paulus* indicat fuisse imaginem rei altioris, *παραβολήν*, *Ebr. XI, 19*. Quis vero ad ruinam moasium Hierichuntis requireret fidem specialem? Sufficit illud *Pauli 2 Cor. I, 20*: *Quot & quantæcumque sunt Dei promissiones, ipse in Christo sunt τὸ νόη & in ipso sunt τὸ αἰσῆν*. Fidei generalis, Deo probatæ, hoc est fundamentum & fulcrum. Neminem fugit, dissentientibus haud opponenda esse argumenta nimis longe petita. Dum vero illa fides, quæ *Capite XI Epistole ad Ebræos* describitur, non discrepat ab ea, cujus princeps & confirmator est *Jesus, XII, 1*, a *Capite undecimo* fides specialis excludi non potest, licet ipsa passim *mediate & per consequentiam* sit intelligenda. Pergit Auctor: *Forſitan plus laboris ac molestiæ nobis afferre putabis, si obvertas, de mundo condito que leguntur versu tertio, quid, obsecro, faciunt ad fidem in Christum?* Licet vero doceat, interventu nonnullius argumentationis fidem specialem a contemplatione creationis salutari haud removeri posse, tamen hæc sub-
 141. *ſtitit: Si disendum, quæ res est, mihi persuasum habeo, in ſcopa hujus Capitis pariter, ac totius Epistole, in dicta quoque*

parallela, cogitationem meam conferens, non de mundo physico hac accipiendu esse verba, id vero potius agere Paulum intelligo, ut consummationem antiqui fœderis, & novi cum illo convenientiam, nos doceat. Idem jam succurrerat menti Pl. Rev. G. L. Oederi, cujus in demonstrationis modo Autor nonnihil requirit. Nobis videntur ea conjungenda, quæ viri summi conjungunt. Paulus non disserit *Ebr. XI, 3*, de mundo, quæ Theologia naturalis objecto, sed de re, quæ ad illustrandam fidem & generalem & specialem facit, quemadmodum ex scôpo ejus patet. Dissertit igitur de mundo, quæ redemptionis a Jeshu factæ objecto, variisque periodis gubernationis ac œconomix fœderalis, quæ huic mundo, in quo versamur, ob Christi beneficia & promerita sunt insertæ. *Mundus hic* simpliciter vocatur ab adjuncto, nempe periodo durationis notabiliori, αἰὼν ἕτος. Mundo autem, quæ is plures comprehenditur periodos gubernationis ac vicissitudines œconomix, impertit Apostolus nomen τῶν αἰώνων *Ebr. I, 2*, Deoque attribuit durationem εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Abstracta non existunt, nisi existant concreta, nec existunt αἰῶνες, nisi existet mundus resque creata. Notio itaque relativa inest voci αἰών. Deo certe tribui non possent αἰῶνες, nisi in respectu ad res creatas. Ipse enim vicissitudinis ac periodorum per sese est expertus. Facilia hoc modo sunt verba Pauli, quæ, quemadmodum historia creationis reliquis exemplis & historiis respectu temporis prior est, ideoque hisce a Paulo præmissa fuit, hunc faciunt sensum: *Fide*, quæ fuit definita *v. 1*, *perspicimus, concians constitutas esse mundi periodos per verbum Dei, cum in fidem, ut ea, quæ sunt conspicua, non existerent ex eis, quæ apparent, id est, existerent ex eis, quæ non apparent.* Periodi illæ, fidem divinam respicientes, pertinent ad omnem mundum, siquidem regnum naturæ coepit & perdurat ob regnum gloriæ inde amplificandum & constituendum. Ob Christocratiam periodi ejus, qui adhuc existat, mundi sunt stabilitæ, nec sub ejus exordio tantum, sed etiam inter progressum conservationis eæ, quæ sensibus animoque cernuntur, ex illis profluunt fluminibus & evolvuntur, quæ antea non apparebant. *De pri-*

- mo hujus rerum universitatis ortu quando verba facit Apostolus, verba sunt Autoris, non scribit, μή Φαινόμενα, sed, quod res est, τὰ μή ὄντα, Rom. IV, 17. Licet autem posterius sit verum, prius tamen inde non collabascit; dantur enim multa monadica. Suffecerit, hic opponi τὰ βλεπόμενα & τὰ μή Φαινόμενα. Priora sunt ea, quæ existunt & cernuntur; posteriora sunt, quæ non apparent, sive ea nondum existant, sive nondum cernantur.*
155. *Dissertatio nona inscribitur de necessaria ad salutem fide, ad Ebr. XII, 14, quam ea soliditate intelleximus elaboratam, ut digna sit, quæ tota legatur. Ad vocem ἀγιασμοῦ duas sciscit regulas: 1) Quando ἀγιασμός a fide & justificatione secernitur, & ita quidem, ut huic utrique postponatur, tum renovationem animi haud dubie denotat, e. g. 1 Cor. I, 30; 2) Sicubi ἀγιασμός ante justificationem nominatur, ibi fidei donationem designat, e. g. 1 Pet. I, 2, 2 Thess. II, 13. In Epistola ad Ebræos ἀγιασμός refertur ad sacrificium, quod unus Nov. Test. Pontifex maximus Patri pro nobis obtulit, atque ad imputatam Christi justitiam, II, 11, 18, IX, 13, X, 14, XIII, 12, X, 10. Si quid nobis addere licet, ἀγιασμός est declaratio puritatis, a Deo profecta. Voci ἀγιάζην substituitur vox ναθαρίζην Ebr. IX, 13, 14. Illa declaratio peragitur 1) per redemptionis gratiam partam, 2) fide susceptam, 3) vitæ ipsius conformatione expressam. Hinc vocis triplex acceptio fuit exorta, quarum secunda includit primam, & tertia primam ac secundam. Succedit tandem Dissertatio decima de differentiis verborum sacrorum in contextu, monens, Christum dici sedere ad dextram Dei, qua Regem & Judicem, sed stare a dextra Dei, qua Sacerdotem summum, licet & Sacerdos ipse summus perhibeatur sedere ἐν δεξιῇ Θεοῦ, eo quod ipse est Sacerdos, simul regia conspicuus dignitate. Sciscit hanc regulam principem: Certe mihi persuasum habeo, raro, si unquam, sacris in literis verba duo, nedum plura, confociata deprehendi, prorsus idem dicentia, sed, sicubi voces conjungantur phrasæque, ejusdem speciem significationis præ se ferentes, tum plerumque in illis aliquid ineffe discriminis, bona ac perspicacis mentis accuratone eruendum.*
- 160.
- 163.
- 167.
- Edu-

Enumerat & illustrat initio varia hujus discrepantiæ genera. Deinde fontes genuinos indicat, unde omnis differentiæ cognitio sit haurienda. Tum cautiones commendat, tanto in negotio minime negligendas. Denique & fructum ex eo percipiendum proponit. Qui rei exegeticæ sacræ dant operam, vel Lexicis sacris conscribendis, vel supplendis, dant operam, ii hic invenient varia, quibus loculos suos ditare possint. Nostrum est, publice profiteri, elegantiam dictionis, ordinem tractationum, moderationem in refellendo, cautionem in proponendis novis exegetibus, ac mentem ad usus pios respicientem, ubique in Pl. Rev. Autore, ejusque scriptis, esse eam, quæ sese non possit non omnibus bonis merito suo commendare. Huc imprimis ii accedant necessum est, qui haud verentur Codici sacro vitiosas affingere tautologias. Deum precamur, ut S. Rev. Autori, quem nunc in præcipuis Academiæ nostræ ornamentis numeramus, & boni omnes in oculis constanter ferunt, corporis animique vires in seros annos integras ac firmas servet; quo ipso futurum auguramur, ut ex nobili hac officina plurima prodire cultissimæ doctrinæ specimina, remque sacram adversus insanos pessimorum hominum impetus diu animosam invictamque stare, non videamus tantum, sed mirifice etiam lætemur.

NOVA LITERARIA.

Quam ad Viros eruditos haud ita pridem Epistolam, præclarum & gloriosum literis institutum, ex nobilissimo Vaticanæ Codicis *Virgilio* Carmina edendi, significantem, dedit *Petrus Franciscus Fogginius*, in Seminario Florentino publicus Eloquentiæ Professor, eam hic, quod digna sit, quæ per cultiorem terrarum orbem feratur, legendam omnibus damus: Ex Typographio *Manniano* sumtuosum opus, sed novitate sua & utilitate *Vo* bis futurum, ut spero, gratissimum, proximo anno, si *Deus* bene vertat, in lucem edam *P. Virgilii Maronis* Codicem, qui *Turcii Rufii Aproniani*, Viri Clarissimi, olim fuit, & nunc in Bibliotheca Laurentiana asservatur, Codicem *unum instar* omnium, qui *parem vetustate nullam per Europam universam* habeat, ut de eo jure & merito *Nicolaus Heinſus* pro-

RUB-

„nuntiavit, literarum forma, versutum in unaquaque pagina
 „& numero & ordine, apicibus ipsis, & ipsis etiam erro-
 „ribus, & lituris, & emendationibus, religiose servatis, rei fa-
 „miliaris, laboris, & diligentiae, in publicum commodum non
 „avarus, nitidissimis typis imprimendum curavi, ita, ut, quisquis
 „apud se habeat *Virgilio* a me editi exemplum, Codicem ipsum
 „pretiosissimum Laurentianum apud se habere, jactare possit.
 „Volumini, in quo erant Bucolica, Georgica, & Heroica *Vir-*
 „*gilio*, prout ea exhibet Codex Laurentianus, volumen aliud
 „comes ibit, conjecturas de quibusdam male habitis in Codice
 „locis continens, & Dissertationes de antiquitate & orthogra-
 „phia ejusdem Codicis; de usu veterum in libris scribendis;
 „de antiquioribus aliis *Virgilio* Codicibus, & praecipue de o-
 „mnibus illis, qui in Florentinis Bibliothecis asservantur; qui-
 „bus omnibus nonnullae accedent Tabulae, aeri diligenter incisae,
 „variam antiquarum literarum formam representantes, & illas
 „inter altera paginam integram ipsius *Virgilio Laurentiani*, al-
 „tera vero literarum nexus, in eodem Codice passim occurren-
 „tes, exhibebit. Utrumque Volumen in charta minus nobili
 „Julios, ut ajunt, Romanos 24 valebit, in charta nobiliori
 „30, in qua tamen 100 tantummodo exempla impressa sunt.
 „Verum, si quis Operis emtorem se fore profiteatur, antequam
 „Opus ipsum consiciatur, pretio Juliorum 18 exempla chartae
 „minus nobilis, & 24 exempla chartae nobilioris, obtinebit,
 „tantummodo tamen dimidiam pretii partem nunc solvat, dimi-
 „diam soluturus, ipsum Opus recipiens. Exstant & exempla 12
 „in membrana, sed his pretium statui neque dum potuit;
 „unde ob id solum nuntiare placuit, ut notum sit, quod sin-
 „gula stabunt minoris primo emtori, quam secundo, minoris
 „item huic, quam tertio, &c. Valet. Florentiae, Cal. Sext.
 „A. 1740. Plausu publico prosequimur dignissimum omni plau-
 „su & congratulatione Celeberrimi *Foggini* consilium, cui exe-
 „quendo haud eum esse imparem, ipsa, quae non vulgaris est per
 „Italiam, Viri fama, & edita ab eo praecleara scripta, nos jubent
 „certissime existimare. Cedat & hoc institutum in magnum do-
 „cti orbis commodum, & salutem literarum, ex animo
 „precamur.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXLI.

Pars II.

BULLÆ, PRIVILEGIA, ET INSTRUMENTA
Panormitanæ Metropolitanæ Ecclesiæ, regni Siciliæ
primariæ, collecta, notisque illustrata, ab ANTONINO
MONGITORE, Panormitano, ejusdem Ecclesiæ Ca-
nonico, Judice Synodali, ac sanctissimæ Inquisitio-
nis in regno Siciliæ Qualificatore
& Consultore.

Panormi, typis Angeli Felicella, 1734, fol.

Alph. 3 plag. 16.

Est hæc insignis seculi nostri felicitas, quod præstantissimorum opulentissimorumque scriniorum usus fiat omnium communis, & fores tabulariorum, patribus nostris occlusæ, nobis etiam absentibus recludantur. Cum enim in istis abdere sese latebris & difficile sit & operosum, prætereaque largiores impensas postulet, non potest non voluptati cedere orbi literato, si ex ultimis terrarum angulis cimelia hujusmodi, eorum beneficio, quibus cura tabulariorum est concredita, accipiat. Pauci ex illis, qui peregrinas lustrant provincias, ad littus Siculum pertingunt, paucioribus ad reconditos, qui in urbibus Siciliæ servantur, thesauros patet aditus. Singulares igitur gratiæ Reverendissimo debentur *Mongitori*, insigne variorum Diplomatum volumen exhibenti, quod, quamvis ad Panormitanam ecclesiam proprie pertineat, simul tamen variis rebus, quæ &

U u

scitu

- scitu sunt utiles, & lectu jucundæ, veluti gemmalis, distinguitur.
- pag. 10. Dignum præfamine honoris est nomen *Alphonfi Ferdinandi de Medrano*, Ecclesiæ Panormitanæ Thesaurarii, qui *Mongitori* nostro autor suæque operis perficiendi existit, atque hoc simul autoritate effecit sua, ut in vetustioribus chartis characteres, prout in tabulis originalibus exhibentur, manerent, recentiora autem Diplomata, in quibus eadem antiquata scribendi ratio pro sedis Apostolicæ more apparebat, ad sæculi nostri genium accommodarentur. Operi Dissertationem præmisit Rev. *Mongitor*, quæ prærogativas Panormitanæ Ecclesiæ persequitur, atque primam ab origine Apostolica, alteram a jure metropolitico, tertiam a co-ronatione Regum, quartam a magnificentia sepulchrorum, quintam a multitudine Sanctorum, petit. Conditam a D. *Petro*
- §. 1. pag. 12. Panormi Ecclesiam, religiose magis, quam vere, contendit. Etenim & scriptores, quorum utitur testimonio, ab antiquissima hac ætate nimium sejuncti, & argumenta, quæ in subsidium adhibet, ita omnino sunt comparata, ut veritatem supponant a logicæ artis doctoribus dudum explosam, quippe qui, a possibilitate ad existentiam valide duci consecutionem, perne-gant. Primum ratiocinium ita se habet: Apostoli regimen ecclesiæ ad modum imperii civilis composuerunt, & urbibus, quæ præ ceteris eminebant, Episcopos dederunt. Cum ergo Panormus in civitatibus Siciliæ primum principemque locum teneat, & jam olim, ubi omnis provincia Carthaginensibus parebat, obtinuerit, subsumit, ipsi quoque datum a sanctioribus
- §. 5. Jesu Christi legatis præfulem. Pergit secundo: Apostoli in illis præcipue urbibus Episcopos collocarunt, quæ spurcissimis paganismi fœditatibus fuerant inundatæ. Atqui talem sibi Panormus præ aliis maculam inusserat, cum, *Tullio* in *Verrinis* teste, & idola quam plurima veneraretur, & innumeras flaminum ethnicorum sodalitates aleret. Ergo & præ aliis Episcopum accepit. Sequitur tertia ratiocinatio: Fuit D. *Petrus* in Sicilia; ergo & Panormi. Si quis scire aveat, quem veritatis fidei-ssorem sponsoremque det Autor, ut *Petri* in Sicilia ap-pulsus evincat, receptum habebit viarum ordinem, quem & præcæ præcæ plurimi tenuerunt, & nostra ætate navigantes ex Africa servare

servare solent. *Quarto* ad auctoritatem *Baronii* eorumque, qui Pag. 29.
 ex illo sua hausere, veluti ad lapidem Lydium asserti sui ver-
 ritatem exigit, ex quo cum didicerit, *Petrum* in Sicilia Epi-
 scopos instituisse quatuor, *Pancratium* videlicet, *Martianum*,
Beryllum, & *Philippum*, extemplo veri existimat simillimum, *Pan-*
cratio Taormenium, *Martiano* Syracusas, *Beryllo* Catanam, *Phi-*
lippo Panormum, obvenisse. *Quinto* Canones Concilii provincia- 21.
 lis Siculi, A. 125 habiti, quos *Steph. Baluzius* evulgavit, appel-
 lat, eosque vel ideo cariores auro scribit, quod mentionem Pa-
 normitani Præfulis injiciunt. *Sexto* præsidium querit in anti- 24.
 quissimis, quæ Panormi existant, religionis Christianæ vestigiis,
 Namque natam ibi *S. Agatham* deprehendit, quæ circa A. 254
 martyriam passa legitur. *Septimo* de suffragio lætatur traditio- 25.
 nis, quippe quam pro more eorum, qui Romano Præfili ob-
 sequia sponderunt, indubium veritatis indicem pronuntiat.
Octavum denique firmamentum opinioni suæ ex fabula anili conc- 27.
 ciliare studet, quæ traditur, *S. Philippum* Argirenses, quem
D. Petrus in Siciliam ablegavit, virtute precum suarum id a di-
 vino Numine impetrasse, ut uxor nobilis Panormitani, per annos
 quamplurimos sterilitate laborans, puerum in lucem ederet.
 Adeo historiola hæc, lepida sane, *Mongitori* nostro arrisit, ut
 de ipsius veritate Jovem jurare lapidem, & si qui forte forent
 increduli, sciorum opprobrio eos dehonestare, nullus dubi-
 taret; quamvis Critici quoque Romanis addicti cerimoniis, in-
 que his doctissimi *Actorum Sanctorum* compilatores, de ejus certa
 ratione dubitent, ni eandem penitus rejiciant. Quis non
 ex hæcenus disputatis intelligit, *Rev. Mongitorem* pietati majus,
 quam criticæ arti, pretium statuere. *Altero* Ecclesiæ Panormi- 2
 tanæ prærogativa sita est in *jure metropolitico*, quod ipsi statim pag. 34.
 post ætatem *Gregorii M.* datum, præeunte *Pirro*, statuit Au-
 tor. Possimam dignitatem Bulla *Honorii IV*, Pont. Rom. Be- 36.
 neventi d. 6 id. Julii A. 1156 data, attulit, cum primum Pa-
 normo locum inter sacras regni Siculi metropoles adjudicaret.
 Tuetur illum in antiquo Codice provinciali Cancellariæ Aposto-
 licæ, quem *Hub. Miræus* in *Notitia Episcoporum orbis Christiani*
Lib. II pag. 69 evulgavit. Contigit etiam is metropolitæ Pa-
 normi

- normi honos, ut bini ex iis ad Apostolicæ Sedis fastigium eveherentur. *Tertiam coronatio Regum* ecclesiæ largitur eminentiam.
- §. 3. pag. 41. Est ad templum Panormitanum, quod *Gualterius*, Archiepiscopus evertit, Sacellum, Mariæ virgini inscriptum ac dedicatum, in cuius janua, quæ soli meridiano est objecta, cælatus legitur
- 42 seq. titulus: *Hic olim Siculo corona Regi*. In hoc sacrario Reges Siciliae a *Rogério*, qui bis, nimirum A. 1129 d. 25 Maji, iterumque A. 1130 d. 24 Decembris, sacro chrismate inunctus est, ad *Martinum* usque juniorem, id est, ad annum 1398, coronam regiam a manibus Archiepiscopi acceperunt; accepit & nostra ætate anno hujus Seculi tertio decimo *Victor Amadeus*, qui postea per pacificationem cum Sardinia regno Siciliam commutavit.
- §. 4. pag. 49. *Quartam* ecclesiæ Panormitanæ eminentiam Autor ab *Imperatorum Regumque monumentis* conciliare studet. Adfunt enim sepulchra quatuor porphyretica, unum *Rogerii*, alterum *Henrici VI*, tertium *FridERICI II*, quartum *Constantiæ*, Imperatricis, thori *Henriciani* sociæ. Spectantur & marmorea bina, quorum alterum *Constantiam*, uxorem *FridERICI II*, eandemque Siciliae Reginam, alterum *Guilielmum*, filium Cæsaris, in spem tantæ fortunæ genitum, sed præmatura morte extinctum, condidit. De quinto ecclesiæ Panormitanæ ornamento, *Santiss* nimirum, quibus ea superbit, viris, rectius intra fines regni Siculi, quam inter nos, tanta Evangelii purioris luce collustratos, disputatur. Ipsi Operi nec placet, nec juvat, diutius inhære. Paucissima Diplomata, vetustiora imprimis, nunc primum in orbem literatum prodeunt, sed maximam partem apud *Rochum Pirrum* & *Augustinum Inregem*, quorum Opera *Ludovicus Antonius Muratorius Tomo X Script. rerum Italicarum* inferujit, inveniuntur. Neque tamen ideo honore suo privandus est liber *Mongitoris*, qui & juncta exhibet, quæ antea seorsim descripta typis legebantur, & cum avtographis edita contulit, & nova quædam, etsi pauciora, adjecit. Ita primus chartam *Gualterii*, Archiepiscopi Panormitani, de A. 1189, qua *Rainaldo*, Notario, casale Calabriae, quod lacus Nicoteræ dicitur, consentiente Capitulo in dies vitæ concessit, e tenebris protrahens, tinearum convivio eripuit. Descripsit etiam primus

106 &
148.

mus insignes, quas Ecclesia a *Friderico II* Cæsare A. 1147, & a *Friderico III* A. 1303, accepit, privilegiorum suorum confirmationes. Subjectæ sunt chartis singulis annotationes, quæ ad cognoscendam vocum barbararum notionem, & artem diplomaticam, illustrandam faciunt. Est enim hic potior talium compilationum usus, ut assidua lectione exercitatus genuina a supposititiis fecernat, & receptam ea ætate scribendi rationem cognitam sibi familiaremque reddat istarum literarum studiosus.

Quo utrumque præstaret, operam dedit Rev. Autor. Sic ad *Pag. 32.*

Diploma *Rogerii*, Regis, de A. 1145 observavit, vocem *sigilli* chartam mediæ ætatis nonnunquam denotare. Egregia inprimis signa sunt, quæ hinc inde ad chalcem Diplomatum æri incisa deprehendantur. Fulget præ ceteris, velut inter ignes lucina minores, sigillum *Guiljelmi*, Regis, cujus altera pars memoria *Rogerii*, a quo Sicilia regnum sua ducit primordia, innovat. Nec indignum est commemoratione *Henrici VI*, Cæsaris, In *Dipl. de*

Monogramma, cujus talem structuram novissimi quoque Monogrammatum confarcinatores ignorarunt. *A. 1159, 1169. pag. 42, 45. A. 1195 pag. 65.*

DISCOURS HISTORIQUES, CRITIQUES, THEOLOGIQUES, & moraux, sur les evenemens les plus memorables du Vieux & du Nouveau Testament, &c.

hoc est,

COMMENTATIONES HISTORICÆ, CRITICÆ, theologicæ, & morales, in facta memoratu dignissima Veteris ac Novi Testamenti, opera SAURINI, Ecclesiastæ Hagensis.

Tomus IV & V.

Hagæ Comitum, impensis Petri de Hondt, 1730 & 1736, 8.

Tom. IV Alph. 1 plag. 12, Tom. V Alph. 1 plag. 9.

Opus, quod splendore, argumento, elaborationis diligentia, ac rerum amœnissimarum varietate, multis intervallis reliqua ejusmodi scripta post se relinquit, non possumus non laudibus justissimis persequi, ejusque continuationem huc transferre, in compendium relatum. *Tomus IV* hæc est summa. Offerunt

„nuntiavit, literarum forma, versutum in unaquaque pagina
 „& numero & ordine, apicibus ipsis, & ipsis etiam erro-
 „ribus, & lituris, & emendationibus, religiose servatis, rei fa-
 „miliaris, laboris, & diligentiae, in publicum commodum non
 „avarus, nitidissimis typis imprimendum curavi, ita, ut, quisquis
 „apud se habeat *Virgilii* a me editi exemplum, Codicem ipsum
 „pretiosissimum Laurentianum apud se habere, jactare possit.
 „Volumini, in quo erant Bucolica, Georgica, & Heroica *Vir-*
 „*gilio*, prout ea exhibet Codex Laurentianus, volumen aliud
 „comes ibit, conjecturas de quibusdam male habitis in Codice
 „locis continens, & Dissertationes de antiquitate & orthogra-
 „phia ejusdem Codicis; de usu veterum in libris scribendis;
 „de antiquioribus aliis *Virgilii* Codicibus, & praecipue de o-
 „mnibus illis, qui in Florentinis Bibliothecis asservantur; qui-
 „bus omnibus nonnullae accedent Tabulae, aeri diligenter incisae,
 „variam antiquarum literarum formam representantes, & illas
 „inter altera paginam integram ipsius *Virgilii Laurentiani*, al-
 „tera vero literarum nexus, in eodem Codice passim occurren-
 „tes, exhibebit. Utrumque Volumen in charta minus nobili
 „Julios, ut ajunt, Romanos 24 valebit, in charta nobiliori
 „30, in qua tamen 100 tantummodo exempla impressa sunt.
 „Verum, si quis Operis emtorem se fore profiteatur, antequam
 „Opus ipsum conficiatur, pretio Juliorum 18 exempla chartae
 „minus nobilis, & 24 exempla chartae nobilioris, obtinebit,
 „demmodo tamen dimidiam pretii partem nunc solvat, dimi-
 „diam soluturas, ipsum Opus recipiens. Exstant & exempla 12
 „in membrana, sed his pretium statui neque dum potuit;
 „unde ob id solum nuntiare placuit, ut notum sit, quod sin-
 „gula stabunt minoris primo emtori, quam secundo, minoris
 „item huic, quam tertio, &c. Valet. Florentiae, Cal. Sext.
 A. 1740. Plausu publico prosequimur dignissimum omni plau-
 su & congratulatione Celeberrimi *Foggini* consilium, cui exe-
 quendo haud eum esse impari, ipsa, quae non vulgaris est per
 Italiam, Viri fama, & edita ab eo praecleara scripta, nos jubent
 certissime existimare. Cedat & hoc institutum in magnum do-
 cti orbis commodum, & salutem literarum, ex animo
 precamur.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXLI.

Pars II.

BULLÆ, PRIVILEGIA, ET INSTRUMENTA
Panormitanæ Metropolitanæ Ecclesiæ, regni Siciliæ
primariæ, collecta, notisque illustrata, ab ANTONINO
MONGITORE, Panormitano, ejusdem Ecclesiæ Ca-
nonico, Judice Synodali, ac sanctissimæ Inquisitio-
nis in regno Siciliæ Qualificatore
& Consultore.

Panormi, typis Angeli Felicella, 1734, fol.

Alph. 3 plag. 16.

Est hæc insignis seculi nostri felicitas, quod præstantissimorum opulentissimorumque scriniorum usus fiat omnium communis, & fores tabulariorum, patribus nostris occlusæ, nobis etiam absentibus recludantur. Cum enim in istis abdere sese latebris & difficile sit & operosum, prætereaque largiores impensas postulet, non potest non voluptati cedere orbi literato, si ex ultimis terrarum angulis cimelia hujuscemodi, eorum beneficio, quibus cura tabulariorum est concredita, accipiat. Pauci ex illis, qui peregrinas lustrant provincias, ad littus Siculum pertingunt, paucioribus ad reconditos, qui in urbibus Siciliæ servantur, thesauros patet aditus. Singulares igitur gratiæ Reverendissimo debentur *Mongitori*, insigni variorum Diplomatum volumen exhibenti, quod, quamvis ad Panormitanam ecclesiam proprie pertineat, simul tamen variis rebus, quæ &

U u

scitu

- scitu sunt utiles, & lectu jucunda, veluti gemmulis, distinguitur.
- pag. 10.** Dignum præfamine honoris est nomen *Alphonfi Ferdinandi de Medrano*, Ecclesiæ Panormitanæ Thesaurarii, qui *Mongitori* nostro autor suæque operis perficiendi existit, atque hoc simul auctoritate effecit sua, ut in vetustioribus chartis characteres, prout in tabulis originalibus exhibentur, manerent, recentiora autem Diplomata, in quibus eadem antiquata scribendi ratio pro sedis Apostolicæ more apparebat, ad sæculi nostri genium accommodarentur. Operi Dissertationem præmisit Rev. *Mongitor*, quæ *prærogativas Panormitanæ Ecclesiæ* persequitur, atque *primam* ab origine Apostolica, *alteram* a jure metropolitico, *tertiam* a coronatione Regum, *quartam* a magnificentia sepulchrorum, *quintam* a multitudine Sanctorum, petit. Conditam a D. *Petro*
- §. 1.**
- pag. 12.** Panormi Ecclesiam, religiose magis, quam vere, contendit. Etenim & scriptores, quorum utitur testimonio, ab antiquissima hac ætate nimium sejuncti, & argumenta, quæ in subsidium adhibet, ita omnino sunt comparata, ut veritatem supponant a logicæ artis doctoribus dudum explosam, quippe qui, a possibilitate ad existentiam valide duci consecutionem, perneant. *Primum* ratiocinium ita se habet: Apostoli regimen ecclesiæ ad modum imperii civilis composuerunt, & urbibus, quæ præ ceteris eminebant, Episcopos dederunt. Cum ergo Panormus in civitatibus Siciliae primum principemque locum teneat, & jam olim, ubi omnis provincia Carthaginensibus parebat, obtinuerit, subsumit, ipsi quoque datum a sanctioribus
- 5.** Jesu Christi legatis præfulem. Pergit *secundo*: Apostoli in illis præcipue urbibus Episcopos collocarunt, quæ spurcissimis paganismi fœditatibus fuerant inundatæ. Atqui talem sibi Panormus præ aliis maculam inusserat, cum, *Fullio* in *Verrinis* teste, & idola quam plurima veneraretur, & innumeras flaminum ethnicorum sodalitates aleret. Ergo & præ aliis Episcopum accepit. Sequitur *tertia* ratiocinatio: Fuit D. *Petrus* in Sicilia; ergo & Panormi. Si quis scire aveat, quem veritatis fideiorem sponsoremque det Autor, ut *Petri* in Sicilia ap-pulsam evincat, receptum habebit viarum ordinem, quem & e præcis plurimi tenuerunt, & nostra ætate navigantes ex Africa
- servare

fervare solent. *Quarto* ad auctoritatem *Baronii* eorumque, qui Pag. 20.
 ex illo sua hauerunt, veluti ad lapidem Lydium asserti sui ve-
 ritatem exigit, ex quo cum iudicerit, *Petrum* in Sicilia Epi-
 scopos instituisse quatuor, *Pancratium* videlicet, *Martianum*,
Beryllum, & *Philippum*, extemplo veri existimat simillimum, *Pan-*
cratio Tauromenium, *Martiano* Syracusas, *Beryllo* Catanam, *Phi-*
lippe Panormum, obvenisse. 21.
Quinto Canones Concilii provincia-
 lis Siculi, A. 125 habiti, quos *Steph. Baluzius* evulgavit, appel-
 lat, eosque vel ideo cariores auro scribit, quod mentionem Pa-
 normitani Præfulis injiciunt. 24.
Sexto præsidium quærit in anti-
 quissimis, quæ Panormi existant, religionis Christianæ vestigiis.
 Namque natam ibi *S. Agatham* deprehendit, quæ circa A. 254
 martyrium passa legitur. 25.
Septimo de suffragio latatur traditio-
 nis, quippe quam pro more eorum, qui Romano Præfuli ob-
 sequia sponderunt, indubium veritatis indicem pronuntiat.
Octavum denique firmamentum opinioni suæ ex fabula anili con-
 ciliare studet, quæ traditur, *S. Philippum* Argirenses, quem
D. Petrus in Siciliam ablegavit, virtute precum suarum id a di-
 vino Numine impetrasse, ut uxor nobilis Panormitani, per annos
 quamplurimos sterilitate laborans, puerum in lucem ederet.
 Adeo historiola hæc, lepida sane, *Mongitori* nostro arrisit, ut
 de ipsius veritate Jovem jurare lapidem, & si qui forte forent
 increduli, sciorum opprobrio eos dehonestare, nullus dubi-
 taret; quamvis Critici quoque Romanis addicti ceremoniis, in-
 que his doctissimi *Astorum Sanctorum* compilatores, de ejus certa
 ratione dubitent, ni eandem penitus rejiciant. Quis non
 ex hæcenus disputatis intelligit, *Rev. Mongitorem* pietati majus,
 quam criticæ arti, pretium statuere. *Altero* Ecclesiæ Panormi-
 tanæ prærogativa sita est in *jure metropolitico*, quod ipsi statim §. 2
 post ætatem *Gregorii M.* datum, præeunte *Pirro*, statuit Au- pag. 34.
 tor. Potissimam dignitatem Bulla *Honorii IV*, Pont. Rom. Be- 36.
 neventi d. 6 id. Julii A. 1156 data, attulit, cum primum Pa-
 normo locum inter sacras regni Siculi metropoles adjudicaret.
 Tuetur illum in antiquo Codice provinciali Cancellariæ Aposto-
 licæ, quem *Hub. Miræus* in *Notitia Episcoporum orbis Christiani*
Lib. II pag. 69 evulgavit. Contigit etiam is metropolitani Pa-
 normi

- normi honos, ut bini ex iis ad Apostolicæ Sedis fastigium eveherentur. *Tertiam coronatio Regum* ecclesiæ largitur eminentiam.
- §. 3. pag. 41. Est ad templum Panormitanum, quod *Gualterius*, Archiepiscopus evertit, Sacellum, Mariæ virgini inscriptum ac dedicatum, in cuius janua, quæ soli meridiano est objecta, cælatus legitur 42 seq. titulus: *Hic olim Siculo corona Regi*. In hoc sacrario Reges Siciliae a *Rogério*, qui bis, nimirum A. 1129 d. 25 Maji, iterumque A. 1130 d. 24 Decembris, sacro chrismate inuctus est, ad *Martinum* usque juniorem, id est, ad annum 1398, coronam regiam a manibus Archiepiscopi acceperunt; accepit & nostra ætate anno hujus Seculi tertio decimo *Victor Amadeus*, qui postea per pacificationem cum Sardinia regno Siciliam commutavit.
- §. 4. pag. 49. *Quartam* ecclesiæ Panormitanæ eminentiam Autor ab *Imperatorum Regumque monumentis* conciliare studet. Ad sunt etenim sepulchra quatuor porphyretica, unum *Rogerii*, alterum *Henrici VI*, tertium *Friderici II*, quartum *Constantia*, Imperatricis, thori *Henriciani* sociæ. Spectantur & marmorea bina, quorum alterum *Constantiam*, uxorem *Friderici II*, eandemque Siciliae Reginam, alterum *Guilielmum*, filium Cæsaris, in spem tantæ fortunæ genitum, sed præmatura morte extinctum, condidit. De quinto ecclesiæ Panormitanæ ornamento, *Santis* nimirum, quibus ea superbit, viris, rectius intra fines regni Siculi, quam inter nos, tanta Evangelii purioris luce collustratos, disputatur. Ipsi Operi nec placet, nec juvat, diutius in hære. Paucissima Diplomata, vetustiora in primis, nunc primum in orbem literatum prodeunt, sed maximam partem apud *Rochum Pirrum* & *Augustinum Inregem*, quorum Opera *Ludovicus Antonius Muratorius Tomo X Script. rerum Italicarum* inseruit, inveniuntur. Neque tamen ideo honore suo privandus est liber *Mongitoris*, qui & juncta exhibet, quæ antea seorsim descripta typis legebantur, & cum avtographis edita 55. contulit, & nova quædam, etsi pauciora, adjeçit. Ita primus chartam *Gualterii*, Archiepiscopi Panormitani, de A. 1189, qua *Rainaldo*, Notario, casale Calabriae, quod lacus Nicoterae dicitur, consentiente Capitulo in dies vitæ concessit, e tenebris 106 & 148. protrahens, tinearum convivio eripuit. Descripsit etiam primus

mus insignes, quas Ecclesia a *Friderico II* Cæsare A. 1147, & a *Friderico III* A. 1303, accepit, privilegiorum suorum confirmationes. Subjectæ sunt chartis singulis annotationes, quæ ad cognoscendam vocum barbararum notionem, & artem diplomaticam, illustrandam faciunt. Est enim hic potior talium compilationum usus, ut assidua lectione exercitatus genuina a supposititiis secernat, & receptam ea ætate scribendi rationem cognitam sibi familiaremque reddat istarum literarum studiosus. Quo utrumque præstaret, operam dedit Rev. Autor. Sic ad **Pag. 32.** Diploma *Rogerii*, Regis, de A. 1145 observavit, vocem *sigilli* chartam mediæ ætatis nonnunquam denotare. Egregia in pri- In Dipl. de
mis signa sunt, quæ hinc inde ad chalcem Diplomatum æri in- A. 1159,
cisa deprehenduntur. Fulget præ ceteris, velut inter ignes lu- 1169.
na minores, sigillum *Guiljelmi*, Regis, cujus altera pars memo- pag. 42,
riam *Rogerii*, a quo Sicilia regnum sua ducit primordia, inno- 45-
vat. Nec indignum est commemoratione *Henrici VI*, Cæsaris, In Dipl. de
Monogramma, cujus talem structuram novissimi quoque Mono- A. 1195
grammatum confarcinatores ignorarunt. pag. 65.

DISCOURS HISTORIQUES, CRITIQUES, THEOLOGI-
ques, & moraux, sur les evenemens les plus memorables
du Vieux & du Nouveau Testament, &c.

hoc est,

COMMENTATIONES HISTORICÆ, CRITICÆ,
theologicae, & morales, in facta memoratu dignissima
Veteris ac Novi Testamenti, opera SAURINI,
Ecclesiastæ Hagensis.

Tomus IV & V.

Hagæ Comitum, impensis Petri de Hondt, 1730 & 1736, 8.
Tom. IV Alph. 1 plag. 12, Tom. V Alph. 1 plag. 9.

Opus, quod splendore, argumento, elaborationis diligentia,
ac rerum amœnissimarum varietate, multis intervallis reli-
qua ejusmodi scripta post se relinquit, non possumus non laudi-
bus justissimis persequi, ejusque continuationem huc transferre,
in compendium relatum. *Tomus IV* hæc est summa. Offerunt

U u 3

se

se hic lectoribus tractationes de natali *Simsonis*, de variis ejus facinoribus ac morte, de idololatria *Miche* ac Danitarum, de *Rutha*, *Naemiam* in Judææ terras secuta, de *Rutha* spicilegium instituyente in campo *Boozii*, de matrimonio *Boozii* cum *Rutha*, de nativitate *Samuelis*, ac dissoluta filiorum *Eli* vita, de Israelitis per Philistæos profligatis, de reditu arcæ fœderis in regionem Judææ, de Israelitis Regem poscentibus, de inauguratione *Sauli*, de Israelitis Gibæ plorantibus, de *Samuele* pluviam divinitus exhibente intra messis tempus, de *Jonathane* præfidiarios Philistæorum repellente, de *Saulo* Regi *Agog* parcente, ac prædæ ex Amalecitis relatæ studio, de *Samuele Davidem* ungente.

Pag. 322. Inserta hic apparet de *Mendacio* solers *Dissertatio*. Dissertuit posthæc *Saurinus* de certamine singulari *Davidis* cum *Goliatho*, de diversis *Sauli* insidiis in *Davidem* conceptis, de eis continuatis, de *Abigaila Davidem* adeunte, de receptu *Davidis* in terras Regis *Achis*, ac de morte *Sauli*. *Tomum quintum* elaboravit Rev. *Roques*, Ecclesiæ Gallicæ Basileensis Pastor, siquidem, *Tomo quarto* in lucem producto, *Saurinus* ille, seculi sui decus, eloquentiæ apparatus, multijugæ lectionis penuarium, Philosophiæ ac Theologiæ ornamentum, deposuit exuvias mortalitatis. Dignus utique Viro tanto successor exstitit Rev. *Roques*, quicquid tandem in Præfatione, *Tomo V* præmissa, loco extenuationis sui attulerit. Hic æque abstinuit sese a controversiis quibuscunque, quæ discidia Christianorum creant vel propagent. Hic pariter ad figuras æri incisas ita commentatus fuit, ut cognatæ ac affinia simul exposuerit momenta. Hic æque in usus suos adhibuit divitias peregrinas ac Scriptorum præstantissimorum gazas, fassus tamen ingenue, *Saurinum* ipsi antecelluisse numerosa ac selectissima Bibliotheca. Hic æque usus fuit translatione Bibliorum Genevensi. In eo autem *Roquiùs* a *Saurino* dissentit, quod hic sæpissime argumentis utrimque allatis æquilibrium servat, nec, utram opinionem præferat, clare definit, ille autem verisimilitudinem expiscatur, ubi certi quid haud videtur dilucere. Hic philologica, ac verba Autorum, translata in Gallicum, assumit in contextum, artificiose cavens, ne aridus videretur; ille autem contrarium in hoc momento

mento tenet. Hic deliramenta Judæorum exegetica sæpius produxit; ille ab eis sese abstinuit, inutilibus plerumque, nec ad regulas criticas conformatis, nisi res ipsa id flagitaret. *Brutellus de la Rivière*, Ecclesiastes Gallicus Amstelodamensis, hinc inde *Roquii* elaborationem ornavit, ac stilum passim moderatus fuit. *Tomo quinto* hæc continentur argumenta. Agitur ibi de clade Amalekitis illata, de indole *Davidis* erga *Sauli* percussorem, de factis *Davidis* nonnullis, ejusque expeditione bellica in *Hannone*, Ammonitarum Regem, nec non de arca fœderis translata, de adulterio *Davidis*, de pœnis divinitus in *Davidem* irrogatis, ac morte *Davidis*, de *Salomonis* pietate ac prosperis rebus, nec non Regina Sabeensi ad *Salomonem* accedente, de vaticinio *Abia* ad *Feroboanum*, ejusque eventu, de leone, qui immorigerum neci dedit, de *Eliâ* a corvis nutrito, de actionibus *Eliæ* reliquis atque in cœlos evectione. Hæc est *Tomii* utriusque summa. Jam vero nihil restat, nisi ut ea delibemus, quæ memoratu sunt digniora. *Saurini* cogitata de Naziræatu sunt admodum exquisita. *Spencerum* is refellit, qui ex *Amos* II, 11, ivit comprobatum, adolescentes sese inprimis voto Naziræatus adstrinxisse. Verticem rasisse barbamque primum posuisse homines, a vera religione femotos, voto ad pericula depellenda nuncupato, ipse demonstrat copiose ex *Juvenale Sat. XII, 81*, *Suetonio* in *Cajo Cap. 10*, ac in *Nerone Cap. 12*, *Luciano de Dea Syra pag. 684*, *Petronii Satyr. Cap. 107*, *Hesychio* in *Alexandria*, ac *Pollucis Onomastico Tomo I Lib. VII Cap. 17 §. 102*. Addit idem, *Spencerum* rebus suis male confuisse, dum, Ebræos votum Naziræatus ab exteris gentibus traduxisse & adscivisse, existimarit. Angelum, cujus nomen erat *admirabile*, merito reputat pro Messia. In leonis dilacerati ac exsiccati cadavere apes domicilium sibi delegisse, adeo ipsi haud videtur insulsum, ut rem potius illustret exemplis aliunde defumtis, de reliquo negaverit, insecta oriri ex carne animantium per sese considerata. De vulpibus *Simfonis* ex Vulpinalibus veteris Romæ egregie exponit. Opinione *Hermannii von der Hardt*, qui vulpibus pugillos stramineos substituit, refutat. De voce **וְחַדָּו** in utramque partem disserit, ac relinquit id in ambi-

Tom. I

pag. 5-

13.

15-

18.

22-

31.

49-

52-

- Pag. 58. ambiguo, utrum in historia *Simsonis* per eam designetur mandibulum, an locus quidam, ex cavo situ ita dictus. Investigat originem ritus, quo raduntur eis pili ac crines, qui in crimen
68. magiæ diabolicæ vocantur. De commentitio Numine Dagon
76. egregia affert & diligenter conquisita. *Juricus Dagonem pro Neptuno*, & hunc pro *Japheto*, ex $\eta\tau\theta$, *elargiendo*, habuit. Noster eum pro semi-pisce & semi-homine habet. Deridendos arbitratur eos, qui, templum Dagonis potuisse inniti columnis
79. duabus, negant. An *Simson* fuerit Christi typus, disquirat. Similitudinem haud unam designat, typum vero Christi in *Simfone* querendum esse inficiatur. *Herculis Thebani* historiam ad imitationem *Simfoniae* effectam fuisse, probabilissime persuadet. *Micham* sacra fecisse Numini vero, at modulis peregrinis, ipse satis
84. dilucide ostendit ex *Jud. XVII, 3*. A Danitis occupata *Lais* seu *Lefchem* urbs jam *Mosi* apparuit vaticinanti *Deut. XXXIII, 22*. Locum *Jud. XVIII, 30, 31*, nec a *Calneto*, nec a Nostro, ad
102. liquidum fuisse deductum, aperte fatemur. Credimus vero, ibi mentionem fieri de *Levitis*, in oppido *Lais* seu *Lefchem* ministeria extranei cultus Deo vero ad exilium usque *Assyriacum* continuantibus. Septingentos illos homines, de quibus *Jud. XX, 16*, legitur, merito Auctor negat fuisse dextra mutilatos.
117. Vox enim *Ebraica* notat exercitatos in arte sagittandi. Locum, in quo *Ammonitæ* & *Moabitæ* perhibentur usque ad decimam generationem a concilio *Æterni* submovendi, *Deut. XXIII, 3*, ipse verisimiliter de munere judicis haud obeundo exponit.
- 136 seq. Memoratu dignum, *Judæos* veteres per verba *Ruth II, 14, singebolum suum in aceto*, allegoricè ad dolores *Messiae* traxisse. Ea
145. enim expositio elucet ex *Midrasch* ad eum locum. Legem, de *Leviratu Lev. XXV, Deut. XXV, 5*, latam, Auctor *Beatus* enodavit, diligentia haud mediocri usus. Nocturnum *Ruthæ* ad *Boos* dormientis tegmen accessum exponit de instinctu extraordinariæ
147. virtutis. Attulit literas, quarum formula *Judæi* in eum, qui juri *Leviratus* satisfacere, licet debuerit, recusaverat, fuerunt usi.
154. Formulam illam vulgo *Judæi* vocant *libellum discaleationis*. Ad locum *1 Sam. II, 25*, monet, abesse a se compluribusque *Reformatorum* coetibus eam doctrinam, quæ dicitur, homines criminibus sese dedere efficiendis, quia sic *Deus* velit, ut justitiam
- suam

suam in exterminandis illis possit declarare. En verba: *Ecclē-Pag. 175.*
sua nostra non habuerunt decreta Dei pro causa peccatorum ac per-
niciei hominum. Si, qui hunc doctrina complexum adoptant, do-
ctores sunt perpauca, qui Supralapsarii vocantur. Monet idem
simul, Jo. Franc. Buddeum in Hist. Eccl. Vet. Test. Tomo I Period. II
pag. 924 hoc Supralapsariorum systema minus recte universæ Re-
formatorum Ecclesiæ tribuisse. Arcam fœderis a Philistæis ex-
istimat in templum adductam, ut esset monumentum voti sui di-
vinitus impetrati. Morbum מַלְאָכָה non definit. De cultu
murium superstitioso nonnihil intexit, negans tamen, eum Phi-
listæis tribui posse. Quærit, qui fieri poterit, ut in unico, eo-
que exiguo, oppido Bethschemesch vixerint tot viri, quot di-
cuntur nece divinitus immisâ periisse 1 Sam. VI, 20. Verum
difficultatem movet, haud extricat. In Ebræo fonte sic legitur:
וַיִּבְרַח אֶלְיָשָׁבֵת בְּעֵינֵי הַיְהוָה אֶת שֵׁבַע וְאֶת חֲמִישִׁים וְאֶת אֶלְיָשָׁבֵת
(Bethschemitarum) illo septuaginta viros, quinquaginta capita
familiarum, viros inquam. Plaga divina contacti interierunt
viri omnino septuaginta, & quidem ex his fuerunt principes
ac primores familiarum quinquaginta. Accentuationis signa
firmant hunc sensum. Vox vero אֶלְיָשָׁבֵת sæpius notat ducem ac
principem familie, hæcque annotatio est ejus generis, ut suffi-
ciat locis haud unis difficillimis feliciter exponendis. Jucun-
da lectu sunt exempla eorum, qui apud scriptores externos di-
cuntur variis plexi pœnis, eo quod arcas & abstrusâ Deorum
loca temerario ausu inspexerant. Ritus effusa in festo סַמְוֵאלִית
aquæ ad Samuelis ætatem haud referendum esse, docet
Autor. Idem apud Josephum Ant. IV, 8, pag. 159, legendum mo-
net τὸν ἱερεῖον καὶ νόμον διαφθεῖραι, licet ibi vulgo legatur τὸν
ἱερεῖον. Theocratiam a Deo fuisse in Judæos exercitam, solide
ostendit ex Jud. VIII, 22, 23, Hof. XIII, 9, 1 Sam. XII, 12, Num.
XXVII, 21. De Apotheosi veterum exponit jucunde. Verba
Samuelis, de eo, quod moderaturus erat eorum Rex novus,
modo regnandi prolata, negat-complecti jus regium, ratus, eis
inesse minas de malis, a Rege in populum Judaicum expromen-
dis. Magnorum corporum viros plurimis gentibus fuisse in
210.
217.
225.
249.
204.
199.
189.
202.
204.
210.
217.
225.
249.

- Pag. 252. veneratione, ad *Sauli* inaugurationem annotat illustrandam.
256. *Cernentes* dicebantur quoque vaticiniorum antistites inter gen-
264. tes exteras. Autor ignorat, quinam sit locus תבור ארון *Sam. X, 3*. At intelligitur *aulon*, seu *tractus campestris*, inde a monte Itabyrio seu Tabor procurrens usque ad juga montium Ephraimitidis. *Sauli* familia vocatur משפחת הַמְטָרִי *Sam. X, 21*. Patrem *Sauli*, dictum *Kis*, hic appellari *Matri*, existimat Noster.
271. Succurrit autem animo indoles nominum priorum, eorumque cum. He præfixo disconvenientia. Gentile nomen hic haud est præsto. Restat itaque, ut appellativum lateat in *Matri*, quod Lexicographis ad ætatem nostram mansit incompertum.
290. Autor in solvendo, nodo Chronologico, *Sam. XIII, 1*, existente, operam collocavit multam, ac tandem in *Augusti Pfeifferi*, a quo
308. *Ufferius* haud admodum dissentit, opinione acquiescit. Id vero prorsus est incredibile, *Chavilam*, cuius fit mentio *Sam. XI, 7*, prope Babylona esse quærendam. Amalekitæ domicilia ac tentoria incoluerunt inter Gazam & lacum Sirbonis, ac ipsi a *Saulo* fuerunt profligati inde a *Chavila* usque ad locum *Sur*. Quo ipso patescit, locum *Chavila* Judæis fuisse propiorem, locum *Sur* remotiorem, qui, ni exstiterit *Ostracimon*, certe ab eo
322. haud longe fuit disjunctus. Dissertatio, quam *Saurinus de Mendacio* exhibuit, attentionem lectoris meretur. Falsiloquium certis casibus esse tolerabile ac licitum, docuere *Grotius*, *Puffendorfius*, *Barbeyracius*, ac *Gravesandius*, quanta nomina! Mentiri vero, id est, in perniciem vel suam vel alterius data opera loqui aliter, ac res sese habet, vel jusjurandum edere alio sensu, ac eo, qui est in animo, rei que conformis, nunquam licet. Si possis salutem societatis ac aliorum promovere, certe periculum gravius falsiloquio avertere, nec societatem violas, nec in pacta de commercio mutuo inita peccas. Casus necessitatis parit hic exceptionem a regula. Nemo sanè dixerit, esse alteri jus in conscientiam meam tale, ut omnem rei veritatem, exitiosam quoque, ipsi debeam revelare & aperire. Obligati sumus ad ea alteri enuntianda, quæ profunt ipsi aliisque, quæ gloriam Dei augent & conservant, quæ sunt honestati, indigentia, & ornamento. Si qua hisce sunt opposita & adversa, ea sunt
silenda

filenda vel dissimulanda, ac, si aliter ea tegere non valemus, falsiloquio claudenda. Hæc est summa Dissertationis. Ingreditur final Pag. 331. Auctor expositionem facti, quo *Rahab* consecratoribus exploratorum veritatem haud aperuit, contra vero falsiloquio fuit usa, ut exploratorum vitæ consulere conservandæ. Provocat deinde ad exemplum obstetricum Ægyptiarum, & ad *Samuelis* exemplum 1 *Sam. XVI, 2*. Actiones ajunt esse vel per sese indifferentes, vel per sese bonas, vel per sese vitiosas. Addit Auctor, dari actiones quasdam ordinarie & plerumque malas, quarum indoles ob circumstantiis unum ac alterum momentum mutari possit. Ad hanc classem refert mendacium. Objectiones quoque reliquas responsionibus instruit sat luculentis. Subjungit tandem hoc judicium, perhibens, sententiam Theologorum fere communem posse defendi ac venerabilem esse; opinionem nihilo minus ei adversam argumenta prioris sententiæ redigere ad æquilibrium. Addit axioma morale: *Si casus conscientie occurrat tam difficilis, ut summa ingenia distineat, ipsum oportet tolerantia prosequi, nec discidio infestare.* Quod ipsum ad propositam accommodat quæstionem. Quanta sit vis Musices in corpus humanum, ostendit verbis *Georgii Baglivii*, Professoris Anatomes Romani, ac inde illustrat locum 1 *Sam. XVI, 17*. Lucernam redolet Epistola Ecclesiastæ ac Professoris Roterodamensis, *Du Mont*, qua apologiam adornavit *Davidis* indoli, in aula Regis *Achis* declaratæ, ratus, *Davidem* non finxisse delirium, sed præ metu amittendæ vitæ ad tempus incidisse in morbum comitalem. Alexandrinus Interpres & Vulgatus eum præierunt. Mutavit *Davidem* faciem suam; collapsus est inter manus Philistæorum, & irruit in postem portæ. Vocem מן exponit per irruere, & impingendq ac tremendo relinquere sui notas. Præterea *Davidem* spumavit. Quæ sunt tria epilepsiæ signa, teste *Isidoro Orig. Lib. III Cap. 7*. Ipse *Davidem*, eo malo liberatus, Deum collaudavit *Psalms XXXI, XXXIV, EVI, CXVI*. *Saurinus* credit, *Nabalem*, qui נבלין dicitur, indole canis insignem existisse. Crediderimus, subesse nomen gentile, non ex *Caleb* viro, sed loco sic dicto, decerptum. נבלין נבלין vulgo reddunt *merientem in pariete*. Videtur intelligendus *is*, qui aeger decubuit ad parietem.

339.
346.

369.

394.

421.

Pag. 439. *rietem*. In historia Pythiæ Endoreæ, quam *necyomantin* vocat, *Saurinus* admodum est brevis, de modo rei nil commentatus præter allata necromantiæ exempla. Tandem vero apparitionem *Samuelis* ab Endorea evocati nec ad dæmonem, nec ad artes circulatorias, sed ad providentiam Dei specialem, refert, præeunte Alexandrino interprete 1 *Chron. X, 13*, & *Siracide XLVI, 20*. Et hæc ad *Saurinum*. Nunc vocat nos Pl. Rev. *Rogues*, cujus laborem suffragiis ac approbatione omnium bonorum esse dignissimum, lubenti animo ut fateamur, veritas ipsa nos impellit. Licet enim is artem pingendi, ac eleganter cogitata variegandi, ad illum perfectionis gradum, quo illa pollebat B. *Saurinus*, haud videatur excoluisse; soliditas tamen, apta dictio, & genus compositæ scribendi, usquequaque dominantur, ac punctum ferunt omne. Cum *Tomum sextum* compendiosa recensione repetemus, speciminibus allatis Lectorem eo flexuros nos esse confidimus, ut in sententiam nostram discedat.

JOANNIS NICOLAI HERTII, JCTI, ANTECESSORIS PRIMARIJ, SENIORIS, & ACADEMIÆ GIESSENSIS CANCELLARIJ, COMMENTATIONUM ATQUE OPUSCULORUM DE SELECTIS & RARIORIBUS EX JURISPRUDENTIA UNIVERSALI, PUBLICA, FEUDALI, & ROMANA, NEC NON HISTORIA GERMANICA, ARGUMENTIS; VOLUMINA TRIA. Ex MStis B. Auctoris edidit, correxit, & insigniter locupletavit,
JO. JACOBUS HOMBERGK.

Francofurti ad Moenum, apud Jo. Benjam. Andreæ & Henricum Hort, 1737, 4 maj.

Alph. II plag. 12.

Celeberrimum fuit semper, dum in vivis esset, *Jo. Nicolai Hertii* nomen; erit etiam nullo non tempore fulgentissimum, quoad honos suus ipsis constabit literis. Sive enim varias Jurisprudentiæ disciplinas species, sive totum intueare artis differendi ambitum, ex utroque Casarem deprehendes *Hertium*.

Fuit

Fuit in illo tam amabilis trium mentis humane facultatum conlocatio, ut vix quisquam feliciorē memoriā, ingenium festivius, iudiciū magis subactū, habuerit, exercitiorēve ratiocinandi potestatem demonstrarit. Quæ quo certiora sunt, eo majori lætitiā orbis eruditus excipit egregios, quos *Hertius* largā manu obrulit, solidioris doctrinæ eximieque sedulitatis fructus. Veniunt in hunc censum, & primo sane loco veniunt, tria *Commentationum* asque *Opusculorum de selectis & rarioribus ex Jurisprudentiā universali, publicā, feudali, ac Romāna, nec non Historiā Germanicā, argumentis* Volumina, quæ, nemine contradicente, illud *Callimachi, μέγας βιβλίον μέγας κερδόν*, falsitatis arguunt, &, quam parum certi sit in dictionibus vulgaribus, sua præstantiā demonstrant. Maximo loco priorem editionem habuit literata civitas, quam ipse, dum viveret, Autor anno hujus Sæculi sexto decimo Francofurti, quod ad Mœnum situm est, typis quam accuratissime describi curavit. Sed prodit nunc novo & penitus immutato habitu laudatus, neque tamen pro merito celebratus, liber, postquam spectatissimi cives, *Jo. Benjaminus Andrea* & *Henricus Hortius*, ea, quæ a B. Autore adscripta exemplari suo, aut in singularibus schedis, ut fieri solet, adjecta passim fuerant, emtionis titulo a filio sibi compararunt, atque eruditissimo *Joanni Jacobo Hombergkio* legenda, digerenda, ordinandaque, tradiderunt. Non potuit non in publicæ ac literariæ rei salutem cedere opus institutum, quod, ex tanti Viri ingenio profectum, a Viro tot doctrinæ speciminibus dudum claro profectum, & ad finem feliciter perductum est. Is enim novas observationes locis congruis inseruit, Opus universum titulis ad lætus adscriptis, qui *marginatum* nomine vulgo innotuerunt, distinxit, Indices editionis prioris auxit insigniter, &, unum, eumque generalem, loco plurimum substituendo, usui lectorum melius, quam ante factum fuerat, accommodavit. Dabimus primo singularum *Exercitationum* titulos, deinde hujus editionis præ priori eminentiam uno alterove specimine, ex *Dissertatione de Superioritate territoriali* petito, illustrabimus. Continentur autem *Volumine I* *Dissertationes* 1) *de Jurisprudentiā universali*, 2) *de Societate, primo naturalis Juris principio*, 3) *de Collisione legum*,

4) de Lytro, 5) de Literis commeatus pro pace, 6) de Commeatu literarum, 7) de Matrimonio putativo, 8) de Modis constituendi civitates, 9) de eo, an summa rerum sit semper penea populum, 10) de Tutela regni. Voluminis II Commentatio 1) agit de Notitia singularis reipublicae, 2) de Judicio revisorio, 3) de Specialibus Romano-Germanici imperii rebus publicis, earumque diversis nominibus ac figuris, 4) de Hominibus propriis, 5) de Superioritate territoriali, 6) de Subjectione territoriali, 7) de Consultationibus, legibus, & judiciis, in specialibus imperii Romano-Germanici rebus publicis, 8) de Electione Archiepiscopi Colonienfis, 9) de Feudo nobili, 10) de Feudis oblatiis, 11) de Fide Diplomatum Germaniae Imperii ac Regum. Volumen III, quod jura privata propius tangit, Commentationibus sequentibus distinguitur: 1) de Lege, clausula, ne abrogari unquam possit, munita, 2) de transsione privilegii personae ad alios, 3) de Uno homine plures sustinente personas, 4) de Conventionibus dominii translativis, 5) de Pacto, ne dominus rem suam alienet, 6) de Ordine causarum in judicio tractandarum, 7) de Servitute facti constituta, 8) de Conditione indebiti civiliter, debiti naturaliter, 9) de Obligatione mandantis & mandatarii respectu tertii, 10) de Societate facti contracta, 11) de Frucluum persequutione in actionibus personalibus, 12) de Quasi possulente probante, 13) de Inspectione oculari, 14) de Herede accisi vindice, 15) de Praelegatis, 16) de Jure superficiario, 17) de Obligatione alternativa debitori debita, 18) de Obligatione, alium daturum facturumve. Augmenta, quae magno numero passim reperiuntur, in Notis sume adjecta omnia, textus vero integritati suae, quam in priori editione habuerat, penitus relictus est. Atque id etiam in superius laudata de Superioritate territoriali Diatriba observatum, quanquam ex Praefatione Hemberghiana eam adeo immutatam crederes, ut vix licera literae congruat. Sic, ubi in §. 13. varia de jure emigrandi tradita fuerunt, idem quoque Bernates aliosque pagos Helvetiae subditis suis, religionem commutantibus, concedere, jam olim Burnetum in Epistolis tradidisse, & ex his Acta nostra copiosius repetiisse, observatum in Nota recens adscripta legimus. Sic etiam eandem

eandem Paragraphum dubia quæstio, an, quæ contra Pacis Westphalicæ Instrumentum initæ cum subditis fuerunt a domino territoriali, passionēs vim virtutemque habeant, agenti calculo deciditur, faciem præferente *R. I. de A. 1654 §. 171*, qui talia Anhaltinæ domus pacta rata ac valitura pronuntiavit. Sic ad §. 17 *Mevius & Marquardus* ad dicendum testimonium excitantur, quo clarum evadat, opificum sodalitatibus ex ordine Senatorio quosdam in locis quamplurimis majoris autoritatis conciliandæ gratiæ assidere. Nobis exemplum, ab excitatis scriptoribus silentiō prætermissum; ipsa florentissimæ urbis nostræ consuetudo suppeditat. De *Feudo apertura* in §. 19 sermo est. De hoc feudorum genere *Cangium* in *Dissert. X ad Joinvillæum* varia lectu-jucunda, & pensitatione digna; proculdubio, *Hundium* vero in *Collectione*, cui index: *Bairisches-Stamm-Buch, P. II pag. 8, Joannis*, Bavariæ Ducis, *Joannem*, Landgravium, tali beneficio investientis, exemplum tradere, hac demum editione observatum videmus. Ceterum, quod inter vagos labores sæpissime solet contingere, ut aliqua, memoriæ ergo adscripta, alienissimo posita loco, & præter rem inserta, deprehendantur, illud & *Cl. Hombergkio* nonnunquam accidit. Certe nulli dubitamus, quin tale quid passus sit *Nota tertia*, quam §. 93 *pag. 256* subiectam cernimus. At hæc tamen ita sunt comparata orania, ut oculos lectoris, omnium diligentiæ & pensitatione assidua Opus tractantis, non effugiant, modo tale attuleris, quale & decet & par est, judicium; quo in consilium adhibito, absoluteque nova hujus editionis lectione, *Hombergkio* gratias nobiscum &aget & habebit, simulque hortabitur eum, ut, quas daturum se pollicetur, rerum Germanicarum dapes aliorum quoque & communibus orbis literati usibus propediem exponat.

JO. JACOBI SCHMAUSII, CONSIL. AUL.
 & Jur. Prof. Publ. Ordin. *Dissertationes Juris naturalis, quibus principia novi Systematis, ex ipsius nature humane instinctibus extruendi, proponuntur.*

Got-

Gottingæ, apud Abrahamum van den Hoeck, 1740, 8.

Plag. 8 $\frac{1}{4}$.

Cum Ill. Autor, in examinandis Cel. *Homburgii*, Jcti acutissimi, *Dubii Juris natura* occupatus, in errores plures, jam olim suspectos, accuratiori studio inquireret, atque naturam humanam, ejusque instinctus, attentius, quam vulgo fieri solet, scrutaretur, *Christiani Thomasi*, præceptoris quondam sui, monita & vestigia secutus; deprehendit tandem, omnium, qui in hac disciplina occurrant, errorum originem in eo latere, quod jus nobiscum natum, atque naturæ nostræ indelebili ratione infixum, in intellectu atque ratione positum esse vulgo creditum, totumque pro dictamine rationis habitum fuerit, cum potius in ipso omnium actionum humanarum fonte, voluntate scilicet, conditum reperiat; & a quovis homine, rem istam non ex præjudicatis doctorum opinionibus, sed ex proprio sensu, a natura indito, omnibusque hominibus communi, æstimante, facile agnoscat. Ex hujusmodi meditationibus enatæ sunt Dissertationes istæ, quas annotationibus suis in dubia *Homburgiana* subjungere ei primum animus erat; at, cum illas publicæ luci exponere per bibliopolam nondum licuerit, separatim eas edere consultum duxit Autor, eo potissimum fine, ut lectorum animos & sententias ante exploraret, quam vel notas ipsas, vel systema ex his principiis constructum, proferret. Hæc ad historiam libri, ejusque scopum. Perspicuitas, & periodorum pulchritudo in eo ubique dominatur; puritas vocum & structuræ rarius desideratur. Methodus respondet scripturæ generi, quo *Cicero* & *Quintilianus* utantur. *Dissertatio I* exponit hominum instinctum naturalem, quo homines feruntur in jucunditatem vitæ, in propriam utilitatem, & commoditatem, præsidii loco muniti duabus voluntatis affectionibus, spe & metu, tum ad bonum appetendum, tum ad malum averendum. Ingenia hominum tam diversa credit Autor, ut singulis insit non tantum a singulis diversa, verum in quolibet secum quasi pugnans, voluntas, adeoque quilibet homo ab alio vel *inægra specie*, vel certe voluntate, differat, nec sensus doloris & voluptatis singulis sit idem. Ex quo argumentatur, infinite variare

Pag. 5, 7.

variare hominum de bono, utili, jucundo, & de vita beata & felici, judicia. Unde porro concludit, vitam hominum beatam atque felicem, cum tota sit posita in jucunditate, generaliter definiri non posse, sed eam esse felicem vitam, quæ cuique talis videatur, adeoque studium innatum vitæ bene beateque transigendæ in eo consistere, ut quisque proprio suo arbitrio relinquatur, genioque suo indulgere possit quiete & imperturbate. Ex hoc principio jam elucet materies & fons hujus systematis novi. At bone Deus! num jus naturæ ab instinctu naturali, tanquam actionum liberorum regula, pendet? Num voluntates hominum *integra specie* differunt ob instinctus naturalis phænomena in diversis diversa? Num speculum a speculo *integra specie* differt, licet unum sit alteri simillimum, ob phænomena diversa, quæ ex necessitate mechanica in eis representantur? Num vita bene ac beate transigenda est sequendo instinctus naturales? Quid illud est *bene*? Quid illud *beate*? An beatitudo ulla subsistere potest citra convictionem animi de statu jucunditatis stabilis *veræque* possessio? An vita hominum beata atque felix generaliter definiri non potest? Potest omnino. Est enim ipsa, Autore fatente, ea jucunditatis perceptio, qua quis proprio suo arbitrio relinquatur, ut genio suo indulgere possit quiete & imperturbate. An non hac ratione atheus quoque est *capax* vitæ bene beateque transigendæ? Responderi sane potest, ipsum sibi videri felicem, dum genio suo indulget. At num ipsi hæc opinio est permittenda? Est sane ex sententia Autoris hæc ei permittenda; siquidem is alia voluntatis specie est imbutus, ac ego & tu, & ea est voluntate præditus, ex qua illud judicium de vita athei jucunda & felici non potest non in *atheum* redundare. Nonne hæc sententia repugnat dicamini *gestæ* rationis? At in Præfatione Autor negat, jus naturæ in intellectu atque ratione positum esse. An instinctus naturalis, ille homini divinitus inditus naturalis appetitus, est lex, quam ubique oportet sequi? Si eam haud oportet ubique sequi; ergo is lex non est. Cum vero ille *habilis est* ad homini nunc *agre*, nunc bene, faciendum, adeoque *dirigi & applicari* potest in utramque partem, ac propterea ratione opus habet

Pag. 8.

Pag. 34.

duce, intellectus facultate & vi; cur, quæso, instinctus ille naturalis potest esse regula actionum liberarum? Quidni potius ratio recta, felicitati humanæ imminens, cujus desiderium nobis sentimus innatum, statuitur esse receptaculum illius regulæ ac normæ? Respondet Autor, ut hanc opinionem amoliat: *Ratio- nis omnis humanæ verus usus in eo consistit, ut inserviat voluntati hominis, (id est, appetitui innato, instinctui naturali,) hac vero voluntas in singulis hominibus reperitur adeo diversa, ut in nulla fere re singulari appetenda conveniant exacte. propensiones humana; atque ea demum vera cujusque hominis felicitas est, ut ex propria sibi innata indole, & suo sensu, arbitrio, & libitu, vivere possit imperturbate.* Utinam experientia nos edoceret, hanc indolem innatam esse nævi usquequaque expertem! Nonne & Aristoteles & Seneca illud *συγγενὲς κακὸν* agnoverunt? Et cur duce, consiliario, monitore, ac comite perpetuo, opus est innato illi hominum instinctui, si hic est regula vitæ, principium bene beateque vivendi, & fons juris naturæ? Autor sic sentit: *Natura homini humanisque instinctibus adjunxit rationem tanquam servam vel custodem salutis, vel, si mavis, tanquam ducem, consiliarium, monitorem, comitem perpetuum, viam atque media felicitatis atque jucunditatis vitæ investigantem, & malis ac incommodis remedia suppeditantem.* An natura, finitus ille virium mundo insitarum complexus, homini potuit desiderium felicitatis infigere, & facultatem illam, qua mens perspicit connexionem rerum, eidem largiri? An potius Deo hoc donum est in acceptis referendum? Ratio humana si est instinctuum naturalium serva, ipsa certe dux haud est dicenda. Serva sequitur nutum alterius; dux vero præit viam, ordinemque infirmit. Videtur itaque fluctuari Autor. Idem ex diversitate ingeniorum satis sciente argumentum deducit, quo, homines a natura aptos ad commercia, mutua & socialitatem redditos, doceamur. Breviori idem via, confici potest ex necessitatibus mutuis, & ex eis vitæ adminiculis, quæ, quia in circulo virium nostrarum haud invenimus, aliunde sumere & derivare oportet. Ipse Hobbeso largitur, propriam quemque utilitatem præcipue sequi, & ad se ipsum imprimis omnia referre, neque alteri, sed sibi, studere, ratus, hominem factum a natura non esse alterius causa, nisi secundario,

condario, neque ad commune plurium bonum, nisi quatenus eo propria sua utilitas contineatur. Inde autem sequi, insociabilem esse hominem ineptumque plane ad societatem natura factum, adversus *Hobbesum* pernegat. Id quoque *Hobbesio* haud largitur, naturalem inesse hominibus lædendi alios voluntatem, in contrarium prolapsus, & existimans, hominem homini peregrino, sibi que nec beneficiis, nec injuriis, cognito, potius bene, quam ægre, facturum. Ex experientia, qualem vita civilis & cultior suppeditat, hic nil licet conjectare, nil exsculperè judicando. Homines, extra educationem & culturam ingenii constituti, quid machinaturi & in obvium commissuri sint, ratiocinando potius est colligendum, quam experiendo. Cur ad experientiam vel suam vel alterius provocare potuerit Ill. Autor, causam videmus nullam, quippe qui statuit, hominem alium ab alio vel integra specie, vel certe voluntate, differre. Quorsum itaque isthæc? *Ad sensum cujusque internum hic provocare liceat.* Quis sentiendo id præcipiet, quod in statu naturali positus, in iram conjectus, avaritia maceratus, ebrietate corruptus, affectu minus benigno laborans, virium facturus periculum, esset designaturus? Nonne sapius fur & latro humanissimum quoque virum, cujus oculos expilat, vita fortunisque privat? Mirum sane, hic haud succurrisse Autori illud *pag. 31* prolatum: *Gloriosum apud multas gentes habitum fuit latrocinium in gentes alias, & adhuc habetur.* Distinguendi scilicet sunt homines pro ratione indolis innatæ, consuetudinis contractæ, scopi, cogitationum motuumque præcedentium, &c. Ut verbo dicamus, homo homini obvius patet in utramque partem, ac eapropter circumspicte, prudenter, & fortiter, est agendum. Benevolentiam homini in hominem esse propriam, ex propensione sexus sequioris in masculum, & hujus in illum, parentumque in liberos inclinatione, Autor it comprobatum. *Miranda*, inquit, *natura sapientia, que sexum diversum formavit, & utrique amorem erga alterum insequit, non fortuitum, vel ratione demum excitandum, sed ex seminis abundantia, qua ex digestionem ciborum naturaliter gignitur, mechanica necessitate oriundum, & adeo vehementer sollicitantem, ut libido cohiberi etiam extremis legum civilium penis capitalibus*

bus nequeat. Addimus hæc. Cuiam naturæ tribuitur illa sapientia? An ex propensione venerea hominum diversi sexus innotescit, quid homo homini, in statu naturali positus, fit facturus? An semper virgo nubilus vel *Helena* quædam *Paridi* proficiscenti occurret? An *Nestor* triseclidenex capietur diræ *Celaenus* tristi tetricoque vultu? Mirum sane, libidinem ne quidem pœnis extremis coerceri posse. Cur itaque leges id, quod inevitabile & mechanicum prorsus, cohibent & coercere nituntur? Nonne cibi aphrodisiaci possunt seponi? Nonne xerophagia potest in medium adscisci? Nonne vires corporis superfluxæ & nobilissimus ille flos sanguinis potest laboribus sedulis enervari, & in adipem revocari reliquum? Quidni ob mechanicam illam necessitatem ubique prostant lupæ & *Corinnox*? Miramur id porro, Autorem id agere, ut persuadeat nobis, dilectionem, qua liberi in parentes feruntur, & parentes propendent in liberorum educationem, eorumque salutem, a necessitate mechanica esse impressam. Sapientissimus omnino Deus indidit animo stimulos quosdam, huc maxime facientes, qui tamen ab homine supprimi ac pæne tolli possunt. Necessitas in illis stimulis haud inest tanta, quanta inest machinæ, e variis partibus compositæ. Ratio bonique mores accedant, necessum est, ut matrimonia & educatio debite conformentur. Sola libido in causa haud est, ut homines fornicitatem ineam conjugalem. Sola lactis abundantia naturalis haud est magistra satis potens lactandorum infantum. Quanta olim cupiditate exposuerunt infantes suos scæminæ, ut honori suo consulere, vel educationis effugerent molestias? Quidni illa mechanica necessitas, quo minus hæc fierent, fuit impedimento? Mechanica illa necessitas potius omnium rerum indigos impellit, ut hi furripiant alteri adminicula vitæ, ac, urgente telo durissimo, invicem sibi inferant manus, nec minus unus cedat in escam alterius. Quæ mechanica necessitas præcipue adducit lupum & lucium, ut animantibus devoratis stomachum expleat uterque. Addit Ill. Autor, homines ad læsionem aliorum esse irritabiles factos, & hoc phænomenon oriri ex studio, quo ferimur ad conservationem vitæ, corporis, membrorum, omniumque bonorum. Et hinc quidem intelligitur, homine inesse indolem

dolem ad utrumque paratam, nec ipsam satis cautam esse in
 horas. Idem monet, homines natura esse æquales tum in vi- Pag. 18.
 ribus corporis & animi, tum respectu instinctus naturalis. Qua-
 rimus itaque, an homo ab homine differat specie integra, an vo-
 luntates omnium plane sint diversæ, & an hæc æqualitas cum
 differentia illa possit subsistere. Ex sensu æqualitatis illius Ill.
 Autor colligit, æqualia æqualibus esse tribuenda, id est, quod
 tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Documentum hujus innati
 sensus æquitatis credit esse pudorem naturalem, & penitentiam,
 ejus comitem, qua ipsi detestamur actiones malas, a nobis per-
 petratas. Pudorem ex representatione judicii aliorum de imper-
 fectionibus nostris, quæ evitari poterant, nasci, compertum ha-
 bebimus. An sensus æquitatis violatæ huc præcisè spectet, & pu-
 dor huic fonti unico debeatur, liceat admodum dubitare. Id
 vero nobis videtur singulare, quod Autor contendit, hunc in
 modum ratiocinatus: *Hæc tanta necessitate atque vi naturali in-*
dicta sunt hominibus, ut, quamdiu liberi relinquuntur ab externa
violen tia, nec a ratione seducuntur, non possint non secundum in-
stinctus agere, & in eo ipso ponant summam vitæ suæ felicitatem.
 Mirum sane! Itane homines a ratione (rectæ rationis usu) in er-
 rores & perniciem abducuntur? Suntne bestię hominibus per-
 fectiones, eo quod instinctui naturali faciunt satis, & ratione ca-
 rent? Potestne hæc tractatio ad jus naturæ brutorum referri?
 Idne ad externam violentiam & rationem seducentem est refe-
 rendum, quicquid, quo minus instinctui naturali fiat satis ubi-
 que, obstat. Quorsum leges politicæ? Quorsum igitur refe-
 rendæ sunt Theologorum exhortationes & dehortationes? At
 nova alia succurrunt Autori, existimanti, *statui libertatis homi-*
num naturalis querelas de miseria vitæ humane esse incognitas.
 Si de licentiosa valetudinis ac opum affluentia sit sermo, senten-
 tiæ illi est subscribendum. Si vero negetur, homines in statu
 libertatis naturalis posse ullis conscientię angoribus, qui sunt
 miseriarum myrmecia, ad querelas de miseria vitæ humanæ cien-
 das commoveri, deploramus negantium opinionem, nec tamen
 prodimus nominatim, in quibus ipsi militent castris. *Homber-*
gus certe an similia senserit, definita est facile. Doctrinam,

21.

- Pag. 23. quæ honestum tractat, *commendatam a recentioribus plerisque, præcipue hypocritis, re vera esse stultissimam*, idem docet. Cautè addidit hæc duo, 1) a plerisque, 2) si a religione & a civilis societatis ratione præcindatur. Systema autem haud exigit Autoris, ut cautiones hæc adjungantur. Hæc ad *Dissertationem primam*. Succedit *secunda*, in qua Autor inter facultatem & actum nihil interponit tertii. Negat, cognitionem actua-lem nobiscum nasci; largitur, facultatem ipsam cogitandi nobis esse connatam. Primas ideas ab infante formari credit sensuum externorum beneficio, quasi sensus internus non esset prior, solitus enasci ex animæ corporisque commercio vel afflicto, vel jucundo. Accipe plura, Lector. Noster contendit, conclusiones, quas homines ex intuitu & contemplatione objectorum inferunt, nil esse nisi conjecturas. Mirum sane! Cur vero ipse pleraque, quæ in his *Dissertationibus* habentur, putat certa? Quidni eis universis imposuit conjecturarum nomen? Recolimus
26. enim ejus pronuntiatum: *Veritas nunquam, vel rarissime, certo erui potest, ideo quod sensus eam haud percipiunt, nec in interiora rerum penetrare licet*. Pyrrhonismum hæc videntur nimium spirare. Si Autori placuisset veritates Matheos puræ in sub-
27. sidium vocare, in omnia alia ivisset. Paulo ante hæc proposuerat: *Sensus quandoque fallunt, & objectorum distantia & alia quædam circumstantiæ impediunt, ne homo in his, quæ sensibus comprehendit, semper certus esse possit*. Paulo post subjungit: *Ea sola, quæ sensibus percipiuntur, certo vera sunt, reliqua pleraque vix probabilia*. Lector, fidem tuam! Sed en nova: *Quod amplior est cognitio hominis, quam brutorum, soli sermoni tribuendum*. Quidni viribus mentium nostrarum perfectioribus, usui rationis patentiori, & commercio simul symbolico, quo cogitata invicem communicamus? *Sermonem, homini a natura præ reliquis animantibus concessum* haud ideo putat Autor, ut pluribus rebus cognoscendis inveniendisque veritatibus ille inserviat, sed ad alios potius vitæ usus. Suffecerit, hæc nos iterasse. Paradoxum profecto hoc est: *Rationem humanam minime esse aptam ad normam aliquam univ-ersalem* (e. g. decalogum, principium aliquod juris naturæ, prin-
28. cipium
29. cipium
30. cipium
31. cipium
32. cipium

cipium justî honestique & decori, nec non prudentiæ,) *ad cognoscendas autem veritates certas incapacem, si paucas exceperis, sensu (externo) inprimis percipiendas, vel ex sensatione proxime resultantibus.* Ratio allata satis claudicat. Nec ipsi instinctus naturales, systematis novi fundamenta, plane ad sensus externos referri possunt. De internis Autor monuit nihil. En novæ Philosophiæ fructus alios, dicentis ita: *Quid nostra refert, quænam natura sit lapidum, piscium, insectorum, quis astrorum cursus, quæ magnitudo, nexus, finis?* Subdimus hæc merito: An in medicina faciendâ, laudando creatore, calendario exstruendo, hæc nullius sunt necessitatis, nullius usus? An citra chronologiam & calendarium vivere possumus commode & salubriter? Sed en rursus nova: *Ratio hominis suam per naturam est inepta ad universalia & certa principia veritatis moralis stabilienda.* Ergone de decalogo & virtutibus colendis est actum? Quid Philosophiæ moralis magistris igitur opus? Theologiæ cultura quid opus? Nonne de bono vero appetendo est disquirendum? Nonne spes & metum ad regulam universalem boni decet conformare? *Dissertatio tertia de Origine & natura obligationis moralis & legalis est inscripta.* Obligationem, juris naturæ argumentum, hic Noster cum bestiis communicavit, eamque ita defini-
 vit: *Metu solo reguntur voluntatis humana motus. Itaque metus mali vinculum illud morale est, & verum, atque unicum omnis obligationis in animo hominis principium.* Quis credet, haud plures dari affectus? Quis negabit, hominem impelli ad vivendum congruenter naturæ aliis quoque stimulis? Adjungit Autor metui illi paulo post studium propriæ utilitatis, verbis tam universaliter adhibitis, ut existimes, subesse aliquid erroris. En illa: *Generaliter animadvertendum, nullas omnino actiones unquam ab hominibus suscipi, quæ non ortum ex utilitatis propria studio trahunt, sive spe illa, sive metu, sive amore, sive odio, excitentur & regantur.* Hic tandem ipse Dei meminit, ita commentans: *Naturam humanam talem creavit formavitque Deus, ut omnia ad sui conservationem atque felicitatem referret homo; (num igitur ad utilitatem solam propriam?) ut eam magis appeteret, spem addidit, incitatricem perpetuam; ut magis aver-*

Pag. 34.

37.

39.

45.

47.

48.

- aversaretur, qua cum infelicem reddere queunt, metum injectit, monitorem efficacissimum: neque in hoc (instinctus principio) libertatem ullam homini reliquit, sed, ut necessario bonum eligeret, malum respueret, praeferret majus bonum minori, minusque malum majori, effecit. In ipso exercitio actionum omnino libertati est locus, Notitia enim de indole ac gradu hujus illiusve boni ac mali est acquirenda, priusquam solide velis vel notis. Redimus enim cum Aurore in memoriam illius vulgatae doctrinae, quae docet, ignoti nullam esse cupiditatem. De*
- Pag. 41. *universalis obligationis fonte sic disserit: Naturaliter nullus fere*
 55. *alius, ac ille, qui ab extremis & sensibilibus vita corporisque malis, iisque non incertis & longinquis, sed praesentibus, vel proximis & inevitabilibus, oritur, plerosque homines afficit, neque aliter inducitur in animis hominum universalis obligatio. Miramur, quid rationis exstet, cur Auctor, quid ex sua opinione notio obligationis involvat, haud significaverit. At salva res est. Metus mali, instinctus ille ineluctabilis, cui mechanicam tribuit necessitatem, est, ipso iudice, principium obligationis in animo hominis & morale, & verum, & unicum. Stupet lector, id dici morale, quod necessitate physica est plenum, ejusque indole laborat. Ex principio hoc mechanico oriri debent omnino effectus proximi, indole haud diversa spectabiles. An conclusionem hanc Auctor lectori voluerit obtegere, an vero studiose sibi contradicere maluerit, dicere non habemus. Ipse enim prae-*
51. *ter omnium opinionem sic disserit: Coactionem quandam & vim patitur quidem animus hominis hac naturali obligatione, sed eam tamen ipse sibi infert, & plerumque sponse subit. Et paulo post: Ab ipsa voluntate & ex libero hominis arbitrio profisciscitur omnis ista vis interna, quae a metu mali injectitur animo, atque in hoc ipsa voluntatis humana natura consistit, ut jure naturalis vel*
53. *interna dici possit hac obligatio. Idem pergit posthaec: Nec in lege, nec in legislatore, sed in metu mali, quod leges minitantur, quodque subditi inevitabile fore sibi certo persuadent, proprie facta est vis obligandi subditorum animos, & eorum actiones dirigendi ad praescriptam normam. Addit, pactis inesse haud ullam vim obligandi, destitutis quippe poenis, quibus legum auctoritas fir-*

firmetur. Querimus porro, an obligatio hæc simul sit divina, siquidem Deus est instinctuum naturalium, in sese consideratorum, autor. Respondet Autor: *Non opus ullis legibus divinis videtur ad homines in statu naturali regendos.* Addimus corollarium: *ergo nec opus erit conscientia.* Monet paulo post Ill. Autor: *Leges divina naturales finguntur, non existunt uspiam.* Aliter sensit Paulus Rom. II, 14, 15; aliter Philosophi sentiunt ad unum fere omnes. *Dissertatione quinta de vero jure hominum naturali, ejusque origine, differtur.* Jus primum, quo homo gaudet natus, *ius vivendi esse, tradit, vitæ non tantum simpliciter, sed vivendi bene beateque, & quam potest, felicissime.* Autor ita judicat succincte: *Jus est homini connatum, vivendi secundum instinctus suos naturales, sive, ut antiqui loquuntur, vivendi secundum naturam.* Addit deinde jus conservandi, tuendi, ac defendendi vitam, jus belli, jus utendi viribus corporis & animi, jus impunitatis (quo homo in statu naturali sit liber ab omni poena humana). *Jus itaque Autor reputat pro complexu eorum, quæ homo agit licita ratione.* Juri libertatis ac licentiæ huic orantem docet repugnare coactionem. Subdit hæc pag. 87: *Dubium mihi non videtur, idem jus vitæ ac necis homini licere in propriam vitam, sive probabile ejus periculum adeat, sive repente eam abrumpat, tædio ejus, & miseriarum impatientia, siquidem non detur injusta actio hominis erga se ipsum.* En avtocheirie præconium, auctori vitæ profecto minus probatum. *Dissertatione sexta* Autor de obligatione pactorum differt, quam existimat esse nullam nisi eam, cujus ratio in utilitate sit posita. Singulare est, voluntatem humanam subinde rem diversis modis considerare. *Quin potius intellectus hæc consideratio transcribitur?* Addit, *ne legem quidem civilem in se vim habere obligandi.* At quidnã habeat ob innexum mali metum, peccantibus incussum? Tandem ita concludit: *Pacta servanda sunt, non propter se, quasi ipsis insit efficacia ad obligandum, sed propter præceptum de non ledendo altero.* Quid vero, si illa læsio inservit utilitati meæ? Videtur hic Autor sibi obniti. Fuimus solito longiores, eo quod systema novum fuit allatum, & Ill. Autor voluit judicium lectoris explorare, quod pæc ipsius succincte inscripsimus.

72.

84.

86.

102.

105.

108.

ACTA PHYSICO - MEDICA ACADEMIÆ CÆ-
sareæ Leopoldino - Caroline Naturæ Curiosorum, exhib-
entia Ephemerides, sive Observationes, historias, & ex-
perimenta, a celeberrimis Germaniæ & exterarum re-
gionum Viris habita & communicata, singulari
studio collecta. Volumen quartum,
cum Appendice.

Norimbergæ, apud hæredes W. M. Endteri & J. A. Engelbrechtii
viduam, 1737, 4.

Alph. 4 plag. 9, Tabb. æn. 13.

Subit denuo Academia Naturæ Curiosorum inauspicatas sibi
vicissitudines, quando Præsidem immortaliter de se rebus-
que suis, meritum, *Baierum*, præmatura morte amisit. Nunc ta-
men jacturam hanc feliciter reparatam videt, exultatque, Præ-
sidio ad Illustrem Erfurtenesium Medicum, *Buchnerum*, qui antea
Directoris munus summa cum laude obierat, bonis omnibus
delato. Interea vero, dum de his rebus agitur, novique Præ-
sidis & Directoris eligendi rationes ineuntur, contigit, ut paulo
serius *Volumen hoc quartum Actuum Physico-Medicorum* publicæ
luci exponeretur. Quanquam vero *Baieri* morte plenior illa
Academix hujus historia, quam, a primis incunabilis repetitam,
in superioris *Tomi* Præfatione pollicitus erat, sed inexpectato
fato præventus vix ac ne vix quidem inchoaverat, intercidisse
videatur; ipse tamen Illustris *Buchnerus* laborem hunc quam-
primum suscipere decrevit, qui & Bibliothecam Academicam
curæ huc usque cordique habuit, ut Norimberga Erfordiam nu-
per translata, in splendido admodum, amplo, & securitatis gratia
artificiose fornicato, atrio collocaretur, atque postea redigeretur
in ordinem, idque jam agit, ut librorum Catalogus propediem in
conspectum publicum venire possit. Sed procedamus a Præfa-
tione, ex qua hæc rei literariæ causa commemoranda putavimus,
ad librum ipsum, qui, ut reliqua *Volumina*, elegantissimis exqui-
sitissimisque *Observationibus* abundat, quarum nunc indicem se-
cundum Classes singulas more nostro breviter stricimque dare

aggre-

aggredimur. Ad *Classem* itaque *physicam*, *mathematicam*, & *psychologicam*, pertinent *Observatio* 3 de culicum generatione; 5 de descriptione simplicissima & utilissima ellipseos in plano; 8 de artemisia alba fomitis loco optime adhibenda; 12 de spiritus vini accensi efficacia; 15 de ornatissimo figuris hieroglyphicis quasi-belemnite Fechheimensi prope Coburgum; 48 de somniis, futura presagientibus; 69 de rarioribus quibusdam animalibus in Voigtlandia quondam natis ac degentibus; 70 de floribus, infueto anni tempore pestem minime praenuntiantibus, deque arboribus, bis in anno fructum ferentibus; 71 de arbore quadam in Voigtlandia, una nocte & virente & florente, simulque fructus tempore hiemali proferente; 76 de monstroso gemello; 80 de Zinco; 81 de Succino fossili in Saxonia Electorali; 82 de Topasio vera Saxonum, orientali non inferiori; 96 de lapide Bezoardico insolite magnitudinis; 97 de femina barbata, atque viro imberbi; 98 de corrupta matris imaginatione in deformando foetu; 101 de vera virium corporearum natura & varietate; 106 de pullo gallinaceo monstroso; 120 de virgine, cute hirsuta, densisque minoribus setis, obsita, in membris inferioribus deformata; 129 de rariori quodam phenomeno cum terre motu conjuncto, Ratisbona observato; 130 de notabili quodam terre motu prope civitatem Greizam in Variscia; 131 de arbore quadam, quavis aestate binis vicibus & florente, & fructus continuo ac semper protrudente; 133 de emendanda massa vitrea pro acquirendis lentibus perfectioribus, in Opticis adhuc desideratis; 143 de lapidibus figuratis agri Lipsiensis; 144 de antimonio rubro; 150 de foetu bicorporeo. Ad *Classem Anatomicam* referuntur *Observatio* 13 de futura transversali ab uno lambdoideae currente ad alterius crus in cranio humano; 32 anatome hydrope sacco defunctae; 38 anatome hydrope tympanite defuncti; 39 anatome maniaci, lethargo defuncti; 64 de musculis plerisque extremitatis inferioris dextrae vel omnino, vel ex parte deficientibus; 68 de defectione viri, hernia incarcerata, ejusque gangraena, defuncti; 107 de anomala oris interioris circa uvulam conformatione; 126 de sectione mulieris, uteri prolapsu, & vesicae urinariae, grandi calculo repletae, defunctae. *Materiae medicam* illustrant

Observatio 17 de Holoferico, remedio antepileptico, ætiologie considerato; *34* de alio, salutari medicamento, sed nauseoso, & pernicioso alimento; *60* de differentia inter Aloen veram vulgarem officinalem, & Aloen zocotorinam; *62* historia exoticorum quorundam medicamentorum simplicium: radicum Acori veri palustris, vel Sanlay, placentæ Catagamber Japonicæ, de flore subtilissimo succi Cachou Japonici paratæ, radicum Salab ex Persia, radicis Ikan, sive Ikanzo, radicis Tantzou, radicis Casminaria Mexicana, corticis Cascali ex nova Hispania, corticis Jubabæ Beruviani, radicis Pefoulinæ; *86* de noxiæ radicis Solani furiosæ usu in arthritide; *110* de salutari foliorum Betonicæ in aliquibus oculorum affectibus usu externo; *145* de opio, mentem serenante. *Pathologie* inserviunt *Observatio 4* de vermibus humani corporis per urinam excretis; *6* de sphacelo dorsi; *9* de abscessus omenti historia & diagnosi; *10* de enormi hæmorrhagia, levem lingue læsionem excipiente; *11* historia febris continens; hæmorrhagia narium & sudore judicatæ; *14* de puerperâ, variis exanthematibus, comitante febre continua post puerperiam se invicem excipientibus, vexata; *16* de villorum glomeratione vomitu rejecto; *19* de cardialgia spasmodica horrenda; *20* de isohuria gravidæ ex uteri prolapsu; *21* de virgine, fulmine tacta; *22* de gemellis utriusque sexus, sex annorum spatio in abdomine matris extra uterum absque ulla corruptione gestatis; *23* de excretionem crassiorum membranarum vesicularium medianæ russi, superstite & pristinæ sanitati restituto ægro; *29* de otalgia insigni ex verme; *30* de verme ex orificio narium sinistro emuncto; *31* de urina nigra, singulis ferme quatuordecim diebus revertente; *35* de febre quartana plurium annorum, prorsusque incurabili; *36* de melancholico desperato, *curæ* affectante, & pactum cum cacodæmone se fecisse, allevante; *37* de hæmorrhagiis oculorum; *40* de virgine ecstasice, per 24 horarum spatium pro mortua reputata; *41* de mictu eruento & purulento singulari; *42* de rariori abdominis intumescencia; *43* de affectu spasmodico paralytico; *44* de affectu spasmodico hysterico; *45* de herpete erysipelatoso in infante; *48* de calculorum uberrima in detrimentum hominis

pro-

progenie; 50 de notabilibus in puerpera, post exclusum foetum mortua, foetu priori gemello in utero relicto; 51 de lumbricis teretibus, tribus diversis e locis incongruis excretis; 52 de hepatis nimia mole in puella, variorum morborum causa; 53 de sphacelo totius fere faciei, post superatam febrem malignam aborto; 57 de sphacelo, in clunibus incipiente, & sursum usque ad scapulas procedente, circa undecimum diem lethali; 58 de vomitu & secessu cruento, in puerulo recens nato lethali; 59 de saliva sacchari instar dulcissima; 61 de *dyuroxyetia* quater tentata; 65 de monstrosa penis virilis & urethrae conformatione; 66 de noxa spontanea lactis excretionis in gravidis; 67 de felici secundinarum retentorum exclusione, mutato saltem puerperae situ; 72 de febre quartana anomala, vel, si placet, duodecuplici, ac tandem quater intra nycthemerum recurrente; 73 de abscessu mesenterii, post assumtas octo pilulas *Stabianas* rupto, & profluvio ventris soluto; 74 de atrocitate vermis, verbis, non herbis, domita; 75 de paroxysmo apoplectico, singulis diebus Dominicis certo tempore tertium recurrente; 77 de perversa febris intermittens curacione, vomitus cruenti arthritidisque autore; 78 de imprudenti titillatione, & vaginæ uteri extensore, abortus & mortis causa; 79 de hæmorrhoidibus mucosis albis enormibus, cum exulceratione colli vesicæ complicatis; 83 de mensium & hæmorrhoidum fluxu simultaneo, & tamen salutari; 84 de critica sanguinis excretionem ex nasi-apice in viro; 88 de atrocissimorum ventriculi dolorum historia; 89 de saliva sacchari instar dulcissima; 92 de pleuripneumonia, a sanguine menstruo, per vomitorium thoracem versus pressa, oborta; 93 de aurigine; 94 de pleuripneumoniae epidemicae specie a vociferatione, in peripneumonia deficiente; 95 de rarioribus renam linguæ & vesicæ calculis; 99 de convulsione salutari; 102 de funesta metastasi humorum cachectico-scorbuticorum ex cruribus œdematosis ad pectus, aut ad hepar; 104 de monstroso gemellorum abortu salutari; 105 de morbo convulsivo cum ecstasi in virgine 30 annorum; 107 de vomitu, per aliquot menses durante, ex ventriculi angustia & duritie circa pylorum orto; 108 de ischiade

incurabili & lethali; 109 de paralyfi linguæ, multoties recurrente; 111 de unguibus hemiplefici haud crescentibus; 112 de ictero particulari unguium; 114 de fitis, variolas comitantis, importunissimæ, rariori exemplo; 115 de sudore particulari in aucha & dorso, variolas excipiente; 116 de tussi, emplastro Tacamahacæ, vertici imposito, provocata; 119 de orexalgia recens natorum infancum; 121 historia morbi scorbutici insoliti, paucis abbioc annis Erfordiæ observati; 122 de febre maligna, postridie septima venam accensa; 123 de abscessu musculorum abdominis; 125 de corporis consumptione & abscessu ad femur, ortis a febre intermittente per præmaturum & nimium corticis Peruviani usum, suppressa, sanatisque; 127 de uteri cavitate membrana carnosæ-vasculosæ undique cincta in muliere, quæ abortum aliquot mensium passa credebatur; 134 de dyspnoea insigni, anoterica fragmenti colicæ bovinae ejectione curata; 135 hydropis cerebri atque meningum, plurimumque morborum junctorum, historia anatomico-medica; 136 de cephalalgia sævissima, venesectioem iusto largiorem secuta, posteaquæ amaurosin, & denique cerebri hydropem, producente; 137 de cephalalgia atque amaurosi, ex nimis vigiliis orta, & salivatione mercuriali feliciter sublata; 138 de rene exeso & uretere amplissimo ex sua; 139 de calculo renali ingenti, per plures annos absque doloribus gestato; 140 de atroci Mercurii vivi, imprudenter tractati, effectu, calculo felleo solitario & magno, ut & polypis cordis ingentibus; 141 de calculis renalibus, polypo cordis, & statu intestinorum vario, infantis triginta septimanarum; 142 de tumore peculiari, omnia abdominis viscera sede sua pellente, atque ascitem prægrandem referente; 146 de viscerum concretionem; 148 de variolis, arte excitatis, plurimum exitiosis; 149 de calculo vesicæ cum aliis pessimis abdominis vitis complicato. Ad Therapiam spectant Observatio 2 de puerperæ primiparæ, uteri inflammatione cum acuta febre, intestinorum levitate, & lochiorum suppressione, correptæ, per diarrhoeam vero tandem sanatæ, historia & curatione; 7 de restitutione cachectici post duorum pilorum, situ obductorum, ex pharynge extractionem; 18 de vidua, per novem annorum spatium cæcitate afflicta, & tandem divi-

divinitus restituta; 28 de vomitibus & dejectionibus cruentis, in pæculo recens nato salutaribus, & per exhibitionem spermatis ceti, oleo amygdalino resoluti, curatis; 33 de singultu contumacissimo ac desperato, lacte muliebri tandem curato; 34 de phthi-
seos levamine ab acidulis dubio; 35 de sinistro curationis per equitationem successu in phthisi; 54 de ridiculo fodæ remedio; 87 de podagræ retropulsione per remedia chymica; 110 de verberibus, dysenterix medicina; 117 de felici hæmoptyseos quin-
quagenariæ curatione; 118 de perversa & infelici hæmoptyseos curatione; 128 de insultu apoplectico ab antiquis tibiærum ul-
ceribus exsiccatis, cum superveniente quatuor dierum singultu, curato. Ad *Chirurgiam* pertinent *Observatio* 1 de polypo na-
rium ingentis magnitudinis feliciter extirpato; 24 de fistula candelæ cereæ, vesicæ antea immissa, feliciter iterum extracto; 25 de hernia scrotali eximia magnitudinis, in viro quinquage-
nario, post nimium laborem, & celeriter exhaustum cantharum integrum vini junioris sulphurati, oborta; 26 de hernia scro-
tali, magnitudine pugni, post factam conquassationem ad ve-
sicæ bovinæ magnitudinem accrescente, dein, prægressa levi inflammatione, suppurata, & plenarie restituta; 27 de hernia
scrotali, per aquæ frigide potum curata; 55 de ulcere gangræ-
noso, phagedæna dicto, cum adjuncto diario perrari hujus affectus; 63 de foetu monstruoso bicorporeo, manu obstetricia
extracto; 75 de medii digiti tribus articulationibus, cum ten-
dine & nervo violenter avulsis; 90 de cerebri violenta laceratione non lethali; 91 de fissura ab oris angulo ad auris confinia
curata; 100 de insigni capitis tumore, cum cranii carie conjun-
cto; 124 de ulcere sinuoso perinæi. *Medicina forensi* debentur
Observatio 53 de fraude detecta empirici impostoris, qui oculorum morbis mederi spondebat; 147 de rarius habenda fide
obstetricum relationi. Ceterum in fine variæ accedunt Com-
mentationes, nimirum *Andreas Læw* succincta descriptio duorum
Hungariæ medicatorum fontium, quorum alter penes lacum
Pisonium in Sempronienfi Comitatu ad pagum *Wolffs*, alter in
castris ferrei Comitatu penes *Binkasfeld*, enascitur; *Jo. Jac. Scheuch-
zeri Otiorum astrualium* continuatio, qua literæ *Maurit. Ant. Cap-
pelleri*

pelleri ad Scheuchzerum de cryfallorum generatione, Bourgueti literæ ad Cappellerum de Bombace de Vedretti, Scheuchzeri Observationes meteorologico-medice pro anno 1730, continentur; Casp. Gottlieb. Lindneri Disquisitio physico-medica de thermis Silesiorum Hirsbergensibus; Franc. Ant. Ferdin. Stebleri Disquisitio de Vampyris aut sanguifugis; Christiani Frid. Jardens Observationes de polyo cordis; memoriæ denique Brunneriana, Wilisibiana, Estmulleriana, & Baieriana. Restat nunc, ut more nostro quædam speciminis loco in mediâ adducamus. In tanta vero præstantissimarum observationum varietate cum selectus esse videatur difficilior, duas tantum hic breviter repetemus. Altera historiam illustrat naturalem, Saxonie cumprimis nostræ, cujus succinum fossile C. H. Hæckelius concelebrat. Hic enim rerum naturalium peritissimus Vir, jussu Regis nostri Clementissimi, Succini hujus, non procul a Torgavja in Præfectura Prefsichenfi prope Schmidebergam detecti, historiam & naturam investigare aggressus, hæc de illa re observavit, quæ

Pag. 313. *ipsum verbis hic recitamus: Regio succinosa plana, perparum hinc inde acclivis. Solum arena minuta, Tripland, constans, stratum lapillis & lapidibus siliceis, subinde corneis, conspicuum, profunditatis duarum, trium, & plurium orgyiarum, hinc inde ita excurrente, ut aliud strati vel telluris genus emineat, sicut inter alia versus Schmidebergam oppidum terra ferri rubra & ejusmodi saxi ramentum in aprico est. Stratum subter jacens paludosum, bituminosum, vitriolicum, & aluminosum, deprehendi, longe lateque se extendens, quod officina vitriolico-aluminose Schmidebergenses, Troffmenses, & Dubanenses, per miliaria distera testantur. Ab hoc strato sulphureo-metallico & sulphureo-calcareo etiam illud vitriolum, quod supra in strato sabuloso se manifestat, scaturit, vel, si mavis, ab acclivitate cum aquis subdialibus solutivis devolvitur. In hac arena perfodiuntur imprimis duo strata distinctiora, pariter sabulosa, quorum tamen superias in fragmentis & minutis substantiæ lignosa & ligniformis bituminosa, subnigra, qualis alias telluri aluminose familiaris est, inferius in terra, gryseo-viridiuscula, vitriolica, Misy antiquorum, consistit. Affurgunt & decolmantur pari modo illa, quomododum de stratis seu venis horizontalibus notum est,*

non

non quidem valde torta, obliqua vero, cauda vel capite cum cespite subinde terminata; inclinantia potissimum a pago Grossauk ad pagum Reinbards, hoc est, a meridie versus septentrionem. Scruta dicta, indiscretim accepta, maxime vero quantum pervestigare mihi licuit, inferius succinum continent, frustulationem & sparsim, sasarum, raro nucum juglandium magnitudinis, nunquam continuum, neque tamen lateribus attritum, sed ita comparatam, ut difficulter credendum sit, per inundationes aliunde hoc coniectum, sed potius apparet, ejus genesis in loco, ubi reperitur, factam esse. Colere gaudet ut plurimum hyacinthino auro, raro lacteo, quod in Prussia Komst vocant, a brassia capitata desumpta similitudine; brevis: est verum succinum, id quod per distillationem 1) phlegma acidum, 2) oleum sublimatum, 3) oleum empyreumaticum, 4) sal volatile acidum, 5) cineres restantes, satis mihi comprobavit. Terra sabulosa vitriolica sine dubio consanguinitatis vinculo cum ista continetur, aeternum autem instar matris, an sororis, non liquet. Fragmenta lignea, quae succinum comitantur, tanquam haud obscura regni vegetabilis vestigia, hic utique terra praedicta denominationem matricis speciose satis disputare usque sibi vindicare possent, cum pinguedo succini non obscure videatur esse natura vegetabilis, atque signa hinc sepulta certius, quam vitriolum & alumen, succino praexistisse existimandum sit, ac denique succinum nostrum in confinio, immo contactu eorum non raro inveniatur. Quaestio ergo locum hic meretur: utrum Succinum cum vitriolo & alumine simul; an vero successive, nempe bitumen a sabulis hinc, quibus involutum est, ducat originem. Nam, quod saepius inculcavi, duo in terris juxta se posita, vel clarius, quorum unam altero continetur, necessario non involvunt subordinationem & dependentiam. Si quid interim determinare ausim, dicerem, pyritem, summe honorandam illam pronominerem meam, nudato capite semper saluandam, sicut vitrioli & aluminis simul, (istius quidem ab utraque & acidi & metalli, hujus tantum ab acidi, parte,) ita & succini genitorem esse; siquidem illud tum ratione acidi, tum terra inflammabilis, cum sulphure non paucam praese fert similitudinem & analogiam. Quomodo enim hoc in ceteris

& adjacentibus observatur & deprehenditur, quod eadem arbor
 ferat differentes fructus, (aut potius eadem tellus differentes ar-
 bores,) pyrites nempe non modo vitriolum, sed & alumen; ita
 mirum haud videbitur, quod acidum sulphuris & pinguedo ejus-
 dem certis circumstantiis modificantibus in aliud mixtorum ge-
 nus coeant. Non parum speciosa reddi posset hac opinio per po-
 tabilem illam glebam, Harzgeroda e vena quadam productam, cui
 succinum verum lacteum adhaeret, quam inter alia possideo. Hæc
 de Succino fossili Saxonico. Altera, quam recensēbimus, Obser-
 vatio Medicinam propius attingit, quando scilicet a Celeber-
 rimo Trew atrox Mercurii vivi imprudenter tractati effectus
 notatur. Ita vero ille: *Mulier quædam, a longo tempore specu-*
lorum mercurii amalgamate obducendorum preparatione occupa-
ta, minus provide hoc tractaverat negotium, quin potius manibus
illotis panem aliaque contrectata sapius devoraverat. Duos an-
te obitum annos, sexagenaria jam facta, corripitur omnium ar-
tuum tremore in dies aucto, cui postea supervenit glandularum
sublingualium tumor, & mandibula, præsertim inferioris, caries
tanta, ut dentes vacillantes una cum frustulis atveodorum cariosis
facili negotio eximi potuerint, quam calamitatem concomitabatur
oris factor intolerabilis. His agra, lecto affixa, demum querit
auxilium. Adhibebantur decocta ex belenio atque faniculo cum-
primis parata, cum putveribus absorbentibus, leniterque diapho-
reticis. Externe fauces uniebantur emplastris emollientibus,
discutientibusque, & cariei prospiciebatur linimento ex melle rosa-
rum & syrupo mororum cum essentia myrrhe balsamica & ter-
ra catechu mixto. His sedulo adhibitis, tremor artuum, factor
oris, & glandula sublingualis tumor, multum mitigabatur, sed
tribus circiter ultimis mensibus venter & pedes tumebant, tan-
demque ingesta penitus indigesta excernebantur, quibus placida
mors finem fecit. Sectio corporis concessa sequentium annotando-
rum dedit occasionem: 1) Totum corpus erat emaciatum, & in
brachiis macule hinc inde, seu potius suffusiones, conspiciebantur,
quas, dum adhuc vivebat, a solo contactu ortas esse, astantes
affirmabant. 2) Manus utraque, magis tamen sinistra, ad carpi-
usque flexuram ædemate valde turgebat; in pedibus autem si-
milis

Pag. 540.

nilis tumor ad inguina usque ascendebat. 3) Umbilici cicatrix vix reperta est, neque ex mammiarum substantia quidquam præter papillas remansit. 4) Venter nequaquam erat durus, sed flaccidus, attamen expansus. 5) Aperto abdomine, aliquot promanabant mensura lymphæ extravasata, turbida, non tamen adeo lixiviosa & spissa, sed tenuis. 6) Omentum erat corrugatum, quasi aqua ferventi fuisset immersum, ceterum tamen pinguedine intensius flavo refertum. 7) Ventriculus parvus, & totus intestinorum tractus, nil contra naturam ostendebat 8) Jecoris autem facies tota comparuit immutata: color nempe ejus erat talis, qualem post collisionem induere solet; tota moles corrugata, aut, si majoris, contracta; substantia dura, scirrhis, granorum milii instar, undique referta. 9) Vesicula fellæ facies superior jecori non erat immersa, sed per membranam tantum juncta; inferior autem ejus facies, contra naturam, jejuni intestini principio adnata, quæ aperta calculum continebat substantiæ tophaceæ ac fragilis, laxiorisque, coloris ex ferrugineo & gryseo mixti. Ceterum vesicula felis flaccida naturalem quidem ostendebat magnitudinem, sed, præter calculum præsertim, materiam continebat purulentam, ex gryseo flavescens, ejusque tunica interior crassam & mucidam se sistebat. Ductus cysticus, valvulis spiritalibus undique repletus, hepaticus & cholodochus communis, ad digiti minoris crassitiam ferme dilatatus, liquore naturalis coloris & consistentiæ tincti, orificio biabant in intestinum laxiori. 10) Pancreas valde erat scirrhosum, suo potissimum in principio. 11) Lien inveniebatur parvus & contractus, sed colore & substantia naturali gaudens. 12) Renes aderant secundum naturam constituti, & succenturiati insignes. 12) Ureteres atque vesica urinaria primo intuitu a naturali norma etiam non aberrabant; hæc vero, nevisquam contracta, sed relaxata, licet a lotio penitus vacua, curatius examinata, circa fundum præsertim tam tenera reperiebatur, ut digitis ubique perforari facillime potuerit. 14) Uteri textura nihil manifestabat extraordinarium. 15) Remotis pectoris integumentis, ne vestigia quidem reliqua erant glandularum mammariarum. 16) Ablatum sternam in pectoris quoque cavitate detegebat largam effusæ lymphæ copiam, colore & consistentiæ cum illa

illa in abdomine visa convenientis. 17) Pulmones erant lividi, & hinc inde inflammati, præterea sinistro in latere pleura adnati, æteroque sani. 18) Liquor pericardii & quantitatem & qualitatem exhibebat consuetam. 19) Cor autem reperiebatur parvum, contractum, & corrugatum, ita, ut vasa ejus coronaria in superficie tantum hæsisse dixisses. Abscisso ejus mucrone, vix una vel altera sanguinis guttula ex dextro effluebat ventriculo, multoque minus ex sinistro. Auricula dextra continebat potypum duos pollices crassum, figura globosum, angularem tamen, colore pallidum, substantia tenacem, & mucii instar coagulatum, neque tamen aqua, neque digitorum pressione, solubilem; externe brevem & positum; interne quasi fibrosum. Ejusdem coloris ac consistentie potypus alius occurrebat ad insertionem venæ cavæ in eandem auriculam, ejus caput pollice crassius porrigebat duo crura digitum crassa, & palmam circiter longa, quorum alterum brevius occupabat venam cavam superiorem, alterum longius inferiorem. In plura inquirere, neque temporis spatium, neque adstantes, permittebant.

**JUSTI GODOFREDI GUNZII, ANATOMIÆ ET
Chirurgiæ in Academia Lipsiensi Professoris Publici
Extraordinarii, Observationum Chirurgicarum de Calculum
curandi viis, quas FOUBERT, GARENGEOT,
PERCHET, LE DRAN, & LE CAT, Chi-
rurgi Galli, repererunt, Liber unus.**

Lipsiæ, apud Jo. Christian. Langenhemium, 1740, 8.

Plag. 10, Tabb. æn. 2.

Quo atrociores calculi, in vesica hærentis, dolores sunt, quo-
rarior in dissolvenda & expellenda eodem remedium succ-
cessus esse solet, eo magis de commoda, eam sectione eximendi,
ratione solliciti fuerunt, qui manu medentur, & nunc alto, quem
dicunt, nunc parvo, nunc magno, apparatu, nunc laterali se-
ctione, aperire vesicam susceperunt. Cum vero quamvis metho-
dam sua premant incommoda; recentiores de iisdem emendan-
dis, & tum ratione instrumentorum, tum loci incisionis &
partium

partium aperiendarum, perficiendis, imprimis cogitarunt. Recentissimos Gallorum conatus, ex parte non satis his in terris cognitos, quos in itinere suo observavit Cl. Autor, hoc libro accurate describit, instrumenta nova delineat, modum sectionis exponit, partes discissus ex Anatomie studiose indicat, atque inde iudicium de methodi cujusvis commodis & incommodis interpouit, sicque optime de hac parte Chirurgiæ meretur. *Prima Observatio Fouberti* methodum exponit, ubi in genere id notat, quod illa cum magno apparatu a plerisque Gallorum Chirurgis laterali præferatur, ita, ut, quo propius quis ad hanc accedat, eo minus aliorum sibi applausum polliceri possit, unde & hæc *Fouberti* a multis rejecta sit, qui, acum triquetram inter ischii tuber & anum in latere sinistro oblique demittens, superiora & interiora petat, aperiatque vesicam inter prostatae basin, ureterem sinistram, & vesiculam feminalem, quo facto, scalpellum rectum super fistulæ sulco demittens, sinistram vesicæ partem, quantum satis videtur, aperiat, externamve pariter plagam ampliorem reddat, retractoque cultro primo, conductorem *Hildani*, mox, acur educta, forcipem, immittat, & reliqua eadem, qua in apparatu magno, ratione perficiat; ubi tamen difficulter admodum integros, etsi minores, extrahi calculos notat Autor. Hinc partes inter secandum scissas suffos describit, & loco incisionis maxime cum *Ravio* convenire ostendit, qui pariter ipsam vesicam, proxime cervicem a latere, & nonnihil posteriori versus, incidit. Uti vero in eo commoda videtur sectio, quod vesicæ solum, imposita imo abdomini lintea pila, depressione, aculi sua triquetra feliciter injecta, ipsum viscus scalpello sine fistulæ immisione aperiiri possit, cum notum sit, quam difficulter sepe catheter intromittatur, & quantis doloribus sectio super illo stupata esse solet; ita illud non dissimulat Cl. Autor, primum difficulter agros urinam retinere posse, quod tamen necesse sit, ut debite deprimi vesica possit, quo justo loco aperiatur, præterea ob obliquam ferramentorum immisionem plagam admodum angustam fieri, unde instrumenta difficulter immittantur, calculi minus commode educantur, hincque fortiori & frequentiori agitatione vulneris ora collidantur. *Altra Observatio*

de *Garengeoti & Perchoti* proposita curandi via differit, quæ in eo potissimum consistit, ut catheter bène curvus, cum profundo sulco & longo rostro in vesicam immissus, cum cole ad dextrum inguen inclinetur, ut ejus gibbam juxta anum ad tuber ischii fere pertingere sentiat, hinc, cute perinæi extenta, latum digitum a futura perinæi plaga obliqua usque ad tuber ischii incidat, deinde super indice sinistræ in mediam plagam indito scalpellum leniter ad sulcum catheteris demittat, urinæ iter aperiat, manuque cum scalpello sursum mota, ut hujus dorsum sulco catheteris incumbat, illud, quam alte potest, in vesicam demittat, & dum recipitur, paululum a cathetere removeat, donec iter urinæ satis parulum sit, postea ductor canaliculatus super dorsum catheteris in vesicam compellatur, hocque retracto, reliqua more solito absolvantur. Hac data descriptione, fusius contra *Garengeotum* disputatur, quænam partes hac ratione incidi debeant, siquidem minus accurate hæc ab illo tradita sunt. Hinc, illam neytriquam novam esse, sed maxime, imprimis uti a *Percheto* feliciter peracta sit, cum *Cbesaldemiana* convenire, demonstrat, cum in utraque tota prostata cum urethra & vesicæ orificio patefiat. *Tertija Observatione* Clariss. *q. Dran* novas in emendanda sectione curas exponit. Cum enim ille varias difficultates in diversis secandi methodis perpenderet, illam, quæ apparatu magno fiat, tutissimam censuit, dummodo aliqua in ea emendentur, & evitentur incommoda; inter quæ potissimum videbatur, quod, colum vesicæ atque prostrata ferramenta incaute immittendo, vehementerque calculum evellendo, findantur dilacerenturque, atque a se invicem atque ab aliis separentur, ad quod evitandum correctam illam, & cum laterali conjunctam, tradere instituit, quo partes illæ levi intus plaga incidantur; ipsæ etiam ferramenta ad hunc scopum magis apposita reddi curavit, binæque scalpella, alterum majus, alterum minus, totidemque ductores canaliculatos, nova ratione fabricari curavit, quæ accurate describit, & icône exprimit, modumque ea applicandi, ac totam sectionem peragendi, copiose exponit, quasve partes hac ratione apertas invenerit, lectores docet, maximumque hujus methodi commodum censet, quod, via prostrate incisione satis patefacta,

forcipes

forcipes partium disaceratione commode immitti, calculi majores etiam commodius conquiri & eximi possint, ut alia de ratione vincienti, & forcipes educendi, ab Autore notata, taceamus. Quæ quarta *Observatione* proponitur, methodus Nobilissimi *le Cat*, maxime cum *Chefeldeniana*, sive laterali, Gallorum Chirurgis ceteroquin minus probata, convenit, ita tamen, ut novis ad hanc sectionem cultris singularis fabricæ utatur, quorum alterum, longiorem, urethrotomum, alterum, breviorum, cystidotomum, appellat, quæ accurate a Cl. Autore describuntur, & icone expressa exhibentur. Horum provido usui, præter partes externas, primo iter urinæ, qua membranaceum est, aperitur, inde prostata atque vesica a sinistro latere totæ aperiuntur, a dextro vero latere aliqua ex parte inciduntur. Itaque satis patula paratur via, qua forcipes immitti, calculi etiam majores absque vulneris collisione, aut urethrae a prostata divulsione, eximi possint, quo nomine multum commendanda videtur. Cum vero tot inter sectionibus discrepent, qui calculum secare institunt, quinta *Observatione* regulas aliquot generales constituit Cl. Autor, ad quas quævis methodus examinari, & de ejus commodis ac incommodis judicium ferri possit. Harum prima est, ut eas partes incidantur, in quibus minimum periculi metuendum est, quo nomine ultimam *le Cat* reliquis anteponit. Altera est, ut omni vesicæ, sive sanæ, sive etiam morbosæ, adhiberi possit, methodus. Cum enim vesicæ sæpe nimis contractæ, & a calculo aspero inprimis inflammatae, suppuratae, aut etiam fungis repletæ sint, singulis illis ultimam, a *le Cat* adhibitam, maxime convenire ostendit. Tertio loco illam commendat, qua omnes calculi commode educi possint, sive parvi, sive majores sint, spinosi etiam aut arenosi, intusque adhaerentes, ad quod desideretur, ut plaga satis patula atque recta sit, ut digitus commode immitti, & forcipes, quodies necesse, sine gravi partium irritatione applicari possint, quo nomine iterum ultimam reliquis præferendam censet. Sexta demum *Observatione* aliqua, quibus *Fouberii* & *Draxii* methodi emendari possint, ut plaga magis aperta & tutior sectio reddatur, adjicit Cl. Autor, quæ suo tempore susus executurum se pollicetur. Nos, etsi plura adjicere instituti

stunt ratione prohibemur, nulli tamen dubitamus harum rerum studiosos vel brevi hoc indicio incitatum iri, ut ipsum Cl. Autoris librum evolvant, in quo cuncta distincte & copiose exposita cum voluptate reperient.

Gedanken über das Reich der Blumen, x.
hoc est,

*ANTHOPHILI MEDITATIONES DE REGNO
Florum, in secessu viridarii enatae, ad ampliandam
Numinis gloriam, & in curiosorum excitationem,
evulgatae.*

Dresdæ & Lipsiæ, apud Georg. Conrad. Waltherum, 1740, 8.
Alph. 1. plag. 8.

Scriptum hoc, Autore suo dignissimum, non physici tantum aut botanici, sed mixti, esse argumenti, ut curatori florum examine ad maximi momenti meditationes morales manu veluti ducantur lectores, ipse statim titulus, plenius vero Operis inspectio, docet. Neque tamen physica & botanica penitus hic exulant, sed cum suavitatibus moralibus amabili nexu conjuncta, & tercio dicendi genere, interspersis cum antiquorum Poetarum & Rhetorum, tum recentiorum etiam, inprimis *Brokesii*, *Trilleri*, *Zellii*, similis argumenti locis, proposita, quemque facile ad legendum invitant. *Prima Sectione* ad originem florum omniam respiciens, hosque toti mundo æquævos esse ostendens, varias scilicet originum de æternitate mundi, aut fortuita ejus origine, quoque anni tempore primum is esse coeperit, quaestiones percenset Doctiss. Autor, & eundem a summo opifice productum, floribusque ornatum, evincens, reliqua, nobis non revelata, frustra indagari monet. Hinc *altera Sectione*, qua fines divini in producendis floribus fuisse videtur, pluribus exponit, & uti nostrum est, in illis quoque Numinis venerari majestatem, ita eos potissimum ad mortaliū delectationem generari censet, ut merito exclamare possimus: non necessitatibus tantummodo nostris provivum est, usque in delicias amamus. *Sectione enim tertia*, qua potissimum physica est, & de natura, partibus, ac divisione, florū tradit, id incul-

cat.

cat, se non de arborum fruticumque frugiferorum floribus, potissimum ad generandos fovendosque fructus destinatis, sed de illis floribus, qui, fructibus destituti, delectationi tantum inserviant, agere; quod discrimen Germanico nomine *Blüthe* & *Blume* designat. Etsi vero vix essentialis aliqua inter utrosque discrepantia a Botanicis concedi possit; facile tamen cuivis Auctori indulgeri potest, quibus limitibus laborem suum definire velit. Hos itaque flores corpora viva, variis ad incrementum & propagationem suam organis instructa, gratissimis attributis ad hominis potissimum delectationem prædita, appellat. Vitæ aliquam speciem illis concedendam esse, præter alia plura phenomena potissimum ex incremento & propagatione eorum colligit; eosdemque, ut animalia, partibus solidis, & fluidis, per illas vitalem circuitum obeuntibus, constare innuit. Hinc partes in vegetabilibus, flores ferentibus, conspicuas propius considerat, & de radice, caudice, gemmis, foliis, ramis, ipsis floribus, eorumque semine, ex recentiorum Physicorum præceptis & propria observatione copiosius disserit, imprimis vero florum calicem, petala, pistillum, & stamina, pulvere subtili turgida, atque pedunculum, quo sustentantur, eleganter describit. *Quartam Sectionem* seminibus eorum, diversæ conformationi, & variis receptaculis, indicandis destinavit. Qua occasione quæstionem illam, an plantæ, primitus a creatore productæ, jam tum omnium futurarum rudimenta in se continerint, utrinque variis argumentis agitatum, attingit, neque tamen certi quidquam in abscondito hoc naturæ mysterio definiri posse putat; &, quomodo ex eodem terræ succo tot discrepantis indolis vegetantia nutrimentum suum capere possint, Auctorum sententiæ exponit, aliis hoc diversæ illorum texture, convenientem sibi succum elaboranti, aliis vero ipsius nutritii succi diversitati, tribuentibus; ut plures jam quæstiones, an nimirum aliqui flores sine semine proprio sponte generentur, an diversitas sexuum in plantis obvia sit, unde potissimum nutrantur, an lunæ aliquod in eas imperium sit, similesque, silentio prætereamus. His præmissis, latissimum campum de pulchritudine & suavitate florum differendi sibi apertum videt, illam in evrythmia partium & imprimis

sicuti ratione prohibemur, nulli tamen dubitamus eorum rerum studiosos vel brevi hoc iudicio incitatum iri, ut ipsum Cl. Autoris librum evolvant, in quo cuncta distincte & copiose exposita cum voluptate reperient.

Gedanken über das Reich der Blumen, x.
hoc est,

**ANTHOPHILI MEDITATIONES DE REGNO
Florum, in secessu viridarii enatae, ad ampliandam
Numinis gloriam, & in curiosorum excitationem,
evulgatae.**

Dresdæ & Lipsiæ, apud Georg. Conrad. Waltherum, 1740, 8.
Alph. 1 plag. 8.

Scriptum hoc, Autore suo dignissimum, non physici tantum aut botanici, sed mixtū esse argumenti, ut curatori florum examine ad maximi momenti meditationes morales manu veluti ducantur lectores, ipse statim titulus, plenius vero Operis inspectio, docet. Neque tamen physica & botanica penitus hic exulant, sed cum suavitatibus moralibus amabili nexu conjuncta, & terso dicendi genere, interspersis cum antiquorum Poetarum & Rhetorum, tum recentiorum etiam, inprimis *Brokesii*; *Trilleri*, *Zellii*, similis argumenti locis, proposita, quemque facile ad legendum invitant. *Prima Sectione* ad originem florum omnium respiciens, hosque toti mundo æquos esse ostendens, varias sciolorum de æternitate mundi, aut fortuna ejus origine, quove anni tempore primum is esse cœperit, questionales percenset Doctiss. Autor, & eundem a summo opifice productum, floribusque ornatum, evincens, reliqua, nobis non revelata, frustra indagari monet. Hinc *altera Sectione*, quæ fines divini in producendis floribus fuisse videntur, pluribus exponit, & uti nostrum est, in illis quoque Numinis venerari majestatem, ita eos potissimum ad mortalium delectationem generari censet, ut merito exclamare possimus: non necessitatibus tantummodo nostris provisum est, usque in delicias amamus. *Sectione enim tertia*, quæ potissimum physica est, & de natura, partibus, ac divisione, florum tradit, id incul-

cat.

cat, se non de arborum fruticumque frugiferorum floribus, potissimum ad generandos fovendosque fructus destinatis, sed de illis floribus, qui, fructibus destituti, delectationi tantum infervant, agere; quod discrimen Germanico nomine *Blüthe* & *Blume* designat. Ecti vero vix essentialis aliqua inter utrosque discrepantia a Botanicis concedi possit; facile tamen cuivis Auctori indulgeri potest, quibus limitibus laborem suum definire velit. Hos itaque flores corpora viva, variis ad incrementum & propagationem suam organis instructa, gratissimis attributis ad hominis potissimum delectationem prædita, appellat. Vitæ aliquam speciem illis concedendam esse, præter alia plura phænomena potissimum ex incremento & propagatione eorum colligit; eosdemque, ut animalia, partibus solidis, & fluidis, per illas vitalem circuitum obeuntibus, constare innuit. Hinc partes in vegetabilibus, flores ferentibus, conspicuas propius considerat, & de radice, caudice, gemmis, foliis, ramis, ipsis floribus, eorumque semine, ex recentiorum Physicorum præceptis & propria observatione copiosius differit, imprimis vero florum calicem, petala, pistillum, & stamina, pulvere subtili turgida, atque pedunculum, quo sustentantur, eleganter describit. *Quartam Sectionem* feminibus eorum, diversæ conformationi, & variis receptaculis, indicandis destinavit. Qua occasione quæstionem illam, an plantæ, primitus a creatore productæ, jam tum omnium futurarum rudimenta in se continerint, utrinque variis argumentis agitatum, attingit, neque tamen certi quidquam in abscondito hoc naturæ mysterio definiri posse putat; &, quomodo ex eodem terræ succo tot discrepantis indolis vegetantia nutrimentum suum capere possint, Auctorum sententias exponit, aliis hoc diversæ illorum texture, convenientem sibi succum elaboranti, aliis vero ipsius nutritii succi diversitati, tribuentibus; ut plures jam quæstiones, an nimirum aliqui flores sine semine proprio sponte generentur, an diversitas sexuum in plantis obvia sit, unde potissimum nutriantur, an lunæ aliquod in eas imperium sit, similesque, silentio prætereamus. His præmissis, latissimum campum de pulchritudine & suavitate florum differendi sibi apertum videt, illam in evrythmia partium & imprimis

inimitabili colorum elegantia, hanc in effluviorem amoenitate, consistere deprehendit, quæ ita mirifice distributa sint, ut alii flores inprimis colorum præstantia superbiant, licet inodori, alii odorum inprimis fragrantia excellent. Plura hic ornate & copiose dicta sunt, quæ majori cum voluptate in ipso libro, quam a nobis missa in compendium, legentur. *Sexta Sectione* de commodis usibus & abusibus florum agitur; ubi primum jure locum virtutibus illorum medicæ & balsamicæ tribuit, inde de secundariis florum usibus, qui modo Diis oblatis, modo in honorem aliorum sparsi, modo ad ornamenta locorum suspensi, modo in coronas nuptiales, natalitias, & convivales, collecti, & ubicunque exhilarare animum libuit, adhibiti, modo in solennibus funebribus & circa sepulchra effusi fuerint, multa erudite profert. Neque vero silentio prætereundum censet, flores etiam multis insectis inprimis necessarium præbere nutrimentum, quod illis injuria invidemus. Ut vero abusus florum varios merito detestatur, ita *Septima Sectione*, florum etiam intuitu ad cognoscendum summum Numen, & perfectiones ejus admirandas, invitari homines, pie non minus, quam docte & eleganter, demonstrat. *Octava Sectione*, magnos omni tempore, eosque sapientes, viros ex omni populo memorabilem hortorum florumque amorem ostendisse, illosque omnibus aliis deliciis multum prætulisse, adductis Poetarum & Historicorum antiquorum & recentiorum testimoniis, docet. Etsi enim multis illorum potissimum vitæ rusticæ & agriculturæ amor prædicetur; tamen, cum flores potissimum agrorum & hortorum ornamentum sint, ad hanc classem illos jure revocandos putat, inprimis cum de multis hoc sigillatim annotatum legamus; quos inter jure locum suum occupat elegantissimi ingenii & doctrinæ cultissimæ Autor, utpote qui ipse in Præfatione & sparsim in toto libro testatur, se, illorum hominum, qui hortos olim in deliciis habuerunt, exemplo, post magnum vitæ tempus in publica luce & gravissimis negotiis transactum, summa cum voluptate ad suavissimum fessum properasse, atque multum se beatum in contemplatione operum naturæ & florum suavissimorum culturâ censere. Unde tanto facilius illi tanquam experto credimus, quæ non

Sectione copiose & ornate commemorat, nullum voluptatis genus majori innocentia, amoenitate, & salubritate, se commendare, quam illud, quod ex hortis floribusque percipiamus; neque miramur, quod *decima Sectione* in illos, qui flores parvi nimis pendunt, justumque his pretium statuere, & in considerandis ipsi aliquid studii ponere, indignum magnis ingeniis censent, invehatur. Uti vero huic florum amori præstantissimi Autoris totum hunc librum, & elegantes *Sectionis undecimæ & duodecimæ* de florum hominumque inter se similitudine, respectu ortus, interitus, & futuræ resurrectionis nostræ, in illis adambratæ, nec non de officiis, quæ nobis intuitu florum incumbunt, meditationes, debemus; ita hanc Viro egregio felicitatem ex animo gratulamur, atque diuturnum ejus usum precamur, ut tanto citius *alteram Partem*, qua singulorum florum accuratam descriptionem uberiorem daturum se pollicetur, quamque a multis, qui priorem hanc perlegerunt, avidè desideratum iri, nulli dubitamus, ex nobili illa prodenatæ officina videamus.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE, &c.

hoc est,

R. P. NICERONI, BARNABITÆ, COMMENTARII, *historiæ celeberrimorum in Rep. literariæ virorum inservientes.*

TOMUS XXXVIII.

Lutetiæ, apud Briassonium, 1737, 8.

Plag. 18, & totidem plag. dimid.

Quorum vitæ hoc in *Tomo* describuntur, scriptaque justo ordine, non omiſſa diverſarum editionum mentione, commemorantur, hi ſunt: *Abrahamus Muntingius*, Profeſſor Botanicæ in Academia Groningana, m. 1683 d. 31 Januarii; *Jacobus Wimpbelingius*, primo Concionator Spireniſis, tum Profeſſor Latinæ linguæ Græcæque Heidelbergeniſis, denique homo ſui juris, m. 1528 d. 17 Novembris; *Joannes Caſpar Gevartius*, Juris Doctore, & Senatus Antverpieniſis ab Actis, m. 1666; *Joannes Keplereus*, Mathematicus Cæſareus, m. 1630 d. 15 No-

Bbb 2

vem.

vembris; *Ludovicus Kepplerus*, prioris filius, Medicus Regiomontanus, m. 1663 d. 13 Sept.; *Petrus Paulus Vergerius*, senior, JCrus, A. 1349 natus, A. 1419 mortuus; *Petrus Paulus Vergerius*, junior, Episcopus & Papæ Legatus, ad ultimum transgressus in castra Lutherana, m. 1565 d. 4 Octobris; *Abrahamus Wicquefortius*, diu Electoris Brandenburgici Residens in aula Gallica, postea Ducis Luneburgici apud Batavos Residens, m. 1682; *Fronto Duceus*, Jesuita, m. 1624 mensē Septembri; *Jacobus Quienius Neapolitanus (de la Neufville)*, Historicus, m. 1728 d. 20 Maji; *Michael Mercatus*, Archiater Papæ, m. 1593 d. 25 Junii; *Joannes Dlugoffus*, sive *Longinus*, Canonicus Cracoviensis, ac paulo ante mortem designatus Episcopus Leopoltitanus, m. 1480 d. 29 Maji; *Matthias Glandorprius*, Medicus Bremensis, m. circa annum 1632; *Paulus Hay du Chastelet*, magister libellorum supplicum, m. 1636 d. 6 Aprilis; *Joannes Cabassutius*, Presbyter Oratorii, m. 1685 d. 25 Sept.; *Cornelius Loofius*, sive *Callidius*, Theologiæ Doctor, diu versatus Moguntia, ubi, cum negaret, juste quemquam damnari magiæ crimine, cum pacta dæmonum cum hominibus sint nulla, in carcere coactus est hanc sententiam retractare, m. 1595 d. 3 Februarii; *Orontius Fineus*, Professor Matheseos Parisiensis, m. 1555 d. 6 Octobris; *Martinus Hanckius*, Rector Gymnasii Vratislaviensis, m. 1709 d. 24 Aprilis; *Benedictus Ascoltus*, Successor Poggii in Secretariatu Reipublicæ Florentinæ, m. 1466; *Joannes Trishemius*, Abbas prius Spanhemienfis, deinde Wurzburgensis, m. 1516 d. 16 Decembris; *Franciscus Gaconius*, Prior monasterii cujusdam, Poeta satyricus, m. 1725 d. 15 Novembris; *Julianus Tabuetus*, JCrus, m. circa A. 1562; *Joannes Rhodius*, malens privatus vivere, quam vel Patavii, vel Hafniæ, creari Professor, m. 1659 d. 24 Febr. Vulgo habetur, sed falso, pro Autore *Elogiorum*, sub *Tomafini* nomine editorum. Hunc sequuntur *Fabianus Justinianus*, Episcopus Adiacensis, m. 1627 d. 3. Januarii; *Marinus Rex Gombervilleus*, Socius Academiæ Francicæ, m. 1674 d. 14 Junii; *Beatus Rhenanus*, vir nulli adstrictus muneri publico, m. 1547 d. 20 Maji; *Nicolaus Barprolomei*, Monachus Benedictinus, m. circa annum 1532; *Joannes Aventinus*, præceptor

ceptor duorum Ducum Bsvariæ, m. 1534 d. 9 Januarii; *Joannes Tilotfonus*, Archiepiscopus Cantuariensis, m. 1694 d. 22 Novembris; *Guido Fabricius Böderianus*, Secretarius Ducis A-lenconii, Vir Syriace doctissimus, m. 1598; *Antonius Mancinellus*, plurium scholarum Italiæ Rector, m. circa annum 1506. Quod de tristi ejus fato *Flacius* narrat in *Catalogo testium veritatis*, falsum esse, Noster docet, ac fabulæ hujus originem aperit. Sed nec *Flacius* id pro certo aut habuit, aut tradidit. Nam hunc in modum concludit: *Hujus rei fides penes autorem sit. Nam ego eam pro comperta non habeo.* Superfunt *Rudolphus Hospinianus*, Theologus Tigurinus, m. 1626 d. 11 Martii; *Joannes de Laet*, m. 1649; *Franciscus de Salignac de la Motte Fenelon*, Archiepiscopus Cameracensis, m. 1715 d. 7 Januarii; *Hubertus Sus-saneus*, magister Latine linguæ Lutetiæ & alibi locorum, m. cir-ca annum 1550; *Joannes Regiomontanus*, Mathematicus, m. 1476 d. 6 Julii; *Albertus Kranzius*, Decanus Canonicorum Hamburgensium, m. 1517 d. 7 Decembris; *Angelus Firenzuo-la*, Abbas Italus, eloquentia patria præpollens, m. circa annum 1548. Claudit hoc agmen *Bernardus Guyardus*, Dominica-nus, Lutetiæ Professor Theologiæ, m. 1674 d. 19 Julii.

**JOANNIS BAPTISTÆ PAITONI DE VITA AC
Scriptis Fabricii Barboleti, Medici Bononiensis,
Commentarius.**

Venetiis, superiorum permissu, 1740, 8.

Plag. 1.

Francisci Barboleti Opus de *Dyspnæa* cum non ita pridem Ve-netiis A. 1735 cum *Lazari Riverii Operibus* denuo prodiret; movit hæc occasio Cl. Autorem, ut præclari hujus Viri, cujus aut nulla apud Scriptores mentio est, aut de quo falsa pleraque traduntur, historiam literarum prode re monumentis institueret. Quod antequam agit, initio hujus Commentarii ex eo, quod Scriptores Medici veteres, iidemque ad amplificandam Medi-cinam pragmaticam maxime accommodati, nostro tempore ut-plurimum a viris Theoretices medicæ amantissimis, ut *Freindio*, *Mergagno*, *Barbaevio*, similibusque, in lucem revocati fuerint,

Bbb 3

illos

illos refutat, qui, Medicinam theoreticam nunc excultam quidem esse, at practicam jacere; sibi persuadent. Ex antiqua familia Bononiensi oriundus *Bartholetus* noster, patrem habuit *Domninum Bartholetum*, qui eum ex conjugē *Dorothea*, cujus pater ignoratur, 7 Cal. Sept. A. 1586 suscepit. Peracto studiorum suorum curriculo, A. 1613 medicæ ac philosophicæ doctrinæ insignibus decoratus, primum Dialecticæ, postea A. 1616 Anatomix & Chirurgiæ, docendæ munus in patrio Gymnasio adiit. Exeunte anno 1618 Pisas vocatus, cum eo discedendi veniam a patrio Senatu postulasset A. 1619, negotium Vexillifero datum est, ut ipse petitam veniam concederet, ac stipendium etiam absenti persolvi juberet. *Bartholetus* igitur, eo anno in Archigymnasio Pisano rem anatomicam professus, confecto annuo curriculo, amplissimis præmiis & honoribus auctus, Bononiæ provinciam practicæ Medicinæ tradendæ cum largiori stipendio ornavit. A. 1626 ad novam Academiam Mantuanam, ut rem anatomicam atque medicam de prima cathedra publice profiteretur, vocatus, abeundi potestatem a Bononiensi Senatu petiit, atque impetravit etiam, ita tamen, ut liceret ipsi suum in patrio Gymnasio locum retinere, & absens ipse eodem, quo antea, stipendio frueretur. Ad audiendum eum undique Mantuam confluebant adolescentes, ut, quo tempore ibidem anatomicæ rei navabatur opera, cetera Italiæ Gymnasia Medicinæ Candidatis prope destituerentur. Præterea & in difficillimis morbis tum civibus, tum peregrinis, consilio & arte sua opem tulit. Collegium vero medicum primus ibi, ut nonnulli opinantur, non aperuit. A. 1630 ob pestilentiam obsidionemque urbis Bononiam denuo cogitavit. In itinere autem Lendinariæ, quæ nobilis & frequens pagus peninsulae Rhodiginæ est, gravissimo morbo correptus, 3 Cal. April. obiit, superstitemque uxorem *Elisabetham*, & aliquot liberos, reliquit, annos natus 43, menses 4, dies vero circiter 27. Valuit *Bartholetus* acerrimo ingenio, & firmissima memoria, præceptoremque inter alios habuit *Julium Cesarem Claudinum*, auditorem vero *Jo. Veslingium*, viros celeberrimos.

ab

ab eo libris primum facile locum tenet *de Dyspnœa, sive de respirationibus*, Opus, ex quo *quartus Liber* præcipue auri instar habendus esse hic dicitur, porro *Encyclopædia Hermetico-dogmatica*; & *auspicalis trium methodi demonstrativæ anatomica Præcognitorum Prælectio*. Qui ab aliis quoque commemorantur, ut *Anatomica humani microcosmi descriptio*, & *de Hydrope pulmonum*, eos nec ipse Autor noster, magna licet adhibita diligentia, usquam invenit, nec ullum, qui istos viderit, cognovit.

J. C. S. OBSERVATIO DE SITU OPPIDI *Siluntis.*

Magnus Geographiæ veteris instaurator, *Christoph. Cellarius*, quem Germania nostra etiamnum desiderat, *Lib. III Geogr. ant. Cap. 13 Sect. V §. 113 pag. 454*, ut editio nostra numerat, *locum oppidi Siluntis ex conjecturis magis, quam ex rationibus, designari, existimat*. Non ei, nec nobis, cum Annotationes nostras ad librum hunc adscriberemus, in mentem venerat insignis illius demonstrationis, qua divinus Autor libri *Judicum Cap. XXI v. 19* omnem animis nostris dubitationem exemptam vel potius præventam voluit. *Dixerunt autem, inquit, commodum meminimus solenne festum Silunte celebrari Deo vero, quod oppidum Betheli a septentrione, ab ortu solis in via, quæ a Bethelè Sichemum ducit, & a meridie Lebonæ objectum est*. Nihil clarius dici potuit ad signandam oppidi sedem, cum præsertim *Eusebius* Silunta duodecim, *Hieronymus* decem, miliaria Sichemò, seu Neapoli Flavia, abesse scribant. Quanquam enim inter utrumque dissensio quædam intercedat; ea tamen vel exclusa vel inclusa oppidi utriusque amplitudine dirimi potest. Majorem nobis difficultatem afferunt LXX interpretes, qui extrema versus supra citati uno illo quidem, sed incommodò, verbo augent: *ἀπὸ νότου τῆς Λιβάνου τῆς Ἀσβουαῖ*. Ecquis enim hic est Libano locus? Infertum præpostere Libanum dicemus ab homine Geographiæ rudi?

Am

An insolentiorum quandam Libano significationem tribuemus? An, ex duabus diversorum interpretum aut librariorum vel conjecturis, vel versionibus, utrumque vocabulum coaluisse, existimabimus? An correctionis operam male processisse dicemus? Nos quidem de librarii temeritate suspicari malimus, auctoritatem Codicum quorundam secuti, quam *Breisingerus* sub extremitate paginæ memoravit, & auctoritas Codicis Hebræi sublevat; sed optando interpretationi dubiorum locorum sæpe minus consulitur. Potest enim interpreti ante oculos observari aliquid, quod magnopere scitu & observatione dignum est, etiam si vulgo id minus perpendatur. Sed de LXX interpretum doctrina magnifice nobis sentire vix licet, quando pleraque ab iis vel addita, vel rescissa, vel utcumque interpolata, literatis viris minus fere probata sunt. Cujus rei exempla vel *Clerici Commentarius in Pentateuchum* suppeditabit sexcenta.

NOVA LITERARIA.

Cum non minus interesse rei literariæ videatur, illud sciri, quid agere instituant, & quid meditentur serio Viri docti, quam quid egerint ac perfecerint re ipsa; minime ab hoc loco alienum facturos nos speramus, si, quid sit nobiliorum Operum, in quibus componendis totum nunc esse cognovimus doctissimum urbis Cremonensis Medicum, *Paulum Valcarengum*, vel duobus verbis docuerimus Lectores nostros. Fiet autem id commode imprimis, & ad mentem Viri præstantissimi accommodate, si ipsa ejus, excerpta ex literis, ad *F. O. M.* datis, verba hic dederimus. Scribit autem inter alia novum illud Italicorum decus: *In lucem nuper exiit Medicinæ meæ rationalis alterum Volumen. Jam Constitutionum Cremonensium continuationem, pro instituto meo a me exaratam, prelo cito subjiciam. Aliud nunc meditor laboriosum Opus de Sanctimonialium morbis, quod utique curiosum erit. In hoc enim non Philosophi tantum & Medici, sed & Theologi, munus suscipiam. Alia etiam in posterum præstabo, si labores meos literario orbi non ingratos fuisse novero.*

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno MDCCXLI.

FRIDERICI HOFFMANNI, CONSILIARII
Regis Borussiae intimi & Archiatri, Professoris Medici-
nae primarii in Academia Halensi, Opera omnia phy-
sico-medica, denuo revisa, correctæ, & aucta, in sex To-
mos distributa; quibus continentur doctrinae, solidis
principiis physico-mechanicis & anatomicis, atque et-
iam observationibus clino-practicis, superstructæ, metho-
do facili ac demonstrativa deductæ, & per experien-
tiam septem & septuaginta annorum stabilitæ, cum vita
Autoris, & ejus Præfatione de differente Medicinæ &
Medicorum statu atque conditione, & criteriis
boni ac periti Medici.

Tomi VI.

Genevæ, apud Fratres de Tournes, 1740, fol.

Tom. I Alph. 1 plag. 1, singulis Alphabeti literis tria folia com-
plexis, Tom. II Alph. 1 plag. 7, Tom. III Alph. 1 plag. 19,
● Tom. IV Alph. 2 plag. 4, Tom. V Alph. 1 plag. 18,
Tom. VI Alph. 1 plag. 6.

Quod paucissimis, imo, quoad nos compertum habemus,
nullis omnino, Germaniæ Medicis contigit, videt nunc Il-
lustris Hoffmannus, lætaturque, se superstite Opera sua,
exterorum curis collecta, conjunctimque in publicam lucem
edita, posteritatis usui destinari. Neque enim is Germaniæ tan-

Ccc

tura

tum lumen fuit, quam doctrinæ suæ claritate mirifice illustravit, sed gloria ejus, cum intra patriæ fines non contineretur, vicinarum quoque gentium peragravit oras, effecitque cum aliis Vir summus, ut Germanici ingenii vis & acumen majori, quam olim, in pretio nunc habeatur. Quamvis autem præstantissimi Viri opera alia atque alia tum apud Germanos, tum Batavos, Helvetios, Italosque, identidem recuderentur; non tamen quantæcunque eæ editiones sitim adeo omnium expleverunt, ut non in Gallia, Hispania, atque Lusitania, Medici eruditores maximo desiderio, thesaurum hunc possidendi integrum, & omnia huc usque edita opera, in unum volumen comprehensa, pervolvendi, tenerentur. Quod postquam intellexerunt nobilissimi Bibliopola *Tournesii*, inierunt illorum ad prelum revocandorum consilium, petieruntque simul ab Autore, ut recognosceret omnia, atque, ubi opus esset, emendaret, illustraretque, & præter hæc nova Præfatione, suscipiendæ huic Operum omnium editioni non deesse consensum suum, publice testaretur. Ita vero in adornando hoc Opere rationes suas inierunt bibliopola, ut chartæ nitore, typorum elegantia, mendorumque correctione, lectoribus satisfactum iri credamus. Tomo igitur primo, post Dedicacionem, ad Augustissimum Prussorum Regem, *Fridericum Wilhelmum*, perscriptam, Commentationemque de vita Autoris nostri, a Cæl. *Schulzio* exaratam, existat Præfatio nova, de differentiæ artis medicæ ac Medicorum conditione ac statu, & criteriis boni ac periti Medici. Cum enim omnino Reipublicæ intersit, ut veri a falsis Medicis dignoscantur, ejus rei causa aliquot criteria Noster in doctissima hac Præfatione commemoravit, quæ ita se habent: 1) Præstans atque genuinus Medicus solidam cognitionem earum rerum, quæ cum ad rationalem ac demonstratiivam, ut vocant, explicationem, tum ad æquum rectumque judicium de propria ægrotantis natura, morbi causa, & idonea remedium applicatione, ferendum, pertinent, sibi comparavit. E contrario imperiti Medici, in sola experientia medendi artem esse positam existimantes, ex hac unice, quid salutare corpori, quid noxium sit, cognosci posse arbitrantur. Atque ex hoc fonte tot dissensiones ac dissidia inter Medicos oriuntur, quolibet ad

ex-

experientiam provocante, ubi de viribus medicamentorum disceptatur, cum tamen experientia quotidie comprobet, vires remedium non absolutas & semper easdem esse, sed relativas, & pro conditione corporum, naturarum, aliarumque, quæ circumstant, rerum, agere. Paucis: Medicus in sanandis morbis ad completam, si haberi potest, morbi & ægrotantis historiam ante omnia advertit, quam si ex sana theoria physica & medica, ratione omnium eorum, quæ in illa enarrantur, & præcipue ratione causæ morbi & symptomatum, recte ad suas rationes revocare laborat, facile perspiciet, non certa & specifica quædam ad curandam valetudinem proflare medicamenta, sed plura sæpius, quæ alios juvant, aliis, eodem modo laborantibus, esse detrimento. 2) Præstans & peritus Medicus ex vera morbi historia, & rebus antecedentibus, primam morbi originem & fontem, a quo symptomata tanquam effectus profluunt, curatius eruere conatur, medendique rationem ad causam maxime proximam removendam accommodat; qui vero sine ratione artem exercent, symptomatum potius, quam causam, rationem habent, & in illis depellendis operam suam collocant. 3) Præcipue sagax & rationalis Medicus non multis variisque, sed paucis, idoneis, & efficacibus ad profligandum morbum, utitur remediis, minus vero rationalis, si a remedio dato non illico desideratus fiat effectus, hoc facile mutat, aliudque exhibet; quod si nec ipsum expectationi respondeat, denuo aliud substituere non cunctatur. 4) Medicus imperitus medicinas jactat universales, maxime ex auro paratas; peritus autem, his insuper habitis, probe intelligit, morborum causas; atque temporum ægrotantiumque naturas, maxime variare, atque adeo his omnibus in uno remedio non esse præsidium. 5) Medicus peritus de rebus medicis, per experientiam nondum satis cognitis, e.g. morbis insolitis & raris, item curationis ratione pro cœli diversitate ineunda, de medicamentis novis, aquis medicatis, &c. ferre judicium valet, quod ab alio non expectes. 6) Præstans & peritus Medicus naturæ ministerium simul respicit, illique vel succurrere, vel ejus imperum moderari, aut corrigere, laborat; imperiti vero & legum naturæ in medendo nescii medicamento vel fortiori, vel leviori,

singulis fere horis repetito, sæpiusque incongruo, hunc laudatissimum naturæ ordinem turbant & pervertunt; quanquam etiam nostra ætate huic naturæ beneficio a nonnullis nimium tribuitur, & omnia ad rationalis animæ consilia ac provisiones referuntur.

7) Præstans peritusque Medicus subtiliori rerum obscurarum difficiliumque meditationi & cognitioni minime indulget, sed ea potissimum, quæ in sensus incurrant, quæ usum habent, & de quibus evidens ratio constat, reddique potest, consecratur.

8) Prudens peritusque Medicus valetudinem integram, & ab omni morborum insultu liberam, idoneis remediis, e fonte dietetico potissimum petitis, præstat.

9) Præstans Medicus artis chirurgicæ rerumque in ea obviarum peritia excellit, quo incertiam Chirurgorum consilio adjuvare, & modesta admonitione corrigere, queat; ceteri vero hæc profus ignorant & negligunt.

10) Medicus rationalis de morbi eventu, symptomatum accessu, & medicamentorum operatione, sententiam suam exprimit; in spurium autem ejusmodi prognosis non cadit.

11) Medicus genuinus theoriam cum praxi conjungit; spurius theoriam calumniatur, & praxin ubique jactat;

12) Medicus genuinus animum ad veritatem inspiciendam liberum, nullis præjudiciis, autoritatibus, sectisque, adstrictum, æfert; spurius magistrorum tantum suorum placitis firmissime inhaerescit. Longiores fere in enarrando præstantissimæ hujus Præfationis argumento fuimus, quoniam eo labore in ipsis exponendis Operibus commode superfedendum nobis erit. Quoniam enim, si a paucis Dissertationibus discesseris, omnia jam olim in nostris his Animalibus pro eo, ac par erat, collaudavimus; nihil in præsens restat amplius, quam ut, qui libri in quolibet Tomo continentur, breviter indicemus.

Tomus itaque primus complectitur Medicinæ rationalis systematicæ Tomum I de philosophia corporis humani vivi & sani; Tomum II de philosophia corporis humani morboſi; Tomum III de veræ Therapiæ fundamentis. Tomus secundus sinit ejusdem Medicinæ rationalis systematicæ Tomi IV Partem I de omnis generis febribus; & Partem II de hæmorrhagiis & doloribus. Tomus tertius continet Medicinæ rationalis systematicæ Tomi IV Partem III de morbis spasmodicis & convulsivis, Partem IV de morbis, ex viscerum lætæ, partiumque solidarum atonia,

pro-

provenientibus, & Partem V de morbis ac vitiis, externas potissimum partes affligentibus, cum Supplemento de morbis infantum. Tomo quarto insunt Consultationum ac Responsorum medicorum Centuria III; Observationes Physico-Chymicae selectiores, neque minus Dissertationum Physico-Chymicarum trias, scilicet de generatione salium, de analysi chymico-medica reguli antimonii medicinalis; de Mercurio & medicamentis mercurialibus selectis. Tomus quintus repetit I) Opuscula Physica varii argumenti, quae Dissertationibus 13 constant, scilicet 1) Demonstrationes physicas curiosas, experimentis ac observationibus mechanicis ac chymicis illustratas; 2) Observationes barometrico-meteorologicas, & epidemicas, atque de ventorum natura ac viribus; 3) Commentationem de Salinis Halensibus, in qua plures simul physicae quaestiones de fontium salforum origine, ipsiusque salis differentis, preparatione, & utilitate, illustrantur; 4) de Methodo compendiosa, plantarum vires & virtutes in medendo indagandi; 5) de Temporibus anni insalubribus; 6) de Siderum in corpora humana influxu medico; 7) de Fato physico & medico, ejusque rationali explicatione; 8) de Annorum clymactericorum rationali & medica explicatione; 9) de Diaboli potentia in corpora, per physicas rationes demonstrata; 10) de Temperamento, fundamento morum & morborum in gentibus; 11) de Rationis instructae excellentia in rebus divinis & humanis; 12) de Ratione sana, universae Medicinae praeside; 13) de Atheo convincendo ex artificiosissima corporis structura; II) Opuscula de Aquis mineralibus, earumque salutaris virtute, quae 14 Dissertationibus constat, scilicet 1) de Elementis aquarum mineralium recte judicandis & examinandis; 2) Scrutinium physico-medicum principiorum & virtutum in praecipuis medicatis Germaniae fontibus; 3) de Convenientia elementorum ac virium in thermis & acidulis; 4) Observationes & cautelas circa thermarum & acidularum usum & abusum; 5) Disquisitionem physico-medicae de Thermis Carolinis, earum caloris causa, elementis, viribus, utilitate, & usu; 6) Examen physico-medicum fontis Sedlitzensis amari in Bohemia, noviter ab Autore detecti, nec non salis, ex eodem parati; 7) de Fontis martiati Lauchstädiensis, ab

Autore detecti, viribus, & usu; 8) de Aqua, medicina universali; 9) de Balneorum ex aqua dulci præstantissimo in effectibus internis usu; 10) Observationes de Acidulis; thermis, & aliis fontibus salutaribus, ad imitationem naturalium per artificium parandis; 11) de eximia virtute falis Carolinarum; 12) de Conubio aquarum mineralium cum lacte longe saluberrimo; 13) de fontis Spadani & Swalbacensis convenientia; 14) de fontis Selterani virtute & præstantia; III) *Opuscula diætetica*, quæ 17 *Dissertationibus* constant, scilicet 1) de Medico sui ipsius; 2) de Methodo acquirendi vitam longam; 3) de Animo, sanitatis & morborum fabro; 4) de magno Venæsectionis ad vitam sanam & longam remedio; 5) de Diætetica, Scripturæ sacræ medicina; 6) de prolonganda literatorum vita per regulas diæteticas; 7) de Valetudine senum tuenda; 8) de Militum valetudine tuenda in castris; 9) de præmatura morte & morbis præcavendis; 10) de septem legibus sanitatis; 11) de Peregrinationibus, sanitatis causa instituendis; 12) de Inedia, magnorum morborum remedio; 13) de Medicina simplicissima & optima, motu, inedia, & aquæ potu; 14) de vini Rhenani præstantia; 15) de excellenti virtute, natura, & usu, vini Hungarici; 16) de Remediorum domesticorum præstantia; 17) de pane grossiori Westphalorum, vulgo Bonpournickol. Ad *Tomum* denique *sextum* pertinent I) *Opuscula medica de remediorum efficacia, facultatibus, & viribus*, quæ 13 *Dissertationibus* constant, scilicet 1) de mirabili lactis asinini in medendo usu; 2) de saluberrima feri lactis virtute; 3) de Salium mediorum eccellente in medendo virtute; 4) de Manna, ejusque præstantissimo in medicina usu; 5) de recto Corticis Chinæ usu in febribus intermittentibus; 6) de Medicamentis selectioribus; 7) de Medicamentis balsamicis; 8) de præstantissima Nitri virtute medica; 9) de Camphoræ usu interno securissimo & præstantissimo; 10) de Vesicantium & fonticulorum circumspæcto in medicina usu; 11) de Opiatorum nova, eaque mechanica, operandi ratione; 12) de vera Medicamentorum in morbis virtute & efficacia rite dignoscenda; 13) de cognoscenda corporis humani natura ex effectu remediorum; II) *Opuscula Pathologico-Practica, varii argumenti*, quæ 20 *Dissertationibus* constant, scilicet

scilicet 1) de ætatis mutatione, morborum causa & remedio; 2) de Saliùm morbosorum generatione in corpore humano; 3) de Putredinis doctrina, ejusque amplissimo in medicina usu; 4) de usu Anatomies in praxi medica; 5) de Morbis foetuum in utero materno; 6) de Dentibus, eorum morbis & cura; 7) de Bile, medicina & veneno corporis; 8) de Salubritate februum; 9) de Situ erecto in morbis periculosis valde noxio; 10) de Crisium natura, ejusque explicatione rationali; 11) de certo & rationali mortis in morbis præfagio; 12) de Duodeno, multorum malorum causa; 13) de ignorata uteri structura, multorum in medicina errorum fonte; 14) de Morbis, certis regionibus & populis propriis; 15) de Læsionibus externis, abortivis, venenis ac phlitrís; 16) de Metallurgia morbifera; 17) de Inflammatione ventriculi frequentissima; 18) de Morbis hepatis ex Anatomia deducendis; 19) de Pulsuum natura, genuina differentia, & usu in praxi; 20) de Generatione mortis in morbis;

III Opuscula Medico-Practica, quæ curam morborum & medendi methodum, nec non circumspæctum remediorum usum, spectant, & 10 Dissertationes complectuntur, scilicet 1) de naturæ & artis efficacia in medendo; 2) de recta & simplicissima naturæ medendi methodo; 3) de Medicamentorum prudenti applicatione in tempore; 4) de prudenti medicamentorum continuatione; 5) de Purgantibus fortioribus ex praxi medica merito ejiciendis; 6) de Medicina & emetica post iram veneno; 7) de imprudenti medicatione, multorum morborum & mortis causa; 8) de Medicamentis infecuris & infidis; 9) de erroribus vulgaribus circa usum topicorum in praxi; 10) de Venæsectionis abusu. Satis jam posteris & gloriæ suæ Ill. *Hoffmannus* scripsisse videtur. Verum ipsemet Vir Celeberrimus & ad bene merendum de salute generis humani natûs nondum hæc sufficere putat, nec proinde ætatis suæ vacatione utetur, sed in posterum quoque omnes pro sua virili animi industriæque vires in elaborandis præstantissimi argumenti libris consumet. Quod ut bene vertat, tota mente nos precamur.

NUMISMATA REGUM MACEDONIÆ, QUÆ laboribus Celeberrimorum Virorum, CROPHII, LAZII, GOL-

GOLTZII, PATINI, SPANHEMII, HARDUINI, BEGERI, WILDII, HAYMII, LIEBII, &c. ex Regiis aliisque Numismatophylaciis hæcenus edita sunt, additis ineditis ac nondum descriptis, quotquot comparare licuit, integra serie historica. Tabulis æneis representata, digessit, descripsit, & Notis variorum doctissimorum Virorum illustrata, edidit, JOANNES JACOBUS GESSNERUS, Tigurinus. Prefixa sunt Prolegomena de Thesaurò universali omnium Numismatum Græcorum & Romanorum, Caput de Numismatum Græcorum præstantia, usu, & raritate, & pag. 24 inseritur le Catalogue des Medailles Greques, qui se trouvoient au Cabinet d' Illustre Monf. DE FORMONT DE LA TOUR, pendant qu' il demeuroit à Zurich.

Tiguri, ex officina Heideggeriana, 1738, fol.

Plag. 10, ac 7 Tabulæ Figurarum, æri incisarum.

Opus, quod Cl. Autor molitur, arduum profecto est, & ad omnem posteritatem commemorabile. Ipse enim in eo est, ut Thesaurum Numismatum, undecunque collectum, edat. Specimen destinationis-pulcherrimæ hæc sunt Numismata Regum Macedonia, quotquot inveniri poterunt, omnia, quæ fere sola in votis eorum fuere, qui integram Monarchiam Græcam, cujus prima & præcipua pars regnum exstitit Macedonicum, numis illustratam videre desiderarunt. Tam exiguus olim erat hujus generis Numismatum numerus, doctissimis viris notus, ut ea aliorum numorum classibus inserta ederentur, ne illa penitus interirent. Autorem nihilo minus successus in colligendis hæc Numismatibus prosperior haud destituit, æqualis certe, ni superior, comitibus Vaillantii, qui collectiones Numismatum Regum Syria, Ægypti, & Parthorum, inter plausus eruditi orbis divulgavit. In posterum ipse dabit plura, quibus hæc Numismata, parco historice descriptionis apparatu condecorata, vel suppleri vel emen-

emendari possint. *Phido & Arys*, Argivorum Reges, *Ufia* fere ævo primi Græcorum Regum numos rotundos signatosque percusserunt. - Ab *Amynta* ad *Perseum* usque decurrit hæc Numismatum Macedonicorum series. *Baudelotus* quidem e primis existit, qui consilium, Numismata Regum Græcorum colligendi, ceperat, suoque exemplo ad idem institutum persequendum *Vaillantium* inflammavit. Difficultates chronologicas, in serie Regum Macedoniae occurrentes, *Harduinus* in *Chronologia Vet. Test.*, & quidem *Opp. sat. pag. 576*, indicavit, nec non ipse *Haymuis* in *Thef. Brit. Tom. II pag. 9, 10*. In *Tab. III Fig. 30* numus exhibetur spurius, orthographiæ temporum *Alexandri M.* minus congruens, cujus forma fortassis ex numis *Hadriani* mutua fuit sumpta, in cujus numis argenteis similis typus existat, qualem edidit *Pedrasius* in *Musea Farnensi*. In *Tabula IV Fig. 36* numus *Erytraorum* fuit representatus, cujus initiales *EPY Patinus* haud intellexit. In numis hujus generis *noctua* apparet, de qua Autor plura in *Numis urbium* edidisset. *Philippi*, numisma regale, ita dicti fuere a *Philippo*, Rege Macedonum, ex auro jussu ejus facti, postquam hic aurifodinam apud *Crenidas* fuisset nactus, teste *Diodoro Siculo Lib. VIII pag. 847*, quod quidem jam commemoravit *Crochius* in *Antiqu. Maced. Lib. II Cap. 5*. *Philippus* hosce norunt ac memorarunt *Horatius Lib. II Epist. 1 v. 234*, ac *Plautus Bacch. Act. II Sc. II v. 52*. *Fridericus Taubmannus* ad locum posteriorem annotavit, valuisse *Philippum aureum* duos circiter aureos Gallicos. In numis *Philippi* curules Olympicorum victoriæ subinde occurrunt, id quod jam animadvertit *Plutarchus*, ac ex eo *Begerus* in *Thef. Brandenburg. Tom. I pag. 233*. In numo *Tab. II Fig. 4* cernitur *Philippi* oculus dexter, vigens, suoque officio fungens, licet Autores antiqui, *Philippum* in obsidione Methonæ octavo regni anno dextro oculo jactu sagittæ orbatum esse, cum *Justino VII, 6*, soleant referre. *Diodorus* vero & *Plutarchus* de illa luminis dextri amissione tacent, Autores potiùs fidei. In numis *Tab. II Fig. 20, 21, 30*, observari potest *Corytus*, seu arca, in qua olim arcus recondebantur. *Contorniani* exhibentur *Tab. II Fig. 12, 13*. Multi huc usque frustra tentarunt Thesaurum numismaticum universalem. *Morellus* in

Ddd.

Spekt

- Pag. 2. *Specimine rei numariae*, ut adornaretur illè, admodum exoptavit. Primus; qui operi hujus generis laborem accommodare cœpit, existit *Wolfgangus Lazius*, Medicus Viennensis, defunctus præmatura morte A. 1565, anno ætatis 51, inter destinatorum auspiciâ, cum Viennæ A. 1558 in forma maxima specimen edidisset, functus ipse chalcographi, quem reperire haud poterat, labore. Majori cum successu universam rem numariam tradere cœperunt *Hubertus Goltzius*, Herbipolita Venlonianus, ejusque commentator, *Ludovicus Nonnius*, qui *quinque Voluminibus*, forma maxima conspicuis, editis inde ab A. 1563 usque ad A. 1576, Numismata & Græca, & Consulâria, & Imperatoriâ, fuerunt complexi. Prior diem suum obiit A. 1583; posterior Commentarium in illum A. 1620 Antwerpiaë emisit. Post horum Duumvirorum ætatem maxima numorum veterum copia fuit detecta. Fidem oculatam fecit *Andreas Morellus*, Bernas originè, *Ludovici XIV* Parisiis, & postquam e carcere Bastiliano liberatus fuerat, Sereniss. Principis Schwarzburgo-Arnstadiani Antiquitatum interpretis.
3. Constituerat supra 25000 numos in lucem edere. Sed, præter unicum specimen, in quo Numismata ex omni genere selecta 174 in æs incisa sunt, nihil ad nos pervenit. Tabulæ æneæ supra quinquaginta, quæ apud *Thomam Fritschium* exstabant Lipsiæ, in Angliam sunt delatæ. Obiit *Morellus* A. 1703, Arnstadii apoplexia oppressus. Prodiit quidem A. 1733 Amstelodami *The-saurus numismaticus Morelli*, sed qui duntaxat Numos Consulâres comprehendit, quorum plurimi ab *Ursino*, *Patino*, & *Vaillantio*, editi satisque illustrati fuerunt. Cl. *Havercampus* in *Prolegomenis* de Operibus *Vaillantii*, huc spectantibus, egregie disseruit. *Panellius* in elaborando numismatico Opere defudat, elegantissimumque de *Numis cistophoris* Opus, promul-gendis loco, præmisit. Institutum Cl. *Gessneri* a Rev. *Panellii* destinationibus, (ita enim hic scribit,) nullum differet. Statuit enim *Gessnerus* Thesaurum universalem numismaticum componere, eumque *quatuor* complecti *Voluminibus*, quæ triginta florenis parari redimique possint. Adhibebit usus suis Opera quævis, de numis jam edita, additurus eos quoque numos, quos Ven. *J. B. Ottius*, Canonicus & Archidiaconus Tigurinus, aliique, cum ipso communicarunt. Adjunget brevem

brevem eis expositionem ac descriptionem, exempla *Vaillantii* & *Banduri* secuturus. Indicabit ubique, ex quibus Autoribus vel Museis Numismata fuerint depromta, & quinam Autores hunc Reg. 5. vel illum numum accuratius illustrarint. Nec tamen eum juvat, nec necesse est, omnia Numismata supposititia, vel erōsa, vel mutila, vel ea, quæ typis lineamentisque averſi vel adverſi lateris inter ſeſe conveniunt, propter unius monogrammatiſ, literæ, vel inſcriptioniſ, exiguam varietatem, innumeris vicibus tabulis æneis exprimere. In contextu Operiſ ſignificabit eâſ qualeſcunq; varietateſ. De reliquo dabit ad minimum in hoc *Theſauro* duodecim millia & ducenta latera, in quibus variōrum Numismatum parteſ, averſa haud ſecus ac adverſa, apparebunt. Editoreſ Operiſ lubenti animo plureſ tabulaſ Operi adjuſcient, ſi qui eruditorum typoſ ineditorum numorum ſint communicaturi cum Autore. Supplementa hæc eiſ, qui 30 floreniſ quatuor Volumina redemerint, gratis tradent ſine aliis expenſiſ, reliquiſq; emtoribuſ æquiſſimo pretio vendent. Univerſum Opuſ diſtinguetur in diverſaſ Parteſ. *Prima* complectetur Numismata Græca, Regum, Populorum, Urbium; *ſecunda* Numoſ Conſulareſ vel Familiarum Romanarum; *tertia* & *quarta* Numoſ Imperatorum Romanorum, tum Græcoſ, tum Latinoſ, eiſ haud prætermiſſiſ, qui in coloniis fuerunt percuſſi. Specimen hoc *Partiſ primæ Sectionem primam* comprehendit, ut Leſtoreſ ex hac ſimbria de texto judicare, & ex ungue leonem noſcere, valeant. Numiſmatibuſ Græciſ promiſit Autor ſelectaſ obſervationeſ, quibuſ de numorum Græcorum præſtantia, uſu, raritate, & diſtributione, exponit. In *prima Sectione Tomi primi* exhibebit idem Numiſmata Græcorum ſecundum hanc ſerieſ: 1) Reges Macedoniæ, 2) Syriæ, 3) Ægypti, 4) Parthorum, Ponti, Boſphori, Thraciæ, Cappadociæ, & Bithynorum, 5) Judæorum, 6) Siciliæ, 7) Reges minoreſ, Avernorum, Cariæ, Cimmeriorum, Cyrenæorum, Lydiæ, Mauritanie, Pergamenorum, & Pœoniæ. In *altera* deincepſ *Sectione* tradet Numoſ populorum & urbium, ſerie alphabetica diſpoſitoſ. Si qua ferrea vel plumbea Numiſmata eiſ reperire contigerit, eorum deſcriptionem inter ænea dabit. *Νομίσματα* nomine deſignantur paſſim ædiniſ ſacrarumq; 10.

- edium curatores. *Ἄμνοια* fœdera & societates significat. In
 Pag. 12. numis Regum Macedoniae variæ sese offerunt figuræ, *caput Jo-*
nis, ejusque sedentis imago, sinistra hastam ferentis, *Diana*, cui
 cervus sacer fuit, *Minerva* vel *Pallas Alcides*, hoc est, *Heraclea*, ab
Alexandro Magno inprimis culta, *Leo* & *Leonis* exuviæ, gesta-
 men capitis Regum Macedoniae, *diademata*, Regibus eis frequen-
 tata, *equus*, quo Macedonia abundavit generoso, & ex Scythia
 immisso, *capræ*, quarum ductu *Edyssa* occupata, Jovi sacræ,
aquila, *quadratum*, terminorum infigne, *fulmen*, & *corona quer-*
nea, symbola Jovis Olympii, *cornua*, dominatus ac principatus
 13. insignia, ac aliæ figuræ. Addidit deinde Autor seriem Regum
 Macedoniae ex tabulis chronologicis, quæ *Justino*, a *Græ-*
 14. *vio* cum Notis variorum edita, ad finem sunt subjunctæ. Primus
 Regum Macedoniae, cujus numi exstant, est *Amyntas*. Figura
 literæ O in eis est quadrata. Cancræ figura vel ad *Herculem*, qui
 cancrum occidisse fertur, vel ad cancrorum in Macedonia mul-
 titudinem, vel ad prudentiam, referenda. *Archelai* quatuor di-
 versa huc usque innotuerunt numismata, hic exhibita ab Au-
 tore. *Amyntarum* representantur numi ænei sex, argentei tres;
Alexandri II numisma unum argenteum, haud secus ac *Ptolemæi*
 15. *Acoritæ*; *Perdicæ III* numi duo: *Philippi* Macedoniae ac *Ale-*
xandri Magni bene multi; *Olympiadis* numisma æneum. Sub-
 junguntur expositiones de numis *Alexandri*, & pag. 24 seq. ca-
 talogus variorum Numismatum Græcorum ex Museo Ven.
 30. *J. B. Ortii*. Sequuntur Numismata *Philippi Aridei*, *Cassandri*,
Antigoni, *Antipatris*, *Alexandri IV*, *Demetrii Poliorcetae*, *Pyrri*,
 Tab. IV *Lysimachi*, in cujus numis nonnullis cornu arietinum eminet,
 Fig. 2. 3. 4. *Ptolemæi Cerauni*, *Melagri*, *Softhenis*, *Antigoni Gonati*, *Antigoni*
 Pag. 35. *Dofonis*, *Philippi V*, & *Persei*, cum nonnullis numis, serius sub
 36. ad spectum revocatis, supplementi loco adjectis. Gratulamur
 Autori destinationem Operis vastissimi, ac, ut impetum animi
 vires corporis sequantur, ex animo precamur, licet novam or-
 thographiam in vocibus *numophylazium*, *provinzia*, &c. atque *B.*
Johannis Hübneri Chronologiam regnorum veterum, suo loco re-
 linquamus. Priusquam vero hinc discedimus, non possumus,
 quin, quæ Autoris est opinio, *Archelai*, antiquissimi Macedonum
 Regis,

Regis, qui teste *Diodoro Lib. XIII* jam Olympiade 92 regnavit, TAB. IV
 numum cum Lectore communicemus, satis rarum, & ob pallium Fig. 5-
 humeris impositum plane singularem. Diadema caput ornat

pro more. In aera exstat monogramma ex Φ & π com-
 positum. In averſa eminet aera quadrata, cui equus, Ma-
 cedonia, equis plenæ, ſymbolum, inſiſtit. Perigraphæ partim ex-
 trita. Legi poſſunt literæ - - - ΣΙΑΕ - - - ΕΛΑΟΥ.

Numus hic æneus *Archelao I* plerumque tribuitur, ex Museo Pag. 36-
 Devoniensi in *Haymit Treſaurium Britannicum* translatus. Si

quid judicando aſſequi valemus, monogramma adverſæ ſeu an-
 ticæ *Philippum* denotat. In numis *Philippi*, quem *Alexander*
Magnus fuit ſecurus, ſolet apparere litera Φ , ut in *Tab. I Fig. 20*
 apud Autorem, ac π , ut in *Tab. II Fig. 10*. In numo, quem

Archelao I tribuere eruditi conſueverunt, monogramma

Philippum denotat. Pallium & barba neglecta Philoſophum
 deſignant magis, quam Regem. *Diadema* autem, inſuper ad-
 junctum, indicat Regem, eumque Philoſophum. Quæ momenta
 eundem *Philippum* deſignant, qui, teſte *Juſtino VII, 5*, Thebis
 obſes habitus in domo *Epaminonda*, ſummi & Philoſophi & Im-
 peratoris, prima pueritiæ rudimenta depoſuit. Initio ipſe ma-
 gis tutoris, quam ſuo, regnavit nomine. *Archelaus*, cujus in averſa
 fit mentio, frater fuit ejusdem *Philippi* ex noverca *Cygaæ*, *Ju-
 ſtino* teſte *VII, 4*. Regem in averſa dici *Archelaum*, haud adeo
 eſt in expedito, licet divinare nondum liceat, an *αδελφός* ſit
 legendum.

DIONYSIUS LONGINUS ON THE SUBLIME, &c.

hoc eſt,

DIONYSIUS LONGINUS DE SUBLIMI, EX
*Græco converſus, una cum Notis & obſervationibus,
 brevique commemoratione vitæ, ſcriptorum, & chara-
 cteris Autoris; editore* GUILIELMO SMITH,

A. M. Rectoræ ad S. Trin. Ceſtrienſi.

Londini, apud W. Innys & R. Manby, 1739, 8 maj.

Plag. 14.

Ddd 3

Doctis-

Doctissimus Britannus, qui hanc novam *Longini* editionem curavit, rationem ejus ipse in præmissa reddit Præfatione. Ipsa libri *πρωτο ὕψος* elegancia eum ceperat, tum vero etiam illorum studiis inservire voluit, qui in Græcis literis toti alieni sunt. Latuit iste liber intra velum Bibliothecarum usque ad medium Seculi decimi sexti. Prima Latina versio *Gabrielis de Petra* Genevæ A. 1612 formis descripta in lucem exiit. Sed, quæ primum orbi tradita fuit, recentior versio Gallica est *Boilavii*, quæ, ut cum Græco non ubique conveniat, elegans tamen est, & erectum dicendi genus in se continet. Anglica vero hæc, quam indicavimus, conversio finita jamjam erat, cum audivit Clariss. *Smithus*, *Longinum* dudum antea, nimirum A. 1724, a *Westedio* Britannica veste indutum, publicæ luci expositum esse. Sed in stuporem conjectus fuit, cum exploravit, istam Anglicam versionem *Boilavianam* esse, eamque corruptam ac inficete expressam, & omnibus illius maculis, ipsis etiam operarum erratis, infectam. Postea in manus ei binæ aliæ Britannicæ inciderunt versiones. Una *Jos. Hallii*, Equitis, Londini A. 1652, altera vero, sine nominis mentione, Oxonii A. 1698, prodit, quæ cum Gallica *Boilaviana* comparata esse, in Indice dicitur. Harum vero ea erat ratio, ut a re proposita ipsum non possent abducere. Confecerat hanc dudum versionem, sed non citius eam, quam spatio novem annorum interjecto, publicavit; atque intra hoc tempus illam identidem retractavit, amicorum judicii subjecit, & plurima hinc inde ad Græcum emendavit exemplum. Nam propositum ipsi erat, hoc Latinis verbis accurate expressum orbi exhibere. Ac sane præ nobis ferendum est, quippe qui nonnullos locos cum Græco contendimus, Clariss. *Smithum* metam animo designatam obtinuisse. Is & gratias agit *Celeb. Pearceio*, cum de suis ejusdem libri editionibus, in quarum numero alteram cumprimis laudat, tum maxime de animadversionibus & correctionibus, quibus hanc versionem auxit & ornavit. Notæ & observationes, ad hanc adscriptæ, chartæ jam mandatæ fuerunt, cum Latinas legit *Pearcianas*. Præmixtatur præterea *Index & Sectionum Longini, & Autorum*, quos ille testatus est; hunc autem *enarratio vite, scripto-*

ptorum, & characteris Longini consequitur, quæ Introductio in *περί* Pag. 3.
ἕψης libellum jure ac merito nominari potest. Non Syrus 4.
 natione, verum, id quod verosimilius est, Græcus, idemque
 Atheniensis, fuit, quia *Demosthenem* civem suum ipse vocavit.
 Cum viris ætatis suæ doctis diligenter versatus est, imprimisque
Anthonium & Origenem, Philosophos tum clarissimos, cum cu- 5.
 ra audivit. Athenæ olim erant Academia orbis; quare *Lon-* 6.
ginus, idoneum hunc locum ratus, studiis obsequendi suis, illic
 mansit, ubi & suum *περί ἕψης* librum composuit, eodemque
 edito eximiam Critici gloriam sibi peperit. In hoc elegantem 8.
 doctrinam, eloquentiam, & philosophiam, professus est, Acade-
 miam, quam *Plato* condiderat, secutus. Magna valuit apud
 Reginam *Zenobiam* gratia, quam & filii educatione, & aliis præ-
 claris promeritis, conciliaverat. Ex scriptis, quæ plurima edi- 9 seq.
 dit, nullum ab interitu vindicatum est, præter hoc *περί ἕψης*, 17 seq.
 quod puncta tulit omnium. In aliis ejus virtutibus candor emi- 22.
 nuit, cujus indicium dedit, dum de *Mose*, & ejus verbis, *γε-
 νιῶσα Φῶς κ. τ. λ. Sectione IX* præclare judicavit, hæcque ad
sublime retulit; id quod, præter alios, *Cel. Wollius* noster A.
 1735 singulari enodavit Commentatione. Legerat *Longinus* 23 seq.
 haud dubie Græcam Vet. Test. versionem. Quid? quod &
 ipsas Novi Test. tabulas versasse videtur. Exstat saltem in Vati-
 cana Codex Evangeliorum MStus, ubi ex *Longini* deper-
 ditis, ut nos arbitramur, *περί συνθέσεως λόγων* libris *S. Pau-*
lus inter maximos oratores nominatur, hæcque citantur verba:
περί τέτοις Παῦλος ὁ Ταρσεύς, ὄντινα καὶ πρῶτός Φημι
πρωϊτάμενον δόγματος ἀναποδείκνυ. Scripsit quidem *Cel. Eabri-*
cius Biblioth. Græc. Lib. IV Cap. 31 pag. 445, verba ista a Christiano
homine adjecta esse, sed nullam ille, cur ita decernat, addidit
 rationem. Ill. Vir, *Guil. Temple*, observat, post imperium 25.
Antoninorum Græcam mundiciem non amplius viguisse. At
Longini dictio, ut ab *Aristotelea* vincatur, elegans tamen est,
 nervis plena, rebusque semper conveniens. *Longinus* vero non 27 seq.
 Criticus tantummodo fuit eximius, sed Philosophus etiam acu-
 tus, qui in omni vitæ ratione, ipsaque in morte, magnum se
 præbuit. Ipse, qui sequitur, *Longini* liber novis & separatis 1-108.
 paginis

paginis insignitus est. Dabimus præcipua capita, quæ ad naturam hujus editionis pernoscendam aliquo modo pertinere videbuntur. Verba *Longini* Græca hic minime apparent. Sola nova versio Britannica exhibetur, prout ordo *Sectionum* eam requirit. Hac tota communicata, Notæ Cl. *Smithi* ac Observationes demum singularem sibi vindicant locum, quæ Anglice quoque conscriptæ sunt. Sunť vero illæ ejusmodi, ut ad rem criticam, ad veterem Historiam, & ad stili denique referri mereantur vim atque elegantiam. Duo sunt, quæ hanc editionem imprimis ornant. Unum est, quod Autor doctissimus exempla recentiorum magni nominis Criticorum lectissima recitat, ad præcepta *Longini* illustranda. Sic *Tassus* in *Gierusalemme liberata* quædam ei suppeditavit. Exstant hic loci selectiores virorum celebrium, qui in Magna Britannia eloquentiæ laude florent, ut *Tillotsoni*, *Popii*, *Pearci*, *Miltoni*, *Addisoni*; aliorumque. Ex his etiam notissimis libris, qui *Spectator*, *Guardian*, inscribuntur, & aliis ejusdem generis, loci excerpti sunt lectu valde digni. Ut vetera Græciæ Latineque Autorum exempla taceamus, quæ Vir doctus cumulavit. Alterum, idemque præcipuum, quod nobis hac in editione probatur, consistit in idonea collectione locorum, ex sanctissimis utriusque Fœderis codicibus depromptorum, quibus sententiæ *Longini* lux accenditur egregia. Ut vel hoc nomine hunc Cl. *Smithi* laborem etiam atque etiam commendemus. Quoquo te vertes, locos perspicies *Mosis*, *Jobi*, *Psalmoreum*, ipsius *Christi* verba, notatu digniora. Nec paucas *S. Pauli* elegantias testatus est Cl. Autor. Quo etiam perspicuum sit, quam scitam ille versionem confecerit, verba nonnulla ex *Sectione XLIV*, quæ ultima est, exempli gratia non aliam erit proferre. Criticus Philosophi personam sumit, ejusque verbis usus, παιδομαθεῖς δελείας δικαίας dixit. Doctissima *Daceria* in Notis ad *Terentium* verborum hunc vult esse sensum: ab infantia nostra usque sumus facti imperio, nulla tyrannide aut vi operato; sic enim verba ejus ex Gallico Latine fideliter convertimus. *Pearcius* contra hanc sententiam adoptavit: just and lawful vassalage, id est, justum & legitimum servitium; quo sensu ἀρχῆς δικαία *Isocrates* dixit. Cl. *Smith* alteram

alteram quidem non inscienter delegit notionem, sed venustius locum ita expressit: *we were born in lawful subjection, nati eramus in legitima subjectione*. Ipsam vero rem in uotis adjunctis ex Historia Græca Romanaque confirmat. Ut sensus hic sit: *Democratia, in qua sua quisque libertate utitur, nutrix est erectoris indolis, & nihil ea efficacius ad sublime consecrandum iacitare reperitur. Quare nos felices erimus utique, qui in libero ejusmodi legitimoque imperio nati sumus.* Non dubitamus, fore plura, quæ literati lectores in hoc libello investigare, atque in usus suos convertere, queant. Ipsum vero, quod *Longinus* exposuit, argumentum de industria non exscripsimus, quoniam istud & præterit neminem, & jam alia excerptum fuit occasione.

Pag. 184
seq.

THE METHOD OF FLUXIONS, &c.

hoc est,

METHODUS FLUXIONUM ET INFINITARUM serierum, cum ejusdem ad geometriam curvarum applicatione. Opus posthumum ISAACI NEWTONI, ex Latino Anglice versum, perpetuisque Commentariis illustratum, Autore JOANNE COLSON, A. M. & Societatis Regiæ Socio.

Londini, 1736, 4 maj.

Alph. i plag. 20 $\frac{1}{2}$, Tab. æn. i.

Egregium hoc Opus, quod ceteros hujus generis libros tantum antecellit, quantum inter omnes facile Geometras *Newtonus* eminet, illud ipsum est, quod jam pridem, Illustri ejusdem Autore adhuc in vivis degente, *Cel. Pembertonus* edere consilium ceperat. Qui cum consilium suum, *Newtono* vivis erepto, mutasset; id sibi negotii sumit *Clariss. Colsonus*, &, quia primos hujus Operis fructus civibus suis solis esse voluit, idem ex Latina lingua, qua illud *Newtonus* conscripserat, in Anglicam transtulit, &, artem ejus artis, quam hoc Opus tradit, utilitati prospiciens perpetuis Commentariis illustravit, eorum autem causa, qui principia & fundamenta hujus artis impugnant, & tanquam incerta nimis ac infirma traduxerunt, Præfatione instruit,

E e

xit,

xit, qua, quam stabilibus hæc ars nitatur fundamentis, præclare ostendit. Totum itaque hoc Opus *duo* complectitur, *primo* ipsum *Newtoni* librum de seriebus infinitis & fluxionibus, *secundo Colsoni* in hunc librum Commentarios; de quibus singulis nunc sigillatim agemus. Ipse igitur *Newtoni* liber, parvus is quidem mole, sed & ob difficillimi argumenti uberiozem, solidam, ac minime vulgarem, tractationem, & ob exemplorum selectum, & ob divinum *Newtoni* ingenium, ex hoc Opere ubique elucens, maximi sane æstimandus, *tribus* tanquam *Partibus* constat, quarum *prima* *Euclerorum* instar series infinitas tractandi rationem demonstrat, *altera* methodum fluxionum, proprie sic dictam, tradit, *tertia* usum utriusque methodi in geometria curvarum ostendit. Quod ad primam attinet, versatur ea in exponenda nova illa *Logistica* speciosa parte, quæ ante *Newtoni* ævum fere incognita, postea vero & ab aliis, & a *Newtono* maxime, fuit excolta, cujus ope quælibet quantitas algebraica complexa in ejusmodi seriem, quæ ad verum ejus valorem continuo appropinquat, resolvitur. Quæ in libello *de Analyfi per æquationes infinitas*, atque *Fragmentis Epistolarum Newtoni*, de hoc argumento interserta leguntur, ea hic ordine congeſta, aucta etiam singularibus artificiis, & uberius exposita, videmus. Docetur nimirum modus fractiones, quæ polynomios habent denominatores, in seriem simplicium terminorum continua divisione resolvendi, & radices tam ex potentiis puris, quam ex affectis æquationibus, extrahendi, & simul compendiosa valdeque universalis methodus, æquationes affectas numerice resolvendi, ostenditur. Hæc sunt quibus *prima Pars* hujus libri absolvitur, quam maxime in gratiam sequentis *Partis* Autor præmisit, quippe qua methodus fluxionum explicatur. Quicquid in hoc argumento arduum est, id *Newtonus* ad solutionem duorum *Mechanicorum* Problematum reducit, quibus omnino tanquam fundamentis methodum suam extraxit. Primum est: *Longitudine* spatii descripti omni tempore data, velocitatem mobilis dato quovis tempore invenire; & respicit methodum fluxionum directam, quam vocant. Alterum est prioris conversum, hoc videlicet: *Velocitate* mobilis omni tempore data,

spatium

spatium quovis tempore dato descriptum invenire; quod methodi fluxionum inversæ principium est. Intelligendum est autem, tempus hic non spectari, nisi ut per motum æquabilem expositum & dimensum, spatium autem, haud secus ac omnem quantitatem, *Newtono* generari continua indefinitorum incrementorum, seu momentorum, quæ dicit, accessione, quæ dum quantitas nascens successive & continuo capir, in motu & fluxu veluti quodam constitui, per motum adeo generari, videtur; quod etiam *Fluentium* & *Fluxionum* appellationi ortum dedit, quorum nominum illud quantitates continue crescentes aut decrecentes, hoc velocitates motus generantis, seu eas, quibuscum incrementa tempusculis infinite parvis nascuntur, designat. Itaque quoniam spatii, motu utlibet variato descripti, longitudo omni tempore datur, data relatione constante, quam id omni temporis momento ad aliud spatium simul, motu tamen æquabili, descriptum habet; velocitas autem mobilis omni tempore datur, data relatione velocitatis hujus ad alius cujusdam mobilis celeritatem uniformem, per singula temporis momenta constante; inde intelligitur, primum horum Problematum mechanicorum geometrice & in omni ambitu suo sic posse proponi: data fluentium relatione, invenire relationem fluxionum; alterum sic: æquatione data, quæ quarundam quantitatum fluxiones involvit, ipsas fluentes invenire. Et hisce duobus locis omnis fluxionum methodus continetur. Quibus ex principis fluxionum doctrinam derivaverit *Newtonus*, dictum est: jam ad utriusque Problematis solutionem pergimus. Et primum quidem Problema, quod directa fluxionum methodus conficitur, maxime universaliter sic solvitur. Æquatio, quæ fluentium ratio exprimitur, secundum dimensiones cujusdam fluentium, veluti x , disponatur, & singuli termini primum per singulos terminos *cujusvis progressionis arithmetica*, cujus differentia sit differentia progressionis exponentium in æquatione æqualis, deinceps per quantitatem $x^{-1} dx$ multiplicentur, hæc operatio separatim pro singulis fluentibus instituatur, omnia denique producta in unam colligantur summam, quæ nihilo ponatur æqualis. Quæ solutio quantum a vulgari differat, quæ tam calculum differentialem, quam vulgarem

rem methodum fluxionum, qualis a plerisque scriptoribus Anglicis tradita est, callent, omnes facile intelligent. Circumscribitur enim vulgaris ista methodus multo angustioribus limitibus, cum coefficientes numericos terminorum æquationis, quam vocant, differentialis vel fluxionalis alios non admittat, nisi qui sint dignitatum singularum fluentium exponentes. Cujus rei hæc forte ratio est, quod vulgo fluentem aliquam solam & sine relatione ad aliam considerent, ac ita statim proponant Problema: Data fluentis invenire fluxionem; quod neutiquam ad mentem *Newtoni* facere videntur, qui de fluentibus quantitatibus sic statuit, ut, nisi ad quandam æquabiliter fluentem referantur, earum fluxus distincte concipi mente nequeat. Contra per *Newtoniam* methodum quoslibet numericos coefficientes, modo definitæ progressionis arithmeticæ fuerint termini, assumere liberum est; unde infinita solutionum unius Problematis varietas enascitur, ex quibus, quæ ad negotium maxime videbitur appposita, ea eligi poterit. Solutionem suam *Newtonus* haud paucis exemplis illustrat, & ostendit præterea, quomodo æquatio fluxionalis inveniatur, si æquatio proposita plures fluentes involvat, nec non si quantitates complectatur geometricæ irrationales; denique demonstrationem hujus solutionis, ex natura momentorum petitam, subjungit. De fluxionibus autem altiorum graduum hic exponere prætermisit, eam forsitan ob causam, quod in toto hoc opere his sibi opus non fore intellexit. Ad quæ enim Problemata illis alii vel maxime indigent, ea tam scite tractavit omnia, ut primæ fluxiones abunde sibi sufficerent. Alterum Problema hoc erat: Data æquatione, quæ fluxionum quarundam relationem exhibet, ipsarum fluentium invenire relationem. Quam difficilis sit hujus Problematis solutio, quam parum universales sint, quas huc usque ejus habemus solutiones, & quanto studio in inveniendis methodis, plures casus sub hoc Problemate contentos solvendi, Analytæ defudarint, inter omnes constat rerum mathematicarum peritos. Sed, quam *Newtonus* hic exhibet, valde universalis est solutio. Neque tamen neglexit vulgarem, quæ operatione contraria illi, qua præcedens Problema solutum fuit, conficitur. Nam, quam-
vis

vis particularis sit, & raro succedat, tamen ea prius uti suadet, quam universalis aliqua methodus tentetur. Ad universalem vero solutionem hujus Problematis, quæ per series infinitas maxime procedit, ita sibi viam parat. Primum monet, in singulis terminis æquationis fluxionalis symbola fluxionum ad eandem dimensionem debere ascendere, & ubi id non contingat, subintelligendam esse fluxionem aliquam unitati æqualem; deinde æquationes, quæ duas tantum fluxiones involvunt, ita semper esse disponendas, ut ex altera parte habeatur ratio fluxionum

$\frac{dy}{dx}$, (in qua fluentem numeratoris *relatam*, denominatoris *correlatam*, perspicuitatis & brevitatis gratia appellat,)

ex altera autem parte valor hujus rationis per simplices algebraicos terminos expressus; hinc, si in valore hujus fractionis terminus occurrat, ex quantitate respectu fluentium complexa constans, vel signo radicali subjectus, aut si ipsa hæc fractio æquationis affectæ radix sit, reductionem æquationis per divisionem, aut per radicis extractionem, aut per affectæ æquationis resolutionem, esse instituentiam. Quibus præmissis, omnè hoc Problemam in tres casus dividit. Primus est, si in data æquatione duæ fluxiones & alterius earum fluens involvuntur; secundus, si duæ fluxiones cum duabus suis fluentibus adsint; tertius, si plures duabus fluxiones habentur; qui singuli casus separatim solvuntur. Primi casus solutio sic habet. Fluens, quæ sola occurrit in æquatione, fiat correlata, & rite disposita æquatione, ut dictum, valor fractionis multiplicetur per correlatam, postea singuli termini dividantur per numerum dimensionum, quem illa correlata quantitas in singulis terminis obtinet; quo facto habebitur alterius fluentis valor. E. g. detur æquatio:

$dy^2 - dx dy - x^2 dx^2 = 0$; facta x correlata, & disposita æquatione, fiet

$$\frac{dy}{dx} = 1 + x^2 - x^4 + 2x^6 \text{ \&c. \&c.}$$

quis rite peractis ad regulam, habebitur $y = x + \frac{1}{3}x^3 - \frac{1}{5}x^5 + \frac{2}{7}x^7 \text{ \&c.}$ At, si in valore rationis $\frac{dy}{dx}$ terminus occurrat,

cujus denominator quantitatem x unius dimensionis involvat:

ut ne infinita quantitas pro valore fluentis y prodeat; loco sumenda est quantitas $b + x$, vel $x - b$, & hæc ipsi x in æquatione reducta ubique substituenda. Hanc enim mutationem non impedire, quo minus vera fluentium inveniatur relatio, *Newtonus* præclare demonstrat. Secundum casum omnium difficillimum sic docet resolvere. Æquatione, ut in præcedenti casu, reducta, & si opus est, ita præparata, ut in nullius termini denominatore fluens aliqua occurrat, disponantur ejus termini in duas classes, horizontalem alteram, alteram verticalem, & in illa quidem ponantur omnes termini, relata non affecti, secundum ordinem dimensionum correlata, incipiendo a minima, in verticali vero ad sinistram omnes reliqui termini eodem modo ordinentur deorsum; hisce factis, multiplicetur primus terminus classis horizontalis per correlatam, & per numerum dimensionum dividatur, & quotus fiat primus terminus valoris pro relata inveniendi; hic substituatur ipsi relata in singulis terminis classis verticalis, & facta ipsis ex opposito ad dextram scribantur; addantur termini homogenei proxime altiores, & ex summa inveniatur terminus secundus valoris relata eodem modo, quo antea primus; & sic continuetur operatio, quousque libeat. Rem ipsam sequens diagramma declarabit. Sic

æquatio reducta $\frac{dy}{dx} = 1 - 3x + y + x^2 + xy$: & erit schema calculi hujusmodi:

$$\begin{array}{r|l}
 & 1 - 3x + x^2 \\
 + y & * + x - x^2 + \frac{1}{3}x^3 - \frac{1}{2}x^4 \&c. \\
 + xy & * * + x^2 - x^3 + \frac{1}{3}x^4 \&c. \\
 \hline
 \text{Summa} & | 1 - 2x + x^2 - \frac{2}{3}x^3 + \frac{1}{2}x^4 \&c. \\
 & y = | x - x^2 + \frac{1}{3}x^3 - \frac{1}{2}x^4 + \frac{1}{30}x^5 \&c.
 \end{array}$$

Hæc generalis solutio infinitis modis potest variari, si loco ejus quantitatæ, quæ ex primo termino classis supremæ horizontalis derivatur, alla quævis data quantitas pro primo termino valoris relata assumatur, & operatio prorsus ut ante continuetur. Sic, si primum terminum valoris y assumamus = 1, eumque in termi-

terminis $+y$ & $+xy$ substituamus, operationem vero ut ante continuemus; habebimus $y = 1 + 2x + x^2 + \frac{1}{3}x^3 + \frac{1}{4}x^4$ &c. Et nonnunquam adeo necesse est, ut operationis initium fiat a quantitate constante pro arbitrio assumpta, id quod *Newtonus* tribus casibus declarat. Denique compendia dantur, quæ hanc solutionem sæpe breviorẽ & faciliorem reddunt, quorum quinque præcipua Autor demonstrat. Sed de his quibus plura nosse volupe erit; eos ad ipsum hoc Opus ablegamus. Tertiũ casus solutio ad priorum solutiones reducitur. Res enim omnis eorredit, ut omnibus fluxionibus, exceptis duabus; per relationes singularum binarum aut ex natura quæstionis aut pro arbitrio assumtas exterminatis, æquatio proposita fluxionalis in aliam mutetur, quæ ad primum vel secundum casum poterit referri. Sic, absoluto hoc difficillimo Problemate pergit Autor ad demonstrandum ejus & præcedentis Problematis usum tam in geometria curvarum, quam in variarum quæstionum, quæ ab ea dependent, solutione. Et primo quidem de quæstionibus, quas de maximis & minimis appellant, secundo de methodis tangentes curvarum ducendi, agit, earumque novem recenset. Prima est pro curvis, quarum natura datur per relationem ordinatæ ad abscissam, cui in dato angulo insistit, aut ad arcum alius curvæ, quæ eidem ordinatæ adjacet, aut denique ad arcum alius arcæ, cujus tangentes duci possunt; secunda pro curvis, quæ determinantur per relationem duarum rectarum, ex eodem curvæ puncto educarum, & quarum altera est ad abscissam in dato angulo ordinata, altera ad datum punctum extra curvam ducta; tertia pro curvis, quæ referuntur ad duas subtensas, ex datis duobus punctis ad idem curvæ punctum ductas; quarta, quinta, & sexta, sunt pro curvis, quarum ordinatæ ex dato puncto exeunt, & ad rectam positione datam, cui occurrunt, aut quandam ejus partem, referuntur; septima pro spirabilibus est; octava pro quadratricibus; nona pro curvis, quæ ad alias, communem abscissarum lineam habentes, & ad quas tangentium lex cognita est, ita referuntur, ut detur ratio inter partem ordinatæ, a duabus curvis interceptam, ad arcum aut ordinatam alterius curvæ. Hæc excipit Problema omnium elegantissimum, & ad

penitus

penitus indagandam curvarum naturam utilissimum, quod Auctor ita proponit: ad datam quodvis datæ curvæ punctum quantitatem curvedinis invenire. In quo Problemate solvendo rationem ac viam sibi elegit *Newtonus*, a vulgari haud parum diversam. Principii loco ponit, curvedinem alicujus curvæ in dato puncto æqualem esse curvedini circuli, curvæ concavam faciem in dato puncto ita tangentis, ut alius tangens circulus intra angulum illum contactus cadere nequeat; circuli autem curvedinem, quæ constans est, diametro suæ reciproce esse proportionalem. Sic itaque ad inventionem radii, aut centri, curvedinis reducto Problemate, quinque præcipuas hujus centri proprietates recenset, quarum, quæ simplicissima est, primam in usum solutionis solam convertit, quanquam singulæ singulares solutiones suppeditare possint. Sed illa hæc est: ducto ad curvam perpendiculo in dato puncto, centrum curvedinis esse punctum concursus duorum perpendiculorum, ex utraque primi illius perpendiculi parte ad infinite parvam ab eodem distantiam ductorum. Quo ex fonte non alienam videtur, quomodo solutionem hujus Problematis *Newtonus* derivaverit, docere: quo facilius intelligi, quod supra diximus, possit, hoc in Opere *Newtonum* fluxionibus secundi ordinis iis etiam in locis, ad quæ illas alii maxime adhibent, potuisse carere. Sit data curva AD,

TAB. IV
Fig. 6.

ad quam in dato puncto D sit tangens DT, & perpendiculum DC, in quo C sit centrum curvedinis. Sit $AB = x$ abscissa, ad quam in angulo recto ordinata sit $BD = y$. Per D ducta sit ad AB parallela, cui occurrat in G ex puncto Ceducta ipsi BD parallela, in qua capiatur datæ magnitudinis $Cg = 1$. Erecto ex g ad CG perpendiculo $gd = s$: erit $Cg : gd (= TB : BD) = dx : dy$. Simili ratione sit in distantia a puncto D infinite parva ductum perpendiculum dC, quod rectis DG, dg, occurrat in F & f punctis, & demittatur perpendiculum de. Quibus factis, erunt Do, de, df , simul nata momenta fluentium x, y , & z , atque erit $DF = Dc + \frac{de x des}{Dc}$

ideoque $dF : DF = dz : dx + \frac{dx^2}{dz}$. Hinc ob $dF : DF =$

$Cg :$

CG : CG , determinata est $CG = \frac{dx^2 + dy^2}{dx dz}$, aut (posita

$dx = 1$ & $dy = z$) $= \frac{1+z^2}{dz}$; radius autem DC curvedinis

ipse reperitur $= \frac{(1+z^2)^{\frac{3}{2}}}{dz}$. Cujus analyseos hæc est synthesis.

In æquationis ad curvam fluxionali substituatur 1 in locum dx & z in locum dy ; hujus novæ æquationis fluxionalis iterum capiatur; facta eadem substitutione; & ex ultima æquatione valor ipsius dz , ex præcedente valor ipsius z eruatur; quibus inventis, capiatur in DB producta $DH = \frac{1+z^2}{dz}$, & agatur

HC ipsi AB parallela, quæ definiet centrum curvedinis C . Hanc autem regulam Autor multis exemplis illustrat, & quo modo eadem methodus ad curvas etiam mechanicas possit accommodari, exemplis spiraliū docet. Denique aliam adjungit methodum, quæ magis obvia est, & hoc principio innitur. Nimirum, si quovis centro & quovis radio intelligatur circulus describi, qui curvam in pluribus punctis secet, deinde contrahi vel ampliari, usque dum duo puncta intersectionis coincident: circulus ille ibidem curvam tanget; & si præterea centrum ejus supponatur accedere ad punctum contactus, aut ab eodem recedere, usque dum tertium intersectionis punctum cum priori in puncto contactus coeat, curvæ hujus circuli erit curvedini curvæ in puncto hoc contactus æqualis. Hinc invenire licet radium curvedinis ope æquationis, cujus tres radices æquales sunt ponendæ. His expositis, quædam Problemata attingit, huic Problemati affinia: invenire scilicet punctum, in quo data curva datum curvedinis gradum habeat; invenire punctum *rectitudinis*, quod vocat, sive id, in quo radius flexus fit infinitus, quod tantum non semper flexus contrarii limes est; invenire punctum *infiniti flexus*, item *maximi vel minimi*; determinare locum *centri curvedinis*, seu, ut alii dicunt, *evolutam*; invenire *focum radorum* in puncto datæ curvæ refractorum; invenire curvedinem ad *verticem curvæ*; ubi *abscissæ suæ* ad rectos angulos occurrunt. Problemati de *quantitate curvedinis* aliud non minus

Fff

elegans

elegans, neque magis tritum, jungitur, de qualitate nimirum curvedinis in dato curvæ puncto. *Qualitatem vero curvedinis* dicit *Newtonus* inæquabilitatem seu variationem curvedinis per diversas curvæ partes; ut hoc sensu qualitas curvedinis Spiralis æquabiliter inæquabilis, plurimarum autem curvarum qualitas curvedinis inæquabiliter inæquabilis, possit vocari. Ad determinandam igitur curvedinis qualitatem hæc præmittit principia: 1) quod in punctis similium curvarum similiter positis similis sit curvedinis variatio vel inæquabilitas; 2) quod in ejusmodi punctis fluxiones radiorum curvedinis sint fluxionibus curvarum proportionales; 3) quod, ubi fluxiones illæ proportionales non sunt, dissimilis sit curvedinis inæquabilitas, & quidem major ibi deprehendatur variatio, ubi ratio fluxionis radii curvedinis ad fluxionem curvæ major est. Pro mensura deinde qualitatis curvedinis assumit uniformem circuli curvedinem, & rationem illarum fluxionum appellat *indicem inæquabilitatis curvedinis*; utpote quæ, quantum curvæ in dato puncto curvedo circuli curvedini dissimilis sit, exponit. Jam sit $AB = x$, $BD = y$, $DP = t$, $DC = v$: & erit $De = dx$, quæ ponatur = 1, atque $Cc = dv$. Et, cum sit $BD : DP = De :$

Dd , erit $Dd = \frac{t}{y}$, fietque $\frac{Cc}{Dd} = \frac{y dv}{t}$; quæ est indicis inæquabilitatis curvedinis universalis formula. Sic in parabola Apolloniana, ad quam $ax = y^2$, invenietur index inæquabilitatis curvedinis = $\frac{6y}{a}$. Quæ formula cum adeo simplex

fit & facilis; parabolæ curvedinem *Newtonus* maxime idoneam habet, ad quam aliarum curvarum omnium curvedo comparetur; quam rem aliquot exemplis illustrat. Usum denique hujus Problematis ad varias quæstiones solvendas ostendit, ex quibus unam hæc hic notasse sufficiat: Determinare conicam sectionem, in cujus aliquo puncto curvedo & positio tangentis respectu axis similis sit curvedini & positioni tangentis in dato alius cujusdam curvæ puncto. Cujus quæstionis solutio hoc offert commodum, ut in locum illarum Ellipsium secundi generis, quam proprietates in refringendis radiis *Cartesius* in *Lib. II Ge-*

metria

metria docuit, conicæ sectiones possint eodem fere successu substitui. Pervenimus tandem ad Problemata de areis & longitudinibus curvarum inveniendis, in quibus methodi fluxionum palmaria conspicitur utilitas. Et omnem quidem de quadratura curvarum doctrinam *Newtonus* hic in tria membra dispergitur. Nam primo docet, curvas invenire quotlibet, quarum areæ finitis æquationibus possint exhiberi, secundo, quotcunque curvas definire, quarum areæ ad datæ curvæ aream relationes habeant per finitas æquationes expressas, tertio, cujusvis proposite curvæ aream determinare. In tertii horum Problematum solutione Autor præcipue docet quadraturam curvarum, quarum æquationes terminis complexis constant, reducendo easdem ad æquationes infinitas, sed terminorum simplicium. In cujus argumenti tractatione nonnulla affert haud vulgaris indaginis, veluti cum docet, quomodo ex universali areæ cujusdam curvæ formula determinari debeat area datæ abscissæ portioni adjacens, item, qua ratione canon logarithmorum facile construat: vede his harum rerum curiosos ex ipso hoc Opere cognoscere, quam e nostra enarratione, malumus. Sed, cum non raro contingat, ut, quamvis curvarum quarundam æquationes complexis terminis laborent, areæ tamen earum possint per finitas æquationes exhiberi, saltem ad simpliciorum & tanquam cognitatarum curvarum quadraturas reduci, ut ne qua parte imperfectum hoc problema dimitteret, Autor his etiam casibus prospexit. Nam enim in finem præmisit priora duo problemata, quæ eo potissimum valent, ut, assumtis sectionibus conicis, aut aliis notæ magnitudinis curvis, aliæ curvæ possint inveniri, cum illis comparandæ, & tabulæ construi, quæ æquationes, harum curvarum naturam definientes, ordine dispositas, una cum arearum valoribus complectantur. Habentur ejusmodi tabulæ duæ in libello *Newtoni de quadratura curvarum*, quarum prima areas nonnullarum curvarum ad rectilineas figuras, altera ad sectiones conicas, relatas exhibet. Eæ huc translatae sub finem tertii Problematis comparent; sed prima harum tabularum sex curvarum ordinibus aucta hic sistitur, & addita est uberior de constructione & usu harum tabularum commentatio. Denique

solutione harum duarum questionum, quomodo valor areae curvilineae mechanice approximando possit determinari, & qua ratione ex data area curvae abscissa & ordinata ejus definiantur, tractationi de quadratura curvarum finis imponitur. Quae reliqua sunt in hoc Opere, ea ad doctrinam de rectificatione curvarum spectant, quam Autor ad modum praecedentis de quadraturis tribus Problematis absolvit. Primum docet, curvas, quot libuerit, invenire, quarum arcus finitis aequationibus exprimi queant; quae res breviter eo redit, ut, proposita aliqua curva, inveniatur radius evolutae vel curvedinis, ac inde determinetur aequatio, quae naturam evolutae definiat. Alterum est pro inveniendis quotlibet curvis, quarum arcus ad aliarum curvarum arcus, aut areas datis rectis applicatas, possint ope finitarum aequationum comparari. Tertium vero & ultimum quamvis datam curvam sive ope tabularum quadraturarum, si id fieri potest, sive per aequationes infinitas, rectificare docet. Sed, quoniam de ipso hoc *Newtoni* Opere satis dictum esse videtur: deinceps, quae ad *Cossoni* Commentarios attinent, breviter persequemur. Quae ad introductionem, vel ad methodum infinitarum serierum, annotavit, ea in *VI Sectiones* sunt divisa. Et principio quidem ut methodum hancce tironibus Autor faciliorem redderet, fontes aperuit, ex quibus ea derivatur. Ostendit nimirum, ex vulgari Arithmetica eam omnem deduci posse, quoniam in univrsam Algebra non differt a vulgari Arithmetica, nisi quatenus, quae in hac singulari quadam ratione expressa sunt, in illa universali & indefinita ratione exprimuntur. Nam, sicut in vulgari scala Arithmetica *denarius* radix est, per quam omnia computamus, ita in aequatione Algebraica quavis rite disposita numerus aliquis indeterminatus pro radice habetur, per quam, vel per cujus potentias, omnes quantitates quaesitae exprimuntur & computantur; & quemadmodum in Arithmetica per fractiones decimales fieri solet approximatio, ita in methodo infinitarum serierum convergentium per seriem fractionum, ex cujusvis radice universalis potentiae compositarum, ad quantitatem quaesitam continuo approximamus. Posthaec procedit ad duas praecipuas serierum infinitarum affectiones considerandas,

das, convergentiam puta & divergentiam, & ostendit, in omnibus seriebus infinitis, sive convergant, sive divergant, intelligendum esse *Supplementum* quoddam, quod, si determinari queat, seriem finitam & perfectam efficiat; in divergentibus quidem seriebus hoc supplementum esse exhibendum, nisi quaestionem indecisam & imperfectam dimittere velis; in convergentibus autem posse negligi, quoniam cum ipsis serierum terminis continuo decrescit, & tandem omni assignabili quantitate minus evadit. Quare, cum convergentium serierum præ-divergentibus usus tantus sit, quomodo series infinitæ inveniri possint ad datum valorem finitum continuo convergentes, varia ratione docet. Deinde operationes considerat, per quas series infinitæ aut producuntur, aut productæ tractantur. Et in *secunda* quidem *Sectione* exponit methodos inveniendi series infinitas per divisionem & extractionem radicis ex æquatione pura. Si quantitas complexa per divisionem-reducenda est ad seriem infinitam, docet Autor, qua ratione divisio possit in multiplicationem mutari, adhibito supplemento, de quo ante dictum fuit; & ad eundem fere modum docet extractionem radicis per æquationes supplementales fictas peragere. Hinc theoremata universalia deducit, quibus multiplicatio, divisio, involutio, & evolutio, infinitarum serierum magis expeditæ redduntur, & quæ ad novam quandam praxin resolutionis fractionum ac radicum applicantur, qua ad omnes formas æquationum resolvendæ Autor aditum sibi munit. Pergit enim in *tertia* *Sectione* ad exegefin numerosam, & postquam *Newtoni* methodum æquationes numericas affectas resolvendi magis explicuit, theorema universale inde deducit, cujus ope cujusvis æquationis numerica radix quantumvis accurate & satis facile potest computari. In *quarta* *Sectione* resolutionem speciosarum æquationum tractat. Quod negotium quoniam cum hac præcipue difficultate est conjunctum, ut forma diversarum serierum, in quas eadem æquatio resolvi potest, determinetur, & initialis earum approximatio, seu primus terminus, inveniatur; *Newtonus* ope regulæ & parallelogrammi, cui potentie duarum indefinitarum specierum æquationis combinatæ inscribuntur, hanc rem expedire docuerat.

erat. Hujus igitur artificii principia & fundamenta *Colsonus* hac in *Sectione* dilucide & copiose demonstrat; deinde in *quinta Sectione* multas alias methodos analyticas proponit, quibus series pro radicibus æquationum ad quemvis numerum terminorum facile extendi possunt. Itaque, satis explicata methodo infinitarum serierum, transit in *Sectione sexta* ad methodum fluxionum, cujus naturam & principia latius exponit. Hanc introductionem excipiunt annotationes ad primum Problema de methodo fluxionum directa, quibus hæc tria potissimum agit: primum, ut demonstrationem regulæ, quam *Newtonus* dederat, illustriorem & firmiter reddat, ac ab omni difficultate vindicet; alterum, ut doctrinam de Fluxionibus superiorum ordinum tradat, & ex notione fluxionum primis ordinis deducat; tertium, ut methodum universalem proponat, ope curvarum, easque tangentium rectorum linearum, fluentes ac fluxiones, in omni casu & cum omnibus earum *συμπτάμασι* & affectionibus, exhibendi & representandi. Quæ methodus, cum adeo abstractas a sensibus fluxionum notiones tanquam sensibus subiciat, multum conducit & ad existentiam earum demonstrandam, & ad methodum illas inveniendi uberius comprobendam ac illustrandam. Ultimùm denique locum occupant annotationes ad Problema illud, in quo *Newtonus* methodum fluxionum inversam tradiderat. Et hic exempla a *Newtono* proposita tam per regulas *Newtoni*, quam per varias alias *Analyses*, solvuntur, nova etiam exempla adjiciuntur, *Newtoni* demonstratio hujus methodi magis illustratur, regula illa, cujus supra mentionem fecimus, qua præcipitur, ut origo fluentis transmutetur, & loco x assumatur $b + x$, ex suis principiis evincitur, & qua via iuventur simul nata fluentium plurium incrementa, docetur, tandemque methodus elegans & valde universalis omnis generis æquationes, & algebraicas & fluxionales, ope fluxionum altiorum ordinum resolvendi, proponitur, ac varia inde utilissima theoremata, veluti theoremata binomium *Newtoni*, item celebre *Moirvei* theoremata, derivantur. In universis hiscè Commentariis Cl. *Colsonus* ita est versatus, ut omnia perspicue traderet, & ad tironum hujus artis captam, quantum licebat,

sefe

sefe accommodaret. Quare, cum in reliqua Operis hujus *Newtoniani* parte, ad quam Commentarios suos non extendit, passim occurrant loca, quæ aut iis, in quorum gratiam hoc Opus conscriptum fuit, moram facere in legendo possint, aut, a *Newtono* brevius dicta, uberiori commentatione digna sunt, confidimus, Cl. *Colsonium* rem facturum esse omnibus gratissimam, qui *Analysi* infinitorum student, si, quos jam habet exaratos, ut scribit, in reliquam Operis partem Commentarios, illi ut in manus hominum, hanc scientiam amantium, veniant, curaverit.

DELLE UOVA E DEI NIDI DEGLI UCCELLI, &c.

hoc est,

DE OVIS ET NIDIS AVIUM LIBER PRIMUS
Comitis JOSEPHI ZINANNI, *Ravennatis*, additis
in fine *Observationibus*, & *Dissertatione* de variis
Locustarum speciebus.

Venetis, per Antonium Bartoli, 1737, 4.

Alph. 1 plag. 1, Tabb. æn. 29.

Sequitur Ill. Autor in exponendis avium ordinibus methodos, a *Joanne Jonstono*, *Francisco Willughbejo*, & *Ulysse Aldrovando*, stabilitas. In tres Tomos *Aldrovandus* avium historiam dividit. *Primus* continet aves rapaces, aquilas, vultures, falcones, & congeneres alias, quas constat de die prædam querere. Inde digreditur ad aves rapaces nocturnas, ululas, caprimulgum, tandemque subnectit mediæ naturæ aves; quorsum refert involacres, struthionem & psittacos; hinc aves rostro duro ex corvorum genere exponit. *Alterum* genus sistit aves terrestres non rapaces, quæ in more habent vel arena, vel aqua, corpus perfundere, & in pulverulenta terra ludunt, pulveremque pennis exceptum excutunt. Inde baccivoras habet, aut eas, quibus vermis esca est, tandemque canoras. *Tertius Tomus* continet volucres aquaticas, quas subdividit in planipedes, quarum digiti membranis committuntur, quæque aquis innatant; & eas, quæ aquis saltem vicinas stationes incolunt. Alia ratione *Jonstonus* avium ordines instruit, duo summa constituens genera, earum, quæ

quæ terram, & earum, quæ aquas, incolunt. Inde terrestres tribus classibus prædeunt. Prima continet aves carnivoras & rapaces ex gente vulturum, quorum etiam pſittacos refert, corvos, graculos, ululasque. Secunda classis complectitur insectivoras canoras, & non canoras. Tertia classis habet granivoras, qua continentur pulverulentæ, aomesticæ, & sylvestres, & illæ, quæ aquis plumas perluunt. Aquaticas tandem dispeſcit in eas, quæ digitos habent divulſos, aut membranis commiſſos. Celeberrimus Ornithologus Anglus, *Franciscus Willugbejus*, diverſa aves ordinandi methodo ingreditur, facta earum in terrestres & aquaticas distinctione. Primum genus statim in duas species subdividit, alterum, cujus unguis sunt adunci, alterum, cujus unguis sunt exporrecti. Ex illis, quibus unguis sunt adunci, alias habet carnivoras, rapacium familiam, alias frugivoras. Rapaces in diurnas & nocturnas dispeſcit. Rapaces aliæ sunt generosæ, aliæ tardæ & ignobili indole præditæ, majores itidem aliæ, aliæ minores. Aves rapaces generosas appellat eas, quæ venationi affueſcunt. Hæ iterum vel ala tegunt uropygium, prout falco & lanius, aliæ remiges pennas uropygio seu cauda breviores habent, prout falco palumbarius & fringillarius. Pigræ, quæ venationem haud exercent, magnitudine discrepant. Inter has etiam numerat manucodiatas, seu aves paradisiacas. Rapaces noctivagæ sunt auritæ, seu cornutæ, prout buteo, vel non auritæ, prout ulula & pſittacus. His omnibus & unguis & rostrum curvum est. Quæ utrisque utuntur rectis, dividuntur in maximas, medias, & minores. Maximarum exemplum est struthio, mediæ hujus generis aves, rostro prægrandi & duro, frugivoræ, carnivoræ, aut insectivoræ, sunt corvi, graculi, monedula, picæ. Rostrum brevius habent reliquæ, & album quidem gallinæ, gallo-pavones, pavones, nigrum autem columbæ, turdi. Minimæ hujus generis aves itidem rostro dividuntur, *cruciato* loxia, *comui* alauda, *crasso* reliquæ. Aquaticæ aves duplici ordine discrepant. Aliæ enim terrestres victum ex aquis petunt, aliæ stationem in aqua habent; inque ea natant. Primi ordinis sunt ciconiæ, aliæque piscivoræ, quarum mensura rostri, prout longum illud est, vel brevius, classem constituit. Aliæ natantes haud difficulter pedum

pedum conditione dispescuntur in ordines. Aliæ enim pedibus sunt prælongis, ut phœnicopterus, trochilus, recurvirostra, quarum quædam tribus tantum gaudent digitis, ut alva, lomixia, lingua. Brevipedes reliquæ ex natatilibus membranarum, quibus digiti pedum committuntur, conditione discrepant. Ill. Autor aves suas, aviumque nidus, & ova, in tres classes dividit: I) Aves terrestres, non rapaces; quarum ordo 1) carne eduli, plumis nitentibus, gallo-pavo, phasianus, perdix; 2) carne eduli, plumis indecoris, hortulanus, coturnix, & quæ coturnicum rex dicitur; 3) carne non eduli, motacilla, &c.; 4) carne eduli, canoræ, alauda, lusciniæ; 5) plumis decoris, canoræ, non edules; 6) canoræ tantum, nec pulchræ, nec edules; 7) loquaces, ut pica glandaria, &c.; 8) loquaces edules, sed non sapidæ, ut sturnus, gaza marina; 9) loquaces inelégantes, nec edules. II) Aves terrestres rapaces, quarum ordo 1) generosæ, aquilæ; 2) venatrices; 3) edules; 4) loquaces; 5) nocturnæ otiosæ; 6) nocturnæ venatrices; 7) nocturnæ superstiosæ, ut ulula, caprimulgus, aliæ. III) Aves aquaticæ, quarum ordo 1) eduli carne; 2) eduli carne, sed non sapidæ; 3) carne insipida, sonoræ; 4) nec edules, nec sono gratæ, nec elegantes. Annectuntur eruditæ de locustis, earundemque generi, observationes. Postquam enim animalculi vitæ genus, familiarum ordo, externus formæ habitus, hinc organa vitalia, descripta sunt; sexus exponitur & animalis ortus. Ex ovo nascuntur sub specie vermium, per medium metamorphoseos statum transeunt, nec statim alas habent, sed bruchi nominis saliant per prata, qui, postquam aliquoties exuvias posuit, tandem, emergentibus alis, evolat.

JOANNIS JACOBI HUBERI DE MEDULLA
spinale, speciatim de nervis, ex ea provenientius,
Commentatio, cum adjunctis iconibus.

Gottingæ, apud Abrahamum vanden Hoek, 1741, 4.

Plag. 10, cum Tab. æn. 1.

Amplissimam quatuor iis annis, quibus Professoris in Academia Gottingensi munere fungitur Cl. Autor, in partis abditæ
 Ggg
 structu-

- structuram curatius inquirendi occasionem nactus, haud minus septuaginta cadaveribus, eo tempore in theatrum illatis, & ea, quæ circa materiem propositam perpetua sunt, & quæ sæpius incidunt, varietates, diligenter notare aggreditur, postquam Programmate, A. 1739 edito, de ipsa medulla, de ejus tunicis, & de ligamento denticulato, egit; integram medullæ spinalis, ejusque propaginum, historiam in aliud tempus differt. Superficies medullæ spinalis filamentis nerveis horret, in fasciculos collectis, quæ duram matrem vario modo subeunt; eorumque filamentorum origines in series dispositæ sunt, secundam longitudinem medullæ protensas, quatuor numero, duas anteriores, dextram alteram, alteram sinistram, & iis oppositas duas posteriores, quarum binæ quævis virga medullæ lævi a se invicem separantur. Horum facies, tum ligamentum denticulatum, & filum, sive immissio piæ matris in medullam antica, describuntur; postica autem piæ matris immissio negatur. Tum generales filamentorum origines & progressus exponuntur. Enumeraturus inde nervos medullæ, Autor characteres tradit exactos, quibus nervi cerebri a nervis medullæ distinguantur, disputatque de nervo ad octavum par nervorum cerebri accessorio, quem nervum intermedium esse, atque medullam spinalem cerebro jungere, concludit. Ejus nervi origines a medulla spinali atque medulla oblongata accuratius, quam adhuc factum est, describuntur; varietates circa eas in diversis cadaveribus, Autorum diversæ de iis sententiæ, notantur, & inventor laudatur. Nervus dein primi paris spinalium, sive decimus *Willisii*, clare exhibetur, quoad posticam imprimis originem, cum varietatibus; quem spinæ nervis annumerandum esse, probatur, de ejus egressu ex theca ossea lapsus Autorum atque confusa doctrina decem paria nervorum cerebri statuentium, aliaque, inconcinne posita ab iis, qui nervum hunc inter nervos cerebri & medullæ ambigere dixerunt, notantur; tum observatores, qui vera de eo tradiderunt, laudantur, atque administratio medullæ spinalis, qua commode, quæcunque de ea prodit Autor, possit detegi,
- mon-

monstratur. Progressus inde fit ad nervos reliquos, & secundus colli clare describitur; tum tertius, quartus, quintus, sextus, septimus, & octavus: ubi & de nervo diaphragmatico quædam. Porro pars nervorum nonum, & quæ inde sequuntur ad quartum & vigesimum, sistuntur. Origines tandem nervorum reliquorum, quæ caudam equinam constituunt, generatim traduntur, & speciatim figura medullæ ad harum exortum, ejusque eminentiæ duæ læves, nondum descriptæ, exhibentur; tum ligamentum, ab infimo medullæ apice ortum, speciatim vero nervi a pari vigesimo quinto ad tricesimum, describuntur. Notantur inde varietates circa numerum nervorum spinalium ex quadraginta cadaveribus, & Autorum sententiæ de eo numero, deque numero & varietate vertebrarum, recensentur. Quibus adduntur quædam de ganglii nervi penultimi singulari, quæ interdum occurrit, structura. Hinc necessitas inseritur nervos spinæ in certas perpetuasque classes dispescendi, constituiturque prima classis nervorum cervicis; altera nervorum thoracis; lumborum tertia; & quarta ossis sacri. Tabula non hæc modo, quæ ita descripta sunt, clare nitideque depicta sistit figuris tribus, verum & ventriculum cerebri quartum, originem paris nervorum noni, ligamentum denticulatum, & alia quædam, iis addit. Univerſa cum accuratam partis corporis humani pulcherrimæ imaginem exhibent, ea complectentem, quæ superiores Anatomici de ea tradidere, novis observationibus plurimis aucta, tum de ingenio Autoris atque industria in præparando, de diligentia in observando, deque fide in describendo, certissimum perlucet testimonium, magno, si occasio porro accesserit, Anatomix incremento servituris.

§. 16.
17.
18. 19.
20.
21. 22.
23. 24.

25.
26.

27.
28.
29.
30. 31.
32.

Medicinisches Gelehrten-Lexicon, x.

hoc est,

LEXICON MEDICUM, IN QUO VITÆ CLARORUM scriptis Medicorum ita describuntur, ut simul
Ggg 2 *Scripta*

scripta eorum, inventa, & controversiæ, commemorentur, Autore D. CHRISTIANO WILHELMO KESTNERO.

Jenæ, in officina Meyeria, 1740, 4.

Alph. 5 plag. 5.

Quantum laboris exhauserit Autor doctissimus, hoc *Lexicon* concinnans, (quem jam in his *Actis A. 1732 Mens. Octobr. pag. 467* laudavimus, adjutorem scilicet Celeb. *Stollii* in *Historia Medicina* componenda,) cum res ipsa loquitur, tum ipsemet in Præfatione edisserit. Videns nimirum, vitas Medicorum, a pluribus descriptas, plurimis scaterere falsis narrationibus, prætereaque admodum imperfectas esse, omnem movere lapidem constituit, ut afferret certiora, utque non solum libros, a quoque editos, sed inventa potissimum cujusque, & singularia in rem medicam merita, indicaret. Veterum quidem Medicorum ut rite exponeret historiam, perlegit *Plinii, Celsi, Aureliani, Dioscoridis, Athenæi, Galeni, Aetii, & Oribasii*, scripta Arabum & mediæ ævi Medicorum Latine scribentium notitiam e *Reinesii, Conringii, & Freindii*, libris petiit doctissimis. Ad recentiores delatus Medicos, non eorum solum ipsorum scripta perlustravit, inspectis etiam Præfationibus Dedicationibusque, sed plurimos etiam consuluit Biographos, quos nominatim adducit, simul, qualem quemqueprehendit, docens ingenue. In ipso Opere multos aliorum errores biographicos notavit corripitque, omnia justis atque idoneis muniens autoritatibus. Nec illud lecturos hoc Opus celat, de Medicis adhuc viventibus se nihil proferre, ac Alchemistas quoque, quippe pseudo-medicos, omisisse, denique nec eorum exhibere vitas, qui, Medici cum essent, scientiam tamen medicam nullo illustrarunt Opere, e. g. *Antonii van Dalei*. Non solent Lectores nostræ longiorem a nobis postulare talium Operum recensionem. Quare eos duntaxat e vita *Asclepiadis, Erasistrati, Dioclis Carystii, Galeni, Rogerii Baconi, Paracelsi, Vesalii, Sennerti, Roberti, Boylii,*

lii, Helmontii, Kanckelij, Ruyschii, Schelhammeri, & Wedelii, capere jubemus specimen adhibita ab Autore industria. Nec dubitamus, magnas ei actum iri gratias non solum a Medicis elegantioribus, sed ab universis Historiæ literariæ cultoribus. Ceterum, cum hujusmodi Opera semper aliquid supplementi recipiant, facile credimus, eruditissimum Autorem *Stollii* sui exemplo perrecturum esse hoc in studio, quæque ipsi posthac occurrerint, studiose collecturam esse emissurumque. Nobis quidem observatum est, non venisse in ipsius manus *Grienwaldtii Bavaricam iatricam*, Monachii A. 1733 editam, & a nobis A. 1734 *Mens. Jul. pag. 332* recensitam. Ex hoc enim libro supplementa adjici possunt iis, quæ Noster protulit de *Jo. Agricola Ammonio*, A. 1570 mortuo, de *Boscio*, A. 1585 extincto, de *Laurentio Gryllo*, A. 1560 rebus humanis erepto, de *Wolfgango Hævero*, (ita enim, non *Hæfero*, scribit *Grienwaldtius*.) de *Edmundo Hollygo*, mortuo A. 1612, de *Raimundo Minderero*, de *Francisco Ignatio Thirmairio*. Imo adjungi illo ex libro queunt plures Baviaræ Medici scriptis clari, quos Noster plane præterit silentio, *Joannes Bairstius*, *Wolfgangus Sigismundus Bromius*, *Malachias Geigerus*, *Cyriacus Luteius*, *Joannes Jacobus de Maphais*, *Albertus & Philippus Menzelii*, *Jacobus Ostbeus*, *Philippus Jacobus Schensfelderus*, *Thomas Thirmairius*, *Joannes Menradus de Vorwaltern*, *Joannes Albertus Wimpinaus*.

ÆGIDII STOKMANS, IN PAGIS KNOLLEN-
dam & Markenbinnen Verbi divini Ministri,
Miscellanea sacra.

Partes II.

Amstelodami, apud Henricum Vieroot, 1737 & 1739, 8.

Pars I plag. 9, Pars II plag. 11.

Rev. Autor, qui jam aliis scriptis, Belgico sermone consignatis, Commentatione in *Genes. III, IV*, & *Jes. LIV*, innotuit, sistit hic observationes in difficiliora sacre Scripturæ loca, bonæ fragis plenas, ac circumspiciam sagacitatem spirantes. *Part prior*

Ggg 3

comple-

complectitur *Dissertationes tres, posterior duas, cui Indicem utriusque Partis subjecit.* In illis quoniam multa comparent, ab aliis non observata, illa, in breve missa compendium, exhibebimus. *Dissertatio prima est de Annis 400 & 430, quorum hi finiti sunt in exodo Israelitarum ex Aegypto, illi in fine oppressionis Israelitarum per Aegyptios.* Disceptationis initium facit ab anno natali *Abrahami.* Difficultas emergit ex locis *Gen. XI, 26, 32, XII, 4, Act. VII,* quam viri docti ita vulgo expediunt, ut statuunt, *Gen. XI, 26,* non indicari natalem *Abrahami,* ac si anno 70 *Terachi* sit prognatus; primum ipsum nominari, quia benedictionibus divinis reliquos fratres antecelluerit, quemadmodum *Gen. VI, 10, Semus* primus memoretur, licet primogenitus *Noachi* non fuerit; primum ex scopo *Mosis* fuisse. Igitur, ut loci hi in concordiam redigantur, affirmant, *Abrahamum* anno demum 130 parentis *Terachi* in lucem editum esse. In cujus sententiæ confirmationem plura argumenta afferunt. Sed Clariss. Autor notat, ex *Gen. XII, 26,* nihil aliud colligi posse, quam *Abrahamum* anno 70 *Terachi* procreatum fuisse, quoniam, ubi in historia *Mosis* chronologica dicatur: *hic vixit tot annos: & genuit hunc vel illum,* annum, qui memoratur, natalem illius filii esse, cujus primo loco mentio fiat, & cujus causa historia narretur. Inter locum *Gen. XI, 26, & V, 32,* hoc discriminis 1) intercedere, ut in illo dicatur, *& vixit Terachus,* in hoc, *& fuit Noachus בן filius,* &c. Prius accurate tempus definire, non posterius. Adhuc *Gen. V, 32,* verba *נח וררר נח* per *sakeph katon* a sequentibus dirimi, *Cap. XI, 26,* verba uno halitu pronuntianda esse, imo 10-13. *Abrahamum* per *sakeph katon* a fratribus distingui. 2) Dici posse, *Semi* annum C fuisse D *Noachi,* vocem *שנתים Gen. XI, 10,* non præcise biennium elapsum, sed adhuc labens, designare, quoniam non addatur *ימים,* uti *Gen. XLI, 1;* probabile etiam esse, *Semum* statim post diluvium liberis procreandis operam dedisse, & Deum voto ejus annuisse. Porro *בן* non significare, aliquem tot habere annos, quot memorentur, vel annum illum agere, *Exod. XXX, 14, Lev. IX, 3.* Igitur dici posse, *Semum* anno secundo C annorum fuisse, id est, C annos implevisse, & *Arphaxadum* anni I mense XI natum esse. Verba *אחר חסברל Gen. XI, 1,*

XI, 1, non indicare tempus, quo arca egressus, sed quo arcam ingressus fuerit *Semus* cum *Noachō*, quia *Gen. IX, 29*, dicatur *vixisse* 950 annos, qui tamen post diluvium 405 annos in vivis fuerit, *Gen. IX, 28*. Porro ab ætate *Lotbi* ad annum *Abrahami* natalis argumentantur, qui anno 99 *Abrahami* filias matrimonio aptas habuerit, *Gen. XIX, 14*, qui que *v. 31 senex* appelletur: fuisse autem ex *Harane*, *Abrahami* fratre, profatum. Argumentum ita solvit Autor, potuisse *Haranem* secundo post *Abrahamum* annum natum esse, potuisse *Lotbum* sustulisse anno 27, (uti *Nachor* habuit, anno 29, cum *Terach* ipsi progigneretur, *Gen. XI, 24*), potuisse igitur *Lotbum* anno 99 *Abrahami* filias nubiles habere, potuisse senem appellari: denique senem dici non ex sententia *Mosis*, sed ex persuasione filie natu majoris *Lotbi*. *Jiskam*, memoratam *Cap. X, 19*, coll. *v. 31*, nihil differre a *Sarai*, non concedit; quod alias illam *Abrahamus* non ita efficacibus verbis *fororem suam* appellare potuerit *Gen. XX, 12*, genitam forte ex concubina *Terachi*; nominari *Terachi nurum v. 31*, quoniam *Abrahamo* jam tum nupta fuerit, & nunc, non qua filia *Terachi*, sed qua conjux *Abrahami*, solo natali exiret. Legem *Lev. XVIII, 9, 11*, antequam Israelitis lata, obligare non potuisse, præterea forte consuetudinem illam inter idololatrias, quos inter debebat *Abrahamus*, *Jos. XXIV, 2*, viguisse. Objiciunt porro, ut *Gen. XI, 26*, annus natalis *Abrahami* indigetur, non esse necesse, cum is ex illius annis, alibi a *Mose* memoratis, effici queat. Sed negat Doctiss. Autor, posse illum, si quis ab hoc loco discesserit, certo determinari. Et, si ille natalis *Abrahami* non sit, esse vel *Nachoris*, vel *Haranis*, sed moris non esse in Scriptura, illorum chronologiam texere, qui lineam sanctam non propagarint. Non obsticisse pietatem, ut patrem senem anno 145 dereliquerit, & hic adhuc 60 annos Carris superstes fuerit; Deo quippe vocanti magis obediendum, & terram Canaanam non *Teracho*, sed *Abrahamo*, promissam fuisse. Sed difficultatem vix superandam movet *Stephanus*, *Act. VII, 4*, dicens, *Abrahamum*, patre mortuo, Carris exiisse. Quam ut, missis aliorum sententiis, solveret, observat 1), in toto illo sermone tenatus summi socios, viros legis ac historię populi sui probe gnaros, nihil falsi deprehendisse; 2) *Stephanum* cum *Mose*

Pag. 13-

18.

18-21.

21-23.

23-26.

26-27.

- Mose* non pugnare. *Mosen* dicere, *Abrahamum* egressum esse Carris *Gen. XII, 4*, idem *Stephanum Act. VII, 4*. Precario poni *Abrahami* peregrinationem in terra Cananæ, quam 75 annos natus inierit, *Gen. XII, 4*, nihil hanc differre a *μετοικισμῶν* in Canaan, quo ipsum post mortem parentis *Act. VII, 4*, Deus beaverit. Equidem in consequenti oratione *Stephanum* aliqua narrare, quæ ante *Terachi* mortem contigerint, v. c. nativitatem *Isaaci*, sed oratorem agere, quod genus hominum ex historiis ea seligat, quæ
- Pag. 27-33. ad scopum faciant. Regreditur hinc ad 400 annos *Gen. XV, 13, 14, 33* & 430, *Exod. XII, 41*, memoratos, quorum illi cum fine servitutis & oppressionis seminis *Abrahami* in terra non sua exspirarint, hi finem suum sint consecuti, quo die Israelitæ *Ægypto* excefferint. Distinctionem hanc accurate observare Scripturam, priorem numerum referendo ad semen *Abrahami Gen. XV, 13, Act. VII, 6*, posteriorem ad promissionem, eidem datam,
- 33-35. *Gal. III, 17*, coll. *Gen. XII, 1-3*. Annes 400 constituit a nativitate *Isaaci* usque ad id tempus, quo *Moses* & *Abaron* coram *Pharaone* constituti fuerint *Exod. VII, 7*, a quo tempore Israelitas ab *Ægyptiis* ulterius afflictos fuisse non legamus, & Deus in *Ægyptios* animadvertere cœperit. Horum autem annorum numerum ex ætate *Abaronis* & *Miriam*, qui sub initium oppressionis lucem adspexerit, ac reliquis numeris filiorum *Israel*, qui memorantur, conficit. Hoc toto tempore semen *Abrahami* peregrinum fuisse in terra aliena, eundemque afflictum ac utrumque complectendum esse, ex verbis *Stephani Act. VII, 6*, non ita evidenter liquere, sed id clarissime definiri posse ex *Gen. XV, 13*, ubi *athnach* ponatur ante annum 400. Ut sic illi respiciant & peregrinationem, & afflictionem. Horum autem initium ducendum a nativitate *Isaaci*, qui, quam primum in lucem hanc sit effusus, peregrinari cœperit, natus ex peregrinante patre. Sed
- 44-46. haud levis scrupulus remanet circa *μετοικισμῶν Abrahami ex Act. VII, 4*. Statuit igitur duplicem *μετοικισμῶν*, primum, ubi Carris exivit, inque Cananem demigravit, secundum, quando post obitum patris Carras rediit, ac bona, in quæ ipsi jus competebat, transtulit. Iterata vice Carras rediisse, *Judei* affirmant, quod ex *Carthwrighto* ad *Gen. XV* notat, Scripturam sacram huic

huic sententiæ favere, probat ex *Gen. XII, 5*, ubi dicatur, ipsum secum sumsisse facultates, quas Carris acquisiverit, quo sic distinguantur ab illis, quæ ante eo illatæ erant, & in quas ipsi jus competebat. Fidei esse propius, *Abrahamum*, patre mortuo, eo rediisse, ut justa illi solveret, quod magistri in *Seder olam rabba Cap. I* perhibeant, atque inde omnia bona, in quæ post parentis fata ipsi ac conjugi *Saræ* jus fuerit, in Canaanem traduxisse: quo factò, peculium sibi aliquod, biennio fere ab excessu patris, comparaverit, *Gen. XXIII, 17-29*, nec, quod constat, illum postea locum, ut antea, mutavisse, sicque *μέτρον* terræ Cananæ factum esse. Postis jam his 400 annis, annos 430, nominatos *Exod. XII, 40, 41*, *Gal III, 17*, numerat ab anno 71 *Abrahami*, inde ad *Isaaci* nativitatem sunt anni 29, ab *Isaaco* ad finitam oppressionem Israelitarum fluxerunt anni 400, inter primam & decimam plagam, *Ægyptiis* immissam, Chronologi fere unum annum intercessisse judicant, qui anni in se ducti efficiunt anni 430. Sed dubium grave oritur ex *Exod. XII, 40, 41*, ubi anni 430 non ad habitationem *Abrahami*, postquam promissionem acceperat, sed ad habitationem filiorum *Israelis*, & quidem in *Ægypto*, referuntur. Examinata illorum sententia, qui hos annos dant habitationi Israelitarum in *Ægypto*, animadvertit, nominari hic filios *Israel*, quia illis proprie competierit habitatio, quorum nomine patres terram, filiis promissam, habitaverint. Igitur hunc in modum verba vult converti: *Et mansio filiorum Israelis, qui sederunt in Ægypto, fuit XXX annorum & CCCC annorum.* Vocem *ישראל* non conjungendam esse cum voce *ישראל*, sed potius cum vocibus *filiorum Israelis*, quod appareat ex accentu *šakeph kaabon*, voci *Israelis* imposito. Totum hoc argumentum *Doddsii*. Autor ita excussit, ut, quicquid ad illud ornandam explanandumque facere posset, singulari quadam *ἀρχαία* in medium attulerit, suisque demonstrationibus effecerit, ut difficultates, quæ nonnullis vix superabiles sunt visæ, si non omnino sublata, saltem insigniter imminute fuerint.

Dissertatio secunda agit de vocibus dominii *יהוה* & *בעל*, in plurali numero usurpatis, cum de uno homine agatur. Nomina dominii in lingua Ebræa in plurali numero poni ad dignitatem personæ indicandam, vulgatissima est sententia.

H h

Sed,

- Sed, hanc regulam non omnibus locis applicari posse, sibi persuadet præstantissimus Autor; ex illa quippe sequi, homines tantum dignitate conspicuos כְּעֲלִיִּים & אֲדֹנָיִם appellari posse, quod de possessoribus boum & asinorum dici non possit, *Exod. XXI, 29, Jesh. I, 3.* Igitur in his nominibus multitudinis numerum adhiberi censet ad *pluralitatem relationum, quæ inter illas res, sive personas, quarum aliqua in numero plurali domini dicitur, designandam.* Posse nempe aliquem dici cujusdam sive rei, sive personæ, dominum, licet tunc temporis istius curam non gerat, vel ea ad suum commodum utatur; quo in casu in numero singulari dominus istius dicatur. Exemplo hoc illustrat, petito ex *Deut. XV, 12*, ubi dominus in singulari numero dicatur respectu rei, quam proximo elocavit. Quæ ita generatim dixerat, illa speciaticim persequitur, ac omnia loca, in quibus hujus generis nomina occurrunt, in censum vocat, ostendens, quæ relationes in considerationem veniant, & venire debeant, objectiones etiam, quas sibi fieri posse prævidebat, dituens.
- 74-75. *Dissertatio tertia* destinata est illustrationi loci *Jo. I, 12, 13*, in quo virum divinum hæc duo agere docet, ut demonstrat 1), adventum τῆ λόγος εἰς τὰ Ἰουδαία non caruisse præclarissimis effectis, v. 12; 2) quis illé sit, qui tempore Novi Testamenti filius Dei dici mereatur, v. 13. Verbum παραλαμβάνειν in eo sensu differre a λαμβάνειν, ut illud sumatur sensu Judaico. Judæi quippe imaginabantur sibi, hominem suæ naturæ viribus tantum valere, ut Christum recipere possit, hoc autem vires naturæ excludat. ° Ὅσοι distinguuntur a τοῖς Ἰουδαίοις, Judæis, qui peculium ipsius erant ex Veteri Testamento, sed ex ipsâ illa relatione eum non acceperunt, sed potius vi testamenti gratiæ. De his porro dicitur, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, digitum intendendo in illos, qui adhuc in vivis fuissent ea tempestate, qua *Joannes* hæc scribebat, cum fides in terra locum habeat 1 *Cor. XIII, 13*, adeoque in fide constantiam præbeant. Beneficium, quod illis obtigerit, describitur: ἔδωκεν αὐτοῖς ἰζησίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι. Vocem ἰζησίαν, varie ab interpretibus redditam, explicari posse judicat per *potestatem jure fundatam*; per filiationem autem non intelligendam esse prærogativam omnibus credentibus communem, sed primam civibus ecclesiæ
- 75-85.
- 91.
- 92-93.
- 93-97.

ecclesie Novi Testamenti. Non esse, cūr ab ordinaria significatione verbi γενέσθαι, ut fierent, suscedamus. Licet enim jamdum crederent in Jesum, qui venerat ut lux, nondum tamen spiritum filiationis accepisse, ipsis datum, ubi Christus, sanguine fuso, coelos conscenderit, quocum simul υιοθεσίαν, propriam credentibus Novi Testamenti, acceperint, spectandam tanquam donum Dei, ut pateat ex verbis: ἔδωκεν αὐτοῖς. Licet igitur hoc sensu Christus, cum in terris versaretur, illorum nemini dederit τὸ εἶναι Θεοῦ dedisse; tamen jus τέκνα Θεοῦ γενέσθαι. Quibus autem hanc potestatem largitus sit, illos sua gratia ita conservasse, ut suo tempore beneficio illo potirentur; sed de illis, qui ante effusionem spiritus filiationis decesserunt, ne quidem verba hæc accipienda esse, qui tempore Joannis non amplius tanquam πιστεύοντες spectari potuerint. Ex his jam liquere, adventum λέγει εἰς τὰ ἴδια præclarissimis effectis non caruisse, ut Joannes ad testes fide dignissimos, vivos adhuc & credentes, provocare potuerit. V. 13 indicari imaginarios modos, quibus Judæi aliquem filium Dei fieri posse sibi persuaserint. Per γέννησιν ἐξ αἱμάτων intelligit Autor illum generationis modum, quo quis generationem suam per longam patrum seriem ad Abrahamum referre poterat, adeo, ut ex utrisque parentibus ex Ebræis profeminatus esset, qualis generatio Judæis maximam gloriandi materiam præbuit *Phil. III, 5. Generatio ex voluntate carnis* est ipsi nativitas hominis Judæi ex matre Judæa; cuius licet pater gentilis esset, circumcidebatur tamen, & inde nomine filii Dei appellabatur. Fuit hæc olim sententia *Augustini*, quam suam etiam fecit *Gomarus*, qui hic per σάρκα speciatim mulierem; intellectam volunt, *Gen. II, 23, Eph. V, 28*. Quem Autor addit locum *Ebr. II, 14*, ubi Christus dicitur particeps factus esse carnis, cum tamen genitus tantum sit ex muliere, non ita est evidens. *Generatio ἐκ θελήματος αὐτοῦ* ipsi significat nativitatem hominis Judæi ex patre Judæo, sed matre gentili, qualis qui erat, ille se filii Dei nomine non indignum reputabat. Quare το θελήματος non primo generationis modo addatur, illius rationem hanc dat Autor, quoniam, ut quis ex duobus parentibus Judæis gigneretur, id ex mandato Dei fiebat

- bat *Deut. VII, 3*. Sed ad duos posteriores generationis modos requirebatur *voluntas, libido*, vel voluntas legi divinæ non ob-
- Pag. 125-127. *secundans, Eph. II, 4*. His opponitur generatio ex Deo, per quam licet regeneratio, omnibus credentibus communis, non excludatur, speciatim tamen illam, quæ credentibus Novi Testamenti est prima, intelligendam esse. Sed objiciat aliquis, ex illis, qui nati erant ἐξ αἱμάτων, plures jamdum exstitisse filios Dei. Respondet, hanc tamen nativitatæ prerogativam non esse specialio- rem rationem, quare aliquis esset ἰδιος τῆ λέγει, ac *filius Dei* fieret, quatenus filiatio hæc competit fidelibus Novi Testamenti, prouti illi, qui tabernaculo serviebant, non habebant jus edendi ex altari, *Ebr. XIII, 10*.
- 127-131. *Partis II Dissertatio I* complectitur explicationem loci ad *Gal. III, 16*. Præmissa demonstratoque breviori partium singularum *Capitis* nexu cum scopo suo, ut viam demonstrationi suæ pandat, in loco ab invicem probe distinguendas esse monet promissiones, quæ factæ fuerint *Abrabamo*, quæque dictæ sint semini ejus. Cum autem ratione posteriorum promissionum *Paulus* procul dubio locum aliquem vel plures in oculis habuerit, non satis ipsi videntur facere interpretes, qui se recipiunt ad *Gen. XII, 7, XIII, 15, XV, 5, XVII, 7*, in quibus sermo sit non de uno, sed pluribus, posteris nempe *Abrabami*. Sed *Paulum* loqui de promissione, dicta semini *Abrabami* ὅς ἐστι Χριστός, in quo gentes sibi essent benedicturæ *v. 8*, & in quem antea ratum factum erat testamentum.
- 141-145. Optimo autem jure respici posse ad *Gen. XXII, 18*, in quo aliquid promittatur *Abrabamo*, aliquid semini ipsius *v. 17*, qui cum hoc proxime cohæret; promissionem factam Christo his contineri verbis: וְתַבְרַכְךָ בְּרַעַךְ כָּל גּוֹי וְגוֹי. In hoc igitur loco occurrere promissiones dictas *Abrabamo* & semini ejus, &
- 145-151. quidem intercedente copula *γ*. Inde digreditur ad interpretationem *Hieronimi*, ex cujus sententia, ut *Erasmus* illam refert, *Paulus* argumento hoc *abusus apud crassos Galatas, quod sciret alioqui non probatum iri prudentibus aut eruditis*, quare *Beza* nominat *absurdam ac blasphemiam proximam*; sed, licet minus recte explicuerit locum *Stridonienis*, hæc tamen ipsi verba excidisse, ex ipsius *Opexibus*, procuratis ab *Erasmio Basileæ*

A. 1565,

A. 1565, demonstrari non posse, observat. Cumque interpre-
 tum nonnulli existiment, *Paulum* secundum leges artis gram-
 maticæ ex voce ערר inferre, unum semen, Christum scilicet, intelli-
 gendum esse, *Heinsius & Surenhusius* argumentum ductum ve-
 lint a voce ערר *collectiva*, alii ecclesiam Novi Testamenti, con-
 stantem ex Judæis & gentibus, sive corpus Christi mysticum,
 hic indicari contendant, illorum sententias examinat. Per Chri-
 stum non indigitari ecclesiam Novi Testamenti, 1) quia vox
 σπέρμα, respondens Ebraicæ ערר, semper denotet illum, qui ab
 aliquo naturali modo profeminatus sit, & si quidem aliquando si-
 mul sumatur pro filiis alicujus spiritualibus, ipsos tamen simul
 tanquam progeniem naturali modo ex ipso ortam spectari. Sic
 in loco *Gen. XXII, 18*, semen *Abrahami* a gentibus terræ di-
 stinguit. 2) Cum viri docti fere consentiant, *Paulum* digi-
 tum intendere in *Gen. XXII, 18*, ecclesiam intelligi non posse;
 ibi enim legit: *Et benedicentur in eo omnes gentes terræ*, cum
 locutio hæc non adhibeatur nisi de vero Deo, a quo bona om-
 nia nobis proveniant, *Gen. XXVI, 4, Ps. LXXII, 17, Jer. LXV,*
16, Jer. IV, 2. 3) Scopum *Pauli* fuisse, demonstrare, testamentum
 ante ratum factum esse ἐς Χριστόν; igitur ecclesiam intelligi non
 posse. Examinata hinc sententia *Bezae*, intelligentis Christum
 cum ecclesia, redit ad locum *Paulinum*, qui conferendus cum
 loco *Gen. XXII, 18*, in quo vox ערר ter, sed diverso sensu,
 repetatur. Per semen *v. 17* intelligi debere *Isaacum*, quoniam
 is speciatim semen *Abrahami* dicatur *Gen. XXI, 12*; semen hære-
 ditario jure possessurum portam inimicorum suorum non esse
 posse nisi posteros *Isuaci*; *Isaacum* enim neque portam inimico-
 rum possedisse, neque possidere potuisse; semen, *v. 18* nominatum,
 esse Christum. Hæc jam applicat ad locum *Paulinum*: ἔ λέγω,
 καὶ τοῖς σπέρμασι κ. τ. λ. ac si dicere vellet: illa divina
 promissio, quam intendo, *Gen. XXII, 18*, non loquitur de se-
 minibus *Abrahami*, de quibus dictum erat *v. 17*, *Isaaco* scilicet
 & aliis per *Isaacum* ex *Abrahamo* posteris, sed distincto ab illis
 pluribus. De hoc jam semine dicit *Paulus*: ὁς ἐς Χριστός, quod
 non convertendum in ὁ, cum Græcis insolens non sit, pronomen
 relativum ponere, ut quod ad genus respondeat voci
 proxime sequenti, nec ex sententia *Bezae* referendum ad ἐνός,
 quia

- quia & illud generis neutrius, subintellecto *σπέρματος*. Per
 Pag. 190- Christum hic designari corpus Christi mysticum, quia ecclesia
 199- nunquam in abstracto dicatur *Χριστός*; hunc dici semen *Abra-*
hami posse, quia tabulæ ipsius genealogicæ *Matth. I & Luc. III*
 ad illum referantur, cujus divina natura indicetur, quoniam
 in ipso omnes gentes terræ benedicendæ dicantur. Hæc omnia
 revocat ad scopum, ecclesiam Christianam liberam esse ab exe-
 cratione legis *Mosaicæ*, quia gentes jam factæ erant hæredes
 promissionis, & quidem in Christo, in quo sibi benedicturæ erant
 gentes, & in quo testamentum Dei jam ante ratum factum erat.
- 199-207. *Dissertatio secunda est ἀνοικεΦαλαίωσις* Commentarii, quem
 in *Jes. LIV* lingua Belgica consignatum aliquot abhinc annis evul-
 gavit Autor. A v. 1 ad 10 alludi ad *Saram, Abrahami* uxorem, ex
Gal. IV, 21-31, judicat. Subjectum orationis constituit ecclesiam
 patriarchalem, & præcise illam, quæ constiterit *Abrahamo, Isaaco,*
Jacobo, eorundemque uxoribus & posteris ad fœdus usque Si-
 naiticum, quæ ineunte Novo Testamento erat in cœlis, ac *Paulo*
 dicitur *ἡ ἀνω Gal. IV, 27*, libera liberæ ecclesiæ mater.
 Orationem habitam esse ineunte tempore Novi Testamenti,
 209-220. quod appareat ex *Gal. IV, 26*, & quidem a Spiritu sancto. Huic
 interpretationi favere connexionem. Cum enim *Cap. LIII v. 10*
 prædictum fuerit Christo semen, hic indicari modum, quo illo
 fœcunditate uxoris suæ, Hierosolymæ cœlestis, potiturus esset.
 His jactis hypothesibus, *sterilis v. 1* est ipsi *Sara* spiritualis, quæ
 usque ad tempus Novi Testamenti *non peperit, nec parturivit*,
 quatenus ex ipsa non editi liberi, qui participes facti bonorum
 Novi Testamenti, cum interea Deo parerentur liberi ex eccle-
 sia universali & *Hagara* antitypica. *סָרָא* dici hanc ipsam
 ratione *Saræ* desertæ, ubi *Abrahamus Hagarum* iniverat; quan-
 do Deus fœdus matrimoniale percusserit cum *Hagara* antitypica,
 ex illa liberos procreatos non esse. *כְּעֵרְלָה* representare ecclesiam
 Israeliticam *Gal. IV, 24, 25*, ex qua Deo multi liberi suscepti,
 sed qui sub lege fuerint. Liberos, qui promittantur *desolatae*,
 220-227. esse omnes fideles Novi Testamenti. Hæc ob multitudinem
 liberorum suorum *dilatare* debuisset *tentorium*, allusione facta
 ad tentorium *Saræ Gen. XXIV, 67*, quo ipso indicetur, eccle-
 siam Novi Testamenti constringendam non esse intra terminos

Gofenis, vel terræ Cananæ, sed omnes terræ regiones pervasuram esse. *Aulea habitaculorum* esse ecclesias Novi Testamenti particulares, per 7 temporum periodos exstituras. *Funes* esse fidem, spem, caritatem, prolongandas non spatio, sed tempore, *clavi* promissa *firmandas* in & per Messiam. Illam *prorumpere* debuisse, *dextrorsum & sinistrorsum v. 3.* Ecclesiam, non obstantibus multis obicibus, aliquando quaquaversus diffundendam fuisse; per *semen*, quod memoretur, intelligendos esse fideles ex Judæis, quibus *gentes hereditario jure danda*, id est, in quorum communionem gentes, a Deo alienatæ, transferendæ. Per *urbes desolatæ*, locutione petita ab urbibus Cananæ, a Judæis ante vastatis, post instauratis, significari societates gentium, fidelibus impletas. Juberi *non amplius recordari ignominia & viduitatis*, cum defectus sobolis innumerabili prole sub N. T. compensandus fuerit. De eo certiore reddi promissione renovationis foederis matrimonialis *v. 5.* Per *בְּעֵלִים* arbitratur Autor indicari Christum, jam secunda vice factum maritum, factorem spiritualis hujus *Saræ*, ipsum appellari *Goel* ex lege de Leviratu *Deut. XXV, 5, 6, dominum totius terræ*, futurum olim Deum tam gentium, quam Judæorum. Ab omni sollicitudine de impedimento hujus promissionis liberari *v. 6.* *Mulier derelicta & moriens* dum dicatur, digitum intendi in servitatem Ægyptiacam, quale quid ipsi in posterum obventuram non esset. De constantia favoris sui Messiam, per spiritum loquentem, certos ipsos reddere *v. 8, 9, per aquas diluvii* fecunditatem hujus ecclesie indicari. *Iris*, signum foederis, Autori est typus foederis, quod Christus cum ipsa erecturus erat. Constantia favoris hujus illustratur similitudine a *montibus non recedentibus, & collibus non vacillantibus*, locutione desumpta ab Hierosolyma, circa quam montes & colles erant, *v. 10.* Quam vero ecclesiam adhuc presentaverat tanquam *Saram* spiritualem, illam nunc *v. 11-17* considerat ceu antitypum Hierosolymæ, cujus descriptionis ratio non aliunde, quam ex *Apoc. XXI*, dari potest. Lapidés sunt membra ecclesie particularia, spiritus amore in unam civitatem spiritualem compacta. *יהוה* notat *sibium*, cujus beneficio lapides invicem agglutinantur. *Sappirus* est Christus, in meritis suis consideratus, sed in celestem gloriam intromissus.

- Pag. 249-*fus.* Illius magnificentia describitur, *exterior v. 12: & ponam jaspidem mania tua.* **שִׁפְיִדִים** explicat Auctor per *mania*, quia inserviunt civitati, **כֶּרֶךְ** per *jaspidem* optimæ notæ. *Mania ex jaspide* sunt ipsi emblema Christi. **חַבְנֵי אֶרֶץ** vertit *uniones*. Portæ sunt emblema Christi; per quem accedimus ad patrem; 252. *Eph. II, 18, Jo. X, 7*, quique ob multas rationes unionibus assimilatur. *Interior* magnificentia describitur *v. 12: & totum limitem tuum in lapides amanos*, quibus verbis significatur applicatio meriti Christi, facta his cœlestibus. Felicitas hujus cœlestis civitatis est 1), quod *docti* futuri sint omnes illius cives a domino; 2) *pax magna* non corporalis solum, sed vel maxime spiritualis, magna futura tempore Novi Testamenti, *v. 13*; 3) adversus omnem sollicitudinem tuta præstatur, *v. 14-17.* **שָׂרֵף**, *faber*, est Auctori diabolus, qui, uti in inferno habitat, ita subditos suos igne infernali & omnimoda malitia accendit, *Eph. II, 2, 2 Cor. II, 4, Eph. VI, 16*, & tanquam ex inferno instrumenta profert.

DAVIDIS ARNOLDI CONRADI CRYPTOGRAPHIA
denudata, sive ars deciferandi, quæ occulte scripta sunt,
in quocunque linguarum genere, præcipue Germanica,
Batava, Latina, Anglicana, Gallica, Italica, Græca.

Lugdani Batavorum, apud Philippum Bonk, 1739, 8 maj.

Plag. 5.

Retulimus autem aliquod tempus de Clariss. *Breithauptii* libello, artem occultas scripturas eruendi explicandique complexo. Quare nunc & hoc Opusculum, quod illi perquam simile videtur, breviter enarramus. Cl. Auctor scientificam, ut vocant, artem hanc reddere laboravit. Quamobrem *Sectione prima* theoriam generalem, sive ea, quæ linguis omnibus simul sunt convenient, & quæ exinde profuunt, tradidit. Hinc vero *Sectione secunda septem Capitis* theoriam specialem exposuit, seu ea, quæ non communia inter se diversæ linguæ, sed propria sibi habent Germanica, Batava, Latina, Anglicana, Gallica, Italica, & Græca. Atque ita ordine & perpetuo nexu specialiora ex generalioribus demonstrat, propositiones indubias præmittit, ex his vero regulas deducit, quæ instar fidei Ariadnæ in hoc labyrintho viam ostendunt. In fine cujusvis *Capitis* exempla quædam occultæ scripturæ adjunguntur, & ratio eam pervestigandi explicatur. Ad ipsam denique libelli calcem horum problematum interpretationes subnectuntur, quas sibi commendatas habent tirones, si forte in methodo ea solvendi peccaverint, ut intelligant, quid prætervisum fuerit, & ad quod inprimis attendere debuissent.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno MDCCXLI.

DE SERVORUM DEI BEATIFICATIONE, ET
Beatorum Canonizatione, Liber tertius, Autore PRO-
SPERO DE LAMBERTINIS, S. R. E. Cardinali tit.

*S. Crucis in Hierusalem, Anconæ primum Episcopo,
postea Archiepiscopo Bononiæ.*

Bononiæ, formis Longhi, excusoris Archiepiscopalis, 1737, fol.

Alph. 9 plag. 3.

Summum illum Ecclesiæ Romanæ Pontificem, quem ii, qui nomen illi coetui Christiano dederunt, mirifice venerantur & obedientia prosequuntur, cujusque eruditionem & multijugas virtutes exteri quoque admirantur jure, videmus nunc occupatum in Operis profus egregii *Libro tertio* luci exponendo. Inscriptum eum *sanctæ memoriæ Benedicto XIII*, qui quippe summi Autoris non personam modo, verum & genus & patriam, mirifice auxit & honestavit, nec eum, Anconitanæ Ecclesiæ Episcopum nominatum, ante passus est ad illius fines contendere, ceterisque, quibus *Prosper* prosperrime Romæ functus fuerat, decedere muneribus, quam ipsum ad eximium purpuratæ amplitudinis gradum evexisset. Cum vero beneficiorum memoria debeat esse immortalis & sempiterna, summus Pontifex sese tenere non potest, quin *Benedicti* laudes recenscat, probitatemque, constantiam, religionem, pietatem, ac cæteras illustres virtutes, faciat summi. Admiratur insigne ejus studium, quo, spreto mundi deliciis, religioso Divi *Dominici* coetui sese alacer ovanque adjunxerit. Commendat & prædicat ejus modestiam, quâ,

qua, a *Clemente X* in ordinem Purpuratorum Anstittum cooptatus, deprecatus fuit tantum honoris culmen, exoratus potius, ut illi tandem sese aggregari pateretur, quam exorans, ut reciperetur. *Benedictus*, id quod summus Autor in laudibus ejus ponit, paulisper Romæ commoratus, maximum vitæ spatium egit Episcopus; primum, idque breviusculum, Stponti & Casenæ; reliquum, sane diuturnum, Beneventi, ubi ecclesiæ maxima ipsum vigilantia & sollicitudine præfuisse, commemorat. *Non tulit Benedictus*, prædicat ita Vir maximus, *drovella sese & a grege Beneventano sibi carissimo diutius se abesse, nisi quantum necessitate magistræ inde revocatus fuit*, quippe qui quotannis, licet supremum Ecclesiæ suæ jam fastigium assecutus, aliquem dioecesis suæ partem invisit, magnifica templa vel excitavit, vel refecit, vel renovavit, aras ad rem divinam faciendam consecravit, cœtus constituit religiosos, hospitia & nosocomia publica extruxit, pauperum egestatem non iis modo, quas ex ecclesiæ moderatione percipere consueverat, verum & suis plerumque, facultatibus sublevavit, Concilia nunc provincialia, nunc synodalia, coegit, leges in utrisque, quæ formis excusæ publicis circumferuntur, condidit diligentissime, confirmationem sacram ipse expedit, ac omnino cunctis amplissimi Sacerdotii ritibus, cerimoniis, officiisque, sedulo adfuit ac continenter. Pontifex ille eo etiam nomine laudatur, quod victu usus est perquam tenui & austero, carnisque adeo luctas & molestias, quæ cum infirmitate & ægritudine naturæ humanæ solent esse conjunctissimæ, non abstinentia modo & temperantia compressit, sed laboribus quoque, sed vigiliis, sed jejuniis, maceravit. Ipse in honore dignitatis Cardinalitiæ, ac fastigio Pontificatus, retinuit insignia cœtus Dominicani, ejusque instituta, mores, consuetudines, haudquaquam exiit, ut accuratum Divi *Thomæ Aquinatis* auditorem sociumque facile potuerint agnoscere universi. Addit summus Autor præterea nomihil de *Benedicti* erga Deiparam Virginem & *Philippum Nerium* pietate; Numenque *Benedicti XIII* in exitu formulæ dedicatoriæ enixe precatur, ut hic ipsi a Deo optimo maximo lumen præsidiumque impetret, quo difficile Episcopatus officium integre fideliterque

terque obire, Ecclesiæ ornâmenta & commoda, amplificare, animarum incolumitati atque saluti & voce & exemplo præsto esse, idque ad extremum perficere, queat, ut, singularium *Benedicti* virtutum se non tam laudatorem, quam æmulatorem, existisse, & ipse *Benedictus* & omnino ceteri intelligant. Hæc est summa *Dedicationis*, magnifico scribendi nitore condecoratæ. Nunc arcem causæ ipsius aggrediendam esse, dubitat nemo unus. Et primo quidem capitulatim argumenta recensere studebimus. *Capitibus 53 tractatio* constat universa. *Capite primo* excutiuntur testes de auditu in causis antiquis beatificationis & canonizationis. *Secundo* disseritur de testibus singularibus in causis iisdem. *Tertio* agitur de sententia congregationis sacrorum rituum, & præsentis sedis Apostolicæ praxi, quantum attinet ad testes de auditu in causis beatificationis & canonizationis super examine virtutum aut miraculorum speciatim. *Quarto* tractatur de sententia congregationis rituum sacrorum, ac praxi jam dicta, respectu testium de auditu, cum agitur de miraculis, & respectu testium singularium, quando agitur de virtutibus aut de miraculis in causis beatificationis & canonizationis. *Quinto* disseritur de numero testium, in causis iisdem adhibendorum. *Sexto* agitur de conditione testium, in causis iisdem adhibendorum. *Septimo* expenduntur testimonia Confessariorum atque Medicorum, quibus iudicium beatificationis & canonizationis stare solet. *Octavum* inscribitur de historiis, earumque momento in iudicio eodem. *Nono* nonnullæ explicantur & resolvuntur controversiæ, ad eandem historiarum materiam pertinentes. *Decimo* explicantur aliæ, eodem pertinentes, controversiæ, atque resolvuntur. *Undecimo* agitur de Martyrio, & primum de persecutore, seu tyranno. *Duodecimo* disseritur de pœna, a persecutore seu tyranno inflata. *Decimum tertium* agit de causâ martyrii ratione persecutoris seu tyranni. *Decimo quarto* agitur de modo, quo comprobari possit, persecutorem seu tyrannum ex odio in fidem Christianam ad mortem Martyri infligendam motum fuisse. *Decimo quinto* disseritur de requisitis in Martyre considerandis ante martyrium. *Sequenti* tractatur de martyrii desiderio, ejus susceptione, spontanea ad ipsum oblatione, & fuga, urgente

Pag. 2.

15.

28.

47.

62.

83.

106.

119.

142.

152.

- Pag. 167. urgente persecutione. De provocatione tyranni agit *decimum septimum*. Caput sequens inscriptum est de Martyris repugnantia, qua elaborat, ut mortem, sibi inferendam, evadat, & de necessaria Martyri patientia, atque constantia fidei voluntatisque moriendi pro doctrina Christiana usque ad obitum, nec non in ipso obitu. Unde *vigesimum* repræsentat causam martyrii ex parte Martyris. *Vigesimo* tractatur de Martyribus Hæreticorum & Schismaticorum falsis. *Vigesimo primo* exhibetur meditatio de virtute heroica. *Sequenti* proponuntur & explicantur nonnullæ quæstiones, quæ ad indolem virtutis ejusmodi heroicæ spectant. *Vigesimo tertio* agitur de virtutibus theologicis, fide, spe, & caritate, nec non indole heroica uniuscujusque earundem. *Vigesimo quarto* suscipitur tractatio de virtutibus cardinalibus seu moralibus, prudentia, justitia, fortitudine, temperantia, earumque momentis. *Sequenti* proceditur ad orationem, & ejusdem species, ejusque necessitatem in Dei servis, Beatorum Sanctorumque ordini aggregandis. *Vigesimum sextum* inscribitur de oratione mentali, triplici vita, & activa, & contemplativa, & mixta, de statibus incipientium, proficientium, & perfectorum, aliisque momentis nonnullis, ad orationem vocalem & mentalem referendis. *Vigesimum septimum* inscribitur de Sacramentorum frequentia, poenitentia videlicet, & Eucharistia, quæ respectu fervorum Dei, beato cœlitumque cœtui adscribendorum, requiri solet. Caput *vigesimum octavum* exhibet doctrinam de carnis & corporis mortificatione. Unde *trigesimo* agitur de modo, in carnis & corporis mortificatione adhibendo. *Trigesimo* exponitur de inquisitione super ærumnis & tribulationibus fervorum Dei, de quorum beatificatione & canonizatione tractatur. *Trigesimum primum* offert lectori ea, quæ speciatim animadvertenda veniunt ratione dignitatum ecclesiasticarum, quas servi Dei, dum vixere, obtinuerunt. *Trigesimo secundo* exponitur de nonnullis momentis, specialiter advertendis in causis fervorum Dei, qui summi Pontifices fuerunt, post obtentum summum Pontificatum, & regimen Ecclesiæ universæ susceptum. *Trigesimo tertio* disseritur de nonnullis rebus, observandis in fervorum Dei causis, qui, dum viverent, fuerunt Purpurati sanctæ Romanæ

manæ Ecclesiæ patres, advertendis nempe post obtentam Cardinalatus dignitatem. *Capite 34* eadem disquisitione transfertur ad servos Dei, Episcopali dignitate functos. *Sequenti* ea convertitur ad Regulares. *Trigesimo sexto* res agitur Laicorum, & Pag. 520 præcipue eorum, qui, dum viverent, Imperatores, Reges, aut Principes sapremi, existerunt. *Trigesimo septimo* differitur de advertendis in causis virginum, conjugatorum, viduorum, atque peregrinorum. *Sequenti* exponitur de obitu servorum Dei, de quorum agitur beatificatione & canonizatione. *Unde-quadagesimum* proponit ea, quæ ponderanda sunt a fidei promotore & a consultoribus sacræ congregationis, cum dubitatio exoritur de indole virtutum heroica, & præcipue de peccatis, quæ nonnunquam sese offerunt perscrutantibus vitæ servorum Dei decursum. *Quadagesimum* agit de nota jactantiæ, & vanæ gloriæ, de qua sæpe disputari solet in examine virtutum servorum Dei. *Quadagesimo primo* exponitur de nonnullis aliis rebus, de quibus in examine causarum servorum Dei frequens sese offert occasio disputandi, ac de nonnullis regulis, adhibendis, ut tutum de eis, quæ a servis Dei gesta, feratur iudicium, nec non de quibusdam extraordinariis actionibus, quæ speciali divino impulsu factæ traduntur. *Capite quadagesimo secundo* exponitur de gratia gratis data. *Quadagesimum tertium* agit de sermone sapientiæ, & de sermone scientiæ, qui uterque dicitur esse gratia gratis data. *Sequenti* differitur de gratia fidei, sanitatum, & operationis virtutum, gratis data. *Capite 45* exponitur de prophetiæ gratia gratis data. *Sequenti Capite* confirmantur hæc copiosius, ac simul difficultatibus, quæ obmoveri possunt, nonnullis responderetur. *Quadagesimum septimum* de gratia prophetiæ, gratis data, agit, respectu causarum beatificationis & canonizationis. *Capite 48* de gratia multiplici, gratis data, agitur, nominatim discretionis spirituum, generum linguæ frequentioris, & interpretationis sermonum. *Sequenti* exponitur de mentis excessu, ecstasi, & raptu. *Quinquagesimo* de visionibus ac apparitionibus; *sequenti* de discernendis visionibus ac apparitionibus, tractatur. *Caput 52* inscriptum est de visionibus & apparitioni-

540.

572.

586.

600.

619.

625.

634.

644.

657.

666.

678.

686.

736.

ritionibus respectu causarum beatificationis & canonizationis. *Ultimo* tandem de revelationibus agitur. Hæc tanti Operis est summa, hoc ejus est argumentum. Restat, ut singula propius intueamur, judicio nostro qualicumque in præsens nuntium plane missuri, angustissimis quippe cancellis inclusi. Quantum hic ad testes attinet, tres potissimum sese offerunt difficultates. Primum quæri solet de auctoritate testium examinatorum ordinaria. In censum deinde quæstionis veniunt testes de auditu. Ad ultimum de testibus singularibus controversiæ solent exoriri. Primam tractavit summus Autor *Libro secundo*. In præsens itaque ad duas difficultates reliquas descendit. Testes oculati præstant utique auritis. Teste enim, qui rei interfuit & vidit, non potest dari evidentiæ physica major. Et ex hoc testimonio profuit evidentiæ in judice moralis, qua nulla existat major. Sæpius vero ab obitu servorum Dei effluxere tot anni, ut soli adhuc restent testes de auditu. Quæri itaque potest, an hisce inniti liceat, quoties virtutes ac miracula servorum Dei sunt

Pag. 3. in dubio, ac in ambiguo latent. Quamplurimi scriptores, ipsique Rotæ Auditores, affirmando hanc sententiam propugnant. Alii definiunt temporis elapsi intervallum. Cardinalis *de Laurea* testimonium de auditu ponderis alicujus esse posse intra centum adhuc annos, pronuntiavit. Alii malunt spatium 70,

4. immo 60, annorum. Cum vero hic agatur de bono & æquo, nec de illius præjudicio, Autor summus tradit eapropter, testes de auditu, in causis præsertim antiquis, *haud videri rejiciendos*, siquidem probatio plenissima hic haud requiratur, nec testes de visu hic reperiri possint, præterea etiam propter temporis antiquitatem testes de auditu admittantur per textum in *Cap. Licet 47 de Testibus*, nec deficiat nubes testimoniorum & idem sentientium. *Bellarminus* quidem probe pervidit, non posse in eo certam adorandi fiduciam collocari, de cujus perpetua sanctitate haud satis certo constat, ideoque in *suo suffragio pro canonizatione S. Franciscæ Romanæ*, typis impresso ad calcem *Libri primi*, ad hoc Opus referendi, docuit ita: *Neque enim ad hanc excellentiam satis est, ut coram Deo sancti sint; sed oportet, ut certissimis documentis probetur, eos, dum viverent,*

vera

vera sanctitatis gloria aliis praluxisse, & in eadem sanctitate diem extremum clausisse. At in Suffragio pro S. Raymundo ac Hyacintho in diligentia gravissimorum Patrum & decisione Pontificis summi acquievit. Nec sane defunt exempla canonizationum, ad quas peragendas nulli testes de visu potuerunt conquiri vel superesse, e. g. *Hyacinthi, Raymundi, Isidori, Elisebethæ Lusitanæ, Andrea Corsini, Philippi Benirii, Cajetani, Laurentii Justiniani, Joannis a Capistrano, Catharina Bononiensis, Agnetis de Monte Politiano, Peregrini Latiosi, Joannis Nepomuceni*, de quorum virtutibus ac martyrio testes auriti duntaxat potuerunt adhiberi. Difficultas alia sese hic, quantum ad testes singulares attinet, offert. Si unius testimonium testimonio alterius obstat, fides ipsis haud habenda. Hæc singularitas vocatur *obstativa*. Exstat autem & alia gemina, quam vocant *adminiculativam*, vel *cumulativam*, aut *diversificativam*. Adminiculativæ exemplum hoc habe. Si quis ostendere vellet, Missam ab excommunicato fuisse celebratam: unusque testis perhiberet testimonium de initio Missæ, alter de medio, tertius de fine. Singularitas diversificativa est ea, cum testes pronuntiant visa vel audita de actibus diversis, quorum unus alteri non obstat. Singularitas & adminiculativa & diversificativa in judiciis valet ad probationem integrandam, licet vel maxime in causis criminalibus de probandis rei moribus agatur. In crimine tamen sollicitationis comprobando, qua is, qui a confessionibus est, ad turpia sollicitaverit *Pœnitentes*, testes singulares haud esse admittendos, sed plenam requiri probationem ex concursu complurium præsumtionum, indiciorum, ac adminiculorum, præcepit decrevitque summus Pontifex, *Gregorius XV*, in sua *Constitutione 34 §. 5*. Ad virtutes vero servorum Dei comprobandas testes sufficere singulares, haud obstantes, *Riminaldus junior Consil. 7. num. 27 seq. & num. 132* copiose ostendit, quem Auditores Romani solent sequi. Ad probationem miraculorum non solum plures testes socios requiri, sed necessum esse, ut iidem testes *conscientes* testimonium reddant de omnibus miraculis divinitus editis ad preces ejus servi Dei, de cujus beatificatione aut canonizatione tractatur, putavit *Vincencius in Capite*

Pag. 8.

9.

10.

12.

13.

- Capite Venerabili Tit. de Testibus. Adversatur huic opinioni Ballamera, nec non Castellanus, ille in *Commentariis ad Caput 1 de Reliquiis & veneratione Sanctorum*, hic in *Opere de Canonizatione Sanctorum*, immo ipse Contelorius, siquidem fieri haud potuerit, ut aliquis Dei servus, dum vixit, eosdem semper testes adhibuerit comites, qui ipsum vidissent miracula facientem, vel ut ipsi testes semper juncti in eis, & quidem diversis, locis fuerint praesto, ubi servus Dei ab obitu suo miracula patrassè existimetur. Miracula ejusmodi posse per testes singulares probari, credidit Jacobus Simonetta, Rotæ Auditor, in *Relatione*, quam exhibuit Pontifici Leoni X super vita & Miraculis S. Francisci de Paula. Nec dissenserunt Auditores Rotæ in *Relatione S. Raymundi Art. 8.* Quæri autem potest, quid sentiat Congregatio sacrorum rituum de testibus ejusmodi auritis in causis beatificationis & canonizationis super examine virtutum aut miraculorum speciatim. Contelorius sciscit, in jure non equiparari probationem in causa canonizationis probationi causis criminalibus propria, sed requiri probationem, quæ sit, æqualis diligenti probationi in causa civili. Refragatur autem ei Scacchus de *Notis & signis sanctitatis Sect. II Cap. 5 cum Massa.* Uterque statuit, cautissime in re tam ardua esse agendum, rigidasque probationes adhibendas, quæ sint æquales probationibus in causis criminalibus, in quibus agitur de irroganda reo poena ordinaria. Addit Summus Pontifex hæc: *Ipse, qui tot annorum spatia interfui Congregationibus sacrorum Rituum uti fidei promotor ac Congregationis Consultor, testari possum, me semper ab antiquioribus Cardinalibus & Consultoribus audivisse, quod in causis procedentibus per viam non-cultus probationes in dubio virtutum debeant esse, quantum fieri possit, æqualis ponderis probationibus in causis criminalibus.* Adæquata itaque probatio hic constituitur in testibus contestibus de visu. Subdit deinde idem: *Ipse testari possum, nonnullas beatificationum causas procedentes per viam non-cultus, utpote carentes testibus de visu in dubio virtutum, me tanquam fidei promotore urgente pro insufficientia testimonium de auditu, minime felicem exitum habuisse: neque pariter urgente in causis Martyrum, ut mors probetur per testes de visu experi-*

exprimentes omnes circumstantias, ex quibus dignosci posset, Martyrem in fide & dilectione perseverasse usque ad obitum, Pa- Pag. 17.
sculatores omnem operam navasse, ut ostenderent, testes de visu
mortem & perseverantiam optime comprobasse. Testes exami-
nandi sunt super vita & miraculis servi Dei ea diligentia, quæ
solet ac debet in testium receptione adhiberi, immo majori, si-
quidem hic agitur de re, quæ in ecclesiæ præjudicium potest re-
dundare. Subdit tandem summus Autor: Uno verbo, in causis pro- 19.
cedentibus per viam non-cultus virtutes probari debent per testes
de visu. Si vero aliqui actus probentur per testes de auditu ab
iis, qui viderunt, vel de auditu ab his, qui audiverunt: si alii
testes de publica voce & fama concordent: si, stante precedente
obitu aliquorum testium de visu, non potuerint aliqua probari,
nisi per testes de auditu; non ita in causa delinquenda est, nec
insuperabilis oppositio ex prædictis hauriri poterit, eo quod vide-
licet, probata actuum serie in hac aut illa virtute per testes de
visu, actus, qui probantur per testes de auditu, adminiculi vicem
subiungunt vel quoad actus, qui fuerunt probati per testes de vi-
su, si testes de auditu de iisdem locuti sint, vel quoad virtutem
ipsam, in cuius probatione nonnulli testes testimonium de ejus
actibus dederunt ex visu & sensu proprio, alii autem alios actus
testati sunt, aut de auditu ab his, qui audiverunt. Si autem ser-
mo transfertur ad causas procedentes per viam casus excepti a
decretis Urbani VIII, & causæ sunt antiquæ, probationes super
virtutibus, aut de martyrio speciatim, non in testibus de visu,
sed in testibus vel de auditu ab iis, qui viderunt, vel de auditu 26.
ab his, qui audiverunt, solent necessario constitui. Aliquæ
omnino tempore antiquiori expeditæ fuerunt causæ per solas
testes de auditu in dubio virtutum e. g. Bonaventuræ, Hyacin-
thi, Raymandi de Pennaforti, Elisabethæ, Lusitanorum Reginæ,
& Petri Regalati. At in dubio miraculorum testes de visu pro-
prio admodum sunt necessarii, nisi causa procedat per viam ca-
sus excepti. Urbani II testes oculatos ad miraculorum com-
probationem requisivit, nec non Iustus I in Epistola ad Orien- 29.
talem, Matthæus in Practica theologo-canonica ad causas beati-
ficacionis & canonizationis Tit. 3 Cap. 5 §. 1 n. 19, 20, 24, cum aliis.

- Examīnantur autem miracula, si res agatur de causis, per viam non-cultus procedentibus, ante Beatificationem; hac obtenta, perpenduntur ea, quæ supervenerunt, ut canonizatio possit obtineri: in causis vero, procedentibus per viam casus excepti, miracula ponderantur, quæ post venerationem indultam accessere.
- Pag. 30. In unoquoque miraculo comprobando socii requiruntur testes, nec sufficit, unum testem testari de miraculo uno, alium de alio. Solet etiam inquiri, an hoc vel illud genuinum sit miraculum,
32. viresque naturæ excedat. In dubio virtutum non agitur de iudicio ferendo super hoc vel illo actu, sed potius super habitu. In quo rerum statu sufficere videtur scopo, si testis unus de uno actu virtutis, alius de alio, testimonium perhibuerit. Collectio enim multorum testimoniorum conficere valet gradum plenæ probationis. Relationes Auditorum Rotæ non demonstrant, usum rei ad sententiam ipsorum accommodari solere, sed ostendatur necessum est, hoc vel illud pronuntiatum a sacra Congregatione fuisse receptum, ac a Summo Pontifice confirmatum.
34. Numerus testium ita ineundus, ne uni solive fides habeatur, sed ut duo tresve sint præsto. Congruunt huic veritati jura ecclesiastica. Sin vero homines vitæ improbæ crimina impingant viris de ecclesia, adhibentur 72 testes ad Præsulem condemnandum, 64 ad damnandum Presbyterum Cardinalem, & 24 ad proscribendum Diaconum Cardinalem, secundum *Can. Præsul & Can. Nullam 2 Quæst. 4.* Summus autem Pontifex solide monet, hos Canones desumptos esse ex Actis Concilii Romani, a *Silvestro*, Papa, coacti, quod ipsum inter merces *Isidori Mercatoris* referant eruditi. Inter hæc notatu dignum, nullam huc usque legem esse latam, quæ decreverit, in unoquoque negotio rem duobus testibus absolvi posse & debere, siquidem casus dantur, in quibus amplior testium numerus requiritur. Miraculum vero servi Dei existimatur sufficienti robore esse comprobatum, si duo eorum extrema probata sint per duos ad minimam idoneos testes de visu *contestes*.
42. Contigisse miraculum hoc vel illud, hic parum ad rem facit. Ostendatur oportet, illud editum fuisse ad preces & desideria ejus servi divini, de cujus inter
45. Beatos coelitesve adscriptione agitur. Stilo Rotæ id sic efferrandum:

rendum: *Oportet probare, quod miraculum fuerit factum ad intercessionem servi Dei.* Intercessionis hujus porro veritas probatur per invocationem. Invocatio est gemina. Alia enim fit ab eo, qui sanitati est redditus, alia ab illo, qui preces pro ægroto ad Deum emittit. At, sive invocatio fiat ab ægroto, sive ab alio pro eo, solo tunc dicto invocantis comprobata existimatur. Usus enim ecclesiæ Romanæ ita fert, ut in probatione invocationis admittere ipsa soleat vel ipsum sanatum, vel aliquem ex parentibus, cognatis, aut amicis, quo faciente vota pro sanando miraculum contigit, dummodo extrema, & sanatio subita, plene probentur. Ne vero hæretici irrideant sacras apothecos Sanctorum, quibus delectatur ecclesia Romana, nec ullus ambitus, avaritia ulla, subornatio, falsa pietas, aut alia vitia, irrepant ceremoniæ tam solenni, providere voluit Roma, præcipiens, examinandos esse testes, non unum vel alterum, sed quamplures, socios, exquisitissime, pari accuratone, immo diligentius, majoremque secundum numerum, quam testes in officio sancto examinantur. Quare testes ii, qui in aliis judiciis a ferendo testimonio repelluntur, multo magis in gravissimis hisce causis solent a testimonio perhibendo arceri. Testimonium foemine hic quoque in censum venit, quatenus factum ipsum simpliciter respicitur, ejusque momentum haud unum, dummodo foemina sit honesta & fide digna, interrogationibusque judicum fecerit satis. Nec pauperes a testimonio ferendo repelli possunt, si ipsi vitam agant honestam. Testimonia consanguineorum & affinium ejus, qui intercessione servi Dei vel Beati modo miraculi pleno sanitatem recepit, rejici non potest, eo quod hi in primis rerum illarum conficii existierunt. Religiosorum ac virginum votivarum testimoniis hic est locus in causa, quæ pertinet non ad negotium singulorum, sed tantum ad negotia universitatis. Sin vero agitur de beatificatione alicujus servi Dei, qui aliquod regulare institutum professus est, tum probanda venit exacta regularis disciplinæ observantia, & ad hanc quidem rem probandam testes religiosi satis sunt apti habilesque. Sacerdos, qui confessiones peccatorum excipit, tacere debet ea, quæ ipsi in confessione

Pag. 47.

51.

55.

58.

62.

- fuerunt exposita, dummodo ea ad materiam confessionis ejus-
 que sigillum faciant. Licet igitur ipsis in beatificationis causa
 testimonium reddere de conscientiae puritate, quam seruo Dei
 fuisse, experti fuere, nec non de ejus immunitate a peccatis,
 tum mortalibus, tum venialibus, & de revelationibus, visioni-
 bus, aliisque charismatibus, gratis seruo Dei datis. Medi-
 corum ac Chirurgorum est, de morbo, cujus sanatio miraculi
 plena in censum deducitur, testari. Difficile profecto est, defi-
 nire, quid in morborum momentis sit naturale, quid superna-
 turale. Miracula hujus vel illius per solas historias probari non
 possunt, sive sermo sit de causis procedentibus per viam non-
 cultus, sive de procedentibus per viam casus excepti. Histo-
 rici enim plerumque sunt testes de auditis. Sin vero historicus
 tanquam testis oculatus miraculum exposuerit, intercessione
 servi Dei vel Beati patratum, ideo nec vel ipse solus, vel alius
 etiam historicus, simili modo rem exponens, vim probationis
 in his judiciis habere potest. Secus pronuntiatur, cum judi-
 cium est ferendum in causis procedentibus per viam casus ex-
 cepti de virtutibus atque martyrio, cum ob temporis antiqui-
 tatem & cultum, servis Dei exhibitum, probationes subsidiariae
 admittantur. Quatuor vero sunt classes historicorum. Alii
 ea scripsere, quibus interfuerunt, quaeque viderunt geri; alii
 ea, quae narrant, haud viderunt, acceperunt tamen ab eis, qui
 viderunt; alii referunt ea, quae nec viderunt, nec audiverunt
 ab eis, qui viderunt, sed ab iis, quibus illi, qui viderant,
 narraverunt; alii ex historicis, quos indicavimus, sua
 collegerunt colliguntve. *Legendis* quoque ineditis fides est,
 dummodo eae a majoribus pro genuinis & integris, nequaquam
 vitiatas, fuerint reputatae, ac criticum ferant examen. Opusculi
 vel operis, quod nomine Autoris caret, ac martyrium servi Dei
 vel Beati complectitur, pretium quoque aliquod esse potest,
 nec obstat ulla ratione decretum Papae *Gelasii I ex Can. Sanctae
 Romanae Dist. 15*, quod vulgo legitur aliter, ac in antiquissimo
 84. Codice Palatino Bibliothecae Vaticanae, & collectione Codicis He-
 rovalliani. In posteriori leguntur isthaec hunc in modum: *Ge-
 lasii sanctorum Martyrum, qui mirabilibus cruciatibus & triumphis
 irra-*

irradiant, & a catholicis viris conscripta sunt, omnimodis veneramur; ea vero, quæ ab hæreticis vel idiotis composita, vel adulterata sunt, nullatenus recipiantur; quæ in ipsis eorum dictis ab ecclesiasticis viris sine mora deprehendi possunt. Summus Autor de vitis Sanctorum, quæ Simeoni Metaphrasæ tribuuntur, in transitu differit, laudatis testimoniis etiam eorum, qui fictionis crimen ei impingunt cum Bellarmino, Auberto Miræo, Ruinaro, ac Baileto, nec non illorum, qui fidem Simeoni tribuendam credunt cum Bollandò, Guilichno Cavæo, Honorato a S. Maria, aliisque. Rejiciendam putat Baronius historiam, in qua referuntur gesta Confessoris aut Martyris, ob adjectum unum alterumque errorem, in *Annotationibus ad Martyrologium Romanum ad 9 Octobris*. Reclamat vero Bollandus in *Prefatione generali ad vitas Sanctorum mensis Januarii Cap. 3 §. 4*, si in ea reperiatur aliquis error circa loca aut tempora, de reliquo autem bene sese habeat. Huic assentit Jo. Mabillonius in *Tract. de Studiis monasticis Cap. 8 n. 5*. Discordia Autorum non est generis ejusdem. Dissensus enim vel rem ipsam spectat, vel ejus momenta circumstantia. Historia generis posterioris non est rejicienda, fatente Natale Alexandro in *Historia ecclesiastica Seculi I Diff. XIII Prop. 3*. Dicit Joanni 1 Ep. V *ὁ ἁγίου* Summus Pontifex propugnat. Argumenti negativi vim alii recusant, alii cum Joanne Launojo, Papebrochio, Baronio ad annum 237, Guidone Grando, Saxio, fratre Raymundo Missorio, & Ludovico Antonio Muratorio, eam credunt magnam; alii media incedunt via pro rei rationibus diversis. Argumentum negativum præterea est vel pure ejusmodi, vel aliquid habet admistum. Alterius major vis est, quam primi. Vitiata esse exempla Mariani Scoti & Martini Poloni, in quibus fabula de Joanna Papissa legitur, Summus Pontifex existimat. Eadem sententia nuper a Cel. Christophoro Augusto Heumanno in peculiari Dissertatione, qua illam fabulam profligavit, fuit propugnata. Visionem celeberrimam S. Francisci una cum indulgentia, quæ dicitur *Portiuncula*, summus Autor putat perperam repudiari, eo quod de ea fileat Bonaventura ac Autorum ætate æqualium cohors, rarus, Baluzium eam in suis *Miscellaneis Tomo IV* ex antiquis Bibliothecis, & quidem

Pag. 86.

88-

89-

91.

92-

93-

94-

- dem ex monumento Autoris coevi, edidisse. Calculum quoque album adjicit traditioni de translatione domus almæ ex Galilæa
- Pag. 95. in Liburniam. A *Gregorio Magno* animam *Trajani*, Imperatoris, a pœnis inferorum fuisse liberatam, tradit *Joannes Diaconus*, 300 annis junior. At alii scriptores tacent. Vim hic inesse credit Summus Pontifex argumento negativo. Si quis fidei promotor contendit, malum aliquod a Dei servo fuisse patratum, producto alieujus recentis Autoris testimonio, silentium antiquiorum postulatoribus prodesse poterit, *si alia non desint circumstantia, eorum assumpto faventes*, uti contingit in causa *Gregorii X.* *Bollandus* id dedit consilii, ut vitæ Sanctorum, in quibus aliqua ridicula aut improbabilia sunt inserta, corrigenterentur
96. & emendarentur. Sacrorum vero rituum Congregatio ad probationem virtutum aut martyrii statuit admittendos haud esse alios ac historicos, qui scripserunt ea, quæ videntur, aut quæ ab iis, qui viderant, audiverunt, adeoque scriptores sunt coevi.
98. Ad martyrium concurrunt duæ personæ, persecutor, seu tyrannus, & martyr. Putant nonnulli, dari martyria posse sine tyranno insectante. Huc referunt *Mariam* Deiparam, martyras patientiæ, religiosæ observantiæ, virginitatis, divini caritatis, ægritudinis tolerantiæ, pestis ex officio caritatis contractæ, &c. At similitudo martyrii quædam in hisce existit, haud martyrium genuinum. Alii martyria nondum consummata huc revocant. At hi *Confessores* sunt dicendi, qui martyrio haud interierunt. Quid vero de eis est sentiendum, qui pœnam a tyranno infligendam occuparunt? quæ, ne pudicitiam violari paterentur, necem præverterunt paratam? Distinguit summus Autor inter martyria ordinaria atque extraordinaria. Hæc ad specialem Dei impulsum refert. Ad veri martyrii indolem requiruntur momenta duo, unum, ut tyrannus re vera mortem inferat, aut saltem causam mortis proximam necessariamque ponat; alterum, ut id faciat ex odio in fidem Christianam, vel in rem aliquam, quæ ad fidem spectat. Non semper tyranni ipsos sectatores Christi illico interimunt, sæpius eos carceribus, exiliis, & ærumnis pro Christo constringunt, ad obitum miserorum usque continuandis. Is quoque censendus est martyr, qui illæsus mortem,

tem, cui fuit traditus, evasit divina virtute. Hoc in numero collocandi sunt *Joannes, Thecla, Felix Nolanus, Gregorius, Magnus Armeniae Episcopus*, tres pueri in fumum ardentem *Babylonicum* coniecti, &c. Martyrem & persecutorem constituit *causa*, non fucus, non nomen, non velamentum. Martyris enim est, propter genuinam Christi doctrinam, fidemque & professionem ejus, illi superstructam, voluntariae morti exponi, eaque, ni miraculum Dei intercedat, interimi. Error, fundamento fidei oppositus, licet quis pro eo voluntariam, a tyranno expromptam, necem suscipiat, causa martyrii dicendus non est. Si tyrannus putet, se verum in Christiano vindicare crimen, causa martyrii cessat. Sufficit, summo Autore decernente, si tyrannus ex odio in Christi doctrinam accendatur ad Christianum vita privandum, licet ipse causam omnino disparem pra se ferat ritu *Neronis*, qui abolendo rumori de incendio, ipsius consiliis tribuendo, reos subdidit Christianos. Odium illud comprobari potest ex sententia & decreto persecutoris; ex ipsa disceptatione, tyrannum inter & martyrem habita, in Actis descripta; ex beneficiis, seu muneribus, Martyri a tyranno ante mortem, ut a proposito resiliat, oblatis; ex impunitate, seu liberatione, Martyri a tyranno oblata; ex Actis martyrii genuinis, ita testantibus, & ex recusatione agendi id, quod Christianae religioni e diametro est oppositum. Martyrium esse *baptismum sanguinis*, ac in infantibus, non baptizatis, supplere vices baptismi aquae, ideoque peccatum insitum secundum culpam & poenam ex opere operato delere, Pontifex Summus docet. Pueri certe, ab *Herode* interfecti, in Ecclesia Romana recensentur ac coluntur inter Martyras. Idem indicat, fugam, si ea pateat divexato ob fidei professionem, juste arripisse; Episcoporum vero esse ceterorumque, qui hominum animis invigilant, remanere, si praevideant, gregem fructibus abundanturum, ac eodem in loco perstiturum, ipsorum quoque ob fugam dispersum iri. Recte contra faciunt, qui sine detrimento gregis fuga salutem quaerunt. Si alii quoque fide adeo sunt firmati, ut possint perstare in loco ad majorem Dei gloriam ecclesiaeque salutem, ipsorum est perdurare. Martyri futuro

132.

135.

137.

142.

144.

152.

178.

180.

- turo haud licet vel dictis vel factis tyrannum insultantem ad
- Pag. 182. martyrium ipsi inferendum provocare. Excipit ab hisce pro-
 vocationibus Summus Pontifex eas, quæ in ipso martyrii actu
 contingunt, quando videlicet Martyr aut statim tormentis est
 subjiendus, aut jam tormentis cruciatibusque afficitur, ac tum
 tyrannum objurgat, crudelitatem ejus insinuat, vindictamque
 194. Dei ipsi minatur. Cum *Hereticis* seu *Schismaticis* summus Au-
 tor ita versandum suis putat: *Eos, præmissis præmittendis, dili-*
gentiis videlicet & suavibus aptisque modis, ut ab errore rece-
dant, hisque omnibus inutiliter adhibitis, ad fidem demum com-
pelli posse minis & terroribus, & pertinaces demum morte puni-
ri, implorato brachii secularis auxilio, concors est Patrum &
Theologorum sententia. Addit deinde *Augustini*, qui, sententia
 mutata priori, sic sensit, consentum, quem quoque *Gratianus*
 repetivit in *Can. Displicet & sequentibus 23 Quæst. 4.* At si eo-
 dem sensu imbuti sint statores & custodes aliarum quoque reli-
 gionum? Quid? si Muhammedani idem sentiunt, Deoque ita
 permittente, viribus ac numero Christianis aliquandò anteedunt?
 At succurrit *Thomas Aquinas*, qui *Augustini* sententiam
 exponit de iis, qui ecclesiæ Romanæ dederunt nomen, ac post-
 ea ab ea discesserunt, causam interponens, ipsorum esse, pro-
 missa fervare, videlicet salutaria & justa. Causam martyrii, re-
 spectu Martyris exponendam, Summus Pontifex persequitur co-
 piose, ratus, *Hereticis & Schismaticis* deesse martyrii causam.
230. Fatetur, heterodoxis haud deesse viros & homines, qui pro
 religionis Christianæ veritate, pro sensu ipsorum accepta, intre-
 239. pide mortem obierint. Romanæ autem ecclesiæ existimat ex-
 stitisse Martyras ab initio ecclesiæ usque ad hæc nostra tempora,
 240. & eam numero præstare. Addit præterea, omnia, quæ jam
 ab ecclesia Romana reputantur pro credendis & agendis, semper
 ab initio ecclesiæ Christianæ fuisse pariter credita. Posthæc
 causas Confessorum exponere Pontifex Summus aggreditur.
 Ipse ad *heroicitatem*, seu heroicam magnitudinem virtutum, re-
 quirat, *ut eam habens operetur expedire, prompte, & delectabi-*
 262. *liter supra communem modum, ex fine supernaturali, & sic sine*
humano ratiocinio, cum abnegatione operantis, & affectuum sub-
jectione.

jectione. Specie eam differre a virtute non heroica, negat. Aliquem virtute heroica fuisse instructum, ostenditur sane difficulter. Sufficiunt tamen demonstrationi testes incorrupti, Pag. 274.
docentes, servum Dei quendam integrum vitæ cursum inter pericula peccandi exegisse cum insigni innocentia spectabilique morum sanctitate, cumque exacta præceptorum Dei & consiliorum perfectionis observatione, quæ spectantibus ingesserit admirationem. Non vacat de heroica indole specialium virtutum hic nonnihil reperere. De iis, qui vel quæ matrimonia inierunt, 337.
perpetua tamen castitate servata, per multa Summus Pontifex produxit, *Cunegunda, Henrici II* uxore, eis inserta. Adjungit hisce non pauca de oratione mentali & vocali, in primis Cardinalem *de Lauræa* secutus. Contemplationem infusam, seu mysticam theologiam, vocat cum aliis sponsalitiæ animæ cum Deo, osculum Dei, ingressum animæ in caliginem divinam, annihilationem, 357.
experimentalem Dei cognitionem, habitam de Deo per amoris unitivi complexum. Notitiam vero de Deo divinisque rebus extrinsecus suppeditatam haud facile quisquam *cognitionem Dei experimentalem* dixerit. Ad momenta dicentium preces summus Autor jubet attendi. In signis enim ardentissimarum precum hoc 361.
deputat, si servus Dei inter orandum vultum præ se tulerit tanquam flamma accensum. Donum lachrymarum deinde expendit, monens, cavendum hic sibi esse ab arrogantia & animo pusillo. Prædicat præterea frequentiam confessionis auricularis præstitæ, & Eucharistiæ sumptæ, nec ex cerimonia, nec ex consuetudine, profluentem. 366.
Irenæum, Cyprianum, aliosque Patres, jam de incruento Missæ sacrificio, qualis ea nunc est, locutos, existimat. Carnis corporisque mortificationem ponit in abstinentia, jejunio, cilicio, vigilio, chameuniis, spontaneis flagellationibus, quæ *disciplina* dicuntur, & similibus rebus, quibus caro 371.
affligitur. *Morinus* credidit, usum flagrorum obtinuisse in ecclesia, sed aliena manu, non propria, corpori admotorum. 382.
Jacobus Boileus in eo totus est, ut ostendat, *Dominicum Loricatum* & *Petrum Damianum* autores existisse disciplinarum, sponte aut propria manu inflictarum, & ante eos flagra quidem in usu fuisse, sed ita, ut quis ab alio vapularet, ratus, consuetudinem propriam

- proprie flagellationis minus esse approbandam, cum flagellorum ictus dorso incussi oculis officiant, methodusque, flagellandi lumbos femorales, incitamento sit ad venerem appetendam. Consentiant *Joannes Henricus Meibomius*, pater & filius, atque *Thomas Bartholinus*. *Petrus Damianus Baronius ad A. 1056* habet pro ritus hujus propagatore, non autore. Spontaneas
383. flagellationes jam adhibitae fuisse a *Guidone Pomposiano*, Abbate, & a *S. Poppone*, Abbate, animadvertit *Mabilonius in Praefat. I ad Seculum sextum Ordinis Sancti Benedicti*, ejusque affectator, *Graveson*, in *Historia ecclesiastica Tomo IV P. I Sec. X & XI pag. 305 seq.* Quod perpendendum relinquimus *Clar. Joanni Friderico Mickelio*, qui A. 1733 *de Mastigosi religiosa* edidit libellum. Quid vero Summus Pontifex de hac flagellatione arbitrandum credat, ex ejus verbis innotescit: *Si Petrus Damiani, Rodolphus, Episcopus Eugubinus, Dominicus Loricatus, Gualbertus, Abbas Pontissariensis, sanctimoniae fama illustres, spontaneis corpus suum verberationibus afflixerunt, ut ipse Boyleau in Historia flagellantium admittit, si nonnulli, inter*
384. *Sanctos relati, hoc ipsum praestiterunt; equis erit, qui spontaneo flagrorum usui, ejusque laudabili consuetudini, obloqui ulterius audeat?* Constitutio *Urbani VI* adversus flagellantes edita est adversus eos, qui circa A. 1349 ex Hungaria progressi vagabantur per provincias, ac bis palam de die, histrionice quidem, aculeatis fimbriis sese ad sanguinem usque flagellabant. Traditionem de Ampulla Rhemensis oleo perenni, argumentis utrinque adductis, in medio summus Auctor relinquit, addens, Reges ungi, sed non inungi chrismate illo, quo inungantur Episcopi, sed simplici oleo benedicto, hoc est, *oleo Catechumenorum*.
521. Inter virtutes Regibus dignas ac eas, quarum habetur ratio in adscriptione inter caelites cultu prosequendos, collocat obedientiam erga Romanum Pontificem. *Ludovici Sancti*, Galliarum quondam Regis, *pragmaticam sanctionem* vel ex toto existimat apocrypham, vel rejicit certe illum articulum, in quo nonnulla traduntur, minus plena observantiae erga sanctam sedem. Haud
533. definit, quis Pontificum primus Seculo XI jus gladii assumeret, militesque conscripserit, monens, *Christianum Lupum principatum*

eum hunc deferre Gregorio VI, Henrici III, Imperatoris, ad-
 versario. Affert idem ex Pontificali Romano de benedictione
 & coronatione Regis nonnulla, ac ea inter hæc antistitis coro-
 nantis verba ad Regem: *Christianam religionem ac fidem catho-*
licam ad finem usque inviolatam retinebis, eamque contra omnes
adversantes pro viribus defendes: Ecclesiarum Prælati ac reli-
quis Sacerdotibus condignam reverentiam exhibebis: Ecclesiasti-
cam libertatem non conculcabis. Item: *Accipe gladium - - -* Pag. 539.
vice & autoritate sanctorum Apostolorum consecratus - - - ut
sanctam Dei Ecclesiam, ejusque fideles, propugnes ac protegas, nec
minus sub fide falsos, quam Christiani nominis hostes, execre-
ris ac dispergas. Videtur accredere Mabillonio, qui in *Anna-*
libus Benedictinis Tomo I pag. 114 contendit, unicam duntaxat
 panis eucharistici speciem ex antiquo loquendi more, designa-
 tam fuisse nomine corporis & sanguinis Christi. Plerosque san-
 ctos ab infidelitatis caligine & a peccatorum cœno, divina gratia
 adjutos, ad veritatis lucem & ad apicem sanctitatis pervenisse,
 largitur, monens, prævaricationes, ante emendationem admissas,
 referri posse & verbo & scripto, ut nefaria multitudo ne despe-
 ret medicinam, & ut sancti misereantur miserorum. *Arigi-
 us,* Episcopus Lugdunensis, utrum scelestus plurimumque criminum
 reus, an recte a *Cointio* excusatus fuerit, in medio relinquit,
 fassus, eum in Beatorum ordine collocatum. Sciscit porro
 Maximus Autor de iis, quæ Sancti de vitæ suæ gloria confessi
 fuerunt, eum in modum, ut rem, scopum, rei que modum, re-
 spiciat, ac exempla *Pauli, Jobi, Ezechie, Tobia,* ac *Nehemia,*
 præmittat. Actiones morales indifferentes & largitur & tollit,
 docens: *Communior est sententia, dari actus humanos ex objecto*
& specie sua indifferentes, hoc est, nec determinate bonos, nec
determinate malos, & qui demum boni vel mali reputantur ex
sine aut bono aut malo. Gratia gratis datæ eam ponit essentiam,
 ut ea sit sensibilis & evidens in suis effectibus. Nec negat, hanc
 gratiam, quam Græci vocant *χαρισμα,* communem esse pecca-
 toribus & justis ob *1 Cor. XIII, 2, 3, & Matth. VII, 22, 23.* Quid
 de arte notoria sit sentiendum, per quam, præmissis nonnullis
 precibus ad Deum aliisque rebus, quæ ad pietatem spectare
 videntur.

- videntur, omnes disciplinæ liberales illico disci traduntur, haud
 Pag. 634. expedit, adjungens tamen *Thiersi* opinionem ex *Tract. de Superstitione*, qui statuit, actum & conclamatum esse de arte notoria ex sola experientia, inprimis vero ob argumenta e sacris
 636. literis depromenda. Fidem, qua est gratia gratis data, probabiliter, præeunte Cardinali *de Laurea*, habet pro fervore & illa fidei constantia, quam Martyres in conspectu tyranni soleant exhibere, & qua, divinitus miracula datum iri ad suas preces,
 640. sunt certi. Miracula edi posse ab infidelibus quoque, fatetur, at, in confirmationem erroris & mendacii ea divinitus edi, negat. Prophetam, tradit, esse eum, qui aut futura prænuntiat, aut præterita vel præsentia, ceteris abdita, patefacit. Rationem, qua intellectui Prophetæ ea, quæ debet cognoscere, innotescunt, determinat triplicem: 1) si per sensus externos, auditum vel visum, res percipiuntur, ac inde transeant ad imaginationem & intellectum; 2) per sensationem internam, qua imaginatio movetur; 3) per præsentationem intellectui duntaxat oblatam. Præexistere in hominibus ad prophetandum facultatem naturalem, negat. Copiose ex Scholasticis recenset differentiam cognitionis Dei, angelorum, dæmonum, & hominum, naturalis, ratione eventuum futurorum, eorumque vel necessariorum, vel contingentium, & in suis causis, & in actu. Dæmonem olim petentibus responsa vel ex antris, vel ex statuis, dedisse, haud abnuit, licet *Porphyrii*, *Origenis*, & *Eusebii* quoque, meminerit, qui, imposturis sacerdotum oracula illa deberi, haud inficiati fuerunt. Prophetias nihili esse habendas, quæ repugnent legibus divinis humanisque, præcipue *ecclesiasticis*, ex
 663. Cardinali *Cajetano* docet. *Eugenius*, Pontifex, audierat & viderat ea, quibus putabatur confirmatus de suadenda expeditione cruciata in Palæstinam suscepta, eamque ob causam *Bernbardum*, Abbatem, permoverat, ut hic *Ludovico*, Regi, spem ingereret peregrinationis faustæ. At haud respondit eventus promissis. Ut nodum hunc solvat summus Autor, monet, fieri posse, ut revelatio sit vera & a Deo profecta, falsa autem interpretatio ab homine fuerit exorta: addens, Deum respexisse ad æternam eorum salutem, qui in illa expeditione *pro fide & Ecclesia*

ecclesia fuerint mortui. Gratiam discretionis spirituum putat esse mentis illustrationem, qua perfusus homo facile & sine errore dijudicet, a quoniam principio motus animi, tum proprii, tum alieni, cogitationesque, ad electionem pertinentes, excitentur, quid scilicet a bono, quidve a malo, spiritu suggeratur. Tandem subdit: *Non videtur dubitandum, posse, Deo permittente, similia a demone fieri*, nempe varias excitari linguas, proferrique diversas dialectos ab homine imperito vel intra aërem. Vulgo existimant, eos, qui a cacodæmone sunt obsessi, linguis speciei exoticæ, ac ipsis obsessis ignotæ, loqui posse. Ecstasin divinam a diabolica sollicitè distinguendam esse, tradit Summus Pontifex, ac momenta huic familiaria profert. Illam oriri credit ex admiratione, magnitudine amoris, & exultationis magnitudine. Effectus omnino causæ evidens est testis. Difficillimæ autem res est disquisitionis, ecstasis utrum sit naturalis, an supernaturalis. Pendent hic omnia ab eo statu animi corporisque, qui ecstasin præcessit. Si enim meditatio in unicum quid defixa, si vehementior affectus, præcesserit, ecstasis videtur esse naturalis. Apparitiones Dei in Veteri Testamento secundum sententiam Theologorum communiorum non fuisse ullius personæ e divinis, sed per Angelos peractas, hosque potuisse dicere in apparitionibus: *Ego sum Dominus Deus tuus*, existimat, laudatis *Duranto & Thyreo* suffragatoribus, nec non ipso Cardinali *Bona de Discretionem spirituum Cap. 19 n. 3.* Favet hæc sententia *dulia*, qua cives ecclesiæ Romanæ Angelos prosequuntur. Apparitiones Christi externas Summus Pontifex sollicitè enumerat. Potissimas apparitiones Christi, quæ Sanctis consigerunt, commemorat, nempe *Paulo 1 Cor. XV, S. Petro, S. Benedicto*, aliisque. Exempla collegit *Thyreus de Apparitionibus Sacramentalibus*. Summus Pontifex subtexit nonnulla de aliis visionibus & apparitionibus, quæ a demone, vel a causis naturalibus, originem traxerunt, inseritque longam *Baldelli* de hac causâ tractationem e manuscripto Italico. Quomodo visiones ac apparitiones naturales a supernaturalibus discernantur, monet, seduloque examinat, an causâ aliqua præcesserit, visionis vel apparitionis materies. Dantur quoque præternaturalis

683.

699.

705.

711.

713.

717.

719.

- turales, vel Deo vel diabolo autore hominibus immiffæ. Sum-
 mus Pontifex de fingulis hisce speciebus follicite tractat, easque
 Pag. 728. distinguere docet. En distinctionis notam: *Dæmones a colum-
 ba vel agni specie abftinent . . . Si formam humanam affu-
 munt, ea atra plerumque est, deformis, mutila, & inufitata . . .*
 730. *aliquando se transfigurant in Angelos lucis & Christi Domini
 Beatiffimæque Virginis & Sanctorum.* Revelationibus novis lo-
 cum esse ad integrandum doctrinæ Christianæ complexum ne-
 gat, privatas tamen dari largitur, addens: *fides quippe noſtra non
 crevit quoad ſubſtantiam, licet nunc quedam explicite credantur,
 746. qua antea latebant.* Rejicit autoritatem revelationum, quæ ad-
 verſantur ſacris literis, Apoſtolicæ traditioni, unanimique Pa-
 749. trum atque Theologorum conſenſui. Appendix complectitur
 monumenta, ad hunc *Tomum* pertinentia. Noſtrum vero eſt,
 hic respirare, poſtquam hunc *Librum* omni diligentia verſavi-
 mus, & inde delibavimus potiora, ſummam *Libri IV*, qui eſt
 ultimus, propediem daturi.

HISTOIRE MILITAIRE DE CHARLES XII, &c.
 hoc eſt,

*HISTORIA MILITARIS CAROLI XII, REGIS
 Sueciæ, ab A. 1700 uſque ad conſictum Pultavienſem
 A. 1709, ex ſingulari Regis mandato delineata a G U-
 STAVO ADLERFELD, Regio Cubiculario; cui jun-
 gitur accuratior deſcriptio prælii Pultavienſis, una
 cum diario, deſcribente perſugium Regis
 verſus Benderam.*

Tomus IV.

Amſtelodami, apud Jo. Wetſtenium & G. Smith, 1740, 26 maj.
 Alph. 3 plag. 12, cum Tabb. 22. 7.

Scriptores non unos bellicoſiſſimus ille Suecorum heros, *Caro-
 lus XII*, naſtus eſt, qui vitam & mavortia ejus-facta huc
 uſque ſibi ſumſerunt deſcribenda; haud omnes eodem inſtitu-
 to, nec eodem etiam uſo ſucceſſu. De diverſa hujus rei ratione,
 non

non jam nostrum est, operose dispicere; id faltē, ubi nova ejusdem Herois biographia in scenam prodit, docebimus, quid illa præ ceteris habeat præcipui, quidque eandem supra aliarum sortem jure quodam suo evehat. In duobus id positum esse cum maxime reperimus. Primum est, quod Autor, ut vel ipse titulus docet, res in bello & militia a Rege suo gestas unice respiciat, earundemque continuatam seriem exhibeat, quousque felicibus auspiciis gestæ sunt; alterum, quod ad spartam hanc ornandam accedens Scriptor hic noster, præsidiiis longe pluribus, quam ceteri ante eum omnes, instructus fuerit, dum iis, quæ tradidit, vel ipse ocularis testis interfuit, vel eorum etiam fide niti potuit, qui, quæ gesserant, vel per alios geri viderant, sub juramenti fidē ad ipsum Regem referre, atque hinc cum Autore horum annalium communicare, jussi erant. Quæ res unde ita habeat, cum ex ipsius scriptoris & libri hujus sorte lucem accipiat, juvat & de eadem nonnulla afferre, quæ in compendium mittere licet ex iis, quæ ab illo, qui Præfationem libro huic adjecit, in medium allata sunt. Scriptor noster, *Gustavus Adlerfeld*, nobili apud Suecos genere natus, & literis inter patrias Musas probe imbutus, cum, docta & nobili peregrinatione ad exteros instituta, ad Regem suum rediisset, hanc ejus gratiam meruerat, ut in cubiculum ejus admissus, inde ab expeditione Livonica A. 1701 continuo ejus lateri adhæreret, usque dum in prælio Pultaviensi infaustus tormenti globus eum a Rege avelleret, & servitia, *Carolo* summa huc usque fide præstita, simul cum vita ponere juberet. Ut igitur per integros octo annos perpetuus itinerum & tot periculorum, in iis objectorum, comes *Adlerfeldius* noster Regi fuit, ita, quod statim a primo illo temporis articulo cepit consilium, diarium aliquod conficiendi, in quod de iis rebus referret, quæ quotidie auspiciis Regiis gererentur, cum, facto aliquo ejus rei periculo, omnibus innotesceret, ipse etiam Regis calculum meruit: qui etiam, ut id urgeret, & quo cœperat, tramite sedulo persequeretur, ipse hinc autor suæque ei existit, atque in mandatis dedit iis, qui rebus

rebus gerendis præerant, ut Scriptorem nostrum participem facerent eorum omnium, quibus ipsi interfuerant, ut id, quod instituto huic inserviret, inde in rem suam convertere posset. His autem præsiidiis ille instructus, omnem movit lapidem, ut opinioni de se conceptæ satisfaceret, nec adeo quidquam in se desiderari passus est, ut vel ipsum, quod reliquit, MStum huic causæ testimonium minime dubium perhibeat, doceatque, eundem vel ipsa illa, quæ conflictum Pultaviensem præcessit, nocte labori huic invigilasse, ac manum operi admovisse. Sed librum hunc manu exaratum, parente autem suo orbum, ambigua hinc fata subire oportuit, de quibus adhuc dicendum. *Adlerfeldius* noster, in ipsis sic armis fato suo succumbens, in consortium & comitatum Wurtembergii Principis, *Maximiliani Emanuelis*, qui Regia Sueciæ castra secutus erat, pridem venerat, ut aulica simul ministeria Regis sui jussu eidem præstaret. Ipsum illum Principem Wurtembergicum istius prælii eventus captivum Russorum manibus tradiderat, e quibus tamen cum ipsius *Cæsaris Petri I* iadulgentia non multo post libertati redditus esset, impedimenta simul & sarcinas adhuc servatas recuperare eidem integrum fuit, atque in his & aliquam partem eorum, quæ ad *Adlerfeldium* nostrum quondam pertinuerant. Post mortem Principis illius, quæ A. 1709 Dubnoæ inter Polonos ei præmatura obtigit, diarium hoc MStum una cum aliis, ab *Adlerfeldio* relictis, chartis Stutgardiæ transmissum fuit, unde illud post aliquod tempus in *Caroli Adlerfeldii*, *Gustavi* nostri fratris natu majoris, qui tunc in aula Regis *Stanislai* Biponti agebat, & cujus æque ac fratrum reliquorum ab Autore Præfationis honorifica fit mentio, manus pervenit; qui tamen & ipse, A. 1722 moriens, has schedas vero suo hæredi, *Gustavi Adlerfeldii* filio unico, *Carolo Maximiliano Emanueli*, traditas reliquit, qui sic de memoria & manibus parentis sui bene merendi occasionem adeptus est. Iam etenim, in Principis hæredis *Holsato-Gottorpensis*, Ducis jam nunc regnantis, *Caroli Petri Utrisi*, cubiculo agens, ejusdem æque ac aliorum educationi præfectus, quod nactus est otium literarium, id operæ huic impendit, ut schedas has optimi parentis sui, in ordinem redactas, & e Suecico authentico in sermonem Galli-

Galli-

Gallicum, ut plurimum usibus inservire possint, intemerata fide, nec tamen ineleganter, translata, editioni aptaret; quo suo labore id tandem consecutus est, ut Opus hoc, illa fatorum iniquitate per annos triginta pressum, & velut carcere detentum, nunc demum in liberam prodeat auram, & a Belgicorum typorum elegancia magnum decus fit nactum, quod moram illam, quæ huc usque editionem ejus retardavit, quodammodo compenset. Succinctam de Autoris, & hinc etiam ipsius libri, fatis narrationem, quam modo dedimus, non tantum pretium, quod Operi huic præ aliis statuendum sit, declarare, sed ipsius etiam recensione, quam expetere videntur lectores, vices aliqua ex parte subire posse, nobis persuasum habetur. Nam, dum e continua diarii & annalium serie, quæ ægre discerpitur, præcipua, nedum singula, quæ sunt memorabilia, excerpere haud liceat, id pro nostro instituto sufficere putamus, si avidum hujus historiæ lectorem de eo præmoneamus, quousque rerum a *Carolo XII* gestarum narratio in hoc libro extendatur; quod ex ipsa, quam brevissimis delineavimus, Autoris sorte quemlibet colligere posse existimamus. Nimirum narrationis filum haud ultra annum 1709, ubi, infeliciter commisso prælio Pultaviensi, fortuna *Caroli XII* inclinari cœpit, ab Autore protrahi potuit; atque hinc omnino est, quod *Adlersfeldii* nostri labor *tribus* hujus libri *Voluminibus* prioribus, *quarto* autem bina illa, in rubro commemorata, & ab aliis confecta, Opuscula, quorum alterum accuratiorem prælii Pultaviensis descriptionem, alterum vero Regii in Moldaviam, Benderam versus, per fugiæ diarium, exhibet, contineantur. Quæ, cum & ipsa Autorum, qui rebus his gestis præsentibus interfuere, fide nitantur, atque hinc aliorum incertis narrationibus longe præferenda sint, non indigna judicavit harum rerum pergnarus Editor, quæ æque ac *Adlersfeldiana* in sermonem Gallicum converteret, & prelo parata, beati parentis sui Commentariis ad latus jungeret. Denique, ut major adhuc lux nitorque rebus narratis accederet, tabulas & figuras æri incisas Operi huic addidit Editor, qui delineationes earum authenticas, manu

M m m

Celeb.

Celeb. *Zacharia Wolffii*, præfæcti quondam præfidii Tœnningensis, atque insignis rei militaris & machinarum bellicarum architecti, consignatas, ab hujus filio, qui iisdem, quibus *Adlerfeldius junior*, apud Holsato-Gottorpiensem Principem regnantem partibus fungitur, accepit, & huic Operi suis locis inferi curavit; licet ex pluribus, quas ad manus fuisse haud ignoramus, hujus rei ichnographiis tantum aliquas, quæ *primum & ultimum Tomum* ornant, in hac editione conspici liceat, quod forte bibliopœ, sumtus ferre recusantis, incuriæ tribuendum est. Significamus autem, in nova editione, quæ ipsam hanc historiam *Caroli XII* in Germanicum sermonem translata exhibet, & quam, elegantioribus Hamburgensium typis impressam, haud ita pridem scimus publicatam, laudabilem ab Editore operam navatam, ut hi, & si qui sunt alii, defectus sarcirentur, atque adeo isthæc nova Germanica editio & interpretatio priorem illam Gallicam multis modis superaret.

JOANNIS ORTWINI WESTENBERGII, FICTI
 & Antecessoris, Divus Marcus, seu Dissertationes
 ad Constitutiones Marci Aurelii Antonini,
 Imperatoris.

Lugduni Batavorum, apud Jaassonios vander Aa, 1736, 4 maj.

Alph. 2 plag. 13.

Cum inter varias rationes, quibus gravioribus & ad res agendas aptis hominibus & ad sapiendum & ad bene beateque vivendum subsidia comparari possint, non postrema illa, sed omnino paucis secunda, quæ in cognoscendo Jure Romano versatur, existimanda sit; ingrata sint elegantia & sapientiæ literarumque cultu perfecta ingenia, nisi tam eximie, qua politioris doctrinæ est, artis magistris quæsitissimas deberi constentur laudes, confessas certatim tribuant. Inter eos vero cui libentius eas tribueremus, quam huic Viro, qui omnium Principum & Legislatorum sapientissimum, *Socraticoque* voto vita & im-

relatisque doctorum sententiis, rectissimo judicio ipsam non contra inficias quorundam vindicavit solum, sed natales ejus quoque *Augusti* temporibus asseruit: nomen tamen illud a regno tractum sub inferiores Imperatores rejiciendo, quos se Reges appellari passos, testimoniis confirmat. Quod vero *Cap. III §. 6 pag. 39* legem *Clodii*, quæ aperte in factum quoddam infinitum lata, nequaquam vero in speciale aut in personam expressa est, privilegium fuisse putat, nullo, ut probemus, modo adducimur. *Cicero* enim ad conflandam invidiam improprie, ut *Rhetori* licet, ita vocavit. *Dissertatione tertia ex l. 3 pr. D. de Transact.* primam *D. Marci* Constitutionem, de non rescisso testamento per transactiones scripti & legitimi heredis & a legatariis & manumissis conveniendo scripto solum, plenissime exponens, *Cap. I §. 3, 4, 5*, rationem, ex Jure naturali additam, laudat illustratque; §. 18 discriminis inter hereditatem & bona resque hereditarias usum pulchre exemplo e re presenti defendit contra sanas apud *Senecam Lib. VI de Beneficiis Cap. VI §. 20*; nullam repugnantiam in *d. l. & l. 20 C. de Transact.* esse demonstrat: *Capite quoque II*, cum hac Constitutione nihil contrariæ sententiæ intercedere eidem, qui eam *d. l.* recitaverat, *Scevola l. 14 D. de Transact.*, ostendit, cum ibi de creditoribus tantum agat, quorum in hac specie aliam a legatariis & manumissis conditionem fuisse probat; *Paragrapho demum ultimo*, jure novo legatarios creditoribus æquiparatos, ob rationes, quas reddit, docet. Totum autem Opus virtutes has habet præcipuas. Ad Constitutionem unamquamque explicandam, quicquid Jus universum, vetustatis memoria, & critica ars, continent, huc accessitur; ut tamen neque superflua copia tædio, neque impedita tractatio molestiæ, esse possit. Qui vero Autoris nostri doctrinam æstimare cupit, nobis autoribus specimina ejus, quæ edidit tractando locos ex *Jure Civili*, legat hæc: pag. 38 de causis præsumtionum, an quis pro filio habendus sit; pag. 91 de non plena probatione professionis apud tabulas publicas, & discrimine inter ipsas tabulas, tanquam monumenta publica, & inter professiones, in iis scriptas, tanquam affirmationes privatas; pag. 144, cum avus filium emancipaverit, nepotem vero ex eo in potestas

potestate habuerit, qui mortuo patre bonorum possessionem Unde liberi accipiat, quatenus is avus similis esse possit ei, qui adoptavit; pag. 179 de causa prohibita estimationis grani per decuriones civitatum; pag. 226 repugnantie speciem ex l. 1 D. An per al. caus. appell. red. poss. & ex l. 33 §. 2 D. de Proc. sublata; pag. 307, usufructuariam cautionem testatoris voluntate remitti non posse. Ex Jure naturali hæc pulchra meminimus disputari: pag. 59 de mortuis lugendis; pag. 193 exempla eorum, qui vitam suam exosam habuere; pag. 196 de questione per tormenta; pag. 245, quod divites potius, quam pauperes, magistratus capessere debeant. Ex Juris antiquitate, inter alia innumera, quid his præfertim splendidius esse possit, non videmus: pag. 60 de tempore luctus; pag. 61 de novendiali immunitate ab in jus vocatione lugentium ex novendialibus feriis tracta; pag. 60 de morbo fontico; pag. 75. de ponderibus & mensuris apud Romanos publicis, & Capitolio consecratis, curaque eorum; pag. 76 de modis aeneis & lapideis, per mansiones & civitates a Valentiniano, Theodosio, & Arcadio, publice collocatis; pag. 77 de mensura liquidorum speciebus; pag. 91 de professione liberorum, a patribus Romæ apud Prefectos ærarii Saturni, in provinciis apud Tabularios publicos, facta; pag. 96 de lege XII Tabb. apud Festum in v. portum & obvagulatio; pag. ead. de alia lege XII Tabb.; pag. 106 de nuptiis cum sororum filiis, & quæ sit ἀδελφιδνή; pag. 124, cui magistratui licuerit tutores dare; pag. 132 de lege XII Tabb. de libera patrisfamilias testandi potestate; pag. 152, quomodo Principes familiares suos appellaverint; pag. 153 de utilitate ex peritia antiquitatis; pag. 184 de confessione propria, quatenus ad damnationem sufficiat; pag. 191, quomodo Imperatores Provinciarum Rectores appellaverint; pag. 197, an torquere in conscios liceat, & quatenus distinguendum in eo inter servos & liberos; pag. 204 de provocatione a Regibus ad populum Romanum licita; pag. 206 de provocatione, & ejus legibus, apud Romanos; pag. 214 de origine inofficiosi testamenti; pag. 249 de naviculariis; pag. 259 de proscenio; pag. ead. de Gabinis; pag. 324 de decretis & extraordinariis cognitionibus Principum. Quoties phrasæ Constitutionum & multas leges doctè & novo modo

expofuerit, non capit noſtræ ſcriptionis modus enarrare. Præter reliqua tamen lectores eruditos tenebit ingenium per omnia candidum & iudicium rectum, cujus dotes inde potiſſimum perſpicias, quod nunquam illa argutulorum capitum reſona, rationes legum pares, & ſimilitudinem cauſarum, in quibusdam juris articulis definiendis ſectatur; cum omnium potiſſimum argumenta vel ex legum verbis directo, vel ex ipſo legalis ſcientiæ ingenio atque affectionibus exploratiſſimis, expediat. Qui vero ad omnia aliorum, in quibus ſe ipſos aliter aut verſatos fuiſſe, aut, ſi iisdem animum appellere velint, nova quædam arguturos, confidunt, cenſores atque arbitros ſe ferre conſueverunt, multa fortassis hic ducent reprehendenda. Quæ quemadmodum æquis hominibus cauſam ſuam ut plurimum per ſe probatura credimus; ita vix culpa vacare nos unicam Operis particulam in nova *Ulpiani* explicatione deprehendimus pag. 78 & 79. Ibi enim *meſuram per corbem facere & effundere vinum ſignificat corbem, qui capiat dolii, vino vendito repleti, modum, conficere, ut exſtet documentum, quanta magnitudinis fuerit id dolium, donec ſub emtoris præſentiam per dolium meſuris axigi, atque ita ratio deperditi iniri poſſit; cumque id factum ſit, vinum per utres in aliud dolium transferre.* Quam ipſam ſententiam cum alio loco & tempore probare aliquis noſtrum ſataget, tum ipſa *Ulpiani* poſtrema verba clariffime confirmant. Quam recte autem Autor noſter viderat doctorum explicationes ibi omnes a via deflexiſſe; tam parum veram ipſe interpretationis rationem ſecutus eſt, cum corbem meſuræ liquorum genus efficere conatur. Vinum enim metiri vaſis & meſuris non licere, ii ſcient, qui uſu & experimentis cogita habent ea *munera lætitiæque Dei.*

JULIANI IMP. CÆSARES, CUM INTEGRIS Annotationibus aliquot doctorum Virorum, & ſelectis EZECH. SPANHEMII; interpretatione item Latina & Gallica, additis Imperatorum nummis, ex inſtituto & Bibliotheca CHRIST. SIGISM. LIEBE. Accedit SPONII Diſſertatio de uſu nummorum in
Phy-

Physiognomia, & vita Juliani. Recensuit, cum Codice MSto Augustano editisque omnibus contulit, variantes lectiones, Observationes, & Indices, ad-
jecit, JO. MICH. HEUSINGER.

Gothæ, ex officina Reyheriana, 1736, 8.

Plag. 21.

Quantum effecerint Germaniæ nostræ calida ab aliquo tempore consilia, ut ab exteris in se jacta inculti sermonis & fœcordium ingeniorum crimina dilueret, nec fati scimus, nec, si sciamus, dicere ausimus. Illud certe nequaquam probemus, quod suam linguam colere & exornare ante allaborat, quam suis hominibus externorum divitias & elegantiam satis notam reddidit, ut intelligere & admirari prius discerent orationis virtutes, quam ex se nescio quos impeditos & inconditos tinnitus edere. Itælos enim patrum memoria tum demum humanum inter homines loqui cœpisse, cum Græcas & Latinas literas addidissent; ab his ad Gallos eandem culturæ rationem translata, hodie fere apud Anglos consedisse, ii compertum habent, qui literarum vicissitudines curatius docti sunt. Quemadmodum vero nos meritam nihilo minus in isthoc genere gloriam eripemus nulli; ita maxima cum voluptate eorum agnoscimus præclaram operam, qui elegantissima quæque tam veteris, quam nostri, ævi monumenta comtiore quodam habitu patriæ inferunt. Inter quos hac ætate numerentur *Christ. Sigism. Liebius*, desideratæ penes doctos memoriæ, & *Jo. Mich. Heusingerus*; quorum alter instituit, alter vero perfecit, & ad hominum usum protulit, editionem divini illius ludicri opusculi, quo *Julianus* accuratior & perennior, quam quæ in ære spirarent, imagines expressit Cæsarum, qui ante se in eodem imperio fuerunt. Itaque, præter ea, quæ Operis frons ostendit, notatu haud absurdum ducimus, quod lectiones Codicis Augustani pæne omnes jam a *Spanbemio* cum ex aliis Codicibus, tum non raro ex ingenio, vindicatæ & vulgatorum scripturæ prælatæ fuerint; unde præstantiam ejus Codicis, & ingens *Spanbemii* judicium, vicissim æsti-

æstimare candidiora pectora jure debebunt. Nec leve hoc contra eorum insaniam, qui omnia critica incerta efficere conantur, argumentum existimes; cum præsertim *Sylburgius* quoque plurima, quæ ad particularum usum, & quorundam verborum permutationes, pertinent, conjectura assecutus sit, quæ ab eodem Codice plane confirmantur. Quoties autem *Isaaco Casaubono* par conjectandi in his felicitas obtigerit, commemorare nihil attinet. Ceterum *Spanhemiana*, quæ ad scripturam Autoris assequendam faciunt, omnia, quæ vero rerum explicationes continent, meliorem partem, verbis tantum & minus necessariis circumcisissis, in libellum nostrum collecta sunt. Quamvis autem hæc excerpta quædam pars sit eximii virorum laboris, tantum reliquis tamen præstat observationibus, ut desiderium omissorum excitatura haud leve sine dubio lectoribus fuisset, nisi ex Cl. *Heusingeri* illa contrahendi ratione constaret, nobis hic nihil *Spanhemii* præter quasdam orationis circumductiones & probationum accessiones periisse. Cum enim in ipso Imperatore, toto ex cœlesti illa Venere & Gratiis conflato, reperiantur quæsitissimæ omnium elegantiarum & leporum opes, tum hic splendidiorum munerum & rerum usu perpolitus atque compositus vir ex sua nummorum & antiquitatis excellentioris scientia ea attulit, quæ quamvis commendabili Autori addant commendationem. Neque enim sine magna voluptate in ea incidimus, quibus pag. 43 ex more Græcorum, ut uxores maritis ex adverso sederent, lecti adversi originem indagavit, quem Romani genialem vocavere, ut, præter *Lipsium Elect. I Cap. XVII*, & *Wouwerium ad Petronium, Virgilius Æn. VI, 603*, *Catullus de Nupt. Pel. & Thet. v. 47*, *Juvenalis Sat. VI, 22*, *Plinius in Paneg. Cap. VIII, 1*, *Aurelius Victor de Vir. ill. Cap. LVI, 4*, testes sunt. Egregia quoque pag. 51 de fulgure oculorum *Augusti*; pag. 53 de philosophica morborum incantatione; pag. 54 de σερμῶ; pag. 55 de maculis animarum post mortem; pag. 62 de δόρυφοσηματι τραγωδίας; pag. 65 de ἀνακτόροis; pag. 69 de gestantibus tropæa sua Imperatoribus; pag. 87 de similitudine *Cæsaris & Sileni*; pag. 89 de chorago & χοροῦ χορι; pag. 92, quid sit σὺνημα musicum; pag. 101, quid sit κρησις

αὐτι-

ἀντίπαλος; pag. 105 de proverbio: ἐν καρδίᾳ ὁ κίνδυνος; pag. 112, quid sit uno digito caput scalpere; pag. 115 de nominibus καλλίνικος & βασιλεύς; pag. 116, quid sit σῶτερος δαίμων; pag. 130, an Brutus & Cassius Consules fuerint; pag. 132 de cognomine Deorum & Imperatorum, σῶτης; pag. 136 de corporeis Diis ex Stoicorum opinione; pag. 139 de ὄψοποιῶ & μαγειρῶ; pag. ead. de κομωτρῆας; pag. 147; quid sint πάλαιμοι δαίμονες; pag. 148 de cadibus a Constantino patris; pag. 149 de Mithrā; pag. 150 de Diis animarum ducibus, leguntur, unde, qualia Spanhemii huc translata sint, æstimare licebit. Quæ sane cum vix in grandioribus voluminibus tam apte exponantur, intelligi debet, quantum huic libello pretii inde accesserit. Reliquorum integræ annotationes sunt Cantocleri, Sylburgii, Petavii, Liebii, Heusingeri, qui postremus adeo omnes partes boni Commentatoris implevit, ut ab ipso Liebio vix paria expectari potuisse credamus. Præter ea, quæ ex Epistolis eximii Gesneri & Tritleri inferuit, multis locis doctorum explicationes & versiones correxit. Ipsum autem Autorem toties ex Codice Augustano & aliunde integriorem præstitit, ut non immerito miremur, in tam exiguo volumine tantam elegantiarum copiam a librariis superiorum temporum perdi, per doctorum vero nostri ævi industriam recuperari, potuisse. Quia vero editio ejusmodi est, ut ea carere Juliani & venustatis amantiores non possint, malumus omnia, quæ ibi nova sunt, ex ipsa peti, quam hic illorum aliqua non satis plene exponi. Ornatus typorum, chartæ, & sculptarum, quibus nummi exhibentur, tabularum, talis est, qualem iste locus, cum maximam diligentiam & studium impendit, ferat.

HIERONYMI LEOPOLDI BACCHETTONI,
Precensis Romani, A. A. L. L. Philosophie, Chirurgie, ac Medicinæ, Doctoris, S. C. R. C. M. Sc. in alma Cæsareo-Archiducali Universitate Oenipontana in Anatomicis & Chirurgicis Professoris Publici Ordinarii, Sc. Anatomia, Medicinæ theoreticæ & practicæ ministra, cautelisque in praxi observandis

Nnn

illustra-

illustrata, Sc. duplici instructa Indice, altero Capitulum, altero rerum magis notabilium, una cum Figuris æneis adumbrata, Sc.

Omniponti, sumtibus Jo. Jac. Cremeri, 1740, 4.
Alph. 2, Fabb. zn. 45.

Quos Clariss. Autor non ita pridem, cum demonstrationes Anatomicas in cadavere quodam publice institueret, publice etiam eam in rem habuit sermones, illos nunc publicæ læci, & communi usui, exponit. Neque tamen id tam suo arbitrio agit, quam ut aliorum pareat voluntati. Proinde etiam, non viris Anatomicæ doctrinæ peritis scriptum hoc Opus esse, monet, sed tironibus tantum, ut, eo perlecto, in legendis intelligendisque aliorum libris facilius & sine offensione procederent. Præter structuram partium, usum quoque earundem declarat, adeoque Physiologiam cum Anatomia conjungit. Rarius observationem aliquam, quæ Pathologiam illustrat, adspergit. Divisit Opus in *Libros quatuor*, quibus Oratio Autoris inauguralis, quæ studium Anatomicum ideo excolendum esse contendit, quia alias singulari modo illustrat scientias, præmissa est. *Primus Liber*, de cavitate naturali agens, *duodecim* complectitur *Demonstrationes*, quarum *prima duobus Capitibus* de corporis humani divisione externa, partiumque externarum enumeratione, tum & partibus similaribus & universalibus in specie, *secunda tribus Capitibus* de integumentis, cuticula, cute, pinguedine, *tertia tribus* itidem *Capitibus* de musculis in genere, & abdominis, motuque & operatione musculorum, *quarta tredecim Capitibus* de musculis in specie, *quinta duobus Capitibus* de partibus continentibus internis, peritonæo & omento, *sexto sex Capitibus* de partibus coctioni destinatis, œsophago, ventriculo, intestinis, & chylicatione, *septima quatuor Capitibus* de partibus chylo appropriatis, mesenterio, vasis lacteis, lymphaticis, & glandulis, *octava quatuor* itidem *Capitibus* de partibus ulteriori concoctioni & bilis secretioni propriis, hepate, liene, pancreate, usque & officio harum partium, *nona unico Capite* de partibus urinæ secretioni & expulsionis inservientibus, re-

nibus,

nibus, ureteribus, & vesica urinaria, *decima Capite* unico de partibus generationis virorum, *undecima Capitis duobus* de partibus generationis mulierum externis internisque, *duodecima Capitis* itidem *duobus* de foetu, foecundatione ovuli, membranis foetum involventibus, placenta uteri, & funiculo umbilicali, disquirat. *Secundus Liber*, de cavitate media, *tres Demonstrationes* complexus, harum *prima octo Capitis* partes, thoracem constituentes, in genere, mammas, cum quaestione, an vir lac generare possit, partes thoracis continentes, mediastinum, pleuram, thymum, & diaphragma, *secunda duobus Capitis* partes, respiratori inservientes, in specie pulmones & tracheam, *tertia quinque Capitis* cor & sanguinis circulum, pericardium, & que liquorem, arterias, & venas, sistit. *Liber tertius, sex Demonstrationibus* compositus, harum *prima quinque Capitis* partes capitis externas, tum & illas, quae caput constituunt, membranasque cerebri, *secunda quatuor Capitis* cerebrum, cerebellum, medullam oblongatam, spinalem, & nervos, ac officium cerebri, *tertia duobus Capitis* nervorum principium & cavitatem, distributionemque singulorum, *quarta oculi* descriptionem externam, musculos, membranas, humores, & usum, *quinta tribus Capitis* auris externae internaeque habitum & usum, *sexta tribus etiam Capitis* linguae structuram & usum, naresque, persequitur. *Quartus* denique *Liber* unica *Demonstratione, sex Capitis* constante, Osteologiam proponit, & tum de ossibus generatim, ac cartilagine, tractat, tum vero etiam ossa sigillatim capitis, trunci, & artuum, sed tam concise & breviter, ut in nulla alia parte, enumerat, cum praeter eorum nomina & numerum sub tabularum forma vix quidquam aliud indicet. Ceterum liber hic, ut sermonibus publice habitis debetur, ita continuo etiam orationis flumine procedit, & ubique originis suae vestigia ostendit. Provocat Auctor frequentius ad veteres recentioresque scriptores, sine librorum locorumque in illis mentione. Per multa vero, quae recentiores detexerunt, non attingit, nec in qualibet parte omnia, quae de ea nunc cognita habemus, accurate & diligenter persequitur, sed notioribus tantum, atque ad usum maxime accommodatis, intentus, alia, quae exilioris forsan momenti, atque inter minutias,

ut vocant, & subtilitates referenda, videbantur, prætermittit. Frequenter enim, copiosius quidem diligentiusque de re quadam dicendum, sed temporis simul habendam rationem, vel auditorum patientiæ parcendum esse, pronuntiat. Omnium tamen maxime Osteologiam specialem brevem esse, superius jam dictum a nobis fuit. Neque aliter Physiologiam exponit, sed concisè tantum & leviter singula perstringit. Figuras maximam partem ex aliis Autoribus, *Bartholino* nempe, *Valverde*, & *Verbeyeno*, quæ sibi magis naturæ respondere videbantur; una cum explicatione desumpsit, nonnullas vero etiam novas, ex cadaveribus propria industria repetitas, & ad vivum, ut ajunt, depictas, adjunxit, quorsum figuræ intestinorum, m. *Merri*, hepatis dissoluti, vesicæ fellis cum poris biliaris, pulmonum, a substantia separatorum, bronchiorum, systematis arteriosi, venosi, & nervosi, pertinent, de quibus omnibus facilius ex ipso conspectu erit judicium. Ceterum, pro eo, quem præfixum sibi habet, scopo, tiro nibus Anatomix Oenipontanis egregie inserviturum esse hoc Opus, perinde ac Chirurgiam Anatomix commixtam, quam proxime daturum se Cl. Autor pollicetur, plane nobis confidenterque persuademus.

TRAITE DE LA PETITE VEROLE, &c.

hoc est,

DE VARIOLIS LIBER, CUM METHODO
bunc morbum curandi secundum principia Hermannii
Boerhaavii, aliorumque principum nostri temporis
Medicorum, Autore DE LA METRIE,
Doctore Medicinæ.

Parisiis, apud Huartum, librarium Delphini, & Briassonum,

1740, 12.

Plag. 9.

Gratissimum fore arbitramur artem facientibus, hac, qua variolæ in optimam quamque juventutem grassantur, tempestate, si elegantis libelli contenta de variolas curandi methodo exposuerimus. Præmittitur morbi historia, & quibus retro seculis

culis illè cognitus in vulgus fuerit, exponitur. Antiquis Medicis, Græcis æque ac Latinis, parum aut nihil de isthoc morbo constitit, si Autorem audias, contrarium docente Celebrissimo Vratislaviensium Poliatro, *Hahnio*, qui antiquitatem variolarum erudite vindicavit. Parum autem refert scire, quo tempore illud flagellum divinitus immissum populis Europæ fuerit. Id certum est, ante *Rbasem* morbi mentionem iniecisse neminem, nec dubiam superest, ex Africa, devastantibus Hispanias Saracenis, in Europam transiisse luent, & pro. locorum aerisque diversitate mitius duriusque habuisse humanam gentem. Huic morbo dum alia remedia opposuerunt artifices, id quoque temerario ausu agere susceperunt, ut morbum ex corporibus ægrotantium in sanos transferre tentarent, postquam intellexissent, inevitabile plerisque malum esse, quòd fatius sit mature poscere, quam tarde & tardius expectare. Singularis est Eruditissimi *Volta-rii*, quam Autor sæpius citat, de variolarum insitione Epistola. In hac legitur, Circassiæ populis inter primos hunc morem fuisse, ut filibus, quæ pulchritudinis laudem inter omnes Asiæ incolas habent, morbum conciliarent maturius; hinc pure variolarum benignarum conspersas ad febrem concitasse, quam variolæ, mitissimis symptomatibus stipatæ, promte secutæ sint. Transit ille mos Constantinopolim, & inde ad Britannos, quibus superioribus adhuc annis consuetudo variolas inserendi in usu fuit, nec Gallis incognita, donec ubique, parum hoc artificio profici, intelligeretur. Sinensibus id ipsum familiare fuisse, habet laudatus modo *Volta-rius*, qui tamen diversa methodo usi, non cutem vulnerarunt infantum, quo variolarum virus in venas demitterent, sed pulvere errhino traxerunt contagium. Hunc ex squammis, de cute infantis, cui variolæ destuunt, abradis, admixta ambra conficiunt, sanguinemque sanorum incendunt aere pulmonibus attracto. Venenum proinde esse animale variolarum contagium, nemo dubitat, quo febris accenditur inflammatoria, cute in pus abscedente, vario eventu, & haud raro lethali. Invadendi modus non idem est. Viribus prosteruntur, spina dolent, vomunt, nervis tremunt, & convulsivis exagitantur motibus, quod, si fiat, in vitio reponendum haud est

semper. Nam videas, quibus bene cedant talia passis, dummodo cessent motus, postquam eruperunt variolæ; nam, sanxibus variolis supervenire epilepticos insultus, malum. Differre variolas moribus, forma, notum est. Distinctæ sunt, confluunt, parum affligunt, & benignarum nomen habent, aliis crudeliter deservientibus, unde malignæ audiunt. Singulare est, parum plerumque sudare tenellos, ast dejectiones pati alvinas, maxime dum dentes instant, hinc salivam habere fluentem, quod bene cedit his, dum adulti dejectionibus alvinis in præsentaneum vitæ periculum inducuntur. In his omnibus prolixius est Autor; post remedia proponit varia, prout unum alterumve ægris temperie diversis commodum visum fuerit. Opiata laudantur ad mentem *Sydenhamii* in magnis ætibus & symptomatum ferocia, crocus etiam, & quæ anodynorum partes habent, theriaca, diascordium, laudanum opiatum. Eruptionem promovent analeptica & cordialia, confectio de hyacintho, vinaque generosa, maxime si diarrhœa magnum naturæ opus turbaverit. In his fortasse habiturus est, qui assentiant. Ast, emethica & purgantia ad mitiganda variolarum symptomata, quod Autor consulit, tum maxime, cum affectus comatosi ingruant, nemo hæc dedit nisi temerarius. Næc facile quispiam inuitabitur Arabes, frigida usus in balneo ad variolarum proveatum. Habent etiam, quod nostris suspectum esse possit, venæsectiones, quamvis easdem in adultis, succi plenis, & sanguine turgidis, floridæ ætatis, ægris, ante eruptionem cum aliqua salutis fiducia ministraveris. Sed infantibus etiam bis in die sanguinem cum successu subtraxit Autor, balneis eosdem immerfit tepentibus, eorumque his reddidit variolis perviam. Clysmatum emollientium usum, ne viscera inflammata corruant, commendat, nec ratio abest. Abstinet tamen a venæsectionibus penes puellas, si menstrua invadente morbo fluant; imminuentibus iisdem, sanguinem ducere nihil metuit. Experimenta autem fieri in re dubia dedecet, ne occidisse videamur, quos servare non poteramus.

PHILOSOPHICAL EXPERIMENTS, CONTAINING
useful

useful and necessary instructions for such as undertake
long voyages at sea, &c.

hoc est,

**EXPERIMENTA PHILOSOPHICA, QUÆ COM-
tinent instructiones perutiles & necessarias iis, qui
longa mari itinera suscipiunt; quibus nempe ostendi-
tur, quomodo aqua marina reddenda sit potabilis &
salubris; prælecta in variis Regiæ Societatis
conventibus a STEPHANO HALES,**

R. S. S.

Londini, sumptibus W. Inmys & R. Manby, 1739, 8.

Plag. 12, Tab. æn. 1.

De rebus varii argumenti in hoc libello agitur ex instituto, maximum in vita communi, re præsertim nautica, usus habituris. Nihil gravius naucleris esse potest inopia aquæ salubris, quam ut sibi comparent, cursum sapissime alio, ac intendebant, dirigere, aut aquam marinam male destillatam haurire, idque maximo sanitatis detrimento, coguntur. Inde enim obstructions pertinacissimas, tumores scirrholos, cachexiam viscerum, aliaque difficillimorum morborum genera, oriri, experientia loquitur. *Primo* itaque hujus Opusculi *Capite* (de quo solo fufius dicemus) de eis potissimum experimentis fermo est, quæ post irritos fere aliorum conatus eum in finem instituit Cl. Autor, aquam marinam ut potabilem & salubrem redderet. In naturam itaque aquarum solertius inquiri, exindeque rationem reddit, cur vulgari modo destillatæ perniciosæ potius evadant, quam salubres, tantamque hominum stragem faciant. Institutis itaque tentaminibus, comperit, in aqua marina spiritum quendam salis imperfecti & amari inesse, cum sale perfecto combinatum, eique involutum; eumque in causa esse, cur aquæ marinæ modo vulgari destillatæ insalubres sint, statuit. Modico enim caloris gradu, qualis nimirum est aquæ ebullientis, exaltatur, cum e contrario sal perfectum adeo fixum sit, ut spiritus ejus exaltari nequeat, quin bolo pulverisato aut pulve-

re latericio mixtum ignique fortissimo agitatum fit. Duo saltem tentamina potiora summatim recensēbimus, quibus salis hujusce imperfecti & noxii natura cognosci potest. Cl. *Halesius* argentum in aqua forti dissolvit, & solutionis guttas 60 in una aquæ fontanæ puræ & destillatæ uncia diluit. Quo facto, cum duas hujus solutionis guttas in dimidium cochleare aquæ marinæ limpide & varie destillatæ immisisset, accidit statim, ut nubeculæ albæ in ea orientur, idque procul dubio, quia particulæ salis amari, cum aqua forti jam colligatæ, argentum liberaverant, quod ad fundum vasis deinceps præcipitatur. Porro frustulum carnis bubulæ crudæ cum immisisset in aquam pluviam, in aquam marinam, probe destillatam, & in talem, quæ per destillationem nimiam & ad siccitatem usque continuatam extracta fuerat, observare ei licuit, frustula, aquæ pluviz & marinæ recte præparatæ immissa, septem dierum spatio putridas prorsus & foetidas evasisse, secus ac in aqua marina male destillata, ubi non modo frustulum carnis nihil putredinis foetorisque contraxit, sed ne turbidam quidem aquam effecit, idque per septem aut octo hebdomadas; quin imo, quod maxime notandum, tanta fuit vis adstringiva aquæ male destillatæ, ut fibras carnis vasæque sanguinea omnia constrinxerit, ex iisque ne hilum quidem sanguinis exire passâ fuerit. Unde non difficulter concluditur, quantopere corpora humana destruat extialis ejusmodi potus. Hos autem effectus potius a spiritu salis, quem diximus, quam ab actione substantiæ alicujus oleosæ & bituminosæ, repetit Vir Clarissimus, quippe ad putredinem promovendam magis, quam arcendam, aptæ. Cum verò probe nosset, oleum tartari, spiritu salis permixtum, genuinum sal commune producere, & rancidum sulphur liquorum omnium, in quos infusum est, probe imbibere; noxiam hujus aquæ qualitatem correcturus, guttas 60 olei tartari fortioris in unam aquæ marinæ destillatæ unciam infudit, destillationemque repetit; quo factum, ut satis gratum saporem aqua ederet, nec amplius nubeculas illas cum solutione argenti progigneret. Re magis magisque tentata, bonum successum in emendendo aquarum vitio expectandum itidem esse a sale tartari, calce ossium, conchis

conchis ostrearum, creta, & pulvere lateritio, comperit. Cum vero destillatio semper iteranda sit; hanc methodum non nisi in summa necessitate adhibendam censet. In aliam igitur inquirere haud piguit Viram industrium, qui tandem ope putrefactionis scopo potiri annisus est, idque successu satis felici. Reperit autem, si ex aqua marina destillatione educenda sit salubris, idque magna copia, opus omnino esse, ut primum putrefiat, fortidaque evadat, deinceps autem rursus dulcescat. Quodsi aqua in ipso putrefactionis curriculo destilletur, spiritus ille salinus minori ignis vi attolletur, adeoque in aqua destillata copiosè inerit; post factam vero putrefactionem crassiores ejus partes versus fundum ita præcipitate sunt, ut non nisi igne fortiori exaltari possint; inde est, quod plurimum aquæ destillando educi possit antè, quam nociva succedat. Cl. Autor in omnibus hisce explicandis, & in cautionibus quoque indicandis, satis copiosus est, subque finem ostendit, qua ratione in ipso pelago hæc omnia ad praxin commodissime traduci possint & debeant. Nobis autem, quos breves esse oportet, omnia minutatim attingere non licet. Ad ipsam itaque libelli lectionem ei accedendum, qui curatius omnia inspicere voluerit. Quam ob causam & reliqua ejus argumenta brevissime saltem enumerabimus. Comparent igitur hic meditationes quædam circa mediâ conservandi aquam dulcem & potabilem, & generationem insectorum in ea impediendi; id quod potissimum fit oleo sulphuris aut vitrioli admixto. De eo igitur sollicitus fuit Autor, ut proportionem liquoris admiscendi eam cognosceret, quæ nullam corporibus humanis noxam inferret. Sequuntur instructiones quædam circa panem bis coctum, quo nautæ vescuntur, a vermibus & aliis insectis nocivis præservandum. Exponitur deinceps, qua ratione in regionibus quoque torridis carnes animalium possint conservari, idque animalia integra sale condiendo. Percensentur tandem experimenta & observationes, habitæ circa aquas chalybeatas, declaraturque, quomodo ad loca valde diffusa transportari possint, idque minori, quam quidem hætenus fieri consuevit, virtutis suæ mineralis intertrimento. Quæ cum ita sint, nulli dubitamus,

O o o

quin,

quim, intellectis argumentorum-titulis, plerosque Lectorum nostrorum incessura sit ipsius libelli utilissimi perlustrandi cupido, ex quo solertia Cl. Autoris in capientis experimentis, nec non circumspectis in conclusionibus eliciendis, pariter ac ex ceteris ejus scriptis, elucet.

PROBLEMA PHYSICO - MATHEMATICUM,
Eruditis propositum, cujus solutio omnem in eventum promissa a GERARDO ANDREA MILLER, Medicinae Licentiate, & Physico Lib. Imp. Reipublicae Wormatiensis, veram assignare causam gravitatis corporum caelestium, qua quidem versus se invicem tendunt viribus, quae sint in ratione inversa quadratorum distantiarum quam proxime.

Causam gravitatis, phaenomeni maxime universalis, & in caelis & in terra obvii, quoque omne universum cohibetur & conservatur, nondum esse detectam, vix videtur carere dubio. Vid. *Hermannus, de Causa gravitatis nondum inventa, de Maupertuis Discours sur les differentes figures des Astres, &c.* Ipse *Newtonus Optic. pag. 344*, Phaenomena, inquit, caelorum & maris nostri per vim gravitatis exposui, sed causam gravitatis nondum assignavi. Oritur utique haec vis a causa aliqua - -, rationem vero proprietatum ejus ex phaenomenis nondum potui deducere, & hypotheses non fingo. Eminent inter has gravitatis proprietates illa lex naturae, quam ex observationibus motuum caelestium primus summa solertia detexit & patefecit magnus Britanniae Philosophus, quod actio ejus in immensas distantias undique extendatur, decrescendo semper in duplicata ratione distantiarum. Dubio vero caret, eam demum ut veram gravitatis causam agnoscendam, & merito, etiam ab invitis, recipiendam esse, cujus existentia non precario atque fictitie assumitur, sed ex ipsis phaenomenis evincitur, & unde vicissim proprietatum gravitatis corporumque, obser-

vatio-

vationibus indubie stabilitarum, legis inprimis allegatae, explicatio sponte fluit, & ratio dilucide exponi, ipsa adeoque sententia naturæ testimonio undiquaque corroborari potest. *Newtonus* quidem subinde haud obscure credidit, nullam aliam gravitatis quærendam esse rationem, præter divini Numinis voluntatem, primævam institutionem, & materiæ inde inhærentem vim; credideram idem quondam & ego cum affectis Viri illustri, &, quamvis non adeo immerito haud arriserit hæc sententia aliis, iisque inclytis, Philosophis, determinari tamen huc usque a nullo eorum potuit, num obscuriori huic alia clarior, propior, & quæ phænomenis respondeat, ratio, substitui unquam queat, quod quidem magno conatu a pluribus negatum videmus; id tamen fieri utique posse, tum demum persuadere mihi cœpi, posteaquam ipse primus & proprio ductu, inopinato felicique successu, veram & adæquatam proximamque gravitatis causam, & quidem sine ulla precario adhibita hypothese, methodoque demonstrativa post assertam, qualis, in physicis locum habet, ex phænomenis ratiocinando, detexisse mihi visus sum. Invenissent idem haud dubie plures, si modo constitisset, quod inveniri id certo queat. Quis enim facile esse possibile existimaret, quod *Newtonus* non posse se dixit, suarum sane virium ipse ignarus? Nunc autem mihi liceat publice hoc confidenter asserere, idemque simul ut Problema eruditis proponere. Tentent, quibus placet, resolutionem ejus, contingetque forsitan, ut & alii in eandem, in quam ego, incidant viam atque sententiam, adeoque suis suffragiis hanc confirment. Ego vero brevi, quicquid fiat, si quidem Deus porro vitam & vires concesserit, publicam promitto meam Problematis propositi solutionem, eo lubentius tamen illam & citius cum erudito orbe communicaturus, si prius certus fuerō, ex Illustribus Societatibus Scientiarum quasdam gratiose non recusaturas esse, judicium ferre, nostra an sententia, si vel ipsum fundamentum, quod ego suppono & apodictice demonstrare mihi videor, nuda saltem ut hypothesis consideraretur, reliquis, quæ hætenus publico innotuere, verosimilior, &, quoniam phænomenis rationique magis respondet, præferenda, videatur.

OPUSCULA POLITIORIS LITERATURÆ,
 quæ hæcenus reperiri potuerunt, JACOBI JACO-
 BETTI, Patavini, in patrio Gymnasio publici
 Ethices Professoris.

Venetis, excudebat Sanctes Pecori, 1738, 8.

Plag. 18.

Jacobus Jacobettus Athenæi Patavini alumnus pariter fuit ac doctor celeberrimus, Vir Latinæ potissimum ac Græcæ linguæ perquam gnarus, & ad illam quod attinet, *Liviani* potissimum stili admirator. Propter eximiam eruditionem summis etiam gentis suæ viris carissimus erat, & nunc post facta desideratissimus. Interea desiderium istud aliqua ex parte sedasse videtur doctissimus, qui istas ejus conscriptiones, tanquam sparsa Sibyllæ folia, laudatissimo conatu collegit, discipulus. Insunt autem politissimo volumini Orationes *duæ*, parentalibus *Barbadici* & *Thomasi*, patrum purpuratorum, consecratæ, ad *Georgium* Cardinalem *Cornelium*, Antistitem Patavinum, Seminariunt primo invisentem, Oratio, ut & alia ad Philosophiam morum in Gymnasio Patavino tradendam. His, post *duas Dissertationes* Rhetoricas, adjiciuntur quinque aliæ Orationes, *duæ* quidem ad instauranda Seminarii Patavini studia, *duæ* laudationes funebres *Josephi Maria Barberii* & *Abbatis Blanchii*, inter quas medium locum occupat de *S. Luca*, qui vitam optimi maximi Redemptoris, divinitus institutus, exposuit, Oratio, in *solenni Medicorum Collegii* conventu recitata. De hoc sanctissimo viro ita incipit tractationem *Jacobettus*: *Ab stirpe clara in lucem editus, prima adhuc ætate, cum indole & ingenio factus ad sapientiam videretur, contulit ad eandem consequendam omnia studia sua, & miro quodam literarum accensus amore, longe sapientia anteverit ætatem. Coluit impense disciplinas illas omnes, quæ, quamvis dicantur externæ, tamen profunt non mediocriter etiam ad celestium cognitionem; exspatiatus est per campos Rhetorum; suavissimas inde flores collegit, quibus severiorum studiorum fructus ornaret: cum paulo post animum ad-*
 ject

jecit ad natura res abstrusas & abdita arcana perscrutanda. Ut cetera scientiarum genera pratermittantur, quas laboribus assiduis, versandis veterum scriptorum monumentis, longa cum doctissimis mora paraverat; adamavit præcipua quadam cupiditate Medicinam - - Ad hac maxima atque pulcherrima accedebat graphica artis decus, teste illo, qui est instar omnium, D. Paulo, & quæ sunt reliqua, unde satis superque constat, Lamio multis modis mitiorem de Scriptorum sacrorum eruditione Autorem nostrum fovisse opinionem. Quanquam autem non omnia, quæ commemoravit, invicto robore consent, ita tamen pleraque sunt comparata, ut plausum nostrum mereantur. Ceterum omnes hæ facundissimi viri Orationes, ad stilum etiam quod attinet, acutam & brevem elegantiam, ac propemodum Atticam aliquam formam, præ se ferunt, satisque luculenter præterea demonstrant, Rhetoricis præceptionibus Autorem mirifice tinctum fuisse. Et hoc etiam, si quidem ex ungue leonem cognoscere velimus, Dissertationes, quæ jam antea nominavimus, confirmant. Tangunt illæ pronuntiatum Aristotelis, quod Libro secundo Rhetoricorum exstat, & Rhetoricam ad judicium referri, docet; qua data occasione, in sinistros eloquentiæ iudices acriter ac merito invehitur Noster. Verum profecto est, quod vix ab opilionibus, pollinctoribus, salamentariis, ac balathronibus, iratis quasi Diis in Criticorum numerum intrusis, tuta sit eruditorum oratio, cum omnino inoneri deberent isti, qui ultra crepidam sapiunt, sutores versus *Martialis*: *Carpere vel nolâ nostra, vel ede tua.* Sed nec proletaria, quæ Autorem ornavit, eruditionis testimonia perhibent Epistolæ ac Poemata, tam Latina, quam Græca. Ad Epistolas quod attinet, in utraque lingua exaratas, quod, ipso teste, difficillimum pronuntiat *Aristoteles*, medium laudabiliter videtur assecutus, ita quidem, ut, nec defectu illius Epistolæ, neque excessu, laborent. Ambitus ibi verborum, acumen, liberis locus, auream vere mediocritatem amplectuntur. Neque Carmina ab hoc instituto abhorrent, & Græca potissimum Epigrammata laudibus suis nequaquam sunt fraudanda. Nos autem præparamus jam potius ad *Seb. Franzoni*, quæ collectionem

tioni præfixa legitur, de vita & studiis *Jacobi Jacobetti* Epistolam, atque inde vel paucissima delibamus. *Gregorius* Cardinalis *Barbadius* inter alumnos Seminarii Patavini illum adscribendum curavit. Ibi, vix expleto cursu earum disciplinarum, quæ graviores dicuntur, delectus præceptor, cœpit illico elegantiores literas docere, quas tota deinde vita, cum ingenti reipublicæ literariæ utilitate, professus est. Præcipua tamen *Jacobetti* cura fuit, ut Græcam linguam & eruditionem probe ipse teneret, atque aliis traderet. Hujus rei causa Græcam Grammaticam in meliorem formam redégit; demendo supervacanea, addendo salubriora; librum, quem *Calligraphiam* appellant, auxit locupletavitque. Neque solum intelligebat Græca ac scribebat, sed & ita nitide, ita promte, ex improvviso, si ferret occasio, Græce loquebatur, ut ipsis Græcis esset admirationi. Quam & eruditionem suam coram *Clemente XI*, P. M., non sine illius gaudio, demonstravit, & ad mortem usque docendo, dicendo, scribendo, ostendit.

**ORATIONES SEBASTIANI FRANZONI, OLIM
in Seminario Patavino præfæcti studiorum, nunc
Collegii, ab ipso instituti, moderatoris.**

Patavii, typis Jo. Baptistæ Conzatti, 1737, 8 maj.
Plag. 17.

Clarissimus Autor, qui, postquam in florentissimo apud Patavinos Musarum domicilio, partim humanas literas proficundo, partim omnium disciplinarum regendo studia, duos & viginti annos consumserat, deinde novum sibi ipsi studium ludumque peperit, ubi in illis artibus ac scientiis, quæ repertæ sunt, ut puerorum mentes ad humanitatem fingerentur atque virtutem, quod restaret ætatis, consumeret, eximium hic eruditionis atque sciendi suæ monumentum ponit. *Octo* sunt *Orationes*, quæ, quanquam non in singulis partibus ad ætate illud Latinitatis seculum accedunt, proximæ tamen eidem videntur, atque insignem elegantioris literaturæ cognitionem produunt. Vel argumenta illarum primaria id ipsum demonstra-

strabunt. *Prima* statim docet, ad oratoriam & poeticam laudem contendenti, tum nimium, tum nullum, præceptorum usum esse impedimento. Nimirum, dum *M. Tullii* de Oratore libros auditoribus suis interpretaretur, visum ipsi est non incongruum, si ab *Antonio & Crasso* motam ibi controversiam, num vere dicendi detur ars, pluribus explicaret. Cum enim ex rebus omnino perspectis & palam cognitis ars omnis constet, neque ab opinionis arbitrio pendeat, non videtur ulla esse ars Oratoris, ac propterea doctores Græci, qui ubique Romæ ludum Rhetoricum tunc aperuerant, oleum & operam perdidisse, quod asseverarent, neminem ad eloquentiæ laudem pervenire, nisi omnia dicendi præcepta probe teneret. At tamen cum *Antonio* Autor noster, non ita quidem artem oratoriam ac pœticam accipiendam esse, probat, ut omnis loquendi vis atque carmina pangendi in ea sola ponatur, quemadmodum nonnulli volebant, at nec profus eam totam esse repudiandam. *Oratio secunda* demonstrat, omnem eloquentiæ laudem, & ingenii admirationem, non in Latine, & plane, sed in ornate, dicendo collocari. Quæ propositio, qualis hic est, dubitamus, an ab omnibus probetur. Possunt omnino ornatissimis verbis maximæ nugæ proponi, quibus neque *Cicero* aliquis, neque *Quintilianus*, eloquentiam inesse, temere affirmet. Nimirum accedant oportet argumentorum pondera, ex Philosophia petenda, neque desit inprimis ad persuadendum accommodatio, si lusibus canoris principis Oratorum sententiam in te excitare volueris, qua, nihil esse tam furiosum, quam verborum etiam ornatissimorum cumulum sine subjecta sententia aut scientia, pronuntiavit. At tamen ad elocutionem inprimis spectat Noster, ubi quidem verum est, puritati atque perspicuitati, ceteris formis communi, occupatum adjungi ab Oratore. Id quod luculentius etiam patet ex tertia Oratione, qua, non satis esse, ornate dicere, nisi ornatum vigor ac robur sequatur, confirmavit Autor, quamque in ornatus indole, ut ait, explicanda potissimum occupavit. Et si enim superiore non pauca attigerat, quæ ad Rhetoricæ ornamenta pertinebant; præcipuus tamen, quem spectarat, is finis fuit, ut ostenderet, non esse in Oratorum numerum recipiendos, qui Latine quidem, &

Pag. 38
seq.

69-

ele-

- eleganter loquerentur, sed ornatum illum negligenter, quo uno Oratores a reliquis scriptoribus secernantur. Nunc autem, *Quintilianum* secutus, docet, oratorium ornatum cum quodam robore ac spiritu esse conjungendum, & frustra in parandis floribus laborare, qui non agrum, quem colit, lætis quoque segetibus, & fœcundis olearum baccis, locupletet. Ostenditur hac occasione, quam sit difficile, modum in ornanda oratione servare, cum in proxima virtutibus vitia facile probabamur, unde absœnæ atque inconditæ figuræ ac translationes haud raro effundantur, eoque tandem res deducatur, ut tanto pulcherrimarum rerum, quemadmodum appellant illarum amatores, apparatu non modo audientes non oblectent, sed etiam
- Pag. 98. fatietate ac tædio afficiant. Eodem pertinet, quæ *quartum* locum occupavit, Oratio, quæque decori pariter habendam
133. curam esse demonstrat. Quo laudabiliter factò, ulterius progreditur Vir eloquentissimus, & quæ quantaque Oratori necessaria sit eruditio, considerat. Hoc vocabulo non unam aut alteram literaturæ partem, sed eas omnes, complectitur, quæ ad animos excolendos, eosque ingenuis artibus ad humanitatem informandos, esse præsidio possint. Illas ipsas non ita necessarias esse facundo viro plerasque judicat, ut sine ejusmodi adjumento manca ac debilis sit eloquentia; quandoquidem talia sine adventitia dicenti bona, & quæcunque demum hominibus opinio fedeat, non tam severa liberanda lance. Sed in medio ista
167. relinquamus, & ad Orationem potius *sextam* properemus; cujus argumentum est, quod neque claris scriptoribus, neque eorum criticis, sit habenda fides. Quod sane tam verum est, quam inculcatu necessarium. Multi, præconcepta venerabilis antiquitatis atque autoritatis opinione, fallunt & falluntur; neque pauciores sunt, qui magno supercilio id, quod intelligentiæ ipsorum limites excedit, despiciunt, rident, accusant. Ad Orationes vero *postremas* quod attinet,
197. illæ in parentalibus recitatæ fuerunt, altera *Joannis Francisci* patris purpurati *Barbadii*, Antistitis Patavini, altera *Francisci Dolsonii*, Canonici Patavini, vicarii generalis *Georgii* patris purpurati *Cornelii*.
217. Subjuncta denique istis Orationibus legitur de vita & studiis *Jacobi Jacobetti*, in Gymnasio Patavinomoralis Philosophiæ Professoris, Epistola ad amicum, quæ & præfixa, ut diximus, est *Jacobetti Opusculis politicioris literaturæ*, quorum in recensione plura de illius argumento afferre nos meminimus.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXLI.

Pars I.

ΛΥΣΙΟΥ ΤΑ ΠΕΡΙΓΕΝΟΜΕΝΑ. *LYSIÆ*
ORATIONES ET FRAGMENTA, GRÆ-
ce & Latine. Ad fidem Codicum MStorum recensuit,
Notis criticis, interpretatione nova, ceteroque appa-
ratu necessario, donavit, JOANNES TAYLOR, A.M.
Colleg. D. Joann. Cantabrig. Socius, Academiae olim a
Bibliothecis, hodie a Commentariis. Accedunt Cl. FER-
MARKLANDI, Colleg. D. Pet. Socii, Con-
jecturæ.

Londini, ex officina Guilielmi Bowyer, 1739, 4 maj.

Alph. 4 plag. 2.

Ea semper fuit de *Lyfia* opinio, ut Attica elegancia, &
subtilitate orationis, ceteris omnibus præferendus judi-
cetur. *Cicero* quidem eum perfectum Oratorem audet
dicere; *Longinus* vero, etsi ei *Demosthenem* sublimitate præfert,
tamen concedit, eum ceteris virtutibus oratoriis *Demosthenem*
superare ipsum. Sunt præterea refertæ ejus Orationes rebus
iis, e quibus fori Attici ratio cognosci potest, quæ, quemad-
modum *Henricus Valestus* judicavit, non debet esse ignota iis,
qui origines publici privatiq[ue] Romanorum juris recte cogno-
scere velint. Quo magis mirandum est, qui fiat, ut *Lysias* ne-
glectus ac prope contemptus jaceat, a paucissimisque legatur.
Joannes Taylor quidem, Vir Clarissimus, cui hanc novam *Lysia-*
carum Orationum *ἔκδοσιν*, de qua jam dicendum est; debemus, ita

PPP

iii

in Anglia *Lyssiam* narrat ignoratum esse, ut plures sedulitatis suæ constantiæque in edendo *Lyssia* existimatio, quam ipsius *Lyssie* nomen, commoverit. Itaque etiam nemo ibi ante eum exstitit, qui *Lyssie* emaculando illustrandoque operam suam navaret. Et sane *Lyssias*, ne antiquis quidem temporibus, bonis factis usus est. Circumferebantur olim 400 amplius Orationes *Lyssie*, autoribus *Plutarcho* & *Photio*. Sed idem ille *Photius* Bibliothecæ Codice 261 tradit, multas & præclarissimas *Pauli* cujusdam *Myssii* Crisi, qua eas spurias judicaverat, periisse. *Dionysius Halicarnassius*, *Paulo* illo sine dubio antiquior, & *Cacilius*, ex Orationibus *Lyssie* 425, quæ tum exstabant, germanas judicavere, *Plutarcho* autore; 230, aut, secundum *Photium*, 235. Sed uterque horum Criticorum, bene de *Lyssia* meritus est. Nam *Dionysius* quidem, præter Crisin de *Lyssia*, quæ & nunc exstat, scripsit Commentarium de dignoscendis germanis & ad alterinis *Lyssie* Orationibus; *Cacilius* autem Commentarium in *Lyssiam*, quem commemorat *Longinus Sect. 32*. Idem fecit, sub *Anastasio*, *Zosimus Gazæus*, vel *Ascalonites*, &, qui primo loco nominandus erat propter vetustatem, *Zeno Citiensis*, diversus a Philosopho ejusdem nominis. Ab literis instauratis primus edidit *Lyssiacas* reliquias, una cum *Æschine*, *Antiponte*, & aliis, *Aldus Manutius* A. 1513. Hunc Vir Clarissimus putat non eum tantum in iis secutum esse Codicem, quem *Lascaris* a monte Atho Florentiam attulit, de quo *Manutius* in Præfatione prodidit, sed etiam alios, qui nunc quoque servantur in Bibliotheca Laurentina. Post A. 1575 easdem Orationes, adjecta quarundam Latina interpretatione, emisit Parisiis *Henr. Stephanus*, inter ceteros Oratores Græcos. Is in quibusdam Orationibus adjutum se fatetur Codicibus MStis, sed non constat, quibus. Tum A. 1615 *Jodocus Heydius*, Brabantius, *Lyssie* Orationes 34, Latine conversas, & politicis notis illustratas, Hanoviz apud *Wichelos* edidit. In qua editione Græca constituit, & notulas adjecit, *Andreas Schottus*, una divinandi felicitate fretus, nec libris MStis adjutus. Hanc editionem expressit Marburgensis, curante *Joanne Burcardo Majo* edita. Sunt etiam singulæ quædam Orationes *Lyssie* a doctis viris, plerumque in puerorum usum,

rum, editæ, quas diligenter commemorat Autor; sed, quia ex nihil proprium habent, sed sunt ex aliis expressæ, de iis hoc loco dicere nihil attinet. *Lysiam* illustrare voluerunt *Henr. Stephanus*, *Maussæus*, *Canterus*, & *Henr. Vatesius*, sed nihil lucem vidit. *Canterus* etiam Orationes deperditas enumerare, & Fragmenta ejus instituit colligere, & *Andr. Schottus*; sed, quæ illi in animo habuere, præstitit aliqua ex parte *Jo. Meursius* in *Bibliotheca Attica*. Reservata erat, felici quodam literarum Græcarum fato, hæc provincia *Jo. Taylori*, qui eam, judicio certoque consilio, non impetu aliquo & temeritate, susceptam, ita dextre sustinuit, ut dignus videatur, cui, etiam non petenti, *Demosthenis* edendi illustrandique provincia, consentientibus eruditorum suffragiis, decernatur. Quod ut intelligatur, quid ab eo sit in hac *Lysia* præstitum, breviter demonstrabimus.

Ac primo quidem, quod ad contextum attinet, is est fideliter, quantum scilicet edendi leges permittunt, expressus. Moderatio autem adhibita est hæc, ut vetusta & diu recepta lectio raro sollicitaretur, & ubi id faciendum esset, ad oram libri rejiceretur. Nam, uti temerarium est, suæ divinationi & Codicibus MSis tantum tribuere, ut, in paribus rationum momentis, novam lectionem veteri præferas; ita etiam male religiosi sunt, qui manifesta scribentium aut operarum typographicarum peccata servant in contextu. Itaque etiam Vir Clarissimus multa ex eo genere menda sustulit, quorum indiculum in ipsa Præfatione proposuit. Ea sane sunt ejusmodi, ut, si dubitare velis, non *Pyrrho*, sed omnino ignarus Græcæ linguæ, sis, necesse sit. Quædam tamen, ex eodem prope genere, non quo dubitari de iis possit, sed quia recepta hodie edendi lex ita postulat, in contextu reliquit, quæ facile vel mediocriter Græce doctus lector, & in Præfatione & in Animadversionibus monitus, & reperiet & probabit. In quo tamen illud sibi jure suo sumpsit, ut in Latina interpretatione, quæ tota nova est, & *Taylori* nostro debetur, emendationem potius suam, quam veterem lectionem, in contextu servatam, sequeretur. In Notis, quæ contextui subjunctæ sunt, nihil aliud sibi agendum constituit.

constituit, nisi ut lectionis varietatem diligenter commemoraret, & suas conjecturas de *Lyfia* emendando, confirmatas necessariis Autorum probatorum locis, proponeret; reliqua autem, quæ de *Lyfia* observanda duxit, *Lectionibus Lyfiacis*, perpetua orationis scriptis, & huic ipsi editioni insertis, exposuit. Sed suis notis inseruit etiam quasdam ineditas *Jos. Scaligeri* & *Salmasii* notulas, ex oris exemplorum, quibus eos usos constat, repetitas. Lectionibus autem varietas adhibita est non modo ea, quam e Codice MSto depromsit *Stephanus*, sed etiam alia. Nam textum *Lyfiæ* Vir Clarissimus conferendum, interventu *Montesalconii*, Viri Celeberrimi, curavit cum membranceo Codice Sangermanensi, qui olim *Seguerianus*, & postea *Coislinianus* fuit, & Seculo XV scriptus ab homine imperito Græcæ linguæ, ut ex iis, quæ producuntur, speciminibus apparet. *Oratio secunda*, quæ funebris est, collata est cum Codice MSto membranceo ejusdem Bibliothecæ, qui ad decimum Seculum facile affurgit, bonæ frugis pleno, magnæque merito autoritatis. Eadem *Oratio* MSta est in Bibliotheca *Barocciana*, ejusdem fere ætatis & fidei. Itaque & hic Codex consultus est. Ejusdem Orationis lectiones varias, e Codice MSto desumptas, & editionis *Al-dinæ* duobus exemplis adscriptas, e Bibliothecis Cantabrigiensibus accepit, in quorum altero etiam varietas quædam lectionis adscripta erat tribus postremis Orationibus. Sciebat Vir Clarissimus, etiam in exteris Bibliothecis Codices MStos esse *Lyfiacarum* Orationum, sed eorum usum impetrare nullis precibus potuit. Huic, colligendæ undiquæ variæ lectionis, curæ accessit hæc, ut Fragmenta *Lyfiæ* congererentur diligenter, quod antea præstiterat nemo, & observationibus necessariis illustrarentur. Adjectus est etiam Index, brevis ille quidem, sed utilissimi consilii, quem Atticum vocavit, & est *Lyfiacarum* vocum, flexionum, & constructionum, quæ Atticæ putantur. Hujusmodi Index Atticus in Oratores Atticos haud ita pridem parabatur a *Laur. Normanno*, Episcopo Upsaliensi, sed morte viri doctissimi interceptus est. Restant tria hujus editionis lumina, de quibus dicenda pauca sunt. Primum est *Commentatio Tayloris* de vita *Lyfiæ*, ex antiquis Scriptoribus hausta, & plurimis

rimis observationibus eruditissimis ad historiam antiquam civilem & literariam, & loca Auctorum, quibus in contextu usus est, emendanda explicandaque, illustrata. Hanc Commentationem qui leget, omnem statum Reipublicæ Atheniensis, qui quidem *Lysia* temporibus, inprimis ab eo tempore fuit, quo rempublicam cepisset, explicatum reperiet. Ei subiecta est *Dionysii Halicarnassii* jam supra commemorata *Κεῖς Lysia*, cui & ipsius & *Marklandi* eruditæ plurimæque notæ accesserunt, quibus & e novis Codicum lectionibus, & ex ingenio doctissimorum Duumvirum, hic libellus emendatur, ut sane plurimum iis *Dionysius* debeat. Idem, sed parcius, præstitit *Taylor* vitæ *Lysia* e *Plutarcho* & *Photio*. Alterum hujus editionis lumen est libellus, qui *Cel. Jar. Marklandi Conjecturas in Lysia Orationes* continet, & est bonæ frugis plenissimus. Tertium est *Taylori* libellus, quem *Lectiones Lysiacas* vocat. Nunc, ut specimen *Κεῖς* & Notarum *Taylorianarum* capere possimus, deligamus Orationem aliquam, & quid in ea præstitum sit, videamus. Huic consilio accommodatissimam putamus esse illam alteram, quæ est funebris in Corinthiorum socios, habita in Ceramico, communi Atheniensium, in bello interfectorum, sepulchro. Nam & pulcherrima est omnium, ut e qua etiam, autore *Plutareho*, *Isocrates* multa in Panegyricum suum transtulit, ut pluribus exemplis demonstravit *Cl. Marklandus* in *Conjecturis*, (quemadmodum ex *Isocratis* Panegyrico deinde plurima libavit in simili Oratione *Ariflides*, ut in Lectionibus *Lysiacis* docetur,) & propterea omnium maxime olim lecta & descripta est (vid. *Lectiones Lysiacas Cap. 2*); & in ea constituenda optimis Codicibus usus est Vir doctus; denique judice *Mureto Var. Lect. XVII, 11*, emendate quidem a *Stephano* edita, sed ita tamen, ut aliorum industriæ aliquid reliquum sit. Pag. 28 vulgo ita legitur: πανταρχῆ δὲ καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις οἱ τὰ αὐτῶν πενήθεις καὶ καὶ τὰς τέτων ἀρεταῖς ὑμῶσι. Vir Clarissimus primo putat, non displiceturam emundioribus lectionem trium Codicum MStorum πανταρχῆ, propterea, quod ita ταυτολογία vitetur, cum nihil intersit inter πανταρχῆ & παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις; deinde pro αὐτῶν necessario, sensu exigente, legendum αὐτῶν. De hoc

Pag. 431-607.

nemo facile dubitet. Opponuntur αὐτῶν κακά, *suā mala*, & τῶν ἄλλων ἀρεταί, *aliorum*, scilicet eorum, qui in bello ceciderunt, *virtutes*. Sed de illa ταυτολογία non item omnes Viro Clarissimo adstipulabuntur, quæ, si hoc nomine digna est, quod facile concesserimus, usitata tamen optimis utriusque linguæ scriptoribus est. Pag. 29 luculento exemplo demonstrat, Rhetorum corruptis locis, si usus veniat, medicinam non satis tuto semper ab Historicis peti. Nam, cum Historici, inque his *Pausanias* & *Justinus*, de Amazonum cum Atheniensibus bello ita memoriæ prodiderint, ut, eas, in regnum suum reversas, usque ad imperii Macedonici tempora durasse, dixerint, *Lysiam* contra, in laudibus Atheniensium versantem, eas ad internecionem cæfas, totum earum genus interiisse, dicere. Pag. 32 initio: ἱερῶν δὲ μαινομένων τῆς ἀνω θεῶς ἀσεβείας, &c. Sermo est de eo, quod, *Adrasto* & *Polynice* ad Thebas victis, cum Thebani nolent concedere, ut interfecti hostes sepelirentur, iisdemque, quæ adsolebant, iusta fierent, Athenienses ea inhumanitate commoti, Legatos ad Thebanos miserunt, qui rogarent, ut sepulturam cæsorum permitterent, propterea, quod, si quid mortui peccassent, pœnam jam luissent, iustis autem non factis Deos inferos fraudari, & Deos superos profanari, si &c. Huic sententiæ, queritur, utrum satis accommodatum sit, quod vulgo legitur: μαινομένων ἱερῶν. Nos quidem facile largimur Cl. *Taylori*, & omnes intelligent facile, hic non tam *polluta sacra*, quam *intermissa*, locum habere. Non enim polluebantur sacra, non redditis cæsorum cadaveribus, sed impediēbatur, quo minus fieri possent. Itaque vehementer probamus sententiam Viri Clarissimi, qui pro μαινομένων e tribus Codicibus MStis reponi vult: μὴ γενομένων. Pag. 33 vulgo ἀλλ' ἐκείνοις μὲν (Καδμείοις) ἀντὶ τῆς εὐσεβείας τὴν ἑαυτῶν ἀρετὴν ἐπέδειξαντο, αὐταὶ δὲ λαβόντες τὰ ἄλλα, ὥνπερ ἕνεκα αἰφύοντο, τῆς Ἀργείων νεκρῶς ἔθαψαν ἐν τῇ αὐτῶν ἐλευσίῃ. Cl. *Taylorius* ex auctoritate trium MStorum reponendum censet, idque in interpretatione Latina sequitur, ἀντὶ τῆς ἀσεβείας, quod vel contextus docet unice verum esse. Nam *Cadmei*, cum non redderent cælos, atque ita Diis iusta non solverent, τῆς ἀνω θεῶς, ut supra erat, ἥσεβοντο, non ἤσεβοντο. Deinde ostendit,

ostendit, quare in ultimis verbis, ἐν ελευσίῃ; ἀδδσ, τῇ αὐτῶν, ejus rationis etiam ex *Herodoto* & *Aristide* exempla affert. Nempe, cum Cereri Eleusiniæ plura essent in Græcia templa dicata, in Attica, Bœotia, Ionia, &c. indicandum erat, de quo diceretur. Est enim ελευσία hoc loco idem, quod τὸ ἐλευσίνιον, templum Eleusiniæ Cereris Athenis Acropoli subiectum, ut docuit *Palmerius* in *Exercitationibus*, aliisque, pluribusque exemplis. Noster ad *Orationem in Andocidem* pag. 105. Sed pag. 34 cum his verbis: Ἡρακλῆς ἐξ ἀνδρώπων ἠφρανίσθη, respici Vir doctissimus putat ad opinionem veteris superstitionis, cum crederent, semideorum & Heroum mortem non esse e vita excessum, sed rectam quasi ad caelum migrationem, ut quod pluribus, quam fortasse necessarium erat in re non obscura, exemplis demonstrat, erunt fortasse, qui, etsi non absurdam, tamen non admodum probabilem, eam sententiam putabunt, & ἀφρανίζεσθαι, si sensu maxime leni & molli accipitur, potius per ἐψήμιον aliquam de cujuscunque morte, non minus atque illa, ἀπαλλάττειν, decedere, &c. dici. Quid? quod ignorare Vir Græce longe doctissimus non potest, ἀφρανίζεσθαι dici res, quæ corumpuntur, perduntur, ad nihilum rediguntur, cujus rei exempla inprimis multa sunt apud *Ælianum* in *variis Historiis*, ubi de exercita deleta & urbe ita diruta dicitur, ut ejus nullum vestigium superstit; quorsum pertinet etiam, quæ *Jo. Boissius*, *Britannus*, in *Collatione vet. Interpr. cum Beza* pag. 17 attulit. Pag. 35 ad verba: μετὰ ἐπὶ τὸν βωμὸν ἐκαθέζοντο, primo indignatur librarius, qui pro hoc scripserant ἐπὶ τῶν βωμῶν, non concocta constructione, ἐπὶ τὸν βωμὸν, quæ tamen multis Autorum idoneis locis confirmatur; deinde ostendit, aram, de qua hic dicatur, esse celeberrimam illam *Misericordiae aram*, quam Athenienses memorie *Hevachidarum*, eorumque fortunæ, consecrasint, & ἐλεῖ βωμὸς *Apolloδοτο*, *Pausania*, *Diodoro*, *Philostrato*, *Zenobio Paræmiographo*, *Scholiasæ Aristophanis*, dicatur. Pag. 38 sic legitur: ἀπαλλάξαντες δὲ τὰ θεὸς καὶ τὰς ψυχὰς ἠλευθέρωσαν, διὰ τὴν τῶ πατρὸς ἀρετὴν ἐκείνης δὲ τὰς αὐτῶν κινδύνους ἐπαφάνωσαν. Τισὲτον εἰσυχῆστροι παῖδες ἄντες ἐγένοντο τῶ πατρὸς. Hunc totum locum

locum sic refingit, ut δὲ, quod est post *ἐκείνους*, rejiciat post *διὰ*: deinde pro *τοσούτων δὲ* scribat *τοσούτων δὴ*, quo sane facto multo melius oratio procedit. *Pag. 39 Lysias* dicit: *ἀνθρώποις προσήκειν, νόμῳ μὲν ὀρίσσαι τὸ δίκαιον, λόγῳ δὲ πείσσαι*. Ibi duo Codices MSti habent *ὀρίσασθαι*, quæ lectio etiam e vestigiis Codicis Cantabrigiensis eruitur. Idque fortasse rectius vulgato esse dicit Vir Clarissimus, quod *Plato & Aristoteles* quoque mediâ forma utantur, quando de definitione verborum loquuntur. *Aristotel. Polit. V κακῶς ὀρίζονται τὸ ἐλεύθερον*. Jam, etsi nobis non est in promptu locus, ubi active dicatur hoc verbum, de definitionibus Dialecticorum; tamen non dubitamus, quin, cum pro *constituere, sancire, definire*, dicitur, uti loco *Lysiae*, recte & Attice *ἀδυνα* forma adhibeatur. Sic *Dionysius Halicarnassius pag. 674* de lege Tarpeja: *ἀλλ' αὐτοὶ τὴν ἀξίαν ὤρισαν μέγιστον ἀποδείξαντες ὅσον ζημίας δύο βόας καὶ τριακοντα πέρροστα; Diodorus Siculus Lib. XIV pag. 267: σπονδὰς ἐποίησαν καὶ χρέον ὤρισαν, εν ᾧ &c.* Paulo post *pag. 40* ita est in vulgatis: *μόνοι γὰρ ὑπὲρ ἀπάντων τῶν τῆς ἐλλάδος πρὸς πολλὰς μωριάδας τῶν βασιβάρων διεκινδύνευσαν*. Hunc locum ita emendat Vir Clarissimus, ut primo pro *ὑπὲρ ἀ. τ. τ. ε.* legat: *ὑπὲρ ἀπάσης τῆς ἐλλάδος*, quod, ut necessitas quædam suadet, ita in præstantioribus Codicibus, usque sex, reperitur. Deinde pro *διεκινδύνευσαν* e Codice *Muresi* reponit: *διε-ἐκινδύνευσαν*; quam lectionem commendat hoc nomine, quod hic sibi Orator aditum quærit ad utramque historiam rerum tum Marathone, tum Salamine, gestarum, non ad unam solam exornandam. Eodem modo *Demosthenes Epitaph.*: *ἐκείνοι τὸν ἐξ ἀπάσης τῆς Ἀσίας φόλον ἐλθόντες μόνοι διε-ἠμάνεοντο, &c.* *Pag. 42* αὐτοῖς τοιαύτη δόξα παρεισηήκει. Hæc lectio etsi sensum commodum habet, & Græca est; tamen Viro Clarissimo ita arrisit lectio Codicis *Coisiani* secundi, qui hic *παρεισηήκει* habet, ut, illa rejecta, hanc, multis exemplis illustratam, in contextum receperit. *Pag. 44* vulgo sic legitur: *ὑπὲρ δὲ τῆς ἀρετῆς φιλοψυχῆσαντες, καὶ μᾶλλον τὸς πρὸς αὐτοῖς νόμους ἀσχυρόμενοι, ἔτισαν μὲν τρέπονται δὲ*. Huic loco duplicem medi-

medicinam fecit. Nam primo restituit ἔ, ante *Φολοφωχί-
σαντες*, quod & sensus medicinam necessariam faciebat, & Co-
dices MSti adjuvabant, probatque *Marklandus*. Neque
enim hæc lectio vulgata a MStis, sed a negligentia editorum,
profecta est, deinde ante *ἔτησαν* e Codice *Covst. 2*, & duobus
Mureti exemplaribus, & margine Codicis *Barocciani*, addidit
hæc verba: ἢ τὸν πρὸς τὰς πελεμίας κίνδυνον Φαθόμενοι.
Eodem modo *Lyfias* contra *Alcibiadem*: πολὺ μᾶλλον ἐφο-
βήθητε τὰς τῆς πόλεως νόμους, ἢ τὸν πρὸς τὰς πελεμίας
κίνδυνον. Sed ibidem sequentia ita leguntur: ἔτησαν τρόπαια
ὑπὲρ τῆς ἑλλάδος τῶν βαρβάρων ἐν τῇ αὐτῶν, ὑπὲρ χρημα-
τῶν εἰς τὴν ἀλλοτρίαν ἐμβολόντων παρὰ τὰς ἄρας τῆς χώ-
ρας. Pro his in Codicibus *Mureti* fuit: ἔτησαν - - τῶν
βαρβα. ἐκ τῆς αὐτῶν χώρας ὑπὲρ χ. ε. τ. α. ε. παρὰ τὰς
ἄρας. Jam de fide juramenti vehementer se ambigere fateatur;
sed in Latina tamen versione expressit. Ceterum Cl. *Marklan-
dus* etiam conjecerat sic legendum; nisi quod simpliciter legit:
ἐκ τῆς αὐτῶν, omiſſa voce *χώρας*. Modo illud *παρὰ τὰς
ἄρας* ex historia illustrasset. Sed cetera valde probat Vir
Clariss. quibus locus felicissime complanetur. Neque vero de
τρόπαια τῶν βαρβάρων, quin Græce dictum sit, nos sinit du-
bitare, sed hoc exemplis ex ipſo *Lyfia*, *Platone*, & *Andocide*,
confirmat. Pag. 48 bis *Lyfiam* sanavit, primo cum pro *ἀλι-
σόντου* rescripsit *ἀλάστορι*, quoniam ad *πόλιν* refertur, & qui-
dem qua ædificiis constat, non qua hominibus: nam, hoc si esset,
servari pluralis potuisset: deinde, cum pro *καταλαπέτην τὴν πό-
λιν* e Codicibus *Cambrayensibus* & vestigiis *Aldini* & *Covstianiani*,
conjecturaque *Stephani*, reposuit *ἐκλαπέτην*, eamque fortam lo-
quendi pluribus exemplis confirmavit. Consentiam *Marklandus*
ad h. l. Pag. 65 sic vulgo legitur: *μόνοι δ' ἐν μοι δουρίων
τόσην τοῖς ἑσθλοῖς κερμένους ἀποδοῦναι χρεῖον, ἐ. ἔκ.* hic pro
μόνοι reposuit *μόνην*, quod sane & sensus postulat, & est toti-
dem literis in altero *Covstianiano*. Pag. 66 *ἔτι μῖσα ἔγχε
ἐκλαπέτην ἡμῶν νόμους ἔντες θρησκ.* *Stephanus* jam vi-
debat, esse legendum aut *ἔντες θρησκ.*, aut *ἔντες θρησκ.* Na-
ster e Codicibus *Barocciano* & *Covstiano* utroque *ἔντες* rescri-
psit.

psit. Intelligent Lectores nostri, quantum hæc oratio *Tayloro* debeat. Neque tamen omnia potuimus commemorare. In ceteris Orationibus eadem diligentia eruditioque cernitur. Veniamus jam ad Cl. *Marklandum*, & ejus conjecturas in *Lysiam*. In iis Vir Clariss. dicit, se nullis MStis Codicibus adjutum esse, sed uno ingenio, quod habet summum, & lectione, quæ in eo est propemodum infinita. Eas conjecturas ut in lucem edi pateretur, hoc facilius induci se passus est, quod primo nonnulla animadverterat in *Lysia*, nondum ab aliis, quod quidem sciat, prolata, quæ Novi Foederis textui & phrasibus illustrandis infervere queant. Immixta adeo sunt quædam conjecturæ in loca Novi Foederis, quæ ipsi suspecta visa sunt, quas Ne judicis eorum, qui sunt in hoc genere, ut ait, versatiores, permittis, ea modestia & ἐπιχρη, quæ debetur τοῖς λογίοις τῷ Θεῷ. Videamus primo de *Lysia*, deinde de conjecturis in Novum Foedus. Et, quoniam semel delegimus Orationem alteram, nunc quoque allatas ad eam conjecturas considerabimus, & ex iis specimina quædam proferemus: in quo tamen quicquid tantum ad comparationem *Lysia* & *Isocratis*, item ad formas dicendi ex aliis scriptoribus illustratas, item quæ a *Tayloro* jam occupata sunt, aut jam dicta, cum de *Tayloro* ageremus, pertinet, prætermittemus. Apud *Lysiam* pag. 28 edit. in verbis Ἀμαζόνες &c. πρώται δὲ inconnexi aliquid videtur esse in compositione ex abundantia particularum μὲν & δέ. Huic incommodo sic medetur Vir Clarissimus, ut legat: Ἀμαζόνες μὲν γὰρ ἄρεος τοῦ παλαιῦν ἦσαν θυγατέρες, ὁπῶσαι παρὰ τὸν Θεμειδόντα ποταμὸν, μόναι μὲν ἀπλησμένοι — πρώται δέ, περὶ φυλάτο δὲ post ὁπῶσαι, & permutato δὲ cum μὲν post μόναι. Μόναι μὲν est a *Mureto* pro μόναι δέ; & confirmatur emendatio loci *Isocratis* in *Paneg.* pag. 166 ed. *Genev.* *Lysia* vulgatae editiones habent: ἡγέμενοι τῆν πάντων ἐλευθερίαν, ὁμόνοιαν εἶναι μεγίστην. Hæc sententia cum falsa videatur, *Marklandus* colligit, transpositione eam juxari posse, sic: τῆν πάντων ὁμόνοιαν, (vel ἰσονομίαν) ἐλευθερίαν εἶναι μεγίστην. Ita: τῆν πάντων ἐλευθερίαν, ἐνομοίαν εἶναι μεγίστην. Cui sententiæ plures similes apud veteres reperimus. Neque tamen nobis

Pag. 39.

nobis hujus emendationis aliqua necessitas subesse videtur. *Lysias* dixerat, majoribus Atheniensium multas occasiones datas fuisse pro justo & equo pugnandi, dum concordibus animis sententiisque fuerint. Postea ipsos, & quidem primos, regulos suos sustulisse, & populare imperium, atque adeo libertatem, instituisse, quod existimaverint, πάντων ελευθερίαν ὁμόνοιαν εἶναι μογίστην, libertatem communem summam concordiam esse solere, aut fore, hoc est, si pro libertate communi pugnandum esset, eo majorem ipsorum concordiam fore, qua scilicet ad Græciam tuendam opus imprimis esset, quæque adhuc tanta commoda sibi attulisset. Ita coherent omnia, & sensus recte sententiæ constat. *Pag. 42* pro τομίζοντες - - αἰδύναστον περὶ τῶν ἀγαθῶν καταλείπειν egregie suspicatur: περὶ τῶν ἀρετῶν, αὐτὰ καὶ τῶν ἀγαθῶν, καταλείψεν, ut paulo post est: ἐνόμίζον μὴ μὴν ἴδιαν καταλείψεν. Sed, quod ibidem paulo ante pro σώζονται conjicit σώσσονται, quia proxime est βέλθουσάντες, nihil opus esse videtur, quod hujus diversitatis plurima sunt exempla, ut apud *Callimachum H. in Apoll. 14*, *Xenophontem Memor. Socr. II, 4*, quem utrumque locum eodem modo tentarunt viri longe doctissimi, *Bentlejus* & *Stephanus*, sed sine causa. Majorem speciem habet illa conjectura, cum *pag. 43* pro ἐκ ἀνέμειναν πυθόσαι ἐδὲ βοηθήσαι τὰς συμμάχους, legendum censet transpositione levi: ἐκ ἀνέμειναν ἐδὲ πυθόσαι βοηθήσαι τὰς συμμάχους; non sustulerant ne rogare quidem sociis, ut sibi auxilium ferrent. Item illa *pag. 46*, cum jubet pro τὰ φύσει πεπηγότεα καὶ καὶ θεῶν πρῶτα, legere primo τὰ φύσει πεπηγότεα, ut apud *Demosthenem Or. in Aristlogitai. I*: ταῦτα τὰ καλῶς ἔτω πεπηγότεα τῇ φύσει: deinde προτάγματα προ. πρῶτα. Quamquam non unum est, quod contra utraque dici possit. In *Demosthene* necessarium est πεπηγότεα; quia respondet κατὰ, μεταξὺ ἰπταρῶν ἀναιρέων, quorum nihil aut simile est apud *Lysiam*; deinde, etiam non dubium est, quin προτάγματι & πρῶτον, προτάγματι & πρῶτος, confusum sit a librariis, ut ipse *Marcklandus pag. 370* observavit, tamen hic illa confusio locum non videtur habere. Sæpe est *Lysia* de naturali rerum constitutione, quæ

Xerxes mutare ausus sit; cum Hellespontium junxisset, & Atho perfodisset. Sed de rebus naturalibus, earum ordine, natura, descriptione, *πεφικιότα* & *Θεία πράγματα* dici, vel e *Xenophonis Memorab. Lib. I* notum est. *Πράγματα* quidem *Θεία* etiam Latini eodem sensu *res divinas* in definitione Philosophiae dicunt. Pag. 47 claudicat constructio, ut & *Taylorus* vidit, in verbis: *Λοκροδοιμόνιοι ἐδὲ ταῖς ψυχαῖς ἐνδεεῖς γινόμενοι*, &c. defectu verbi. Itaque *Cl. Marklandus* putat, sic succurri huic loco posse, si pro *γινόμενοι* legatur *ἐγένοντο*. Sed nobis durius videtur, verbum *ἐγένοντο* referre ad *ψευδόντες*, &c. Itaque potius excidisse verbum finitum videtur, a quo participia pendeant, idque oppositum fuisse debet τῷ ἐνίκων, quod de Atheniensibus dicitur. Pag. 55 ad hæc verba: *πολιορκῶντων δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον Αἰγυπτίον τε καὶ Αἰθίοπα*, *Stephanus* existimaverat pro *Αἰγυπτίον* legendum *Αἰθίοπον*. Sed *Marklandus* demonstrat, item ut *Taylorus*, e *Thucydide* *Ægyptum* huc maxime pertinere. Quoniam autem fortasse durius *Stephano* visum sit, aut alicui videri possit, *πολιορκῶν* de regione dici, reponi posse *πολεμῶν*. Vellemus, Viris doctissimis potius venisse in memoriam, hoc ipsum *πολιορκῶν* etiam aliis Atticis scriptoribus improprie dici. *Xenophon* quidem *Memorab. Socr.* de singulis hominibus τὸ *πολιορκῶσαι* dixit, & de regionibus quoque legisse alibi meminimus, sed locum nunc invenire non possumus. Quod si non ita esset, tamen defendi locus *Εὔστια συλλήβησι* posset, frequentissima in bonis Autoribus, qua verbum jungitur Substantivis duobus, quorum uni tantam proprie convenit. Sed age, specimina observationum in Novum Fœdus proferamus. Pag. 436 ostendit Vir Clarissimus, diphthongam *α* permutari cum *η*, atque hinc emendat locum ad *Hebraeos IX, 1*. Ibi vulgati libri sic habent: *ἔρχε μὲν ἡ πρώτη σπορὴ διακείμενα λατρείας* &c. Noster autem putat, legendum *ἐκείνη*, ut intelligatur *καθ' ἑαυτήν*. Id, ait, requirere argumentationem *Paulinam*. Nam *Capitis superioris v. 7* dicitur: *ὡ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἀμειψτος, ἐκ αὐτῆς δευτέρας ἐξήρτητο τόπος*, & deinde ingreditur demonstrationem de prima *fœderis imperfectione*. *Capitis autem superioris v. 7* ἔρχε μὲν ἡ πρώτη σπορὴ διακείμενα λατρείας

nitur v. 15 καὶ διαθήκη, & v. 18 iterum ἡ πρώτη, id est, διαθήκη, commemoratur. Sane constat, multos adeo Codices MStos vocem σκηνη plane. omittere, pro eaque lectione *Bona* & *Millius* pugnare. Itaque etiam Cl. *Bengelius* in sua *ἐκδόσει* eam vocem omisit. De emendatione autem Cl. *Marklandi* jam *Mangeio*, ut ipse commemorat, & ut ex apparatu *Bengeliano* intelligitur, aliis, in mentem venit. Si de lectione profani alicujus Autoris ageretur, non dubium esset, quin e legibus criticis aut σκηνη omitti, aut ἐκκληνη reponi, deberet, nunc, cum de libris divinis agatur, & ii quoque aliquas rationes afferant, qui σκηνη retinendum censent, res, ut in aliis locis, tutius in medio relinquitur. Neque tamen eo quisquam dicet effici, incertam sapientiam divinam e sacris literis hauriendam, quod ne illa infinita quidem *Milliana* varietate lectionum, & plurimis illis Interpretum de sensu certorum locorum in utramque partem disputationibus, efficitur, ut Theologi recte docent, quod ea non ad summa & necessaria religionis capita pertinent. Quare videant, quid agant, caveantque, ne hostibus sacrarum literarum tela tradant, qui semper incertam fore (humanam) sapientiam veram clamant, si ex antiquis Græcis & Latinis Autoribus ea petenda sit, quia interdum de lectione aliqua, in numeris, prænominibus, &c., aliisque hujusmodi minutiis, paribus propemodum rationibus in utramque partem disputari potest. Quasi vero non possimus universam de officiis disciplinam *Ciceronianam* certo scire, etiamsi dubium quibusdam videatur, utrum *Lab. I Cap. ii Pompilius* an *Popillius*, & *Cap. 30 Sullam* & *M. Crassum*, an vero *Sulla* & *M. Crassum*, legendum sit. Sed aliquod specimen afferamus observationum *Marklandinarum*. In *Orat. IX Lysia* Vir Clarissimus ostendit, pag. 554 verbum ἐξήλασαν interpretandum esse: *ejicere voluerunt*, eaque ratione capiendum *Jo. X, 32, 33, λαθραῖα, λαθραῖον*. Sed deinde querit, an ex hac loquendi forma explicandum sit etiam istud *Act. VII, 58: καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλαθοβόλον*; nam statim sequitur: *καὶ ἐλαθοβόλον τὸν Στέφανον*; & idem bis dici opus non erat. Ipsi quidem nequaquam verosimile videtur, aut idem bis discu-

rum historicum fuisse, vel eandem vocem, tantulo spatio interjecto, tam diversis notionibus usurpaturam. Igitur primo loco suspicatur legendum: *ἐλθοβόλῳν*, *lapides vegebant*: quod postquam factum, testes vestimenta exteriora deponunt, & deinde *ἐλθοβόλῳν Stephanum*. Nimirum in lapidationibus Judæorum judicialibus eligebatur lapis *magnus*, quem *testes* in damnatum *primi* mittebant. Hic, utpote insignior, ὁ λίθος videtur κατ' ἐξοχὴν vocari, & inde explicandum videtur illud Jo. VIII, 7: ὁ ἀναμάρτητος ἐν ἡμῶν, πρῶτος τὸν λίθον βάλετω, *lapidem illum*, velut testis legitimus, jus habeat prius mittendi lapidem illum magnum. Nam, nisi ita sumatur, superfluum esse articulum τὸν: cujus pleonasmī paucissima exempla ex scriptis Novi Testamenti proferri posse existimat, in quibus major, quam vulgo putetur, circa hanc rem sit αὐτιβεια. Jam vero, si *testes* magnum illum lapidem *primi* mittebant, quinam sint, requirit Vir Clarissimus, qui *ἐλθοβόλῳν Stephanum priores*, & antequam testes vestes posuissent? Hujus generis observationes, non sane triviales, quales sunt eorum, qui hodie e Lexicis & Schediasmatibus Academicis *ἱεροφιλολογῳσι*, plures in hoc *Marklandino* libello reperiuntur, quas hic referremus, nisi jam propemodum longiores justo

pag. 675. fuisset, ac non adhuc restarent *Lectiones Lyfiacæ Taylori*, de quibus dicenda quædam, sed pauciora, quam pro rerum copia. Consilium autem in his *Lectio*nibus hoc *Taylori* fuit, primo, ut si quid in *Notis ad Lyfiam* minus recte aut perspicue dictum esset, id reprehenderet ipse, emendaret, illustraret, confirmaret: deinde, ut voluntati quorundam satisfacere, qui de arido, nimis notarum criticarum genere conquesti, quædam præterea succulentiora & quasi carnosiora afferri volebant, de *Autoris indole*, scribendi genere, de *Atheniensium institutis forensibus*, &c. Ergo non apud nos tantum, sed etiam in illa fortunata *Insula*, audiuntur de ariditate critica querelæ? Est sane mirum, ac prope dicam ridiculum, æquo animo ferre illos delicatulos scæleta historica, philosophica, & item in ceteris disciplinis, quibus nihil siccius est atque jejunius, subtilitatem autem illam, vel, si placet, ariditatem, in criticis rebus, plerumque necessariam,

fariam, repudiari, & quibusdam hoc unum ad contemptum Critici alicujus factis videri, si dixerit, ejus notas esse tantum criticas & aridas adeo. Hi scilicet sunt intelligentes illi, apud quos jacet *Burmannus*; in cælo est *Pitiscus*. Est tamen, quare laudemus humanitatem facilitatemque *Taylori*, qua in satisfaciendo illorum hominum voluntati usus est. Ad *Or. I pag. 1, 2*, attulerat *Lysias ὁμωνύμος XVII*; his addit *Cap. I res Pag. 676.* alios. Deinde agit de curiis, in quibus de cæde cognoscebatur, inprimisque de *Delphinio*, quod habet nomen ab *Apolline Delphinio*; ipsum autem *Apoῤῥινον δελφίνιον*, vel *δελφῖον*, rejectis aliorum opinionibus, dicit esse *uterinum*. Nam & *Diana Δελφίνα* dicta est. Conf. *Pollux VIII, 10*. Apud *Laertium* quidem in *Thalate S. 29 δαδύμαϊος & δελφίνιος Ἀπάλλων*, ut synonyma, permutantur. *Cap. II* commemoratur primo de pretio, quod *Orationi Lysiae secunda* semper statutum est, & hac occasione data aliquot exempla plagii e Græcis scriptoribus commemorantur. E *Lysiae* Oratione, quam diximus, plurima sumit *Isocrates*, ex *Isocratis* Panegyrico *Aristides*. *Plutarchus* & *Photius* vitas X Oratorum scripsere, sed alter alterum exscripsit. Unus est liber *Plutarchi* de placitis Philosophorum, & *Galenii* Historia philosophica. *Philistus Thucydidem*, *Menander Antiphonum*, exscripsit; *Appianus Plutarchi Crassum* in Parthiis in loco de *Aristidis* Milesiæcis. Ipse *Lysias* noster non est liber ab hac culpa. Nam de *Aristophanis bonis init.* omnino eadem habet, quæ *Andocides de Mysteriis*, qui ante eum scripsit. In fine *Capitis* commemorantur, qui e veteribus de Plagio scripsere. Sed hæc pleraque, quemadmodum suspicatus est *Vir Clarissimus*, occupavit jam *Thomasius de Plagio. Cap. III* agitur de Orationibus funebribus, quæ Græcis antiquis, sive vere, sive falso, tribuantur, *Platonis*, *Periclis*, *Lysiae*, *Hyperidis*, *Isocratis*, & *Archini*, deinde de hoc honoris genere in universum erudite disputatur. Sed in toto hoc *Capite* legendus est inprimis locus, 680-681. ubi ostendit primo, falsum esse, quod de Oratione *Isocratis* in funere *Mausoli* apud *Gellium X, 18*, quanquam dubius ipse, tradit, & *Suidam* potius sequendum, qui eam Orationem *Isocrati* cuidam juniori tradat: deinde, eam Orationem, quæ sub *Demosthenis*

moſſbenis nomine circumferatur, in eos, qui ad Cheronream in prælio ceciderunt, non esse *Demosthenis*, neque ejusmodi, ut a mediocri Oratore proficisci potuerit, eamque, quam *Demosthenes* dixerit, intercidiſſe. *Cap. IV* varia de *Amazonibus* habet, interſperſis plurimis locorum e Græcis Autoribus vel explicationibus vel emendationibus, quarum palmaris ad *Herodotam* pertinet, apud quem *Lib. IX Cap. 27* ita dux Athenienſium dicit: ἐς δὲ ἡμῶν ἔργον ἔυ ἔχον καὶ ἐς Ἀμαζονίδας τὰς ἀποδήκτας τὰς ἀπὸ Θερμώδοντος ποταμῆ ἰσβαλίνας ποτὲ ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν. Vocem ἀποδήκτας corruptam esse apparet, sed in ea vera læſio latet. *Grænovius* putabat, legendum ἀποδήκτας, sed hæc conjectura Nostro nullo modo probatur. Ipsi autem videtur scribendum ἀπὸ Θερμώδεως τῆς ἐπὶ Θερμώδοντος, docetque ex ipſo *Herodoto*, *Strabone*, *Pausania*, *Apollonio Rhodio*, *Lycophrono*, & *Justino*, *Themiscyras* & *Themiscyrias* campos ad *Thermoponta* sedem propriam Amazonum fuisse, & eas inde ipsas *Themiscyrias* appellari. Unum *Herodoti* locum e *Lib. IV Cap. 86* adjiciemus, ubi eodem verbis: ἐς δὲ Θερμώδεω τὴν ἐπὶ Θερμώδοντι ποταμῶ. Neque vero mirum debet videri, ex ἀπὸ Θερμώδεως factum esse ἀποδήκτας, cum apud *Dionysium Halicarnassium* pro Δημάτεις, Δημος, pro Θεσσαλεις, Θαλλος reperiamus: & in libro *Aristoph. ad Ran. 33* pro Ἀντιγένης legamus hodie Ἀντιβ; & apud alios similia nominum compendia inveniantur. *Cap. V & VI* de *Andocide* est & quatuor Orationibus ejus, quæ hodie existant, occasionem præbente Oratione *Lyſie* contra hunc ipsam *Andocidem*, ἀσεβείας reum, cui deinde luculentam Orationem de *Mysteriis* opposuit *Andocidos*. In his *Capitibus* multa egregia ad historiam *Andocidis* pertinentia commemorantur, de Autore singularum Orationum disputatur, & quædam emendationes Orationum proponuntur. Non possumus facere, quin, quæ de quarta Autore dicuntur, hic in compendium mittamus, & cum lectoribus nostris communicemus. Præmo disputatur in hac Oratione, quis e tribus decennali exilio, quem *Ostracismum* vocabant, pleſtendus sit, pag. 29 ed. *Steph.* deinde Orator pag. 33 memorat, se esse genere humili ortum, & pag. 34 exponit, quibus lega-

legationibus honorifice & cum salute civitatis functus sit. Jara hæc non conveniunt in *Andocidem*. Nam primo *Andocidem* cum *Alcibiade* & *Nicia* de Ostracismo decertasse non constat; secundo ignobilitas in *Andocidem* non cadit, qui alibi nominis splendorem, majorum res gestas, jaçtat; tertio *Andocides* peragravit quidem Siciliam, Italiam, Thessaliam, aliasque regiones, verum privatus, non legatus a civitate, ut e *Lyfia* discimus. Neque Pag. 106. vero *Lyfias* est hujus Orationis Autor, ut *Athenæo* visum *Lib. IX extr.* Nam verba, quæ ab eo adducuntur, sunt illa quidem in hac Oratione pag. 33, sed potuit hæc verba & *Lyfias* & Autor hujus Orationis usurpavisse, nisi *Athenæus* in ipso nomine cespitavit: certum enim est, eam ad *Lyfiam* non pertinere. Ad quem igitur? Ad *Pheacem*, obscurum hodie nomen. Is vixit cum *Alcibiade*, & in *Schol. Aristoph. ad Equit. v. 1374* appellatur *δευὸς Πήραος*, uti *Comicus* eum nominat. Is, causa capitis dicta *ἐπαυροφώσων*, facundia salutem debuit. In hunc omnia illa, quæ supra diximus, conveniunt. Nam 1) *Plutarcho* in *Alcibiade* autor est, de Ostracismo certatum esse inter *Pheacem*, *Erafistrati* filium, *Niciam*, & *Alcibiadem*; 2) *Pheax* obscuro genere fuit, nec *Erafistrati* gens in Historia antiqua dignitatem habet, sed eam primus nobilitavit *Pheax*; 3) belli Peloponnesiaci anno decimo *Pheax* cum duobus collegis missus est legatus in Italiam atque Siciliam ad confirmandos sociorum animos, ceterorumque irritandos adversus Syracusios, eique legationi ex parte satisfecit, teste *Thucydide V, 4*. Hac accedit res, qua certissima efficitur *Taylori* sententia. Autor Orationis pag. 33 init. dicit, *Alcibiadem* τὰ πομπεία civitatis ab architheoris sumfisse, οὐκ εἶς τὰ πομπεία τῇ προτέρα τῆς Συρίας (ita recte emendat pro *γαίης*) χρησόμενον, neque deinde reddere voluisse, &c. *Plutarchus* autem in *Alcibiade* tradit, esse quandam Orationem *Pheacis* contra *Alcibiadem*, in eaque scribi *Alcibiadem* τὰ πομπεία civitatis χρῆσθαι καὶ ἀργυρεῖν mutua sumfisse, & omnibus usum esse pro suis, &c. Quid clarius certiusque dici potest? Est ergo illa, quæ *Andocidi* vulgo tribuitur, *Pheacis* contra *Alcibiadem* *Oratio*. Cap. VII disputatur de inprolibello de *Andocidi* Rhetoribus, qui falso *Plutarcho* inscribunt, &

vita *Antiphontis* percurritur. *Cap. VIII* quædam ad Orationem *Lysia* contra *Andocidem* afferuntur. *Cap. IX* duo fontes mendarum in *Hesychii* Glossario indicantur, & octoginta circiter eorum loca emendantur. Illi fontes sunt, cum vox alienam sedem occupavit, aut quod excidit litera initialis, aut quod vestigia sua & imaginem dissimulavit, ut cum alia litera simili permutteretur. Ex illo genere est ΔΥΠΕΣΘΑΙ pro ΟΔΥΠΕΣΘΑΙ, ex hoc ΑΗΤΑΙ pro ΑΗΤΑΙ. *Cap. X* habet juris Attici commendationem, promittitque Commentarium de Republica Atheniensi, adjunctis variis ex eo genere observationibus; *Cap. XI* autem recensentur 27 leges Atticae, apud *Lysiam* obviae, eaque plurimis eruditis observationibus illustrantur. Denique *Cap. XII* *Lysias* pluribus locis & obiter alii scriptores emendantur. Sed cum ex his Lectionibus, tum ex toto Opere *Tayloriano*, intelligitur, Virum Clarissimum esse, cum in Orationibus Græcis, tum in omni genere Scriptorum Græcorum, versatissimum, neminemque hodie facile esse, a quo melior *Demosthenis* editio, & Commentarius de Republica Atheniensi, expectari possit.

SPECIMEN VARIÆ LITERATURÆ, QUÆ IN urbe Brixia, ejusque ditone, paulo post typographiæ incunabula, florebat, scilicet vergente ad finem Seculo XV usque ad medietatem Seculi XVI. Unde, præter Brixiani ingenii gloriam, tam Annalium typographicorum series, quam historia literaria temporis illius, quæ bonarum artium renata sunt studia, illustrantur. Pars prima Poetas Latinos aureæ & argentiæ ætatis, quos Brixiani Scriptores illustrarunt; Pars altera Grammatica, Oratoria, Poetica, Philosophica, complectitur.

Brixie, excudebat Jo. Maria Rizzardi, 1739, 4 maj.

Alph. 3 plag. 1 ½

Eminentissimus ac Reverendissimus hujus libri Autor, *Angelus Maria Quirini*, Cardinalis, idemque Episcopus Brixienis,

xientis, cujus jam ex merito aliquoties in his *Novis Actis* cum summa laude mentio facta est, inter varias occupationes graviores de elegantioribus literis præclare mereri pergit, Seculo tertio typographico ad finem decurrente, de incunabulis typographiæ, quatenus ad Brixiam pertinent, erudite commentatus. Quæ una ratio est, Historiam literariam digne illustrandi, si non generatim, obiter, & perfunctorie, quivis omnia exhaustare se posse opinetur, sed, si Viri docti & eminentes urbis unius aut regionis, in qua velut domi suæ diu versati sint, monumenta accurate & cum cura eruant, & ab oblivione vetustatis vindicent. Et primi quidem scriptores Brixienfes, qui in nascentis typographiæ tempora inciderunt, non satis digne habiti deprehenduntur in *Brixiana Leonardi Cozzandi Bibliotheca*, ut diligentius studium Eminentissimi Cardinalis expectasse videantur; qui, cum ex Brixianis Bibliothecis ipsos libros ad manus haberet, potuit Fragmenta, Præfationes, Epistolas, in libris obvias, & in iteratis editionibus sæpe verperam omisfas, aliæque, ad literarum historiam, cum Brixianam, tura finitimorum, pertinentia, fide dignis documentis enarrare, & non *Cozzandum* modo, sed & *Maittairei Annales Typographicos*, *Comneni Papadopoli Gymnasium Patavinum*, aliosque Scriptores, vel emendare, vel supplere. Secutus est in ordine veterum Bibliothecam Latinam *Fabricii*; adeoque primus ipsi est *Plautus*, is vero a *Georgio Merula* Venetiis A. 1472, & iterum Tarvisii A. 1482, ac rursus, *Merule* iussu, Mediolani A. 1490 ab *Eusebio Scutario Vercellensi*, vulgatus primum erat. Prodierant etiam in eisdem Comædias *Joannis Baptiste Pii*, Bononienfis, & *Bernardi Saraceni*, Veneti, Commentarii. Ex quarum editionum Præfationibus apparet, quousque expolitus fuerit *Plautus*, antequam Brixianus quisquam manum ei admoveret. In *Scutarii* Epistola reperitur catalogus scriptorum *Merule*; deinde docetur, *Merule* *Questiones Plautinas*, sæpe promissas, lucem non vidisse. Post horum conatus *Pylades Buccardus*, Brixianus, 18 *Plauti Comædias* diligenter correxit, & quinque interpretatus est. *Joannes Britannicus*, Brixianus, post *Pyladis* mortem *Plautum* edidit Brixie A. 1506, imprimente *Jacobo Britannico*.

P. I

pag. I.

II.

14.

Præfert

- pag. 24. fert illa editio *Pyladis* ipſus Epistolam, qua stilo mordacissimo in *Georgium Merulam* non modo, sed & *Pium* ac *Saracenum*, invenitur: & hanc quasi honoris & urbanitatis formulam, *pace utriusque dixerim*, præfatus, *vix tandem*, inquit, *eorum inæptias & futiles commentationes excussimus*, quibus ad tria errorum millia debacebati universam fere *Plauti* ipſus codicem fædis maculis oblitum reddiderunt, ut, qui ante *Georgium* egrotabat, his duobus veluti insulſissimis Medicis ad extremam perniciam ductus, & pene conclamatus censeretur. Atqui & ceteri suos herculeos labores jactaverant, & *Saracenus* imprimis in Epistola, *Enarrationibus & castigationibus in Plantum*, quæ sunt Venetiis A. 1511 editæ, præmissa, castigationes suas omni veritate veriores prædicaverat: ut in ea quoque ætate reſſoſcentium literarum familiaria quibusdam Criticis vitia, factum & maledicentiam,
29. agnoscas. Nec defuit *Pyladi* censor satis acerbis & *Merula* vindex, *Thadens Ugoletus*, *Parmensis*, ut apparet ex editione *Plauti* Veneta anni 1518, quam *Lucas Olchinensis*, *Canonicus*, curavit
31. ex collatione Florentinæ editionis fidelioris. Nam, præter alias *Pyladis* corruptiones, *Ugoletus* in Præfatione carpit, quod is 170 versus adulterinos *Amphitruoni* inseruerit, & forte ipsemet confuxerit. *Ugoletus* cum aliis Codicibus usus est, tum *Basilienſi*, exſcripto ex eo exemplari, e quo duodecim ultime *Comediæ Plautinæ* emanasse traduntur. Editionis autem hujus auctor *Lucas Olchinensis*, lites istas Criticorum suas minime faciens, omnium, quas invenire potuit, lucubrationes in *Plantum*, *Valla*, *Saraceni*, *Pyladis*, *Pii*, *Ugoleti*, *Grapaldi*, & suas ipſus, junctim vulgavit. In editione autem *Parisiensi*, ex *Simonis Charpentarii* recognitione sine anni commemoratione impressa, *Barbari*, *Pii*, *Valla*, *Saraceni*, *Merula*, *Politiani*, & *Beroaldi*, labores exhibentur, omiſſis *Pyladis* lucubrationibus; non, quod has indignas judicaret editor, sed quod forte nondum vidisset. Eminentissimus *Cardinalis*, uti pag. 38 non diffitetur, acerbius, quam par erat, habitum a *Pylade* fuisse *Georgium Merulam*, *Pyladem* tamen ab invidia suppositorum *Plauto* carminum vindicat, quoniam *Aululariæ*, pariter imperfectæ, nihil attexuit. Id vero reprehendit in *Pylade* maxime, quod *Plantum* cogens sub-
- carmi-

carminum leges ipsi inductis, pristina forma exuerit. *Aululariam* imperfectam 122- versibus supplevit *Antonius Codrus Ur-*
anus, & ipse, si majores ejus, ex Urceis, oppidulo Brixianorum
 oriundos, species, ad Brixianos referendus; quod *Codri* supple-
 mentum magni fecerunt & exhibuerunt melioris notæ editio-
 nes. Obiter varia afferuntur de *Codri* meritis & morte. *Te-*
rentio inter Brixianos operam suam navavit *Jo. Calphurnius*,
 scriptis in eum *Commentariis*, quos tanti fecerunt editores *Te-*
rentii Hagenses anni 1726., ut *Alsi Donati* locum *Calphur-*
niana obtineat enarratio in *Heautontimorumenon* Comediam, ad
 quam *Donati* *Commentarius* desideratur. Neque vero satis
 recte suspicatur editor, quasi *Calphurnius* oberulerit *Donati*,
 quam forte integrum possidebat, enarrationem pro sua. Sed nec
 editori notum satis fuit *Calphurnius*, inquam, *Calphurnius Brix-*
ensis, quisquis ille fuerit. Fuit autem Patavii dñi- fatis humanio-
 rum literarum Professor, quem *Jo. Pierius Valerianus* in libro de
infelicitate literatorum scribit auditum a se puero, qui in eadem
 urbe decessit, ubi in templo S. *Joannis* ad *Viridaria* exstat ejus
 sepulchrum cum simulacro. *Commentarium* hunc ex tempore
 discitavit *Antonio Moreto*, eruditissimo Brixiano adolescenti, ut
 docet Epistola ipsius *Calphurnii*, præfixa Venetæ editioni *Ter-*
rentii anni 1476. Is *Moretus* Correctoris munus diligenter exer-
 cuit, a multis laudatus, quanquam in Catalogo Correctorum
Maittairei omisus. Dicitur etiam *Calphurnius* totum *Terentium*
 castigasse & emendasse. *Catullus* pariter *Calphurnii* castigatio-
 nibus emendatus est, ita, ut *Hieron. Avantius* in Epistola, Venetæ
 editioni anni 1520 præmissa, scribat: *Quis ante Calphurnii ca-*
stigationem Catulli scripta non stomachosius attingebat? Editio
Catulli Brixie evulgata fuit A. 1486. Unum tamen exemplum
 vidi, inquit Eminentiſſ. Cardinalis cum nota an. 1485, 8 Id. April.
 licet una & eadem omnino sit editio, impressa per Boninum de
 Boninis de Ragusa, ut palam fiet cuique, linearum positionem &
 literarum ductum inspicienti. Solebant autem baud raro typo-
 graphi eorundem librorum exemplis quibusdam notam aliquando
 inscribere anni proximi, aliquando secundi, & aliquando etiam
 tertii, ut recentiores appareant; qui dolus jam ab aliis animad-

Pag. 45.

50.

54.

59.

- versus mihi demonstrat, notam anni 1485, qua Catulli liber signatur, magis genuinam habendam esse in editione illa Brixianensi, quam notam anni 1486. Fortasse prior illa, qua soli Catullo apposta reperitur, quod eo anno 1485 solum ederet Catullum Boninus, in subsequenti anni notam ab eodem commutata fuit, quod subsequenti anno Tibullum & Propertium ediderit, eosque in unum volumen cum Catullo redegerit. Post insertas Episto-
- Pag. 76. las, huic editioni præmissas, idem pergit: Tandem, quod spectat ad Brixianam Catulli editionem, Lectorem monitum facio, in nonnullis ejusdem exemplaribus solum Propertium Catullo jungi, in aliis vero plerisque Propertium atque Tibullum; Propertium quidem cum notis valde concisis Domitii Veronensis - - Tibullum vero cum Commentariis Bernardini Cylhenii, itidem Veronensis, - - nec non vita ejusdem Poetae. Horatius illustratus est a Joanne Britannico, Brixiano, qui ejus *Artem poeticam, Sermones, & Epistolas*, perpetuis notis exposuit: alienus omnino ab illa Pyladis acerbitate in alios, ut longa etiam serie viros a renascentibus literis bene meritos de veterum scriptis, cum insigni quælibet elogio recenseat in Epistola præmissa. Quo minus autem hujus Commentarii Jo. Britannici mentio sit vel in editione Basileensi anni 1580, foli, quæ XL Grammaticorum Commentarios pollicetur, vel in *Annalibus typographicis Maittairei*, vel in *Fabricii Bibliotheca Latina*, eo major gratia debetur Eminentiſſ. Cardinali, qui illius notitiam suppediat. Nescimus autem, quo pacto acciderit, ut nec locus, nec annus, nec forma, editi hujus Commentarii in Specimine hoc literaturæ Brixianæ annotentur.
88. Vincentius quoque Madrus, Brixianus, Philosophiæ Professor Ferrariensis & Patavinus, *Artem poeticam Horatii* insigni Commentario illustravit, cujus Prefatio ex Veneta editione anni 1550 exhibetur. Institutum ejus est, non verba Horatii exponere, sed ostendere, quomodo is imitatus sit Aristotelis *Artem poeticam*, quam ipsam quoque ante Horatium Madrus explicatam dedit.
90. Ovidius Jo. Calphurnii, superius jam laudati, studio prodiit Venetiis A. 1474, imprimente Jacobo Rubeo. Verum Raph. Regius magna virulentia in Calphurnium, velut *Raphælis* enarrationes pro suis edentem, debacchatus est, ut ap-

paret partim ex editione *Ovidii* Mediolanensi anni 1518, partim ex Veneta anni 1540, partim ex Disputatione & Dialogo cum *Calphurnio*, Venetiis A. 1490 evulgato, in quo, præter alia atræ bilis indicia, non veretur illum *quendam Calphurnium Bessiam* sæpius nominare, qui pro *Jeanne Bergomensis*, propter odium in patriam, maluerit *Calphurnius Brixienis* vocari. Scilicet hæ rixæ inde natæ, quod *Calphurnium* competitorem cathedræ Patavinæ habuerat; unde mirum est, eum, qui Historiam Gymnasi Patavini duobus amplis Voluminibus dedit (*Nic. Commenum Papadopoli*), nec turbarum illarum mentionem fecisse, nec *Raph. Regii*, licet Patavii diutius doctuerit, seu scripta, seu nomen, memorasse. Ad refellendas *Raphæolis* calumnias præducitur *Marini Becichemi Defensio pro Calphurnio ex Becichemi prælectionibus in Plinium*, ubi testatur, *Calphurnio* aliisque furripuisse pleraque *Raphæolem*, *Calphurnium* vero cum longe doctissimum, tam vitæ innocentissimæ, fuisse, adeo, ut in neminem inimicitias exercuerit, & ad maledicta *Raphæolis* non responderit. Idem *Marinus Becichemus*, licet patria Scodrensis, magnum tamen Brixianæ Academiæ ornamentum, huc pertinet propter *Annotationes in Ovidii Heroidas*, quas exhibet editio Veneta anni 1525 per *Jo. Tacunum*, in qua & alia *Heroidum* Commentaria exstant, sicut & in Brixiana *Heroidum* editione anni 1533 & 1560. *Lucanus* prædierat cum *Commentariis Omniboni Vicentini Leoniceni* Venetiis A. 1475. Sed, cum ea Commentaria adeo depravata circumferrentur, multasque ineptias & fabellas continerent, ut, *Omnibonum* ipsum Autorem esse, credi vix posset, *Jo. Faberius*, Brixianus, eadem castigavit, & recisis ineptiis, additis necessariis, edidit Brixie A. 1486. Adjungitur *Jo. Britannici* Epistola ad *Hieronymum*, Advocatum, in qua ejus *Hieronymi* editionem *Vitruvii* commemorat, priorem proinde illa Florentina anni 1496, quæ alias prima haberi solet. *Persius*, difficilis & perobscurus scriptor, non deterruit *Jo. Britannicum*, Brixianum, quo minus illum suis interpretationibus illustraret. Prodiit illa *Persii* editio Brixie A. 1481, per *M. Gabrielem Tarvisinum*, & *Paulum*, ejus filium. Alia existit editio *Persii* Brixiana sine notis anni 1473, utraque *Maittaire*

Pag. 96.

103.

106.

114.

119.

125.

- Pag. 135. *Fairio & Fabricio* non memorata. Commentaria *Britannici* occurrunt etiam in editione *Persii* Veneta anni 1520, cum Commentario *Cornuui Philosophi*, *Barth. Fontii*, & *Jo. Bapt. Plantii*. *Statii Achilleida* interpretatione explicavit idem *Jo. Britannicus Brixia* A. 1485, per *Jacobum Britannicum*: quod Poema is non, ut plerique, pro imperfecto habet, quia *Statius* non omnia *Achillis*, sed tantum omiſſa ab *Homero*, enarrare voluerit. *Juvenalis* item debet eidem *Britannico* Commentarium, editum *Brixia* A. 1501, quamvis priorem hac editionem fuisse appareat ex *Ascensiana Juvenalis* editione, ubi Epistola ejus, data A. 1498, juxta Commentariorum *Britannici* publice propositorum meminit. Ea Commentaria magni fieri ab eruditis, doctæ editio *Juvenalis & Persii* Amstelodamensis anni 1684, quemadmodum ejusdem in *Statium* Commentaria utramque paginam faciunt in *Statio*, Lugduni Batavorum A. 1671 edito.

P. II

pag. 1.

- Grammatica* in scholis per Secula barbara vigerat *Maximiani*, & post eum *Alexandri de Villadei Doctrinale*. Verum, cum is stilo barbaro facta multa, multis ambagibus, carmine cecinisset, *Pylades Buccardus* nugæ *Alexandri Annotationum* libello confutandas suscepit *Brixia* A. 1500, typis *Jac. Britannici*.
8. Scripsit præterea novum Opus, quod *Grammaticarum Institutionum regulam & carmen scholasticum* inscripsit, cujus tertia editio prodit *Brixia* A. 1498, per *Jac. Britannicum*. Scripsit etiam breve *Vocabularium*, metricè, ibidem A. 1498, per eundem. *Jo. Britannicus* edidit *Regulas Grammaticas ad institutionem Darii, Hippolyti, & Pomponii, filiorum*, *Brixia* A. 1493.
14. apud *Angelum & Jacobum, Britannici fratres. Christoph. Barzizus* (alius a *Bergomate* ejusdem nominis, *Medicine Professore Patavino*;) vulgavit *Grammaticas Institutiones* *Brixia* A. 1490, per *Bernardum Papiensem. Jo. Franc. Stoa, Quintianus, Epigraphus, sive de syllabarum quantitate*, scripsit *Venetis* A. 1519, in quo libro vitam de se instantiam prodit. *Stoa* cognomen assumpsit, quod olim a comitibus *provençæ* appellaretur; & *Quintiani*, propter nobilitatem nominis apud veteres, præsertim cum esset ex *Quintiano*, oppido *Brixianæ* ditionis. *Putr Cræcus* alti supercilii, cui non infrequens

quens hoc: *Quintiani periculo sic legas*; nemini pareit, ne doctissimis quidem, ignaris præsertim sacerdotibus & concionatoribus infestus; in horrido & obsoleto dicendi genere facundiam quærit, *Beroaldum & Pium* imitatus. Idem *Stoa* contra *Jo. Turtellii Aretini Grammatica Commentaria* Annotationes scripsit, ut docemur ex *Cap. 31 Epogr. I. Pauli Suardi, Brixiani*, Opus grammaticum, omnino editum, nondum videre contigit; sed errorem grammaticum *Suardus* prodit in Epistola ad *Petrum Federici*, posse aliquem sine Græcis literis doctum & Polyhistorum evadere. Imo, errores eundem in doctrina fovisse, suspicius est: fuerunt enim tum plures Brixie prævis opinionibus imbuti, adeo, ut *Bernardinus Macius, Brixianus*, in Epistola ad *Thomam Lambertum* amici ejus *Lamberti* ineptias memoret, qui tam obstinate induruerit in opinione evidenter falsa, quod essent plures *Dii*. Palmam superioribus Grammaticis præripuisse videtur critica arte & stili virtute *Augustinus Saturnius Lazareneus* in *Mercurio majore, sive Grammaticarum institutionum Libris X*, editis Basileæ A. 1546, & Lugduni A. 1556, *Prisciano* tamen interdum & *Donato*, reliquisque ante ipsum Grammaticis, in primis autem *Laur. Valla*, iniquior, & inter eos referendus, qui pro literula aut voce conviciis pugnant, & in mustaceo lauream quærunt, id quod multa ex *Mercurio* ejus producta loca docebunt. Sed ita mos fuit illorum temporum. *Saturnius* ipse *Lib. I Cap. 25*, Memini, inquit, adeo duos, cum essem Mantuæ, haud incèbres Grammaticos (nominibus parco) inter se concertasse, Latinene diceretur, mihi opus est hanc rem. Quorum alter, sola ratione nitens, cum negaret, alter vero, *Prisciani Diomedisque* opinione fultus, contra instaret; post plurima ac turpissima convicia, quibus mutuo sese lancinaverunt, (sic enim nostra tempestatis disputant Grammatici,) parum abfuit, quin a verbis ad colaphos, maximo omnium risu, devenirent, questione nimirum relicta insoluta atque inexplicata. *Calphurnius* etiam de Grammatica non male meruit, quando *Nic. Perotti Compendium Grammatica*, editum A. 1475 per *Gabr. Petri de Tarviso*, præmissa Epistola, Brixianis scholis commendavit, *Alexandri Doctrinale* explosit; quod idem *Perotti*

34.

51.

59.

61.

- Compendium* edidit etiam *Scalabrinus de Agnellis de Tusculano lacus Benaci* A. 1480. *Barthol. Partbenius*, Benacensis, *Juniani Maji Partbenopai* Opus de *priscorum verborum proprietate*, multis maculis inquinatum, recognovit, editum Tarvisii A. 1480
- Pag. 63. per *Barthol. Confalonarium*, Brixientem. *Jovita Rapicius*, Brixianus, scripsit libellum de *puerili institutione* ad Bergomates, ubi per 15 annos lqdam literarium rexit; ex quo libello Proœmium affertur & integrum Caput de officio specialium Magistrorum, quæ non indigna sunt lectu. Editus est hic libellus Venetiis A. 1551, ut infra pag. 203 docetur. Est & in ejusdem *Rapicii* Epistola, qua *Jacobi Petrecini*, Castionatis, & Brixianæ juventutis præceptoris, *Commentarios in Terentiani Mauri libellum de literis, syllabis, pedibus, ac metris*, commendat, præmissa editioni Venetæ anni 1533.
70. *Corn. Donzellinus*, Brixianus, *Methodum lingue Græcæ* Libris IV edidit, quam exhibent Basilenses *Jo. Oporini* typi A. 1551, alios etiam de *Dialectis & Syntaxi* libellos est pollicitus. Dignus est habitus, qui ea tempestate Mediceorum Principum studiis præficeretur. Obiter Benacensis typographiæ ætas, quam ad A. 1523 referunt *Annales typographici*, ostenditur longe antiquior fuisse, cum ex *Compendii Perottiani* editione anni 1480, supra memorata, tum ex *Grammatica Aldi Manutii*, edita A. 1519 Tusculani in ædibus *Alexandri de Pagninis*, quæ editio repetita ibidem A. 1532.
75. *Oratoria ars* quem habeat finem, disputatum fuerat multis, præcipue inter *Matth. Collatium*, Siculum, & *Bonifacium Bembum*, Brixianum: ad quam litem componendam *Christoph. Bärzizius*, Brixianus, libellum scripsit de *fine Oratoris pro Ciceronis & Quintiliani assertione*, Brixie A. 1492 editum, per Presbyterum *Baptistam de Farfengo*. Id agit præcipue, ut, a *Cicerone*
92. *Quintilianum* non dissentire, ostendat. *Jovita Rapicii* existat *Sermo de præstantia earum artium, quæ ad recte loquendi, subtiliter disputandi, & bene dicendi, rationem pertinent*, Venetiis A. 1544 publicatus. Idem de *Oratorio numero* Libros V vulgavit A. 1554 in ædibus *Pauli Manutii*, in quo scripto contra *Melanchthonem*, *Gerh. Bucoldianum*, & *Jac. Lud. Stebaum*, disputat, numeri rationes & præcepta dari omnino posse, quod illi negaverant.
- Ejus-

dem est Oratio duplex, prior ad Venetianum Senatum pro Bergomatibus; altera in funere *Pauli Zanbi*, Bergomatis Jcti, Venetiis A. 1561. edita, item alia Oratio de *Andr. Gritti*, Venetorum Principis, laudibus & meritis, Venetiis A. 1533 impressa. *Benedicti Britannici* exstant Orationes funebres 53, Brixiae per fratres *Britannicos* A. 1507 publicatae, & *Gregorii Britannici* Sermones funebres & alia lucem viderunt Venetiis A. 1505, per *Petrum Bergomensem*. Uterque, & *Benedictus* & *Gregorius*, fratres, uterque Ordinis Prædicatorum, quorum alterum ab altero, & collectionem Orationum a Collectione, non distinxit *Jac. Echard* in *Scripturis Ordinis Prædicatorum Tomo I pag. 393 seq.* Ex *Gregorii* libello adducuntur & illustrantur quædam, ad Brixiam & temporum illorum historiam, alia item ad *Britannicorum* familiam, & ad res *Caroli Zeni*, Bècicemi, pertinentia. *Jo. Marius Mazius*, Professor Brixianus, scripsit libros *Annotacionum* & *Opinionum in varios Autores Latinos Græcosque*, quarum *Cap. 2* probare contendit, libros *Rhetoricorum ad Herennium* non esse *Cornifici*, sed *Ciceronis*, quod occasionem præbuit controversiæ inter ipsum & *Ant. Riccobonum*, contra quem *Marius* brevem defensionem scripsit. *Marius Nizolius* in *Ciceronem* edidit *Observationes*, ad *Oratoriam* spectantes, quæ huc pertinent, non quod ipse Brixienfis fuerit, quod falso traditur in editione Veneta anni 1576, sed quod in Brixiano solo primum lucem adspexerint, scilicet apud Pratum Albuini A. 1535, cujus editionis nulla mentio in *Annalibus typographicis*. Obiter quædam de ejus *Tthesauro Ciceroniano* & controversiis traduntur. *Nic. Perrotti Cornu Copiæ* recensuit *Ant. Moretus*, Brixianus, in editione Veneta anni 1490, in qua tamen fraus *Moreti* notanda, qui *Perrotti* Epistolam, *Guarnerio* in aliis editionibus inscriptam, sibi inscripsit. Ex *Perotto* profecit *Ambr. Calepinus* in suo *Vocabulario*, cujus exstat editio Benagensis anni 1522.

Poetica scripta Brixianorum sunt *Jo. Francisci Stoa Quintiani*, quæ exstant in Operibus ejus, quæ magnificis typis edita sunt Lutetiæ Paris. A. 1514. Tragedia ejus *de Passione Domini* inserta est etiam *Poematibus sacris Jo. Oporini* A. 1542, & *Disticha ad fabulas Ovidii* viderunt lucem Papiæ A. 1506.

- Cleopalis, sive de laude Parisiorum*, & aliud Poema *de Orpheo*, editum est Parisiis A. 1514, per *Jo. Salmonium Maternum*. Vixit aliquamdiu Parisiis *Stoa*, sed, Universitatis Rectorem & *Francisci I* præceptorem fuisse, non est certum. Tolerabilior ejus poe-
 Pag. 167. sis, quam prosa. *Faustus Sabæus*, Clarii, municipio Brixianorum, natus, quanquam Regum Galliæ *Francisci & Henrici* gratiam jactat, & apud septem Pontifices a *Leone X* usque ad *Paulum IV* officio Custodis Bibliothecæ Vaticanæ functus, ac pro ea amplificanda ad extremas usque Septentrionis plagas missus est a *Leone X*, tamen ubivis de paupertate extrema queritur, muneraque sibi dari postulat, faceto interdum, mox & acerbo, carminis genere. *Epigrammatum* ejus *Libros V* ediderunt Romæ *Valerius & Aloysius Dorici* fratres, Brixienfes. Sunt in iis varia, ad res Pontificum, Cardinalium, tum & virorum clarorum, sui temporis spectantia, quorum non pauca adducuntur. *Liber IV*, quem *de Amorbis* inscripsit, mollibus obscœnisque jocos redundat. Tres alios *de Amorbis* libros, a se compositos & amissos, deplorat pag. 840. *Arnobii Disputationes* Romæ A. 1552 apud *Franc. Priscianensem* editæ sunt hujus *Sabæi* sumtibus: quod, miram, fieri potuisse in tam nitida editione ab homine, qui ubivis paupertatem suam dolet. *Jovita Rapicii* poësis castior & sanctior *Psalmsorum Paraphrasi* dicata fuit, quæ digna videtur, ut minime delitefcatur, quod illi tamen contigit. Afferitur ex ea *Paraphrasis Psalmi XXII & CXXXVII*, collata cum *Flaminii & Buchanani* translatione. *Rapicii Paraphrasi Psalmorum* additi sunt
 204. *Hymni in Sanctos aliquos, & Justitiæ Encomium*. *Jac. Bonfadrio* patria fuit Gazanum, vicus ad Benacum, prope Salodium, non Verona, ut alii tradunt. Patriam certe ipse suam collaudat, non tantum in Epistolis, sed in Latino Poemate, quod in specimen artis ejus poëticæ adducitur. *Bonfadium* tamen non magis, quam *Rapicium*, inter Poetas referunt *Scaliger & Gyrardus*. *Nic. Siccus*, Brixianus, Poëtæ nomen meruit ob carmina satis culta, quæ *Taygeti* collectio compefcitur. Clarus item militia & rebus agendis, ut qui *Vercellensem urbem* e Gallorum manibus fortiter recepit, & legatione Constantinopolitana functus est nomine *Ferdinandi*, Regis, *Præfecturam* item justitiæ
 Me-

Mediolani administravit. Adducuntur quædam ejus carmina, Epigramma in *Varchium* non esse *Sicci*, sed ipsius *Varchii*, ostenditur. *Barthol. Theanius* scripsit Poemata plurima, tum & Carmen de clade & depopulatione *Brixiana*, Brixia: A. 1561 editum per *Ludovicum a Sabio*, cui etiam alia subjunguntur. Quædam etiam reperias in *Brixiana Taygeti* collectione: in qua & sunt nonnulla *Cæsaris Duchi*, plura tamen in libello, Brixia: edito A. 1570, Carmina Academicorum *Occultorum* complectente. Sequuntur reliqui Brixiani ex *Taygeti* collectione, & ipse tandem *Jo. Ant. Taygetus*, cum aliis, ex posteriore collectione Academicorum *Occultorum*. Obiter agitur de Academia *Occultorum*, quæ, cœpta A. 1563, haud diu duravit, scilicet viginti ad summum annos, excipiente illam Brixia: Academia *Affiduorum*. *Jo. Brunonii Gambaræ*, Brixiani, Poemata quædam repetuntur ex *Franc. Spinulæ* Poematibus, ubi & de *Spinulæ Paraphrasi Psalmorum*, Basilea: A. 1548 edita, de qua & pag. 202 dictum erat. *Vinc. Zini*, Brixiani, tres *Carminum Libri* viderunt lucem Venetiis A. 1560. *Josephus Milius Voltolina* Poema scripsit de hortorum cultura, Brixia: editum A. 1574, typis *Vinc. Sabii*, quod *Nic. Rapino* in Præfatione ad *Libros IV Hortorum* ignotum fuisse, non mirum est, cum *Voltolina* a Brixiana: Bibliothecæ scriptore, perinde ut *Zinus*, omittatur. *Voltolina* existat & aliud Poema sub titulo: *Hercules Benacensis*, vulgatum Brixia: A. 1575. *Laur. Gambaræ* Carmina prodierunt Romæ A. 1581 & 1586, item Basilea: A. 1555, inter quæ non infimum est de *Columbi navigatione*, de qua & aliud prostat Poema, a *Jul. Cæs. Stella* scriptum, editumque Romæ A. 1589. *Theophilus*, Monachus Brixianus, de *vita solitaria & civili* scripsit Carmen, Brixia: A. 1496 publicatum. *Titus Prosper Marinengus*, Brixianus, Monachus Benedictinus, Poemata sacra composuit, tribus Tomis edita Romæ apud *Franc. Zanettum* A. 1589 & 1590, quorum duo Tomi Latina, tertius Græca, carmina complectitur. *Ubertinus Posculus*, Brixianus, plura scripsit Carmina, quorum nullum typis evulgatum. Celebris est præcipue ejus *Constantinopolis*, sive de *Urbis excidio per Turcas*. *Jo. Galburnii* inseritur Carmen de *Simone infante Tridenti a Judæis mactato*, cujus nullam videntur notitiam habuisse

- buisse Autores *Aetorum Sanctorum ad 24 Martii*. Exstat vero in Vicentina editione *Catulli, Tibulli, &c.* anni 1481. *Pylades Buccardus Hesiodi Theogoniam* elegiacis versibus expressit, quæ in variis editionibus *Hesiodi* legitur. Obiter memoratur profaica *Iliadis Homeri* versio, a *Laur. Valla* confecta, & Brixiae A. 1474, iterumque 1497, impressa, cujus versionis Præfatio & historia adducitur, & de *Angeli Poltriani* & Brixianorum *Homericis* studiis agitur, itemque de *Aristophane*, quem verterunt in vernaculam linguam Brixiani, *Bartholomæus* & *Petrus Roscini a Prato Alboini*, Venetiis A. 1545. *Bonifacii Bembi* Carmen exstat in *Cassandra Fidelis Epistolis & Orationibus*. *Andreas Maro* mira facilitate fundendi ex tempore catmina celebris fuit, a *Leone* idcirco sacerdotio donatus. Hujus adducuntur varia elogia. Denique, post pauca de vernaculis Pœtis, de *Ossavio Pantagatho* agitur, qui tamen pariter nihil in lucem emisit.

Philologica, quæ titulus *Partis II* promittit, rejecta sunt in *Partem tertiam*, ad quam cum reliquis singularis doctrinæ monumentis feliciter absolvendam, Eminentissimo Autori valetudinem inconcussam, vitamque & longissimam & prosperrimam, ex animo precamur.

SAGGI DI DISSERTAZIONI ACCADEMICHE, &c.

hoc est,

SPECIMINA DISSERTATIONUM ACADEMICARUM,
publice lectarum in nobili Academia
Etrusca antiquissime civitatis
Cortone.

Romæ, typis Pagliarinatorum, 1735; 4 maj.

Plag. 20, Tabb. 7.

Collectio hæc, splendidissime formis publicis impressa, consecrata fuit *Joanni Ernesto de Hürsch* & *Roraw*, Academiæ Cortonensis principi, Auditori sacræ Rotæ Romanæ. Qui Academiæ a secretis est, addidit Præfationem de Academiis scientiarum & artium, quæ per Italiam florent, & inscriptionem in honorem *Onuphrii Baldelli*, Patricii Cortonensis, qui
omni

omni studio-conquisita antiquitatis cimelia & Bibliothecam studiosæ iuventuti ac civibus patere iussit. Dodecas Dissertationum complectitur hoc Opus. <i>Prima est Ludovici Bourgueti, Professoris Neocomensis, de Alphabeto Etrusco. Secunda est profecta a Fr. Josepho Claudio Guyot, agens de Inscriptione Punicæ Græcæ. Tertia debetur Ven. Abbati Rudolfino Venuti, Cortonenſi, inscripta de nonnullis Numismatibus Maltenſibus. Quartam dedit Bindus Simon Peruzzi, nobilis Florentinus, de aruspicina Thulcanienſi. Quinta, Tarquinii Coritani, exponit de antiquitatibus nonnullis repertis Ripætransonæ. Sextam composuit Joannes Lamius, Lector publicus Florentinus, de cistis mysticis, Vir aliis scriptis dudum in hisce Actis celebrer. Ad Canonicum, Philippum Venuti, Cortonensem, referenda, est septima, qua de colis vinariis, penes antiquos ad vinâ percolanda fecibusque liberanda destinatis, agitur. Dissertatio octava est edita a Ven. Abbate Rudolfino Venuti, Cortonenſi, de antiqua imagine eminenti. Nonam Comes Lucius Laurentius, Florentinus, de bilancibus veterum concinnavit. Decima profluxit ex industria Ven. Abbatis Francisci Valesii, Romani, qua differitur de tribus Capitolii statuis. Undecima debetur Marcello Severolio, in qua exponit Autor de antiquo arcu, dicto Portugalli, ac imaginibus profundè incisis, in eo obviis. Agmen claudit Dissertatio duodecima, qua Nicolaus Vagnucci, Cortonenſis, antiquam illustravit Inscriptionem. Atque, ut a capite exordiamur, Bourguetus, ejusque præstantissima Dissertatio, suadet. In hac ostendit Vir Doctissimus, Alphabetum-Etruscum haud differre ab Alphabeto Pelasgorum, quemadmodum hoc admodum cum Cadmi Alphabeto conspirat. In gratiam eruditi lectoris, in cujus manus Dissertatio hæc, Italice scripta, pervenire haud potest, dabimus Alphabetum Etruscum, cum Ebræo, Samaritano, Arcadico, & Pelasgo, in comparisonem adductum. In expiscando ac eruendo Alphabeto veteri Etrusco operam jam posuere Cel. Fontanini in Antiquitatibus Hortæ Etruscæ, Bourguetus nosſer in Bibliotheca Italica, Gallice editæ, Tomo XIV, qui inde ab anno 1708 id egit, ut Historiam criticam originis literarum adornaret. Cujus rei idem sciagraphiam in Massoni Ephemeridibus edidit.</i>	Pag. 25. 35. 43. 53. 63. 81. 87. 93. 103. 109. 127.
	TAB. V.
	Diff. I pag. 2.

edidit, quam A. 1708 Romæ viris incomparabili eruditione spectabilibus, *Blanchinio & Fontanino*, tradidit, ejusque loco ab eis Inscriptiones nonnullas Etruscas, ac nonnulla ejus linguæ elementa, recepit. Venetiis exemplum tabulæ Eugubienfis sub examen vocare instituit, sed, edoctus a Domino *de la Croze*, Berolinensis Bibliothecæ, tunc Præfecto, quamplurimos eruditorum eam habere pro suspecta, sensit studium ejus detegendæ in animo suo propemodum evanescere. Cum inter hæc *Bernhardi Montefalconii Palaographia Græca* in lucem A. 1708 ederetur, telam denuo exorsus est Noster, notionesque suas resuscitavit, cum epitomen ex Illustrissimi Marchionis *Scipionis Maffæi de primis habitatoribus Italiae* Dissertatione infereret *Bibliobeca Italica*. Ingenium enim tunc appulit Inscriptioni de *Lerprio* exponendæ, duabusque partibus primis Litanix Pelasgorum primæ illustrandis. Alphabeto Etrusco exinde formando sese tandem sensit parem, ratusque, id ex literis orientalibus posse explicari, cœpit exponere tabulam *Baldi* ac quartam *Demsteri*.

4. Tandem expertus est, linguam Etruscam existisse dialectum quasi diversam linguæ Pelasgorum Arcadumque. Alphabeto ita invento applauserunt Marchio *Maffæus & Daniel Gueissel*. Hæc ad originem hujus inventionis sufficient; nunc ad Tabulam Alphabeticam propius accedimus. Primo Cel. Autor in ea satis ostendit, Alphabetum Samaritanum & Ebræum ratione originis esse idem. Hisce subjunxit quatuor alia Alphabeta, ad ordinem Ebræi conformata, ut affinitas eo pulchrius eluceret.

5. Alphabetum Græcum desumpsit ex Inscriptione *Sigea*, A. 1727 publici juris facta per *Chishullum* multo doctissimum. Arcadicum Alphabetum depromsit ex magna Litanix. Pelasgo seu Umbrorum Alphabeto locus concessus fuit quintus. Tabula Eugubina seu Gubbienfis scripta est sermone literisque populorum *Italiae*, quorum regio Umbriae nomen gestavit. Sextum Alphabetum, Etruscum scilicet, insitit monumentis Etruscorum certissimis. *Magnabechius, Baldus, Cosmus de Arena, & Chishullius*, jam nonnulla tentarant literarum Etruscarum specimina concimare. Vires suas quoque periclitatus fuerat Illustris Senator *Buonarroti* in *Supplemento ad Demsterum Sectione 41.*

Noster

Noster vero demonstravit tandem ex collatis inter sese monumentis nonnullis, verbi causa, *magna litania*, atque ejus *compendio*, veritatem ejus, quod Etruscum esse perhibet, Alphabeti. Maxima enim pars in nonnullis eorum caractere Latino fuit perscripta. Non vacat specialiora ex Autoris tractatione, operosa sane, decerpere. Vocem PLIKAMNAM exponit per *Πυλαγίσιον*, *vas suffimentis faciendis inserviens*, quasi *πελλίς κερύβης*, malleus *κέρυβων*. Tandem hæc subdit: *Hæc nostra monumenta sunt Pelasga, & facta ante bellum Trojanum*. Laudat testem *Dionysium Halicarnassensem*. Dijudicat deinde sententiam *Boubieri & Joannis Clerici* de primis linguæ Pelasgorum elementis. Inscriptio, partim Punica, partim Græca, a *Josepho Claudio Guyoto de Marne*, Ordinis Hierosolymitani, explicata, existit in insulæ Maltæ loco subterraneo, in horto Vicecancellarii *Abela*, tradita post hæc custodiæ Reverendorum Patrum Jesu. Græca scripturâ sic habet: ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΠΙΟΝΟΙ ΣΑΡΑΠΙΟΝΟΣ ΤΥΡΙΟΙ ΗΡΑΚΛΕΙ ΑΡΧΗΓΕΤΕΙ *Hercules* ductor Tormini fuit olim adoratus. Videtur in Inscriptioe indicatus cippus herois, navibus deducendis præfeci. Illustrationis gratia addit Autor numos. In uno legitur vox

GOSSVRA. In altero: . Insula Maltæ 32.

vicina olim dicta *Cossura*, *Cosura*, *Cosyra*, *Cossyra*. *) In *Fastis Capitolinis* proditum legimus memoriæ, bis Romanos de Cossurenibus triumphasse bello navali Punico. *Ovidius Lib. III Fastorum* ita: *Fertilis est Melita, sterili vicina Cosyra. Seneca de Consol. ad Helviam Cap. 6: Deserta loca & asperas Insulas, Sciathum, & Seriphum, Gyanum, & Cosyram, pete.* Punica vox legenda proinde: *Kosurar*. Si conjecturæ nostræ locus, indicatur terra petrosa, קוֹסָרָא. *Dissertatione tertia* illustrantur numi Melitenses, in quorum primo conspicitur *Mithra*, in secundo *Jupiter Ammon*, in tertio *tripus*, in quarto *senex Mercurius*, caduceo adjecto instructus. Inscriptio in his est Puni-

*) Vid. *Christoph. Cellarii Geogr. ant. Lib. II Cap. 12 pag. 102 seq.*

Pag. 41.

ca prorsus eadem, nempe . Adduntur quatuor numi, in quibus Græca exstat inscriptio: ΜΕΛΙΤΑΙΩΝ. Vocem Punicam Auctor Dissertationis legit KERAR, quasi *Cosyram*, id est, *frigida*, T. P. Bindus Simon Peruzzi, in *Dissertatione quarta de aruspicina Tuscorum* doctissime commentatus, exponit de variis sacrificiis victimisque Numini diverso factis, de motu auspiciatq; vel inauspicato victimarum, de earum coronatione, maceratione, instrumentis haruspicum sacris, extis, imprimis corde, jecinore, & pulmonibus, de monstris & prodigiis, eorumque significationibus, aruspicum in ingenio patris, averruncationibus iræ divinæ per aras ædesque extructas, de fulminibus, de cœli distributione in 16 partes ac undecim manubias, plagis cœli, e. quibus fulgura apparere. Augurum manus ab aruspibus debite distinguit. Aruspicum dignitas initio exstitit exigua. Aruspices Cæsarum domestici tandem paulo honoratiores visi. Numa Augurum collegium, honoribus plenum, instituit, eique quatuor viros patricios admovit. Aruspices contra, si Romani eis esse opus putarent, ex Etruria arcessiti. *Constantinus Maximus* ac *Constantius*, filius, Imperatores, ne quis aruspices consuleret, severe prohibuere. Nihilò secius sexto adhuc Seculo, *Procopio* teste, in Etruria aruspices exsistere. Quanti factus fuerit aruspex a Romanis sapientioribus, patet ex dicto *Catonis*, quod *Cicero Lib. II de Divin.* retulit: *mirum esse, quod non videret haruspex, haruspicem cum vidisset.* *Collinus*, Anglus, hoc de auguribus dictum esse, perperam credidit, quem *Richardus Bentley* eo nomine solidissime castigavit. *Dissertatione quinta* edisseritur antiquitatis monumentum insigne, Ripætransonæ in Piceno inventum. Picentes e Sabina orti profectique. Picenum constituit partem Marcæ Anconitanæ, partem terræ *Abruzzo ulteriore*. Urbem Ripætransonæ dictam esse olim *Cupram montanam*, Auctor nonnullis rationibus ita comprobatur. Nomen vetus ea videtur indepta a templo Deæ *Junonis*, quam Etrusci veteres dixere *Cupram* seu *Cypram*, id est, *Ἥρα*. Templum id restituit *Trajanus*, Imperator, teste Inscriptione apud *Gruterum pag. 1016*. In hac urbe A. 1727 antiquum monumentum cum duobus militum cadaveribus fuit repertum. Hæc inter jacere

hucerna.

lucernæ nonnullæ, vasa fictilia: ac sepulchralia alia, armillæ. *Plinius Hist. Nat. Lib. XXXIII Cap. 12* lucem suppeditat. En verba: *Quid attinet hæc colligere, cum capuli militum etiam ebore fastidito calantur argento, vagina battillis, & balsbei laminis, crepitent.* Ante *Hermolai Barbari* editionem lectum ibi: *catillis*. Legendum opinamur *catellis*, id est, catenulis, seu brevibus catenis. Inerant hæc vasis præterea *phalera*, seu ornamenta virorum nobilium. Accessere cassides duæ ex lamina, in quibus bullæ repertæ fuerunt sphericæ, e metallo factæ. *Crocata*, sphaerulæ sonoras, ibidem fuisse obvias, mirabile videtur. Quid de fibulis ac lancea dicemus? Equites enim loricas non habebant, sed latream, & in veste succincti pugnabant. Adjecta excipiebatur ab inventore cum reliquis monumentis exigua, ex bractea, statua, fortassis *Herculem bibacem* referens. Statua enim representat virum nudum, qui dextra tenet cornu incurvum, ex quo veteres bibebant, dextra vero clavam & pellem leonis, in capite mitram. *Joannes Lamius de cistis mysticis*, quæ erant *αγγεία μυστικά*, vasa e urvinibus contextæ, eleganter solideque disseruit. In Bacchanalibus sodales capita tortis cinxerunt serpentibus, unde evenit, ut e cistis *Bacchi* mysticis soleat serpens prorepere in numis. Mysticæ ejusmodi cistæ præterea erant consecratæ *Cereri, Bellona, Veneri, Minerva*. In cista *Minerva* secretus latebat infans ac draco seu serpens. *Cistiferi* erant vilioris fortis homines. *Cel. Philippus Venuti instrumenta duo*, A. 1727 circa Montem Politianum effossa, & Academiæ Cortonensi oblata, commentatione sua illustrat, docens, ea esse *cola vinaria*, quæ a Græcis vocantur *εἰθμοί*. *Hesychius* pro *δύλιζοίς* habet *δηθροέοις, δηθρόντες*. Colum vinarium, cujus pag. 77 hic exhibetur icon, occurrit in verbis *Pomponii l. in argento. ff. de Auro & argento legato*. In *Amoso VI, 6*, apud *Alexandrinos* legitur: *οἱ κίρπτες ὄνον τῶν δούλων*. Sacco vinario veteres utebantur ad vinum percolandum. *Colatoria* a Christianis quoque sacerdotibus esse adhibita vino eucharistico diluendo & expurgando, *Noster astimonius* docet, haud unis. Ex *Dissertatione nona* patet, Romanos conservasse balances ac mensuras in loco publico, quem

Pag. 57.

59.

60.

64.

72.

81.

83.

86.

Pag. 100. vocarunt *Ponderale, Ponderarium, & Sacamarum*. Locus ejusmodi in Capitolio exstitit. Figura adduntur trium bilancium, quæ ab ætatis nostræ usû haud abhorrent. *Dissertatione duodecima* exponitur *antiqua quædam Inscriptio, A. 1727 Romæ inventa, quæ sic habet: C. TVTILIO HOSTILIANO PHILOSOPHO STOICO DOMO CORTONA PATRI OPTIMO C. TVTILIVS IVSTVS FILIVS TVTILIA QVINTA TVTILIA QVARTA FILIÆ*. Cel. *Vagnucci* ad eam illustrandam protulit ea, quæ in promtu habebat, de familia *Tutiliano*, ex *Gruteri Inscript. pag. 350, 710, 1519, 1381, 474, 476*, nec non ex *Fabretti ac Reinesii Inscriptioibus*. *Hostilianam* porro gentem memorat, & adjungit alias de Philosophis Inscriptiones. Iam autem *Dissertationes* hæ singulæ sunt elaboratæ & composi-
127 seq. tæ, ut ex *Phidiæ officina* progressæ videantur.

ARTIS OBSTETRICARIÆ COMPENDIUM,
tam theoriam, quam praxin, spectans, morborum
omnium, qui sæminis inter gestandum in utero, &
in puerperio, nec non infantibus, supervenire solent,
curationem totam complectens. Huc accedunt morbo-
rum omnium, quibus corpus humanum est obnoxium,
naturam investigandi methodus vera & accuratissima,
illorum curationem efficacissimam indigitans, & Ob-
servationes nonnullæ, ad praxin generalem Medicinæ
attinentes, in usum Medicinæ tironum. Autore RI-
CHARDO MANNINGHAM, Equite, M. D.
R. S. S. & Coll. Med. Lond.

Londini, impensis Eduardi Littleton, 1739; 4 maj.

Plag. 12.

Diu jam Nobiliss. Autor cum aliis miratus est, hospitium in
subsidiû pauperularum mulierum parturientium, in-
fantumque expositorum, nullum adhuc in tam opulenta Londi-
nensium urbe exstitisse. Quoniam vero nunc Potentissimus
Britannorum Rex, concessis tabulis publicis, opus hoc autori-
tate

gate sua promovit, summique inter Nobiles viri hospitiū futuri curatores esse non dedignantur, nullus dubitat, fore, ut collatis ultro pecuniis brevi perficiatur. Interim & in ædibus Autoris, in subsidium puerperarum inopum, faventibusque non paucis, hospitium nascitur, in quo, quam ore Noster auditoribus tradit, ars obstetricandi, præclarissimo sane instituto, per usum atque experientiam magis perdiscatur. Quod licet in præsens angustis nitatur fundamentis; si quid tamen tantorum, quibus jam curæ est, fautorum exempla possunt, brevi id amplificatum iri, ipse prorsus confidit. Ne qua etiam mulier queratur in posterum, se incommoda nonnulla ex instituendis tironibus accipere, machinam ita comparatam habet, ut per illam & prægnantium tactus, & educationes fœtus quælibet, demonstrari queant. Fit autem ex fœminæ ossibus compactis, quibus uterum, ut vocat, factitium aptari curavit. Hac igitur, nullo parturientium incommodo, imperitas tironum manus exercebit, donec ipsum opus capeßere tuto potuerint. Eadem machinam, quem situm in utero fœtus, quem ipse uterus, naturaliter obtineat, variosque positis, qui utrique præter naturam accidunt, id denique, quod tum pro diversitate rerum factio potissimum opus est, ostendit. Accurate hæc de tam præstanti instituto præfati sumus, quoniam in recensendo ipso Opusculo, ex solis Tabulis constante, brevioribus nobis esse licet. Edidit illud Nobiliss. Autor in gratiam tironum, quos in obstetricandi arte instituit. Quamobrem omnia etiam hujus doctrinæ capita in Tabulis redegit, & singula, quæ afferenda erant, momenta suo tantum nomine indicavit magis, quam explanavit, ut ea deinceps in prælectionibus suis deducere amplius, atque illustrare, possit. Ubique autem & Aphorismos subjecit, qui præcepta quæque præstantissima, quæ ad obstetricandi artem & mulierum morbos pertinent, complectuntur. Si cui nimis curtum & imperfectum videatur hoc Opusculum, limatius pleniusque, quamprimum per tempus licebit, se id redditurum esse promittit. Ceterum ipsum hoc Opusculum singula satis accurate, distindeque proponit, ut, præter Cl. Autoris discipulos, aliis etiam ad repetendum, unoque velut obtutu considerandum,

hujus artis ambitum, præclare inservire queat. Orditur vero id a partibus multèrum genitalibus, hinc ad partum naturalem pariter atque difficilem progreditur, explicatis denique conceptione, & gravidarum ac puerperarum morbis, in adversa infantum recens natorum ac puerorum valetudine definit. Plura de eo dicere propter Tabularum methodum non habemus.

*PRIMITIÆ FLORÆ PETROPOLITANÆ,
sive Catalogus Plantarum, tam indigenarum, quam
exoticarum, quibus instructus fuit hortus medicus Petri-
burgensis per annum MDCCXXXVI, Autore JOANNE
GEORGIO SIEGESBECK, Medicine Doctore,
& p.t. horti ejusdem præfecto.*

Rigæ, caractere Samuel. Laur. Froelich, 1736, 4.

Plag. 14.

Scientiarum artiumque incrementa, sicut pari passu cum gloria vastissimi Ruthenorum Imperii ambulant, ita Illustris Petropolitane Academiæ regiam sedem summis quibuscunque proventibus conspicuam reddiderunt. Nemo unquam dubitare ausus est de rei etiam herbariæ successibus; verum eo major omnibus est fiducia, quod perindustrius Autor, Illustris Archiatri & Consilarii *Fischeri* autoritate nixus, ejusque favore adjutus, eorum rationem reddat, quæ paucorum admodum annorum laboribus peracta sunt; nec confidimus tantum, sed certi prorsus sumus, totius orbis plantas aliquando Petropolin migraturas. Tantum enim abest, ut coeli inclementia culturæ plantarum minus faveat, ut potius certum sit, perennes extra hybernacula sub nivibus feliciter perdurare, exoticis non deesse hybernaculorum commoditates. Jam prævidemus exoticarum rerum, ex Tartaria, Asia, India orientali, illuc comitantium, turmas, vellemusque de hortis imperialibus bene mereri, quo & suo tempore nostra ex uberrimo isthoc affluxu sublevari tantisper possit pauperies, sicut spes quædam ex liberali promisso Autoris affulget. Exponit is supellestem haud exiguam ordine alphabetico, & hoc potissimum ex capite memorabilis est

est ille Catalogus, quod plurimarum plantarum nomina immutata tantisper esse deprehendamus, quod pro illius, quo vivimus; seculi more cuilibet integrum est, de rebus suis pro arbitrio sentire, eloqui. *Draco* herba, quæ jam a *Tournefortio Abrotani Lini*, folio acri, nomen accepit, *Abrotanoides*, *Hyssofi folio*, appellatur. *Abutilon* reptans, flore gilvo, *Abutiloides* audit. Novus est ex *Menzelii* pugillo protractus *Acalypha* terminus, quem *Cannabi spuria* attribuit, *παρά τὸ μὴ ἔχειν καλὴν αἴφην*, eo, quod tactu minus jucundo gaudeat. *Bidentem Americanum*, *Hieracii folio*, caule alato, *Acnellam Eurassivicam* dici posse gaudemus, ob merita, quibus *Acnella* in diuresi movenda eminet, sed veram esse dubitamus. *Aizoum* Græcus terminus cum semper vivo fuit permutatus. *Aldachana Davurica* iconem valde desideramus, quo de summo ejus genere constare possit. *Pedicularem* nunc *Alectorolophum*, sine dubio a cristæ galli similitudine, appellabunt Botanici, si quibus placet. Monendi certe sunt Botanophili, quid novis suis dictionibus velit Noster. *Alopecurus*, *Rapunculul* spicatus est, sed, cum alius sit globosus, quomodo vulpinæ caudæ titulus conveniat, videndum. *Opuntia Anapalli* nomen, quod inter synonyma ejus est, meruit, ne *Ficus* dici pergat; *Opuntiam* autem dici, nihil impediret, ex autoritate plurium. Sed verba valent sicut nummi ex arbitrio. *Andrachne* est *Portulaca*, sicut *Anagallis aquatica*, *Andrachnoides* dicitur. *Myriophyllum aquaticum*, *Hottonia* aliis, *Arachnium* appellatur a telæ arachnearum similitudine. Reliqua, noviter illata, nomina sequentia sunt: *Arctostaphylon*, uva ursi; *Caragana*, novum genus, *Pseudacacia*, flore luteo Siberica, jam nostris etiam in hortis excolitur; *Cardispermum*, corindum; *Chalcantbium*, *Doronicum Americanum*, laciniato folio; *Chamaepetis*, chamæpitys; *Chiantbium*, *Leucoium bulbosum*, quod *Narcisso-Leucoium*; *Cnestrum Plinii*, chamælæa tricoccus; *Cyanoides moschata*, cyanus odoratus Turcicus; *Cynoglossospermum*, *Lappula Rivini & Ruppil*; *Dictamnus*, *Fraxinella*, nam *Dictamnus* Creticus *Origanum* est; *Ephemeroides Africana*, *Commelina* quibusdam; *Epilobium*, chamenerium; *Fiberinum*, trifolium fibrinum, menianthes; *Geraniosperma*, gerania frutescentia Africana omnia;

omnia; *Hedysaroides Canadensis*, Hedysarum triphyllum Canadense; *Herpospermum*, serratula, semine ciliari, Crupina Belgarum; *Hierapiera*, Carduus officinarum benedictus; *Hierodacrydium*, Lachryma Jobi; *Hippopodium*, ferrum equinum; *Hydragonum*, Chamedaphne Buxbaumii; *Hyssopoides*, Chamaepitya Austriaca; *Ledoides*, Ledum Rosmarini folio; *Limnesum*, Lychniscabiosa Boerhaavii; *Luzula*, Acetofella vel Oxy; *Majanthemum*, Lilius convallium; *Marisca*, Chelidonium minus, quod Ficaria; *Meleagris*, Aclepias Africana aizoides; *Melilotofinus*, Melilotus, Lotus sativa odorata flore cœruleo; *Mesembrianthroides*, Ficoides, Lychnidis folio, & crystallina, plantaginis folio; *Oenidea*, Anonis annua, Mithridatium olens; *Ornithopodioides*, Ornithopodium, Portulacæ folio; *Omphalospermum*, Symphytum minus, Borriginis facie; *Pelonium*, Cardamindum, quod Acriviola; *Pterium*, Filix ramosa, *Pterineum*, Filix non ramosa; *Thryallis*, Verbascum orientale, Sophiæ folio. Termini artis valeat ex voluntate dantis & accipientis, eruntque, qui & hiæ noviter illatis delectentur. In verbis simus faciles, dummodo conveniamus in re. Quodsi quid utilitatis a nostris in cultissimos Petropoleos hortos erogari poterit, promittere id ad matiam hujus scientiæ culturam audemus.

EXAMEN DESINTERESSE &c.

hoc est,

OPERUM DIVERSORUM, QUÆ SPECTANT
ad figuram Telluris definiendam, examen, a partium
studio alienum. Editio altera, cui historia libri
accessit.

Amstelodami, sine typographi indicio, 1741, 8.

Plag. 13.

Postquam Vir Clarissimus, de Maupertuis, auspiciis Potentissimi Galliarum Regis, ad magnitudinem & formam Meridiani terrestris accuratius investigandam, cum præstantissimis Collegis in Septentriones missus, rebus arduis feliciter confectis, reversus est,

est, tanto cum applausu, quæ inde retulit, sunt accepta, ut quæstionem longe celeberrimam nunc denique penitus expectatam, neque aliam Telluri figuram, quam spheroidis depressi, tribuendam esse, plerique judicarent. Sed intercedit præsentis libelli doctus Autor, cavendumque putat, ne septentrionalibus istis actis acta *Cassiniana* nimis præcipiti judicio postponamus. Quod ne temere aut partium studio ductus monere videatur, summam totius quæstionis denuo repetit, laboribusque *Cassinianis* cum septentrionalibus accurate compositis, nec physicis, quæ afferri solent, argumentis neglectis, judicium de cetero legentibus integrum relinquit. Quanquam adeo perspicuum est, quam partem ipse potiorē habeat, ut oppido ridicula sit eorum sagacitas, qui, nescio quibus argutis ratiunculis nixi, ironiam odorantur, atque, ab adversario quodam *Cassiniani* nominis, immo forte ab ipso *Maupertuisio*, profectum esse hoc Opusculum, contendunt. Divisum illud est in *Partes duas*; in quarum altera de dimensionibus Gallicis & hyperboreis; in altera de physicis rationibus, agitur, quæ afferri pro depressa vel oblonga Telluris figura solent. Et si vero summam sine controversia laudem meretur constantia & fortitudo Dominorum de Septentrione, qui, nec fame, nec frigore, nec naufragio, nec rebus aliis adversis, territi, superatis omnibus obstaculis, opus suum confecerunt, tamen illa ipsa obstacula vix permittere videntur, ut nimis magnifice de operationibus eorum sentire liceat. Dimensi illi sunt cum tanta difficultate unum Meridiani terrestris sub circulo polari gradum. At illustrissima *Cassiniorum* familia, cujus nemo satis extollere merita potest, cum una esset rebus omnibus, ad magnum illud opus necessariis, instructissima, sub elementiore cælo, complures annos consumsit, non in uno aliquo aut duobus, sed in octo, gradibus meridiani continuis, porroque in decem fere gradibus paralleli, quam exactissime iterum iterumque dimetiendis. Et Autor quidem noster, post labores septentrionales succincte expositos, quinque diversas *Cassiniorum* operationes recenset, diversis temporibus & instrumentis, diversisque in locis, tanta cum solertia & dexteritate peractas, & tam mirifice inter se consentientes,

Uuu

tes,

tes, ut miraculi loco habendus esset, si quis subrepere vel minimus error potuisset. Neque vero putandum est, exiguum aliquem in observationibus *Cassinianis* errorem sufficere, ut falsa inde conclusio sequatur, Terram oblongam esse, quæ depressa sit, & gradus Meridiani decrescere versus Septentriones, qui vere crescant. Subductis enim calculis, demonstrat Autor, non modo tot aptosque summis artificibus, si in hoc errassent, tribuendos errores esse, quos vix cuiquam mensori de vulgo tribuere liceret, sed eos etiam errores, cum in alterutram partem æque facile cadere potuissent, nescio quo singulari & maligno fato, in unam omnes eandemque partem cadere debuisse. De cetero, quod plerosque objicere videmus, graduum, à *Cassiniis* mensuratorum, propter nimiam propinquitatem, nimis parvam esse differentiam, hoc tum aliquid momenti haberet, si unum illi gradum cum uno comparassent. At differentiam, quæ ex octo graduum continuorum dimensione elicitur, satis fieri notabilem, res ipsa docet. Atque, his ita expositis, in extrema Parte priori libri nostri eorum error coarguitur, quibus persuasum est, universos Academiæ Scientiarum Sodales, ipsumque *Cassinium*, post res in zona frigida gestas, sententiam de Tellure depressa amplexos esse; quod plane secus se habere ostenditur. In altera Parte id agit Autor, primo ut patrum quorundam præcipuorum tum terræ latæ ac depressæ, ut *Hugenii*, *Newtoni*, *Gregorii*, *Hermanni*, tum oblongæ, ut *Childreji*, *Burneti*, *Eisenschmidii*, & (quem unum maxime sequitur) celeberrimi Academici *de Mairan*, rationes physicas commemoret: deinde ut cum laudatissimo *Mairano* concludat, rationes illas universas incertis quibusdam & fere arbitrariis hypothesibus de gravitate & attractione & forma Telluris primitiva niti; & nihil certi de præsentis figura terrestri ex solis istis rationibus demonstrari posse; & pendulorum isochronorum gravitatisque prope Equatorem a principe *Risberia* observatam imminutionem, ad quam defensores latæ sphaeroidis unice provocant, si probabilissima hæc hypothesi assumatur, gravitatem sequi proportionem reciprocam quadratæ distantiarum a centro, non modo non obstare fautoribus Terræ oblongæ, sed sententiam eorum

nic

mirifice confirmare. Quid vero, si dicamus, rationibus non modo physicis, sed iis etiam, quas summorum virorum dimensiones suppeditant, ad definiendam figuram Terræ, hypotheseſin aliquam subesse, vix satis certam, de gravitate & attractione? Difficile est, tantis artificibus, *Cassiniis*, *Maupertuisio*, & (quorum nullam ab Autore nostro factam esse mentionem miramur,) *Norwodo*, *Musſchenbroeckio*, non plenam in artis suæ exercitio fidem habere. At forte nihil aliud ex diversis eorum observationibus concludendum est, quam totam illam metiendâ methodum, propter variam, variis in locis, conditionem terrarum, non mediocribus adhuc difficultatibus subiectam esse; tutissimeque agere, qui Telluri nostræ, diu multumque his temporibus, modo in longum, modo in latum, distractæ, figuram pristinam globosam, cum *Poleno* & *Richtero*, restituant. Sed videndum nunc etiam de iis est, quæ ad novam editionem presentis libelli acceſſerunt, & dimidiam fere partem totius voluminis occupant. Ea in historia libri consistunt, & in examine trium *Desagulierii* de figura Terræ Dissertationum, quæ in Actis philosophicis Londinensibus exstant. In historia libri, quid plerique de Autore, & ejus secta, huc usque senserint, docte eleganterque exponitur, ac deinde Viri Clarissimi, *Horrebovii*, præcipitatum consilium accusatur, qui totam suam Telluris theoriam, ad Observationes Astronomorum de Academia Scientiarum Regia Parisiensis (ut Operis inscriptio præ se fert) exigendam, solis superstruere actis Septentrionalibus, desertaque *Cassinii* & sua ipsius pristina sententia, *Maupertuisio* adfurgere, ejusque partes extensis brachiis amplecti, non dubitavit. In examine Dissertationum *Desagulierii*, quam insolenter & incite, quem vanis denique & frivolis rationibus, mensuras magni *Cassinii* Aristarchus ille impugnaverit, hypotheseſibus scilicet suæ sectæ insistentis, & in ipsa Geometria turpiter labens, non quidem a præcedentis Opusculi Autore, sed ab alio quodam *Anonymo*, docetur.

JOANNIS DIETERICI WINCKLERI, PROFESSORIS Hamburgensis, Disquisitiones philologicæ, Scripturæ sacræ quedam loca, & antiquitatis tam

ecclesiasticæ, quam profanæ, momenta illustrantes.

Hamburgi, apud viduam Felgineriam & Jo. Carolum Bolmium,

1741, 8.

Plag. 20 $\frac{1}{2}$.

Propria hæc est Hamburgi felicitas, ut non minus commerciis ac mercatura, quam literis & eruditione, floreat. His ordinandis præfecit inter alios *Jo. Dietericum Wincklerum*, a propriis pariter atque paternis avitisque meritis commendabilem. Vidit eum Lipsia nostrâ ante paucos abhinc annos sacris humanioribusque studiis sedulam operam navantem, & ex optimorum quorumque doctorum scholis magno cum fructu discedentem. Jam, quos in hoc artium emporio collegerat, imo contraxerat, thesauros in aliud a multis inde seculis celebratissimum transtulit emporium, & non fida solum institutione doctrinæ suæ alumnis, sed scriptis etiam libris universo, qua patet, orbi literato, pandit. Philologicæ disquisitiones, quibus ad maxima quævis de se speranda signum quasi aliquod tollit *Cl. Wincklerus*, selectas varias observaciones continent, ad sacri Codicis expositionem præcipue spectantes, in qua quidem quam curam eautionemque adhibuerit, Præfatio, qua simul interpretes, vel malo animo, vel studio novitatis, vel profanæ ignorantix, nimium indulgentes, castigavit, satis & abunde loquitur. *Disquisitio prima agit de novo Aegypti etymo, eruditorumque circa illud sententiis.* Regio, quam a primo Principe *Cbamo* Hebræi cognominarunt, Aegyptus Græcis atque Romanis dicta est, illudque nomen jam sub *Ptolemaeorum* imperio adeo invaluit, ut ab ipsis incolis adhiberetur. Variæ existant virorum doctorum de genuina eius etymologia opiniones. *Cl. Wincklerus*, rejectis *Berckelii*, *Vossii*, *Wanslebii*, *Golii*, aliorumque, conjecturis, tandem *Jacobo* accedit *Perizonio*, & Aegypti vocabulum e Græco *αιγυπτι*, quod *vulturem* designat, repetit, ita, ut ab *αιγυπτι* formatum *αιγυπτιος* fuerit. Hoc igitur sensu Aegyptus *vulturinam seu fuscam regionem* denotat, quo nomine dignissimam eandem variâ, eaque ponderis non exigui, argumenta perhibent. Nam primo incolis

Disqu. I.

§. 2.

3-

4 - 7.

8.

incolis fuscum colorem caloris vis inducit, a quibus eodem jure nomen accipere terra potuit, quo Europæ a candidioribus aluminis in lingua Phœnicum appellatio adhæsit. Legi eam in rem merentur verba Autoris magni Etymologici, qui, quamvis falsam tradat *παροι. τὸ αἴθειον*, id est, *καίμιν*, derivationem, ab ipsa tamen ratione non abhorret. Quid? quod *αἰγυπτιώσαι μελαίαι*, id est, *nigrum reddere*, explicaverit *Hesychius*. Præterea *Nilus*, princeps Ægypti fluvius, a nigro colore & *μέλας* & *Αἰγυπτός* fœvit antiquitus appellari, neque errabit forsitan, quisquis, nuncupationem a flumine ad terram prope flumen sitam transiisse, existimaverit. *Hesychius*: "Αἰγυπτός ὁ Νεῖλος ὁ ποταμός, ἀφ' ἧ καὶ ἡ χώρα ἀπὸ τῶν νεοτέρων Ἀγυπτός ἐκλήθη. Denique forsitan ad imitationem nominis antiqui, quod occurrit apud *Plutarchum*, atque *χημία* audit, novum fuit inventum. Proficiscitur enim illud ab antiquissimo & fabuloso forte Principe *Cham*, qui ex Hebræo *חַמ*, id est, *nigrum esse & adustum*, deducitur. *Disquisitio secunda* agit de *Thmuis*, Ægypti olim haud incelebri urbe. Celebritatem *Ammianus Marcellinus XXII, 40*, laudat, nomi autem cognominis caput facit *Herodotus*, cui, cum propriis spectarit Ægyptum oculis, fides præ reliquis est merito habenda. Sed coaluit forsitan sequiori tempore *Thmuiticus* nomus cum *Mendesio*, *Mendete* urbe a *Perfis* crudeliter excisa, atque sic etiam metropolis *Thmuitici* nomi primum postea locum inter *Mendesias* urbes consecuta est; id quod *Ptolemeus*, *Aristides*, aliique scriptores, perhibent, quos adeo non contradicere *Herodoto*, sed de posteriori temporum periodo accipiendos esse, *Cl. Wincklerus* judicat. *Disquisitio tertia* de *visione*, *D. Ezechieli vati exhibita*, ab ipso *Cap. I. descripta*, & *Vitringiana* istius *explicatione*, dispicit. *Quarta* de *oraculo Zachariæ III, 8*, exponit. *Quinta præcepti Servatoris Matthæi X, 10*, circa non possidendos calceos, verum atque genuinum sensum indagat, de ratione providentiæ divinx ab *Apostolis* eo usque habenda accipiendum existimans, ut ne in via quidem gestare soleas secum deberent. *Disquisitio sexta* est de *solicita veterum liberos educandi & erudiendi cura, occasione loci* *2 Tim. I, 7*. Ex hac unicam delibabimus

§. 10.

11.

Disqu. II.

§. 1.

2 seq.

Disqu. III.

IV.

V.

§. 13.

Disqu. VI.

- §. 20. mus observationem, qua, Musicam priscis temporibus inter disciplinas relatam, eumque, qui omnem Musicam ignoraret, habitum indoctum fuisse, *Wincklerus* probat. Et varias quidem deprehendit illius opinionis causas: 1) quod antiquissimo tempore ars poetica soleret cum Musica conjungi, cum Græciæ vates ad musica instrumenta, inprimisque ad citharam, sua recitarent carmina; 2) quod ad comprimendas leniendasque animi affectiones valere plurimum, ars musica censeretur, quam quidem in rem e sacris literis *Saulis* exemplum narratur, in varias postea fabulas transformatum a gentilibus; quo spectat præcipue narratio de *Orpæo*, bacchantes mulieres arte sua ex sylvis reducens, bestiarumque feritatem ope modulationis mitigante; 3) quia harmoniæ instar cœlestis esse Musica veteribus videretur, unde a Philosophis etiam potissimum fertur fuisse

Disq. VII. adamata. *Disquisitio septima* continet *succinctas in Apocalypsin D. Joannis Apostoli cogitationes*. Sufficiet nobis, totum, quod *Cl. Wincklerus* contexuit, Apocalypseos veluti systema, quod menti plurimorum Theologorum veterum exacte respondet, in

- §. 3. compendium redactum adumbrare. *Tria Capita priora* ad primas spectant Christianorum ecclesias, *sequencia* ad posteriores ecclesiæ casus pertinent. Præmissa est *Capite IV & V* præparatio, quorum quidem illud autorem et causam harum prædictionum, Deum patrem in folio majestatis inter 24 presbyteros confidentem, hoc patefactorem illarum Christum, ceu caput ecclesiæ, describit. Huic ipsa codicum septem obsignatorum visio succedit, & primum quidem sigillum felicem Christianæ ac inter gentiles propagationem; secundum, tertium, & quartum, poenas gentilium, doctrinæ Christi sese objicientium, civilia nempe bella, pestilentiam, & famem, quintum persecutiones Christianorum ab ethnicis perferendas; sextum divinam in refractarios verbi sui persecutores vindictam, genii infernalis angelorumque ejus conatus, obsignationem fidelium, cum Judæorum, tum gentilium, adversus istas diaboli machinationes; septimum mala ecclesiæ futura, recludit. Atque hæc quidem mala ulterius describuntur per septem angelorum rubicinia, quorum primo hæresium, paulo post plantatam ecclesiam nata-

rum,

rūm, inprimis Gnosticorum, colluvies indicatur, altero magnum §. 7. 8. 9.
 quoddam malum gentili Romanorum imperio, id est, mari a
 montibus, hoc est, ab exteris regnis, imminens, forte irruptio-
 nes Perfarum, Seculo III maxime a *Sapore* sub *Valentiniano* fa-
 cta, attinguntur; tertio principis cujusdam ecclesie doctoris apo- 10.
 stasia sub imagine stellae de caelo decidentis, id est, ni totus
 fallitur *Wincklerus*, haeresis *Pauli Samosateni*, Antiochiae Episcopi, 11.
 duobus damnata Conciliis, & a *Photino* Seculo IV resuscitata, pra-
 nuntiatur, quando ingens status tum ecclesiastici, tum politici, 13.
 deformitas depingitur, cujus vaticinii complementum habebit, 14.
 quisquis sive crudelitatem Imperatorum post professionem quo-
 que religionis Christianae, sive avaritiam & ambitionem Cleri-
 corum, aestimaverit; quinto *Arii* haeresis representatur; sexto 16.
 Saracenorum atque Turcarum immisiones significantur; septi- 19.
 mo tandem de antichristianismi ortu, constitutione, plagis sub 20.
 septem phialis, & interitu, mentio prophetica injicitur. Adje- 34.
 cta vitae aeternae adumbratio toti libro imponit finem. Ex
 his, quae haecenus excerptimus, quivis facile judicabit, magnum
 esse in Cl. *Wincklero* ingenii acumen, cum judicio probe exer-
 citato conjunctum. Attamen nec hoc diffitemur, non ubivis ser-
 vari a Viro doctissimo justam divinandi mensuram. Eo conje-
 cturam referimus de tribus angelis, in *Capite XIV Apocalypseos* 28.
 commemoratis, quippe per quos *Martinum Lutherum*, magnum
 purioris ecclesiae instauratorem, *Mart. Chemnitium*, doctum Tri-
 dentinae Synodi examinatorem, & unum, nescimus quem, Theo-
 logum intra 1260 extremos mundi dies venturum, designari
 suspicatur. Claudat *octavo* loco Oratio, quam Lipsiae pro sugge-
 stu aedis D. *Pauli* in solennitate pentecostali ante hos quinque
 annos dixit Cl. *Wincklerus*, de *praecipuis festi Pentecostes memo-*
rabilibus.

Disqu.
VIII.

REFLEXIONS ON NATURAL AND REVEAL'D
 religion, &c.

hoc est,

COGITATIONES DE NATURALI ET REVELA-
 ta religione, designatae antidoti instar contra gliscen-

tem

*tem scepticismum ætatis nostræ, ac potissimum contra
subtiles illecebras libri, sic inscripti: Christiani-
tas creatione non inferior ætate. Dicatæ maxime Re-
verendo Domino Episcopo Londinensi; Autore*

T. CURTEIS, Rectoris Wrotham.

in Cant.

Londini, typis W. Parker, 1733, 8.

Plag. 18.

Præfatio infaustam eorum hominum fortem luget, qui, viribus folius rationis freti, verbum divinum literis mandatum vel flocci faciunt, vel tident; cum tamen doctrina Christi rationem adeo non labefactet, ut eam potius adjuvet illuminetque. Id quod Autor singulari opera in duobus Voluminibus latius tractavit, quæ Christianam religionem rationi convenientem atque certam demonstrant. Quæ in Opusculo hoc ipso proponuntur, generatim præstantiam dogmatum & factorum Christi tuentur. Frustra igitur hic perniciosi illius libri, in titulo descripti, confutationem pressius ita dicam quæsieris. Neque Autor necessitatem flagitare putavit, ut ad singula, vel centies jam discussa, responderetur, cum iste scurra non nova tela, sed novas præstigias, variumque dicendi fucum, adhibuerit. Scopum sibi hunc præstituit Autor, ut ab ipso vulgo pestem hanc quarundam dissolutarum mentium arceret. Hinc non nimis subtilia docet, sed ad plurimorum sensum quam maxime accommodata; quibus luculentum ornatumque scribendi genus haud leve pondus conciliat. Res ita proferuntur, prout aliam ex alia mens suggererat. Orditur ab existentia Dei; pergit ad hominem, ejusque animi immortalitatem tuetur. Deinde pro divinæ revelationis necessitate acriter militat, ostenditque, quam imperfecta, quamque parum efficax, sit naturalis religio. Denique omnes nervos contendit, ut, Novi Testamenti revelationem vere divinam, rationi congruentem, atque ex omni parte completam, esse, probet; cujusmodi argumentis nemo, qui veri rectique studio ducitur, repugnabit.

*

*

*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXLI.

Pars II.

BIBLIA SACRA TAM VETERIS, QUAM NOVI,
Testamenti, cum Apocryphis, secundum fontes Hebraicos
& Græcos, ad optimos Codices collata, prætereaque ita
adornata, ut, qua singulas paginas, exactissime respon-
deant Bibliis Germanicis, Hale Saxonum impressis, quæ
Cansteiniana vulgo vocantur, ad confirmandam memo-
riam localem, in his acquisitam. Adjectæ sunt variantes
lectiones selectæ, cum Præfatione, de authentici textus præ-
versionibus prærogativis, **D. CHRISTIANI BENE-**
DICTI MICHAELIS, Theologiæ & Ling.

Sacr. Professoris Halensis.

Zullichaviæ, sumtibus Orphanotropei, apud Gottlob
Benjam. Frommannum, 1741, 4.

Alph. 8.

Evangelische Deutsche Original-Bibel, das ist, die ganze
Heil. Schrift Altes und Neues Testaments, &c.

hoc est,

BIBLIA SACRA GERMANICE REDDITA, SIVE
Scriptura sacra Veteris & Novi Testamenti, ita adornata,
ut Hebraicus Græcusque textus, & Germanica Lutheri ver-
sio, in eadem pagina compareant, folia autem & paginae omnes
pervulgatis illis Bibliis Cansteiniensibus respondeant. Præ-
fationem præmisit **JOANNES MUTHMANNUS,**

Salfeldensis Ephoriæ Adjunctus, & Pastor

Pfeßneckensis.

XXX

Zul-

Zullichaviæ, sumtibus Orphanotropei, apud Gottlob
Benjam. Frommannum, 1741, 4.

Alph. 16.

Ea divine providentiæ & benignitati adscribenda est codicum sacrarum literarum in nostris ecclesiis abundantia, qua non solum nulla fere est lingua cultiorum gentium, in quam oracula divina non sunt translata, verum conversationis quoque, a *Luthero* adornata, exemplarium tanta est copia, ut nemo sit, qui non vilissimo pretio eandem sibi comparare queat. Ipsa Biblia *Constantiniana*, Hæc impressa, & sæpius typis repetita, testimonium luculentissimum hujus rei perhibent, siquidem a prima editione usque ad ultimam superioris anni septem & triginta editiones prodierunt, & plus quam centum & octoginta supra mille exemplaria publici juris sunt facta. Superbit præterea nostrum seculum variis, iisque satis elegantibus, fontium Hebraicorum & Græcorum editionibus, ut nemo caritate harum editionum ab emendo deterreri possit, qui modo his literis operam debitam navare cupit. Singulari tamen modo hoc studium adjuvare, & quasi ad illud invitare sacrarum literarum cultores, censendi sunt horum Bibliorum editores, qui uno tempore binas nobis dederunt, easque satis accuratas & eleganter impressas, utriusque Fœderis editiones. Dudum eruditi codicem sacrarum literarum desiderarunt, in quo & lingua Spiritus sancti originalis, & *B. Lutheri* interpretatio, simul posset legi, ut hæc ratione cum fontibus conferri queat nostra Germanica conversio. Hæc vota non tantum expleverunt editores hujus Codicis, sed simul superarunt, dum duos codices orbi erudito tradiderunt. Primus codex libros tam Veteris, quam Novi, Fœderis cum Apocryphis sistit in lingua originali, eo tamen ordine, quem in nostra lingua vernacula servare solemus, quod nemo mirabitur, qui cogitaverit, hanc editionem fundamentum fuisse alterius editionis, in qua Germanica conversio compareret. Erudita huic editioni præmissa legitur *S. Rev. C. B. Michaelis* Præfatio, de authentici textus præversionibus prærogativis. Insigne quidem esse beneficium Dei, monet, quod sacras literas non tantum in originali lingua, sed etiam in vernacula, legere possimus, ingentem tamen esse originalis tex-

tus præ conversione prærogativam. Facile hoc demonstratum est ex fontis et rivulorum discrimine, si consideratur textus originalis tanquam archetypus, conversiones ut picturæ, ad illum expressæ, ubi omnino multâ in sacra Scriptura deprehenduntur, quorum vim & suavitatem ex versionibus non possumus cognoscere. Ille textus quoad res & verba singula a Deo ipso est inspiratus, quod de his dici nequit. Voces fontium, quæ sunt prægnanti significato, in conversione, & quidem totidem vocibus, exprimi non possunt. Solus originalis textus est authenticus, pro firmandis dogmatibus, & controversiis decidendis. Metaphrastæ nonnunquam falsum & non satis convenientem reddunt sensum, ex fontibus emendandi. Versiones sæpe contortam & obscurum & pæne ridiculum fundunt sensum, sæpius addunt, mutant, vel detrahunt. Ambigua sunt sæpe in nominibus propriis, præsertim in appellativis ambiguum est genus, ambigua significatio. Laborant præterea versiones amphibolia insigni, ut dubitare possis, num casus a propinquo- re, an a remotiore, pendeat. In versionibus librariorum culpa multa occurrunt vitia, quæ a fontibus deteguntur. Præterea multa sunt in fontibus, quæ in conversionibus non possunt exprimi, v. g. emphases & phrases multæ. Omnia exemplis illustrat & probat S. Rev. *Michaelis*, & ex illis dilucide monstrat, multum fontes conversionibus antecedere. Alter codex eodem libris Veteris & Novi Testamenti exhibet, item Apocrypha, cum versione B. *Lutheri*, ita tamen, ut singulæ paginæ exactissime respondeant Bibliis Germanicis, Halæ Saxonum impressis, quæ *Cansteiniana* alias vocantur. Huic editioni præcedit Rev. *Joannis Muthmanni* Præfatio de pretio & præstantia versionis vernaculæ B. *Lutheri*. Demonstratur hæc præstantia partim ex tempore, quo hæc conversio concinnata est, ubi meræ erant tenebræ & sacrarum literarum ignorantia, partim ex ipsa conditione *Lutheri*, partim ex elaboratione & cura, qua hæc versio a *Luthero* ejusque sociis fuit suscepta, partim ex singulari existimatione hujus interpretationis, et impunitate ejus ab erroribus, seu falsis doctrinis, partim ex amoenitate & perspicuitate ejusdem, partim denique ex hujus versionis divino favore & felici successu. Singula enim hæc pretium

laboris, a *Luthero* confecti, satis superque confirmare possunt. Hanc Præfationem præmonitum excipit Rev. *Jo. Christ. Steinbarti*, Directoris & Pastoris Orphanotrophei Zulichaviensis, quod institutum hujus totius Operis dilucide declarat. Nimirum non maturatum censeri debet totum hoc Opus, sed jam ante quatuor annos cœptum est, de hoc negotio cum viris harum literarum peritis commercium literarum instituere, eorum consilia audire, & quantum fieri poterat, iisdem obsequi. Illud potissimum agebatur, ut Biblia cum fontibus Germanica ederentur, in quibus nihil diligentia, elegantia, & nitoris, esset prætermisum. Textus Hebraicus ad codicem B. *Opitii*, in 4 editum, fuit expressus, idque sœusu Summe Rev. D. *Jablonski*, qui eam satis accuratam putavit, sed nonnulla etiam vitia typographica annotavit, quæ in illa occurrere observavit. Postea Venerabilis *Reineccius* etiam sua cura emendatum codicem *Opitianum* benevole cum Editoribus communicavit. Negari tamen non potest, adhuc plura errata Bibliorum *Opitianorum* in ipsa impressione & revisione horum Bibliorum detecta fuisse, siquidem hac occasione non levis nævorum numerus observatus fuit. Ex quibus apparet, non exiguum esse laborem, codicem Hebræum dare civitati Christianæ talem, qui omnibus careat vitiis. Interim in hac editione ea cura adhibita est, quæ a mortalibus potest desiderari. Postea enim, quam literis erant exscripti utriusque codices, plagula typis tum in Academia Lipsiensi, tum Jenensi, tum Halensi, viris in hoc literarum genere exercitatis fuerunt traditæ, qui cum cura annotarunt, ubi manus forte typhothetarum erraverant, ut adeo spes sit, pauca adhuc superesse, quibus sphalmatum catalogus augeri queat. In impressione Novi Testamenti & Apocryphorum secuti sunt Editores Vener. *Reineccii* ante aliquot annos emissas editiones. Ex una autem editione duæ surrexerunt, dum singulis paginis ex Bibliis *Cansteinianis* Germanica versio adjuncta est, in altero codice solis fontibus relicta. Inde nemo mirabitur, qui factum sit, ut in codice Ebræo paginarum singularum binæ columnæ non ex more Ebræorum aliorumque orientalium populorum a dextro latere ad sinistram, sed ex more Occidentis a sinistro versus dextrum, tendant. Nec illud potest in anam accipi partem, quod masoreticæ appendices, quæ in ple-

risque

risque editionibus singulos sacri Codicis Ebraei libros claudere solent, ad finem Ebraei codicis rejiciantur, & denique versus alii alios vel continuato nexu, vel interpositis spatiis, in impressione excipiant. Nec minor cura & labor fuit adhibitus in exscribendis libris Apocryphis. Cum enim in libro *Tobia*, *Judithae*, & oratione *Manassis*, Germanica versio a Graecis differat nonnullis in locis, opera est data, ut omnia sibi respondeant. Novum Fœdus quod attinet, ejus Capita in nonnullas sectiones sunt divisa, qua in re Editores *Bengelium* secuti sunt. Præterea singulis Capitibus lemmata & contenta breviora sunt præfixa, et ad Codicem Ebraeo - Germanicum accedunt varia, quæ sua se utilitate commendant. Et quidem Vet. Testamentum in fronte gerit 1) brevem Chronologiam Biblicam, sive historiam a condito mundo usque ad annum 100 post Christum natum, quæ ex *J. J. Schmidii* Historico Biblico contracta est; 2) Indicem, quo tempore & ordine libri Biblici sint conscripti, ex eodem extractum; 3) collationem mensurarum, ponderum, & numismatum, quorum in sacris literis fit mentio, cum nostris hodiernis, ex ejusdem *Schmidii* Mathematico-Biblico. Tandem lectioni Novi Fœderis sequentia inserviunt, eidem præmissa: 1) Harmonia Evangelistarum, ex Venerandi D. *Hauberi* Harmonia in compendium redacta, quæ in codice Græco sine versione Germanica Latine legitur; 2) Tabula, quæ loca ostendit, ubi in textu vernaculo Agenda Saxonica, Biblia *Lascheriana*, & *Consteiniana*, inter se differant; 3) Collatio locorum memorabilium Novi Fœderis, ubi *Lutheri* interpretatio, Græcus textus hujus editionis, & *Bengelii* editio, differunt, ab ipso *Bengelio* communicata. Eadem præfixa est editioni, quæ solum Græcum textum exhibet. Ex singulis his, a nobis cum cura enarratis, apparet, non exiguam laudem Editores horum Bibliorum mereri, cum & diligentiam omnem & curam & studium perpetuum adhibuerint, ut quam emendatissima hæc nova prodiret editio. Non possumus itaque non hos conatus illis, quibus fontes sacrarum literarum curæ cordique sunt, etiam atque etiam commendare, certissime persuasum nobis habentes, his ipsis Bibliis omnes, qui sacris literis operam navant,

mirum in modum adjutum iri, quod ut fiat in Dei O. M. glori-
 am, & ecclesiæ, quæ puriorum est partium, commodum, cum
 Editoribus vehementer optamus.

THE MORAL PHILOSOPHER, &c.

hoc est,

*PHILOSOPHUS, VERITATI MORALI INNITENS,
 seu Dialogus inter Philalethem, Deistam Christianum,
 & Theophanem, Judeum Christianum; in quo funda-
 menta & principia, cum religionis in genere, tum spe-
 ciatim religionis Christianæ, quatenus a religione natu-
 rali est diversa, variæ ille, quibus morales veritates
 intellectui proponi possunt, rationes, criteriaque neces-
 saria, quibus gaudere illæ veritates debent, natura le-
 gum positivarum, rituum, & ceremoniarum, & quatenus
 constans atque perpetua illarum obligatio ostendi potest,
 aliæque, eademque variæ, maximi, in rebus ad religio-
 nem spectantibus, momenti, res expenduntur & adjudican-
 tur, simulque sine partium studio, quæ ab utraque
 parte afferri solent, argumenta exponuntur.*

Volumen I.

Londini, sumptibus Autoris, 1738, 8.

Alph. I plag. 7.

Variis gravissimisque doctissimorum Virorum laboribus atque
 conatibus id nondum in Anglia effici potuisse, ut dete-
 standæ, quæ ibi viget, quicquid lubet, de religione non solum
 sentiendi, sed quoque effutiendi, scriptisque, publice evulgatis,
 proponendi, licentia cohibeatur atque compescatur; execran-
 dus, quem jam sistimus, scelerati hominis liber condocet.
 Qui quidem tantis, in detrimentum religionis Christianæ ef-
 fusis, conviciis, diceriis, & scommatibus, scatet, ut Autor im-
 piam eorum, qui ante eum religionem Christianam labefactare
 conati fuere; cohortem superare velle data opera videatur.
 Totus autem ejus in eo positus est labor, ut, labefactata, quin
 immo penitus everfa, religionis Christianæ autoritate, religio-
 nem

niem naturalem stabiliat, eamque ad summum autoritatis fastigium evehat. Quod impium consilium sub Præfationis statim initium luculenter satis prodit. Posteaquam enim occasionem enarravit, quæ huic libro evulgando e societate quadam virorum, veritati perveffigandæ operam navantium, enata fuit, quinque thefes, quibus laborem illi suum superstruxere, adducit, quæ vero omnes ad detrimentum religioni Christianæ afferendum conceptæ sunt. Secundum has enim moralitas & æquitas rerum unicum illud constituunt criterium, ex quo dijudicari potest, utrum doctrina a Deo sit profecta, adeoque partem religionis efficiat, nec ne; secundum has etiam dona illa & virtutes extraordinariæ, quibus Apostoli, eorumque successores, primis post C. N. Seculis fuere distincti, non conjunctæ, sive cum caractere quodam morali, sed falsi doctores æque donis fuere instructi ac veri. Hinc vero concludit, doctrinæ eorum, & quod urfere, donum vaticinandi, secundum regulas veritatis & æquitatis morales, æque ac nostris temporibus, fuisse examinanda. Et, cum Deus, qui est ens infinitum, fallere & peccare nesciat, homines vero, omniscientiæ dono non instructi, ad fallendum sint proclives, omnis autem error, voluntario commissus, peccatum nominetur, inde sequi putat Autor, ut dona illa extraordinaria, quibus ævum Apostolicum fuit conspicuum, homines fallere nescios non effecerint, idque propterea, quoniam per ea libertas non destruat; quare, qui hisce donis fuere ornati, aut bene, aut male, iisdem, ex mente Philosophi nostri, uti potuerunt. Cognitio veritatum moralium vario quidem modo acquiri potest: nimirum ratione, revelatione, aut testimonio alterius. Quocumque vero ex adductis modo veritatem moralem mens nostra cognoscat, semper tamen eadem manet religio, eademque cum ea connexa est evidentiæ, veritatis scilicet cum ratione consensus. Qui quidem si negetur, nulla amplius reliqua manere vera & certa criteria, & fundamenta religionis, sed maximas, immo diabolicas, deceptiones, loco divinarum veritatum, apprehendi, cavillatur. Ita vero cum se quasi præmunivisset Autor, rem ipsam aggeritur, & primo quidem, id quod quam maxime e re erat,

erat,

erat, Scripturæ sacræ autoritatem infringere laborat. Monet, Christianam religionem naturali non opponi jure posse, quandoquidem hanc supponat, atque sub se complectatur. Est autem ipsi Christianismus, stricto sensu acceptus, complexus veritatum revelatarum, in Veteris ac Novi Fœderis libris comprehensarum. Ex his igitur libris veritates revelatas optima ratione demonstrari atque comprobari posse asserit, dummodo sufficienti gauderent claritate, ita quidem, ut etiam mediocri tantum intelligendi facultate præditi facili eos negotio intelligere, sensumque illorum assequi, possent. Sed hac eos destitutos esse claritate, Autor queritur. Quem Christiani libris *Mosis* sensum tribuunt, nunquam admittunt Judæi. Et inter ipsos Christianos nunquam de sensu Scripturæ sacræ convenit, sed tot ejus confictæ sunt partes, quot dantur religiones a se invicem diversæ. Eruditissimi, diligentissimique, & in omni partium studio alieni, sacrarum literarum interpretes, quanquam omnes animi ingeniique intendunt nervos, id assequi non potuere, ut de rebus maximi momenti, ex sola revelatione cognoscendis, quales sunt doctrina de mysterio Trinitatis, de Christi ante omnia tempora præexistentia, de ejus incarnatione & conceptione miraculosa in utero virginis, de mortis ejus, tanquam sacrificii propitiatorii pro peccatis, necessitate, unum idemque fenserint. Cum igitur ex doctrinæ, quæ maximæ in religione Christiana censentur, tam varie a viris doctis accipiuntur atque exponantur, hinc, nullam earum, quæ in sacris literis traduntur, doctrinarum fundamentalem dici posse, temerarie concludit Autor, idque ex eo, quoniam hoc modo facile error, quem quidem, rebus sic comparatis, nullo modo evitari posse censet, committi possit. Quin immo amplius ex iis, quæ antea disseruerat, fluere asserit, neminem de eo certum esse posse, quod verum determinatumque, a Spiritu sancto aut scriptoribus sacris intentum, sensum sit assecutus, cum veritates celestes, sub eo comprehensæ, terminis æquivocis, variamque constructionem admittentibus, sint propositæ. Quare miratione digna ipsi videtur sententia eorum, qui affirmant, Deum revelasse religionem, humano generi tam necessariam, utilemque, quæ tamen

non unum solum determinatum, sed ita vagum variumque, sensum admittit, quantum facultates cogitandi, & modi ac vires representandi, differunt. Hac occasione quaestionem illam proponit: utrum dogmata religionis Christianae etiam in Veteris Instrumenti tabulis sint comprehensa, vel, quod idem est, utrum *Mosi*: & Prophetis ea cognita fuerint atque perspecta. Quam quidem quaestionem penitus negat. Ita enim comparatam eam esse perhibet, ut, si admitteretur, maximis tricis atque difficultatibus mediocri animi sagacitate praeditos implicaret. Omnes, puriori doctrinae addicti, Theologi asserunt, legem ceremonialem, vel Leviticam, typum Christi fuisse, illo adveniente tollendam. Hos vero acriter perstringit, gravissimique eos erroris infimulat. Legem enim dictam non a Deo praecipitam, sed merum opus carnale, ordinationemque politicam, fuisse, audacter pronuntiat. Qua quidem in re *Paulum* secum consentire gloriatur; quam assertionem ut evincat, monet, *Paulum*, quando de lege loquatur, triplici sensu vocem illam usurpare. *Primo*, ex ejus mente, per eam intelligit legem naturae, a qua cum, quotquot dantur, homines, Judaei aequae ac gentiles, desciverint, ad eam, per gratiam Dei, in Evangelio patefactam, reduci debent. Haec gratia illa est, quae homines impietati, mundanisque cupiditatibus, valedicere, et sobrie, juste, ac pie, in hoc mundo vivere, docet. Haec est lex fidei, vel justitiae, per quam novus homo sub Evangelio formatur et gubernatur. Haec lex illa est, quae, in perpetuum de Deo veraque religione testimonium, hominum, gentilibus, in crassissima ignorantia constitutis, ne quidem exceptis, naturae manet inscripta. *Secundo* vox legis *Paulo* significat legem moralem, quae Israelitis, tanquam lex civilis vel politica, a Deo erat tradita: quam, hoc sensu sumptam, Apostolus sanctam, justam, & bonam, declarat, eamque paedagogum ad Christum fuisse asserit. Id quod eam fit ob causam, quoniam lex ista neque incitamenta sufficientia, neque media, ad perfectam, veraque religioni respondentem, vitam agendam satis efficacia, proposuit. Erat enim lex mere civilis et politica, statui populi Judaici tanquam modo accommodata. Hinc omnes ejus ordinationes

nes civiles quoque erant, ad externas societatis actiones spectantes, præmiaque & pœnæ, quibus erat munita, hanc, non vero futuram, vitam respiciebant. Hæc lex solum populum Judaicum, ex *Abrahami* semine oriundum, obligabat. Per quam licet ad pacem amicitiamque inter se colendam obstringerentur Judæi, simul tamen ad bellum cum ceteris orbis gentibus gerendum excitabantur. Non solum enim imperium suum, quousque poterant, dilatare, sed etiam omnes nationes, ipsi resistentes, imperiumque eorum recusantes, igne ferroque delere, secundum hanc legem permissum eis erat. Quæ etiam erat ratio, cur *Canaanis* incolas sine ulla prorsus miseratione interficerent. *Tertio*, voce *legis* sæpius a *Paulo* indicatur lex *Mosaica* ceremonialis, de sacerdotum munere & officiis præcipiens. Hoc sensu quando *legis* mentionem facit *Paulus*, eam tanquam carnalem, mundanam, & interficientem, rejicit, ejusque non sine contemptu, tanquam *legis ordinationum*, & *elementorum mundi*, meminit, propterea, quoniam ea, proprio et literali sensu accepta, neque veritate, neque bonitate, erat conspicua; quare potius ordinatio excoecans & captivans, jugumque ob tenebras, quibus obvoluta erat hæc lex, prorsus intolerabile, quod neque ipsi, neque patres eorum, sustinere potuere, dicenda sit. *Paulus* igitur, licet natione esset Judæus, legem tamen, hoc respectu consideratam, secundum quem imaginem tantummodo rerum futurarum, jam Christo præsentem abrogandam, repræsentare debebat, prorsus destruere laborat. Christum vero, tanquam unicum illum & æternum sacerdotem maximum, mortemque ejus, tanquam unicum, vetum, & efficacissimum, pro peccatis sacrificium, quo peracto sacrificia reliqua omnia cessare & abrogari debuere, sistit. Quam cum veram *Pauli* de lege Judæorum, ad sacerdotium spectante, mentem esse sibi persuadeat Auctor, simul inde elucere putat, *Paulum* nullum eorum institutorum, & rituum, supra commemoratorum, divinitus mandatum & patefactum affirmare: simulque clarum esse existimat, *Paulum* novam quandam doctrinam, *Mosi* et Prophetis oppositam, prædicasse. Omnis enim, qui a *Mose* legis finis esse perhibetur, a *Paulo* evertitur & negatur.

tur. Quodsi aliquis obytereret, *Pauli* argumenta haud videri stringentia, eumque methodum illam eum solum in finem elegisse videri, ut Judæis imponeret, si libris *Mosis* typicus ille atque figuratus, quem *Paulus* eis tribuit, sensus denegetur, ei respondet Autor, ejusmodi sensum typicum atque figuratum, qualis *Mosis* libris inesse perhibetur, ante captivitatem Babyloniam Judæis plane incognitum fuisse atque inauditum. Inde vero ab *Estræ* temporibus vigere cœpisse, & usque ad Christi tempora et amplius communi assensu a doctoribus Judæorum receptam fuisse, allegoricam hanc legem, & Prophetas explicandi rationem, monet. Ante hæc enim tempora altum plane fuisse inter Judæos silentium de conflagratione mundi per ignem, de resurrectione generali, & judicio de bonis & malis sumendo, ut & de statu futuro præmiorum & pœnarum: post hæc autem tempora omnes Judæorum libros, in quibus doctrinæ capita enarrantur, doctrinis illis fuisse repletos: quibus ut auctoritatem conciliarent doctores Judæorum, *Mosis* & Prophetarum libros, figurato illo & tropico sensu, secundum quem, quicquid lubet, dici potest, fuisse ab illis allegatos. Ut vero Autor speciem quandam iis, quæ jam differuerat, obtendat, *Cel. Prideauxium* hac in re secum consentire gloriatur, sed tantummodo gloriatur. Nobis enim, quantumvis diligenter ipsum *Prideauxium* evolventibus, consensum ejus cum Autore nostro detegere non licuit. Nam, in quos digitum intendit locos Autor, in his minime *Prideauxius* linguam Ebræam post captivitatem Babylonicam asserit prorsus inter Judæos interiisse; eosque rectam legendi rationem, verumque librorum sensum, a doctoribus suis, Masorethis pura & Cabbalistis, addiscere necesse habuisse: sed ibi agit cum de fabula Judæorum, duplicem legem, oralem & scriptam, fugentium, quam quidem refutandam sibi sumit, tum de origine punctorum vocalium, quæ a Masorethis inventa esse perhibet. Vid. ejus *Historia Vet. & Nov. Test. cum historia profana connexa* P. I pag. 498 seq. & pag. 493 seq. edit. Germ. Dresdenfis. Assertis hisce suis fretus Autor, pergit monere, Christum & Apostolos, quando Judæos refutandos sibi sumebant, ad traditiones, ab illis confidas sese accommodasse, eosque ex his ab illis concessis,

cessis, principiis refellere studuisse. Hoc vero ex eo apparere perhibet, cum quod *Paulus* legem cerimonialem, quam *Moses* aeternae auctoritatis, Judaeorum posteros obligantis, esse asserit, in respectu ad sensum literalem, a *Mose* intentum, rejicit, eamque ullo modo nos obligare, cum auctoritas ejus morte Christi abrogata sit, negat: tum quod legem hanc, quam *Mosen* in peculiaris divini favoris signum, quo populus Dei a ceteris orbis gentibus distingueretur, accepisse refert, ordinationem carnalem atque mundanam, quae cecos nos efficiat, declarat. Quae cum ita sint, sole meridiano clarius elucere putat, legem, quae ita comparata sit, institutum divinum haud dicendam, neque adeo nova opus esse ad ejusmodi legem abolendam revelatione. Populo potius ex communibus rationis atque naturae principiis jus, ad ejusmodi servitutis jugum, cui adhuc subjectus erat, dejiciendum, competuisse perhibet. Cum vero omnis ordinatio servilis ob id ipsum, quod in servitutem nos dejecit, abroganda sit; hinc *Paulum* Judaeos ad eam legem abolendam excitasse affirmat. Tam certum enim esse, quam quod certissimum, quod *Paulus*, quando gentibus & Judaeis, per omnes imperii Romani partes dispersis, Evangelium annuntiabat, legis ceremonialis obligationem haudquaquam urgeret, quam potius Christi morte atque sacrificio impletam abrogatamque esse asseverabat. Christiani generatim affirmant, *Paulum*, peculiari revelatione divina, ipsi concessa, inductum, hoc affirmasse, idque propterea, quod lex ceremonialis, typus tantummodo rerum meliorum, earundemque futurarum, hancque adeo ob causam abrogandarum, fuerit. Quae res utrum ita se habeat, an vero *Paulus* tantummodo nostris ἀντὶ τῶν Ἰουδαίων contra Judaeos differat, unum idemque sibi esse, Autor asserit. Illud vero certum esse inquit, quod *Paulus*, quanquam acriter contra legem ceremonialem differat, nihilo tamen minus, quamdiu vixit, legem ceremonialem, aequae ac ceteri, a quo Apostolico viventes, profelyti, observaverit. Hinc vero ardua illa quaestio exortitur, quibus argumentis ductus *Paulus* ita se gesserit. Quod si haec lex divina originis, voce hac sensu recentiori accepta, fuisset,

fuisse, sequeretur, ut homines ad eam, tanquam legem justitiæ, per quam justitiã consequi debuissent, fuissent adstricti: quæ igitur obligatio haud alio modo, nisi per formalem directamque legis abrogationem, per novam revelationem factam, tolli potuisset. Hoc vero factum non esse, ex *Pauli* ceterorumque Apostolorum agendi ratione patet. Hi enim legem illam observabant, eidemque post conversionem ad Christianismum æque, ac antea, obedientiam præstabant: non quidem ita, ut per eam justitiã, coram Deo valentem, quærerent, sicut legi civili, in urbe, ubi degebant, receptæ. Hac ex ratione controversia inter *Paulum* ceterosque Apostolos ex una, & inter doctores circumcisionis ex altera, parte enascébatur. Hi enim legem, necessariam Religionis partem, per quam homo coram Deo justificaretur, esse affirmabant. Quibus *Paulus* contradicebat, legem civilis tantum originis esse asserens. Huic igitur materiæ ut lucem affundat Autor, controversias, eapropter *Pauli* & reliquorum Apostolorum ætate agitas, fuscè copioseque e *Cap. XV & XXI Actuum* recenset. Quod posteaquam præstitisset, tandem ita de *Paulo* pronuntiat, quod neque re vera Judæus, neque re vera Christianus, fuerit, sed modo huic, modo illi, parti, prout occasio tulerit, se addixerit. Quid? quod eo progrediatur effrenata ejus audacia, ut *Paulo* primum inter eos locum tribuere non erubescat, qui eo tempore, in rebus ad religionem spectantibus, rationi, plus quam decet, indulgere. (*St. Paul was the great Free-thinker of his age.*) Quare hoc de eo fert iudicium, quod rationem adversus præjudicium autoritatis masculæ defenderit, iisque, qui sub specioso divinæ ordinationis atque revelationis obtentu deplorandum quoddam superstitionis, cæcitatæ, & servitutis, chaos introducere laborarunt, masculæ contradixerit. Ast vero successum minus prosperum expertum esse *Paulum*, queritur. Non enim Judæi solum, sed ipsi quoque Christiani, coacto contra eum concilii decreto, conatum ejus reprimere atque invertere laborabant. Quo vero non obstante, *Paulus* constanter legis originem divinam, ejusque in rebus ad religionem aut conscientiam spectantibus obligationem,

ligationem, negabat. Præter jam memoratam, aliam adhuc inter *Paulum* ex una, & *Petrum* atque reliquos Apostolos ex altera, parte exortam esse controversiam meminit, cujus quidem eo rediit summa: utrum, qui ex gentibus Christianam fidem erant amplexi, a Christianis ex-Judæis tanquam fratres essent recipiendi, adeoque his cum illis unam colere societatem licitum esset, nec ne. Quam quidem quæstionem *Petrus* affirmabat, qui ideo, peculiari sibi facta visione fretus, *Cornelium*, salutari aqua ablutum, in societatem Christianorum recipiebat. Cujus rei fama cum ad ecclesiam Hierosolymitanam, quæ maximam partem e Judæis erat composita, perveniret; *Petrus* uno omnium consensu condemnabatur. Posteaquam vero ille, quæ sibi contigerant, enarrasset, in ejus sententiam ire, communemque cum eo causam facere, non dubitabant. Annis aliquot circumactis, controversia hæc, per aliquod tempus sopita, denuo agitari cœpit. Quæ vero ut in herbæ quasi suffocaretur, Hierosolymis concilium cogebatur, cui *Paulus* & *Barnabas* interesse jubebantur. Ab hoc concilio illud dabatur decretum, ut ii, qui e gentibus Christo nomen dederant, ad nullas alias res observandas adstringerentur, quam ut abstinerent a fornicatione, ab idolothytis, a sanguine & suffocato; quod si fecerint, a Judæis ad Christum conversis tanquam fratres, & socii unius ejusdemque religionis, reciperentur. Cui decreto licet ceteræ ecclesiæ omnes se submitterent, *Paulus* tamen illud admittere, adeoque concedere, nolebat, ut iis, qui e gentibus fidem Christianam erant amplexi, lex profelytismi, tanquam ad salutem consequendam necessaria, injungeretur observanda: idque eam præcipue ob causam, quoniam sibi peculiarem hæc de re revelationem contigisse affirmabat. Quæ cum reliquis non obtigerat Apostolis, hinc, eos a *Paulo* convincti non potuisse, existimat Autor. Neque miraculis componi potuisse hæc controversiam perhibet, idque ideo, quoniam *Petrus* tot tantaque, quanta *Paulus*, miracula perpetraret, adeoque eadem ex utraque parte esset evidentiæ; quid? quod, cum reliqui omnes *Paulo* adversarentur, ipsum, quod multitudinem miraculorum attinet, maximopere superatum fuisse asserat. Quod-

si quis obverteret, *Paulum*, rebus sic comparatis, aliud, idque a *Petri* & ceterorum Apostolorum doctrinis diversum, Evangelium prædicasse videri, eosque adeo in doctrinis, ad fidei fundamentum pertinentibus, inter se discrepasse, quare impossibile sit, ut omnes a Deo fuerint inspirati, & a Spiritu S. agitati; ei Autor regerit, eos, qui iis temporibus florere, viros sanctos non gloriosos fuisse de Spiritu quodam sancto, qui homines infallibiles, peccandique nescios, redderet, eosque ita ab errandi vitio servaret immunes, ut neque se ipsos in iudicando deciperent, neque alios hac sua opinione fallerent. Hanc enim prærogativam, quam Apostoli, Spiritu S. donoque miracula perpetrandi instructi, nunquam sibi arrogarunt, sequioribus demum temporibus Ecclesiam Romanam sibi tribuisse. Qui vero Apostolorum ætate hæc donis erant ornati, iis, ut Autor asserit, libertas relicta erat, secundum rationis atque prudentiæ humanæ principia iis utendi. Quare fiebat, ut alii recte, & fini huic congruenter convenienterque, iis uterentur, alii vero eadem in instrumenta, æmulationem & fastum suum promoventia, converterent, hacque ratione maximis turbis ansam præberent. Cum igitur & falsi Prophetæ, & maximi impostores, miracula perpetrarent, hinc patere existimat, eos, qui hæc donis præditi fuere, & falli & fallere nescios hæud fuisse. Si enim miracula veritati doctrinæ confirmandæ inserviissent, ea a sceleratis illis hominibus hæudquaquam perfici potuissent. His vero præsuppositis, asserere non dubitat, convictionem illam, quæ in intellectu de veritate doctrinæ cujusdam, per inspirationem seu revelationem immediatam gignitur, apud eum solum, cui revelatio obtigit, non yero apud alios, divina autoritate gaudere. Istos vero, quibus hæc ab illis traditur veritas, ad eandem, ob illorum fidem & autoritatem, non vero tanquam testimonium divinum, divina autoritate ornatum, accipiendam obstringi. Omnem enim de divinitate doctrinæ cujusdam ex eo proficisci certitudinem, quod detur unum quoddam, immo unicum, idque certum atque infallibile, de divinitate doctrinæ cujusdam iudicandi criterium, cui tanquam rei, ad religionem & conscientiam spectanti, fidem adhibere tenemur; quod quidem iudicium

dicium constituerent veritatem & æquitatem moralem; intellectui recte propositam, beneque ab eo perpenſam. Quapropter, quando Deus non immediate, neque directe, cum hominibus loquitur, neque eo ipſo tempore rei ipſius ratio & iuſtitia moraliſ clara redditur, probabile quidem, ſed non certum, eſſe, quod lex poſitiva a Deo ſit proſecta. Quodſi vero aliquis, rebus ſic comparatis, dubius adhuc atque incertus hæretet, ei illud ſuppeditat conſilium Autor, ut aſſenſum ſuum retineat, donec res argumentis magis idoneis ſit firmata. Duas enim dari religionis ſpecies, naturalem alteram, alteram revelatam. Illam, cum æternis, neque unquam mutandis, regulis atque principiis veritatis & æquitatis moraliſ innitatur, eandem ſemper fuiſſe, eodemque ſemper modo ab intellectu humano, quamprimum, rite illi propoſita, ab eo perpendatur, apprehendi affirmat. Hanc vero poſitivam & revelatam ut plurimum dici, idque, ut eo melius ab illa diſcernatur, fieri perhibet. Eam politicam, ſeu hierarchicam, vocat, per quam illam a ſe intelligi dicit religionem, non quam ipſi Clerici credunt, ſed quam e ſyſtematibus ſuis didicere, & ad quam, aliis inſtillandam, conſcientia, ſeu potius utilitas & commodum, eorum impellere eos videtur. Quæ quidem religio, ſicuti nunquam, ex mente Autoris, exſtitit, ita quoque alii haud ſuperſtrui poteſt fundamento, niſi *traditioni, hiſtoriam, & auctoritati humane*; quare diverſis temporibus diverſisque in regionibus & ipſa fuit diverſa. Ex qua religionis diverſitate diverſas hominum de doctrinis, in ea propoſitis, opiniones promanſſe ſentit. Hic eo uſque temeritas & inſania ejus progreditur, ut religionem ſanctiſſimam vocare ſarraginem fictionum non vereatur. Miracula divinitati doctrinæ firmum præbere argumentum, proſus negat. Inter potentiam enim miracula patrandi, & veritatem doctrinæ, ab iis, qui miracula edidere, propoſita, nullum dari nexum aſſerit: quanquam ea eſt liberalitate, ut non omnem miraculiſ fructum atque uſum deneget. In eo autem, quem præſtant, uſum ponit, quod homines per ea ex ſupina, quæ ipſis adhzret, negligentia & incogitantia excitentur, atque ad ſobriam quietamque rerum, miraculis firmatarum, contemplationem per-

permoveantur, idque in primis tum, cum eadem in generis humani commodum atque emolumentum edita esse animadvertunt. Hac enim ratione convinci eos asserit, quod, qui donis hisce extraordinariis sunt instructi, eumque illis utuntur in finem, haud malo in eos animo sint præditi, sed veram maximamque eorum salutem promovere studeant. Quem quoque effectum in animis populi miracula Christi ejusque legatorum exseruisse perhibet. Convincebantur enim illis homines, viros hosce neque Dei, neque civitatis, esse inimicos: simulque excitabantur, ut finem & naturam doctrinarum propositarum animo tranquillo pensarent, neque cæco eas impetu ob sacerdotum & doctorum suorum autoritatem pro veris amplecterentur. Quæ cum ita sint, elucere exinde putat, miracula præjudicii removendis, animique attentioni excitandæ, quam maxime inservire. Hac autem occasione in Clericos atque Theologos, aliam, eamque faviozem, verboque divino conformem, de miraculorum natura & fine sententiam foventes, vehementer invêhitur, & detestandis eos didiceris atque conviciis proscindit. Posteaquam igitur mentem suam de legum moralis & cerimonialis usu ac sine explicasset, ad doctrinas, in Novi Testamenti tabulis comprehensas, sub examen vocandas progreditur. Eas autem nihil rationi adversum complecti existimat, dummodo rite intelligantur. Quod si fiat, tum demum Theologorum commodis eas haud amplius inservituras esse pronuntiat. Maximum vero, ex ejus mente, emolumentum e doctrina de Sacramentis in Clericos redundavit. Nam, cum ista necessaria gratiæ media, quæ præter Clericos dispensare nemini licitum sit, perhibeant, sequi ait, Clericos æque necessarios esse, ac ipsa Sacramenta. Nullum vero iis in Sacramenta jus competere, hæcque eadem gaudere efficacia, si per laicorum manus distribuuntur, qua, cum a Clericis porriguntur, gaudent, e Novi Testamenti libris patere, quæ summa ejus est protervitas, asserere non erubescit. Quid? quod, Sacramenta instituta fuisse eum in finem, asserat, ut ad tempus tantummodo durent, non vero ut immutabiles sint ecclesiæ leges. Cui impiæ assertioni ut specieem quandam conciliet, observandum monet, quod, quæ vo-

cantur Sacramenta, civiles tantummodo ritus sint, qui tempore Christi, & jam ante illud, inter Judæos viguerint. Christus igitur, secundum ejus opinionem, novos quosdam ritus minime instituit, sed ritus duos antiquos, eosdemque inter Judæos obtinentes, in usum sacrum, naturæ religionis Christianæ conformem, convertit. Judæi unumquemque profelytum portæ, cum integra ejus familia, baptizabant; profelytos vero justitiæ non baptizabant solum, sed quoque circumcidebant. Licet igitur profelyti cum integra gente sua a Judæis baptizarentur, posteri tamen eorum, in eadem fide permanentes, baptismatis fonte non abluébantur. Sacerdotibus circa hunc ritum æque ac circa circumcisionem partes erant nullæ, sed iste vel ab antistite familiæ, vel ab alio quodam, cui hujus rei data erat facultas, peragebatur. Cum igitur Christus de ritibus, in Baptismi administratione observandis, novum non dederit præceptum, eum ritum secundum cerimonias, inter Judæos vigentes, a nobis quoque administrandum esse, Autor perhibet, quod etiam ab Apostolis primisque Christianis factum esse, non dubitat. Ex hisce vero illud sequi affirmat, ut Baptismus iis tantummodo impertiatur, qui fidem Christianam amplectuntur, non vero ad liberos posterosque eorum, in eadem ecclesia natos, eandemque fidem amplectentes, extendatur. Quare neque solis Clericis, exclusis laicis, Sacramenti hujus dispensationem competere contendit; quanquam, decori causa, a nonnullis ecclesiis privilegium hoc illis sit concessum. Quod vero de Baptismi Sacramento affirmat, neque ab ecclesia istud ordinatum, neque Clericis administrandum concessam esse, illud etiam de S. Coenæ Sacramento asserit. More erat inter Judæos receptum, ut, peracta coena, panem frangerent, fracturamque per mensam distribuerent, cum quo pane unicuique convivarum poculum, vino repletum, porrigebatur. Quo ritu sicuti coenæ finis imponebatur, ita Deo quoque, conceptis precibus, gratiæ pro præstitis beneficiis agebantur, qui simul implorabatur, ut eos iisdem beneficiis amplius dignari, atque ita gubernare eos, vellet, ut bene iis uti haud intermittant. Christum igitur, quando cum discipulis suis pascha celebrabat, secundum hunc

inter

inter Judæos receptum morem, panem vinumque iis distribuisse, nihilque adeo in hoc ritu mutasse, perhibet, præterquam quod discipulis suis injungeret, ut calicem, qui a Judæis poculum gratiarum actionis vocabatur, in nomine suo, id est, in testimonium fidei, ac professionis doctrinæ ejus, exhaurirent. Speciatim vero id jussisse Christum ait, ut, quando e poculo hoc biberent, in memoriam sibi revocarent, quod ipse, amore erga humanum genus ductus, cœlestem doctrinam, a se annuntiatam, morte, quam perpeffus fuit, confirmaverit: quare, cum hunc ritum celebraret, eum tanquam suorum patremfamilias, minime vero ut episcopum seu sacerdotem, se gessisse. Hunc ritum deinde in copiosiores ecclesias, & primum quidem in Corinthiacam, quanquam sine ullo ab Apostolis facto mandato, introductum, &, posteaquam demum ad Clericorum manus pervenit, ab iis in mysterium statim conversum esse, nugatur. Nos igitur, ex Philosophi hujus mente, ab iis, quæ circa primam hujus Sacramenti ordinationem observabantur, tam longe recessimus, ut vix ac ne vix quidem, quid nobis cum Christo & Apostolis ex hoc ritu commune remanserit, possit dijudicari. Apostoli in S. Cœnæ administratione panem adhibebant tenuem, facileque confringendum, quo quidem, Christi pro nobis fractum esse corpus, significabant; nos vero utimur pane duro, qui, cum manibus comminui non possit, in partes est secandus. Apostoli azymum panem, ad sinceritatem veritatemque adumbrandam, sumebant; nos vero fermentatum usurpamus. Apostoli, ritum hunc religiosum esse, asserbant, quem cuius patrifamilias in domo sua celebrare erat licitum; ast Clerici ritum hunc templis vindicaverunt, in quibus raro veram amicitiam mutuamque consensum coli, Autor calumniatur. Apostoli ritum hunc a fratribus suis, laicos puta, observari voluere; Clerici vero peculiarem, eandemque mysterii plenam, actionem, quæ necessarium gratiam assequendi medium contineat, ex eo fecerunt. Apostoli æque ac ii, qui prioribus post C. N. Seculis vivere, Christiani, vinum aqua miscebant, ad aquam & sanguinem, quorum utrumque ex Christi latere perfosso profluxit, significandum; nostra vero ætatis Clerici merum vinum adhibent.

Zzz 2

Ut

Ut vero, quæ hæcenus garriërat Autor, in compendium reduceret, hanc calumniarum suarum summam exhibuit: omnes ritus, qui Apostolorum ætate, nec ita multo post, circa S. Cœnæ administrationem observati fuere, a Clericis esse abrogatos, eorumque loco proprias illorum mutationes & figmenta introducta atque substituta. Hinc ad doctrinam de S. Baptismo, qui ei novum quoque Clericorum figmentum audit, revertitur. Inter Judæos mos ille vigebat, ut corpus aqua sæpius abluerent, idque eam præcipue ob causam, quoniam ad scabiem & lepram valde erant proclives. Quæ cum inter Christianos cesset causâ, neque iis opus esse nugatur, ut corpus aqua frigida, seu baptismi aqua, abluant. Ita vero omnem exuere pudorem necesse habet is, qui sanctissimas religionis Christianæ doctrinas & cerimonias aliorum exponere ludibrio sibi proposuit. Quid igitur mirum, quod sceleratus hic homo Angliæ, tantam animos hominum occupasse, audacter pronuntiet, lethargiam, (ejusmodi enim vocabulum præfractæ frontis virum decet,) quæ alia ratione removeri nequeat, quam si acerbo utatur & mordaci scribendi genere. Egregie hoc ipsum adhibet, quando de cultu publico, Deo præstando, deque Verbi divini ministris, in quos atram bilem effundit, & quos, quæcunque agunt, auri sacra fame adductos, agere, nefarie nugatur, verba facit. Ejusmodi vero qui præditus est animo, ab eo alia, quam ab Autore suppeditata est, religionis Christianæ notio exspectari nequit. Est vero ipsi religio revelata, vel, uti loqui ei placet, Christianismus sacerdotalis, fides, ejusmodi doctrinis præstita, quæ nullo modo possunt intelligi, & de quibus adeo nulla formari potest notio: exferitque se hæc religio in eorum usu mediorum, in quibus nullus naturalis, seu rationalis, nexus, nullusque ad propositum finem respectus, datur. Hæc si nimis longa cuiquam videatur definitio, brevior ipsi ad manus est, ita concepta: Religio Christiana mystica est ad salutem via. A doctrina de Sacramentis ad redemptionem a Christo factam progreditur, de qua ut mentem suam eo melius exponere possit, antea de lege Judæorum & propitiatione per sanguinem præstanda disserit. Ipsa sacrificia poenæ loco Judæis immola esse affirmat; hacque occasione eos, qui sacrifici-

sacrificia loco vitæ peccatoris accepta esse perhibent, acriter perstringit. Jam quoque ad primogenitorum redemptionem pervenit, hancque proponit quæstionem: utrum, cum Deus Leviticis masculos loco primogenitorum masculorum acceperit, hi hac ratione a morte & tyrannide fuerint liberati, an vero contra ea prosperitate & felicitate privati. Hic, a libertate & privilegiis Levitarum eos quidem liberatos, simul vero in eam, cui reliqua gens Judæa subiecta erat, miseriam atque servitutem detrusos esse, respondet. His igitur præmissis, ipsam de redemptione per Christum facta doctrinam pertractare aggreditur. Quod dum facit, hostilem in Christianam religionem animum novis speciminibus prodit. Statim enim sub initium hujus pertractationis calumniatur, voces, *sacrificium, oblatio pro peccatis, expiatio, propitiatio, redemptio*, sapius in sacris literis, respectu ad Christi mortem habito, occurrentes, quoniam ut plurimum sensu nimis stricto accipiuntur, omnia totius Christianissimi systemata vehementer perturbasse, id quod ab eo tempore factum esse nugatur, quo viri docti congruum duxere, mysterium scientiamque quandam occultam ex iis fingendi. Deinde asserit, Deum personas non accipere, sed, quicumque eum timet, justeque agit, ex quacunque prognatus natione, cujuscunque sit ætatis, vixeritque sub Evangelio, an minus, eum fore Deo acceptum. Quæ cum ita sint, haudquaquam opus esse dicit, ut communem illam Judæorum hypothesin de satisfactione pro peccatis præstanda arripiamus. Nimis enim rigidum ipsi videtur, affirmare, quod Deus infontem loco fontium puniverit, delictaque commissa condonet, propterea, quod persona innocens ea, quæ rei perpeti debuerint, sit perpeffa. Deum abunde testatum esse, quod peccata sub nulla, nisi pœnitentiæ, ab ipso peccatore susceptæ, conditione remittere, eumque, qui, pœnitentiã agens, revertatur, rejicere, nolit. Quæ cum æterna & immutabilis Dei lex sit, in ratione & revelatione fundata idem esse affirmat, utrum Christus passus & mortuus fuisset, an minus. Christo enim, quæ fecit & passus est, sui potius causa sustinenda fuisse. Cum enim ex liberrima voluntate opus illud, cujus causa missus erat, suscepit,

sceperit, eum quoque ad obedientiam, hoc in opere peragen-
 do præstandam, non secus ac nos pro virium nostrarum modo,
 obligatum fuisse asserit. Quare Christus ipse mortem suam,
 tanquam propitiationem & expiationem pro peccatis mundi,
 conditionemque salutis generis humani sine qua non, consi-
 derasse ei videtur. Quod enim nisi fecisset, eum neque repe-
 titis frequenter vicibus, neque tanto animi ardore, Deum pre-
 cibus imploratum fuisse putat, ut ejusmodi tentationibus haud
 ipsum tradere, tristitiæque illud poculum ab ipso, si fieri posset,
 auferre, velit. Ut vero, quæ tuetur, asserta impia specie quadam
 commendet, omnia religionis mysteria meram esse allegoriam,
 secundum literam intellectam & applicatam, seu, quod idem ipsi
 est, falso applicatam, & prorsus non intellectam, qua est teme-
 ritate, affirmat. Quæ si admittatur assertio, tunc facili nego-
 tio, quæ alias obverti possent, objectiones corrumpere putat.
 Quodsi enim quis ex eo quæreret, qui fiat, ut in Novi Fœderis
 tabulis mortis Christi mentio sæpius injiciatur, eaque tanquam
propitiatio, expiatio, redemptio, redemptionisque pretium, repræ-
 sentetur, ei Philosophus hic respondet, significatio hoc sensu
 fieri, hisque indigitari vocibus, Christum, qui veram mundo
 annuntiavit religionem, martyris instar sanguine suo eandem con-
 firmasse, hocque adeo facto optimum de religionis Christianæ
 veritate testimonium edidisse, simulque demonstrasse, quod ne-
 que imponere hominibus, neque emolumentum vanum capere,
 intenderit. His jactis fundamentis, quem verum & genuinum
 mortis Christi finem, beneficiaque ex illa in nos redundantia, esse
 putat, edisserit. Quod dum facit, tam generosum atque libe-
 ralem se præbet, ut, si id non assequatur, ut *orthodoxi Chri-*
stiani nomen ipsi tribuatur, tamen, qui ipsi videtur honorifi-
 cus, Deistæ Christiani titulum non aspernetur. In quem vero
 Christus veræ religionis causa mortuus est, finis hic ex mente
 Autoris est: 1) ut hac ratione, dum ad Patris cœlestis voluntatem
 totum se componebat, eminentissimo modo suam erga Deum
 obedientiam commonstraret, simulque summum illud honoris
 atque remunerationis, cujus causa omnes illos cruciatus susci-
 piebat, fastigium assequeretur; 2) ut absolutam Dei autoritatem,

animum

animum a partium studio alienum, justitiam ejus haudquaquam flectendam, necessitatemque obediendi perfectissimam, quæ quidem præmiorum condiciones omnibus hominibus, omni ætate, in omnibus actionum circumstantiis, injunctæ erant, evinceret atque demonstraret. Ex qua Christi obedientia 3), tanquam ex illustri exemplo, nos discere posse ait, Deo omnino obedientiam præstari posse, nosque, si auxilio ad eam declarandam opus nobis sit, a Deo illud esse consecuturos. 4) Morte Christi, ejusque obedientia, ostendi & commendari nobis, perhibet, maxima illa commoda, absolutamque necessitatem, qua obstringimur, ut in Dei voluntate acquiescamus; & ab ea pendeamus: simul vero precum efficaciam & effectum, sapientiam quoque, & emolumenta, quæ in respectu ad futuram vitam cum ejusmodi acquiescentia in voluntate divina sunt conjuncta, commonstrari asserit. Hac occasione fuscè copioseque de libertate actionum humanarum, & providentia divina, dissertit. Quæ dissertatione finita, doctrinam de satisfactione aggreditur. Eam vero præfractè negat, hac commotus ratione, quoniam alter alteri merita sua conferre non possit. Præmia enim pœnasque, quæ personis competunt, cum ipsis, ab illis susceptis, actionibus arctissime connexa esse ait. Christum vero suo nos docuisse perhibet exemplo, quod unica illa, Deo placendi, ejusque obtinendi favorem, in eo posita sit ratio, ut perfectum ei præstemus obsequium, & in ejus voluntate placide acquiescamus: quæ si non observentur condiciones, Deo nos conciliari haud posse. Christum igitur, quanquam a peccatis esset immunis, legi tamen, perfectissimam postulanti obedientiam, se subjecisse, hacque adeo ratione peccatoribus se ipsum annumerasse. Quo modo si mors Christi explicetur, eam nulla ratione pœnam dici posse judicat. Cum enim Christus libere voluntarieque, ut servus, Deo subjectus, ageret, respectu simul ad maxima amplissimaque præmia promissa habito, inde sequi, ita eum esse punitum; prouti vir probus, qui, dum Deo obsequium exhibet, se ipsum abnegat, punitus dicitur. Quare Christum, cruci affixum, vitam suam eum deposuisse in finem ait, ut omnem justitiam impleter, exemplum perfectissimæ

atissima nobis præberet obedientiæ; regnum gloriamque ipsi promissam consequeretur, seque adeo ipsum ducem constitueret novæ œconomix, sub qua, qui vivunt, homines eadem puritatis & sinceritatis via coram Deo justificantur, simulque, maximis propositis motivis, ad mundanis cupiditatibus valèdicendum, & exemplo Christi, frugaliter, juste, pieque, in hoc seculo vivendum, excitantur. Quam suam mentem fustus edisserit, simulque ad doctrinam de lapsu diabolorum & hominum divagatur, quem quidem iterum more suo, proterve, impie, & contra clarissima S. Scripturæ testimonia, exponit. Sed nimium excresceret hæc epitome, si, quæ, cum de hac doctrina, tum de natura sacerdotii Levitici, ejusque origine & autoritate, de conditione gentis Judaicæ, & quæ fuit œconomia sub lege *Mosai- ca*, de sensu librorum a *Mosè* conscriptorum, de vaticinandi dono, Prophetis a Deo concesso, de sensu vaticiniorum, ab illis editorum & consignatorum, de ordine & scholis Prophetarum, de Régum apud Israelitas origine, de causis, ob quas a Judæis in crucem actus est Christus, de septuaginta-hæbdomadibus, a *Daniele* commemoratis, de ecclesiæ, prioribus tribus post C. N. Seculis vigentis, facie & statu, de natura & indole Christianismi, quem religionem naturalem, magis perspicue expositam, & fortioribus motivis suffultam, esse perhibet, de æternitate pœnarum infernalium, quam prorsus negat, temeraria loquacitate effutit, enarrare vellemus. Quam hostili enim in religionem Christianam animo niger hic Philosophus, bonis omnibus merito cavendus, præditus sit, ex iis, quæ ex detestando hocce, flammis ignique digno, libro hæctenus a nobis allata sunt, quemlibet æquum & pium rerum judicem abunde satis intelligere arbitramur.

TRAITE' DE LA JUSTIFICATION DU PECHÉUR
devant Dieu, &c.

hoc est,

TRACTATUS DE JUSTIFICATIONE HOMI-
nis peccatoris coram Deo, in quo simul natura,
usus,

usus, & necessitas, bonorum operum, a lapsu inde hominis, examinantur, Auctore PHIL. NAUDÆO, patre, Prof. Math. & Regiæ Societatis Berolinensis Membro.

Lugduni Bat. apud Jo. Arnoldum Langerak, 1736, 8.

Alph. 1 plag. 3.

Articulus de Justificatione ob singularem præstantiam, & constantem cum omnibus reliquis Theologiæ doctrinis nexum, a multis lapsis Lydius religionum reputatus, a *Lutbero Articulus stantis & cadentis ecclesie* dictus est. Quare Autori etiam doctissimo dignus visus fuit, qui in singulari Tractatu denuo explicaretur, & ad lancem sacrarum literarum sollicitè exigeretur. In sensu ergo non grammatico aut philosophico, sed forensi, uti par est, accepta vox *Justificatio* Autori notat actionem aut sententiam judicis, accusatum absolvētis, & pœna, qua multari debebat, liberantis, immo beneficia ipsi adjudicantis, qualia justo tantum, qui nunquam legem violavit, sed obediit semper omni fide omnibus præceptis magistri sui, tribuenda sunt. Quæ genuina vocis acceptio adversus *Arnaldum, de Beau lieu*, & Pontificios, ex *Claudii Tractatu de Justificatione* uberiùs defenditur. Rem vero ipsam orditur Autor exponendo justificationem hominis, in statu adhuc innocentie constituti, quam a nostra justificatione longe diversam, atque ex operibus primi hominis utique repetendam, affirmat. Deinde, cum sine ratione justa absolvi nemo valeat, quod tamen Sociniani de homine coram Deo justificando somniant, necessitatem sibi impostam vidit Autor, illico adjiciendi, quæcunque ad explicandam rem faciunt. De *Adoptivæ* igitur primo loco agendum putavit, quam quidem justificationis synonymum dici a Reformato, non miramur, etiam a doctoribus nostris effectibus demum justificationis annumeretur. Ceterum hanc materiam, pro more suo, solide & cum cura pertractavit Autor. Sequuntur illam materię non minus præstantes, quarum prima est de *passione æterna, inter patrem & filium* circa medium salvandi homines.

Pag. 5.

39.

51.

dicium constituere veritatem & æquitatem moralem; intellectui recte propositam, beneque ab eo perpensam. Quapropter, quando Deus non immediate, neque directe, cum hominibus loquitur, neque eo ipso tempore rei ipsius ratio & justitia moralis clara redditur, probabile quidem, sed non certum, esse, quod lex positiva a Deo sit profecta. Quodsi vero aliquis, rebus sic comparatis, dubius adhuc atque incertus hæreret, ei illud suppeditat consilium Autor, ut assensum suum retineat, donec res argumentis magis idoneis sit firmata. Duas enim dari religionis species, naturalem alteram, alteram revelatam. Illam, cum æternis, neque unquam mutandis, regulis atque principiis veritatis & æquitatis moralis innitatur, eandem semper fuisse, eodemque semper modo ab intellectu humano, quamprimum, rite illi proposita, ab eo perpendatur, apprehendi affirmat. Hanc vero positivam & revelatam ut plurimum dici, idque, ut eo melius ab illa discernatur, fieri perhibet. Eam politicam, seu hierarchicam, vocat, per quam illam a se intelligi dicit religionem, non quam ipsi Clerici credunt, sed quam e systematibus suis didicere, & ad quam, aliis instillandam, conscientia, seu potius utilitas & commodum, eorum impellere eos videtur. Quæ quidem religio, sicuti nunquam, ex mente Autoris, existit, ita quoque alii haud superstrui potest fundamento, nisi *traditioni, historia, & auctoritati humanae*; quare diversis temporibus diversisque in regionibus & ipsa fuit diversa. Ex qua religionis diversitate diversas hominum de doctrinis, in ea propositis, opiniones promanasse sentit. Hic eo usque temeritas & insania ejus progreditur, ut religionem sanctissimam vocare sarraginem fictionum non vereatur. Miracula divinitati doctrinæ firmum præbere argumentum, prorsus negat. Inter potentiam enim miracula patrandi, & veritatem doctrinæ, ab iis, qui miracula edidere, propositæ, nullum dari nexum asserit: quanquam ea est liberalitate, ut non omnem miraculis fructum atque usum deneget. In eo autem, quem præstant, usum ponit, quod homines per ea ex supina, quæ ipsis adhaeret, negligentia & incogitantia excitentur, atque ad sobriam quietamque rerum, miraculis firmatarum, contemplationem per-

permoveantur, idque in primis tum, cum eadem in generis humani commodum atque emolumentum edita esse animadvertunt. Hac enim ratione convinci eos asserit, quod, qui donis hincce extraordinariis sunt instructi, eumque illis utuntur in finem, haud malo in eos animo sint præditi, sed veram maximamque eorum salutem promovere studeant. Quem quoque effectum in animis populi miracula Christi ejusque legatorum exferuisse perhibet. Convincebantur enim illis homines, viros hosce neque Dei, neque civitatis, esse inimicos: simulque excitabantur, ut finem & naturam doctrinarum propositarum animo tranquillo pensarent, neque cæco eas impetu ob sacerdotum & doctorum suorum auctoritatem pro veris amplecterentur. Quæ cum ita sint, elucere exinde putat, miracula præjudicii removendis, animique attentioni excitandæ, quam maxime inservire. Hac autem occasione in Clericos atque Theologos, aliam, eamque saniozem, verboque divino conformem, de miraculorum natura & sine sententiam foventes, vehementer invehitur, & detestandis eos dicitur atque conviciis profcindit. Posteaquam igitur mentem suam de legum moralis & cerimonialis usu ac sine explicasset, ad doctrinas, in Novi Testamenti tabulis comprehensas, sub examen vocandas progreditur. Eas autem nihil rationi adversum complecti existimat, dummodo rite intelligantur. Quod si fiat, tum demum Theologorum commodis eas haud amplius inservituras esse pronuntiat. Maximum vero, ex ejus mente, emolumentum e doctrina de Sacramentis in Clericos redundavit. Nam, cum ista necessaria gratiæ media, quæ præter Clericos dispensare nemini licitum sit, perhibeant, sequi ait, Clericos æque necessarios esse, ac ipsa Sacramenta. Nullum vero iis in Sacramenta jus competere, hæcque eadem gaudere efficacia, si per laicorum manus distribuantur, quæ, cum a Clericis porriguntur, gaudent, e Novi Testamenti libris patere, quæ summa ejus est protervitas, asserere non erubescit. Quid? quod, Sacramenta instituta fuisse eum in finem, asserat, ut ad tempus tantummodo durent, non vero ut immutabiles sint ecclesiæ leges. Cui impiæ assertioni ut speciem quandam conciliet, observandum monet, quod, quæ vo-

cantur Sacramenta, civiles tantummodo ritus sint, qui tempore Christi, & jam ante illud, inter Judæos vigerint. Christus igitur, secundam ejus opinionem, novos quosdam ritus minime instituit, sed ritus duos antiquos, eosdemque inter Judæos obtinentes, in usum sacrum, naturæ religionis Christianæ conformem, convertit. Judæi unumquemque profelytum portæ, cum integra ejus familia, baptizabant; profelytos vero justitiæ non baptizabant solum, sed quoque circumcidebant. Licet igitur profelyti cum integrâ gente sua a Judæis baptizarentur, posteri tamen eorum, in eadem fide permanentes, baptismatis fonte non abluebantur. Sacerdotibus circa hunc ritum æque ac circa circumcisionem partes erant nullæ, sed iste vel ab antistite familiæ, vel ab alio quodam, cui hujus rei data erat facultas, peragebatur. Cum igitur Christus de ritibus, in Baptismi administratione observandis, novum non dederit præceptum, eum ritum secundum ceremonias, inter Judæos videntes, a nobis quoque administrandum esse, Autor perhibet, quod etiam ab Apostolis primisque Christianis factum esse, non dubitat. Ex hisce vero illud sequi affirmat, ut Baptismus iis tantummodo impertiatur, qui fidem Christianam amplectuntur; non vero ad liberos posterosque eorum, in eadem ecclesia natos, eandemque fidem amplectentes, extendatur. Quare neque solis Clericis, exclusis laicis, Sacramenti hujus dispensationem competere contendit; quanquam, decori causa, a nonnullis ecclesiis privilegium hoc illis sit concessum. Quod vero de Baptismi Sacramento affirmat, neque ab ecclesia istud ordinatum, neque Clericis administrandum concessum esse, illud etiam de S. Coenæ Sacramento asserit. More erat inter Judæos receptum, ut, peracta coena, panem frangerent, fractumque per mensam distribuerent, cum quo pane unicuique convivarum poculum, vino repletum, porrigebatur. Quo ritu sicuti coenæ finis imponebatur, ita Deo quoque, conceptis precibus, gratiæ pro præstitis beneficiis agebantur, qui simul implorabatur, ut eos iisdem beneficiis amplius dignari, atque ita gubernare eos, vellet, ut bene iis uti haud intermittant. Christum igitur, quando cum discipulis suis pascha celebrabat, secundum hunc

inter

inter Judæos receptum morem, panem vinumque iis distribuisse, nihilque adeo in hoc ritu mutasse, perhibet, præterquam quod discipulis suis injungeret, ut calicem, qui a Judæis poculum gratiarum actionis vocabatur, in nomine suo, id est, in testimonium fidei, ac professionis doctrinæ ejus, exhaurirent. Speciatim vero id jussisse Christum ait, ut, quando e poculo hoc biberent, in memoriam sibi revocarent, quod ipse, amore erga humanum genus ductus, cœlestem doctrinam, a se annuntiatam, morte, quam perpessus fuit, confirmaverit: quare, cum hunc ritum celebraret, eum tanquam suorum patremfamilias, minime vero ut episcopum seu sacerdotem, se gessisse. Hunc ritum deinde in copiosiores ecclesias, & primum quidem in Corinthiacam, quanquam sine ullo ab Apostolis facto mandato, introductum, &, posteaquam demum ad Clericorum manus pervenit, ab iis in mysterium statim conversum esse, nugatur. Nos igitur, ex Philosophi hujus mente, ab iis, quæ circa primam hujus Sacramenti ordinationem observabantur, tam longe recessimus, ut vix ac ne vix quidem, quid nobis cum Christo & Apostolis ex hoc ritu commune remanserit, possit adjudicari. Apostoli in S. Cœnæ administratione panem adhibebant tenuem, facileque confringendum, quo quidem, Christi pro nobis fractum esse corpus, significabant; nos vero utimur pane duro, qui, cum manibus comminui non possit, in partes est secandus. Apostoli azymum panem, ad sinceritatem veritatemque adumbrandam, sumebant; nos vero fermentatum usurpamus. Apostoli, ritum hunc religiosum esse, asserbant, quem cuiusvis patrifamilias in domo sua celebrare erat licitum; at Clerici ritum hunc templis vindicaverunt, in quibus raro veram amicitiam mutuamque consensum coli, Autor calumniatur. Apostoli ritum hunc a fratribus suis, laicos puta, observari voluere; Clerici vero peculiarem, eandemque mysterii plenam, actionem, quæ necessarium gratiam assequendi medium contineat, ex eo fecerunt. Apostoli æque ac ii, qui prioribus post C. N. Seculis vixere, Christiani, vinum aqua miscebant, ad aquam & sanguinem, quorum utrumque ex Christi latere perfosso profluxit, significandum; nostra vero ætatis Clerici merum vinum adhibent.

Ut vero, quæ hætenus garriërat Auctor, in compendium reduceret, hanc calumniarum suarum summam exhibuit: omnes ritus, qui Apostolorum ætate, nec ita multo post, circa S. Cœnæ administrationem observati fuere, a Clericis esse abrogatos, eorumque loco proprias illorum mutationes & figmenta introducta atque substituta. Hinc ad doctrinam de S. Baptismo, qui ei novum quoque Clericorum figmentum audit, revertitur. Inter Judæos mos ille vigeat, ut corpus aqua sæpius abluerent, idque eam præcipue ob causam, quoniam ad scabiem & lepram valde erant proclives. Quæ cum inter Christianos cesset causa, neque iis opus esse nugatur, ut corpus aqua frigida, seu baptismi aqua, abluant. Ita vero omnem exuere pudorem necesse habet is, qui sanctissimas religionis Christianæ doctrinas & ceremonias aliorum exponere ludibrio sibi proposuit. Quid igitur mirum, quod sceleratus hic homo Angliæ, tantam animos hominum occupasse, audacter pronuntiet, lethargiam, (ejusmodi enim vocabulum præfractæ frontis virum decet,) quæ alia ratione removeri nequeat, quam si acerbo utatur & mordaci scribendi genere. Egregie hoc ipsum adhibet, quando de cultu publico, Deo præstando, deque Verbi divini ministris, in quos atram bilem effundit, & quos, quæcunque agunt, auri sacra fame adductos, agere, nefarie nugatur, verba facit. Ejusmodi vero qui præditus est animo, ab eo alia, quam ab Auctore suppeditata est, religionis Christianæ notio expectari nequit. Est vero ipsi religio revelata, vel, uti loqui ei placet, Christianismus sacerdotalis, fides, ejusmodi doctrinis præstita, quæ nullo modo possunt intelligi, & de quibus adeo nulla formari potest notio: exferitque se hæc religio in eorum usu mediæ, in quibus nullus naturalis, seu rationalis, nexus, nullusque ad propositum finem respectus, datur. Hæc si nimis longa cuiquam videatur definitio, brevior ipsi ad manus est, ita concepta: Religio Christiana mystica est ad salutem via. A doctrina de Sacramentis ad redemptionem a Christo factam progreditur, de qua ut mentem suam eo melius exponere possit, antea de lege Judæorum & propitiatione per sanguinem præstanda disserit. Ipsa sacrificia poenæ loco Judæis injuncta esse affirmat; hacque occasione eos, qui sacrifici-

sacrificia loco vitæ peccatoris accepta esse perhibent, acriter perstringit. Jam quoque ad primogenitorum redemptionem pervenit, hancque proponit quæstionem: utrum, cum Deus Levitas masculos loco primogenitorum masculorum acceperit, hi hac ratione a morte & tyrannide fuerint liberati, an vero contra ea prosperitate & felicitate privati. Hic, a libertate & privilegiis Levitarum eos quidem liberatos, simul vero in eam, cui reliqua gens Judæa subiecta erat, miseriam atque servitutem detrusos esse, responderet. His igitur præmissis, ipsam de redemptione per Christum facta doctrinam pertractare aggreditur. Quod dum facit, hostilem in Christianam religionem animum novis speciminibus prodit. Statim enim sub initium hujus pertractationis calumniatur, voces, *sacrificium, oblatio pro peccatis, expiatio, propitiatio, redemptio*, sæpius in sacris literis, respectu ad Christi mortem habito, occurrentes, quoniam ut plurimum sensu nimis stricto accipiantur, omnia totius Christianismi systemata vehementer perturbasse, id quod ab eo tempore factum esse nugatur, quo viri docti congruum duxere, mysterium scientiamque quandam occultam ex iis fingendi. Deinde asserit, Deum personas non accipere, sed, quicumque eum timet, justeque agit, ex quacunque prognatus natione, cujuscunque sit ætatis, vixeritque sub Evangelio, an minus, eum fore Deo acceptum. Quæ cum ita sint, haudquaquam opus esse dicit, ut communem illam Judæorum hypothesin de satisfactione pro peccatis præstanda arripiamus. Nimis enim rigidum ipsi videtur, affirmare, quod Deus infontem loco fontium puniverit, delictaque commissa condonet, propterea, quod persona innocens ea, quæ rei perpeti debuerint, sit perpeffa. Deum abunde testatum esse, quod peccata sub nulla, nisi pœnitentiæ, ab ipso peccatore susceptæ, conditione remittere, eumque, qui, pœnitentiam agens, revertatur, rejicere, notit. Quæ cum æterna & immutabilis Dei lex sit, in ratione & revelatione fundata idem esse affirmat, utrum Christus passus & mortuus fuisset, an minus. Christo enim, quæ fecit & passus est, sui potius causa sustinenda fuisse. Cum enim ex liberrima voluntate opus illud, cujus causa missus erat, suscepit,

scēperit, eum quoque ad obedientiam, hoc in opere peragendo præstandam, non secus ac nos pro virium nostrarum modo, obligatum fuisse asserit. Quare Christus ipse mortem suam, tanquam propitiationem & expiationem pro peccatis mundi, conditionemque salutis generis humani sine qua non, considerasse ei videtur. Quod enim nisi fecisset, eum neque repetitis frequenter vicibus, neque tanto animi ardore, Deum precibus imploratum fuisse putat, ut ejusmodi tentationibus haud ipsum tradere, tristitiæque illud poculum ab ipso, si fieri posset, auferre, velit. Ut vero, quæ tuetur, asserta impia specie quadam commendet, omnia religionis mysteria meram esse allegoriam, secundum literam intellectam & applicatam, seu, quod idem ipsi est, falso applicatam, & prorsus non intellectam, qua est temeritate, affirmat. Quæ si admittatur assertio, tunc facili negotio, quæ alias obverti possent, objectiones corrumpere putat. Quod si enim quis ex eo quæreret, qui fiat, ut in Novi Fœderis tabulis mortis Christi mentio sæpius injiciatur, eaque tanquam *propitiatio, expiatio, redemptio, redemptionisque pretium*, representetur, ei Philosophus hic respondet, significativo hoc sensu fieri, hisque indigitari vocibus, Christum, qui veram mundo annuntiavit religionem, martyris instar sanguine suo eandem confirmasse, hocque adeo factio optimum de religionis Christianæ veritate testimonium edidisse, simulque demonstrasse, quod neque imponere hominibus, neque emolumentum vanum capere, intenderit. His jactis fundamentis, quem verum & genuinum mortis Christi finem, beneficiæque ex illa in nos redundantis, esse putat, edisserit. Quod dum facit, tam generosum atque liberalem se præbet, ut, si id non assequatur, ut *orthodoxi Christiani* nomen ipsi tribuatur, tamen, qui ipsi videtur honorificus, Deitæ Christiani titulum non aspernetur. In quem vero Christus veræ religionis causa mortuus est, finis hic ex mente Autoris est: 1) ut hac ratione, dum ad Patris cœlestis voluntatem totum se componebat, eminentissimo modo suam erga Deum obedientiam commonstraret, simulque summum illud honoris atque remunerationis, cujus causa omnes illos cruciatus suscipiebat, fastigium assequeretur; 2) ut absolutam Dei auctoritatem,

animum.

animum a partium studio alienum, justitiam ejus haudquaquam
 flectendam, necessitatemque obediendi perfectissimam, quæ
 quidem præmiorum conditiones omnibus hominibus, omni
 ætate, in omnibus actionum circumstantiis, injunctæ erant, evin-
 ceret atque demonstraret. Ex qua Christi obedientia 3), tan-
 quam ex illustri exemplo, nos discere posse ait, Deo omnino
 obedientiam præstari posse, nosque, & auxilio ad eam decla-
 randam opus nobis sit, a Deo illud esse consecuturos. 4)
 Morte Christi, ejusque obedientia, ostendi & commendari nobis,
 perhibet, maxima illa commoda, absolutamque necessitatem,
 qua obstringimur, ut in Dei voluntate acquiescamus; & ab ea
 pendeamus: simul vero precum efficaciam & effectum, sapien-
 tiam quoque, & emolumenta, quæ in respectu ad futuram vi-
 tam cum ejusmodi acquiescentia in voluntate divina sunt con-
 juncta, commonstrari asserit. Hac occasione fuscè copioseque
 de libertate actionum humanarum, & providentia divina, disse-
 rit. Quæ dissertatione finita, doctrinam de satisfactione aggredi-
 tur. Eam vero præfractè negat, hac commotus ratione, quo-
 niam alter alteri merita sua conferre non possit. Præmia enim
 pœnasque, quæ personis competunt, cum ipsis, ab illis susce-
 ptis, actionibus arctissime connexa esse ait. Christum vero suo
 nos docuisse perhibet exemplo, quod unica illa, Deo placen-
 di, ejusque obtinendi favorem, in eo posita sit ratio, ut per-
 fectum ei præstemus obsequium, & in ejus voluntate placide ac-
 quiescamus: quæ si non observentur conditiones, Deo nos con-
 ciliari haud posse. Christum igitur, quanquam a peccatis esset
 immunis, legi tamen, perfectissimam postulanti obedientiam, se
 subjecisse, hacque adeo ratione peccatoribus se ipsum annu-
 merasse. Quo modo si mors Christi explicetur, eam nulla ra-
 tione pœnam dici posse judicat. Cum enim Christus libere
 voluntarieque, ut servus, Deo subiectus, ageret, respectu si-
 mul ad maxima amplissimaque præmia promissa habito, in-
 de sequi, ita eum esse punitum, prouti vir probus, qui, dum
 Deo obsequium exhibet, se ipsum abnegat, punitus dicitur.
 Quare Christum, cruci affixum, vitam suam eum deposuisse
 in finem ait, ut omnem justitiam impleret, exemplum perfe-
 ctissimæ

diffimæ nobis præberet obedientiæ, regnum gloriamque ipsi promissam consequeretur, seque adeo ipsam ducem constitueret novæ œconomix, sub qua, qui vivunt, homines eadem puritatis & sinceritatis via coram Deo justificantur, simulque, maximis propositis motivis, ad mundanis cupiditatibus valèdicendum, & exemplo Christi, frugaliter, juste, pieque, in hoc seculo vivendum, excitantur. Quam suam mentem fusius edisserit, simulque ad doctrinam de lapsu diabolorum & hominum divagatur, quem quidem iterum more suo, proterve, impie, & contra clarissima S. Scripturæ testimonia, exponit. Sed nimium excresceret hæc epitome, si, quæ, cum de hac doctrina, tum de natura sacerdotii Levitici, ejusque origine & autoritate, de conditione gentis Judaicæ, & quæ fuit œconomia sub lege *Mosai- ca*, de sensu librorum a *Mose* conscriptorum, de vaticinandi dono, Prophetis a Deo concesso, de sensu vaticiniorum, ab illis editorum & consignatorum, de ordine & scholis Prophetarum, de Regum apud Israelitas origine, de causis, ob quas a Judæis in crucem actus est Christus, de septuaginta-hebdomadibus, a *Daniele* commemoratis, de ecclesiæ, prioribus tribus post C. N. Seculis vigentis, facie & statu, de natura & indole Christianismi, quem religionem naturalem, magis perspicue expositam, & fortioribus motivis suffultam, esse perhibet, de æternitate pœnarum infernalium, quam prorsus negat, temeraria loquacitate effudit, enarrare vellemus. Quam hostili enim in religionem Christianam animo niger hic Philosophus, bonis omnibus merito cavendus, præditus sit, ex iis, quæ ex detestando hocce, flammis ignique digno, libro hætenus a nobis allata sunt, quemlibet æquum & pium rerum judicem abunde satis intelligere arbitramur.

TRAITE' DE LA JUSTIFICATION DU PÉCHEUR
devant Dieu, &c.

hoc est,

TRACTATUS DE JUSTIFICATIONE HOMI-
nis peccatoris coram Deo, in quo simul natura,
usus,

usus, & necessitas, bonorum operum, a lapsu inde hominis, examinantur, Auctore PHIL. NAUDÆO, patre, Prof. Math. & Regiæ Societatis Berolinensis Membro.

Lugduni Bat. apud Jo. Arnoldum Langerak, 1736, 8.

Alph. 1 plag. 3.

Articulus de Justificatione ob singularem præstantiam, & constantem cum omnibus reliquis Theologiæ doctrinis nexum, a multis lapsis Lydiis religionum reputatus, a *Lutbero Articulus stantis & cadentis ecclesiæ* dictus est. Quare Auctori etiam doctissimo dignus visus fuit, qui in singulari Tractatu denuo explicaretur, & ad lancem sacrarum literarum sollicitè exigèretur. In sensu ergo non grammatico aut philosophico, sed forensi, uti par est, accepta vox *Justificatio* Auctori notat actionem aut sententiam judicis, accusatum absolventis, & pœna, qua multari debebat, liberantis, immo beneficia ipsi adjudicantis, qualia justo tantum, qui nunquam legem violavit, sed obediit semper omni fide omnibus præceptis magistri sui, tribuenda sunt. Quæ genuina vocis acceptio adversus *Arnaldum, de Beau lieu*, & Pontificios, ex *Claudii Tractatu de Justificatione* uberius defenditur. Rem vero ipsam orditur Auctor exponendo justificationem hominis, in statu adhuc innocentiae constituti, quam a nostra justificatione longe diversam, atque ex operibus primi hominis utique repetendam, affirmat. Deinde, cum sine ratione justa absolvi nemo valeat, quod tamen Sociniani de homine coram Deo justificando somniant, necessitatem sibi impostam vidit Auctor, illico adjiciendi, quæcunque ad explicandam rem faciunt. De *Adoptione* igitur primo loco agendum putavit, quam quidem justificationis synonymum dici a Reformato, non miramur, etiamsi a doctoribus nostris effectibus demum justificationis annumeretur. Ceterum hanc materiam, pro more suo, solide & cum curâ pertractavit Auctor. Sequuntur illam materiam non minus præstantes, quarum prima est de *passione æterna, inter patrem & filium* circa medium salvandi homines,

Pag. 5.

39.

51.

In qua pactione pater sistitur consultans de modo salvandi & reparandi rebelles, Filius sistitur interveniens, atque offerens sese mediatorem, *virumque nominans illos peccatores, quibus jus adoptionis acquisiturus erat.* Tum pater rursus proposuisse dicitur conditiones, ex parte redemptoris requisitas, quas implere promissit filius, vereque obedivit. Jungitur doctrinæ huic

Pag. 100.

dogma de *Fœdere gratiæ*, intuitu motivorum, conditionum, & executionis, mere gratioso, & a solo fœdere operum, quod ante lapsum erat, distinguendo. Et, cum istud Fœdus nostris

122.

temporibus *Novum Testamentum* dicatur, octo hujus appellationis subjiciuntur rationes: 1) quia per mortem ipsam testatoris ratum sit habitum, quod ante in typis fuerat; 2) quia doctrina salutis in hoc novo fœdere multo plenior & magis perspicua, non sub umbris amplius, uti olim, sed lucernæ instar, locum obscurum illuminantis, apparuerit; 3) quia Vetus istud Testamentum præter spirituales promissiones multa temporalia divini amoris documenta continuerit, ut possessionem terræ Canaan; Novum vero ad terrestria plane non ducat, sed ad spiritualia sola, & æternam possessionem cœlestis Canaan; 4) quia in hoc Novo Testamento omnis cultus Deo præstetur spiritu, sine umbris & cerimoniis; 5) quia non, ut vetus istud, unam gentem Judæicam respiciat, sed totum terrarum orbem; 6) quia major magisque admiranda donorum spiritualium mensura ecclesiæ data sit post ascensionem Servatoris; 7) quia major etiam vis & efficacia horum donorum spiritus illuxerit, quandoquidem innumeras converterit gentes; 8) quia denique, cultu Levitico ejusque sacerdotibus abrogatis, Evangelii ministros constituerit Deus, & loco cerimoniarum *Mosaicarum* omnia spiritu & veritate peragi jusserit.

149.

His expositis, distinguitur inter imputationem & justificationem, nec non inter nudam peccatorum remissionem & justificationem. Imputationem quippe justitiæ Christi beneficium multo amplius esse Auctor monet, quam justificationem. Illam enim causam esse omnium bonorum, quæ a Deo accipiuntur per meritum Christi & in hac & in altera vita, & ante fidem & post fidem; hanc vero nihil aliud esse, quam effectum fidei. Illam etiam nati æterna pactione, inter patrem & filium facta, atque illico

acta

actu fieri; hanc autem, nempe justificationem, fieri per justum aliquod Dei judicium sententiæ instar in foro latæ, postquam fidelis sincere accepit satisfactionem & justitiam Christi. At nuda peccatorum remissio ab ipsa justificatione ideo hic discernitur, quia non modo detur justificatio sine remissione peccatorum, quemadmodum ipse Deus & Christus justus pronuntiantur, sed quia etiam detur remissio peccatorum sine omni justificatione, quemadmodum *Barrabas a Pilato* contra omne jus poena liberatus est. Transit deinde Auctor ad imputationem ipsam enucleandam, quam ita factam esse docet, ut Deus filio suo imposuerit peccata *electorum*, quibus salutem acquisiverit mediator sine omni conditione vel fidei, vel operum. Per fidem tamen justificari electos concedit. Quod ubi fiat, Deum justificantem putat hominem ab omnibus peccatis & præteritis & futuris expiatum declarare; neque tamen exinde sequi, ut homo justificatus non opus habeat poenitentia, nec ob peccata pati aliquid teneatur. Quæ sequuntur, pagine doctrinam *Pauli* Apostoli de Justificatione exhibent, atque simul docent, quid sit lex operum, quid opera legis, quid fides in Articulo Justificationis. Tres adversarios aggressus est Apostolus: *Paganos*, qui virtutibus suis felicitatem æternam, qualem scilicet sibi imaginabantur, consecuturos sese sperabant; *Judeos hæreticos*, qui, cum primis magno isto expiationis die annuo peccata omnium Israelitarum expiari, cetera, si qua supersint, per mortem tolli, credebant. Inde non tantum vox eorum consueta *Kaphra mita*, quod significat: *mors fit expiatio*, sed etiam, quando de scelerato supplicium sumebatur, commune votum: *Mors ipsius fit expiatio peccatorum ejus, & peccatorum omnis populi Israel*. Hædem Judæi vitam æternam credebant comparari meritis operum, Deumque eum in finem multiplicasse leges suas, ut, qui observet istas, abundanter mereri possit. Tertium genus adversariorum, cum quibus congregandum erat Apostolo, *Christiani* quidam *Judaizantes* constituebant, qui justitiæ Christi jungere volebant leges *Mosaicæ*. At horum omnium nugas atque errores uno ictu repressit *Paulus*, cum quo Auctor noster per legem operum intelligit omnem legem, quæcunque ab homine requiritur

Pag. 165.

184.

202.

229

248.

Aaaa 2

251. *quirit opera tanquam conditiones acquirendi jus ad remissionem peccatorum; per opera legis autem omnem actionem, a lege praescriptam, & cum in finem praestitam, ut per illam vel ex toto, vel ex parte, acquiratur remissio peccatorum, & jus ad vitam eternam;*
 268. *per fidem denique intelligit fugam animi anxii & humilis ad misericordiam Dei, quo sensus miseriae, peccati, atque interitus nostri, nos ducit; spemque simul consequendi hanc misericordiam mediante redemptore; praeterea autem humilem atque non fuc- tam apprehensionem salutis, a Deo in Jesu Christo, filio suo, oblatam, conjunctam cum animo gratissimo, gratis omnia data esse agnoscente. Tres vero hujus fidei justificantis gradus constituit Au-
 272. *tor, preparantem, justificantem, & consolantem. Priores duos necessario requirit ad statum salutis, tertium nonnunquam abesse fatetur. Primus gradus fidei est in pectore fideli, &, sanguine ut fidem suam firmet, parato. Confessio ejus haec est: Credo, Jesum Christum, filium unicum Dei, verum Deum, & verum hominem in una persona, venisse in mundum, ut redimeret peccatores, quorum ego maximus sum. Abundent peccata, sint grandia & innumera. Credo ego & persuasus sum certissime, Jesum morte sua justitiae divinae ita abunde satisfecisse, ut honor justitiae & sanctitatis restitui, & non unus peccator, sed omnes simul, salvari possint. Accedit deinde alter fidei gradus, addit- que haec: Jam vero verbo Dei & propria experientia doctus sum, me spiritualiter esse miserum, caecum, nudum, hostem Dei & cogitando & agendo, aeternae damnationis reum. Depressus hac cognitione mei, toto pectore amplector Jesum, redemptorem meum omnibus numeris absolutum, a quo ipso invitatus accedo, meque totum trado ipsi, & confido, fore, ut gratia ejus & infinitis meritis justificatus evadam, sanctus fiam, & gloria reddar particeps. Facessant quaevis alia, in quibus praeter ipsum quaeritur salus! Facessant mea vires, quae nulla sunt! Facessant mea opera, quae imperfecta plane sunt! Ego apud animum nudum, confiteor, usque ad mortem unice fidere meritis & justitiae Servatoris ad obtinen- dam non tantum remissionem peccatorum & salutem, sed & fidem, spem, caritatem, & perseverantiam in unione cum ipso, & tandem aeternam gloriam cum omnibus ejus beatis & sanctis. Tertius gradus**

gradus si adest homini, sequentem in modum, ex mente. Auctoris nostri, sese exseret: *At, inquiet homo, cum ego jam in pectore meo famem sentiam & sitim acquirendi justitiam Servatoris, nullus plane dubito, quin salutaris ista fames sanguine ejus mihi parata & per Spiritum S. excitata sit. Unde colligo, Jesum Christum, qui mortuus est pro omnibus illis, qui hereditatem accipere debent, mortuum etiam esse pro me in individuo, me redemisse, mihi peccatorum veniam acquisivisse. Persuasus itidem sum, Jesum Christum comparasse mihi una cum favore patris sanctificationem spiritus & cordis, ita, ut peccata, que vel ex infirmitate, vel precipitantia, committi in posterum a me queant, contecturus sit sanguis Servatoris. Sentio jam amorem Dei mihi. Sentio spiritum adoptionis, qui clamat Abba, quique me ducet, ne graviter offendam. Jam crucifixus sum mando. Jam nihil me separabit ab amore Dei, qui est in Christo Jesu, domino meo. Deo sit laus, honor, & gloria, &c. Præter hos gradus fidei justificantis placuit Viro doctissimo eandem fidem comparare arbori, tres ramos habenti, quorum quisque suis gaudeat ramulis.* Pag. 277.

Primus fidei ramus, qui interdum etiam in malis est hominibus, semper vero in fidelibus, est cognitio veritatis. Ejus ramusculi duo sunt: 1) intelligentia veritatis salutaris, quæ fit, ut clare percipiatur & cognoscatur; 2) acquiescentia in hac veritate, qua fit, ut recipiatur, & publica confessione declaretur. Alter ramus fidei, qui ad solos fideles pertinet, illis vero omnibus & semper inest, ardens est. & non fucata fuga ad misericordiam Dei in Christo Jesu. Ejus ramusculi sunt quinque: 1) amor veritatis; 2) admiratio ingentis amoris & potentia, quibus gavisus est Servator ad salvandos peccatores, glorificandum Deum, & perfectiones virtutesque ejus collustrandas; 3) desiderium ardens & maximum possidendi gratiam salutarem in Jesu Christo; 4) traditio sui ipsius, facta Servatori, cui confidimus unice, ut per ipsum salvemur; 5) amor supremus erga Deum in Christo Jesu, quo permoti curam divini honoris & nostræ salutis præferimus omnibus aliis rebus. Tertius fidei ramus, qui ad solos fideles pertinet, neque tamen in omnibus est, neque semper, neque eodem semper gradu & evidentiâ,

est certitudo salutis & sensus gratiæ divini, quam obtinuimus. Tres ab hoc ramo dependent ramusculi: 1) asseverantia & fiducia in Deo & Jesu Christo, filio ejus, quando consideramus, ipsam nobis non modo vere acquisivisse finem, nempe salutem, sed etiam media, quæ ad finem ducunt, & quæ sunt fides, pietas, remissio peccatorum, relevatio a lapsu, perseverantia filialis, uno verbo, justitia, sanctificatio, redemptio; 2) libertas ab omni terrore & timore servili, qua fit, ut nec infernus, nec damnatio, nec mors, nec ira Dei, amplius horreantur, sed ut timore filiali vereamur, ne peccatis offendatur Deus, quem amamus, honoramus, & ex imo corde veneramus; 3) gaudium & tranquillitas mentis, pax, & spiritualis victoria in Deo nostro Salvatore. Sanioribus *Pauli* Apostoli doctrinis de fide justificante nequaquam repugnat *Jacobus* in Epistola. Ut ergo ambo sancti viri conciliari possint, duas species justificationis constituit Auctor, unam peccatoris, alteram hominis jam justificati a peccatis, & regeniti. Hanc justum hominis justificationem non fieri dicit coram tribunalis Dei, sed in foro conscientie, coram fidelibus, & olim coram angelis & fidelibus cunctis, *Matth. XXV, 37*. Eam igitur peragi docet operibus, quæ coram hominibus tanquam testibus fiunt. Atque intuitu horum fructuum & documentorum fidei formaturum olim esse Servatorem in extremo judicio sententiam suam. Duplex ergo hic statuitur justificatio: altera, quæ consistit in remissione peccatorum & dono justitiæ ad salutem; altera, quæ consistit in vita sancta, ut ambulemus in omnibus præceptis domini, & fidem nostram a suspicionem hypocrisis & falsitatis liberemus. Postremam hanc requirere *Jacobum*, longe tamen diversam ab ista justificatione operum, quam ecclesia Romana urget, sententia est Viri doctissimi. De necessitate quoque bonorum operum ut ageretur, ordo requirere videbatur. Quare, refutata doctissimi *la Placette* in Tractatu de bonis operibus sententia, usum bonorum operum in fœdere gratiæ, & veros illorum effectus, respectu Dei, proximi, & hominis ipsius, Cl. Auctor ostendit. Atque, ut ne dubitare quis posset, hanc, quam ipse profitetur, esse communem Reformatorum sententiam, ex Confessionibus ecclesiarum,

rum.

rum; Bohemica; Helvetica, Basileensi, Anglica, Scotica, & Belgica, immo Augustana, etiam, varia, eaque amplissima, testimonia collegit. *Lutherum* ipsum, ejusque veros affectus, in hoc Articulo purissimam veritatem docuisse, facillimo negotio largimur. Nolumus tamen ita rem intelligi a Cl. viro, ac si in omnibus hujus Articuli doctrinis aliquando cum Reformatis fecerint Theologi Lutherani. Meminerit, quæsumus, eorum; quæ ipse in hoc libello passim docuit, de Christo pro solis electis mortuo, de justificatione electis tantummodo expectanda, de imputatione peccatorum, quæ in infantibus non sit effectus corruptæ a nativitate naturæ, & quod Deus nunquam remissionem peccatorum largiatur homini, nisi quem simul vita sancta exornatum conserveat. Quis unquam *synodus* Lutheranorum his assensum præbuit? Itaque, si ejusmodi veritates, de quibus nunquam non lis fuit & controversia inter Lutheranos & Reformatos, in Articulo de Justificatione suum sibi vendicant locum, dici utique nequit, consensisse aliquando in eo utrosque penitus, & hanc unicam ob causam Lutheranis dextram fraternitatis offerri a Reformatis posse. Postræma libri capita controversias tractant, ab Autore motas partim doctissimo *de Beau-lieu* seu *le Blanc*, quem Arminianorum errorum inculpat, & fuse refutandum sibi sumit, partim celeberrimo *la Placette*, qui meritum *pacti* & *congrui* operibus tribuit, fidemque considerat ut conditionem, qua jus ad salutem acquiratur. In *Capite* penultimo circa librum *D. Scotti*, Angli, quem inscripsit: *Tractatus de vita Christiana*, quædam monentur. Divinare scilicet neminem lectorum posse ait, cui ecclesiæ addictus sit libelli Autor, utrum sit Arminianus, an Socinianus, an Reformatus, siquidem vel parum vel nihil de Jesu Christo, & de efficacia gratiæ divinæ, dicat. Notatu etiam dignissimum esse, quod ea operis pars, quam ipse *Scottus* præstantissimam arbitretur, nullibi in Scriptura sacra fundamentum inveniat. Isthæc viri sententia de qua Autor potissimum loquitur, sequens est: *Exercitium virtutum Christianarum in terris esse preparationem plane necessariam, ut felicitatis in cælo capaces reddi, atque ad illam admitti, queant hominēs; ita, ut homo moriens sine sancto illo virtutum*

354.

421.

445.

tutum habitu nihil in paradiso inventurus sit nisi displicens sibi
 & inamatum. Immo ejusmodi hominem, si penes ipsum foret
 potestas eligendi sortem, quam velit, electurum esse libentius so-
 cietatem in inferno, utpote sui similem. In ultimis paginis do-
 let Autor de tristi statu ecclesiarum, in quibus unusquisque
 de perversis hominum moribus acerrime queratur, nemo de
 negligentia dogmatum & doctrinae salutaris, cum primis doctri-
 nae de Justificatione per fidem sine operibus. Documenti lo-
 476. co proponuntur & refutantur verba cujusdam ministri ecclesiae,
 alias eloquentissimi, qui non erubuerat pro concione publice
 exclamare: *Dico intrepide: Misericordia Dei plures homines
 damnat, quam ejus justitia.* De omni possibili horum verbo-
 rum sensu postquam varia ratione disputaverat Autor, licitio-
 nem nihilo fecius istam quovis modo plane improbat, & facta
 ad veros ministros ecclesiae provocatione, totum Opusculum,
 multa doctrina & bono ordine conscriptum, finit.

**PETRI GERIKE, MEDICI PROFESSORIS IN
 Academia Julia, & Soc. Reg. Scient. Berolin. So-
 dalis, Fundamenta Chymiae rationalis.**

Berolini & Lipsiae, apud Jo. Andr. Rüdigerum, 1740, 8.

Alph. 1 plag. 4.

Parum adhuc Chemici de arte sua in veram Systematis for-
 mam redigenda cogitarunt. Plerique eorum libelli id ha-
 bent vitii, ut veras fixasque notiones, atque alia certa funda-
 menta, maxime vero prima illa, unde rationes recte deduci
 queant, non exponant. Horum etiam omnium & reliquorum,
 quae ad Chymiam pertinent, pauca in eum ordinem digesta, at-
 que ita inter se connexa, inveniuntur, ut sine tediousis repetitio-
 nibus, & iniquis fere postularis, vel saltem non recte prius con-
 sistentis, res distincte proponere, & quodammodo curate de-
 monstrare, vel sine erroris periculo certo ad invenienda alia no-
 va iis uti, liceat. Bene igitur de hac arte meruit Cel. Autor,
 quod his vitiis mederi, & quae in illa vaga erant ac dispersa,
 ad certum aliquem ordinem revocare, ac perpetuo inter se
 nexu

nexu sociata, ad scientiæ dignitatē magis magisque provehere, libello hoc, ad erudiendos tirones potissimum edito, elaboravit. Habuit hinc ante oculos methodum Mathematicorum, quamvis suam methodum mathematicam dicere non audeat. Neque enim eam patitur rerum chemicarum, prout nunc quidem se habent, conditio; & si vel maxime eam admitteret, ex aliis tamen rationibus nostro nondum tempore in usum esset vocanda. Interim spartam hanc suam Cl. Autor egregie ornavit. Quicquid enim in Chemia repertum fuit, ex præstantissimis scriptoribus collegit, ad veras suas rationes, ope inprimis Physicæ, tum & reliquæ Philosophiæ, revocavit, singula apte inter se colligavit, ut ea, quæ antecedunt, rationem sequentium in se continerent, & difficiliora ex facilioribus intelligerentur, perspicuo præter hæc & ad rem accommodatò dictionis genere usus. Ita igitur rationes suas iniit, ut in *Prolegomenis Cap. 1* de Chemia in genere ageret, & *Cap. 2* ejusdem originem & progressum persequeretur, sed ad ea tantum tempora, quibus renatæ sunt literæ, narrationis filum deduceret. Velut in nuce hic ea exhibentur, quæ *Conringius* atque *Borrichius* latius exposuerunt. Vidit Autor noster, pro ea, quæ ipsi propria est, solertia, id sibi opus esse, ut, priusquam veras mutationum chemicarum rationes eruere, permultas corporum proprietates, aliquantum enuclearet, id quod *Secl. 1* ope Philosophiæ naturalis, præsertim ut ab *Illustri Wolfio* traditur, præstitit. Quapropter *Cap. 1* corporum divisibilitatem, elementa, & mixtionem, *Cap. 2* eorundem soliditatem, fluiditatem, & gravitatem, *Cap. 3* illorum, præsertim mixtorum, materiam diversam, formam, & differentiam essentialē, *Cap. 4* durtiem, elasticitatem, & nonnullas adhuc alias corporum affectiones, accurate exponit. *Seclio II* elementa corporum, vulgo ita dicta, complectitur. Metaphysica elementa, etiam si genuina sunt, huc tamen non pertinent. Physica autem, aer nimirum, ignis, aqua, & terra, cum magnam quandam simplicitatem præ se ferant, & nisi omnia corpora ex iis coaluerunt, quemadmodum *Aristoteli* placuit, in resolutione tamen plerorumque corporum in conspectum veniant, utique in Chemia diligentiori examine Cl. Autori digna esse videntur. Atque ob similes fere

rationes operæ is habuit pretium, chemicorum quoque principiorum, Salis & Sulphuris, examen hic instituere. Ita igitur hanc operam divisit, ut *Cap. 1* de igne, *2* de aere, *3* de aqua, *4* de salibus, eorumque divisione, *5* de salibus acidis mineralium, vegetabilium, & animalium, & de hisdem salibus in genere, *6* de salibus alcalinis fixis & volatilibus, *7* de salibus neutris, *8* de sulphure & corporibus sulphureis tum vegetabilium, ut oleis, resinis, & balsamis, tum animalium, neque minus de corporibus sulphureis mineralibus, *9* de terra, disquireret. Accesserunt *Cap. 10* corollaria quædam de elementis. Ceterum quorundam tantum mineralium principia libello hoc Autor eruit, omisso examine reliquorum, præcipue metallorum. Re enim accuratius expensa, non reperit, copia illa, quæ de istis profant, experimenta, & processus, ut vocant, fundamenta satis semper firma, & sat multa, præbere, ut de principiis horum eorum quædam affirmare cum certitudine liceat, quod vel antimonii exemplo constet. Deinceps vero existimavit, ea, quæ hoc libro continentur, cognita prius & evicta posse fundamenta aliqua constituere, quibus deinceps doctrina de metallorum & mineralium principiis & mixtione aliquanto meliori cum successu, quam adhuc factum est, superstrui queat. Verat ipsa libelli methodus, qua omnia inter se arcte coherent, & concise proponuntur, quo minus hinc quædam excerpamus. Id generatim asseveramus, Cl. Autorem eo diligenter respexisse, ut ingenio magis & rationi, quam arti, consultum irer, & Chemiam philosophicam in manus hominum traderet, non librum, qui methodum experimenta chemica capiendi cum omnibus enchyresibus & cautelis inculcaret. Multa, quæ in aliis libris chemicks, quos systematicos vocant, occurrere solent, hic non repetuntur, e. g. de instrumentis chemicis, de menstruis, de igne regundo, de operationibus chemicis, e. g. fermentatione, destillatione, calcinatione, sublimatione, etc. item de modo aquas spiritusque destillandi, vel essentias tincturasque conficiendi, aut varii generis salia calcesque ad leges artis parandi, quorum omnium notitiam, & qualemcunque universæ Chemiæ, ut ita dicamus, Empiricæ cognitionem,

tionem, nisi lector attulerit; parum emolumenti a lectione hujus libelli elegantissimi referet, quippe quo rerum chemicarum theoria tantum traditur, & singula ad suas rationes ordine non interrupto reducuntur.

*EXPERIMENTA ET MELETEMATA DE
Plantarum generatione, nec non Canonum pro inve-
niendis refractionum, tum simplicium, tum in lentibus
duplicium, foci demonstrationes geometricæ, Autore
JACOBO LOGAN, Judice supremo & Præ-
sida Concilii Provinciæ Pensilvaniensis
in America.*

Lugdunî Batavorum, apud Cornelium Haak, 1739, 8 maj.

Plag. 2, cum Tab. æn. 2.

In America etiam suum literarum studiis locum esse, vel hic libellus, qui ex ista orbis parte ad nos pervenit, satis declarat. Illustris Autor, plantarum generationem magis magisque exploraturus, varia experimenta cum planta quadam Americana, quæ frumentum Indicum sive Mays vocatur, quam curatissime instituit, ex illisque liquido & certissime cognovit, quod alii jam observarunt, farinam, ex apicibus plantarum evolutam, verum semen masculinum esse, quod ad fecundationem uteri feminumque necessario requiratur. Primus hujus rei inventor ipsi esse videtur *Thomas Millington*, Eques auratus Angliæ, & Professor Savilianus, qui in hanc sententiam ante vel circiter annum 1676 incidit. Quodsi vero ulterius hic generationis processus perquiratur, tum quidem factis observationibus constat, farinæ isti producendæ tenuem admodum a natura adhiberi apparatus, maturatam autem ventis aut aeri, priusquam os uteri seu stylum queant attingere, permitti, haud dubie ob singularem aliquam rationem, ob quam hic modus a perpetua naturæ in aliis lege toto cælo discrepet, in ovis porro, priusquam a farina imprægnentur, nihil præter liquidum quoddam, aut, ut vocat *Malpighius*, colliquamentum, reperiri, in amnio no-

vam moleculam se exferere, quæ totum constituat semen; in hoc semine denique tanquam omnino extraneum & insititium quoddam verum seminulum, seu veram plantulam, comparere. Quibus rationibus inductus Noster, existimat, farinam ideo aeri liberam dimitti, quo ipsissimum hoc verum seminulum seu plantulam, extrinsecus in staminibus suis minutissimis, & ob exilitatem quidem omnem oculorum nostrorum aciem fugientibus, attamen omnino perfectis, jam prius formatam & paratam, in se recipiat, & hujus virtute prægnans reddita vi insita attractrice, ut mares & fœminas in animalibus se invicem etiam e longinquo appetere cernimus, primum in stylum, in eoque per canaliculos sibi proprios usque ad ova, delabatur, ex hac autem farina, plantæ succis enutrita, plantæ fieri molem, in eo deinceps latitantem plantulam, terrena jam materia ex farina indutam, se exferere, donec tandem alimentis e terra idoneis adaucta, superas in auras palam educatur. Quid? quod ita de rebus animatis universim omnibus sentiendum esse Autori videatur, omne scilicet, quod in hac tellure vita fruitur, tum stirpes, tum animalia, prius in staminibus suis integre formatum adesse, atque ex aere seu æthere deduci, & hic materia terrena convestitum augescere, & dilatari, nec aliud esse generationem, quam feminis hujus, masculo immixti, & in eo indolem terrestrem, non sine coelesti aura, adsciscentis, & induentis, in uterum, augendo illi idoneum, aptam commissionem, quemadmodum jam *Claudius Perraultus*, Gallus, & *G. Wollastonus*, Anglus, itemque ex veteribus, testibus *Varrone* & *Theophrasto*, *Anaxagoras*, suspicati essent. Alteram Opusculi partem constituunt demonstrationes illæ geometricæ Canonum *Hugenianorum*. Quippe *Christianus Hugenius* in Opere dioptrico, omnium, quæ prius lucem adspexerant, longe absolutissimo, præ focus, seu lucis radiorum concursus locis, mira regularum compendia, eorum vero demonstrationes, non nisi cum horribili amplitudine perplexissimas, & mera fere caliginæ obvolutas, quippe ex longa rationum compositarum serie pendentes, tradidit. Quare nuper unam earum alteramque contemplatus, an non eadem regulæ modo aliquo breviori, vel per analysin, vel per effectio-

nem

nem geometricam, dilucidius enucleari possent, experiri in animum induxit. Et per analyfin res quidem ita successit, ut expectationem etiam superaverit. Omnium quippe & in omni casu regularum istarum & concinnas, & ut videbantur, luculentas, demonstrationes eduxit. Cum vero ulterius anniteretur, longe etiam major ex effectione geometrica lux effulsit. Quæ omnia ingeniosissimus Autor candide impertit. Eorum vero summam hic repetere, propter tractationis indolem non licet; nec, integras demonstrationes cum ipsis figuris huc transferre, nostri est instituti.

EXCURSUS PRIMUS AD CAPUT PRIMUM
Vie veteris & regie bebraizandi, continens Stricuras
ad Dissertationem historicam de Lingua primæva,
&c. Autore ALBERTO SCHULTENS.

EJUSDEM EXCURSUS SECUNDUS AD EDI-
tionem primam & secundam Dissertationis historicæ
de Lingua primæva, &c.

EJUSDEM EXCURSUS TERTIUS AD EDI-
tionem primam & secundam Dissertationis de Lingua
primæva, ejusque Additamentum. apologeticum.

Lugduni Batavorum, apud Jo. Luzac, 1739, 4.

Alph. i plag. 11.

Quas in præsentia indicamus Commentationes Cel. *Schultensii*, sunt quasi continuatio aliqua *Vie*, quam appellat, *veteris & regie bebraizandi*, cujus præcipua momenta in *Supplementis Novorum Actorum Tomo IV Sect. V pag. 210 seq.* exhibuimus. In hac contra illos, qui *Forsteri*, *Boblii*, ac *Guffetii*, vestigia premunt, (quorum causam in se defendendam susceperat Cl. Groningensium Theologus, *Driessenius*,) quanta poterat doctrina ac contentione demonstraverat, linguas orientales, cum maxime Arabicam, ad linguæ Ebrææ perfectionem, oraculorumque divinatorum

Bbbb 3

illu-

illustrationem, conferre plurimum. Equidem illis rationum ponderibus sententiam communiverat, ut sapientioribus fecisse factis videri posset. Sed rem aliter evenisse dolet, cum inventi sint alii, qui mussitarent, alii, qui hoc ore & scriptis circumferrent, ipsum, linguam Ebræam, uno codice librorum Vet. Testamenti contentam, defectus alicujus arguendo, ejusque inopiam ex ubere potissimum copia idiomatis Arabici compensandam esse discutando, herbam, inscium licet, porrigere Pontificiis: codicem Ebraicum, quod ad linguam, esse imperfectum, ejusdemque defectum beneficio Arabismi sublevandum esse, quam prærogativam illi dogmatibus, ore traditis ac propagatis, adscribant. Ab hac igitur criminatione ut se immunem præstaret, vel maxime ubi Venerandus Theologus, *Taco Hajo vanden Honert*, in iterata editione Commentarii Belgici *de Christi ortu a Davide* quædam, plura vero in Dissertatione *de Lingua primæva*, quæ inter ipsius *Dissertationes historicas*, Lugduni Batav. A. 1738, 8, impressas, locum occupat, pag. 145 & 256 contra ipsum protulerat, in hanc scrip- tionem descendit. In his igitur *Excursibus*, & quidem *primò*, docet, quantum pro sententia sua stabilienda adhuc profligaverit; quem in finem scripta, huc spectantia, recenset, inde sententiam declarat, ac sinistras suspiciones a se removet. Defectus, quos linguæ Ebrææ adscribit, non ipsi linguæ tribuendos, sed illos dici ratione cognitionis nostræ; posse autem levari per reliquas orientales linguas, asseverat, in quibus vel radices, vel significatus, qui non amplius in Ebræa lingua supersint, inveniantur. Sententiam, quam propugnet, non esse sibi privam, sed Philologorum omnium, qui Seculo XVI & XVII floruerunt, imo interpretum quorumcunque, qui lucis aliquid ex Judæorum magistris, dialectis Syra, Chaldæa, Arabica, aliis, oraculis divinis infundere allaborarunt. Inde *Honertii*, cum quo ipsi vel maxime res est, positiones in medium adducit: 1) *dubium esse, an lingua Ebræa ulli genti, quin ipsis Israelitis, vernacula fuerit*; 2) *esse illam singularem plane & divinam cum originis, tum auctoritatis, respectu tam notionis, quam structuræ, in omnibus & singulis vocabulis*. Aliter aliquando *Honertium* docuisse, propria pag. 66. illius confessione dat demonstratum. Ne igitur cautam, non tam

Excurs. I
pag. 66.

tam suam, quam communem, destitueret, ne culpa sua eruditionem linguarum orientalium prosterni pateretur, ac via aperiretur, qua sensus alieni in Scripturam sacram inferrentur, promunere sibi commisso patrociniū illius in se suscipere nullus dubitavit. A thesium autem illarum examine ac refutatione adhuc abstinuit, quoniam a se impetrare non potuit, ut crederet, illas *Honertium* toto animo amplecti; igitur rogat illum humanissime, ut mentem suam dilucidius declaret. Id in iterata additione dictæ Dissertationis eum fecisse, verbis ejusdem in *Excursu secundo* indicat. Appellare eum 1) *linguam Ebraeam Ebræo-Biblicam, quo illam distingueret a recentiore Syra, itemque Ebræo-Rabbinica ac Ebræo-Talmudica & Cabbalistica*. Nominare 2) *linguam hanc singularissimam linguam sanctam, non α) quod per se, vel naturali sua atiqua sanctitate, aliis linguis sit sanctior, nec β) quo sensu Rabbini illam sanctam vocent: sed primum, quod Deus ea videatur usus in suis, quibus Patriarchas dignatus est, visitationibus; secundo, quod oracula sua per hanc singularissimam linguam a suis conscribenda curaverit amanuensibus; tertio, quod illa singularissima hac lingua in contextu Ebræo providentia sua incorrupta ad huc conservet. Sanctam esse & vocari propter sanctissimum hunc usum; ut tabernaculum & templum cum omnibus suis vasis olim dicta fuerint sancta; non ob interiorem aliquam & essentialam eorum sanctitatem, sed ob sanctum eorum usum. Quæ declaratio uti nihil quidquam habet, quod jure improbari queat, ita etiam Doctiss. *Schultensius* hanc ei æquitatem præstat, ut eam accipiat, sibi que de ea impense gratoletur, ac controversiam deminutum, imo compositum, iri sibi persuadeat. Id unum tamen animum sollicitum habere posse monet, quod linguam hanc *singularissimam* appellet. Qualis si sit, excipere aliquem posse, esse illam vel *divinam*, vel *humanam*: si *divina* dicatur, affirmari aliquid, quod rationi & revelationi sit adversum, sin *humana*, tum pugnancia eum loqui, nisi simul, populo Israelitico illam vernaculam fuisse, concedat. Circa priorem thesīm Cl. *Honertius* mentem suam ita explicuit: *linguam Ebraicam olim alicujus gentis, Israelitica saltem, fuisse vernaculam; atque apud eam frequentissimi in quotidiano commercio fuisse**

Pag. 76.

77.

80.

- fuisse usus, inter illa esse, quæ adhuc nunquam probata sint, ac
 quoque nunc neutiquam probari possint. Quantum vero hoc ipso
 a priori sua sententia discedat, quantumque, in arcum compul-
 sulus, fluctuet, sicque Pyrrhonismum inducat, ac incautos in
 eundem conjiciat, postea uberius ostendit. Inde ad quæstio-
 nes, quæ inter ipsum atque *Honertium* intercedunt, propius
 accedit, quæri scilicet: 1) an lingua Ebræa, qua lingua, tota, quan-
 ta, fuerit divina; 2) an lingua Ebræa Ebræis vernacula
 fuerit, nec ne; 3) an *Jostanida* ex domo Heberi in Arabia
 peninsulam iverint coloni, an in Armeniam borealem commigra-
 rint; 4) an lingua Arabica sit pura & genuina dialectus lingue
 Ebrææ, an vero impurissima sit latronum dialectus, ex omni face
 & colluvione concreta & commixta. De prioribus tantum dua-
 bus quæstionibus agere se velle recipit, cum ad posteriores,
 quarum discussio profundam linguæ Arabicæ cognitionem re-
 quirat, & quæ circa tale argumentum versentur, quod Theologus
 iste procul dubio tantum a limine salutarit, desistere sit inconsul-
 tum. Prius autem, quam eo pedem promoveat, notulis qui-
 busdam Dissertationem *Honertii de Lingua primæva* adspersit,
 quas, quia vel maxime rectum verborum sensum respiciunt,
 sicco pede præterimus. Id tantum observamus, ad verba *Ho-
 nertii*, quibus statuit, primam linguam Adamo inspiratam fuisse,
 quod ad singula verba ac structuram, Autorem notare: si id di-
 ctum velit de viribus naturalibus, a Deo Adamo concessis, qui-
 bus animi sui sensa sono aliquo intelligibili exprimere potuerit,
 ipsum ab aliis non multum discrepare; sin. supernaturalem ali-
 quam efficaciam intellectam cupiat, tum necessario statuere de-
 bere, extraordinarium aliquem influxum Dei semper adfuisse,
 quoties verba fuderit *Adamus*, ac illum æque *Habeli* ac *Caino* præ-
 sto adesse debuisse. Sed enim linguam Ebræam olim vernaculam
 fuisse, in *Excursu tertio* argumentis, ex interiore illius sinu de-
 promptis, adstruit, quia 1) illa ad leges omnium linguarum huma-
 narum secundum grammatricam syntaxin, rhetoricamque tum fa-
 cultatem, tum artem, sit conformata. 2) Idem evincit tota
 ratio pronuntiationis, ad aures hominum accommodata, per
 mutationes, variegationesque punctorum vocalium, in singulari,
 plurali,

plurali, statu regiminis, affixionis, omnique forma vocabulorum, quæ in reliquis linguis humanis obtinet. 3) Ex formis verborum imperfectorum, per elisionem, contractionem, quietem, ex verbis perfectis, ad molliorem enuntiationem, in quotidiano usu factis ac formatis. 4) Analogia, relatione, cognatione, & necessitudine, formarum ac vocum, in codice Ebræo occurrentium, cum aliis formis, vocibusque innumeris, quæ non existant, sed olim, vîgente lingua, existiterunt. 5) Artissimo Pag. 187-189. nexu cum reliquis linguis orientalibus, Chaldæa, Syra, Arabica, qui adeo arctus est, ut arctior inter dialectos Græcas reperiri non possit. Quodsi vero inter has tam arcta cognatio, quam inter dialectos Græcas, conspicitur: Græca autem lingua, in qua pariter oracula divina consignata, populari usu frequentata; ratio est nulla, quare non idem de Ebræa dicere debeamus. 6) In lin- 189-191. gua Ebræa notitiam, qualis illa nunc se habet, Judæi & Christiani pervenerunt vel per immediatam *revelationem*, vel per *traditionem*; infallibili quadam autoritate subnixam, vel per *fontes literatura & scientia*. Non per immediatam *revelationem*, id enim ad enthusiasmum ducit; nec per infallibilem *traditionem*, talis enim non datur; igitur per *fontes scientia ac literatura*: si hoc, lingua Ebræa intra fines humanos continetur, adeoque in vernaculo ac domestico Ebræorum usu olim vîguit. Argumenta hæc eo faciunt, ut appareat, linguam Ebræam ad 191-193. modum reliquarum linguarum pronuntiari potuisse: ipso actu pronuntiatam fuisse, conficit α) ex nominibus propriis hominum, urbium, locorum, quæ in Scriptura sacra occurrunt, piis pariter atque impiis imposita, profanis æque ac sacris locis indita; β) ex diversis unius ejusdemque vocis pro diversitate tribuum pronuntiatione. Exemplo est vox *Sibboleth*, etiam *Sibboleth* elata *Jud. XII, 6*. γ) Ex *ἐπιμύθη*, decantato a *Mose*, 193-195. totoque populo Israelitico, *Exod. XV, 1-19*, unde colligere licet, linguam Ebræam inter Israelitas in usu vernaculo fuisse, nec hos eam cum *Ægyptia*, durante servitute sua, permutasse; quam etiam integram servare potuerunt, quoniam in Gosenitide separatim vixerunt. δ) Ex solenni legislatione, facta de monte Sinai *Exod. XLX, 195 et 96. XX, Deut. V, 19-24*, Deo legem suam coram universa populi

Pag. 196- puli concione promulgante, & hoc illam acceptante. 1) Ex le-
 198- gibus ceremonialibus ac forensibus, quæ nisi lingua vernacula ac
 cognita perscriptæ fuissent, gens Judæa, dura cervicis, obse-
 quium specioso aliquo prætextu facile negare potuisset. Negave-
 rat Doctiss. *Honertius*, linguam *Ebræam vernaculam unquam fuisse*,
 idque nec factò aliquo historico probatum adhuc fuisse, nec probari
 posse, contenderat. Igitur, ne herbam porrigeret adversario, facta ex
 historia populi Israelitici colligit, provocans 1) ad inscriptionem
 legis in moles lapideas *Deut. XXVIII, 2-8*, benedictionem & ma-
 ledictionem ex montibus Gerozim & Ebal promulgatas *v. 12-26*,
 coll. *Jos. VIII, 30-35*; 2) solennem pompam decimaram, Deo
 a toto Israele sistendarum, *Deut. XXVI, 1-15*; 3) canticum *Mo-*
sis Deut. XXXII; 4) *Psalms*, 3 *Levitis*, ad spem fidemque to-
 tius Israelis fovendam, decantatos; 5) preces, a *Salomone* in tem-
 pli initiatione coram universa populi *παινηγοιαι* fufas *1 Reg. VIII*,
 quas populus utique intellexisse, & votis suis subsequi, debuit;
 6) Prophetarum sermones, ad populum directos, qui scopo
 omnino suo excidissent, nisi populus *Ebrææ* linguæ peritus fuisset:
 quædam etiam huc facientia habere *Cel. Jac. Atingium* in binis
 Dissertationibus, quarum altera *de constantia vernaculæ Judæis E-*
brææ linguæ in captivitate Babylonica, altera *de Tempore captarum*
& usurpatarum in ecclesia versionum sacræ Scripturæ; 7) linguæ
 198-204. *Ebrææ* corruptionem, degenerante illa post captivitatem Baby-
 lonicam, & imperantibus Regibus Syro-Macedonibus, in diale-
 ctum Chaldaicam & Syriacam. Allubuerat *Honertio* linguam
Ebræam appellare *Ebræo-Biblicam*; igitur rationes investigat, qua-
 re notionem hanc in medium produxerit, ostendens, quibus *απε-*
φθάνει laboret. Eodem jure linguam Græcam, quæ in Novo
 Testamento continetur, linguam *Græco-Biblicam* appellari, de
 eademque pronuntiarî posse, omnem linguam Græcam constri-
 gere, nec idioma Græcum in Novo Testamento obvium ex aliis
 scriptoribus Græcis explicandum esse, quod tamen nemo facile
 204-217. dixerit. Inde examinat sententiam *Gassetii*, quam in *Præf. Comm.*
L. E. expromit, linguam *Ebræam* totam in sacro Vet. Test. codice
 contineri, ex eodemque solo addiscendam, ac propterea neces-
 sium non esse, ut ad alias dialectos, subsidium illi ferentes, con-
 fugiamus-

fugiamus. Coronidis loco, ut, Ebræam linguam vernaculam Pag. 218-
 olim fuisse, in tuto prorsus locet, *diversitatem stili*, qui in sacris 229.
 scriptoribus se insignite exlerit, allegat. Persuadere sibi non
 potest, cum doctrina veritatis, & luce verbi interioris, quæ a pa-
 tre luminum immediate emanavit, etiam exterioris verbi voces,
 formas, constructiones, sonos, sensus, significationes, univer-
 samque adeo supellestem, grammaticam, syntacticam, rhero-
 ricam, etymologiam, viris, suo numine actis, Spiritum Sanctum
 simul immisisse. Uti scriptorum sacrorum indoles non una, sed
 varia, educatio & institutio varia, varia denique conditio & for-
 tuna; ita etiam stili diversitas tum in scriptoribus Veteris, tum
 Novi, Testamenti se prodit. Alius in *genere narrationis histo-*
rica stilus *Mosis*, alius *Josua* & reliquorum Historicorum, in *ge-*
nerè sublimiori longe alius *Jesaias*, quam *Hoseas*, alius *Jeremias*,
 quam *Ezechiel*, quod idem dicendum de reliquis. Si vero lin-
 gua Ebraica vernacula non fuisset; unus tantum stilus, una con-
 structionis forma, una linguæ facies, in sacro Codice reluceret.
 Denique sequelas, quæ ex sententia de lingua Ebræa olim non 229-236.
 vernacula proxime fluunt, ordine recenset: sententiam *Vossii*
 de lingua Ebræa prorsus perdita, codice Ebræo corrupto, eque
 interpretatione Græca emendando, hac hypothesi stante, refelli
 non posse, Deistarum causam juvari, Pontificiis vitio verti non
 posse, quod vulgatam suam loco fontium ingerere gestiant, non
 crimini ipsis duci posse, quod peregrina lingua sacra concele-
 brari cupiant, traditionum porro valorem rejici non posse, de-
 nique fanaticismum induci & stabiliri. 238-244.
 Hæc est summa illorum, quæ a Cel. *Schultensio* in his *Excursibus* fusius sunt dissertata. Id
 equidem nobis non sumimus, ut in hac controversia iudices ac
 arbitri sedeamus; *Schultensii* tamen partes, nisi nos omnia fallant,
 potiores esse videntur: fluctuatio etiam *Honertii* satis docet,
 ipsi de opinionis suæ integritate & robore non omnino persuasum
 fuisse. Venerandus ille Theologus non probe distinxit *veri-*
tates revelatas ab ipsa *distione*. Et, licet dubium fere non sit,
 quin Spiritus Sanctus etiam versatus sit circa verba & dicendi
 modos, attemperavit tamen sese indoli sanctorum illorum viro-
 rum, & per *συγκατάθεσιν* aliquam se accommodavit hominum

conceptui. Igitur ex aliis linguis populorum, solem orientem spectantium, ritibus illorum pariter atque consuetudinibus, lux aliqua orationi scriptorum sacrorum affundi potest: veritates autem, quæ sub vocibus latent, non nisi ex diligenti *ovyxel-cti* ac meditatione Scripturæ erui ac investigari possunt. Sententiam de lingua Ebræa olim non vernaculæ ea tantum de causâ adoptasse eum apparet, ut sic *Schultensii* aliorumque præstantissimorum virorum de linguarum ac eruditionis adjumentis atque præsidii hypothesein per cuniculos subrueret. Quæ eximius Autor protulit argumenta pro lingua Ebræa olim vernaculæ, ejus sunt roboris, ut eludi facile nequeant. Affectus, qui ab hac scriptura non omnino absunt, fecerunt, ut stilus sit circumductior, ac impetu quasi quodam se effundat, nec dictio semper emendata. Quædam etiam, nobis quidem iudicibus, mollius offerri potuissent.

FRIDERICI HOFFMANNI EXERCITATIO. DE optima philosophandi ratione, ex solertiori Dei, ejusque admirabilem in natura operum, & præcipue ipsius hominis, cognitione petenda, ad divinæ majestatis gloriam manifestandam, & pietatem promovendam; cui selectiores quædam Epistolæ Leibnitianæ accedunt.

Halæ Magdeburgicæ, prostat in officina Rengeriana, 1741, 4.

Alph. 1 plag. 8.

Præstantissimis suis Operibus, quibus sexaginta propemodum annos rempublicam literariam sibi obstrinxit Illustris Autor, coronidem velut ultimo hoc forsan, ut is ominatur, si Deo ita visum fuerit, ingenii monumento impositurus, Dei immortalis existentiam, potentiam, sapientiam, atque incredibilem erga genus humanum benignitatem, ex admirandis naturæ operibus illustrare instituit. *Capite* igitur primo Philosophiæ definitionem, naturam, & usum, proponit, eamque ait esse exactam veritatum cognitionem, quæ ad plane depravatam, rudem, & incultam, natu-

raur

ram erudiendam & perficiendam, adeoque ad felicitatem generis humani, pertinent. Quo palam fit, eum maxime Philosophum sapere, qui utilia & scitu necessaria cognovit, & pro ipsa mentis medicina Philosophiam imprimis esse habendam. *Capite II* fundamentum omni humanæ perfectionis, quæ Philosophiæ finis est, in unico obedientiæ vocabulo reponit, sub qua actionum nostrarum conformitatem cum ordine divino atque sapienti humano intelligit, quæ ad omnem nostram salutem obtinendam præcipue est necessaria. *Capite III* selectioribus quibusdam præstantissimorum Philosophorum veterum, & maxime antiquissimi *Homeri*, dictis divini Numinis cognitionem ex solo naturæ lumine, omnibus gentibus connato, repretendam inculcat. *Capite IV* summi & perfectissimi entis existentiam, & attributa, per aptam ratiociniorum seriem ex legibus naturæ, rerumque hoc universo obviarum limitibus, & ordinis rerum contingentia, methodo mixta, synthetica & analytica, deducit. *Capite V* eandem demonstrationem ex sapienti rerum hujus universi nexu & ordine clarissime pertexit. *Capite VI & VII* ex sapienti pariter ac constanti siderum coelestium, maximeque solis, motu, & saluberrimo in sublunaria influxu, infinitam Dei potentiam, sapientiam, & providam rerum creatarum, imprimis generis humani, curam & conservationem, luculenter adstruit. *Capite VIII* admirandam tam vegetantium, quam animantium, vim se progagandi, in exilissima feminum mole absconditam, & rerum creatarum conservatorem, in re quadam minima & incomprehensibili maximum, summumque in naturæ regno dominum, exinde cognoscendum, prædicat. *Capite IX* de divino naturæ mechanismo in generatione vegetabilium, & salutari eorum usu, agit. *Capite X* magnifica Dei opera, in mundo subterraneo magno agmine obvia, quantum fieri potest, perlustrat, eorumque singula ad insignissimas in vita humana usus conferre docet. *Capite XI* singularem Dei providentiam in regno animantium, qua omnia in nostrum commodum & adjumenta procreata fuerunt, edisserit. *Capite XII* ejusdem sapientiam, ex rebus difficillimæ intelligentiæ in eodem regno se manifestantem, persequitur, quam etiam *Capite XIII* ex admirabili mechanica fabrica minimorum animalculorum satis

clare derivat. *Capite XIV & XV* sapientissimum Dei mechanissimum in omnibus vel abjectissimis animalculis conspicuum, singulisque inditum peculiari artificio se conservandi sensum, & quod fere singula hominibus egregia virtutum exempla atque documenta præbeant, ostendit, et deinde animæ sic dictæ sensitivæ ac vegetativæ essentiam, quantum licet, evolvit. *Capite XVI* ex accuratiori solius hominis, inter res creatas omnium præstantissimi, qui quasi naturæ miraculum est, cognitione, ipsum Deum optime cognoscendum probat. *Capite XVII* ex admirabili harmonia, quam motus humorum vitales cum sensationibus, & hæc rursus cum anima spirituali, imo hæc ipsa quoque cum corporis artubus, pro arbitrio movendis, habet, immensas Dei perfectiones illustrat. Assentitur iis, qui sibi persuadent, spiritum finitum in operationibus suis semper cum materiali quodam simplici elementari principio junctum esse atque unitum. Quibus suppositis, hujus commercii modus non videtur cognitu impossibilis, si videlicet constituamus, ens simplex, ut anima rationalis est, non in crassum, mutabile, mixtum, utique autem in aliud simplex, extensum, homogeneum, sensitivum, agere posse. Quodsi animæ in corpus influxum mere physicum dicere nolimus, eundem posse metaphysico-physicum appellari. *Capite XVIII* convenientiam mentis humanæ cum intellectu divino, & lineamenta vestigiaque imaginis ac similitudinis Dei in anima abdita, eruit. *Capite XIX* animæ rationalis essentiam & operationem semper duraturam declarat. *Capite XX* providentiam divinam, sive sapientissimam universi gubernationem, concelebrat. *Capite XXI* curam hominis, post defectum in miserimum tam corporis, quam animi, statum dejecti, explicat, quomodo & quibus efficacibus remediis in meliorem mutari, & depressa imago divina instaurari, debeat, *Capite XXII* imaginem divinam verbi revelati efficacia reparandam exponit. *Capite XXIII* de sanitate corporis tuenda, tanquam ad sanitatem mentis adjuvandam necessaria, agit. Tota autem hac tractatione Illustris Autor identidem loca sacri Codicis ad confirmandam sententiam suam adduxit, vel etiam ad veterum Philosophorum in rebus magni momenti dicta & sententias provocavit, ut liquido inde cognoscatur, quousque solo naturæ lumine ejusmodi veritates

tates intelligi ac perspicere queant. Ex illo ipso autem, quem jam etlidimus, conspectu satis elucet, quam præstantis & exquisitæ doctrinæ capita hic explicentur, & quam bene laudabiliterque postremum vitæ suæ tempus in ejusmodi cogitationibus atque operis collocarit Ill. Auctor, ut in illis consensuisse videatur. Utinam vero hunc non postremum ipsius librum finat esse Deus immortalis, sed, confirmatis animi corporisque viribus, plures adhuc a Venerabili hoc Sene proficisci concedat. Ad calcem præsentis Operis ex commercio literario, ante quadraginta & plures annos cum Illustri *Leibnitio* habito, Epistolæ nonnullas adjecit, ut ex iis summum Virum. Physicæ quoque, Chimiæ, & Medicinæ rationalis, fuisse amantissimum, atque Illustri *Hoffmanno* insigniter favisse, cognoscatur.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE &c.
hoc est,

COMMENTARII, HISTORIÆ CELEBERRIMORUM
in Republica literaria Virorum inservientes. Accedunt
Catalogi librorum, a singulis editorum, de
iisque judicia.

TOMUS XXXIX.

Lutetiæ, apud Briassonum, 1733, 12.

Plag. 18, totidemque plag. dimid.

Exhibet hæc *Niceroniana* scena undequadragesima. *Lucam Fruterium*, Criticum, vigesimo quarto vitæ anno mortuum anni 1566 mensis Martio; *Ambrosium Laluestium*, Clericum Parisiensem, m. 1724 d. 9 Maji; *Jacobum Duchatum*, edicto Nannetensi coactum patriam relinquere, posteaque Consiliarii titulo ornatum a Rege Borussia, m. 1735 d. 25 Julii; *Jacobum Meyerum*, Historicum Flandriæ, m. 1552 d. 5 Febr.; *Joannem Sleidanum*, m. 1556 d. 31 Oct.; *Speronem Speronium*, Professorem Paravinum, m. 1588 d. 3 Junii; *Janum Cæcilium Frey*, Philosophum Parisiensem, m. 1631 d. 1 Augusti; *Julium Clementem Scottum*, Professorem Paravinum, m. 1669 d. 9 Octobris. Hunc esse *Lucium* illum *Cornelium Europæum*, sub quo nomine existat *Monarchia Solipsorum*, errareque eos, qui *Inchofero* tribuunt hanc Saryram, docet Noster pag. 67 seq. qui idem jam docuerat in Tomo XXXV, & quidem in *Vita Inchoferi*. Progredimur ad *Claudium Chappuys*, Canonicum Rothomageniensem, m. 1572; *Gabrielem Chappuisium*, Historiographum Regis Galliæ, m. 1611; *Philippum Picinæum*, Abbatem Italiæ, m. 1678; *Hieronimum Gbilinum*, Prototonotarium Apostolicum, m. 1670, cujus *Theatrum eruditorum* valde contemnitur a No-

stro;

stro; *Michaelem de la Vigne*, Medicum Parisiensem, m. 1648 d. 14 Junii; *Henricum Catharinum Davilam*, Venetorum ducem bellicum, eundemque Historicum egregium, m. 1631 mense Julio; *Carolus Scbaaum*, Professore prius Duisburgensem, deinceps Leidensem, m. 1729 d. 4 Novembris; *Joannem Prævotium*, Professore Medicinæ Patavinum, m. 1631 d. 3 Augusti; *Carolus Bovillum*, Theologum Gallum, m. 1553; *Joannem Pearsonum*, Episcopum in Anglia, m. 1686 mense Julio; *Thomam Stapletonum*, Professore Duacensem, et postea Lovaniensem, m. 1598 d. 12 Octobris; *Lazarus Bonamicus*, Professore Patavinum, m. 1552 d. 11 Febr.; *Nicolaus de Montreux*, m. 1608; *Nicolaus de Herberay*, interpretem Gallicum *Amadisii*, m. 1552; *Joannem Quinquarhorcum*, Professore linguae Hebraicæ Parisiensem, m. 1587; *Joannem Schefferum*, Professore Upsaliensem, m. 1679 d. 26 Martii; *Franciscum Lambertum*, Professore Marpurgensem, m. 1530 d. 18 Aprilis; *Joannem Michaelem de la Rochemaillet*, Advocatum supremi fori Parisiensis, scriptoremque complurium librorum Juridicorum, m. 1642 d. 9 Maji; *Jacobum Howelium*, primum in Britannia Regium Historiographum, m. 1666 mense Novembri; *Julium Pacium*, ex Jureconsulto Heidelbergensi Professore Logicæ in Academia Sedanensi, hinc plurimis in Academicis Professore Juris, octogesimo quinto vitæ anno extinctum A. 1635; *Nicolaus Naucelium*, Medicum Turonensem, m. 1610, scriptorem *Vitæ Petri Rami*, præceptoris sui: quem ex ipsius libris optimum esse, Noster censet; *Benjaminem Priolum*, Historicum, m. 1667; *Franciscum Feuardentium*, virum, uti Noster ait, ignei ingenii & nomini suo convenientis, ac furiosissimum hæreticorum antagonistam, m. 1610, ipsis Calendis Januariis; *Andream Argolum*, Mathematicum Patavinum, m. 1657, ætatis anno undecimagesimo; ejusque filium, *Joannem*, Professore Bononiensem, m. 1660; *Adrianum Turnebum*, Criticum Parisiensem, summis summorum Criticorum laudibus ornatum, m. 1565 d. 12 Junii; *Bernardium Baldum*, Abbatem Italiæ, m. 1617 d. 12 Octobris; *Claudium Sausséjum*, Canonicum Parisiensem, m. 1621 d. 21 Septembris; *Albertum Pigbium*, Præpositum Ultrajectinum, m. 1542 d. 29 Decembris. Errorem hunc esse, ac *Pigbium* anno demum 1562 d. 26 Sept. obiisse, docuisse nuper credetur *Burmannus* in *Trajecto erudito*, cujus pag. 260 seq. copiose differit de vita ejus scriptisque. Verum ex ipso illo loco apparet, typographum pro XL posuisse LX. Hac occasione, comparatione facta *Niceroniana* & *Burmaniana* diligentie, observavimus, catalogum librorum *Pigbii* a *Niceronio* exhiberi perfectiorem accuratoremque, at, quæ ad ejus vitam pertinent, plenius tradi a *Burmanno*. Sequitur in Tomo nostro *Lancelotus du Voefin de la Popeligniere*, Historicus Gallus, m. 1608; *Joannes Lyserus*, autor *Polygamia triumphatrix*, m. 1684: cujus & antagonistæ commemorantur; *Joannes Taisnierius*, Mathematicus & Musicus, m. 1562; *Michael Marullus Tarshanista*, Poeta, m. 1500 d. 11 Aprilis; agniti claudente *Nicolao Datho*, *Augustini Dathi*, cujus vitam proximus *Tomus* exhibet, filius, Poeta, m. 1498;

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno MDCCXLI.

HISTOIRE METALLIQUE DES XVII PROVINCES
des Pays-Bas, &c.

id est,

*HISTORIA NUMISMATICA XVII PROVIN-
ciarum Belgii, a Caroli V abdicatione usque ad Pacifi-
cationem Badensem A. 1716, versa ex Belgico ser-
mone; Autore GERHARDO VAN LOON.*

Tomus IV & V.

Hagæ Comitum, apud P. Goffe, J. Neaulme, & P. de Hondt,
1736 & 1737, fol.

Tom. IV Alph. 5 plag. 5, Tom. V Alph. 4 plag. 21.

Duo hi *Tomis*, quorum lectione elegantes Numismatum
amatores oblectare se vehementer poterunt, iisdem
digni sunt laudibus, quibus *tres Tomos* priores præstan-
tissimi hujus Operis in his *Actis Mensis Decembri A. 1734* ex merito
condecoravimus. Nolumus igitur repetere inde, quæ tunc tem-
poris a nobis dicta sunt copiosius, quin potius ad ea statim nos
convertimus enarranda, quæ ex *Tomis* hisce promittere sibi le-
ctor curiosus potest. *Quartus Tomus*, in *Libros quinque* disper-
titus, incipit ab anno 1690, & cum anno hujus Seculi quarto fi-
nitur. *Primo* exhibentur nummi complures, qui, circa hoc tem-
pus cæsi, res gestas *Guilielmi III*, Magnæ Britannæ Regis, miri-
fice illustrent. Tum comparent itidem bene multi in expedi-
tionibus bellicis *Ludovici XIV*, Gallorum Regis, pariterque alii in

Dddd

Joannis

Joannis Georgii III, Principis Saxoniae Electoris, fortitudinem, summis laudibus celebrantem, quam partim contra Turcas, partim etiam adversus Gallorum hostiles incursiones, luculentissime comprobavit. Hos excipiunt nummi in expeditionem *Christiani V*, Danorum Regis, contra Razeburgum; in obitum *Mariae*, Angliae Reginae; in mortem *Caroli XI*, Sueciae Regis, quae intempestive consecuta est, cum ille arbitrer eligeretur, communi gentium militantium consensu, in pace Ryswicensi; porro in pacem Hispanorum & Gallorum, A. 1697 per pacem Ryswicensem constitutam; in pacem Ryswicensem ipsam; in conciliationem *Caroli XII*, Regis Sueciae, quod susceptum restituenda pacis causa munus tam felici gessit successu, ut dexteritas & prudentia ejus maxime celebrata fuerit a *Ludovico XIV*. Sub Seculi, quo vivimus, initium nummis cudendis occasionem dedit Calendarii emendandi negotium, & deinceps obsidio Tonnungensis, a *Friderico IV*, Daniae Rege, tentata; mors *Caroli II*, Hispaniarum Regis; nominatio Regis, a Legato Hispanorum erga *Philippum*, Ducem Andegavensem, facta, ubi varia notata dignissima, e. g. in Patrem Purpuratum, *Portocarrero*, inveniuntur; virtus *Eugenii*, Principis, fasis Gallorum copiis in Italia; obitus *Guilhelmi III*, Anglorum Regis; novum *Annae*, quae successit eidem, regimen; splendidissimus Regis titulus, quem vindicaverat sibi *Fridericus I*, Elector Brandenburgicus; & Landavia, *Josephi*, Romanorum Regis, auspicio Gallis erepta. Haec sunt, ni fallimur, praecipua nummorum, quos hic *Tomus* complectitur & illustrat, momenta. *Tomo quinto*, eoque ultimo, qui nummos, ab anno hujus Seculi quinto ad decimum sextum cufos, ostendit, Celeberrimus *van Loon* enarrat numismata in Academiam equestrem, Trajecti ad Rhenum A. 1705 institutam; in *Leopoldi*, Romanorum Imperatoris, obitum; in novum *Josephi*, ejus successoris, imperium; in Barcelloenam, a Gallorum impetu liberatam; in memoriam *Joannis Guilielmi*, Ducis Saxo-Gothani, quem globulus e vivorum numero rapuit in obsidione Telonis Martii; in sponfionem pacificationis religiosae Silesiacae; in recens natum Principem Regium Borussiae, *Fridericum Ludovicum*; in auspiciatissimum consubium *Elisabethae Christianae*,

cum

cum *Carolo VI*, gloriosissimæ memoriæ Imperatore; in conatus Gallorum, qui, ut Principi supposito, *Jacobo de Wallis*, viam ad imperium munirent, Scotiam fuerant aggressi; in victoriam Foederatorum in Gallos; in Hispanos Gallosque, A. 1710 in Catalunia & Aragonia fusos; in mortem *Josephi*, Imperatoris Augustissimi; in Vicariatum *FridERICI AUGUSTI*, Poloniarum Regis, & *Joannis GUILLEMI*, Principis Electoris Palatini. Nummi sequuntur complures in memoriã actus solennis, quò Imperator Romanus electus fuerat *Carolus VI*; in pacem Ultrajectinam, A. 1713 constitutam; in pacem Rastadiensem, quæ sacrum Romanum Imperium & Gallicam inter se iterum conciliavit; in regiam dignitatem *Georgii I*, Electoris Hannoverani, ejusdem adventum in Magnam Britanniam, pariterque coronationem; in obitum *Ludovici XIV*, & novum successoris imperium. Colophonem Operi jucundissimo imponant Indices duo, magna cura confecti, quorum alter res præcipuas docet, quæ in *Tomis* omnibus locum habent, alter symbola lectorum oculis subjicit, quæ nummorum cuique adjecta fuerunt. Multum salis ingenii que plurima illorum secum ferunt, quemadmodum totum Opus industriam haud sane vulgarem redolet; ideoque fieri ratione nulla potest, quin Celebratissimus *van Loon* solidam & grandem gratiam, ut Comicus loquitur, inierit ab iis omnibus, qui rem numismaticam in deliciis habent, & insignem ejus in Historia universa usum satis recte perspiciunt.

HISTORIA REGNI GRÆCORUM BACTRIANI,
in qua simul Græcarum in India coloniarum vetus memoria explicatur, Autore THEOPHILO SIGEFRIDO BAYERO, Academico Petropolitano, & Antiquitatum P. P. Societatis Regiæ Berol. Sodali. Accedit CHRISTOPHORI THEODOSII WALTHERI, Missionarii Regii Daniçi, Doctrina temporum Indica, cum Paralipomenis.

Petropoli, ex typographia Academia Scientiarum, 1738, 4

Alph. 1 plag. 8.

Dddd 2

Stre-

Strenuum olim Virum & nunquam cessantem *Baierum*! En *Hi-*
 storia ejus, qua regnum Græcorum *Bactrianum*, Græcastque
 in India colonias, persequitur atque exponit, Illustrissimo & Ex-
 cellentissimo Principi *Alexio, Michaelis* filio, *Czerkassio*, S. I. Mi-
 totius *Russiæ* Consiliario status intimo, inscriptam. In Dedic-
 tionis formula res, ab *Anna* Augusta ac gente *Czerkassiorum* in-
 clytissima in orbis terrarum luce gestas, recenset, ac splendore
 orationis perfundit. In Præfatione, sese ante viginti & amplius
 annos de veterum ecclesiarum sub extremo Oriente historia de-
 lineanda cogitasse, nos docet. Quod ceptum remorata fuerunt
 innumerabiles difficultates. Incerta enim plerarumque illarum re-
 gionum in hanc diem est notitia, civiles vero populorum casus
 conversionesque dominatus caligine squalent & laborant. Nihilo
 minus *Cel.* Autor, hisce impedimentis haud deterritus, cepit
 consilium ex re & necessitate, rebus Asiaticis pro sua virili af-
 fundendi lucem, ex veteri historia depromptam, novisque com-
 memorationibus auctam. In præsens de regno Græcorum *Ba-*
ctriano differit; de Indico passim gratiora scituque digniora in-
 textit; ac de Græcis inter hos populos colonis atque hospitibus
 sedulo disquirat. De Græcis artibus, ac de modo, quo ea cum
 Oriente fuerint communicata, exponit ex conjectura. In Græ-
 corum apud *Bactrios* Regum chronologia ab annis epòchæ *Ju-*
liana abstinet, rarus, illos ante C. N. *Dionysianos* & hic ad ce-
 teras epochas conformandas sufficere, & memoriæ cumprimis
 inservire. Laudat censuram ejus, qui *Historiam* ejus *Osirboenam*
 recensuit ac dijudicavit in *Diarii, Bibliothèque raisonnée* inscripti,
Tom. XV Parte I pag. 92 seq. eique sese facturum satis significat,
 simul ac ipse retractationes aliquot locorum ejus *Historiæ* edide-
 rit; quod *Viri docti* destinatum mors ejus immatura interceptit.
 Ipse autem, cum numum *Amidenum*, qui adhuc tantummodo
 apud *Parisienses* in gaza regia exstiterat, multis *Antiquariorum*
 jactatum disceptationibus, ex Museo Imperatorio spud *Acadē-*
miam produceret, quædam insignia momenta, que tum emen-
 daret in *Osirboena Historiæ*, tum resciceret, invenit. Constitue-
 rat huic *Bactriæ Historiæ* adjungere *Commentationes de Strā-*
bis & Sacis, nec non *de Sinis priscis*. Et illa quidem de *Se-*
ribus & Sacis sic pertractaverat, ut in his *Bactrianis* multa co-
 piofius

piosius illustrata prodissent. Sed Commentationes illas casus
 ferulis intercepit, eaque perierunt. Ea quoque de causa geo-
 graphicam tabulam, quam confecto Opere fuerat concinnatu-
 rus, qmitti hic oportuit, quod ea sine Commentationibus illis
 deperditis non posset confici. Adjunxit Opusculo huic *Chri-
 stophori Theodosii Waltheri Doctrinam temporum Indicum*, du-
 dum cum viris egregiis, qui Trangebariæ ac Madrastræ homines
 ad civitatem Christi Evangelicam adducunt, commercia & ami-
 citiam colens. *Waltherus* dein ipse, ceteri collegæ ejusdem,
 ac imprimis *Antonius Sartorius*, in epistolis, ad Autorem datis,
 multa præterea monuerunt. Atque ex hisce relatis enata fue-
 runt *paralipomena*. Bactra ætate nostra vocari *Balch*, nemo fa-
 cile ignorat. Sogdianen cum Bactriane sæpius quidem confu-
 dere alii, sed utraque regio satis invicem differt. Virtus gen-
 tis Bactrianæ ita apud Græcos olim fuit celebrata, ut in fabulis
 quoque Poetæ *Dionysio* ex Bactriis debellatis gloriam quærerent.
Euripides & *Polyænus* eam rem memoriæ prodiderunt. *Ari-
 stophanis* doctus interpret *ad Ranas Atl. 1 Sc. 5 pag. 222* ita:
Dionysus Indis Nyfius dicitur a Nyfa, Indorum urbe. Inde in
 hunc diem credunt, inter suos existisse quondam *Maidbâsu-
 ren*, aliquem, dictum a *Maidbam* & *âsuren*, quasi *taurum gigan-
 tem*, in *Nisadaburam* urbe, haud longe a *Meru* monte natum,
 qui taurina cornua gesserit, carnibusque pastus cum aliorum ani-
 mantium, tum vaccarum, (quod in Indis summum scelus,) &
 vino ad ebrietatem repleri solitus, Diis bellum intulerit. Vide
Strabonem pag. 473. Ille thyrsorum tympanorumque apparatus
 est Indicus. Indi boreales *par tympanorum Dumame*, seu *Dmam*,
 appellant, unde Græcorum existit *tympanum*, ut Autori vi-
 detur. *Hesychius*: Σάμμοι ὄργανον Μασσιέν πινεῖ Ἴνδοις. Conf.
Suidas in *Τύμπανος*. Κόγχη, *concha*, ab Indorum *Sangu*. *Phia-
 larum* quoque in Orgiis *Bacchi* usus fuit. Est autem hæc vox
 Indica *pinla*, id est, cyathus, quales sunt Sinorum tum majores,
 tum minores. Pompa omnis cum tympanis & *εὐωνόος ἑορτή*,
 amictu, & Indica est & *Bacchi*. Unde Autor credit, *Dionysum*,
 vetustissimorum temporum bellicosum Regem, merito sibi vindi-
 casse Indos. Ex *Perwana saccaram*, libro Indico, patet, Imeam

Pag. 1.

2.

3.

4.

- montem, Græcorum *Imaum*, fontes Gangis continere, *Merum* que montem fere medio inter Indi atque Gangis fontes spatium situm, ubi *Nisada-buram*, id est, *Nysa urbs*. *Bacchus* ex Indis fuit, Bactriorum vicinis, quippe qui erant bellicosissimi, teste *Herodoto pag. 317 ed. Gronov.* Quæ *Cæsius Cnidias*, ac *Diodorus Siculus* ex illo, tradidit, Autor suo haud dignatur assensu. *Osmandya* Ægyptii & *Zoroastris* res nimium obscuratas arbitratur.
6. Græci videntur nomen Bactriorum a Persis accepisse. Hi Orientem vocant باختر, *bachter*. *Trogus Pompejus* Bactrum orientis flumen e propter merito appellavit. *Claudius Ptolemaeus* regiones eadem modo Bactriis, modo Sogdianis, annumerat. Bactrianæ ad meridiem limes mons Indicus *Paronifus*, *Ptolemaeo* & *Agathemero* Παροπαίνισος, *Arriano* Παροπομισός, *Dionysio Periegetæ* Πάροπνιδος, *Eustathio* Παροπαίνιδος & Παρνισός, *Stephano* Παροπαίνιδος. Indi & Persæ montem vocant *kboo, kub, kob*.
8. Exinde Macedones putarunt, Caucasum in India inveniri. (*) *Geographia Tamulica* montem *Imeia* ad orientem *Meri* collocat. E modo monti *Merus* mons in eadem statuitur ad Occidentem. *Smeru* penes Indos significat auri in molem exaggeratum cumulum, siquidem sol, dum occidit, ab hujus montis cacumine ad ruborem resplendescit. *Parabud* & *parbud* montem notant. Quare *paronifus* designat montem *Nysam*. *Bâbro* in plebeja Indorum lingua notat montem. Quare Græci ex *bâbro* & *nischâiam*, Autoris ex iudicio, montem *Nisam* seu *Paronifum* fabricarunt. A septentrione Bactriorum *Ptolemaeus* posuit *Oxum* flumen. *Straboni* id dicitur *Ochus*. (**) Fontes sunt in montibus Indicis. Illud nunc vocant حجبان *Gjiban*. Lacum *Aræ* influit. Ab occasu *Margiana* *Persidis* provincia, nec dum ea ad *Hyrcanum* mare pertinebat, siquidem intercessit *Aria*. *Margiana* est *Chorasân*. Hinc ad *Sogdianen* definiendam procedit
Autor,

(*) Rationem denominationis *Strabo XI pag. 348* ex adulatione *Macedonum* derivat.

(**) Autor *Oxum* & *Ochum* pro eodem habet flumine. Sed *Ochura* ab *Oxo* distinguit *Curtius VII, 10*, nec non *Amnianus Marcellinus XXXII, 26*. *Ochus* propior *Margianæ* fluxit; *Oxus* *Bactrianen* a *Septentrione* terminavit.

Autor, cujus limites Oxo. & Jaxarte fluviis continentur. Regio Pag. 14
 hæc *Magaramâhar*, id est, trans fluvium, scilicet Oxum, vocatur.
 Ipsa nomen Sogdianæ, a Tempis & flumine & monte *Sogd*
 Forum tractum *Bactri* *Baxini*, orientalem Græci scriptores ignora-
 runt, unde milles lapsi. Nec *Ptolemæus* dimensionibus mul-
 tum fidei habendum. - *Agrianus* Maracandam, Sogdianes ca- 15.
 put, trans Oxum posuit. *Strabo* *Μαγαράνδα* τῆς Σογδιανῆς
 habet, ut *Isaacus Casaubonus* ex MSis emendavit, cum esset
Μαγαράνδα. *Maracand* urbs dicitur *Χρυσοκόα* *Σαμαγχανῶν*,
 Indis *Samarcandæ*, vulgo *Samarcand*. *Bochara* nonnullis eadem 16.
 visa ac *Bactra*. Sed Autor demonstrat, *Baleb* esse *Bactra* & *Ba-*
ctrum flumen, per suburbia *Balchi* Oxum petens. *Bactrios*, ut 17.
 a *Parthis* toto stirpis genere diversos, ita neque *Scythas* esse,
 opinatur Autor. Id persuasurus lectori, *Perse* utique, scri- 21.
 bit, qui post *Parthos* regnarunt, eodem cum *Bactriis* sermone sunt
 usi, quare *Behramgur Rex*, quem *Theodosio juniori Imperatori*
aqualem dant, abrogata *دیار بھلوی* dialecto *Peblavi*, tanquam
 rudiori, linguam *دیری* *Deri*, seu aulicam, qualis nunc est, in sum-
 ma dignitate collocavit. Nam præ illa lingua hæc lenis est & de-
 dicata, quæ nihil abrupti patiat, voces omnes explanate & con-
 cinnæ enuntiet, quod aliter fuit in ceteris *Persarum* dialectis.
 Hæc autem lingua *Deri*, quæ in regno *Persico* lege est constituta,
 in aulam, in acta publica privataque, fuit introducta, apud *Bal-*
chum & *Becharam* antiqua fuit & vernacula. Ex sermonis por-
 ro iadole colligit, *Bactrios* *Parthis* ceterisque *Persis* humanitate
 præstitisse. Ex hac enim regione existit philosphia *Zoroastriana*.
 Neque *Bactrianorum* *Σαμαγχανῶν* alii fuisse videntur, quam
Zoroastriane disciplina sacerdotes, quod quidem ipsa vox indicat.
 Nam *شمان* *Schaman*, ut *Thomas Hyde* nos docuit, ingemi- 22.
 scientem significat & singultantem, quod *Magorum* ritus continet,
 qui, cum sacra facerent, non cunctinna voce instaurabant, sed re-
 pressa, ore obligato. Sacre literæ *Magos* hocce tradunt pipiisse
Es. VIII, 19, immo pipiisse ex terra & pulvere *Es. XXIX, 4*.
 Obiter notamus, per *מגין* *Jes. LVII, 10*, significari ex
 lingua *Persica*, *Magis* familiari, loca gemitus ac singultus ma-
 gici atque incantationum seu *ἐντοιδῶν*, quæ solebant esse sub-
 terranea

- terranea & tenebricosa. *Bardanes* & *Porphyrus* dividerunt Gymnosophas Indorum in Brahmanas & Samanos. Quorum errorem Autor alibi coarguere destinaverat. Addit Autor: *Pro-*
priam plures eximia laude viri ex Bactrorum regionibus pro-
dierunt, quam ex Persia omni & Turcia. Adhuc litera istis
magis florent, quam inter reliquos barbaros. *Cyrus* Bactrianem
 reddidit dediticiam & vestigalem. *Bactria* *Dario* *Hystaspis* tri-
 buta pependerunt. *Xerxes* in exercitu contra Græcos habuit
 Bactrios, quibus dux datus *Hystaspes*, *Darii* Regis ex *Atossa* *Cy-*
ri filius. Alter deinde *Hystaspes*, *Xerxis* filius, Bactrianorum sa-
 trapam fuit. *Artaxerxes* Bactriis præfectum dedit *Artabanum*. Lo-
 cum *Ctesia* apud *Phonium*: *ἠφισαίου Ἀγραζέζε Βακτρίας, καὶ*
ὁ Σαρδάνης, ἄλλος Ἀρτάβανος, ita reddidit: *Disciverunt ab*
Artaxerxe *Bactra*, & *Satrapes* existit *Artabanus* alius, non ille
 parricida, eque defectionem molitus. Sed paullo post in ordi-
 nem Bactrii reduci. *Darius* *Codomannus*, re ad *Issum* male ge-
 sta, *Bessus*, Bactriorum satrapam, quantis maximis cum copiis
 posset, excivit. Ad *Gaugamela* hi in lævo cornu fortiter se
 gesserant. *Alexander* *M.* *Artabazum* provinciæ præfecit. Mox
 res ibi turbata. *Craterus* *Spitamenum* vicit. *Agryntas*, *Nicolai*
 filius, in locum *Artabazi* admodum senis suffectus. Ad *Paro-*
nissum *Alexander*, cum ex Persia Bactrios peteret, urbem *Alex-*
andriam condidit. De *Taxilis* deinde & *Pori* terris Autor ex-
 ponit. *Taxilis* regionem collocat ad *Indi* fluminis occidentem,
 ubi nunc est *Kabel*, *Pori* terram intra fluvios majores, quæ, ex monti-
 bus *Indicis* delapsi, *Pangienand*, id est, *quinque fluvii*, vocantur.
 Nomen regioni inde inditum *Pangiab*. Nomina fluminum sunt
Dgienab juxta *Multanum*, *Weba*, *Rawi* prope *Lahor*, *Ghara* seu
Kabarab, id est, aqua turbida, ad urbes *Phatriabur* & *Dunnia-*
bur, denique *Sindo* seu *Sind*, ad urbem *Deram*. Hoc *Sind* ve-
 rum deinde nomen est celebratissimi fluminis, vulgo *Indi*, quem
Indi ipsi ignorant. *Plinius* *Hist. Nat.* *VI*, *20*, hoc jam notavit. *Ar-*
tianus in *Periplo maris Erythraei* & *Cosmas Indicopleustes* *Sintbon*
 & *Sindun* vocarunt. Græci, audito, nomen gentis esse *Hindu*
 seu *Hind*, *Indus*, fluvio etiam hoc nomen esse, existimarunt.
 Scriptores Arabes regionem *Pori* appellant *Belhera* & *Belur*. *Indi*
 ad

ad hunc diem *Alexandri* memoriam recolunt, nomine *Scha* Pag. 30.
Schbandur Padasaba, id est, *Regis Alexandri Magni*. *Alexandro*
 in Indis agente, Macedones, qui *Garabactra* deducti, tumultus ferebant. *Garabactra* videntur dicta quasi *Karab Bachter*.
Bicon & *Boxus* videntur nomina dignitatis; *Beg* enim, *presidem*
 designat. De *Sandracotto*, id est, *Jeracho*, (lunæ castello,) ad 33.
 duntur non tralatitia, qui Regem *Gangeticarum* nationum de-
 bellavit. *Seleucus* eum in ordinem rededit, emensus iter dis- 35.
 iunctissimum, teste *Plinio Hist. Nat. VI, 17*. Texit porro *Cel. Au-* 38 seq.
tor inde a *Theodoto*, regni *Bactriani* conditore, *chronologiam* Re-
gum Græcorum in *Bactriana*. Successit ei *Theodotus*, filius, huic
 everfo *Eutbydemus Magnesius*, huic *Menander*, *Eucratides*, senior,
 & huic junior, filius. *Vitas* posthæc eorundem *Autor* expo-
 nit. *Theodotus* se, *Macedonasque* colonos & *Græcos*, asseruit in 47.
 libertatem, ejusque exemplum secutus est *Arfaces*, *Parthus*. *Ju-*
stinus Lib. XLI Cap. 4 constituit epocham *defectionis Parthorum*
 hunc in modum: *Parthi defecere primo Punico bello*, *L. Manlio* 51.
Vulsono, *M. Atilio Regulo*, *Consulibus*. *Joannes Valens*, in *Historia* *Re-*
gum Parthorum pag. 4 locum illum striete secutus, epocham cum
 anno *U. C. 498* copulavit. *Nostrum* autem *Justinus* potius vi-
 detur scripsisse, *L. Manlio Vulsono*, *C. Atilio Regulo*, *Consulibus*, qui
A. U. C. 504 fuerunt. Suffragatur ei τῶν Ὀλυμπιονίκων Συνε-
 γωγῆ, a *Josepbo Scaligero* edita, in qua tamen pro *Agβαίους* le-
 gendum est *Agroίους*. *Autor* credit, hæc *Olympionica* primum 52.
 ab *Aristotele* esse digesta, deinde ab *Eratosthene Cyrenæo* aucta,
 continuata a *Pblegonse Tralliano* & *Julio Africano*, ut adeo libelli
 illius autoritas maximi sit facienda. Suffragantur præterea *Ap-*
pianus Alexandrinus pag. 211 ed. Tollii, & *Justinus* loco laudato. 53.
 Uterque enim *defectionem Parthorum* in ætatem *Seleuci Callini-*
ci, contra *Ptolemæum Evergetem* belligerantis, collocavit, licet
 alter, quos scriptores & diversos uno contextu secutus, & res 54.
 & tempora permiscuerit imprudens. *Antiochum* *Θεόν* a *Parthis*
 fuisse cæsum, *Autor* sibi persuadet, licet *Appianus Alexandri-*
nus, eum a *Laodice* uxore veneno sublatum, tradat. *Autore* 55.
 enim utitur *Asbenæo*, qui ex *Posidonio Apameensî* nonnulla re-
 milit, & *Aeliano* in *Var. Hist. LX, 41*. De epochis *Parthici regni*,
 exordia

- exordia nacti, varia commentatur idem solidissime deducta, quibus sententia *Jo. Valentis* bene multae emendatur. Qui voculas lambunt, eis molestum erit, bis pag. 64 positam fuisse scripturam: *sub verem*. Sed nos res magis, quam verba, curamus, nec novos ejusmodi viris summis vitio vertimus, a fugiente manu vel incurio sphalmarum emendatore profecta. Homuncionum isthaec est praecipua maleque sana cura. Nostrum est, ad propositum reverti. Parthos Hyrcaniam ante Christum natum anno 244 occupasse, Autor ostendit. Quenam existerit regio seu urbs *Taguria*, disquiri. Est quidem apud *Claudianum Ptolemaeum* *Thagora*, sed in India, quae Geographo Ravennensi *Tachra*, pag. 864. ed. Gronov. Periplus maris erythraei pag. 29 πόλον τῆς γῆς μεγίστην habet, haud procul a mari in orientali-bus partibus regionis ejus, quae *Dachanabades* vocabatur, id est, australis. Nam, inquit *Arrianus*, Δόχοτος καλεῖται ὁ νότιος τῆς αὐτῶν γλώσση. Ita est. Indis aufer vocatur *Dbakon*, & plaga mundi australis qualiscunque *Dbakana wad*. Sed hic locus nimis remotus. Τάπειρα, *Afinio Quadrato* apud *Stephanum Byzantium* dicta, erat regio in Margiana inter *Derbices* & *Hyr-canos*, a qua regione juga montium *Tapyrorum* ad *Medianam* usque *Polybius* deduxit. *Euthydemis* bella cum *Antiocho Magno*, ac praeterea *Nomadicum* & *Indicum*, praeterimus scientes. *Memandri*, Regis Indiae, regnum *Bactrianum* cogimur relinquere intactum. *Demetrium*, *Euthydemis* filium, *Indiarum* parte potitum, omittimus. *Eucratidis* Regis *Bactrianorum* utriusque, res transilire jam oportet. Addimus tamen numi descriptionem, ab *Eucratide* seniori profecta. Adversa insigni spectabilis est eminentia & capitis & galeae, averfa est depressioris areae, ad modum numorum *Lyfsmachi* & *Syriae* Regum. Caput galea tectum. Sub ea frons diademate stricta, ut indicant fasciae, stuitantes circum cervicem. In averfa duo equites cum tiaris *Bactriis*, ramis palmae, & sarissis. Inscriptio: Βασιλεως μεγαλης Ευκρατιδης, & epocha ad latus *HP*, id est, annus 108. Sarissae *Macedonum* arma, tiarae *Bactrianorum* gestamen, teste *Herodoto VII, 64*. Equites tonsi & ipse Rex tonsus in numo, ex more *Alexandri Magni*, qui milites iussit tonderi, ne quis in praelio eorum barbaram possit

possetprehendere, teste *Julio Africano* in *Cestis* pag. 278. ed. *Thevenoti*; immo ex ritu proprio. Mos enim perverustus in Oriente fuit, radi seu ~~anderi~~. In *Pbrabatis II* numo vox ΣΑΝΣΑ notat *Regem Regum*. Numos Græcos Indis fuisse in deliciis, auctor est *Arrianus* in *Periplus*. Et, ne quis miretur, in numis Bactrorum & Arfacidarum literas exstare Græcas, Cel. Auctor monet & ingerit multa egregia de artibus, Græciæ familiaribus, de Græcorum philosophia & lingua, ad Indiam usque propagatis. *Cosmas Indicopleustes* pag. 79 omnino narrat, Græce locutos fuisse Indos, Hunnos, Persas, & reliquos Indos magnam partem. Cum vero per septingentos annos ad minimum penes Indos lingua floruerit Græca, credibile est, eos a Græcis accepisse nonnihil artium ac scientiarum. In hunc censum Auctor refert numerorum nomina. Apponit ea, primum ut in superiori India apud Multanenses & Dellenses esseruntur, deinde ut apud Tamulos, Toluccos, seu Varugos, denique Daknice, seu sermone superioris Indiæ, que maxime sub Mogulis serum dominis est, pronuntiantur. *Unum* Brahmanes vocant *Haku*, Tamuli *Egam*, Toluæci *Ek*, Dakni *Ecum*. *Duo*, *duo*, hisce vocantur *ddbu*, *due*, *db*, *duinos*; *tres* *tray*, *trini*, *sin*, *scium*; *quatuor* vero *egjar*, *shatnari*, *shubahr*, *shabaharam*; *quinque* *gans*, *pans*, *scbu*, *pandscbum*, &c. Idem demonstrat deinde ipse per nomina numerorum cardinalium. Ex Romanorum lingua fuerunt decerpta nomina *sapto* pro septem, *nava* pro novem, *undecim* pro undeviginti, *unetri* pro undetriginta, ac imprimis *tribb* pro triginta, *szao* pro centum. Indorum sapientiam ipse satis vilem fuisse credit, adeo, ut necesse sit, magnificam illam de prisca eorum scientia ac arte sententiam deponere. Arabas ab Indis logisticen accepisse, causam sibi esse putat gravam, cur in eo *Wallisey*, ut affirmant, haud assentiat. Indi enim eam in hunc diem ignorant, ac vel in abacis rationes exiguas suas, vel difficillimo genere Arithmetices strigose, utantur. Solas igitur numerorum notas ab Indis accepere Arabes, & ne earum quidem auctores fuisse Indi, quippe quas, a Scribis ex Sinicis formatas, compendio earum, delectati, usu vero ipso inter mercandam coacti, receperunt. Alibi Cel. Vir de his dicit copiosè

Pag. 104.

107.

109.

111.

117.

123.

129.

137.

Eeee a 3

- Pag. 133. Dolentis, eum Musicæ esse ignarissimum, ideoque noluisse tentare, quantum Indorum Musica e Græciæ traxerit præceptis. In temporum vero rationibus formulas Græcæ extremum Orientem pervagatas esse, invenit. Cum porro epocha Bactriana in numo *Eucratidis* anno ante C. N. 148 congruat, caput autem ejus inde ab anno ante C. N. 255 affurgat; opinatur idem, formam deinceps annorum, mensium, dierumque, secundum ennea-decaeterida *Metonis* fuisse institutam. Nam hæc forma ab omnibus populis, qui *Seleucidarum* imperio subiecti fuerunt, est recepta, ac ejusdem ad hoc tempus in Oriente vestigia supersunt. In *Metonico* cyclo intra 19 annos intercalabantur septem menses, ut in eo anni tertius, sextus, octavus, undecimus, decimus quartus; decimus septimus, ac decimus nonus, essent tredecim mensium. Haud secus res penes Sinos sese habet, teste Epistola, a Rev. Patribus, *Ignatio Kögler*, *Antonio Perrey*, & *Carolo Slavicek*, ad Autorem data. Inde mensum vocant *Mahina*, Persæ *mâb*,
134. quasi ex Græcorum voce $\mu\alpha\upsilon$, diem vocant *wâr* in cyclo hebdomadali, alias *Dhebu*. Calendariorum conficiendorum doctrina apud Indos in arcânis habetur. In *B-hâmâtes* seu *Kascha*, eorum Academia, Astronomus quasi quidam, *Parabur*, calendaria conficit ex vetustis tabulis, quæ cum omni illa arte in illius domo dudum existerent, non ex observatione cælesti, nec ex calculis astronomicis. Non vacat adhibere modum, quo Autor, cyclum ennea-decaetericum ex Græcâ extremam Asiæ partem peragrasset, verosimillime ostendit. Delibabitur demum adhuc summa capita ex *Doctrina Temporum Indicâ*, a *Christophoro Theodoseo Walthero* perscripta. Pertractat in eâ Missionarius Dânicus apud
133. Trângambarienses expositionem de minutis, horis, diebus, hebdomade, mensibus, annis, hexacontaeteride, seu cyclo sexagenario, cyclo majori, seu periodo, cyclo maximo, aliis cyclis & periodis, Calendario Indico. Indi ex plebe describunt horam suam in 360 Nodis, id est *crepitis digiti circum caput gyri*. Astronomi vero adhibent scrupula prima, dicta *Wimed'i* & secunda, dicta *Call*, numeris tantum recenseri solita. Partuntur 60 partes diel civilis in 60 minores, & hæc in 60 minimas. Hac methodo olim *Ptolemæus Alexandrinus* facti usus, quæ in Persicam, Indiam, & Sinam, migravit. *Esaias* Regi *Ezechie*
135. optio-

optionem permittit, utrum umbram per 10 gradus progredi,
 an eodem regredi, nallet 2 *Reg. XX, 9*. Adeoque gradus isti
 horarii vicenarium excessere numerum. Babylonii contra, quo-
 rum principes, missa legatione, in prodigium illud inquisive-
 runt 2 *Chron. XXXII, 31*, diem in 12 horas *æquales* partiti sunt,
 teste *Herodoto II, 9, 10*. Suspiciatur Autor, in sciaterico *Abasi*
 obtinuisse divisionem horariam, qua usus *Ptolemaeus*. Minutum Pag. 147.
 Indicum est Europæis secundis 24 æquale. Astronomi Indo-
 rum Sinorumque numerant 15 bihoraria quoque secundum pha-
 sum hujus numerum. Hora autem una est pars diei civilis se-
 xagesima. Ergo horæ Indicæ $2\frac{1}{2}$ æquales sunt uni Europææ, 148.
 siquidem hora Indica una æqualis est nostris 24 minutis. Præ-
 terea *Tanchari* & alibi, more Indostanico, dies naturalis in 12
 partes dividitur, dato æris signo, quod *Târ* appellant. Initium
 diei ab ortu solis capiunt. Unaquæque hora dividitur in 2 se-
 missis & 4 quadrantes. Hora etiam dividitur in sedecim *Wi-* 149.
sum, quarum singulæ respondent Europæo sesquiminuto. Qua-
 re horæ Indicæ in vita civili sunt planetariæ, seu Judaicæ, hoc est,
 inæquales, præsertim sub finem diei & noctis. Apud Malaba-
 ras tamen dies fere semper sunt æquales sub perpetuo æqui-
 noctio. Dies civilis dividitur in 60 *Nârbigbey*; naturalis, cu- 151.
 jus initium ab ortu solis, in 30 *Nârbigbey*, ita, ut alia 30 tri-
 buantur nocti. Præterea dividitur in octo excubias. Unaquæ- 152.
 que dies, more nostro, trahit a planeta nomen, ex communi
 origine Ægyptiaca, licet Indi planetas 9 teneant. Brahmae
 solem quoque dicunt *Mitraba*, Perfix *Mitbras*. Eclipses solares 153.
 Indi putant existere a serpente nigro, qui, e capite gigantis, a
Wisêbenu occisi, natus, in solem, quemprehendat, effundat
 virus suum. Serpens ruber, qui, e trunco ejusdem gigantis re-
 liquo ortus, eadem ratione eclipses lunares efficere perhibetur.
 Origo fabulæ ex capite & cauda draconis, seu nodo ascendente
 ac descendente, repetenda. Planetæ laboranti subveniunt *æreis*
cymbalis, ad numerum pulsatis, quæ cum *æribus auxiliaribus lu-*
nae, apud Autores Romanos memoratis, conveniunt. Mensis In- 155.
 dicus est pars duodecima anni, disposita secundum numerum 157.
 signorum Zodiaci. Indi ab Ariete annum ordiuntur, ac recen-

- sent signa Zodiaci in Arithmetico libello, a quovis tironum memorie mandando. Eadem Brahmanis primordia anni, haud secus ac Athenienses annum inchoabant a Xanthico seu Aprili.
- Pag. 159. Dies, cuique mensi attributi, non certi numeri serie, sed pro arbitrato, determinantur. Ratio intercalandi in annis bissextilibus calculo est superstructa. *Curtius* de vetustis Indis *Lib. VIII Cap. 9*:
165. *Menses in quinos denos descripserunt dies; anni plena spatia servant.* Menses hic intellige minores, seu semimenses, Sinais *Ciei*
166. *ki.* Mensis prior dicitur novilunium; posterior plenilunium. Id quod ipsum etiam *Curtius* recte fuit affectus. Menses ibi lunares, licet annus sit solaris seu 365 dierum, ni annus exstiterit bissextilis. Annus Indorum est *Julianus*, quem ipsi a Romanis acceperunt, victoribus Parthorum, mutato anno *Nabonassar*o substitutus. Errore arithmetico factum, ut ille Indorum *Julianus* iam adhuc a *Gregoriano* differat decem diebus. Indi diem bissextum non Martio stricte, sed alii cuicumque mensi, inserunt. Hexacontaeteris complectitur cyclum annorum 60, quorum singuli gaudent nomine singulari. Non constat, quando cyclus hic sit conditus, aut quotus annus cycli hoc, quo vivimus, anno existat. Cyclum hunc in sese ducunt ter Sini, sed id facere omittunt Indi. Periodum, quæ constat pluribus cyclis minoribus, Indi vocant *Ugam*, seu *Yugam*, id est, *Aïvra*, eamque, quæ hujus ævi est, constituunt annorum 432000, seu secundum alios 48300, desituram cum incendio orbis & judicio extremo. Prius ævum coaluit ex 7200 hexacontaeteridibus, posterius ex 805. Cyclus maximus continet quatuor æva. Reliqua ad rationes Calendarii spectant & paralipomena chronologica, quæ *Cel. Baierus* ex variis amicorum epistolis ac aliunde concinnavit. Libri, opinamur, tanta est præstantia, & tanta rerum alias indictarum seges, ut non potuerimus non esse solito longiores. Eos autem, qui hoc Catone contenti esse nequeunt, ad fontes ipsos remittimus, e quibus sitim admodum jucunde restinguent.
- 174.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE

des Insectes, &c.

hoc est,

OBSER-

OBSERVATIONES RERUM, QUÆ AD HISTORIAM Insectorum faciunt; Autore Domino DE REAUMUR, Academico Regio Scientiarum, Academiæ Petropolitanae & Instituti Bononiensis Socio, Ordinis Regii militaris Sancti Ludovici Præfecto. Tomus quartus, continens historiam Gallinsectorum, Progalinsectorum, & Muscarum duabus alis.

Parisiis, ex Typographia regia, 1738, 4 maj.

Alph. 3 plag. 10, Tabb. æn. 44.

Nisi omnem ætatem in minimarum rerum contemplationibus consumsisset Cel. *Roaumurius*, eo non pervenisset, quo pervenisse mirantur omnes, utpote qui non tantum Autorum circa Insectorum genesin, vitam, & mores, sententias sedulo comparaverit, erroresque, quos nullibi, quam in hac disciplina, committunt facilius creduli, correxerit, sed & nova prorsus addiderit, & ante hos annos inaudita. *Tredecim Observationibus* absolvitur *Tomus* præsens. *Prima* versatur circa Gallinsecta. Sunt eadem genus animalculorum forma cymicis, ex ovo, sine metamorphosi, insectis consueta, factum, quod ideo non animal, sed tumor vel morbus plantarum & arborum, aut galla, visum fuit aliis, quia non nisi tunc observatum fuit, cum quiescit & foliis fixum hæret. At ab ipsa nativitate ex verme ambulant hæc animalcula aliquot mensibus, neque nisi tunc figuntur in foliis, cum adoleverunt, & ovis innumeris pariendis idonea sunt. Facile confunduntur cum gallis, quas ichævmon musca punctura aculei fecit, cum ova foliorum immittit cortici, id quod accurate perspicientibus dignoscitur. Vitam unius anni degunt, adeoque, nisi in arboribus atque perennibus plantis, haud observantur. Omnes fere plantas incolunt, & tunc, cum adoleverunt, vel perfecte rotundam, vel rotundam cum segmento, vel ellipticam, indispicuntur formam. Videas ejusmodi insecta in arborum truncis foliisque. Sed duo proponuntur singularia eorundem exempli: Gallinsectum Aurantiorum, quod cymicis arborei nomine venit, hortulanis *Baum-Lause*, & Gallinsectum ilicis cocciglandiferæ,

diferæ, per Gallo-provinciam nascentis, quod coccus ilicis & kermes recentiorum est, usus tantopere in arte tinctoria & Medicina declarati. Omnibus Gallinsectis una est vivendi ratio. Postquam per folia & ramos arborum deambulaverunt, adolescentes lato corpore figuntur, eodemque corpore intumescunt; tunc ovis fiunt gravidæ fœmellæ, iisdemque ita sarctæ sunt, ut annuli quinque, quibus corpus eorum distinguitur, prorsus dispareant; post sub extremo annulo ex ano emittuntur ovula omnia, & sub corpore matris reconduntur, ita, ut nullibi, subesse, suspicari possit, qui ignorat. Post emoritur mater, prout lex naturæ est, insecta post partum ovorum mori, fixæ tamen loco manent exuviæ, & altero etiam anno adhuc in corticibus arboris superesse observantur. Interea duodecimo fere die ex ovis nascuntur insectula lata, antennis armata, quinque annulis distincta, totidem pedum paribus. Circa matris cadaver deambulant; sed, foliis versus hiemem defluentibus, ad arborem redeunt; per hiemem durant cortici affixa, cutim aliquoties mutant, post, ineunte Junio, figuntur, & ova pariunt. Singularis est de sexu Gallinsectorum sententia. Musca est bipennis, quæ inter Gallinsecta & super eorundem dorsum deambulare conspicitur. Visâ fuit hæc musca ichnevmon esse, qui aculeo fixo ova in corpus Gallinsecti deponeret, unde vermibus, hinc musca rapax. Ast observationibus deprehendit Autor, muscam hanc marem esse. Nihil impedit formæ diversitas; inter Scarabæos simile quid observatur. Marem esse, docet observationis constantia, quod muscæ ejusmodi omnibus gallinsectorum gregibus adsint, quod inter catervas eorundem ex nymphea nascantur, quapropter debent gallinsecti ova alia vermibus, unde musca, alia gallinsectum ipsum, fœminam, producere, quod itidem cum observationibus Cel. *Breyonii* convenit, qui simile quid circa Coccum Polonicam observavit, prout Gallinsectum ilicis cocciglandiferæ id ipsum suo exemplo confirmat. Videmus tamen & Gallinsecta, *Quercus*, *Carpini*, quæ sub se, dum ova pariunt, eadem velo sericeo obvolvunt. Hoc est illud fomentum, quod deinde, ineunte autumno, aerem floccorum more pervagatur. Docetur methodus vermes multiplicandi, eosdemque in aliis etiam arboribus producendi. *Dux coloniarum insectorum ejusmodi*

ex arbore in arborem transferuntur. *Observatio secunda* agit de Progallinfectis; quæ eodem jure, quo proscarabæ, sic appellari possunt, Ita differunt a gallinfectis, prout ovipara a viviparis. Progallinfecta vivos pariunt fœtus, eosdemque in nido recondunt fericeo, cui mater infidet. Cetera cum gallinfectis conveniunt. Cel. *Reaumurius* cochenillam Mexicanam, tanti apud nos usus, ad hoc genus refert, confusus relationi Cel. *Rauscheri*, & analogiæ, quæ cochenillæ cum progallinfectis intercedit. Cymicem esse alis destitutam, forma ipsa docet. Incolæ Hispaniæ novæ insectum in opuntia ejusque speciebus studiose colunt, quamvis *Plumierius* eandem speciem etiam in acaciis reperit. Vivipara est cochenilla. Hanc, in opuntia deambulantem, aucupantur Indi & in nidis ex musco arborum factis collocant inter opuntia ramos. Vivo partu tunc editi pulli omni planta decurrunt, sugunt succum demissa promuscide, paulo post quiescunt, & pullis fiunt gravidi, quod quando persentiunt Indi, gravidam matrem colligunt & exsiccant, aut furnis torrent, aut calidæ immergunt aquæ, quod nisi fieret, pareret mater, discurrerent pulli, ponderisque fieret diminutio. Parvi cochenillæ æstimantur, quæ post partum leguntur. Hinc cochenilla colore discrepat, ruberrima, violacea, nigra, rotunda, plana. Præterea cochenilla alia domestica est & vera, *Mexicana*, alia sylvestris, *Campesbana*. Figura animalculi, sex pedibus instructi, duabus antennis ornati, & annulis in abdomine distincti, describitur. Et, quo certus sis, ad gallinfecta pertinere, notatur ex relationibus Mexicanis, publica auctoritate datis, notario & judice obfirmatis, obambulare iisdem muscam, quæ perhibentur mas esse prioris. Eadem est cocci Polonicæ, ad radicem alchimillæ gramineo folio seu polygони cocciferi nascentis, historia, quam docti Viri, *Breynius* & *Frischius*, dederunt. Nascitur vivus fœtus a matre, quæ fœcunda sit muscis, ex verme, mediante chrysalide, mutatis. Vidit enim *Frischius* muscas, ex cocco Polonica factas, nec male vidit, et ipse *Breynius* eandem paulo post sententiam amplexus est. *Tertio Observatio* generalis omnium muscarum conspectum sistit. Muscæ sunt insecta, ex verme ut plurimum per metamorphosin nata, alis membranaceis nudis, nec calyptra tectis, quo ipso a papilionibus

pilionibus differunt, quæ sunt aliis quatuor farinaceis; ibidemque sic discerni possunt a scarabæis, quibus alæ calyptra teguntur. Muscarum diversitas & in classes divisio desumitur a partibus earundem. Muscæ partes sunt caput, thorax, abdomen, pedes, alæ. Caput vel globosum est, vel rostratum; vel promuscide ornatur, vel ore. Promuscis vel nuda est, vel dentibus duobus instruitur. Os aliis est dentibus armatum, aliis dente caret. E.g. muscæ carniæ & domesticæ promuscides habent sine dentibus; promuscide & duobus dentibus gaudet apis; ore duobus dentibus armato vespa; os sine dentibus habent muscæ papilionaceæ. Præterea subalternæ classes instrui possunt forma thoracis. Quibusdam thorax est duplex, prout musca, quæ fit ex formica leone. Alæ duæ vel quatuor, a thorace nascentes, situm habent diversum horizontalem in aliis, in aliis perpendicularem; cruciatum in his, pendulum in illis. Antennæ aliis globosæ sunt, aliis articulatæ vel pilosæ aut muticæ, prout id ipsum in papilionum historia obtinuit. Pedes omnibus muscis sex, magnitudine & symmetria differunt. Quibusdam scorpionis more abdomen flectitur, aliis globosum est, aliis prælongum. Aliæ solitaria vivunt, aliæ gregatim errant. Hinc classes fiunt. *Quarta Observatio* vermes, ex quibus muscæ fiunt, in classes dividere suscipit, nec infeliciter id executum est, siquidem regulas suppeditavit, quæ, qualis vermibus hanc vel illam muscam producturus sit, docent. Vermes pedibus nullis, aut quibus mammillæ pro pedibus sunt, vel capite sunt informi, duobus forcipibus & intermedio aculeo armati, annulis distincti, stigmatibus a podice instructi, qui respondent pulmonibus omni tergo subtensis, ex quibus videas, quibus corpus in caudam murinam desinit. Hi, in carnibus nidulantes, muscæ fiunt bipennes; vel vermes apodes capite sunt formato forcipibus, ore lætentibus. Hi vel crustaceis sunt segmentis annulorum, nec intorquentur, sed serpunt, vel membranaceo teguntur involucre, vel thoracem tantum habent armatum, vel, quod *aquatiles* attingit, caudam habent quadripartitam, polypi instar, &c. Ex his omnibus muscæ fiunt bipennes. Pedati autem vermes, pedibus crustaceis ornati, hexapodes dicti, muscæ dant quadripenes, itidemque locustas, cymices,

cymices, scarabæos. Præterea muscarum patria vermem, quid futurus sit, indicat. Nemo dubitat, favorum vermem apim, carni-um vermem muscam, papilionum, vel gallarum, vel fructuum, vermem ichneumonem, futurum esse. *Quinta Observatio* de Promuscide muscarum differit. Papiliones promuscide pro sugendis succis vegetabilibus uti, jam alibi dictum fuerat. Habent muscarum proboscides, in quo conveniant, in quo discrepent. Muscarum proboscis, fortissimis pro corporis conditione muscularibus instructa, exseritur contrahiturque, applicatur partibus, e quibus sugendum est. Suctio ipsa embulum supponit, qui movendus est. Muscarum vulgarissimarum proboscis rei exemplum suppeditat, in qua videas canalem, quo liquores, suctione hausti, introeunt redeuntque, quasi ruminantibus muscis eos, quibus ante usi fuerant, succos. Limpidas hoc canali guttas liquoribus tenacibus inspergunt, quasi soluturæ sacharum, syrupos, quo promptius sequantur. In eadem proboscide respirationi locus est. Hinc tertius aliquis locus aculeum recondit, quo muscæ pungentes vulnerare cutim animalium solent: Non aculeum, sed aculeos plures, dixeris, quibus cutim ampliant, hinc tabia promuscidis applicant, & sanguinem venis hauriunt. *Sexta Observatio* integram Muscarum anatomen sistit. Oculi earundem majusculi plurimis, in uno convexo positus, politissimisque, quadrangulis constant, prout illud in phalænæ et papilionum oculis obtinet. Videas muscas ephemeras, quatuor oculis gaudentes. Aliquibus muscarum speciebus tres ad cervicem in triangulum positi oculi, præter vulgarissimos duos, habentur. Sed constans id in omnibus haud est, nec tres isti oculi eandem cum communibus structuram habent. Unica cornea eisdem est. Si thoracem intuearis, præter armaturam plurimum laminarum politissimarum, subsunt quatuor ut plurimum stigmata, præter ea, quæ ad annulos abdominis observantur. Hæc suis quasi clauduntur & reserantur conniventibus nescitantibusque palpebris. In papilionibus eadem noviter detexit Cel. *Reaumurius*. Spiracula hæc sunt, quibus aer trahitur, prout constat, dum emoriuntur muscæ, quibus thorax visco vel glutine obducitur, quasi suffocatur. At thoraci respondent quatuor vel binæ, quæ duabus gaudent aliis. Suctu-

centuriatas nihilo minus habent duas parvas ad radicem majorum. Aliis tendo sub alis est, quo videantur æquilibrium corporis servare. Internas etiam muscarum partes reclusit anatomicus *Reaumurii* cultellus, præter quod in pluribus muscis viva viscera per transversum corpus conspici possint. Annotavit ad hæc cor cum arteria, quæ liquorem projicerent, redeuntem etiam diverso vase liquorem, antea projectum. Vesicæ fuerunt duæ in thorace, quibus respondent quatuor in thorace stigmata. Pulmones hæ sunt; inde diaphragma est; canalis œsophagus per medium diaphragma in abdomen ruit; ibi ventriculus trium lobarum forma conspectus fuit. Inde intestina; non prout in papilionibus & erucis simplici tractu, sed pluries circumvolutionibus flexa, fiunt, & in anum desinunt. *Observatio septima* de prima & secunda metamorphosi vermium, qui ex propria cuti sibi coccum conficiunt, inscribitur. Singulare id est quibusdam vermibus, qui in muscas duabus alis præditas sunt abituri, quo non simplici, sed triplici, mutatione opus perficiant. Exemplum sunt vermes carniæ destructores, qui ex ovis muscæ cœruleæ fiunt. Hi, postquam ætatem attigerunt, in suos circulos sese contrahunt, breviores, quam antea fuerant, fiunt, & in hoc statu permanent. Tunc cutis eorundem abscedit a corpore, induratur corii in modum, servat tamen vermis formam, & ipsorum stigmatum vestigia adhuc insunt. Hoc primum est. Deinde sub hoc cocco præduro intus carnes & viscera vermis in globum oblongum mucidum convolvuntur, qui nympa denique fit, sub qua est musca. Non tantum in carnivoris vermibus, sed & in verme aquatico, qui inter lenticulam nidulari solet, id ipsum sic apprehendit. *Autor. Octava Observatio* tertiam istarum vermium mutationem suppeditat, quæ admirationis plena est. Nympa enim muscam non nude ambit, sed ejus articulis strictius inseritur. Quapropter magno opus esse videtur impetu, quo musca istis vinculis sese exsolvat. Ast providit jam natura. Muscæ, quæ ex propria cute sibi coccum fiunt, vel oviformem habent hunc coccum, vel eundem in longitudine magis protractum. Prioris generis coccus id singulare habet, quod ejus articulus, capiti nascituræ muscæ vicinior, verticali fissura finditur, ea for-

ma,

ma, qua duo hemisphæria plana adunantur. Dehiscit per maturitatem capitellum istud, & desluit, dum musca capite instat & urget. Urget autem singulari arbitrio. Caput muscarum istiusmodi motum exercet systalticum & diastalticum; nondum obfirmatis ejus officulis. Hinc videas vesicam inter duos oculos eminentem, quæ interno tumet aere quodam. Nascuntur enim muscæ hæ quasi emphysemate turgidæ, & dum sufflant, nympham rumpunt & exeunt. Paulo aliter sese res habet cum coccis longis, quibus vermis lenticulæ palustris mutatur in muscam. Capitellum cœci simplex est, nec divisum, & cum primo annulo tenet, & eodem capitis impetu à muscâ finditur. Hæc nihil aquas metuit, quamvis aqua etiam muscis, aquatili verme natis, funesta esse soleat, sed suis sex pedibus plano aquarum insidet, quod pro hujus muscæ pedibus impenetrabile est. Hinc musca sit thorace spiculis armato, proboscide labiato, nec dentato. Hinc inter primæ classis muscas est. *Nona Observatio* inscribitur de Muscis bipennis primæ classis, ex primæ classis verme ortis, de earundem, cum vermibus essent, esca, de modo coeundi, de ovorum partu, ipsorumque ovorum forma. Singulare id est, Muscas bipennes proboscide labiato omnes, dulcibus delectari, eisdemque nutrirî, & cibum uniformem capere, cum vermes, ex quibus fiunt, et quos generant, tot diversis escarum generibus enutrientur, quot modis ipsi discrepant. Alii carnes depascunt, nec omnes quidem, sed selectiores; alii fungos, tubera, plantas, invadunt; alii stercoreibus animalium adolefcunt. Et muscæ quidem naturali instinctu ova sua istis saltim corporibus immittunt, quibus norunt pullos suos enutrirî posse. Alii vivorum animantium cutim subeunt, dum ichnevmon musca aculeo defixo ovula in cute deponit, quo fiunt vermes. At muscæ, ex tot diversis vermibus metamorphosi factæ, nihil istas escas nunc curant, nunc succos & fluida & viscida petunt. Plurimæ muscæ oviparæ sunt, pauciores viviparæ. Oviparæ muscæ, quocunque demum loco ova figunt, eadem oviductu demittunt, & singulari ordine collocant. Singulis singula forma est. Oppido rara est forma ovulorum, quæ in stercore vaccino collocantur a muscâ sui generis. Figuram habent, qualis est Caryophylli aromatici, dum coronata ovuli singuli pars semper

per supra est. Sic & in omnibus ovulis muscarum, quæ fluidis immerguntur, mechanismus est, qui demergi & suffocari ovula vetat. Nec longo, postquam ovo prodierunt, tempore vermes excluduntur. Viginti quatuor horarum spatio excluduntur grandiores, paucioribus horis alii, prout calor ambiens gradu diversus fuerit. Fœminam muscam ovisque gravidam lato tumidoque corpore præ mare cognoscimus, cujus in partu edendo industriam admirari possumus, si digito gravidam matrem quis detineat, & leviter comprimat. Immenus est ovorum numerus. *Decima Observatio* inscribitur de muscis viviparis, & ordine, quo vermes in matris abdomine collocantur. Viviparas habemus muscas ex bipennium & quadripennium ordine non admodum multas. Ex bipennibus quædam cinerea & oblonga, aliaque, cujus alæ prope juncturam macula inest, viva parit. Fortasse & alia; nam raro partui adest observator, & cum cito excluduntur ex ovo pulli vermes, non adeo clarum est, vivosne, an ova, pepererit. Ast abortum movit muscis Cel. *Reaumurius*, quo certo sciret, & digitis compressas matres eo adegit, ut ante diem parerent. Et tunc intellexit, vivos produisse vermes. Nec in eam devenire quis sententiam posset, ac si vermes, qui vivi ex abdomine muscæ matris prodeunt, destructores muscæ, non foetus, essent; quandoquidem novum id haud est, ichneumonem muscas aculeis defixis ova in muscas deponere, in quibus paulo post vermes generantur. Nam clare intellexit *Reaumurius*, ipsum, quo concipiunt, uterum non cavum, sed laminæ instar expansum, cujus parieti affiguntur foetus innumeri & prope viginti mille in quibusdam, quibus in spiram uterus flexitur, æstimati. Singulus foetus sua quasi secundina obvolvitur, quam nasciturus rumpit, eandemque secum affert in lucem. Protrahuntur enim scla, carptis haud absimilia, ex loco, quo foetus nascuntur. Nascuntur autem capite priore omnes, quasi uno filio dependentes. Sed alia novitas est, bis nasci eosdem, primum, dum, rupta secundina, in abdomeni matris inter ejus viscera exeunt, deinde, dum ano egrediuntur matris, cujus via nova sine dubio, nec adhuc dum satis perspecta, ratio est. Aliquando ruptis matris lateribus exeunt. Nec impedit, quod morte sua vitam pullorum redimat mater,

mater, utpote quæ, etiamsi feliciter pareret, pro lege insectia lata vitam protractura ultra diem haud erat. Singularem Cel. Autor de muscis aereis invisibilibus & imperceptibilibus fovet sententiam Notum est, aquam limpidissimam, vel eam, quæ infunditur cum pipere vel plantis aliis, paucis post momentis insectis scaterere, quæ lente inclusa distincte oculis notamus. Istorum insectorum genesin deducit a muscis ejusmodi aereis, quas omnes viviparas esse asserit, & magnis turbinibus per aërem oberrare affirmat. Has, passim diffusas, fluidis istis foetus suos immergere docet; has & respirando pulmones animalium trahunt, & in istorum vermium migrationibus epidemicorum morborum rationem quærendam esse affirmatur. *Undecima Observatio* sistit muscas bipennes apum similitudine. Ea est muscarum & apum similitudo, ut difficulter admodum a se ipsis dignosci possint, sed proboscis sine dentibus & ala discrimen fat conspicuum reddit. Fiunt ex vermibus, quorum cauda murinam caudam longitudine refert. Vermis aquas incolit, sed tunc, cum metamorphosi propior est, se proripit, & sub molli limo mutatur. Cauda isthæc verum respirationis organon est, & retrahi elongarique pro profunditate aquarum potest, videasque haud raro aereas bullulas egredi, retroque verti. Postquam mutari incipit vermis, propriam annuli distinctam cutim in coccum mutat; hinc obliteratur cauda. Apparent autem nova respirationis organa quatuor cornicula, quorum majora, duobus vesiculis aere turgidis, prope thoracem futuræ muscæ accumbentibus, desinunt. Hæc cornua, peracta mutatione, cum nymphæ remanent, fueruntque nymphæ spiraculum. Id rarum est, non capite, sed ventre, priorem nasci muscam hanc. Gaudet adeoque virtute sese intra nympham obvertendi. Musca obvolitat aquis, paludibusque, & commodo loco inter folia putrida concinno ordine ova parit. *Duodecima Observatio* agit de Muscis fuci forma. Si quæ unquam enarratio, hæc certe mirabilium rerum plena est. Muscæ, quæ hirsutie corporis & habitu fucum perfecte referunt, in animalibus, tanquam domiciliis, ovula ponunt. Aliæ cutim boum vacarumque vulnerant. Inde fit tumor, purulenta materie repletus; gallas animales vocares. Apertura servatur integra in tumoris summitate.

mitate. Interea, dum vermis in pure natat, eodem nutritur. Vermis, quem ex tumore vaccarum prodeuntem observavit *Reaumurius*, spinis horret, & stigmatibus, aerem respirantibus, pluribus stipatus est, duobusque ad caput armatur forcicibus. In tumore adolescens sponte exit ano vel cauda prior, quo sibi foramen dilatare tentat. Egressus, in terram devolvitur, & in quocunque proximo angulo, contracta cute, coccum sibi fingit; hinc ad methodum aliorum vermium nymphea fit, post musca. Multo rarior est instinctu suo alia diversæ speciei, quæ animum equarum quaerit. Eundem subingreditur, ova in intestino equi deponit, quæ vermis fiunt, qui vel sponte, vel cum excrementis, expellitur, inde mutatur eodem modo. Tertia quædam species nares vervecum subit; ova ibi parit, tunc vermis fit, undecim annulis constructus, qui, alio, quam eo, quo natus fuit, loco, consueta ejusmodi muscis lege, mutatur in muscam fucæ similem. Nota isthæc res antiquissimis Græcis fuit. *Alexander Trallianus* vermis istius mentionem facit, tanquam remedii contra epilepsiam. *Democrates*, Atheniensis, cum hoc morbo conflatus, oraculum Delphicum adiit. Pythius quaerenti respondit:

*Quos madidis cerebri latebris procreare capella
Dicitur humores, vermem de vertice longum,*

vel:

*De grege fame caprae majores ruris alumnae,
Ex cerebro vermes, ovis dato tergora circum
Multiplici vermi pecoris de fronte revulso.*

Democrates, nisi a pastore monitus, non intellexit oraculi sensum. In narcissi etiam bulbis Cæl. *Bernardus Jussavius*, cujus cum honore & tanti nominis cultu mentionem facimus, vermem invenit, qui musca fit fucæ pupula. *Decima tertia Observatio* Culicis historiam recenset. Jam ab aliis, & superioribus annis a *Jo. Matth. Barbio*, Ratisbonensi, id perfectum fuit, cujus libellus doctus *Supplementum ad Nova Acta Erud. Tomi III Sectionis IV pag. 22* insertus fuit. *Reaumurius* multa addit, quæ hujus & aliorum industriam effugerunt. Describitur habitus culicis externus, caput ornatissimum, modus sugendi sanguinem, mediante aculeo, ex unguis aliis aciculis composito, qui in theca movetur. Diver-

se

se enarrantur species, exoticæ, *Maringuobin* dictæ, aliæque nostratæ. Vermis aquaticus est antennis instructus, miraque natandi & submergendi peritiâ donatus, & aerem tubo, qui in cauda est, trahens. Nec chrysalis est, nec nymphea, per cujus statum medium vermis transit, sed ambigui quidpiam. Tubo spirali gaudet nymphea, nec immobilis est, sed libere natans, donec culcx emergat, qui ratione ortus sui aliquid cum papilionæ commane habet, eo quod vermis existens ter exuvias ponat. Hinc elegantissimo corpore avolat, & omnium pulcherrimum est insectum volaticum. Miramur, & dignis prosequimur laudibus, eruditissimi Autoris merita, quibus sibi eruditum orbem devinxit, & prosperrima eidem, quo superstit, & reliqua perficiat, fata commprecamur.

LA GEOMETRIA COMUNE, LEGALE, ED
Aritmetica, &c.

id est,

GEOMETRIA COMMUNIS, LEGALIS, ET
Aritmetica, exposita in praxi cum suis demonstrationibus
ab ANTONIO CHIUSOLE, S. R. Imp.
Nobili.

Venetis, apud Jo. Bapt. Recurti, 1740, 4.

Alph. 4 plag. 15, cum Tabulis Figurarum 41, in separatam
Volumen collectis.

Nobilis Autor, cum studio Juris deditis nonnulla discere a Geometris perciperet, ob eamque rem in horum monumentis certa loca diligenter perscrutaretur, magno cum tædio deprehendit, altius rem sibi repetendam, & multa inaudita Geometrarum vocabula & principia & ratiocinia prius addiscenda esse, quam ea intelligere valeret, que vellet. Quo tandem labore superato, ut aliis consuleres, pari ingenio præditis, primo quidem Jurisprudentiam quandam geometricam, sive Geometriam legalem, meditatus est, deinde vero, quod illi termini nimis angusti viderentur, ad universam Geometriam practicam, nova & facili methodo tradendam, atque adeo ad hoc ipsum Opus, quod nunc in manibus habemus, conscribendam, se applicuit.

Gggg

plicuit. In quo Opere id agitur, ut Geometria, tanquam puella, perpulchra illa quidem, sed variarum obscuritatum velo tecta, detracto isto velo, ab omni parte retegatur. Obscuritatum quinque potissimum genera Autor commemorat, quæ in vocabulorum insolentia, in schematicismorum cum textu molesta collatione, in methodo extraordinaria, in abstrusis ratiociniis, ac postremo in spinis arithmetiis, consistunt. Voces insolitæ ne legentes impediunt, quo minus locum quemque etiam extra ordinem mox intelligere possint, definitiones, ad captum vulgi quam maxime accommodatæ, ubi in margine comparent, ubi usus est, nec dubitavit Autor, unam & eandem definitionem, lineæ rectæ, verbi causa, perpendiculi, parallelarum, trianguli, vel centies repetere, si voces illæ toties in Opere occurrant. Ut altera difficultas tollatur, adiutorem tibi addiscendum esse consulit Vir Consultissimus, qui textum distincte prælegat, dum tui sint in schematicismos, singulari Volumine ob eam rem comprehensos, oculi defixi. Cum methodi mathematicæ brevitatis, & axiomatum, postulatorum, theorematum, lemmatum, corollariorum, vocabula non placeant; hunc fere ordinem in docendo Noster sequitur, ut in Problematum geometricorum pertractatione hypothesin, regulam, & praxin, porroque singula momenta, minutatim concisa; partim majusculis, partim minusculis, numerorum notis distinguat, rationemque geometricam, vel etiam legalem, cum monitis quibusdam, ubi opus videtur, adjiciat, interpositis passim asteriscis, ad quorum aspectum respirare fas sit. De cetero nihil magis, quam brevitatem, evitare conatur, semperque ante oculos habet lectores rudissimos, quibus vix Geometriæ nomen sit auditum. Quos ne abstrusis Mathematicorum ratiociniis terreat, quoties vulgari-ter rem quamque expedire non potest, in autoritate *Euclidis* acquiescendum docet. Denique, ut nihil relinquat spinarum arithmeticarum, novam quandam methodum commentus est, cujus ope quantitates quascunque, tum integras, tum fractas, addere, subtrahere, multiplicare, dividere, itemque radices extrahere, & regulam proportionis exercere, queas, etiam si nulla plane operationum, immo vero ne notarum quidem arithmeticarum, cognitione fueris imbutus. De quo tamen ipso, perinde

ut

ut de ceteris suis inventis, doctorum iudicia sibi quam modestissime expetit. Jam, quod ad distributionem totius Operis attinget, divisum illud est in *Partes tres*, quas rursus in *Libros, Capita, & Paragraphos*, Auctor distinxit. *Prima Pars* Planimetriam complectitur, sive novas regulas dimetiendi plana cujusque generis. *Alter* Geodesiam exponit, sive modum plana quæcunque dividendi. In *tertia* denique de Longimetria, Stereometria, Ichnographia, & Arithmetica absque Arithmetica, tractatur. De singulis pauca quædam delibabimus; unde etiam cetera poterunt æstimari. Ad circulum dimetiendum opus esse, Vir eximius fatetur, ut de proportione diametri ad peripheriam constet. Ob eam rem quadrantem, ex materia solida affabre factum, applicata regula, volvi super lineam rectam jubet, ut scilicet hinc appareat, quanta sit linea recta, circuli quadrantem, atque adeo totam peripheriam, æquans. Qua linea cum diametro, ope accuratissimæ scalæ, comparata, invenit, diametrum ad peripheriam se habere, ut 191 ad 600. De cetero, ut perspicue doceatur, hanc circuli dimensionem nihilo minus exactam esse, quam aliam quamque operationem Geometriæ practicæ, Dialogus hoc loco insertus est, in quo lector ea de re cum Auctore colloquens inducitur. Ex altera libri Parte ea imprimis commemoranda putamus, quæ ad alluviones & insulas, in fluviis publicis exortas, secundum rationes geometricas & legales, inter possessores vicinorum agrorum rite dividendas, spectant. Et alluviones quidem ita dividit Auctor, ut a confiniis accolarum, ad rectam, a puncto fluvii, ubi incipit, ad punctum, ubi desinit alluvio, extensam, perpendiculara demittat, ripam attingentia. Per insulam, secundum directionem & longitudinem fluvii extensam, lineam rectam ducit, eamque pluribus perpendicularis secat, ad utramque ripam pertingentibus. Quibus singulis bifariam divisas, per puncta illa perpendicularorum media lineam utcunque curvam designat, ex qua scilicet constare possit, quota insulæ pars ad alterutram ripam referenda sit. Denique per rectam, secundum longitudinem insulæ ita, ut diximus, extensam, a confiniis accolarum utriusque ripæ, alia ducit perpendiculara, quæ in commemorata curva finiantur, totamque insulam decenter dividant. Restat *tertia* libri *Partis*, ubi

Gggg 2

nova

nova ingeniosissimi Autoris methodus occurrit, operationes arithmeticas sine Arithmetica perficiendi. Quadratum scilicet satis magnum in centum quadrata equalia, alternatim in-
umbrata, horumque singula rursus in centum minora quadrata, dividit. Deinde docet, quomodo, ope normæ & regulæ, tot capi & connumerari quadrata possint, quot ad operationem quamque arithmeticam requiruntur.

*DISSERTATIO ANATOMICO - PHILOSOPHICA
de Organo visorio, ejusque actione & objecto, nec non Dis-
cursus de Stibii natura, ejus operandi modo ac au-
xiliiis, nonnullis humani corporis malis op-
portune succurrentibus.*

Romæ, typis Jo. Baptistæ Caporali, 1738, 4.

Plag. 10.

Autorem libelli *Placidum de Puzzolis* esse, Philosophiæ, Medi-
cinæ, & Theologiæ, Doctorem, Panormitanæ Academiæ
principem, ex subscriptione Dedicacionis intelligimus. Is utrum-
que argumentum Orationum forma persequitur, neque tamen
indicat, qua occasione easdem habuerit. Quamvis vero ex-
ternam hanc Orationum faciem præ se ferant; tantum tamen ab-
est, ut dicendi etiam copiam, decusque, & dignitatem, ejusmo-
di sermonum assequantur, ut strictim tantum leviterque singula
attingant, & jejune arideque proponant, ac ne castitatem quidem
indolemque Latini sermonis satis observent. Quid? quod, in
ipsa scribendi ratione haud raro peccatum esse, inprimis
quod ad voces Græcæ originis attinet, ut phylosophus, oph-
thalmia, prothotypus, anathome, &c. videamus. Utrique Ora-
tioni, forsitan propter juniores, Italica interpretio subjuncta fuit.
In *prima* igitur fabricam oculi describit Autor, deinde visus ob-
jectum & colores persequitur, ubi quidem ratione colorum ad
Newtoni sententiam accedere videtur. Subinde & morbos in hac
illave parte denominat, sed omnia adeo imperfecte & cursim per-
stringit, ut, neminem hinc oculi visusque rationem perspectu-
rum esse, facile credamus. Visionem perfectissimam objecti pag.
19 fieri asserit, quatenus radiorum & lucis conu, ab objectis per
ordem

orbem propagati, in ocularis sphaerae superficiem incidentes, primam subeunt refractionem, post per novas & novas reflexiones a perpendiculari ad perpendicularum reflectentes, semper mutato angulo, per medium rariorem & densius, oppositos humores raros, convexos, densos, penetrat, quoad usque ad tunicam retiformem deportati, illum lenissime feriunt, & omnia objecti puncta, paulo ante in lente crystallina recepta, in eadem colligunt, taliter, ut cuilibet puncto sua distincta fibrilla exacte respondeat. Priori plane-similis esse videtur altera de Antimonio Oratio. Refert in ea, potentissimum esse inter fossilia stibium, optimumque apud Germanos & Transylvanos reperiri, partibus constare sulphureis, arsenicalibus, hydrargyro terraeque conjunctis, non esse venenum, veneno tamen proximum, variaque ex eo parari medicamenta, quae vi agant emetica, cathartica, diaphoretica, diuretica, gravibusque morbis, ut epilepsiae, asthmati, hydropi, lvi gallicae, destillationibus contumacibus, tumoribus brachiorum, pedum, vulneribus recentibus molae, cachexia, doloribus articularibus inveteratis, affectibus verminosis, apoplexiae, quartanis, tertianisque diuturnis, externae autem carnis excrescentiis, ulcusculis in capitis summitate generari solitis, venatorum animalium moribus, ulceribus a malo scorbutico generatis, oculorum fluxionibus, faciei maculis, &c. medeatur.

GEORGII ERHARDI HAMBERGERI, PHIL. ET Med. Doctoris, Elementa Physices, methodo mathematica in usum Auditorii conscripta, cum Figuris aeneis, atque Indice. Editio tertia, aucta Praefatione de cautione in experientiis recte formandis & applicandis adhibenda, & responsione ad dubia objecta.

Jenae, sumptibus haeredum Meyeri, 1741, 8.

Alph. 1 plag. 6.

Tertia haec Elementorum Physices editio nostram quoque attentionem meretur, licet prima Anno 1727 Mense Decemb. pag. 540 in Actis nostris recensita fuerit. Nonnulla enim continet, quae sententias Autoris magis explicant, & contra doctorum Virorum objectiones defendunt. Ratio & experientia sunt principia

Gggg 3 phy-

physica; quapropter Cel. Autor in Præfatione exponit, quid ad certam experientiam requiratur. Præmitit itaque phænomeni, experimenti, & experientiæ, definitiones, & quid sit experientia constans, contingens, & falsa, declarat. In experientia constanti formandâ tres potissimum errores committi posse docet; nimirum 1) si circumstantiæ, plane ad phænomenon non pertinentes, recenseantur, & necessariæ omittantur; 2) si non omnes phænomeni circumstantiæ adducantur; 3) si phænomenorum quidem, non vero circumstantiarum, phænomenon-determinantium, exponatur quantitas determinata. Quomodo hi errores evitentur, Cel. Autor fufus exponit. Si idem phænomenon sub iisdem circumstantiis recutrit, adeoque propter hanc convenientiam una cum circumstantiis universaliter exprimitur; tunc oritur inductio primaria, quæ experientiis ipsis certitudine æquipollet. Ad talem inductionem formandam requiruntur 1) observatio ejusdem quidem phænomeni, sed in individuis diversæ corporum speciei; 2) indagatio circumstantiarum, necessario connexarum; 3) expositio phænomeni & circumstantiarum distictarum per terminos generaliores, tales nempe, qui nullam individuum indicant. His per exempla dilucide explicatis, errores ex neglectu obortos indicat. Ostendit postea, falsam oriri experientiam, si iudicium cum experientia confundatur, & eo ipso contra regulas logicas & contra Physicam peccetur. Cognoscitur hic error, si talibus phænomenon exprimitur verbis, quibus aliquid vel tanquam causa, vel tanquam subiectum causæ, vel tanquam effectus, prædicatur. Iudicium vero, hisce verbis, cum experientia confundi demonstratur, & exempla adducuntur. Ad hæc ulterius illustranda, terminos attractionis & repulsionis ex mente *Newtoni* & recentiorum Physicorum explicat, & quales errores commiserint, indicare conatur. Evincit igitur, attractionis definitionem, seu potius descriptionem, contra regulas logicas formatam, terminosque artis receptos sine ratione sufficienti mutatos esse. Monet porro, illos Autores iudicium cum experientia confundere, & ambigue loqui; attractionem item tanquam causam allegare, cum tamen promiserint, se tantum phænomena eodem verbo indigitaturos; & postquam varia exempla proposuit & refutavit,

tavit, concludit, ex ante dictis clarum esse, in illis phænomenis, ubi corpora sese contingant, attractionis terminum ita adhiberi, ut non experientiam ipsam, sed causam earundem, sive subjectum causæ, intelligatur, & hinc ob antea demonstratos errores adhiberi non posse. Nunc ad alteram attractionis speciem transit, ubi duo libera corpora, quæ a se invicem distant, ad se accedere dicuntur, modum disquisitionis tradit, & demonstrat, attractionis fautores statuere, corpora distantia in se mutuo agere posse absque ullo tertio intermedio, & annectit, attractionis fautores nullam directam responsonem ad dubia proposita dedisse. Demonstrat porro, actionem in distans vel esse tantum apparenter talem, vel involvere contradictionem, adeoque absurdam esse. Phænomena, quæ actionem remotorum corporum in se invicem docere debent, nunc sigillatim recenset, & ostendit, nec cohesionem duorum speculorum planorum, quanquam unum filum fericum sive simplex, sive ex duobus, vel tribus, simplicibus filis contortum, sit interpositum, nec majorem inflexionem ejus radii partis, quæ proxime juxta acumen corporis opaci transit, quam ejus radii partis, quæ magis ab acumine opaci corporis est remota, illam actionem demonstrare, nec magnetis phænomena, nisi apparenter, hanc actionem in distans ostendere, nec planetarum gravitationes versus solem attractionem demonstrare. Quo sensu vero repulsionis vocabulum valere possit, & quænam ejus sint phænomena, ulterius recenset, simulque probat, ea omnia repulsionem non demonstrare. Pauca tandem de experientia aliena addit, & brevissime exponit, quænam in hac tertia editione mutaverit. Dedit nimirum responsones ad ea dubia, quæ *Cel. van Musschenbræck* contra leges adhesionis, & contra explicationem phænomenorum, in vasibus capillaribus occurrentium, proposuit. Accesserunt quoque huic editioni responsones tam ad argumenta, quibus spatii vacui realem existentiam probare conantur, quam ad argumenta contra legem tertiam adhesionis, ab Autore stabilitam, & contra theses, quod quantitas fluidorum, in vasibus capillaribus adscendentium, sit guttulæ fluidorum æqualis, & quod dictus adscensus sit a vi fluidi, non vero vasis, prolata. In ipsis thesibus nihil mutavit, sed hinc inde tantum majoris perspicuitatis causa quæ-

quædam addidit, vel aliis exposuit verbis, sequentem vero novam humidi definitionem dedit §. 166: Fluidum dicitur humidum, si sit liquidum, vel minimum ejus particulæ collectæ liquidum fluidum componere valeant, & paucæ ejusdem particulæ alii cuidam corpori sensibilitèr adhæreant. Tandem monuit §. 184, quæ hodie de figura Telluris valeat sententia. Quibus omnibus Cel. Autor non solum summum studium & amorem in veritatem abunde declaravit, sed & sententias suas accuratius exposuit.

JOANNIS SIMONIS ONOMASTICUM VETERIS Testamenti, sive Tractatus philologicus, quo nomina Vet. Testamenti propria, ad appellativorum analogiam reducenda, ex originibus & formis suis explicantur, cum aliarum gentium nominibus conferuntur, impositionis ratio, quantum fieri potuit, ubique ostenditur, atque adeo lingue originali nova lux affunditur. Accedit Appendix, continens Specilegium Observationum & Additionum ad Arcanum formarum nominum Hebraicorum.

Halæ Magdeburgicæ, impensis Orphanotrophi, 1741, 4.

Alph. 4 plag. 3.

Clariss. Autor, qui a multis retro annis omni cogitatione, cura, & industria, in id incubuit, ut lingue Ebrææ tum ex congenita indole, tum ex affinium dialectorum opibus, nova lux affunderetur, hujusque sui studii ac doctrinæ luculenta specimina cum orbe erudito communicavit, *Tabulas scilicet XIV in linguam sanctam, Halæ Magdeburgicæ A. 1725 fol. editas, & Arcanum formarum nominum Ebrææ lingue, ibidem A. 1735, 4. divulgatum, quod ab eruditis multo cum plausu fuit exceptum, cujusque prioris Partis Mense Dec. A. 1735 pag. 553 seq. posterioris Mense Mart. A. 1737 pag. 136 seq. recensionem in his nostris Annalibus exhibuimus, nova eademque eximia Commentatione linguarum orientalium studiosos sibi devincit. Is, posteaquam molesto satis ac difficili labore significationem nominum appellativorum, quæ dicuntur, ex illorum formis determinaverat, id sibi negotiû datum esse credidit, ut idem
in*

in nominibus *propriis* tentaret. Nomina propria Ebræorum, aliarumque gentium, quæ in Codice sacro Vet. Testamenti occurrunt, *significativa* esse, omnes uno fatentur ore, sed, quæ illorum sit vis, quis sensus, indagatu admodum est difficile. Aliquando duæ vel plures radices in unum conflantur, literæ subinde transponuntur, adduntur, demuntur, formis comparent, quæ rariores sunt, vel ab illis, quæ usû vulgata, prorsus discedant. Accedit linguæ Ebrææ, qualis quidem illa superat, defectus, historiæ prisçæ, quibus passim hiât, lacunæ, quæ sola fontem significationis nominum propriorum indicare potest. Licet igitur labor, qui eruendæ potestati nominum propriorum datur, multis difficultatibus sit septus ac impeditus; dubium tamen non est, quin rectus illorum intellectus ad linguæ Ebrææ ornamentum arque amplificationem faciat plurimum. Quare utroque pollice probamus verba Magnifici *Læſcheri*: *Adjumentum non ignobite afferunt nomina propria, simplicita æque ac composita, quæ magno Ebraismi malo deserta hæcenus neglectaque jacuere, etsi non minimam partem veteris linguæ conseruarint*, de causis linguæ Ebrææ pag. 367. Qui ante id tempus campum hunc sunt ingressi, in illo non ita desudarunt, ut metam attigisse, vel palmam meruisse, censei queant. Ipso illo anno 1706, quo hæc *Læſcherus* scribebat, in arenam prodiit, edito *Onomastico sacro*; *Matthæus Hillerus*, Philologus præstantissimus, qui, qua erat doctrina, ingenii sagacitate, iudicii acie, ac laborum patientia, omnium, qui ipsum anteverterunt, industriam longissime post se reliquit. Cum vero eruditissimus *Simonis* noster cum aliis in egregio alias Opere nonnullos nexos deprehenderet, Autorem ingenio subinde nimium indulgere, novasque sæpe ac miras nominum explicationes procudere, in forma nominum quorundam definienda analogiæ rationem non habere, multa nomina perperam lecta falso interpretari, multa plane omittere, haud pauca confandere, ac polyonymiam citra necessitatem admittere, & quæ alia animadvertit, inque medium adductis exemplis in Præfatione docet, partem hanc eruditionis philologicæ nondum ita occupatam esse existimavit, ut non spicilegium, sed uberrima messis, relicta esset. Quare nullus omnino dubi-

H h h

dubitavit, telam hanc, non ut meritis ac celebritati Hilleri detraheret, sed ut publicæ utilitati confuleret, de novo exordiri. Quod negotium ut feliciter succederet, nomina propria ad formas nominum appellativorum reduxit, ut sic ratione ἀκρονομίας præsens hoc Opus *Arcano formarum nominum Ebrææ linguæ*, profus respondeat, ratus, hac via internum illorum significatum facilius investigari posse. Radices, sicuti deperditæ sunt, vel restituit, vel ex affinis linguis orientalibus requisivit; in *compositis* partes simplices seorsum primum spectat, inde, quam toti composito significationem concilient, demonstrat; illorum vim ex historia eruit, & ubi illa deficit, suspicionibus & conjecturis, πειραστικῶς congruis, nititur, in subsidium devocatis Itinerariis & antiquioris & recentioris ævi. Peregrina nomina non in leges linguæ Ebrææ, qui multorum mos est, ire cogit, sed ex suis linguis, vel illarum reliquiis, quantum fieri potest, illustrare contendit, ac præcipuorum Philologorum autoritatibus firmat, interspersis passim observationibus, quæ oraculorum divinorum interpreti usui esse possunt. Opus *undecim* omnino absolvitur *Sectionibus*, quarum *prima* est *preliminaris*, quæ generalia momenta de nominibus propriis complectitur. *Sectio II* est *de formis nudis levibus*, *III de geminatis*, *IV de segolatis*, *V de imperfectis, quæ segolatis respondent*, *VI de dagestatis*, *VII de auctis ab initio*, *VIII de auctis a fine*, *IX de nominibus animalium, & verborum temporibus, quæ nominum propriorum vicem obèunt*, *X de compositis*, *XI de peregrinis*. Subjicitur appendix, continens spicilegium observationum & additionum ad Arcanum formarum nominum Ebrææ linguæ. Hæc brevis est delineatio totius compagis hujus, ingeniose adornatæ, quam priusquam missam faciamus, observationes aliquas, quæ præ aliis arriserunt, quæque alibi non occurrunt, enotabimus. De nomine פּוּרָה notat, si illud peregrinum sit, prouti *A. Mulero* est visum, a Persica voce پورتن, calefactio, & verbo پورتن, accendere, calefacere igne clibanum, comburere, arcessi posse. Vocem פּוּרָה i Chron. IV, 14, per magos interpretatur, non fabros. Rationem hanc dat, quoniam, vox hæc quoties posteriore sustinet significatum, semper (פּוּרָה) פּוּרָה sit subjectum, & quoniam a verbis transitivis, quale est פּוּרָה in sensu fabricandi,

Pag. 124.

nunquam formetur nomen *afforis* hujus forme. Huic demon- Pag. 166.
 strationi id unum obest, quod vox hæc apud Ebræos semper
 significet *fabros*, non *magos*; nisi quis huc advocet locum
Jes. III, 3, ubi pariter non per (ר) sed (-) sub מ legitur, quo in
 loco *Ludovicus de Dieu*, forma nominis motus, vocem nostram per
magos interpretatur, contra nitente *Vitringa*. Vox לִבְנָה *Jos.*
XXI, 13, apud LXX interpretes exprimitur *Δαμω*, aliter ac co-
 dex Alexandrinus atque *Aldina* editio habent, in quibus legitur
Δαβω; Abellius interpretet etiam *Cap. XII, 15*, *Cap. XV, 42*, exhibet 171.
Cemna, *Cap. XXI, 13*, *Cemna*, 2 *Sam. XXIV, 16*, in Keri est תִּמְרוֹתָהּ,
 in Kethib תִּמְרוֹתָהּ, dictum forte pro תִּמְרוֹתָהּ ab תִּמְרוֹתָהּ, quod
 Jebusæi forrasse extulerint per תִּמְרוֹתָהּ, adeo, ut ו per *au* pro-
 nuntiarint. Natales nominis תִּמְרוֹתָהּ arcelli posse judicat ex radice 194.
 Arabica בַּר, quæ in quarta Conjugatione significet *superior fuit*,
 ut sic designetur mons celsitudine conspicuus, quemadmodum et-
 iam re vera *altissimus* Galilææ mons fuit, quod testimonius *Josephi*
B. S. Lib. IV Cap. 2, *Philippi a S. Trinitate Lib. X Cap. 9*, *Moc-* 300.301.
queti Itin. Lib. V pag. 324, it probatum. תִּמְרוֹתָהּ 2 *Reg. XVII, 31*,
 deducit ex Chaldaico *circuivit, rediit, reversus est*, ut sic ex ipsius
 sententia sub hoc *Deastro sol*, qui in circulum usque volvitur, 307.308.
 fuerit cultus. Quæ de N, ejusdemque vi in nominum formatio-
 ne, differit, ac exemplis firmat, & penitioem sermonis Ebræi in- 308-314.
 telligentiam arguunt, & notatu maxime sunt digna. Fluvium *Jor-*
danem nomen tulisse arbitratur ex נָחַשׁ, *strepuit*, qui ipse a pri-
 ma statim scarrigine sua, teste *Mocqueto Itin. Lib. V pag. 308*,
 magno cum *strepitu & murmure* per saxa labatur. נָחַשׁ vi sua no- 318.
 tare *campum late patentem* statuit, ex radice Arabica عَرَب, *metam*
excessit, & Æthiopica עֵרַע, *amplus fuit*. חָלָבִין *Ezech. XXVII, 18*, 329.
 scriptoribus profanis *Chalybon*, hodie *Aleppo*, appellata, nomen
 habet a *pinguedine* vel soli fertilis, vel vini, quod profert, id-
 que testimonius corroborat. חָלָבִין per syncopen esse pro חָלָבִין, se- 336.
 mel חָלָבִין pro חָלָבִין, designat *habitationem*, sive *habitaculum exi-*
mium, a radice חָלָב, alias חָלָב, *habitavit*, unde ratio facile dari
 queat, quare interpret *Græcus* pro חָלָבִין ubique habeat *Ναυή*, soli- 351.
 cet ex Ebræo synonymo חָלָבִין, *habitaculum*. עֵרַע, exteris scriptori-
 bus dicta *Ace, Acra, Ptolemais*, ab *arena capia* nomen tulisse ipsi vi-

- detur, cum Arabibus **سك** sit *avena fervens solis aestu*, arenæ
 Pag. 355. autem copia urbis fundam abundare, pluribus scriptorum &
 antiquorum & recentiorum fide adstruit. **סרו** explicat per
 voris sive aquæ copiam, ex radice Arabica **سدا**, *rore adpersa fuit*
 maduitque terra; totus quippe tractus ille, in quo Sodoma ali-
 363. quando stetit, maxime irriguus fuit *Gen. XIII, 10.* **סרוי**,
 uti Keri habet 2 *Sam. XXIII, 8*, vulgo pro nomine proprio habetur;
 sed dissentit Noster, secutus kethib & locum parallelum 1 *Chron.*
 371. 372. *II, 11*, appellativis accenset. **סרו** vertit *percussio vel jactus*, ex
 radice Arabica **سرن**, *instrumento mucronato percussit*, **ס**, quod ei-
 dem adhæret, vel adfixum vel paragogicum esse posse censet. Hinc
 verba hanc in modum vertit: *ad ipsum quod attinet, percussio*
sive jactus thyrsi ejus (fuit) in octingentos, &c. qui sensus
 omnino conveniat loco 1 *Chron. II, 11.* **סרוי** est ipsi *matris ex pa-*
tre nobili & generoso, cum Arabibus **سرس** in 4 Conjug. signi-
 ficet *generosam nobilemque prolem genuit*, indeque descendat
 386. **سرس**, *generosus, nobilis.* **סרו**, quod occurrit 1 *Chron. XXVII,*
30, interpretatur per *pastorem camelorum, rei camelaria gnarum*,
 ex radice Arabica **سرا**, *rei camelaria gnarus fuit, pavit camelos*,
 quod ipsum convenit vitæ generi, cui homo hic addictus erat,
 411. 412. pastorem quippe camelorum regionum agens. De **סרו**
Neb. VII, 57, & cuius **סרו** emphatico **סרו** *Es. III, 55*, notat,
 non esse nomen viri, quod nonnullis, invita licet analogia, pla-
 cet, sed foeminae, cum insolitum non fuerit, ut filii a matribus
 sint dehominati, quoties vel patres fuerint alienigenæ, vel ma-
 414. tres patres celebritate vicerint. **סרו** *Jos. XIX, 6*, ipso iudice,
 componitur vel ex radice Arabica **سرا**, *liberalis fuit*, & ex **סרו**,
gratia, ut sic denotetur *locus ex munificentia datus*, vel conflatur
 ex duobus synonymis **סרו**, quod Chaldæis & Syris significat
 483. *habitavit, resedit*, & **סרו** *castrametatus est, Chaldæis habitavit*,
 ut indicetur *habitatio commorationis*, id est, *habitatio tyrtissima.*
סרו, quem *donat Dominus*, ex antiquo **סרו**, quod faciat in fu-
 turo **סרו**, ut **סרו**, quodque apud Arabas adhuc superfit in
 532. **סרו**, *benefecit*, & ex **סרו**, quod idem cum **סרו**, nomine divino.
סרו *compassus sive misertus est Dominus*, quoniam verbum
סרו, quod compositionem ingreditur, vi punctionis *foe*
 affe-

effectum arguat, & radix hac significatione apud Chaldaeos & Samaritanos, ipsos etiam Ebraeos Deut. XXXII, 36, Ps. CXXXV, 14, sit Pag. 539.
usitata. Nominibus divinis accenset **דני**, *ó dn, qui est*, quod separatim quidem non occurrit, nominibus tamen propriis a fine additur, **דני** extruso, ut in **עלתי דני** ex **עלתי דני**, illo permanente in nomine **כרדני** *Esr. X, 35*, secundum Kethib, quod tamen vulgo legitur **כרדני**. Hoc posito, nomina quaedam propria inde explicat, ut **דני** *Cbron. II, 13, donum Domini*, ex radice Arabica **دنا**, *donavit*, pro quo alibi semper scribitur **דני** pro **דני**. 550.
דני, *beneficium Domini*, ex **דני**, *beneficium*, quæ vox radicem agnoscit Arabicam **دنا** in 4 Conjug. *benefecit Deus*. Sed hoc exemplorum sit satis; juvabit etiam quaedam nomina peregrina, eorundemque explicationes, in medium proferre. 552.
דני reddidit *sublimis, altus*, ex significatione vocis Arabica **صارت** & **صارت** 554.
 cum adjuncto **דני** formativo. **דני**, *splendor*, vel *splendidus*, collatis radicibus Chaldaica & Syriaca **דני**, *securit*, quod verbum ad colores acutos referatur, Arabica **نشر**, *renituit*, **نشر**, *nitore subfit*, adjecto **דני** formativo, ut in **דני**, **דני**, **דני**. Nomen **דני** nonnulli exponunt per *principem majestate predictum*, ex **דני**, *pretium, dignitas, gloria*, & **דני** *caput, princeps*; alii illud **דני** tantum pro mera terminatione, a Græcis oriunda, habent, quod cum doctissimo Autori ob rationes fa- 572.
 pregnantes minus probabile videatur, ipse potius illius natalis repetit ex **דני** & **דני**, *dominus, princeps*, quod sine terminatione servili **דני** esset **דני**: unde jam emergat **דני**, *majestas principis*, **דני** in **דני** mutato, quod apud Perfas haud infrequens esse, productis exemplis munit. 573.
דני *Esr. IV, 8 11, 13, quod v. 7 pronuntiatione magis Chaldaica effertur* **דני**, qui scriptoribus profanis dicitur *Artaxerxes*, Herodoto *Lib. VI* explicatur *megas agnos*, Ammiano *Lib. XIX bellorum victor*. Quæ interpretatio ubi obtinet, nomen foret compositum ex **דני** **דני**, ut sic designetur *ma-* 579-580.
gnus gloria belli. Nominis **דני**, quod Græcis effertur *Δαειος*,
 Hhhh 3

πέος, ac *Hesychius* exponit *Φρόνησος*, rationem ex hodierno Per-
 sârum sermone dari posse, desperat *Relandus*; aliter judicat No-
 ster, existimans, illius magnam convenientiam esse cum verbo
 دارجاستن *darjastien*, intelligere, quod in imperati-
 beat دارجاب *darjab*, nosce, intellige. Inde ד & ך permittatis,
 ac ן a fine addito, commode deduci posse דײן. Quæ de-
 rivatio ubi locum habet, *Hesychii* expositio firmari & illustrari
 potest. Nomen divinum דײן, םב (:) mutabile, non esse ab
 דײן, sed ipsissimum pronomen דײן, ille, asseverat, cum orien-
 talibus in more fuerit positum, ut, ubi de Deo loquantur, tan-
 tum pronomen tertiæ personæ adhibeant, quod alibi exemplo
 vocis דײן demonstratum dederat. Equidem sibi obesse illud
 prospiciebat, esse tantum pronomen pluralis numeri, & acce-
 dente He paragogico דײן ל imprimi dages forte. Utrumque
 dubium ut removeret, observat, etiam singularis numeri esse arti-
 culum Arabicum *al*, Æthiopicum *ela*, Latinorum *ille*, quin, particu-
 lam דײן subinde singularis esse numeri, locis ex *Gen. XXXVIII*,
25, *Nam. IV, 15*, *1 Sam. II, 23*, *Ezech. XLVI, 24*, *Esr. I, 9*, *1 Chron.*
IV, 3, *XI, 11*, *2 Chron. III, 3*, *XVII, 14*, prolatis firmat. Quæ
 si non omnia, aliqua saltem illorum, probandi vim habere possunt.
 Impressum dages forte in דײן ל non esse compensativum literæ
 628.629. exclusæ, ut radix sit דײן ל, sed potius *euphonicum*, ad majorem
 rei demonstrationem, ut in דײן ל, דײן ל, דײן ל, aliis. In tota
 hac demonstratione, cui de valore suo nihil detractum cupi-
 mus, id pro certo ponitur, nomen דײן ab hominibus profes-
 sum esse, eodemque illo Deum, ad testandam summam ipsius
 excellentiam, qua *κατ' ἐξουσίαν* ille appellari potest, insignivisse;
 aliter autem videtur ex *Gen. XVII, 1*, coll. *Exod. VI, 3*, ex quibus
 locis apparet, hoc nomine supremum Numen sese primum sui cul-
 toribus manifestasse; probabile autem non est, ipsum notione
 adeo vaga, non autem a virtute ac perfectione sibi propria, se
 illis notam reddere voluisse. Hæ sunt cupidæ illæ, quas ex
 tanta copia præstantissimarum observationum, passim per exi-
 mium hoc Opus sparârum, enotare visum fuit, quæ si non
 omnibus probabuntur, (proui quis in hujus generis rebus, in
 quibus

quibus hariolationibus locus est relinquendus, ex diversis fontibus in alias itemque alias cogitationes incidere potest,) nemo tamen omnium diffitebitur, esse illas ex interiori linguarum orientalium notitia arcessitas, ad illarumque analogiam proxime accedere. In Opere hoc laboriosissimo Cel. Autor ingenium, iudicium, doctrinam, ac diffusam lectionem, satis demonstratam dedit, dum nomina propria omnia ordine adeo concinno ad modum formarum nominum appellativorum exhibet, diversas Orientis linguas inter se confligit, quique significatus obtinere possit, imo debeat, declarat, nec aliquid facile prætermittit, quod a præstantioribus Philologis est notatum. Non possumus igitur, quin ipsi de adeo difficili labore, feliciter superato; publice gratulemur, simul vero suasores existamus, ut in laudabili illo studio, in quo multa cum laude adhuc defudavit, strenue pergat, & Deo fortunante, plures istiusmodi foetus nobis in posterum largiatur, quo Philologiae sacrae facies nitidior usque ac splendidior evadat. Triplex Index, nominum propriorum *Ebraus*, inde *Latinus*, rerum denique *notatu digniorum*, insigni utilitati lectoribus esse potest.

S. PUFENDORFII DE OFFICIO HOMINIS ET Civis juxta Legem naturalem libri duo. Selectis variorum notis, maximeque propriis, illustravit, Cel. BUDDI Historiam Juris naturalis, notis adauctam, præmisit, Indicemque rerum subjunxit, THOMAS JOHNSON, A. M. Coll. Magd. Cant. Socius. Editio secunda, auctior & emendatior.

Londini, impensis Guil. Thurlbourn, 1737, 8 maj.

Alph. 1 plag. 12.

Post toties iteratas a Viris Celeberrimis, *Titio, Barbejratio, Oetone, Webero, Treuero, Lebmanno*, & aliis, hujus libri præstantissimi editiones, aliam nobis, & admodum nitidam eam quidem, Clarissimus Editor paravit, & juventuti inde Academicæ, quæ naturali Juri navat operam, notitiam ejusdem faciliorem reddidit. Noluit is quidem, ut scribit in Præfatione, doctis

His harumque rerum peritis eadem prodesse, sed novitium modo, & parum in hoc literarum genere exercitatum, iussit fructum ex ea commodumque percipere; cui tamen modestiæ non possumus non asseverare, quod vel ab intelligentissimo quoque magnam sibi gratiam Vir doctissimus paraverit, cum librum utilissimum, & multis utique veritatibus instructum, commodiori forma & habitu exire e prelo fecerit, novaque facie & ornatu in publicum emiseric. Neminem latet, hunc librum *Puffendorfii de Officiò hominis & civis*, compendium esse majoris Operis *de Jure naturæ & gentium*, ante jam emissi, sed compendium ejusmodi, quod suo exemplo, quomodo tandem mitti aliquid absque scholasticorum barbarie in brevius possit, sufficientissime comprobat. Neque locus nunc est de ipso libro verba faciendi, de quo tanta olim contentione, tantisque animorum motibus, concertatum fuisse, nemo tam rudis est, quin hoc tamen sciat. Et, si, certis & firmissimis principiis ab Autore Celeberrimo adstructum systema naturalis juris esse, diceremus, cum originem auctoritatemque hujus juris ab ipso naturæ autore deduxerit, cum officia hominis a natura sociali profluere docuerit, & alia adhuc quædam monuerit, verendum nobis esset, ut magna Philosophorum, idem arbitrantium, auxilia haberemus. Non adeoque extra oleas vagandum, aut de libro perquam notissimo aliquid dicendum est; potius, quid præstiterit Editor, cum cura indicandum. Scilicet, cum non omnibus numeris absolutam hocce breviarium, quod per munus publicum in collegio suo bonarum literarum docere & exponere susceperat, Clarissimus Editor intelligeret, cum multa & perquam necessaria extremis saltem attingi labiis, nonnulla omnino omitti, perperam vero & alia tradi hoc libello, experiretur, quas auditorum gratia notandas duxerat, & chartis commiserat, neque inutiles universitati publicæ arbitratus erat animadversiones, haud eas passus est delitescere, sed hujus doctrinæ ubertatem, qua & multis, idem tractare argumentum, integrum relinquitur, clarius ostendit, & fusius demonstravit. Hinc partim vel ex Commentariis *Barbeyracii* Gallicanis, vel ex probatissimis & peritissimis aliis Autoribus, utpote *Grotii, Sander-*
sonii,

nii, immo & *Buddei*, animadversiones textui subjecit, partim vero ex proprio adeo p̄nu multa, & ea lectu quidem non injucunda, nec inutilia, subministravit. Modo enim ex Jure Romano, modo ex veterum Philosophorum, *Aristotelis*, *Ciceronis*, *Seneca*, aliorumque, scriptis, quæ obscuriora penes *Pufendorsum* videbantur, lucem iis affundere conatus fuit, errores item, in quos incidit interdum Autor, & non exuta id quidem humanitate, notandos diligenter esse duxit, & loca parallela *Grotii* & *Pufendorfiani* majoris Operis per numeros in margine adscriptos a principio ad finem usque libri accurate indicavit, fecitque, ut, si quis velit, hos duos Autores in perlegendo hoc Opusculo perpetuos sibi, & latus claudentes, comites habere possit. Sunt igitur eruditissimi *Johnsoni* notæ historicis partim repletæ deliciis, partim ipsarum rerum gravitate conspicuæ; hinc aliæ illustrant Autoris præcepta, aliæ ea magis demonstrant, & tandem sunt aliæ, quæ & magis explicare nonnulla dicta, aut refutare perperam pronuntiata, aut defendere verissima ab aliorum obtreccionibus argumenta, conantur: quædam & elegantia causa ex Autoribus Græcis & Latinis, & quæ lectionem divitem magis spirant, quam ut ad rem faciant, interdum adducta sunt. Videtur tamen & ipse Clarissimus Editor paucissimis in locis humani aliquid passus esse, & aut non urgente id necessitate *Pufendorsum* correxisse, aut, quæ cum ratione idonea a viris doctissimis monita sunt contra Autorem, sine causa rejecisse, aut denique quædam minus satis accurata proposuisse. Levissima ea tamen sunt, & vel uno verbo, pace cum bona Editoris, indicanda. *Pag. 104*, *Leibnitium* criminatum esse, ait, cum monuerit contra *Pufendorsum*, quod a jure naturæ omnem internum mentis habitum excluderet. Ex ipsis enim *Pufendorfi* verbis colligi aliud nihil potest. Ita enim *§. 4 pag. 103* ait: *Juris naturalis scita ad forum duntaxat humanum adaptantur*, & *§. 5 pag. 104*: *Forum humanum circa externas tantum actiones hominis occupari*, affirmat. Inde vero statim sequitur illud tertium: ergo juris naturalis scita circa externas tantum actiones occupantur; adeoque, si tantum, hoc est, unice, ad externas actiones pertinent, excluditur omnino ex hypothesi *Pufendorfi*.

omnis internus mentis habitus, & *Leibnitium* non criminatum esse patet. *Pag. 76* disputatio illa de vocabulo *judicii* ad meram *λογωμαχίαν* redit; minus enim, secundum usum, ad voluntatem, quamvis ita quidem nonnullis *Cartesianis* placuerit, *judicium* refertur. Et, si haud prævia disquisitione aliquid suscipimus, aut alicui rei assentimur, assensus iste *judicium* nominari non potest. Ergo duplici modo *judicium*, ita, ut vel ad intellectum, vel ad voluntatem etiam, applicari possit, sumi non potest. *Pag. 126* alias Clariss. *Johnsonus* τὸν *sponte & libere fieri* definitiones, rejectis his, quas *Pufendorfius* habet, adducit. *Sponte fieri dicuntur*, ita ait, *qua sine deliberatione fiunt; libere, qua cum deliberatione suscipimus*; unde & sequi arbitrat: *ergo mens nil nisi sponte saltem agere potest, & bac erepta, eripi una & voluntatem*. Male tamen naturæ humanæ consultum esset, si omnia *sponte*, id est, secundum hanc suppeditatam finitionem, *sine deliberatione*, perficeret, quæ multam potius essentiae partem de animo nostro constituit, & melius certe *Pufendorfius* hæc vocabula definit *pag. 124: Sponte fit*, si nos per intrinsecam necessitatem ad aliquid agendum determinamus, & *libere, si*, objectis pluribus propositis, unum eligimus, quod maxime placet, cetera respicimus; quæ quare ab Editore doctissimo abijciantur, non perspicere possumus. *Pag. 152* male agere hos dicit, qui ex abstractis rerum relationibus, in se atque simpliciter consideratis, jus imponi hominibus aurumant, & seposito quidem penitus superioris mandato. Non sine iustis tamen apposis rationibus optaremus, hanc recentiorum sententiam plane improbatam esse, quam ita ex ipsa hominis natura, ut arbitramur, demonstrant, ut dubium inde remanere ullum vix possit; ut taceamus, a *Pufendorffio* requiri ad legem quamlibet superiorem, demonstratum non fuisse. *Pag. 157* ad verba Auctoris: *Cujuslibet legis perfecta dua partes sunt*, dari etiam leges quasdam imperfectas monet, cuius rei demonstrandæ causâ ad legem *Valerianam* apud *Livium* provocat, cum lex ejusmodi vocari tamen in partes non possit, quippe quæ sensu Latino tantum lex vocatur. *Pag. 195* inter petitiones principii refert hoc *Pufendorffii* argumentum: *Qui mundum aeternum asserit, aliquando ejus*

ejus causam negat, & sic ipsum Deum negat. Scilicet, quatenus is autor sit hujus universi; non enim potest Deus intelligi alio modo, quam quo a consideratione hujus mundi, tanquam effectus ejusdem, ad causam colligitur. *Pag. 201* hæc Autoris verba: *Infinitas Dei non notat aliquid in ipsa re, sed impotentiam in animo nostro*; nimis esse incaute dicta, nec cum religione sincera consistere posse, affirmat, quam tamen locutionem *Pufendorfius* statim explicat in sequentibus, cum per ejusmodi in animo impotentiam nihil aliud intelligat, ac si diceremus, *non capere nos magnitudinem divinae essentiae*, cujus rei veritatem vel ipse eruditissimus Editor concedet. *Pag. 203*, quæ adducta sunt pro unitate Dei, ex *Clarkio* potissimum desumpta argumenta, eam non satis probant. *Pag. 139* falsum arbitratur hoc assertum: pudicitiam neutiquam esse vitæ hominis æquiparandam, defendique adeo violenter non debere. His vero non obstantibus, propria sua tamen manet huic editioni, & jure quidem summo, laus, animadversionibusque Viri docti sua abnegari gloria non potest, quippe quæ & subacta satis ingenio conscriptæ, multa & copiose & ornate dicta, nec ubique plane obvia, habent, magnamque inprimis populares ejus gratiam ipsi debent, quod hujus libri copiam penes eos omnium primus parabiliorem fecerit. Quam neque denegatam ipsi fuisse, subita admodum libri distributio satis superque loquitur, ita, ut ad alteram editionem mox progrediendum fuerit. In qua, ut nihil deficiat, quod ad studiosæ juventutis commoda pertinere possit, non tantam auctiores notas fecit, sed & integra Dissertatione *Buddei*, qua historiam Juris naturalis exposuit, locupletavit, notisque adauxit, & ad hanc nostram usque ætatem perduxit. Lectu admodum jucunda est hæc historia, & digna auctore suo, quæ lucem prima vice Lugduni Batavorum vidit A. 1692, *Phil. Reinb. Vitriarii Institutionibus Juris natura & gentium* adjecta, auctior vero multo, & ad autoris ætatem pertexta, in lucem emissâ publicam Halæ est A. 1704 inter *Selecta quædam Juris natura & gentium*. Denique rerum indicem notabiliorem, cum quæ in textu *Pufendorfiano*, tum quæ in adjectis animadversionibus, occurrunt, & satis quidem sufficientem, sub-

junxit, & vel hac ipsa re libellum utilem majori usui accommodavit.

NOVUM SPECIMEN SUPPLEMENTORUM LEXICI GUSSETIANI, ex Notis ipsius Autoris MStis productum a J. C. C.

Cum, elapso jam aliquo temporis spatio, Specimen Supplementorum meorum, Lexici *Gussetiani* edendi, his *Actis* inferuerim, illius vero impressio huc usque ob varias non leves causas dilata fuerit, multos interea cupido incessit, excerptum breve Notarum videndi, quas ipse Col. Autor exemplari suo manu propria adjecisset. Huic ergo desiderio non improbando satisfacturus, observationem, vocabulo פֶּבַב ab illo additam, exhibeo, verbis sequentibus audiam:

Nempe, cum ex 2 *Reg. IX, 30*, & *Jerem. IV, 30*, constet, mulieres pulchritudinis studiosas eam ope hujus rei, פֶּבַב dictæ, augere, audimus, *Job. XLII, 14*, patrem vocasse unam filiarum *Cornu rû פֶּבַב*. (פֶּבַב פֶּבַב) quasi copia omnis pulchritudinis in eam tanquam in pyxidem collata esset. Metonymia causæ pro effectu, nempe pulchritudine, vel metaphora aliqua, quod ipsa puella esset collectio omnis pulchritudinis. At interim inde infero, פֶּבַב non esse sibiium. Cum enim hoc sit coloris cæsi obscurioris, & præterea adhiberi solitum sit denigratum fuligine admixta, ut legitur apud *Ludolfum* in *Comm. ad Hist. Habess. Lib. I. n. 51, 10*, ideo non pertinet ad omnes, ne quidem ad multas pulchritudinis partes. Immo, ut ex ejusdem totius loci lectione discere possumus, inservit tantum oculis, 1) quod nigros efficiat pilos eorum in ciliis & in superciliis, qui erat color commendatissimus illis in regionibus, unde flavus exulabat; 2) quod sic oculos majores apparere faceret; 3) quod eos humore superfluo laborantes siccando & sanando, faceret apparere graciliores. Esto ergo sibiium fucus, sed una species erit, eaque angusti usas, in pilis oculorum restricti. Ita debuit nomen fuci esse generalius dicti פֶּבַב. Id enim requirit *Job. XLII, 14, sup. cit.* Nam non est probabile, illam, quæ perhibetur una ex pulcherrimis patriæ suæ, laudari tantum ab oculorum sanitate & amplitudine, & pilorum circa eos nigredine. Ceterum inter fucos insignis est cærua secundum veteres Scriptores. Hæc cum ita sint, merito plerique interpretes 2 *Reg. IX, 30*, & *Jerem. IV, 30*, non dant vocæ פֶּבַב strictam significationem sibi, sed utuntur generali nomine

ne fuci. Nam in his quoque omnigenæ pulchritudinis cura exquisita intenditur. Quod superest de phrasibus istorum locorum, quid inuat hoc in negotio מִשְׁחָה , quid עֲרֵב , nescio; nam non quadrant cum conceptibus nostris; & facile creditu est, mulieres circa hanc rem, ad se unas pertinentem, excogitasse & invenisse locutiones peculiare, quas nunc ex antiquitate erueri nullo indicio licet, ut accidit in plerisque artibus. Sufficit, quod fuci significatio certa est.

Has Autoris annotationes, in Specimine meo Lexici Hebraici selecti, quo *Gussetianum* aliæque supplere conabor, pluribus adjectis illustrabo, & de voce עֲרֵב , verbisque מִשְׁחָה & עֲרֵב , 2 *Reg. IX, 30*, & *Jerem. IV, 30*, cum illa constructis, disseram. Qua occasione simul in filiarum *Jobi* nomina, *Femima*, *Ketzia*, & *Keren happuch*, inquirere potero, quod *Celeb. Schultens*, ceu stili Arabum venusti peritissimus, in promissis *Dissertationibus Jobais* accuratius longe faciet. Interim obiter ea, quæ Autori videntur dubia, tangens, paucissimis observo, vocem עֲרֵב *stibium* in quatuor, ubi tantum occurrit, locis posse intelligi, ab Ill. *Ludolpho* in *Comment. ad Hist. Æth. pag. 107-110* satis probabiliter ostensum fuisse; verbum vero עֲרֵב *stibii* usum exprimere, quia *lacerare* & *scalpere* notat, cuticulam scilicet supremam, ut fucus vel pulvis inspergendus aptius hæreat, quod *Ezech. XXIII, 40*, verbum כִּחַל constructum quoque, ut מִשְׁחָה & עֲרֵב cum voce עֲרֵב confirmat. Inde etiam alterum locum, ex 2 *Reg. IX, 30*, allegatum, lucem accipere monstrabo, sed nunc ei haud immorabor, quia brevis hæc observatio sufficit ad judicandum, quod omissiones & hallucinationes, quas ipse *Gussetius* in *Prefatione* Lexici ab eo non in totum remove ausus est, supplere pariter, ac, ubi necesse est, corrigere, intendam. Nam ejusmodi notas haud paucas, ab Autore in margine collocatas, aliæque, in peculiari scheda jam exposita, complectetur nova editio, quam paramus, optantes, ut justus subscriptentium numerus reliquis accedat, Opusque hoc paulo rarius & nimis pretiosum, minoribus impensis, quas circumcidere conati sumus, eo celerius ad plurimorum manus, ut maxime cupiunt, perveniat. Quo sine etiam literarum formam, quam in *Lexico* imprimendo usus erit, singulari scheda exhibere

bere volumus, & Notam hanc, eodem loco Autoris manu adjectam, excerpimus.

NOVA LITERARIA.

Quam dare ad Viros omnium terrarum doctos e re sua duxit Epistolam præstantissimus Hagensium typographus, *Petrus de Hondt*, significantem publice liberale vendendi pretio æquissimo illustres illos rerum Italicarum Thesauros institutum, hanc, rogatu Viri optimi, cum Lectoribus nostris jubenter communicamus:

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

PETRUS DE HONDT.

Jo. Georgius Grævius, *celebritate nominis, atque vera solida-quo doctrina laude, effulgens, post emissum XII Voluminibus in lucem Thesaurum Antiquitatum Romanarum, in animum suum induxerat, pulcherrima illi Collectioni adjungere alteram haud minus præstantem suo in genere, Antiquitatum & Historiarum Italia, ut ita capiti suo reliquum conjungeretur corpus, & sicuti in denariis Cordi & Caleni, gentis Mucia & Fusia, post sopitum sociale bellum fusis, conjuncta simul conspicerentur regina orbis Roma, atque plurima bona frugis messe abundans Italia. Recte videlicet judicabat Vir summus, Romæ atque Italia ita inter sese connexas esse res bello paceque gestas, ritas præterea sacros profanosque, ut altera alterius indigeret cognitione, neque minus utilem & jucundam fore lectionem rerum, quæ calloso imperio Romano iisdem in terris gesta sunt, quam quæ maxime florente contigerunt. Fuit enim Italia semper thestrum belli & crebrarum mutationum; unde neque ignorari potuit, neque debuit, quod principi illi terrarum omnium regioni per singula fere Secula, & in singulis regionibus atque terris urbibusque, contigerit. Justa igitur hæc causa Clariss. Grævium movit, ut, quamvis senex jam & ad metam vitæ vergeret, egregium illud atque magnificum aggregeretur Opus, suppeditante summo Bibliopola Petro van der Aa;*

cui propter susceptas magno animo, nec minori constantia ad finem perductas, maximas præstantissimorum librorum Collectiones plurimum semper debebit eruditus orbis. Itaque, collectis undique in hunc finem rarissimis, iisque præstantissimis, libris, nullo vel laboris, vel sumptuum, respectu habito, prodierunt primum tres Tomi priores, singuli duabus constantes partibus, sive priora hujus Thesauri Volumina sex. Ætate & laboribus Fessus diem supremum clauserat optimus Grævius, antequam fructum aliquem hujus sui perciperet laboris, atque hæc Volumina in lucem prodirent. Quare Vir summus, Jacobus Perizonius, vices ejus haud illubenter suscepit, & priora hæc sex Volumina æternitati, atque eruditorum usibus, ductissima consecravit Præfatione. Verum, cum & ipsa Perizonius haud diu post cum summo omnium bonorum dolore rebus humanis eriperetur, felici fato novus, isque tertius, ex doctorum orbestra, qui susceptam pertexeret reclam, accessit Petrus Burmannus, cujus vividum ingenium, indefessa industria, multisque annis & laboribus parva doctrina, notiora sunt, quam ut prædicari necesse sit. Is itaque Lucina vicem reliquis omnibus Voluminibus hujus Thesauri Antiquitatum, Historiarum, Rerumque Italiae, amplissimi, diligenter & feliciter præstitit, atque hoc immortale Opus, suis ornatum Præfationibus, ad finem perduxit. Abscissam olim undarum vi a finibus Italiae ferunt Siciliam; dissociari non posse ab antiquitatibus rebusque Italiae fertilissima hujus Insulae res atque antiquitates, judicant eruditi. Sicilia enim & fabulosis temporibus, & antiquis, seu medii etiam ævi, atque recentibus, fertilissimo existit rebus cognitu dignissimis, quæque tantam cum Romanis Italicisque habent cognationem, ut divelli sine summa injuria reique literaria jactura non possint. Quare, collectis rarissimis atque eruditissimis libris atque Opusculis eorum Scriptorum, qui erudite atque cum judicio res Siculas, ejusque Insulae innumeras Antiquitates, non modo ex historiis, verum etiam lapidibus antiquis & nummis, erutas, perfecit sunt, novus quoque Antiquitatum Siciliae Thesaurus Thesauri Italiae fuit additus. Luculentas in eundem Præfationes addidit Petrus Burmannus, neque minorem operam huic Thesauri, & præsertim illis Autoribus, qui res Siculas ex nummis antiquis, &c. illustrarant, præstitit doctis laboribus erudito or-

*bi notus Sigebertus Havercampus, cujus consilio in Thesau-
 ro præfertim Siculo, non minus quam labore, usum fuisse Bibliopolam, Pe-
 trum van der Aa, scimus, atque tot in illo Thesauro Sicilia, non-
 nulla quoque in Thesauro Italia, versa Latine Opuscula, & notis illu-
 strata, ostendant, cujus generis præsertim sunt Mirabellæ & Bonan-
 ni Descriptiones Syracusarum antiquarum atque ejusdem Urbis Nu-
 mismatum, imprimis vero Philippi Parutæ Sicilia numismatica,
 Commentario pererudito & laborioso exornata. Neque enim ne-
 cesse ducimus, longum pertextere Catalogum multorum numero Scri-
 ptorum, quorum in hisce Thesauris monumenta continentur, cum
 & peculiare de iisdem essent Catalogi, & Thesaurus ipse aliquot
 abhinc annis in lucem editus in Bibliothecis publicis, ut & privatis
 quibusdam, invenitur. Merito diximus, in privatis quoque qui-
 busdam inveniri. Grande videlicet pretium, quod pro laboribus
 sumptibusque, tam immenso Operi impensis, constituere coactus fuerat
 defunctus Bibliopola Petrus van der Aa, absterruit multos, fecitque,
 ut invidi Antiquitatum harum carerent Thesauro, ne suos exbauri-
 rent. Quare conducere egregie in publicum credidimus, si præstan-
 tissimis hisce Italia & Sicilia Thesauris, quorum exemplarium pos-
 sessio hodie ad nos pertinet, viam aperiremus etiam ad modicos
 eruditorum penates, quod fieri potuisse credidimus, si pro certo quo-
 dam temporis spatio dimidia fere partis justæ eorundem pretii gra-
 tiam emtoribus faceremus, eo scilicet calculo, quem hic statim
 apponimus. Thesaurus hic universus Italia & Sicilia compre-
 henditur Voluminibus quadraginta quinque, quibus pretium constitutum
 fuit hoc modo. Vendita fuerunt Volumina Thesauri Italia & Siciliae XLV,
 charta minori, florenis 440, charta majori, florenis 580, nunc vero, ad dimi-
 diam fere partem inminuto pretio, verum non longius protrahit hujus ve-
 luti subscriptionis tempore, quam usque ad diem primum Aprilis anni 1742,
 statuitur iisdem modicum hoc pretium: Thesauri universi Italia atque
 Sicilia Voluminibus XLV, charta minori, 250, charta majori, 350 florenorum,
 quibus vero jam copiosus est VI priorum Voluminum, post obitum Cæcæ cum
 Præfatione Jacobi Perizonii editorum, poterunt sibi comparare reliqua bo-
 rum Thesaurorum Volumina XXXIX, charta minori, 210 florenis, charta ma-
 jori, 310, verum, finito eodem tempore præstatato, post 1 Aprilis anni sequentis
 1742, non minoris vendetur hoc Opus, quam hoc pretio: Volumina universi
 Thesauri Italia & Siciliae XLV, charta minori, 400 florenis, charta
 majori, 540, ut Volumina XXXIX, charta minori, 350,
 charta majori, 480.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno MDCCXLI.

CAROLI SIGONII OPERA OMNIA, EDITA ET inedita, cum Notis variorum illustrium Virorum, & ejusdem vita, a Clarissimo Viro, LUD. ANT. MURATORIO, Serenissimi Ducis Mutinæ Bibliothecario, conscripta. PHILIPPUS ARGELATUS, Bononiensis, nunc primum collegit, suasque Animadversiones in aliquot ipsius SIGONII Opuscula adjecit, nec non Indicibus locupletissimis exornavit.

Tomus VI.

Mediolani, in ædibus Palatinis, 1737, fol. maj.

Alph. 7 plag. 15.

Applaudente igitur universo literatorum ordine felicissimum nunc egregiis conatibus finem imposuit, qui Itolorum gloriam pro virili sustinet, & Bononiæ præsertim suæ decus est, *Philippus Argelatus*, quandoquidem nunc *sextum*, eumque postremum, *Tomum* eorum Operum, quæ *Carolus* olim *Sigonius*, æternæ vir memoriz, conscripserat, in dias luminis auras produxit. De qua ipsa splendidissima priorum *Voluminum* editione quo plura nos suo loco dicere meminimus, ex quibus lector eruditus, Musisque *Sigonianis* favens, cognoscere ejus præstantiam eximiasque dotes potuit, eo nunc breviores in recensendo ultimo hoc erimus, satis quippè gnari, commendatione nostra nec *Sigonio*, nec, qui tam præclare de eo promeritus est, doctissimo Editori, opus esse. Hic

Kkkk

fane

fane nullis sumptibus, laboribusque nullis, pepercit, non tantum in comparandis iis, quæ typis impressa per manus litterarum hominum circumferebantur, sed in illis etiam perquirendis, quæ huc usque in celebratissimarum Bibliothecarum scriniis longius a plurimorum conspectu remota delituerant. Inde magno reipublicæ literariæ bono evenit, ut non pauca Opuscula, tam publice exscripta, quam nunc primum ex tenebris protracta, in hanc editionem coniecta fuerint, quæ in Hanoviana frustra quærentur. Sed age, inspiciamus paullulum eas, quæ ultimò *Tomum* complectuntur, lucubrationes. Agmen ducunt *Livianarum Emendationum Libri duo*, in quibus *Sigonius* contra necessarium suum, *Franciscum Robortellum*, qui antea eum perstrinxerat, acerbe nonnunquam disseruit, simul tamen complura *Livii*, & aliorum Auctorum, loca ab expositionibus ejus & correctionibus vindicavit. Locum alterum occupant *Disputationes Patavina*, adversus eundem *Robortellum* duobus itidem Libris comprehensæ, in quibus varia Antiquitatum capita more suo, id est, eleganter, pertractavit *Sigonius*, nec quidquam prætermisit, quod ad infringenda adversarii tela pertinere videretur. Hunc ingenii foetum excipit posterior cum *Nicol. Gruchio disputatio, de vetere binorum Comitiorum & legis curiata consuetudine*, in quo argumento, Cimmeriis quasi tenebris ac difficultatibus infinitis implicito, cum jam præclari illi *Sigonii de Jure antiquo civium Romanorum* libri occupati, & in his *Gruchii* sententiæ examinatæ fuissent, hic nova objecerat dubia, ad quæ hac ipsa Dissertatione respondit Noster, & omnia, quantum fieri potuit, in clariori collocare luce studuit. Haud fane minorem fructum iis, qui antiquitatis studium amant, pollicetur *de Nominibus Romanorum libellus*, in quo *Sigonius* diligenter disquirat; cur Romani multis usi nominibus fuerint; quid sit nomen, prænomen, & cognomen; quot & quæ prænomina fuerint & unde ducta singula; cur gentilicia nomina in *lus* desinant; quid gens sit, & qua ratione differat a familia; quemadmodum usus cognominum & agnominum sit inventus; quidque de patriciis familiis & plebejis, nobilibus & novis, notari mereatur. Qui sequitur *de Dialogo liber, elegantissimus est,*

&c

& varias complectitur quæstiones, solide pertractatas. Differit scilicet Noster inter alia de causis, quæ Philosophos impulerint ad doctrinam in Dialogo tradendam; de eo, qui primus Dialogum in Philosophiam induxerit, & qui eum celebrarint; de artium subiectis, quibus Dialogus sustineatur; de partibus Dialogi, præparatione & contentione; de decoro & verisimili servando in Dialogis; de personarum, quæ inducuntur, genere & officio; de loco & tempore colloquiis idoneo eligendo; de locis, ex quibus Dialogi præparatio deducatur; de duabus contentionis partibus, propositione & probatione; quot modis propositio in Dialogo constituatur; contentionem contineri imitatione decertationis, sententiæ, & morum; quæ sit sententiæ imitatio; de argumentis aptis, cuique rei adhibendis; de singulis Dialogorum generibus, *Platonis, Xenophontis, & Tullii*; de moribus in Dialogo servandis, & de risu facetiis in Dialogo querendo. Mascule eloquentiæ specimina dedit Noster in *Orationibus variis*, & olim editis, & nunc primum in lucem productis, quarum *quatuor priores eloquentiæ studium commendant*, reliquæ argumentis aliis excellunt. Modo enim disertus Orator pro *Latinae lingue usu retinendo* verba facit; modo *historiarum laudes* recenset; modo *studiorum, quæ ab humanitate nomen habent*, præconem agit; modo *de ingenio excolendo, & Bononiæ laudibus*, dicturus in medium prodit; modo *Hispano cuidam juveni susceptum in Academia Bononiensi regimen* gratulatur. Hisce subjuncti sunt *Aristotelis de Arte Rhetorica Libri tres*, a Sigonio in Latinam conversi linguam, & jam a compluribus mendis expurgati. Locum proximum tenent *Ciceronis cum Fragmenta*, passim dispersa, *Sigonii* diligentia collecta, ejusdemque & Clarissimi Editoris scholiis illustrata, tum *Consolatio*, seu *de luctu minuendo liber suppositivus*, qui propterea, quod ex Criticorum quorundam conjectura Sigonio adjudicatur, relatus in hunc Tomum fuit, quamvis doctissimus *Argelatus*, Autoris nostri foetum non esse, persuasum sibi habeat. Cognoscendæ omnis controversiæ causâ præfixum est *Antonii Riccoboni de eodem Opusculo judicium*, neq; non *Cosbofredi Balth. Scharfsii*, Sacerdotis Suidnicensis, *de vero Autore Consolationis Ciceroniana*

Dissertatio, jam olim *Miscellaneis Lipsionibus Tom. VI pag. 119* inserta. *Ciceroni* autem attribuire hanc *Consolationem* non dubitavit *Sigonius*, compositis duabus eam in rem *Orationibus*, & *Dialogo* quodam, *Accusator* inscripto, quæ omnia nunc emendatiora prodierunt. Brevia sunt, nec tamen sua laude fraudanda, de *Historicis*, qui *res Romanos ab Urbe condita ad Carolum M. usque scripserunt*, *judicia*; *Vita Onuphrii Zarrabini*, *Cosimoolensis Canonici Regularis e Congregatione Servatoris*, & de *dominatione Constantini M.*, deque *Scholarum Bononiensium antiquitate*, *Opuscula duo*, adhuc inedita, cum *Prefatione Josephi Antonii Saxii*, Viri doctissimi, qui & ex *Bibliothecæ*, cui *præfectus est, Ambrosiana* *MStis* *Italico sermone exaratas Sigonii ad Onuphrium Panvinium, Aldum Manutium, & Vincentium Pinellum*, *Epistolas*, antiquam *Historiam* hinc inde illustrantes, cum *Editore* nostro communicavit. Itidem nunc primum ex *MSto Codice Bononiensi* prodit *Sigonii Continuatio ad Historiam Bononiensem ab anno 1258 ad annum 1275*. Cum *Bononiensis* ejus *Historia* jam ante vulgata fuisset, hiante lacuna, quæ *res gestas* integro *décennio* absorbuerat, nec tamen credere posset *Clarissimus Argelatus*, adeo laboris hujus negligentem fuisse *Autorem*, ut *Historiæ* suæ *filum ordine recto* producere noluerit; *Codicem MStum* accurate comparavit cum edito, & non *supplementum modo eorum temporum*, quod nunquam comparuerat, sed & *latiorem continuationem*, nactus est, quam ideo loco parum opportuno proferre, quam *lectoribus suis* invidere proflus, maluit. *Coronidem* huic ultimo *Tomo* imponunt *Anonymi Censura in varia Caroli Sigonii Opera*, nempe *in Occidentale Imperium*, *in regnum Italiae*, *in Notas ad Historiam sacram Sulpicii Severi*, & *in Rempublicam Hebraeorum*, una cum *responsionibus ad Censuras easdem Autoris etiam incerti*, quibus præmittitur *Opusculum Augustini Valerii, S. R. E. Cardinalis, & Veronensis Episcopi, de Utilitate capienda ex Historiis Caroli Sigonii de regno Italiae*. Ex *MStis Codicibus Bibliothecæ Vaticanæ*, & ex quodam *Bononiensi*, primus hoc publicavit doctissimus *Argelatus*, qui ceteroquin *spem* haud inanem fovet, fore, ut nihil amplius *superfuit à tantis genii viro, Carolo Sigonio*, quod possit in *hæc Opera*
ribus

ribus jure desiderari. Nos Editori tam industrio gratulamur Opus dexterrime absolutum, & a pertinaci ejus ac plane ferrea industria plura ingenii ad promovendas literas parati monumenta expectamus.

HISTOIRE LITERAIRE DE LA FRANCE &c.

hoc est,

HISTORIA LITERARIA GALLIÆ, IN QUA agitur de origine & progressu, decremento & instauratione scientiarum in Gallia & Franco-Gallia, de ingenio Gallorum, & studio, quo in literas quovis Seculo incubuerunt, de priscis scholis, de Academiis in Gallia institutione, de primariis Collegiis, de societatis scientiarum literarumque elegantiorum, de præstantissimis Bibliothecis, veteribus & recentioribus, de typographiis celebrioribus, ac de rebus in universum omnibus, quæ ad literas spectant, una cum elogiis historicis Gallorum, Franco-Gallorumque, meritis in eas illustrium, enumeratione chronologica scriptorum, animadversionibus historicis ac criticis in alicujus momenti opera, editionumque recensione, Autoribus denique laudatis. Opera Monachorum Ordinis S. Benedicti ex Congregatione S. Mauri. —

Tomus III.

Parisiis, apud Osmont, Huart, &c. 1735, 4 maj.

Alph. 4 plag. 2.

Quod jam inde a centum fere annis animo prælagiebant malum sapientiores, fore, ut frequentibus barbarorum incursionibus respublica literaria vel exstingueretur penitus, vel concussa saltem graviter ac labefacta, vix se sustineret; id vero malo ejus fato factum, sexto a C. N. Seculo dolebant omnes. Et quid aliud expectari poterat, cum rerum potirentur homines, ab incorrupto Numinis cultu alieni, atque a bonarum studiiis

diis literarum averſi, immo, quod majus eſt, iis propemodum infecti, quam ut ſœda cum iſtis, agmine velut factio, una irrumperet barbaries? *Væ diebus noſtris*, acerbiffimo correptus dolore exclamabat *Gregorius Turonenſis*, quia a nobis periit *ſtudium literarum*. Et habebat omnino, quod quereretur, quando tum Philoſophia, tum quicquid literarum erat humaniorum, prorfus extirpata videbantur. Equidem haud exiguum ſcriptorum provenum hoc ſeculum afferebat; at qualium, bone Deus, quantorumve hominum! ab arte critica, immo ab iudicio, deſtitutorum, quibus nihil rectum commentationeque dignum erat, niſi quod prodigii quidquam miraculive haberet. Quorum cum hoc ſeculo plurima vel re vera perpetrarentur, vel pia hominum credulitate fingerentur; ampla iis omnino materies erat. Accedebat, quod permulti, qua de re ſcriberent, neſcientes, ad malas artes impiaſque delapſi fraudes, ſua de miraculis commenta augendis eccleſiarum bonis adhibebant. Hinc tantus fuci pigmentorumque apparatus, quo imponerent incautis, neglectum contra, quin immo ſordidum inquinatumque, dicendi ſcribendique genus exortum, atque ex illo, quem Venusinus commendat, ſcribendi recte principio & fonte minime hauſtum. Jacebant enim probati Latine ſcribendi magiſtri, bonique Autores. Contra ea informis, hybridique deturpata, dicendi forma exurgebat; denique Romana illa lingua ruſtica, verum linguæ nitorem exſtinguens, regnabat. Hæc dum dolent Autores, id ſimul commemorant, mores Francorum, ad omnem feritatem compositos, ad ipſos tranſiſſe Gallos, ac veluti contagione propagatos eſſe. Venandi enim, feræſque inſiſtendi, eamque in rem canes rapacesque alendi volucres, furor corripiebat Episcopos, Presbyteros, Clerum omnem, gravibus Conciliorum decretis compeſcendus. Haud ita multo poſt ſanctiſſimos homines in aciem prodire videas armatos, manumque conferentes cum hoſtibus; quos certe alia omnia decebant. Ex hoc omnium ſqualore literarum non poterant non plurima mala redundare. Vana hinc atque inutilia, immo ſæpe ridicula, inſtituta, quibus nomine *Sanctorum*, quod iis imponebant, auctoritas concilianda erat; ſortes nempe Sanctorum, divinationum

rum alia genera, judicia Dei, modi probandi innocentiam, superstitiones infandæ. Sed mittamus hæc, atque ad literarum fata contemplanda cum Autoribus revertamur. Hic vero Latinæ linguæ in precibus, aliisque sacris negotiis, locum relinquitur, iisque adeo, qui ad sacra adspirabant munera, ejusdem pro temporum ratione excolendæ necessitatem impositam videmus. Quin ipsi Reges barbari, ne ea extirparetur funditus, cavebant, quando in legibus sanctionibusque condendis eadem utebantur. Primi autem Francorum Reges, *Childebertus*, *Charibertus*, *Chilpericus*, non illud solum, quod ad rem spectabat publicam, hac lingua memoria prodi volebant, verum etiam pro se quisque singulari eam studio addiscebant. Quorum quidem primus quantum in eo operæ posuerit, ut alphabetum quatuor augeret literis, quamve elaborarit, ut & Theologus haberetur, & Poeta, id vero inter historiarum peritos æque constat, ac istud, parum hoc ei negotium successisse feliciter. Hæc, utcunque erant, eo saltem valebant, ut Regum ad exemplum sese componerent, qui apud eos gratiosi esse volebant, ac nobili quodam inter se æmulandi ardore incenderentur. Quo factum, ut literæ non interirent prorsus, quin & alii barbari Principes excitarentur, pari ut eas studio vel colerent, vel foverent. Neque publicas hoc Seculo scholas desideraveris, quas in ipsis iis invenias provinciis, quæ Visigothorum imperio prebebant, qualis Claromonti in Arvernibus erat. Quantum Juris profecerit prudentia Codice *Theodosiano*, *Alarici* jussu collecto, quantum *Justiniano*, res ipsa loquitur. Maximam tamen literis opem ferebant Monachi, ut qui in scholis, quæ ad cathedrales pertinebant ecclesias, in quibus Arelatensis celeberrima erat, Grammaticam, Dialecticam, Rhetoricam, Geometriam, Astrologiam, Arithmeticam, Musicamque, quædam etiam modo Poësi, docebant, quibus imbuti juvenes, ad Scripturæ Patrumve ecclesiæ lectionem admittebantur. Linguas tamen, quas vocant mortuas, traditas esse, veri non est simile. Harum, quas diximus, scholarum fama maximam partem ab eruditione gloriaque Episcoporum pendebat; quod tamen non ita capiendum est, ac si nec alii quandam ex literarum studiis nobilitatem

tatem acquirere conati fuerint. His certe tanto prospiciebatur melius, quanto magis Monasteriorum numerus adaugebatur. Huc enim, velut in aſyla, confugiebant, eademque librorum apparatu, quo nullum facile carebar, quosve verſandi Monachis quædam impoſita neceſſitas, conſervabantur. Scriptorum, hoc ſeculo elaboratorum, magnam vim temporum injuria delevit. Reſtant pauca, ex quibus de reliquis judicium ferre queas, ſi modo hæc judicandi ratio quidquam valet. Id extra controverſiam eſt, ruentis in deterius ſeculi labem adperſam eſſe omnino omnibus, inprimis ſi ipſam dicendi rationem ſpectes. Nos jam, pro eo ac conſuevimus, nomina eorum proferemus in medium, de quorum vita, ſcriptisque, Auctores Hiſtoriæ, quam præ manibus habemus, exponunt. Sunt autem hi fere: *Engenius*, Epiſcopus Carthaginienſis, & Confefſor; Autor Actorum martyrii *S. Peregrini*, primi Antiffiodoreniſum Epiſcopi; *Marcellianus*, primus Embroduni Epiſcopus, *S. Ravicius* I, Epiſcopus Lemovicenſis; *Sedatus*, Nemaufenſis Epiſcopus; *Anonymus*, Autor eccleſiaſticus; *S. Eugendus*, Abbas Condatenſis; *Anonymus*, Monachus Lerimenſis. Incidit in hæc tempora Concilium Aurelianenſe I; *Chlodoveus* I, Rex Francorum; *Anonymus*, Monachus Condatenſis; *S. Maxentius*, Abbas Piſtavienſis; *Gundebaldus*, Rex Burgundionum; celebratum Concilium Epaonenſe, & Lugdunenſe III; *Viventiolus*, Epiſcopus Lugdunenſis; *Ennodius*, Epiſcopus Ticinenſis; *Fauſtus*, Monachus Agaunenſis; Concilium Arelatenſe VI convocatum; *S. Avitus*, Viennenſis Epiſcopus; *Anonymus*, Clericus eccleſiæ Valentiniæ. Incidunt Concilia Carpentoraſenſe; Arauſionenſe II, Valentinum III, Valconenſe II; *S. Genoveva*, Patrona Panſiorum; *S. Eleutherius*, Epiſcopus Tornacenſis; *S. Remigius*, Rhemenſis Epiſcopus, Gallorum Apoſtolus; Concilium Aurelianenſe II celebratum; variorum Martyrum, *Irenei* Lugdunenſis diſcipulorum, Acta; *Baſſicus Elpidius*, Diaconus Lugdunenſis; celebratum Concilium Claramontinum in Arvernibus I; *Felix*, Rhetor; *S. Eufina*; Acta *S. Patrocli*, Martyris. Incidit Concilium Aurelianenſe III & IV; *S. Carileſus*, Abbas Cenomanenſis; *S. Hesperichius*, Presbyter & Eremita; *S. Gaſingatoſius*; *Heraclius*, Epiſcopus Trium-Castro-

Castrorum; *Cesarinus*, Arelatenfis Epifcopus; *Cyprianus*, Epifcopus Telone Martio; *Meffienus*, Presbyter; *Stephanus*, Diaconus ecclefiæ Arelatenfis; *Leo*, Epifcopus Senonenfis; *Theodebertus I*, Rex Gallorum; notanda regula monafterii Tarnatenfis; *S. Aurelianus*, Epifcopus Arelatenfis; habita Concilia Parifina II, III, & Arelatenfe VII; *Maxentius*, Abbas Pictavienfis; *S. Firminus*, Epifcopus Uticenfis; *Avitus*, Abbas Piciacenfis; *Childebertus I*, Rex Galliarum; *Humbaldus*, Historicus, *Clotarius I*, Rex; *Gildas*, primus Abbas Ruienfis; *Joannes*, Reomensis; celebrata Concilia, Lugdunenfe IV, Turonenfe II; *S. Nicetas*, Epifcopus Trevirenfis; *S. Fridolinus*, Abbas Pictavienfis; *S. Fortunatus*, Epifcopus; *Eusebius*, Epifcopus Antipolenfis; *Mapinius*, Epifcopus Rhemenfis; *S. Germanus*, Epifcopus Parifienfis; *Mercurius*, Engolismenfis; *Florianus*, Abbas; *Mencinus*, Redonenfis; *Damnotus*, Cenomanenfis; *Felix*, Nannetenfis; *Gogon*, Prætor Parifinus; habita Concilia Lugdunenfe V, Valentinum IV; *Chilpericus*, Rex; *Evencius*, Viennenfis Epifcopus; *S. Radegundis*, Regina; *Januarinus*, Monachus Arelatenfis; *S. Prætextatus*, Epifcopus Rothomagenfis; Concilium Narbonenfe I; *S. Veranus*, Cabilonenfis; *Lubinus*, Caftrenfis; *Autmundus*, Tullenfis; *Nicerius*, Lugdunenfis Epifcopus; *Stephanus*, Presbyter Antiffiodorenfis; *Sedatus*, Epifcopus Blitterrenfis; *S. Aridius*, Abbas Limofenfis; *S. Sequanus*, Abbas; *Gunthranus*, Rex; *Theodorus*, Maffilienfis; *Gregorius*, Turonenfis; *Childebertus II*, Rex; *Marius*, Aventicenfis; *Rotherius*, Historicus; *Teterus*, Clericus Antiffiodorenfis; *Josepbus Gorionides*.

Septimum a N. C. Seculum, quæ literas in Gallia affligebant, malorum sexto erat multo feracius; ædumque prorfus de illis fuiffet, nifi illic locorum tueri fe quodammodo potuiffent, quo, uti fupra prædicavimus, veluti in portum, fe fe receperant. Idem, quo fuperiori eas tempore conflitantes vidimus, fatum hoc etiam eas Seculo manebat. Concilia legas coacta numero pauca, eoque factò pestes literarum grassari latius. Literis confignabatur perparum, & fi quid hoc tempore memoriæ proditam videas, id vero genere dicendi tam inficeto, immò barbaro, deformatum, vix uti afsequi poffis, quæ voci fit
LIII
fubjecta

subjecta sententia. Ab hoc tamen loco non alienum erit illud monere, cum Gallorum barbariem commemoramus, atque ignorantiam, id nos minime velle, literis qui tinctus fuerit, probabiliterque dicere poterit, aut scribere, fuisse prorsus neminem. Habuit omnino literatos homines Gallia, ac ejusmodi autores operum, quæ ætatem tulisse, merito lætamur. Capellani, Castrenses pariter ac Palatini, a literarum studiis nequaquam relictis sub *Lothario II*, ejusque successoribus, instituendæ juventutis, nobili genere natæ, regia autoritate operam impendebant. Neque diffitendum est, produisse ex illarum scholis plures, amplissimis, succedente tempore, muneribus adnotos. Scholas, quas Episcopales dicunt, permultas, easdemque admodum florentes, mireris. Ut enim taceamus Pictavienses, celebratæ sunt scholæ, Parisiis, Castri, Cenemani; Biturice, Claromonte Arvernorum, Viennæ, Lugduni, Cabilloni, Vapinci, Ultrajecti, Trajecti ad Mosam, Treviris, Metis, alibi, institutæ. Nec minore gloria feruntur monasticæ, optimis quæ continebantur institutis, Luxuviensis in tractu Vefontino, Fontenellana, Jumiegensis, Sithucensis, Almontina, Verejensis, Vicentina *Laodunsi*, Medardiana Sueffione, Trecensis, Antiffiodorensis, Remiremontana, plures aliæ, quæ nominatim percensere non attinet. Neque ea monasteria, quæ sequiori patebant sexui, studiis literarum conservandis operam denegabant suam. Quantum porro in illas emolumentum profectum sit ex eo, quod cum Britannicis insulis societatem veluti studiorum inierit Gallia, tantaque earum fuerit copula, ut ultro citroque viri propagandæ eruditioni pares iter fecerint, atque inter se communicarint, quicquid modo ad eam facere arbitrabantur, id quidem res ipsa loquitur. Id certum est exploratumque, Britannos Gallis plurimum hac in parte debere. At enim & hoc dubio caret, historiarumque monumentis consecratum est, ex hisce scholis homines existisse eruditione, sanctimonia, ardoreque in debellandis gentilium superstitionibus, maximopere conspicuos; quorum opera ultimæ partes Galliæ incorruptæ sanctioris discipline, mox, ita, uti fieri solet, literarum, luce collustratæ fuerunt. In tanto autem eruditorum hominum numero perpauci scriptis incluserunt, quan-

quanquam negari nequit, quasdam Sanctorum vitas epistolasque nonnullas si exceperis, plurima deperdita esse. Ceterum, ut & hoc attingamus, Poesis hoc Seculo inficeta, ac fere nulla, fuit, si paucitatem eorum spectes, qui hac in parte quidquam lectu dignum excuderint. Disciplinas tradendi ratio eadem, quæ superiori, idem rerum mirabilium amor, eloquentia ampullis calamistrisque fœda, in epistolis mira titulorum profusio. Hæc fere imago literarum, generatim adumbrata ab Historiæ hujus conditoribus. Pereensem nunc nomina literatorum, virorumque illustrium, de quorum vita, rebus gestis, scriptisque, commentantur, ac, quæ forte Concilia fuerint hoc tempore celebrata, commemoremus. Sequuntur nempe *Dynamius*, *Patricius*; *Fortunatus*, *Pictaviensis*; *Baldonivia*, monialis *Pictaviensis*; *S. Abnacarius*, Episcopus *Antissiodorensis*; *Faustus*, monachus *Glandifoliensis*; congregatum *Parisiense Concilium VI*; *S. Columbanus*, primus *Luxaviensis Episcopus*; *Warnaharius*, Clericus *Lingonensis*; *Ceraunius*, Episcopus *Parisiensis*; *Bertehranus*, *Canomanensis*; *S. Protadius*, *Vesontinus*; *Eustafius*, *Luxaviensis*; *Auremondus*, Abbas; *Sonnacius*, Episcopus *Rhemensis*; *Lotharius II*, Rex; *Anonymus*, Monachus *Mermotenusis*; *S. Florens*, Præbyter ecclesiæ *Trium-Castrorum*; *Dagobertus I*, Rex; *S. Sulpicius Pius*, Episcopus *Bituricensis*; *S. Gallus*, Abbas; *Marculphus*; *S. Donatus*, Episcopus *Vesontinus*; *Magnobodus*, Episcopus *Antverpinus*; *S. Didierus*, *Calahorritanus*; *S. Livinus*, *Brabantæ Apostolus*; *Fredegarius*, *Historicus*; *S. Elo I*, Episcopus *Noviodunensis*; *Raimbertus*, Abbas *Leuconensis*; *Jonas*, Abbas *Elnonensis*; *S. Praejectus*, Episcopus *Claromontii*; *Leodegarius*, Episcopus *Augustodunensis*; *S. Arbogastus*, *Argentoratensis*, & *Ternacius*, *Vesontinus Episcopus*; *S. Ouenus* & *S. Ansbertus*, *Rothomagenses Episcopi*; *S. Claudius*, *Vesontinus*; *Arculphus*, Episcopus; *Evancius*, Abbas *Troclariensis*; *Defensor*, Monachus *Ligugensis*.

CORPUS JURIS GERMANICI ANTIQVI, QUO continentur Leges Francorum Salicæ & Ripuariorum, Alamannorum, Bajuvariorum, Burgundionum, Frisionum,

*tionum, Angliorum & Werinorum, Saxonum; Lango-
bardorum, Wisigothorum, Ostgöthorum, nec non Capi-
tularia Regum Francorum, una cum libris Capitularium,
ab ANSEGISO, Abbate, & BENEDICTO LEVITA
collectis. Opus in gratiam Juris Germanici studiosorum
post Clariss. Virorum, BAS. JO. HEROLDI, FRIDER.
LINDENBROGII, STEPH. BALUZII, JO. GEORG.
ECCARDI, LUD. ANT. MURATORII, aliorum-
que, præstantissimos labores diligentius recognitum, va-
riantibus lectionibus, & Indice uberrimo tam rerum,
quam verborum, instructum. Consilio JO. GOTTL.
HEINECCII, J. Cri, Pot. Pruss. Regi a Consil. Sanct. &
Jur. ac Philos. in illustri Frideric. Prof. Publ. Ord.
cujus & Prefatio præmissa est, adornavit PE-
TRUS GEORGISCH, J. U. D.*

Halæ Magdeburgicæ; impensis Orphanotropei, 1738, 4 maj.

Alph. 6 plag. 22.

Tandem aliquando recedit caligo, quæ Germanorum oculis satis diu offusa fuerat, &, quod præterito adhuc Seculo incultum fere neglectumque jacebat patrii Juris studium, tam feliciter nunc florescit, ut non possit non gaudere respublica literaria, civibusque nostris subsidia ex animo gratulari, quæ in nobilissima hac & utilissima Juris parte, indefessis doctorum virorum laboribus, nanciscuntur. Vidimus huc usque integra Juris Germanici Compendia, summo cum applausu ab eruditis excepta; vidimus peculiare Commentationes, unam tantummodo alteramve doctrinam illustrantes; ac paucissimi in manibus habuerunt ipsas leges antiquæ Germaniæ, ex quibus, tanquam rivulis, defluxit, quicquid hujus Juris doctores tradiderunt. Laudem igitur meretur amplissimam Consultiss. Editor, quod Ill. Heineccii, nunc eheu! magno bonarum literarum detrimento vita hac defuncti, consilio locum relinquere, & hoc *Juris Germanici Corpus*, accurate & eleganter typis impressum, in lucem conspectumque publicum protulerit. Exornat autem
miri-

mirifice hoc Opus Celeb. *Heineccii* Præfatio, eodem æstimanda pretio, quo ceteræ omnes, quas Vir summus aliorum scriptis præmisit. Inijio statim graviter dolet, Germanos nostros, neglecto veterum Romanorum exemplo, in conservandis & ab interitu vindicandis legibus suis nullam olim adhibuisse diligentiam. Sorduit plerisque, quicquid est Germanicum, quodque jam pridem *Juvenalis* risit in Romanorum mulieribus, quibus nihil elegans fatisque urbanum videbatur, nisi quod Græcum aliquid redoleret, illud summo quoque jure non de solis Germaniæ sœminis, sed de ipsis viris, dicendum est, qui externa semper in deliciis habuerunt, sua e contrario alto spreverunt supercilio. Nemo ergo mirari debet, eorum etiam leges, quas olim, *Grotio* testè, universa propemodum Europa adoptaverat, apud posteros, recepto semel jure peregrino, ita evuluisse, ut eas facerent nihili, & in angulos sordidissimos projicere non dubitarent. Notum abunde est, quam parum laudati fuerint egregii conatus *Amerbachii*, *Heroldi*, *Sichardi*, *Lindenbrogii*, virorum æneis statutis dignissimorum. Imo, quod incredibile nonnullis videri posset, tam infaustam sortem expertum est *Heroldi Originum & Antiquitatum Germanicarum* volumen, ut Censores Romani omnes in universum libros Autoris istius, quem ipsi ridiculo errore *Herold* vocant, in prohibitorum numerum retulerint. Quam profecto notam innoxium saltem illud Opus nullò alio mereri potuit crimine, quam quod Romani Juris luminibus officere videretur. Nec benigniora fata polliceri sibi poterat vir eximius, *Frid. Lindenbrogius*, dum nactus veterum Germanicarum legum Codicem, adhuc hodie in Bibliotheca Joannea Hamburgi obvium, novam jurium Germanicorum collectionem, una cum Formularum veterum fasciculo, lectionibus variantibus, & erudito Glossario, A. 1613 typis nitidissimis in lucem ederet. Et sane ea, quæ acciderunt deinceps, suis verbis in Præfatione cecinit ut vates. Pauci enim præstantissimo huic Operi iustum statuerunt pretium; pauciores usum ejus perspexerunt; paucissimi vero comprehensas illo leges studio quodam dignas judicarunt. Non sine nota dimissus fuit *Schilkerus*, qui nimias, quorundam opinione, laudes huic *Lindenbrogii* volumini tribue-

rat. Alii ne nomen quidem Germanici Juris ferre potuerunt, quod Ill. *Heineccius* exemplo *Taboris*, non contemnendi JCr̄i, comprobat, quippe qui *Hermannum Conringium*, edito incomparabili *de Origine Juris Germanici* Opusculo, in quo obiter tantum de usu Jurisprudentiæ patriæ forensi quædam monuerat, non solum scurrilibus exceptit conviciis, sed & de eo impudentissime scribere non erubuit, *id Conringium potissimum dare operanti, ut, omissa Juris Justiniani & Imperatorii rectitudine, in superiorum Seculorum barbariem, ab omnibus damnatam, homines relabantur.* Sed alia longe animo sedet sententia nostræ ætatis JCr̄is, qui grandi satîs ære redimunt, quæ in tenebris olim delitescabant, Juris Germanici opera. Hæc proœmii quasi loco differuit præstantissimus *Heineccius*; in sequentibus de *Lege Salica*, qua Germania non habet antiquiorem, elegantissime commentatur. Constituerat quidem de ipsis, quæ hoc Opere continentur, legibus non vulgaria quædam in medium proferre; at intercessit difficilis morbus, qui eo tempore, quo scribenda fuit isthæc Præfatio, omnem fere ingenii aciem obtuderat. Quod ad originem attinet *Salicæ Legis*, ea quidem ad certum annum referri nequit propter Historicorum silentium; nihilo tamen minus & vere Germanica est, & antiquitate reliquis omnibus longe superior. Quæ ut rectius intelligantur, sciendum est, varias fuisse gentis Francorum tribus, quarum unaquæque sua initio libertate gaudebat, suo regebatur arbitrio. Eo solum casu vires conjungere solebant Franci, si communis hostis periculum minaretur. Hinc aliquando ducem, qui toti præesset exercitui, & virtute polleret, eligebant, quem scriptores Romani, ignari istius moris, plerumque, sed perperam, Regis nomine insigniverunt. Successu tamen temporis tot tribus diversæ in duos majores populos coaluerunt, &, qui superiori Rheno ac Thuringiæ erant propiores, sive a Sala Franconica, sive aliunde, *Saxi*; qui partim inferiorem accolebant Rheum, partim Rhenum inter & Mosam sedem fixerant, a ripa Rheni *Biparii*,

VOCA-

vocabantur. Quando *Lex Salica* primum lata sit, ex ipso, quod in *Heroldi* editione obvium est, proœmio patet, quod ut genuinum judicemus, tum Codicis Fuldensis vetustas persuadet, tum locus Autoris *de gestis Francorum* confirmat, qui circa annum 720 hujus legis originem ex eo ipso proœmio depromsit. In eo vero proœmio primum legimus, gentem Francorum hanc promulgasse legem, *dum adhuc teneretur barbarie*. Qua loquendi formula eorum temporum scriptores ad nihil aliud respiciunt, quam ad religionem paganam. Perspicuis hoc verbis *Cbildeberti*, Francorum Regis, illustratur, qui scribit: *De Chrenecruda lex, quam paganorum tempore observabant, deinceps nunquam valeat, &c.* Cum ergo *Chlodoveus* A. 496, die Christi natali, sacro baptismi fonte fuerit initiatus; consequens est, ut *Lex Salica* saltem ante hoc tempus extiterit. Quomodo enim alias emendare; post susceptum baptismum, illam potuisset *Chlodoveus*? Porro ex eodem proœmio discimus, *Francos Salios* eo tempore, quo de condenda hac lege cogitarunt, nondum sub ullius Regis vixisse imperio. Cum igitur constet, primum apud hanc gentem *Pharamundum* A. 421 regiam dignitatem familiæ suæ intulisse; non possumus non exinde conjicere, non modo *Chlodoveo*, sed & ipso *Pharamundo*, antiquiorem, ac sine dubio circa initium Seculi V perlatam esse *Legem Salicam*. De pagis illis, quorum mentio facta in sæpe adducto proœmio, plura notatu digna disseruit Ill. *Heineccius*, recessitque a *Leibnitio* pariter & *Eccardo*, quorum alter pagos *Windogbeve* & *Wisogbeve* ad *Visurgim*, aliter ad *Unstrutum* & *Werram*, quaerendos esse putavit. Novam profert conjecturam, pagos istos pagi majoris *Nordgaviensis* partes fuisse. Ibi enim urbes imperiales *Weisenburgum* & *Winsbemiun* pagorum, in quibus sitæ olim fuerunt, nomina videntur servare, & aliunde constat, majorem illum pagum plures alios minores, quorum non omnium superest memoria, suo ambitu esse complexum. Sub finem primæ partis hujus scripti, in quo *de origine Legis Salicæ* disputatum, questionis illius mentionem injicit *Celeb. Autor*, *Germanicane, an Latine, lingua usi sint Salii in condenda hac Lege*. Quanquam ea res ita sit comparata, ut ad liquidum perducere non

non possit, non dubitat tamen existimare, Latina lingua eam fuisse compositam, quia Germanica eo tempore nondum ita fuerat exculta, ut scribi posset: & Latinae linguae ignaros haud fuisse *Salios*, jam ab aliis est observatum. Et quid, quaesumus, opus fuisset Glossis Malbergicis Germanicis, si praeter Latinum authenticus existisset textus Germanicus? Glossas saltem has esse textus Germanici reliquias, uti *Wachteri* est sententia, nemo sibi facile persuaderi patietur. Ipsa autem *Lex Salica* hodie non sincera, sed interpolata passim, variisque laciniis a Regibus Francorum aucta, superest, quod ex eodem proœmio conspicitur. Altera hujus Praefationis pars agit de usu atque auctoritate *Salicae Legis*. Ea sane non in Francia tantum & Italia, verum etiam in ipsa Germania, diutissime legis vigorem servavit, restantibus omnium; quae subsecuta fuerunt, temporum annalibus. Toto illo tempore, ab imperio *Chlodovei* usque ad *Chlotarii*, ~~fili~~, obitum, Francos *Salios* non alia norma in finiendis litibus, quam *Lege Salica*, usos esse, ex prioribus constat. Nec postea in desuetudinem abiisse hanc legem, vel ex eo perspicui facile potest, quod *Chlotarii* nepotes, *Chlotarius II* & *Childebertus II*, quorum ille A. 628, hic A. 596, fatis concessit, inter se A. 593 pacti sunt, ut furta servorum ex *Lege Salica* coercerentur. Antiquissimus scriptor, *Marculphus*, qui Seculo VII probabiliter floruit, formulas suas non raro ad *Legis Salicae* normam componit, ex quo non inepte colligitur, ejus usum tunc in foris praecipue frequentem fuisse. Seculo VIII & IX *Carolus M.* non emendavit modo isthanc legem, sed & nova quaedam capita adjecit. Multo plura eidem Legi hoc nono Seculo addiderunt *Ludovicus Pius* & *Carolus Calvus*. Seculo X *Ubertus*, Tusciae Marchio, se vivere profiteretur *lege Salica*. De Seculo insequenti luculentissimum exstat testimonium *Car. Sigonii*, eorum temporum consuetudinem tulisse, ut omnes ederent, qua lege vivere vellent, Romana, Langobardica, an Salica, &c. Nec eam Legem non fuisse observatam Seculo XII & XIII, *Otto Frisingensis*, scriptor aequævus, & *Steph. Baluzius* confirmant. Quid? quod exemplis ostendere potuisset Amplif. Autor, quasdam hujus *Salicae Legis* Constitutiones, ceu consuetudines, adhuc nostra

nostra ætate in ipsis Germaniæ foris vigere, si valetudo Viro elegantissimo hoc permisisset.

DE LA MEILLEURE MANIERE DE MESURER SUR
mer le chemin d'un vaisseau &c.

id est,

DE OPTIMA RATIONE DIMETIENDI ITI-
neris, a navi confecti, absque ope observationum Astro-
nomicarum, Sebediasima, quod præmium consecutum est,
ab Academiâ Scientiarum Regia propositum, ad annum
1733; Autore Marchione POLENI.

Parisiis, ex Typographia Regia, 1734, 4 maj.

Plag. 5, Tabb. æn. 2.

Celeberrimus Autor, postquam utilitatem & difficultatem pro-
positæ questionis breviter declaravit, ipsam tractationem
dividit in partes tres. In una de machinis nonnullis agit, aquæ
gursu, aut venti vi, agitatis, quas varii Autores ad investiganda
navium itinera adhibuerunt. Nec solum harum constructio-
nem machinarum, sed etiam, quid earum utilitati impedimento
sit, succincte exponit, tandemque & novam machinam, cujus
ope vires venti accuratius æstimari queant, & tabulam, pro
singulis Quadrantis gradibus, vim venti respectivam & absolu-
tam ostendentem, conficere docet. Machina est hujusmodi:
Fiat diametro OI , $2\frac{1}{2}$ pedum circiter, semiannulus ferreus
 ILO , satis crassus, & qui tribus robustis ferreis pedibus Xu ,
 Zc , Yr , (qui etiam cochleis firmari possunt in c , r , u .) sustineat-
tur. Posticus autem per Xu ita inflexus ad posteriores partes
intelligatur, ut Tabellæ, paullo infra describendæ, motui ob-
stistere nequeat. Secundum vero ipsius semiannuli diametrum
posita sit virga ferrea mn , innixa prope suas extremitates (quæ
duo veluti cardines sunt) intra duas crenas, in superiore semian-
nuli parte incisas, ut intra hæc liberrime converti possit, non
secus ac statæræ axis. Cum virga autem hac, ope quatuor lamina-
rum, t , t , firmiter copulata sit metallica tabella $QHMN$, cujus fa-

TAB. VI
Fig. 1.

M m m

cies

cies quadratæ figuræ sint, latus autem quadrati duos pedes ad-
 quet. Porro tabella hæc, cum a sola sua gravitate urgebitur, ad fini-
 torem perpendicularis semper erit; at, si a vi venti impelletur
 variè, variè etiam inclinabitur, & quasi rotabitur circa ferreæ
 virgæ cardines. Ex medio autem D ipsius virgæ mn assurgat
 index metallicus DF , cujus margo in rectam lineam DF desi-
 nat; hæcque linea ita sit directæ, ut, si produceretur usque in
 g , transiret per mediam crassitiem, & per centrum gravitatis ta-
 bellæ C . Supra vero semiannulum ipsum existat semicirculus
 $BGAFP$, in cujus faciem sint gradus incisi, hæcque facies sit ad
 finitorem perpendicularis, atque positione sua a tentro in D
 ita constituta, ut gradus inclinationis tabellæ ab indice DF hæc
 in facie commonstrentur. Hæc machina super extimam pup-
 pis partem, ubi ventus liber omnino sit, ita in ventum obver-
 tatur, ut is recta in tabellam incurrat. Quo factò, tabella ur-
 gebitur a vento & inclinabitur. Quare index DF indicabit an-
 gulum ADF inclinationis a linea perpendiculari AD , quæ us-
 que ad S producta sit. Ponendo autem, (ut usu venit,) venti
 directionem esse ad finitorem quasi parallelum, si fingamus, a
 vi aliqua R , ope funiculi EC , applicata ad tabellæ centrum gravi-
 tatis C , detineri tabellam in eadem positione, in qua etiam a vento
 detineretur, erit vis, hoc est, pondus, tabellæ, quod dicatur K ,
 ad vim R ; ut sinus anguli $FCE =$ sinui anguli $FDP =$ sinui
 complementi anguli ADF , ad sinum anguli $FCG =$ ang. ADF .
 Sed, cum quærat vis venti impingentis in vela, ponantur autem
 hæc tum constantis magnitudinis, tum perpendicularia ad fini-
 torem, quærenda nunc est vis, quam ventus exereret in tabel-
 lam ad perpendiculum constitutam. Quoniam igitur, ubi ta-
 bella inclinata est sub angulo ADF , ventus in eam oblique im-
 pingit, & obliquitatis mensura est angulus FDP , idcirco erit vis
 venti absoluta (qua ageret in tabellam perpendicularem) ad
 vim respectivam, (qua ageret in tabellam inclinatam,) ut sinus totus
 ad sinum anguli FDP . Præterea, quia (ductis, ab extremis pun-
 ctis a & g , lineis gs normali ad As , & ae perpendiculari ad gs ,)
 mensura altitudinis tabellæ inclinatæ sumi debet juxta perpen-
 dicularem ae , erit mensura tabellæ perpendicularis ad mensuram
 tabellæ

tabelle inclinatz ut ag ad ae ; et, si ag sumatur pro sinu toto, ut sinus totus ad sinum anguli $age =$ anguli FDP . Igitur vis venti in tabellam juxta perpendicularum constitutam, ad vim venti in tabellam obliquam impingentis, erit in ratione composita ex ratione sinus totius ad sinum anguli FDP , & iterum ex ratione sinus totius ad sinum anguli FDP , hoc est, ut quadratum sinus totius ad quadratum sinus anguli FDP . Diximus de una parte presentis Dissertationis. Progredimur nunc ad alteram; in qua de natura directionis cursus navium, & de hujusce cognitionis usu in mensuraz propositaz investigatione, doctissimus Autor disquirat. Et primo quidem postulat, ut liceat (dum agitur de navium motu) datas vires corporis, percussione agentis, exprimere, adhibitis viribus gravitatis. Deinde hæc potissimum Problema solvit: dato corporis alicujus impetu, hinc vim gravitatis æquivalentem invenire; data velocitate aquæ, impingentis ad perpendicularum in datam superficiem, invenire vim gravitatis, æquivalentem impetui, quo aqua in illam agit superficiem; si datum solidum parallelepipedum, quod secundum directionem sui axis moveretur, dato impetu absoluto, dataque velocitate absoluta, moventur directione eadem per aquam, fringatque illud in aquam agere sola sua basi, oportet ejusdem velocitatem residuam invenire; si navis data velocitate per aquam moveatur secundum lineæ positione datæ directionem, invenire oportet directionem & rationem ejus impressionis, a qua particula zonæ navis ejusdem urgetur data illa velocitate, dataque illa directione. Sequuntur de navium figura variæ propositiones. Ac postremo agitur de principiis hætenus constitutis, aptandis ad constructionem tabularum, ex quibus itineris navi confecti haberi possit æstimatio. Restat Dissertationis pars tertia; in qua de tutioribus artificiis, ad mensuram itineris navi confecti investigandam, verba facit Illustris Autor. Atque hic primo de navis itinere, funicali ope æstimando, ut fert Anglica praxis; de praxis hujus incommodis, quæ partim ab altitudine puppis, & curvatura funiculi, oriuntur, partim ab irregularibus motibus, funiculo, & huic annexo ligno, (quod ad figuram naviculæ formari, & inferro gravari plumbo, solet,) impressis;

TAB. VI
Fig. 2.

& de incommodis illis, partim minuendis, partim tollendis, agit. Deinde novam artificium, pro navium velocitate efficienda, proponit, quod est hujusmodi: GZ est columella, parallelepipedæ figuræ, satis crassa atque solida, desinens in partem ZY cylindraceam. MNO est lignea basis, quæ quatuor cochleis, per imum scapum NDO trajectis, firmissime connecti debet cum tabulato in ea navis parte, in qua machina adhibebitur. Ideo autem columellæ pars ZY , quæ in hanc basim inferitur, teres facta est, ut, ope anserum K & L , ipsa columella torqueri possit in gyrum. CBE est regula metallica, circa axem insertum in columellam ad B perfecte volubilis, instructa semicirculo ESN , cujus limbo insculpti gradus. Ad extremum autem C regulæ ejusdem, quod in ampliorem figuram extenditur, superpositum intelligatur haud exiguum pondus. Semicirculi diameter, & marginis portionis regulæ, congruant cum una eademque linea recta, in qua etiam sunt centrum B circumvolutionis regulæ, & centrum a semicirculi. AFB est circuli quadrans, cujus centrum in B , & cujus superficies in eodem plano est cum columellæ facie GZ , & cujus sunt in limbo signati gradus; ac est funiculus, hujusque una extremitas centro a semicirculi ESN firmiter (ut ita dicamus) infixa est; altera vero extremitas connexa est cum globo Q . Quod vero attinet ad harum partium mensuras, pars BE duorum pedum, pars BC trium pedum & amplius, diameter globi Q unius pedis, esse possent, & reliquæ partes (præter funiculum) partibus figuræ possent præportione respondere. Sed plurimum in hujusmodi determinatione tribuendum erit experientia. Firmetur nunc, cochlearum ope, machina in navis situ, ex quo globus Q projici in mare faciliter possit; quo autem humilior erit situs, hoc est, quo centri a altitudo supra summam superficiem maris minor erit, eo aptius ad usum machina erit collocata. Poni itaque posset e regione alicujus ex iis humilioribus fenestris, quæ bellicis tormentis excipiendis inserviunt. Ea constabilita, projiciatur in mare globus Q ; atque tanta sit funiculi longitudo, ut ejus pars ad superficiem maris accommodetur, & trahi globus commode possit. Columella autem circumvolvatur, usque dum

fonis

finis parum distet a semicirculi limbo. Dum machina, una
 cum navi, progreditur, trahetur globus Q , cui resistet aquæ
 columna $RTXV$, basin habens æqualem maximo globi circulo.
 Tantaque erit velocitas navis, quanta velocitas globi, & quanta
 etiam (si nihil extrinsecus accedat) velocitas aquæ globo resi-
 stentis. Itaque, si ope machinæ cognosci poterit velocitas aquæ,
 cognosceretur etiam navis velocitas. Patet autem, fieri oportere,
 ut ab aquæ resistantia contra globum trahatur funiculus, & ab
 hoc regula CE , quæ accommodabitur ad eum angulum, ut
 æquilibrium fiat inter vim aquæ resistantis, & pondus extremi
 regulæ C , cujus regulæ, demto pondere C , partes supra & in-
 fra B , Cel. Auro æqualium momentorum esse vult. At, ubi
 fiet æquilibrium, pondus C ad resistantiam aquæ, hoc est, ad
 actionem globi Q , ita se habebit, ut linea perpendicularis BI
 ad perpendicularem BP , quarum linearum ratio, ex datis, in
 triangulis rectangulis ABI , CBP , angulis & hypotenusis, facile
 cognosci potest. Modo ex iis, quæ supra dicta sunt, osten-
 dere licet, vires aquæ resistantis futuras esse in duplicata velo-
 citatum ratione. Ergo, ubi ex noto pondere C notæ fient vires
 aquæ resistantis, nota etiam fiet ratio inter velocitates, quæ
 erant in subduplicata ratione virium earundem. Si igitur non-
 nullæ vires, & iisdem respondentes velocitates, ab experimen-
 tis notæ fiant, reliquæ etiam velocitates ex observationibus at-
 que ex analogia cognoscentur. Quin facili ratione construendæ
 essent ad plurimum angulorum combinationes Tabulæ, quæ
 in actione ipsa pro simplicis usus commoditate haud exiguum
 momentum haberent.

VIRIUM, QUÆ TERREIS REMEDIIS GRA-
vis hætenus adscriptæ sunt, examen rigorosius, quo si-
mul multarum traditionum practicarum mythologia &
vanitas dilucide declaratur, atque ad rationalem ma-
gis pharmacorum electionem, variorumque morborum
sanationem, præcunibus recentissimis artis principiis,

Mmm 3

vij

*via ostenditur, Autore BALTHASARE LUDOVICO
TRALLES, Medico Vratislaviensi.*

Vratislaviæ & Lipsiæ, apud Michaellem Hubertum, 1740, 4.

Alph. 3.

Herculeo prorsus conatu Cl. Autor materiam medicam velut Augiæ stabalum a sordibus suis repurgare, & exterminatis tot pulvisculis inertibus, numerum remediorum insigniter diminueret, aggreditur, quem alias commendato frequentiori Camphoræ, venæsectionisque jugularis, usu, non sine laude auxit, sicut ipse reliquis etiam libellis suis eos, qui rationalem & doctam Medicinam amant, non mediocriter sibi obstrinxit. Haud immerito enim is cum tot aliis cordatis viris queritur, Medicinam immensa insulforum atque futillum medicamentorum mole laborare adhuc, & ob hanc ipsam causam non exiguum splendoris sui ac decoris capere detrimentum, cui quippe paucorum, sed probatorum, accurato & prudenti usu magis consultum foret. Movit itaque rei indignitas, & conjunctum cum ea valetudinis humanæ damnum, Cl. Autorem, ut aliquam ejusmodi remediorum inutilium classem, quorum creber usus ne nostrâ quidem hac ætate desit, ad examen curatius acriusve revocare institueret. Quam suam provinciam tam egregie obiit, ut toto hoc libro acumen judicii, exquisita doctrina, ingenuus bene de re medica merendi animus, candor, veritatis amor, ab omni partium studio quam maxime alienus, aliæque dotes, exsplendescant. Scapham enim, ut ajunt, scapham cognominat, a compluribus celeberrimis superiorum temporum atque nostræ ætatis Medicis, modeste tamen, dissentit, interdum vero & durius vitia praxeos, quam vocant, hodiernæ reprehendit, multaque *παράδοξα*, & a communibus Medicorum placitis perquam remota, tuetur, ut, ipsum male apud non paucos exinde auditurum esse, & in jus hæreseos medicæ vocatum iri, non temere credamus. Alia erit prudentiorum sententia, qui Autoris curas & castigationes in rem suam convertent. Horum causa id tantum dolemus, quod, cum Noster sæpenumero clariores vel morborum, vel virtutum, quæ in remediis ad præstandas opera-

operationes quasdam necessario requiruntur; ideas docto copiosoque sermone tradiderit, sine quibus præmissis, accurateque comprobatis, inertiam medicamentorum terrestrium demonstratu esse difficilem recte existimavit, ea omnia, quanquam præstantissimæ doctrinæ & bonæ frugis plenissima esse videmus, nisi limites nobis positi sint excedendi, ne breviter quidem stricimque repeti a nobis queant. Quoniam vero dignus hic liber nobis videtur, cujus non brevis tantum summa, sed totum quoque volumen, ab intelligentibus harum rerum hominibus diligenter perlegatur, nobis nunc satis erit, præcipua ejus capita more nostro brevissimis significare. Exstat in fronte libri Dissertatio de frequenti fatuorum remediorum in praxi quotidiana usu, ejusque causis potioribus, qua hoc argumentum Auctor scite deduxit. Ineptissimis quippe remediis ob antiquas traditiones eximia sæpius in medendo vires tribuntur. Quæ de re præ ceteris etiam testantur compositiones officinales, maximam partem absurdæ, quibus omnia, etiam recèntissima, dispensatoria adhuc abundant. Sicut vero his illa, præstentne simplicia compositis, chemica Galenicis, an vero vicissim hæc illis, nullius usus est; ita futilitas quorundam remediorum, adhuc receptorum, tribus evincitur speciminibus, exemplo scilicet hepatis anguillæ, aquarum stillatitiarum officinalium plerarumque, & specifici cephalici, tum olim a *Michaele* confecti, tum ab aliis correcti. Et, cum hujus præcipua virtus Cinnabari in acceptis feratur, ejus quoque virtutem in corpore humano nullam esse ostenditur. Si qua enim esset, soli deberetur Mercurio, qui tamen non agit in corpus, nisi in subtiles moleculas solutus divisusque, & quando ipsi acidi quidquam adhærescit, quod tamen utrumque in æthiops & cinnabari non observatur, neque effectus, ut ab usu mercurialium, in corpore animadvertuntur, cum æthiops & cinnabaris nostris humoribus solvi haud queat, unde nec salivationem excitant, quacunque dosi porrigantur, & quacunque ratione præparentur. Quocirca Noster laudes cinnabaris inanes, & perfugia, in quibus sibi aliquid præsidii ad explicandas operationes nulli invenire videntur, misera esse contendit. Ad causas vero, quare tam frequenter remedia in-

§. 1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

ertia.

- §. 15. ertia in usum veniant, pertinent medicastro-
rum, & eorum, qui novas medicinas jactant, impudentia, no-
16. 17. vitas & tituli remediorum, Chemiæ abusus & amor nimius, usus
18. 19. tyrannis, observationum & experientię inanis allegatio, theo-
20. rię morborum mechanicę neglectus, operatjonis remediorum
21. mechanicę ignorantia. Nunc ad ipsum librum procedamus.

Cap. I. Terreorum medicamentorum nomine Cl. Autor complectitur
ea omnia, quę formam pulverum præ se ferunt, aut in eum
facile rediguntur, simulque odore & sapore manifesto destitu-
untur, nullis menstruis, nec aqueis, nec oleosis, nec spirituosis,
obediunt, imo in ipso igne fixa persistant. Variis hæc pharmo-
copœorum artibus mutantur, & nunc simpliciter contusione ac
tritu tractantur, nunc in veram calcem vivam calcinatione con-
vertuntur, nunc philosophica, nunc corrosiva, calcinatione exer-
centur, nunc arcanis modis præparantur, nunc succo citri sine
fructu saturantur, ex quibus alii alia, ut plurimum sine ratione,

II. commendare solent. Quamvis vero ad nauseam usque ea lau-
dentur hodie, & crebriorem in usum veniant, id tamen fit sine
causa, quoniam tantum abest, ut aliquem insignem fructum
III. præstent, ut aliquando abusu insignie damnum afferant. Quod

ad primam crebri hujus usus originem attinet, illa a Patholo-
gia acida, quondam adeo adamata & exculca, repetitur, unde &
præcipui remediorum istorum fautores *Helmontius, Tachemius,*

IV. *Sylvius, Bontekoe, Gebema, Blancardus, Waldschmidius, Cra-
nemius, Ettmüllerus, Langius, & Teichmeyerus,* fuerunt. Quando-
quidem vero Pathologia illa acida dudum tum ab aliis viris do-
ctissimis, tum ab *Hoffmanno, Bergero, Pitcarnio, Barbaev-
nio, Baglivio, Valisnerio,* fuit confutata; facile apparet, neuti-
quam his terreis & absorbentibus remediis tam amplum in praxi
relictum esse locum, quæcunque etiam ratiuncule adducantur.

V. Id quidem certum est, ea ad acidum, in primis viis præfens, de-
struendum esse quam maxime accommodata, atque hinc adver-
sus varios morbos valere, maxime apud infantes, modo vera
absorbentia, atque ex ingenti farragine selecta, in usum veniant,
nec in morbis infantum, quibus absorbentia potissimum conve-
niunt, negligantur, ineptis aliis medicinis, ut mos fert præcos,

in

in illorum locum substitutis. Quam ob causam illorum usus in morbis infantilibus, a viris gravissimis tantopere inculcatus, hic graviter vindicatur. Ceterum vix probabile est, terrea solvi in ventriculo, & soluta ultra primas vias ad sanguinem ferri, id quod ipsi fautores terreorum intellectu difficile esse concedunt, licet usum illorum, qui sine transitu in sanguinem sæpe vanus est, fabellis quibusdam incrustare, nihilo minus annitantur. Comuni fere consensu terrea diaphoreticis adscribi solent, quamvis etiam subinde discordes sententiæ observentur, quod vel exemplo antimonii diaphoretici patet. Virtutem hanc diaphoreticam inde repetunt, quod vel acidum, sanguinem ligans, absorbeant, vel sale suo volatili penetrent, vel villos vaforum roborent, vel orgasmum temperent. Quorum omnium ut vanæ sunt opiniones, nulloque nixæ fundamento; ita illæ ipsæ virtutes, quæ a remediis, diaphoresin moturis, expectantur, terreis his nullo modo insunt, quanquam ea interdum per accidens, ut ajunt, diaphoretica evadant. Pari etiam ratione inter diuretica referuntur, quod acidum mitigent, sed frustra, quod ii facile intelligent, qui dotes, in remedio diuretico verè requisitas, perspectas habent, quæ in terreis nemo unus inveniet; quamvis aliquando itidem per accidens urinam aliquantum moveant. Perperam quoque ipsis virtus antispasmodica, vel ob gelatinosas particulas, terreis irretitas, vel ob sal volatile, ipsis instum, tribuuntur. Ex theoria enim spasmodorum facile deducitur, quid agere debeat remedium, adversus istos profuturum, quod omne a familia terreorum, nominatim quoque pulv. Marchion. Antepileptico novo, & succino præparato, incassum expectes. Quanquam infinitus est remediorum antepilepticorum terrestribus indolis numerus; ex theoria tamen convulsionum atque epilepsiæ satis liquet, utriusque medicationem per ejus generis remedia ænerem & fatuam esse, ineptisque & inanibus causis niti. Parum vel nihil valent vires eorum tonica roborantes & constringentes, quæ hinc præposere etiam adversus dyfenteriam, abortum, fluorem album, & gonorrhœam, prædicantur. Mirum in modum etiam nunc a nonnullis propter virtutem cardiacam offerri solent, indeque

Cap. VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

XI.

Nnnn

infini-

- infinite propemodum medicamentorum compositorum hujus
 furfuris numerus in officinis profat. Si vera tamen viriam &
 debilitatis ratio eruitur, mox intelligitur insulsa harum lau-
 dum vanitas, quæ lepidis hic se narratunculis quam maxime
 tuetur. Quamvis inter antorgastica quoque & refrigerantia re-
 ferantur terrea, id tamen non fit, quod ex natura caloris ge-
 neratim, tum & sigillatim caloris in corpore humano, conse-
 quatur, terrea iis esse viribus, quæ ad extinguendum fervo-
 rem corporis nimium requirantur, sed quod ex futilibus olim
 rationibus huic remediorum classi fuerint adscripta. Neque
 aliter se res habet cum hæmorrhagiis, quarum ingenium atque
 medicatio vera terrea non admittit, sive ut pectoralia, sive
 acrimoniam sanguinis corrigentia, sive antorgastica, sive in-
 crassantia, sive adstringentia, adhibeantur, quod a Nostro hæ-
 moptysæos exemplo præclare declaratum fuit. Veteres terrea
 medicamenta adversus inflammationes, quod acidum corrige-
 rent, recentiores autem, quod transpirationem moverent, col-
 laudarunt, ob quam etiam causam eorundem ad pleuritidem
 usus adeo celebrari ab illis consuevit, quanquam ipsa inflam-
 mationis indoles, recte evoluta, longe aliam medicationem re-
 quirat. Varii generis terrea pro antinephriticis venditantur,
 vel propter signaturam, vel propter vim diureticam, vel anti-
 spasticam etiam, aut adstringentem. Quæ quam parum ob fi-
 ctas has rationes valeant, ii satis intelligunt, qui veram calculi
 theoriam perspectam tenent, atque ex hac, longe alia prophyl-
 laxi & medicatione opus esse, concludunt. Pari etiam ratione,
 quanquam creberime terrea ad febres debellandas usurpantur,
 id ob frustra excogitatas causas fit, ut scilicet vel acidum cor-
 rigan, vel fermentationem motumque intestinum compescant,
 vel diapnoen moveant, vel bilis acrimoniam & fervorem tem-
 perent. Vera febrium cognitio alia longe remedia postulat.
 Scorsim nonnullæ febres immerito biliosæ dicuntur, & febrium
 æstusque febrilis causa minus recte a bile arcessitur, ipsæque
 febres ab iracundia natæ, febrisque ardens κατ' ἐξοχην vulgo
 biliosa dicta, neutiquam a bile proficiuntur. Ex anthema-
 tibus febrium acutarum ordinarie terrea destinantur, sed ine-
 ptissime.

ctissime. Qui enim verum eorum ingenium, genuinasque causas, diligenter perquisiverunt, illi satis observarunt, longe aliud agendum esse in his morbis, quam quod ab ejusmodi medicamentis exspectari queat. Varii autem Medicorum errores occurrere solent circa exanthematum causam, prognosin, & therapiam; quando in hac vel noxia remedia, vel nimis innoxia, adhibentur, vel vere congrua & accommodata, e. g. venesectio, clysmata, nitrum, pro damnosis declarantur. Immensus terreorum numerus in febribus malignis, ut virtute sua bezoardica & alexipharmaca veneno harum febrium resistat, adhibetur, sed præter omnem rationem, sive causas aniles & fabulosas, sive qualitatem terreorum frigidam & siccam, sive acidum malignum, sive diaphoresin movendam, sive vim cardiacam, sive motum intestinum cohibendum, spectes. Longe alia postulat in his febribus venenum in aere contentum, actis, putridæ, & septicæ indolis, quando haustum vires prostermit, fibrillas nerveas irritat, adeoque stagnationes & inflammationes excitat, unde symptomata omnium malignarum proficiscuntur. Quoniam igitur tunc ante omnia stimulum venenatum obtundere atque ejicere oportet, remedia alexipharmaca, eam ob causam usurpari solita, maxime nocere, terrea autem inutiliter dari, acida contra, & præcipue acetum, vere prodesse solent. Præterea vero effectus stimuli illius curentur, causæque, morbum generantes, avertantur. Agnoverunt hanc terreorum inertiam non pauci clarissimi Medici, adeoque ex illorum censu fere omnia, lapides bezoardicos, terras sigillatas, & bolear cornu cervinum, unicornu verum, marinum, & fossile, calces antimoniales omnes, rejecerunt. Quod vero generatim de exanthematibus valet, id sigillatim petechiis & purpuræ convenit, quibus frustra opponi pulveres terreos, earum indoles ac genius facile evineant. Neque minus tum febrium intermittentium, tum catarrhorum, natura patitur, ut terrea hic aliquid laude dignum efficiant, quamvis eorum usum maxime pervulgatum esse constet. Ob vim acidum destruendi multi non exiguum auxilium in arthritide & rheumatismo a terreorum usu pollicentur, secus atque utriusque morbi ingenium permittit. Nec

Cap. XIX.

XX.

XXI.

Nunc 2

Cap. XXII. plures expectare licet in contusionibus ad sanguinis coagula dissolvenda, modo quis satis intellexerit, quibus remediis superandæ contusionum conditioni necessariis succurrere Medicus habeat. Ad extremum notat Cl. Autor & alios quosdam pulveres terreos inertes, ut osteocollam, pulveres ad strumas, cornu cervi ustum adversus vermes, pulveres ad lac generandum confectos, pulveres post animi affectus graviores dari solitos, magnesiæ albam, atque ita causam suam perorat. Ad quam oppugnamdam si qui forte ex Medicis surrecturi, & nonnullorum remediorum virtutes crebra & accurata experientia cognitæ confirmatasque esse, quamvis earum operandi rationem nondum perfecte ingenium assequatur, causaturi essent, nos tamen eum ex tota hac tractatione fructum perceptum iri existimamus, ut maxima pars inutilium ejusmodi remediorum exturbetur merito, reliquorum vero amplæ & nimis laudes justis limitibus coercentur.

PETRI ARTEDI, SUECI, MEDICI, ICHTHYOLOGIA, sive Opera omnia de Piscibus. Vindicavit, recognovit, coaptavit, & edidit, CAROLUS LINNÆUS, Med. Doct. & Acad. Imper. Nat. Cur.

Lugduni Batavorum, apud Conradum Wishoff, 1738, 8.

Alph. I plag. 111 $\frac{1}{2}$.

Quemadmodum Clarissimus *Linneus* propriis suis scriptis, Systemate scilicet naturæ, & Methodo plantas dividendi, orbem sibi obstrictum reddidit eruditum; ita non minorem eidem navavit operam, edendo amici sui, *Petri Artedi, Opera ichthyologica* posthuma, perfectiora in hoc argumento, quam antea ulla. Præmisit ipse Operi huic *Vitam Petri Artedi*, cujus potiora paucis delibabimus. Natus est ille naturæ mystes in Angermannia, Sueciæ provincia, ad templum *Åmudsjö*, (utimur *Linnei* verbis,) A. 1705 d. 22 Februarii. Patrem habuit *Olaam Artedum*, tum temporis ibidem verbi divini præconem, ac deinde Normalingensium pastorem. A teneris unguiculis puer, felici memoria & ingenio gaudens, ingenii

genti secutus impetum, Neptuni greges & Floræ delicias nosse cupiebat. A. 1716 in scholam Hernoesandensem ad bonarum artium mercaturam mittebatur, ubi assiduo studio in literas incumbens, horas succisivas in investigatione piscium & collectione florum consumebat. Destinatus a parente sanctioribus Theologiæ studiis, A. 1724 celebrem Sueciæ Academiæ Upsaliam adibat, sed captus Historiæ naturalis ac Alchemiæ dulcedine, medico se consecrabat studio. Erat statura proceriori, corpore macilento, crinibus longis ac nigris, facie *Joanni Rajo* (quantum ex icone ejus colligere licet) sat simili, animo humillimo, judicio firmo, antiqua virtute. In humanioribus literis & linguis Europæis erat exercitissimus, in philosophicis doctus, in medicis solidus, in sermonibus blandus. Cum Cl. *Linneus* A. 1728 ex Academia Lundinensi in Upsalensem concederet, cum hoc conterraneo suo amicitiam inibat integerrimam, & quanquam inter eos animorum quædam diversitas intercederet, ea tamen non obstante, sanctissimam uterque animorum conjunctionem servabant. Ambo varias excolebant in scientia naturali partes, donec alter alteri singulare quoddam in ea cederet pensum, studio singulari excolendum. *Linneus* scilicet *Artedo* committebat studium inquirendorum piscium & amphibiorum; hic vero illi avium & insectorum. In Lithologia autem & historia quadrupedum æquo sese exercebant labore. Discessuri tandem, & quidem *Linneus* in Lapponiam, *Artedus* in Angliam, uterque alteram per testamentum, si supremum alterutri diem obire contingeret, constituerebat hæredem omnium manuscriptorum & collectionum in historia naturali, post mortem alterius edendarum. *Artedus* A. 1734 Holmiam adibat, & acceptis ab affinibus suis sumptibus, ad iter, quod meditabatur, maxime necessariis, sub initium Septembris adscendebat navem, & discedebat Londinum Anglorum. Interea Cl. *Linneus*, visis Dalekarlia, Alpibus Norvegicis, Norvegia, inferiore Suecia, Dania, Germania, Lugdunum Batavorum in media æstate anni 1735 visitabat, ob interrupta commercia literarum, sæpiusque iteratam locorum variationem, plane ignarus, ubinam commoraretur *Artedus*; sed inopinato Lugduni videbat amicum *Artedum*, qui Londino

dino huc advenerat. Hic *Artedus* in Medicina Doctorales honores meditatus est, sed, exhaustis fere, per factas in itinere expensas, sumptibus, suum ad patrios Lares reditum maturavit. Tum vero nova sese ipsi in Hollandia offerebat fors. Clarissimus senex, *Albertus Seba*, pharmacopæus Amstelædamensis, paulo ante Cl. *Linnaei* operam *Tomæ III Thesauri* sui rerum naturalium de Piscibus perficiendo postulaverat. Dum autem hic aliis implicitus negotiis erat, *Artedum Seba* commendabat, a quo Noster digna labore præmia expectare poterat. A. 1735 die 27 Septembris *Artedus* noster vocabatur ex hospitio suo, ut cum *Seba* cœnam sumeret, cumque domum tendens per tenebrosas minusque ipsi cognitatas plateas iret, infelici passu in fossam cadebat, & in elemento piscium, quorum vitam studio indefesso consideraverat, vitam finiebat, irreparabili rei ichthyologicæ damno! Vitam Auctoris sequitur ipsius Præfatio, in qua totius libri rationem reddit. Totus liber *quinque* absolvitur *Partibus*. *Pars I* exhibet *Bibliothecam ichthyologicam*, seu historiam literariam ichthyologicam, quam ideo toti tractationi præmisit, ut uno quasi intuitu præcipua Ichthyologiæ fata conspici queant. Recensuit in ea Auctorum, qui de piscibus scripserunt, libros; notavit eorum titulos, loca, & tempora editionum; commemoravit libros, capita, paginas, icones, stylum, & Auctores, in quolibet scripto citatos. Addidit iudicia, quid quivis Auctor præstiterit, quali methodo & successu scripserit, & hanc partem secundum Secula disposuit, in quibus quisque Auctor floruit. Reliquit autem hanc Bibliothecam imperfectam, additurus Auctorum vitas, nisi morte inopinata præventus fuisset. *Pars II* continet *Philosophiam ichthyologicam*, quam solam Auctor absolutam reliquit. In hac absolvit fundamenta Ichthyologiæ, & theoriam characterum genericorum, differentiarum specificarum, varietatum & nominum, rationibus demonstrat, & exemplis comprobat. Explicat omnes *piscium partes* externas & internas, easque secundum differentiam illarum in numero, figura, situ, proportione, aliisque circumstantiis, ubi varias observationes, hætenus ignotas, admisit. Pisces ipsos in *classes* vel *ordines* dividit, inprimis admo-

Pag. 3 seq.

24 seq.

26 seq.

admonens, ejusmodi ordines debere esse naturales. Egit de *generibus piscium* naturalibus, & *characteribus generum* genuinis. *Nomina generica* barbara, minusque adæquata, aut exotica, reformavit, datis certis canonibus; & contra Latina ac Græca restituit, & *generibus piscium*, quæ nominibus carent, nova imposuit nomina. Explicavit etiam *species generum* distinctas, & quid variationes specierum sint. Porro *nomina specifica* reformavit, & indicavit, quænam sint falsa & spuria, vel vera. Gerse in hac *Parte* doctissimus Autor magno judicii acumine Philosophum egit, ac ejusmodi regulas & observationes proposuit, quæ ceteris paribus etiam in aliis Zoologiæ doctrinis non sine usu insigni applicari ac usurpari possunt. *Pars III* hujus Ichthyologiæ describit *genera piscium*. Huic Clarissimus *Linnaeus* binas præmisit Epistolas dedicatorias. Prima scripta est ad *Dom. Georg. Cliffordium*, Juris utriusque Doctorem Amstelædamensem. In hac Mæcenatem hunc literatum laudat, quod, eo sublevante, *Artedi* Opus prodire potuerit, de cujus illustris viri propenso in manuscripta *Artedi* animo Clarissimus *Linnaeus* pluribus egit in Autoris vita sub finem. Altera Epistola nuncupatoria data est ad Autoris affines, *Jonam Ljungbergium*, in urbe Umoa verbi divini ministrum, & *Petrum Biar*, ibidem mercatorem, in qua laudat, quod hi diuinviri nullis sumtibus pepercerint, ut perfici posset Autoris susceptum opus; quodque *Linnaeo* petenti veniam concesserint occupandi publicique juris faciendi manuscripta. Has Epistolas sequitur Præfatio *Linnaei* ad Lectorem, in qua animadvertit, Autorem in hac *Parte* integram Ichthyologiæ praxin in compendium retulisse, primumque esse, qui certa genera & species piscium constituerit. In ipsa tractatione statim sub initium *clavem ordinum Ichthyologia* ob oculos ponit, fundamento ordinum desumpto ex caudis, pinnarum radiis & branchiis. *Ordo primus* continet pisces *malacopterygios*, hoc est, pisces cauda perpendiculari, pinnarum radiis osseis, branchiis officulatis, pinnis inermibus. *Ordine secundo* exhibentur pisces *acanthopterygii*, id est, ejusmodi pisces cauda perpendiculari, pinnarum radiis osseis, branchiis officulatis, pinnis pungentibus. *Ordo tertius*

Pag. 50
seq.

64 seq.

74 seq.

80 seq.

5 seq.

44 seq.

Pag. 82 *tertius* ob oculos ponit *branchiostegos*, scilicet pisces cauda
 seq. perpendiculari, pinnarum radiis ossibus, branchiis ossibus desti-
 89 seq. tutis. *Ordine quarto* recensentur *chondropterygii*, hoc est, pisces
 104 seq. cauda perpendiculari, pinnarum radiis cartilagineis. *Quin-
 tum* tandem *ordinem* constituunt *plagiuri*, id est, pisces cauda
 horizontali. Cuilibet nemini piscis addidit nomina exotica, at-
 que aliorum Autorum veterum & recentiorum, citando paginas
 vel folia, ubi ejusmodi nomina & descriptiones occurrunt. Ad-
 dita est huic Operi Appendix & index nominum 1) Latino-
 rum, 2) Suecicorum, 3) Danicorum, 4) Germanicorum,
 5) Belgicorum, 6) Anglicorum, 7) Gallicorum, 8) Itali-
 corum, 9) Hispanicorum, 10) miscellaneorum, 11) Græ-
 eorum. Unicum id dolemus, Clarissimum Autorem non addi-
 disse nomina Hebraica piscium ejusmodi, qui in sacris literis
 occurrunt, quo facto, majori usui Theologis in Hermeneutica
 sacra esse posuisset. Excipit hanc Partem *Ichthyologie Pars IV*,
 quæ agit de *synonymia piscium*, immensi laboris opus, quod
 Autor ex omnibus propemodum Autoribus, *Affore, Eliano, Alberto
 Magno, Aldrovando, Ambrosio Mediolanensi, Apulejo, Aristotele,
 Asselene, Athenæo, Avicenna, Ausonia*, Autore de natura rerum,
*Byzantino, Cassiodoro, Charletono, Columella, Columna, Publio Figulo,
 Carolo Figulo, Gesnero, Gnerwi* Museo Societatis Anglicæ, *Gyllio,
 Hermolao Barbaro, Hildegardi, Abbatissa, Imperato, Jonstano,
 Jovio, Mangolto, Marcgravio, Massario, Oppiano, Ovidio, Plateario,
 Plinio, Pisonè, Razi* Synopsi piscium, *Rzaczyński, Rondeletio,
 Salviano, Sibbald* de Balænis, *Seafippo, Sloanii* Historia Jamaicae,
*Schwenckfeldo, Schonefeldo, Solino, Strabone, Varrone, Wil-
 laughbejo, Worttono*, collegit. *Pars V* hujus *Ichthyologie* exhi-
 bet descriptiones specierum piscium, quos doctissimus Autor
 vivos præsertim dissecut & examinavit, inter quos primario
 pisces regni Sueciæ facile omnes accuratissime describuntur cum
 non paucis aliis. In Præfatione hujus *Partis* Clarissimus *Linnaeus*
 refert, qua constantia & quam assiduo labore pisces suos descri-
 pserit Autor. Ipse vero Autor in tractatione interpretem naturæ
 solertissimum egit. Non solum enim omnes piscis cujuslibet par-
 tes, tam internas, quam externas, examinavit, & examinatas accu-
 ratori

ratori studio descripsit, sed etiam earundem longitudinem secundum uncias & lineas mathematica mensura emensus est. Nul- lum etiam piscem in hoc Opere descripsit, quem ipse non viderit, si solos cetaceos excipias, quos nullus fere Ichthyologo- rum vidit, præter doctissimum *Robertum Sibbaldum*, ex quo præcipua de cetis sumit.

JO. ARNOLDI NOLTENII, S. S. THEOL. D. Concion. Regii, & supremi Borussiae Senatus Ecclesiastici, Societatisque Regiæ Scientiarum, Membri, Dissertationes duæ: prima de Judicio sanctorum, in mundum & angelos, ad 1 Cor. VI, 2, 3, secunda de Miraculis, per se ve- ritatem religionis Christianæ demon- strantibus.

Amstelodami, apud Henricum Vieroot, 1739, 8.

Plag. 10½.

Quæ hic exhibentur Dissertationes, ab aliquot jamdum an- nis formis publicis descriptæ, ob præstantiam suam cupi- dos invenerunt lectores. Quare, cum in paucorum manibus versarentur, optimo consilio Cel. *Gerdesii* est factum, ut ipsæ il- læ typis fuerint iteratæ, eo maxime, quod Autor Summe Vene- randus, qui non multo post editionem hanc procuratam in vi- vis esse desit; additamenta quædam cum ipso communicavit. Priorem Dissertationem consignavit, cum adhuc Hanoveræ Sere- nissimæ Electrici Brunsvico - Hanoveranæ a Concionibus aulicis esset, & in procinquo staret, ut decretam sibi Professionem theo- logicam in Academia Viadrina adiret, specimen aliquod pro ca- pessendis summis in Theologia honoribus editurus, evulgatam Bremæ A. 1718, 4. Posteriorem eodem anno per modum Disputa- tionis Academicæ Francofurti ad Viadrum luci dedit, ipso Præside publice defensam. Utraque, simul ac prodiit, virorum docto- rum applausum & comprobationem meruit. Priorem non sine laude recensuerunt Autores *Bibliotheca*, sic dicæ, *Bremenfis*. *Class. I Fasc. IV pag. 578 seq.* eademque posthæc *Theauru*

0000

thcu-

theologico-philologico Hafæo-Ikeniano est inserta; posterioris cum laude meminit Cel. Genevensium Theologus, *Jo. Alphonfus Turretinus*. Sed, ut brevibus illarum argumentum, & præcipua momenta, exhibeamus, instituti nostri ratio postulat. *Dissertatio I* in duas partita est *Sectiones*. *Prima* est *ἀνασκουασική*, *secunda* *κατασκουασική*. In *prima* proponuntur circa locum *1 Cor. VI, 2, 3*, interpretam sententiæ diversæ, quorum alii ad *judicium universale*, alii ad *particulare* quoddam *externum*, in hac vita, respici autumant. Qui de *judicio ultimo* accipiunt, quod de sanctis dicitur, non uno modo explicant, alijs, ipsos tantum *judicium Christi approbaturus*, alijs, tanquam *assessore* spectari debere, alijs denique, ipsos sua vita malos angelos condemnaturus, judicantibus. Sententia hæc antiquissimorum fere est Patrum, pluriumque recentium Theologorum; verum, cum olim omnes sistendi coram tribunali Christi, adeo, ut ad illos nullæ *judicii* partes pertineant, neque ad scopum Apostoli aliquid faciat, hic locum eam habere non posse, argumentis in medium prolati ostenditur. Qui ad *judicium aliquod externum* particulare suis deflectunt cogitationibus, illi rursus in duas secedunt factiones, alijs de *judicio aliquo ecclesiastico*, alijs de *judicio ac regimine politico*, cogitantibus. Pontificii ex verbis his temporalem ecclesiæ Romanæ monarchiam extundere nituntur, quod faciunt *Aneas Sylvius*, post ad fastigium Sedis Romanæ evehctus, *Pius II* appellatus, & *Franciscus Bozzius*, Eugubinus. Hujus rei aliquid jamdum visum fuit *Seculo II & III*, ubi *Episcopis* potestas, lites, inter Christianos exortas, dirimendi, est data, ab *Imperatoribus Christianis* post id tempus confirmata. *Opinio hæc ferri non potest*, 1) quia nominantur *αγιοι*; igitur ad omnes fideles, non speciatim ad ecclesiæ præfectos, est referendum. 2) Per *ἐφθρανημένους v. 4* non intelligendi sunt *pagani*, sed *Christiani*, non multa sapientia præstantes; qua occasione quædam monentur contra *Ligbiforum*, existimantem, respici ad *judiciorum Judaicorum ordinem*, qui *בית של אינן מומחה ביה*, *judicium*, sive *confessus autorizatus*, vel *בית של הירושות*, *confessus idiotarum*, dicebatur. 3) *Judicandi potestas* inter munera *Episcoporum & Presby-*

Pag. 13.

19.

Presbyterorum non recensetur. 1) *Ecclesie dominari* vetantur 1 *Petr. V, 3*, & negotiis hujus vitæ implicari, 2 *Tim. II, 4*, ipsis interdicitur. Chiliastæ in partes pariter suas verba *Pauli* devocant, sed invita Scriptura, quoniam regnum Christi non est de hoc mundo, nec illorum opinatio cum scopo Apostoli consistere potest. De politico exponit *Lightfootus*, quem sequitur *Vitringa*, fore aliquando, ut *sancti*, Christiani, orbem regerent, eundemque judicarent, cujus rei primordia facta, *Constantino M.* solium imperii Romani conscendente. Sed nec hæc sententia probatur, quia 1) hoc regimen non dici potest de omnibus Christianis, 2) non favet scopo hæc opinio, 3) *Paulo* sermo est de re jam facta, saltem quæ fieri jam coeperat, 4) non dici potest, Apostolum loqui de illa temporis felicitate, nisi constet, Christianos majore cum æquitate & justitia regimen administrasse. Aliorum igitur sententiis examinatis, suam declarat Vir egregius *Sectione II.* Indicato scopo, notiones, quibus *Paulus* utitur, explicat. *Sancti* sunt vere *sanctificati*, κόσμος impii, ἀγγελος satanas, qui cum mundo conjungitur *Jo. XVI, 11*, ἐν ποτηρῷ κεκείμενος i *Jo. V, 19*, cui ὁ ποτηρὸς tanquam ἀρχὸν præest. Per κρείων intelligit cognitionem ac discretionem mundi atque spirituum, quos cum cognoscant, fieri nequit, quin & verbis & factis mundum, qui ἐν ποτηρῷ κείτομαι, redarguant, & satanam increpant, quod, quo modo ab ipsis effectui detur, in sequentibus explicat. Judicium hoc proponit Apostolus partim tanquam *præsens*, partim tanquam *futurum*, innuens, fore tempus, quo judicium illud latius sese sit protensurum. Christus jamdum mundum judicaverat doctrina sua, miraculis, morte, resurrectione, & abitu ad patrem; hinc spiritum judicii effudit, cujus participes facti internuntii regni ipsius, infederunt 12 solius, judicantes 12 tribus Israelis *Matth. XIX, 28*, qui Evangelium prædicarunt per totum mundum. Quoniam vero nondum pedibus conculcatus erat satanas *Rom. XVI, 20*, mundus adhuc in malo positus erat, ac suo tempore ὁ ἀνομος conficiendus 2 *Thess. II, 8*, denique regna mundi domini nostri & Christi futura erant *Apoc. XI, 15*, & regnum dandum populo עַל יְרֵיךָ *Dan. VII, 27*, *Apoc. XXI, 24*. *Paulus* illud tanquam futurum prænuntiat, monens, quid *sancti* secundum

Pag. 271

301

381

571

0000 2

pro-

- Pag. 67. promissiones facere debeant. De illo loquitur *Paulus* tanquam re haud ignota v.3. Scire illud poterant cum ex promissionibus de regno Christi, tum ex virtute meriti Christi, & regno ipsi a patre dato, denique ex munere Spiritus sancti speciali. Ex promissionibus *Pf. VIII, LXXII, CX, Jof. II, 4, XI, 4, XLII, 3, 4, Dan. VII, 22-27, Jo. XVI, 11*, quod ipsum ex virtute meriti Christi, & munere Spiritus Sancti, demonstrat. Nec sententiae huic adversatur *Paulus*, prohibens, ne judicent τὸς ἕξω *Cap. V, v. 12, 13*. Verbum κολῆσεν hic denotat *pœnam*, vel *disciplinam ecclesiasticam*, qua, qui extra ecclesiam sunt, non afficiendi. Porro non idem est subjectum *Cap. V & VI*. In priori est homo, qui incestus crimine se polluerat, in posteriori de litibus propter res βιωτικὰς agitur, adeoque pro diversitate subjecti verbum κολῆσεν diversum obtinere debet significatum. Inde hanc summam sententiae *Paulinae* conficit: *Cum Spiritus Sanctus ipsis sit promissus, ipsis data norma Evangelii, qua mundum judicent, & spirituales novationes satanae detegere possint, seque etiam ad prudentiam hanc spirituales acquirendam parare debeant, neque id difficile sit illis, qui sibi acquisiverint αὐθιγία γερυμιασμένα πρὸς δίκαισι καλῶ τε καὶ κακῶ*; quanto magis idonei futuri essent ad judicandas res minoris longe momenti, res scilicet βιωτικὰς. Subjicit his monita quaedam moralia. Negari nequit, B. Virum cogitationes suas, quibus forsitan *Cocceus* occasionem dedit, apte satis ac concinne connectere, easdemque sermone terso expolire. Sed objiciat forsitan aliquis, a iudicio *spirituali* ad iudicium aliquod *externum*, quale illud est de rebus βιωτικὰς, similitudinem minus commodè duci; porro videri Apostolum hic respicere ad prerogativam ecclesiae *Nov. Test.* & quidem certi temporis privam atque peculiarem.
- Dissertatio II* versatur in argumento gravissimo de miraculis, ad confirmationem doctrinae, coelitus manifestatae, facientibus. Inter argumenta, quibus divinitas doctrinae caelestis adstruitur, jure meritoque refertur illud, quod a miraculis ducitur. Hoc autem enervant multum, qui, veri nominis miracula a demone, aut illius mancipiis, in confirmationem profani cultus atque errorum, Deo permittente, edi posse, concedunt. Ab horum senten-

sententia se alienum profitetur S. Rev. Autor, a qua tamen jam ante ipsam discessionem fecit subtilissimus *Werenfelsius Opusc. pag. 105-116.* Totam Dissertationem pariter in duas dividit Partes. Prior in adversæ sententiæ examine occupatur, posterior in eo vertitur, ut sententiam propriam proponat, eandemque confirmet. Potiora tantum ex elegantissima hac lucubratione enotabimus. Miraculum definit ex *Jo. III, 2,* esse opus, ex quo colligi possit, Deum esse cum aliquo, quod non secundum ordinarias naturæ motusve leges, aut ullis creaturæ viribus, sed sola *πνεύματος* efficiatur potentia, ad confirmandum voluntatis suæ testimonium. Bene monet Noster, definitionem hanc ad Logicorum regulas exactam non esse, nec *Nicodemus* in verbis *Joannis* indolem miraculi declarare voluisse videtur. Ad opera Dei refert partim opera intellectus, partim voluntatis. Priora se potissimum exerunt in præscientia ac prædictione rerum futurarum contingentium. Esse hoc *δύναμις* aliquod Dei, nec quemquam res illas prædicere posse, nisi quocum sit Deus, nemo inficiatur; sed, num illa speciatim pertineat ad providentiam Dei extraordinariam, quæ in miraculis obtinet, forsitan nonnulli ambigant. In vicem miraculorum, Christianismo firmato, ex aliquorum sententia magistratum Christianum concessisse, cum *Hoadlejo* negat. Ubi demonstraverat, Deum posse miracula patrare, posse ipsum etiam aliquando in illis opera rerum, a se creatarum, instrumentorum instar, uti, sed id fieri finibus virtute ac gloria divina dignis, nimirum ad demonstrationem gloriæ suæ, verbi Evangelici confirmationem, infidelium ac pertinacium convictionem; refutat illorum opinionem, qui autumant, posse Deum facultatem patrandorum miraculorum enlargi creaturis, ad homines in errores inducendos, a Dei cultu avertendos, aut in pertinacia sua confirmandos, illos arguendo, multum derogare Dei sapientiæ, sanctitati, bonitati, constantiæ, hominem hoc ipso tentationi exponi, quam superare non possit, Deumque ipsum propterea juste punire non posse. In *Sessione II* expedit objectiones adversæ partis. In loco *Deut. XIII, 1 seq.* prædici tantum docet, fore, ut falsi vates prodigia edant, non declarari, Deum potentia sua extraordinaria ipsis adfuturum esse,

Pag. 97.

98.

109-111.

115.

- esse, non nominari מַנְדְּבָן, quæ soli Deo sint propria, non denique proponi illorum opera, ut ad ea attendant, eademque examinent, sed ut doctrinæ jam manifestatæ inhæreant.
- Pag. 122. *Matth. VII, 22*, non sermonem esse de dæmonis mali ministris, sed illis, qui Christum κύριον externa oris confessione compellent, ac dæmonia ejciant. Σημεῖα μεγάλα non esse veri nominis miracula, *Matth. XXIV, 24*, *Apoc. XIII, 13*, sed imposturas, quæ ducant ad errorem, appellari μεγάλα, quia homines rudes
124. istiusmodi operibus in stuporem rapiantur. Ægyptiorum magos fuisse homines magiæ naturali deditos, qui fraudibus talia patrarint, quibus oculi hominum superstitiosorum fuerint fascinati; Clericum igitur rationes minus recte subducere, ubi, illos
126. vera miracula edidisse, pronuntiet. *Bileamus* suo raticinio neminem in errorem induxit, & potest Deus hominibus etiam malis uti, quo suæ serviant gloriæ. Totum negotium aniculæ
138. Endorensis 1 *Sam. XXV* imposturam sapit. Argumentum hoc ita tractavit Vir S. Reverendus, ut, qui totam demonstrationum seriem animo præjudicatis opinionibus vacuo legerit, assensum ipsi denegaturus non sit.

VIRI ILLUSTRIS, GODEFREDI LEIBNITII,
Epistolarum ad diversos Volumen tertium. Edidit, atque præfatus est, CHRISTIANUS KORTHOLIUS, M. A. S. R. M. Daniæ Legat. Viennensis V. D. M.

Lipsiæ, sumtu Bernh. Christoph. Breitkopfii, 1738, 8.

Alph. I plag. 10.

Viro Ill. & Excellentissimo, Jo. Ludovico de Holstein, hæc Volumen fuit inscriptum a Cl. Editore, qui in Præfatione, eî præfixa, docet, potiorem hujus fasciculi partem e manu exaratis scriptis sumtam esse, nonnullas majoris momenti Epistolas e fasciculo Gallicarum Epistolarum, ab ipso Hamburgi luci commissarum, fuisse in hunc censum relatas. Primum hic Dissertationes argumenti philosophici invenias, deinde Commentationes sequuntur, quæ ad Historiam illuminandam spectant, tum, quæ ad Historiam

storiam literariam spectant, scripta leguntur, quorum quidem major est numerus. Postremo Rev. Editor aliquot attexuit Epistolas, quæ argumenta philologica pertractant. Epistolas, quæ de Sinarum agunt philosophia, excipiunt literæ, ad *Jacobum Thomafium*, Philosophum olim Lipsiensem celeberrimum, & ipsius *Leibnitii* præceptorem, datæ, additis aliquot *Jacobi Thomafii* ad *Leibnitium* responsionibus. Sequitur Dissertatio epistolaris, ab Ill. Autore *Michaeli Gottlieb Hanschio*, Consiliario Cæsareo & Theol. Doctore, dicata, qua de *Platonis* philosophia cogitate disputatur, ita tamen, ut *Plato* ex ideis obscuris disseruerit obscure, *Leibnitius* ex distinctis clarius. *Leibnitius* pietatem in defunctum & modestiam prævit controversiarum tractatoribus in molliori sententiarum *Platoniarum* expositione. In Epistolis 25, ad Rev. *Hanschium* datis, ea attinguntur, quæ præcipue ad Philosophiam illustrandam pertinent. Prædicavit in eis *Leibnitius* Ven. *Valentini Ernesti Læscheri*, Viri summi, *Promotiones theologicas*. Cum omnibus *Lutheri* discipulis *Leibnitius* rueretur, corpus Christi in sacra cœna præsens esse substantialiter, & dimensionalem, quam vocant, præsentiam removet, ne quis causetur, admitti in illa doctrina, quæ est mysterium, contradictionem. Hoc enim habet singulare, quod ex notione substantialis præsentia declarat, quomodo præsentia substantialis sine dimensionali esse queat. Ita enim argumentatur: *Ille res secundum substantiam suam sibi invicem sunt præsentis, quarum una in alteram agit, aut quarum una ab altera patitur. Quocirca necesse non est, ut substantialis præsentia simul sit dimensionalis.* Addimus hoc unicum, requiri id, ut passio & actio illa contingat immediate. Agit enim Rex in magistratus urbium suarum, & per eos in cives, sibi subditos. Sed quis eapropter, Regem civibus suis singulis esse præsentem, affirmabit? Qui per omnipotentem voluntatem in distans, si quod ei esse fingi posset, agere potest, eum dici præsentem, nemo abnuet. At, hoc admissio theoremate, latius divagamur fortassis, quam licet. Recudi fecit Cl. Editor Poema Gallicum, cujus index: *Fabula moralis de necessitate perseverantia in causa salutis publica.* Sequuntur, Epigrammate prætermisso, Dissertationes epistolares duæ,

duz, quibus summa cum eruditione de Aëtorum publicorum usu, atque de principiis Juris naturæ & gentium, disputat, Codici Juris Gentium diplomatico, ejusque mantissæ, quondam pro-cemii loco præfixæ, sed quæ sigillatim legi merentur. Addit Editor: *Non habeo, quod de hisce Dissertationibus moneam, nisi quod nimium nonnunquam Episcopi Romani auctoritati statuat præ-tium. E re enim existimat rei publica Christiana, ut, quemad-modum Imperator rebus politicis, sic Papa rebus ecclesiasticis, præsit.* Tuitus est idem in libro de Jure suprematus ac lega-tionis Principum Germaniæ, quem sub *Casarini Fürstenerii* no-mine edidit, atque in Epistolis, ad *Jo. Fabricium*, Abbatem, datis. Ad *Volumen primum* jam ea in contrarium monuit Editor, quæ ad illas *Leibnitii* opiniones erant monenda. In Epistolis historicis principarum tenet illa, in qua de superstitionibus quibusdam Slavorum agitur. Altera de nexu Domus Brunsvicensis & Estensis Hannoveræ quidem prodiit A. 1695, sed, quia raro obvia, hîc recusa exstat. Nexus ille genealogicus evidenter demonstratus fuit tum a *Cel. Muratorio* in *Trattato delle Antichità Estensi ed Italiane*, tum a *Jo. Christoph. Harenbergio*, doctissimo Viro, in *Historia Ecclesiæ Gandershemensis diplomatica* pag. 1220 seq. nec non nuperrime a *Jo. Dav. Kælero* in *Historischen Münzbelustigungen* ad A. 1736 pag. 164 seq. *Muratorii* Epistolam, quæ de hoc argumento ad *Leibnitium* fuit exarata, ac *Tomo III Scriptorum Brunsvicensium* §. 28 præmissa, hic denuo apparèt edita. Sequuntur Epistolæ, ad *Jo. Frid. Pfeffingerum* datæ, antiquam Luneburgensium historiam illustrantes. Excipiunt has Poemata *Beroulandii*, *Magdalena Scuderie*, & *Leibnitii*, quibus & Gallico & Latino sermone laudes *Ludovici XIV* certatim celebrare studuerunt. In tertia Epistolarum parte comparent Epistolæ & Commentationes *Leibnitii*, ad Historiam literariam referendæ. Præcedunt reliquas quatuor & decem, ad *Henricum Ernestum Kestnerum*, Professorem Rintelensem, datæ. In Epistola ad *Arnoldum Blumium* de Jure Canonico disputat, atque historiam Canonum rationalem exoptat. De Encyclopædia *Alstedii* augenda, de ludis inveniendis, & de insigni Bibliothecæ publicæ utilitate, porro differit in aliis Epistolis va-

. stus

tas ille scientiæ Oceanus, *Leibnitius*. Et quidni egisset de suis Monadibus, atque de calculo infinitesimali, a se invento? Laboravit Viennæ, ut Academiam scientiarum, ibi conditam, posset conspicere, eoque de argumento ultra LX Epistolas scripsit. Sequuntur aliæ, quibus de principiorum mechanicorum in Physica & Medicina usu, de artibus mechanicis antiquorum, de semieruditis, de digestionibus, de comparatione scientiæ medicæ & bellicæ, de pace perpetua, de calculo differentiali, de *Sextæ Empirico*, de *Johanne Jacobo Mascovio*, Lipsiensis & universæ reipublicæ literariæ ornamento insigni, de Professione Historiarum in Academia Helmstadiensis eruditissimo *la Crozio* oblata, & aliis rebus, observationes reperiuntur minus contemnendæ. In classe quarta existant literæ de rebus philologicis. Locum principem tenet commercium epistolare cum *Hermanno van der Hardt* de harmonia linguarum, & de *Francisco Mercurio Helmontio*, per aliquod tempus continuatum. Ex *Hardtii* literis patet, eum jam olim de diversis ante diluvium linguis sententiam suam propugnasse. *Leibnitius* in reliquis disseruit de insigni Græcarum literarum usu, de harmonia linguarum diversarum, de antiquitatibus linguæ Germanicæ, de arte steganographica, & de rebus ceteris, ad hosce corymbos referendis.

**M. LAURENTII RHODOMANI VITA, ET IN
Græcas cum primis literas merita. Recensuit M. CAROLUS HENRICUS LANGIUS, Gymn.**

Lubec. Corrector.

Lubecæ, sumptibus Jonæ Schmidt, 1741, &

Alph. 1 plag. 4.

Tantum industriæ pariter ac diligentiæ ostendit Clarissimus Auctor in describenda *Rhodomani* vita, ut neminem putemus esse futurum, qui plus desideret. Congessit videlicet, quæcunque summo studio reperire potuit; nihil eorum, quæ tradit, non firmavit certissimæ fidei testimoniis, lucide expositis; ac singula perfectum est perspicuo juxta & nitido dicendi

Pppp

gene-

genere. Multa præterea alia ad illustrandam Historiam Europæ-
 riam oblati protulit occasionebus. Jam, cum *Melchior Adam*
vitam Rhodomanii profusè præterierit silentio in *Vitis Germani-*
rum, magnum profecto operæ pretium fecisse Noster justus
 est, orbi literato exhibens plenissimam virt suo in
 maximi historiam. Hæc dixisse sufficere poterat, nisi
 nostri esset, singulorum, quos recensemus, librorum
 re *συναρτασιων*. Constat igitur hic liber *tribus Capitulis*
 in *primo* vita, res gestæ, ac mors, *Rhodomanii* enarra-
 in *secundo* studia ipsius literaria; mores item, amici
 & adversarii, commemorantur; in *tertio* scripta ejus
 singula, integro cujusque exhibito titulo, adjecta
 censione, nec omisis honorificis virorum doctissimorum
 conis. Ac *primi* quidem *Capitis* hancce exhibemus
 Natus est *Laur. Rhodomanus* in pago quodam non
 be Nordhusa jacenti A. 1546 d. 5 Aug. parentibus
 Cum plura per Gymnasia emensus esset curriculum
 cum, usus inprimis magistro *Mieb. Neandro*,
 scholæ Ilfeldensis Rectore, operam literis navavit in
 Rochiensi Academia; ubi & creatus fuit
 & liberalium artium. Nondum autem uno
 tus fuit scholæ Suerinensi Rector A. 1571; qui
 secuto dimittere eum coacta est, cum scholæ
 neburgensi, quam per duodecim rexit annos.
 factus est Walkenridensis (ita enim scribentibus,
 rodensis,) & scholæ Rector, & Ecclesiæ Pastor.
 accepit in Academia Jenensi munus Professoris
 & Historiarum; e qua A. 1598 evocatus, Rector
 Stralsundensis Gymnasii. Revertit autem A. 1604
 miam, & quidem Wittebergensem; in eaque Professor
 riarum diem obiit supremum d. 8 Januarii
Cap. II §. 1 dubitat Noster; an sua ætate, in
 cuto tempore, parem in literis Græcis habuisse
 Recte autem hoc *pag. 135* ita interpretatur,
 Græce & loquendo & scribendo eum super

bonitatis carmina conderet Græca. Quare & multorum honorificentissima profert de Græca ejus poesi testimonia. En Academia Wittebergensis judicium e pag. 135: *Qui cum Rhodomano in Græcis,isque poeticis, literis paria fecerit, homo omnino nemo fuit. Testati id sunt Neander, Chytraeus, Stephanus, Sylburgius, Lipsius, Casaubonus, Caselius, Scaliger.* Nec proinde mirum, amicitiam cum ipso literatam coluisse sui temporis eruditissimum quemque. Ac §. VIII commemorat Noster inter tot Rhodomani amicos *Casp. Barthium, Chytraeum, Caselium, Casaubonium, Lipsium, Melissum, Scaligerum, Frischlinum, Posselium, Leunclavium.* Inimicum vero publicum nactus est neminem; post mortem tamen adversarios ei se præbuerunt *Claudius Dausquejus, & Joannes Cornelius de Pauw;* quorum uterque vehementer & contempsit & exagitavit Rhodomanum. Horum utriusque graviter & erudite respondet Noster §. X, docens pag. 276, in una Rhodomani linea plus sani coloris, quam in integra Pauwii pagina, contineri, deque Dausquejo demonstrans, eum Rhodomanum surripuisse ultra nonaginta emendationes *Q. Calabri.* Magnam vero suam Græcæ linguæ peritiam in apicum hic profert Noster, cum, quam futiles, quamque indoctæ, sint utriusque antagonistæ censuræ, a pag. 226 ad 276 manifestum facit. Inter scripta ejus, in Cap. III recensita, eminent editio *Poetæ Cointi Smyrnæi §. V, Vita Lutheri Græco carmine §. VI, Descriptio Ecclesiæ Veteris Testamenti §. VIII, Βιογραφίαν, hoc est, descriptio suæ ipsius vitæ, carmine Græco, §. XI, Argonautica, Thebaica, Troica, Ilias parva, §. XIV;* quæ Poemata, cum prodissent *ἀνδρῶνας*, plures Græcæ doctissimi viri crediderunt, prisco scripta fuisse ævo: adeo similia sunt optimis veterum Græciæ Poetarum carminibus; *Historia sacra Palaestina* Libris novem, Græco pariter & Latino carmine, §. XVI, *Theologia Christiane tirocinia* Libris quinque, carmine item Græco, juxtaque Latino, §. XX, editio *Diodori Siculi* cum versione Latina, cumque notis criticis, §. XXXIV, editio *Quinti Calabri*, cum Latina versione, & criticis item annotationibus, §. XXXV. Ceterum, quem-

admodum Cl. Eoigijs quondam etiam Frisibm Vindit luculenter expositam edidit, sic in Praefatione proficit Hist. Scioppii, dignam facie, quae elaboretur, quamque ab eo amplissime & accuratissime confectum iri, merito confidimus.

30. CHRISTIANI BIEL, PAST. AD D. UELIC & Joan. Brunsvic. Exercitatio de Lignis ex Libano, ad templum Hierosolymitanum edificandum petitis, quae per ligna illa 2 Par. II, 8, cedrina, cupressina, pinea, intelligenda esse, ostenditur, typus illorum, etur, eaque occasione multa alia e sacris & profanis monumentis explicantur & illustrantur. Accedunt nomina novi Thesauri philologici, sive Lexici in quo alios interpretes & Scriptores Apocryphas, Vetus Testam. cum Indicibus necessariis.

Brunsvigae, sumptibus B. Schroederi viduae, 1784.

Plag. 17.

Temporis partem quandam olim Rev. Auct. Brunsvic. in rerum exterorum monumentis transmissis, ad illustrandam S. Scripturam contulit, inde probavit, quae omnia vidisse omnes, nec pauca superasse, quae in aliis sint declarata, immo minus recte exposita. huiusmodi hujus origo & natales. Distribuitur in duas.

Pag. 4.

Priori variis argumentis comprobatur, quae 2 Par. II, 8, memorata, וְאֵלֶּיךָ וְאֵלֶּיךָ cedrina, cupressina, & pinea, ratus, וְאֵלֶּיךָ cedrum, & וְאֵלֶּיךָ lignum pineum, atque וְאֵלֶּיךָ.

6.

Exponemus nunc rationes, quibus Vir laudissimus, si quid attendendum fuerit adductus. Id praecipue memorat, quod in Libano affatim semper provenisse cedrorum, cupressinum, & pinuum, teste Diodoro Siculo Lib. XIX pag. 700. Berpax, quae ad donem inter ac Biblum sita, videtur ex cypro, quae וְאֵלֶּיךָ. Digreditur Autor ad nomina urbana, quae admodum

horta, recensenda, monens tamen, se majorem eis fidem habere, qui nomen Beryti urbis ex **בֵּרְיָה**, *puteis*, derivant. Libanum laudat ob copiam cedri, cupressi, ac pinus, *Cyrillus Alexandrinus* in *Comm. in Jes. Lib. V Tom. IV pag. 848*, nec non *Phoëtas* in *Descriptione Palaestinae*. Alexandrinus Interpretes Græcus in *Jes. LX, 13*, his accedit, reddens **בָּרִישׁ** per *καπαρίσσοι*, **רִדְדָה** per *πεύκη*, seu pinum, & **רִמְשֵׁי** per *κέδρον*, cedrum, quas Prophetæ *gloriam Libani* appellarunt. Vox **רִדְדָה** ex **רִדְדָה** Syriaco, seu **רִדְדָה** Ebræorum, a *lucendo*, nomen traxisse videtur. Et sæpe, ex pinu olim faces fuisse paratas, nubes dæcet testium, quos in scenam producit Autor. Cognata ipsi huic voci est alia **רִדְדָה**, quam Alexandrini *Jes. XLIV, 14*, **רִדְדָה**, & vulgatus interpretes *pinum*, reddit. *Thyrsum* Bacchi ex hac voce deduxit *Heinsius*, qui erat *pinus*, pampinis ac ferro induta. Pinum *Baccho* fuisse sacram, docet quoque *Plotarchus Sympof. Lib. V Quæst. 3 pag. 676*. Nuces *pinæ*, in mysteriis Liberi Patris frequentatæ, id ipsum loquuntur. *Suidas* in voce *Κωνόπιος* conferendus. Cedrorum non unum fuisse genus, perspicitur ex *Plinio XIII, 5*; unde fit Autori verosimile, cedri species esse **רִמְשֵׁי** & **רִדְדָה**. Repudiat eos, qui arborem **רִמְשֵׁי** pro *buxo* habent. Aterum argumentum inde depromit Autor, quod **רִמְשֵׁי** cedrus, cupressus, & pinus, fuerint arbores, ædificiis, atatem ferentibus, aptissima. Lectorem merito delegat ad *Theophrastum V, 5*, ac *Plinium XVI, 42*, & *Vitruvium II, 9*. Tertium in eo consistit, quod, **רִדְדָה** cedros esse, nemo inficiatur; **רִמְשֵׁי** autem esse *cyparissos*, **רִדְדָה** *pinus*, Autor suscipit demonstrandum. Cretica certe *cupressus*, seu *fabina*, nostris *Segebaum*, Latinorum est *bruta*, Græcorum **βρυτὸν**, & Ebræorum **רִדְדָה**. Quantopere hinc distet vox **רִדְדָה**, illico patescit. Hæc certe in locis Vet. Test. universis commodissime de cupresso potest exponi. Valvæ enim, ex *brofschim* fabricatæ 1 *Reg. VI, 14*, congruunt valvis templi *Dianæ Ephesinæ*, pariter e cupresso fabrefactis. Cedris solent adungi arbores *brofschim*, 2 *Reg. XIX, 23*, *Jes. XXXVII, 24*, *Pf. CIV, 16, 17*, *Jes. XIV, 8*, *Ezech. XXVII, 5*, *XXXI, 8*, *Zach. XI, 2*. Altitudo,

Pag. 7.

8.

9.

11.

13.

18.

Pag. 20. cuido, quam *Ezechiel* arboribus *broscim* tribuit, cypressi scribitur a *Siruc. L. 10*, a *Pausania VIII, 24*, aliisque. **צרור** semper viret. *Hof. IV, 9*. Nec minus ipsa cupressus, teste *Pausanio XVI, 20*, sic *Ambrosio* in *Ps. CXVIII Serm. 4*, nec *Chrysostomus* *Symph. Lib. III Quæst. 2*. In loco *Nab. II, 4*, **צרור** esse *perticas cupressinas*, seu hastas ex cupresso factas, *Aquila* visum. Medorum milites tunicis puniceis fuisse indutos, ostendit ex *Herodoti IX, 22*, ac *Xenophontis Lib. VI Pæd. imit.* eosdem per **צרור**, coccino vestitos, designari. De lorice squamatis nonnihil intexit. Id sane habendum est argumentum: *Iosephus Ant. VIII, 2*, appellat *parissos*, quæ 2 *Par. II, 11*, **צרור** dicuntur. Auctoritas Alexandrinorum, qui sæpius voci illi Hebræo substituerunt. Multa pro opinionis hujus propagatione, quibus non attulerat, idem sentiens, *Celeberrimus* *Phil. Ad. Lampius* in *Diff. philol. theol. P. I pag. 576*. Pinus, quæ vocant. Eas fuisse ab Hebræis dictas **צרור** & **צרור**, immo **צרור**, 1 *Reg. VI, 22, 31, 32*, *Neb. VII, 2*. Autor ita conficere studet. Substituuntur sibi **צרור** & **צרור**, 1 *Reg. VI, 32*, & 2 *Par. II, 8*, scilicet **צרור** & **צרור** sunt *pinus*, ergo & **צרור** de arboribus seu lignis *algumim* verisimilioribus habebamus, quibus adduci possemus, designari. Veri speciem id habet, ligna *algumim* ex regione *Ophir* (*Hispania*) fuisse allata, provenire copiosam. Similitudinem verè adhibita, nec in *Palæstina*. At verisimillimum est hoc, quod *Iosephus* *Ant. VIII, 2* *algumim* plane & dilucide vocavit *צרור*, Interprete Græco Alexandrino meminertus, qui *צרור* 2 *Par. II, 8*, *IX, 10, 11*, substituit *πινος*, *pinus*. Quod similis effingi possit, haud sane videmus. *Herodotus* *III, 102*, intelligit ligna cupressina cum *Luthero*, inducitur *צרור* 2 *Par. II, 3*, ubi *cupressi camerarum offeres* commemorantur. Hæc

22.
25.
28.
31.
35.
36.
39.

ae priori continentur. Posteriori exponitur lignorum eorum typus, Christum & ecclesiam Christianam, ex sententia Doctissimi Autoris, designans. In evolutione typi brevior est, respiciens ad diurnitatem, altitudinem, corruptionis defectum, & firmitatem, perfectiones reliquas. Digreditur deinde ad lignum Schittim, ad nomen torrentis Kedronis, & affinia. Ex loco *Jes. XLI, 19, ponam in deserto, פושן ורן* colligit, lignum Schittim esse cedri speciem. Nec obliviscitur loci *Joel, III, 18, ubi fit mentio פושן ורן vallis cedrorum, seu Kedron*. Certe ex *Joel* Jehovah prodiens aqua, quam ibi meminit *Joel*, exoneravit sese in omnem Kedron. De aquae illius fonte non nihil adjicit jucundum. Vallem Kedron a cedris fuisse appellatam, contendit, invito *Hadriano Relando*, cuius argumentum geminum ite oversum. Instrumenta musica, *Dan. III, 5, memorata, esse Graecis nominibus insignita, nobis non persuadet Vir laudatissimus, exposituris suo loco copiosius id argumenti. Pl. Rev. Autor disputat deinde adversus Theodorum Haseum, qui ligna Sittim de acacia Aegyptia & Arabica exposuit. De reliquo ipse in eo est, ut Novum Thesaurum philologicum, sive Lexicon in LXX & alios Interpretes & Scriptores Apocryphos V. T. longe plenius & auctius, quam Cl. Jo. Andreas Keslerus in Appendice Criticæ sacre Eduardi Leigh, aliique, a Jo. Alb. Fabricio in *Bibl. Gr. Vol. X pag. 94 seq.* laudati, ediderunt, condant; illudque prelo fere paratum habet. Specimina nonnulla notæ melioris ipsius Exercitationi subjunxit. In illo autem Lexico ipse omnes voces, quæ apud Interpretes memoratos ac in Scriptoribus V. T. apocryphis inveniuntur, congruenter literarum seriei recenser, addito statim significato, & per sese spectato, & apud eosdem Interpretes obvio, ac insertis vocibus Hebraicis Chaldaicisque, quibus illæ respondent. In fine vocis cujusque subdit ea, quæ in *Aquila, Symmachi, Theodotionis, ac ceterorum Interpretum, fragmentis, ac apocryphis scriptoribus, vel alio significato, vel constructione alia, impertita leguntur. Ad fragmenta illa excutienda, & in usum suum traducenda, adhibuit Bernhardi de Montfaucon Lexicon Græco-Hebraicum, Reliquis**

Pag. 48:

522

552

518

Hexaplorum *Origenis* subiectum, & ad calcem Concordantiarum *Trommii* repetitum. Usus Theſauri illius redundabit ad intelligendum contextum Hebræum, ad illustrandos ac commodius intelligendos Alexandrinos Interpretes Græcos & Scriptores apocryphos, nec non ad formulas loquendi in Nov. Test. adſcitas. Lexicôn *Paforis*, noviffimamque ejus editionem, a *Cel. Schætzgenio* procuratam, multis indigere supplementis, indicat *Pl. Rev. Autor*, ſignificans 98 voces, quæ in prima Lexici litera deſiderantur. Ipſe in uſus ſuos adhibuit e *Bodlejana Λεξικὸν τῶν Κυρίων Αλεξανδρείας, συντεθὲν παρὰ τῷ Κυρίῳ Ἀπτονίνῳ τῷ Φιλοſόφῳ*, cui adjecta ſunt *Λέξεις τῶν προφητῶν, λέξεις Ἰεζεκιήλ τῷ προφήτῃ, ἐκ τῷ Ἡσαΐῃ καὶ Ἰερραμῖ; ἐκ τῷ Ἐκκλησιαſτικῷ, ex Eccleſiaſte Salomonis; Λέξεις τῶν ὠδῶν τῷ Ψαλτῆρος; Λέξεις τῷ παναρέτῃ; Ὀνόματα τῶν Ἀποſόλων ἔμπνεοιμένοι; Λέξεις τῶν πράξεων; ex Epistoſa ad Hebræos; ex quatuor Libris Regum*. Uſius fuit præterea ex Bibliotheca Senatus *Bremensis*, opera *Gerhardi de Maſtricht*, *Cyrilli Lexico* plane diverſo, cui index: *Κυρίων εἰς τὰς ἀπορρυμέναις λέξεις τῆς ἀγίας γραφῆς*. Addit *Autor*: *Mirum in modum ſi me ſi alios, quorum uſui idem Lexicon illud deſtinatum eſt, ſibi obſtrictos reddet, qui, ſi vel ſingulares obſervationes quasdam in voces ſi phraſes Græcorum Interpretum ſi Scriptorum Apocryphorum Vet. Teſt. habeat, vel gloſſas ineditas præter illas, quibus mibimet ipſi jam uti licet, poſſideat, illas mecum communicare haud fuerit gravatus*. Operi ipſius pulchritudinem & utilitatem haud fore exiguam, perſpiciunt omnes ex ſubjuncto ſpecimine, quo voces duæ ex ſingulis alphabeti literis enucleantur. Si quid vota valent noſtra, rogamus *Autorem*, ut voces Nov. Teſt. ſimul enarret, & hac ratione Theſaurum emittatur uſquequaque ſalubrem, & vendibiliorem. Reſtant ſane in vocibus & dictionibus Nov. Teſt. paſſim difficiliora, necdum ſatis extricata, quibus Lexicon ejusmodi inſerviet ſolvendis ac illuſtrandis. Deus modo adſpiret *Viro* diligentiffimo vires corporis vegetas, animumque minus inſractum. De reliquo

valet hic illud: Πάντα καλῶς.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno MDCCXLI.

NOVUS REI LITERARIÆ ORDINIS S. BENEDICTI *Conspectus*, Opus elucubratione dignissimum, ad perfectam Historiæ Benedictinæ cognitionem summe necessarium, & in commune non utile minus, quam scitu lectuque jucundum, Autore P. MAGNOALDO ZIEGELBAUR, Theologo Benedictino professo in Imperiali Monasterio ad duplices aquas. Pars I, præliminaris, vel generalis.

Volumen I.

Ratisbonæ, typis Joannis Caspari Memmel, 1739, fol.

Alph. 3.

Opus, in *Partes II* & *Volumina IV* distributum, in fronte *Partis* hujus prioris conspicuum repræsentat nomen Cellissimi ac Reverendissimi S. R. I. Principis ac Domini *Amandi*, principalis & immediatæ Ecclesiæ Fuldenfis Abbatis, per Germaniam & Galliam Primatis, Augustissimæ Romanorum Imperatricis Archicancellarii, qui lucidissimum gentis *Benedictinæ* est sidus, eminent in fastigio, quo in familia *Benedicti* nec illustrius, nec sublimius, habetur. *Pars prior* Operis pulcherrimi est generalis, & præcognita *sex* tradit *Capitibus*. *Primo* studium rei literariæ in Ordine *Benedictino*, ejusque origines, progressus, decrementsa, instaurationes, & præsens status, per XIII *Seculorum* decursum exponuntur. *Secundo* edisseruntur præcipua ejus Ordinis per Italiam, Angliam, Galliam, Germaniam, Hispaniam, &c. monasteria, studiorum fulgoris vel superiorior

Qqqq

rioni ævo, vel ætate nostra, nobilitata. *Tertio* exhibentur viri illustres, qui e scholis & magisterio *Benedictinorum* prodierunt. *Quarto* recensentur Mæcenates rei literariæ *Benedictinæ*; tum exteri, tum domestici. *Quinto* exponuntur Bibliothecæ & Grammatophylaciæ, eorumque custodes. *Sexto* edifferuntur *Benedictinorum* cum veteris, tum præsertim recentioris, ævi itinera literaria. *Pars posterior* abibit in *Libros tres*. *Primus* complectetur historiam literariam Ordinis *Benedictini*, strictæ sic dictam, ideoque historiam artium & scientiarum continebit, inde ab ætate *Benedicti Nursini* ad nostra usque tempora, & quidem apud *Benedictinos*, excultarum. *Secundus* erit bibliographicus, exhibiturus quippe notitiam Autorum. Facile patet, vitas ac scripta virorum illustrium & clarissimorum Ordinis *Benedictini*, inde ab origine ad nostram usque ætatem, inibi suppeditatum iri. *Tertius* repræsentabit notitiam librorum, seu *Bibliothecam Benedictinam historico-criticam realem, theologicam, ecclesiasticam, juridicam, medicam, philosophicam, mathematicam, historicam, Scriptorum elegantioris literaturæ, nec non miscellanearum*. Hæc Operis universi est synopsis. In limine *Partis prioris* Autor *Benedictum* vocat *Monachorum in Occidente Patriarcham*, præeunte *Conringio*. Liceant vero monere, Seculo jam quarto per Italiam, Helvetiam, Galliam, aliasque Europæ terras, ante natales *Benedicti*, cœnobîa, pro utroque sexu exstructa, existisse. Ipse *Hermannum Conringium* notat, qui judicaverat, *Benedictum* bonas literas in monasterio conservare conatum fuisse, *sed infelici successu*. *Benedictum* curasse pueros, ad sese missos, disciplinis & omni scientiarum apparatu instruendos, Pl. Rev. Autor tradit, adjutus testimonio *Ribade-neiræ* & *Cæsaris Egassii Bulai*, recentioris ævi scriptorum. Nihil vero ejusmodi legitur apud *S. Gregorium Dial. II, 3*. Disciplinam ac doctrinam in monasterio Sublacensi fuisse neglectam penitus, nemo nisi veritati inimicus profiteri ausit. At, ultra Grammaticen, latinitatis mediocre studium, computationem, Calendario formandæ inservituram, ac Theologiæ elementa, alumnos in scholis *Benedicti* tum adspirasse ad ullas scientias, difficile videtur demonstrari. *Libri*, ab hujusce alumnis posthæc conscripti,

Pag. 2.

scripti, hoc historiae momentum collocant extra dubitationem. *Joannes Diaconus* in *Vita Gregorii Magni Lib. II n. 13 pag. 49* agit panegyricum praecone, eoque scripturae, quo ibi utitur, genere, quanta & qualis tum exstiterit. sermonis Latini cultura, satis docet. In *Cel. Heumannum* Autor sic invehitur: *Eat nunc Christophorus Heumannus, recens, nec indoctus, aut ineruditus, sed heterodoxus, ac religioso nemini insensus, Autor, secumquo animo reputet, qua fronte & veritate in propudiosa haec eruperit verba, &c.* Addit deinde verba ex hujus *Conspectu reip. lit. Cap. 4 §. 25 pag. 89*, ac porro subdit: *In hoc Autore nunquam vel doctrinam, vel eruditionem, sed aliquando plus modestiae, desideravi.* Tandem hunc ita dimittit: *Sed mittamus Heumanni convicia, quibus plus de suis, quam aliorum, detraxit exiustimatione. Quo enim omnes contemnit, se ipse in majorem, quam alios, adducit contemtionem; neque verba, sed solus ipsi opponendus est contemtus.* Dedimus haec exempli loco, ut Lector de ingenio & stilo historico Autoris ipse possit judicium ferre. Cum hic ad *Bonifacium*, quem Thuringiae Apostolum vocant vulgo, progressus fuit, denique habet, quod in *Cel. Heumanno* sibi haud arideat. Scripserat enim *Heumannus*: *Non eruditio, sed religio, eum nobilem fecit.* Dedolat ille primo *Casparem Sagittarium*, qui in *Bonifacium* immite emiserat judicium. Tum vero ad *Heumannum* redit, hujusque vocem, qua tribuerat *Bonifacio religionem*, sensum in alienum trahit, scribens ita: *Sufficiat dixisse, quod Heumannus, licet Bonifacium fuisse eruditum insicias eat, eum tamen Sancti titulo non defraudet.* An hoc *Cel. Heumanno* in mentem venerit, admodum dubitamus. *Bonifacium* literis fuisse imbutum, doctrinisque excultum, nominationem peritia Grammatices, Poeseos, Rhetorices, Historiae, nec non Theologiae, inficiari haud licet. Ex ejus Epistola ad *Fulradum* apud *Mabilonium Praef. ad Sec. III Act. Sanct. O. S. B. §. 4 n. 38 pag. 24* omnino intelligitur, ipsum in Germania excitasse monasteria, & in eis scholas instituisse. Seculo octavo Italiam illustrarunt duo *Benedictini* celebres, *Ambrosius Autpertus & Paulus Diaconus.* *Alcuinus*, quo consiliario *Carolus Magnus* fuit usus, Monachos ad studia meliora, signo quasi sublato, excitavit. Scholae

Pag. 5.

37

12.

Q999 2

Pari-

- Parisiensis origo eidem debetur, quam cum Autore *Academiam* appellare nobis est religioni. Notaverat Cel. *Heumannus* in *Ludovico Pio* *superstitiosam pietatem*, ac minorem literarum scientiarumque amplificandarum curam. Opponit ei Autor varia, sed quæ sic sunt comparata, ut, *Heumanni* autoritatem ac iudicium haud violare videantur. Scholam *Fuldensem* Autor merita colit laude, cujus fuerunt æmulæ illæ, quæ florere S. Galli, Augiæ Divitis, Hirsaugiæ, Corbejæ novæ, S. Matthiæ Treveris, &c. *Abbone*, Martyrem & Abbatem *Floriacensem*, a *Gerberto* Remis eruditum, scholæ *Floriacensi* gloriam conciliasse maximam, dubitat nemo. Florere literarum studiis cœnobîa tunc temporis variâ, quorum principatum tenuerunt *Corbeja* nova ad *Visurgim*, *Lobiûm* in *Belgio*, *Mediolacense* in diœcesi *Trevirensi*, &c. Seculum X dici sterile a *Calixto*, obscurum & barbarum a Cel. *Heumanno*, moleste fert Autor, quippe quod illustratum fuerit a *Sivestro II*, *Constantino Porphyrogeneto*, *Roswita*, *Ratbenio*, Monacho *Veronensi* ex *Lobiensi*, *Olberto* *Gemblacensi*, *Reginone* *Prumiensi*, *Heriberto* *Epternacensi*, *Bernero* *Rhemigienti*, *Frodoardo* *Remensi*, *Heremberto* *Casinen*, *Fridegorio* *Cantuariensi*, *Rotgero* S. *Pantaleonis*, *Fulvino* *Laubiensi*, *Witichindo* *Corbejensi*, *Adfone* *Dervensi*, *Ælfrico* *Malmesburiensi*, *Wolstano* *Wintoniensi*, *Abbone* *Floriacensi*, *Uffingo* *Werthinensi*, *Meginrado* *Hirsaugiensi*, *Adalberone* *Elvacensi*, *Othlone* *Fuldensi*, *Aimoino* *Floriacensi*, *Helpérico*, *Hartmanno*, *Nostero* *Sangallensi*, *Odone* & *Odilone* *Cluniacensibus*, aliisque pluribus scriptoribus *Benedictinis*, qui Seculum decimum ab ignorantia nota satis superque vindicare possint. *Heumanno* etiam responsurum esse doctissimum *Amatum de Graveson Hist eccl. Sec. X Colloqu. V*, sibi persuadet. Abbas *Florentius (Fleury)* ex *Tomo V Actorum Ordinis S. Benedicti Mabillonianorum* Seculum decimum ita illustravit, ut in Præfatione, *Tomo XIII Hist. Eccl. præmissa*, illi notam obscuritatis detraxerit. *Christannus*, primus omnium inter Christianos in regno *Bohemix* scriptor, hoc Seculum, iudice Autore, potest a barbarie vindicare. Scripsit is Acta S. *Ludmillæ*, aviæ suæ, quæ sunt edita in *Bobustai Balbini Epitome rerum Bobemicarum* 1, 10, pag. 57. *Joannes* etiam *Triebemius*

in

in *Annalibus Hirsaugiensibus* luculente significavit, Seculum X in Ordine *Benedictino* aureum exstitisse. Stili tamen elegantiam a scriptoribus Seculi X abfuisse, nemo ignorat. Flestit Autor Pag. 21. deinde orationis decursum ad foundationem Cœnobii S. *Michaelis* Hildeneshemensis, quod vix exortum fuit, cum viris doctis abundare cœpit. *Notkerum* Sangallensem, literarum factorem, idem celebrat. Injia scholarum cœnobialium, *Bergensis* & S. *Michaelis* Bambergæ, laudat. Addit scholas alias *Benedictinas*. 22. *Berengarii* applausum peremit *Lanfranci* splendor. Hic enim in monasterio *Beccensi* docebat, probantibus cunctis institutum; scholasticam Philosophiam. Gemblacensis monasterii schola illustis fuit sub *Sigeberto Gemblacensi*, *Anselmo*, aliisque. *Lanfrancum* & *Irnerium* simul Bononiæ Juri docendo operam navasse, *Roberto de Monte*, qui ad A. 1032 sic tradidit, haud accredit Autor, rationibus chronologicis, cur non assentiat, impeditus. Idem delibat florem scholarum monasterii S. *Albani* in Anglia, *Tineciæ* in Polonia, aliarumque. Deinde sese accingit judicio *Heumanniano*, de statu Seculi X & XI literario, refellendo, memor *Guidonis Aretini*, Musici, *Lamberti* Schaffnaburgensis, & Mecœnatum, *Henrici II*, Germaniæ Regis, *Roberti Sapientis*, Galliarum, atque *Guilielmi Conquestoris*, Angliæ Regis. 25. 26. Seculi XII res literarias dum exponit, ab *Henrico*, S. *Ægidii* Abbate Brunsvici, orditur; attingit deinde *Anselmum*, Abbatem Gemblacensem, *Æmilium*, Abbatem Braunwillerensem, 28. *Henricum*, Abbatem S. *Ulrici*, *Rupertum*, Abbatem Ottoburanum, 29. *Marquardum*, Abbatem novæ Corbejæ, atque Abbatem *Leonium*. Hinc progreditur ad doctos montis Casini viros, ac *Benedictinos* Galliæ literatos, ipsiusque Academiæ Cantabrigiensis originem. Theologiæ postea scholasticæ semina quærit in *Joanne Damasceno*, 30. exordium in *Beccensi* schola, apicem in *Petro Lombardo* ac *Thoma Aquinate*. Tandem contendit, *Joannem Wickesum* ob præfecturam collegii Cantuariensis sibi denegatam ad hæresin evomendam processisse. 36. Rediit inde ad cœnobium S. *Michaelis* Hildeneshemense, ejusque Lectorem, *Benedictum Stolte*, libris editis clarum, merito collaudat. Cautum quoque fuit Seculo XV 40. de studiis amplificandis in Capitulo generali Congregationis Anglicanæ

- glicana Northamptonensi. Id omnino laudibus ducendum Benedictinis, quod artis typographicae initia in Angliam, Italiam, Augustam Vindelicorum, ac aliorum, transtulerunt. In cœnobio Sublacensi formis publicis descriptus fuit *Lactantius Firmianus* A. 1465 antepenult. Octob. in fol. optimo, & quidem Romano, caractere, in Bibliotheca Vindobonensi solitus ostendi.
45. Quatopere *Joannes Tritemius*, Abbas primo Spanheimensis, deinde Wirceburchensis, de ignorantia Monachorum ætatis suæ conquestus fuerit, & quantum impedimentorum Abbates ei, homines ad literas instaurandas adhortanti, objectaverint, Noster egregie exponit, hæc ratione confessus, tenebrosa existisse cœnobio ante *Lutheri* Reformationem. Medio ac exeunte Seculo XVI floruerunt *Benedictini* Ordinis Abbates, *Hieronymus Elzhingang*, *Fridericus Gengenbacensis*, *Alexander Bantensis*, aliique. Ex hoc Ordine viri sane magni interfuerunt Concilio Tridentino. Inprimis inde a centum annis & ultra commemorabili literarum & scientiarum splendore effulget Congregatio S. *Mauri*, quam si *Benedictinorum* fastigium literarium appellaverimus, in veritatem non peccabimus. Autor non solum hæc recensuit, sed etiam concertationem, quæ ferbit *Mabilonium* inter & *Armandum Butbiterium de Rance*, Abbatem Trapensem, strictioris observantiæ Cisterciensis, de studiis Monachorum. Prodiit *Mabilonii* liber de *Studiis monasticis* in lucem A. 1691
52. 4, tribus Partibus insignis. Ediderat jam antea Abbas de *Trappa* librum de *sanctis monastica vita officiis*, quo studia Monachis & inutilia & perniciofa contenderat. Cum modeste suo more *Mabilonius* nonnihil in contrarium monuisset, ac dicta refellisset, excanduit ille de *Trappa*, stiloque vehementiori, quasi actum foret de disciplina monastica, in *Mabilonium* insurrexit
54. in *Responsione ad librum de studiis monasticis*. Propere *Abbatis Trappensis* responsioni *Animadversiones* opposuit *Mabilonius* anno 1692 ineunte. Controversiam hanc copiose enarravit D. *Josephus Porta*, Casinensis Theologus, in *Historia Univ. Salisb.* I, 4, pag. 62. De Academia Salisburghensi, quam *Benedictini* illustrant docendo, fuse disserit Autor & copiose. *Marcus Sfrancicus*, Archiepiscopus Salisburghensis, conditum a sese Gymnasium

sum A. 1617 ibi Patribus Benedictinis demandavit. *Leo Paris*, successor ejus, id A. 1622 in Academiam evexit. Primum ejus Rectorem regit *Albertus Keustin*, Ottoburamus, paulo post in Abbatem monasterii ad S. *Petri* ibidem electus, quo ex tempore hoc monasterium coepit doctorum virorum ac doctrinae reddi officina atque seminarium. Sub finem porro superioris Seculi in Bavaria monasteria Ordinis Benedictini circiter viginti societatem religiosam, quam vocant Congregationem, tum ad concordem regularis disciplinae observantiam, tum ad studia literaria promovenda, magno cum incremento utriusque interunt. Leges, quas ipsa sibi praedestinaverant, & *Innocentius XI* A. 1686 approbavit, apud Autorem legendas esse, monemus. Frisingae novis scholis initium dedit D. *Romualdus*, Abbas Ettalensis, annuente Episcopo Frisingensi, *Joanne Francisco*. Fundatio ad annum 1720 est referenda. Scholam Roschacensem ad lacum Podamicum aperuit *Pius*, princeps & Abbas S. Galli A. 1657, abrogavit vero *Leodegarius*, Abbas, A. 1696 electus, ac A. 1717 Neo-Ravenspurgi in exilio defunctus. Gymnasium Rotwilanum, ab Abbatibus foederatis in Suecia A. 1673 apertum, brevi post desit. Principale Monasterium Einsiedlense in Helvetia, Gymnasio aperto, in Bellinzonensi oppido A. 1675 curam literarum in sese suscepit, praeuente Abbate & Principe *Augustino*. Seminarium scholae Benedictinae, in urbe Colonia A. 1617 conditum, autore gaudet *Joanne III*, Abbate Braunwillerensi, at posthac desit florere. *Placidus Bachauer*, monasterii Cremifanensis Abbas 56, scholam monasterii sui instauravit, & seminarium adauxit. Abbas coenobii Mellicensis, *Gregorius*, A. 1684 Theologiam speculativam & Philosophiam a duobus Professoribus iussit ibi doceri. Literarum cultura *Benedictina* persistit adhuc in Augia majore Brigantina. Academia *Benedictina* in Monasterio S. Michaelis ad Mosam intra dioecesin Virdunensem floret, quam Cel. Abbas *Calmetus*, ac *Matthaeus Peritdidier*, olim illustrarunt. Multis ante annis inter Hispanos Vallisoletani Patres decreverunt, ut in Congregatione perpetuo sint tria Collegia, in quibus artes liberales & Philosophia doceantur, & quartum, in quo Theologia praelegatur.

Pag. 55.

56.

58.

59.

61.

62.

Philo-

- Philosophiæ docendæ destinatum S. *Stephani del Ribas del Sil*, S. *Juliani de Samos*, & S. *Mariae de Vrache*, Theologiæ tradendæ attributum S. *Vincentii Salmanticæ*, Collegium. Constitutiones instituti Barcinonensis formis publicis prodierunt descriptæ. Et quid dicemus de cœnobiis *Benedictinis*, per Italiam, Belgium, Galliam, ac Lotharingiam, spectabilibus? Inter Polonos in Plocensi monasterio Philosophia ac Theologia; in monasterio S. Crucis Jus Canonicum, docetur. Illud condidit A. 1670 *Joannes Carolus de Wierzbowice Kopec*, Palatinus Plocensis, hoc autem instituit *Casimirus Radziowius*, Dux in Olyka. Refellit Autor eos merito, qui credunt, cœnobia in primis sui initiis nil nisi scholas exstitisse, securus *Joannem Mabillonium* in *Tr. de Stud. monast. Part. I Cap. I pag. 3*. In describendo monasterio Casinensi ipse est satis longus, quantum ad scholam, in eo florentem, attinet, quam quippe *Benedictus XIII* A. 1725 in literis bullatis laudavit, olim inibi Monachus ipse. Prædicat Fuldensem scholam, & interiorem, & exteriorem, cujus moderatores dicti fuerunt *Scholastici*. Scholæ cœnobii S. *Galli*, cujus prima jecit fundamenta *Grimwaldus*, Abbas, præconem agit justissimum; simulque adversus *Joannem Launojum* ac *Trithemium* ostendit, *Hermannum Contractum* semper fuisse Monachum Augiensem, nunquam Sangallensem, multo minus discipulum *Hilperici*, innixus fidei *Joannis Egonii*, qui de Viris Illustribus Augiæ Divitis *Part. II Cap. 28* scripsit. Gloriam scholæ cœnobialis, quæ floruit Augiæ Divitis in monasterio, adversus *Conringium* vindicare laborat, laudans *Heitonem*, qui, vivente *Carolo M.*, sacras ibi literas docuit, ac Abbas, immo postea Episcopus Basileensis, evasit. De celeberrimo quondam Augiensi asceterio nunc valet illud: *nunc desolatam persant Zephyri*. Dicit deinde Autor de Floriacensi monasterio, ad Ligerim supra Aurelianos sito, de schola Corbejæ novæ ad Visurgim, ad S. *Anscharium* referenda, & ad annum fere 1343 florente, de ludo literario monasterii Hirsaugiensis, ejusque Scholasticis, eruditionis gloria magnis, nec non cœnobii Beccensis in Neustria, a B. *Hervuino* fundari. Progreditur ad Prioratum S. *Benedicti de Oxonia*, qui vulgo adhuc Collegium Glocestrense vocatur. Hujus instituta,

A. 1444 in Capitulo provinciali condita Northamptoni, ex *Reynero* profert. Exponit de Collegio Cluniacensi, quod A. 1269 Parisiis *Yvo de Vergy*, Abbas, condidit in usum scholarium monasterii Cluniacensis, qui Lutetiam ad scientias porro imbibendas mitterentur. Instituta & consuetudines ei præscriptæ Pag. 121.
Henricus de Fauteris ad A. 1308 circiter, posthæc Episcopus S. *Flori* in Arvernia. Haud prætermittit Autor Collegium *Anselmæ-Benedictinum*, Romæ a D. *Andrea Deodato* constitutum, 128.
quod illustrarunt *Alexander Lellius* A. 1664, *Alphonsus Marivonda* A. 1687, *Josephus Porta* A. 1687, *Joannes Antonius Orfatus* A. 1700, *Joannes Baptista de Miro*, *Bonaventura Finardi*, *Nicolaus Maria de Tedeschis*, *Marianus Armellinus*, qui *Bibliothecam Benedictino-Casinensem, sive Scriptorum Casinensis Congregationis*, scripsit, *Leander* ex Comitibus de *Porzia*, *Georgius Thierra*, qui docendo hic operam ab A. 1726 usque ad A. 1732 navavit. Addit idem scholas monasterii *Ettalensis*, quas *Placidus*, Abbas, A. 1672 *Landspergæ* in Bavaria natus, A. 1709 id honoris consecutus, fundavit, ejusque successor, *Bernbardus*, 136.
auxit, ex *Carolo Meichelbeckio* satis notas, *Hist. Frising. T. II pag. 497*. Et hæc quidem recensentur *Capitibus duobus*. *Tertio* monumentum eis exigitur ære perennius, qui e scholis & institutione *Benedictinorum* prodierunt. *Gelasii II*, apud *Casinenfes* 143.
formati, exhibetur tandem vita. Memorantur summi viri, qui a *Benedictinis* fuerunt literis ac virtutibus imbuti. *Bruno*, Archiepiscopus *Coloniensis*, usus fuit præceptore *Baldrice*, Episcopo *Trajecti ad Rhenum*, ubi regulæ *Benedictinæ* observatio, a *S. Willibrordo* instituta, vigeat. *Burchardus*, Episcopus *Wormatiensis*, profecit adolescens in literis præunte *Olberto*, Monacho *Gemblacensi*. A *Benedictinis* instituti fuerunt *Adelbertus*, 145.
Archiepiscopus *Magdeburgensis*, *S. Bemmo*, *Misnensis* Episcopus, *Ditmarus Merseburgensis*, *Heribertus Coloniensis*, *Henricus Trevirensis*, *Wolfgangus Ratisbonensis*, *Dagino*, Archiepiscopus *Magdeburgensis*, *Fulco Remensis*, alique complures. 149.
Huc referendi *Pipinus* ac *Carolus M.*, *Lotharius* & *Carolus Catvus*, 150.
Imperatores, *Robertus Hugonis*, Regis, filius, isque discipulus *Gerberti*, *Ælfredus*, Rex *Angliæ*, scholæ *Oxonienis* conditor, ac 157.
operum

Rrrr

- Pag. 163. operum uno plurium scriptor, *Otto II*, Imperator, cujus ad *Gerbertum*, præceptorem, adhuc Epistola exstat, nec non nomina aliorum summa autoritate heroum. Intexit Autor postea commercium epistolare, quod *Joachimum*, Marchionem Brandeburgensium, inter & *Joannem Trithemium* intercessit. De eis, qui Ordinis *Benedictini* exstiterunt Mecænates, nihil est, quod moneamus. Specialiora sunt, quæ ad patronos *Edmundi Martene*, Autoris ac scriptoris ex eadem *S. Mauri* Congregatione celebratissimi, spectant. De Bibliotheca *S. Benedicti & Benedictinorum* primorum Autor nonnihil affert in medium, ingenue tamen fassus, eam satis exigui numeri fuisse. Emicat inter ceteras hodie Bibliotheca Casinensis, in qua exstant multi bonæ notæ Codices Græci præter Latinos. Bobiensem Bibliothecam, plurimis olim optimisque refertam Codicibus, qui inde in Bibliothecam Ambrosianam translati fuerunt, prædicant univèrsi. Juvat præterea significasse Pomposianam, circa A. 1093 prope Ravennæ oppidum florentem, Floriacensem, Corbejæ veteris, Antifiodorensis, Rhemensis, Cluniacensem, cujus MSti Codices Genevam deportati, Lotharingicas, Gemblacensem, incendio devastatam, San-Bertinianam, &c. Ne quidem Autor omittit Bibliothecam monasterii *S. Blasii* Northemenfis. Inde divertitur ad Grammatophylacia, Casinense, San-Dionysianum, cui contra *Bartholomeum Germonium* pro causa *Mabillonii* tuenda auxiliatur, Spanheimense, Hirsfeldense, Mellicense, &c. Autori lubuit vitas præfectorum Bibliothecis ac Archivis ita recensere, ut haud facile perspicere detur, unde istas, vel earum partes, depromserit. Subtexuit ad hæc *Benedictinorum* itinera literaria, nominatim *S. Adonis*, *Gotscelini*, *Adelardi*, *Joannis Bostoni*, *Ansonii Yepesii*, *Anselmi Pajoli*, *Angeli Mariae Quirini*, *Pauli Langii*, Monachi Zwicciensis, quo *Trithemius* fuit usus, *Claudii Eriennot* ad annum 1673, *Joannis Mabillonii*, *Bernhardi Montfaucon*, *Edmundi Martene* ac *Ursini Durand*, *Peziorum* fratrum, *Bernhardi & Hieronymi*. Accedit tandem hæc Index, mediocri diligentia adornatus. Autorem exposuisse nihil de cœnobiis Lammespringe, *S. Godehardi* intra mœnia urbis *Hildenesheimii*, *Ringelheim*, *Gandersheim*, *Huisburg*, &c. videtur

videtur nobis res similis portento. In cœnobio certe Lamme-
springe, quod *Benedictini* Congregationis Anglicanæ, viri hu-
manissimi æque ac doctissimi; habitant, Grammatophylacium
& Bibliotheca visentibus gratissima præbent spectacula. Primus
Abbas hujus Congregationis Opera scripsit haud vilioris metalli,
nec de reliquo is negligendus fuit.

HISTOIRE DU PRINCE FRANCOIS EU-
gene de Savoie, &c.

id est,

*HISTORIA FRANCISCI EUGENII, SABAU-
diæ Principis, Imperatoris ac Imperii Ducis bellici
supremi, locupletata figuris, æri incisis, quæ deli-
neationes locorum pugnis illustrium exhibent, atque or-
nata numis, ad rem ipsam dextre intelligen-
dam necessariis,*

Tomi V.

Amstelodami, impensis Arkstei & Merkusii, librariorum Li-
psensium, 1740, 12.

Alph. 4 plag. 13.

Nitorem castitatemque dictionis, fidem noticiamque e fon-
tibus ipsis haustam, & æquabile digestumque tractationis
genus, ad Heroem, cœlitibus, virtutis ornamenta secutis, ad-
scribendum attulit Autor, quisquis sit, elegans & doctus, &
de his, qui maximi illius Ducis res gestas deducta orationis se-
rie expositas legere cupiunt, satis bene meritis. Exoptata ei
adspiravit occasio proficiendi ex Hungaro quodam, & per eum
Vindobona adipiscendi diversa manuscripta de illustribus Herois
sui factis ac dictis. Quo factum est, ut passim dissideat ab iis,
quæ *Du Mont* in *Historia militari* (*Histoire militaire*) *Eugeniana*
tradidit. Subinde consuluit ac testem appellavit Italum, qui
Vitam & pugnas Principis Eugenii literis memoriæque sermo-
ne vernaculo prodidit, & cujus e libro proxime ea decerpe-
mus, quæ e re fore publica existimamus. Autorem Historiæ,
qui Germanica lingua usus fuit ad *Eugenii* memoriæ omni cum

REPR 2

ATER-

rioni ævo, vel ætate nostra, nobilitata. *Tertio* exhibentur viri illustres, qui e scholis & magisterio *Benedictinorum* prodierunt. *Quarto* recensentur *Mecænates* rei literariæ *Benedictinæ*; tum exteri, tum domestici. *Quinto* exponuntur *Bibliothecæ & Grammatophylaciæ*, eorumque custodes. *Sexto* edisseruntur *Benedictinorum* cum veteris, tum præsertim recentioris, ævi itinera literaria. *Pars posterior* abibit in *Libros tres*. *Primus* complectetur historiam literariam Ordinis *Benedictini*, stricte sic dictam, ideoque historiam artium & scientiarum continebit, inde ab ætate *Benedicti Nursini* ad nostra usque tempora, & quidem apud *Benedictinos*, excultarum. *Secundus* erit bibliographicus, exhibiturus quippe notitiam Autorum. Facile patet, vitas ac scripta virorum illustrium & clarissimorum Ordinis *Benedictini*, inde ab origine ad nostram usque ætatem, inibi suppeditatum iri. *Tertius* repræsentabit notitiam librorum, seu *Bibliothecam Benedictinam historico-criticam realem, theologicam, ecclesiasticam, juridicam, medicam, philosophicam, mathematicam, historicam, Scriptorum elegantioris literaturæ, nec non miscellanearum*. Hæc Operis universi est synopsis. In limine *Partis prioris* Autor *Benedictum* vocat *Monachorum in Occidente Patriarcham*, præeunte *Conringio*. Liceant vero monere, Seculo jam quarto per Italiam, Helvetiam, Galliam, aliasque Europæ terras, ante natales *Benedicti*, cœnobia, pro utroque sexu exstructa, existisse. Ipse *Hermannum Conringium* notat, qui iudicaverat, *Benedictum* bonas literas in monasterio conservare conatum fuisse, *sed infelici successu*. *Benedictum* curasse pueros, ad sese missos, disciplinis & omni scientiarum apparatu instruendos, Pl. Rev. Autor tradit, adjutus testimonio *Ribade-neiræ & Cæsaris Egassii Bulei*, recentioris ævi scriptorum. Nihil vero ejusmodi legitur apud *S. Gregorium Dial. II, 3*. Disciplinam ac doctrinam in monasterio Sublacensi fuisse neglectam penitus, nemo nisi veritati inimicus profiteri audeat. At, ultra Grammaticen, latinitatis mediocre studium, computationem, Calendario formando inservituram, ac Theologiæ elementa, alumnos in scholis *Benedicti* tum adspirasse ad ullas scientias, difficile videtur demonstrari. Libri, ab hisce alumnis posthæc conscripti,

Pag. 2.

scripti, hoc historiae momentum collocant extra dubitationem. *Joannes Diaconus in Vita Gregorii Magni Lib. II n. 13 pag. 49* agit panegyricum praecone, eoque scripturae, quo ibi utitur, genere, quanta & qualis tum exstiterit. sermonis Latini cultura, satis docet. In Cel. *Heumannum* Autor sic invehitur: *Eat nunc Christophorus Heumannus, recens, nec indoctus, aut ineruditus, sed heterodoxus, ac religioso nomini infensus, Autor, secumquo animo reputet, qua fronte & veritate in propudiosa hac eruperit verba, &c.* Addit deinde verba ex hujus *Conspectu reip. lit. Cap. 4 §. 25 pag. 89*, ac porro subdit: *In hoc Autore nunquam vel doctrinam, vel eruditionem, sed aliquando plus modestiae, desideravi.* Tandem hunc ita dimittit: *Sed mittamus Heumanni convicia, quibus plus de suis, quam aliorum, detraxit existimatione. Quò enim omnes contempnit, se ipse in majorem, quam alios, adducit contumeliam; neque verba, sed solus ipsi opponendus est contemptus.* Dedimus hæc exempli loco, ut Lector de ingenio & stilo historico Autoris ipse possit judicium ferre. Cum hic ad *Bonifacium*, quem Thuringiae Apostolus vocant vulgo, progressus fuit, denuò habet, quod in Cel. *Heumanno* sibi haud arideat. Scripserat enim *Heumannus*: *Non eruditio, sed religio, eum nobilem fecit.* Dedolat ille primo *Casparem Sagittarium*, qui in *Bonifacium* immite emiserat judicium. Tum vero ad *Heumannum* redit, hujusque vocem, qua tribuerat *Bonifacio religionem*, sensum in alienum trahit, scribens ita: *Sufficiat dixisse, quod Heumannus, licet Bonifacium fuisse eruditum inficias eat, eum tamen Sancti titulo non defraudet.* An hoc Cel. *Heumanno* in mentem venerit, admodum dubitamus, *Bonifacium* literis fuisse imbutum, doctrinisque excultum, nominatim peritia Grammatices, Poeseos, Rhetorices, Historiae, nec non Theologiae, inficiari haud licet. Ex ejus Epistola ad *Fuhradum* apud *Mabilonium Praef. ad Sec. III Aët. Sanct. O. S. B. §. 4 n. 38 pag. 24* omnino intelligitur, ipsum in Germania excitasse monasteria, & in eis scholas instituisse. Seculo octavo Italiam illustrarunt duo *Benedictini* celebres, *Ambrosius Autpertus & Paulus Diaconus.* *Alcuinus*, quo consiliario *Carolus Magnus* fuit usus, *Momachos* ad studia meliora, signo quasi sublato, excitavit. Scholæ

Pag. 5.

9.

12.

Q999 2

Pari-

Pag. 13.

15.

17.

18.

19.

20.

Parisiensis origo eidem debetur, quam cum Autore *Academiæ* appellare nobis est religioni. Notaverat Cel. *Heumannus* in *Ludovico Pio superstitiosam pietatem*, ac minorem literarum scientiarumque amplificandarum curam. Opponit ei Autor varia, sed quæ sic sunt comparata, ut, *Heumanni* autoritatem ac iudicium haud violare videantur. Scholam *Fuldensem* Autor merita colit laude, cujus fuerunt æmulæ illæ, quæ florere S. Galli, Augiæ Divitis, Hirsaugiæ, Corbejæ novæ, S. Matthiæ Treveris, &c. *Abbonem*, Martyrem & Abbatem *Floriacensem*, a *Gerberto Remis eruditum*, scholæ *Floriacensi* gloriam conciliasse maximam, dubitat nemo. Floruere literarum studiis cœnobia tunc temporis varia, quorum principatum tenuerunt *Corbeja nova ad Visurgim*, *Lobiùm in Belgio*, *Mediolacense in diœcesi Trevirensi*, &c. Seculum X dici sterile a *Calixto*, obscurum & barbarum a Cel. *Heumanno*, moleste fert Autor, quippe quod illustratum fuerit a *Sivestro II*, *Constantino Porphyrogeneto*, *Roswita*, *Ratbenio*, Monacho *Veronensi* ex *Lobienfi*, *Olberto Gemblacensi*, *Rberginone Prumiensi*, *Heriberto Epternacensi*, *Bernero Rhemigienfi*, *Frodoardo Remensi*, *Heremberto Casinensi*, *Fridegorio Cantuariensi*, *Rotgero S. Pantaleonis*, *Fulcuino Laubiensi*, *Witricin-do Corbejensi*, *Adfone Dervensi*, *Ælfrico Malmesburiensi*, *Wolstano Wintoniensi*, *Abbone Floriacensi*, *Uffingo Werthinensi*, *Meginrado Hirsaugiensi*, *Adalberone Elvacensi*, *Othlone Fuldensi*, *Aimoino Floriacensi*, *Helpérico*, *Hartmanno*, *Notkero Sangallensi*, *Odone & Odilone Cluniacensibus*, aliisque pluribus scriptoribus *Benedictinis*, qui Seculum decimum ab ignorantia nota fatis superque vindicare possint. *Heumanno* etiam responsurum esse doctissimum *Amatum de Graveson Hist eccl. Sec. X Colloqu. V*, sibi persuadet. Abbas *Florentius (Fleury)* ex *Tomo V Actorum Ordinis S. Benedicti Mabillonianorum* Seculum decimum ita illustravit, ut in Præfatione, *Tomo XIII Hist. Eccl. præmissa*, illi notam obscuritatis detraxerit. *Christannus*, primus omnium inter Christianos in regno *Bohemix* scriptor, hoc Seculum, iudice Autore, potest a barbarie vindicare. Scripsit is Acta S. *Ludmillæ*, aviæ suæ, quæ sunt edita in *Bobustai Balbini Epitome rerum Bobemicarum* 1, 10, pag. 57. *Joannes* etiam *Triebernius*

in

in *Annalibus Hirsaugiensibus* luculente significavit, Seculum X in Ordine *Benedictino* aureum exstitisse. Stili tamen elegantiam a scriptoribus Seculi X abfuisse, nemo ignorat. Flecit Autor deinde orationis decursum ad foundationem Cœnobii S. *Michaelis* Hildeneshemensis, quod vix exortum fuit, cum viris doctis abundare cœpit. *Notkerum* Sangallensem, literarum factorem, idem celebrat. Injuria scholarum cœnobialium, *Bergensis* & S. *Michaelis* *Bambergæ*, laudat. Addit scholas alias *Benedictinas*. *Berengarii* applausum peremit *Lanfranci* splendor. Hic enim in monasterio *Beccensi* docebat, probantibus cunctis institutum; scholasticam Philosophiam. *Gemblacensis* monasterii schola illustis fuit sub *Sigeberto Gemblacensi*, *Anselmo*, aliisque. *Lanfrancum* & *Irnerium* simul *Bononiæ* Juri docendo operam navasse, *Roberto de Monte*, qui ad A. 1032 sic tradidit, haud accredit Autor, rationibus chronologicis, cur non assentiat, impeditus. Idem delibat florem scholarum monasterii S. *Albani* in Anglia, *Tineciæ* in Polonia, aliarumque. Deinde sese accingit judicio *Heumanniano*, de statu Seculi X & XI literario, refellendo, memor *Guidonis Aretini*, Musici, *Lamberti* Schaffnaburgensis, & *Mecœnatum*, *Henrici II*, Germaniæ Regis, *Roberti Sapientis*, Galliarum, atque *Guilielmi Conquestoris*, Angliæ Regis. Seculi XII res literarias dum exponit, ab *Henrico*, S. *Ægidii* Abbate *Brunsvici*, orditur; attingit deinde *Anselmum*, Abbatem *Gemblacensem*, *Æmilium*, Abbatem *Braunwillerensem*, *Henricum*, Abbatem S. *Ulrici*, *Rupertum*, Abbatem *Ottoburanum*, *Marquardum*, Abbatem novæ *Corbejæ*, atque Abbatem *Leonium*. Hinc progreditur ad doctos montis *Casini* viros, ac *Benedictinos* Galliæ literatos, ipfiusque *Academiæ Cantabrigiensis* originem. *Theologiæ* postea *scholasticæ* semina quærit in *Joanne Damasceno*, exordium in *Beccensi* schola, apicem in *Petro Lombardo* ac *Thoma Aquinate*. Tandem contendit, *Joannem Wicteffum* ob præfecturam collegii *Cantuariensis* sibi denegatam ad hæresin evomendam processisse. Redit inde ad cœnobium S. *Michaelis* *Hildeneshemense*, ejusque Lectorem, *Benedictum Stolte*, libris editis clarum, merito collaudat. Cautum quoque fuit Seculo XV de studiis amplificandis in *Capitulo generali* *Congregationis Anglicanæ*

Pag. 21.

22.

25.

26.

28.

29.

30.

36.

40.

- glicanæ Northamptonensi. Id omnino laudibus ducendum Benedictinis, quod artis typographicæ initia in Angliam, Italiam, Augustam Vindelicorum, ac aliorum, transtulerunt. In cœnobio Sublacensi formis publicis descriptus fuit *Lactantius Firmianus* A. 1465 antepenult. Octob. in fol. optimo, & quidem Romano, charactere, in Bibliotheca Vindobonensi solitus ostendi.
42. **Propere** *Joannes Trithemius*, Abbas primo Spanheimensis, deinde Wirceburgensis, de ignorantia Monachorum ætatis suæ conquestus fuerit, & quantum impedimentorum Abbates ei, homines ad literas instaurandas adhortanti, objectaverint, Noster egregie exponit, hæc ratione confessus, tenebrosa exstitisse cœnobio ante *Lutheri* Reformationem. Medio ac exeunte Seculo XVI floruerunt *Benedictini* Ordinis Abbates, *Hieronymus Elchingang*, *Fridericus Gengenbacensis*, *Alexander Bantensis*, aliique. Ex hoc Ordine viri sane magni interfuerunt Concilio Tridentino. Inprimis inde a centum annis & ultra commemorabili literarum & scientiarum splendore effulget Congregatio *S. Mauri*, quam si *Benedictinorum* fastigium literarium appellaverimus, in veritatem non peccabimus. Autor non solum hæc recensuit, sed etiam concertationem, quæ feruit *Mabillonium* inter & *Armandum Butcherium de Rance*, Abbatem Trapensem, strictioris observantiæ Cisterciensis, de studiis Monachorum. Prodiit *Mabillonii* liber *de Studiis monasticis* in lucem A. 1691
45. *4, tribus Partibus* insignis. Ediderat jam antea Abbas *de Trappa* librum *de sanctis monastica vite officiis*, quo studia Monachis & inutilia & perniciofa contenderat. Cum modeste suo more *Mabillonius* nonnihil in contrarium monuisset, ac dicta refellisset, excanduit ille *de Trappa*, stiloque vehementiori, quasi actum foret de disciplina monastica, in *Mabillonium* insurrexit
49. *in Responsione ad librum de studiis monasticis*. Propere *Abbatis Trappensis* responsioni *Animadversiones* opposuit *Mabillonius* anno 1692 ineunte. Controversiam hanc copiose enarravit *D. Josephus Porta*, Casinensis Theologus, in *Historia Univ. Salisb. I, 4, pag. 62*. De Academia Salisburgensi, quam *Benedictini* illustrant docendo, fuse disserit Autor & copiose. *Marcus Sincas*, Archiepiscopus Salisburgensis, condidit a sese Gymnasium
52. *54.*

sum A. 1617 ibi Patribus Benedictinis demandavit. *Leo Paris*, successor ejus, id A. 1622 in Academiam evexit. Primum ejus Rectorem egit *Albertus Keuslin*, Ottoburanus, paulo post in Abbatem monasterii ad *S. Petri* ibidem electus, quo ex tempore hoc monasterium cepit doctorum virorum ac doctrinæ reddi officina atque seminarium. Sub finem porro superioris Seculi in Bavaria monasteria Ordinis Benedictini circiter viginti societatem religiosam, quam vocant Congregationem, tum ad concordem regularis disciplinæ observantiam, tum ad studia literaria promovenda, magno cum incremento utriusque interunt. Leges, quas ipsa sibi prædefiniverant, & *Innocentius XI* A. 1686 approbavit, apud Autorem legendas esse, monemus. Frisingæ novis scholis initium dedit *D. Romualdus*, Abbas Etta-
lensis, annuente Episcopo Frisingensi, *Joanne Francisco*. Fundatio ad annum 1720 est referenda. Scholam Roschacensem ad lacum Podamicum aperuit *Pius*, princeps & Abbas S. Galli A. 1657, abrogavit vero *Leodegarius*, Abbas, A. 1696 electus, ac A. 1717 Neo-Ravenspurgi in exilio defunctus. Gymnasium Rorwilanum, ab Abbatibus fœderatis in Suecia A. 1673 apertum, brevi post desit. Principale Monasterium Einsiedlense in Helvetia, Gymnasio aperto, in Bellinzonensi oppido A. 1675 curam literarum in sese suscepit, præunte Abbate & Principe *Augustino*. Seminarium scholæ Benedictinæ, in urbe Colonia A. 1617 conditum, autore gaudet *Joanne III*, Abbate Braunwillerensi, at posthæc desit florere. *Placidus Buchauer*, monasterii Cremisaniensis Abbas 56, scholam monasterii sui instauravit, & seminarium adauxit. Abbas coenobii Mellicensis, *Gregorius*, A. 1684 Theologiam speculativam & Philosophiam a duobus Professoribus jussit ibi doceri. Literarum cultura *Benedictina* persistit adhuc in Augia majore Brigantina. Academia *Benedictina* in Monasterio S. Michaelis ad Mosam intra diocesim Virdunensem floret, quam Cel. Abbas *Calmetus*, ac *Matthæus Petitdidier*, olim illustrarunt. Multis ante annis inter Hispanos Vallisoletani Patres decreverunt, ut in Congregatione perpetuo sint tria Collegia, in quibus artes liberales & Philosophia doceantur, & quartum, in quo Theologia prælegatur.

Pag. 55.

56.

58.

59.

61.

62.

Philo-

- Philosophiæ docendæ destinatum *S. Stephani del Ribas del Sil*, *S. Juliani de Samos*, & *S. Mariæ de Vrache*, Theologiæ tradendæ attributum *S. Vincentii Salmanticæ*, Collegium. Constitutiones instituti Barcinonensis formis publicis prodierunt descriptæ. Et quid dicemus de cœnobiis *Benedictinis*, per Italiam, Belgium, Galliam, ac Lotharingiam, spectabilibus? Inter Polonos in Plocensi monasterio Philosophia ac Theologia; in monasterio *S. Crucis Jus Canonicum*, docetur. Illud condidit A. 1670 *Joannes Carolus de Wierzchowice Kopec*, Palatinus Plocensis, hoc autem instituit *Casimirus Radziowius*, Dux in Olyka. Refellit Autor eos merito, qui credunt, cœnobia in primis sui initiis nil nisi scholas existisse, secutus *Joannem Mabillonium* in *Tr. de Stud. monast. Part. I Cap. I pag. 3*. In describendo monasterio Casinensi ipse est satis longus, quantum ad scholam, in eo florentem, attingit, quam quippe *Benedictus XIII* A. 1725 in literis bullatis laudavit, olim inibi Monachus ipse. Prædicat Fuldensem scholam, & interiorem, & exteriorem, cujus moderatores dicti fuerunt *Scholastici*. Scholæ cœnobii *S. Galli*, cujus prima jecit fundamenta *Grimaldus*, Abbas, præconem agit justissimum; simulque adversus *Joannem Launojum* ac *Tribemium* ostendit, *Hermannum Contractum* semper fuisse Monachum Augiensem, nunquam Sangallensem, multo minus discipulum *Hilperici*, innixus fidei *Joannis Egonii*, qui de Viris Illustribus Augiæ Divitis *Part. II Cap. 28* scripsit. Gloriam scholæ cœnobialis, quæ floruit Augiæ Divitis in monasterio, adversus *Conringium* vindicare laborat, laudans *Heitonem*, qui, vivente *Carolo M.*, sacras ibi literas docuit, ac Abbas, immo postea Episcopus Basileensis, evasit. De celeberrimo quondam Augiensi asceterio nunc valet illud: *nunc desolatam perflant Zephyri*. Dicit deinde Autor de Floriacensi monasterio, ad Ligerim supra Aurelianos sito, de schola *Corbejæ* novæ ad *Vifurgim*, ad *S. Anscharium* referenda, & ad annum fere 1343 florente, de ludo literario monasterii *Hirsaugiensis*, ejusque *Scholasticis*, eruditionis gloria magnis, nec non cœnobiis *Beccensis* in *Neustria*, a *B. Herluino* fundati. Progreditur ad Prioratum *S. Benedicti de Oxonia*, quæ vulgo adhuc Collegium *Glocestrense* vocatur. Hujus instituta,
- A. 1444

A. 1444 in Capitulo provinciali condita Northamptoni, ex *Reynero* profert. Exponit de Collegio Cluniacensi, quod A. 1269 Parisiis *Yvo de Vergy*, Abbas, condidit in usum scholarium monasterii Cluniacensis, qui Lutetiam ad scientias porro imbibendas mitterentur. Instituta & consuetudines ei præscriptæ Pag. 121.
Henricus de Fauteris ad A. 1308 circiter, posthæc Episcopus *S. Flori* in Arvernia. Haud prætermittit Autor Collegium *Anselmo-Benedictinum*, Romæ a *D. Andrea Deodato* constitutum, 128.
quod illustrarunt *Alexander Lellius* A. 1664, *Alphonfus Mariconda* A. 1687, *Josephus Porta* A. 1687, *Joannes Antonius Orsatus* A. 1700, *Joannes Baptista de Miro*, *Bonaventura Finardi*, *Nicolaus Maria de Tedeschis*, *Marianus Armellinus*, qui *Bibliothecam Benedictino-Casinensem, sive Scriptorum Casinensis Congregationis*, scripsit, *Leander* ex Comitibus *de Porzia*, *Georgius Thierra*, qui docendo hic operam ab A. 1726 usque ad A. 1732 navavit. Addit idem scholas monasterii Ettalensis, quas *Placidus*, Abbas, A. 1672 Landspergæ in Bavaria natus, A. 1709 id honoris consecutus, fundavit, ejusque successor, *Bernhardus*, 143.
auxit, ex *Carolo Meichelbeckio* satis notas, *Hist. Frising. T. II pag. 497*. Et hæc quidem recensentur *Capitibus duobus*. Tertio monumentum eis exigitur ære perennius, qui e scholis & institutione *Benedictinorum* prodierunt. *Gelasii II*, apud Casinenses formati, exhibetur tandem vita. Memorantur summi viri, qui a *Benedictinis* fuerunt literis ac virtutibus imbuti. *Bruno*, Archiepiscopus Colonienfis, usus fuit præceptore *Baldrico*, Episcopo Trajecti ad Rhenum, ubi regulæ *Benedictinz* observatio, a *S. Willibrordo* instituta, vigeat. *Burchardus*, Episcopus Wormatiensis, profecit adolescens in literis præeunte *Olberto*, Monacho Gemblacensi. A *Benedictinis* instituti fuerunt *Adelbertus*, 145.
Archiepiscopus Magdeburgensis, *S. Bemmo*, Misnensis Episcopus, *Ditmarus* Merseburgensis, *Heribertus* Colonienfis, *Henricus* Trevirensis, *Wolfgangus* Ratisbonensis, *Dagino*, Archiepiscopus Magdeburgensis, *Fulco* Remensis, alisque complures. 149.
Huc referendi *Pipinus* ac *Carolus M.*, *Lotharius* & *Carolus Calvus*, 150.
Imperatores, *Robertus*, *Hugonis*, Regis, filius, isque discipulus *Gerberti*, *Ælfredus*, *Rex Angliæ*, *scholæ Oxoniensis* conditor, at 157.
operum

Rrrr

- Pag. 163. operum uno plurium scriptor, *Otto II*, Imperator, cujus ad *Gerbertum*, præceptorem, adhuc Epistola exstat, nec non nomina aliorum summa autoritate heroum. Intexit Autor postea commercium epistolare, quod *Joachimum*, Marchionem Brandeburgensium, inter & *Joannem Tritheimium* intercessit. De eis, qui Ordinis *Benedictini* exstiterunt Mecænates, nihil est, quod moneamus. Specialiora sunt, quæ ad patronos *Edmundi Martene*, Autoris ac scriptoris ex eadem *S. Mauri* Congregatione celebratissimi, spectant. De Bibliotheca *S. Benedicti & Benedictinorum* primorum Autor nonnihil affert in medium, ingenue tamen fassus, eam satis exigui numeri fuisse. Emicat inter ceteras hodie Bibliotheca Casinensis, in qua exstant multi bonæ notæ Codices Græci præter Latinos. Bobiensem Bibliothecam, plurimis olim optimisque refertam Codicibus, qui inde in Bibliothecam Ambrosianam translati fuerunt, prædicant univervi. Juvat præterea significasse Pomposianam, circa A. 1093 prope Ravennæ oppidum florentem, Floriacensem, Corbejæ veteris, Antisiodorensis, Rhemensis, Cluniacensem, cujus MSti Codices Genevam deportati, Lotharingicas, Gemblacensem, incendio devastatam, San-Bertinianam, &c. Ne quidem Autor omittit Bibliothecam monasterii *S. Blasii* Northemenis. Inde divertitur ad Grammatophylacia, Casinense, San-Dionysianum, cui contra *Bartholomeum Germonium* pro causa *Mabillonii* tuenda auxiliatur, Spanheimense, Hirsfeldense, Mellicense, &c. Autori lubuit vitas præfectorum Bibliothecis ac Archivis ita recensere, ut haud facile perspicere detur, unde istas, vel earum partes, depromserit. Subtexuit ad hæc *Benedictinorum* itinera literaria, nominatim *S. Adonis*, *Gotscelini*, *Adelardi*, *Joannis Bostoni*, *Ansonii Yepesii*, *Anselmi Pajoli*, *Angeli Mariae Quirini*, *Pauli Langii*, Monachi Zwicciaviensis, quo *Tritheimius* fuit usus, *Claudii Eriennot* ad annum 1673, *Joannis Mabillonii*, *Bernhardi Montfaucon*, *Edmundi Martene* ac *Ursini Durand*, *Peziorum* fratrum, *Bernhardi & Hieronymi*. Accedit tandem hæc Index, mediocri diligentia adornatus. Autorem exposuisse nihil de coenobiis Lammespringe, *S. Godehardi* intra mœnia urbis *Hildenesheimii*, *Ringelheim*, *Gandersheim*, *Huisburg*, &c. videtur

videtur nobis res similis portento. In coenobio certe Lammespringe, quod *Benedictini* Congregationis Anglicanæ, viri humanissimi æque ac doctissimi; habitant, Grammatophylacium & Bibliotheca visentibus gratissima præbent spectacula. Primus Abbas hujus Congregationis Opera scripsit haud vilioris metalli, nec de reliquo is negligendus fuit.

HISTOIRE DU PRINCE FRANCOIS EUGENE de Savoie, &c.

id est,

HISTORIA FRANCISCI EUGENII, SABAUDIÆ Principis, Imperatoris ac Imperii Ducis bellici supremi, locupletata figuris, æri incisus, quæ delineationes locorum pugnis illustrium exhibent, atque ornata numis, ad rem ipsam dextre intelligendam necessariis.

Tomus V.

Amstelodami, impensis Arkstei & Merkusii, librariorum Lipsiensium, 1740, 12.

Alph. 4 plag. 13.

Nitorem castitatemque dictionis, fidem notitiamque e fontibus ipsis hausitam, & æquabile digestumque tractationis genus, ad Heroem, coelitibus, virtutis ornamenta secutis, adscribendum atq̃ulit Auctor, quisquis sit, elegans & doctus, & de his, qui maximi illius Ducis res gestas deducta orationis serie expositas legere cupiunt, satis bene meritis. Exoptata ei adspiravit occasio proficiendi ex Hungaro quodam, & per eum Vindobona adipiscendi diversa manuscripta de illustribus Herois sui factis ac dictis. Quo factum est, ut passim dissideat ab iis, quæ *Du Mont* in *Historia militari* (*Histoire militaire*) *Eugeniana* tradidit. Subinde consuluit ac testem appellavit Italum, qui *Vitam C. pugnis Principis Eugenii* literis memoriæque sermone vernaculo prodidit, & cujus e libro proxime ea decerpemus, quæ e re fore publica existimamus. Autorem Historiæ, qui Germanica lingua usus fuit ad *Eugenii* memoriam omnî cum

Rxxx 2

æter-

æternitate adæquandam, minus laudat, injuriis quippe & elo-
 gius supra, quam par erat, onustum, artisque cogitandi non fa-
 tis gnarum. Nec tamen ei fidem detrahit omnem, siquidem
 ad eum nonnunquam respicit, ejusque testimonio sese firmat.
 Chartæ nitor, typothetarum diligentia, & figuræ, ad pulcherri-
 mum modum affabrefactæ, libris non possunt non singulis amoc-
 Tom. I nitatem & pretium conciliare. Loca, in quibus prælium Zen-
 pag. 220. tensæ ad Tibiscum, illud ad Clarios (*Chiari*), Cræmonam, Lu-
 zaram, & Hochstetensæ, A. 1704 commissum, in æs incisâ fue-
 runt nitide & eleganter. Idem pronuntiandum est de prælio
 Cassanensi anni 1705, de obsidione Augustæ Taurinorum, de pu-
 gna Odenardenfensi anni 1708, de insultibus obsidentium *Isfulam seu*
Lille, de prælio ad Malplaketum, in quo fœderatorum plures,
 quam Gallorum, occiderunt A. 1709 d. 11 Sept., de pugna ad Pe-
 trowaradinum A. 1716 d. 5 Aug., & de obsidione Bellogradi,
 A. 1717 tentata, tabulis delineationibusque expressa. Non
 est, quod tibi persuadeas, Lector, Autorem, in narratio-
 nis planæ & vinculis adstrictæ carceribus conclusum, ab Actis
 publicis abstinere, quin potius ipse Epistolas *Eugenii* nu-
 merosas, pacta, fœderum conditiones, leges belli moderatri-
 ces, ac momenta & verba transactionum, passim in lucem pro-
 duxit, & nihil in diligentia sua desiderari passus fuit, ut si-
 cere & ornate veritatem apte & ordine expositam cum orbe li-
 terato humanitatisque haud experte communicaret. Ni falli-
 mur, Angli, exemplo ejus excitati, denuo Vitam Principis *Eu-*
genii sermone suo edifferendam sibi proposuerunt, ac formis cu-
 rarunt publicis describendam. Nisi res *Eugenii* per ora hominum
 volitarent: nisi etiam animus nobis esset, ex scriptore Italo pleni-
 ora proxime apponere decerpta; in præsens fercula cœnæ dubiæ
 compendiosa essemus apparatus. Verum quem usum habere
 poterit gutta una & altera? Invitamus potius Lectorem ad quie-
 tum illud æquor, quod Autor reclusit, in quo scopulorum
 nihil, nihil acoris, metuendum, sed potius Nymphæ omnes
calum tempestatesque serenans.

HISTOIRE DU CHRISTIANISME D' ETHIOPIE
 & d' Armenie &c.
 hoc est,

HISTO-

*HISTORIA CHRISTIANÆ RELIGIONIS, PER
Æthiopiā & Armeniam florentis, Autore MATURI-
NO VEYSSIERIO LACROZIO, Professore Philoso-
phiæ emerito, Bibliothecario & Antiquario Re-
gis Prussorum.*

Hagæ Comitum, apud viduam Vieri & Petrum Paupie, 1739, 8.
Alph. 1 plag. 3.

Quemadmodum Amplissimus Autor aliquot abhinc annis Historiam *Nestorianismi* multo cum doctrinæ apparatu est persecutus; ita in præsentî Commentatione id agit, ut, qua ratione *Monophysitarum* doctrina per duas, conspicuas satis, propages inter Æthiopas atque Armenos se diffuderit, edoceat. Equidem frustra hic aliquis requirat continuam utriusque ecclesiæ historiam; observationes tantum aliquas, ad illius statum spectantes, exhibet Autor, subinde digressiones utiles ac eruditas instituens. Cum libellus hic ea lingua sit exaratus, quæ hodierno die nemini fere ex eruditis est ignota: prætereaque is ipse jamdum in sermone vernaculum conversus; ab eo recensendo abstinere licuisset. Sed hic honor est habendus Viro vasta eruditione ac meritorum in rem literariam magnitudine illustri, ut hujus ipsius eximii factus, quo vix excluso, non sine insigni literati orbis detrimento ipse mortalium numero est exemptus, aliquam in his Commentariis nostris mentionem faciamus. Opusculum in *quatuor* dispertitur *Partes*. *Prima* investigat originem atque progressum *Monophysismi pag. 1-88*; *altera* exhibet relationem de Æthiopia, quam *Jo. Bermuder* consignavit, *pag. 89-268*; *tertia* explicat progressum & interitum missionis *Lusitanicæ* in Æthiopia *pag. 269-326*; *quarta* destinata est historię ecclesiasticę *Armenicę pag. 327-402*. Potiora ex his, quantum instituti ratio permittet, enotabimus. Sub initium *Libri I* monuerat, controversias de incarnatione Jesu Christi, *Seculo V* exortas, quas non tam veritatis eruendę defendendęque amor, sed ambitionis ac privati odii studium, excitaverit, in duas factiones discessisse, *Nestorianorum* ac *Monophysitarum*, *logomachias* multas admittas, & terminos perceptu adeo

- difficiles adhibitos fuisse, ut aliquando *Nestoriani* pro recte sentientibus habiti, & Monophysitæ orthodoxis sint annumerati. Posterius probat exemplo scriptorum, quæ *Dionysii Areopagite* nomen mentiuntur, quorum Autorem Monophysitam fuisse pertendit. Generatim de illorum Autore pronuntiat, fuisse hominem ingenio non destitutum, disertum, & suo modo doctum, stilum esse affectatum, & si quis omnia pensiculatus confligat, id apparere, Autorem dato studio se occultare & credulitati lectorum imponere voluisse. Docet porro, mentionem illorum omnium primam factam fuisse in collatione Constantinopolitana, A. C. 532 inter Orthodoxos & Severianos instituta. Concinnata esse eum in finem, ut Monophysitarum opinionibus, per *Theophilum Alexandrinum* ac alios emollitis paululum, venerabili aliquo nomine præsidium quoddam pararetur. Huic negotio conficiendo per illam tempestatem aptiorem existisse neminem *Synesio*, *Theophili* amico, Episcopo Ptolemaidis, viro vasta quidem eruditione instructo, sed qui pudori sibi non duxerit, alios, etiam in religionis negotio, fraudibus circumvenire. Probat hoc *primum* ex convenientia dictionis tum commentitii *Dionysii*, tum *Synesii*, quæ potissimum inter hujus *Hymnos sacros* & illius librum *de Nominibus divinis* animadvertatur. *Hymno III* Deum patrem appellari *πρωτὴν πωρῶν*, fontem fontium, in libro *de Nomin. div. πρωτῶν θεότητων*. Cap. IX legi *βῆθος ἀπερίληπτον*, quocum conveniat omnino *βῆθος ἀεργετος* *Hymn. III pag. 323*. Nomina divina, commemorata *Dionysio*, eadem esse, quæ *Hymno I & II Synesii* occurrant. Orationem *Synesii*, quam patri *Osridis Lib. I de Providentia* accommodet, eandem fere esse, quæ legatur in libris *de divina Hierarchia*. Monachos & *Dionysium* & *Synesium* appellare *θεοσπεύτας τῷ θεῷ*. *Secundo* ad Opera hæc effingenda requisitum fuisse virum vastæ eruditionis, nec vulgaris eloquentiæ, talem autem præter *Synesium* Sec. V appellari posse neminem. Cum autem non illico excitata legantur, probabile esse admodum, in Bibliotheca *Theophili* asservata fuisse, usque dum tempus commodius suppeteret. Quod autem *Cyrillus* ad scripta hæc provocaverit, ab ipsius genio alienum non esse, qui
- sub

sub nomine *Athanasii* scripta quædam *Apollinaris* in causa *Nestorianâ*, non diffidente le *Quien*, appellare, imo fidei propius esse, ipsum illa confinxisse. Inde digreditur ad controversias, agitata inter *Nestorium* & *Cyrillum*, quorum ille in Concilio Ephesino I fuit condemnatus, sacro munere exutus, inque exilium relegatus, restituendus, nisi mors intercessisset. Habito Concilio, Monophysitarum doctrina prævaluisset, quemadmodum *Jo. Cassiani* & *Marii Mercatoris* opera horum erroribus sunt inquinata, nisi *Eutyches* limites, quos posuerat *Cyrillus*, egressus esset, A. 448 in Concilio Constantinopolitano per *Flavianum*, summum sacrorum antistitem, condemnatus, quemadmodum vice versa *Flavianus* per illos, qui bene cupiebant *Eutychi*, in Ephesino sic dicto *λησρικῶ* anathematis fulmine percussus, itaque male verberibus est affectus, ut ex vulneribus non multo post decesserit. Qui motus ut componerentur, A. 451 novum aliquod Concilium Chalcedone est convocatum, nihilo tamen minus Monophysitarum errores per *Ægyptum* & *Syriam* non tam per doctrinæ suæ demonstrationem, quam crudelitatem & lanienas, quas natura humana horret, ingentia sumserunt incrementa. Inde ostendit Cel. Autor, ex Monophysitis illustre nomen adeptum esse *Severum*, Patriarcham Alexandrinum, cujus Opera, Græco sermone exarata, olim quidem asservata fuerint in Bibliotheca *Coisliniana*, in præsentia fani S. Germani, mortuum A. 539, quem tanto dignentur honore sectatores, ut in *Doxologia* Coptica, quæ habeatur in memorata Bibliotheca, ipsum appellent *magnum propugnatorem, qui pro religione orthodoxa decertaverit, quique orbem terrarum gloria Dei repleverit*. Hunc eloquentia & eruditione superare *Philoxenum*, Episcopum Hierapolitanum, cui, *Assemanno* iudice, primæ inter scriptores Syros debeantur, ab adversariis tum causa peculiarium hypothesisum, tum quod sese imaginum cultui, jamjam obrepenti, opposuerit, calumniis oppressum, ut primum quidem in exilium egeretur, inde fumo suffocaretur, quod factum fuerit circa A. C. 528, cui ipsi in acceptis referenda versio Syriaca Nov. Test. quam ex exemplari *Mosis Meridinaei* Iacobitæ primus vulgarit *Andr. Widmanstadius*, distincta ab antiqua illa, quam Syri *psitta*, *simplicem*, appel-

Pag. 20-

27.

47-29.

29-32.

32-34.

34-36.

36-39.

- Pag. 39. appellant, quamque ab Apostolis arcessunt. *Jacobum Zanzalum*,
 40. aut *Baradeum*, Episcopum Edeffenum, multum ad errores il-
 los per Orientem disseminandos contulisse, mortuum A. 578, a
 quo nomen *Jacobitarum* Monophysitæ adoptarint. Ex horum
 40-42. numero etiam existisse inclytum *Mosen Bar Cepham*. A. 999
Phocam, Imperatorem, Monophysitas multum exagitasse, *Joannem*,
 Episcopum Antiochenum, factionis Monophysitarum *Jacobita-*
rum, cum aliis sacrorum administris Constantinopoli abduxisse,
 inque carceres compegisse, de qua injuria graviter sint conque-
 sti in literis synodicis, quas Arabice cum Latina interpretatione
 42-43. exhibeat *Assemannus Bibl. Orient. T. II pag. 133*, quocum con-
 ferri queat *Renaudotius in Hist. patr. Alexandr. pag. 356*. Ex illis
 etiam nomen aliquod sibi peperisse *Dionysium Barsalibi*, Præsulem
 Amidenum, cujus stilum & eruditionem multum quidem com-
 mended *Assemannus*, sed ad elegantiam & doctrinam *Philoxeni*
 non accedere, eruditionem ejus esse superficialiam, judicio sæpe
 eum labi, superstitioni nimium esse deditum, mortuum A. 1171,
 Commentarios in universam fere Scripturam, non excepta etiam
 44-45. Apocalypsi, reliquisse. Qua occasione errorem *Assemanni* notat Au-
 tor, ac si *Barsalibi Josephum*, Judæorum Historicum, Christianum
 45-46. fecerit, cum voce *ettamad* nihil aliud designare voluerit, quam
 46-47. ipsum Græcis Latinisque literis eruditum fuisse. Commentarium
 illius in Liturgiam Syrorum esse jejunum. Statuisse quidem ipsum
 præsentiam aliquam realem in sacra Cœna, sed quæ a Pontificio-
 rum transubstantiatione longe discedat, quam *Gregorius Abul-*
pharagius appellaverit opinionem novam & Syris inauditam. Sed
 47-52. omnibus *Jacobitis* eruditione præfert Autor *Gregorium Abulpha-*
ragium, primatem orientalium *Jacobitarum*, ætate sua eruditorum
 facile principem, natum in urbe Melitene ultra Euphratem A. 1226,
 dictum alias *Bar-Ebraum*, cujus parens *Aaron*, Medicus, supersti-
 tionem Judaicam, quod credibile sit, cum religione Christia-
 52-53. na commutarit. Per diverticulum docet, ex Judæis conver-
 sos in ecclesia Pontificia ad amplissimas dignitates ecclesiasticas
 evectos fuisse, v. c. *Paulum Burgensem* & *Joannem de Polanco*, sed
 spem hanc sequentibus temporibus ipsis eripuisse inquisitionem
 54-60. Hispanicam. Inde regreditur ad *Abulpharagium*, cujus vitam

ac fata breviter recenset, doctrinam ipsius ac moderationem multis laudibus tollit, scripta speciatim nominat, tanta ipsum apud aliorum partium doctores existimatione fuisse refert, ut, cum exsequia ipsius ducerentur, Patriarcha *Nestorianus* cum suis Episcopis, Armeni & Græci omnes, qui civitatem Maragam incolebant, pietatem ipsi suam sint testati. Tractationem hanc finit observatione, existitisse quidem inter Monophysitas viros doctrina magnos, sed, quod *Leonem Magnum*, ejusque Epistolam ad *Flavianum*, condemnaverint, Conciliumque Chalcedonense rejecerint, excusandos non esse; porro taxandos esse, quod suos non ad pietatem Christianam duxerint, sed rigida iis potius ac severa jejunia injunxerint, sicque eos ad crudelitatem excitaverint. Inde propius accedit ad historiam Ecclesie Æthiopicæ. Docet, Monophysismum, in Ægypto natum, per Æthiopiam se diffudisse. Concilii Chalcedonensis, instituti, ut turbæ sedarentur, eventum minus prospere fuisse, *Dioscoro* quippe in exilium misso, ejusque successore *Proterio* in ipsa ecclesia obruncato, binos semper Patriarchas Alexandriæ fuisse, alium ex partibus Græcorum orthodoxorum, alium ex Ægyptiis Monophysitis, quæ factiones mutuis contentionibus se labefactare sint annis, usque dum tandem A. 639 Ægyptus a Muhamedanis sit occupata. Curæ *Alexandrini* Patriarchæ subfuisse Ecclesias Christianas in Æthiopia, ad quas demiserit Patriarcham, quem appellarint *Abuna*, patrem nostrum. Inde subjicit quasdam observationes de scaturigine Nili, quam Jesuitæ missionarii se reperisse cum primis sint gloriati; docens etiam, qua ratione Lusitani omnium primum in Abyssinorum terras demigrarint, occasionem subministrante *Helena*, Imperatrice. Describit Abyssinos tum ratione corporis, tum ab indole animi; esse ipsos eximiis animi dotibus præditos, ad pietatem natura propendere, alienos a corruptelis Europæorum. In religione sectari instituta Monophysitarum, nisi quod nonnulli ad Lojolitarum præcepta declinent. Observare circumcisionem, quam tamen pro Sacramento non agnoscant, abstinere a cibis in lege *Mosaiica* vetitis, Sabbatum aliosque ritus, Judaicis conformes, obire, unde colligit Autor, esse ipsos propaginem Christianorum Nazarenorum, nec causam habuisse Jesuitas, quare circum-

Pag. 62.

63.

64. 65.

66-68.

68-73.

73-75.

76-78.

78-79.

Ssss

circum-

- circumcisionem illorum ita exagitarint, cum forte qua tales sint vocati, quo in casu valeat monitum Apostoli *1 Cor. VII, 17-20.*
83. *Jobum Ludolfum* in *Historia sua Æthiopica* leviores quidem errores admisisse, sed illos adeo acrem reprehensionem *Renaudotii* non meruisse, nec causam fuisse, quare illam, repressam licet, recoxerit *le Grand* Missionarius. Quinque ipsos numerare *Sacramenta*, sed hanc notionem more Græcorum sumi pro mysterio, doctrinam scilicet de *sacrosancta Trinitate*, *Incarnationem filii Dei*, *Baptismum*, *Evcharistiam*, *Resurrectionem* denique *mortuorum*. Hæc ad statum Ecclesiæ Abyssinæ spectant. Quod ad statum politicum, commemorat, qua ratione *David*, Abyssinorum *Augustus*, auxiliis Lusitanorum confisus, in animum induxerit suum, Muhammedanos terras, quas prope mare rubrum occuparint, exuere; quod cum illi intelligerent, copias in Æthiopiam misisse, qui, fuis aliquoties Abyssinis, integram terram suam redegissent potestatem, nisi Lusitani præsto ipsis fuissent. Hinc *Libro II* exhibet integram relationem expeditionis hujus, sermone Lusitano A. 1565 Ulyssipone autore *Jo. Bermudez* luci datam, quæ quoniam rarissima fuit & curiosa admodum, prætereaque Autor pluribus rebus non tam interfuit, quam præfuit, totam inserere, quam illius compendium tantum aliquod dare, maluit. Complectitur res in Æthiopia gestas ab A. 1520 usque ad A. 1559. Argumentum illius hoc est. Lusitanorum auxiliis Abyssini Muhammedanos diversis cladibus straverunt, omnesque terras, sibi ereptas, recuperarunt. Videntes autem Abyssini, *Joannem Bermudez* id agere, ut prisca ritus ac patria religio, introducta Romana, abolerentur, totumque imperium obsequio Pontificis Romani submitteretur, adhæc verentes, ne Lusitani ipsos aliquando sub jugum mitterent, eundem ab omni negotiorum, tum civilium, tum sacrorum, administratione removerunt, ut tandem, relicta Æthiopia, Ulyssiponem redire cogeretur. Relationem hanc Cel. *La Croze* potiorum ducit recentiorum Jesuitarum narrationibus, cum illi plurimum dent odio, ipse vero *Bermudez* per tot annorum spatia in Æthiopia se versatus, ac interiores illius provincias perreperarit, quas alii ne quidem attigerint. *Libro III* enarrat missionis Jesuitarum in Æthio-

Æthiopia initia, progressus, incrementa, tandemque inauspicatum exitum. Hanc moliti sunt, ex quo ordo est confirmatus. Ipse *Lojola* hoc in se negotium suscepisset, si per Pontificem licuisset. Illud igitur creditum est *Nunnez Barreto*, qui *Ulyssiponē* Patriarcha *Æthiopum* consecratur, & instructus literis Regis Lusitaniz atque ipsius *Lojola*, quas tamen *Juannis de Palanco* fuisse existimat Noster, eo destinabatur, sed *Goz* substituit, ad *Æthiopes* ablegato *Andrea d' Oviedo*, ac aliis ejusdem familie sociis, qui ad *Abyssinos* accesserant sub finem Martii A. 1557. Admittitur ad Imp. *Claudium*, adversus quem cum disputando nihil valeret, diro execrationis carmine & Imperatorem & integram gentem percutit; nec res illorum feliciter processerunt imperantibus *Adama Segued* & *Malac Sagbed*, ut, paullatim exspirantibus missionis sociis, retro laberentur. Opus hoc renovatum est regnante apud Hispanos ac Lusitanos *Philippo II*, qui, Jesuitarum precibus motus, ad Imp. *Malac Sagbed* literas dedit; sed eventus non respondebat, aliis in duros carceres conjectis, alio capite truncato. Feliciter esse licuit *Petro Pays*, qui, *Æthiopiam* ingressus, quoniam Imperatori *Seltam Segued* prudentia ac consilio difficilibus temporibus adfuerat, rem eo deduxit, ut legatio ad Pontificem Romanum & *Philippum* Hispanum A. 1613 decerneretur, religio Pontificia multa vi stabiliretur, *Alphonsus Mendefius* Patriarcha totius *Æthiopiæ* A. 1625 nominaretur, Imperator in publicis comitiis, præstito jurejurando, se ac imperium in Pont. Rom. obsequium A. 1626 d. 11 Febr. transcriberet, qui ritus Romanos sequi abnuebant, interficerentur, monachi ac anachoretæ partim neci darentur, partim, ubi in cavernas se abdidissent, fumo suffocarentur. Passim quidem Principes ac integræ nationes pro avita religione arma capiebant, illis autem feliciter prostratis, animus Jesuitarum, speciatim *Mendefii*, ita crescebat, ut in jura Augusti & imperii involare nulli dubitarent. Sed videns Imperator, novos usque motus ipsum excipere, tandem supplicibus procerum precibus de vi dejectus, edictum publicabat, quo cuicumque liberam optionem faciebat, cui sese parti addicere vellet. Incredibilem lætitiã agebat populus, a Jesuitis catervatim descisciebat, templa illo-

- rum magnifica occupabat, multa quidem in contrarium affe-
 rente *Mendesio*, sed surdas Imperatoris obrundente aures. Gra-
 Pag. 313- viora perpeffi sunt, *Seguedo* A. 1632 viventium numero ex-
 317. emto. *Basilides* quippe, qui succedebat, *Mendesium* omnesque
 Jesuitas ob tyrannidem exercitam Fremonam, ademptis prius ipsis
 omnibus armis, in exilium ire iussit. In via omnibus bonis
 317-320. exuebantur, cumque Fremonam venissent, novo mandato ipsis
 est injunctum, ut omai regno Tigrensi, in quo Fremona sita
 erat, excederent, & ad Indos transmitterent, qui, ubi porta
 exirent, ingenti pecuniæ summa se redimere sunt coacti. A
 320. 321. quo tempore Romano-Catholicorum nomen adeo invisum red-
 ditum est Abyssinis, ut illud ne quidem auribus ferre possint.
 322. Sub finem de Abyssinorum antistitibus monet, esse ipsos fere
 monachos Ægyptios, omnis doctrinæ rudes, qui, externis reli-
 gionis ceremoniis occupati, instructionem gregis susque deque
 324. habeant. *Gregorium* Abbatem a calumniis *Renaudotii*, *Grandii*,
 325. aliorum, Autor vindicat. *Libro IV* describit statum ecclesiæ Arme-
 nicæ, præmopendo, inter linguam præscam Medorum & Armenicam
 affinitatis multum intercedere. Probat hoc exemplis nominum
 Medicorum, apud scriptores Græcos superstium. *Διόννης* esse
 ipsum Armenicum *Daïak*, tutorem, nutritium; *Asthyages* esse no-
 men divinum *Ast-vades*, d. ipsis efferri ut Græcorum γ. Per-
 fas autem Reges suos Deorum instar coluisse, inter omnes consta-
 re. *Satra*, quæ vox occurrat apud *Aristophanem* in *Acharnen-*
sibus, notare magnum regem, unde *satrapa* ortum suum du-
 cat, quæ vox in libro *de Mundo*, *Aristoteli* tributo, explicetur
 per *servum magni regis*; idem sentiendum de nominibus
 325-332. Medicis, apud *Danielem* & *Efram* occurrentibus. Falsum esse,
 quod *Chardinus* & *Thevenotius* perhibeant, a quatuor demum,
 vel ad summum septem, Seculis literas habere cœpisse, cum utan-
 tur versione totius S. Scripturæ præstantissima, Sæculo V circa A.
 404 confecta. Duos Græcos impostores, *Isaacum* & *Niconem*, qui
 sese Armenos conversos sint mentiti, labis multum suis cal-
 umniis integræ genti adpersisse. His præmonitis, Autores no-
 332-338. minat, qui res Armenorum attigerunt. Sæculo X, autore mona-
 cho Græco, *Gregorio de Nareka*, imaginum cultum ad ipsos tran-
 sivisse,

fuisse, XII & XIII conjunctionem cum Latinis constituisse; qua occasione numum aliquem illustrat Autor, memoratum jamdum *Cupero ad Lactantium*, cujus pleniorē sese explicationem in Pag. 338-
Dictionario Armenico dedisse asserat. In religione alia a Græcis, a Latinis alia, mutuatos. Controversiam *Monothelitarum* & *Adoptianorum* in meras fere verborum pugnas exire, in jejuniis nimis esse rigidos, crudelitates exercitas non tam gregi, quam gregis autoribus, esse adscribendas, a quibus tamen hodierno die abstineant. Ipsi Nestorianis & Monophysitis meliori jure Christianorum nomen competere, quam quidem Hispanis atque Lulitanis, ob male sanam horum superstitionem & immanem sævitiam. *De Dioscoro*, ejusquē cum fœmina quadam, *Irene*, consuetudine, intelligendum esse Epigramma *Antbul. Lib. II.* Orientales Christianos fundamenta Christianæ religionis servasse, de divinitate Christi, ejusque redemptione, recte sentire, de processione Spiritus sancti facile consensus, modo termini rite explicentur, doctrinas quædam Romanæ ecclesiæ adoptasse, a quo tempore expeditiones in Palæstinam instituta, transubstantionem ipsis fuisse ignotam prorsus, illam haberi debere pro sequela opinionis Monophysitarum, foram temporibus ignorantæ, liturgias ipsis sub nomine missalium non venire. Quæ in fine Opusculi hujus affert de non speranda conjunctione ecclesiæ Orientalis cum Romana, removendis anathematismis a religionis negotio, reducendo Christianismo, ut excludantur contentiones, ad salutarem cognitionem & vivum amorem, de emissariorum Jesuitarum studio, non tam quærentium, ut animas Christo lucrentur, quam ut conversos populos Regibus suis subjiciant, talia sunt, quæ attentionem merentur. Ex lectione elegantissimi hujus libelli Lector & utilitatem & voluptatem capiet. Multas novas observationes ex vastæ eruditionis penu deprimit eruditissimus Autor; si quid vero non justo loco positum inveniet Lector, vel præter necessitatem repetitum, id, speramus, dabit extremæ ipsius senectuti ac infirmitatibus, quibuscum jam tam conflictabatur.

Johann Jacob Mosers Heutige Staats-Verfassung
 des Deutschen Reichs, &c.

hoc est,

Ssss 3

JOAN-

JOANNIS JACOBI MOSERI, POTENTISS.
Prussorum Regi & Elect. Brandenb. a Consiliis sanctiori-
bus, plenior Descriptio Juris publici S. R. Ger-
manici Imperii, & singularum ejus
partium.

Tomus I.

Ebersdorfii, apud Bernh. Ehrenfried Vollrathium, 1740
 & 1741, fol.

Alph. 12 plag. 16.

Grande, ac viginti aliquando *Tomos* excessurum, Opus molitur Celeberrimus *Moserus*, Vir natus ad libros scribendos, & inter nostræ ætatis Jctos, qui Juris sibi publici prudentiam præcipue excolendam sumserunt, locum, si non principem, tamen principi proximum, occupans. Tanta est ejus in componendis ingenii sui monumentis dexteritas, ut non tam scribere, quam in chartam effundere, verba omnia videatur. Inde factum etiam, ut *primus* hic Juris publici particularis *Tomus* non sibi multorum annorum spatium vindicaverit. Nostrum est, ut, quæ hanc in rem consilia mente concepit, non patiamur ignorare Lectores nostros. Haud adstringet sese doctissimus Vir exacti ordinis legibus, sed modo hunc, modo illum, Imperii Romano-Germanici Statum, ejusque jura, describet. Interim tamen in *Tomos* singulo tradere nonnihil, quantum fieri potest, constituit de Electoribus, ecclesiasticis pariter ac secularibus Principibus, Prælatibus, Comitibus, & Imperii Civitatibus. Quamprimum elaboraverit Partem aliquam, communicabit ejusdem summa capita, imo & integrum manuscripti operis exemplum, cum Statu illo, ad quem res pertinet, eum quidem in finem, ut adjiciantur, quæ prætermittenda, utque deleantur & immutentur, quæ plane non, vel aliter saltem, dicta Status ille velit. Ne quis vero Statuum hac quasi benignitate sua abutatur, nonnullis eam legibus restringit Vir Celeberrimus. Primo enim haud facile se ait permissurum, ut vel alius imperetur ordo, vel integra capita limæ severiori subjiciantur. Deinceps, opus esse priva-

privatum, non publicum, monet, ideoque deprecatur censuram, si parum ad cujusquam mentem aut præjudicatas opiniones cesserit labor. Tum rogat, ne quis ab ipso postulet, ut adversas sibi summorum in Imperio Judiciorum sententias, documenta de gravaminibus, religionis præcipuè causâ motis a civibus, & quæ sunt alia, sine magni momenti rationibus exulare ex Opere suo jubeat. Multo minus unus alterve Statuum impetrabit ab eo, ut controversiis sese illustribus immisceat, partisque inimicæ argumenta vel silentio prætereat, vel confutet. Hinc, si quid ipsi exhibitum fuerit, quod altioris videatur indaginis, brevi observatione indicabit, non se hujus rei esse autorem. Tandem non vult longam esse censuræ moram, sed, si justo neclatur illa diutius, pergunt operæ in excudendo, nec id grave Statibus fore sperat, cum jure perfectio ab ipso exigi non possit, ut manuscripta sua volumina submittat examini aliorum. Quælibet Pars, quæ totam regiminis formam Status singuli delineabit, vendetur separatim, ut iis præstantissimus Autor commodet, quibus ad comparandas Partes omnes vel animus deest, vel nummi. Hæc de Opere dicta generatim sunt. Nunc, quid in *primo* ejus legatur *Tomo*, paucis significabimus. Principem tenet locum introductio universalis in Jus publicum particulare, quæ ipsa septem Capita complectitur. Hanc excipit Jus publicum Episcopi Augustani; Imperialis Abbatix Baidensis; Civitatis Imperialis Cellensis; Serenissimæ Domus Anhaltinæ, Abbatix Gernrode, Comitatus Holtzapfel, & Dynastiæ Jever; liberæ Imperialis Civitatis Aquisgrani; Episcopatus Constantiensis, vel Abbatix Reichenaviensis. Finem imponit labori Archiepiscopatus Trevirensis. Et his *Tomus* ille constat. Complura Vir Celeberrimus attulit, quæ non ingrata erunt amatoribus publici Juris; ideoque, si vino vendibili non opus est hêdera, auguramur, fore, ut haud pauci novum hoc, & ante a nemine tentatum, Opus sibi habeant commendatissimum. Optamus tantum singularis industriæ Autori ad perficienda, quæ cepit, successus prosperos, ne in Bibliotheca scriptorum promissorum, vel affectorum, ejus aliquando nomen inveniatur.

JOAN-

JOANNIS VAN MUYDEN, *ICTI ET ANTE-
cessoris, Compendiosa Institutionum tractatio, in usum
Collegiorum. Editio sexta, prioribus emendatior, cum
additionibus EVERARDI OTTONIS, Icti
& Antecessoris.*

Trajecti ad Rhenum, ex officina Jacobi a Poolsum, 1737, 8 maj.

Alph. 1 plag. 9 $\frac{1}{2}$.

Dedit hoc memoriæ & honori Collegæ quondam sui Celeberrimus *Otto*, jam rei publicæ Bremensis ornamentum, ut præfens Institutionum *Justinianearum* Compendiam per annos nonnullos in prælectionibus suis Academicis adhiberet. Nec sine prospero successu incepta res est. Quanquam enim aliorum hoc in genere scripta existent luculentissima; hoc tamen per longam annorum seriem in Academia Trajectina cum plausu fuit exceptum, sæpiusque typis repetitum, quod nihil secum ferret subtilitatis, sed ad captum tironum, augendosque industriæ fructus, accommodatum maxime videretur. Quodsi porro Compendii hujus contextum & materiam spectemus, media simplicique via, quæ utilia sunt, tradit, nec modum excedit, nec omittit potiora. Quædam tamen, ut fieri solet, brevius vel obscurius dicta supplevit & emendavit Illustris Editor in additionibus, quas licet junioribus profuturas tantum asserat, nos certissime tamen persuasi sumus, provectioris etiam ætatis hominis inventuros hic, quod suos convertere in usus possint. Menda typographica & in numeris legum, margini adscriptis, & in ipso textu, plus centies correxit; quædam parum necessaria virgulis inclusit; alia, manifeste corrupta, immutavit. Præmisit simul elegantissimam Præfationem, in qua, pro instituti ratione, de utilitate, præstantia, & necessitate, studii Juris Romani, & de methodo discendi Juris, quædam disseruit Vir longe Celeberrimus. Multi quidem de studio Juris feliciter instituendo consilia dederunt, sed, lectis iis atque collatis, implacabilem laudatissimus *Otto* inter omnes discordiam deprehendit. Glossatorum ætate duplex vigeat methodus, altera ana-

lytica,

lyrica, altera synthetica. Utra pars melior, disceptatum in Academia Leidensi fuit Seculo superiori a *Crusio* atque *Bæckelmanno*. Ille Compendia studiorum dispendia, quibus corrumpatur Jurisprudentia, textusque e manibus studiosorum juvenum excutitur, dicebat; hic urgebat contra, artis nullius esse studium sine ordine, modo, & ratione: facilius adscendi per gradus, multisque definitionibus & divisionibus opus esse, ut distincte intelligamus, quid sit hoc, de quo disseratur. Usum ab abusu probe distinguendum censet Amplissimus *Otto*. Probat *Crusii* sententiam, si quis solis Compendiis, optimæ licet notæ, inhæreat; nec tamen, ejus judicio, causa cadit *Bæckelmannus*, si a docentibus Auditores, in ipso studiorum limine, ad ipsos textus, titulosque longiores, ducantur, & in vastum quasi pelagum, sine pyxide nautica, mittantur. His uberiore sermonis apparatu illustratis, methodi mathematicæ injicit mentionem. Vix permittere naturam Jurisprudentiæ & ambitum pœat, ut tota in Academiis methodo scientifica exponatur. Nam, ut præteream, ait, honesti magis, quam juris positivi, præcepta sub demonstrationem cadere, cui bono Propositionis, Theorematis, Demonstrationis, Corollarii, Problematis, & Scholii, obscura plerisque vocabula, si legum scientia clare proposita ex principio recte firmato demonstretur, dubiisque sublatis, consuetaria adjiciantur? *Cicero* dixit olim, omnia facile dici, si tantum sumas, quantum opus est, nec supervacuis Auditorem oneres; at stribligine illa mathematica, in tot millenis articulis constituti vel recepti juris, rudes & infirmos animos obrui magis, quam juvari, continget; nec prodest quidquam vulgare epiphonema: *id quod erat demonstrandum*, si nexus inter veritates & earum principia jam sit perspicue ostensus. Hæc de mathematica methodo acuti ingenii Jctus, cujus doctrinam, ex hac etiam Præfatione mirifice elucentem, suspicimus, & meritissimis laudibus prosequimur.

TRAITE' DES EAUX MINERALES, BAINS, ET
Douches de Vichy, &c.

hoc est,

TRACTATIO DE AQUIS MINERALIBUS, BAL-
Titt
neis,

*neis, atque Embrocationibus Vichii, seu Vici calidi, aucta Dissertatione præliminari, de aquis mineralibus generatim, cum observationibus de plerisque aquis mineralibus Galliæ, & figillatim de ejusmodi aquis Bourbonii Arcimbaldi, & Montis aurei in Alvernia, per JACOBUM FRANCISCUM CHOMELIUM, Consi-
liarium atque Medicum Regium, & Inspectorem aquarum mineralium Vici calidi.*

Claramontii, ex officina P. Boutaudon, 1734, 8.

Alph. 1 plag. 16.

Ex ipsa hujus Opusculi inscriptione cognoscitur, non illud de solis Vici calidi mineralibus aquis, sed de plerisque, quæ in Gallia universa reperiuntur, agere, adeoque non contemnendam Historiæ naturalis, ad amplissimum istud regnum pertinentis, partem complecti. Cel. Autor jam inde a triginta annis aquas Vici calidi cognitâs habuit atque perfectas, & proinde bene instructus ad eas describendas accessit. Initio aquas minerales generatim contemplatur, earumque dotes & virtutes eleganti oratione prædicat. Præter alia calorem thermarum a salibus diversis, quæ in substantiam sulphuris penetrent, derivat, ostenditque simul, fontes ejusmodi salutare omnibus fere gentibus, quæ rem medicam curæ cordique habuerunt, in magno fuisse pretio, similes vero effectus a sola aqua simplici pariter atque ab aquis per imitationem arte præparatis, ope scilicet mineralium, frustra expectari; multis quoque gentibus, aquæ divini quidpiam inesse, atque Philosophorum etiam haud paucis, ex aqua tanquam elemento coaluisse omnia, fuisse persuasum; ac denique varias de origine fontium, & fluviorum, atque aquarum etiam mineralium, opiniones recenset. Quanquam vero terræ & salia in omnibus infunt fontibus; non adeo clara tamen & distincta illorum est notitia, ut semper species & singulares proprietates cujusvis definire liceat; tantum abest, ut omnia ad quatuor illa pervulgata salium mineralium genera, sal commune, alumen, nitrum, & vitriolum, referri queant. Multa, quæ adhuc in primis suis initiis embry-
num

num instar continentur, cum non concrefcant, eo quidem in statu vix ac ne vix quidem cognofcas. Alia vero perfecta jam & elaborata, cum jam concreverunt, vel ad concretionem apta exiftunt, in fingulis fpeciebus non fimplices & homogeneas, feu unius generis, fubftantias effe, experimenta fatis evincunt. His ita difputatis, obfervationes *Ducloffi*, Confiliarii atque Medici Regii, & Academiae Scientiarum Parifienfis Socii, expromit, quibus analyfis plerarumque aquarum mineralium in Gallis, prout in eadem Academia variis experimentis chemicis aliisque eruta fuit, continetur. Dividuntur autem hæ ipfæ in octo claffes. Velut agmen in prima ducunt aquæ calidæ, in quibus fal detectum fuit, fali communi fimile. Quo pertinent aquæ *de Bourbon-Lancy en Bourgogne; de la Bourboule Paroiffe de Murat de Quairs; d'Evahon, ou Evos en Combrailles; de Balleruc en Languedoc; de Bârbazan dans le Commingeois; de Bareges dans la Bigorre; de Bagnieres dans la Bigorre; de Digne en Provence; de Bourbonne en Champagne.* Gallicas has denominationes in omni hac aquarum mineralium ferie perfpicuitatis caufa retinendas putavimus, cum loca, in quibus earum eft fcaturigo, & a quibus nomen acceperunt, alias maximam partem incognita, reddi non fatis commode Latina interpretatione poffint. In fecunda claffe aquæ obveniunt calidæ, in quibus fal ineft, nitro, quale a veteribus defcriptum fuit, fimile, ut aquæ *de Bourbon-l'Archevêque en Bourbonnois; de Chaudesaigues au Haut Pays d'Auvergne; du Mont d'or en Auvergne; de Neris en Bourbonnois; d'Evahon de la petite fource de la Ville; de la Grille de Vichy en Bourbonnois; de Sail lez-Château-Morand.* Tertie claffe deftinantur aquæ tepidæ infpidæ, quarum aliæ fal vel commune, vel nitrofum, aliæ nihil ejusdem, continent. Huc referuntur aquæ *d'Encaufe dans le Commingeois; de Premeau en Bourgogne près de Nuits; de Bardon, proche Moulins; des Sources tièdes de Vichy en Bourbonnois.* In quarta claffe collocantur aquæ acidulæ, five vinofæ, veri nitri participes. Quo nomine commemorantur aquæ *de Vic-le-Comte en Auvergne; de Vic en Carladois; des Martres de Vaire en Auvergne; de Jaude à Clermont en Auvergne.* Claffem quintam conftituunt aquæ frigidæ infpidæ,

- circumcisionem illorum ita exagitarint, cum forte qua tales sint vocati, quo in casu valeat monitum Apostoli *1 Cor. VII, 17-20.*
- Pag. 79-83.** *Jobum Ludolffum* in *Historia sua Æthiopica* leviores quidem errores admisisse, sed illos adeo acrem reprehensionem *Renaudotii* non meruisse, nec causam fuisse, quare illam, repressam licet, recoxerit *le Grand*, Missionarius. Quinque ipsos numerare *Sacramenta*, sed hanc notionem more Græcorum sumi pro mysterio, coll. pag. *doctrinam* scilicet de *sacrosancta Trinitate, Incarnationem filii Dei, Baptismum, Eucharistiam, Resurrectionem* denique *mortuorum*. Hæc ad statum Ecclesiæ Abyssinæ spectant. Quod ad statum politicum, commemorat, qua ratione *David*, Abyssinorum *Augustus*, auxiliis Lusitanorum confusus, in animum induxerit suum, Muhammedanos terras, quas prope mare rubrum occuparint, exuere; quod cum illi intelligerent, copias in Æthiopiam misisse, qui, falsis aliquoties Abyssinis, integram terram suam redegissent potestatem, nisi Lusitani præstipulis fuissent. Hinc *Libro II* exhibet integram relationem expeditionis hujus, **89-268.** sermone Lusitano A. 1565 Ulyssipone autore *Jo. Bermudez* luci datam, quæ quoniam rarissima fuit & curiosa admodum, prætereaque Autor pluribus rebus non tam interfuit, quam præfuit, totam inferere, quam illius compendium tantum aliquod dare, maluit. Complectitur res in Æthiopia gestas ab A. 1520 usque ad A. 1559. Argumentum illius hoc est. Lusitanorum auxiliis Abyssini Muhammedanos diversis cladibus straverunt, omnesque terras, sibi ereptas, recuperarunt. Videntes autem Abyssini, *Joannem Bermudez* id agere, ut prisca ritus ac patria religio, introducta Romana, abolerentur, totumque imperium obsequio Pontificis Romani submitteretur, adhæc verentes, ne Lusitani ipsos aliquando sub jugum mitterent, eundem ab omni negotiorum, tum civilium, tum sacrorum, administratione removerunt, ut tandem, relicta Æthiopia, Ulyssiponem redire cogeretur. Relationem hanc *Cel. Le Croze* potiorum ducit recentiorum Jesuitarum narrationibus, cum illi plurimum dent odio, ipse vero *Bermudez* per tot annorum spatia in Æthiopia sit versatus, ac interiores illius provincias perreperit, quas alii ne quidem attigerint. *Libro III* enarrat missionis Jesuitarum in
Æthio-

Æthiopia initia, progressus, incrementa, tandemque inauspicatum exitum. Hanc moliti sunt, ex quo ordo est confirmatus. Ipse *Lojola* hoc in se negotium suscepisset, si per Pontificem licuisset. Illud igitur creditum est *Nunnez Barreto*, qui *Ulyssiponé* Patriarcha *Æthiopum* consecrabatur, & instructus literis Regis Lusitaniæ atque ipsius *Lojole*, quas tamen *Jaannis de Polanco* fuisse existimat Noster, eo destinabatur, sed *Goz* substituit, ad *Æthiopes* a legato *Andrea d' Oviedo*, ac aliis ejusdem familiæ sociis, qui ad *Abyssinos* accesserant sub finem Martii A. 1557. Admittabatur ad Imp. *Claudium*, adversus quem cum disputando nihil valeret, diro execrationis carmine & Imperatorem & integram gentem perculit; nec res illorum feliciter processerunt imperantibus *Adama Segued* & *Malac Sagbed*, ut, paulatim exspirantibus missionis sociis, retro laberentur. Opus hoc renovatum est regnante apud Hispanos ac Lusitanos *Philippo II*, qui, Jesuitarum precibus motus, ad Imp. *Malac Sagbed* literas dedit; sed eventus non respondebat, aliis in duros carceres coniectis, alio capite truncato. Feliciorem esse licuit *Petro Pays*, qui, *Æthiopiam* ingressus, quoniam Imperatori *Seltam Segued* prudentia ac consilio difficilibus temporibus adfuerat, rem eo deduxit, ut legatio ad Pontificem Romanum & *Philippum* Hispanum A. 1613 decerneretur, religio Pontificia multa vi stabiliretur, *Alphonsus Mendefius* Patriarcha totius *Æthiopiæ* A. 1625 nominaretur, Imperator in publicis comitiis, præstito jurejurando, se ac imperium in Pont. Rom. obsequium A. 1626 d. 11 Febr. transcriberet, qui ritus Romanos sequi abnebant, interficerentur, monachi ac anachoretæ partim neci darentur, partim, ubi in cavernas se abdiderant, fumo suffocarentur. Passim quidem Principes ac integræ nationes pro avita religione arma capiebant, illis autem feliciter prostratis, animus Jesuitarum, speciatim *Mendefii*, ita crescebat, ut in jura Augusti & imperii involare nulli dubitarent. Sed videns Imperator, novos usque motus ipsum excipere, tandem supplicibus procerum precibus de vi dejectus, edictum publicabat, quo cuicumque liberam optionem faciebat, cui sese parti addicere vellet. Incredibilem lætitiã agebat populus, a Jesuitis catervatim descisciebat, templa illo-

- rum magnifica occupabat, multa quidem in contrarium affe-
 rente *Mendesio*, sed furdas Imperatoris obrundente aures. Gra-
 Pag. 313- viora perpeffi sunt, *Seguedo* A. 1632 viventium numero ex-
 317. ento. *Basilides* quippe, qui succedebat, *Mendesium* omnesque
 Jesuitas ob tyrannidem exercitam Fremonam, ademptis prius ipsis
 omnibus armis, in exilium ire iussit. In via omnibus bonis
 317-320. exuebantur, cumque Fremonam venissent, novo mandato ipsis
 est injunctum, ut omai regno Tigrensi, in quo Fremona sita
 erat, excederent, & ad Indos transmitterent, qui, ubi porta
 exirent, ingenti pecuniæ summa se redimere sunt coacti. A
 320. 321. quo tempore Romano-Catholicorum nomen adeo invisum red-
 ditum est Abyssinis, ut illud ne quidem auribus ferre possint.
 322. Sub finem de Abyssinorum antistitibus monet, esse ipsos fere
 monachos Ægyptios, omnis doctrinæ rudes, qui, externis reli-
 gionis ceremoniis occupati, instructionem gregis susque deque
 324. habeant. *Gregorium* Abbatem a calumniis *Renaudotii*, *Grardii*,
 325. aliorum, Autor vindicat. *Libro IV* describit statum ecclesiæ Arme-
 nicæ, præmopendo, inter linguam præscam Medorum & Armenicam
 affinitatis multum intercedere. Probat hoc exemplis nominum
 Medicorum, apud scriptores Græcos superstium. *Διόκλῆς* esse
 ipsum Armenicum *Daïëak*. tutorem, nutritium; *Astygæ* esse no-
 men divinum *Ast-vades*, d ipsi effertur ut Græcorum γ. Per-
 fas autem Reges suos Deorum instar coluisse, inter omnes consta-
 re. *Satra*, quæ vox occurrat apud *Aristophanem* in *Acharnen-*
sis, notare magnum regem, unde *satrapa* ortum suum du-
 cat, quæ vox in libro *de Mundo*, *Aristotelis* tributo, explicetur
 per *servum magni regis*; idem sentiendum de nominibus
 325-332. Medicis, apud *Danielem* & *Efram* occurrentibus. Falsum esse,
 quod *Chardinus* & *Thevenotius* perhibeant, a quatuor demura,
 vel ad summum septem, Seculis literas habere cœpisse, cum utan-
 tur versione totius S. Scripturæ præstantissima, Sæculo V circa A.
 404 confecta. Duos Græcos impostores, *Isaacum* & *Niconem*, qui
 sese Armenos conversos sint mentiti, labis multum suis ca-
 lumniis integræ genitæ adpersisse. His præmonitis, Autores no-
 332-338. minat, qui res Armenorum attigerunt. Sæculo X, autore mona-
 cho Græco, *Gregorio de Nareka*, imaginum cultum ad ipsos tran-
 sisse,

fuiffe, XII & XIII conjunctionem cum Latinis constituisse; qua occasione numum aliquem illustrat Autor, memoratum jamdum *Cupero ad Lactantium*, cujus pleniorẽ sese explicationem in Pag. 338-
Dictionario Armenico dedisse asseverat. In religione alia a Græcis, a Latinis alia, mutuatos. Controversiam *Monothelitarum* & *Adoptianorum* in meras fere verborum pugnas exire, in jejuniis nimis esse rigidos, crudelitates exercitas non tam gregi, quam gregis autoribus, esse adscribendas, a quibus tamen hodierno die abstineant. Iphis Nestorianis & Monophysitis meliori jure Christianorum nomen competere, quam quidem Hispanis atque Lufitanis, ob male sanam horum superstitionem & immanem sævitiam. *De Dioscoro*, ejusque cum foemina quadam, *Irene*, consuetudine, intelligendum esse Epigramma *Antibet. Lib. II.* Orientales Christianos fundamenta Christianæ religionis servasse, de divinitate Christi, ejusque redemptione, recte sentire, de processione Spiritus sancti facile consensuros, modo termini rite explicentur, doctrinas quadam Romanæ ecclesiæ adoptasse, a quo tempore expeditiones in Palæstinam instituta, transubstantionem ipsis fuisse ignotam prorsus, illam haberi debere pro sequela opinionis Monophysitarum, totam temporibus ignorantia, liturgias ipsis sub nomine missalium non venire. Quæ in fine Opusculi hujus affert de non speranda conjunctione ecclesiæ Orientalis cum Romana, removendis anathematismis a religionis negotio, reducendo Christianismo, ut excludantur contentiones, ad salutarem cognitionem & vivum amorem, de emissariorum Jesuitarum studio, non tam quærentium, ut animas Christo lucrentur, quam ut conversos populos Regibus suis subjiciant, talia sunt, quæ attentionem merentur. Ex lectione elegantissimi hujus libelli Lector & utilitatem & voluptatem capiet. Multas novas observationes ex vastæ eruditionis penu depromit eruditissimus Autor; si quid vero non justo loco positum inveniet Lector, vel præternecessitatem repetitum, id, speramus, dabit extremæ ipsius senectuti ac infirmitatibus, quibuscum jam tum conflabat.

Johann Jacob Mosers Heutige Staats-Verfassung
 des Deutschen Reichs, &c.

hoc est,

Ssss 3

JOAN-

JOANNIS JACOBI MOSERI, POTENTISS.
Prussorum Regi & Elect. Brandenb. a Consiliis sanctiori-
bus, plenior Descriptio Juris publici S. R. Ger-
manici Imperii, & singularum ejus
partium.

Tomus I.

Ebersdorfii, apud Bernh. Ehrenfried Vollrathium, 1740
 & 1741, fol.

Alph. 12 plag. 16.

Grande, ac viginti aliquando *Tomos* excessurum, Opus molitur Celeberrimus *Moserus*, Vir natus ad libros scribendos, & inter nostræ ætatis *Jctos*, qui Juris sibi publici prudentiam præcipue excolendam sumserunt, locum, si non principem, tamen principi proximum, occupans. Tanta est ejus in componendis ingenii sui monumentis dexteritas, ut non tam scribere, quam in chartam effundere, verba omnia videatur. Inde factum etiam, ut *primus* hic Juris publici particularis *Tomus* non sibi multorum annorum spatium vindicaverit. Nostrum est, ut, quæ hanc in re in consilia mente concepit, non patiamur ignorare Lectores nostros. Haud adstringet sese doctissimus Vir exacti ordinis legibus, sed modo hunc, modo illum, Imperii Romano-Germanici Statum, ejusque jura, describet. Interim tamen in *Tomo* singulo tradere nonnihil, quantum fieri potest, constituit de Electoribus, ecclesiasticis pariter ac secularibus Principibus, Prælatibus, Comitibus, & Imperii *Civitatibus*. Quamprimum elaboraverit Partem aliquam, communicabit ejusdem summa capita, imo & integrum manuscripti operis exemplum, cum Statu illo, ad quem res pertinet, eum quidem in finem, ut adjiciantur, quæ prætermissa, utque deleantur & immutentur, quæ plane non, vel aliter saltem, dicta Status ille velit. Ne quis vero Statuum hac quasi benignitate sua abutatur, nonnullis eam legibus restringit Vir Celeberrimus. Primo enim haud facile se ait permissurum, ut vel alius imperetur ordo, vel integra capita limæ severiori subiciantur. Deinceps, opus esse priva-

privatum, non publicum, monet, ideoque deprecatur censuram, si parum ad cujusquam mentem aut præjudicatas opiniones cesserit labor. Tum rogat, ne quis ab ipso postulet, ut adversas sibi summorum in Imperio Judiciorum sententias, documenta de gravaminibus, religionis præcipuè causa motis a civibus, & quæ sunt alia, sine magni momenti rationibus exulare ex Opere suo jubeat. Multo minus unus alterve Statuum impetrabit ab eo, ut controversiis sese illustribus immisceat, partisque inimicæ argumenta vel silentio prætereat, vel confutet. Hinc, si quid ipsi exhibitum fuerit, quod altioris videatur indaginis, brevi observatione indicabit, non se hujus rei esse autorem. Tandem non vult longam esse censuræ moram, sed, si justo neclatur illa diutius, pergunt operæ in excudendo, nec id grave Statibus fore sperat, cum jure perfectio ab ipso exigi non possit, ut manuscripta sua volumina submittat examini aliorum. Quælibet Pars, quæ totam regiminis formam Status singuli delineabit, vendetur separatim, ut iis præstantissimus Autor commodet, quibus ad comparandas Partes omnes vel animus deest, vel nummi. Hæc de Opere dicta generatim sunt. Nunc, quid in *primo* ejus legatur *Tomo*, paucis significabimus. Principem tenet locum introductio universalis in Jus publicum particulare, quæ ipsa septem Capita complectitur. Hanc excipit Jus publicum Episcopi Augustani; Imperialis Abbatix Baindensis; Civitatis Imperialis Cellensis; Serenissimæ Domus Anhaltinæ, Abbatix Gernrode, Comitatus Holtzapfel, & Dynastiæ Jever; liberæ Imperialis Civitatis Aquisgrani; Episcopatus Constantiensis, vel Abbatix Reichenaviensis. Finem imponit labori Archiepiscopatus Trevirensis. Et his *Tomus* ille constat. Complura Vir Celeberrimus attulit, quæ non ingrata erunt amatoribus publici Juris; ideoque, si vino vendibili non opus est hêdera, auguramur, fore, ut haud pauci novum hoc, & ante a nemine tentatum, Opus sibi habeant commendatissimum. Optamus tantum singularis industriæ Autori ad perficienda, quæ coepit, successus prosperos, ne in Bibliotheca scriptorum promissorum, vel affectorum, ejus aliquando nomen inveniatur.

JOAN-

JOANNIS VAN MUYDEN, JCTI ET ANTE-
 cessoris, *Compendiosa Institutionum tractatio, in usum*
Collegiorum. Editio sexta, prioribus emendatior, cum
additionibus EVERARDI OTTONIS, JCTi
& Antecessoris.

Trajecti ad Rhenum, ex officina Jacobi a Poolsum, 1737, 8 maj.
 Alph. I plag. 9 $\frac{1}{2}$.

Dedit hoc memoriæ & honori Collegæ quondam sui Cele-
 berrimus *Otto*, jam rei publicæ Bremensis ornamentum,
 ut præsens Institutionum *Justinianearum* Compendium per an-
 nos nonnullos in prælectionibus suis Academicis adhiberet. Nec
 sine prospero successu incepta res est. Quanquam enim alio-
 rum hoc in genere scripta existent luculentissima; hoc tamen
 per longam annorum seriem in Academia Trajectina cum plau-
 su fuit exceptum, sæpiusque typis repetitum, quod nihil se-
 cum ferret subtilitatis, sed ad captum tironum, augendosque
 industriæ fructus, accommodatum maxime videretur. Quod si
 porro Compendii hujus contextum & materiam spectemus, me-
 dia simplicique via, quæ utilia sunt, tradit, nec modum exce-
 dit, nec omittit potiora. Quædam tamen, ut fieri solet, bre-
 vius vel obscurius dicta supplevit & emendavit Illustris Edi-
 tor in additionibus, quas licet junioribus profuturas tantum as-
 serat, nos certissime tamen persuasi sumus, provectoris etiam
 ætatis hominis inventuros hic, quod suos convertere in usus pos-
 sint. Menda typographica & in numeris legum, margini ad-
 scriptis, & in ipso textu, plus centies correxit; quædam parum
 necessaria virgulis inclusit; alia, manifeste corrupta, immutavit.
 Præmisit simul elegantissimam Præfationem, in qua, pro insti-
 tuti ratione, de utilitate, præstantia, & necessitate, studii Juris
 Romani, & de methodo discendi Juris, quædam disseruit Vir
 longe Celeberrimus. Multi quidem de studio Juris feliciter in-
 stituendo consilia dederunt, sed, lectis iis atque collatis, impla-
 cabilem laudatissimus *Otto* inter omnes discordiam deprehendit.
 Glossatorum ætate duplex vigebat methodus, altera ana-
 lytica,

lytica, altera synthetica. Utra pars melior, disceptatum in Academia Leidenſi fuit ſeculo ſuperiori a *Crufio* atque *Bæckelmanno*. Ille Compendia ſtudioſorum diſpendia, quibus corrumpatur Jurisprudencia, textusque e manibus ſtudioſorum juvenum excutitur, dicebat; hic urgebat contra, artis nullius eſſe ſtudium ſine ordine, modo, & ratione: facilius aſcendi per gradus, multisque definitionibus & diſiſionibus opus eſſe, ut diſtincte intelligamus, quid ſit hoc, de quo diſſeratur. Uſum ab abuſu probe diſtinguendum cenſet Ampliſſimus *Otto*. Probat *Crufii* ſententiam, ſi quis ſolis Compendiis, optimæ licet notæ, inhæreat; nec tamen, ejus judicio, cauſa cadit *Bæckelmannus*, ſi a docentibus Auditores, in ipſo ſtudioſorum limine, ad ipſos textus, titulosque longiores, ducantur, & in vaſtum quaſi pelagum, ſine pyxide nautica, mittantur. His uberiore ſermonis apparatu illuſtratis, methodi mathematicæ injicit mentionem. Vix permittere naturam Jurisprudenciæ & ambitum poſſat, ut tota in Academiis methodo ſcientifica exponatur. Nam, ut præteream, ait, honeſti magis, quam juris poſitivi, præcepta ſub demonſtrationem cadere, cui bono Propositionis, Theorematis, Demonſtrationis, Corollarii, Problematis, & Scholii, obſcura plerique vocabula, ſi legum ſcientia clare propoſita ex principio recte firmato demonſtretur, dubiisque ſublatis, conſectaria adjiciantur? *Cicero* dixit olim, omnia facile diſci, ſi tantum ſumas, quantum opus eſt, nec ſupervacuis Auditorem oneres; at ſtribligine illa mathematica, in tot millenis articulis conſtituti vel recepti juris, rudes & infirmos animos obrui magis, quam juvari, continget; nec prodeſt quidquam vulgare epiſonema: *id quod erat demonſtrandum*, ſi nexus inter veritates & earum principia jam ſit perſpicue oſtenſus. Hæc de mathematica methodo acuti ingenii Jctus, cujus doctrinam, ex hac etiam Præſatione mirifice elucentem, ſuſpiciſimus, & meritiffimis laudibus proſequimur.

TRAITE' DES EAUX MINERALES, BAINS, ET
 Douches de Vichy, &c.
 hoc eſt,
 TRACTATIO DE AQUIS MINERALIBUS, BAL-
 neis,
 Tttc

neis, atque Embrocationibus Vichii, seu Vici calidi; aucta Dissertatione præliminari, de aquis mineralibus generatim, cum observationibus de plerisque aquis mineralibus Gallia, & sigillatim de ejusmodi aquis Bourbonii Arcimbaldi, & Montis aurei in Alovernia, per JACOBUM FRANCISCUM CHOMELIUM, Confiliarium atque Medicum Regium, & Inspectorem aquarum mineralium Vici calidi.

Claramontii, ex officina P. Boutaudon, 1734, 8.

Alph. 1 plag. 16.

Ex ipsa hujus Opusculi inscriptione cognoscitur, non illud de solis Vici calidi mineralibus aquis, sed de plerisque, quæ in Gallia universa reperiuntur, agere, adeoque non contemnendam Historiæ naturalis, ad amplissimum istud regnum pertinentis, partem complecti. Cel. Autor jam inde a triginta annis aquas Vici calidi cognitâs habuit atque perfectas, & proinde bene instructus ad eas describendas accessit. Initio aquas minerales generatim contemplatur, earumque dotes & virtutes eleganti oratione prædicat. Præter alia calorem thermarum a salibus diversis, quæ in substantiam sulphuris penetrent, derivat, ostenditque simul, fontes ejusmodi salutare omnibus fere gentibus, quæ rem medicam curæ cordique habuerunt, in magno fuisse pretio, similes vero effectus a sola aqua simplici pariter atque ab aquis per imitationem arte præparatis, ope scilicet mineralium, frustra expectari; multis quoque gentibus, aquæ divini quidpiam inesse, atque Philosophorum etiam haud paucis, ex aqua tanquam elementó coaluisse omnia, fuisse persuasum; ac denique varias de origine fontium, & fluviorum, atque aquarum etiam mineralium, opiniones recenset. Quanquam vero terræ & salia in omnibus infant fontibus; non adeo clara tamen & distincta illorum est notitia, ut semper species & singulares proprietates cujusvis definire liceat; tantum abest, ut omnia ad quatuor illa pervulgata salium mineralium genera, sal commune, alumen, nitrum, & vitriolum, referri queant. Multa, quæ adhuc in primis suis initiis embryo-

num

num instar continentur, cum non concrevant, eo quidem in statu vix ac ne vix quidem cognoscas. Alia vero perfecta jam & elaborata, cum jam concreverunt, vel ad concretionem apta existunt, in singulis speciebus non simplices & homogeneas, seu unius generis, substantias esse, experimenta satis evincunt. His ita disputatis, observationes *Duclosii*, Consiliarii atque Medici Regii, & Academiae Scientiarum Parisiensis Socii, expromit, quibus analysis plerarumque aquarum mineralium in Gallia, prout in eadem Academia variis experimentis chemicis aliisque eruta fuit, continetur. Dividuntur autem hæ ipsæ in octo classes. Velut agmen in prima ducunt aquæ calidæ, in quibus sal detectum fuit, sali communi simile. Quo pertinent aquæ *de Bourbon-Lancy en Bourgogne*; *de la Bourboule Paroisse de Murat de Quairs*; *d'Evabon, ou Evos en Combrailles*; *de Balleruc en Languedoc*; *de Barbazan dans le Commingeois*; *de Baresges dans la Bigorre*; *de Bagnieres dans la Bigorre*; *de Digne en Provence*; *de Bourbonne en Champagne*. Gallicas has denominationes in omni hæc aquarum mineralium serie perspicuitatis causa retinendas putavimus, cum loca, in quibus earum est scaturigo, & a quibus nomen acceperunt, alias maximam partem incognita, reddi non satis commode Latina interpretatione possint. In secunda classe aquæ obveniunt calidæ, in quibus sal inest, nitro, quale a veteribus descriptum fuit, simile, ut aquæ *de Bourbon-l'Archambault en Bourbonnois*; *de Chaudesaignes au Haut Pays d'Auvergne*; *du Mont d'or en Auvergne*; *de Neris en Bourbonnois*; *d'Evabon de la petite source de la Ville*; *de la Grille de Vichy en Bourbonnois*; *de Sail lez-Château-Morand*. Tertiæ classi destinantur aquæ tepidæ insipidæ, quarum aliæ sal vel commune, vel nitrosum, aliæ nihil ejusdem, continent. Huc referuntur aquæ *d'Encause dans le Commingeois*; *de Premeau en Bourgogne près de Nuits*; *de Bardon, proche Moulins*; *des Sources tièdes de Vichy en Bourbonnois*. In quarta classe collocantur aquæ acidulæ, sive vinosæ, veri nitri participes. Quo nomine commemorantur aquæ *de Vic-le-Comte en Auvergne*; *de Vic en Carladois*; *des Martres de Vaire en Auvergne*; *de Jaude à Clermont en Auvergne*. Classem quintam constituunt aquæ frigidæ insipidæ,

pidæ, cum eæ, quibus sal quoddam inest, sali communi simili, tum illæ, quæ ejusmodi sale destituuntur. In quem censum veniunt aquæ *de Capueri dans la Bigorre; d'Anailles en Poitou; de Jonas à Bourbon l'Archambault; de Sainte Reine en Bourgogne; d'Auteuil proche de Paris; de Passy proche de Paris; de Bievre proche de Paris; de Château-Gontier en Anjou; de Vaujour au Duché de Valliere; de la Rocheposay en Touraine; de Pons en Saintonge; de Montendre; de la Fonrouilleuse; du Mans; de Belesme en Normandie; de Verberie proche de Compiègne.* Sextæ classis adscribuntur aquæ frigidæ saporis martialis, sive austeri, ut aquæ *de Forges en Normandie; de Saint Paul de Roüen; de Bourberouge, de Menitoüe, & de Pont-Normand, proche de Mortain en Normandie; de Montbosq en l'Élection de Bayeux; d'Hebecrevon, près Saint Lo en l'Élection de Carantan; de Provins; d'Apougny proche Auxerre; de Vahls en Dauphiné, & scaturigo vocata la Dominique.* Septima classis complectitur aquas frigidas saporis aciduli, sive vinosi, sale communi vel gravidas, vel destitutas, aquas nimirum *de Châtellguyon proche de Riom en Auvergne; de Besse proche de Mont d'Or en Auvergne; de Saint Pierre de Clermont en Auvergne; de Chanonat près de Clermont en Auvergne; du Vernet près Saint Nectaire en Auvergne; de Chartres en Beauvais; de S. Pardoux en Bourbonnois; de la Trauliere près S. Pardoux; de S. Parise en Nivernois.* Octavæ demum classis servantur aquæ frigidæ, saporis itidem aciduli vel vinosi, quæ sal continent, nitro veterum simile. Quo nomine huc referuntur aquæ *de Pougues en Nivernois; de S. Mion en Auvergne; de Saint Floret près Saint Cirgues en Auvergne; de Pontgibault en Auvergne; de Jusse lez Maringues; de S. Arban en Forêt; du Pont de Camarets en Languedoc; de Vahls; scaturigo de la Marquise, & de la Marie; aquæ du Rocher sous le Couvent de Celestins de Vichy.* Quibus additamentum de aquis mineralibus Spadanis accedit. Progressus hinc Noster ad fontes Vici calidi sigillatim, ut instituti exposcit ratio, describendos, *Cap. I de ipso oppido agit, fontiumque situm exponit; Cap. II principia atque terminos artis singulares, quibus in posterum in hac tractatione utetur, explicat, ut aliquam eorum notitiam sibi in tempore comparent, atque hac ratione eo facilius omnem do-*

Strinam

Crinam suam capiant lectores, quos in ejusmodi rebus non ad
 unum omnes satis fore exercitatos suspicatur; *Capite III*, analysin
 harum aquarum complexo, post varia tentamina accurate in-
 stituta, concludit, esse in his fontibus sal quoddam alcalinum
 naturale; *Cap. IV* varias de causis caloris, quo aquæ ejusmodi
 minerales fervent, opiniones denuo percerit, atque ad exa-
 men revocat, ipse autem ejus rationem ab igne subterraneo, qui
 a sulphure atque bitumine perpetim alatur, arcessit; *Cap. V*
 in naturam salis alcalini, ex his thermis prolecti, inquirens, nullis
 plane experimentis, sal alcali vel fixum, vel volatile, provenire,
 perpexit, quod huic esset simile, idque hinc nitrum esse ve-
 terum contendit. Quod in argumentum postquam incidit,
Cap. VI de hujus nitri ortu atque proprietatibus, item diverfi-
 tate a sale Petræ, quod nostris temporibus nitrum appellatur,
 de ejusdem effectibus in corpore humano, ex observatione *Hip-
 pocrutis, Galeni, Dioscoridis*, aliorumque, pluribus disquirat, at-
 que omnes eos effectus, quos veteres suo tribuerunt nitro, ab
 his quoque Vici calidi aquis proficisci ostendit, nixus simul au-
 thoritate atque consensu præstantissimorum Medicorum *Duclosii*
 atque *Spondii*, qui pariter in his aquis nitrum antiquorum agno-
 verunt. *Cap. VII* effectus harum aquarum in genere edisserit,
 qui omnes eo redeunt, ut aperiant, obstructions referent, at-
 que eluant, partes naturales, omnemque pravorum humorum
 saburram, e suis veluti latibus excitatam, expurgent. Cum ve-
 ro varii in isto oppido reperiantur fontes, alia etiam in aliis
 virtus observari solet. Quare de singulis nominatim agens, *Cap.*
VIII effectus fontium calidorum, recens inventorum, & putei
 grandis quadrati, qui a Capucinis nomen habet, quoniam hac
 aqua in balneis suis utuntur religiosi isti homines, exponit.
 Alvum ea non admodum perpurgat. Contra vero magis est
 balsamica, dulcis, & pectori ventriculoque hominum delicato-
 rum magis amica, ut ferri ab iis facilius queant. *Cap. IX* eos-
 dem fere effectus aquis, quæ a cancellis denominantur, adscri-
 bit, nisi quod eas aliquantum calidiores, & majori purgandi
 virtute instructas, esse commemorat. *Cap. X*, aquas, quæ a glo-
 bo tormentario majori nomen habent, penetrare magis, ape-
 rire,

rire, agitare, precipitare, obstructions imi ventris viscerum inveteratas atque pertinaces tollere, fundere etiam; humefcere, educere, & febrem quartanam non secus ac chlorosum maligne profligare, commendat. Aquas vero, quæ a globo tormentario minori dicuntur, tanquam magis temperatae & medicatae collaudat, quod impuros succos alvo atque urina, sine ulla læmen stomachi & pectoris incommodo, educat. Fontem, cuius Celestis nomen est, virtute admodum penetranti & medicata excellere, & cum multum pravi corruptique humorum vitium nam proscribat, magno in malis renum & vesicæ effluviis, & aquis, quæ a globo tormentario majori denominantur, tanquam cedere, quin potius, quoniam actu frigidius est, magis adhuc recreare atque reficere, observat. *Cap. XII.* Fontem, qui Burbonius minor, seu fons Chomelii vocatur, virtutem, ejusque eam sigillatim virtutem esse memorat, quod pectus & stomachi omniumque imi ventris viscerum consolanter, & omnis generis colicos dolores persanet. *Cap. XIII.* Fontibus, quæ ratione elementorum pariter atque eadem virtutibus attributorum, Autoris placitis opposita, & contra, occurrit, & tempestive responder. *Cap. XIV.* Fontem, qui mundi rationem, sive universum corpus in aqua per stillicia, vel, ut vulgo dici solent, per stillas, super hanc illamque partem deriventur, sive deinde, vel, dum vaporatum in vaporario adhibentur, vel, eademque occasione usum balneorum atque stillarum, & simum apud omnes fere gentes antiquè doctas, & *Cap. XIV.* transportationem harum aquarum, & in mercem, & in loca, & in loca transvehendi, persequitur. *Cap. XV.* Fontem, qui harum aquarum usu exacte custodiendum incipit, & *Cap. XVI.* pluribus disceptat, sine absolute necessarium, ut aqua, & facile, & expedite, sine longa mora expurgent corpus, & in morbis, quibus depellendis inserviunt, ipse, & plerumque esse videantur, ostenditque, quoniam, & versus morbos chronicos & obstinatos in usum tractantur, & omnino esse, & liquidam aliquamdiu ferantur & circumferantur per viscera,

viscera, & causas morborum recte expediant, atque exsolvant. *Cap. XVII* de venæsectione satis prudenter & circumspicte, atque item de scarificatione per cucurbitulas, præcipit, quoniam utroque modo sanguis sæpenumero sub ejusmodi aquarum usu mitti consuevit. Ad calcem denique observationes quasdam curationum, quæ beneficio harum aquarum debentur, subnectit. In Commentatione de aquis medicatis ad Burbonium Arcimbaldi obviis, multa, quæ ad has aquas attinent, & experimenta, cum illis instituta, commemorat, conficitque, has ex iisdem, ac Vici calidi aquas, constare elementis, & utrasque gradu tantum inter se differre; calidiores nimirum aquas esse Burbonienses, sed minorem copiam salis alcalini seu nitri continere, quam Vichienses, quam ob causam & hæ potationi magis aptæ existant. Aquæ hæ Burbonienses succos ventriculi crudos & acres subigunt, acidum destruunt, viscidum dissolvunt, fibras stomachi roborant, humores tenaces fundunt & resolvunt, sanguini & fluiditatem & agilitatem impetumque conciliant, per urinam expurgant copiose, adeoque multis morbis congruunt. Externe etiam vel balnei vel stillicidii instar adhibitæ penetrant & resolvunt, partesque relaxatas, & nervos resolutos, roborant, gravesque idcirco morbos consolantur. Utrumque & interne & externe eas adhibendi modum Noster luculente enarrat. Ex Dissertatione de aquis Montis aurei diversorumque locorum Alvernæ, hic ratione loci natalis notatur, altos illos montes Alvernæ inferioris communi nomine propter lætum herbarum suarum proventum, & aquarum, quas fundunt, gratiam, vocari Montem aureum, & ad hunc situm esse oppidum *Bain*, seu Balneum, ob balnea ibi exstructa ita dictum, ex quibus hic Balneum Cæsaris, Balneum magnum, seu Magdalenæ, & Balneum equorum, prædicantur. De singulis his seorsim refert Noster, atque analysin chymicam, variis experimentis tentatam, exponit, judicium vero de eorum causis atque proprietatibus ferre non audet. Quamvis Balneum magnum, seu Magdalenæ, commoditatis minorisque fervoris causa potissimum frequentetur; Noster tamen annotat, Balneum Cæsaris paralyticis magis, atque nervorum relaxatione affectis, & interno usu asthmaticis quo-

quoque, ac pulmonum vitio laborantibus, ~~open~~ ferre, nec tam per alvum, quam per urinam, purgare. Balneum equorum alvum quondam movisse dicitur. Nunc vero ea hujus virtus periiit. Subjungit his Autor candidas morborum, his aquis curatorum, observationes, ex quibus longe accuratius de earum viribus judicatum iri opinatur, quam si ipse conjecturas suas liberalius afferat. Demum ad eundem Montem aureum, variis juxta vias, & sana minoris famæ, scaturient complures medicatæ aquæ aliæ, quarum analysin & indolem Noster brevissimis attingit, nobis vero illarum tantum nomina, eaque Gallica, indicare satis erit. Vocantur autem *la Bourboule, seu nitaire, ou S. Neclaire, le Vernet Sainte Marguerite, Chanonat, Besse, Source de Jaude du Champ des Pauvres, & de Baurepaire près Clermont, S. Pierre de Clermont, Eaux de St. Marc.* Ceterum tam bene doctæque omne hoc argumentum excussit Cel. Autor, ut, non eos solum, qui in Gallia his aquis uti cupiunt, sed extra eandem quoque aliarum provinciarum Medicos, magnum ex eo fructum esse percepturos, confidamus.

D. JO. JACOBI RAMBACHII, S. S. THEOL.
Prof. Primarii in Acad. Giessensi, ibidemque Superint.
& Consistorii Assessoris, Exercitationes Hermeneviticæ,
sive Pars altera Institutionum Hermeneviticarum sacrarum. Editio altera, auctior
& emendatior.

Bremæ, apud Nathanaelem Saurmann, 1741, 8.

Alph. 1 plâg. 7.

Ipsum qui nomen *Rambachii* leget, Virum colet & suspiciet, qui, dum vixit, præclare de sacra civitate promeritus est. Inprimis *Institutiones* ejus *Hermeneviticæ sacræ*, quæ jam A. 1723 Jenæ primum in lucem exierunt, tanto cum plausu exceptæ sunt, ut anno jam 1732 quarta earum editio orbi tradita fuerit. In hanc *Prolegomenis naturæ Hermeneviticæ sacræ* exponitur, *fata* ejus, & *autores* alii, qui de illa præceperunt, recitantur. Tota vero *tractatio Libris quatuor* absolvitur,

Fig. 1.

solvitur, quorum <i>I Fundamenta Hermeneutica S.</i> declarat, tum	Pag. 9 seq.
<i>Cap. I</i> de legitima interpretis sacri dispositione, <i>Cap. II</i> de textu	21.
interpretando, & <i>Cap. III</i> de textus interpretandi sensu, agit.	53.
<i>Lib. II de mediis Hermeneutica S. domesticis</i> exponit, & quidem	87.
<i>Cap. I</i> de analogia fidei, <i>Cap. II</i> de exegetica circumstantiarum	107.
consideratione, <i>Cap. III</i> de indagatione affectuum, <i>Cap. IV</i> de in-	122.
vestigatione scopi, <i>Cap. V</i> de instituenda cum antecedentibus &	147.
consequentibus collatione, <i>Cap. VI</i> de scrutinio ordinis, textuum-	197.
que sacrorum analyfi, <i>Cap. VII</i> de consideratione vocum ac	217.253.
phrasium singularum, <i>Cap. VIII</i> de eruendis stili sacri emphasi-	317.
bus, <i>Cap. IX</i> de parallelismo Scripturae. <i>Lib. III media externa</i>	362.
<i>& literaria</i> tradit, & quidem <i>Cap. I</i> adminicula grammatica &	385.
critica, <i>Cap. II</i> rhetorica, <i>Cap. III</i> logica, <i>Cap. IV</i> disciplina-	429.440.
rum realium, Theologiae, Philosophiae moralis, Matheseos, Phy-	456.
fices, artis medicae, & Jurisprudentiae, <i>Cap. V</i> historica, chro-	498.
nologica, geographica, genealogica, <i>Cap. VI</i> scriptorum Rabbi-	530.
nicorum, <i>Cap. VII</i> Autorum profanorum, <i>Cap. VIII</i> versionum	554.602.
sacrarum, <i>Cap. IX</i> Commentariorum. In <i>Libro</i> denique <i>IV</i>	663.
<i>de sensus inventi legitima tractatione</i> agitur, sigillatim <i>Cap. I</i> de	727.
ejus cum aliis communicatione, <i>Cap. II</i> de illius demonstratio-	745.
ne, & <i>Cap. III</i> de sensus applicatione porismatica & practica.	804 seq.
Atque haec sunt illae <i>Institutiones</i> , quarum <i>Partem alteram</i> indi-	
catas <i>Exercitationes</i> constituere Editor voluit, qui nos praeterit.	
Quo liberius praenobis ferimus, hunc ejus conatum vix ullam	
excusationem admittere. Quod in <i>Praefatione</i> assert, Beatum	
Virum in <i>Disp. de idoneo sacrarum literarum interprete</i> ipsum	
suasisse, uti haec cum illis in unum compingi possint volumen,	
id quidem leve & exigui momenti esse videtur. Multi existant	
libri, qui cum aliis in unum compingi volumen possunt. Hinc	
vero non sequitur, ut hi partem illorum secundam efficere	
debeant. Beatus Autor similitudinem argumenti ante oculos	
unice positam habuit & commoditatem. <i>Institutiones</i> enim ea	
continent, quae ad <i>contemplationem</i> pertinent. <i>Exercitationes</i>	
contra nonnulla exhibent specimina, quae ostendunt, quemad-	
modum in <i>actione</i> versandum sit. Tunc quidem <i>altera Pars</i> haec	
majori jure nominari possent, si usum regularum hermeneuti-	
carum	

Uuuu

carum expressis verbis declararent, easdemque data indicarent exempla. Dicimus, re bene putata, *majori jure*. Sapientissime autem Cel. *Rambachius* autor fuit, ut utrumque scriptum compingeretur, quo exempla non deessent, quæ lucem legibus spondeant. Ut Ill. *Heineccius* suis *filii cultioris Fundamenti Syllogem exemplorum, præcepta superiora illustrantium*, adjunxit, quam ideo Partis secundæ loco haberi noluit.

His quidem explanatis, *Exercitationes* breviter strictimque enarrabimus, quarum hinc indicem dedimus. Sunt illæ *sex Dissertationes*, cum Halæ, tum etiam Jenæ, antehac habitæ, quarum tres, in unum faciculum collectas, ipse jam Beatus Autor in lucem emiserat. *Prima* inscribitur *de idoneo sacrarum literarum interprete*, in qua dona & naturæ & artis, ei necessaria, commendantur. *Alter*a est *de Salomonis ad esum potumque exhortationibus, quas libro Cobeleth intersperfit*. Ubi ex scopo scriptoris, a Deo acti, efficitur hic sensus: homo, qui Deum ex animo reveretur, debet bonis, divinitus concessis, placide, inter has vitæ humanæ ærumnas, perfrui, ac a Dei nutu consilioque totus pendere. *Tertia* agit *de Parallelismo Scripturæ Sacræ*, & multas haud inutiles, quæ illuc pertinent, observationes proponit. *Quarta* inscripta est *de libro Cobeleth*, in qua nihil eorum, quæ ad hujus historiam & explanationem scitu necessaria sunt, præmittitur. In *quinta Hypothesis de Scriptura Sacra*, ad erroneas vulgi conceptus accommodata, modesto examini subjicitur. Rejeda nimirum hic fuit ista divinatio, cui nonnulla hac nostra faverunt ætate. *Sexta de Jesu Christi summa divinitate ex ejus juramentis per se ipsum demonstrata* scripta est. Per se patet, hanc *Arianis & Socinianis oppositam esse Commentationem*. Argumentum, quo hic usus est *Rambachius*, ita se habet: *Quisquis per se ipsum legitime jurat, is est verus Deus*. At vero quid hoc est, *legitime*? Quodsi res clarius exprimenda est, sensus hic erit: *ut verus Deus*. Jam expende, qualis ista sit argumentatio: *Quisquis per se ipsum, ut verus Deus, jurat, is est verus Deus*. Ratio hæc esse debuit: *Quicumque in sacris literis per se ipsum jurasse dicitur, ille est verus Deus*. Nam sacræ literæ sunt per se ipsæ ἀξίοντες, & Deus Q. M. non potest

per

per *superiorem jurare*, *Hebr. VI, 13*. Ipsa hoc scitum ratio probat ac tuetur purgata. Atqui *Iesus Christus in sacris literis per se ipsum jurasse dicitur*, *Gen. XXII, 15-18, Es. XLV, 23*. Ergo &c. Quin etiam ad dubia, quæ ex locis *Dan. XII, 7, Apoc. X, 4, 5* moventur, & alia, commode respondetur. Agmen claudunt *Cogitationes exegetica de homine, cujus causa Deus non amplius est terra male dicturus, Gen. VIII, 21*. B. Autor per hunc hominem intelligit *Christum*, iis rationibus fretus, quæ ex ingenio manarunt. Nobis quidem in hac nihil placet Commentatione, præter nomen, quod *Cogitationes* dicantur. *Pia* nimirum, non vero *exegetica, cogitationes, ac solida veritates*, oculis hic expositæ leguntur. Qui enim verba Dei sine antecepta opinione contemplatur, is facile, hanc eorum sententiam esse, dabit: „Malitia hominum non amplius causa erit, quæ me impellat, ut novum in orbem universum diluvium iterum inducam, eumque radicitus evertam. *Conf. Cap. IX, 15, XVIII, 29, 31, 32*. Ceterum cum Viro docto, qui præfatus est, & nos *Rambachianos* manes, ut fas est, suspicimus, iisdemque bene precamur.

PAULI THEODORI CARPOVII, PHILOSOPHI
Mag. & in Acad. Rostoch. literar. Ebraic. ac Theol. Catech. Prof. Ducal. P. O. Animadversiones philologico-critico-sacræ. Accedunt DONIS. A BARBANELIS de Creatione Angelorum, & SAULIS LEVI MORTE- RÆ de æterno ac indissolubili legis Mosaicæ cum gente Israelitica nexu, ex Ebræo Latine factæ Dissertationes.

Lipsiæ, impensis Jonæ Schmidii, bibliopolæ Lubecensis, 1740, 4.

Alph. 1 plag. 4.

Cl. Autor, qui aliis jamdum eruditionis philologicæ, cum sanioris Philosophiæ usu conjunctæ, speciminibus orbis erudito innotuit, novum aliquod, idemque luculentum, doctrinæ, Rabbiniæ potissimum, documentum exhibet; quod, uti

Uuuu 2

ad

cumprimis, se convertit. Contra Cl. *Maji* Diss. de *Jure anni septimi*, observat, annum septimum, quo servus dimittendus, non præcise esse annum Sabbathicum, sed servitutis, ex *Deut. XV, 12*, eandemque esse sententiam doctorum gentis Judææ præstantissimorum, *Aben-Esra*, *Maimonidis*, *R. Chiskie*, *Gersonidis*, *Abarbanelis*, ac illam exprimi in *Jalkut*, loco a *Majo* minus feliciter verso. Sensum verborum *Jalkut fol. 84 pag. 312 ad Exod. XXI, 4*, **וּמַטְוֹם וְאֶנְדְּרוּנִיטַס** *Majus* minus est affectus. Non enim quaeritur, quid de genitrali parte clausis & androgynis sit censendum, sed num inter liberos referendi. De versione *Maimonidis* de *anno septimo*, parata a *Majo*, judicat Autor, multis illam foedatam esse mendis, quam ipse forte emendatam aliquando sit daturus. Ad *Franc. Wokenii* Commentationem in *Estera* libellum notat, ipsum in loco *R. Salom. ben Melech*, quem ex *Miclat Jopbi* excitat, infeliciter versatum esse, asseverantem, **רַפָּא כַּפָּא** esse Persicum, cum nihil aliud dicere velit verpa, quam quidem esse **ר** illud instar *pe raphati* apud Arabas. In verbis, adductis ex *R. Lew chibbur or chadasch fol. 10 Cap. 4* ipsum ex **לְיִשְׁמָאֵל** facere *Ismaelem*, ex **וְרַח** pro **אֶחָד** fingere *hominem*, nomine *Chad*. Istius generis errores etiam Autori obvennerunt in illius *Pietate critica contra enallagas*. Ubi ad *Gen. II, 17*, observat, *Aben-Esram* male legisse **אֵין יִתְכֵן** pro **אֵיךְ יִתְכֵן**, **וְכֹכֵר** pro **וְכֹכֵר**, idemque illud convertere per **ע** difficile est. In *Dissertatione de locis & temporibus, qua fideles ante legem cærimoniale præcibus destinaverunt*, habita *Rostochii A. 1720, pag. 7* in verbis, quæ ex *R. S. ben Melech* profert, non unum commisit errorem. **לְפָנֵינוּ** legit & vertit *in lingua nostra*, cum sit **לְפָנֵינוּ** ante nos, *infra*; verba **לְהַגִּיר חֻזְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב** in sensum prorsus alium detorsit, cum reddi debeant *ad indicandas vires Jacobi*; vox **צִוְיָה**, ubi de moribundis adhibetur, significat *testamentum, den letzten Willen*, uti Germani loquuntur; **בִּישׁוּב** cum *Wokenio* non est reddenda, cum *rediret*, sed potius legendum **בִּישׁוּבָה**, *in sessione, sedens*. *Pag. 8* vocem **מִנְטָה** in verbis *R. Sal. ben Melech* ad *Gen. XLVII, 31*, non recte interpretatur per *se extendere*, cum tantum indicetur, esse ex radice **נָטַח**, ut sic **מִנְטָה** sit pro **מִנְטָה**. Verba *Aben-Esra* ad *Deut.*

Pag. 27.

19.

21.

24.

27.

31.

- Deut. XXIII, 12.* non solum obscure reddit pag. 24. verum etiam a recto sensu verborum לַפְנֵי הָעֵרָב profus abesse, cum per illa indicatur *tempus lotioni aptum*, per עֵרָב אֶרֶץ כַּנְעַן tempus, quo mundus in castra redire integrum erat. Pag. 24 in verbo לַפְנֵי, quod per *latere* exponit, ipse forte desuper est sono verbi Latini, cum sit infinitivus ex radice נָסַע, qualis etiam pariter Paulo Slevogio in Diss. de Creatione primi hominis, vocem רָמַת legendo Germanice *Demuth*, castigato, pag. 104 in *Rittangelio*. Alia mittimus. Hinc virgulam Autor censorius addidit in *Benedictum de Spinoza*, quem in Tractatu suo *theologico politico* mala fide agere arguit, provocando ad *Aber-Es*, quod in ea fuisset sententia, *Mosen Pentateuchi autorem non esse*. Pag. 40. *Hulsi Theob. Judaica pag. 245* observat, ipsum vocem פְּרָטָה recte interpretari per *factum*, potius per *reptile*, & *serpens*, & *serpente*, reddendam esse, pro פָּרָרָה legendum, quod פָּרָרָה, vel פָּרָרָה, *bericius, ein Igel, Stachelschwein*, porro, pag. 42. pag. 42. פָּרָרָה vertendam esse *sicut rosa*. In Summa *Magnifici Laescheri Causis Ebr. Ling. pag. 44* sibi minus, quod ex ipsius sententia Arabes, addito a *serpente*, & *serpente*, *minutiya & blandientia*, cum id non apte, & *serpente*, obtineat, quibuscum convenient *Belge, formae, & serpens, neke, vel Mannerje*. Ibidem pag. 113 non satis, *Simonium, Conr. Pellicanum discipulum Simonis*, pag. 46. illo omnino preceptore sit usus. Supplementum *grammaticorum*, a pag. 151 ad 152, pag. 51. *graphorum pag. 165. Lutherum sententiam*, pag. 54. calium novitate, expositam in libro *Symonis*, pag. 54. mentario suo in *Genesim mutasse, deinde*, pag. 54. *navit ergo Israël &c. apparere.* Quae *serpens, & serpens, fortis* divisione, adscribenda *Dantio*, pag. 55. esse. Ad pag. 332 quosdam memorat, qui *serpens, & serpens*, pag. 55. rum recentius scripserunt. Linguam *Ebraicam*, pag. 56. affirmaverat *Magnif. Laescherus*, negat, ad ea, pag. 58. *de van conversivo & connexivo tradit*, pag. 58.

dicar

dicitur ad *Dionysii Vossii* interpretationem ac notas in *Maimonidem de Idololatria*. Videtur is pag. 4 in *Comm. Farchii ad Gen. IV, 27*, legisse עֲצֵבִים, idola, pro עֲשָׂבִים, herbis, quam lectionem abs se pariter in antiquo MSto *Wolfiano* deprehensam fuisse testatur, ipsam illam lectionem etiam probatam esse *Breitbauptio* docens. Locum *Dav. de Pomis* de voce כֶּרֶךְ pag. 53 infeliciter ab ipso versum esse. Ex *Curpzevii Collegio Rabbिनico in Rubb παρορμηατα* quaedam adducit, ex quibus tantum producemus, quæ habet pag. 150, ubi ad voces מְלִנִי מְלִנִי profert verba *Raschii* כְּסִי וְסִטֵּר כְּסִי בְּנִבְיָאִים, quæ Latine ita transfert: nomina autem *Ploni Ahmoni* exposita sunt a me in *Comm. super Prophetas* (1 Sam. XXI, 3,) notare absconditum & tectum, cum potius ita convertenda sint: *Ploni Ahmoni a Chaldaeo interprete* redditur כְּסִי וְסִטֵּר, id est, tectus & absconditus, sive latens. In *Empereurii Clave Talmudica* pag. 54 verba מְלִנִי מְלִנִי minus recte exposita esse putat *fracturam regis*, cum מְלִנִי hic sit nomen proprium *Saporis*, *Perfarum Regis*. Divertit inde ad *Capitula patrum*, per *Guil. Henr. Vorstium* veste Latina donata, quam interpretationem dicit esse *obscuram*, imo *prodigiose ipsum errasse, ut illius misereatur*. Affirmat *Vorstius* pag. 151, *Eliae* apparitiones post obsignationem Talmudis evanuisse, quod aliter longe sese habere, nube testium Rabbinarum & Christianorum evincit. *Cap. III pag. 3* sensum verborum R. *Elieseris*, filii *Hyrani*, non perceperisse, ingeniose ostendit. Verbum מְלִנִי exposuit per *calavit, exsculpsit, tornavit*, quod quidem secundum significationem verbi hujus apud Arabas ferri possit; addit tamen, posse etiam, & quidem aptius, hic notare *delineavit, ex חֶרֶט celo, stilo, calamo*. Num veto R. *Elieser* Secula XVII ante *Leibnitium & Wolfium* de mundo optimo, ex innumerabilibus mundis possibilibus electo, jamdum cogitavit, quod Cl. Autor sibi persuadet, ipsi relinquimus. Nobis ex verbis prolatis nihil aliud videtur posse confici, quam quidem magistrum stansisse, Deum ante productionem totius hujus universi illius formam in infinita mente sua delineasse. Quæ *Judæi* docent de septem rebus, ante mundum creaturæ productis, de decreto divino, de iisdem constructo, explicanda esse, putat. *Cap. V*

Pag. 59.

60.

63.

66.

67.

71.

73.

75.

78.

pag. 8

- pag. 8 pro כְּבִקְעָה legisse כְּבִקְעָה, quod de aquis adhaerentibus & diffusis super faciem universae terrae sit accipiendum; כְּבִי inerte vertere in כְּבִי; qua occasione quaedam dicitur Autor de montibus, in prima creatione a Deo factis, inque elata. Vocem פְּרִי aliquando non יְצִיאָהוּ pro terra lituonica poni, luculentis adstruit testimoniis. Pag. 20 quae viter erraverit Vorstius, ad oculum demonstrat, ubi כְּבִי reddit per execrari, cum tamen sit כְּבִי, ex פְּרִי, praeterea פְּרִי exponit per abominari, cum tamen פְּרִי, sed פְּרִי, abominatio, res abominabilis, idolatri denique in verbis R. Eliezeris כְּבִי מִן הַעֲבוּרִים vacillarit, indicat. Occasione hac preces, a Jona, magistrorum sententia, falsas, recitat, rationemque elocit, quo Deus כְּבִי דָבָר dicitur, reddit, non per dominum hominum, sed mundorum, explicatque addit. Disputat etiam contra Reinesium, voculam כְּבִי non in orationis initio locari. Quae Judaei in exilio, ex Leviathane parando, allegorice sunt accipienda, errores, quos deinde perstringit, intacto statu falis uxoris Lóbbi, quodsi quid illi abominabile succedat, quaedam in medium adducit. Epistola Poloni cujusdam, Germanico idiomate, ignorantia hominis, qui sub nomine 1738, 8, publicari curavit kurtze und gründliche Deutsch-Jüdischen Sprache, quam Lipsienses in eruditissimis fatis honorifice nominarint, acri auctorisque inscitia false admodum datur, una est interpretatio Latina disputata & sagacis inter Judaeos Scripturae interpretationis angelorum, quam passim eruditissimis in ordine succedit R. Saul Levi Mortera in Epistola 4, in qua legem considerat tanquam praesens, ejusdemque aeternitatem, cum per postquam conservatione conjunctam, stabilire alleborat. In annotationibus quaedam enotabimus. Locum Epist. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

XIX, 24, כַּשְׁלֵם הַבָּשָׂר, adfixum מ non interpretatur per Pag. 144.
145.
 לָהֶם, sed ad boves refert, de quibus sermo. Vocem אֲנָכִי ipsi Ægyptiacæ originis esse videtur, cum Ebræi alias habeant 152.
 אֲנִי. Antiphrases non omnino ex Scriptura eliminandas esse, & 162.
 rationibus & exemplis probat. Agmen claudit disquisitio, de
 eo, num jure de Judæis dicatur, ipsos statuere, Deum orare.
 Ineptam hanc opinionem ipsis a multis non infimæ cavæ Theo-
 logis & Philologis adscribi, satis constat, nec diffitendum est,
 ipsos allegoricis suis locutionibus, inductos loco *Jes. LVI, 7,*
 in *Cod. Berach. Cap. I f. 7* suspicionem aliis injecisse. Demon-
 strat vero Noster ex propria ipsorum sententia, quam de Dei
ἀνταρραξία fovent, ipsaque illa formula, מְלַפְנֵי רֵצוֹן יְהוָה, qua
 Deus in dicto *Berachot* loco precatus fuisse dicitur, non nisi
 improprie id de Deo affirmari. Annectit Rev. *Hechtii*, Inspe- 172-176.
 ctoris Laubacensis, Dissertationem, Germanico sermone de ipso
 hoc argumento consignatam, demonstrantis, Judæos allegoria illa
 indicare velle promptitudinem Dei annuendi votis illorum, qui
 ad ipsum precibus se suis convertunt, vel ex ipsa illa prisca Ju-
 dæorum Theologia intercessionem Messias, qua apud Deum de-
 fungatur, indicari. Vir eruditissimus in tota hac Commenta- 179.
 tione haud vulgarem linguarum, potissimum dialecti Rabbini-
 cæ, noticiam prodit, & ubique tutissimam interpretandi viam, sa-
 nioris Philosophiæ principii innixam, sequitur. Optamus ipsi
 ex animo valetudinem & vitam, quo rem criticam & philologi-
 cam porro ornare possit. Nec vitio ipsi adeo est vertendum,
 quod Praefationem ita finierit: *Dabam in Cel. ad Var-*
nam ipso F. Purim, XIV mensis Adar, A. ab O. C. 5499, O. R.
1739, Lectoremque suum compellet קוֹרֵא נְעִי. Id enim
 illis, qui peregrinas linguas continuo tractant, usu venit, quod
 peregrinantibus, ut incisiis ipsis nonnunquam alienæ voces ac
 loquendi formæ excidant.

GOTTLOB FRIDERICI GUDII, ART. M. V. D.
Ministri apud Laubanos, Paganus Christianorum lauda-
tor & fautor. Praefatus est Auctor de causis odii paga-
norum in Christianos, & decem persecutionum origini-
bus. Adjecit idem quinque Dissertationes, ad Historiam

Xxxx

Escl-

*Ecclesiasticam & Antiquitates profanas in sacris
obvias pertinentes.*

Lipsiæ, ex officina Langenhemiana, 1741, 4.

Alph. i plag. 19.

Habet Historiæ ecclesiasticæ diligens tractatio inter insignes utilitates & hunc usum, quod nobis veritatis Christianæ victoriam, in hostes acerrimos reportatam, dilucide monstret. Bona enim causa tandem triumphat, nec potest vera ecclesia opprimi, quamvis sæpius prematur; quid? quod ista media, quæ adhibentur ad ejus interitum, promovent sæpe illius incrementum. Luculentissima hujus rei specimina nobis sistit Rev. Autor hujus libelli, qui in Historia ecclesiastica non mediocriter versatus, *Kortbolti* vestigiis strenue insistit, qui paganorum calumnias, in Christianos conjectas, uno volumine legendas exhibuit. Alia via incedit Cl. Autor, demonstraturus, gentiles etiam favisse causæ Christianorum, & sæpe illos laudasse vel directe, vel indirecte. Præmisit suæ tractationi Præfationem de causis odii paganorum in Christianos, & decem persecutionum originibus. *Lactantio* subscribit, existimanti, demonum instinctu potissimum incitatos fuisse persecutores. Accedebant gravissima Christianis objecta scelera & flagitia, calumniatores gravissimi, quibus faciles præbebant aures Imperatores, pessimi suatores & autores, ut prosciberentur Christiani, in primis in autoritate constituti, homines. Maxime vero magi & sacrificuli in causa erant, cur Christianorum cervices gladio subjicerentur, nec non zelus imprudens Christianorum, & studium martyrii, denique eorundem bella & jurgia intestina. Ipsa tractatio, qua paganus Christianorum laudator & fautor sistitur, duabus absolvitur Sectionibus, quarum prior de laudatione Christianorum indirecta agit. Docet hic *Cap. I* Rev. Autor, obtrusionem innumerabiles effinxisse ethnicos contra Christianos, quas omnium optime collegit *Christ. Kortboltus*. Non vero tantum flagitia hæreticorum illis imputabant, sed etiam ex doctrina morumque integritate calumniandi materiam arripiebant. Inde Jæthos & Christianos illos vocabant, quia crederent in Christum, qui ortus erat ex gente *Davidis*, filii *Jesse*. Inde Galilæorum, Nazaræorum, & τῶν ἐλληνικῶν, nomen. Ad alias calumnias progreditur Rev. Autor, ostendens, accusator

Fig. 4.

etc

esse Christianos a gentilibus uranolatrias & heliolatrias, stavrolatrias & ἀνθρωπολατρίας, clam & noctu institutorum, ut flagitia sua eo liberius committerent, & eo melius occultarent, conventuum, communionis cum improbis, & odii in univ. genus humanum. Provocat porro ad Thyestæas epulas, ad contumaciam Christianorum gloriæque studium, ad sordidas artes, ipsis objectas, ad baptismi & poenitentiae efficaciam, a *Juliano* derisam. His omnibus uberius deductis, recte inde concludit, omnia hæc convicia ita comparata fuisse, ut potius testes fuerint omni exceptione majores morum incorruptorum; quibus accedit impietas adversariorum, & poenæ divinæ, illis inflicta. *Cap. II* laudationem sistit indirectam Christianorum per testimonia de Christianorum rebus, in gentilium scriptis obvia. Superfunt enim varia gentilium testimonia de rebus Christianorum, ea tamen cum cautione admittenda, ne veritas religionis Christianæ magis destruat, quam confirmetur. Horum varia jam alii collegerant, quos studiose nominat Rev. Autor, adducens *Luciani*, nascuti Christianorum irrisoris, testimonia, quibus ridendo confirmat fiduciam Christianorum in Christianis, mutuam inter se amorem, studium martyribus inserviendi, doctrinam de ascensione Christi in cœlos, de regeneratione per baptismum, de mundi origine, & de judicio extremo. *Sessione II* de laudatione Christianorum directa, & favore paganorum in Christianos, disserit. Et quidem *Cap. I* varia specimina favoris sistit, quo Christianos dignati fuerunt ethnici generatim. Humanitatis officia varia ethnici nonnunquam Christianis exhibuerunt, ex Imperatoribus etiam nonnulli causæ Christianæ faverunt, v. g. *Vespasianus, Antoninus Pius, Commodus, & Constantius Chlorus*. Idem favor gentilium in Christianos colligi potest ex *Plinii* Epistola ad *Trujanum* pro Christianis, ex *Grannii*, Asiæ Proconsulis, ad *Hadrianum*, Imperatorem, Epistola, ex *Sallustii* studio pro Christianis, qui sæpe dissuasit Imperatori, ne Christianos suppliciiis afficeret, ex venia Christianis concessa, apologias Imperatori exhibendi, ex beneficiis in Christianos collatis, jure hospitii & civitatis, publicisque officiis, ex commerciis Philosophorum gentilium cum Christianis, ex Præsidium studio Christianos a suppliciiis liberandi, tandem ex religionis Christianæ professione illorum, qui natalium splendore alios superabant. *Cap. II* favorem paganorum in Christianos ex imitatione eorum demonstrat.

Pag. 27.

41.

Pag. 63

Cel. *Moshernius* ex instituto de hoc argumento egerat, ex quo varia delibat Rev. Autor, & ad illius mentem in tria capita dividit hanc imitationem. Initio enim dicendi genus Christianis solenne adoptarunt ethnici, v. g. voce *δαίμων* ex mente Christianorum usi. Deinde dogmata quadam Christianorum sua fecerunt Philosophi, v. g. de Dei unitate, de Christo, de Trinitate, de creatione, &c. nec non in moralibus multa a Christianis acceperunt gentiles, siquidem ipse *Julianus* iudicavit, Christianorum mores in causa fuisse, cur eorum religio sereno vultu ubivis reciperetur, in Epistola ad *Arsacium Maximum*, Galatiz Pontificem, quæ hic inserta legitur. *Taurobolium* & miracula gentilium eandem imitationem confirmant. Cap. III de privilegiis & dictis ab Imperatoribus ethnicis pro Christi cultoribus exponit, ex quibus idem favor liquido apparet. Dividuntur edicta hæc in ea, quæ per temporis injuriam perierunt, & quæ hodie supersunt integra. Ad deperdita refert Autor edicta *Tiberii*, *Hadriani* & *Antonini Pii*, *Domitiani*, *Nerva*, *Aureliani*, & *Alexandri Severi*. Ex illis vero, quæ supersunt, recensentur *Trojani* edictum, *Hadriani* Epistola, *Antonini Philosophi* Epistola ad Græciæ urbes, ejusdem Epistola ad Senatum Romanum, *Gallieni* edictum, *Maximini*, *Constantini*, & *Liciniani*, edictum, *Sabini* & *Maximini* Epistolæ duæ, quibus omnibus benevolus in Christianos animus declaratur. Tandem *Maxentii* & *Juliani* leges memorantur in eandem causam, quas pro Christianis fanciverunt, ut suum odium simularent. Cap. IV causas enarrat favoris, quo Christianos profecuti sunt ethnici. Providentia divina ante omnia laudanda & inter causas referenda est, quæ animos gentilium benevolos reddiderunt Christianis. Si ab hac discesseris, aliæ etiam possunt nominari causæ secundariæ, inter quas numerari debet cognitio & inquisitio rei Christianæ, ab ethnicis instituta, ubi melius instruebantur de rebus Christianis, quam fama referebat, ex invidia multa fingens. Huc pertinet etiam constantia Christianorum in perferendis cruciatibus, quam ethnici omnino mirari debebant, porro miracula a Christianis patrata, ex quibus inprimis legio fulminans memorabilis, poenæ, quas Christianorum hostes Deo dederunt, & tempori interveniendi studium, matres, conjuges, & cognati Imperatorum Christianis faventes, studium paganam religionem revocandi & instaurandi, & spes Christianos ad sententiam mutandam, & Deo-

rum

rum cultum profequendum, commovendi. Ex omnibus his, paganos Christianorum laudatores & fautores fuisse, satis docte & erudite demonstrat Rev. Autor. Adjunxit huic Commentationi Pag. 123. quinque Dissertationes Historiæ ecclesiasticæ & Antiquitatum, jam olim excusas, de quibus etiam nostrum est non plane tacere. *Prima* Martyres divinitatis Spiritus S. testes & vindices sistit contra *Guil. Whistonum*, quam pro suggestu ædis Paulinæ Lipsiensis festo Pentecostes A. 1723 recitavit, & typis exscribendam jam curavit A. 1726. Contra *Whistonum*, Anglum illum, potissimum disputat, qui, Spiritus S. divinitatem in dubium vocans, ad Scripturæ & primævæ ecclesiæ membrorum de divinitate Spiritus S. essentia silentium audacter provocat. Noster vero Autor *Whistoni* temeritatem ita retundit, ut illam contra clarissima Scripturæ Sacræ loca, ab illo dissimulata, impingere monstret; deinde permultos ex veteris ecclesiæ Martyribus adducit, qui testantur divinitatem Spiritus S., ut adeo *Whistoni* sententia his ipsis exemplis confutetur. *Secunda* Dissertatio hic Lipsiæ habita est A. 1726 de felici Christianæ religionis propagatione per conjugia. Varia media initio recenset propagandæ religionis Christianæ, tam extraordinaria, quam ordinaria, qualia sunt beneficia divina. Huc refert Rev. Autor navigationem, mercaturam & commercia, divina supplicia, &c. Ad ordinaria, & quidem rariora, referuntur etiam conjugia, ubi variis exemplis & Biblicis & profanis docetur, qua ratione propagata fuerit religio Christiana per conjugia, & tandem locus *Gen. IX, 27*, illustratur. *Tertia* de mortibus persecutorum Reformationis, a *Luihero* susceptæ, agitur. Recensentur hoc in loco potissimum ii Reformationis adversarii, qui ante mortem non ad meliorem frugem redierant, quo refertur *Jo. Tezelius, Hier. Emserus, Jo. Eccius, Felix de Wertenberg, Balcbaf. Masco, Jo. Agricola, Gosmannus*, aliique. *Quarta*, de artibus *Juliani* Apostatæ paganam superstitionem instaurandi, Jenæ emissâ est Epistola ad *Jo. Guil. Hoffmannum*, affinem. Memoratur non solum in genere *Juliani* studium in paganam superstitionem, & qua ratione sub initium imperii mitis in Christianos fuerit, sed etiam callidiores artes, quibus paganam religionem instaurare & propagare studuit, recensentur. *Quinta* est Dissertatio antiquario-exegetica, etiam jam antea edita, de ritu liberos recens natos in terram sistendi, & de terra levandi. *Duabus Sessionibus* hæc absolvitur, quarum

144.

193.

207.

263.

rum prima ritus sistendi liberos in terram tractatur, qui fiebat ab ethnicis eo momento, quo in lucem erant editi, ut terræ eos consecrarent, & judicarent, utrum alendi essent, an projiciendi; altera exponitur levatio liberorum ex terra, quæ fiebat a patre infantis, quando secum constituerat infantem educare, quod vel ipse peragebat, vel per servum aut obstetricem, ut declararet, se hunc infantem pro suo agnoscere. Varia Scripturæ Sacræ loca hac occasione illustrantur atque explicantur. Omnibus his Commentationibus Rev. Autor satis superque demonstrat, se non mediocriter in Historia & antiquitate ecclesiastica esse versatum. Quapropter laudem omnino meretur, quod hæc argumenta non minus erudite, quam dextre & accurate, tractaverit, nec sine cura exposuerit, utque plures ejusmodi ingenii foetus cum orbe literato communicet, optamus.

J. C. S. ADDITAMENTUM AD EMENDATIONES Taciti & Velleji in Actis Erudit. Lips. Mens. Septembr. A. 1733 pag. 431.

I. **E**mendatio est proprie restitutio sententiæ germanæ scriptoris cujusque e vestigiis literarum corruptarum. Quæ ars & cura Criticorum est. Corruptela vero Critici versatur in neglectione verborum ineptorum, & depravatione sanorum, distractione coherentium, admittance alienorum, similibusque vitiis. Jam Taciti locus est *Annal. XII Cap. 53 §. 1: Inter quæ refertur ad patres de pœna fœminarum, quæ servis conjungerentur. Statuiturque, ut ignaro domino ad id prolapsa in servitutem suæ consensisset, & , qui nati essent, pro libertis haberentur. Hic ut atque & ponuntur pro uti — sic etiam, quemadmodum apud Græcos ὡς — ἔρω καί.* Proinde conjunctio *ut*, quam verbum *statuitur* requirit, scienter & commode prætermittitur, ne oratio contemperetur. Qua de re in ellipsi agunt Grammatici. Necessè est igitur, ut corruptio verborum *Cornelianorum* in vocabulis *pro libertis* consistat. Nam, si ista integra esse putentur, naturalis illa æquitas foret, non pœna protervæ & impudicæ fœminæ. Hæc enim tum demum pœnam sentit, cum & ipsa e libera fit serva, & liberos suos misera servitute itidem consistari videt. Ergo vocabula illa duo *pro libertis* commutanda sunt cum *prole patris*. Si quis igitur *Tacitam* opinetur scripsisse, *sta-*

tuitur-

tuaturque, ut, quæ ignaro domino ad id prolapsa, in servitutem sui consensisset, ei qui nati essent, pro libertis haberentur; is poenam improbæ & facinorosæ foeminae omnem evertit, aliena temere admiscet, sana distorquet, vitiosa relinquit, antiquitati denique refragatur, quippe cujus moribus e servo & serva libertus nasci non poterat.

II. Est *Velleji Lib. II Cap. 31* locus iste Criticorum dubitationibus divexatus: *Converterat Cn. Pompeji persona totum in se terrarum orbem, & per omnia majore vi habebatur. Cellariana editio legi vult major cive. Quid igitur? Civis major cive datur? Ergo Camillus ille, Fabricius, Fabius Maximus, Scipiones, cives non fuerunt? Aut, si fuerunt, ab Pompejus tamen illis major fuit per omnia? Quid? Marcus Porcius, miraculum illud fortunæ & artis, L. Æmilius Paulus, Sulla ipse, victor ille & triumphator *Mitbridatis & Caji Marii*, victoris Numidarum, & Cimbrorum Teutonumque triumphatoris, cives non fuerunt, atque iis per omnia major *Cn. Pompejus*? Triumphus igitur geminus equitem Romanum in felicissimis reipublicæ temporibus maximo cuique civi non modo exæquavit, sed etiam superiorem effecit? Nihil ergo virtus, nihil gradus magistratum, meritis in rempublicam parti, nihil Consulatus ille, nihil debellatus iste *Pyrrhus*, debellatus *Annibal & Antiochus*, nihil *Perseus* & Hispani, fuerunt ad faciendam civibus autoritatem? Una fortuna in pellendis hominibus turbulentis & meticulosis ac non satis paratis equitem Romanum ad summam nominis majestatem & admirationem extulit, ut cive jam augustior & Deo proximus videretur? Equidem non puto, non conscisco, non consentio. Homines subita felicitate magni & in adolescentia jam admirandi non cum maximis vel antiquitatis vel ætatis suæ viris ac civibus comparantur; sed cum parentibus vel majoribus suis contenduntur. Cum *avis* igitur vel *avo Pompejus* adolescens componebatur, & *per omnia major avi* (scilicet persona) vel *avis habebatur*. Sin avos superare *Pompejo* nimium facile fuit; at *Catulo* tamen & *Metello* et ipso *Sulla* certe major non fuit. Atqui cives hi erant, qui cives jure pares dignitate superabant, ad quorum fastigium *Pompejus* adolescens certe nondum ascenderat. Inane est igitur commentum de *Pompeji* magnitudine civilem exsuperante. Ex plebeja is quidem familia natus, & sola belli fortuna nobilitatus, ne ad unius quidem e nobilibus & patriciis familiis splendorem, quamvis adspiraret, pervenerat. Triumphus certe primus, qui equiti Romano contigerat, singularis fuit honos & novus & pene inauditus; sed quis non simul videt, in senatu *Syllanis* partibus*

dedito

dedito & populo *Syllanis* insaniis sevitiusque domito non tam virtutem, quam vim, valuisse? An igitur is, qui terribilissimis artibus crevit, & terribilissima mala minatur, idcirco major cive habetur? Scelestinissimus civis est talis & detestabilis, nequaquam dignitate verendus. Ubi dignitas autem non est, ibi major cive persona cogitari non potest. Neque vero alter *Pompeji* triumphus ad dignitatem hominis præstantior erat, victoria malis artibus parta, præmio per *Syllanos* partim, partim per homines cladibus & infinitis cædibus perterritos, impertito. Non igitur video, cum *major civi* tantum dignissimus quisque dicatur, quemadmodum *Pompejus major cive* jam tum habitus esse dicatur. Manet igitur id, quod dudum statui, *major e vi* legendum esse. Vis enim fuit, paternis clientibus ad *Sullanas* partes defensitandas abuti, cives dissentientes trucidare, crudelitatem alienam adjuvare, tempori ac fortunæ, civitatem affligenti, male deservire, incendia bellorum sanguine civium exstinguere. Hæc vis primordii rerum *Pompeji* a fortuna prosperata in omne posterum tempus valitura videbatur & valebat. *Vellejus, Lib. II Cap. 31 §. 4* de commissa *Pompejo* in prædonis maritimos potestate locutus, ita pergit: *Idem hoc (imperium) ante biennium in M. Antonii Pratura decretum erat. Sed interdum persona, ut exemplo nocet, ita invidiam auget aut levas. In Antonio homines æquo animo passi erant. Raro enim invidetur eorum honoribus, quorum vis non timetur. Contra in iis homines extraordinaria reformidant, qui ea suo arbitrio aut deposituri, aut retenturi, videntur, & modum in voluntate habent. Dissuadebant optimates; sed consilia impetu victa sunt. Vides, quid de Pompejo senserint cives Romani. Eandem vim Vellejus innuit Lib. II Cap. 40 §. 2, 3: Plerique, Pompejum non sine exercituum venturum in urbem, affirmabant, & libertati publica statuturum arbitrio suo modum. Quo magis hoc homines timuerant, eo gratior civilis tanti imperatoris reditus fuit. Adde huc *Dionem Cass. Lib. XXXVII pag. 55 E. & 56 A. edit. Stephan. Ac, ne dubites, quid Vellejo vis sit, & an ad locum, de quo quaeritur, potestas ejus quadret, velim, perpendas illa Libri II Cap. 72 §. 2: Brutum amicam habere malles, inimicum magis timeres Cassium. In altero major vis, in altero virtus. Salva igitur & integra & bona contraria multis incommodis. Utra igitur sit præferenda, satis apparet.**

III. Venimus ad tertiam, quam *Cel. Heumannus* opinatur emendationis emendationem, quæ ad *Velleji Lib. II Cap. 41 §. 3* pertinet: *Idem Cicero intra biennium sera Cn. Pompeji cura, verum & capiti interrita, votisque Italia ac decretis senatus, virtute atque actione Annii Milonis trib. pleb. dignitati patriæque restitutus est. Hic facile omnes intelligunt, quia capiti verbum rarius est, capiti potiore esse rationem. Si legerimus, ut capiti, friget oratio, & præterea nulla necessitas apparet, cur & in ut convertatur. Nam, immutata vocabula, ut habeas, quod corrigas, sane mali est Critici, ac proinde cavendum. Nulla est igitur rursus emendationis emendatio. Latandi ergo materiam, si quis eo nomine frui se posse putet, integram relinquimus.*

* * *

INDEX AUTORUM

quorum Libri, aut Inventa, in hoc
Volumine recensentur.

I. Libri Theologici, & ad Historiam Eccle- siasticam spectantes.

A barbanelis (Donis,) <i>Diff. de Creatione angelorum.</i>	707
<i>Anonymi Philosophus, veritati morali innitens. Volumen I.</i>	534
<i>Biblia sacra tam Veteris, quam Novi, Testamenti, cum Prefat.</i>	
Christiani Bened. Michaelis.	529
<i>Germanice reddita, cum Prefat. Jo. Muthmanni.</i>	ibid.
Biel (Jo. Christian) <i>Exercitatio de Lignis ex Libano, ad tem- plum Hierosolymitanum adificandum petitis.</i>	668
<i>Specimina novi Thesauri philologici.</i>	ibid.
Catpovii (Pauli Theodori) <i>Animadversiones philologico-critico-sa- cra.</i>	707
Grozii (Maturini Veyssierii) <i>Historia Christiane religionis, per Ethiopiam & Armeniam florentis.</i>	685
Carteis (T.) <i>Cogitationes de Naturali & revelata religione.</i>	527
Gruner (Jo. Rodolphi) <i>Diatriba de Primitiarum oblatione ac con- secratione.</i>	278
Gudii (Gottlob Fris.) <i>Paganus Christianorum laudator & fante.</i>	713
Lactantii (L. Caelii Firmiani) <i>Opera omnia, cum Notis variorum, ex editione Jo. Ludolphi Bünemann.</i>	103
de Lambertiniis (Prosperi) S. R. E. Cardinalis, <i>de Servorum Dei Beatificatione, & Beatorum Canonizatione, Liber secundus.</i>	12
<i>Liber tertius.</i>	433
Miscellanea Groningana. Tomus II.	142
Mongitoris (Antonii) <i>Bulla, privilegia, & instrumenta Panormi- tanae Metropolitanae ecclesiae, regni Sicilia primariae.</i>	337
	Mar-

I N D E X

Maccæ (Levi) <i>Diss. de Aërno ac indissolubili legis Mo- saica cum gente Israëlica ætæ.</i>	707
Naudæ (Phil.) <i>Traëtatus de Justificatione hominis peccatoris co- ràm Deo.</i>	552
Nokenii (Jo. Arnoldi) <i>Dissertationes due: 1) de Judicio sancto- rum in mundum & angelos; 2) de Miraculis, per se verita- tem religionis Christianæ demonstrantibus.</i>	657
Ode (Jacobi) <i>Commentarius de Angelis.</i>	76
Rambachii (Jo. Jac.) <i>Exercitationes Hermeneutica, sive Pars al- tera Institutionum Hermeneuticarum sacrarum.</i>	704
Saurini <i>Expositiones historica, critica, theologica, & morales, factorum quàm maxime commemorabilium V. & N. Testa- menti.</i>	Tomus II & III. 176 Tomus IV & V. 341
Simonis (Jo.) <i>Ornasticum Veteris Testamenti.</i>	608
Stokmans (Ægidii) <i>Miscellanea sacra. Partes II.</i>	421
Telleri (Romani) <i>Dissertationum sacrarum, ad causas hermeneu- ticas spectantium, Decas.</i>	324
Turretini (Jo. Alphonsi) <i>Cogitationes & Dissertationes theologica.</i>	108
Vogtii (Jo.) <i>Historia fustule eucharistica, cujus ope fugi soles & calice vinum benedictum.</i>	243
Winckleri (Jo. Dieterici) <i>Disquisitiones philologica, Scripturae S. quadam loca, & Antiquitatis momenta, illustrantes.</i>	523

II. Libri Juridici.

Alberti (Mich.) <i>Commentatio in Constitutionem Criminalem Ca- rolinam medica.</i>	263
Chinole (Aur.) <i>Geometria communis, legalis, & arithmetica.</i>	601
Georgisch (Petri) <i>Corpus Juris Germanici antiqui.</i>	639
Heineccii (Jo. Gottlieb) <i>Opuscula minora varii argumenti.</i>	114
Hentii (Jo. Nic.) <i>Commentationum atque Opusculorum de selectis & variis ex Jurisprudencia universali, publica, feudali, & Romana, argumentis, Volumina tria, edita a Jo. Jac. Hombergk.</i>	348
	Marani

A U T O R U M.

Marani (Gall.) <i>Opera omnia, cum Praefatione Christiani Henr. Trotzii.</i>	255
Moseri (Jo. Jacobi) <i>plenior Descriptio Juris publici S. R. Germanici Imperii, & singularum ejus partium. Tomus I.</i>	694
van Muyden (Jo.) <i>Compendiosa Institutionum tractatio. Editio sexta, cum additionibus Everh. Ottonis.</i>	696
de Piermont (Frid. Henr. Strube) <i>Investigatio nova originis ac fundamentorum Juris Naturae.</i>	209
Pufendorffii (Sam.) <i>de Officio hominis & civis juxta legem naturalem Libri duo, editi a Thoma Johnson.</i>	615
Schmauffii (Jo. Jac.) <i>Dissertationes Juris naturalis, quibus principia novi Systematis, ex ipsis natura humana instinctibus extruendi, proponuntur.</i>	851
Strube, <i>vid. de Piermont.</i>	
Westenbergii (Jo. Orrwini) <i>Dionis Marcus, seu Dissertationes ad Constitutiones M. Aur. Antonini, Imperatoris.</i>	458
Wieling (Abrahami) <i>Lectionum Juris Civilis Libri II:</i>	88

III. Libri Medici & Physici.

<i>Alta physico-medica Academiae Caesareae Leopoldino-Carolinae Naturae curiosorum. Volumen IV.</i>	362
Alberti (Mich.) <i>Commentatio in Constitutionem criminalem Carolinae medica.</i>	263
Aletbophilii <i>Meditationes de Regno stirum.</i>	376
Artedi (Petri) <i>Ichthyologia, sive Opera omnia de Piscibus.</i>	652
Bacchettoni (Hier. Leopoldi) <i>Anatomia, Medicina theoretica & practica ministrata.</i>	465
Cappeller (Maur. Ant.) <i>Epistola de Studio Lithographico, de Entrochis & Belemnitis.</i>	233
Cheyne (Georg.) <i>Tensamen dieteticum.</i>	268
Chomelii (Jac. Francisci) <i>Tractatio de Aquis mineralibus, balneis, atque embrocationibus Vichii, seu Vici calidi.</i>	698
Gerike (Petri) <i>Fundamenta Chymiae rationalis.</i>	560
Gunzii (Juss. Godofr.) <i>Observationum chirurgicarum de calculum curandi viis, quas Foubert, Garengot, Perchett, le Dran, & le Cat, Chirurgi Galli, reppererunt, Liber unum</i>	372

Y Y Y Y 2

Ham-

Matabergeri (Georg. Erhardi) Elementa Physices. Editio tertia.	605
Hoffmanni (Frid.) Opuscula theologicæ-phÿsico-medicæ.	37
<i>Opera omnia phÿsico-medicæ. Tomi VI.</i>	385
Huberi (Jo. Jac.) de Medulla spinali, Speciatim de nervis, ex ea provenientibus, Commentatio.	417
Kleinii (Jac. Theodori) Sciagraphia Lithologica curiosa, seu Lapidum figuratorum Nomenclator.	233
Lobb (Theophili) Tractatus de Lisbontripiticis.	90
<i>Tractatus practicus de Morbis dolorosis.</i>	236
Logan (Jacobi) Experimenta & Metemata de Plantarum generatione.	563
Manninghami (Richardi) Artis obstetricariæ compendium.	516
de la Mettrie de Variosis Liber.	468
Pisonis (Homoboni) de Reginine magnorum auxiliorum in curationibus morborum Dissertationes quatuor.	180
<i>de Offensionibus Medici operosi Diss. singularis.</i>	ibid.
de Puzzolis (Placidi) Diff. Anatomico-philosophica de Organo visceris, ejusque actione & objecto, nec non Discursus de Stribi natura.	604
de Reaumur Observationes rerum, quæ ad Historiam Insectorum faciunt. Tomus IV.	591
Scarfo (Jo. Chrysof.) Epistola phÿsica.	137
Seguer (Mariani) Observatio de Jusculo pulli lienterie specifico.	318
Semmedi (Jo. Curvi) Observationes agritudinum fere incurabilium.	129
Siegesbeck (Jo. Georg.) Primitia Floræ Petropolitana.	518
Tacconi (Cajetani) de raris quibusdam Hepatis aliorumque viscerum affectibus Observationes.	35
Tralles (Balthaf. Lud.) Virium, quæ terreis remediis gratis battentibus adscriptæ sunt, examen rigorosius.	645
Trib-	

Trilleri (Dan. Willb.) <i>succincta Commentatio de Pleuritide, ejusque curatione.</i>	312
<i>Solida quaedam capita de Pleuritide, e C.</i>	
Celso, C. Aureliano, & Th. Prisciano, excerpta.	317
van Zelt (Theodori) <i>de Podagra & dolore colico, scorbutico simili, Pistoiaeo amulo, per sex annos durante, subito in podagram mutato, victo & curato, Libellus singularis.</i>	131
Zinanni (Josephi) <i>de Ovis & nidis avium Liber primus.</i>	415

IV. Libri Mathematici.

Anonymi <i>Operum diversorum, quae spectant ad figuram Telluris definiendam, Examen.</i>	520
Belidori <i>Architectura hydraulica. Tomus II.</i>	216
Chiusole (Antoa.) <i>Geometria communis, legalis, & arithmetica.</i>	601
Colsoni (Jo.) <i>Commentarius in Is. Newtoni Methodum fluxionum & infinitarum serierum.</i>	401
Hales (Steph.) <i>Experimenta philosophica, quae continent instructiones peritiles & necessarias iis, qui longa mari itinera suscipiunt.</i>	471
Koenigii (Sam.) <i>Theorematis Cotesiani Demonstratio brevis.</i>	33
Milleri (Gerh. Andr.) <i>Problema physico-mathematicum, veram assignare causam gravitatis corporum caelestium, quae quidem versus se invicem tendant viribus, quae sint in ratione inversa quadratorum distantiarum quam proxime.</i>	474
Newtoni (Is.) <i>Methodus fluxionum & infinitarum serierum.</i>	401
Poletii (Jo.) <i>de Optima ratione dimetiendi itineris a navi confecti, absque ope observationum Astronomicarum, Schediasma.</i>	641
Smith (Roberti) <i>Optices Systema completum.</i>	19. 119
Walzii (Jo. Theophili) <i>Disquisitio de Curva Lacedaemonica in superficie solidi cujuscunque, rotatione Curvae circa axem suum generati, praesertim vero Sphaeroidis Elliptici, quae veram globi terraquei figuram refert, describenda.</i>	270

V. Libri Historici, Geographici, &c.

Adlerfeld (<i>Gustavi</i>) <i>Historia militaris Caroli XII, Regis Sæcæ.</i>	
Tomi IV.	454
Anonymi <i>Persæpolis illustrata.</i>	205
<i>Thuringia sacra, seu Historia Monasteriorum, quæ olim in Thuringia floruerunt.</i>	145
<i>Historia literaria Gallie. Tomus III.</i>	629
<i>Historia Francisci Eugenii, Sabaudie Principis.</i>	683
B. (<i>L. D.</i>) <i>Dissertatio de eo, quod incertum est in Historia Romana priorum quinque Seculorum.</i>	303
Beyeri (<i>Theoph. Sigefr.</i>) <i>Historia regni Græcorum Bæstiani.</i>	579
le Beaumarchais (<i>de la Barre</i>) <i>Elogium historicum Sebannati.</i>	238
Cragii (<i>Nic.</i>) <i>Annatum Libri VI, quibus res Danicæ ab excessu Regis Friderici I gesta ad annum usque 1550 enarrantur.</i>	289
Gessneri (<i>Jo. Jac.</i>) <i>Numismata Regum Macedonia.</i>	391
Gronovii (<i>Jo. Frid.</i>) <i>Diss. de Gotthorum sede originaria.</i>	130
(<i>Laur. Theodori</i>) <i>Animadversiones in Vibium Sequestrem.</i>	149
Gruberi (<i>Jo. Dan.</i>) <i>Origines Livonia sacra & civilis.</i>	295
Hagenbuchii (<i>Jo. Casp.</i>) <i>Exercitatio geographico-critica, quæ, Ostiones nec Germania, nec Britannia, populam, sed Gallia Celtica Osismios, esse, conjicitur.</i>	139
Harenbergii (<i>Jo. Christoph.</i>) <i>Paregon de Pagis antiquis diæceseos Episcopalis Hildenesbemensis.</i>	161
Hertii (<i>Jo. Nic.</i>) <i>Commentationum atque Opusculorum de selectis & varioribus ex Jurisprudentia universali, nec non Historia Germanica, argumentis, Volumina tria, edita a Jo. Jac. Hombergk.</i>	348
Heumanni (<i>Christoph. Aug.</i>) <i>Historia Gotingensis Pars tertia.</i>	251
Hooke (<i>N.</i>) <i>Romana Historia ab Urbe condita usque ad occasum. Republicæ. Volumen I.</i>	249
Juliani	

A U T O R U M

Juliani <i>Imp. Caesares, cum Notis</i> Ez. Spanhemii, <i>ex ed. C. S. Liebii & J. M. Heusingeri.</i>	462
Kestneri (<i>Christiani Wils.</i>) <i>Lexicon medicum, in quo vitae clarorum scriptis Medicorum describuntur.</i>	419
Langii (<i>Caroli Henr.</i>) <i>M. Laurentii Rhodmani vita, & in Graecis cum primis literas merita.</i>	663
Lauensteinii (<i>Josch. Barwardi</i>) <i>Historia diplomatica Episcopatus Hildesensis.</i>	152
Leichii (<i>Jo. Henr.</i>) <i>de Origine & incrementis Typographiae Lipsiensis Liber singularis.</i>	185
<i>Librorum, Sec. XV excusorum, ad Mattairii</i>	
<i>Annales Supplementum.</i>	ibid.
Livii (<i>Tri</i>) <i>Historiarum ab U. C. Libri, qui supersunt, omnes, cum Notis variorum, ex editione Arn. Drakenborch. Tomus III.</i>	193
van Loon (<i>Gerhardi</i>) <i>Historia numismatica XVII Provinciarum Belgii. Tomus IV & V.</i>	577
Maupertuisii <i>Elementa Geographiae.</i>	321
Mongitoris (<i>Antonini</i>) <i>Bulla, privilegia, & instrumenta Panormitanae Metropolitanæ ecclesiae, regni Siciliae primariae.</i>	337
Muratorii (<i>Lud. Ant.</i>) <i>Antiquitates Italicae medii aevi. Tomus I.</i>	1
Niceronii <i>Commentarii, historia celeberrimorum in Rep. literaria Virorum inservientes. Tomus XXXVII.</i>	188
<i>Tomus XXXVIII.</i>	379
<i>Tomus XXXIX.</i>	575
Paitoni (<i>Jo. Bapt.</i>) <i>de Vita ac scriptis Fabricii Bartholeti, Medici Bononiensis, Commentarius.</i>	381
Pesleri (<i>Jo. Christoph.</i>) <i>Series Ducum Carinthiae Saeculi IX, X, XI, XII, XIII, & XIV, & documentis priscae aevi concinnata.</i>	92
Reyherti (<i>Sam.</i>) <i>Monumenta Landgravorum Thuringiae, & Marchionum Misniae, aucta & emendata.</i>	145
Rollini <i>Historia Romana, ab Urbe condita usque ad praesens Aedificum. Tomus I.</i>	17
Schwarzii (<i>Jo. Conrad.</i>) <i>Observatio de Situ oppidi Situntis.</i>	383
Schannati <i>Historia comprehensiva Ducatus Serenissimae Palatinae Sigoni.</i>	238

I N D E X

<i>Sigonii (Caroli) Opera omnia, ex ed. Phil. Argelati. Tomus VI.</i>	625
<i>Stephani (Steph. Jo.) Historia Danica Libri II.</i>	289
<i>Varia Geographica variorum doctorum virorum.</i>	139
<i>Waltheri (Christoph. Theodesii) Doctrina temporum Indica.</i>	579
<i>de Westphalen (Ern. Joach.) Monumenta inedita rerum Germanicarum, praecipue Cimbricarum & Megapolensium. Tomus II.</i>	49
<i>Ziegelbaur (Magnaoldi) Novus rei literariae Ordinis S. Benedicti Conspectus. Volumen I.</i>	673

VI. *Libri Philosophici, & Miscellanei.*

<i>Alethophili Meditationes de Regno florum.</i>	376
<i>Andrymi Fasti divini pro Anno 1738.</i>	45
<i>Specimina Dissertationum Academicarum, publice lecturum in Academica Etrusca civitatis Cortona.</i>	510
<i>Philosophus, veritati morali innitens. Volumen I.</i>	534
<i>Carpovii (Pauli Theodori) Animadversiones philologico-critico-facrae.</i>	707
<i>Clodii (Jo. Christiani) Novum Specimen Supplementorum Lexici Guffetiani, ex Notis ipsius Autoris MSis productum.</i>	620
<i>Conradi (Dan. Arnoldi) Cryptographia denudata, sive ars decifrandi.</i>	432
<i>Coetseii (Pauli) De Homine doctis Dialogus.</i>	41
<i>Franzoni (Sebast.) Orationes.</i>	478
<i>Gessneri (Jo. Jac.) Numismata Regum Macedoniae.</i>	392
<i>Henneccii (Jo. Gottlieb) Opuscula minora varii argumenti.</i>	114
<i>Hoffmanni (Frid.) Exercitatio de Optima philosophandi ratione, ex steriiori Eds, ejusque admirabilem in natura operum, & praecipue ipsius hominis, cognitione petenda.</i>	572
<i>Jacobetti (Jacobi) Opuscula posterioris literaturae.</i>	476
<i>Lactantii (E. Celsii Firmiani) Opera omnia, cum Notis variorum, ex editione Jo. Ludolphi Bünemann.</i>	103
<i>Leibnii (Godofr. Ckil.) Epistolarum ad diversos Volumen tertium, editum a Christiano Wolf.</i>	664
	Livii

A U T O R U M.

Livii (Tit) <i>Historiarum ab U. C. Libri, qui supersunt, omnes, cum Notis variorum, ex editione Arn. Drakenborch. Tomus III.</i>	193
Longini (Dionysii) <i>Liber de Sublimi, ex Græco Anglice conversus, cum notis Guil. Smith.</i>	397
Lysia <i>Orationes & Fragmenta, Græce & Latine, ex ed. Jo. Taylori.</i>	481
<i>Miscellanea Groningana. Tomus II.</i>	142
Oliverii (Hannib. Camilli) <i>Marmora Pisaurensia, Notis illustrata.</i>	241
Pufendorffii (Sam.) <i>de Officio hominis & civis juxta legem naturalem Libri duo, editi a Thoma Johnson.</i>	615
Quirini (Angeli Maria) <i>Cardinalis, Specimen variae literaturæ, quæ in urbe Brixia, ejusque ditione, paulo post typographiæ incunabula floruit.</i>	498
Rambachii (Jo. Jac.) <i>Exercitationes Hermenevticæ, sive Pars altera Institutionum Hermenevticarum sacrarum.</i>	704
Scarfo (Jo. Chrysofomi) <i>Neosofphus, Dialogus, in quo novum & speciosissimum Systema scientificum stabilitur.</i>	136
Schultens (Alberti) <i>Excursus tres ad Caput primum Viæ veteris & regis hebraizandi, continentes Scturas ad Dissertationem historicam de Lingua primæva.</i>	565
Schwarzii (Jo. Conr.) <i>Additamentum ad emendationes Taciti & Velleji in Actis Erud. Lips. M. Sept. A. 1733 pag. 431.</i>	718
Sigonii (Caroli) <i>Opera omnia, ex ed. Phil. Argelati. Tomus VI.</i>	625
Simonis (Jo.) <i>Onomasticum Veteris Testamenti.</i>	608
Sponii (Jac.) <i>Diff. de Usu numerum in Physiognomia.</i>	462
Theupolorum (Laurentii & Federici) <i>Musei Theupoli antiqua Numismata.</i>	97
Valesii (Henrici) <i>Emendationum Libri quinque, & de Critica Libri duo, editi a Petro Burmanno.</i>	64

Z z z

IN-

* * *

INDEX

RERUM NOTABILIORUM.

<p>A. Aberrationes radiorum. 119 Abertus a Medico an spe servanda matris procurari debeat? 267 Abrahami annus natalis definitus. 422 seq. Abulpharagii (Gregorii) vita & scripta. 688 Academiæ Natura Curiosorum incrementa. 362 <i>Etrusca Cortonensis</i> Commentarii editi. 510 <i>Salisburgensis incrementa.</i> 678 Accolti (Benedicti) vita & scripta. 380 Adami Bremensis locus illustratus. 300 Adlerfeld (Gustav.) laudatus. 455 Adolphii IV, Comitis Holsatiæ, memoria renovata. 58 Agypti novum etymon. 524 <i>urbs Thmuis descripta.</i> 525 Aliani duo diversi. 71 Aeris proprietates explicata. 217 Aes alienum an sit pecunia aliis credita? 262 Ethiopicæ ecclesiæ fata descripta. 689 seq.</p>	<p><i>E</i>thiopicæ ecclesiæ quantum incrementi venerit per missiones Jesuitarum? 691 Alberti, Livoniensis Episcopi, genealogia materna. 307 Aldii, medium inter liberos & servos genus. 10 Aldrovandi (Ulyss.) aves describendi ratio. 415 Alluviones & insule quomodo inter possessores proximorum dividenda? 603 Alphabetum Etruscum an differat ab alphabeto Pelasgorum? 511 <i>cum Hebræo, Samaritano, Arcadico, & Pelasgo, in comparationem adductum.</i> ibid. Alingii (Menfonis) Observationes sacra editæ. 143 De Amazonibus singularia. 496 Ameloti (Dionysii) vita & scripta. 189 Amesii (Guit.) vita & scripta. 189 Anatomia aliis scientiis lucem accendit. 466 De Andocidis Orationibus varia. 496 seq. Andrææ Presbyteri breve Chroni-</p>
---	--

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

<p><i>con historia Gottherum edidit.</i> 4</p> <p>Angelis an sit cultus tribuendus? 87</p> <p>Angelorum nomina illustrata. 77 seq.</p> <p style="padding-left: 2em;"><i>qua symbola?</i> 79</p> <p style="padding-left: 2em;"><i>existentia demonstrata.</i> 81. 84</p> <p style="padding-left: 2em;"><i>creatio evicta.</i> 83</p> <p style="padding-left: 2em;"><i>essentia in quo consistat?</i> ibid.</p> <p style="padding-left: 2em;"><i>creatio illustrata.</i> 712</p> <p>Angelus est lux spiritualis. 138</p> <p>Anima humana luminosa. ibid.</p> <p>Animalia marina ex fossilibus dignoscenda. 234</p> <p>Anni Indorum quae ratio? 590</p> <p>Antimonii usus in Medicina. 605</p> <p>Antiquitatum in Jurisprudencia usus. 115</p> <p>Antiarum hydraulicarum theoria. 217</p> <p>Antonino (M. Aur.) de impetratu per Christianos victoria Epistola temere affixa. 459</p> <p style="padding-left: 2em;"><i>ejus Constitutiones explicatae.</i> 459 seq.</p> <p>Apocalypsis nova explicatio. 526</p> <p>Apparitiones divinae a diabolicis distinguenda. 453</p> <p>Aqua ex profundo magna copia & facile evadenda. 221</p>	<p>4</p> <p>87</p> <p>77 seq.</p> <p>79</p> <p>81. 84</p> <p>83</p> <p>ibid.</p> <p>712</p> <p>138</p> <p>ibid.</p> <p>234</p> <p>590</p> <p>605</p> <p>115</p> <p>217</p> <p>459</p> <p>459 seq.</p> <p>526</p> <p>453</p> <p>221</p>	<p>Aqua per ignem elevanda. ibid.</p> <p style="padding-left: 2em;"><i>marina quomodo reddenda potabilis?</i> 471</p> <p>Aquarum mineralium Gallicae analysis. 699</p> <p>Archelai, Macedonum Regis, nomen singularis. 397</p> <p>Architectura hydraulica explicata. 216</p> <p>Argoli (Andreae) vita & scripta. 576</p> <p style="padding-left: 2em;"><i>(Jo.) vita & scripta.</i> ibid.</p> <p>Arimanni in Italia cujus generis olim homines fuerint? 9</p> <p>Arithmetica sine Arithmetica. 604</p> <p>Armenicae ecclesiae status descriptus. 692 seq.</p> <p>Arnaldi (Angelici) vita. 45</p> <p>Artedi (Petri) vita. 652</p> <p>Aruspicina veterum Tuscorum illustrata. 514</p> <p>Atheus ex machine humane structura convincendus. 38</p> <p>Atticus apud Hieronymum quid notet? 68</p> <p>Attractionis ratio explicata. 606 seq.</p> <p>Aventini (Jo.) vita & scripta. 380</p> <p>Avium ordines describendi modi varii. 415 seq.</p> <p style="padding-left: 2em;"><i>nova & modi descripti.</i> 417</p> <p>Auxiliorum magnorum in Medicina isdoles explicata. 181</p>
--	--	--

RERUM NOTABILIORUM.

Blondi (Jo. Franc.) <i>vita & scripta.</i>	189	Brunneriana <i>memoria instaurata.</i>	368
Boehmeri (Phil. Lud.) <i>vita & scripta.</i>	253	Brunsvicensis <i>domus & Estensis Hannoverana nexus genealogicus.</i>	664
Bodereji (Rodolphi) <i>vita & scripta.</i>	188	Büchneri <i>in Academiam Naturæ curiosorum merita.</i>	362
Boderiani (Guidonis Francisci) <i>vita & scripta.</i>	381	Buddæi (Jo. Franc.) <i>Historia Juris Natura denuo edita.</i>	619
S. Bononii, seu Bononii, <i>vita edita.</i>	16	Bullialdi (Herm.) <i>Diss. de Populis fundis edita.</i>	74
Bonamici (Lazari) <i>vita & scripta.</i>	576	Bunemannii (Jo. Ludolphi) <i>in Lactantium merita.</i>	104 seq.
Bordingii (Jac.) <i>Laudatio Christiani III, R. Dania, edita.</i>	294	Burmannus (Petrus) <i>junior, laudatus.</i>	65
Bordisholmenensis <i>Monasterii Diplomata edita.</i>	50		
<i>anti-quitates illustrata.</i>	52	Cabassutii (Jo.) <i>vita & scripta.</i>	380
Bövilli (Caroli) <i>vita & scripta.</i>	576	Calcolorum <i>in hepate quæ ratio? remedia commentata.</i>	91 seq.
Bourguetii, <i>Professoris Neocastellani, liber novus promissus.</i>	192	Calculum <i>curandi modi Gallorum quorundam sub judicium vocati.</i>	372 seq.
Bremii (Wolfg. Sig.) <i>vita.</i>	421	Callidius, <i>vid. Loofius.</i>	
Brixienfis <i>urbis historia literaria illustrata.</i>	498 seq.	Calphurnius (Jo.) <i>quis fuerit?</i>	501
Bruiningii (Herm.) <i>Commentatio ad Pf. LXXXIV, 4, edita.</i>	143	<i>ejus cum Raph. Regio contentio.</i>	502 seq.
<i>Observationes ad varia Scripturæ loca edita.</i>	ibid.	Camærx, <i>seu fisci, jus veterum Italie Regum descriptum.</i>	11
<i>Observationes ad Matth. III, 9, edita.</i>	144	De Camoens (Lud.) <i>vita & scripta.</i>	189
Z z z z 3		B. Canneti (Archangeli) <i>vita.</i>	16
		Ad	

<i>Ad Canonizationem testes qui requirantur?</i>	438 seq.	Chappuys (Claudii) <i>vita & scripta.</i>	575
<i>Canonizationis iudicium cui competat?</i>	12 seq.	(Gabrielis) <i>vita & scripta.</i>	ibid.
<i>Capitis dolor unde?</i>	237	Du Chastelet (Pauli Hay) <i>vita & scripta.</i>	380
<i>quomodo pellen-</i>	ibid.	De Chauheu (Guil. Amfrye) <i>vita & scripta.</i>	189
<i>dus?</i>	40	Chemnitii (Jo. Frid.) <i>Genealogia Regum & Ducum Megapolensium edita.</i>	60
<i>Carbonum fumus noxius.</i>	92 seq.	<i>vita. ibid.</i>	
<i>Carinthiæ Ducum veterum nomina collecta.</i>	46	Christi <i>divinitas ex juramentis per se ipsum demonstrata.</i>	706
<i>Caroli, Ducis Longevillensis, vita.</i>	457	<i>De Christi redemptione sententia hominis Angli improba.</i>	549
<i>XII, R. Succia, res bellica descripta.</i>	144	<i>satisfactione doctrina perversa.</i>	551
<i>Caroloftadii (Andreae) scripta recensita.</i>	61	Christianæ <i>religionis precipua capita explicata.</i>	37
<i>Casellii (Jo.) de Ducum Megapolensium originibus libellus editus.</i>	ibid.	<i>demonstranda ratio qua optima?</i>	109
<i>vita.</i>	254	<i>cum ratione convenientia demonstrata.</i>	528
<i>pater quis?</i>	375	<i>an sit a naturali differentia?</i>	536
<i>le Cat, Chirurghi Galli, methodus curandi calculum descripta.</i>	250	<i>propagatio per conjugia.</i>	717
<i>Catrouius refutatus.</i>	501	<i>In Christianos odii paganorum cause.</i>	714
<i>In Catullum merita doctorum Brixienfium.</i>	118	Christianum III, <i>R. Danie, ad factum</i>	
<i>Gauionum apud JCtos antiquos modi tres.</i>	30		
<i>Caufticarum linearum proprietates.</i>	669		
<i>Cedri arboris antiquitas illustrata.</i>	71		
<i>Censorini Fragmentum emendatum.</i>	89		
<i>Ceterum in Jure quid notet?</i>			

RERUM NOTABILIORUM.

<p><i>fædus Smalcaldicum accessisse, probatur.</i> 291</p> <p><i>Chymia rationalis in Compendio tradita.</i> 560 seq.</p> <p><i>Ciceronis an sit liber, Consolatio inscriptus?</i> 627 seq.</p> <p><i>Cimbrica origines & antiquitates illustrata.</i> 54</p> <p><i>Circuli diametri & peripheriæ proportio.</i> 603</p> <p><i>Cistæ mystica veterum illustrata.</i> 515</p> <p><i>Clementis XII, P. M. per gradus ad Pontificale fastigium adscensio.</i> 12 <i>laydes. ibid.</i></p> <p><i>De Clerici (Jo.) Arte critica iudicium.</i> 72</p> <p><i>Cæcus quid visu restituto discernere valeat?</i> 21</p> <p><i>Cæli figura apparens.</i> 23</p> <p><i>Cælum ex quibus partibus constet?</i> 139</p> <p><i>In S. Cæna quomodo corporis Christi præsentia substantialis sine dimensionalibus esse possit?</i> 663</p> <p><i>Colica scorbutica in podagram mutata.</i> 132</p> <p><i>Piscionum descripta.</i> 133 <i>ejus historia & vera ratio.</i> 133 seq.</p> <p><i>Goli vinarii antiquitas illustrata.</i> 515</p> <p><i>Cometa unde oriatur?</i> 138</p>	<p><i>Comitum & Vice-Comitum Italia dignitas descripta.</i> 7 seq.</p> <p><i>Palatinorum Italia quæ fuerit dignitas?</i> 6 seq.</p> <p><i>avi mediæ dignitas descripta.</i> 241</p> <p><i>Commerciorum per Livoniam initia quæ?</i> 298</p> <p><i>Ex Compendiis an Jus Civile discendum?</i> 697</p> <p><i>Conduma in Diplomatis avi quid notet?</i> 9</p> <p><i>Confessorum fidei quæ sint requisita?</i> 448 seq.</p> <p><i>Per Conjugia felix propagatio religionis Christiana.</i> 717</p> <p><i>Constantinæus (Jac.) mali in Marianum animi accusatus.</i> 259 seq.</p> <p><i>De Contradictoriis controversia inter Turretinum & Pfaffium.</i> 112</p> <p><i>Copernicana mundi hypothesis asserta.</i> 179</p> <p><i>Corbini (Jacobi) vita & scripta.</i> 189</p> <p><i>De Cordemoy (Gerald) vita & scripta.</i> <i>ibid.</i> <i>(Lud. Gerald) vita & scripta.</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Cordi (Eurycii) vita & scripta.</i> <i>ibid.</i> <i>(Valerii) vita & scripta.</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Corinthii generis columna unde orta?</i> 209</p> <p style="text-align: right;">Corporis</p>
--	--

I N D E X

Corporis humani partes anatomi- ce descriptæ. 466 seq.	Cryptographia in systema reda- ta. 432
Corporum elementa quæ? 561	Culicis historia naturalis. 600
Cortesii (Pauli) vita & scripta. 42	Cuperi (Gisberti) Epistolas con- iunctim edendi consilium. 46 seq.
Cortonensis Academiæ Etruscæ Commentarii editi. 510	Cupressi arboris antiquitas illu- strata. 669
De Costes (Gualteri) vita & scripta. 189	Curvarum quadratura secun- dum doctrinam Newtoni. 411
Cotesiani theorematibus demon- stratio brevis. 33	rectificationes se- cundum doctrinam Newtoni. 412
Cragii (Nic.) vita & scripta. 289 seq.	Curvedinis quantitas & quali- tas in quovis curvæ puncto. 408. 410
De Creatione tentamen novum. 139	D.
Cremeri (Bern. Sebâst.) Diff. de Comestione rerum sacrarum duplici edita. 143	D æmon & demonia quid sint? 89
Criminalis Constitutio Carolina ex doctrinis medicis illustrata. 264 seq.	Danicarum rerum Historia re- centior edita. 291
Criticæ artis origo & incremen- ta. 72	Danorum Jurisprudentia apud Episcopos maxime querenda. 299
genus quotuplex? 72. 73. 116	De Dante iudicium. 44
principes qui? 73	Dathi (Nicolai) vita & scripta. 576
definitio. ibid.	Davides cur in aula Regis Achæ finxerit delirium? 347
in Jurisprudentia utilitas. 115 seq.	Davilæ (Henr. Catharini) vita & scripta. 576
Critici boni officium. 115 seq.	Decifrandi ars in systema reda- ta. 432
Critobulus apud Hieronymum quid notet? 69	Deus an a Jure Natura remo- veri possit? 215
Crittonii (Georg.) vita & scri- pta. 189	Dæ
Crucis signum cur immortale vo- cetur? 107	

RERUM NOTABILIORUM.

Dei sanctitas in quo consistat?	111	Diplomaticæ artis scriptores recensiti.	50
filius in N. Test. quis? 427		Distantia apprensus objecti per systema quocunque mediocrum conspecti.	29
Ex Dei, ejusque operum, cognitione optima philosophandi ratio petenda.	572 seq.	Distantiæ apparentes objectorum.	22
Demosthenis nova editio promissa.	498	idea quomodo generetur?	ibid.
Diaboli in corpora qua potentia?	39	Dlugoski (Jo.) seu Longini, vita & scripta.	380
operationes a divinis probe distinguende.	453	Dolorosi morbi unde oriuntur?	236
Dietæ ad facilitanda studia usus.	40	Domestici olim qui dicti?	107
Dieteticæ regule prescriptæ.	268 seq.	Drakenborch (Arn.) laudatus.	193
Dialogi ratio que?	627	le Dran, Medici Gallici, methodus curandi calculum descripta.	374
Dicis causa, formula, originem unde ducat?	89	Dransfeld (Justi) vita & scripta.	253
Diei qua ratio apud Indos?	589	Druessenius refutatus.	565 seq.
Dio Chrysostomus explicatus & illustratus.	69	Duczi (Frontonis) vita & scripta.	380
ejus vita & scripta.	ibid.	Ducenarii unde appellati?	244
Diocletianus Imp. an sponte se abdicaverit imperio?	107	Duchatii (Jacobi) vita & scripta.	575
Dionysii (Jo. Bapt.) vita & scripta.	189	E	
Halicarnassensis fides suspecta.	311	Eberhartii (Jo.) vita.	254
Areopagita nomine editi libri quem habeant Auctoritatem?	686	Ad Elisabethæ, Angliæ Reginæ, historiam Supplementa quedam edita.	144
Diplomata legendi & explicandi ratio que?	50	Eloquentia ad iudicium referenda.	477
		& Poetica an sint præceptis tradenda?	479

Eloquentia <i>an tantum in ornate dicendo consistat?</i>	479	Fenelon, <i>vid.</i> de la Motte.	
Emeticorum <i>in variis morbis salutaris efficacia.</i>	130	Fermentatio <i>omnis generationis causa.</i>	138
Ensisiferorum <i>Ordo in Livonia insitatus.</i>	300	Fewardentii (Francisci) <i>vita & scripta.</i>	576
Entrochi & Trochita <i>cujus natura?</i>	234	Feudi <i>apertura exemplum.</i>	351
Etruscum <i>Alphabetum an differat ab Alphabeto Pelasgorum?</i>	511	Fidei <i>in Christum definitio.</i>	332
		<i>ad salutem necessitas.</i>	334
		<i>justificantis ratio explicata.</i>	556
		Figuræ <i>apparentes objectorum conspectorum in speculis, juxta sectiones canonicas formatæ.</i>	32
		Finæi (Orontii) <i>vita & scripta.</i>	380
		Firenzuolæ (Angeli) <i>vita & scripta.</i>	381
		Fisci <i>jus an habuerint veteres Italia Reges?</i>	11
		Fistulæ <i>eucharistica antiquitates illustratæ.</i>	243 seq.
		Flagellationis <i>usus in ecclesia unde?</i>	449 seq.
		Florens (Franc.) <i>plagii probabiliter accusatus.</i>	258
		Florum <i>natura, partes, suavitates, explicatæ.</i>	376 seq.
		a Flurantia <i>vid.</i> Rivaltus.	
		Fluxionum <i>metbodus.</i>	401
		Focus <i>speculorum lentiumque quomodo determinandus?</i>	24
		Fossilium & petrefactorum <i>systema promissum.</i>	192
		<i>disquisitio quantum congruat ad animalium meritorum historiam?</i>	233
		Fouberii	
Eloquentia <i>an tantum in ornate dicendo consistat?</i>	479		
Emeticorum <i>in variis morbis salutaris efficacia.</i>	130		
Ensisiferorum <i>Ordo in Livonia insitatus.</i>	300		
Entrochi & Trochita <i>cujus natura?</i>	234		
Etruscum <i>Alphabetum an differat ab Alphabeto Pelasgorum?</i>	511		
		<i>cum Ebræo, Samaritano, Arcadico, & Pelasgo, in comparationem adductum.</i>	ibid.
Ettmulleriana <i>memoria instaurata.</i>	368		
Eugenii (Francisci) <i>Sabaudie Ducis, vita & res gestæ descriptæ.</i>	683		
Ad <i>Experientiam certam quid requiratur?</i>	606		
F.			
Fabii <i>Pictoris ingenium & studia.</i>	310 seq.		
Fabricii (Franc.) <i>vita.</i>	143		
		(Georg. Andr.) <i>vita & scripta.</i>	252
		(Theodosii) <i>vita & scripta.</i>	253
Faliloquium <i>a mendacio quomodo differat?</i>	346		
Fatum <i>physicum & medicum in quo consistat?</i>	39		
Febres <i>an terreis remediis curari possint?</i>	650 seq.		
Felix <i>vita quæ dicenda?</i>	353		

RERUM NOTABILIORUM.

Fouberii <i>methodus curandi cal- culum descripta.</i>	373	Geometria <i>an obscura?</i>	602
Franzoni (Sebast.) <i>Orationes luo- datae.</i>	478	Germanici <i>Juris veteris Corpus collectum.</i>	636 seq.
Frencelii (Abrah.) <i>Etymologica Vandalica & Slavica Megapo- litana edita.</i>	63	Gessneri (Jo. Jac.) <i>Thesaurum numismaticum colligendi in- stitutum.</i>	394 seq.
Frey (Jani Cæcilii) <i>vita & scri- pta.</i>	575	Getæ <i>nomina an a Caracalla in monumentis erasum?</i>	245
Friedliebii a <i>Fridensberg Jus Feudale Pomeranicum editum.</i>	61	Gevartii (Jo. Casp.) <i>vita & scri- pta.</i>	379
Frisii (Tilemanni) <i>scripta.</i>	255	Ghilini (Hieron.) <i>vita & scripta.</i>	575
Frontæ <i>vox unde originem du- cat?</i>	246	Giseleri (Jo.) <i>vita.</i>	254
Fruterii (Luca) <i>vita & scripta.</i>	575	Glandorpri (Matthie) <i>vita & scripta.</i>	ibid.
Fundorum <i>appellatione qui no- tentur?</i>	74	Gombervillæi (Marini Regis) <i>vita & scripta.</i>	380
G.		Gothi <i>quando primum in Ostro- & Vifi-Gothos dividi capti?</i>	140
Gaconii (Franc.) <i>vita & scri- pta.</i>	380	A Gothis <i>in Italia gestarum re- rum Chronica duo edita.</i>	4
In Gallia <i>que literarum facies Seculo sexto & septimo?</i>	629 seq. 633 seq.	Gottinga a pago <i>Guotinga, & Goddinga villa, diversæ.</i>	255
Gallinsectorum <i>historia natura- lis.</i>	591 seq.	Gottingensis <i>urbis & Gymnasi historia literaria descripta.</i>	251 seq.
Garengoti <i>methodus curandi calculum descripta.</i>	374	Græcorum <i>lingua olim in India celebrata.</i>	587
Gazæ (Théod.) <i>elogium.</i>	44	De Grævii (Jo. Georg.) <i>variis Theauris singularia.</i>	622 seq.
Geigeri (Malachia) <i>vita.</i>	421	Grammatica <i>que incrementa ce- perit per doctos Brixienfes?</i>	504
Generatio <i>per fermentationem.</i>	138	Grangerii (Jo.) <i>vita & scripta.</i>	189
Genevievæ (Anna) <i>vita.</i>	45		
Geometria <i>communis, legalis, & arithmetica.</i>	601		

A a a a a

s'Gra-

I N D E X

Grævesandii <i>de Systemate mundi Epistola edita.</i>	179	Haruspicum <i>triplex olim officium.</i>	246
Gravitatis <i>causa.</i>	474	Hassæ Landgraviorum <i>origines & res gesta illustrata.</i>	57
Gronovii (Laur. Theod.) <i>in Vibium Sequæstrem Animadversiones edita.</i>	140	Hebrææ lingua <i>an Judæis fuerit vernacula?</i>	568
(Abrab.) <i>in Strabonem Animadversiones edita.</i>	142	Hebrææ lingua <i>cognitio Jurisprærito utilis.</i>	117 seq.
Grunerus (Jo. Dan.) <i>laudatus.</i>	295	<i>præ aliis orientatibus prærogativa vindicata.</i>	566 seq.
Grynæi (Jo. Jac.) <i>vita & scripta.</i>	189	Hederici (Bernardi) <i>Megapolis divisa & reunita edita.</i>	61
Gudenii (Henr. Phil.) <i>vita & scripta.</i>	253	Heineccius (Jo. Gottlieb) <i>laudatus.</i>	114
Gufferiani <i>Lexici Supplementorum specimen.</i>	620 seq.	<i>ejus & Pagenstecheri Epistola mutua edita.</i>	117
De Gustrow (Juni Henrici Schræteri) <i>Origines Hassæ Landgraviorum edita.</i>	57	<i>scripta novæ promissa.</i>	119
Guyardi (Bernardi) <i>vita & scripta.</i>	381	Hemmingii (Nic.) <i>Laudatio Christiani III, R. Daniæ edita.</i>	294
H.		Hepatis & viscerum <i>variorum quidam affectus descripti.</i>	35 seq.
Hæreditatis & bonorum <i>hereditariorum discrimen.</i>	460	De Herberay (Nic.) <i>vita & scripta.</i>	576
Cum Hæreticis <i>quomodo agendum?</i>	448	Heresbachii (Conr.) <i>vita & scripta.</i>	189
Halones <i>cur figura elliptica appareant?</i>	31	Hermenoviciæ <i>sacra præcepta tradita.</i>	704 seq.
Hamburgensæ <i>Chronicon editum.</i>	55	Herniæ, <i>bubonem mentientis, singularis historia.</i>	37
Hanckii (Martini) <i>vita & scripta.</i>	380	Herodoti <i>locus illustratus.</i>	496
De Harmonia <i>præstabilita judicium.</i>	40	Hertius (Jo. Nic.) <i>laudatus.</i>	348 seq.

Hertius

I N D E X

<p><i>Ex Imola (Beneventi) Commentariis in Dantis Comædiam Excerpta historica.</i> 11</p> <p><i>Imperatorum Romanorum electio olim quæ?</i> 5</p> <p><i>Indorum lingua unde constata?</i> 587</p> <p><i>quæ scientia literarum & artium?</i> 587 seq.</p> <p><i>ratio temporis computandi.</i> 588</p> <p><i>De ab Inghen (Marfilio) singularia.</i> 144</p> <p><i>Inscriptio partim Punica, partim Græca, explicata.</i> 513</p> <p><i>Romana explicata.</i> 516</p> <p><i>Inscriptiones urbis Pisaurensis collectæ.</i> 242</p> <p><i>Instinctus naturalis an sit norma Juris Naturæ?</i> 353</p> <p><i>Instrumentorum optimorum accuratior fabrica.</i> 125</p> <p><i>De Joanna Papissa fabula refutata.</i> 445</p> <p><i>Jodocus & Justus idem nomen.</i> 254</p> <p><i>Johnsoni (Th.) in Puffendorffium de Off. hom. & civ. annotationes.</i> 616</p> <p><i>Jonstoni (Jo.) avium ordines describendi ratio.</i> 416</p> <p><i>Jordani (Hieron.) scripta.</i> 255</p> <p><i>Iridis phenomena explicata.</i> 30</p> <p><i>Itelii (Jac. Christoph.) vita.</i> 143</p> <p><i>Italiæ antiquitates mediæ ævi illustratæ.</i> 3 seq.</p>	<p><i>Italiæ fines descripti.</i> 4</p> <p><i>Regum electio illustrata.</i> 5</p> <p><i>munera aulica illustrata.</i> ibid.</p> <p><i>Duces ac Principes olim qui fuerint?</i> ibid.</p> <p><i>Italiam quæ gentes post declinationem imperii Romani afflixerint?</i> 4</p> <p><i>Judæi Medici an in causis forensibus testimonium dicere possint?</i> 266</p> <p><i>Judices & Judicia Italia mediæ ævi descripta.</i> 8</p> <p><i>Judicium an sit duplex?</i> 618</p> <p><i>Juliani Apostatæ artes paganam superstitionem instaurandi.</i> 717</p> <p><i>In Juliani Cæsares merita Liebf & Heusingeri.</i> 462</p> <p><i>Juramenta Christi per se ipsum quantum valeant?</i> 706</p> <p><i>Juris Naturæ Systema novum.</i> 210 seq.</p> <p><i>principium quale?</i> 211. 213</p> <p><i>unicum fundamentum an sit ratio?</i> 352</p> <p><i>an sit origo divinus?</i> 360 seq.</p> <p><i>vera ratio & origo.</i> 361</p> <p><i>Germanici veteris Corpus collectum.</i> 636 seq.</p> <p><i>discendi methodus quæ optima?</i> 696 seq.</p> <p style="text-align: right;"><i>Juris-</i></p>
---	--

RERUM NOTABILIORUM.

Jurisprudētia <i>Danorum apud Episcopos maxime reclusa.</i>	299	Krey (<i>Martini</i>) <i>Antiquitates Bor-</i> <i>disbolmensis edita.</i>	52
<i>geometrica.</i>	601	L.	
Jurisprudētia <i>bevrematica ratio quæ?</i>	118	Lactantii <i>loca quadam emen-</i> <i>data & illustrata.</i>	105 seq.
Jus <i>quid?</i>	362	<i>In Lactantium merita Büneman-</i> <i>niana.</i>	104 seq.
<i>publicum particulare Germaniæ scribendi institutum.</i>	694	Lactantius <i>an tres hominis par-</i> <i>tes statuerit?</i>	107
Jusculum <i>pulli, hienteriæ specifi-</i> <i>cum.</i>	318 seq.	Lactis <i>usus commendatus.</i>	131
Justificatio <i>quid?</i>	553	De Laet (<i>Fo.</i>) <i>vita & scripta.</i>	381
<i>peccatoris coram Deo</i>		Lalluettii (<i>Ambrosii</i>) <i>vita & scri-</i> <i>pta.</i>	575
<i>explicata.</i>	554 seq.	Lamberti (<i>Francisci</i>) <i>vita &</i> <i>scripta.</i>	576
Justiniani (<i>Fabiani</i>) <i>vita & scri-</i> <i>pta.</i>	380	De Lampridio (<i>Paulo</i>) <i>singula-</i> <i>ria.</i>	44
<i>Imp. adversus ejus ob-</i> <i>trepatores defenso.</i>	118	Lapidum <i>figuratorum specimi-</i> <i>na.</i>	235
<i>In Juvenalem merita doctorum</i> <i>Brixienſium.</i>	504	De Laval (<i>Antonii</i>) <i>vita & scri-</i> <i>pta.</i>	189
K.		De Lavour (<i>Guiljelmi</i>) <i>vita &</i> <i>scripta.</i>	ibid.
Keppleri (<i>Fo.</i>) <i>vita & scripta.</i>	381	<i>Ad Lauensteinii (Joach. Berwar-</i> <i>di) Historiam diplomaticam</i> <i>Episc. Hides. Supplementa</i> <i>edita.</i>	161 seq.
(<i>Ludov.</i>) <i>vita &</i> <i>scripta.</i>	382	Lauri (<i>Fo. Bapt.</i>) <i>vita & scri-</i> <i>pta.</i>	189
Kestnerus (<i>Christ. Wilh.</i>) <i>lauda-</i> <i>tus.</i>	420	De Lauriere (<i>Eusebii</i>) <i>vita &</i> <i>scripta.</i>	ibid.
Kœpkenii (<i>Henr. Dav.</i>) <i>Solennia</i> <i>Martinalia Suerinensia edita.</i>	63	Lecti <i>genialis antiquitas.</i>	464
Kohlhaufii (<i>Fo. Christoph.</i>) <i>vita &</i> <i>scripta.</i>	254	Legis <i>natura explicata.</i>	211
Krantzû (<i>Alberti</i>) <i>vita & scripta.</i>	381	<i>vox triplici sensu a Pau-</i> <i>lo usurpata.</i>	537 seq.
		Legis	

I N D E X

<i>Legis Salica origo.</i>	638 seq.	<i>Lipfienfis Typographia origo & incrementa.</i>	185
<i>Legum moralis ac ceremonialis ufus ac finis.</i>	545	<i>Literarum facies Seculo sexto & feptimo que?</i>	629 seq. 633 seq.
<i>Leibnitius (G. G.) an criminatus fit Puffendorffium?</i>	617	<i>Liti olim qui?</i>	10
<i>Leibnitii doctrina a Turretino adoptata.</i>	110	<i>livii (T.) loca quaedam illustrata,</i>	194 seq.
<i>aliquot ad Hoffmannum Epiftola edita.</i>	575	<i>Livonicum vetus Cronicon editum.</i>	295
<i>de praefantia corporis Chrifti in S. Cæna fententia.</i>	663	<i>Livoniam quando primam commercii nobilitaverint?</i>	298
<i>nimum in Pontificem Rom. ftudium.</i>	664	<i>Locuftarum generis defcripta.</i>	417
<i>Lemos (Thoma) vita.</i>	45	<i>Loefcheri (Val. Ern.) Obf. de Sphæmate infigni Geographiæ facræ edita.</i>	144
<i>De Leonis X morte Epiftola edita.</i>	143	<i>ei de variis Philologiæ Hebræicæ capitibus dubia quaedam moræ.</i>	710
<i>Libani lignum cujus fuerit generis?</i>	668 seq.	<i>Longini verfiones in varias linguas varia recensita.</i>	398
<i>Libella telefcopica.</i>	128	<i>vita, fcripta, & chara-cter.</i>	399
<i>Libere & fponte fieri quomodo differat?</i>	618	<i>de Mofe & ejus verbis præclarum judicium.</i>	ibid.
<i>Liberos recens natos in terram fiflendi ritus antiquus.</i>	717	<i>de Sublimi liber a Semihio illustratus.</i>	400
<i>Libertas in quo confiftat?</i>	112	<i>ex diftis Scripturæ S. explanatus.</i>	ibid.
<i>Librorum rariorum indiculus.</i>	144	<i>Longobardici regni fines defcripti.</i>	4
<i>Liebi (Chrift. Sig.) in Juliano Cæfare merito.</i>	463 seq.	<i>Looffii (Cornelii) feu Callidii, vita & fcripta.</i>	380
<i>Lienteriæ remedium novum propofitum.</i>	318 seq.	<i>Loxo-</i>	
<i>Lignum Libani cujus fuerit generis?</i>	668 seq.		
<i>Linnæi (Caroli) cum Petro Artedo ætior amicitia.</i>	653		
<i>in Artedi Ichthyologiam merito.</i>	655		

R E R U M N O T A B I L I O R U M .

Loxodromia in superficie solidi, rotatione curva circa axem geniti, describenda. 270	Machinarum vento motarum theoria. 217
Lucæ Evangelista vita & studia descripta. 476 seq.	Mackii (Stephani) nova Operum Hippocratis editio promissa. 286 seq.
In Lucanum merita doctorum Brixienfium. 503	Magnes quomodo cum ferro coherescat? 138
Luceii (Cyriaci) vita. 421	Ad Maitairii (Mich.) Annales typographicos Supplementum. 185
Lutheri versio Bibliorum Germanica commendata. 531	Mancinelli (Ant.) vita & scripta. 381
Lux & glebositas, natura principia. 137	Manumissiones servorum veterum descripta. 10
vegetabilium & sensibilibus. ibid.	De Maphæis (Jo. Jac.) vita. 421
Lyschandri (Claud. Christoph.) Origines & antiquitates Cimbrica edita. 54	Marani (Guil.) scripta laudata. 257
Origines & antiquitates Megapolenses edita. 61	opera olim promissa. ibid.
Lyseri (Jo.) vita & scripta. 576	discipuli. 259
Lysæ Orationes commendata. 481	defensio adversus Constantineum. ibid.
conjunctim edita. ibid.	adversus alios scriptores. 260 seq.
vita. 484	Marchionum Italiae quæ olim dignitas fuerit? 6
loca quaedam emendata. 485 seq.	Marina aqua quomodo reddenda potabilis? 471
M.	Marklandi (Fer.) in Lysæ Orationes merita. 485 490 seq.
Macedo, a quo dictum Scythum Macedonianum, quis fuerit? 261	De Marso (Paulo) singularia. 44
Macedoniæ Regum Numismata collecta & illustrata. 392 seq.	Martyriorum quot sint genera? 446 seq.
Machina nova ad vim venti estimandam. 641	Marulli (Mich. Tarchanovæ) vita & scripta. 576
	B b b b b De

De Maspada <i>dicitur homines qui olim fuerint in Italia?</i>	10	Meieri (Joach.) <i>vita & scripta.</i>	254
Mathematica <i>methodus an in Jure adhiberi possit?</i>	697	De Meistero (Joach.) <i>singularis.</i>	251
Matthias (Jodocus) <i>laudatus.</i>	254	Melchioris (Alb. Wilb.) <i>vita.</i>	143
Maurolyci (Franc.) <i>vita & scripta.</i>	189	Menagius (Ægid.) <i>refutatus.</i>	261
Mechanica <i>necessitas an homines ad actiones impellat?</i>	356	Mendacium a <i>falsiloquio quomodo differat?</i>	346 seq.
Medicamenta <i>terrea ex Medicina profulgata.</i>	648 seq.	Menzelii (Alb.) <i>vita.</i>	421
Medici <i>veri a falsa differentis.</i>	386 seq.	(Phil.) <i>vita.</i>	ibid.
Medicina <i>diætica in sacra Scriptura tradita.</i>	39	Mercati (Mith.) <i>vita & scripta.</i>	380
<i>remediis quibusdam fatuis purgata.</i>	647	Mercurii <i>vivi imprudenter tractati atrox effectus.</i>	370
Medicis <i>Philosophia, Physica, & Anatomia, studium commendatum.</i>	266	Merilli (Edmundi) <i>vita & scripta.</i>	188
Medicorum <i>anima & corporis ratio pene eadem.</i>	38	Meyeri (Jac.) <i>vita & scripta.</i>	575
<i>errores varii indicati.</i>	184	Michel (Jo.) <i>vita & scripta.</i>	189
<i>omnis ævi vita descripta.</i>	420 seq.	Microscopia <i>quomodo perficienda?</i>	121
Medicus <i>sui ipsius ut esse quis possit?</i>	41	Microscopiorum <i>reflectentium theoria.</i>	ibid.
Medonius, <i>vita Marani scriptor, quis fuerit?</i>	259	Miracula <i>divina ab operationibus diaboli quomodo differant?</i>	176 seq.
Medulla <i>spinalis nervi descripta.</i>	418 seq.	<i>quantum faciant ad confirmationem doctrina celestis?</i>	660 seq.
Megapolensium <i>Regum & Ducum Genealogia edita.</i>	60	<i>quid sint?</i>	661
<i>verum libri varii editi.</i>	61	Missi <i>regii in Italia qui fuerint?</i>	8
			De

RERUM NOTABILIORUM.

<i>De Monachorum studiis controversia literaria.</i>	678	<i>tatio. ad 1 Cor. VIII, 1, 2, 3, edita,</i>	143
<i>Monarchia Salisforum, liber, quo Autore scriptus?</i>	575	<i>vita & scripta.</i>	254
<i>Monasteria olim literis florentissima.</i>	676	<i>De Mundo optimo ex innumerabilibus electo doctrina an primum a R. Eliesere sit tradita?</i>	711
<i>Monasteriorum Thuringia veterum historia.</i>	146 seq.	<i>Municipium aliquando pro colonia dictum.</i>	248
<i>Ex Monasteriorum historia multum lucis ceteris Historia partibus expectandum.</i>	146	<i>Muntingii (Abrab.) vita & scripta.</i>	379
<i>Monophyfitæ illustres recensiti.</i>	687 seq.	<i>Muratorius (Lud. Ant.) laudatus.</i>	1 seq.
<i>Monophysitarum doctrina per Æthiopas & Armenos diffusa.</i>	685 seq.	<i>Muscarum historia naturalis.</i>	593 seq.
<i>orta?</i>	686	<i>natura descripta.</i>	597. 599
<i>Montalbani (Ovidii) vita & scripta.</i>	189	<i>vivipararum natura.</i>	598
<i>De Montreux (Nicola) vita & scripta.</i>	576	<i>fuci forma, descriptio.</i>	ibid.
<i>Morborum dolorosorum ratio explicata.</i>	236 seq.	<i>Musica olim inter disciplinas relata.</i>	526
<i>Morbus quidam singularis descriptus.</i>	132	N.	
<i>Morelli (Andreas) Thesaurum numismaticum edendi institutum.</i>	394	<i>Nancelii (Nic.) vita & scripta.</i>	576
<i>Moseri (Jo. Jac.) institutum, Jus publicum particulare Germaniæ scribendi, commendatum.</i>	694	<i>Nannii (Petri) vita & scripta.</i>	189
<i>De la Motte Fenelon (Franc. de Salignac) vita & scripta.</i>	381	<i>Natura quid sit? universi novo modo explicata.</i>	211
<i>Mündemii (Christiani) Commen-</i>		<i>Naturæ Jus in Systema novum redactum.</i>	139
		<i>ejus principium.</i>	210 seq.
			211. 213
			<i>Naturæ</i>

Naturæ Jus num unica rationi innitatur?	352	Numi quidam Melitenses explicati.	513
an sit divinum?	360	Historiam Belgicam illustrantes.	577
principia duo, lux & glebofitas.	137	Numismata Musei Theopolitana recensita.	98 seq.
Naturalem religionem præ revelata stabilienti, hominis Angli conatus.	536 seq.	Regum Macedoniae collecta & illustrata.	392 seq.
Naturalis instinctus an in omnibus hominibus idem?	352 seq.	Numismatum omnium thesaurus luci destinatus.	392
Navis iter quomodo accurate estimandum?	641	Numus Archelai, Macedonum Regis, singularis.	397
Navium velocitas quomodo estimanda?	644	Eucratidis senioris.	586
Naziræus votum illustratum.	343	O.	
Neomonasteriensis Cænobii Diplomata edita.	50	Obligationis moralis & legalis origo & natura.	359
Nervi medullæ spinalis descripti.	418 seq.	Obstetricariæ artis incrementa in Angliâ.	517
De la Neufville (Jac. Quien) vita & scripta.	380	precepta tradita.	ibid.
Nicolii (Petri) vita.	46	Oculus quas variationes subire debeat, ut ad diversas distantias distincte videat?	21
A Nicoloto an Principes Megapolitani originem trahant?	59	Oculi fabrica descripta.	604
Nigidii (Petri) vita.	251	Oculis duobus cur objecta simplicia cernantur?	22
Nomina propria V. Test. collecta & explicata.	604 seq.	Oethei (Jac.) vita.	421
Nominum Romanorum ratio quæ?	626	Olenschlagerus (Jo. Dan.) laudatus.	238
Noodtius (Gerb.) refutatus.	90	Oleum olim a quo primum populo ad voluptatem datum?	247
Nortmannorum origo unde?	4	Olivèrius (Hannib. Comillus) laudatus.	241
Notariorum in Italiâ quæ olim dignitas fuerit?	9	ejus Opera promissa.	249
		Oporini	

RERUM NOTABILIORUM.

Oporini (Joach.) <i>Meditationes exegetica ad Jer. XXX & XXXI edita.</i>	144	Paganorum in Christianos veteres favor.	715 seq.
Opfopœi (Jo.) <i>vita & scripta.</i>	189	Pagenstecheri (E. O. A. G.) & Heineccii <i>Epistole mutua.</i>	117
Optices <i>Systema completum.</i>	19	Pagi antiqui <i>Episcopatus Hildesimensis descripti.</i>	161 seq.
Opticorum <i>instrumentorum accuratior fabrica.</i>	125	Palatina <i>Domus historia in compendio descripta.</i>	242
Oratori <i>quanta opus sit eruditione?</i>	480	Panormitanae <i>ecclesie metropolitanae Bulla & privilegia collecta.</i>	337 seq.
Oratoria <i>ars quae incrementa cepit per doctos Brixienfes?</i>	506	<i>rogativa.</i>	338 seq.
Ordinarii <i>apud Pontificios quae dignitas?</i>	12 seq.	Papiriani <i>juris antiquitates illustrata.</i>	115
Orientalium <i>literarum in Jurisprudencia usus.</i>	117	Parallaxis <i>fixarum annua.</i>	128
Origenis <i>locus illustratus.</i>	68	Pascalii (Blasii) <i>vita.</i>	45
Ornatus <i>orationis qualis esse debeat?</i>	479 seq.	Passiones <i>humanae quantum ad Jus Naturae conferant?</i>	212 seq.
Ossium <i>doctrina explicata.</i>	467	<i>earum natura descripta.</i>	213
Ostiones, <i>Stephano Byzantino memorati, qui fuerint?</i>	141	De Pauli, <i>Apostoli, religione improbum hominis Angli judicium.</i>	541
Otonis (Henr. Frid.) <i>conatus, monasteria Thuringiae illustrandi.</i>	146	Pearsoni (Jo.) <i>vita & scripta.</i>	576
Ova & <i>nidi avium descripti.</i>	417	Pentecostes <i>festi praecipua memorabilia.</i>	527
In Ovidium <i>merita doctorum Brixienfium.</i>	502	Percheti <i>methodus curandi calculum descripta.</i>	374
P.		Perfectio <i>rerum interna & externa.</i>	138
Pacii (Julii) <i>vita & scripta.</i>	576	Persepolis <i>antiquae facies descripta.</i>	205 seq.
Pactorum <i>obligatio quae?</i>	361		
Paganorum <i>odii in Christianos causa.</i>	714		

<i>In Persium merita doctorum Brixien- sium.</i>	503	<i>Piscium natura & genera de- scripta.</i>	654 seq.
<i>Petavii (Dionysii) vita & scri- pta.</i>	189	<i>Plagia veterum Scriptorum varia notata.</i>	495
<i>De Petrarca (Franc.) judicium.</i>	44	<i>Plagiarii exemplum.</i>	291
<i>Petrei (Henr.) vita & scripta.</i>	252	<i>Plagii an reus Maranus?</i>	259
<i>Petri Romam adventus duplex refutatus.</i>	106	<i>Plagium in scriptis Marani com- missum.</i>	258
<i>Petropolitanæ Sciensiarum Aca- demie libri huc usque editi.</i>	246 seq.	<i>Planetæ ex diversis salibus con- stant.</i>	139
<i>planta collectæ.</i>	518 seq.	<i>Plantæ Petropolitane collectæ.</i>	518 seq.
<i>De Philolpho (Franc.) judicium.</i>	44	<i>In Plautum merita doctorum Brixiensum.</i>	499
<i>Philippi, numisma regale, descri- pti.</i>	393	<i>Plantarum generatiq̄ explicata.</i>	563
<i>Philosophandi vera ratio quæ?</i>	572	<i>De Platonis philosophia judicium.</i>	663
<i>Philostratus multis in locis emen- datus.</i>	70	<i>Pleuriticorum varie historia.</i>	317
<i>Picinelli (Philippi) vita & scri- pta.</i>	575	<i>De Pleuritide. Autorum veterum sententiæ collectæ.</i>	ibid.
<i>Pighii (Alb.) vita & scripta.</i>	576	<i>Pleuritis vera descripta.</i>	312
<i>Pini arboris antiquitas illustrata.</i>	669	<i>ejus varia genera, & curatio.</i>	312 seq.
<i>Pisauensis urbis inscriptiones collectæ.</i>	242 seq.	<i>Podagra in quo consistat?</i>	134 seq.
<i>Pisaurum olim colonia deducta a Romanis.</i>	247 seq.	<i>ex Colica Pissonum or- ta.</i>	132
<i>an olim terra concus- sione absorptum?</i>	248	<i>quomodo curanda?</i>	135
<i>cur municipium olim dictum?</i>	ibid.	<i>Poetica ars quæ incrementa cepe- rit per doctos Brixienfes?</i>	507
		<i>Politus (Alexander) laudatus.</i>	41
		<i>Pollucis (Julii) Onomasticon ex- plicatum & illustratum.</i>	69
		<i>Pome-</i>	

RERUM NOTABILIORUM.

Pomeranicum <i>Jus Feudale editum.</i> 61	Quesnellii (<i>Paschierii</i>) <i>vita.</i> 46
Pontani (<i>Jo. Is.</i>) <i>rerum Danicarum Tomus novus editus.</i> 54	Quinquarborei (<i>Jo.</i>) <i>vita & scripta.</i> 576
De la Popelinere (<i>Lanceloti du Voefin</i>) <i>vita & scripta.</i> 576	Quinquennialitatis, <i>municipalis magistratus, ratio explicata.</i> 246
De Populis <i>fundis Dissertationes edita.</i> 74	R.
Prevotii (<i>Jo.</i>) <i>vita & scripta.</i> 576	Raceburgensia <i>Diplomata edita.</i> 62
Primitias <i>Dñs offerendi ritus veterum illustratus.</i> 284	Radiantis <i>puncti imago ubi per reflexionem vel refractionem appareat?</i> 23
De Primitiis <i>offerendis lex divina illustrata.</i> 278 seq.	<i>objecti per plura vitra magnitudo, claritas, &c.</i> 25
Prioli (<i>Benjam.</i>) <i>vita & scripta.</i> 576	Radiorum <i>a foco geometrico aberratio.</i> 26. 119
Proboscis <i>muscarum descripta.</i> 595	Rationis <i>instructa in rebus divinis excellentia.</i> 38
Progallinsectorum <i>historia naturalis.</i> 593	<i>humana vires descripta.</i> 358 seq.
Prophetis <i>unde vis competat cognoscendi futura?</i> 452	<i>cum revelatione convenientia demonstrata.</i> 528
Prusa & Prusias, <i>urbes diversa.</i> 69	De Redemptione <i>Christi sententia hominis Angli improba.</i> 549
Puccinellii (<i>Placidi</i>) <i>vita & scripta.</i> 189	Reflexionis & <i>refractionis causa.</i> 24
In Puffendorffii (<i>Sám.</i>) <i>librum de Off. hom. & civ. annotationes.</i> 616	Reformationis <i>Lutheranae persecutores qua morte perierint?</i> 717
Pulchritudo <i>est radius divinae bonitatis.</i> 138	Refractionis & <i>reflexionis causa.</i> 24
Purgantium <i>in Medicina regimen quale?</i> 182	Pro Refractionum <i>focis inventendis Canones Hugeniiani.</i> 564
Q.	Regiomontani (<i>Jo.</i>) <i>vita & scripta.</i> 381
Quadrans <i>astronomicus telescopicus Grenovici.</i> 126	Reitzeri.

I N D E X

Reitzeri (<i>Christiani</i>) <i>vita & mors.</i>	294	Sacramenta <i>an a solis Theologis</i>	545
Religio <i>revelata quid sit?</i>	548	<i>administranda?</i>	545
Remedia <i>quadam fatua in praxi</i>	647	<i>quem in finem insti-</i>	545 seq.
<i>medica notata.</i>	647	<i>tuta?</i>	545 seq.
<i>terrea ex Medicina</i>	648	De Saguntino (<i>Nic.</i>) <i>judicium.</i>	44
<i>profligata.</i>	648	Sal <i>imperfectum & noxium aqua</i>	472
Revelationis <i>sacra autoritatem</i>	543 seq.	<i>marina.</i>	472
<i>infringendi, improbus hominis</i>	543 seq.	Salica <i>lex utrum Germanica, an</i>	639
Angli <i>conatus.</i>	543 seq.	<i>Latina, lingua sit conscripta?</i>	639
Reyheri (<i>Sam.</i>) <i>Monumenta</i>	148	<i>ejus origo.</i>	638 seq.
<i>Landgraviorum Thuringia</i>	148	<i>usus atque auto-</i>	640
<i>edita.</i>	148	<i>ritas.</i>	640
Rhenani (<i>Beati</i>) <i>vita & scripta.</i>	380	Salisburgensis <i>Academia incre-</i>	678 seq.
Rhodii (<i>Jo.</i>) <i>vita & scripta. ibid.</i>	380	<i>menta.</i>	678 seq.
Rhodomani (<i>Laurentii</i>) <i>vita &</i>	665 seq.	Pro Sanctis <i>qui habeantur a Pon-</i>	14 seq.
<i>scripta.</i>	665 seq.	<i>tificiis?</i>	14 seq.
Ricdagi, <i>Misnia Marchionis, pa-</i>	151	De Satisfactione <i>Christi doctrina</i>	551
<i>ter quis fuerit?</i>	151	<i>misere corrupta.</i>	551
Richerii (<i>Edmundi</i>) <i>vita.</i>	45	Sausséji (<i>Claudii</i>) <i>vita & scri-</i>	576
Rigaltii (<i>Nic.</i>) <i>Diff. de Populis</i>	74	<i>pta.</i>	576
<i>fundis edita.</i>	74	Saxii (<i>Petri</i>) <i>Exercitationes hi-</i>	55
Rivalti a <i>Flurantia (Davidis)</i>	189	<i>storica edita.</i>	55
<i>vita & scripta.</i>	189	Scaligeri (<i>Jul. Caf.</i>) <i>elogium.</i>	142
De la Rochemaillet (<i>Jo. Mich.</i>)	576	<i>in N. Test. Animad-</i>	143
<i>vita & scripta.</i>	576	<i>versiones edita.</i>	143
Romanæ <i>gentis antiquissima hi-</i>	18	Schaafii (<i>Caroli</i>) <i>vita & scripta.</i>	576
<i>storia descripta.</i>	18	Schannati (<i>Jo. Frid.</i>) <i>vita & scri-</i>	238 seq.
<i>Historia novum Corpus</i>	249 seq.	<i>pta.</i>	238 seq.
<i>editum.</i>	249 seq.	Schefferi (<i>Jo.</i>) <i>vita & scripta.</i>	576
Romani <i>imperii que olim fun-</i>	17	Schenfelderi (<i>Phil. Jac.</i>) <i>vita.</i>	421
<i>damenta fuerint?</i>	17	Schmaufii (<i>Jo. Jac.</i>) <i>Systema Ju-</i>	173
Roquius <i>laudatus.</i>	342		
S.			
Sabbatum <i>an tantum septimus</i>	281		
<i>quisque dies dicatur?</i>	281		

RERUM NOTABILIORUM.

<i>ris natura sub iudicium vocatum.</i>	352 seq.	Gen. IX, 12, 13.	326
Schroeterus, <i>vid.</i> de Gustrow.		15.	707
Scorbutus unde existat?	134	27.	717
Scotationis formula quid notet?		28, 29.	423
	51	X, 19.	ibid.
Scotti (Julii Clementis) vita & scripta.	575	31.	ibid.
Scottus, Anglus, refutatus.	559	XI, 1.	422
Scribendi occulte ars in systema redacta.	432	10.	ibid.
Scriptura S. quas regulas dieteticas proponat?	39	24.	423
ejus authenticus textus versionibus preferendus.	530 seq.	26.	422, 423
versio Lusberi Germanica commendata.	531	32.	422
auctoritatem infringendi improbus Anglicus quidam conatus.	536 seq.	XII, 1-3.	424
loca explicata aut illustrata;		4.	422, 424
Gen. I, 14.	326	5.	425
16.	179	7.	428
II, 23.	437	26.	422
III.	421	XIII, 10.	612
1.	84, 85	15.	428
2-5.	85	XV, 5.	ibid.
24.	82	13, 14.	424
IV.	421	XVI, 14.	708
15.	326	XVII.	ibid.
27.	711	7, 8.	428
V, 32.	422	XVIII.	614
VI, 10.	ibid.	2.	82
VIII, 21.	707	10 seq.	77
		29.	707
		31, 32.	ibid.
		IX, 14.	423
		31.	ibid.
		XX, 12.	ibid.
		XXI, 12.	429
		17, 18.	82
		XXII, 15, 16.	707
		17.	428, 707
		18.	428, 429, 707
		Gen.	

C c c c c

I N D E X

Gen. XXIII, 17-29.	425	Exod. XXXII, 34.	82
XXIV, 7.	82	XXXIII, 2.	ibid.
40.	ibid.	Levit. II, 14.	282
67.	430	IX, 3.	422
XXVI, 4.	429	XVI, 31.	280
XXVIII, 12, 13.	82	XVII, 7.	80
XXXI, 11.	77	XXI, 21-23.	143
13.	ibid.	XXIII, 10 seq.	279 seq.
30.	177	39.	280
XXXII, 1, 2.	82	XXV.	344
17, 18.	429	XXVII, 32.	712
XXXVIII, 25.	614	Num. IV, 15.	614
XLI, 1.	422	V, 15.	282
XLVII.	710	XV, 20.	ibid.
31.	709	XXII, 22-35.	82
XLVIII, 16.	77. 82	XXVII, 21.	345
Exod. III, 2.	82	XXXIII, 4.	177
IV, 17.	326	Deut. V, 19-24.	569
20.	176	29.	326
30.	326	VII, 3.	428
72.	285	VIII, 23.	178
VI, 3.	614	XIII, 1 seq.	661
VII, 7.	424	8.	329
XII, 15.	280	XV, 12.	426. 709
40.	425	XVI, 8.	280
41.	424. 425	XVII, 11.	326
XIV, 19.	82	20.	ibid.
XV, 1-19.	569	XXIII, 3.	344
XIX.	ibid.	12.	710
XX.	ibid.	16.	176
4.	178	26.	283
XXI, 4.	709	XXV, 5.	344. 431
29.	426	6.	431
XXIII, 20.	82	XXVI, 1-15.	570
23.	ibid.	XXVIII, 2-8.	ibid.
XXX, 14.	422	12, 13.	ibid.
			Deut.

RERUM NOTABILIORUM.

<i>Deut.</i> XXVIII, 14.	326. 570	<i>1 Sam.</i> XVI, 15.	347
	15-26, 570	XXI, 3.	711
XXXII.	ibid.	XXV.	662
	36, 613	XXIX, 9.	82
XXXIII, 4.	712	<i>2 Sam.</i> XIV, 20,	ibid.
	22, 344	XIX, 27.	ibid.
<i>Jos.</i> I, 17.	326	XXIII, 8.	612
V, 11.	280	XXIV, 16.	82. 611
VIII, 30-35.	570		82
X, 12.	179	<i>1 Reg.</i> VI, 14.	669
XIX, 6.	612		22, 670
XXI, 13.	611		31, 32, ibid.
XXIII, 6.	326	VII.	570
XXIV, 3.	423	XIX, 24.	712
<i>Judic.</i> II, 1-4.	82	XXII, 19.	86
VII, 13.	282		21, 22, ibid.
VIII, 22, 23.	345	<i>2 Reg.</i> IX, 30.	620. 621
XII, 6.	569	XVII, 31.	611
XIII, 3-21.	82	XIX, 23.	669
XVII, 3.	344	XXII, 2.	326
XVIII, 30, 31.	ibid.	<i>1 Par.</i> II, 11.	612
XX, 16.	ibid.		13, 613
XXI, 19.	383	IV, 3.	614
<i>Ruth</i> II, 14.	344		14, 610
	15, 279	X, 13.	348
<i>1 Sam.</i> II, 23.	614	XI, 11.	614
	25, 344	XXI, 15 <i>seq.</i>	82
V, 3.	177	XXVII, 30.	612
VI, 20.	345	<i>2 Par.</i> II, 8.	668. 670
X, 3.	346		11, 670
	21, ibid.	III, 3.	614
XII, 12.	345	IX, 10, 11.	670
XIII, 1.	346	XVII, 14.	614
XIV, 10.	326	XXXII, 20, 21.	82
XV, 7.	ibid.	<i>Efr.</i> I, 9.	614
XVI, 2.	347		III, 55, 612
	C c c c c 2		<i>Efr.</i>

I N D E X

<p><i>Esr.</i> IV, 7, 8. 11. 13. X, 35. <i>Nebem.</i> VII, 15. 57. IX, 10. <i>Job.</i> I, 6. II, 1. XXIV, 10. XXXVII, 28. XLII, 14. <i>Pf.</i> VII. XIX, 7. XXII. XXIII, 1, 2. XXXI. XXXIV. 8. LVI. LXVIII, 17. LXXII. 17. LXXVIII, 25. 43. LXXXIV, 4. LXXXVI, 17. LXXXVIII, 1. XCI, 5. CIV, 16, 17. CV, 37. CVII, 18. CX. CXVI. CXVIII. CXXXV, 14. CXXXVII.</p>	<p>613 ibid. ibid. 613 670 612 326 78. 86 78. 86 279 179 620 660 179 508 326 347 ibid. 82 347 79 660 429 87 326 143 326 329 86 669 331 ibid. 660 347 670 613 308</p>	<p><i>Prov.</i> IV, 27. <i>Cant.</i> I, 17. VII, 7. 17. <i>Ez.</i> I, 13. II, 4. 18. III, 3. VII, 14. VIII, 19. XI, 4. XIV, 8. XXIX, 4. XXX, 21. XXXVII, 24. XLI, 19. XLII, 3, 4. XLIV, 14. XLV, 23. LIII, 10. LIV. LVI, 7. LVII, 10. LX, 13. LXV, 11. 16. <i>Jer.</i> II, 3. IV, 2. 30. IX, 21. XXX. XXXI, 22. XLIII, 12, 13. L, 1. <i>Ezech.</i> I. 10.</p>	<p>326 670 329 ibid. 426 660 708 611 326 583 660 669 583 326 669 671 660 669 707 430 421. 430 713 583 669 80 429 285 429 620. 621 279 144 ibid. 177 ibid. 525 78 <i>Ezech.</i></p>
--	--	--	--

RERUM NOTABILIORUM.

<i>Ezech.</i> - IV, 12.	282	<i>Matth.</i> XXV, 3 ^e .	598
X, 14.	78	<i>Marc.</i> II, 23.	283
XVI, 46.	329	III, 21.	68
XXIII, 40.	621	<i>Luc.</i> I, 35.	78
XXVII, 5.	669	II, 15.	143
18.	611	III.	430
XXXI, 8.	669	VI, 1.	283
XLVI, 24.	614	X, 18.	87
<i>Dan.</i> XII, 22-26.	660	XI, 36.	325
27.	659.	XIV, 27.	330
XII, 7.	707	XXIV, 49.	78
<i>Hof.</i> IV, 9.	670	<i>Jo.</i> I, 12, 13.	426
IX, 10.	285	III, 2.	661
XIII, 19.	345	IV, 28.	330
<i>Joel</i> III, 18.	671	V, 4.	87
<i>Amos</i> II, 11.	343	VI, 9.	282
13.	279	VI, 27.	331
<i>Micb.</i> IV, 12.	279	VIII, 7.	494
<i>Nab.</i> II, 4.	670	X, 7.	432
<i>Zach.</i> III, 1.	86	32, 33.	493
8.	525	XVI, 2.	330
VI, 1 seq.	79	II.	659
XI, 2.	659	XVII, 11.	660
XII, 6.	279	<i>Act.</i> I, 4, 5.	78
<i>Sirac.</i> XVI, 28.	348	10.	143
L, 10.	670	IV, 12.	332
<i>Matth.</i> I.	430	V, 15.	148
II, 15.	109	VI, 5.	78
III, 9.	144	8.	ibid.
V, 6.	326	VII.	422
9.	325	4.	423
VII, 22.	451.	6.	424
23.	451	58.	499
X, 10.	525	XV.	541
16.	85	II.	332
XI, 15.	329	XXI.	541
XII, 1.	281.	XXIII, 8.	81
XIX, 28.	659	<i>Rom.</i> III, 12-18.	330
XXII, 23.	81	IV, 17.	334
XXIII, 9.	143	VIII, 19 seq.	330
XXIV, 24.	652	23.	285
27.	325	IX, 3.	330
		C c c c c 3	<i>Rom.</i>

I N D E X

<i>Rom.</i> XI, 13, 14	330	<i>Jo.</i> IV, 1, 2	78
10.	285	V.	445
XV, 8-12.	330	19.	659
XVI, 20.	659	<i>Hebr.</i> I, 2.	333
XIX, 24.	330	3.	329
<i>1 Cor.</i> I, 21.	112	5.	ibid.
30.	334	9-13.	ibid.
VI, 2, 3.	658	II, 11.	334
VII, 17, 18.	690	14.	87. 427
19.	III. 690	18.	334
X, 13.	330	VI, 1, 2.	330
XI, 10.	87	13.	707
XII, 13.	330	IX, 1.	492
XIII, 2, 3.	451	11.	331
13.	426	13, 14.	334
XV.	453	26.	331
20.	485	X, 10.	334
<i>2 Cor.</i> I, 20.	332	14.	ibid.
II, 4.	432	XI.	III. 332
IV, 3, 4.	143	1.	332
XI, 3.	85	3.	333
<i>Gal.</i> III, 16.	428	19.	332
17.	424. 425	40.	331
IV, 3.	331	XII, 1.	332
21-31.	430	14.	334
VI, 15.	111	23, 24.	331
<i>Eph.</i> I, 10, 11.	331	XIII, 8.	332
11, 2.	428	10.	428
4.	ibid.	12.	334
18.	432	<i>Jac.</i> I, 18.	285
K, 28.	427	26.	325
VI, 16.	432	K, 16.	III
<i>Phil.</i> III, 5.	330. 427	<i>Apoc.</i> I, 5.	285
<i>Col.</i> I, 18.	285	IV, 8 seq.	79
11, 18.	77. 87	V, 6-9.	ibid.
<i>1 Thess.</i> II, 17.	143	VI, 1.	ibid.
<i>2 Thess.</i> II, 8.	659	3.	ibid.
13.	334	5.	ibid.
<i>1 Tim.</i> I, 7.	529	7.	ibid.
11, 4.	659	X, 4, 5.	707
<i>1 Pet.</i> I, 2.	334	XI, 15.	659
V, 3.	659	XII, 7-10.	87
			<u><i>Apoc.</i></u>

RERUM NOTABILIORUM.

<i>Apoc. XIII, 13.</i>	662	<i>Simonis (Jo.) laudatus.</i>	615
<i>XIV, 4.</i>	285	<i>Simsonis historia illustrata.</i>	344
<i>10.</i>	279	<i>Sixia gens antiqua ex numo de-</i>	
<i>XV, 7.</i>	79	<i>lecta.</i>	99
<i>XVIII, 6.</i>	280	<i>Slavi an olim in Megapoli pra-</i>	
<i>XVI.</i>	431	<i>dia libera tenuerint?</i>	59 seq.
<i>24.</i>	659	<i>Sleidani (Jo.) vita & scripta.</i>	
<i>Sector astronomicus Grabami.</i>	126		575
<i>Sellandia in antiquis Diplomatibus quid notet?</i>	51	<i>Snüchi (Guil.) in Longinum me-</i>	
<i>Sepulcra Regum vetera descripta.</i>	208	<i>rita.</i>	480
<i>In Seriebus infinitis supplementum.</i>	413	<i>Socialitatis fundamentum quale?</i>	
<i>Serierum infinitarum methodus.</i>	401	<i>Sogdianes regionis limites descripti.</i>	583
<i>De serpente deceptore doctrina demonstrata.</i>	84	<i>Spanhemii (Ezech.) in rem literariam merita laudata.</i>	117
<i>Servi Italorum quales olim fuerint?</i>	9	<i>nonnulla</i>	
<i>horum manumissionis descripta.</i>	10	<i>perperam dicta notata. ibid.</i>	
<i>Sidera cur ab horizonte majora appareant?</i>	24	<i>Spechtius (Christian.) laudatus.</i>	254
<i>Siderum in corpus humanum influxus qualis?</i>	40	<i>Specula juxta sectiones conicas formata quales imagines exhibeant?</i>	32
<i>Sigilla quaedam singularia notata.</i>	341	<i>Sperlingii (Ortonis) Nota in Adamum Breimensem edita.</i>	53
<i>Sigillum interdum chartam mediae aetatis nosat.</i>	ibid.	<i>Speronii (Speronis) vita & scripta.</i>	575
<i>Sigonii (Caroli) cum Robertello & Gruchio controversia.</i>	626	<i>Spinoza (Bened.) notatus.</i>	710
<i>Siluntis oppidi situs descriptus.</i>	383	<i>Spiritus S. divinitas confirmata.</i>	717
<i>De Simeonis Metaphrasia vitis Sanctorum judicium.</i>	445	<i>Sponte & libere fieri quomodo differant?</i>	613
		<i>Stapletoni (Thomae) vita & scripta.</i>	576
		<i>Stephani Byzantini locus illustratus.</i>	141
			<i>Stephani</i>

Stephanii (Steph. Jo.) <i>vita & scripta.</i>	293	Telescopii <i>catopitrici inventor.</i>	21
<i>ria Danica edita.</i>	ibid.	Telescopiorum <i>proprietates quam simplicissime. & generalissime demonstratae.</i>	26
Stibii <i>natura descripta.</i>	605	De Telesphoro <i>Diss. edita.</i>	143
Strabonis <i>locus emendatus.</i>	142	Tellerus (Romanus) <i>laudatus.</i>	324 seq.
<i>Geographia illustrata.</i>	ibid.	Telluris <i>figura qualis?</i>	521
De Strozza (Pallade) <i>judicium.</i>	44		322
Studia <i>per regulas dieteticas facilitanda.</i>	40	In Terentium <i>merita Jo. Calphurnii.</i>	501
Sucini, <i>prope Schvidebergam detecti, historia & natura.</i>	368 seq.	Terra <i>ex infinitis salium generibus constat.</i>	139
Sudorifica <i>in Medicina quem usum praebeant?</i>	183	Terra <i>figura qualis?</i>	322. 521
Suffranzi (Huberti) <i>vita & scripta.</i>	381	Terrea <i>remedia ex Medicina profligata.</i>	648 seq.
Synesius, <i>Ptolemaidis Ep. probabilis Autor librorum, qui Dionysio Arcopagita tribuuntur.</i>	686	Ad Terrulliani <i>Apologeticum & librum adversus Valentinianos Observationes edita.</i>	143
		Testium <i>in Beatificationis & Canonizationis judicio quae sine requisita?</i>	438 seq.
		A. Teteleben (Valentini) <i>de morte Leonis X epistole edita.</i>	143
			de Pa-
Tabueti (Juliani) <i>vita & scripta.</i>	380	<i>pa Hadriano VI Epistola edita.</i>	144
Taciti <i>locus emendatus.</i>	718	Theophylasti <i>locus explicatus.</i>	71
Taisnierii (Jo.) <i>vita & scripta.</i>	576	Theupoli <i>Musei Numismata rariora recensita.</i>	98 seq.
Tangentes <i>curvarum auctendi methodus multiplex.</i>	407	Thürmairii (Thome) <i>vita.</i>	421
Tartarorum <i>origo quae?</i>	301	Thumui, <i>urbs Aegypti, descripta.</i>	525
Taylori (Jo.) <i>in Lybia Orationes merita.</i>	481 seq.		Thomæ

RERUM NOTABILIORUM

Thomæ (Jo.) <i>Oratio in laudem Christiani III, R. Daniae, edita.</i>	294	Typographiæ Lipsiensis origo & incrementa.	185 seq.
Thomasius (Christianus) <i>refutatus.</i>	89	V.	
Thurii (Nic. Mareschalci) <i>Vita Obetritarum, & in eas Commentarii, editi.</i>	57	Vadiani (Joach.) <i>vita & scripta.</i>	188
Thuringiæ veteris <i>Monasteria descripta.</i>	148 seq.	Vagetii (Augustini) <i>vita & scripta.</i>	254
Tillemontii (Nan) <i>vita.</i>	46	Valcarengi (Pauli) <i>scripta promissa.</i>	384
Tillotsoni (Jo.) <i>vita & scripta.</i>	381	Valesii (Hadr.) <i>de vita Henr. Valesii liber denuo editus.</i>	66
Tollii (Henr.) <i>vita & scripta.</i>	253	<i>Orationes & Carmina edita.</i>	75
Tonitrua <i>quomodo fiant?</i>	138	(Henr.) <i>vita & scripta.</i>	ibid.
Tralles (Balth. Lud.) <i>laudatus</i>	646	<i>Orationes denuo edita.</i>	ibid.
Transubstantiationis <i>dogma refutatum.</i>	110	De Valla (Laur.) <i>judicium.</i>	44
Trazigeri (Adami) <i>Chronicon Hamburgense editum.</i>	55	Valvi <i>apud veteres Germanos qui?</i>	298
	56	Vareti (Alexandri) <i>vita & scripta.</i>	189
Tribonianus <i>defensus.</i>	118	Variolarum <i>morbus num anti-</i>	469
Trithemii (Jo.) <i>vita & scripta.</i>	380	<i>quis cognitus?</i>	descriptus.
Tronchini (Lud.) <i>vita.</i>	114		ibid.
Trotzius (Christian. Henr.) <i>laudatus.</i>	256	<i>insitio quibus in terris usitata?</i>	ibid.
<i>Opera promissa.</i>	263	<i>curatio.</i>	469 seqs
Turnebi (Adriani) <i>vita & scripta.</i>	576	Vegetabile <i>quomodo crescat, conservetur, & intereat?</i>	137
Turretini (Jo. Alph.) <i>cum Pfsafio controversia.</i>	112	Velleji <i>loci emendati.</i>	719 seq.
Tutiliana <i>gens in veteri inscriptione.</i>	516	Venesecio <i>quomodo administranda?</i>	183
		Venti <i>percussio quomodo estimanda?</i>	217
		D d d d d	Venti

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

Venti vires quomodo accuratius aslimanda? 641
 Ventorum naturæ & in corpus humanum effectus explicati. 40
 Venus quid? 138
 Vergerii (Petri Pauli) senioris, vita & scripta. 380
 junioris, ibid.
 vita & scripta. ibid.
 Vermium, ex quibus musca fiunt, historia naturalis. 594
 seq.
 prima, secunda, & tertia metamorphosis. 596
 Vertotius notatus. 250
 In Vibium Sequestrem Animadversiones editæ. 140
 Viti calidi aque descriptæ. 698
 seq.
 De la Vigne (Mich.) vita & scripta. 576
 Virgilio Carminum nova editio promissa. 335
 Visio distincta in variis objectorum distantis. 21
 Visorium organon descriptum. 604
 Vitis defectus & medela. 21
 Vivaria quid sint in legibus? 89
 Ad Vogtli Catalogam librorum rariorum Supplementa edita. 144
 De Vorwatern (Jo. Menradi) vita. 421

W.

Watnal, vox antiqua Germanica, quid notet? 297
 seq.
 Westenbergius (Jo. Ortwin.) laudatus. 459
 Whistonius refutatus. 717
 Wicquefortii (Abrah.) vita & scripta. 380
 Wilischiana memoria instaurata. 368
 Wilugbeji (Franc.) avium ordinis describendi ratio. 416
 Wimphelingii (Jacobi) vita & scripta. 379
 Wimpinæi (Jo. Alb.) vita. 421
 Wincklerus (Jo. Diet.) laudatus. 524
 Wokenius (Franc.) notatus. 709

Z.

Ziegelbaur (Magnoaldus) in Heumanum iniquior. 675
 seq.
 Zornii (Petri) Diff. de Telesphoro edita. 143
 de umbra S. Petri sananti edita. ibid.
 de veritate miraculi in martyribus elinguis cognita. ibid.
 de capistris capite damnatorum apud veteres edita. 144

Pag. 106 lin. 21 pro Caaço legendum est Cævo; & lin. 31 pro Cæsus, Cævus.

